Hugh W. Diamond

Para el uso del Sr. Racionero. D. Ios. 5

HIPPOCRATIS
OPERA OMNIA
EX JANI CORNARII VERSIONE

UNA CUM

JO. MARINELLI COMMENTARIIS

AC

PETRI MATTHÆI PINI INDICE.

SINGULA SINGULIS TOMIS.

NOVA ET ACCURATISSIMA EDITIO

In qua quid præstitum sit, ad Tomum Primum Præfatio docebit.

TOMUS SECUNDUS

MARINELLI
COMMENTARIA.

VENETIIS MDCCXXXIX.

Ex Typographia Radiciana.

SUPERIORUM PERMISSU AC PRIVILEGIIS.

Veneunt apud Christophorum Zane.

JOANNES BAPTISTA PAITONUS

LECTORI.

Uod multo tardius, quam polliciti fuimus, prodeunt Joannis Marinelli Commentaria in Hippocratem, mirabitur nemo, qui sciat, nos id futurum animo, ac spe præsumsisse, ut non alia in illis nova hac luce donandis editione uti possemus, quam Valgrisiana anni 1575. omnium emendatissima, quemadmodum in præfatione ad Hippocratem admonuimus. Hujus enim copiam nobis futuram, non unus erat, qui promitteret. Dum igitur in ea quærenda frustra operam impendimus, non parum absumsimus temporis; deinde, cum eam inventum iri desperantes, aliam in manus sumsimus, iterum multum temporis abiit, hanc ab infinitis mendis, quibus scatebat, expurgantibus. Neque enim id negotii per hos dies duntaxat nobis fuit, qui in multa distracti sumus. Hujus propterea moræ gratia nobis habenda est, qua solum emendatam Marinelli editionem parare poteramus. Utcunque tandem sit, hæc tanta mora pensabitur, dato nunc cum Marinelli Commentariis simul & Petri Matthæi Pini Indice in Hippocratem, atque ita omnibus, quæ promiseramus, simul impletis.

Scire nunc a me fortasse cupis, quid præstet in suis hisce Commentariis Marinellus. Universam Hippocratis doctrinam hinc illinc collectam in locos quosdam communes contulit. Quidquid enim ad quamcunque rem pertinet, cujus mentionem Hippocrates fecerit, sub illius rei appellatione in unum locum confertur. Itaque si quæras, quid de morbi alicujus essentia, signis, curatione senserit

Hippocrates, ſtatim per alphabeti ſeriem ejus morbi invento nomine, uno contextu doceberis. Hic præcipuus horum Commentariorum uſus, qui ſane utiliſſimus medicinæ ſtudioſis, ut magno laboris, & temporis compendio totam Hippocratis doctrinam de re quacunque aſſequantur. Non immerito propterea copioſiſſimus omnium Hippocraticorum Operum index haberi poſſunt hæc, quæ auctor Commentaria appellavit, ut ipſe etiam cenſuit. Præterea, quod maximæ etiam utilitati erit medicinæ candidatis, loca Hippocratis obſcuriora Marinellus explanavit, nitori ſuo, quæ ab interpretibus deformata, reſtituit, quæ diſſidere inter ſe videbantur, conciliavit.

In ſuis hiſce Commentariis conficiendis uſus eſt Marinellus noſter Jani Cornarii verſione, quæ omnibus ita probata fuit, ut non ſolum, quod præfatione ad primum Tomum monuimus, ſæpius intra paucos annos prelo ſubjecta ſit, ſed eodem anno 1546. cum primum prodiit Baſileæ, ſimul & Pariſiis apud Carolum Guillard, teſte Lindenio, & Venetiis haud ſemel, ſed & apud Hieronymum Scotum in fol. & apud Vincentium Valgriſium in 4. (*) ac apud Joannem Gryfium in 8. (**) recuſa fuerit. In aſſequenda autem Hippocratis mente, acerrimi judicii vir Marinellus non alio uti voluit duce, quam Galeno. Nemo enim inficiabitur, Græcum hominem, Hippocratis ætati, quamquam longo intervallo, proximum, vetuſtiſſimorum etiam auctorum libris uſum, quos deperditos modo dolemus, melius, quam ceteri, ſenſum Græci Hippocratis conſequutum, ut falli dubium non ſit, qui ab alio interprete mentem Hippocratis quæreret. Gratiam itaque ab Hippocraticæ medicinæ ſtudioſis nos inituros, ſperamus, quod Marinelli in Hippocratem curas tam utiles, tantoque ſtudio ab iis fruſtra noſtris his temporibus conquiſitas, nova hac editione Hippocratis Operibus, Pinique in Hippocratem Indici junximus. Quid de noſtro ad editionem hanc magis illuſtrandam conferre poſſemus, nihil eſſe videbatur. Addidimus tamen Indicem in Commentaria minime ſuperfluum, ut & locorum, in quæ Hippocratica doctrina digeſta eſt, facilior eſſet inventio, & nihil eorum, quæ in

Com-

(*) *Valgriſianam editionem hanc poſt evulgatum primum Tomum in inſtructiſſima bibliotheca cel. viri, Venetæ Reipublicæ Mathematici, Bernardini Zendrini videre contigit. Nitidiſſima, ac emendatiſſima editio eſt, cujus tamen nulla apud auctores mentio, quos ipſe viderim.*

(**) *Mendum eſt, ut alibi monuimus, apud Lindenium, & Fabricium, qui Gryphianam hanc Hippocratis editionem in annum 1545. referunt.*

Commentariis habentur, legentem fugeret. Ceterum pro nostro hoc labore habeat gratiam nemo, si ita videtur; gratiam certe quicunque Marinellum evolverit, habebit, quod emendatissime quam fieri potuit, opus hoc egregium, & magni laboris, ut prodeat, enixe curavimus.

Restat, ut aliqua de Joanne Marinello Commentariorum auctore dicamus. Natus hic Venetiis, Ferrariæ adolescens litteris humanioribus operam dedit, quod constat ex ejus epistola nuncupatoria ad Vincentium Fantinum Canonicum Ferrariensem, quam Aristotelis Rhetoricorum Libro ad Alexandrum per ipsum exposito præmittit. Felicissimus parens Curtium filium habuit, inter sui temporis medicos satis clarum, severioribus, ac amœnioribus disciplinis expolitum, filiam autem Lucretiam, poetriam illam ne poetarum quidem ulli secundam, Italicarum musarum delicium, quam plura versibus mandasse, puto, quam feminarum ulla ab aliis mandata unquam fortasse legerit. Quam bene liberos Joannes instituerit, hinc satis apparet. Ipse autem non medicæ solum rei operam navavit, sed humanioribus litteris maxime oblectatum, atque Italicæ linguæ apprime studiosum fuisse, ejus opera testantur.

Anno 1562. nostrate lingua edidit *La Prima, e Seconda Parte della Copia delle Parole. In Venetia, appresso Vicenzo Valgrisi* in 4.

Eodem itidem anno 1562. *Gli Ornamenti delle Donne. In Venetia, appresso Francesco de' Franceschi* in 8. quod opusculum *Venetiis apud Joannem Valgrisium* anno 1574. recusum est pariter in 8.

Anno vero 1563. *Le Medicine partenenti alle infermità delle Donne. In Venetia, appresso Francesco de' Franceschi Senese* in 8.

Italicum autem opus Aloysii Anguillaræ, quod inscriptum est *I Semplici di Luigi Anguillara*, in lucem protulit Marinellus, curavitque, ut *apud Vincentium Valgrisium* excuderetur anno 1561. in 8.

Aristotelis Rhetoricorum Librum ad Alexandrum a præclarissimo auctore nostro expositum fuisse, superius diximus, qui *Venetiis ex Officina Victoriæ apud Jo. Valgrisium* excusus est anno 1575. in 8.

Jo. Herculani Practicam Medicam, quæ anno 1497. primum vulgata est, ac sæpius deinde recusa, nitidissima editione iterum emitti anno 1560. in fol. *apud Vincen-*

tium

tium Valgrisium, curavit, eamque utilissimis *scholiis* auxit, ac *Thomæ Philologo* nuncupavit.

Mitto, quæ modo exhibemus, *Commentaria in Libros Hippocratis*, quæ sæpius recusa sunt. Eorum editiones in primo Tomo numeravimus, nostrum insuper de iisdem judicium interposuimus.

Hæc sunt, quæ de Jo. Marinello, ejusque operibus ad nostram notitiam pervenere, quæ, quoniam de illius vita, atque obitu nihil aliud potuit nobis innotescere, libenter accipe.

ILLU-

ILLUSTRISSIMO D. D.

ÆNEÆ PIO
DE SABAUDIA. &c.

Joannes Marinellus.

IHI hæc, Illustriss. Heros, in Hippocratis libros Commentaria scribenti illud fuit propositum, ut quam plurimis in libris tantus vir sparsim demonstravit, in unum collectam medendi rationem explicarem. Omnia fere ob id legi morborum causas exponentia, notas morbos significantes, eorumque eventus præmonstrantes, curationes, curationum modos, ac instrumenta, quibus divinissimus vir utebatur; quo ægris corporibus sanitatem daret. Sed in evolvendis doctissimis ipsius libris multa obscura, & difficillima comperiens, operæ pretium me facturum esse, duxi, si Galeni Hippocratis interpretis scientissimi expositionem apponerem, reprobaremque aliena a tanti viri doctrina, quæ quamplurima addita, & multa resecata fuerunt. Hinc est, ut a nonnullis flocci pendantur, & sint, qui spurios plures libros ipsius, & illegitimos censeant, quos germanos, ac veros esse, patefeci. Hæc cum pro viribus meis perfecissem, hilari animo meis his lucubrationibus varias tum verborum lectiones adjunxissem, quæ præsertim ab Erotiano vetustissimo verborum Hippocratis interprete observatæ fuerunt; & quæ Galenus, Hippocratem citans, memorat, interpretatur, atque explanat loca a me in unum volumen collecta, in vulgus produxissem. Sed, cum ab Erotiani scriptis antea impressis, & in marginibus librorum Galeni a peritissimis viris plurima animadversa fuerint, consilium mutavi; promittens tamen, si viri Hippocraticæ doctrinæ sectatores sibi id conducere arbitrabuntur, me brevi illis & hæc, & multo majora in lucem daturum. Nam id oneris suscepi solum, ut Medici, qui, omissis Hippocratis libris, animos ad Medicorum hujusce nostræ ætatis scripta converterunt, tanquam ad eos, qui & uberius, & clariori ordine, sed obscuriori doctrina agant, quam perquirunt methodum, & ex animo desiderant, ex nostris his laboribus habere possent. Scio tamen, me lividorum morsus minime subterfugere posse; etiamsi, Hippocrate duce, auspice vero Te, Illustriss. Aenea, hæc ediderim. Sed quid Medico cum Magnanimo Heroe? Plurimum quidem.

Nam

Nam prisca ætas quos comperiebat Illustres Viros ad hominum salutem tuendam, ad discordias, tumultusque sedandos populares, & ab injuriis vendicandos aptos, & præcipue Religioni deditos, eos Sacerdotes, ac cæterorum Reges appellavit, eosque in cælis in Deorum numero repositos censuit, quemadmodum ex Heroibus Martem, & Herculem, ex Medicis Apollinem, & Aesculapium. Cum igitur unus fuerit locus utrique conservatori, merito inter se hi conveniunt; quæ enim dissentiunt, ea simul habitare nequaquam possunt. Itaque jure opera medica, hominum generi salutem afferentia, Tibi Amplissimo Heroi dicari, & consecrari debent: qui præsertim hominibus semper profueris, ut res gestæ quamplurimæ testari possunt, quas hoc tempore omitto; nam longum esset eas recensere; cum tantæ semper fuerint & Tuæ, & Patris, & Avorum, & totius Illustrissimæ Familiæ virtutes, tanta prudentia bellica, tanta in conciliandis Principum animis auctoritas, tantum in omnibus rebus consilium, ut in ducendis exercitibus nulli unquam cesserit, ut nullus Pontifex maximus fuerit, nullus Imperator, nullusque summus Rex, cui Piorum Familia chara non fuerit: ut tandem non solum civitates, & regiones ejus imperio subjectæ, sed totius Italiæ consilio ejus gubernatæ testentur, nullum posse consilium cum Piorum Familiæ consilio comparari. Sed quid? Ego tantas explicabo laudes? Tantus est earum cumulus, ut tempus deficeret, atque scribendi facultas, ac potissimum si viros celeberrimos recensere vellem. Eo igitur, quo hoc leve munus Tibi, Illustriss. Aenea, consecrare decrevi, animo ut accipias, Te rogo: ab invidis Tua summa apud omnes auctoritate tuearis, & me toti Tuæ Familiæ deditissimum, ut soles, defendas, & ames.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS I. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

ABORTUS.

Bortus dicitur, ut ait Galenus in *lib. 6. de Morb. Vulg. Comm.* 1. *part.* 1. foetus imperfecta, quocunque modo illa facta fuerit, profusio, vel, ut veteres expositores scribunt, perditio. Tamen nonnulli inter abortum, & aborsum ponunt differentiam; quod aborsus ille dicendus sit, qui est in primis mensibus, cum conceptui exordium factum est: abortus, prope tempus pariendi; tunc enim moritur, quod nascitur. Differt etiam abortus ab ejectione, quod hæc grandioris foetus sit, abortus intra XL. diem contingat. Verum nomina omittamus, & priorem deffinitionem sequamur.

Causam abortus efficientem oriri reperimus a prægnante, a foetu, & ab extrinsecis. Si prægnans in aliqua humorum discrasia sit, si nimium tenuis, si crassa, si leves uteri; vel alio pacto affecti, si acetabula mucore plena, si caput pituitosum, si debilis sit, facile abortit. Item si ægrotet, & corripiatur vehementi aliquo dolore, alvi profluvio, calore, febri, tensione aliqua, mensibus perseverantibus. Abortit etiam, si pharmaca assumat, si amara, acriaque comedat, ac bibat, si tandem aliquæ manifestæ causæ, de quibus infra agemus, superveniant.

Ex parte autem foetus fit abortus, si debilis nimium sit raraque ejus compositio, complexioque admodum humida præsertim sit: si magnus valde sit, si plures foetus, si immobilis, vel nimium moveatur.

Porro causæ extrinsecæ, quæ abortum facere possunt, sunt circumstantia omnia, de quibus loquemur.

Verum ut ea, quæ dicta sunt, comprobemus, Hippocratis sententias in medium proferemus, exordium sumendo a causis, quæ oriuntur a prægnante. Ait Hippocrates in 1. *de Morb.* Si mulierem, foetum in utero habentem, peripneumonia corripiat, aut febris ardens, aut pleuritis, sive lateris inflammatio, aut phrenitis, aut erysipelas, ignis sacer appellatus, in utero fiat, perimitur; nam mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale est. Et *lib.* 5. *Aph.* 44. Quæcunque præter naturam tenues existentes utero gerunt, abortiunt, priusquam crassescant. Et *Aph.* 45. Quæcunque mediocriter corpora habentes abortiunt secundo, aut tertio mense sine manifesta occasione, his acetabula uteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere foetum continere, sed disrumpuntur. Et *lib.* 5. *Aph.* 34. Mulieri, in utero gerenti, si alvus plurimum profluat, periculum est, ne abortiat. In *lib.* 7. *Aph.* 27. scriptum est: Gerenti utero mulieri si tensio, sive tenesmus supervenerit, facit abortum. In *lib.* 1. *de Morb. Mulier.* ait: Si prægnans aqua intercute diu detenta fuerit, foetum perdit, ejicit, & cum eo aqua effunditur, mulierque plerumque perit; sanguis enim corrumpitur, & aquosus fit. Et ait in 1. *de Morb. Mul. r.* 40. Si uteri hiarint magis, quam oportet, sanguinem singulis mensibus velut procedere solet demittunt, & quod in uteris est, tenue, ac debile fit: si vero curetur mulier, melior & foetus & mulier evadit; si vero non curetur, foetus corrumpitur. Sed & ipsa periclitatur, ne diuturnum habeat morbum, si purgatio, plusquam oportet, prodeat; quia & post cor-

corruptionem periculum imminebit, nimirum uteris magis apertis. Et *num.* 41. Si vero mulieri in utero habenti caput pituitosum fuerit, & pituita acris in ventrem descenderit, & a capite in ventrem perrumpit, & febris debilis ipsam corripit, & palpitationes debiles subexolutæ, augescentes, acutæ; si vero etiam cibi fastidium, & impotentia corripiat, periculum est, ne brevi fœtus corrumpatur. Sed & ipsa in periculum adducetur, si non curetur. Ubi vero effugerit, utpote ventre fluido existente, statim concludere, aut constringere oportet. Multa vero etiam alia sunt pericula, in quibus fœtus corrumpuntur. Nam si mulier habens in ventre ægrotarit, aut debilis fuerit, aut onus levarit, aut percussa fuerit, aut saltarit, aut cibum fastidierit, aut animi deliquio correpta fuerit, aut amplius nimis nutrimentum accipiat, aut timeat, & consternatur, aut vociferetur, aut intemperanter vivat, fœtum corrumpet; nam & cibuscorruptionis causa est, & potus multus. Sed & ipsi uteri naturas habent, quibus abortum faciunt, cum sunt flatuosi, densi, magni, parvi, & alia his similia. Et *num.* 42. Si mulier in utero habens, ventrem, aut lumbos doleat, formidare oportet, ne fœtum per abortum edat, pelliculis, quæ ipsum continent, ruptis. Sunt etiam quæ fœtus corrumpunt, si acre quid, aut amarum ederint, aut biberint præter consuetudinem, dum adhuc parvus intus est puerulus. Si enim puero quid accidat præter consuetudinem, & si parvulus adhuc fuerit, moritur. Et si ejusmodi edat, aut bibat, velut diximus, ut necesse sit ipsi turbari ventrem, dum adhuc parvus est puer; percipiunt enim & concitantur ipsi uteri fluxione ex ventre secedente. Et si laborarit mulier plusquam oportet, & venter ipsius concludatur, aut sit magnus; etiam sic puer corrumpitur, velut a labore calefactus, & a ventre pressus. Plerumque enim dum parvi sunt, debiles sunt: quidam vero etiam magni corrumpuntur. Quare mirari non oportet mulieres, quod invite corrumpant; nam custodia, & scientia multa opus est, ut in uteris gestent puerum, & nutriant, & evadant ab ipso in partu. Et *lib.* 5. *Aph.* 55. Quæcunque in utero gerentes a febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Et in *lib.* 5. *Aph.* 31. Mulier utero gerens, sanguine misso ex vena, abortit; & magis, si fœtus sit major. Et *lib.* 2. *Aph.* 12. ait: Si vero hyems australis, & pluviosa, & serena fuerit, ver autem siccum, & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacunque occasione abortiunt, quæ vero parient, imbecilles, & morbidos infantes pariunt; quare vel statim intereunt, vel tenues, & valetudinarii vivunt. Et *lib.* 5. *Aph.* 34. Mulieri in utero gerenti si alvus plurimum profluat, periculum est, ne abortiat. Et *Aph.* 43. Si mulieri gravidæ in utero fit erysipelas, lethale; facto enim, ait Galenus, in utero erysipelate, fœtus morietur ex necessitate. Et *Aph.* 60. Si mulieri utero gerenti purgationes exeant, impossibile est, fœtum esse sanum. In *lib.* autem *de Coac. Prænot. num.* 3. Abortum faciunt in utero gestantibus spiritus, qui cum suspiriis extra feruntur, & colliquatio præter rationem. Et *ibidem*: Quæ in febribus suspiriosum efferunt spiritum, abortiunt. Et in *lib. de Nat. Mulieb. num.* 30. Si aqua in uteris gignatur, menses pauciores fiunt, & deteriores, & per longius tempus, & prægnans est subinde per duos menses, aut paullo amplius. Cum autem hoc tempus advenerit, fœtum corrumpit, & aqua multa in ipsa gignitur. Et in *lib. de Genitur. numer.* 9. Si vero amplius contundatur fœtus ita, ut pellicula ipsum continens rumpatur, perditur fœtus. Et in *lib.* 1. *de Morb. Mul. num.* 98. Quæ partum perdidit, magis laborat, quam quæ peperit; nam cum partus perditur, sine violenti aliqua causa non fit, vel medicamento, vel cibo, vel potu, vel subdititiis medicamentis, vel aliqua alia re. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mul. num.* 62. Ad uteri osculum apponito, & si pinguitudo carnosior enascatur, quod consumat, indito, & mediocriter attenuato; quæ enim valde attenuantur, raræ fiunt, & abortiunt. Sic Germanus vertit. Sed Calvus ait: Nam vulvæ nimis extenuatæ, abortiunt. De causis autem abortus hæc a nobis sunt dicta quoad prægnantem, & ad extrinseca, quæ ipsi accidunt.

Verum & fœtus corrumpi, ac perdi possunt a se ipsis, vel ab extrinsecis, quæ ipsos lædant. A se ipsis; si genitura, ex qua conflati sunt, in primis, aut in aliis qualitatibus aliquid patiatur, unde fiat nimium humidus fœtus, vel frigidus, vel habitus admodum rari, & temperaturæ debilis, aut membra fiunt impotentia, vel debilia, vel inepta ob primas qualitates, vel imperfecta, ac mutilata, aut aliquod membrum ægrum sit, vel totum corpus; sic enim facile perdetur. Causæ extrinsecæ sunt eædem, quæ mulierem gravidam attingunt. Nam prius ipsa ab extrinsecis læditur, quam fœtus, & ab eisdem causis. Fieri enim non potest, ut contentum patiatur non læso continente, dummodo continens, & contentum ejusdem sunt naturæ; tamen est possibile, ut contentum, hoc est fœtus, qui debilior est, facilius patiatur. Cum igitur fœtus ob suam naturam perdi possit, id eveniet, si alienum occupet locum, ac propter alias causas; quare Hippocrates in *lib.* 1. *de Morb. Mul. num.* 49. hæc scribit: Si vero non redeat brevi fœtus in suum locum, duo jam fiunt, quæ fœtum affligunt, pituita, quæ a capite descendit (gravat enim, & insistens frigefacit) & loci alienitas; & periclitabitur. Et hæc de causis. Quo vero tempore fœtus abortiant mulieres, dicamus.

Tem-

Tempus hoc loco significat dies, ac menses quot sunt a conceptione; deinde & anni tempora. Quod ad dies spectat, legitur in *lib.* 4. *de Morb. Vulg.* Acheloi uxor sexta die abortivit, & paullo post masculum etiam alium ad dies viginti se abortivisse dixit. Et in eodem *lib.* Tenædia abortivit masculum triginta dierum. In *lib. de Sept. Part. num.* 3. ait Hippocrates, plurimos abortus fieri quadraginta diebus. In *quarto* autem *de Morb. Pop.* Apemanti fratris uxor abortivit fœmellam, velut dixit, lx. dierum. In *lib.* 5. *Aphorism.* 45. scriptum est: Abortiunt bimestres, & trimestres. In *lib.* 6. *de Morb. Vulg.* Torpidæ matri a Dorisco cum abortus factus esset mense quinto gemellorum ex casu; ab altero quidem statim velut in tunica quadam liberata est, ab altero vero prius, aut posterius quadraginta diebus. Septimestres autem partus quoad substantiam videntur perfecti, minime vero quoad tempus; ideoque parum vivaces sunt, & plurimi pereunt: octimestres autem nostris regionibus pereunt. Verum de septimestri partu, & octimestri hæc scribit Hippocrates *numer.* 1. Plurimi ex his, scilicet septimo mense editis, pereunt, cum enim parvi sint, transmutatione majore, quam alii utuntur, & quadraginta dierum afflictionem perferre coguntur ex utero egressi; id quod etiam ex decimestribus multos peremit. Sunt autem ex septimestribus, qui etiam superstites manent, ex multis pauci; propterea quod ratio, & tempus, in quo enutriti sunt in utero, consistitit, ut omnium participes sint, quorum etiam perfectissimi participes existunt, maxime qui superstites manent, & processerunt de matre prius pariente, utpote in 8. mense ægrotaturi. Si enim his laboribus succedat, ut in conspicuum prodeat puer, impossibile est superstitem esse ob affectiones, quas octimestres perimere dico, immo etiam multos decimestres. Porro fit, ut post abortum mulieres vel melius, vel pejus se habeant; judicat enim quodam modo abortus morbos, & morborum autor est; nam legitur in *lib.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 98. Eædem sunt affectiones ex puerperii purgamentis & ei, quæ corrupit fœtum, & ei, quæ peperit, si menstruum corruperit fœtum; & quæ corruperunt, magis periclitantur, corruptiones enim graviores sunt, quam partus; non enim fieri potest, ut citra violentiam fœtus corrumpatur, aut pharmaco, aut potu, aut cibo, aut subdititiis medicamentis, aut aliqua alia re. Violentia vero malum est; in hujusmodi enim periculum est, ne uteri exulcerentur, aut inflammentur. Et in *lib. de Natur. Mulier. num.* 2. Aqua intercus in uteris maxime fit ex abortu, & ex aliis. Et in *lib.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 1. Fluxus muliebris ruber fit ex febre, magis autem ex abortu. Et in *lib. de Natur. Mulier.* Rigor etiam fit ex partu, vel abortu. Et in *lib.* 4. *de Morb. Popul. num.* 14. Hujus uxor ejecit fæmellam septimestrem septima die; apparuit autem quarta die: hanc a principio pedum dolor tenebat; desinente vero febre, spiritus non est solutus, sed intus relictus dolor ad manus, & brachium. At in *libr.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 2. Abortus masculus 60. dierum in partuum suppressionibus salubris. Et in *lib.* 4. *de Morb. Pop. numer.* 11. Tenedia quarta die abortiit masculum 30. dierum: alvus liquida, tenuia egessit, lingua combusta, fuit judicata quarta die. Hæc, & alia narrantur consequentia abortum in *libr.* Hippocratis. Sed quæ significent futurum abortum, facile comprehendi possunt ab his, quæ supra retulimus; tamen pauca quoque dicemus. In *libr.* 1. *de Morb. Mul. num.* 40. Si menses prodeant singulis mensibus, & mulier non curetur, fœtus corrumpitur. Sed & ipsa periclitatur, si purgatio plus, quam oportet, prodeat, uteris magis apertis. Et *lib.* 5. *Aphorism.* 37. Mulieri utero gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit. Et *Aphorism.* 38. Si mamma dextra, marem; si sinistra, fæminam. Et *lib.* 7. *Aphorism.* 27. Gravidæ si tenesmus supervenerit, abortire facit; tenesmus autem est causa, & signum. At curationem explicemus.

Curatio altera est, quæ ex abortu præservat, altera quæ corruptum expellit, ac mulieri postea auxilium fert. Ut mulier se præservet, scriptum est in *libr. de Sept. Part. numer.* 6. Conceptus, & abortus, & partus mulieribus eo tempore, in quo etiam morbi, & sanitas, & mors omnibus hominibus fiunt; hæc vero omnia partim secundum dies, partim secundum menses, partim secundum dierum quadragenarios, partim secundum annum significationem sui præbent. Et subdit: Dies maxime insignes in pluribus sunt primi, & septimi, multum potentes in morbis, & multum in fœtibus, nam plurimi abortus in his diebus fiunt; nominentur autem tales effluxus, non abortus. Alii vero dies intra quadragesimum insignes quidem minus sunt, multi vero judicant. Et *num.* 8. At vero quadragenarii primum in fœtibus judicant; quisquis enim primos quadraginta dies transmiserit, abortus effugit ex omni causa contingentes. Plures autem fiunt in primo quadragenario, quam in aliis omnibus; hoc autem tempore præterito, fœtus fortiores sunt, & ipsorum corporis per singula membra discretio fit. Et in *lib. de Aer. Aq. & Loc. numer.* 7. Propter aquas, quæ duræ sunt, ac crudæ, ac frigidæ, mulieres pariunt difficulter, & non valde abortiunt; item quando boreas spiret, ac quando constitutio anni sit frigida, & sicca, vel hyems suam servaverit naturam.

Corruptum porro fœtum, & mortuum expellentia lege in *lib. de Natura Mulierum*, & *de Morb. Mulier.* Fœtum autem ut retineant mulieres, in iisdem locis vide.

ABRUPTA.

Scribit Hippocrates in *lib. de His, quæ in Offic. Med. fiunt*, *Comm.* 3. *part.* 30. Quæcun-

que sugillata, vel contusa, vel abrupta, vel tumores citra inflammationem ex vulnere exprimuntur &c. ibique Galenus verbum *abrupta* exponens, ait: Abruptio, sive avulsiones, ut sonat verbum Hippocratis, in musculorum fibris contingunt ita, ut dum nimis tenduntur, aliquæ ex his rumpantur.

ABSCESSUS.

At de abscessu nunc agendum est. Omnis quidem abscessus est migratio, sive separatio alicujus rei, veluti qualitatum, affectuum, spirituum, humorum, carnis, ossis, & alterius particulæ ex quopiam in quempiam locum; idque confirmatur ab Hippocrate in pluribus locis, ac præsertim de primis qualitatibus. Sed de affectibus, ut puta de dolore, legitur in *lib.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 50. Abscessit dolor moderatus ad lateris mollitudinem. De spiritibus lege in *libr. de Flat.* De humoribus scriptum est in *libr.* 2. *Prxd. num.* 14. Optimi sunt abscessus sanguinolentissimi. De carne ait Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. Popular. num.* 15. Juxta gingivam carunculæ parvæ, rotundæ, abscesserunt. De osse habet sermonem Hippocrates in *libr. de Offic. Medic.* in *lib. de Art.* ac *de Fract.* sed in *libr.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 4. inquit: Habuit alium abscessum, forte quod os abscessurum esset. Verum hæc uberius infra enarrantur.

Porro abscessuum genus dividitur in abscessum per effluxionem, & in abscessum per decubitum; propterea quod quicquid in nostro corpore e loco ad locum mutatur, aut effluit, aut decumbit, ac consistit in loco, in quem perventum est. De utraque specie mentionem facit Hippocrates; sed de abscessu per effluxionem hæc dicit in *libr. de Morb. Popular. section.* 2. *part.* 41. Unum bonum, maximumque inter signa, quæ fiebant, & quod multos a maximis periculis vindicavit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diverterent, & in hoc abscessus fierent. Galenus autem in *Comment.* inquit: Tenendum memoria est, hic quoque abscessus dicere in stranguriam factos, licet per effluxionem, non autem decubitum de toto emanarent corpore infecti humores. In *libr.* autem 2. *de Morb. Popular. section.* 1. hæc dicit Hippocrates: Optimi vero, scilicet abscessus, potissimum sunt inferni, & longissime infra ventrem, & remotissimi a morbo, & qui per effluxionem fiunt, velut sanguis e naribus, pus ex aure, sputum, urina, quæ per effluxionem fiunt. At abscessus, quibus hæc non fiunt, sunt veluti dentes, oculi, nasus, sudor. Sed & quæ sub cutem abscedunt foras tubercula, velut putrescentia, & quæ suppurantur, aut ulcus, aut ejusmodi pustulæ, aut squammæ, aut defluvium capillorum, vitiligines, lepræ, aut ejusmodi, quæ abscessus sunt acervatim fluentes, & non semirepentes, & quæcunque alia dicta sunt; & si non pro rationis excretionis morbi dignitate fiant, velut Temeni nepti ex morbo forti ad digitum decubuit, qui cum non sufficeret ad suscipiendum morbum, recurrit: mortua est. Abscessus aut per venas, aut per alvum, aut per nervos, aut per cutem, aut juxta ossa, aut secundum spinalem medullam, aut secundum alias effluxiones, os, pudendum, aures, nares, ex utero menses. Hæc Hippocrates. Ex quibus manifestum fit, abscessum alterum per effluxionem, alterum per decubitum oriri, & quibus in particulis, & per quas vias excretiones fiant. At in *libr.* 1. *section.* 2. *particul.* 35. confirmat abscessum per effluxionem his verbis: Cum autem diu hæc durarent, multique essent dolores, & mala colliquatio, his succedebant abscessus. Et subdit *particul.* 36. Quæ hos infestabant, hæc erant, dysenteriæ, tenesmi, lienteriæ, & fluxiones alvi, nonnullos etiam aqua intercus, quæ hæc habebat adjuncta, vel non habebat. Galenus vero in *Comment.* scribit: Hoc loco vacuationes per effluxum, abscessus vocat, quas sigillatim exponit. Unde ex verbis Hippocratis antea citatis declaratur *part.* 8. ejusdem *libr.* 1. & *Comment.* 2. cujus sententia est: Stranguriosæ, non nephriticæ, sed his alia pro aliis. Et Galenus in *Comment.* ait: Et per sedem excretiones fiunt pravæ sæpius, cum liber quidem ab affectu venter sit, per eum vero purgetur totum corpus, aut abscessus in illo fit ab effluxione aliqua; nam vult Hippocrates non solum decumbendo, sed etiam effluendo fieri abscessum. Ita & per renes nonnunquam, & vesicam, nullo illos laborantes suo affectu, repurgatur totum corpus; idcirco dicit Hippocrates: Non nephriticæ, sed his alia pro aliis; etenim totius corporis excrementa in renes, & vesicam defluxerunt, atque ita excretiones sunt nephriticis excretionibus assimiles consecutæ. Et in *libr.* 3. *Comment.* 1. *particul.* 4. Et stranguriosus factus est abscessus. Galenus vero in *Comment.* appellat etiam abscessus, qui excretione noxiorum humorum sunt facti, nedum qui decubitu; & merito, quo modo in dysenteriam alio, sic hoc loco in stranguriam factos ait abscessus; nam mali humores, quos habent venæ, utraque expurgantur excretione. Et subdit Galenus: Stranguriosæ, non nephriticæ, sed his alia pro aliis, idest pro venarum vitioso humore, ac febribus huic succedentibus, inciderunt purgationes, per vesicam excretis vitiosis humoribus, ut nonnunquam per intestina. De abscessu vero per decubitum loquitur & in *libr.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 3. *part.* 40. hoc pacto: Decubitus quidem, in quibus facta tollit, hæc ante facta prohibet. Galenus autem in *Comment.* dicit: Vult Hippocrates dicere, abscessus in quibus morbis facti eos discutere queunt, si prævertant, iisdem, ne fiant, impedimento sunt. Quamobrem palam fit, duas esse abscessuum species, atque non ea solum, quæ in aliquam corporis

ris partem reponuntur, sed etiam ea, quæ expelluntur, abscessus nominare; nam, omittamus verba ipsius antea descripta ex *l.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 1. verum & in *l.* 6. *Com.* 3. *par.* 39. inquit: Et quicunque alii abscessus, ut fistulæ &c. In quibus igitur ex his affectibus & fistulæ insunt, per eas humores supervacui expurgantur. Et in *lib. Prog. Comm.* 1. *par.* 37. Tumor, qui in ventre fatigat, minus facit abscessum, quam qui in iliis. Et Galenus in *Comm.* Tumor subter umbilicum raro in pus vertitur, propterea quod venter frigidior est, & ilia calidiora. Tamen Galenus asserit in *lib. de Med. Off. Com.* 2. *par.* 27. partem carnosam contusam, quousque aperta non ipsa sit, abscedere, idque vitium dici abscessum; si vero aperiatur, ut humor, qui receptus est, effluat, sinum appellari. Sed in libris Hippocratis tot modis dicitur abscessus, & tot sunt species. Ad has quoque species abscessuum reducas ossium, carnis, & aliarum partium abscessiones.

Cæterum causæ, quæ sint abscessuum omnium efficientes, aliæ manifestæ fiunt, veluti contusio carnis, & fractio ossis; aliæ occultæ, quæ naturam abscessus comitantur, propterea quod qualitates primæ, secundæ, ac tertiæ, si cum materia copulentur, efficient abscessum per effluxionem, aut per decubitum. At hi ambo nulli junguntur morbo, vel conjunguntur, si cum febre ex. gr. copulantur, aut antecedunt ipsam, aut comitantur, aut sequuntur. Idem dicendum est, si aliis se adjunxerint affectibus. Qua de re vel affectus, qui hos sequuntur abscessus, bonam, malamve indicabunt crisim, vel ipsi abscessus erunt decretorii, vel symptomatici, vel alter de altero judicabit. Si comites sint, si natura morbum superabit, necessario faciet abscessum per effluxionem, vel per decubitum; cum materia, quæ morbi causa est, ab ipsa eo redacta sit, quo educere possit ea, per loca congruentia. Nam tempus nanciscetur natura materiæ opportunum, & locum, atque hoc pacto bona fiet crisis; viceversa mala, si morbus, aut materies, aut ambo naturam superabunt. At vero ut cognoscas, an natura victura sit, vide, an materia, quæ abscedit, sit morbo faciendo idonea, & an tempus, in quo fit abscessio, sit tali mali materiæ opportunum: nam quilibet humor habet determinatum tempus, nisi quid prohibeat, sui motus: ac tandem an locus sit conveniens; nec vero omittas per effluxionem, an per decubitum. Scribit enim Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Pop.* loco antea citato: Optimi sunt potissimum inferni, & longissimi infra ventrem, & remotissimi a morbo. Hæc de abscessibus, qui per decubitum fiunt. De his, qui per effluxionem, subdit, & dicit: Et qui per effluxionem fiunt, veluti sanguis e naribus; verum fiant tempore congruo. Inquit enim Hippocrates in *lib.* 1. *de Morb. Popul. Comm.* 2. *part.* 44. Maturationes excrementorum omnes undique tempestivæ, aut bonæ, & decretorii abscessus considerandi sunt. Sed ad rem veniamus. Causæ non manifestæ uniuscujusque abscessus ab ipsis effectibus indicantur propriis, siquidem omne agens naturale sibi passum assimilet, & illi impertiat virtutem suam. Scribit autem Hippocrates in *lib. Prog. Comment.* 1. *part.* 32. Accidit his in prima circuitione sanguinis e naribus fluor, atque admodum juvat. Galenus vero in *Comm.* exponit primam circuitionem, & dicit: In plerisque funditur sanguis primis septem diebus, paucis nono, & undecimo, rarissimis quartodecimo. Deinde subdit Hippocrates *part.* 33. Sanguinis fluorem in junioribus potius, quintum & trigesimum annum agentibus, expectare oportet. Etenim, ait Galenus, per hanc ætatem sanguis plurimus est, & facultas valentior, atque etiam calor exuperans. At sanguinis fluxus est abscessus per effluxionem. Deinde sanguis est calidus, ætas calore referta, fitque fluxio in primis quatuor diebus. Igitur calor est efficiens hujusce abscessus, & humor calidus, acris, biliosusque est materia; propterea quod citam efficit crisim materia hujus generis, a calore naturali recta. Abscessus vero retro aures, in iliis, in articulis diuturnum desiderant tempus, ætatem majorem, ac præter hæc humorem crassiorem; tamen & quandoque per decubitum fiunt abscessus in primis diebus, veluti erysipelas, & id generis, præsertim si materia sit biliosa, & ætas juvenilis, & alia consentiant. Sed de his plura lege in *libr. Progn.* quapropter non multus est calor agens, & materia crassa est. Causam igitur habes tum efficientem, tum materialem. Modum vero ex *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comm.* 4. *partic.* 1. accipiamus; ibique sic scribit Hippocrates: Causus, idest febris ardens fit, cum venulæ tempore æstivo exsiccatæ, acres & biliosas, quæ tenues sint, trahunt ad se humiditates, quas ichoras vocant. Galenus in *Comment.* hæc explicat: Si quæ ad arefactas venas feruntur humiditates, ut humidam naturam, ita & vim humectatoriam habuerint; pars naturalem commoderationem recipit. Verum, si humiditas qualitate acris, facultateque siccatoria; corpus incenditur. Et subdit: Si in unaquapiam corporis parte affectio ea fiat, in ea solum, qui erysipelas referat, affectus quispiam erit. Verum si venæ totius corporis supra modum exsiccatæ calidas e carnosis partibus humiditates traxerint, in toto capite fiet affectio, quæ causum refert. Ex quibus verbis comprehendimus, quo modo fiant abscessus: & febrem oriri, vel esse quemdam universalem abscessum venarum, vel arteriarum. Sed quonam modo unusquisque fiat abscessus, velut is, qui circa aures, circa articulos, ilia, & alias partes, propriis est investigandus locis. Nunc tantum de abscessu in genere orationem habemus.

Præterea loci, quos invadit abscessus

per decubitum, sunt corporis superna pars & inferna, sive intra, sive extra, sicut loca circa aures, fauces, collum, sub axillas, & articuli omnes, hypochondria utraque, intestina, pulmo, & aliæ quæcunque partes. Loca, per quæ abscessus per effluxionem habent exitum, sunt aures, nares, os, sedes, pudenda, venæ narium, & hæmorrhoidum, et cutis; nam per hæc abscedunt pus, sanguis, mucus, sputum, stercora, urinæ, sudor, & alia. Sed de his in *lib.* 2. *de Morb. Pop.* loco antea citato abunde locutus est Hippocrates.

Et, propterea quod locus non est unus, sed supra & infra, & intra & extra; nec materia erit una: unaquæque enim materia suam habet sedem. Et, si materia non est eadem; nec forma, nec consequenter virtus activa, nec passiva, nec operationes. At operationes sunt notæ, & signa virtutum, quæ ex materia, & ex forma, & ex composito proveniunt. Quot igitur erunt loca sive abscessa, sive abscedentia, tot erunt signa. Idcirco signa nisi particularia recensenda sunt, de quibus mentionem fecerimus, cum de singulis partibus, quæ abscessu teneantur, egerimus. Attamen notas quasdam describit Hippocrates in *lib. Progn.* quæ explicant futuros abscessus per decubitum in partibus supernis, ac in infernis: qui abscessus indicent morbos antecedentes; nam dicit in *lib. Progn. Comm.* 2. *part.* 34. Qui tenuem crudamque diutius urinam mingunt, si cætera ut in convalituris indicia fuerint, in his abscessum ad inferas præcordiorum sedes expectare oportet. In *lib. de Hum. num.* 3. In febribus ad articulos, & circa maxillas maxime abscessus fiunt, prope sane dolores uniuscujusque ad supernam partem magis, & in totum. Si vero lentus fuerit morbus, & deorsum tendens, inferne etiam abscessus fiunt. Maxime autem pedes calidi, inferne significant; frigidi, superne. Galenus in *Comm.* scribit: Abscessus in febribus ad articulos, maxillasque fiunt maxime; quia propter calorem febris magna copia humorum sursum in caput tollitur, quam postea inde ruentem glandulæ maxillarum suscipiunt; velut etiam fit, cum e superioribus partibus in inguina, & alas quidpiam descendit. Et subdit: Si pedes calidi sint, abscessum in partibus infernis fore indicant, quia humorum copia deorsum comportatur, locumque illum calore perfundit; si frigidi sint, in supernis abscessum futurum significant, quod eo tempore omnia sursum ad caput ferantur, extremaque, præsertim pedes refrigerentur. Quæ vero sint partes supernæ, declarat in *lib.* 6. *de Morb. Pop.* cum ait: An ea quoque quæ intra jecur sunt, e supernis distributa sint &c. Ibi enim, ut inquit Galenus, jecur esse terminum omnium supernarum, infernarumque corporis partium statuit; convexa enim ejus pars septo transverso annexa est, itaque omnia, quæ supra jecur sita sunt, eadem etiam supra septum transversum sunt collocata, ut cor, pulmo, pectus, collum, & caput. Cætera omnia infra in corpore esse voluit. Deinde dicit Hippocrates in eodem *lib. de Hum.* & eodem numero: Quibus vero ex multis se erigentibus statim in manibus, aut pedibus dolores fiunt, in his abscessus fiunt; propterea quod, ut exponit Galenus, convalescentes non admodum robustas habent vires, quocirca si in laboribus versentur, ac multas, vehementesque motiones obeant, facile læduntur, & eo magis, si humores morbum efficientes non bene sint expurgati. Præter dolorem significat etiam abscessum, si major caliditas in particula accendatur, ejusque imbecillitas augeatur, & tanquam fiat via supervacaneis, ut abscessus gignatur. Subdit præterea Hippocrates: Sed si qua pars ante morbum laborarit, ibi morbi sedes erit, quemadmodum etiam tussientibus, & anginosis in Perintho; faciunt enim tusses abscessus, velut etiam febres. Galenus autem in *Comm.* reddit hujusce sententiæ rationem, & ait: In omnibus morbis, qui prius præ excretione non judicantur, in his abscessus decumbere in eas partes solent, quæ prius laborarint; cum enim illæ sint imbecilliores, etiam magis, ac facilius humorum copiam excipiunt. Qui in Pirinthia urbe tussem, aut anginam passi erant, in his verisimile est abscessus aut in cervice, aut in pulmone, aut etiam in pectore exortos esse; quando tales abscessus tabes faciant, quales etiam excitari a febribus solent. Hinc ex tribus Hippocratis particulis descriptis vide, ut antea mox diximus, abscessus tria habere tempora, unum quod morbos antecedit, alterum in morbis, tertium dum ægroti convalescunt. Quod etiam asserit Galenus in *Comm.* Nunc ad rem nostram redeamus. Scriptum est in *lib.* 2. *Præd. num.* 40. Quicunque dum neque febricitant, neque decolores sunt, sæpe & verticem, & tempora dolent: si non alium manifestum habuerint abscessum in facie, aut graviter loquantur, aut dentes doleant; his sanguinem per nares erupturum esse sperandum est. In *lib. Progn. Comm.* 2. *part.* 66. Abscessus consistunt, hi in locis infernis, in quibus circa ilia inflammatio fatigat; illi in supernis, in quibus ilia molliora, & sine dolore persistunt. Si vero aliquandiu spiret difficulter, sine aliqua alia occasione desinet. Et Galenus in *Comm.* inquit: Quoties spirationis repente eveniens difficultas per prædictas affectiones rursus derepente desinat, ita ut & eveniat, & desinat sine evidenti causa, significat tendere humores ad caput, quemadmodum ad infernas sedes calor quidam evidens circa illa. Hæc autem si molliora, ac sine dolore, humores vero tendant sursum, quod indicat spirationis difficultas; abscessum erupturum supernis sedibus expectato. In *lib. de Coacis Præn.* & in *lib. Prog. Comm.* 3. *part.* 23. Qui diutius secure ex febre continua laborant, citra dolorem, aut inflammationem, aut aliam causam; his abscessus

ſus expectandus eſt cum dolore, ac tumore, & magis in infernis partibus. Expectare vero oportet his magis, qui trigeſimum annum egreſſi ſunt, & tunc ubi viginti dies febris tranſmiſerit. Senioribus autem minus fiunt, & ubi multo tempore febres durant. Et infra ſubdit: Capitis dolor pertinax cum febre acuta, & alio ſigno maligno, lethale eſt. Cæterum ſine ſigno malo, tranſgrediens vigeſimum diem, ſanguinis, aut puris fluxum e naribus, aut abſceſſus ad infernas partes ſignificat; fluxiones quidem junioribus triginta quinque annorum, ſenioribus vero abſceſſus. Si vero circa frontem, ac tempora fuerit dolor ille pertinax; fluxiones. Et in *lib. de Coac. Præn. num.* 1. Urinæ cum rigore ſuppreſſæ, malæ, & convulſoriæ tum alias, tum ſi quis antea gravi ſopore preſſus fuerit. Spes autem in his eſt abſceſſus retro aures fore.

Qua vero ætate, & quo anni tempore fiant abſceſſus, qui comitentur morbos acutos, aut judicent, antea dictum eſt, & nunc exponetur. In *lib. Progn. Comm.* 3. *part.* 24. ait Hippocrates: Talis abſceſſus magis, ac minori tempore evenit natu minoribus trigeſimum annum agentibus; & *particul.* 26. Natu vero majoribus per febres longiores minus accidunt. Deinde *part.* 27. in quo morbo ſit expectandus abſceſſus, & inquit: Oportet talem expectari abſceſſum per febrem continuam, in quartanam vero diſceſſuram, quoties intermittat, prehendatque errabilem modum, atque ita agendo, autumno propinquet. Et *part.* 28. Sicut in minoribus natu trigeſimum agentibus annum abſceſſus conſiſtunt; ita quartanæ potius annum agentibus quadrageſimum, aut etiam ſenioribus accidunt. Et *part.* 29. Sciendum, ut abſceſſus hyeme potius accidant, ac tardius deſinant, & minus retrocedant. Reddit autem rationem Galenus, & ait: Abſceſſus per hyemem potius accidunt, quoniam per excretionem calidi, per abſceſſum frigidi vacuantur humores. Tardius deſinunt ob circumeuntis aeris frigus, & ob craſſitiem, & frigiditatem humor ægrius diſcutitur. Ob eas ipſas cauſas minus recurrunt, ſive retrocedunt, quia frigidus humor difficilius moveri poteſt. In *lib.* autem *Progn. Comm.* 2. *part.* 65. docet, quænam deſiderentur circumſtantiæ, ut abſceſſus per decubitum fiat, & inquit: Si febris detinet, hoc eſt, prehendit hominem ita, ut nunquam intermittat, & dolor non deſinit: nam, ut exponit Galenus in *Comm.* ubi deſinat, non opus eſt abſceſſu quodam ad ſolutionem, eo quod morbus placidior habeatur. At ſubdit Hippocrates: & ſcreatio non excernitur ex ratione, neque bilioſæ fuerint aliæ dejectiones, neque ſolutiores, ac ſinceriores, nec urina admodum craſſa, ac plenius obtinens ſedimentum, ſalubriter vero a cæteris partibus miniſtratur; his tales fore abſceſſus ſperandum eſt. Et Galenus in *Comm.* dicit: Inſtituit Hippocrates ſcrutari de morbis euntibus ad abſceſſum. Hi omnino ſunt ex crudis, & craſſis humoribus, non tamen exitioſis; tales enim ubi diutius immorantur, committunt abſceſſus, niſi per concoctionem eorum ſolutio præveniat. At vero indicia concoctionis erunt, ſi urinæ copia excernatur, quæ plenius obtineat ſedimentum; ubi vero ſedimentum plenius eſt, urina ipſa craſſior eſt, quam ſoleat per naturam. Verum, ſi memoria teneamus ea, quæ ſcribit Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Pop. ſect.* 1. hoc in loco velle videtur, quod ubi abſceſſus per effluxionem non fiat, ſequatur abſceſſus per decubitum; nam exponens Galenus illam Hippocratis *particulam* 44. in *lib.* 2. *ſect.* 2. cujus verba ſunt: Maturationes excrementorum omnes undique tempeſtivæ, aut bonæ, & decretorii abſceſſus conſiderandi ſunt; ſic ait: Non modo concoctiones par erat morborum reſpiceret, aut faceret, ſed abſceſſus etiam ex effluxione, id quod in primis eſt elaborandum, aut abſceſſus ex decubitu in partes ignobiliores; nam alterum eſt hoc propoſitum, ubi abſceſſum per effluxionem aſſequi nequeamus. Quare, ſi ad ventrem excrementa contendunt, his præſto eſſe debemus cum clyſteriis, qui ea attrahere poſſint, adeoque cum his, quæ tota in victus ratione ad hoc conferunt. Sin autem ad renes; cum urinam cientibus: ſin ad colon; acribus medicamentis illud calefaciendo.

Cæterum abſceſſus omnis a natura intelligente datus eſt, ut noxius corporis humor expellatur a partibus nobilioribus ad ignobiliores. Hinc fit morbi judicatio. Scribitur enim in *lib. de Coac. Præn.* de utraque abſceſſus ſpecie: Quibus febrire incipientibus ſanguis de naribus, ſternutatione contingente, deſtillat, & urina ſubſidentiam albam in quarta die habet, his in ſeptima die ſolutionem ſignificat. Morbi acuti judicantur, ſanguine de naribus fluente, in die judicatorio, & ſudore multo oborto, & urina purulenta, ac vitri formam referente, prodeunte, & bonam ſubſidentiam habente, & acervatim exeunte; abſceſſu item memorabili oboriente, & alvo mucoſa, & cruenta derepente egerente, & vomitibus non pravis contingentibus circa judicationem. Singulæ quidem hæ abſceſſiones tempore idoneo apparentes, & memorabiles morbum ſolvunt, & non omnes ſimul, ut hi aſſerunt, qui contumelioſe afficiunt libros *Prorrh. & Coac. Præn.* Quando autem judicent abſceſſus, declarat Hippocrates in *lib.* 4. *de Morb. Pop. n.* 22. & inquit: Maturis in morbis abſceſſus an judicent, ſignum eſt, ſi dum fervida ſunt mala, non febricitarint, & dum moleſta ſunt, facile portarint, velut quæ in ſede acciderunt Charoni. Hæc de abſceſſu per decubitum. De eo autem, qui fit per effluxionem, legitur in *lib.* 1. *Aph.* 2. In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontinis ſi talia purgentur, qualia purgari oportet; confert, & leviter ferunt: ſin minus, contra. Sic & vaſorum inanitio, hoc eſt, ut Galenus exponit, quævis evacuatio, ſi talis fiat, qualis fieri debet; confert, & beneto-

ne tolerant: sin minus; contra. Imo & abscessus abscessum judicat, & curat. Dicit enim Hippocrates in *lib.* 4. *Aph.* 74. Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba facta; si vero etiam ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodum solutio fit. Ex quibus verbis manifestum fit abscessum per decubitum judicari ab abscessu per effluxionem. Qui vero abscessus maxime morbum judicant fœliciter, sunt optimi. Hi autem sunt inferni, & longissimi infra ventrem, & remotissimi a morbo. Sic ait Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 1. de abscessibus per decubitum. Hi profecto in partibus superioribus ut plurimum difficiliores sunt. Causa est, quia e partibus superioribus, cum eodem affectu conflictantur, majus periculum, quam ab inferioribus impendent. Perspicuum enim est, si cor, aut pulmonem, aut cerebrum inflammatio obsideat, mortiferum morbum esse. At, si partes infra jecur sitæ inflammatione teneantur, pauci admodum mori solent; nisi male eis adhibeatur curatio, idque ipse atteftatur in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 1. *part.* 17. cum ait: Si infra umbilicum quidem superiora constiterint in inferioribus articulis; bonum est: sin supra; haud perinde morbum discutiunt, nisi suppuraverint œdemata. Galenus autem in *Comm.* inquit: Eo in loco habemus, abscessus, qui in partes infra umbilicum decumbunt, bonos esse: qui supra, non bonos; aitque malitiam ipsorum aliqua ex parte diminui, si tumores forte suppuraverint. Qui porro morbi judicari per abscessum consueverint, Hippocrates ipse in *lib. Progn.* conscripsit, & in *lib.* 2. *Præd. num.* 16. dum loquitur de sacro morbo, hæc dicit: Alii vero, qui ad infernas partes convertuntur abscessus, boni sunt, longe vero optimi & hic sunt, qui sunt sanguinolentissimi. Et *num.* 40. ejusdem *lib.* Abscessus his, qui nyctalopæ vocantur, prosunt insuper apparentes, & ad infernas partes erumpentes. Verum non valde accedunt propter juventutem. Et in *lib. Prog. Comm.* 2. *part.* 67. Abscessus si in cruribus erumpit in pulmonia vehementi, & periculosa, omnis utilis est. Abscessus præterea, qui per effluxionem fiunt, optimi sunt, ut ipse asserit in *lib.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 1. sed concocta materia, & tempore opportuno. Et inter abscessus sive per effluxionem, sive per decubitum ortos, mali sunt, ut in eodem loco ait Hippocrates, qui non per rationis excretionis morbi dignitate fiunt, veluti si parvus sit abscessus, vel locus, in quo fit abscessus: propterea quod humor, cum non possit locum habere amplum, vel unde fluat, recurrit, sicut in prædicto loco testatur Hippocrates de digito abscesso: unde in *lib. Progn. Comm.* 2. *part.* 68. Si abscessus deletur, ac retrocedit, nequaquam secreta screatione, ac febre detinente, difficilis morbus est: periculum enim delirii, mortisque imminet. Et in *lib. de Humorib. num.* 9. Tubercula circa aurem, quibus circa judicationem exorta non suppurata fuerint, his disparentibus recidiva fit, & pro ratione recidivarum, recidiva contingente, rursus intumescunt, & permanent, quemadmodum febrium recidivæ in simili circuitu: in his spes est ad articulos abscedere. Maximi præterea refert, intro, an foras vertantur abscessus: propterea quod legitur in *lib. Progn. Comm.* 1. *part.* 40. Suppuratio, quæ foras vertitur, optima est, si parva, maximeque egreditur, & in sublime resurgit: si vero magna est, & lata, minimeque in mucronem subducitur; pessima. Et Galenus in *Comm.* inquit: Constat, ut ex suppurationibus indulgentior habeatur, quæ foras, non intro tendit: atque ex his ipsis quæ non ampliorem prehendit sedem, in latitudinem extenta. Si vero in sublime efferatur, coni formulam reddens, robur foras expellentis indicat facultatis: & item non magnam corrumpit sedem corporis, quod erodit. Deinde ex his quæ intro rumpuntur, quæ optima sit, subdit Hippocrates *part.* 41. & ait: Quæcunque vero intro rumpitur, optima est, si cum exteriori sede nihil communicat, sed adducta est, nec doleat, & omnis exterior locus unicolor apparet. Quis igitur sit abscessuum per decubitum, ac per effluxionem finis, quinam boni sint, & ad eorum bonitatem quæ desiderentur, diximus: item qui mali.

Quod vero spectat ad curationem, sparsim scriptæ sunt curationes in præsenti oratione, ac præterea singuli abscessus singulas postulant curationes; tamen pauca quædam dicemus. Abscessus abscessu curatur, velut urina multa, crassa, & alba, vel sanguine ex naribus, quemadmodum scriptum est in *lib.* 4. *Aph.* 74. sed abunde, copioseque fluat, veluti explicat liber *de humor. num.* 9. De abscessu ossis, carnis, atque aliarum partium hoc pacto curam agit Hippocrates in *lib. de Med. offic. part.* 25. Fasciæ, sive subligatio in causa est, ut quæ abscesserunt, attrahantur; vel quæ dilatata sunt, contrahantur; vel quæ contracta sunt, distrahantur; vel quæ distorta sunt, dirigantur; vel contraria. Galenus in *Comm.* inquit: Abscedere, nunc dicit Hippocrates, quæcunque corpore integro cum aliis partibus jungebantur, hæc cum adversa valetudo est, unitatem, & contactum non amplius retinent. Unitas abest omnibus fracturis, ulceribus, fissis, contusis: contactus vero abscessibus, sinibus, inflationibus, tumoribus: dilatata quæ plurimum inter se recedunt. Ergo consilium est, quæ abscesserunt, propellere, dilatata conjungere, distorta dirigere. Et *par.* 27. Quæ abscesserunt, eatenus ut quæ sublimia sunt, sedem contingant, at non premant. Et Galenus exponit: Sive fracti ossis partes præter naturam inter se recesserint, sive quæ conjuncta sunt inter se dehiscant, sive magnum vulnus sit, conjungenda sunt, dum se tangant, non tamen urgeant. Et subdit Galenus: Carnis pars affecta a contusione, vel alia continui solu-

ſolutione, quouſque aperta non eſt, abſcedere dicitur; quia ſanguinis aliquid intra eam ſubſiſtat, idque vitium abſceſſus dicitur. Si aperiatur, ut humor, qui receptus eſt, exitum habeat, ſinus vocatur.

ABSTINERE.

In acceſſionibus abſtinere oportet, hoc eſt cibum non capere. Ita Galenus in *lib.* 1. *Aphoriſm.* 11. Verum *lib.* 4. *Aphoriſm.* 17. ait Hippocrates: Si quis febrem non habens abſtineat a cibo &c. quæ verba Galenus exponens, vult abſtinentiam a cibo idem ſignificare, quod inappetentiam, & non continentiam.

ABSURDUM.

Scriptum eſt in *lib.* 4. *Aph.* 52. Quicunque in febribus, vel in aliis morbis ſponte illacrymant, nihil abſurdum; qui vero non ſponte, abſurdius: quod verbum *abſurdum*, & *abſurdius* declarat Galenus ex mente Hippocratis in *Progn.* Lacrymari ſcilicet non eſt bonum ſignum.

ACCESSIO MORBI.

Per acceſſionem, ut Galeno placet in *lib.* 1. *Aph.* 12. te oportet intelligere deterius tempus totius circuitus morbi, quod eſt a primo inſultu uſque ad tempus conſiſtendi: ſicut reliquum tempus declinationis eſt melius. Quare, cum deterius tempus ſit acceſſio, in acceſſionibus, ut ait Hippocrates *Comment.* 1. *Aph.* 11. abſtinere oportet.

Verum acceſſionum altera eſt univerſalis, altera particularis. Prima dicitur acceſſio abſoluta; ſecunda vocatur acceſſio per circuitum: de quibus Hippocrates loquitur in dicto *Aph.* his verbis: In acceſſionibus, ſcilicet univerſalibus, ut exponunt nonnulli, abſtinere oportet: nam cibum dare nocuum eſt: ſed potionem, vel tandem ſorbitionem. Et quibus per circuitum, ideſt particulares, fiunt acceſſiones, in ipſa acceſſione abſtinere oportet. Confirmat acceſſionem univerſalem antecedens *Aph.* in quo ſcriptum eſt: Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit &c. Particulares vero declarat ſequens, qui ait: Acceſſiones vero, & conſtitutiones morbi indicant &c. Siquidem Galenus acceſſionum ſucceſſivas reciprocationes, ſive ſimiles proportiones intelligi velit. At quoniam tum univerſalis, tum particularis acceſſio non eſt momentanea, ſed fit in tempore, & tempus eſt motus menſura, & motus menſurat magnitudinem, quæ eſt quantitas continua, & hæc habet latitudinem; itaque utraque acceſſio habet latitudinem, ac propterea principium, augmentum, ſtatum, & declinationem.

Cauſam autem acceſſionum ſi quæras; aſſerimus, eamdem eſſe cauſam totius, & partis. Sed morbus eſt totum, & acceſſio eſt morbi pars. Igitur cauſa acceſſionis eſt eadem, quæ morbi. Cum autem cauſa una ſit unius effectus cauſa, & non plurium, niſi per accidens; ſi acceſſionis cauſa ſit una; acceſſio erit una, continua, & ordinata: ſi plures; fiunt acceſſiones inordinatæ. Sed ordo dicitur ſecundum prius, & poſterius; & hæc duo reperiuntur in magnitudine, motu, & tempore; quapropter inordinatio non habet prius, nec poſterius; ac præter hæc nec magnitudinem ordinatam, nec motum, nec tempus. Idcirco neceſſe eſt, ut acceſſiones inordinatæ fiant non tempore eodem, nec motu, nec latitudine eadem: propterea quod non una ſit cauſa, ſed multiplex; nam alia eſt efficiens morbi, alia materialis, alia præparans, alia adjuvans, alia impediens, ac denique alia removens impediens. Quamobrem acceſſionum ſit varius implexus, diſſimilitudo, inæqualitas in tempore, in magnitudine, & in motu. In tempore fit acceſſio inordinata, ſi anticipet, aut poſtponat; in magnitudine, ſi longior, vel brevior fiat; in motu, ſi vehemens, vel clemens ſit. Hinc quoque fit, quod faciles, ac difficiles ſint judicationes, de quibus ſuo agemus loco.

ACCESSUS.

Legitur in *6. de Morb. Vulg. Comment.* 3. *particula* 26. In acceſſibus autem quidam perſtrepunt &c. ubi Galenus inquit: Omnes fere vocem eam *acceſſus* de congreſſu venereo intelligunt; quemadmodum & id *perſtrepunt*, de flatuoſo ventris crepitu. At quod deinceps legitur: Alii acceſſuri horrentes, rugoſi; tale quidpiam ſignificat: Quidam dum venereos aggrediuntur congreſſus, incaleſcentes in horrorem incurrunt.

ACERBA.

Acerba ſiccant, & contrahunt corpus, *lib. de Aff. num.* 49. Ex his advertant hi, qui vim tantum aſſerunt ſiccandi, humectandi, ac denique calfaciendi, & frigefaciendi in primis qualitatibus conſtare; atque duntaxat illas primas qualitates morbum adferre, atque ſalutem.

ACETABULA.

Acetabula uteri plena mucoris ſunt. Hæc Hippocrates *lib.* 5. *Aph.* 45. quod verbum Galenus exponit ibi ſic: Acetabula ſunt ora venarum, & arteriarum, quæ feruntur ad uterum; ex his ſecundæ pendent. Si vero hujuſmodi ora mucoris plena fuerint, non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed diſrumpuntur. In *libro de Natura Muliebri num.* 17. idem Hippocrates ait: Si acetabula pituita plena fuerint; menſes quidem bene ſuccedunt, & in ventre habet: corrumpit autem fœtum, ubi fortior factus fuerit; non enim retinere poteſt, ſed abrumpitur. In primo *de Morb. Mulier. num.* 84. idem ſcribit: Si acetabula pituita plena fuerint; menſes ſunt pauciores: & ſi in ventre habuerit; corrumpitur, ubi fœtus fortior factus fuerit; non enim corroboratur, ſed defluit. In *Aph.* ſupra citato inquit: Secundo, aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta abortiunt; tunc enim

enim fortior est foetus. In *lib. de Natura Mulier.* ubi scribitur: Menses quidem bene succedunt &c. forte addendum est verbum *non*, veluti videtur approbari in primo *de Morb. Mul.* Ut vero cognoscas hanc abortus caussam, addit Hippocrates in prædictis locis: Humida fit, & quod defluit, mucosum, & viscosum velut a ventre defertur, & non mordet, & in mensibus postquam sanguine purgari desierit, per duos, aut tres dies muci ex uteris prodeunt, & horror tenet, & calor non acutus, verum non deficit. Curationem vero mucoris, ne mulier abortiat, docet ibi. Nec tantum acetabula dicuntur ora venarum, & arteriarum, sed inquit Hippocrates in *lib. de Locis Homin. num.* 13. In coxendicibus articuli duo sunt, quæ acetabula nuncupantur, & foemora in hos inarticulata sunt.

ACETUM.

Acetum quæ efficit, ea fex quoque facit, sed extra corpus ad perfundendum, & ad fomentum. Hippocrates *num.*8. & in *secundo de Diæta num.* 13. Acetum frigefacit; quia colliquans humiditatem in corpore consumit. Sistit autem magis, quam movet alvum; quia non alit, & acre est. Quare potius lædit, quam prosit, intra corpus sumptum. Atque id comprobat Hippocrates *Comm.* 3. *particula* 37. *de Victus Ratione in Morb. Acut.* nam, cum de oximelite agat, sic inquit: Si potum hunc, & quidem multum per totum morbi tempus profecturum existimaveris; paulum aceti, tantumque, ut duntaxat sentiri possit, infunde: sic enim & juvabit, & lædens, minimum lædet, & ea, quæ oportet, præstabit. Ubi Galenus ait, paulum aceti mulsæ infundendum, ut aceti usu, & commodo fruatur, & fugiat quod ab eo est, detrimentum. Quocirca dat Hippocrates in *secund. de Morbis num.* 20. acetum album aquosum bibendum, & si debilis sit, ptisanam sorbendam in cerebro corrupto. Cæterum in eodem libro de febre ardenti differens, dat aquam de crassa farina in ipsa macerata bibendam, ac postea acetum album quam odoratissimum, non, ni fallor, impermixtum, sed aquosum. Quibus vero temperaturis conferat, dummodo conferat, recenset Hippocrates *lib.* 3. *de Vict. Ratione in Morb. Acut. part.* 38. his verbis: Ut autem in summa dicatur, quæ ab aceto est acredo, picrocholis magis, quam melancholicis prodest: amara siquidem dissolvuntur, desciscuntque in pituitam, cum ab aceto in sublime attolluntur. Nigra autem fermentantur, attolluntur, & multiplicantur: nempe atra educit acetum. Itaque palam est temperamento cholerico conferre: sed nervos, ac nervosas offendit partes; subdit enim Hippocrates: Mulieribus autem longe magis, quam viris adversatur acetum, nam uterum dolore afficit. Unde Galenus ibi: Acetum suapte natura nervos offendit: nempe exangues sunt, & ideo frigidi, facileque ab his, quæ refrigerant simul, & tenues habent partes, afficiuntur medicamentis. Deinde substantia aceti, quod tenuium sit partium, in eorum mergitur profundum, atque in omnes ita irrumpit partes, ut ne minimum quidem ex eis illæsum maneat. Uterum vero anatomici fere omnes nervosum esse dicunt. At in *lib. de Humidorum Usu num.* 8. leguntur hæc verba: Mollit acetum & corpus, & multos alios locos; si non odor offenderet, & maxime mulieres. Unde non *odor*, sed *acor*, vel *acredo*, si hunc anteacto conferamus loco, legendus est. Quibus vero morbis prosit extra corpus acetum perfusum, vel per fomenta applicatum, lege in *lib. de Humidorum Usu num.* 8.

ACIDA.

Acida pituitosa sunt, ait Hippocrates *lib. de Locis in Homine num.* 56. Igitur acida secundum substantiam, aut secundum qualitatem, aut secundum effectus sunt frigida quoad primas qualitates: quo vero ad secundas, scilicet ad aciditatem, quæ orta est a calore, calida sunt: nam refert Hippocrates in *sec. de Diæta num.* 19. Acida, & acria, & austera, & acerba, & ex toto collata, & sicca, non replent, eo quod oscula venarum aperiunt, & expurgant, & partim siccantia, partim mordentia, humiditatem carnis horrere, & considere, & in modicam molem contrahi faciunt: atque ita vacuum multum in corpore fit. Cum igitur voles a modicis implere, aut a pluribus evacuare, talibus utaris. Hæc confirmat idem in *lib. de Affectionibus num.* 49. his verbis: Acerba siccant, & contrahunt corpus; habent & vim sistendi: acida attenuant, morsum inducentia. Et in *primo de Morb. Mulier.* ait: Si acidum, aut acre quid gustarint, sputum in ore liquidius erit, & insulsum. Quapropter, quoad secundas attinet qualitates, acida vim quandam habent calfactivam, ac præterea medicamentosam; legitur enim in *lib. de Medicamentis Purg. n.* 1. sinceros, & acidos cibos, si quis citra delectum, ac inconsiderate exhibeat, nihil commodi perficere. Aciditatem vero esse dejectoriam, affirmat Galenus *Comm.* 6. *Aph.* 33. cujus verba sunt: Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur: nam, ait ibi Galenus, salsedo & acritudo intestina mordens irritat ad dejectionem, in qua contingit non solum pituitam, sed etiam plures alias excerni superfluitates: &, quanquam acida substantiam significant frigidam; tamen, si insulsa, vel pontica, vel austera respicias, principium aliquod caloris dant. Quod quidem recte nos docet Galenus in *Comm.* 6. *Aph.* 1. qui ait: In longis levitatibus intestinorum si ructus acidus fiat, qui prius non erat; signum bonum. Ibi dicit Galenus: Quæcunque a pituita ventriculum refrigerant, fiunt levitates intestinorum, semper cum ipsis sunt acidi ructus, ut casus quidam. Illis igitur, in quibus neque incipiunt concoqui cibi, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. Quod si aliquando fiant, significant tantum aliquando tempus cibum in ventriculo

culo retineri, quod principium mutationis accipiunt, & naturam suorum operum reminisci.

ACRIMONIA.

Acrimoniæ signum est caliditas, ut inquit Hippocrates *6. de Morb. Popul. sect. 6. part.* 10. turbationes, transitus. Galenus in *Comm.* ait, caliditatis esse tum causam, tum signum acrimoniæ, quæ si in corpore, aut particula, quæ naturalem suum servet statum, inesse comperiatur; dum funditur, sensum sui excitat: idque est, quod ait transitus. Eadem cum interna, ac penitiora loca petat, intusque maneat, turbationem affert. Hæc profecto acrimonia reperitur in humoribus, atque in his fit, quiqui sint hi. Inest quoque in cibis & medicamentis; quæ quid conferant, recenset Hippocrates tum in pluribus locis, tum in primo *de Morb. Vulg. n.* 34. cujus verba sunt: Si humidius fuerit os uterorum, genituram attrahere non possunt. Utendum autem est medicamentis subdititiis acribus: commorsus enim & inflammatus stomachus, solidus, ac firmus quandoque fit, & aliquo modo accommodatur. Sed, & si in callum indurati fuerint, præstat acria apponere, quæ mordeant; quæ enim tenuia, & fervida sunt, calli duritiem diffundunt. Si vero mollitus fuerit callus, mollibus curato, ex his, quæ non mordent. Acrimonia igitur cum fiat a calido, & calidi sit aperire; fit, ut acria aperiant, ac præterea dissolvant, pungant, radant, & hæc ratione materiæ a calore subtiliatæ, sive sint corpori adhibita, sive humores in corpore. Nam ait Hippocrates in *lib. de Veteri Medicina num.* 31. Quibuscunque nostrum gravedo innascitur, & fluxus per nares movetur; hic ut plurimum acrior est eo, qui prius erat, & tumescere facit nasum, & exurit calentem, & extreme ignitum. Si vero manum admoveas, & diutius perseveraverit; etiam exulceratur locus minime carnosus, & durus existens. Et *num.* 32. Quæcunque fluxiones ad oculos vertuntur, ut fortes, & omnigenas acrimonias habentes, exulcerant quidem palpebras, erodunt aliquorum genas, & sub oculis, & partes, ad quascunque tandem influxerint. Rumpunt etiam, ac perendunt eam, quæ oculum ambit, tunicam. Dolores autem, & ardor, & inflammatio extrema adsunt. Et *num.* 33. Fluxiones in fauces delabentes, ex quibus raucedines fiunt, anginæ, erysipelata, peripneumoniæ, omnes hæ primum quidem salsæ, & humidæ, acresque descendunt, & in talibus morbi firmantur. Et *num.* 34. Quos acuta, acrisque, ac æruginosa bilis affligit? quales mox rabies, & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio? In *lib.* 3. *de Diæta num.* 12. legitur: Ubi corpore calefacto purgatio acris fiat; tunc & intestinum raditur, ac exulceratur, & sanguinolenta egeruntur. Hoc autem dysenteria a mala intestinorum affectione appellatur, morbus gravis, & periculosus. Cæterum hos dices Hippocratis libros spurios; sed legas quæso Galenum in *Comm. 6. Aph.* 3. qui ait: Difficultates intestinorum fiunt ex humoribus acribus; & *Comm.* 4. *Aph.* 24. ubi scriptum est: Difficultas intestinorum si ab atrabile incœperit, lethalis est. Ibi ait Galenus: Ab illa, quæ a quibusdam russa, ab aliis bilis flava nominatur, magna ex parte incipit intestinorum difficultas, abrasis prius in summa parte propter humorum acritudinem intestinis, postea vero exesis, adeo ut exulcerentur. Hanc intestinorum difficultatem sæpe sanavimus. Quæ vero ab atra bile fit, insanabilis est; cum nihil differat a cancro ulcerato. Idem Galenus in *Comm. 6. Aph.* 33. Quibus pituita natura superabundat, raro a morbo laterali corripiuntur, præsertim si salsedinem, atque acritudinem aliquam sibi adjunxerit; talis enim intestina mordens, irritat ad dejectionem, in qua contingit non solum pituitam, sed plures etiam excerni superfluitates. Hæc quidem forte accepit Galenus ex *lib. de Flatibus num.* 16. in quo scribit Hippocrates: Pituita ipsa acribus humoribus permixta quocunque proruperit, maxime in non consuetos locos, eos exulcerat; quod, si fauces teneras alius fluxus petiverit, eas exasperat, exulcerat, inflammat, adtrahuntque hæ calfactæ humorem de capite. Ac subdit *num.* 17. Acris cum fit pituita, carnem penetrans, exulcerat, ac perfringit venas. Et *Comm.* 4. *de Vict. Ratione in Morbis Acut. part.* 1. ait: Hippocratis caussus fit, cum venulæ tempore æstivo exsiccatæ, acres & biliosas quæ tenues sint, trahunt ad se humiditates, quas ichoras vocant. Et *Comm.* eodem *part.* 27. Cum dolores accesserint; bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque, atque admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ quæ influunt. Proinde ex his habemus, humorum acrium alios per se tales esse, alios per commixtionem, velut pituita, & ichores. Per se autem, scribit Galenus *Comm. 6. Aph.* 56. humor irritans, ac mordens est semper flava bilis; melancholicus vero non semper, sed quando supra modum exustus, aut putrefactus malignam induerit acritudinem. Præterea quo pacto acres cognoscas humores, audisti; nam acritudo malorum humorum vesicam lædit, ut vult Galenus in *Comm.* 3. *Aph.* 22. Acritudo eorum facit delirium, veluti idem refert in 3. *de Morb. Vulg. c.* 1. & alios producit effectus, quos antea retulimus. Verum acrimonia eorum, quæ excernuntur, provocat hæmorrhoidas, sicut recitat Galenus *Comm. 6. Aph.* 47. Mordicatio ab excrementis, quæ acria erant, stranguriam inducebat, ut ait Galenus in 3. *de Morb. Vulg. cap.* 1. Intra corpus quidem assumpta acria medicamenta non tolerat natura exulta. Quod fit diebus canicularibus. Ut vero infrenes humorum acrimoniam, lege Hippocratem in *Comm. 4. de Victus Ratione in Morb. Acut.* qui scribit hæc: Si febris *non habeat*, alii legunt *habeat*, & tormina adsint; primum lactis asinini pauxillum, deinde sen-

sensim paulatimque plus bibat, & lini semen, & triticeam polentam, mixta hordeacea, & sparsa adempto amaro faba ægyptia; vel ova semi concreta edat assa, & similam, & milium, & chondrum ex lacte coctum. Cocta hæc, & refrigerata edat, atque his similia tum pocula, tum edulia ingerat. Siquidem ait Galenus ibi in *Comm.* Scopus his sit partim cacochymiam expurgare, velut lacti asinino; partim contemperare, infrenareque, ut lacti, & polentæ; partim resiccare, & partim refrigerare, quemadmodum facit lini semen, milium, faba ægyptia. Ova autem, simila, & chondrus crassi sunt succi, & boni, & humorum acrimoniam infrenant. Omnia hæc frigida exhibet propter humorum, qui affectum procreant, tum acrimoniam, tum caliditatem. Sic extra corpus jubet Hippocrates in *lib. de Fract. Comm.* 3. ulceri mitia, non acria esse adhibenda his verbis: Ulceri abunde est pannum inducere albo cerato inunctum, sive caro, sive nervus cadere debeat; his enim acria subdere non expedit, sed mitia, non secus atque adustis.

ACUTUM.

Acutum hoc loco dicitur tripliciter, de morbo, de causa morbi, ac de symptomatibus. Acutus nominatur morbus ab Hippocrate gravis, & magnus; nam ipse in *lib.* 1. *de Morb. Vulg. Comm.* 3. ait: Sunt acutissimi, maximi, gravissimi morbi, ac præ cæteris omnibus lethales in continua febre; siquidem plurimum fiant morbi acuti cum febre continua. Verbum *acutissimi* ibi declarans Galenus inquit: Acutissimos eos dicit Hippocrates morbos, qui pauco tempore decernunt; maximos, validissimos; gravissimos, qui cum periculo sunt conjuncti. Et propterea, quando Hippocrates in *Comm.* 4. *Aph.* 66. scribit: In acutis febribus convulsiones &c. videtur legenti explicasse febrem acutam, idest vehementem. Quod quidem verbum sæpe Hippocrates dicit; verum pluries quoque leges simpliciter *in acutis*, & silentio pertransibis *morbis*. Acuta dicitur causa bilis, ac præsertim flava; scribit enim Galenus *Comm.* 4. *Aph.* 58. Febrem ardentem fieri novimus æstivo tempore, quando venæ exsiccatæ acres, ac biliosos humores ad se traxerint; quæ verba ipse transtulit ex *lib.* 4. *de Vict. Ratione in Morb. Acut. part.* 1. Habetur etiam in *Progn.* morbos acutos proprie accendi a flava bile. Acuta porro symptomata dicuntur, veluti acuta sitis. Nunc profecto cum acutum sit qualitas morbi, causæ, & symptomatum, & qualitas habeat intensionem, & remissionem; idcirco acutum suscipit magis, & minus. Dicitur enim ab Hippocrate in plurimis locis morbus acutus, valde acutus, & acutissimus. Ac præterea, quoniam sentit Hippocrates, idem esse morbum acutissimum maximum, gravissimum, atque maxime lethalem; contra securissimus, facillimus, ac longissimus est morbus non acutus eo ordine, quo ponitur quartana febris.

ADJECTIO.

Adjectio significat alimentum, aut alimentum auctum; propterea que scribit Hippocrates in *lib.* 1. *Aph.* 19. His, qui per circuitus accessionem habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adjectioni ante judicationes; & in *lib. de Alimento num.* 11. ait: Quicunque indigent citissima adjectione, humidum remedium ad recuperandas vires optimum est; ubi autem adhuc citius, per odoratum. Cornarius pro *adjectione* vertit *appositione*.

ADOLESCENTIA.

Adolescens, ut vult Galenus in *Comm.* 3. *Aph.* 29. medium obtinet locum inter puberes, & illos, qui consistentis ætatis vigorem habent. Hanc explanat sententiam in *lib.* 6. *de Morb. Vulg. Comm.* 4. ubi scribit Hippocrates: Cum hircescit, uter exterius testis apparuerit: si dexter, mas; si vero sinister, fœmina. Dicit quidem Galenus: Cum puerilis ætas in adolescentiam transit, sicut ipsis semen, & pili in locis genitalibus erumpere incipiunt, perinde & testes subito increscunt; ita & puellis virginibus mammæ extuberant una, & menses ferri incipiunt. Tunc igitur & vocis mutatio in maribus fit præcipue. Nam, cum prius ipsis acuta vox esset; cum perfecte in puberes evaserunt, gravior redditur: tempore autem medio velut raucam ipsi vocem edunt. Adolescentium vero ætas est omnium optima, ut Galeno placet *Comm.* 3. *Aph.* 18. tamen melius vere se habet. Est calida; quia, ut scribit Hippocrates in *lib.* 1. *de Diæta*, ignis impetus aquæ dominatur: sicca autem, quia humidum ex puero consumptum est partim in augmentum corporis, partim in motum ignis, partim præ laboribus, ac exercitiis. Calidos esse adolescentes confirmant accidentia, quæ Hippocrates recenset in *lib. de Morb. Vulg. Comm.* 1. ubi ait: Accidebant hæc adolescentibus, juvenibus, adultis. Et Galenus ibi: Nec præterit nos, adolescentulos ob ætatem esse, non ob vitæ sortem calidos: ut etiam adultos. At, quamquam hæc ætas est omnium optima, dummodo recte vivant, & idcirco plurimum sanguinis humorem habent; tamen, si cibi copiam ingerant, succos progignunt copiose crudos, & deinde ab hac ætate amarulenta subit bilis abundans, quæ crocea, ac flava appellatur. Hæc Galenus in *Comm.* 3. *Progn.* Ex hujus humore dominante fiunt febres ardentes, & in his sanguis erumpit; siquidem bilis, sanguini permixta, postquam eum densit, cum eo multum calorem ad caput subvehens, venis narium diruptis, sanguinis efficit eruptiones. Et propterea ait Hippocrates in 1. *de Morb. Vulg. Comm.* 2. Sanguis plurimis erupit præcipue adolescentulis, & adultis; quorum periit maxima pars, quibus sanguis non erupit.

ÆGER.

Ægrum sano opponitur. Verum sanus maxi-

maxime est homo, ut refert Hippocrates in *lib. de Nat. Homin. num.6.* ubi temperamentum inter se habuerint sanguis, pituita, & utraque bilis, moderatum tum facultate, tum copia, & ubi maxime fuerint permixta. Contra ægrotat, cum horum quid minus, aut amplius fuerit, aut separatur in corpore, & non fuerit reliquis omnibus contemperatum; necesse est enim, cum quid horum secretum fuerit, & per se steterit, non solum eum locum, unde secessit, morbidum fieri, sed etiam eum, in quo stat, & in quem ob nimiam copiam diffusum est, dolore, & morbo vexari. Sed non solum corpus ægrotat, verum etiam mens; nam ait Hippocrates *lib.* 2. *Aph. 6.* Quicunque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. Et cum corpus ægrotet; aut totum, aut pars ægra est, quemadmodum legitur in *lib.* 2. *Aph.* 15. Ubi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet; nam si biliosæ fuerint, corpus una ægrotat. Nec solum partes totum constituentes corpus ægrotant, sed etiam hæ, ex quibus partes constituuntur, ac nutriuntur, siquidem scribitur in *lib. de Affection. num.* 24. Ubi bilis, & pituita in venas, & alvum incubuerint, ægrotat sanguis, & corruptus secedit; ægrotat & intestinum, & raditur, & exulceratur. Cognosces profecto corpus ægrum esse, si proprias exercere non poterit actiones: partes vero similiter. De his quidem plura lege in Morbi capite.

ÆQUALE.

Inquit Hippocrates in *Comm.* 1. *Progn. part.* 27. Ilia saluberrima sunt, si dolore vacant, si mollia, & æqualia sive dextra, & sinistra parte. Ubi Galenus in *Comment.* ait: Æqualia non secundum unam qualitatem intelliguntur; fieri enim potest, ut similiter mollia sint; sed aut aliqua parte dolore vacent, aliqua dolore afficiantur; aut altera pars calidior, altera frigidior; altera sublevatior, altera depressior habeatur. Ac postea subdit: Inæqualiter affecta esse dextra, ac sinistra parte, quoties non tota illa eamdem habeant affectionem aut per caliditatem, aut per frigiditatem, aut per dolorem, aut per indolentiam, aut per gracilitatem, laxitamque, & intentionem.

ÆQUINOCTIUM.

Hippocrates in *lib. de Aere*, *Aquis*, *& Locis* hoc pacto de anni temporibus disserit: Maxime observare oportet magnas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libentes exhibeamus, neque uramus quæ circa ventrem, neque secemus, priusquam prætereant dies decem, aut plures, & non pauciores. Periculosissima sunt etiam ambo solstitia, maxime vero æstivum. Periculosum etiam æquinoctium utrumque, magis autumnale.

AER.

Aer, ut Hippocrati placet in *lib. de Carn. num.* 1. medium tenet locum, calidum quid, ac humidum existens. Aer quandoque reperitur in libris Hippocratis pro elemento, veluti in *lib.* supra citato. Aliquando sumitur pro aere caliginoso, ut scribit Erotianus, vetustissimus vocum Hippocratis interpres, quemadmodum in *lib. de Aere*, *Aquis*, *& Locis num.* 18. ubi legitur: Ubi rupta est aqua, & in sublime elevata, dum circumfertur, & cum aere permiscetur, quod turbidum est in ipsa, ac noctem refert, id excernitur, ac decedit, & fit aer, & nebula; quod vero tenuissimum est, ac levissimum in ipsa, hoc relinquitur, & dulcescit, dum a sole uritur, & coquitur. Hæc est Cornarii translatio. Quam si quis græci sermonis parum eruditus legat, proculdubio affirmabit, Hippocratem rebus naturalibus parum caluisse, aut hunc esse librum spurium; quare, ut sentit Erotianus, & ut sonant verba, palam est, ubi scribitur *fit aer*, *& nebula*, legendum esse *fit aer caliginosus*, *ac nebula*. Hippocratis interpretes dicunt aerem flatum, ventum, & spiritum, sed non recte; scriptum enim in *lib. de Flatibus* est *num.*4. Spiritus, qui in corporibus sunt, flatus vocantur; qui vero intra corpora existunt, aer. Ventus, subdit ille, est ipsius aeris fluctus, & unda, hoc est, causa est fluctus, & undæ. Quicquid tamen sit, sæpe confunduntur hæc nomina ab his, qui opera Hippocratis latinitate donarunt; nam hoc sermone prosequitur Cornarius: Omne, quod inter cœlum, & terram est, spiritu repletum est. Hic hyemis, & æstatis causa est, quia Solis, Lunæ, & astrorum omnium cursus per spiritum procedunt. Etenim spiritus igni nutrimentum præbet, quo si ignis privaretur, vivere non possit. Et solis perpetuum cursum aer perpetuus conservat. Nec mare spiritus est exors; non enim natantia alia vivere possent, nisi per aquam, & ex aqua spiritum attraherent. Quare manifestum esse puto, spiritum pro aere dixisse, ac vertisse interpretem. Nec mirum sit ei, qui naturalibus operam suam dat, Hippocratem scripsisse, astrorum cursum per spiritum procedere, cum hæc fuerit antiquorum probabilis sententia, quemadmodum a pluribus, qui de scientia astrologica disputarunt, est scriptum. Nec quis etiam credat, Hippocratem sentire, ignem nutriri, propterea quod hæc est solius animantis facultas. Verum, cum simplex ille aer, qui æther, sive ignis dicitur, a corporibus distrahatur cœlestibus, ac difringatur, non potest non corrumpi; quare ad generationem deperditi, & ad refrigerium ejus, qui deperditur, & conservationem aer inferior se contulit; sic & aqua ad locum aeris, & terra ad aquam ob perpetuam eorum generationem & corruptionem. Sed de aere per se, ac cum aliis elementis, & astris satis. Nunc ad illum, qui animali inservit, sermonem vertamus.

Cum aer ratione habita ad aquam, & terram sit corpus subtile, & formale, & simplex, necessario animantia ipso fruuntur ad

tur ad caloris refrigerium ; nam scribit Hippocrates in *lib. de Flatibus num. 6.* Mortalibus vitæ, & ægrotis morborum solus is est autor, tantaque omnibus spiritus necessitas extat, ut, si quidem omnibus aliis abstineat homo, neque cibum sumat, neque potum, possit tamen dies duos, vel tres, & plures ducere; si vero spiritus viæ in corpus intercipiantur, in brevi parte unius diei interit, ac subjicit. Nec aliunde unquam verisimile est, morbos evenire, quam inde, si is aut plus, aut minus, aut cumulatior, aut morbidis sordibus inquinatior in corpus se ingerat ; quocirca aer per se animantibus est necessarius ad vitam conservandam, & non infectus ad salutem. At quando id fiat, ibi declarat Hippocrates, & in aliis libris ; immo partem animalis esse affirmat & in *lib. de Natura Hom.* & in *primo de Diæta*. De aeris attractione loquitur Hippocrates in *lib. de Morbo Sacro num. 8.* Mutus est homo epileptico morbo correptus, cum pituita, derepente in venas delapsa, aerem excluserit, & non admiserit neque in cerebrum, neque in venas cavas, neque in ventriculos, sed occuparit respirationem ; cum enim accipit homo per os, & nares spiritum, primum quidem ad cerebrum venit, deinde vero in ventriculum magna ex parte, pars etiam ad pulmonem, & pars ad venas, ex his vero ad reliquas partes in venas dispergitur, & quantum ejus ad ventriculum venit, perfrigerat, ac nil aliud confert. Idem præstat & qui ad pulmonem venit; qui vero ad venas pervenit, confert ad ventriculos ingressus, & ad cerebrum. Cæterum & carnes aerem attrahunt; scribit enim Hippocrates in *lib. 6. de Morb. Vulg. Comm. 6.* Carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus, significat sensus, quoniam exspirabile, & inspirabile; ubi Galenus ait: Trahere ad se ipsas carnes ex ventre, inquit, ex ventriculo ciborum, potionumque, unde nutriuntur, succum ; extrinsecus vero, incertum est, alimentum ne dicat, an aerem. Et subdit : Potest & aer per arterias ad cutim pertinentes ad carnes ferri ab ipsis attractus. Si igitur aer temperatus sit, confert ad vitam conservandam, & ad salutem. Temperiem possidet, si calidus sit, & humidus natura propria; verum cum temperamentum excedat, evadit calidior, quam opus sit, vel frigidior, vel siccior, vel humidior, hasque accipit facultates aut a corporibus continentibus, ut a corporibus cœlestibus, & ab elementali igne, aut a contentis, quemadmodum ab aqua, & terra. Ab his quidem causis alteratur aer, siquidem a calido fit æstuosus, ac ab eodem, & sicco fit squallidus, & a frigido; ab humido, & frigido fit caliginosus, nebulosus, atque obscurus, nam in aere exhalationes, ac vapores non condensantur, nisi a frigore, & per accidens a calore. Hæ profecto exhalationes si a causis inferioribus corruptis, ac putrefactis proficiscuntur, inficitur aer, ac sordibus inquinatur. Idem quoque corrumpitur a corporibus cœlestibus, sed per accidens, si videlicet corpora eorum, ut placet Astrologis, copulentur noxio lumine, vel, ut Hippocratis est sententia, aerem nimium alterent. Atque hæ alterationes, sive mutationes sunt paullatim factæ, aut repente, & utræque vel fortes, & vehementes, vel debiles ; fortes nimirum, ac repentinæ cavendæ sunt, ut vult Hippocrates in *lib. de Præcep. num. 11.* & in *lib. de Morbo Sacro num. 18.* Nunc vero si aer mutetur continens corpora animalium, & ipsa alterabuntur ; continens enim gerit vicem formæ, ratione habita ad contentum. Nam si, ait Galenus in *primo de Morb. Vulg. Comm. 3.* in principio continens nos aer immoderatius calefiat, vel frigescat, vel humescat, vel siccescat, corporum symmetriam, quæ sanitas est, confundit, interturbat, ac corrumpit. Si nimium fit calidus, trahit in partem extrinsecam, ut idem affirmat in *lib. 4. Aph. 5.* Quare, si valde frigidus, constipat, & obstruit, & alia efficit; sic si humidus, aut siccus : de quibus primis qualitatibus abunde agemus, cum de anni temporibus disputabimus. Hoc autem dicamus, aerem primis qualitatibus tantum immutari, quod vix credi potest, quod absque aliena materia a primis alteretur facultatibus ; aut transmutari ab his cum materiebus junctis, quæ inficere aerem possunt tot sordium speciebus, quot habent materiæ illæ. Inquinatus aer continens inficit corpora omnia, quæ complectitur ; sed hoc magis, & illud minus, quod magis, vel minus aptum est. Aptum, ac dispositum dicitur corpus ab Hippocrate ad aliquod suscipiendum, cum simile est rei, quam suscipere debet. Sic enim inquit in *lib. de Flatib. num. 8.* Communis febris propterea omnibus accidit, qui eundem spiritum omnes attrahunt, fitque, ut simili corpori similes spiritus similiter permixti similes gignant febres. Sed est fortasse qui dicat, ut quid ergo non omnibus animantibus, sed alicui eorum generi incidunt hi morbi ? cui ego sic respondeo: differt corpus a corpore, natura a natura, & nutrimentum a nutrimento ; non enim omni animantium generi eadem aut non conferunt, aut commoda sunt, sed sunt alia aliis magis convenientia. Quando igitur aer hujusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant ; quando vero cuipiam animantium generi aer inconveniens est, tum morbus illud genus corripit. Aer igitur infectus inficit corpora inquinata, vel ad inquinamentum apta, eaque plurima. Argumento autem sit hoc: quando ab uno morbo multi homines corripiuntur eodem tempore, causam ad id, quod causæ est, & quo omnes maxime utimur, referre oportet : est autem hoc spiritus, & aer, quem inspirando trahimus. Hæc Hippocrates in *lib. de Natura Hominis, numer. 18.* ac subdit *num. 19.* Palamque est aerem morbosam aliquam exhalationem habere. Verum, quanquam per omnes corporis partes aer penetret,

tret, tamen aliquis quæret locum primum, quem aer in corpore nostro occupet. Id docet Hippocrates in *libr. de Morbo Sacro*, *num.* 17. his verbis: Cum homo spiritum in seipsum attraxerit, primum ad cerebrum pervenit, & sic ad reliquum corpus aer dispergitur, relinquens in cerebro suum ipsius vigorem, & quicquid prudens, ac sapientia præclarum est. Si enim in corpus primum perveniret, & posterius in cerebrum; relicta in carnibus, ac sanguine dinotione, ac judicio, ad cerebrum calidus jam existens perveniret, & non sincerus, & purus, sed ammixto humore a carnibus, & sanguine; quocirca cerebrum primum percipit aerem salubrem, vel contaminatum, propterea quod, ut Hippocrates subdit *numer.* 18. Morbi in ipsum irruunt acutissimi, ac maximi, ac præcipue lethales, & qui difficilem judicationem habent apud inexpertos, ab ipso non salubri aere. A sano cerebrum intelligentiæ, & prudentiæ internuntius est, caliginosus enim aer humorem, ac spiritum caliginosum in corpore humano efficit; ut videtur sentire Galenus in *libr.* 1. *de Morb. Vulg.* Et in *libr. de Morbo Sacro num.* 8. ait Hippocrates: Qui vero ad venas pervenit aer, confert ad ventriculos ingressus, & ad cerebrum, atque sic sapientiam, & motum membris exhibet; quare, ubi fuerit exclusus a venis præ pituita, eumque non susceperint, mutum, & desipientem hominem reddunt. Hanc fortasse secuti sunt opinionem nonnulli Peripatetici, qui universalem ponunt intellectum, aut ii, qui librum de causis composuere, qui omnes bonitates a principe causa descendere affirmant, quæ bonitates sunt esse, intelligere, moveri, sentire, vegetari, & id generis; hasque præcipue in aere existere asserunt, siquidem aer sit nobis familiarior, magis formalis, ac purus, quam aqua, & terra. Nec vult Hippocrates, aerem tantummodo externum motum præbere membris, sed mixtum cum innatis spiritibus esse causam motus. Sed ad nostrum revertamur institutum. Cum aer nullis infectus sit alienis potentiis, quæ illo fruuntur, is nullo erit nocumento; si vero sit mutatus, lædit caput, pectus, ventremque inferiorem, ac tandem quæ partes illis inserviunt. Quos vero morbos pariat aer, lege *librum de Flatibus*, utque hos cures, præcaveasque, lege *lib. de Natura Hominis num.* 8. & 9. Atque hanc curationem eamdem docet Galenus in *libr.* 1. *de Morb. Vulg. Comm.* 2. *partic.* 7.

ÆRUGINOSUM.

Scribit Galenus in *Comm.* 1. *Prorrh. part.* 10. Flava bilis cum supra modum assatur, primum quidem in æruginosum trasmutatur succum, deinde in nigrum. Supra modum assatur propter febris magnitudinem; quapropter sive is per vomitum, sive per ventrem inferiorem, sive per sputa, sive per urinas apparuerit, succus, ex quo ortum habet morbus, calidum, & siccum esse significat. Quo autem loco corporis præcipue hujusmodi humor progenitus sit, declarant symptomata, sicut vigilia, capitis dolor, & surditas morbum in capite esse demonstrant; caput vero cum ventriculo societatem habet, unde fit, ut graviter affecto cerebro, os ventris ad vomitum excitetur. Quare jure Hippocrates in *lib.* 3. *de Morb. Vulg. section.* 2. mandavit scriptis morbum Philistæ. Hic cum capitis dolore prima die vomit biliosa, pauca, flava primum, postea vero plura æruginosa; secunda die surditas, ac parum circa meridiem insanivit. Idcirco hinc excerpta est sententia illa Hippocratis in *Prorrh. loc. citat.* Qui in capitis doloribus æruginosos vomitus habent, vigilantque cum surditate, cito hi vehementer insaniunt. Fit & convulsio, ut recitat Galenus in *lib.* 5. *Comm. Aph.* 1. a tali humore, ubi fortius os ventriculi mordetur, veluti juveni accidit, qui æruginem evomerat, non æruginosa; erat enim talis, qualis quæ vera ærugo nominatur, florentissima; verum inter vomendum totum corpus convulsum est, & ærugine evacuata, febris statim, & convulsio cessavit. Tale autem erat, quod evomuerat, sicut si quis optimam æruginem aqua perfunderet adeo, ut ex eorum unione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinem repræsentaret. Vomitus autem æruginosus fit quandoque in renum doloribus post pituitosum, ob dolores, & vigilias corrupto sanguine; idque maxime cum una febricitaverint, & inedia macerati fuerint. Hæc ex Galeni sententia in *libr.* 6. *de Morb. Vulg. Comm.* 1. *part.* 6. Significat æruginosus humor in urinis non concoctionem, ut declarat Galenus in *Prorrh. Comment.* 2. *part.* 24. ubi legitur: Rubra ex his epanthisinata si retinentur, ac æruginosa, mala. Et ait: Nunquam ex coctis urinis epanthismata colore rubida, neque æruginosa superveniunt. In loco de Philista notato pro *æruginosa*, quidam *virulenta* interpretati sunt. Pro æruginoso humore vomendo aquam tepidam dedit Galenus *lib.* 12. *Methods.*

ÆSTAS.

Æstas est anni tempus, cujus principium est, ut Hippocrates in *libr. de Morb. Vulg.* ostendit, ortus plejadis, postquam canis ortus fructuum generationem inchoat; quam & ipsam pro secunda æstatis parte describit. Post hunc Arcturus oriens finem dat æstatis, & principium autumni. Ideo tres habet partes; prima naturam sapit veris, tertia autumni; sed pars secundæ præsertim est calida, & sicca, propterea quod, ut idem vult in *lib. de Natura Humana*, accessus solis ad nos calefacit aerem inferiorem, qui superiori crassior est; unde in *lib. de Flatibus*, *numer.* 5. Spiritus est æstatis, & hyemis causa; in hyeme est frigidus, & condensatus, idest humidus, quoniam aer condensatus, & crassus est humidus; æstate mitis, & tranquillus, hoc est non ventis agitatus; immo in æstate magnus est æstus, si venti non spirent, ut idem affirmat in *lib.* 3. *de Morb. Vulg. Comm.* 3. *part.* 6.

Verum

Verum æſtas dupliciter reperitur; altera qualis eſt deſcripta, quæ poſt finem veris inchoat, & autumno accedente deſinit, calida, & ſicca, & hæc eſt vera, & legitima æſtas; altera non vera, ſed per accidens, eaque eſt, quæ aut non datis temporibus calida, & ſicca ſe præbet, immo tempore autumnali, hyemali, vel verno calorem ſuum, & ſiccitatem oſtendit; aut quæ conſtitutis a natura temporibus exiſtit, verum non calida, & ſicca, ſed potius qualitates veris, autumni, aut hyemis exercet. Cum vera ſit æſtas, proprii morbi fiunt; cum autem non vera, affectiones alieni temporis accedunt. Quando igitur in æſtate, & aliis anni temporibus tempeſtive tempeſtiva redduntur, hoc eſt, cum tempus anni propriam habet temperaturam, morbi conſtantes, ut ait Hippocrates in *libr.* 3. & boni judicii fiunt. Et quoniam, ut dictum eſt ex Hippocratis ſententia, æſtas natura eſt calida & ſicca, ei proportione correſpondet ignis inter elementa, ex mixtis vegetabilibus, ac animalibus cibi, qui ſuccos in homine efficiunt, ac reddunt calidos, & ſiccos; inter ſexus mas, inter ætates juvenes, inter habitus hirſuti, minime carnoſi; inter humores bilis, inter membra, ac partes corporis hæ, quæ bile flava fruuntur, & illam detinent, ac maxime ſuperiores; inter facultates hæ, quæ celeritates præſtant ſpirituum, & actionum. Idcirco, quemadmodum juventus eſt quolibet anni tempore juventus, ſic ex humoribus bilis flava ſemper eſt in corpore talis; tamen modum excedit, cum ſit copulata cum ſuo ſimili. Simile enim auget ſimile; quare æſtate, quæ cum ea convenit, copia, & viribus evadit major. Sed dices, quid deinde fit? Ait Hippocrates in *libr. de Affectionibus*, *numer.* 17. Cum corpus a ſole fuerit calefactum, humectatur, humectatum autem ægrotat aut totum, aut ea parte, in quam pituita, & bilis incubuerint, ſed maxime bilis; nam legitur in *lib. de Natura Hom. numer.* 14. Bilis per æſtatem, & autumnum corpus poſſidet, id quod inde cognoſcere potes, quod homines ſua ſponte hoc tempore bilem vomunt, & in medicamentorum potionibus bilioſiora purgantur. Manifeſtum fit & febribus, & hominum caloribus; ſi quidem cauſus fit, & tertianæ plurimæ, ut ipſe ſcribit in *lib.* 3. *Prog.* 21. continuæ, vomitus, alvi profluvia, lippitudines oculorum, aurium dolores, oris ulcerationes, genitalium putredines, & ſudamina; & hæc in medio æſtatis. Circa initia vero nonnulli fiunt ex vernis morbis, & circa finem ex autumnalibus, quoniam utraque æſtatis extrema naturam antecedentium, & ſequentium temporum ſapiunt. Hæc, & alia mala ex bile ortum habentia fiunt tempore æſtivo, immo morbi bilioſi æſtate fiunt vehementiores, veluti ulcera pejora tunc fiunt, quia proſerpunt; ſed & citius deſinunt ægritudines ob humoris acumen. Fiunt & æſtate dyſenteriæ, &, ut ait Hippocrates in *libr. de Natura Hominis*, ſanguis ex naribus ipſis fluit, & calidiſſimi ſunt, ac ruberrimi. Sed dolor, & calor corpori accedunt, ſi a plenitudine venæ premuntur; æſtate quidem citius, hyeme vero poſterius. Æſtate enim calidus eſt aer ambiens, & calidiorem corpus in ſe ipſum trahit; & ſi calido adhuc exiſtente ventriculo, calidior, quam opportunus eſt, ſpiritus homini accedat, nihil miri eſt, hominem ex tali febrire. Hæc Hippocrates in *lib.* 4. *de Morbis n.* 17. Et quoniam æſtate eſt exiguus calor innatus, maximus quidem hyeme, & vere, tum ſani, tum ægri æſtate, & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme vero facillime, ut legitur in *lib.* 1. *Aph.* 18. Adde, quod cum flava abundet bilis, deſtruit comedendi appetitum, & bibendi auget. Verum, ut morbos caveas æſtivos, in ejus principio, ut vult Galenus in *lib. Quos purgare oportet*, purgari debent flavæ bilis morbi, propterea quod æſtate, ut idem refert *libr.* 4. *Aph.* 5. purgationes ſunt moleſtæ; nam natura tunc exuſta non fert acritudinem medicamentorum, & multi eo tempore purgati incidunt in febres, & diſſolvuntur; & ſi æſtate purgandi eſſent, oportet, ut ſcribit Hippocrates *libr.* 4. *Aph.* 4. medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme vero inferiores; ſed ſub Cane, & ante Canem difficiles ſunt medicationes. Tunc enim eſt maxima æſtas. Et *Aphor.* 7. Vomentes difficulter, & mediocriter bene carnoſos, per inferiora, caventes æſtatem. At naturarum, ait Hippocrates in *libr.* 3. *Aph.* 2. hæ quidem ad æſtatem, hæ vero ad hyemem bene, maleve ſe habent. Frigidæ autem, ut exponit ibi Galenus, & humidæ bene ſe habent. Et Hippocrates *lib.* 3. *Aph.* 18. Vere, & prima æſtate pueri, & qui hos ſequuntur ætate, optime degunt, & ſani ſunt maxime; æſtate vero & autumno uſque ad aliquid ſenes; contra male afficiuntur calidæ, & ſiccæ naturæ. Augetur enim calor, & ſiccitas in hujuſmodi corporibus.

Quibus autem alimentis uti debeat homo temporibus æſtivis, docet Hippocrates in *lib. de Salubri Diæta part.* 3. *&* 4. his verbis: Dum æſtatem homo attigerit, tum cibis omnibus utendum mollibus, obſoniis elixis, oleribus crudis & elixis, maza molli, poculis multo dilutiſſimis, & plurimis, & uti, ne magna mutatio ſit ſubito utenti. Tunc enim tempeſtas calida eſt, & ſicca, corporaque reddit aduſta, & ſqualida, unde frigida & mollia efficies. Ægris vero, ut Galeno placet *Comm.* 1. *Aph.* 17. ſæpius pauca danda ſunt, quoniam & pluri egent adjectione, ut qui ſunt diſſoluti, & vires habent imbecilles. Et hæc de vera æſtate, ac naturali.

Si vero temporibus æſtivis conſtitutio non fuerit calida, & ſicca, ſed alio tempori fuerit ſimilis, non vera erit æſtas; unde morbi æſtivi non fient. Verum ſi veri ſimilis fuerit, ſudores in febribus, Hippocrates *libr.* 3. *Aphoriſ.* 6. multos expectare oportet; nam, ut ait ibi Galenus: Æſtas ſimilis veri ob caliditatem quiddam trahit ad cu-

ad cutim, ob humiditatem vero non potest per modum vaporis resolvere; tota igitur humiditas in morborum judiciis expulsa, sudores facit. Si autem æstas, veluti *libr.* 3. *Aphorism.* 13. *& libr. de Aere, Aquis, & Locis*, sicca sit, & borealis, sequens vero autumnus pluviosus, & australis; capitis dolores ad hyemem expectare convenit, & cerebri corruptiones, ampliusque raucedines, gravedines, & tusses, aliquibus etiam tabes. Si vero pluviosa sit, & australis, similisque sequatur autumnus, necesse est, hyemem morbidam esse; & his, qui pituita abundant, & qui trigesimum annum excesserunt, febres ardentes fieri, verisimile est; qui vero bile abundant, costarum inflammationes, & pulmonis, pleuritides, ac peripneumonias dictas.

ÆSTUS.

Ab æstibus fortibus convulsio, aut distensio, malum. Hic est *Aphorism.* 13. *lib.* 7. ubi Galenus ait: Quidam pro æstibus febrem intellexerunt, alii ambientis fervorem, alii pro cauteriis, & escharis, & omnes verum dicunt; sed in *libr.* 4. *Aphorism.* 65. in quo scribitur: In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus, malum; æstus significat ebullitionem, quæ fit a flava bile. In *libr.* 2. *Prorrh. particul.* 31. Laterum æstus cum dolore, & rigor superveniens, malum; quoniam, ut exponit Galenus, signum est phlegmonis, quæ partem eam infestet, ob quam febricitavit; si vero rigor etiam ipsis supervenerit, suppuraturum expecta phlegmonem. In eodem *libr.* 2. *partic.* 7. Quibus lumborum dolor diu perseverans cum æstu fastidioso fit, si sudent, malum. Et *particul.* 32. Æstuosi rigores quadantenus, perniciosi; significant enim, ut vult Galenus, difficilem, & gravem affectionem. In *lib. de Salubri Diæta* legitur: Vitandus est æstus, hoc est, ardens calor, quoniam homo imbecillis evadit; itaque æstuantibus dat Galenus portulacam, in *lib.* 6. *de Simp. Medic. Fac.* & vinum dilutum refrigeratum, in *lib. de Bon. & Vit. Suc.*

ÆTATES.

Ætates, ut accepimus ab Hippocrate variis in locis, sunt quinque, nempe pueritia, adolescentia, juventus, virilitas, sive ætas consistens, & senectus; & unaquæque tres habet partes, principium scilicet, medium, & finem. Et quoniam earum cognitio ad rem medicam plurimum confert, ideo de ea pauca scribemus. Data igitur divisio habetur ab Hippocrate ex *lib.* 3. *Aphorism.* quam fecit secundum quod a variis capitur homo ægritudinibus. Dividuntur etiam ætates, prout rationem habent ad qualitates, ad elementa, temperamenta, humores, & anni tempora; nam, ut ait Galenus in *Comment. de Salubri Diæta*, *partic.* 7. sicut temperamenta sunt quatuor, sic dissecemus ætates in quatuor; in humidam, & calidam, quam puerorum statuimus; siccam, & calidam adultorum; siccam, & humidam eorum, qui ætate inclinata sunt; humidam, & frigidam senum. Et quia vita animalium per calidum, & humidum stat, pueritia igitur, quæ est hujusmodi, est maxime vivida; sed huic ætati cum data sit auctio, plurima inest humiditas, & caliditas: quapropter vult Galenus, puerorum ætatem, & adhuc magis adolescentium esse optimam; secundo loco juvenum, tertio consistentium. Ætas autem puerilis cum sit calida, & humida; in qualitatibus correspondet aeri quoad elementa, sanguini quoad humores, veri quoad anni tempora; quare optima puerorum temperies vere conservabitur, &, ut scribit Hippocrates *libr.* 3. *Aphorism.* 18. vere, & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur ætate, hoc est, adolescentes optime degunt, & sani sunt maxime; ubi Galenus inquit: Adolescentes vere, pueri æstatis principio optime degunt; & ratio est, quia summa pueri humiditas ad temperamentum reducitur ab aliqua æstatis caliditate. Ob eamdem quoque rationem pueri sanguine abundant, qui in dies magis coquitur, & siccescit a calore, & ab extrinsecis, & viget usque ad trigesimum quintum annum. Itaque ait Hippocrates in *Comment.* 1. *Progn. particul.* 33. Sanguinis fluorem in junioribus potius quintum & trigesimum annum agentibus, expectare oportet; sanguis porro calefactus diu, & exsiccatus fit bilis flava. De principio autem pueritiæ, sive de infantia agit Hippocrates *libr.* 3. *Aphorism.* 24. docens morbos, qui illi tempori accidunt; de medio, ibi quoque *Aphor.* 25. & ait: In progressu, cum jam dentire incipiunt &c. & exponit mala secundæ partis pueritiæ. Et *Aph.* 26. ubi legitur: Cum vero jam magis adoleverint; quæ ætas usque ad duodecimum, & tertium decimum annum progreditur; hic est finis pueritiæ. Sic de aliis ætatibus prosequitur, ac proprios recenset morbos. Quocirca ex dictis palam est, ex ætatibus temperamenta, humores, & morbos cognosci, ac tempora illis congruentia. Verum de ætate unaquaque suis agetur locis; in genere autem hoc scito, in cibo ægris offerendo ætatem summopere considerandam esse, in purgando per pharmaca, vel per sanguinis missionem, in præsagiendo, in dignoscendis ægritudinibus, in excretionibus, atque in morbis judicandis. Nam indicat febres, & morbos, Galeno teste *Comm.* 1. *Aph.* 12. Indicat bonas excretiones, *Comment.* 2. *Aph.* 47. Confert morbis dignoscendis, *Comm.* 4. *Aphorism.* 2. Ad præsagiendum multum facit, ut patet in *libr.* 1. *de Morb. Vulg. Comment.* 3. *particul.* 85. Ad sanguinem mittendum, ut vult Hippocrates in *libr. de Vict. Rat.* in *Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 19. In cibo offerendo, sicut placet Galeno in *lib.* prædicto, *Comm.* 1. *partic.* 45.

ÆTHER.

Videtur mihi id, quod calidum vocamus, immortale esse, & cuncta intelligere, & videre, & audire, & scire omnia tum præsentia, tum futura: hujus plurima pars, cum turbata essent omnia, in supernam circumferentiam secessit, & videntur mihi ipsum veteres æthera nominasse; hæc in *libr. de Carnibus num.* 1. Legitur etiam apud Aristotelem *primo Cœl. Tex. Comment.* 22. Æthera antiqui appellaverunt supremum locum a *currere semper*, a sempiterno tempore ponentes ipsi denominationem. Sic scriptum est a Platone in Cratilo. Is asserit, Græcos deos appellare theus a thera, quod est currere, quia Solem, Astra, Lunam, & Cœlum deos esse arbitrabantur, quæ sunt in perpetuo cursu, seu motu; ideoque ab Hippocrate ille dicitur locus immortalis; & cuncta intelligit eo modo, quo recipit a causis superis actum intelligendi. Videt, & audit modo superiori, hoc est, per metaphoram ad inferiora; scit præsentia & futura, quoniam tempus per motum corporum superiorum a nobis cognitum ibi patefit. Verum æthera nominat Hippocrates & aerem, siquidem in *libr. 6. de Morb. Vulg. Comment.* 4. *partic.* 19. hæc dicit: Aquarum arte carentium, quæ ab æthere excreta est, aut cum tonitru, opportuna; procellosa vero, mala. Et Galenus ibi: Veteres Græci cœlum nos ambiens exquisite purum, æthera; caliginosum vero, aut nubibus opacum, aerem vocare consueverunt. Hac eadem igitur ratione & locum supra nubes æthera nominant.

AGNUS.

Agninæ carnes leviores sunt ovillis, & hœdinæ caprinis, quia exanguiores sunt, & humidiores; ita in 2. *de Diæta*, *numer.* 9. Item pelles agninæ calidæ ad menses ciendos idoneæ, in *lib. de Superf. numer.* 24.

ALBEDO.

Albedo dicitur de dejectionibus, fluxu muliebri, de lingua, de muliere, de pituita, ac de urinis. Hæc quidem omnia sunt humida, & humiditas non suscipit caliditatem nisi remissam. Quocirca quibus hæc inest, significat aut debilem caliditatem, aut frigiditatem. Hippocrates autem in *Prorrh. Comment.* 1. ait: Phreniticis alba dejectio, mala; ut Archeorati. An & in his veternus fiat? Unde Galenus: Quomodo plerique alii medici dejectiones in morbo regio albas fieri dixerunt, ita & nunc in phreniticis, quasi eas prorsus flava carere bile dixerit. Hæc ascendit cum sanguine ad caput, & cerebrum lædit. Et in *lib.* 3. *Prorrh. Comment.* 3. *part.* 25. Albæ dejectiones difficiles; quoniam, ut ibi ait Galenus, non defluit ex hepate in ventrem bilis. De fluxu muliebri scribit Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 1. Fluxus albus in senioribus mulieribus magis fit, quam in junioribus. Ac subdit *numer.* 4. de alba muliere loquens: Mulieres, quæ superalbidæ sunt, humidiores sunt, ac fluidiores. De lingua ait Hippocrates in *lib.* 6. *de Morb. Vulg. sect.* 5. Linguæ albæ a pituita scilicet tinguntur. De alba pituita idem scribit in *libr.* 7. *Aphorism.* 29. sic: Qui alba pituita detinetur, si fortis ventris fluxus supervenerit, a morbo liberatur. Hæc, ut refert ibi Galenus, est quædam aquæ intercutis species. De albis urinis ipse locutus est in *lib.* 4. *Aphorism.* 72. hoc modo: Quibus urinæ albæ & perspicuæ, malæ; præsertim si in delirantibus appareant. Ubi Galenus inquit: Urinæ tales extremam cruditatem significant; quare & morbos longos faciunt. Quædam vero ex ipsis, cum anticipaverint vires dissolvere, sunt perniciosæ, velut in deliriis. Tamen si crassa sit & alba, qualis, ut fertur in *libr.* 6. *de Morb. Vulg. sect.* 4. Archigenis familiari erat, in lassitudinis febribus quarta die aliquando prodit, & liberat ab abscessu.

ALGOR.

Sin algor quoque prehendit, & inferiores in illis partes frigidæ fuerint; adhuc citius vomitio aderit. Hæc in *Comm.* 3. *Prog. partic.* 35. ubi Hippocrates de spontanea loquitur vomitione. Galenus exponit *algor* pro *rigor*. Tamen Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. Vulgarib. Comment.* 3. *particul.* 1. inquit: Sudor, rigor, algor; & Galenus in *Comment.* ait: Quod algoris nunc facit mentionem, animadvertendum est, num universi corporis frigus, ut profunditas inardeat, interpretandum sit, an partium extremarum; an potius sit de omnibus illum his arbitrandum dicere. Siquidem aliud, quod est initio accessionis, significat frigus; aliud in remissione, sicut sane si per totam commoretur accessionem; quod quidem haud bonum est signum. Sic si tali frigore interiora perpetuo ferveant. Verum, cum algor frigus denotet, ab algore etiam fit congelatio quandoque.

ALIMENTUM.

Alimentum est duplex, spiritus scilicet, & humidum ac siccum; & id triplex, cibus, potio, & sorbitio: de quibus locuti sumus in *cap.* de cibo, & de nutrimento.

ALOPECIA.

Alopecia, lepra, pruritus, scabies, impetigines, & vitiligo a pituita fiunt; sunt autem talia turpitudo magis, quam morbi. Quo vero hæc depurges, pharmacis sic utendum est: Quicunque biliosi sunt, his dato ea, quæ bilem purgant; pituitosis quæ pituitam; atrabiliariis quæ atram bilem; hydropicis quæ aquam evacuant, *lib. de Affection. num.* 35.

ALTERATIO.

Alteratio a philosophis dicitur motus qua-

qualitatis, quæ eſt in ſubjecto: & hic motus eſt duplex; ſimplex ſcilicet, & aliqua ex parte ſimplex. Alteratio fit, quando de contrario in contrarium vertitur qualitas, ut de albo in nigrum, de calido in frigidum. At aliqua ex parte, ſive ſecundum partem vero fit alteratio, cum de albo fit quidpiam albius; quoniam in albo remiſſo pars ipſius nigritiæ confuſa eſt. Verum in præſenti Hippocratis translatione ſæpe legimus alterationem pro corruptione, augmentatione, vel alia mutatione. Scribitur enim in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 5. Nullum omnino corpus perit, neque fit, quod prius non erat; verum permixta, & diſcreta alterantur. Quare, ut dicunt philoſophi, largo modo alteratio hoc legitur loco: ſed forte ſtrictius, ac proprius in *libr. de Articulis num.* 27. in quo ſunt hæc verba: Maxillæ luxatæ niſi reponantur, animæ periculum imminet præ febribus continuis, & torpido ſopore; ſoporiferi enim hi muſculi ſunt, & dum alterantur, & dum intenduntur præter naturam. In *libr.* 1. *de Diæta numer.* 21. ſcriptum eſt: Anima ſemper ſimilis & in majore, & in minore; non enim alteratur neque per naturam, neque per neceſſitatem. Corpus autem nunquam idem in ullo aliquo eſt neque ſecundum naturam, neque ex neceſſitate; propterea quod partim ſecernatur in omnia, partim permiſceatur ad omnia. Hic advertendum eſt, hoc in loco æquivoce de alteratione loqui.

ALVUS.

Alvus turbata, alvus liquida, alvus intercepta, alvus male affecta, alvus humida, alvi excrementa, alvi profluvium, & id generis affectiones legantur in *Venter*.

AMARITUDO.

Amaritudo proprie dicitur de ſapore; & hic eſt objectum guſtus, cujus ſubjectum eſt lingua. Hanc nominat Hippocrates in *libr.* 4. *Aphoriſm.* 17. os amareſcens; ac in pluribus aliis locis. Improprie autem ſignificat aut dolorem, aut flavam bilem, quæ amara eſt. Legitur enim in *libr. de Coacis Prænotionibus num.* 1. Quibus bilioſa eſt alvi egeſtio, his circa pectus morſus & amaritudo, malum.

AMBIDEXTERA.

Mulier ambidextera non fit, hoc eſt, quæ ambabus manibus utatur pro dextris, *lib.*7. *Aph.*43. ubi Galenus: Homines, qui ambabus manibus pro dextris utuntur, ſæpius viſi ſunt; mulier vero nulla ad hunc uſque diem ob naturæ imbecillitatem.

AMBULATIO.

Ambulationem, & deambulationem ſæpe leges in libris Hippocratis pro exercitatione corporis, quæ ambulando fit. De hac vide ſuo loco.

AMBUSTIONES.

Ambuſtiones in pedibus rubicundæ quandoque exolutionem ſignificant, in *libr. de Coacis Prænot. num.* 1. Docet vero Hippocrates in *lib. de Ulceribus* plura medicamenta ad ambuſta utilia, *num.* 14.

AMYGDALÆ.

Amygdalæ æſtuoſæ ſunt, verum probe nutriunt, in *lib.* 2. *de Diæta num.* 30.

ANAS.

Anatis carnes, & reliquarum avicularum, quæ in paludibus degunt, aut in aquis, omnes humidæ ſunt, in *libr.* 2. *de Diæta num.* 17.

ANETHUM.

Anethum calidum eſt, & alvum ſiſtit, & ſternutamenta ſedat olfactu, *libr.* 2. *de Diæta num.* 25.

ANGINA.

Anginæ non una eſt ſpecies, ſed tres, ut refert Hippocrates in *libr. Prognoſtic. Commentar.* 3. *partic.* 16. ubi ſic ſcribit: Angina graviſſima eſt, & celerrime interimit, quæcunque nec in cervice, hoc eſt, collo, neque in faucibus conſpicuum aliquid efficit; plurimum vero doloris infert, ac ſpirationis difficultatem, orthopnœam dictam; hæc enim eodem die, & ſecundo, & tertio, & quarto ſtrangulat. Deinde ſubdit, de ſecunda ſpecie loquens: Quæcunque vero dolorem alteri ſubſimilem infert, attollitur vero, ac ruborem in faucibus efficit, admodum exitioſa, ſed paullo longior, quam ſuperior eſt. Tertio de tertia ſpecie loquitur, ſubdens: Si quibus fauces rubent, & cervix; hæc diuturnior eſt: maxime vero ex ea ſervantur, ſi cervix, & pectus traxit ruborem, nec ſacer ignis intro recurrat. Si vero nec diebus decretoriis deleatur rubor, neque tuberculo inanito in ſede exteriori, pus non facile excreet, ac videatur ſine dolore æger, mortem indicat, aut recidivam ruboris. Securiſſimum vero eſt, ſi rubor quam maxime foras vertatur. Quapropter, ut Galenus in *Comment.* ait, triplicem anginæ differentiam eſſe, videmus. Prima graviſſima eſt, quæ neque in cervice, neque in faucibus diſpoſitionem indicet præter naturam ex colore, calore, mole; ſed exiſtimandum eſt, intra gutturis corpora laceſſere inflammationem, ex qua ſtrangulantur; nec ſpirare poſſunt, niſi collum dirigant. Secunda autem differentia eſt, in qua attollitur cervix, & fauces rubent, dolore vero æque, quam prædicti afficiuntur, non tamen ſpirant admodum difficulter; quia muſculi in gutture non admodum vexantur inflammatione. Merito igitur eam exitialem haberi dixit, non tamen perinde ac prædictam celerrime interimere. Tertia vero differentia eſt illa, in qua neque vehementer ægri affliguntur dolore, nec ſpirant diffi-

difficulter, & guttur nequaquam perpetitur; sed aut in fauces fluxio, aut in cervicem, aut in hæc utraque decumbit. At vero fluxio talis magna ex parte biliosior est, ita ut perspicue sacrum ignem, aut inflammationem sacri ignis similiorem committat; unde & ipse dixit: Nec sacer ignis intro recurrat. Quod si pituitosus interdum tumor infestet, celerrime discutitur; nec ullo pacto acutus hic morbus est.

Sed cum ad materiam, quæ efficit anginam, se transferat; audiamus, quid de ipsa dicat Hippocrates, & quomodo ipsa fiat. Hic in *libr. de Victus Ratione in Morb. Acut. Commentar.* 4. *part.* 30. hoc pacto scribit: Cynanche, idest angina, fit, cum hyeme, vereque fluxio multa, & viscosa ad jugulares defluxerit venas, plurimumque hæ propter latitudinem traxerint spiritum. Cum autem frigida, & glutinosa fuerit, spiritus obstruit permeationes, sanguinemque coercens, quæ vicina sunt, inspissat, sanguinemque ipsum immobilem reddit, & stabilem, quippe cum frigida natura sit, & obstructoria. Ob id suffocantur, livente lingua, atque in rotundum acta, flexaque propter eas, quæ linguæ subduntur, venas; nam præcisa, quam nonnulli cionida, ideſt columellam vocant, vena utrinque crassa apparet. Cum igitur hæ oppletæ fuerint, linguæ, quæ ob siccitatem & sicca, & spongiosa existit, innituntur. Lingua autem vi ex venis humidum accipit, atque ex lata rotunda, ex bene colorata livens, ex molli dura, & ex facile flexili, flectenti contumax efficitur. Hanc ob causam cito jugulat, nisi cito adversus eam pugnaveris. Subdit præterea Hippocrates *particul.* 31. Cum æstate, vel autumno fluxerit ex capite calida, & nitrosa fluxio, quasi ab anni tempore tum acris, tum calida fuerit, atque hujusmodi sit, mordet, ulcerat, spiritu implet, orthopnœam parit, siccitatemque multam; præterea quæ intuenti apparent, haud tumentia videntur. *Et particul.* 32. Tendines quoque cervicis posteriores contenduntur, apparentque, tetani modo, intendi.

Unde habemus, duas humorum species anginam efficere; alteram, quæ glutinosa, & frigida fluxione facta sit, alteram ab acri, & calida. Quæ prior fluxio in latiores decumbit venas, secunda in tenuiores; prior, quæ pituitosa est, hyeme vel vere defluit, secunda autumno & vere. Fiunt & anginæ in pluviarum multitudine, ut ipse scribit in *libr.* 3. *Aph.* 16. sed & in ejusdem *lib. Aph.* 20. confirmat, anginas fieri etiam vere; & *Aphor.* 22. etiam autumno. Verum quamquam de signis abunde locutus fuerit Hippocrates in superioribus locis; tamen signa, quæ species anginæ distinguunt alia, & quæ prognostica dicuntur, ut ipse docet, addemus.

Primæ speciei igitur signa recenset Hippocrates in *lib. 2. de Morb. num.* 26. his verbis: Febris corripit, & rigor, & dolor capitis, & maxillæ intumescunt, & sputum difficulter deglutit; expuit autem & salivas duras, & paucas. Et infra: In faucibus stertit; & si apprehensa lingua, inspexeris, gurgulio non magnus est, sed mollis. Fauces autem intrinsecus saliva viscosa plenæ sunt, & non potest excreare, & decumbere non sustinet; verum si decumbat, suffocatur. Suffocatur quoque, ut ait Hippocrates in *lib.* 3. *de Morbis num.* 10. homo, & in faucibus magis ipsi inhærere videtur; & neque salivam, neque quicquam aliud detrahit, & oculi affecti sunt, ac prominent velut strangulatis, & intente per ipsos videt, & ipsos convertere non potest; & anxius est, & exilit frequenter, & fauces & facies ardent, immo etiam collum. At videntibus nihil mali habere videtur; & videt, ac audit obtusius, & præ suffocatione non intelligit neque quid dicat, neque quid audiat, aut faciat. Verum hians decumbit, salivam fundens, ac talia faciens. Hic quinta, aut septima, aut nona die moritur.

Secundæ speciei signa, ut inquit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 27. Febris, & dolor capitis corripit, & fauces inflammantur, itemque maxillæ, & salivam deglutire non potest; spuit autem crassam, ac multam, & difficulter loquitur.

Tertiæ speciei signa recenset in *lib.* 2. *de Morbis num.* 26. Si tumor ipsi oboriatur, & ad pectus intumescat, ac rubicundus sit, & ardeat, amplior spes salutis est.

Sed signum prognosticum datum nos incitat, ut signa prognostica, quæ ab Hippocrate scribuntur, narremus. Scribit igitur Hippocrates in *libr.* 6. *Aphorism.* 37. Ab angina habito, si tumor fiat in collo, bonum. Siquidem, ut ait Galenus in *Comment.* ex intimioribus, & principalioribus partibus passiones confert ad cutem transferri. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 49. ait. Ab angina habito, tumor, & rubor in pectore superveniens, bonum; extra enim vertitur morbus. Et in *Coacis Prænotionibus numer.* 3. hæc prognostica signa describuntur: Anginæ, quæ neque in collo, neque in faucibus quicquam conspicuum faciunt, verum suffocationem vehementem, ac spirandi difficultatem inducunt, eadem die, & tertia occidunt. Quæ vero tumores, & ruborem in collo accipiunt, in cæteris quidem consimiles sunt, verum diuturniores. Quibuscunque vero & fauces, & cervix, ac pectus simul rubuerint, diuturniores sunt. Et ex ipsis maxime servantur, si non recurrerint rubores; si vero dissipentur, neque tuberculo foras converso, ac collecto, neque pure leviter ac sine dolore excreato, neque in diebus judicatoriis, perniciosæ sunt. Num etiam suppurati fiunt? Securissimum enim est, ruborem, & abscessus quam maxime foras verti. Erysipelas vero foris quidem accedere, commodum est; intro autem converti, lethale. Convertitur autem intro, quum disparente rubore pectus gravatur, & diffi-

difficilem spirationem habet. Quibus vero anginæ ad pulmonem vertuntur, partim in septem diebus moriuntur, partim evadentes suppurati fiunt, si non eductio pituitosa sursum ipsis fiat. Quibus per pulsationis venarum vehementiam stercus derepente per alvum secedit, lethale est. In anginis sputa gracilium subarida, malum. Anginosi in lingua tumores, citra signa disparentes, perniciosi; & dolores, disparentes citra manifestam causam, perniciosi sunt. In anginis, qui non brevi concocta expuunt, perniciose habent. In angina, dolores ad caput, citra notas, cum febre, perniciosi. In angina, dolores ad crura, citra notas, cum febre, perniciosi. Ex anginis, citra judicationem, præcordii dolor, cum impotentia, ac torpore oboriens, occidit occulte, etiamsi mansuete se habere putent. Ex anginosis, citra notas attenuatis, dolor ad pectus, & ad alvum progressus concitatus, pus egerere facit; alias autem ejus, qui exsolvitur, tale est. In anginis omnia perniciosa sunt, quæ non manifestum dolorem faciunt. Sed & ad crura dolores diuturni procedunt, & difficulter suppurantur. Ex angina sputa viscosa, crassa, valde alba, quæ violenter educuntur, mala sunt. Et omnis ejusmodi maturatio, mala. Purgatio multa deorsum tales, levis syderationis modo, perimit. Ex angina, subarida frequentia sputa, cum tussi, lateris dolorem inducentia, perniciosa: itemque ea, quæ inter potandum per tussim submergunt: & deglutitio violenta, mala. Hæc in *Coacis Prænotionibus*.

In 4. autem de *Vict. Ratione in Morb. Acutis part.* 33. dat Hippocrates signa indicantia, & prognostica illius anginæ, quæ æstate, vel autumno fit, his verbis: Vox abrupta est, & spiritus parvus est. Et *partic.* 34. & 35. Spiritusque revulsio frequens, & violenta accedit. Talibus arteria ulceratur, inceditu rque pulmo, neque externum aerem admittere intro queunt. Quibus nisi ad exteriores partes malum sua sponte perferatur, hi gravius, inevitabiliusque habebunt & propter anni tempus, & quod a calidis, acribusque id fit humoribus. De angina perniciosa facit mentionem Hippocrates in *lib.* 3. *sect.* 2. *de Morb. Vulg. Aegroto septimo* sic: Anginosa illa, quæ apud Britonem erat, primum a lingua cœpit. Vox obscura, lingua rubens, resiccata erat. Primo die horrida, incaluit; tertio rigor, febris acuta, tumor colli, & pectoris ex utraque parte subruber, durus: extremitates frigidæ, & lividæ, spiritus sublimis; potus per nares effluebat, devorare non valebat: dejectiones, & urinæ substiterunt: quarto cuncta exacerbata sunt: quinto periit anginosa. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Comm.* 2. *part.* 54. Fauces dolentes absque tumore cum implacíditate, strangulantesque supra modum, perniciosæ. Et *part.* 55. Quibus spiritus retrahitur, voxque strangulabunda est, & vertebra intro fugit, his in fine velut contrahentis cujuspiam spiritus redditur.

Nunc vero symptomata, quæ plurimos comitari solent anginosos, affectionesque recenseamus. Hippocrates in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num.* 25. anginosam, narrat, hyeme habentem tumorem sub gutture suffocantem, febrem multam, dolorem, & tumorem genuum circa quintam; & videbatur ipsi circa cor aliquid colligi: respiratio velut ejus, qui submergitur; substrepebat ex pectore, velut qui concluso ore loquuntur: circa septimam, aut nonam ad noctem alvus deorsum prorupit, & multa liquida, quæ mala putantur, egessit; ipsa vero, voce intercepta, mortua est. Et in eodem *libro num.* 36. Anginosa quædam dextram manum, & crus doluit: febris tenebat debilis; strangulatio tertia die remisit: quarta convulsa, voce destituta, stertor, dentium contritio, maxillarum rubor: mortua est quinta, aut sexta die; signum circa manum sublividum. Alia quoque in palato stertorosa, lingua sicca, peripneumonica, non desipiens, mortua est. Et in *lib.* 6. *sect.* 7. ait: Anginæ vero, & leves syderationes, aut duræ & siccæ, aut parvæ & raro matura educentes, quibusdam vero etiam valde. Qui igitur aut vocibus amplius se fatigarunt, aut riguerunt, in anginas magis desierunt. Et paulo post: At anginæ liberis duabus oboriebantur, atque hæ mansuetissimi moris erant; abundantius autem famulas corripiebant, quibus & violentissimæ fiebant, ipsasque celerrime perimebant. Viris vero multis fiebant, qui partim evaserunt, partim perierunt. In summa, qui solum deglutire non poterant, his valde mites, ac toleratu faciles erant; qui vero etiam insuper obscure loquebantur, his molestiores, ac diuturniores. Quibus vero etiam venæ circa tempora ac cervicem attollebantur, his aliquantum malæ erant; pessimæ vero his, quibus & spiritus sublimis coelevabatur. Hi enim etiam incalescebant. Nam sicut scriptum est, ita consortia affectionum habebant. Et quæ quidem primum scripta sunt, etiam sine posterioribus fiebant; quæ vero posterius, non sine prioribus. Celerrime autem moriebantur, ubi febrili rigore insuper riguissent. His ita pressis nihil memorabile proderat, non ventris purgatio, non venæ sectio; neque quæcunque alia tentavi. Secui etiam venam sub lingua; quosdam & sursum purgavi. Hæc igitur omnino in æstate fiebant. Sed ne prolixior sim, plurimas narrat Hippocrates affectiones anginosorum in *libr.* 2. *de Morb. Vulgarib.* quas omnes supra diximus.

Fit tandem, ut morbus ad pulmonem vertatur aliquando, & ad costas; aliquando vero linguæ posterior pars inflammetur. Unde Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. n.* 27. ubi agitur de angina, inquit: Si vero faucibus ac tumoribus sedatis, morbus ad pulmonem conversus fuerit, febris statim corripit,

ripit, & lateris dolor; & ut plurimum moritur, ubi hoc factum fuerit. Si vero quinque dies effugerit, suppuratus fit, si non ipsum statim tussis invaserit; si vero invaserit, facta excreatione depurgatus, sanus fit. Quæ verba idem confirmat in *lib.* 5. *Aphorism.* 10. Quicunque ab angina liberantur, his ad pulmonem vertitur, & in septem diebus moriuntur; si vero hos effugerint, suppurantur. Et in *lib.6. de Morb.Vulg. Comm.*2. *part.* 13. scribit: At qui & in angina rubores, & costarum dolores secundum rectum &c. Ubi Galenus vult, de transmutatione non ex costarum morbo in anginam, sed ex angina in costarum vitium, sermonem esse intelligendum.

Nunc vero ad curationem veniamus. Scribit Hippocrates in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comm.* 4. *part.* 30. & *lib.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. curationem anginæ hoc pacto: Sanguinem ex brachiis detrahes; mox venas, quæ sub lingua sunt, secabis: deinde medicamentis quibusdam attractoriis uteris, calida exhibebis gargarismata, caput abrades, ceratumque tum collo, tum capiti circumpones, lanisque circumvolves, mollique spongia ex calida aqua expressa fovebis: bibat autem aquam, & mulsam non frigidam, cremoremque assumat, ubi ex judicatione in tuto fuerit. Et *part.* 20. Porro si angina fuerit, & si aliud quidpiam ex pleuriticis malum, eclegmate repurgato. At si æger ob copiosam sanguinis emissionem imbecillior fuerit; clysmum tertio quoque die ventri infundes, donec in tuto fuerit, ac fame indigeat.

Verum in 2. *de Morb. num.* 26. tres docet curationis modos, quemadmodum tres sunt anginæ differentiæ. Curatio primæ sic legitur: Primum quidem cucurbitas ad verticulum in collo primum affigito; deinde in capite præraso, & juxta aurem ab utraque parte apponito. Et ubi cucurbitas affixeris, ad multum tempus adhærere finito. Postea fomentum ipsi ex aceto, nitro, origano, & nasturtii semine adhibeto. Hæc terito, & cum aceto pari aqua permixta diluito, ac parum olei instillato. Deinde in ollulam infusis, operculo addito, arundinem cavam immittito, & prunis apposita fervefacito; & ubi per arundinis fistulam vapor ascenderit, hianti ore vaporem intro trahat, cavens ne fauces adurat. Forinsecus autem spongias, aqua calida imbutas, ad genas ac maxillas apponat. Gargarismus porro ipsi parandus est ex origano, satureia, apio, mentha, & modico nitro, cum aqua mulsa aquosiore, & modico aceto instillato. Prædictarum herbarum folia trita, & nitrum in aqua mulsa diluito, tepefacito, & sic gargarizet. At si saliva supprimatur, myrti ramulum complanatum sumito, & tenera ipsius summa parte incurvata, & molli lana obvoluta, in fauces immissa, salivam expurgato. Et si venter non egerat, glandem subdito, aut clysterem adhibeto. Sorbeat autem ptisanæ succum, & aquam bibat.

Curatio secundæ speciei scribitur sic ab Hippocrate 2. de *Morb. num.* 27. Quum æger ita habuerit, primum cucurbitam affigito eodem modo veluti supra diximus. Deinde spongiam, aqua calida imbutam, ad collum ac maxillas adhibeto. Aquam autem mulsam aquosam colluendam dato, & succum ptisanæ sorbere cogito. Si vero ipsi talia facienti saliva non exierit, eodem modo velut in priore fomentum adhibeto.

Curatio vero tertiæ speciei sic ab Hippocrate in *lib.* 2. *de Morb. num.* 26. scripta est. Facienda vero hæc sunt, postquam inflammatio foras conversa fuerit. Betas in frigidam aquam tinctas apponat. Tepidas collutiones ore gargarizet, & ne lavet. Hæc faciens maxime evaserit. Est autem morbus lethalis, & paucissimi evadunt. Ait quoque Hippocrates in *libr.* 3. *de Morb.* hæc verba: At ubi horum signorum quid abfuerit, laxiorem morbum significat, quem paracynanchen vocant. Huic venam secare oportet, maxime sub mamma. Concomitatur enim hac parte ex pulmone spiritus calidus. Oportet quoque deorsum purgare medicamento, aut per clysterem. Fistulas item detrudere convenit in fauces juxta maxillas, quo spiritus ad pulmonem trahatur, & faciendum ut quam citissime spuat, & pulmo gracilis fiat. Et suffitus fiat per hyssopum cilicium, sulphur, & bitumen; & attrahat & per fistulas, & per nares, ut exeat pituita. Fauces, & lingua confricentur his, quæ pituitam ducunt; & venæ sub lingua secentur. Sed & a cubitis sanguis dimittatur, si vires validæ fuerint. A vino abstineat, & ptisanæ succum tenuem sorbeat. Postquam vero remiserit morbus, & jam cibos gustarit, elaterio recenti purgato, ut ne in aliud malum incidat. Et ait Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 27. Si ad pectus convertatur inflammatio, aut ad collum; betas, aut cucurbitas concisas, in aquam frigidam tinctas, superimponat, & frigidam aquam bibat, quo saliva facilius exscreetur. Quum autem ad pectus extumuerit, plerique evadunt. Si vero faucibus ac tumoribus sedatis, morbus ad pulmonem conversus fuerit, febris statim corripit, & lateris dolor; & ut plurimum moritur, ubi hoc factum fuerit. Si vero quinque dies effugerit, suppuratus fit, si non ipsum statim tussis invaserit; si vero invaserit, facta exscreatione depurgatus, sanus fit. Huic quandiu dolor latus tenuerit, latus calefaciendum est, & adhibenda ea, quæ in peripneumonia adhiberi solent. At si quinque dies effugerit, & febris remiserit, tussis autem remanserit, primis quidem diebus sorbitionibus utatur. Postquam autem cibos sumere incœperit, quam pinguissimos & maxime salsos edat. Quod si tussis non affuerit, nimirum suppuratum fieri scito; & ubi cænavit, cum dormire volet, allium edat crudum quam plurimum,

& vi-

& vinum bibat insuper meracius. Et si quidem ita pus eruperit, bene habet; sin minus, postridie calida loto suffitum adhibeto, & si eruperit, velut suppuratum curato. Si autem linguæ posterior pars inflammatur, itemque locus sub tonsillis ad guttur, neque salivam, neque quicquam aliud deglutire potest; si vero coactus fuerit, per nares ipsi effluit. Quum ita se habuerit, mentham viridem tritam, apium, origanum, & nitrum, & rhoem rubrum melle diluito, & ad crassam formam redacta, intus linguæ qua parte tumet, illinito. Postea ficus aqua coquito, & de rhoe parum tritum, hoc ficuum decocto diluito, & ad gargarizandum dato, si id potest; sin minus, colluendum. Bibendam vero aquam de farina crassa in ipsa macerata exhibeto. Foris autem cervicem, & maxillas farina calida, in vino & oleo cocta, integito, & panes calidos apponito. Suppuratur enim plerunque in loco sub tonsillis; & si quidem sua sponte eruperit, sanus fit. Si vero non rumpatur, ubi digito contigeris an molle sit, ferramento acuto, ad digitum alligato, perforato. His adhibitis, multi sani fiunt. Est autem hic morbus minime lethalis. Scribitur etiam in *Adjectis lib.* 1. *de Morbis Mulierum num.* 2. Illitio ad anginam: rorismarini semen, staphis sylvestris, absynthium, elaterium, & mel. Ex curatione qualibet descripta palam est, non in omnibus anginæ speciebus venæ sectionem facere oportere, sed in quibusdam, ac præsertim, ubi sanguis in causa sit. Ait enim Hippocrates in *lib. de Locis in Homine numer.* 42. Angina, quam cynanchem Græci vocant, a sanguine fit, cum sanguis in venis, quæ in collo sunt, compactus fuerit. Sic affectis, a venis quæ in brachiis sunt, sanguinem detrahes, & simul alvum inferne subduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahatur. Lingua quoque, cum magna ulcera habuerit, similiter curanda est. Morbos a principio curare oportet, & si quidem a fluxionibus fiunt, primum fluxiones sedare; si vero ab alia causa, principium morbi curare, ac sedare, deinde id, quod influxit, si quidem multum fuerit, educere; sin modicum, per diætam moderari, ac componere.

ANGOR.

Angitur homo, ut scribit Hippocrates in *lib. de Morbo Sacro num.* 16. & inquietudine multa jactatur intempestive, dum cerebrum perfrigeratur, & præter consuetudinem compingitur. Hoc vero a pituita perpetitur. Ab hac autem affectione etiam obliviosus evadit. Et in *lib.* 1. *de Morb. Vulg. Comment.* 2. *partic.* 75. Cum febres ardentes inciperent &c. insomnes erant, graviter angebantur, sitibundi, fastidiosi; ubi Galenus: Vigiliarum, & angoris symptoma semper pravum est. Angor igitur fit, patiente cerebro, e pituita perfrigerato. Verum Galenus in *lib.* 3. *de Decretis Hippocratis* ait, angores, pavores, omnesque id genus affectus in corde consistere. Et in *libr.* 6. *de Morb. Vulg. Comm.* 1. *parti* 10. vult, angores animi numerari inter extrinsecas causas, corpus biliosius reddentes; quod utrunque verum esse potest. In corde enim sunt angores tanquam in sua radice; in cerebro, quando manifestantur operationes.

ANHELATIO, & ANHELITUS.

Fit anhelitus, quando spiritus deficit, & cum id fit, difficilis redditur: & tunc est creber, vel tardus; aut longus, vel brevis; aut creber, & brevis; aut tardus, & longus. His accedit, ut reddatur calidus, vel frigidus, copulatus cum alio morbo, vel simplex, per se, vel per convenientiam. Fit autem anhelitus difficultas in pueris accedentibus ad pubertatem, in ætate consistentibus, & in senibus, quos concomitatur ad mortem. Fit autem a materia spirituosa, vel crassa, fluente ex capite in pectoris partes, vel ex utero ad cor. Fit etiam a causis extrinsecis, veluti animio cursu. Si ab intrinsecis; humoris fluxus membra occupat spiritualia, ac potentiam, quæ thoracem movet, imbecillem efficit. Deficit quoque anhelitus propter frigiditatem vehementem vitalis principii; unde sequitur mors. Hic est frigidus; quare ait Hippocrates in *libr. Progn. Comment.* 1. *partic.* 24. Si vero spiritus frigidus de naso, & ore exeat, admodum exitialis jam est. Et in *libr.* 6. *de Morb. Vulg. Comment.* 4. *part.* 30. legitur: Signa mortifera, per cutem calidus vapor, prius nares spiritum frigidum reddunt. Creber autem anhelitus, qui anhelatio a Latinis, & a Græcis asthma nuncupatur, fit in pueris, qui adolescunt, ut refert Hippocrates in *lib.* 3. *Aph.* 26. Causa est, ut in *Comm.* ait Galenus, angustia eorum ventriculorum, qui in pulmone sunt. Hæc vero angustia fit, repleto viscere a fluxionibus, quæ desuper veniunt; & hæ plures sunt in recenter natis puerulis. Fit in ætate consistentibus, sicut legitur in *lib.* 3. *Aphorism.* 30. ubi Galenus ait: Crebris anhelitibus, & pulmonis inflammationibus, ac laterum doloribus magis capiuntur, quam juvenes, ut qui & victu simili, & laboribus etiam utantur, sed multo imbecillius quam illi corpus habeant. Fit & in senibus, quemadmodum scribit in eodem *lib.* Hippocrates *Aphor.* 31. ubi Galenus inquit: Crebri anhelitus ex destillationibus ortum habent: cum alioquin & ipsa spirandi instrumenta non raro habeant proprium sui algoris principium, quando & in ipsis multæ ac crassæ superfluitates generentur. Tempus anni, in quo fiunt anhelationes, est autumnus. Sed in *lib. de Aere, Aquis, & Locis, numer.* 4. vult, pueros hyeme in convulsiones, ac anhelationes, quæ morbus puerorum, & sacer esse putantur, incidere. Cur autem, & quomodo fiat anhelatio, materia a capite ad cor defluente, nos docet Hippocrates in *lib. de Morb. Sacro num.* 7. his verbis: Qui vero pueri mundi sunt, & ne-

que ulcus ullum, neque mucus, neque saliva ulla prodit, neque in uteris purgationem fecerint; talibus periculum imminet, ut a comitiali morbo corripiantur. Si vero ad cor progressum fecerit defluxus, palpitatio apprehendit, & anhelationes, & pectora corrumpuntur. Aliqui vero etiam incurvi fiunt. Quum enim descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis; venæ autem violenter perfrigeratæ, ad pulmonem, & ad cor assiliunt, & cor palpitat, ut præ hac necessitate anhelationes incidant, & spiratio cervice erecta: non enim spiritum suscipere potest, donec id, quod influxit a sanguine, superatum fuerit, & calefactum in venas fuerit diffusum. Deinde & palpitatio, & anhelatio sedatur; sedatur autem, prout copia ejus fuerit. Si enim amplius influxerit, tardius; sin minus, citius. At lege Asthma.

ANIMI DELIQUIUM. Lege SYNCOPE.

ANIMANTIA, & ANIMALIA.

Animantia alia omnia, tum homo ipse constituuntur ex duobus, differentibus quidem facultate, concordibus vero, & commodis usu, igne inquam, & aqua. Ignis enim omnia per omnia movere potest; aqua vero omnia per omnia nutrire. Particulatim vero utrumque superat, & superatur, ad summum ac minimum, quantum ejus fieri potest; neutrum enim superare penitus potest ob hanc sane causam. Igni quidem, ubi ad extremitatem aquæ pervenerit, deficit alimentum: avertitur igitur eo, unde nutriri potest. Aquæ vero, ubi ad extremitatem ignis devenerit, deficit motus. Ignis porro sumit ab aqua humiditatem, aqua ab igne siccitatem. Cum autem hæc ita se habeant, multas & omnigenas species tum seminum, tum animalium inter se secernunt, quæ nihil inter se simile habent neque visu, neque facultate. Etenim, cum nunquam simul in eodem consistant, sed semper alterentur, necessarium est, etiam ea, quæ ab ipsis secernuntur, dissimilia fieri; nam nullum omnino corpus perit, neque fit quod prius non erat, verum permixta, & discreta alterantur. Hæc accepimus ab Hippocrate in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 4. & 5. Quæ si diligenter consideraverimus, ipsum de animantium omnium materia locutum fuisse, reperiemus, habita ratione ad mixta inanimata; propterea quod animantia habent ab inanimantibus calorem alium, qui ab anima informatus, facit corpus animantis ex humiditate. Hoc enim loco, meo judicio, appellat Hippocrates pro calore animantis innato ignem, ac pro humiditate, ex qua fit id corpus, & augetur, aquam. Quæ duo elementa copiosiora sunt in animatis, quam in inanimatis; quapropter ea maximam possidere partem corporis animantis, asserit. Idcirco non negat, omnia animantia ex quatuor elementis constare, quemadmodum etiam in *lib. de Natura Humana* affirmat, sed existimat, si animata inanimatis comparemus, ob excellentiam animatorum magis ex igne, & aqua constitui, inanimata autem ex aere, & terra. Præstat enim ignis aliis elementis, quia magis formosus est; aqua vero, quia formalior est terra, sed crassior aere, ad animantis corporis compositionem. Ex his præterea elementis duobus mixtis resultant variæ animantium species; propterea quod ignis est maxime effectivus, & aqua maxime impressionum susceptiva. Adde, quod eorum mixtio, varia in perfectione substantiæ, in quantitate, in qualitatibus, in locis, ac tandem in temporibus, varietatem efficit summam.

ANIMALIUM PARTES.

Animalium, quorum lac tenue est, & sanguis similiter, eorum etiam carnes consimiles sunt, uti Hippocrates in *lib.* 2. *de Diæt. num.* 6. ubi divisionem habere potes animalium hujusmodi: Animalia terrestria, alia aquatica; terrestrium alia volatilia; & horum alia cicura, alia sylvestria; & omnium alia sanguinem habentia, alia exanguia: alia ova, alia fœtum edentia: alia frugivora, alia herbivora. Porro terrestria ficciora sunt aquaticis, non volatilia volatilibus magna ex parte; sylvestria tamen non sylvestribus, ac cicuris; frugivora herbivoris; paucibiba multibibis; sanguinea exanguibus; vetusta non vetustis; mascula fœminis; castrata non castratis; nigra albis; hirta nudis. Horum autem carnes quas habeant differentias, lege *lib.* 2. *de Diæt. n.* 9. 10. 11. 12.

ANNUS.

Annus est solis conversio per duodecim zodiaci signa, quæ in dies quinque ac sexaginta supra trecentos colligitur. Sic ait Hippocrates in *lib. de Structura Hominis* in fine. Huic numero adde quartam unius diei partem. Porro annus in quatuor partes dividitur, quæ dicuntur quatuor anni tempora. Annum enim, ut in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 2. in quatuor partes dividunt, quas plerique homines noverunt, hyemem, ver, æstatem, autumnum. Et hyemem quidem a plejadum occasu, usque ad æquinoctium vernum; ver autem ab æquinoctio, usque ad plejadum exortum; æstatem vero a plejadum ortu, usque ad arcturi exortum; autumnum ab arcturi ortu, usque ad plejadum occasum. Hæc divisio data est, siquidem qualitates aeris primæ his temporibus mutantur. Nam in vere est calidus & humidus aer, & in æstate calidus & siccus; in autumno frigidus & siccus, in hyeme frigidus & humidus; & alterantur corpora nostra, quemadmodum & aer alteratur; & illa aeris alteratio dicitur ab Hippocrate anni constitutio, sive tempestas. Ait enim Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 15. Ex anni autem constitutionibus siccitates imbribus sunt salubriores, & minus mortiferæ. In his singulis igitur quatuor anni temporibus aerem opus est dictas qualitates

tes possidere; alias enim annus, vel tempora non constantia dicerentur, ut placet Galeno in *Comm.* 3. *Aph.* 8. Ait enim: Constantia tempora nominat Hippocrates, quæ ordinatim suam recipiunt temperaturam, & suum conservant ductum; contra inconstans annus dicitur. Et propterea ibi inquit Hippocrates: In constantibus temporibus cum tempestive tempestiva reddantur, morbi constantes, & boni judicii fiunt; in inconstantibus autem inconstantes, & mali judicii. Cum igitur anni tempora constantia fuerint, suam habebunt temperaturam: sic par est, annum fore corporibus salubriorem. Nam legitur in *lib. de Aere, Aquis, & Locis num.* 25. Si secundum rationem fiant signa in astris occidentibus ac orientibus, & in autumno aquæ fiant, & hyems sit moderata, & nec valde serena, neque modum excedens frigiditate, & in vere ac in æstate tempestive pluat; sic sane saluberrimum esse annum, par est. Hoc pacto considerandum est, qualisnam annus sit futurus salubris ne, an morbosus. Sed dupliciter annus exit a sua temperie; primum quando fiunt magnæ temporum mutationes, deinde quando tempora proprias non habent, nec reddunt qualitates. Primo quidem modo annus a sua temperie exit non secundum totum, sed secundum partes: frigidæ & humidæ anni parti succedit alia calida & humida; post hanc alia calida & sicca; unde Hippocrates jubet in *lib. de Aere, Aquis, & Locis num.* 30. in his temporibus nec pharmaca dari purgantia, neque urere, neque secare. Et ait: Periculosissima sunt ambo solstitia, maxime vero æstivum. Periculosum etiam æquinoctium utrunque, magis vero autumnale. Secundo autem modo annus proprium non tenet temperamentum, si aliqua ejus pars alteretur; veluti si æstas, quæ calida & sicca esse debet, fiat calida & humida; quæ quidem alteratio fit raro, vel sæpe. Si raro; vel diu perseverat vel brevius fit, aut magna est vel parva; sic si sæpe. Idcirco Hippocrates in *libr. de Aere, Aquis, & Locis num.* 34. Ubi tempora magnas mutationes faciunt & frequentissimas, illic & regio agrestis, & maxime inæqualis est, inveniasque & montes plurimos & densos, itemque campos, & prata. Ubi vero non valde variant tempora, illic æqualissima regio est, quod idem & de hominibus ipsis est intelligendum. Deinde subdit: Tempora, quæ formarum naturam variant, sunt diversa; cum igitur inter se fuerint maxime diversa, varias, & multiplices formas producunt. Hæc Hippocrates. Cæterum magnæ dicuntur mutationes temporum, quæ naturam propriam super excedunt, aut valde minuunt; quemadmodum æstas, quæ calida & sicca in nostra regione est in secundo gradu, ac forte ampliori, si tertium vel quartum attingeret; aut frigida admodum & humida esset, vel frigida & sicca, & ex his primis qualitatibus in secundas, tertias, ac quartas transferretur. Hoc affirmat Hippocrates in *loc. citat. numer.* 39. ubi scribit: Quod timidiores, effœminatiores, ac imbelles sint præ Europæis Asiani, moribusque mansuetiores, tempora anni ipsa in causa sunt, quæ non magnas permutationes faciunt neque caloris, neque frigoris, sed æqualia permanent. Qua de re asserere possumus, veluti regio, venti, ætates, humores, complessiones, & hujusmodi convenientiam inter se habent, & ex his majora corroborant minorum naturam, sic tempora cum his convenire, & ex temporibus corpora maxime alterari, & corroborari. Quæ vero anni tempora respondeant humoribus, declarat Hippocrates in *lib. de Hominis Structura numer.* 8. his verbis: Ver calidum & humidum est; ideo sanguinis in corpore incrementum fit. Æstas calida & sicca, ideo flavam auget bilem. Autumnus frigidus & siccus, ideo atram bilem, & saniem auget. Hyems pituitam in corpore adauget. Sic adolescentiæ respondet ver, juventuti æstas, autumno ætas declinans, hyemi senectus. Locus tempori comparatur ab Hippocrate in *lib. de Aere, Aquis, & Locis num.* 8. & dicit: Civitas, quæ hoc modo sita est, veri maxime est similis, juxta caliditatis ac frigiditatis moderationem. Idem de aliis est dicendum, quæ in hoc capite reperies. Idcirco cum anni tempora maxime conveniant cum rebus dictis, & hujusmodi res cum anni temporibus eamdem habeant symboleitatem, & pariter inter se; profecto solum anni tempus, vel maxime cum aliis copulatum, maximam habebit vim in corpore nostro regendo. Quapropter totus annus, partes ipsius, ac qualitates temperatæ, vel intemperatæ etiam atque etiam considerandæ sunt; nam, ut dictum est, constantia tempora morbos constantes faciunt. Anni dimidii tempus est primus terminus editionis fœtus septimestris. Anni tempora conferunt ad remediorum inventionem; dant judicium bonæ evacuationis, & crisis; ad victus rationem sunt utilia; docent, qui humores sint evacuandi; quæ ætates pati debeant morbos; quas pariant ægritudines; qui pulsus alterentur; judicant morborum accessiones; faciunt crises, & mores hominum varios efficiunt, utputa benignos, feros, agrestes. Conferunt anni tempora ad remedia invenienda; quoniam docent cognitionem causarum morbi, quibus cognitis, facillime curatio fit. Scribit siquidem Hippocrates in *lib. de Natura Hom. num.* 12. 13. 14. Sanguis vere augescit: hæc enim pars anni maxime juxta naturam ipsi convenit; est enim calidus & humidus. Argumento est, quod homines vere, & æstate maxime dysenteriis corripiuntur, & sanguis ex naribus ipsis fluit, & calidissimi sunt, ac ruberrimi. At vero æstate sanguis adhuc viget, & bilis in corpore elevatur, & usque in autumnum porrigitur. Bilis autem per æstatem, ac autumnum corpus possidet; vomunt enim sua sponte homines hoc tempore bilem, & in medicamentorum potionibus bilio-

biliosiora purgantur. Manifestum fit & febribus, & hominum caloribus. Atra porro bilis autumno & plurima, & fortissima est. Postquam autem hyems apprehenderit, pituita augetur tum ob pluviarum copiam, tum ob noctium longitudinem: homines tunc pituitosissima spuunt, & emungunt, & tumores laxi albissimi fiunt, & reliqui morbi pituitosi. Quare cum doceat Hippocrates qui humores abundent per anni tempora, significat præterea qui sint evacuandi. Quod vero tempora reddant morbos facilis ac difficilis judicii, idem demonstrat in *lib.* 3. *Aphoris.* 8. & in *lib.* 2. *Aphoris.* 34. In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, & ætati, & habitui, & tempori magis congruit morbus, quam quibus nihil horum congruit. In *lib. de Humor. num.* 7. Qualia sunt tempora, tales erunt etiam morbi, & constitutiones ex ipsis. Si tempora tempestive, & ordinate se habuerint, morbos judicatu faciles faciunt. Vernaculi autem temporum morbi indicant mutationes, & prout evariaverit tempus, similes aut dissimiles erunt morbi, qui in hoc tempore oriuntur. Et subdit: Recidivas etiam tempora faciunt, quemadmodum & morbos inducunt. Ex quibus habemus, ex anni temporibus, ac constitutionibus oriri morbos, recidivas morborum, & judicationes. Dant quoque tempora judicium evacuationis, sicut manifestum fit in *lib.* 3. *Aphoris.* 28. ubi legitur: Quæ vero permanserint, scilicet passiones, nec in pubertate finierint puerulis, aut fœminis cum menstrua erumpunt, consenescere consueverunt. Ubi Galenus ait: Plurimæ puerulis diutinæ passiones judicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, quædam in septem annis. Et subdit: In pubertate magnæ fiunt corporis commutationes, in fœminis vero propter menstruorum eruptionem. Idem confirmat Galenus in *Comm.* 4. *Aph.* 47. & inquit: Indicia quæ bene excernatur maxima sunt, coctio, bona tolerantia, morbi species, tempus anni, regio, ætas, & natura ægrotantis. Et *lib.* 1. *Aphoris.* 2. Ad purgationem, ait Hippocrates, inspicere oportet regionem, tempus, ætatem, & morbos, in quibus conveniat, aut non. Ad victus rationem conferunt tempora; nam scribit Hippocrates in *lib. de Humor. num.* 8. In temporibus victus, & cibi, & potus qualitatem suam requirunt; nam hyems ab operibus otium habet, & quæ in corpus ingeruntur, matura ac simplicia postulat. Autumnus laboribus deditus: sub insolationibus potus frequentes sunt, cibi inconstantes, vina, arborum fructus. Et in *lib.* 1. *Aphorism.* 15. Ventres hyeme, & vere natura sunt calidissimi, & somni longissimi; quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Et *Aphorism.* 17. Et quibus semel, aut bis, & quibus plura, vel pauciora particulatim oporteat offerre, considerandum. Condonandum autem aliquid tempori, ætati, & consuetudini. Et *Aphorism.* 18. Æstate, & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime; secundum locum ver habet. Verum hæc copiosiora habebis in *lib. de Salubri Diæta num.* 1. Tempora præterea indicant accessiones, ut scribit idem in *lib.* 1. *Aph.* 12. ubi ait: Accessiones & constitutiones morbi indicabunt & anni tempora, & circuituum successiva incrementa. Ætates autem, & sexus per anni tempora sani degunt, & suas patiuntur ægritudines, quemadmodum narrat Hippocrates in *lib.* 3. *Aph.* 11. 12. 14. & *Aph.* 18. Per tempora anni vere quidem, & prima æstate pueri, & qui hos sequuntur ætate, optime degunt, & sani sunt maxime; æstate autem, & autumno usque ad aliquid senes: reliquo autumno, & hyeme, qui mediam ætatem habent. Et *Aphor.* 19. 20. & 21. 22. 23. quos pariant morbos anni tempora, declarat Hippocrates. Quod vero mores hominum varios efficiant, palam fit in *libr. de Aere, Aquis, & Locis num.* 39. ubi legitur: Quod timidiores, effœminatiores, ac imbelles sint præ Europæis Asiani, moribusque mansuetiores, tempora ipsa anni in causa sunt.

ANUS.

Ani porro si quæras situm, naturamque, legas velim Hippocratem in *lib. de Corporum Resectione*. Si morbos, curationesque optes, idem agit in *libr. de Fistulis num.* 4. 5. 6. de ani, sive sedis procidentia, sive egressu, de sanie, & de inflammatione; ibique de curatione. Ex his autem morbis, & aliis hujusmodi excitatur dolor quandoque admodum vehemens, de quo mentionem facit Hippocrates in *lib. de Coacis Prænot. numer.* 1. his verbis: Sedis dolor in longis, perniciosisque morbis lethalis est. De his plura lege ad intestinum rectum, & ad sedem.

ANSER.

Anserina caro est humidissima, ut placet Hippocrati in *libr.* 2. *de Diæta num.* 17. Immo subdit: Carnes reliquarum avicularum, quæ in paludibus degunt, aut in aquis, omnes humidæ sunt. Verum anseris stercus, aut vulpis in rosaceo unguento terat; & postquam menses desierint, pudendum illinat, ac ut concipiat, cum viro dormiat *libr.* 1. *de Morb. Mulierum numer.* 125.

ANXIETUDO, & ANXIETAS.

Anxietudo, oscitatio, horror: vinum æquale æquali aquæ potum solvit ægritudinem. Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Vulg. sect.* 6. & *libr.* 7. *Aph.* 56. ubi Galenus ait: Halycem, hoc est, anxietudinem habere dicunt illos sanos, qui semper præsentibus molestantur, & ab uno negotio, atque actione ad aliam transeunt. In eodem *Comm.* inquit Galenus: Anxietatem vocavit, quam plerique tædium sui nominant. Eodem modo & ægros illos anxios esse ajunt, qui accubitum non perferentes, figuras evariant; quia semper præsens aggravat eos. Hoc vero præ-

ro præ-

ro præcipue illis evenire consuevit, quibus in ore ventriculi, quod nos abutentes vocabulo sæpe solemus stomachum nominare, humoris aliqua propria qualitas continetur ventriculo molesta, quæ neque plurima est, neque in ventriculi fluitat cavitate, sed ei ipsi imbibita tunicæ. Deinde curationem subdit. Vult vinum æqua portione aquæ temperari; ut hæc quidem pellat, & evacuet ex materia infestante quidquid cesserit vini motui cum impetu lati, reliquum temperet. Calefacit enim vinum corpus totum, & cito movetur ad omnes partes, & omnes humores optimos reddit. Quænam humoris species sit, quæ ventriculum infestet, scribit Hippocrates in *lib. de Victus Ratione in Morb. Acut. Comm.* 2. *par.* 44. his verbis: Interdum autem & cruda tum a capite, tum a thorace attrahuntur biliosa, vigiliæque his accedunt, ob quas non coquitur morbus, &c. ubi Hippocrates recenset symptomata multa, & prava, a biliosis crudis exorsus. Quæ biliosa cruda, ut interpretatur Galenus, ita appellavit: Quoniam & excrementorum coctionem appellat, quamquam mutata nutrire non possunt, ut bilis utraque, & qui græce ichores dicuntur; veruntamen, quoniam & talia evincit natura, cocta vocare consuevit Hippocrates excrementa hujusmodi, quæ a natura ipsa evicta sunt; cruda vero, quæ non sunt evicta.

Fit præterea anxietas ex fungi crudi esu. Scribit enim Hippocrates in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 50. Pausaniæ filiam ex fungi crudi esu anxietas tenebat, strangulatio, dolor ventris: aquam mulsam calidam bibere, ac vomere profuit, & balneum; in balneo fungum evomuit; &, ubi illa cessatura essent, exsudavit. Nec semper anxietas tædium significat, sed angustiam, & molestiam, ut exemplum citatum declarat. Sed & cerebrum læsum anxietatis causam esse, dicit Hippocrates in *libr. de Morb. Sacro num.* 16. ac sic inquit: Angitur homo, & inquietudine multa jactatur intempestive, dum cerebrum perfrigeratur, & præter consuetudinem compingitur. Hoc vero a pituita perpetitur.

Fit etiam anxietas ex sanguinis malitia; nam legitur in *lib. de Virginum Morbis num.* 2. Præ sanguinis malitia animus mœrens, & anxius malum attrahit. Sic in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 26. videtur a sanguine malo ortum habuisse; legitur enim: Non valde siticulosus, neque ad sedem surgebat, anxius; & quandoque etiam pusillanimitas tenebat: veratrum exhibitum est, & capitis purgationes.

Fit quoque anxius homo ex bile. Legimus siquidem in *lib.* dicto *num.* 9. Chartadi febris ardens, vomitus bilis multus. Et subdit: Anxietas circa cor, & os ventriculi, & sudor fere per totum corpus. Anxietas etiam, & molestia, ut inquit Hippocrates in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num.* 24. & oculi ravi erant ei, qui hepar percussus est jaculo. Quapropter asserimus, anxietatem fieri, cum aliquod princeps membrum læsum fuerit; & causas internas, vel externas esse humores singulos.

Porro signa anxietatis docet Hippocrates in *lib. Prognost. num.* 3. his verbis: Si vero nudos pedes habere comperiatur, nec admodum calidos; & manus, & collum, ac crura inæqualiter disjecta, ac nuda, malum est; anxietatem enim significat. Et in *Epistola Prima* Artaxersis describitur morbi pestilentis symptoma, quod est: Multa anxietas populum corripuit, quæ spiritum magnum, ac densum habet.

Quid autem medico sit præsagiendum de anxietate, antea dixit Hippocrates: Malum est; anxietatem enim significat &c. In *Coacis* vero *Prænot. n.* 2. circa finem scribitur: Anxietatem in præcordio sentientibus, tumores circa aurem oborti, ipsos occidunt. Et paulo supra: Præcordiorum distensio cum sopore anxioso, in caput dolente, abscessus circa aurem attollit. Et *numer.* 4. Ex vomitibus anxietates, clangores, oculi concretionem lanuginosam habentes, furiosa. Et paulo infra: In vomitu si quis siticulosus sit, & sitis exors fiat, malum est anxiosis vigilantibus. Abscessus juxta aurem maxime fiunt anxiosis. Ac subdit: Anxiosi, lumbos dolentes, alvo humectantur. In eodem *libr. numer.* 1. Ex pulmonis suppuratione, & circa ventrem aliquando ac claviculam dolores, & anxie stertere, sputi copiam in pulmone significat. Et paullo infra: Febres, tertianæ naturam referentes cum anxietudine, malignæ sunt. Ac postea: Anxietudines in diebus judicatoriis, si in his sine sudore perfrigerentur, & omnes, qui sine sudore perfrigerantur citra judicationem, male habent. Et qui insuper riguerunt ex his, ubi vomuerunt meraca, anxii, tremuli in febre, malum. In *lib.* 1. *Præd.* sive *Prorrh. num.* 10. Qui anxie se jactantes, citra vomitum, exacerbantur, male habent. Et *num.* 11. Num anxie se jactantibus citra vomitum, lumbos dolentibus, si ferociter mente moti fuerint, spes est, ut nigra per alvum prodeant? In *Coacis Prænot. num.* 1. Affectiones cum vigiliis, & anxietudine repentina, sanguinem fundunt tum alias, tum si quid etiam antea profluxerit. Et *num.* 2. Soporosi, anxiosi, præcordium dolentes, parum vomentes, abscessus juxta aurem habent; antea vero circa faciem tumores cum sopore. Morbi derepente mentem percellentes cum anxietudine, sanguinem profundunt. Soporosa, anxiosa, dolorosa præcordia, frequenter parum spuentia, tumores circa aurem habent. Quocirca magna ex parte anxietas est malum; aliquando tamen est bonum, quando scilicet significat sanguinem e naribus fluxurum die opportuno in febre ardenti. Nunc quam desideret curationem anxietas, manifestum esse arbitror; propterea quod membris læsis, ob quæ anxius fit homo, correctis, anxietudo profecto removebitur. Quod quidem supra declaravimus.

APE-

APERIRE,

Revellere si quo non oportet, ferantur; si vero quo oportet, his opus est aperire, ut quæque propensa sunt. Hæc Hippocrates in *libr. 6. de Morb. Vulgarib.* sive *Comm.* 2. *par.* 2. ubi Galenus ait: Aperire hoc loco dixit non perinde, atque in abscessibus dicere consuevimus, videlicet scalpello persecare, sed communiori significatu, quod etiam reserare venas, videlicet dum mariscas aperimus, comprehendit: & præterea evacuationes, quæ tum per nares, tum per uterum fiunt. Fistulas quoque aliquandiu fluere assuetas, mox vero ex aliqua occasione clausas, aperimus. Præterea cerebri excrementa suppressa: ipsum sublevamus, facta per medicamenta aperientia ad aures proritatione. Sed ut idem Galenus in eodem *Comm. part.* 1. Densata aperire, & rarefacere, mediocriter calefaciendo; patentia vero cogere adstringendo, ac refrigerando, opus est.

APHONIA, sive VOCIS PRIVATIO.

Aphonia græce dicitur obmutescentia, sive vocis privatio latine. Hæc affectio est perpetuo mala. Scribit enim Hippocrates in *lib.* 1. *Prorrh. part.* 23. Aphoniæ cum singultu, pessimæ. Et *part.* 24. Quæ cum exolutione fiunt aphoniæ, valde malæ. Spiritusque in aphonia veluti his, qui strangulantur, promptus, malus: an & tale delirium portendat? Et *partic.* 29. Palpitantes per totum an voce destituti, moriantur? Et *part.* 31. Surditas, urinæque absque residentia prærubræ, & sublime petentia, mentis aberrationem portendunt. Quibus morbus regius malo est, mala quoque & ex morbo regio fatuitas. Hos voce quidem privari, sed sentientes, contingit; venterque, arbitror, his copiose fluit. Et in *libr.* 2. *Prorrh. part.* 19. Si in febribus, aphoniæ convulsivo modo, in motionem mentis cum silentio transeant, perniciosum. Et *partic.* 20. Quibus ex dolore aphoniæ, hi difficulter moriuntur. Et *part.* 51. Ex lumborum dolore ad os ventriculi recursiones febriles cum horrore, aquosa tenuia, & multa revomentes, mente aberrantes, voce privatæ, nigra vomentes, moriuntur. Et *part.* 58. In febribus, ad hypochondrium dolores sine voce, sudore si solvuntur, maligni. His ad coxas dolores, cum ardente febre, & si alvus profluxerit, perniciosum. Et *part.* 59. Quibus voces cum febre deficiunt post judicationem, hi cum tremore, & comate pereunt. Et in *libr.* 3. *part.* 2. Si ex capitis dolore aphoniæ fiant, atque cum sudoribus febrientes solvantur, & mala repetant; diutius perdurant, & superrigere his malum non est. Et *partic.* 4. Quæ cum exolutione fiunt & catoche aphoniæ, perniciosæ sunt. Et *partic.* 31. An cum caro quoque aphoniæ convulsivæ? Et in *lib.* 5. *Aph.* 5. Si ebrius quispiam repente obmutuerit, convulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut ubi ad horam supervenerit, qua solvuntur crapulæ, vocem recuperet. Idcirco palam esse arbitror, aphonias per se ipsas malas esse affectiones, & malum denotare. In *Comm. Aph.* prædicti Galenus ait: Hic maxime observanda est Hippocratis consuetudo, qui mutos nominat illos, qui quovis modo obstupuerunt; verum proprie stupor dicitur totius corporis insensibilitas, atque immobilitas repentina. Hanc itaque dispositionem consuevit Hippocrates ex uno casuum nominare, & fit proculdubio nervorum principio patiente. Neque enim aliter potest totum convelli corpus, antequam id principium patiatur vel principaliter, vel per compassionem, altero prius patiente membro. In *lib.* 1. *Prorrh. part.* 23. scribit idem Galenus: Aphoniæ fiunt & propter voci asservientium instrumentorum læsionem, & propter principium nervorum affectum.

Materiam, ac modum, quo fiant aphoniæ, docet Hippocrates in *libr.* 4. *de Vict. Ratione in Morb. Acut. part.* 27. his verbis: Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque scilicet gravantur a prædictis humoribus venæ, & admodum arefactæ intenduntur, trahuntque inflammatæ quæ influunt. Quapropter corrupto sanguine, scilicet repleta a fluxionibus hujusmodi quæ afficitur particula, deinde vasa opplentur; nequeuntibusque spiritibus naturales pertransire meatus, scilicet cum sanguis steterit, atque cum eo spiritus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, si jam ad cor, vel hepar, vel in venam pervenerint, scilicet cavam, quæ prædicta conjungit viscera.

APHTHA.

Legitur in *libr.* 3. *Aph.* 24. Contingunt parvis, & nuper natis puerulis aphthæ, hoc est, oris ulcera, vomitus &c. ibique ait Galenus: Aphthas Græci vocant ulcera, quæ summam oris occupant partem ob mollitiem maxime facta instrumentorum, quæ neque tactum, neque lactis sustinent qualitatem, quod non parvam in se serosam continet partem; & hæc vim habet abstergendi. Idemque Galenus in *Comment.* 3. *Aph.* 22. inquit: Fit quandoque & lævitas intestinorum ex aliqua summas partes occupantes exulceratione simili illis, quæ in ore fiunt, quas Græci aphthas nominant. Fit etiam in pulmone aphtha, quod ulcus fervidum appellat Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. num.* 48. Hujus notas, curationemque ibi lege. Fit & in pudendis; verum suo differemus loco.

APIUM.

Apium magis urinam movet, quam alvum; & radices magis alvum movent, *lib.* 2. *de Diæt. numer.* 25. & apii succum infundit Hippocrates in nares, cerebro bile infestato, in *lib.* 2. *de Morb. num.* 19.

APO-

APOPLEXIA.

Dicitur apoplexia morbus attonitus, &, ut legitur in *libr. de Glandulis numer.* 9. ſyderatio. Eſt morbus apoplexia, in quo omnes corporis particulæ motum ſimul, & ſenſum amiſerunt. Quæ duo ſigna facile comprehendemus in *lib.* 2. *de Morb. num.* 21. in quo deſcribit hoc pacto Hippocrates apoplexiam: Sanum derepente invadit dolor circa caput, & ſtatim vox intercipitur, & ſtertit, & os hiat; & ſi quis ipſum vocet, aut moveat, ſolum ſuſpirat, nihil autem intelligit, & multum mingit, & mingere ſe non ſentit. Ex quibus verbis cognoſcere poſſumus, ſenſum, & motum differentias eſſe apoplexiæ; itemque ſtertorem. Hæc tria habemus etiam in nonnullis *Aphoriſm.* Scribitur enim in *libr.* 6. *Aphoriſm.* 51. Quicunque ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt; ubi Galenus exponit: Mutos ſolet Hippocrates nominare non eos tantum, quibus læditur vox, verum per exuberantiam quandam una cum ejus læſione dat nobis intelligendas omnes, quæ ſunt ſecundum electionem, operationes. His oblæſis, non ſemper interit ſenſus; ſed ſi utrunque patiantur, talem affectum vocant apoplexiam. Et in *libr.* 7. *Aphoriſm.* 58. legitur: Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri; quo in loco ait Galenus: Conſuetudo eſt Hippocrati ab uno accidente notiſſimo ſæpius, ſcilicet a vocis amiſſione, nominare, & oſtendere illos, qui nullum alium motum ſervant ſecundum electionem, vel nihil omnino ſentiunt. Et, ubi Hippocrates ſcribit *ſuſpirat*, Galenus in *Comm.* 2. *Aph.* 42. inquit: In apoplexiis totum corpus ſenſu privatur, ac motu, ſolus reſtat anhelitus. Alia autem dat ſigna Hippocrates in *lib. de Gland.* loco citato, & dicit: Cerebrum cladem perfert, ipſum etiam ſanum non exiſtens; ſed ſi quidem erodatur, turbationem multam ſuſtinet, & mens deſipit, & cerebrum convellit, ac diſtrahit totum hominem, qui in ſeipſo vocem non edit, ac ſuffocatur; & hæc affectio ſyderatio, ac Græce apoplexia nominatur.

Porro apoplexia eſt morbus valde acutus; propterea quod legitur in *Aphoriſm.* ſuperiore: In ſeptem diebus apoplectici pereunt; & morbi acutiſſimi in ſeptem diebus terminantur. Galenus tamen in *Comment.* 6. *Aph.* 47. numerat apoplexiam inter diuturnas paſſiones. Verum de illa forte locutus eſt, in qua omnia prædicta ſigna non exquiſite apparent; dicit enim in *Comment.* 2. *Aph.* 42. Si anhelitus prohibeatur, maxima eſt, & acutiſſima hæc apoplexia. Qui vero reſpirant, ſed magna cum vi, fortis adeſt his apoplexia; fortis adeſt & illis, ſed minus, neque intentum, neque violentum, inæqualem tamen, atque inordinatum, ac prærerea intermittentem habent anhelitum: ſicut in quibus aliquem ſervat ordinem, debilior exiſtit; & ſi omnia fiant, quæ ſunt neceſſaria, cito curatur. Quare hoc, ut arbitror, loco appellat apoplexiam reſolutionem ex apoplexia in partem aliquam decumbentem, quæ dicitur paraplegia; ſiquidem hæc, ſicut & apoplexia, ſenibus evenit. Sed nobis argumento ſit, paraplegiam aliquando ab antiquis dictam fuiſſe apoplexiam, *particul.* 50. Hippocratis *num.* 2. *Prorrh.* cujus verba ſunt: Subitaneis apoplexiis ſi febris mediocris, ſolutaque, & diutina ſupervenerit &c. Galenus vero exponens, dicit: Alii verbum *mediocris* transferunt in proprie dictas paraplegias, in quibus ad partium aliquarum immobilitatem, ſenſuſque privationem decumbit morbus; nempe & has apoplexias dixiſſe volunt per abuſum. Præterea cum hæ bifariam fiant, ut vel Eraſiſtratus in commentariis de reſolutione ait, (nam hæ dearticulationes contrahunt, contenduntque, aliæ vero exſolvunt, & laxant) ſpeciem paraplegiæ in nervoſorum corporum exſolutione, & relaxatione conſiſtentem ab eo nunc dici, ajunt.

Species igitur apoplexiæ, ſicut ex dictis accipimus, eſt duplex; altera acuta & calida, quæ dicitur fortis; altera debilis, diuturna & frigida: & hæc diviſio fit etiam a Galeno in loco nunc prædicto, & ab Hippocrate in *libr. de Glandul. numer.* 9. in quo oſtendit, acrem fluxionem efficere fortem apoplexiam. Omnes autem apoplexiæ fiunt, ut affirmat Galenus in *Commentar.* 2. *Aphoriſm.* 42. vi animali non potente defluere ad partes infra caput exiſtentes, aut propter aliquam diſpoſitionem ſimilem inflammationi, quæ in ipſo cerebro ſit conſtituta, aut ventriculis ipſis oppletis humore pituitoſo. Quare duplex humor eſt cauſa utriuſque ſpeciei: humor enim acris efficit apoplexiam acutam; craſſus, pituita, & attrabilis, diuturnam.

Prognoſtica. Scribit Hippocrates in *libr.* 2. *Aph.* 42. Solvere morbum, quem apoplexiam vocant fortem, impoſſibile; debilem vero non facile. Et Galenus in *Comm.* In apoplexiis totum corpus ſenſu privatur ac motu, ſolus reſtat anhelitus, qui ſi & ipſe prohibeatur, maxima eſt, & acutiſſima hæc apoplexia, hoc eſt, ſtatim occidit. Et Hippocrates in *lib.* 6. *Aph.* 51. Quicunque ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 21. In ſeptem diebus moritur &c. Et ſubdit: Hujuſmodi vero morbus ſenioribus maxime fit, & magis, quam junioribus. Idque confirmat in *lib.* 3. *Aph.* 31. Sed in *libr.* 6. *Aphriſ.* 57. Apoplexiæ autem fiunt maxime a quadrageſimo anno uſque ad ſexageſimum. Ibique Galenus ait: Non omnem apoplexiam, ſed quæ ex atra fit bile, contingit advenire his, qui dictam agunt ætatem; Quoniam in his maxime abundat atræ bilis humor, quemadmodum etiam in autumno. Quod ſi volumus ſimpliciter pronuntiare, plures ſenes laborant apoplexia. Superiori enim *Aph.* qui eſt 56. ſcripſit Hippocrates: In mor-

morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, ſtuporem corporis, ideſt, apoplexiam, vel convulſionem, vel furorem, vel cœcitatem ſignificant. Verum quo anni tempore maxime fiat apoplexia, ſcribit Hippocrates in *lib.* 3. *Aph.* 23. hyeme evenire. Et eodem *lib. Aph.* 16. In pluviarum multitudine morbi comitiales, & attoniti, quos apoplexias Græci vocant; idque ſi humor ſit pituitoſus: ſi vero melancholicus, fit maxime, ut Galeno placet, autumno. Si fluxio eſt acris, profecto æſtate plurimum.

Fit porro apoplexia cum convulſione, ac ſine convulſione. De illa, quæ fit abſque convulſione, loquitur Galenus in *Comm.* 4. *de Vict. Ratione in Morb. Acut. partic.* 27. his verbis: Interdum quoque eſt facta abſque convulſione apoplexia; nonnullis morbus in partis reſolutionem finivit, qui paraplegia appellatur. Fit & ſine febre, ut dicemus.

Nunc quæ ſit curatio habenda, dicamus. Hippocrates in *Comm. Prorrh. part.* 50. ait: Subitaneis apoplexiis ſi febris mediocris, ſolutaque, & diutina ſupervenerit; perniciosum. Ubi Galenus exponit: Oborta apoplexia, non acuta, & calida, ſed debilis, & diuturna ſubſecuta febris nihil prodeſt. Unde nobis dicendum eſt, in acuta apoplexia febrem conferre; nam ait Hippocrates in *lib.* 6. *Aph.* 51. antea citato: In ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. Et in *libr.* 2. *de Morb. num.* 21. Hic, ſcilicet apoplexia acuta, correptus, ſi non febris ipſum corripiat, in ſeptem diebus moritur; ſi vero corripiat, plerunque ſanus fit. Deinde alia docet auxilia, quæ ibi lege. Verum ſi datur tempus, curationem adhibe eam, quam ſcribit Hippocrates in *lib.* 3. *de Morb. num.* 2. & in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. num.* 38.

APPARERE.

Apparere quandoque ſignificat, ut vult Galenus, ſigna, & caſus, qui circa morbi tempora ſunt; quandoque vero, in conſpicuo eſſe. Exemplum utriuſque habes in *libr.* I. *Aphoriſm.* 12. ubi ait Hippocrates: Sed ex his, quæ mox apparent, hoc eſt, ſignis, & caſibus, qui circa morbi initia ſunt, indicia ſumuntur: quemadmodum in morbo laterali ſi circa initia ſtatim ſputum appareat, hoc eſt, videatur, morbum abbreviat; ſi vero poſtea appareat, producit.

APPETERE CIBUM.

De cibi vero appetentiæ, inappetentiæque cauſa dicamus. Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. num.* 12. hæc ſcribit: Si fontes hi, ſcilicet membra principalia, non eſſent; dum edimus, ac bibimus, vere non cognoſceremus, neque quid jucundum, neque quid injucundum eſſet propter hanc, quam referam neceſſitatem. Hi loci cum minores ſint, & intra reliquum corpus, ſemper etiam antea quam attrahat unuſquiſque juxta ſuam facultatem, reliquo corpori denuntiat de cibis, ac potibus, qui bilioſus ſit, & qui pituitoſus, & qui ſanguineus, & qui aquoſus. Quicquid enim horum humorum plus, quam opportunum eſt, in cibis, ac potibus nobis obvenerit, neque cibos illos jucundos facit. Quos vero maxime appetimus pro eorum ratione, etiam illi jucundi ſunt. Si vero cibis, ac potibus opus habuerit fons quidam, pro hac ratione etiam corpus trahet ab ipſis fontibus, donec humor paucior, quam oportet, fiat; & tunc ſane appetit homo aut edere, aut bibere tale quid, quod portionem illam expleat, ac reliquis adæquet. Et propterea, ubi multum cibum ſumpſimus, aut bibimus, quandoque adhuc cibum, aut potum appetimus, & nihil aliud libenter edimus, quam quod appetimus. Poſtquam vero comedimus, & adæquatus fuerit humor; his perfectis & in fontibus, & in corpore, tunc ceſſat appetentia. Ita exponitur in *lib.* 2. *Aphor.* 32. cujus verba ſunt: Omnes fere, qui male ſe habent circa initia bene cibati, nec quicquam proficientes, circa finem rurſus cibum non appetunt; qui vero circa initia cibum valde non appetunt, poſtea bene appetentes, ii melius evadunt. Ubi Galenus vult, Hippocratem de his, qui convaleſcunt, loqui. Qui ab initio appetentes non nutriuntur ob totius corporis vitium cum partium appetentium vigore; aucto poſtea vitio, ipſum etiam appetendi inſtrumentum male ſe habet.

AQUA.

Nunc de aquæ natura, deque ejus uſu quo ad compoſitionem corporis humani, ad compoſiti commoda, ac incommoda, audiamus Hippocratis ſententiam. Aqua igitur, ut ipſe inquit in *lib. de Carnibus numer.* I. eſt elementum, quod terræ proximum locum cæpit, humidiſſimum quid ac craſſiſſimum. Verum ea non in terra conſiſtit, ſed ſemper in declive procedit, ut in *libr. de Natura Pueri* declarat *num.* 28. At aqua eſt duplex; altera ſimplex & prima, & altera mixta. Prima elementum eſt ſimplex, abſque odore, ſapore; ſed ſolum primas habet qualitates, a virtute cœleſti, & a propria materia donatas. Mixta, præter primas qualitates, alias poſſidet. Nam altera eſt dulcis, altera amara; & ex his alia alias participat virtutes, veluti ſalſedinem, ſulphureitatem, aciditatem, & idgeneris ſapores, & odores. Et harum aliæ ſunt ſtantes, aliæ minime; aliæ pluviatiles, aliæ ex nive, & glacie; aliæ præterea calidæ ſemper, aliæ ad tempus, itemque frigidæ; aliæ ſpectant orientem, aliæ occidentem, aliæ ſeptentrionem, aliæ meridiem; aliæ ſuperſtant terris arenoſis, aliæ lutoſis, aliæ aliis. Sed ad ſimplicem aquam.

Quo aqua eſt magis ſimplex, eo levior; & hæc ventrem non gravat. Quomodo vero eam cognoſcas, docet Hippocrates *libr.* 5. *Aph.* 26. his verbis: Aqua, quæ cito calet, & cito refrigeratur, leviſſima eſt. Talis enim

enim nec turbida, nec cœnosa, neque in gustu, neque in odoratu aliquam absurdam qualitatem præ se fert; & quoniam cito calet, & refrigeratur, est bene alterabilis. Sic in *Comment.* exponit Galenus. Et hæc de natura aquæ dicta sint.

Cæterum cui sit usui in compositione corporis humani, legamus Hippocratem in *libr.* 1. *de Diæta num.* 26. 27. 28. 29. ait enim: Quod tenuissimum est in aqua, & rarissimum in igne, si in hominis corpore temperiem acceperint, sanissimum habitum constituunt. Et *num.* 29. Quæcunque corpora ignis fortissimi, & aquæ densissimæ temperamentum acceperint, fortia, & robusta fiunt. Et reliqua ibi legas velim; nec credas, Hippocratem velle ex igne, & aqua corpus confici humanum, sed ex humore seminali, & calore, qui si has possidebunt conditiones, talia gignentur corpora.

Quæ vero commoda corpori, in esse animalis costituto, afferat, videamus. Hæc quidem aut intra corpus sumitur, aut extra. Si extra, eam adhibemus, ut balneum fit, vel ut fit pars loci, in quo vivimus, veluti loca maritima, palustria, & hujusmodi. Si intra corpus sumitur, est sola, aut cum alia re mixta. Simplex aqua datur vel ad tuendam sanitatem, vel ad recuperandam. Ad sanitatem vero tuendam aqua sit optima. Legitur autem in *libr. de Aere, Aquis, & Locis num.* 14. Optimæ sunt aquæ, quæ ex sublimibus locis, ac terreis collibus fluunt. Hæ enim & dulces sunt, & albæ, & vinum modicum ferre possunt; & hyeme calidæ fiunt, æstate frigidæ; tales enim sunt ex profundissimis fontibus. Quæ aquæ fontes ad orientes habent, hæ præ omnibus optimæ sunt. Secundum ab his locum habent, quæ inter æstivos solis exortus ac occasus emergunt, & magis hæ, quæ ad orientes. Tertio loco quæ inter occasus æstivos, ac hybernos scaturiunt. Et in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 4. Aquarum cujusque artificii expertium, quæ ab æthere excreta est, vel cum tonitru, tempestiva; quæ vero procellosa, mala. Unde in *lib.* 3. *de Morb. numer.* 30. ubi frigefactoriæ potiones ad febrem ardentem describuntur, quarum sexta est: Aquam cœlestem ipsam per se ipsam præbe; intelligendum est de illa, de qua supra dixit, quæ scilicet ab æthere excreta est, vel cum tonitru. Quocirca in *lib. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 17. Aquæ pluviales levissimæ, & dulcissimæ, & tenuissimæ, ac splendidissimæ sunt; quoniam solum quod tenuissimum, ac levissimum est in aqua, educit, & sursum rapit præ levitate. Rapit ab aquis stagnantibus, a mari, & ab omnibus, in quibus aliquid humoris inest. Inest autem in omnibus rebus; & ex ipsis hominibus tenuissimum, ac levissimum humorem ducit. Et *num.* 18. Quapropter etiam ex omnibus aquis hæ citissime putrescunt; & odorem malum aqua pluvialis habet, eo quod ex plurimis congregata est ac permixta, ut citissime putrescat. Idcirco opus habent, ut decoquantur, ac excolentur; sin minus, odorem pravum habent, & raucedines, & vocis gravitatem bibentibus inde accedere par est. At vero quæ cum tonitru fit, in aere elaborata est, attritis nubibus. Item quæ ab æthere excreta est, hoc est, ab altiori aeris parte, in qua possit vapor crassefieri; quoniam qui vapor subl imiorem locum petierit, is purgatior redditur ac levior. Optima igitur aqua bibita, vel quovis modo per os sumpta, non lædit sanos, curat ægros, præservat a morbis: sic ea, quæ extra corpus usui est quoquo pacto. Et quemadmodum bona salutem corporis tuetur, sic mala ægritudines parit; quocirca ex bonis aquis comprehendimus, quæ, quotque sint sanitates: contra ex malis, qui, & quot morbi.

Quæ vero sit bona, quæve mala, & quando, & quomodo, ex operationibus cognoscimus. Has igitur recenseamus. Optima igitur aqua madefacit, aut frigefacit corpus, ut ait Hippocrates in *libr. de Humid. Usu num.* 1. Nam aquæ, ut in *lib.* 1. *de Diæta* legitur *numer.* 5. inest frigiditas, & humiditas. Nec aquam bibimus, ut nos nutriat, sed ut alimentum conducat, & distribuat; dicit enim Hippocrates in *lib. de Corde numer.* 3. Quomodo hominis alimentum sunt ventus, & aqua cruda? sed sunt magis cognatæ affectionis castigatio, & medela. Et quamquam in *libr.* 6. *de Morb. Popul. Comm.* 4. *part.* 20. dicat: Aqua edax, vigilia edax; hæc verba significant, quod aqua nos edaces efficiat, & vigilia, ut interpretatur Galenus. Sed dices, in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 4. asserit ignem omnia per omnia movere posse; aquam vero omnia per omnia nutrire. Nos autem dicimus Hippocratem hoc in loco loqui de calore naturali, & de humido spermatico, quod ad generationem, & nutritionem fœtus confluit; quapropter non est alimentum, sed alimenti distribuens, & quoad primas qualitates alimentum alterat, & corpus animalis. Verum morbis sanandis optima aqua bibita, & extra corpus adhibita peropportuna est, & commoda instrumentis medicis, & medicamentis; de cujus usu lege Hippocratem in *libr. de Humid. Usu*. Nec tantum aqua corporibus ægris competit, sed sulphurea, salsa, acuta, acida, amara, cruda, cocta, & aliæ sunt necessariæ. Et hæc aliquando calida, aliquando frigida confert, & nocet. Frigida namque, ut scribit Hippocrates in *lib.* 5. *Aphorism.* 17. convulsiones, distensiones, livores, rigores febriles facit. Et *Aphoris.* 18. Frigidum inimicum ossibus, dentibus, nervis, cerebro, spinali medullæ; calidum vero utile. Et *Aph.* 19. Quæcunque refrigerata sunt, excalefacere oportet, exceptis his, quibus sanguis fluit, aut fluxurus est. Et *Aphoris.* 20. Ulceribus frigidum quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, livorem obducit, rigores febriles, convulsiones, distensiones. Et *Aphorism.* 24. Frigida, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tusses movet, & sanguinem, & destillationes. Attamen

quod

quod mala afferat plurima, testatur in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm. 3. partic.* 40. & ait: Aquæ, quæ in acutis bibitur morbis, nullum sane aliud habeo, quod concedam officium; neque enim in peripneumonicis tussim sedat, neque sputum educit; immo cæteris minus, si quis aquæ potione prorsus utatur. Verum si inter oxymeli, & mulsam paullum aquæ instilletur, ob qualitatis potionum transmutationem sputum educit, nempe intus inundationem parit; alias neque sitim sedat, sed amarescit, nempe ei, qui suapte natura biliosus existit, ea est biliosa. Hypochondrio præterea est infesta, malaque, atque etiam pessima, biliosissimaque, & vires maxime labefactat, ubi in vacuitatem venerit. Adde, quod lienem auget, jecurque, ubi phlegmone obsidentur, fluctuatque, & innatat; tarde siquidem meat, quod frigida, & incoctibilis sit, neque alvum dejicit, neque urinas movet. Atque ex eo quoque nocua est, quod stercoris suapte natura expers sit. Quam si pedibus frigentibus aliquando quis biberit, ea his omnibus multo magis nocebit, ad quodvis eorum venerit. Contra frigida aqua juvat; nam ait Hippocrates in dicto *lib. 5. Aphorism.* 21. Quandoque in distensione, sive ulceratione, juveni bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multa perfusio calorem revocat; calor autem hæc solvit. Et *Aph.* 23. In his frigida utendum, unde fluit sanguis, aut fluxurus est, non super ipsas partes, sed circa ipsas, unde fluit. Et quæcunque inflammationes, vel inflammmina ad ruborem, & subcruentum colorem ex sanguine recenti tendunt; nam veteribus nigredinem affert. Erysipelas etiam non ulceratum juvat ad eas ipsas; nam exulceratum lædit. Et *Aphor.* 25. Tumores articulorum, atque dolores absque ulcere, & podagricos quoque, atque convulsiones: horum plurima frigida aqua large effusa levat, & attenuat, solvitque dolorem; nam modicus torpor dolorem solvit. Porro calidum, scilicet aqua calida, hæc mala defert, ubi quis sæpius eo utatur, ut scribit Hippocrates in dicti *lib. Aphorif.* 16. Carnium effœminationem, nervorum impotentiam, mentis torporem, profluvia sanguinis, animi defectionem: hæc ad quæ mors. Contra hæc bona facit. Scribit Hippocrates in *lib.* 7. *Aphor.* 42. Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti super infusa, solutio fit febris. Et *libr.* 5. *Aphor.* 22. Calidum suppuratorium, non in omni ulcere magnum ad securitatem indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem sedat, rigores, convulsiones, & distensiones mitigat, ex his, quæ ad caput attinent, eorum solvit gravitatem; plurimum autem confert ossium fracturis, sed nudis præcipue, eorumque maxime, qui in capite ulcera habent; & quæ a frigore moriuntur, vel ulcerantur, & herpetibus exedentibus, sedi, pudendis, utero, vesicæ; his calidum amicum, & judicans, frigidum inimicum, & perimens. Verum quid calida boni, malive efficiat aqua, quidque frigida, lege librum *de Humidorum Usu*, in quo ea, quæ dicta sunt, & alia pulcherrima reperies; ibique *num.* 2. audies Hippocratem dicentem hæc de aqua calefacta: Frigida calida existens, velut potabilis aqua, debile quid est; calida autem ne ulterius pergat, ut urat. Et subdit *numer.* 3. Mediocritas extra noxam est, hoc est, aqua tepida; reliquæ vero lædunt, & prosunt, velut relatum est. Tamen reperies, Hippocratem in pluribus morbis frigidam potui dedisse; nam in *libr.* 4. *de Vict. Ratione in Morb. Acut. part.* 30. dat in angina; & in 3. eodem *par.* 41. dat, cum in morbis acutis fortem capitis gravitatem, vel mentis læsionem suspicatus fuerit; in 4. *part.* 5. exhibet in causone; in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 16. exhibet in lypiria post frigidum succum ptisanæ; in eodem *libr. num.* 19. in capitis læsione; & *num.* 36. dat in febre a bile aquam frigidam, quantum æger vult; & ibidem in febre, quæ nunquam intermittat. In *libr.* 4. *de Morb. Popular. num.* 31. In febribus acutis aqua frigida data, ut revomant, prodest, si siticulosi sint. Et in *lib.* 3. *de Morb. num.* 14. Aquam frigidam plurimam in opisthotono superfundito. Et *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 18. Neque vomitu facto ab aqua frigida laxabatur. Superfusæ vero sunt ipsi aquæ frigidæ amphoræ circiter triginta super corpus; & sane hoc solum dolori ventris a catapotio accepto prodesse videbatur; & postea deorsum processit bilis multa. Et *libr.* 7. Dolorem ad cor venæ sectio solvit, aquæ potus, aqua mulsa. Ac præterea in aliis pluribus locis habes de aquæ frigidæ usu. Sed & ad calidam redeamus. In repletione, quæ videtur a lassitudine facta, multa calida lavat Hippocrates in *lib.* 3. *de Diæt. numer.* 10. & in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. section.* 6. Puerperæ febricitanti & dolenti aquam affundito. Et paullo infra: In gutturis dolore aquam calidam super caput fundito, si non frigus fuerit. Et infra: Si hominem calor corripiat non a bile, neque a pituita, sed aut lassitudine, aut alias febriat, aquam multam calefacito; deinde ea super infusa caput rigato, donec pedes sudarint, & farinam crassissimam coquito &c. Et *sect.* 5. ejusdem *libr.* Si desipiat; caput irrigato, si non præcordia fuerint elevata. Et infra: Vomitus solutio; aquam calidam bibendam dato, & vomat. Et subdit: In convulsione digitorum manus, citra febrem, venam secato, si non caput doleat; sin minus, aquam calidam affundito; & ad oculos frigidam super caput fundito. Et in *lib. de Fract. n.* 11. In unaquaque resolutione, multa calida aqua uti oportet. In omnibus enim circa articulos læsionibus, multa aqua calida affundenda est. Et hæc de facultatibus primis aquæ.

Sed de aquarum viribus secundis, quas a solis præsentia, vel absentia acquisiverunt, aut a terra, & loco, aut a motu, & quiete, videndum est, quid dicat Hippocrates. Nam medicum, ut ipse inquit in *lib. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 1. perscru-

ſcrutari oportet, num homines aquis paluſtribus utantur, & mollibus, aut duris, & ex ſublimi loco prolabentibus, & ſcaturientibus ex petris, ſive ſalſis, & crudis. Aquæ igitur in locis meridionalibus exiſtentes, multæ, & ſubſalſæ ſunt, & neceſſario non ſublimes; æſtate quidem calidæ, hyeme frigidæ. Hæc Hippocrates in *lib.* dicto *num.* 2. Verum *num.* 7. Ex mulieribus multæ ſteriles fiunt propter aquas, quæ duræ ſunt, & crudæ, & frigidæ; pariunt difficulter; pueros nutrire non poſſunt. Lac enim ab aquarum duritia, ac cruditate extinguitur; tabes frequentes a partu fiunt; pueris hydropes in teſtibus. Et *num.* 8. Aquæ orientales ſalubriores ſunt ſeptentrionalibus; omnes ſunt ſplendidæ, odoratæ, molles, & amabiles. Sol enim emergens, ac illuſtrans ipſas caſtigat. Formæ hominum boni coloris ſunt; clara voce præditi homines; ira, & intelligentia præſtantiores ſeptentrionalibus. Fæminæ fœcundæ, ac facile pariunt. Morbi pauciores, ac debiliores. Occidentales autem aquæ contra. Et *numer.* 10. Aquæ paluſtres, ſtabiles, lacuſtres æſtate calidæ ſunt, craſſæ, & olentes; hyeme glaciatæ, frigidæ, ac turbatæ præ nive, ac glacie, ut pituitoſiſſimæ, ac raucoſiſſimæ exiſtant. Splenes bibentibus ſunt magni, ac pleni; ventres duri, tenues, ac calidi; humeri, claviculæ, & facies attenuata. Edaces ſunt tales homines; ventres ſuperni, & inferni calidiſſimi; hydropes, dyſenteriæ, alvi profluvia, & febres quartanæ diuturnæ; peripneumoniæ, inſaniæ, & alii morbi fiunt, quos lege *num.* 11. & 12. & *num.* 15. Peſſimæ aquæ, quæ ad auſtrum, & quæ inter æſtivum ortum, & occaſum. Ventribus duris, & idoneis, ut amburantur, dulciſſimæ, & leviſſimæ, ac ſplendidiſſimæ conducunt; mollibus, pituitoſis, & humidis duriſſimæ, & crudiſſimæ, ac ſubſalſæ aquæ conferunt. Et *numer.* 16. Quæ aquæ optimæ coctu ſunt, ac facillime liqueſcunt, eas par eſt ventrem maxime exſolvere, ac eliquare; quæ contra, conſtringunt, ac reſiccant. Tales etiam ſunt aquæ ſalſæ, de quibus lege eumdem *numer.* Sic de aquis fontanis *numer.* 17. Pluviales leviſſimæ, & dulciſſimæ, & tenuiſſimæ, ac ſplendidiſſimæ ſunt. Sol enim quod tenuiſſimum, ac leviſſimum eſt in aqua, educit, ac ſurſum rapit. Et *num.* 18. Sed ex omnibus aquis hæ citiſſime putreſcunt; & odorem malum pluvialis aqua habet, eo quod ex plurimis congregata eſt, ac permixta. Et *num.* 20. Aquæ ex nive, & glacie productæ, omnes malæ ſunt. Cum enim ſemel concretæ fuerint, non amplius in priſtinam naturam reſtituuntur. At de aquis putealibus dicamus. Scribit Hippocrates in *libr. de Natura Pueri num.* 30. Aqua, quæ hauritur, in puteo ſpiritum ſemper movet, velut flabellum, atque hoc ipſum aquæ frigiditatem inducit. Quæ vero non hauritur æſtate, ſed ſtans denſa exiſtit, non ſimiliter ſpiritum in ſe a terra ſuſcipit, neque in terram a ſe ipſa diſtribuit; & ſimul a ſole, & aere in puteo non diſperſo, ſed ſtante ac firmato, primum ſuperficies ipſius caleſcit, deinde alia ejus pars ad aliam deorſum caliditatem diſtribuit; & propterea aqua, quæ æſtate non hauritur, calidior eſt ea, quæ hauritur. Quin & fontes valde profundi æſtate ſemper frigidi exiſtunt; & aqua hauſta hyeme, terra calida exiſtente, ex tali fonte, ſtatim quidem calida eſt; ubi vero tempus progreſſum fuerit, frigida eſt, ab aere videlicet frigido exiſtente talis facta. Perflatur enim a vento, & ſpiritus per ipſam tranſit; quemadmodum etiam aqua, quæ æſtate hauritur, ubi hauſta fuerit, ſtatim frigida eſt, calida autem fit propterea, quod terra rara exiſtente, & ſpiritu in ipſa exiſtente, perfrigeratur. Ubi autem hauſtæ tempus acceſſerit, ſtabilis fit, & calida conſpicitur; caleſcit enim ab aere calido exiſtente, quemadmodum & aqua, quæ non hauritur in puteo æſtate, ob hoc ipſum calida redditur.

Quæ vero morboſæ ſint aquæ, declarat in *lib. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 10. & ait: Quæ paluſtres ſunt, & ſtabiles, ac lacuſtres, eas neceſſe eſt æſtate eſſe calidas, ac craſſas, & olentes. Incommoda vero proſequitur, quæ ab hujuſmodi aquis fiunt; & ſubdit *num.* 13. Secundo loco eas, quarum fontes e petris ſcaturiunt; duras enim eſſe, neceſſe eſt, aut iſthic, ubi calidæ aquæ exiſtunt, aut ferrum naſcitur, aut æs, aut argentum, aut aurum, aut ſulphur, aut alumen, aut bitumen, aut nitrum. Hæc enim omnia præ violentia caloris naſcuntur; unde duræ prodeunt aquæ, & æſtuoſæ, & quæ difficulter minguntur, & ad alvi egeſtionem contrariæ.

AQUILO.

Aquilo eſt ventus ſeptentrionalis, frigidus, & ſiccus. Dicitur alio nomine Boreas. Quando ſcribitur hyems ſicca, & aquilonia, ſignificat tunc aquilo frigiditatem, veluti Hippocrates in *lib.* 3. *Aph.* 11. ait: Hyems ſicca, & aquilonia, ideſt frigida. Et *Aph.* 12. Ver ſiccum, & aquilonium. Et *Aph.* 13. Æſtas ſicca, & aquilonia. Sed conſtitutio aquilonia per ſe eſt frigida, & ſicca; vis hujuſmodi venti eſt talis. Scribit Hippocrates in *libr. de Morb. Sacro numer.* 15. Aquilo compingit aerem, & turbatum ac nubiloſum excernit, & illuſtriorem ac pellucidum facit: eodem modo etiam alii omnes venti ex mari, ac aliis aquis proficiſcentes. Ex omnibus enim rebus, atque adeo ex ipſis hominibus humiditatem, ac tenebroſitatem excernunt; quapropter ſaluberrimus omnium ventorum aquilo exiſtit. Et ſubdit: Ab aquilonis flatibus neceſſe eſt, quod ſaniſſimum eſt in cerebro compingi, quod vero morboſiſſimum eſt, ac humidiſſimum excerni, & forinſecus circumalluere. Verum conſtitutiones aquiloniæ, ut ait Hippocrates in *lib.* 3. *Aphoriſm.* 17. corpora denſant, intendunt, & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt, & alvos exſiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor ali-

quis prius obsederit, dolorem augent. Lege *Borea.*

ARCTURUS.

Arcturo oriente, principium est autumni, & æstatis finis, ut ait Galenus in 1. *de Morb. Popul.* & in *Commentar. 3. partic.* 2. Oportet, ut inquit Hippocrates *lib. de Aere, Aquis, & Locis*, astrorum exortus considerare, præcipue canis, deinde arcturi, & pleiadum occasum; morbi enim in his maxime diebus judicantur; aliique perimunt, alii vero desinunt, aut in aliam speciem, aliumque statum transmutantur.

ARDOR.

Ardor, & sitis propria sunt signa febris ardentis. Unde Hippocrates pro febre ardenti scribit *ardorem*, ut in *libr. 3. Aphor.* 30. cujus verba sunt: Ultra hanc ætatem asthmata, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardores. Sed de febre ardenti lege *Causus*. Nec solum pro febre absoluta scribitur ardor, sed pro calore, qui post febris refrigerationem remanet in aliqua corporis parte, veluti apparet in *libr.* 1. *Prorrh. part.* 7. At legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 3. Sudavit caput valde; & hic sudor firmus erat, quod quidem ardor etiam sinistri lateris esset.

ARENA.

Scribit Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. num.* 29. quo pacto lapides fiant in vesica, ubi de arena loquitur.

ARENIDÆ.

Arenidæ dicuntur alvi excrementa, quæ facile dissolvuntur. Fiunt a cibis, qui arenulentam, & solutu facilem habent substantiam. Hæc Galenus; unde Hippocrates in *lib.* 3. *Prorrh. part.* 24. Arenidæ, & liquidæ dejectiones.

AROMATA.

Suffitus aromatum muliebria ducit; sæpius vero & ad alia utilis esset, nisi capitis faceret gravitatem. Sic ait Hippocrates in *libr.* 5. *Aph.* 28. Sed in *libr. de Sterilibus num.* 13. docet, quo pacto fiat suffitus.

ARTERIA.

Arteria est instrumentum, quod servit cordi, & pulmoni. Arteria, quæ servit pulmoni, dicitur trachea, cujus descriptionem lege in Hippocrate *de Corp. Resectione numer.* 1. & in *libr. de Ossium Natura numer.* 19. De arteriis, quæ cordi serviunt, tractat Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Popul. section.* 4. Alimentum venæ, & arteriæ, ut in *libr. de Aliment. numer.* 12. scribitur, est pus. Officium arteriæ est, ut legitur in *libr. de Corde numer.* 7. quod venæ operantur respirationem in sinistrum ventriculum, arteria autem in alterum; molle autem magis attrahit, & incrementum capit. Et in *libr. de Alimento numer.* 7. Radicatio venarum, hepar; radicatio arteriarum, cor. Ex his aberrant in omnia sanguis, & spiritus, & calor per hæc meat. Vis una, & non una, qua omnia hæc, & alia gubernantur, alia quidem ad vitam totius, & partis, alia ad sensum totius, & partis. Reperitur pinguedo in arteriis, ut docet Hippocrates in *lib. de Inter. Affect. num.* 25. ubi inquit: Cum aqua in pectoribus fuerit, calorem vehementem exhibet, ut pinguedo, quæ in arteriis inest, colliquescat; & si semel liquari pinguedo incœperit, multo amplius in brevi tempore aquam intercutem facit. Inter signa mala scribitur in *lib.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 15. Erat ad manum frigidius corpus arteriarum; quæ vero in temporibus sunt, etiam magis saliebant. Et *lib.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 7. Erat ab arteria male affecta malum signum.

Arteria pulmonis plures patitur affectiones; nam ulceratur in angina, ut scriptum est in *Comment.* 4. *de Vict. Ratione in Morb. Acutis part.* 35. propter humorum acrimoniam. Et quando pulmonis arteria fuerit vulnerata, tussim habet, & sanguinem tussiendo rejicit, & alia signa adsunt; de quibus, ac de curatione lege *libr.* 2. *de Morb. num.* 51. Convellitur etiam arteria, aut aliqua vena ex his, quæ ad pulmonem tendunt. Hujusce convulsionis signa, & curationem vide in *libr. de Inter. Affect. numer.* 2. Dat signum prognosticum arteria pulmonis; inquit enim Hippocrates in *lib.* 7. *de Morb. Popular. num.* 15. Arteria vix respirans, subsibilabat.

ARTICULI.

Articuli laborant abscessu, doloribus, pustulis, exsolutione, confractione, decubitu, luxatione, vulnere, tabe, atque alia sustinent, de quibus omnibus scribit Hippocrates librum.

Morbi præterea articulares quandoque sunt signa prognostica salutis, vel mortis in aliquo morbo. Unde legitur in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 1. Distensiones corporis, & articulorum duritiæ, malum; & ipse dissolutus, & confractiones articulorum, malum. Et *sect.* 2. Venæ temporum, non confidentes, idest, quæ plurimum dilatantur, neque viriditas splendida, si spiritus intus relinquatur, idest, si respiratio sit amplior, aut tussis sicca, non ferina, ut in articulos decumbat, abscessus expectare oportet, e directo distensionem secundum ventrem ut plurimum. Habent autem horum plurimi facies rubicundas, & ex natura sunt modi albidioris, & de naribus sanguis non erumpit, aut parum; & si quidem ex affusis, idest, eo affuso, aliquid intus relinquatur, paratus est abscessus. Et in *libr.* 2. *Prorrh. numer.* 10. Crassa urina, albam subsidentiam habens, aut circa articulos dolorem aliquem, aut tumorem significat. Et in *lib. de Coacis Prænot. numer.* 1. In febribus longis aut tubercula, aut dolores in articulis fiunt; & si facti fuerint, non sunt inutiles. Et infra ait: Quibus in febribus tremores

citra

citra judicationem cessant, his temporis progressu abscessus dolorosus suppuratus in articulis fit, & vesica dolorosa. Et in *lib.* 2. *Prædict. num.* 47. Quibus circa articulos dolores fiunt, & tumores, & sedantur non podagrico modo, in his comperies viscera magna, & in urina subsidentiam albam. Et talis, si tempora elevarit, dicet se sæpe dolere, dicet etiam sudores sibi nocturnos oboriri. Si vero neque in urina subsidet talis subsidentia, neque sudores fiunt, periculum est, ne aut claudi fiant articuli, aut affectio abscessus humori meli similis, quem melicerida vocant, sub ipsis nascatur. Fit autem hic morbus his, quibus in pueritia, & juventute sanguis, ex naribus fluere solitus, desiit. Proinde interrogandum est de sanguinis eruptione, an in juventute facta fuerit, & an pruriginosæ velut ab urtica puncturæ & in pectore, & in dorso insint: & quibus alvi dolores fortes inducant circa exturbationes, & quibus hæmorrhoides fiant. Hoc enim horum morborum principium est. Si vero etiam malo colore præditi sint hi homines, interrogandum est, an caput doleant. Hoc enim fatebuntur.

Quando autem fiant abscessus, & dolores, declarat Hippocrates in *libr.* 4. *Aphorism.* 31. & 32. & ait: Lassitudinem habentibus in febribus, in articulis & circa maxillas potissimum abscessus fiunt. Et quibuscunque resurgentibus ex morbis, si quid laboraverint, hic fiunt abscessus. Et *Aphorism.* 44. Quibus febres longæ, his tubercula, vel labores in articulis fiunt. Et *Aphorism.* 45. Quibus tubercula, vel in articulis labores ex febribus longis fiunt, hi pluribus utuntur cibis. Et in *libr. Prog. Commentar.* 3. *particul.* 23. usque ad 30. Si qua febris prorogatur, salute affecto homine, nec dolore detinente aut ob inflammationem, aut ob aliquam causam evidentem, expectare oportet abscessum cum tumore, & dolore, qui in articulos, maximeque inferiores decumbat. Talis abscessus magis, ac minori tempore evenit natu minoribus trigesimum annum agentibus. Considerandus statim abscessus est, si vigesimum diem detinens febris transcendat. Natu vero majoribus per febres longiores minus accidunt. Oportet talem expectare abscessum per febrem continuam, in quartanam vero discessuram, quoties intermittat, prehendatque errabilem modum, atque ita agendo autumno propinquet. Quemadmodum in minoribus natu, trigesimum agentibus annum, abscessus consistunt, ita quartanæ potius annum agentibus quadragesimum, aut etiam senioribus accidunt. Sciendum autem, quod abscessus hyeme potius accidant, ac tardius desinant, & minus retrocedant. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. Vere fiunt articulorum dolores. Et *Aphorism.* 31. Senibus articulorum dolores. Signa vero futuri abscessus præter supra dicta explicat Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 16. his verbis: Quibus abscessus ad oculos in febribus ardentibus, hi maxillas rubent, & sanguinem ex naribus fundunt; sed & quibus ad aures fiunt. Fortassis autem & abscessus ad articulos magis; non tamen clare novi. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. ait: Qui diutius secure ex febre continua laborant, citra dolorem, aut inflammationem, aut aliam causam, his abscessus expectandus est cum dolore, & tumore, & magis in infernis partibus. Expectare autem oportet abscessus his magis, qui trigesimum annum egressi sunt; & tunc expectare abscessus oportet, ubi viginti dies febris transmiserit. Senioribus autem minus fiunt, & ubi multo tempore febres durant.

Causam vero præter alias recenset Hippocrates in *lib.* prædicto *num.* 3. & ait: In articulis abscessum facit dysenteria intempestive suppressa. Et in *lib.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 1. Fortassis ex lassitudinibus in articulos abscessit, ex quo crurum effœminationes. Et *section.* 7. Tussis lædit articulos.

Sed de curatione abscessus futuri ait Hippocrates in *lib.* 4. *Aph.* 74. sic: Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba facta, qualis in laboriosis febribus quarto die quibusdam incipit fieri. Si vero etiam ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodum solutio fit. Hoc idem confirmat in *lib. de Humoribus num.* 11. & subdit: Cui intestinum in dextra parte dolebat, & articulari morbo correptus est, quietior erat; postquam autem hic curatus fuit, magis dolebat. Hanc sententiam confirmat in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 4. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 25. Tumores articulorum, atque dolores absque ulcere, & podagricos quoque, atque convulsiones, horum plurima frigida aqua large affusa levat, & extenuat, solvitque dolorem; nam modicus torpor dolorem solvit. Et in *libr. de Vict. Ratione in Morbis Acutis Comm.* 4. *part.* 63. & 64. Quibus per febres crura tuberculis afficiuntur, eaque tractu temporis, manente etiamnum febre, non maturuerint, faucibusque haudquaquam tumentibus irrepserit suffocatio, non maturuerint inquam, sed extincta sint, iis sanguis e naribus fluere consuevit; qui si multus fluxerit, morbi solutionem portendit; si non multus, morbi prolixitatem. Quare quo minus fluxerit, eo deterius, & prolixius erit malum. Quod si & alia facilia fuerint, pedum dolores sunt expectandi; qui si pedem affecerint, & dolorosus perseveret, inflammeturque, & non levetur, dolores paullo post ad cervicem pervenient, claviculamque, & pectus, & articulum, nempe & hic tuberculosus fieri debet. Quibus extinctis, si manus vel contrahantur, vel tremulæ fiant, talem nervorum distensio prehendit; & desipit. Sed & pustulæ in superciliis oriuntur, ruboresque ægrum habent: ex palpebris altera ad alteram germinat, dura

prehendit inflammatio, tumet vehementer oculus, & delirium valde crescit, intenditurque, atque noctu magis quam interdiu indicatur. Signorum autem multa fiunt in numero impari magis, quam pari. Utro tamen horum fiant, perniciosi superveniunt. Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, ubi venter murmuraverit; si non, a medicamentis abstineto. Verum si murmuraverit, fuerintque excrementa biliosa, scammonio mediocriter purgato. Quantum vero ad aliam pertinet sanationem, quam minime exhibebis tum potus, tum sorbitiones, ut melius æger habeat, nisi decimam quartam fuerit egressus. Et in *libr. de Humid. Usu num.* 11. Articulos induratos aut ab inflammatione aliquando oborta, aut a distortione, operæ pretium est sanare, aqua calida in utriculum infusa. Et *lib. 6. de Morb. Popul. sect.* 5. Labor, articulis, & carnibus; cibus, somnus, visceribus.

De articulorum autem exsolutione scribit Hippocrates in *libr. de Flatibus numer.* 12. hæc verba: Articuli exsolvuntur ante febres; calefacti enim nervi deducuntur. De pustulis circa articulos hæc dicit in *libr. de Coacis Prænot. num.* 3. Qui circa articulos rubicundas in superficie pustulas habent, insuperque rigorem, hi circa ventrem, & inguina rubefiunt, velut ex plagis dolorosis, & moriuntur. Et supra de tumore inquit: Partes circa articulos tumefaciunt, in intestinorum lævitatibus cum animalculis, dolores tormine soluti. Et hæc de articulis. Qui plura expetit, legat librum *de Articulis*, in quo de reliquis morbis, quos silentio prætermittimus, pertractat Hippocrates.

ASCARIDES.

Scribit Hippocrates in *libr. 6. de Morb. Pop. Comm. 1. part.* 13. & 14. Ferinum autumno, & cordis dolores, & horrores, & melancholicum. Ad principia accessiones considerandæ sunt, & in universo morbo, veluti vesperi accessiones habere, & annus ad vesperam, & ascarides. Sic in *lib. 2. de Morb. Pop. sect.* 1. hæc eadem explicat; & ante: Autumno maxime ferinum, & oris ventriculi dolor, quanquam & ipse minus maleficus fuerit, ipso morbo tali existente. Ascarides vesperi similiter huic; & illæ tunc infestavit in die plerunque, non solum quod ideo magis affligunt, sed etiam ipsæ per se ipsas. Ex quibus verbis palam est, ascarides autumno fieri. In *lib. de Coac. Prænot. num.* 2. tale dant præsagium ascarides. Qui in capitis dolore ascaridas habent; his surditas, & sopor consequens abscessus circa aurem exsuscitat. Curationem vero habes in *lib. 2. de Morb. Mulier. num.* 66. & hæc est: Si in pudendo mulieris, aut intestino recto ascarides nascantur; viticis semen aut folia cum fellis bubuli obolo permiscentur, & cedrino subiguntur, & lana succida mollissima excipiuntur: induntur autem tertio quoque die per noctem, ac diem; postridie vero, ubi amovit, calida lavetur: & allium coctum, & crudum edat: & ascarides exeunt & moriuntur: muria vero etiam colluere oportet. At lege *Lumbrici*.

ASINUS.

In *lib. de Superfœtatione num.* 27. scribitur: Cum mulier prægnans menses profluos habet, stercus asini siccum, & rubricam, ac sepiæ testam, trita, simulque linteo illigata, apponat. Et in *lib. de Natura Muliebr. num.* 98. Terram ex asinorum pedibus deradito, & stercus asininum cum vino nigro subigito, ac suffito. In *lib.* vero 2. *de Diæta n.* 16. Asini carnes alvum secedunt.

ASPARAGUS.

Asparagus, ut in *lib. 2. de Diæta numer.* 26. scribitur, est siccus, & alvum sistit. Et in *lib. 1. de Morb. Mulier. numer.* 101. Semen ejus juvat conceptum, in vino potum.

ASPERITAS.

Lingua aspera denotat siccitatem, ut in pluribus locis exponitur a Galeno. In *libr.* Hippocratis, est signum febris ardentis. Et in *lib. 7. de Morb. Popul.* Asperitas efflorescebat.

ASSATIO.

Scribitur in *lib. de Carnibus num.* 5. Si quis nervosa & glutinosa, itemque alia assare velit, alia quidem cito assantur: verum nervosa, & glutinosa assari non volunt; minimum enim pinguitudinis habent. Pinguissimum autem & unguinosum celerrime assatur.

ASSIMILATIO.

In *lib. de Alim. num.* 1. legitur: Assimilat pro viribus, cum id, quod superingeritur, superatur; id vero, quod prius inest, superat.

ASSUMERE CIBUM.

Si quis a morbo cibum assumens non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur; quod si non assumenti cibum accidat, scire oportet, quod indiget evacuatione. Hæc sententia habetur in *lib. 2. Aphor.* 8. ubi Galenus ait: Consuetum est nobis dicere non assumere cibum illos, qui sine appetitu sunt; assumere autem appetentes, ac pastos usque ad satietatem.

ASTHMA.

Asthma, idest anhelatio fit tempore autumnali, ut scribit Hippocrates in *libr. 3. Aph.* 22. Et ætate puerili post dentitionem, ut legitur *Aph.* 26. Et in ætate virili, ut *Aph.* 30. Et in senibus, ut *Aph.* 31. ejusdem libri. Fit præsagium ex asthamate tale, quale scribitur in *lib. 6. Aph.* 46. Qui gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Alia lege, ubi scripsimus de *Anhelatione*. Hoc tamen adde, quod in *Adjectis libr. 1. de Morb. Mul. num.* 1. reperitur: Ad anhelitum pueri facit thus in vino dulci, & illuvies.

ASTRO-

ASTRONOMIA.

Astronomia, ut inquit Hippocrates in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 2. non minimam partem confert ad rem medicam, sed omnino plurimam; quum una cum temporibus & ventriculi in hominibus mutentur. Et in eodem *lib. numer.* 30. Oportet solstitia cognoscere, & astrorum exortus considerare, præcipue canis, deinde arcturi, & pleiadum occasum. Morbi enim in his maxime diebus judicantur; aliique perimunt, alii vero desinunt, aut in aliam speciem, aliumque statum transmutantur. Et in *lib.* 1. *de Diæta num.* 2. Sed & astrorum ortus, & occasus cognoscere oportet; quo mutationes & excessus ciborum ac potuum, & ventorum, & totius mundi, ex quibus sane morbi hominibus oriuntur, observare sciat.

ATRABILIS.

Atræ bilis nomen quandoque intelligitur pro humore crasso, ac terrestri; aliquando pro affectione, quam sequitur hujusmodi humor; cujus naturam scribit Hippocrates in *lib. de Natura Hominis numer.* 28. & inquit: Atra bilis inter omnes corporis humores viscosissima est, & sedes diuturnissimas facit. Hujus materia quænam sit, explicat Hippocrates in *lib. de Aere, Aquis, & Locis num.* 29. & ait: Biliosis infestissimum hoc tempus, scilicet autumnale, frigidum & siccum existit. Valde enim exsiccantur, acciduntque eis lippitudines aridæ, & febres acutæ, ac diuturnæ, & aliquibus bilis atra; siquidem quod liquidissimum ac aquosissimum in bile est, consumitur, densissimum vero & acerrimum relinquitur: quod idem accidit secundum eamdem rationem & circa sanguinem, unde hi morbi his accidunt. Hæc igitur est atræ bilis materia, & modus generationis ejus.

Et sicut duplex est materia, hoc est, flava bilis, & sanguis, sic duplex est humor atrabiliarius. Nam qui fit a sanguine, mitior est; qui a flava bile, est maleficus, ac derodit partes, in quibus abunde collectus est.

Similis autem est atra bilis illi humori, qui phrenitidem facit; nam scribit Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. num.* 28. Assimiles sunt maxime hi, qui phrenitide tenentur, his, qui ab atra bile delirant; nam & hi, ubi sanguis ex bile & pituita corruptus fuerit, morbum habent, & dementes fiunt: aliqui vero & insaniunt; & qui phrenitide correpti sunt, eodem modo. Tanto minor insania, ipsumque delirium fit, quanto paucior, ac debilior est bilis, quam pituita.

Tempus vero, quo movetur atra bilis, est autumnus, & ætas a quinque & viginti annis usque ad quadragesimum quintum, sicut scribit Hippocrates in *lib. de Nat. Homin. num.* 29. Dicit enim: Hæc ætas præ omnibus aliis maxime a bile atra infestatur, & autumni tempus omnium anni temporum ad eamdem aptissimum est. Propterea tunc temporis moventur quartanæ febres, & erraticæ, & lienes, & furores, & atræ biles, & morbi comitiales, ut scriptum est in *libr.* 3. *Aph.* 22. Sed vere moventur, ut habetur in prædicto *lib. Aph.* 20. Siquidem vere sanguis moveatur, in quo omnes humores potentia existunt; vel cum Galeno dicendum est, hominem pituita plenum, vel flava bile, vel atra, vel etiam sanguine, tunc moveri.

Signa vero atram bilem declarantia, scribuntur ab Hippocrate in pluribus locis; nam in *lib.* 6. *Aph.* 23. Si timor, atque mæstitia longo tempore detinentes, scilicet sine causa manifesta, perseverent, ex eo atra bilis significatur. Et in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 5. vel *Comm.* 5. *part.* 14. inquit: Linguæ virides, biliosæ; biliosum autem a pingui: rubræ vero a sanguine; nigræ ab atra bile; aridæ a fuliginosa exustione, & ab uterino membro; albæ vero ex pituita. Et in *lib.* 2. *de Morb. Mul. num.* 64. Quum mulier caput dolet, & sinciput, ac collum, & vertigo præ oculis observatur, & timet, & tristis fuerit, & urinæ nigræ, & similia etiam per uterum prodeunt, & anxietas & mæror ipsam tenuerit; atra bilis in uteris inest. Et in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 8. Adamantus atrabiliarius a pepliis pluribus vomuit aliquando nigra, quandoque a cæpis.

Quos morbos faciat atra bilis, & qui homines morbis attrabiliariis corripiantur, recitat Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 5. & ait: Morbos habent balbus, aut calvus, aut gracili voce præditus, aut hirsutus, fortiter atrabiliarios. In *lib. de Nat. Hom. numer.* 29. Quartanæ febres atræ bilis participes sunt; autumno enim maxime homines a quartanis corripiuntur. Fit & ab atra bile varix in pulmone, ut narrat Hippocrates in *lib. de Inter. Affect. num.* 5. Fit & renum morbus, in quo urina prodit velut a carnibus bubilis allatis succus, ut in eodem *lib. num.* 17. legitur. Et *num.* 30. ejusdem *libr.*: Fit morbus hepaticus, cum influxerit atra bilis ad hepar; quod accidit maxime in autumno in mutationibus anni. Et *num.* 37. Fit morbus splenis autumno maxime, ab atra bile, ab olerum multorum, quæ cruda eduntur, esu, & ab aquæ potu. Fit & icteritia nigra, ut apparet *num.* 39. Fit etiam typhos *num.* 46. idest stupor attonitus, cum bilis atra in venas, & ad cutem subierit. Et in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Ac. Comm.* 4. *par.* 27. ait: Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque, & admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ, quæ influunt. Quapropter corrupto sanguine, & nequeuntibus spiritibus naturales pertransire meatus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, si jam ad cor, vel hepar, vel in venam pervenerit. Hinc epilepsiæ, & paraplegiæ, si continentes locos fluxiones invaserint, atque spiritibus exire nequeuntibus exaruerint. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 6. scribit: Cum atra bilis in capite commota fluxerit, maxime in par-

tem, in qua plurimæ ſunt venæ, in collum ſcilicet ac pectus, derepente dolor occupat caput, & ſtatim vox intercipitur, & ſui impotens fit. Hic in ſeptem diebus moritur, ſi non febris invaſerit. Et in *lib. de Coacis Prænot. num.* 1. In febribus ardentibus, ſi aurium ſonitus accedant, cum viſus hebetudine, & gravitate ſecundum nares; melancholico modo ab atra bile mente moventur, ſanguine ipſis non erumpente. Et in *libr.* 2. *Prædict. n.* 14. Maxime vero evadunt ex ſanguinis eruptione hi, quibus dolores ſunt atrabiliarii & in dorſo, & in pectore, & qui poſt eruptionem minus dolent. Et *num.* 16. ejuſdem *libr.* Niſi mens mali aliquid habuerit, aut quis ſtupore attonito ſyderatus fuerit; nam hæ atrabiliariæ mentis emotiones non ſunt conducibiles. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popul. ſect.* 5. vel *Comm.* 5. *part.* 25. Atræ bilis ſimile hæmorrhoides effundunt.

Quid vero præſagiendum ſit, ſcribit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphoriſ.* 22. Morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis, vel ſupra vel infra, exierit; lethale. Unde in *lib.* 5. *de Morb. Popul. num.* 17. Sequenti die voce deſtitutus jacebat, ſtertens, diſtortos habens oculos, febricitans; penna vero immiſſa, vomuit bilem atram. Sed ægrotos lege attrabiliarios in *lib.* 7. *de Morb. Popul. num.* 45. & *libr.* 4. *Aphor.* 21. Dejectiones nigræ, qualis eſt ſanguis niger, ſponte venientes ſive cum febre, ſive ſine febre, peſſimæ. Et *Aphor.* 23. Quibuſcunque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, ſive quovis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſive uti ſanguis niger deſuper exierit, poſtridie moriuntur. Et *Aph.* 24. Difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit, lethalis eſt. Et *lib.* 6. *Aphoriſ.* 56. In morbis melancholicis, ad hæc periculoſi decubitus ſtuporem corporis, vel convulſiones, vel furorem, vel cœcitatem ſignificant. Et in *lib. de Locis in Hom. num.* 44. Ex quacunque cauſa male affligente quis atram bilem revomuerit, moritur qui vulnus habet. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. Febrienti ſi atra bilis in principio ſurſum, aut deorſum prodierit, lethale eſt. Et *lib.* 7. *Aphor.* 40. Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſtupore langueat, tale eſt melancholicum. Et *lib.* 4. *Aph.* 25. Sanguis quidem ſupra, qualiſcunque fuerit, malus; infra autem nigra ſubfluentia, bona ſunt. Et *lib.* 6. *de Morb. Pop. ſect.* 8. Atrabiliarii comitiali morbo corripi plerunque ſolent, & viciſſim comitiales fieri ſolent atrabiliarii. Uterque vero morbus magis fit, prout ad alteram partem inclinarit. Si quidem enim ad corpus inclinarit, comitiales fiunt; ſi vero ad animum, atrabiliarii melancholici dicti. Et *lib.* 2. *Præd. n.* 44. Dolores porro in humeris oborientes, ad manus quidem deſcendunt, torporeſque ac dolores inducunt: his abſceſſus non ſuccedunt, verum nigram bilem vomentes, ſanantur. Qui vero iſtic in humeris manent, aut etiam ad dorſum progrediuntur, eos puris, aut atræ bilis vomitu effugiunt. Verum de his ita conſiderationem facere oportet. Si quidem enim facile ſpiraverint, ac graciles fuerint, atram bilem ipſos vomituros eſſe, ſpes eſt; ſi vero difficulter ſpiraverint, & in faciem ipſis color incurrit, qui prius non erat, ſive rubicundus, ſive niger, eos magis pus ſputuros eſſe, ſperandum eſt.

Curationis porro modus eſt duplex; alter per ſanguinis evacuationem, de qua in *libr. de Coacis Prænot.* loco citato ſupra dictum eſt. Ac præterea *libr.* 6. *Aphoriſm.* 11. ſic inquit Hippocrates: Atra bile vexatis, & renum paſſionibus hæmorrhoides ſupervenientes, bonum. Et *Aphor.* 21. In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio. Alter autem modus eſt per purgantia medicamenta; legitur enim in *lib.* 4. *Aphor.* 9. Melancholicos plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes. Quæ vero competant pharmaca, declarat Hippocrates, ſed in genere, in *lib. de Affectiom. num.* 35. & ait: Quicunque bilioſi ſunt, his ea dato, a quibus bilis purgatur; pituitoſis ea, a quibus pituita; attabiliariis ea, a quibus atra bilis; hydropicis ea, per quæ aqua. Et non ſolum purgatio eſt facienda in atrabile; ſed ut ſcribit Hippocrates in *libr.* 6. *de Morb. Popularib. ſect.* 6. verſus finem, bilioſum, & ſanguineum corpus atrabiliarium fit, ſi non habet evacuationes. Sed de his lege, ubi agitur de Melancholia.

ATTENUARE.

Attenuant ea, & ſiccant, ut ſcriptum eſt in *lib. de Fiſtulis num.* 7. quæ in ſeſe trahunt. Et in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 23. Vina acida frigefaciunt, & attenuant. Frigefaciunt quidem, & attenuant, humiditatis evacuationem a corpore facientia. Et in *libr.* 3. *numer.* 3. Victu pauco, ſicco, auſtero, calefactorio, & ex toto collato, ac meraco, laboribus, ſtrato duriore utendum eſt. Omnia enim hæc attenuant, & calefaciunt. Item vomitus, ut in *lib.* 3. loco dicto. Et in eodem *libr. num.* 27. Matutinæ deambulationes attenuant; quia motu corpus caleſcit, & humiditas attenuatur, & purgatur partim per ſpiritum, ac flatum, partim vero emungitur, & excreatur. Sed ex his habemus, attenuationem fieri in humido a calore, vel a frigore ſicco, quemadmodum percipi poteſt ex acido vino, ex laboribus, & aliis, quæ ſiccant. Unde ait Hippocrates in *lib.* 4. *de Morb. numer.* 18. Si foras prodeat plus humoris, quam de cibis, ac potibus acceſſit, attenuatur homo. Ibi plura legas, velim. Utilis enim eſt cognitio attenuationis, ſiquidem repletioni opponitur, ut *num.* 19. ſcriptum eſt. Cæterum ſicut totum corpus attenuatur, ſic aliqua pars, ut hepar, cutis, claviculæ, manus, pedes, & id genus: quæ lege in *libr.* Hippocratis. Attenuare autem legitur pro craſſefacere corpus, cutem, carnes, & alia, in *lib.* 6. *de Morb. Pop. ſect.* 2. Et in *ſect.* 3. Omnis attenuatio laxat cutem, deinde circumtenditur. Renutritio vice verſa. Cutis

con-

confidentis corrugatio, renutritæ extensio. Verum attenuatio, quæ ægros comitatur, non absque prognostico relinquitur. Dicit Hippocrates in *lib.* 2. *Præd. numer.* 42. Quibus una cum hoc quod movere non possunt, morbosa corporis pars attenuatur, hi in sanitatem restitui non possunt; quibus autem colliquationes non accesserint, hi sani evadent. Et hanc addas sententiam ex *Coacis Præn. numer.* 1. Suffocatio in acutis, ægris attenuatis, perniciosa. Attenuanda sunt corpora repleta in morbis præsentibus, & imminentibus, atque corporis partes, cum opus fuerit, & membra, ut splen, & pituita; pituitam enim attenuat Hippocrates fomentis, & aliis, in *lib. de Locis in Homine*, *num.* 20.

ATTONITUS STUPOR.
Lege
STUPOR ATTONITUS.

ATTRACTIO.

Attractio vera est, quando attrahens simul movetur cum attracto; sed attractio, in qua quiescit attrahens, & attractum movetur, est æquivoca. Sed attractio quædam fit proprietate, ut adamas trahit ferrum, quædam fit a calore; tamen & prima fit tandem a calore ejus, quæ a proprietate non fit. Exempla sunt. Legitur in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 1. Causus fit, cum venulæ tempore æstivo exsiccatæ, acres, ac biliosas trahunt ad se humiditates. Et *part.* 27. Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium distillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque, & admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ, quæ influunt. Et in *libr. de Natura Pueri num.* 19. Qualemcunque humiditatem caro attraxerit, sive albam, sive fulvam, seu nigram, tali colore etiam pilus inficitur. Et in *lib.* 1. *de Morb. num.* 24. Peripneumonia fit, cum commota ac calefacta pituita ac bile, pulmo præ caliditate traxerit in se ipsum de vicinis locis ad ea, quæ jam sunt in ipso. Et in *libr.* 2. *numer.* 10. Venosus est gurgulio, ac crassus; & postquam inflammatus est, calescit, & præ caliditate sanguinem ex vena attrahit, ac ab ipso nigrescit. Et *numer.* 11. Pituita de capite descendit, caput autem ex corpore trahit; trahit autem, ubi fuerit calefactum; percalescit autem a cibis, & sole, & frigore, & laboribus, & febrili calore. Quum vero calefactum fuerit, tenuissimum ex corpore ad se ipsum trahit; ubi vero traxerit, rursus id ad corpus descendit. Et in *libr.* 4. *numer.* 2. Ventriculus dum plenus est, omnium humorum corporis fons est; ubi vacuus, corpore fruitur colliquescente. Sunt & alii quatuor fontes, a quibus unusquisque humor in corpus procedit; ubi vero evacuantur, de corpore fruuntur. Sed & ipsum corpus attrahit, ubi ventriculus in se ipso quid habuerit. Et *numer.* 33. Splen subægrotans a ventre de potu trahit; sed quæ in se trahunt, siccant, cum prius & ipsa sicca fuerint, ut dictum est. Et in *libr. de Hæmorrhoidibus numer.* 1. Quum bilis, aut pituita ad venas recti intestini decubuerit, sanguinem, qui in venis est, calefacit. Calescentes autem venæ, ex vicinis venulis sanguinem attrahunt; & ubi replentur, interna sedis pars intumescit. Et in *libr.* 1. *de Morb. Muliebrib. numer.* 2. A ventre trahit humiditatem & citius, & magis corpus mulieris, quam viri; quia ejus caro rarior est. Etiam in *lib.* 6. *de Morb. Popularib. Comment.* 6. *particul.* 1. Carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus. Ex ventre, ait Galenus in *Comment.* succum attrahunt ex cibis, ac potionibus. Etiam in eodem *lib.* 6. *sect.* 5. ait Hippocrates: Exscandescentia attrahit cor, & pulmonem in se ipsa; & in caput calida, & humidum. Ex quibus sententiis manifeste percipimus, attractionem, quæ fit a qualitate, fieri a caliditate, quæ exsiccat partem calefactam, & exsiccata trahit humiditates ex membris, & non membra ipsa.

Attractio vero secunda, quæ fit a proprietate, fit per similitudinem, quam habet attrahens cum attracto; nam scribit Hippocrates in 4. *de Morb. numer.* 3. Postquam comedit aut bibit homo, corpus in se ipsum humorem relatum ex ventriculo, & fontes trahunt per venas de ventriculo, similis humor similem, & corpori distribuunt. Quemadmodum etiam in plantis similis humor similem trahit de terra, & ex hoc nutritur, & augescit planta, & nullum ex terræ nascentibus alteri simile est, quod non æqualem, neque similem humorem ex terra trahat.

Similitudo attrahentis cum attracto est aut per se, aut per accidens. Per se, sive secundum substantiam, quando utraque conveniunt in substantia; per accidens, quando accidentaliter nutrimentum convenit cum nutriendo in substantia, propterea quod pars nutrimenti vertitur in ejus, qui nutrire debet, substantiam. Medicamenta autem purgantia quævis agunt per calorem proprium, quem ipsa actu non habent; sed recipiunt ab animali, cujus caliditas ad actum ducit pharmacum, & meatus aperit venarum, & aliarum corporis partium.

AUDACIA.

Feritas, integritas, & audacia a natura Europæis innascitur; frequentes enim mentis perculsiones feritatem inducunt, mansuetudinem contra, & benignitatem extirpant. Hippocrates *lib. de Aere*, *Aquis*, *& Locis num.* 53.

AUDITUS.

Scribit Hippocrates in *lib. de Carnibus n.* 16. Auditus inde contingit: foramina aurium ad os durum & siccum lapidi simile pertingunt. Jam vero ad ipsum os est cavitas antrosa. Strepitus autem ad durum firmantur; os autem cavum resonat per durum. Pellicula vero in aure juxta os durum

tenuis est, veluti aranei tela, & omnium pelliculariun ficcissima. Quod autem siccissimum est, maxime resonat; & cum maxime resonat, audiamus maxime. In *libr.* autem *de Locis in Homine num.* 4. Vacua circumcirca aures non aliud inaudiunt, quam strepitum, & clamorem. Quicquid autem per membranam in cerebrum pervenerit, id liquido & clare auditur. Ob id etiam foramen solum per membranam circum cerebrum extentam est.

Cum igitur tela summopere siccitatem desideret; si humida reddatur, auditus obtunditur. Et propterea inquit Hippocrates in *lib. de Morb. num.* 3. Oculi, & auditus mutilantur a pituita obfirmata. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 5. Austri auditum hebetant. Et *Aphorism.* 17. Constitutiones austrinæ auditum obtundunt. Quoniam, ut ibi scribit Galenus, astri natura est calida, & humida; unde replet caput humiditate, & gravat. Principio autem nervorum humectato, necesse est, & voluntarios motus pigros fieri, & nerveas partes. Sic senibus ob pituitosam naturam, & ob potentiæ sensibilis imbecillitatem auditus fiunt graves, ut ait Hippocrates in *libr.* prædicto *Aphoris.* 31. Vice versa ea, quæ siccant sive calida, sive frigida, auditum acuunt. Calida, veluti febris; nam in *lib.* 2. *Prædict. num.* 5. legitur: In febribus, audiendo vocem, & spiritum, auribus cognoscere datur, quæ in sanis non similiter sunt manifesta. Frigida, ut aquilo; dicit enim Hippocrates in *lib.* 3. *Aphorism.* 17. Constitutiones aquiloniæ corpora melius audientia faciunt.

Ex auditu autem tale accipitur prognosticum, quod in *lib.* 4. *Aphor.* 49. scriptum est: In febre non intermittente si labrum, vel palpebra, vel oculus, vel nasus, vel supercilium pervertatur, vel non videat, vel non audiat, jam debili existente corpore; quicquid horum evenerit, mors proxima est.

AVERSIO. Lege REVULSIO.

AVERTERE. Lege REVELLERE.

AUGERE, & AUGMENTUM HOMINIS.

Augmentum, & decrementum versari videntur circa magnitudinem. Ad augmentum tria requiruntur. Primum quod rei quælibet pars minima augeatur; deinde aliquo adveniente, ut cibo, augeatur; tertio id, quod augetur, in suo esse conservetur. Augmentum igitur suscipit animal a cibo, sive ab alimento; quoniam in *lib. de Alim. num.* 7. dicit Hippocrates: Carnes, & aliæ alimenti species alunt partim ad augmentum, & ad esse, partim ad esse solum, ut in senibus. Quare manifestum fit, alimentum non esse accretionis efficiens, sed materiam. Efficiens enim est calor, quemadmodum dicit Hippocrates in *lib.* 1. *Aphoris.* 14. cujus verba sunt: Qui crescunt, plurimum habent calidi innati; plurimo igitur egent alimento. Senibus vero parum calidi innati inest; paucis propterea fomitibus egent. Et in *lib. de Natura Hominis numer.* 24. Homo primis diebus calidissimus est sui respectu, ultimis frigidissimus; necesse est enim, augescens, & ad vim procedens corpus, calidum esse. Calor autem ab anima vegetante ductus est, & sursum, ac deorsum, ante, & retro, & undiquaque: & quia est qualitas, secum trahit spiritum, qui ab aliqua materia elevatur, & materialis est. Ducitur sursum materia ab anima, & calore; deorsum ab his, & a natura. Animans igitur primum trahit alimentum, deinde concoquit, postea distribuit, post hæc nutrit, ac tandem auget. Is ordo habetur ab Hippocrate in *libr. de Natura Pueri num.* 22. 23. 24. 25. 26.

Augetur itaque animans usquequo calor innatus vigeat, & partes similares teneræ fuerint; nam, ut ait in *lib.* dicto *num.* 33. Omnis arbor cum per tempus solida facta fuerit, & ex inferna parte radices firmarit, jam penitus constanter augescere desinit. Et in *lib. de Carnibus num.* 13. 14. Augescit homo, ubi conspicuus evadit; conspicuus vero fit maxime a septennio usque ad decimum quartum annum: & tunc maximi ex dentibus, tum alii omnes nascuntur. Augescit autem & in tertium septennarium, in quo adolescens fit, usque ad quartum, & quintum septennarium.

Augetur aliquando significat *generatur*. Scribitur enim in *lib.* 6. *Aphoris.* 19. Cum discussum fuerit os, aut cartilago, vel nervus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur neque coalescit. Galenus in *Comment.* ait: Augeri vocat talem aliquam generari substantiam, qualis est abscissa, sicut in cavis ulceribus videtur caro germinare.

AURIS.

Aures sunt instrumenta auditus, quæ non parum conferunt ad prædictionem salutis, aut mortis. Sed ægritudines, a quibus homines tenentur, & ab Hippocrate recitantur, sunt dolores, humiditates, surditates, eruptiones, erosiones, suppurationes, sonitus, rubores, abscessus, tumores, eminentiæ, fractiones, & incisiones.

Aurium dolores fiunt in æstate, ut ait Hippocrates *lib.* 3. *Aphor.* 21. Cum vero in aures fluxerit humor, primum dolorem exhibet, violenter enim procedit; dolorem autem exhibet, donec in fistulam redactus fuerit: ubi autem fluere consueverit, non amplius dolorem facit. Sic scribit Hippocrates in *libr. de Locis in Hom. numer.* 20. Et in *lib.* 7. *de Morb. Pop. numer.* 5. Talis auris dolor statim a parvo puero ipsum comitabatur, fluidus, fistulosus, & gravis odoris. Quum autem ita se haberet, plerunque doloris exors erat: tunc autem dolor erat vehemens, & capitis dolor. Et in *lib.* 4. *num.* 4. Post pleiadum occasum is, qui aurem doluit circa vigesimam diem, postea voce destitutus est, & dextrarum partium impotens: dextra auris, dexter oculus

lus consistebat non valde. Ex dolore auris prænotionem hanc summe ex *Coac. Prænot. numer.* 2. Auris dolor pertinax cum febre acuta, & alio quodam signo aliquantum maligno, juvenes quidem septima die occidit, & citius delirio correptos, si non multum pus effluxerit ex aure, aut sanguis e naribus, neque aliud quoddam bonum signum compareat. Seniores autem tardius, at minus tollit; nam & aures suppuratione præveniunt, & minus delirant; verum multi ex his recidivant, atque sic pereunt. Et paullo infra: Quæ circa aurem dolorose excitantur, perniciosa sunt. Curationem scribit Hippocrates in *lib. de Locis in Homine* loco supra citato, per cucurbitam medicam, & per frigefacientia, & calefacientia. Et in *libr. de Affect. numer.* 3. Multa calida lavat, & auribus fomentum adhibet; & si hæc non sufficiunt, pituitam purgat, presertim ex capite. Et in *lib.* 2. *de Morb. Popul. section.* 6. Ad auris dolorem cucurbitam affigito, sed auri oppositam, ut scribitur in *libr. de Locis in Hom.* Sed in *lib.* 7. *de Morb. Popular. num.* 54. Cui auris hyeme dolebat, & caput non mediocriter; vena secta est: læsum est caput evacuatum, ac perfrigeratum; non enim facta est suppuratio; phreniticus factus est, & mortuus: erat annorum circiter quinquaginta.

Porro auris a frequenti fluxione per tempus vexatur, & pus graveolens effluit, ut scriptum est in *lib. de Gland. numer.* 9. Hæc fluxio auris sinistræ viscosa, & crassa, ut *lib.* 4. *de Morb. Popul. num.* 8. Sed qui caput dolent, & aures fluentes habent, his palatum cavum est, & dentes inter se non e directo respondentes.

Humiditates autem aurium proprie contingunt parvis, & nuper natis puerulis: attenuata in capite pituita ad aures penetrat, ut in *lib.* 2. *de Morb.* legitur. Verum in *lib.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 5. hanc habemus prænotionem. Hominibus sordes in auribus, dulcis quidem lethalis, amara vero non.

Verum supervomere videntur tunc venæ, cum ad eas bilis, aut pituita ingressa fuerit; elevantur enim venæ, & pulsant, & dolor per totum caput dispergitur, & aures sonitum percipiunt, ac nihil audiunt: sonitum percipiunt, venis pulsantibus, & palpitantibus. Graviter autem audiunt partim præ interno strepitu, ac sonitu, partim quum cerebrum, & venæ circa ipsum elevantur; præ nimia enim caliditate, vacuam circa aurem partem cerebrum de se ipso implet. Et cum æqualis aeris copia non insit, velut priore tempore, neque æqualem sonum exhibeat; ea quæ dicuntur, non æqualiter se imprimunt, atque ex hoc gravem auditum habent. Sic scribit Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. num.* 4.

Ex surditate, sonitu, & tinnitu has accipe prænotiones. Ait Hippocrates in *libr.* 4. *Aphor.* 60. Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis e naribus fluens, aut alvus exturbata solvit morbum. Et in *Coacis Prænot. num.* 2. In febre acuta aures obsurdescere, furiosum est. Circa sonitum talia sunt prognostica. Si quippiam in urina sublime petierit, occultato coxæ dolore, delirium portendit; & quæ circa aurium sonitus talia existunt. Hæc in *Comm.* 2. *Prorrh. part.* 1. Et in *Coacis Prænot. num.* 1. In febribus ardentibus si aurium sonitus accedant cum visus hebetudine, & gravitate secundum nares, melancholico modo ab atra bile mente moventur, sanguine ipsis non erumpente. Et *num.* 2. in principio: Capitis concussiones, & aurium sonitus sanguinem effundunt, aut mulieri menses deducunt tum alias, tum si juxta spinam ardor consequatur: fortassis autem dysentericis fluxiones. Et paullo infra: Surditas in acutis ac turbulentis consequens, malum: malum etiam in longis. Tinnitus in acutis, & sonitus in auribus, lethale. Quibus surditas cum capitis gravitate, & præcordii intensione, & ad splendorem turbatio sanguinem profundit. Valde surdi, in accipiendo tremuli, lingua resoluti, torpidi, malum. Accedente ægritudine surditas, & urina subrubra subsidentiam non habens, sed id, quod in medio innatat, mentem amovet. Et supra in principio: Quibus capitis sunt dolores, & sonitus aurium citra febrem, & vertigo, & vocis tarditas, & manuum torpor, eos syderatos, aut comitiales, aut obliviosos fore, expecta. Et hæc de sonitu, & surditate aurium.

De erodentibus autem sic legitur in *lib.* 4. *de Morb. Pop. num.* 1. Post æquinoctium, & post pleiadas, qualia sunt erodentia, & mucosa, quæ caput aperuerunt, supra aurem prodierunt.

De eruptionibus vero sic legitur in *libr.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 6. Aurium eruptiones æstate, quinta die fiunt; quandoque vero etiam diutius durant.

De ruboribus hoc prognosticum cape ex *Coac. Prænotion. num.* 2. Rubores circa aurem, ex prægresso dolore in febribus fientes, signum quidem sunt erysipelatis in facie futuri: sed & convulsiones ex talibus fiunt, cum vocis interceptione, ac exolutione.

De tumoribus autem hæc audi. Tumores circa aurem, ex plurimis graveolentibus cum febre acuta, & præcordio intento tardius excitati, occidunt. Tumores circa aurem leviter syderatis, mali. Tumores circa aurem in longis morbis non suppurantes, lethale; alvi vero his deorsum feruntur. Dolores fortes circa fauces, tumores circa aurem, & convulsiones efficiunt. Hæc in *Coac. Prænot. num.* 2. In *libr.* autem 1. de *Morb. Popul. sect.* 2. Tumores aurium fiebant in statu frigido, & humido. Et tumor evanuit, in *lib.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 2. In *Coacis Præn. num.* 1. Tumores juxta aurem in morbis longis parvi sunt. Sanguinis fluxiones, ac vertigines insuper apparentes, perniciosæ. Et *numer.* 3. *Coacar. Prænot.* Juxta aurem parvi tumores tremulis, anxiosis convulsionem signifi-

gnificant. Et *numer.* 2. Circa aures leniter erumpunt, quibus circa fauces sunt irritamenta. Et *numer.* 6. Juxta aurem tumores faciunt ad alvum biliosam, mollem, stercoracea egerentem, ardores comparentes. Et *num.* 2. Circa aures tumores habent soporosa, anxiosa, dolorosa præcordia, frequenter, parum spuentia. Et *num.* 2. Circa aurem tumores, oborti anxietatem in præcordio sentientibus, ipsos occidunt. Et *num.* 2. Circa aurem tumores, & aliæ suppurationes, ex præcordiorum doloribus emergentes, maligni sunt. Et *num.* 6. Juxta aurem abscessus emergunt ex egestionibus desinentibus in spumosas meracas.

Et *num.* 2. Circa aurem abscessus excitatur, quando capitis dolorem cum ascaridibus surditas, & sopor consequuntur. Et *numer.* 2. Verum alii sunt magni, alii exigui. Signa magnorum abscessuum scribuntur in *libr.* 3. *Prorrh. part.* 72. hoc est: Quibus ampliter, & crebro spirantibus morbus regius, & febres acutæ cum duris hypochondriis refrigeratæ fuerint, his abscessus magni secundum aures suscitantur. Signa parvorum sunt *part.* 70. ut: Ex convulsione, tremore, fastidio, celeriter exigui post aures abscessus proritantur. Abscessus vero circa aures efficiunt hæc apud Hippocratem: In biliosis spiritus magnus, & febris acuta cum præcordii intensione, juxta aurem abscessum facit, ut *num.* 2. in *lib. de Coac. Præn.* Et supra: Qui in capitis dolore ascaridas habent, his surditas, & sopor consequens, abscessus circa aurem exsuscitat. Et paullo supra: Capitis succensiones, oculi rubicundi, mentem manifeste emoventes, perniciosa sunt; non commoriuntur hæc, sed circa aurem tumorem faciunt. Et *n.* 2. Abscessus juxta aurem submovent tussiculæ cum sputationibus fientes. Et infra: Abscessus juxta aurem ex acutis morbis, maxime in febribus ardentibus, fiunt. Ex surditate leniter abscessus juxta aures fiunt tum alias, tum si quid nauseæ accedat; sed & soporosis ex his etiam magis abscessus ad aures fiunt. Sed *numer.* 2. Quibus circa fauces irritamenta sunt, his tumores circa aurem leniter erumpunt. Tubercula præterea in statu austrino facta fuisse, scribit Hippocrates in *lib.* 1. *de Morb. Pop. sect.* 1. Sed in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 23. Nicolai concubinæ ex febre ardenti abscessus juxta aurem fiebant ab utraque parte; paullo posterius alter, cum jam febris remittere videretur, velut tumor laxus; circa decimum quartum magni citra signa sedati sunt: recidiva facta est. Et in *lib.* 4. *de Morb. Pop. num.* 16. docet quando abscessus fiant, & inquit *num.* 17. Quibus abscessus ad oculos in febribus ardentibus, hi maxillas rubent, & sanguinem ex naribus fundunt: sed & quibus ad aures fiunt. Et in *Coacis Prænot. num.* 2. Capitis dolor moderatus cum siti cibum capiente, aut cum sudore non solvente febrem, abscessus in gingivis, aut circa aurem significat, alvo non exturbata. Et *num.* 1. Urinæ cum rigore suppressæ, malæ, & convulsoriæ tum alias, tum si quis antea gravi sopore pressus fuit; spes autem in his est, abscessus retro aures fore. Et in *libr.* 3. *Prorrh. partic.* 73. Quibus comatosa, fastidiosa, hypochondria dolentia, & cruenta exigua, in his parotides exciuntur; antea autem faciei signa. Et *part.* 74. Ventre nigra, stercorosaque dejiciente, coma superveniens parotidas excitat. Et *partic.* 76. In capitis dolore coma, & surditas abscessum aliquem post aures eructant. Et *part.* 77. Hypochondrii contentio cum comate fastidioso, & capitis dolore parotidas effluere faciunt. Et ante *partic.* 65. In fastidiosis quibusdam vigilantibus parotides maxime. Et *part.* 67. Surdis mansuete parotides fiunt tum alias, tum si fastidiosi quidpiam supervenerit, & comatosis magis. Et *part.* 69. Quæ convulsivo modo cum catoche exacerbantur, parotidas movent.

Signa prognostica ejus, quod parotidas facit, scribuntur in *Coacis Prænot. numer.* 2. Anxietatem in præcordio sentientibus, tumores circa aures oborti, ipsos occidunt. Et paulo supra: Præcordio diutine affecto, & alvo graveolenti, abscessus circa aurem occidit. Et supra in eodem *numer.* 2. Urinæ in abscessibus retro aures, cito, & modice maturescentes, malæ sunt; & sic perfrigerari, malum est. Et abscessus circa aurem in morbis diuturnis suppurati, non valde albo & inodoro pure, occidunt, & maxime mulieres. Abscessus juxta aurem ex acutis morbis, maxime in febribus ardentibus fiunt; at si non judicationem fecerint, & maturescant, aut ex naribus sanguis fluxerit, aut urinæ subsidentiam crassam habuerint, ægri pereunt. Et in *lib.* 3. *Prorrh. par.* 66. Et volvulis graveolentibus cum febre acuta, & hypochondrio sublimi diutius perseverante, parotides exurgentes perimunt. Et *partic.* 68. Paraplegicis parotides perniciosæ.

Nunc curationem aggrediamur. Scriptum est in *lib.* 3. *Prorrh.* Significat urina concocta, abscessum curari. Et *part.* 75. Tussiculæ cum frequenti sputo abscessum post aures tollunt.

Fit fractio præterea auris, & incisio; de qua lege in *lib. de Articulis*.

Sed de auribus sic præsagit Hippocrates in *libr. Prog. Comment.* 1. *part.* 7. Aures frigidæ, contractæque, & fibræ earum versæ, sunt signa lethalia. Et in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 46. Consueverunt febres hæ protrahi, & abscessus habere, si aurium quidem, cervicisque infernæ partes frigidæ fuerint; quod si frigidæ non fuerint, profecto mutationes habent, nempe fluit e naribus sanguis, & ventres disturbantur. Et in *Coacis Præn. numer.* 2. Aures frigidæ, & pellucidæ, & contractæ, perniciosæ.

AUSTER.

Auster, ut scribit Hippocrates in *lib.* 2. *de Diæta num.* 5. a similibus aquiloni natura regionibus spirat; ab australi enim polo spirans, & a nive multa glacieque ac gelu for.

lu fortibus procedens, necessario his, qui prope ipsum illic habitant, talis spirat, qualis nobis est aquilo; verum ad omnem non item similis accedit regionem. Nam cum per solis iter, & in meridiem spiret, humiditas ipsius a sole bibitur, & reficcatus rarescit; quapropter necesse est ipsum calidum ac siccum huc accedere. In proximis igitur regionibus necesse est, ipsum talem vim calidam ac siccam exercere; & hoc sane in Libya facit. Nam & terræ nascentia exarescunt; & homines latenter resiccat. Cum enim non habeat nec mare, nec fluvium, unde humiditatem accipiat, ex animantibus, ac plantis humorem exhaurit. Ubi vero pelagum transit, tanquam calidus & rarus existens, multa humiditate regionem, in quam allabitur, implet; & necesse est, ipsum calidum ac humidum esse, ubi non regionum situs alterius qualitatis causa existat. Et quanquam auster est calidus & humidus ventus, tamen aliquando significat caliditatem tantum, ut apparet in *libr.* 3. *Aphorism.* 11. ubi scribitur: Hyems sicca, & aquilonia, id est frigida; ver pluviosum, & australe, hoc est calidum, vel spirante austro. Et *Aph.* 12. Hyems australis, & pluviosa. Et *Aph.* 13. Autumnus pluviosus, & australis.

Austri quidem facultates in pluribus scribuntur libris ab Hippocrate. Ac primum in *libr. de Morb. Sacro numer.* 15. hoc pacto scribitur. Auster contraria aquiloni operatur. Primum enim incipit aerem compactum liquare ac diffundere, quapropter etiam non statim magnus spirat; sed primum lentus, ac lenis est, quoniam aerem statim superare non potest, qui prius densus est, & compactus, sed temporis progressu ipsum dissolvit. Idem porro hoc etiam in terram operatur, in mare, fluvios, fontes, puteos, & quæ ex terra nascuntur, & in quibus humor inest. Est autem in omni, in alio plus, in alio minus. Omnia autem hæc ventum hunc sentiunt, & ex splendidis tenebrosa fiunt, & ex frigidis calida, & ex siccis humida; & quæcunque in domibus vasa juxta terram sunt cum vino, alioque quopiam liquore, ea omnia austrum sentiunt, & formam in aliam speciem transmutant; solem vero, lunam, & sydera multo hebetiora, quam ex natura sunt, reddit. Quum igitur etiam his, quæ adeo magna sunt ac fortia, in tantum dominetur, & corpus sentire faciat, ut ex horum ventorum alterationibus transmutetur; necesse est, ab austris quidem solvi, ac humectari cerebrum, & venas laxiores reddi. In *lib.* autem 3. *Aphor.* 5. Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput gravantes, pigri, dissolventes, quando hujuscemodi tempestas prævaluerit, talia in morbis patiuntur. Et *Aphor.* 11. Si hyems sicca, & aquilonia fuerit, ver pluviosum, & australe; necesse est, æstate febres acutas, & lippitudines, & intestinorum difficultates fieri præcipue mulieribus, & viris, qui natura sunt humidiores. Et *Aph.* 12. Si hyems australis, & pluviosa, ver siccum, & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacunque occasione abortiunt; quæ vero pariunt, imbecilles, & morbidos infantes pariunt: quare vel statim intereunt, vel tenues, & valetudinarii vivunt. Cæteris vero mortalibus difficultates intestinorum, & lippitudines siccæ fiunt, senioribus autem distillationes, quæ cito interiment. Et *Aphor.* 13. Si vero æstas fuerit sicca, & aquilonia, autumnus vero pluviosus, & australis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, raucedines, atque gravedines, quibusdam autem & tabes. Et *Aphorism.* 17. Austrinæ constitutiones dissolvunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggravant, & vertigines faciunt oculis, atque corporibus difficilem motum præstant, & alvos humectant. Quos vero morbos pariat annus australis, lege *lib.* 1. *de Morb. Popularib. sect.* 1. & in *libr.* 3. *sectio.* 3.

AUTUMNUS.

Autumnus est tempus anni frigidum & siccum. Sed Hippocrates in *lib.* 1. *de Diæta num.* 25. ait: In autumno est symmetria, & moderatio siccitatis. Et hoc intelligendum est de medio autumni tempore, propterea quod principium autumni sapit naturam æstatis, & finis hyemis; idcirco inæqualia tempora dicuntur. Cæterum in *lib. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 9. ait: Venti, qui perseverant, ac ipsis incumbunt, aquosissimi existunt; nam venti occidentales similes sunt autumno. Et propterea talis est proportio inter autumnum, & ventum occidentalem, qualem habet ver, & ventus orientalis.

Quas vero habeant facultates autumnalia tempora, recensendum est. Scribit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 22. quæ sint autumni ægritudines propriæ, & ait: Autumno & plurimi æstivi morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ intercutes, & tabes, & stillicidia urinæ, & difficultates intestinorum, & lævitates, & coxendicum dolores, & anginæ, & asthmata, ilei, morbi comitiales, furores, atræ biles. Et *libr.* 2. *Aphoris.* 25. demonstrat, quartanas autumnales longas fore, & ait: Æstivæ quartanæ magna ex parte breves, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt. Etiam *lib.* 1. *Aphor.* 18. Æstate & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime. Et *lib.* 3. *Aphorism.* 9. Autumno morbi acutissimi & exitiales maxima ex parte; ver vero saluberrimum, & minime exitiale. Et *Aph.* 10. Autumnus tabidis malus. Et *Aphor.* 4. ejusdem *libr.* In temporibus, quando eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare, oportet. Qui vero sint morbi autumnales, dictum est antea. Si vero autumnus naturam mutaverit, mutabuntur & morbi. Scribitur enim in eodem *lib. Aph.* 13. Si æstas sicca fuerit, & aquilonia, autumnus pluviosus, & australis; dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses,

tusses, raucedines, & gravedines, quibusdam vero & tabes. Et *Aphor.* 14. Si vero aquilonius & siccus, his qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet; reliquis vero erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ, & gravedines, nonnullis & atræ biles. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 28. & 29. Si æstas pluviosa sit, & austro multum perflata, similisque sequatur autumnus; necesse est, hyemem morbidam esse & his, qui pituita abundant, & qui quadragesimum annum excesserunt; febres ardentes fieri, verisimile est; qui vero bile abundant, costarum inflammationes, & pulmonis, pleuritides, ac peripneumonias dictas. Si vero æstas sicca existat & borealis, sequens vero autumnus pluviosus & australis, capitis dolores ad hyemem expectare convenit, & cerebri corruptiones, ampliusque raucedines, gravedines, & tusses, aliquibus etiam tabes. Quod si borealis sit autumnus ac siccus, & neque sub cane, neque sub arcturo pluviosus, confert pituitosis natura, & maxime qui natura sunt humida, & mulieribus; biliosis autem infestissimum hoc tempus existit, valde enim exsiccantur, acciduntque eis lippitudines aridæ, & febres acutæ, & diuturnæ, & aliquibus bilis atra. Siquidem quod liquidissimum ac aquosissimum in bile est, consumitur; densissimum vero, ac acerrimum relinquitur. Quod idem accidit secundum eamdem rationem & circa sanguinem, unde hi morbi his accidunt. Pituitosis autem hæc omnia commoda sunt; exsiccantur enim, & in hyemem producuntur, minime humecti, sed resiccati. Sed in *lib.* 6. *Aphoris.* 55. Dolores podagrici vere, & autumo maxime moventur. Quos autem morbos produxerit autumnus, lege *lib.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 1. ac memoriæ manda, quod vetustissimi morbi, ac pessimi, & qui revolvuntur, gravissime obediunt; itemque hi, qui sunt in vetustissimis corporibus, ad quos submovendos autumnus, & hyems minorem commoditatem exhibent, quam ver, & æstas. Hæc sunt Hippocratis verba in *lib.* 2. *Præd. num.* 43. Tamen illud est boni in æstate, & in autumno, quod scribitur ab Hippocrate in *lib.* 3. *Aph.* 18. Æstate, & autumno usque ad aliquid sani sunt senes.

COMMENTARII I. FINIS.

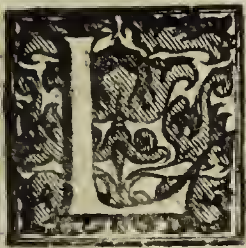

JOAN.

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS II. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

BALBUS.

Legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. Quorum pectora bilem generant, balbi, furiosi, & calvi sunt. Et in principio *sect.* Caput magnum, oculi parvi, balbi, iracundi sunt. Balbi, celeri lingua præditi, atræ bilis humori obnoxii, biliosique sunt. Caput parvum habens, neque balbus esse poterit, neque calvus, nisi fuerit glaucus. Sed infra: A ventris turbatione, aut a tussi, si cancer fiat, os amarescit. Dato autem elaterium bibendum bis, aut ter, si non balbus fuerit. Unde in *lib,* 6. *Aph.* 32. Balbi ab alvi profluvio maxime capiuntur; quoniam, ut ait Galenus in *Comment.* cerebrum eis est humidum, a quo multæ fluunt in ventrem superfluitates.

BALNEUM.

De balneorum quidem differentiis, facultatibusque agamus; & quibus hominibus competat eorum usus, & quibus morbis, & quando, & quomodo, ad Hippocratis sententiam. Balnea igitur alia sunt, vel fiunt calida natura vel arte, alia frigida; & horum alia ex aquis dulcibus parantur, alia ex salsis, aliarumque virium participantia. Calida autem balnea, ut placet Hippocrati in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 25. jejunum attenuant, ac frigefaciunt. Per caliditatem enim humiditatem de corpore auferunt; evacuata autem de carne humiditate, corpus perfrigeratur. A cibo autem accepto eadem calefaciunt, & humectant, ea quæ sunt in corpore, diffundentia in majorem molem. Balnea autem frigida vice versa: vacuo quidem corpore præbent quamdam caliditatem; ubi autem cibus ingestus est, ab humido detrahunt existente, & frigidum existens siccitate replent. Et in eodem loco & *numer.* de viribus aquæ potabilis, & salsæ hoc scribit pacto: Aqua potabilis humectat, & frigefacit, exhibet enim corpori humiditatem; salsum autem balneum calefacit, ac siccat. Cum enim natura calidum sit, trahit a corpore humiditatem. Et in *libr. de Affect. num.* 47. Balneum calidum, moderatum quidem, mollit, & auget corpus; quod vero opportunum modum excedit, siccas quidem corporis partes humectat, humidas vero resiccat: & siccæ quidem humectatæ debilitatem & animi deliquium exhibent; humidæ vero siccatæ, siccitatem ac sitim.

Quibus vero hominum naturis conferat balneum, scribit Hippocrates in *lib. de Salub. Diæt. num.* 3. & ait: Gracilibus autem magis expedit lavari, quam carnosis; & balneis multis æstate utendum est, hyeme paucioribus. Et in *Comment.* 3. *de Vict. Ratione in Morb. Acut. partic.* 60. Lavandi autem cupidos si quotidie bis lavaveris, nihil peccabis. Et *part.* 62. Quibus aliquid eorum, quæ balneum & bonum reddere, & juvare possunt, deest, hos lavare non expedit; quibus vero nihil deest, signumque adest ipsis, in quo lavare conveniat, lavare oportet. Et *part.* 59. Qui in morbis alvum plus justo humidiorem habent, ii non sunt lavandi; neque ii, quibus magis, quam decet, detinetur, & soluta non sit; neque quibus vires languent, nec cibum fastidientes, nec nauseabundi, nec biliosa ructantes, nec quibus sanguis e naribus profluit, nisi minus quam decet fluxerit, nec quod decet, te latuerit. Nam si minus, quam decet, fluat, lavabis; & si universum corpus in cæteris, & si caput duntaxat juverit. Si igitur apparatus hi convenientes fuerint, ægerque feliciter balneum suscepturus sit, quotidie lavare opor-

oportet. Et *part.* 57. Magni autem admodum pendere oportet, si æger, cum recte valuit, balneum valde affectaverit, & lavari fuerit assuetus; nempe tales magis appetunt, juvanturque, cum loti fuerint, adeo ut lædantur, si non fuerint loti. Et *part.* 55. Lavari quoque is non debet, qui nuper sorpsit, vel bibit; neque confestim a balneo sorbendum, neque bibendum. Et *part.* 61. Tutius autem longe balneo uti possunt, qui tota utuntur ptisana, quam qui solo utuntur cremore, quanquam & hi interdum uti possint; minime autem qui potu solo utuntur. Et ibi Galenus inquit: Ptisanam totam porrigunt his, qui mitius quietiusque habent, solum vero cremorem his, qui deterius degunt; verum his, qui periculosius, acutiusque laborant, potus solos. Quare, in quo morbi tempore universali sit lavandus æger, dictum est.

Nunc quonam modo parandum sit balneum, & quibus conferat morbis, legamus. Scribit in eodem *lib.* & *Comm. partic.* 44. & sequentibus Hippocrates hæc verba: Balneum in plerisque morbis confert, in his quidem perpetuo, in aliis vero non; estque quando minus utendum sit, quod imparatum homines habeant. Nam in paucis domibus parantur necessaria, reperiunturque, qui rem, ut oportet, curent. Quod si exacte quispiam non lavetur, non mediocrem incurret noxam. Tecto siquidem est opus, quod fumo careat, copiosa item aqua, & crebra lavatione; sed quæ immediocris non sit, nisi res ita postulaverit. Ita neque etiam abstergere oportet; quod si aliquando abstergendum sit, calido aliquo, atque multiplici, plus quam existimetur, utendum abstersorio, perfundendaque aqua multa, & celeriter post perfundenda. Via ad solium brevis sit, facilisque tum ingressus, tum egressus. Qui lavatur, componat sese, taceat, & nihil agat, sed cæteros tum perfundere, tum abstergere sinat. Multæ quoque aquæ mixturæ parentur, celeresque faciant perfusiones, & spongiis pro strigili utantur, & non valde siccum perungant corpus. Caput vero spongia, quoad maxime fieri poterit, resiccare oportet; neque caput modo, verum & extrema, & quamvis aliam corporis partem a frigoris injuria prohibere convenit. Et *part.* 58. Peripneumoniæ autem magis, quam ardenti febri confert; nam lateris, pectorisque, & dorsi mulcet dolorem, sputum maturat, educitque, & spiritum facilem reddit, lassitudines tollit, mollit articulos, & cutem per summa apparentem, urinas ciet, capitis solvit gravitatem, & nares humectat. Tot ergo insunt balneo bona, quibus omnibus est opus. Cæterum, si in apparatu re una, vel pluribus defectum sit, metus est, ne non prosit balneum; unum siquidem horum, quodvis fuerit, si a ministris non ut oportet præparetur, valde lædit. Præterea ad pleuritidem usus est balneo Hippocrates in *libr. de Locis in Homine numer.* 30. Ad icterum *numer.* 40. Ad pulmonis inflammationem in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 10. Ad repletionem *num.* 14. & 20. Ad frontem, ac testes leprosos in *lib.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 4. Ad febrem acutam in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 23. Ad dolores oculorum in *libr.* 6. *Aphrif.* 31. & *libr.* 7. *Aphorism.* 46. Ad uteri affectus plurimos in *libris de Natura Muliebri*, & *de Morb. Mulier.* ac *de Sterilibus*; ac tandem ad plures alias ægritudines, quas, ne prolixius sim, omitto.

BENE.

Bene quandoque dicitur cibari hominem, hoc est, appetere cibum, ut in *lib.* 2. *Aphor.* 31. Et quandoque bene, maleve se habere, idest, sanum esse, vel ægrum, veluti in *lib.* 3. *Aph.* 2. Aliquando dicitur, morbi ad tempora alia bene, maleve se habent, idest, sanantur, vel in deterius cadunt, sicut in *lib.* 3. *Aph.* 3. Et si excretiones bene exeunt, idest, concoctæ sint, bonæ, ut in *lib.* 4. *Aphor.* 47.

BETA.

Betæ succus alvum movet: ipsum vero olus comestum, sistit; radices autem magis alvum movent *lib.* 2. *de Diæta num.* 26. Unde in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 5. Succum sorpsit betæ noctem versus; nocte, cum sine dolore esset, dormivit. Et postea in eodem *lib. num.* 49. Conjux Polemarchi cum de articulis laboraret, subito coxendix doluit: muliebria non descendebant. Cum betæ succum potasset, vox nocte usque ad meridiem retenta est; postea resipuit, audivit. Et in *lib. de Artic. numer.* 75. docet, quibus ulceribus conveniant betarum, & bechii folia.

BIBERE.

Qui noctu bibere appetunt, his admodum sitientibus, si super domierint, bonum, *lib.* 5. *Aph.* 27. Et bibere elleborum, idest sumere in potulentis, *Aph.* 14. In *lib. de Aere, Aquis, & Locis num.* 6. Edaces tales naturas esse necesse est, & non multum bibaces; non enim fieri potest, ut simul multum edant, ac bibant. Et *numer.* 24. Quia mulieres meatus urinarios habent amplos, etiam plus bibunt, quam pueri. Verum hæc de potu sunt advertenda, veluti prognostica quædam. Scribit Hippocrates in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 9. Et bibenti strepitus audiebatur, circa pectus, & ventrem, descendentis potus; quod vero pessimum erat &c. Et *num.* 15. ejusdem libri: Strepitus bibenti magni fiebant, respuebat, & sursum ad nasum absorbebat. Et in eodem *lib. num.* 45. cum de melancholico viro loqueretur, ac notas describeret, sic inquit: Bibere quandoque tota die ac nocte, etiamsi potus exhiberetur, non volebat; quandoque vero urna derepente correpta, omnem aquam ebibebat.

BILIS.

Bilis est genus humoris, quod atram speciem, & flavam, & quæ ex atra, & flava

flava conflatur, continet. Flava igitur, & atra sunt duæ humoris species. Æruginosa, praffina, & hujusmodi aliæ aut mixtæ sunt ex flava, & atra, aut per ulteriorem decoctionem fiunt tales. Ex flava autem, & atra bile constituitur corpus hominis; propterea quod legitur in *lib. de Natura Hominis num.* 8. & *num.* 9. corpus humanum esse sanguinem, & pituitam, & bilem flavam, & nigram, & nulli ipsorum idem nomen esse, & species juxta naturam separatas esse, nec similem esse sanguinem bili, nec bilem pituitæ, neque hanc sanguini; & hæc quatuor congenita esse, & hominem in se ipso hæc omnia semper habere, donec vixerit, & nata esse ex homine hæc omnia habente, & nutrita esse in homine hæc omnia habente. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 2. Bilis, & pituita una cum nascentibus gignuntur, & sunt in corpore aut plus, aut minus. Quocirca facile cognoscimus, hominem ex humoribus fieri, & nutriri, & humores in homine fieri, & nutriri; & hæc est Aristotelis sententia, quod nos ex quibus facti sumus, ex iisdem nutrimur. Unde duplicem, ut sentit Hippocrates, bilem habemus; alteram, ex qua sumus generati, quæ semper est in nobis, donec vixerimus, alteram post hominis constructionem fieri ex cibis, & potibus. Nam, ut in *lib.* 4. *de Morb. num.* 3. legitur, in omnibus cibis ac potibus & biliosi quid est, & aquosi, & sanguinei, & pituitosi; in alio plus, in alio minus. Et postquam comedit, aut bibit homo, corpus in se ipsum humorem ex ventriculo, & fontes trahunt per venas de ventriculo, similis humor similem, corpori distribuunt; quemadmodum etiam in plantis similis humor similem trahit de terra. Et *numer.* 8. Postquam comedit & bibit homo aliquid amari, quodque biliosum ac leve est, copiosior etiam bilis fit in hepatis folliculo. Quare similis humor similem trahit. Sed ad congenitam redeamus bilem. Corpus humanum hos habet quatuor humores perpetuo, sicut & annus omnis omnium particeps est & caliditatum, & frigiditatum, & siccitatum, & humiditatum.

Sed fit, ut annus alio sit calidior, vel frigidior. Sic corporum aliud alio calidius, frigidiusve natura; & idcirco dicatur corpus biliosum, vel sanguineum, vel pituitosum, siquidem in ejus generatione major sit bilis, aut sanguinis, aut pituitæ copia. Humor autem hic, qui flava bilis appellatur, est calidus, & siccus, ut scriptum est in *lib. de Structura Hominis numer.* 1. quod quidem confirmatur in *libr. de Natura Hominis num.* 12. Nam cum pituita bili flavæ opponatur, pituita est omnium humorum frigidissima ex sua ipsius natura, & viscosissima, & maxime in hyeme viget; itaque bilis est omnium calidissima, minime viscosa, immo viscosa incidit, & abstergit, & in æstate dominatur, quod tempus calidum est, & siccum; unde & ipsa calida existit, & sicca. Verum dicit in dicto *lib.* Hippocrates *num.* 11. Jugulatis primum sanguis calidissimus, & ruberrimus profluit, deinde pituitosior, & biliosior. Et *num.* 13. Homines vere, & æstate maxime dysenteriis corripiuntur, & sanguis ex naribus ipsis fluit, & calidissimi sunt, ac ruberrimi. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 22. Est pituita frigidissima ex natura; calidissimus autem sanguis; frigidior est etiam aliquanto bilis sanguine. Quapropter videtur Hippocrates sensisse, flavam bilem minori caliditate præditam esse, quam sanguinem. Quæ profecto opinio a superiori omnino dissentit; sed dicendum est, caliditatem sanguinis majorem esse quam bilis quoad vitam, ac vitæ operationes servandas; quoniam vita existit homini per calidum, & humidum, & calor in humido non est in supremo gradu, sed in sicco. Verum caliditas bilis posita est in sicco, & siccitas est lima caloris; ideo quoad essentiam humorum flava bilis calidior est sanguine.

Materia vero, ex qua flava fit bilis, ab Hippocrate affirmatur in *libr.* 4. *de Morb. num.* 8. his verbis: Postquam comedit homo, ac bibit quid amari, quodque biliosum, ac leve est; copiosior etiam bilis fit in hepate. Et in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 6. Quibus quidem pingue, bilis flava; quibus sanguis, atra. Fit & ex sanguine calescente, a quo exhalat humor aquosus, & pinguis, & levis, qui est biliosus; & id dicit Hippocrates in *lib.* 4. *de Morb. num.* 23. Fit tandem ex cibis salsis, ex acutis, & hujusmodi aliis, de quibus sermonem habere longum, supervacaneum duxi. Porro constat bilis ex partibus; ait enim Hippocrates in *lib. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 29. Quod liquidissimum, ac aquosissimum est in bile, consumitur, densissimum vero & acerrimum relinquitur. Itaque habet ratione materiæ siccitatem, & humiditatem; ratione quidem formæ caliditatem, & frigiditatem, dummodo ad nigredinem, & combustionem deveniat. Et hæc est essentia flavæ bilis.

Cum igitur bilis inter humores sit calida, & sicca, necessario omnium horum erit levissima, ac præterea in superficie consistit, secundo loco sanguis, tertio pituita, ac tandem aqua horum gravissima. Sic inquit Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. num.* 25. ubi vult humorem turbatum similitudinem cum equino lacte habere; qua de re cum flava bilis sit calida, si multa sit, calefacit, & æstuosum hominem reddit, febricitantemque; cum sicca existat, exsiccat, mordet, inflammat; cum liquidissima sit, & levissima, facillime e loco movetur, & errabunda sit, ac supernas præsertim hominis partes occupat, atque partes corporis extimas, anteriores, ac dextras. Ideoque legitur in *libr. de Veteri Medicina num.* 34. Cum amaritudo quædam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, & æstus, & impotentiæ occupantur? Verum, ubi liberati fuerimus ab illa, manifeste & a doloribus, & a calore liberamur. Sed quo

modo

modo bilis flava hæc efficiat, & a quibus caufis mota, quo tempore, quibus locis, poftea explanabimus. Et hæc de natura, & de his, quæ fecundum bilis flavæ naturam exiftunt, dicta funt. Caufas vero, bilem flavam efficientes, habemus in materia, ex qua fit; proptera quod caliditas & ficcitas, & quæ caliditatem & ficcitatem confequuntur, veluti falfedo, amaritudo, acrimonia, efficiunt bilem, & bilis ab his accipit qualitates. Et propterea quæcunque calida funt, & ficca, aut caliditatem facere poffunt, & ficcitatem, efficiunt bilem ob proportionem, & convenientiam, quam cum ea habent. Itaque, ut volunt aftrologi, inter figna cœleftia leo habet proportionem, & convenientiam cum bile in ficcitate, & caliditate; inter planetas mars, inter cœli partes dextra five meridies, inter anni tempora æftas, ac præfertim fub cane, inter diei partes meridies; inter elementa ignis, inter mixta imperfecta ardentes venti, ac æftas; inter minus imperfecta, quæ habent materiam levem ac raram.; inter formas, quæ movent furfum; inter loca terreftria habitabilia, ea quæ funt calida, alta verfus meridiem; inter mixta perfecta, ea quæ vim habent calefaciendi, & exficcandi, ut zingiber, fynapis, & piper; inter hæc, ea guftabilia, quæ faporem habent dulcem, pinguem, falfum, & acutum, odoremque fimilem; inter vifibilia, lucida, fplendida, flava, & quæ vifum difgregant; inter audibilia foni acuti, afperique ftrepitus, tumultus, fonitus tubarum, & id generis; inter tactilia, quæ exafperant, ficcant, inflammant, ulcerantque; inter homines mas, inter mares is, cujus habitus calidus fit, & ficcus. Inter corporis compofitas partes dextra, folliculus in hepate, cor, & inftrumenta, quæ cordi inferviunt; inter fimilares illa fubftantia, ex qua compofitum eft cor, deinde ea, ex qua hepar, ac poftea ea, ex qua caro eft conflata; inter temperamenta calidum, & ficcum; inter humores fanguis, qui ex corde per arterias diftribuitur; inter fpiritus, vitales; inter facultates vis difcurfiva; fic, inter actiones; inter ætates juventus. Et ex rebus, quæ a medicis non naturales dicuntur, fedad hominis vitam neceffariæ funt, aer lucidus, calidus, & ficcus majorem habet cum flava bile fymboleitatem, quam obfcurus, frigidus, & humidus; & motus majorem, quam quies, & magis cum ea convenit vigilia, quam fomnus; inanitio, jejunium, ac fames, quam repletio; atque tandem animi affectus, quam nullis impeditus moleftiis. Hæc igitur omnia, vel plurima fi corpus hominis comitentur, naturalem bilem non folum confervabunt, fed novam generabunt, augebuntque. Et, nifi oratio mea longius protraheretur, Hippocratis fententias fingulas in medium producerem, quæ dicta corroborarent fuperiora. Hæc igitur funt bilis flavæ efficientia.

Ea vero facta eft ab his, & aucta, fimplex, & pura, aut non pura; fed mixta pura, & non combufta, nec cruda eft flava. Combufta tendit ad atram, & fit æruginofa; cruda fapit naturam pituitæ, vel fanguinis; fluida, vel ruffa vel praffina. Flava corpori ineft magis copiofa in æftate, fub cane, juvenili ætate, & in aliis caufis adjuvantibus, veluti fi homo cibo, & potui indulgeret calido, & ficco, & plurimis effet negotiis detentus.

Locus autem puræ bilis eft folliculus in hepate; propterea quod, fi alii humores locum habent proprium, & bilis quoque. Sed, ut ait Hippocrates in *lib. 4. de Morb. num.* 2. fanguini fons eft cor, pituitæ caput, aquæ fplen, & bili locus folliculi in hepate. Non puræ vero locus eft is, qui proprius eft humoris flavæ bilis mixti, atque etiam in quantitate, & qualitate exuberantis. At locus bilis paucæ cum plurimo fanguine mixtæ funt venæ. Nec exiftimes velim, bilem tantum in folliculo effe; nam congenita eft ubique per corpus, & unaquæque corporis particula habet quid bilis, & compofita eft fimul cum aliis humoribus; illa vero, quæ a cibis, & potibus facta eft, non omnino tota ad proprium locum fe contulit, fed ad effe, & ad bene effe corporis per corpus diftributa eft. Atque omnes particulæ, & omnes humores in fe quid bilis continent actu, vel potentia; quocirca mirum non eft, fi partes hæ calefiant, quin bilis, quæ actu, vel potentia inerat, commoveatur.

Cæterum quonam pacto ipfa moveatur, & a quibus caufis, agamus. Ipfam vero a caufis, a quibus & ex quibus fit, moveri, minime dubium eft. Hæ quidem caufæ aut internæ funt; aut externæ. Unde Hippocrates in *lib.* 1. *de Morb. num.* 22. Calefcit bilis, & pituita, intrinfecus quidem a cibis & potibus, a quibus etiam nutritur, & augetur; extrinfecus autem a laboribus, ac vulneribus, & a calido nimium calefaciente, & a frigido nimium frigefaciente. Calefcit item a vifu, & auditu; verum minimum ab his. Et *num.* 23. Percalefcit totum corpus, ac humectatur a vino; maxime autem bilis, & pituita percalefcit, ac humectatur. Et in *lib. de Affect. num.* 1. Bilis, & pituita nimium reficcantur, aut humectantur, aut incalefcunt, aut frigefiunt a cibis, & a potibus, & a laboribus, & a vulneribus, & olfactu, & auditu, & vifu, & coitu, & a calido, & a frigido. Patiuntur autem, cum fingula ex relatis aut non in debito tempore corpori exhibentur, aut non confueta, aut plura, & fortiora, aut pauciora, & debiliora. Et hoc pacto univerfi morbi hominibus ex his fiunt. Commovetur & bilis, ut ait Hippocrates in *libr. de Inter. Affect. numer.* 33. propter caliditatem folis; & commota a fplene trahitur. Quare a caufis alteratur primum bilis in primis, & in fecundis, atque in aliis qualitatibus, deinde ipfam attrahit corpus, vel corporis pars. Verum quandoque non attrahitur, fed tantummodo alteratur, aut multiplicatur.

catur. Nam legitur *in lib. de Locis in Homine numer.* 38. Cum in corpore superinflammato carnes intumuerint, & pituita, ac bilis conclusa quieverint, & neque refrigeretur quicquam, neque exeat, neque moveatur, neque aliud quid subeat, febres fiunt. Si plurima, ac meracissima sit bilis, fit febris continens appellata; si pauca, fit tertiana: sic ait Hippocrates in *libr. de Natura Hominis num.* 27. *&* 28. Itaque bilis solummodo alteratur, nec de loco movetur; tamen fit febris. In *libr.* 4. *de Morb. num.* 8. Si derepente multa bilis fiat, a cibis scilicet ac potibus, homo hepar dolet; & si veteri bili alia superaccedat, morbus oritur. Quam ob rem movetur aliquando bilis a causis, eam multiplicando, aut alterando; aliquando quiescit, & alteratur. Sed bilis commota fluit præsertim ad locum, qui facultates aliquas possideat bilis, tanquam ad formam; atque is locus rapit illam. Quandoque expellitur a partibus robustioribus ad minus robustas; quandoque etiam præ multitudine diffunditur per corpus, nec attrahitur. Bilis igitur, si e loco moveatur, diffluit, aut attrahitur ad membra officialia, aut ad partes similares; aut ad sanguinem, aut ad pituitam, aut ad spiritus, & ad calorem.

Si vero bilis commota fuerit, ut scribit Hippocrates in *lib.* 1. *de Morb. numer.* 27. per corpus, & contigerit, ut venæ, & sanguis attrahant bilem, eamque plurimam ex carnibus, ac ventriculo, ad eum, qui prius inest, utpote cum etiam natura calidissimus sanguis in corpore existat. Cum itaque percaluerit ex carnibus, & ventriculo, supra eum, qui jam inest, adhuc magis a bile, percalefacit etiam reliquum corpus; & hoc pacto fit febris ardens. Et *num.* 28. Cum bilis commota ad venas, & ad sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consueta compage, ac motione dimovet, & serosum facit, & calefacit. Calefactus autem, etiam reliquum corpus totum percalefacit. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 3. Bilis, & pituita calefaciunt sanguinem, & plus solito commovent, at partes, quæ bilem attrahunt, & non sanæ sunt, sed ægræ; ut explicat Hippocrates in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Commentar.* 4. *part.* 1. qui inquit: Cum venulæ tempore æstivo exsiccatæ, acres & biliosas, quæ tenues sint, trahunt ad se humiditates, quas ichoras vocant, fit causus, id est, febris ardens. Et *part.* 27. declarat, quid fiat postea, cum bilis sanguini mixta sit, his verbis: Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionum que acrium destillationes fiunt: mordentur interna, gravanturque morsæ a prædictis humoribus venæ, quæ in affecto sunt loco. Et repleta a fluxionibus particula, quæ afficitur, corrumpitur in primis sanguis, deinde vasa opplentur, quod in eo junctas vias spirituum arcet, cohibetque; propterea quod cum sanguine spiritus est; & hinc fiunt infrigidationes, vertigines, aphoniæ, capitis gravitates, & convulsiones. Cæterum scribit Galenus in *Comment.* prædicto *partic.* 1. Si attractio illa fiat in una quapiam corporis parte; in ea solum, qui erysipelas referat, affectus quispiam erit. Si autem venæ totius corporis supra modum exsiccatæ calidas carnosis e partibus humiditates traxerint; in toto corpore fiet affectio, quæ causum referet. Sed, ut ipse Galenus in *part.* 27. explicat, si in aliquo corporis loco, veluti in hepate, corde, & vena cava, fiat dolor; motio doloris fluxionem humiditatum ad eam partem, quæ dolore vexatur, excitare consuevit. Cæterum, absque febre, bilis in venas, & in articulos decumbit, & firmatur; nam ait Hippocrates in *libr. de Affection. numer.* 14. Si febris non tenuerit, os vero amarum habuerit, & corpus gravetur, & cibum aversetur, bilis in venas, & articulos incubuit, & firmata est.

Porro si flava bilis cum atra misceatur, vel sola bilis flava ad majorem deveniat decoctionem, fiet bilis æruginosa, de qua mentionem facit Hippocrates in *libr. de Veteri Med. num.* 34. & notas ejus explicat sic: Et quos quidem acuta, acrisque, ac æruginosa, bilis scilicet, diffusa afficit, quales mox rabies, & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio? De cruda autem bile hoc pacto ibi differit: Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, & cruda, & meraca ac intemperata, nulla arte neque dolores, neque febres sedare possit.

Miscetur præterea flava bilis cum lacte, ut legitur in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 24. sic: Fit pueris etiam scilicet calculus, sive lapis ex lacte, si non salubre id fuerit, sed valde calidum, ac biliosum; ventrem enim percalefacit, & vesicam. Quare urina dum aduritur, hæc patitur.

Si vero spiritus biliosus spiritibus, qui cordi inserviunt, adjungatur, fit excandescentia, & ira, quæ, ut scribitur in *lib.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 5. *partic.* 9. attrahit & cor, & pulmonem in se ipsa, & in caput; siquidem, sicut in *Commentar.* exponit Galenus, in excandescentiis cor una cum arteriis, per totum animal dispertitis, conspiciatur, pulsum majorem, ac vehementiorem efficere. Unde par est, ea, quæ ipsius dilatationem replent, plura eo tempore induci. Quod vero tunc in caput plus caloris, atque humoris efferatur, argumento est rubor, per oculos, & totam faciem diffusus. At, si spiritus biliosus cum animali spiritu copuletur, fiunt vigiliæ, deliria, mentis inquietudo, ac instabilitas, & alia hujusmodi; si cum naturali, lædit nutritionem perfectam, augmentum, & generationem.

Si autem bilis, aut pituita ad cor consistat, animo linquitur homo; consistere autem necesse est, commotis, ac humectatis. Hæc in *libr.* 2. *de Morb. num.* 5.

Si vero ad hepar bilis flava multa confluat, statim, ut scribitur in *libr.* 4. *de Morb. num.* 8. dolet hepar, quod pueri cor vocant, & bilis de ventre copiosir fit; trahit enim folliculus, qui est in hepate, bi-

lem juxta similitudinem, quæ inter folliculum est, & bilem. Hoc autem contingente, procedit de veteri bile propter multitudinem ad ventriculum, cui tormen oboritur. Unde, si superaccedat nova bilis in corpore, ab his, quæ in ventriculum incidunt, morbus huic oboritur: e ventriculo fit vomitus. Itaque, cum prægnans, quæ cor, & uterum doleret, ac febriret, catapotium deglutiret deorsum fortius purgans, quam conveniebat, evomuit bilem combustam præ cibi abstinentia, & febre; sic legitur in *libr.* 5. *de Morb. Popular. numer.* 9. & *num.* 11. Vomebat bilem fulvam aliquando, ubi e somno excitatus esset; vomebat etiam nigram. Et *libr.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 8. Eumenis uxor autumno vomuit bilem atram. Causa vomitus, bilis dicta est. Sed Hippocrates inquit in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 3. Vomuit bilem, utpote commota ipsa in corpore. Et *num.* 14. Dolor caput corripit, & si paullulum moveatur, bilem vomit.

Præterea, si bilis in caput trahatur, dolor circumcirca caput vexat, & vomit bilem, & difficulter mingit, & desipit. Dolet præ nimia ejus calefactione. Desipit, cum sanguis in capite a bile, aut pituita fuerit calefactus, & plus solito commotus. Caput præ caliditate trahit in se ipsum tenuissimum; ac crassissimum vomit: sic scriptum est in *lib.* 2. *de Morb. num.* 3. Ubi vero in capite commota, acervatim deorsum fluxerit, ac circa collum constiterit, fit angina; de qua Hippocrates scribit in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Commentar.* 4. *part.* 31. & in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 9. Cum autem pectus bilem generarit, fit homo balbus, furiosus, & calvus, ut in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. legitur. Et in *libr. de Affection. numer.* 12. Cum commotis duobus humoribus, pituita scilicet, & bile, non conducentia corpori exhibentur; ipsi inter se ipsos coacti, corpori, ubicunque tandem contigerit, allabuntur; & fit pleuritis, aut phrenitis, aut peripneumonia. Cum autem splen in seipsum traxerit bilem, ea commota est a solis caliditate; & tunc fit splenis morbus, ut dicit Hippocrates in *libr. de Inter. Affect. num.* 33. Ad hepar quandoque ducitur bilis, bubulæ carnis esu, & nimio vini potu; sicut in eodem *lib. num.* 31. apparet. Si vero bilis mota visceribus, ac septo transverso insederit, fit pleuritis, sicuti docet Hippocrates in *lib. de Affect. numer.* 10. At scriptum est in *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 17. Symmachi filius a bile suffocabatur noctu, cum dormiret, & febris eum teneret. Et in *lib.* 4. *num.* 12. Valde biliosis suppuratis, purgatio sepiæ atramento maxime similis, si autem bilis ad alvum deveniat. Dicit Hippocrates in *libr.* 5. *de Morb. Pop. numer.* 10. Famula Onesidemi in Larissa ulcerata est alvum & intestinum a bile sponte commota; & prodibat sursum, ac deorsum bilis & sanguis, & febris tenebat. Et subdit: Eudemus in Larissa, hæmorrhoidas habens fortes, & diuturnas, cum exanguis esset, bilis commota est, sed leniter in corpore; & alvus turbata deorsum biliosa egerebat, & hæmorrhoides intumescebant. Pharmaco deorsum purgante poto, probe depurgatus est, & rursus succum bibit, & amplius alvus turbata est, & dolor ad præcordia consistebat. Et in *lib. de Affection. numer.* 28. Fiunt & hi dolores, qui ex potationibus, aut ex convivio oriuntur, cum cibi & potus plus solito in ventrem ingressi fuerint, & quæ extrinsecus corpus supercalefacere solent, bilem, ac pituitam moverint. Et supra: Ex vino, aut a convivio bilis superne, ac inferne fluxus, aut diarrhœa corripit. Ubi bilis, & pituita ad intestinum rectum descenderit, inflammatur, & procidit, & sanguis profluit. Hæc in *libr. de Fistulis numer.* 6. Si vero bilis aut pituita ad venas recti intestini incubuerit, sanguinem, qui in venis est, calefacit. Calescentes autem venæ ex vicinis venulis sanguinem attrahunt; & ubi replentur, interna sedis pars intumescit, & capita venarum supereminent; sic scribit Hippocrates in *libr. de Hæmorrh. numer.* 1. Cum autem caput doleat, & imum ventrem, & lumbos, bilis in uteris est; sic legitur in *libr. de Natura Mulier. numer.* 83. Sed, ut summatim dicam, morbi omnes, ut legitur in *libr. de Affection. num.* 1. a bile, & pituita hominibus fiunt. Et *numer.* 15. Dolor, qui alias ad alium ventris locum transit, & febre caret, a bile fit. Si vero bilis extra ad aliquem colligatur locum, putrescit. Et hac parte, ait Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 2. caro putrescit, & exulceratur, & accedentem pituitam, ac bilem insuper putrefacit, & fit pus. Verum fit, ut flava bilis expellatur cum sanguine narium, aut cum urina, per sputa, per vomitum, per sedem, cum sanguine menstruo, aut hæmorrhoidali, per nares, per aures, ac per sudorem, & ex his partibus fit evacuatio critica, aut symptomatica; de quibus hoc pacto loquitur Hippocrates in *lib.* 2. *Aphor.* 15. Ubi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet; nam, si biliosæ fuerint, corpus una ægrotat; si vero similes sanis, tutum est corpus nutrire. In *libr. de Dentitione numer.* 3. Cum majores prioribus deglutire in tonsillarum ulceribus non possunt, his multam bilem revomi, aut per alvum prodire, periculosum est. Et *de Affection. numer.* 13. Si febre ex bile detinente, non purgetur neque sursum, neque deorsum, dolor autem affuerit per totum corpus, tertia, aut quarta die pharmaco levi, aut potione deorsum purgatur. Et *lib.* 6. *Aphorism.* 50. Quibuscunque præciditur cerebrum, his necesse est febrem, & bilis vomitum supervenire. In *libr.* 2. *Prorrh. partic.* 49. In ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione, dejectionibusque aquosæ bilis multis oculorum perversio signum malum, tum alias, tum si catochi fiant. Et *libr.* 4. *Aphorism.* 28. Quibus biliosæ sunt dejectiones, superveniente surditate, cessant;

ceſſant; & quibus ſurditas, ſupervenientibus bilioſis dejectionibus, ceſſat. Et *Aph.* 47. Excretiones in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ, omnes malæ. Et ſi bene exeunt ſive per alvi excretionem, ſive per urinas, bonæ. Si vero non aliquid eorum, quæ juvant, per hæc loca excernitur, malum. Et *libr.* 5. *Aphor.* 64. Lac dare, quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt dejectiones, malum. In *libr.* 6. *de Morb. Popular. ſect.* 6. verſus finem: Bilioſum & ſanguineum corpus atrabiliarium fit, niſi habeat evacuationes. Et in *libr. de Morb. num.* 27. Quantum in ventriculo, & in veſica ineſt bilis, quod quidem in ventriculo eſt, aliquando deorſum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur aut in quatuor, aut in quinque. Et ſubdit: At quibus in veſicam confluit quid bilis, his craſſa urina mingitur, craſſa autem a pituita. Bilioſa autem alvi egeſtio prodit, eo quod combuſta ſint ea, quæ ſunt in ventre. Et in *libr.* 4. *de Morb. num.* 8. Si derepente multa bilis fiat, homo dolet hepar, & de ventre copioſior fit. Hoc enim contingente, procedit de veteri bile propter multitudinem ad ventriculum, & pars ipſius per veſicam, pars per alvum egreditur; atque ſic minima pars in homine manet, & dolores ceſſant. Et in *lib. de Affect. numer.* 24. Cum tormen, & dolor adeſt per totum ventrem, & egerit bilem, pituitam, & ſanguinem combuſtum, fit dyſenteria. Morbus hic fit, ubi bilis, & pituita in venas, & alvum incubuerint; ægrotat quidem ſanguis, & corruptus ſecedit; ægrotat autem & inteſtinum, & raditur, ac exulceratur.

Verum de urinis bilioſis pauca dicam; quoniam de his curationibus omnibus dicemus ſuis locis. Quibus, ait Hippocrates in *lib.* 7. *Aph.* 32. bilioſa ſedimina, ſupra tenuia acutum morbum ſignificant. Sed nos docet Hippocrates hæc de bile, quæ memoriæ ſunt mandanda. Bilis, ut in *lib. de Locis in Homine num.* 45. legitur, ubi ſua ſponte eruperit aut inferne, aut ſuperne, difficilius ſedatur; quæ enim ſponte procedit, præ violentia corpori facta impellitur. Si vero a medicamento fluat, non a gentilitatis cognatione violatur. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 6. Febrienti ac bilioſo, in tempore foras diſperſa bilis, bonum; diffuſa autem ac diſperſa ſub cutem, toleratu lenior eſt habenti, & curatu facilior ſananti; diffuſa autem, ac diſperſa, & ad unam aliquam corporis partem allapſa, malum. Et in *libr. de Purgant. num.* 4. Commota bile, & non purgata, non ſorbere vult æger, neque bibere, ſed omnia abominatur, & plerunque perit. Et in *lib. de Affection. num.* 16. Pituita, & bilis compacta quidem, fortia ſunt, & prævalent, in quacunque corporis parte conſtiterint, & laborem ac dolorem fortem exhibent; diffuſa vero debiliora ſunt, quacunque corporis parte manifeſta fuerint.

De notis, quæ bilem flavam declarant, loquitur Hippocrates *lib.* 6. *de Morb. Popul. ſect.* 5. *part.* 14. Linguæ virides, bilioſæ. Et in *lib.* 1. *de Morb. Mul. num.* 23. Si conceptio impediatur propter ſalſuginem & bilem, lintea erunt fulva, & ſublivida. Et in *lib. de Natura Mul. numer.* 20. Si mulier bilioſa fuerit, ſuper arenam ſanguis pallidus erit. Sed de his notis plura jam dicta ſunt antea.

Curatio bilioſi affectus ſit velox; quoniam morbi, qui a bile fiunt, cito terminantur. Et in *libr. de Affection. numer.* 35. Quicunque bilioſi ſunt, his dato ea, a quibus bilis purgatur. In *libr. de Veteri Medic. num.* 34. Ubi liberati fuerimus a flava bile, & purgati aut ſponte, aut per medicamentum, ſi modo tempeſtive quid ipſorum fiat; manifeſte & a doloribus, & a calore liberamur. Et ſubdit: Non ſedantur autem hæc, prius quam eadem expurgetur & proſternatur, & aliis permiſceatur, ſcilicet bilis. Et in *lib.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 32. Si humiditas bilioſa in uteros confluat, medicamentum dandum eſt, quod bilem purget; ſi vero ſalſuginoſa, lac aſininum, & vinum, & alia auxilia. Bilem autem ex utero purgantia explicat in *lib.* 1. *de Morb. Mul. num.* 120. & in eodem *libr. numer.* 48. Si prægnantem bilis vexet, ptiſanæ ſuccum dato, rhoe rubro inſperſo, aut eo qui ex moris paratur. Sorbeat autem frigidam, & ſiſtetur. Et in *lib.* 2. *de Morb. Mul. numer.* 6. plura recitat medicamenta bilem purgantia. In *lib. de Inter. Affection.* dat veratrum nigrum in vino dulci, & alia. In *libr. de Capitis Vulneribus* exhibet medicamentum bilem purgans *num.* 27. In febre cum corporis gravitate dat quamcelerrime pharmacum purgans, ſive ſurſum, ſive deorſum opus fuerit. Si vero febris non tenuerit, os vero amarum habuerit, & corpus gravetur, & cibum averſetur, pharmacum dandum eſt. Et hæc in *lib. de Affection. numer.* 14. In *libr. de Locis in Homine numer.* 38. Cum laſſitudo occuparit, & febris, ac repletio, lavare multa aqua, oportet. Et alia docet, quæ ibi perlege. Sic curationem cauſi dat in *libr. de Affection. num.* 11. & *num.* 13. ait: Si bilis, aut pituita ad cor conſidat, aqua frigida, aut aqua mulſa pota, vomat; & alia explicat, de quibus, ac cæteris hujuſce generis differemus propriis locis.

BONUM.

Bonum quandoque dicitur de homine, ut in *lib.* 2. *de Morb. Pop. ſect.* 5. ubi legitur: Quicunque fulvi, naſo acuto, oculis parvis, mali; quicunque fulvi, ſimi, oculis magnis, boni. Aliquando dicitur bonus habitus, ut in *lib.* 1. *Aph.* 3. In exercitationibus, boni habitus, ad ſummum progreſſi, periculoſi ſunt, ſi in extremo fuerint. Aliquando dicitur bonum, ideſt utile, & ſalutare, ut in *lib.* 2. *Aph.* 2. Ubi ſomnus delirium ſedat, bonum eſt. Et in *lib.* 4. *Aph.* 25. Sanguis ſurſum, qualiſcunque fuerit, malus; deorſum vero bona ſunt nigra ſubeuntia, ideſt minus mala. Et *lib.* 2. *Aphor.* 4. Non ſatietas, non fames, nec aliud quid-

quidquam bonum est, ideft fanum, quod naturæ modum excedat. Et *lib.* 4. *Aphorif.* 47. Excretiones, probe fecedentes, bonæ. Hoc eft fignum bonum. Et *libr.* 5. *Aphor.* 27. Quibus bibendi appetentia noctu valde fitientibus, fi obdormierint, bonum eft, ideft contingit, fomno juvari. Et *Aph.* 67. Tumores laxi, boni, ideft fine periculo; crudi, mali. E in *lib. Prog. Comm.* 1. *par.* 14. Supinum cubare, manibus, & cruribus extentis, minus bonum, hoc eft, non bonum.

BOREAS.

Boreas, five aquilo, ut fcribitur in *lib.* 2. *de Diæta num.* 5. frigidus fpirat, ac humidus, quia progreditur a talibus regionibus, ideft, ut fcriptum eft in *lib. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 45. ipfis urfis riphæifque montibus, unde boreas fpirat, folque ipfe fupremo æftivo folftitio deficiens proxime accedit, ac tum exiguo tempore calefacit. Ibi funt venti perpetuo frigidi, a nivibus, glacie, imbribufque condenfati, qui nunquam a montibus decedunt. Et eodem *lib.* 2. *de Diæta*, & eodem *num.* 5. Meatque boreas per tales locos, ad quos non accedit fere fol, neque aerem reficcans, humorem ebibit, ac exhaurit; quare ad terram habitabilem accedit, fuam ipfius vim habens, ubi non per regionis fitum corrumpitur; & his quidem, qui proxime habitant, frigidiffimus eft; qui vero remotiffime, minime. Boreas vero quas habeat facultates alias, legatur *Aquilo.* Sed dicitur in *libr. de Aere, Aquis, & Locis*, Hyems ficca, & borealis *numer.* 25. Æftas ficca, & borealis *numer.* 28. Autumnus ficcus, & borealis *num.* 29. Verum alias dixit Hippocrates, aquilonem ventum effe frigidum, & ficcum; & idem eft boreas, & aquilo; & propterea fibi contradicit, aut hic non eft Hippocratis liber; immo legitimus eft, ut antiqui cenfuerunt. Sed, cum dicat Hippocrates, boream ventum effe frigidum, & humidum, non de vento illo, qui feptentrionis verum tenet locum, fed de eo, qui feptentrionali vicinus eft, intellexit; aut quoniam ventus, qui ab illis regionibus proficifcitur frigidiffimis, & glacie multa oppletis, neceffario eft frigidus, & ficcus in partibus illis; fed cum diu recedat ab illis, calefit, venti materia glaciata ab aere calido, & liquefit.

BRACHIUM.

Brachium in pofteriorem partem luxatum, lege in *lib. de Fract. num.* 44. Sed in anteriorem partem rariffime luxatur *num.* 43. Brachii luxati cognitio eft *ibidem.* Brachii fracti juftiffima extenfio, & compofitio, in *lib. de Fract.* Brachii os fractum quadraginta diebus corroboratur, *num.* 9. Brachii offis incurvatio quomodo præcavenda, *numer.* 9. Legitur porro in *lib.* 5. *de Morb. Popular. numer.* 33. Epicharmo circa plejadum occafum dolor humeri, & gravitas in brachium, anxietas, vomitus multi, aquæ potus.

BRASSICA.

Braffica, ut fcribitur in *libr. de Affection. numer.* 49. acrimoniam quamdam habet ad feceffum, & fimul boni fucci eft. Et in *libr.* 2. *de Morb. num.* 19. Si alvus non fubeat, braffıcas edat, & fuccum forbeat; fin minus, folia fambuci. Et *libr. de Diæta numer.* 26. Braffica calefacit, ac alvum movet, & biliofa ducit. Et *lib.* 6. *de Morb. Popul. fect.* 2. Brafficam feptima die quis comedit, cum adhuc difficulter fpiraret; poftquam pecten emollitus eft, recte fpirans factus eft: alvus ipfi expulit.

BUBULA CARO.

Scribitur in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 98. Bubulæ carnes melancholica proritant pathemata; nempe harum natura infuperabilis eft, nec quivis ventriculus eas concoquere poteft. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 127. Si fervido, ac fuperficiario ulcere pudenda laborent, carnem bubulam longitudine duorum palmorum parvorum, craffitudine vero ligni, quod in foramen bipennis immittitur, pudendi videlicet virilis formia, ufque ad vefperam apponat, noctu vero auferat.

BULLA.

Scribit Hippocrates in *lib.* 7. *Aphorif.* 34. Quibus in urinis bullæ fuperftant, morbum renalem, & longum fignificant. Et in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 21. Supra omnia in unaquaque pleuritide confiderare oportet linguam. Si enim bulla fublivida fiat in lingua, velut ferro in oleo tincto; fi quidem in principio fiat afpera, difficilior eft morbi amotio, & neceffe eft fanguinem tuffiendo rejicere in diebus, quibus id fieri oportet. Si vero facto morbi progreffu fiat, judicationes quidem contingent ad decimumquartum diem.

COMMENTARII II. FINIS.

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS III. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

CÆCITAS.

Æcutiunt homines, ut inquit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. num.* 1. cum ad venas in oculis pervenerit pituita; acquosior enim fit visus, & turbulentior, & splendor in oculis non similiter splendidus est, neque in ipso comparet, si videre voluerit, similiter sicut ante, cum splendidus & purus esset. Et in *lib. de Inter. Affect. num.* 19. cum de quodam loquatur dolore, ait: Si in crus dolor incubuerit priusquam uratur, claudus erit; si vero in caput, surdus, aut cæcus. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 48. Quibus ex his alvi dolores in dextris fuerint, & jam vetustus fuerit morbus; homines ab ipso cæcutiunt. Et in *libr. de Septimest. Partu numer.* 4. Quæcunque mulieres multos pueros pepererunt, & quidam ex ipsis claudus natus est, aut cæcus, aut aliud quoddam malum habens; ajunt, in hoc puero octavo mense ipsas difficilius transegisse, quam in his quos pepererunt nihil mali habentes. Fœtus enim mancus in octavo mense fortiter ægrotavit. Et in *lib.*7. *de Morb. Popul. num.*44. scribitur: Damocem cæcutire, & corpore exsoluto esse sibi videri. Signa cæcitatis recenset Hippocrates in *lib. 6. Aphorism.* 56. & ait: In morbis melancholicis, ad hæc periculosi decubitus, stuporem corporis, vel convulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant. Et in *lib. de Coac. Præn. num.* 2. Viro lippienti, febre superveniente, solutio; sin minus, periculum est, ne cæcus fiat, aut pereat, aut utrumque. Et quibus lippientibus capitis dolor accedit, & ad multum tempus concomitatur, periculum est, ne cæci fiant. Et in *libr. de Judication. numer.* 11. Quibus in febribus ardentibus coxarum dolor, oculorum distorsio, aut cæcitas, aut testium tumores, aut mammarum elevatio, febrem ardentem solvit.

CÆPA.

Cæpa, ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 24. visui commoda est, corpori vero mala, quia calida, & æstuosa est, & alvo secedit, & alimentum nullum corpori præbet, neque utilitatem; calefaciens autem siccat propter succum. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 22. Cæpæ decorticatæ, in vocis ex ebrietate privatione, in nares indimtur. Et in *lib. de Affect. num.* 48. Cæpæ ad urinas commodæ sunt; succus enim acrimoniam quamdam exhibet, ut secedat.

CALCANEUS.

Calcaneus denigratus, legatur in *libr. de Artic. numer.* 95. Calcanei summi, in tibiæ & femoris fracturis, quæ cura sit habenda, lege in *libr. de Fract. num.* 26. Calcanei ex saltu vehementer læsi quæ curatio, ibidem *num.* 12. Calcanei contusio, legatur in *libr. de Articulis num.* 95.

CALCULUS.

Calculi fiunt in renibus, vesica, & in utero. Quomodo vero, & ex qua materia, & quis sit efficiens calculi in vesica, scribit Hippocrates in *lib. de Aere, Aquis, & Locis num.* 22. 23. 24. Inquit enim: Quorum alvus ardens ac fervida fuerit, sic & vesica. Cum enim magis, quam pro natura fuerit calefacta, stomachus ipsius inflammatur. Ubi vero hæc perpetitur, urinam non dimittit, sed in se ipsa concoquit, & adurit, & quod quidem in ipsa tenuissimum est, excernitur, & quod purissimum est, tran-

transit & emingitur; quod vero crassissimum, ac turbidissimum est, coacervatur, & concrescit. Primum quidem parvum, deinde majus fit; dum enim volvitur ab urina, quicquid crassum compactum fuerit, ad se ipsum adaptat, atque sic augescit, & in totum concrescit; & cum urinam emittit, ad vesicæ stomachum allabitur ab urina impulsum, & urinæ emissionem impedit, & dolorem vehementem exhibet. Quare pueri calculosi fricant, ac trahunt pudenda; videtur enim ipsis, causa mictionis eo loco esse. Fit pueris etiam ex lacte, si non salubre id fuerit, sed valde calidum ac biliosum; ventrem enim percalefacit, & vesicam, quare urina dum aduritur, hæc patitur. Sed & in *lib.* 4. *de Morb. numer.* 28. scribitur sic: Ex calculis morbi principium oboritur a lacte, ubi puer lac impurum sugit; lac enim in nutrice impurum fit, si pituitosis cibis ac potibus, & alimentis impuris nutrix utatur, & eo magis si ipsa non sana fuerit. Nam ad lac cedit de eo, quod ipsa plurimum in se ipsa habuerit, veluti si sanguinea, pituitosa, biliosa, vel aquosa sit.

Modum vero ibi recitat Hippocrates, & materiam, ex qua fiat lapis in vesica, ac præterea dat quinque signa, quæ docent calculum vesicæ *num.* 29. & ait: Ubi mejere vult, dolore affligitur, & urina paullatim fluit, velut in urinæ stillicidio, & est subcruenta, nimirum vesica a lapide exulcerata; & vesica inflammata est, quod indicat summa præputii pars; tandem mingit quandoque arenosa. Et in *lib. de Aere*, *Aquis*, *& Locis numer.* 23. inquit: Urinam splendidissimam calculosi mingunt ad similitudinem seri, eo quod id, quod crassissimum est ac biliosissimum, istic manet, & coacervatur ac concrescit. Et *num.* 24. Mulieribus autem non contingit fricare pudenda, quia meatus urinæ in vesica brevis est & amplus, ut facile urina impellatur; unde in *libr.* 4. *Aphor.* 79. Quibus in urinis arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.

Qui vero generent calculos, docet Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 6. & ait: Quorum pectora bilem generant, balbi, furiosi, & calvi sunt; quicunque horum ex nativitate etiam strabones, hi imprudentes sunt, aut calculosi, aut insanientes.

Quæ vero ætas, scribit in *lib.* 3. *Aphorism.* 26. Cum jam magis adoleverint, hoc est, cum pubertati fuerint proximi, his calculi fiunt. Sed & antea dictum est, calculos fieri, dum infans lac sugit. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Lapis in vesica post annum quadragesimum secundum, nisi prius existat, non fit. Has præterea dat notas Hippocrates in *lib. de Coac. Prænot. numer.* 5. quæ significant renum calculos: Renum dolor repentinus, cum urinæ suppressione, calculorum, aut urinarum crassarum mictionem significat.

Curatio vero tale habet prognosticum, quale scribit Hippocrates in *libr.* 6. *Aphor.* 6. Renum, & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur. Sed in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. ait de curatione calculi in vesica: Calculosi ita figurati, ut lapis ad urinarium meatum non illabatur, facile mingunt. Et *num.* 5. Tremores senioribus in febre fiunt; atque sic comparentes, fortassis calculos per urinam ægri ejiciunt. In *libr.* autem *de Natur. Muliebr. numer.* 96. ait: Si virgo ex lapide laborarit, semen radicis æthiopicæ in vino veteri ad dies decem dato; deinde in aqua ad dies viginti, & bis in die, multa calida lavato. Et in *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 12. recitat historiam mulieris, quæ ex utero expressit lapidem asperum magnitudine verticilli fusi.

CALIGO.

Caligo dicitur hoc in loco de oculis, & de sanguine. Inquit enim Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 5. Austri auditum hebetantes, caliginosi, hoc est, oculum, sive visum reddunt caliginosum. Unde Galenus in *lib.* 1. *Prorrh. Comm.* 1. *part.* 18. ait: Excæcatio, caligoque fit, cum crassus quidam humor, vel spiritus oculos invadit; sed austri, ob eorum naturam calidam & humidam, sensuum instrumenta implent humiditate.

Ex oculorum caligine sumuntur hæc prognostica. Scribitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. Lassati, caligantes, vigilantes, soporosi, exsudantes, recalescentes, male habent. Et in *lib.* 1. *Prorrh. Comm.* 1. *partic.* 18. Si in ardente febre aurium sonitus cum caligine fuerit, proveneritque in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant. At in *libr. Prog. Comment.* 3. *partic.* 30. vult Hippocrates, signum esse vomitionis spontaneæ tenebricosum aliquid ob oculos obversans. Et in *libr.* 2. *Prædict. num.* 28. scribitur: Caligines, & nubeculæ, & cicatrices subalbicantes læviganrur, ac delentur, si non vulnus aliquod in eo loco accesserit, aut prius cicatricem habuerit, aut unguem pterygion dictum. Et propterea manifestum fit, caligines alias facile esse delebiles, alias minime. Caligo porro dicitur sive de sanguine, sive de aliis humoribus, ac spiritibus, ut apparet in *libr. de Virg. Morb. num.* 2. ubi scribitur: Præ caliginositate timet, ac formidat.

CALIDUM, & CALOR.

Ut placet Galeno, calidum dicitur substantia nostri corporis aerea, hoc est, calida, & humida. Aliquando hoc verbum *calida* significat aquam calidam; & quandoque *calidum* significat ignem elementarem, quandoque *calor* significat febrem; & hæc omnia sæpe reperiuntur in libris Hippocratis. Ex quibus etiam accepimus, tres esse calores; naturalem scilicet sive innatum, non naturalem, qui debite adhibitus maxime confert, & præternaturalem, qui est vel febris, vel calor malum aliquod comitans. Sed observanda est caloris distinctio sequens, antequam Hippocratis sententias proferamus.

Du-

Duplex est caloris distinctio; altera sumitur ab ejus principio processivo, altera ab ipsius essentia. Primo modo calor est duplex; nempe simplex, & compositus. Simplex est & cœlestis, & elementarius. Sed elementarius est qualitas prima elementi ignis, ipsius formam inseparabiliter concomitans. Hic non est generativus, immo corrumpit; tamen confert ad materiæ præparationem alterando, transmutando, ut forma introducatur in eam, veluti caliditas, & frigiditas in susceptionem formæ ab anima artificis gladii. Cœlestis vero calor vivificat, & in esse conservat omnium viventium germina, nunquam consumptionem, nec perniciem inducens. Hoc in spermate omnium existit, & vocatur calidum, quod est instrumentum immediatum animæ vegetativæ. Secunda distinctio est, quod ab esse cœlestis, & elementaris caloris exurgit calor alius, qui est calor vegetabilium; nam alter horum est veluti præparativus materiæ, alter dativus quasi formæ. Hic calor est duplex, & dicitur calor complexionalis, sive innatus, & in omnibus membris diffusus, & potissimum in corde. Ex hujus, qui in corde est, virtute, alius generatur ut fluens, & ad membra diversa discurrens, ex quo & ex innato oritur tertius, qui ceu forma membrorum existit; quo mediante, & animæ virtute, membra omnem suam peculiarem perficiunt actionem, atque sustinent passionem. Calor innatus dicitur & naturalis. Non naturalis vero, qui fit ex rebus sex non naturalibus, veluti ex cibis, & potibus, motu, aere, & hujusmodi. Hic, dum regitur a calore naturali, dicitur naturalis; cum vero superat, ac vincit, dicitur præternaturalis. Verum aliquo calore opus est naturæ, ut aperiat, & extendat partes, nisi fuerint siccæ; quæ siccitas resistit extensioni. Sed antequam aperiat, calefacit, deinde aperit, postea separat subtile a crasso; postea siccat, sed prius extendit.

Nunc vero quis sit locus, quænam sint caloris innati opera propria, audiamus Hippocratem. Scribitur in *lib. de Corde num.* 5. insitum a natura ignem non esse in dextro cordis ventriculo, sed in sinistro. Et in *libr. de Carnibus num.* 7. Calidum plurimum in venis, ac corde inest; & propterea spiritum cor trahit, utpote quod omnium intra hominem membrorum calidissimum existat. Et subdit: Cor, & venæ cavæ semper moventur; & plurimum calidi, hoc est in arteriis, inest; & propterea spiritum cor trahit ex omnibus in homine maxime calidum existens. Hæc eadem dicit in *lib.* 1. *de Diæta*, sed obscure, & ænigmatice, ubi explicat caloris innati operationes; & per hunc anima, mens, prudentia, augmentum, motus, permutatio, somnus, & vigilia cognoscuntur.

Subjectum vero caloris, ut ait Hippocrates in *libr. de Carnibus num.* 10. est humidum; absque enim humido calor innatus consistere non potest. Alimentum ipsi frigidum existit; tamen & frigidum, & humidum superatur a calido, nam ab ipso humidum diffunditur.

Sed ad operationes caloris innati transeamus. Legitur in *libr.* 1. *Aphoris.* 14. Qui crescunt, plurimum habent calidi innati; plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur. Senibus autem parum innati calidi inest; paucis propterea fomitibus egent, quia a multis exinguuntur. Hanc etiam ob causam febres senibus non similiter acutæ fiunt; frigidum enim eorum corpus. Et *Aphor.* 15. Ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi; quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda, etenim tunc calor innatus plurimus est, unde & plurimis egent alimentis; indicio sunt ætates, & athletæ. Et in *libr. de Carnib. numer.* 1. demonstrat, calorem cœlestem immortalem esse, & cuncta intelligere, & videre, & audire, & scire omnia, utpote qui cum elementari conjunctus ad nostri corporis compositionem, & ab anima directus sit, omnium actuum dictorum causa. Ad caloris innati revocationem scribit Hippocrates *libr.* 5. *Aphorism.* 21. Est autem ubi in distentione sine ulceratione, juveni bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multa perfusio calorem revocat; calor autem hæc solvit. Non naturalis vero calor est is, qui membra juvet, sumptus ex sex rebus non naturalibus, & intra corpus, vel extra applicitus. Et is fit, ut in *libr. de Officina Medici num.* 9. legitur, qui manum non lædat tactu; sed non sæpius eo utatur. Calidum enim, ait Hippocrates in *libr.* 5. *Aphorism.* 16. ubi quis sæpius eo utatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, nervorum incontinentiam, mentis torporem, profluvia sanguinis, animi defectionem; hæc ad quæ mors. Et *Aphorism.* 22. recitat quæ bona afferat, & ait: Calidum suppuratorium, non in omni ulcere magnum ad securitatem indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem sedat, rigores, convulsiones, & distentiones mitigat; & ex his, quæ ad caput attinent, ejus solvit gravitatem; plurimum autem confert ossium fracturis, sed nudis præcipue, eorumque maxime, qui in capite ulcera habent, & quæcunque a frigore moriuntur, vel ulcerantur, & herpetibus exedentibus; sedi, pudendis, utero, vesicæ, his calidum amicum, & judicans, frigidum inimicum, & perimens. Recitat tandem in libello *de Humid. Usu* plurima caloris commoda. Verum tibi sit cordi, ut in eodem libello *numer.* 2. scribit: Nec calida ulterius pergat, ut urat. Judicat autem de his ægrotus ipse, exceptis mutis, aut leviter syderatis, aut stupefactis, aut velut in vulneribus perfrigeratis, aut nimio dolore vexatis; his enim hæc sensu non percipiuntur. Quæ vero incommoda auferat calidum, quibusque membris, itidem in eodem libello leguntur. Sed, ut scriptum est in *lib. de Affect. num.* 2. calefactio curat capitis dolorem. Et in *libr. de Inter. Affect. numer.* 25.

colliquat pinguedinem. Et in *lib. de Carnib. n.* 4. diffundit. Et in *lib. de Locis in Hom. n.* 39. aperit, ac plura efficit, quæ omittimus. Cum vero non calor naturalis simul cum humore suo vicerit calorem, calefaciet corpus calore non naturali, vel aliquod membrum corporis, vel aliquam membri particulam. Deinde, ut legitur in *lib.* 1. *de Morb. num.* 25. membrum illud, vel particula nimium calefacta, siccatur; siccata autem trahit, ut in *libr.* 1. *de Morb. num.* 11. legitur. Unde in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Commentar.* 4. *particul.* 1. Febris ardens fit, cum venulæ tempore æstivo exsiccatæ, acres, & biliosas, quæ tenues sint, trahunt ad se humiditates, quas ichoras vocant. Idem affirmat in *lib.* 1. *de Morb. num.* 13. sic: Pulmo calefactus siccatur, & trahit ex vicinis partibus. At in eodem *libr. num.* 16. sic: Caput calefactum trahit; velut in *lib.* 2. *num.* 11. scribitur: Sic venula calidissima secernit; ut apparet in *lib.* 6. *de Morb. Pop. section.* 6. Nec affirmandum est, calidum morbi esse causam; inquit enim Hippocrates in *lib. de Veter. Medic. num.* 30. Ego hoc maximum signum esse puto, quod non propter calidum simpliciter homines febricitent, neque hoc fit simplicicer afflictionis causa, sed est amarum ac calidum idem, & calidum ac acidum, & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum. Hæc itaque sunt, quæ lædunt, si simul adest autem & calidum robore participans, nimirum ducens, & exacerbans, & augens simul cum illis, verum nullam potentiam majorem, quam convenit, habens. Hæc videant medici nostræ ætatis. Et propterea quod calor præternaturalis facit morbum, inquit Hippocrates in *lib.* 4. *Aphor.* 39. *&* 40. Qua parte corporis calor, aut frigus, ibi morbus. Et ubi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel calor alter ex altero fiat, longitudinem morbi significat.

CALLUS.

Callosa durities fit quandoque in pulmone, si quid in ejus vias delatum fuerit ex insuetis vel in potu, vel in spiritu, ac sanguinis transitu. Hinc velocitas, ac difficultas spirandi oboritur, cum neque emittere, neque attrahere spiritum facile possit; unde fiunt anhelationes, & tabes siccæ. Hæc in *lib. de Ossium Natura num.* 19. *&* 20. Ob callos quoque uteri genituram non suscipiunt. Nam scriptum est in *libr. de Sterilibus numer.* 26. Cum uteri genituram viri eructant tertia die, necesse est mulieris, quæ hæc patitur, uteros callo repletos esse. At calli expulsio quomodo fiat, ibi lege. Fiunt & calli circa articulos tophacei in podagricis; legitur enim in *libr.* 2. *Prœd. num.* 15. De podagricis hæc dico. Quicunque aut senes sunt, aut circa articulos callos tophaceos concretos habent, aut ærumnose vivunt, ac siccam alvum habent; hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum ego novi. Callo etiam ossa obducuntur fracta, ut ait Hippocrates in *libr. de Artic. numer.* 16. his verbis: Coalescit clavicula cito, itemque alia ossa laxa; celerem enim calli obductionem talia faciunt. Et in *libr. de Alim. numer.* 12. Medulla alimentum ossis, propterea callo obducuntur.

CALVARIA.

De Calvaria rupta hoc accipe prognosticum ab Hippocrate in *libr. de Cap. Vulnerib. num.* 1. Nullum capitis vulnus leviter contemni debet. Ac subdit: Ulcus incrudescens non parum molestiæ exhibet, & aliquando etiam febrem inducit, & medico quidem negotia, & ægroto periculum non minus affert. Verum hoc multo magis contingit, si calvaria, & cerebri membranæ rumpuntur. Et propterea scribit in *libr.* 7. *de Morb. Popul. num.* 58. Philotimi filius puber venit ad me in lechina, calvariæ os habens medicina destitutum; in quo videbam occultas ratiocinationes non esse constantes.

CALVITIES, & CALVUS.

Hippocrates aliquando appellat calvitiem capillorum defluvium, quod fit a vitiosis humoribus, ut in *libr.* 6. *Aphoris.* 34. Quicunque calvi sunt, his magni varices non fiunt; quibus vero calvis varices magni superveniunt, hi rursus capillati fiunt. Sed in *Commentar.* dicit Galenus, calvitium esse passionem insanabilem, & hanc sanari; quare calvitiem nominat, ut vult Galenus, capillorum defluxum. At in eodem *libr.* 6. *Aph.* 28. de vera calvitie sic loquitur: Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt; scilicet, ut ait Galenus, ob temperaturæ humiditatem. Verum Hippocrates in *lib. de Natura Pueri num.* 18. *&* 19. inquit: Quicunque autem calvi fiunt, hi sane pituitosi sunt, & pituita in capite ipsorum simul cum coitu agitata, & calefacta, ad cuticulam allabens, pilorum radices exurit, & defluunt pili. Eunuchi propterea calvi non fiunt, quod vehementem motum non faciant, neque pituita in coitu calefacta pilorum radices exurit. Et idcirco in *libr. de Struct. Hominis numer.* 4. legitur: Calvities ex caliditate provenit, hoc est, ex pituita in coitu calefacta. Tamen in *libr.* 2. *de Morb. Popular. section.* 6. inquit Hippocrates: Quorum pectora bile generant, balbi, furiosi, & calvi sunt. Et dicit ante: Caput parvum habens, neque balbus esse poterit, neque calvus, nisi fuerit glaucus. In *libr.* 6. autem *section.* seu *Comment.* 3. *part.* 1. Cerebri consumptio, & propterea calvities. Ubi Galenus exponit: Cum cerebrum se ipso minus plurimum fit (quod illis evenit, qui illud natura siccius habuerint) tunc ab ossibus superjacentibus recedit. Cæterum curationem nos docet in *lib.* 2. *de Morb. Mul. n.* 67. & ait: Si capilli defluant, ladanum cum rosaceo aut anthino unguento terito, & cum vino illinat; aut terram cimoliam cum vino, aut rosaceo, aut omphacino, aut acacia; si ve-

si vero calva facta fuerit, cominum impone, aut stercus columbinum, aut raphanum tritum, aut cum cæpa confricet, aut cum beta, aut cum urtica.

CANCER.

Cancer appellatur animal, & morbus. Si fluxus muliebris, ut scribit Hippocrates in *libr. de Natura Muliebr. num.* 84. oboriatur, cancros fluviales in vino suffocato, & vinum bibendum dato, & quæ siccant suffito, & apponito. At cancer morbus alius est præsens, alius futurus imminet. Et præsens, alius occultus, alius minime. Causam vero cancri si quæras efficientem, hæ profecto multæ possunt esse. Sed Hippocrates in *libr. de Fract. num.* 12. unam explicat, & inquit: Fieri etiam possunt venarum sanguifluarum livores, venarum nauseæ, & cancerationes ex compressione; fieri autem possunt hæc absque alia corruptione. Et in *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 10. Eudemus in Larissa hæmorrhoidas habebat fortes, & diuturnas, & alvus turbata biliosa egerebat, & hæmorrhoides intumescebant. Et subdit: Huic cum venter non probe haberet, sed adhuc curatione indigeret, manus hæmorrhoidibus admotæ sunt, & vomuit; postea, cum cancer successisset, febris irruit, & non dimisit antequam occideret. Cancri vero fiunt hominibus, hoc est mari, & fœminæ, in ætate constitutis; propterea quod ait Hippocrates in *libr.* 2. *Prædict. num.* 18. Viris, idest hominibus, ceria Græcis dicta, ad modum favi concreta, horrenda, & cancri occulti submersi fiunt. Et subdit: Senibus cancri & occulti, & summas partes occupantes, & commoriuntur. Sed ad signa est transeundum. Hæc notantur futuri cancri in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 23. & 24. hoc pacto: Uteri modico tempore fortiter contrahuntur, & osculum ipsorum reperire non datur, adeo omnia contrahuntur, ac resiccantur; & in mammis tubercula dura fiunt. Hæc non fiunt suppurata, sed semper duriora, deinde ex ipsis oriuntur cancri occulti. Cum autem cancri futuri sunt, prius ora amarescunt, & quicquid ederint, omnia amara esse videntur; & alias ibi lege notas, ac curationem. Et in eodem *libr. numer.* 48. Cum mulieri uteri duri facti fuerint, & ad pudenda exierint, dura fiunt inguina, & ardor in inguinibus est, & omnia cancerantur. Deinde subdit curationem: Cum igitur sic habuerit, cucumeris sylvestris internam partem, & favum terito, & aquæ hemina affusa in sedem infundito, & purgetur. Hæc fere eadem dicit in *libr. de Natur. Muliebr. num.* 28. sed ait: Et purgari finito, donec purgetur. Cum autem pharmacum mulieri dederis, ammisce ad pharmacum ea, quæ uteros purgant, & quæ expellunt. In *lib.* 2. *Prædict. numer.* 21. dat prognosticum, & curam sic: Herpetes minime omnium ulcerum, quæ depascendo proserpunt, periculosi fiunt; verum maxime difficulter submoveri possunt, quemadmodum cancri occulti. In omnibus autem talibus febrem supervenire una die confert, & pus quam albissimum ac crassissimum. Commodat & corruptio nervi, aut etiam ossis, aut etiam amborum tum in profundis, tum in nigris putredinibus. Nam in corruptionibus pus multum fluit, & putredines solvit. Et in *lib.* 6. *Aph.* 38. inquit: Cancros occultos, hoc est non ulceratos, vel absconditos in corporis profundo, melius est non curare, idest non tentare, ut ad sanitatem perducantur; curati enim citius pereunt, non curati vero longius tempus perdurant. Verum, ut ait Galenus in *Comment.* eam adhibere providentiam tutius est, quæ passionem ipsam mollire, ac mitiorem facere possit, tum præcipue, cum adest exulceratio. Lege *Carcinoma*.

CANIS.

Sic canis dicitur animal, & imago cœlestis. Caninæ carnes calefaciunt, ac siccant, & robur inducunt, non tamen alvo secedunt; ut legitur in *lib.* 2. *de Diæta num.* 16. Sed de cane astro scribit Hippocrates in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 30. & inquit: Oportet & astrorum exortus considerare, præcipue canis, deinde arcturi, & plejadum occasum. Morbi enim in his maxime diebus judicantur. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 5. Sub cane, & ante canem difficiles sunt purgationes.

CANITIES.

Scribitur in *lib. de Natur. Pueri numer.* 19. Cani ob id fiunt, quod longo tempore pertranseunte in homine humiditate, albissimum ejus secernitur, & ad cuticulam allabitur, & pilus albidiorem humiditatem trahens, albidior fit quam priori tempore, itemque ipsa cuticula, præsertim ubi cani sunt, albidior alia evadit. Et quicunque ex nativitate canum quid in capite habent, etiam illis cuticula summa, ubi cani sunt, reliqua albidior existit; illic enim albissima est humiditas. Qualemcunque vero humiditatem caro attraxerit sive albam, sive fulvam, seu nigram, tali colore etiam pilus inficitur.

CANTHARIS.

In *lib. de Inter. Affect. numer.* 39. Ad morbum regium quemdam exhibentur cantharides sine alis, & capite, quatuor, tritæ, & in vini albi hemina dimidia dilutæ, modico etiam melle affuso. Et in *libr. de Nat. Muliebr.* & *de Morb. Mulier*, ac *de Sterilit.* paratur medicamentum e cantharidibus ad menses ciendos. Et in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Commentar.* 4. *particul.* 122. describitur poculum hydropi ex cantharidibus. Et ibi Galenus vituperat tale poculum, citans medicum quemdam audacem, qui eas hydropi dederit, qui mortuus est; deinde alteri ita propinavit, & is similiter periit.

CA-

CAPRA.

In *libr.* 2. *de Diæt. num.* 15. Caprinæ carnes bubulis sunt leviores, & magis alvo secedunt. Comitialibus hæ carnes non dantur, propterea quod capræ hoc morbo frequentissime corripiuntur. Si enim caput ipsarum, ut scribitur in *lib. de Morb. Sacro num.* 13. dissecueris, reperies, cerebrum humidum esse, & sudore refertum, & male olens; humiditas enim in causa est hujusce morbi. Verum capræ Syriæ casei ad lac augendum maxime commodæ sunt, ut legitur in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 73. Caprinæ carnes omnia, quæ in bubulis insunt, habent mala; sicut scriptum est in *lib. de Victu Acut. num.* 60.

CAPI.

A quartanis capti, non admodum a convulsionibus capiuntur. Si vero prius capiantur, & quartana supervenerit, liberantur. Hæc in *lib.* 5. *Aphoris.* 70. ubi Galenus inquit: Meminit Hippocrates nunc de tali convulsione; nam verba *capti*, & *capiuntur* longitudinem temporis ostendunt. Sed in *libr.* eodem *Aphorism.* 30. scribitur: Mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale est.

CAPILLUS.

Scriptum est in *lib. de Carnib. num.* 15. Capilli sic nascuntur: ossa sunt, & cerebrum, a quibus tale augmentum venit, utpote glutinoso circum circa existente, quemadmodum & nervis pinguitudinis nihil inest. Si enim pinguitudo affuisset, ex calido sane exusta esset. Et ubicunque in corpore glutinosum est, ibi pili a calore fiunt. Et in *lib. de Natura Pueri numer.* 16. Simul cum unguibus etiam capilli in capite radicantur. Et *num.* 17. Pilorum natura hoc modo se habet. Oriuntur maximi ac plurimi, qua corporis parte cuticula rarissima est; & ubi pilus moderatum humorem in alimentum habet, & ubi cuticula posterius rara fit, ibi etiam pili posterius nascuntur, velut in mento, & in pube, & sic ubi alias pili nascuntur. Simul enim, ut genitura prodit, etiam caro rarescit, & cuticula, & venæ aperiuntur magis, quam priori tempore. Cur autem majores sint capilli, quam pili, declarat in *lib. de Glandul. numer.* 7. & ait: Cerebrum simile est glandulæ. Sed majus est cerebrum, quam aliæ glandulæ, & capilli etiam majores, quam alii pili. Majus enim est cerebrum, & in amplo spatio in capite situm est. Pituita porro est causa capillorum defluxionis, ut facile percipi potest in *libr. de Inter. Affect. num.* 50. Sic & humorum corruptio, & alimenti defectus, ut sentit Hippocrates in *lib.* 5. *Aphorism.* 11. qui ait: Qui tabe molestantur, si sputum, quod extussiunt, grave olet injectum carbonibus, & capilli a capite defluunt, lethale. Ubi Galenus in *Commentar.* ait: Quoniam & maximus alimenti defectus ostenditur, atque aliquando humorum corruptio. Et de capillorum situ, & colore sic legitur apud Hippocratem in *lib. de Struct. Hominis num.* 4. Crispos capillos habere, calidioris capitis signum est; at recti crines ex supervacuo, qui in capite est, humore fiunt. Flavedo capillorum ex flava bile. In *libr. de Aere, Aquis, & Locis num.* 55. Qui loca concava, pratensia, & æstuosa habitant, ventosque calidos plus sentiunt, quam frigidos, & aquis utuntur calidis, hi magni quidem esse non possunt, neque bene compositi & longi ac erecti, sed in amplitudinem a natura producti, carnosi sunt, & capillis nigris; immo & ipsi toti nigri magis quam albi, & qui minus de pituita habent, quam debile. In *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 7. vel *Comm.* 7. *part.* 1. Et magnos magis, quam parvos oculos habebunt, & plurimi rectos capillos, & nigros. Ubi Galenus *Comm.* ait: In hac aquilonari constitutione adeo caliginosus erat is spiritus, qui ex capite manabat, ut etiam capilli nigri essent, adeoque humidus, atque excrementis abundans, ut recti etiam fierent. In vulnerato autem, ut scribit Hippocrates in *lib. de Capitis Vuln. num.* 10. & capillos considerare oportet circa ulcus, an dissecti sint a telo, & an intus sint in vulnere; quod si est, periculum est, os carne nudum esse. Itaque dicere oportet, os aliquam læsionem a telo habere. Ad capillorum porro defluvium legas superiori loco, in quo de calvitie agitur. Sed hunc aphorismum de non veris capillis scribit Hippocrates in *lib.* 4. *Aph.* 76. Quibus in urina, crassa existente, caruncula parvæ, aut veluti capilli una exeunt, his a renibus excernitur. Galenus autem in *Comm.* eos, qui veluti capillorum consistentiam accipiunt, non esse renum substantiam, asserit, sed humorem in renibus ustum.

CAPUT.

Hominum capita, ut sentit Hippocrates in *lib. de Cap. Vulnerib. num.* 1. nihil inter se similiter habent, neque suturæ capitis in omnibus eodem modo consistunt; ubi lege sic de osse capitis, *numer.* 2. Duplex est os juxta medium caput, &c. ibique ex eo de ossium capitis natura, & capitis figuram ex suturis, & horum numerum collige. Figura vero capitis quædam est cava, quædam minus, & alia longa, & alia acuta, & alia magna, alia parva; aliqua pars ipsius capitis est inanis, aliqua plena, & alia pars est ante, alia retro, & quædam dextrorsum, & quædam sinistrorsum. Quod vero cavum sit caput, dicit Hippocrates in *lib.* 4. *de Morb. numer.* 2. his verbis: Ex his maxime cavi sunt, caput, & splen; nam in hoc ipso maxima amplitudo est. Et in *lib.* 7. *Aphor.* 51. Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quod in capite est, inani; aer enim intus contentus, extra erumpit. In *Commentar.* ait Galenus: *Calefacto eo, quod est in capite, inani* maxime audiendum est de eo, quod est in ventriculis cerebri, & de illo, quod ipsum ambit exterius.

terius. De longis capitibus loquitur in *lib.* 2. de *Morb. Popular. section.* 1. & ait: Consideranda etiam sunt longa capita ex vivendi ratione, & cervices longæ. At de acuto capite sic dicit in *libr.* 6. *de Morb. Popul. section.* 1. Acutum habentes caput, qui quidem validam habent cervicem, robusti sunt tum alias, tum ossibus. De capite magno, & parvo hæc explicat in *lib.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. Caput magnum, oculi parvi, balbi, iracundi sunt. Et subdit: Magnum caput, oculi nigri, & magni, nasum crassum, & simum habentes, boni. Et oculi ravi, magni, caput magnum, cervix tenuis, pectora angusta, congrue adaptati hominis sunt. Caput parvum habens, neque balbus esse poterit, neque calvus, nisi fuerit glaucus; & hæc pauca de natura capitis. Locus vero capitis declaratur in *libr. de Gland. numer.* 5. & ait: Caput supra collum situm est sursum, cavum, ac rotundum existens. Sed ratione loci, & situs, & complexionis ejus, est radix omnium morborum, ut legitur in *Aepistol.* Hippocratis. Et in *libr.* 4. *de Morb. num.* 14. sic inquit: Caput, & splen maxime sunt morbis obnoxia. Tamen sanum est, quod plures habet suturas, ut legitur in *libr. de Loc. in Homine num.* 10. Sanissimum vero caput habebit fœtus, si cerebrum probe, ac moderate purgatum fuerit, & neque plus, neque minus, quam oportet, defluxerit. Si autem amplior colliquatio a toto cerebro facta fuerit, morbosum caput augescens fœtus habebit, & sonitu plenum, & neque solem, neque frigus tolerabit. Hæc dicit Hippocrates in *libr. de Morb. Sacro num.* 7. & ideo scribitur in *libr. de Aere, Aquis, & Locis num.* 3. Si hyems frigida sit, homines capita humida, ac pituitosa habere par est, & ventres ipsorum frequenter exturbari pituita a capite influente, & formas ipsorum utplurimum debiliores esse, ipsosque ad edendum ac bibendum non appositos esse; nam qui capita debilia habent, non sunt boni potores. Crapula enim magis gravat: Et subdit *numer.* 5. Primum aquæ & duræ, & frigidæ utplurimum dulcescunt. Homines vegetos, & siccos esse, necesse est; & plures, ventres infernos, crudos, ac duros habere, supernos vero fluidiores, biliososque magis, quam pituitosos esse; capita vero sana, ac dura habent. At hæc de locis ad ventos frigidos inter occasum solis æstivum, & orientem æstivum sitis. Ex quibus verbis colligimus capita sana dici, quæ plures habent suturas, quæque calida sunt, & sicca. Tamen caput, quia sursum est cavum, ac rotundum, humiditatem ex reliquo corpore complectitur, & corpus simul vapores omnis generis sursum in caput emittit, quos caput rursus retro dimittit; non enim immorari, ac manere possunt, id quod influit, non habens ubi sedem firmet, nisi sane caput ægrotet; tunc enim non remittit, sed retinet. Sic scribitur in *lib. de Gland. num.* 5. Præterea, ut scriptum est in *libr.* 4. *de Morb. num.* 13. & 14. Caput, cor, & splen de omnibus humoribus participant. Unumquodque tamen, si non ægrotet, plurimum de suo humore participat juxta suam ipsius naturam, caput pituita, cor sanguine, splen aqua. Ægrotant autem ab his, quæ a natura sunt humoribus, cum plus, quam opportunum est, accesserint; itemque ab aliis humoribus. Venæ enim in ipsis crassæ, ac multæ sunt, & ipsa quoque venosa sunt, ac cava, ut & aliis humoribus recipiendis capacitas in ipsis fit, paullatim nimirum accedentibus; & ad eum humorem, qui a natura inest, se ammiscentibus. Si vero repletæ fuerint isthinc humore venæ, ab ipso sane in illis morbus oboritur.

Hoc quidem pacto ægrotat caput. Cum vero attractas humiditates caput remiserit, facit morbos; & hoc, cum in infernas corporis partes redundantiam ac superfluitatem suam ablegarit. Fluxiones porro de capite usque ad secretionem contingunt per aures secundum naturam, per oculos, per nares; atquæ hæ tres sunt, & aliæ per palatum in guttur, & in gulam, & aliæ per venas in medullam spinalem, & in sanguinem; quæ omnes septem numero existunt. Hæ fluxiones cerebri sordes ac purgamenta discedentes existunt, & si non discesserint, morbus ipsi inde oboritur. Sic autem & reliquo corpori aliqui morbi accedunt, si intro abierint, ac discesserint hæ fluxiones, & non foras. Et rursus turbatio multa oboritur, si hianter ac affatim attrahat, & acrem quidem fluxionem cerebrum demittat, quæ fluxio corrodit, & exulcerat. Et si id, quod cerebrum influit, copiosum fuerit, fluxio descendens non desinet, donec multitudinem influentis exhauserit; atque sic id quod influit foras demittens, & aliud suscipiens, ac semper in consimili statu consistens, & humores trahit, & morbos facit. Ambo autem magno tædio, ac molestia naturam frangunt, quæ si fuerint affecta, dolorosa afflictio existit. Affectiones enim naturæ sunt prædictæ fluxiones, & multitudinem moleste ferunt, & morsum ac rosionem percipiunt, ex eo quod præter rationem, & non consuetum existit. Hæc leguntur in *libr. de Gland. num.* 7. *&* 8. quæ confirmat in *lib.* 2. *de Morb. num.* 1. ubi ait: Cum caput nimium incaluerit, liquescit in ipso pituita; locus enim pituitæ, ut dictum est, est caput; liquescens autem secedit partim ad nares, partim ad os, partim per venas, quæ ducunt ad pudendum. Et subdit: Cæcutiunt autem, cum ad venas in oculis pervenerit pituita. Hæc præterea habes in *lib. de Locis in Homine num.* 18. ubi legitur: Fluxiones de capite septem sunt, in nares, in aures, in oculos, atque hæ ob oculos conspicuæ existunt. Postquam autem in thoracem fluxio præ frigore facta fuerit, bilis fit; magis autem in thoracem præ frigore fluit, propterea quod facilis est fluxio ad guttur, utpote non contectum. Et subdit: Et suppurati fiunt, cum in thoracem

racem fluxerit, itemque tabidi. Cum vero in medullam fluxio contigerit, tabes occulta, ac inconſpicua oboritur. Cum autem retro ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit. Et *numer.* 19. Si autem modicus fluxus fuerit, coxendicum & articulorum diuturnam affectionem facit, ubi fluere ceſſaverit; nam ut modicus & undiquaque ab omnibus fortioribus depulſus, ad articulos refugium facit. Et *num.* 20. Fluxio fit in nares, cum intumuerint, & pituita plenæ fuerint, atque ea compacta. Et *num.* 21. Ubi in oculos fluxio proceſſerit, oculi inflammantur, & tument. Hæc eadem quoque habes in *libr. de Veter. Medic. num.* 31. 32. *&* 33. ubi legitur: Fluxiones, in fauces delabentes, raucedines efficere, anginas, eryſipelata, peripneumonias. In *lib. de Inter. Affect. numer.* 12. Fluxio in pulmonem facit tabem. Et in *lib. de Aere, Aquis, & Locis num.* 4. Ubi quinquageſimum annum tranſgreſſi fuerint; defluxiones, ex cerebro accedentes, homines ſemiſyderatos faciunt, ubi caput derepente inſolatum, aut frigore correptum fuerit. Sed & trahit caput, ubi fuerit calefactum; percaleſcit autem a cibis, & ſole, & frigore, & laboribus, ac febrili calore. Cum vero calefactum fuerit, tenuiſſimum ex corpore ad ſe ipſum trahit; ubi vero traxerit, rurſus id ad corpus deſcendit. Hæc in *libr.* 2. *de Morb. num.* 11. Humor vero, qui a capite fluit, inquit Hippocrates in *libr. de Vict. Rat. Comm.* 4. *partic.* 20. *&* 27. eſt duplex; craſſus ſcilicet & pituitoſus, acris vero & mordax, qui participat de humido, ſalſo, amaro, & acri. Sic quoque legitur in *libr. de Veter. Medic.* loco citato. Quæ vero ſint capita ſana, & quæ morboſa, & quæ fluxiones, & quot ab his procedant, & per quas vias, & quos pariant morbos, dictum ſit.

Nunc reſtat, ut agamus de morbis capitis, deque ſymptomatibus, prognoſticiſque. Morbi, qui in capite ſunt vel fiunt per ſe, vel in caput ex aliis partibus recurrunt, vel ex capite ad alia membra deſcendunt. Affectus, qui capitis ſunt proprii, aut totum occupant, aut partem; & qui tenent partem, aut afficiunt partem anteriorem, aut poſteriorem, aut dextram, aut ſiniſtram, aut verticem, aut ſuturas, & oſſa, aut cutem. Et hi affectus ſunt vel capitis mala qualitas abſque materia, vel cum materia. Atque hinc fit horror capitis, tremor, gravedo, dolor, pulſus, vertigo, torpor, rigor, & febris, tumor, & craſſities cutis, oſſis caries, & fractura, diſſolutio, ulcus, & ab extrinſecis cauſis vulnus, ictus. De capitis læſione a malis qualitatibus nihil eſt, quod dicam, propterea quod manifeſtum fiet in his, quæ a materia fiunt; idcirco dicamus: Si caput prægnantis pituitoſum fuerit, & pituita acris in ventrem deſcenderit, febrem inducit, ut legitur in *lib.* 1. *de Morb. Mul. num.* 41. Sic, ſi caput nimium fuerit calefactum, ad refrigerandum terra figulina confert, quemadmodum ſcriptum eſt in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 1. Capite incaleſcente, ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. num.* 1. urinæ multæ emittuntur. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 3. Capita humida, ac pituitoſa homines habere, par eſt, hyeme frigida. Et in *Coac. Prænot. num.* 3. Caput, & pedes, & manus perfrigerari, alvo & lateribus calidis, malum eſt. Et in *lib. Prænot. num.* 8. Caput, & manus, aqua intercute laborantibus, ſi frigida ſint, malum eſt, ubi venter, & latera calida ſunt.

De gravedine ſcribit Hippocrates in *libr.* 3. *Aph.* 5. Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput gravantes. Et *Aph.* 17. Auſtrinæ conſtitutiones diſſolvunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita gravant. Et in *libr.* 5. *Aph.* 28. Suffitus aromatum muliebria ducit; ſæpius vero & ad alia utilis eſſet, niſi capitis gravitatem faceret. Et in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 27. ſcribitur: Corrupto ſanguine, nequeuntibuſque ſpiritibus naturales pertranſire meatus, infrigidationes fiunt ob ſtationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulſiones. Et in *lib.* 4. de *Morb. Pop. num.* 22. In Cranone Lycino grammatico ex febre bilioſa, ex ſplene, capitis gravitas. In *lib.* 2. *de Morb. num.* 4. Gravitas fit, quod copioſior ſanguis eſt in capite, & turbulentior ac morboſior, quam intrinſecus. Ex his quidem facile cognoſcimus, cauſas gravedinis capitis eſſe vapores, vel humiditatem proprii loci, vel aliunde petitam. Prognoſtica vero, quæ accipiuntur ex libris Hippocratis, ſunt hæc. In *libr. 6. de Morb. Popul. ſect.* 2. vel *Commentar.* 2. *particul.* 41. *&* 42. ſic ſcribitur: Splen durus, non ſuperne, ſed inferne rotundus, latus, craſſus, longus, tenuis longus, minus capitis gravedine laborantibus. Ubi Galenus ait: Nihil nos poſſumus aliud intelligere, niſi quod ea, quæ lieni dicta ſunt accidere, minus detentos gravedine capitis arripiant. Quia, ut ait Ruffus, & Sabinus, per gravedinem purgatur ſanguis, & propterea nihil in ſplenem pervenit; vel dicas: In quibus humor pituitoſus, aut tenuis, aut aquoſus colligitur, cujuſmodi ſunt qui capitis gravedini ſunt obnoxii, his non admodum tumores præter naturam in liene conſiſtunt, qui melancholicos, craſſoſque ſequuntur humores. Et in *ſect.* 3. vel *Comment.* 3. *partic.* 10. Minus his, qui ex capite gravedine ac raucedine laborant, ubi febre correpti fuerint, recidivæ (velut puto) fiunt. Quoniam, ut ait Galenus in *Comment.* febris, quæ gravedinibus, & raucedini ſupervenit, earum concoctionem firmiorem, & certiorem efficit, ut quamvis in aliquo mox ægri delinquant, non tamen ita facile recidunt. Et in *libr.* 2. *de Morb. num.* 49. Capitis gravitas, & aurium ſonitus fit tabidis, poſtquam locum acclivem conſcenderint. Et in *lib. de Coac. Prænot. num.* 2. Cum capitis gravitate ſurditas, & præcordii intenſio, & ad ſplendorem turbatio, ſanguinem profundit. Et ſupra eodem *numer.* 2.

Capi-

Capite gravati, juxta sinciput dolentes, vigiliis infestati, sanguinem effundunt tum alias, tum si quid ad collum se extendat. Et *numer.* 3. ejusdem libri: Capite gravatis, horrorem habentibus, lassitudine affectis menses erumpunt.

Sed ad curationem veniamus. Dicit Hippocrates in *libr.* 5. *Aphor.* 22. Calidum ex his, quæ ad caput attinent, ejus solvit gravitatem. Hæc eadem affirmat in *lib. de Humid. Usu.* Sed & gravedines morbos quosdam solvunt, ut scribitur in *libr.* 2. *Prædict. num.* 36. his verbis: Quibus dolores circa caput & frontem ex magnis ventis fiunt, & ex frigoribus, cum vehementer calefacti fuerint, eos gravedines maxime perfecte liberant; prosunt autem & sternutationes, & muci in naribus oborti, magis quidem sua sponte; sin minus, coacte. Gravedines autem fiunt perfecte, adeo ut & tusses succedant, & sternutationes succedentes, si dolores non sedaverint, necesse sit, tubercula, & decolorationes his succedere. Et *libr.* 7. *de Morb. Pop. numer.* 42. Quidam post cœnam in somno horruit, mane surrexit, capite gravatus horruit, vomuit, capite gravabatur, ad noctem remisit. Et in *libr.* 4. *numer.* 16. Mulieri, ex capite fortiter gravatæ, judicatio facta est circa vigesimam; vigesima, præcordia æstuosa. Et hæc diximus de gravitate, ac gravedine capitis. Nunc tempus est, ut de dolore capitis disseramus. Dolor capitis aut fit a capite læso, vel ab aliis membris, quæ cum capite conveniunt. Hic dolor aut est in toto capite, aut in aliqua parte; deinde aut est simplex, vel cum alia passione conjunctus: & is aut antecedit alium affectum, aut sequitur, aut comitatur; & horum dolorum aliqui sunt leves, aliqui graviores, & alii fiunt in die, alii noctu. Omnis dolor fit vel a nimia calefactione, vel frigefactione intrinseca, vel extrinseca; unde fit & cum humoribus, & sine humoribus. Sic destillationes faciunt capitis dolorem; pituita, venarum repletionem humoralem. Notas, quæ dolores designant, dat Hippocrates in *lib.* 4. *Aphor.* 70. & has quidem de futuro dolore, & ait: Quibus urinæ perturbatæ, quales sunt jumentorum, his dolor capitis vel adest, vel aderit. Et in *lib.* 2. *Prædict. num.* 39. Quibus colores, dum juvenes sunt, pravi sunt ad multum tempus & continenter, non tantum morbi regii modo; hi, sive viri sint, sive fæminæ, caput dolent, & lapides, atque terras comedunt, & hæmorroidas habent. Quicunque vero multo tempore pallidi apparent, & facies in tumorem elevatas habent, eos caput dolere, sciendum est, aut circa viscera dolorem habere, aut in sede malum aliquod in se ipsis. Urinæ densæ, ut scribit Hippocrates in *lib.* 7. *de Morb. Popul. num.* 54. ac conturbatæ certum signum sunt doloris capitis, & convulsionis, ac mortis. Et in *libr.* 2. *Prædict. num.* 41. Quibus ex naribus sanguis fluit, hi alioqui sani esse videntur; hos autem, vel splenem in tumorem elevatum habere, comperies, vel caput dolere; & splendicans quiddam ipsis ob oculos obversatur. Quid vero de ipsius dolore prædicendum sit, scribit Hippocrates in *lib.* 2. *Prædict. num.* 36. & ait: Quibus dolores sine manifestis causis fiunt, & diuturni, & in toto capite, suntque ipsi & graciles, & debiles, his prædicendum est, morbum longe graviorem priore esse; si vero etiam ad collum, & ad dorsum dolor descendat, caput relinquens, & rursus ad caput recurrat, adhuc gravior fit; verum omnium horum gravissimum est, si ex capite ad collum, ac dorsum tendat. Quo autem anni tempore, ac qua constitutione fiat, docet Hippocrates in *lib.* 3. *Aphor.* 13. ubi scribit: Si vero æstas sicca fuerit, & aquilonia, autumnus vero pluviosus, & australis, dolores capitis ad hyemem fiunt. Et *Aphor.* 23. Hyeme capitis dolores, vertigines, apoplexia. Dolor porro capitis quosdam antecedit, ut legitur in *libr.* 3. *Prorrh. part.* 2. Et ex his sumuntur prognostica hæc: Si ex capitis dolore aphoniæ fiant, atque cum sudoribus febrientes solvantur, & mala repetant, diutius perdurant, & super rigere his malum non est. Et in *lib.* 6. *Aphor.* 51. Quicunque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. Et in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 6. hæc eadem confirmans, scribit: Derepente dolor occupat caput, & statim vox intercipitur, ac sui impotens fit: hic in septem diebus moritur, si non febris invaserit. Hic morbus a Galeno dicitur apoplexia. Præterea cum dolore capitis quidam sunt affectus conjuncti, ut in *libr. Prog. Commentar.* 1. *part.* 23. ubi scribitur: Qui in febre acuta, aut capitis dolore manus subinde ob vultum fert, aut frustra venatur muscas, &c. id omne malum, exitialeque est. Et in *Commentar.* 3. ejusdem *libr. partic.* 11. Capitis dolor vehemens, & continuus cum febre, si quod ex indiciis exstiterit exitiosis, lethalis admodum est; si vero sine talibus indiciis fatigans dolor, vigesimum transeat diem, & febris detineat, expectare oportet sanguinis e naribus eruptionem, aut alium abscessum ad inferas sedes; sed quoad dolor fuerit recens, expecta sanguinis eruptionem e naribus, aut suppurationem, si dolor alioqui circa tempora, ac frontem affligat. Et in *libr.* 3. *Prorrh. part.* 3. Quibus manus tremulæ, capitis cervicisque dolores, subsurdique fiunt, & nigra, densataque mejunt, his ventura expectare nigra perniciosum. Et *partic.* 8. Quibus lumborum tenues, & diuturni dolores, ad hypochondrium euntes, & ciborum aversio cum febre, dolor valens, contentusque ad caput perveniens, cito cum quadam convulsione perimit. Et *num.* 43. Capitis affecti gravitate, & sincipite dolentes, pervigilesque, sanguinem profundunt tum alias, tum si quidpiam in cervice tendatur. Et *lib.* 1. *particul.* 10. Qui in capitis doloribus æruginosos vomitus habent, vigilantque

eum surditate, cito hi vehementer insaniunt. Et *lib.* 3. *partic.* 76. In capitis dolore coma, & surditas abscessum aliquem post aures eructant. Et *particul.* 77. Hypochondrii contentio cum comate fastidioso, & capitis dolore, parotidas effluere faciunt. Dolores item capitis simul cum febre accidunt; cujus rei causam esse, scriptum est in *lib. de Flatib. num.* 13. & hæc est. Sanguinis transitus in capite magna angustia coarctantur; repleti enim sunt multo aere; cujus abundantia, ac conclusio dolorem excitant in capite; sanguis enim ipse natura calidus existens, vi coactus per angustam viam transire celerrime non potest, cum multa impedimento sint obstacula, & opilationes, quapropter etiam pulsus fiunt circa tempora. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. Qui ex rigore perfrigerantur, caput ac collum dolentes, voce destituti, insuper exsudantes, postquam se recollegerint, moriuntur. Et *ibidem*: Horrore affecti, caput dolentes, exsudantes, malignum id est. Et *ibidem*: Ex rigore, cum capitis dolore exsolutiones, perniciosæ. Et deinde: Qui ex rigore cum capitis dolore exsolvuntur, in periculo versantur. Ac præterea: Capitis dolor in morbo acuto, præcordium revulsum; non profluente ex naribus sanguine, ad phrenitidem devenit. Deinde: Febrientibus, quibus rubores sunt in facie, & dolor capitis fortis, & venarum pulsus, his sanguinis fluxio plerumque contingit. Et *num.* 2. Quibus capitis ac colli dolor est, sed & totius corporis tremula quædam impotentia, sanguinis eruptio solvit, quin & tempore hæc solvuntur. Et quibus capitis sunt dolores, & sonitus aurium citra febrem, & vertigo, & vocis tarditas, & manuum torpor, eos aut syderatos, aut comitiales, aut obliviosos fore, expecta. Et qui caput dolent, stupore correpti, delirantes, alvo suppressa, oculo ferociente, florulenti, hi in posteriorem partem convelluntur. Et capitis succussiones, oculi rubicundi, mentem manifeste emoventes, perniciosa sunt. Et capitis dolor, cum sedis & pudendorum dolore, & torporem, & impotentiam inducit, & vocem resolvit. Et qui in capitis dolore ascaridas habent, his surditas, & sopor consequens, abscessus circa aurem exsuscitat. Et qui caput dolent, stupore detenti, dolorosi, oculum rubicundum habentes, sanguinem effundunt. Et capitis concussiones, & aurium sonitus, sanguinem effundunt, aut mulieri menses deducunt tum alias, tum si juxta spinam ardor consequatur; fortassis autem dysenteriæ, fluxiones. Deinde: In acutis capitis doloribus, & in torpidis cum gravitate, convulsiones fieri solent. Et capitis dolorem solvit pus per nares, aut sputa crassa, & non olentia. Et capitis dolor moderatus cum siti cibum capiente, aut cum sudore non solvente febrem, abscessus in gingivis, aut circa aurem significat, alvo non exturbata. Et capitis dolor soporosus cum gravitate, convulsorium quid facit. Et caput dolentes, siticulosi, aliquatenus vigilantes, obscuri cognitu, impotentes, ex alvo liquida delassati, num mente moventur? Et caput dolentes, surdastri, manibus tremuli, collum dolentes, mingentes nigra condensata, vomentes nigra, perniciose habent. Et caput dolentes, exsudantes, alvum suppressam habentes, convulsioni obnoxii sunt. Et soporosi in principiis evadentes cum capitis, lumborum, colli, præcordii dolore, vigilantes, num phrenitici sunt? Nasus in his destillans perniciosus tum alias, tum quarto ab initio die; malum etiam alvi profluvium valde rubicundum. Et paullo post: Caput dolentibus ex posteriore parte ossa rupta habentibus, fluxio e nare larga, crassa, mala est: hi, ubi oculum antea doluerint, rigent; num & juxta tempora ossium diruptiones convulsoriæ sunt? Et quibus abscessus sunt juxta aurem, caput dolent. Et infra: Ex capitis dolore vocis interceptiones si sint, febricitantes cum sudore laxantur in se ipsos, fiuntque morbi revertentes, diutius durantes; his insuper rigere, malum est. Et mentis emotiones cum vocis interceptione, perniciosæ; vocis interceptiones insuper rigentibus, lethales; tales autem leniter caput dolent. At deinde: Dolores in faucibus gracilibus strangulatorii, a capitis dolore originem trahentes, convulsorii sunt; frigiditates colli ac dorsi apparentes, sed & totius corporis convulsoria, in his mictiones fiunt crassiorem farinam referentes. Et paullo post: Præcordiorum distentio cum sopore anxioso in caput dolente, abscessus circa aurem attollit. Et *numer.* 3. Diuturni circa lumbos, & tenue intestinum dolores, & ad præcordia dolores, si ægri cibos aversentur una cum febre, his dolor intentus ad caput progressus, repente ipsos occidit convulsorio modo. Et hæc omnia in *libr. de Coac. Prænot.* reperiuntur. Est vero in *lib.* 6. *de Morb. Popular. section.* 1. Qui caput dolent, & aures fluentes habent, his palatum cavum est, & dentes inter se non e directo respondentes. Et in *lib. de Judicat. num.* 5. Si doluerit caput, & ex hoc febris accedat, & hinc non sedetur, dolore non cessante, febris non judicatur; & plurima talia judicationis longæ sunt ad melius, etiam in his quæ ad sanitatem tendunt. Et in eodem *lib. numer.* 2. Quibus in febre non lethali capitis dolor, & alia signa circumstant, in his bilis dominatur; quibus vero incœperit dolor primis diebus, & quarta ac quinta magis premuntur, hi septima a febre liberantur. Et *num.* 4. Si vero lipyria non dimiserit in quadraginta diebus, sed perducta fuerit, & dolor habuerit caput, & deliret æger, ipsum purgato. Talia sunt, quæ dolorem capitis antecedunt, concomitantur, atque sequuntur. Nunc ad dolores, qui partem capitis tenent, transeamus. Scribitur in *lib.* 5. *de Morb. Pop. n.* 6. Mulier caput circum circa dolebat multo tempore, & nemo poterat illi quicquam opis conferre, neque

neque dum caput purgaretur; melius autem habebat, cum menses ipsi facile prodibant. Hæc, cum caput doleret, ex subdititiis odoratis, ad uterum appositis, opem sentiebat, & modice depurgata est; & cum concepisset, dolores caput relinquebant. Et in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 30. Quibusdam quidem ad dimidiam capitis partem, & secundum nares, humor quidam decedit tenuis, aut maturus, aut ad aures, aut ad fauces ex capite, securius; quibusdam vero hæc sicca. Et subdit: Quicunque ex destillatione dimidiam capitis partem dolent, & humore secundum nares decedente insuper febrierint leniter, in quinta, aut sexta perfrigerantur. Et subdit: Æchecrati cæco capitis dolor vehemens magis ad posteriorem partem, & colli quo loco connexio est, & ad verticem procedebat, & cætera, quæ ibi lege. Postquam autem pus per aurem erupit, cessaverunt omnia; erupit autem circa hyemem. Et in *libr.* 5. *numer.* 36. Plerique ex destillatione secundum dimidiam capitis partem dolebant, & humore secundum nares procedente febricitabant leniter, & in quinque diebus perfrigerabantur.

Sed jam de curatione agamus. Scribit Hippocrates in *libr.* 5. *Aphor.* 68. Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte vena recta incisa, prodest. Idem affirmat in *libr.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 2. Et in *libr. de Locis in Homine num.* 49. Ut capitis dolorem sedes, sanguinem de venis detrahito. At in *libr.* 2. *de Morb. num.* 18. Si venæ supervomuerint in caput, dolor gravis totum caput tenet. Et subdit: Si non calefactoriis cesserit, frontem ea parte qua capillus desinit, a capite findito; ubi vero secueris, disparata ac diducta cute, cum sanguis defluxerit, salem tenuissimum inspergito; & alia ibi lege. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popular. num.* 54. Aurem hyeme dolebat, & caput non mediocriter læsum; est evacuatum, ac perfrigeratum. In *libr.* autem *Prædict.* 2. *numer.* 36. ait: His sanguis, sua sponte manans, opitulatur. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 21. Quibus capitis dolores, ac colli dolores, & totius corporis impotentia quædam, sanguinis eruptiones solvunt; sed & tempore sic solvuntur. Et in *lib. de Judication. num.* 12. Caput circum circa dolenti, quicunque ex supernis locus doluerit, cucurbitam affige; solvit dolor ad coxas, & genua, & anhelatio, quicquid horum factum fuerit. Et supra: Caput circum circa dolenti ac ægrotanti, si pus per aures, aut per nares fluxerit, solvit morbum. Sed in *lib.* 2. *de Morb. num.* 12. ait: Cum repletum fuerit caput, & percalefactum, torpor caput tenet, & frequenter mingit; & si per nares, aut aures aqua, & mucus erumpat, a morbo liberatur, & urinæ stillicidium sedatur, mingitque citra dolorem urinam multam, & albam ad viginti dies. Et in *lib.* 6. *Aph.* 10. Caput dolenti, & circum dolenti pus, vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum solvit. Et in *lib.* 7. *de Morb. Popular. num.* 44. Dolor ad tempus dextrum vehemens oriebatur, postea etiam ad totum caput, & collum. Et subdit: Vomitus si quando oborti essent, relatos dolores avertebant, ac mitiores faciebant, & venæ sectio profuit, & veratrum duxit omnigena, & non minime prasina. Et in *libr. de Loc. in Homine num.* 49. Caput in diuturno dolore purgatum, magis affligitur. In *lib. de Coac. Prænot. num.* 2. Capitis dolorem solvit pus per nares, aut sputa crassa, & non olentia; solvit item ulcerum eruptio; quandoque & somnus, & alvi fluxus. Et in *lib. de Locis in Homine numer.* 49. Capitis dolori diuturno venarum ustio utilis est. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popular. section.* 6. Si ex crapula caput doleat, vini meraci heminam bibat; si vero aliter caput doleat, panem quamcalidissimum cum vino meraco edat. Sed in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 3. *partic.* 41. scribit: Cum in hujusmodi morbis fortem capitis gravitatem, vel mentis læsionem suspicatus fueris, a vino penitus est abstinendum, & aquam dare tunc oportet, vel vinum aquosum, flavumque & prorsus inodorum; & ab ipsius potione, aquæ exiguum superbibendum; nam hoc modo vini potentia caput, mentemque minus percellet. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 54. Lac dare caput dolentibus, malum. Et in *lib.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 34. Capitis dolores ex utero sedat castorium. At de capitis doloribus, ac morbis variis plura lege in *libr.* 2. *de Morb.* veluti de his, qui fiunt a nimia calefactione, & a pituita; sic & in *libr. de Affect. num.* 2. & in *lib. de Loc. in Homine num.* 50.

Præterea de capitis pulsu in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 42. Quibus febribus vertigines a principio, & capitis pulsus sunt, & urina tenuis, his ad judicationes usque, febris accessionem expectare oportet; quod si delirent quoque, nil mirum. Sed in *lib. de Coac. Prænot. num.* 1. ait: Qui in principio tenues, cum capitis pulsu, & urina tenui, ad judicationem acerbantur, his, nihil miri est, si & mentis emotio, & insuper vigiliæ accedant.

De torpore autem capitis loquitur Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 12. atque ibi curationem docet. Et in *lib.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 22. Fullo collum, caput; septima, manus torpida. Et in *lib.* 2. *Prædict. num.* 37. Torpores, & puncturæ pruriginosæ, velut ab urtica, quibus per caput discurrunt, aliquando per totum, aliquando per aliquam partem &c. quæ ibi lege. Et in *lib. de Salubr. Diæt. num.* 14. Capitis torporem solvit muci per nares, vel aures eruptio.

De tremore porro capitis legitur in *libr.* 3. *de Morb. Popular. sect.* 2. *Ægrot.* 5. Ac de tumore, serpente in capite, explicatur in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 4.

Præterea rigor, dolor, & febris per caput maxime ad aurem, & ad tempora, & ad sinciput, & alia declarantur ab Hippocrate; quæ lege in *libr.* 2. *de Morb. num.* 16. De

16. De sudore capitis scribitur in *libr.* 1. *Prædict. num.* 5. sic: Exsudantes, & maxime circa caput, in morbis acutis submoleste ferentes, malum tum alias, tum in urinis nigris; & turbidus spiritus in his malus. At de vertigine capitis legatur in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 4. De hac autem differemus suo loco.

De ictu vero capitis scribit Hippocrates in *libr.* 7. *Aphoris.* 14. In capitis ictu obstupescentia, & desipientia, malum. Unde in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 8. Stheneus multum luctatus, & in caput lapsus, multam bibit frigidam aquam; illa nocte vigiliæ, angustiæ, & extrema frigida; postridie, glandula alvo subdita, non subiit, sed parum minxit, prius autem nihil minxerat; ad noctem lavit, tamen vigiliæ, & angustiæ aderant, deliravit; tertia die extrema frigida, excalefactus sudavit; pota aqua mulsa, tertia die mortuus est. Et in *lib.* 7. *de Morb. Popul. num.* 18. Percussus lapide supra tempus dextrum, & fissura facta, vertigine affectus est, & cecidit; tertia die aphonia, anxietas, febris non valde vehemens, pulsus in temporibus velut tenuis caloris; nihil audiebat, neque sapiebat, neque quiescebat; humiditas circa frontem, & sub nasum usque ad mentum; quinta mortuus est. Et *numer.* 20. Isagoræ filius percussus est retro in caput, contuso osse, ac nigrefacto; quinta die superstes evasit, os autem non discessit. At de cute capitis scribit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 1. ubi causam reddit, cur ipsa crassescat. Curationem autem docet *num.* 12. Et quoniam evenit, ut cutis quandoque secetur in affectibus oculorum, ac præsertim in fluxionibus, ea sectio cur, & ad quæ sit utilis, legatur in *lib. de Locis in Homine numer.* 23. Verum de cutis contusione sic loquitur Hippocrates in *libr. de Capitis Vulner. numer.* 1. & inquit: Nullum capitis vulnus leviter contemni debet; sæpe enim cutis sola contusa ferro, aut alia aliqua re, si non diligenter, & cum quadam cautione curetur; veluti si sanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur; ulcus incrudescens, non parum molestiæ exhibet.

De capitis vero vulneribus, ac ulceribus scribit Hippocrates librum; & ibi legas ea, quæ ad hanc rem attinent. Percussum vero caput a puero per testam, & vulneratum, vide in *lib.* 4. *de Morb. Popul. num.* 4. Et ait *numer.* 26. In Æno quicunque capite vulnerati, horridi erant, maligni, & suppurati ex tenesmo. Et quomodo ex capitis vulnere Autonomus mortuus sit, lege in *lib.* 5. *de Morb. Popul. num.* 14. Scribitur in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 22. Ex capitis vulneribus lethalissima sunt, quæ ad cerebrum pertingunt; gravia sunt & hujusmodi omnia, os nudum magnum, os infractum, os diffractum; si vero etiam osculum ulceris parvum fuerit, fissura vero ossis aliquandiu permanserit, periculosius est; hæc autem omnia graviora fiunt, si & juxta suturam sunt; & ex locis semper periculosiores summi in capite existunt. Cæterum in omnibus memorabilibus vulneribus interrogare oportet, si adhuc recentes fuerint plagæ, aut etiam jactus fuerint, an conciderit homo, aut in altiorem soporem collapsus sit; sic enim ampliore custodia opus habet, nimirum cum cerebrum vulnus tunc perceperit. Si vero non recens sauciatus fuerit, ad alia signa respicere oportet. Optimum igitur est, neque febrire eum, neque sanguinem erupisse, neque inflammationem, neque simul ullum dolorem accessisse; si vero quid horum apparuerit, securissimum est, ut in principio fiat, & modico tempore permaneat. Alia vero præcepta lege supra *numer.* 20. Et quæ interroganda sint, capite vulnerato, lege in *lib. de Capitis Vulnerib. num.* 1.

Capitis præterea os cariem patitur, frangitur, ac perforatur. Ossis cariem lege in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 7. & signa *numer.* 24. De osse autem fracto in *libr. de Loc. in Homine numer.* 43. & in *lib.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 5. De perforatione ossis in *libr. de Cap. Vuln. num.* 29.

Suturæ autem capitis quot sint, scribit Hippocrates in *lib. de Locis in Homine*; & quo pacto constitutæ in *libr. de Cap. Vulnerib. numer.* 2. & *de Struct. Homin. num.* 4. Et in *lib.* 7. *de Morb. Popul. num.* 29. Plateæ filio, ubi mortuus esset, sutura capitis valde cavata est; cum autem ægrotaret, semper manu sinciput contingebat, maxime morti propinquus.

Cæterum ait Hippocrates in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 40. Verticem, & tempora sæpe dolentes, neque febricitantes, neque decolores, si non alium manifestum habuerint abscessum in facie, aut graviter loquantur, aut dentes doleant, his sanguinem per nares erupturum, expecta.

Nunc tandem ad capitis ægri purgationem veniamus. Antequam caput purges, fove corpus; inquit enim Hippocrates in *libr. de Inter. Affect. num.* 14. Caput purgato hipopphais succo, aut cnidio grano, corpore prius valde bene foto. Et in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 13. Medicamentum ei dandum est, a quo pituita, & bilis sursum purgatur, si quidem frigus fuerit, præfoto, ac calida loto; deinde tribus diebus interpositis, caput purgato; postea etiam deorsum purgans medicamentum bibendum dato. Hæc in ulceribus capitis. Sed in tabe primæ speciei caput purgat pharmaco ad nares apposito. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 11. In fluxu quodam muliebri caput purgato, si mulier pituitosa est, per ea, quæ pituitam purgant; si vero biliosa, per ea, quæ bilem. Et in *libr. de Loc. in Homine num.* 35. In tabe, quæ ex fluxione retrorsum fit, caput purgandum est debili medicamento, donec fluxus avertatur. Et *numer.* 40. In ictero ad caput purgatorio debili utitor. Et in fluxione ad oculos, *numer.* 22. ejusdem *libr.* medicamento caput purgandum est non forti, & corpus attenuandum, donec fluxus reficcetur, aut medicamento in nares indito emoveatur. Et

num.

num. 31. Suppuratis caput purgare oportet non fortibus medicamentis, sed paullatim avertere in nares, & simul eduliis ventrem subducentibus uti. Et in *lib. de Visu numer.* 4. Nyctalops medicamentum bibat deorsum purgans, & purgetur caput, & cervicem ejus quammaxime scarificato. Et in *libr.* 7. *de Morbis Popular. numer.* 26. Ad tumorem genu, veratrum exhibitum est, & capitis purgationes. Et in *libr.* 5. *numer.* 11. Quidam a morbo vexatus noctu magis in somno quam interdiu ad duos annos purgatione a capite forti, valde ad multum tempus purgabatur, & cum pharmacum bis bibisset, sex menses ipsum penetravit. Et in *libr.* 6. *section.* 2. Dissimilia, si vergant sursum elevata, inferne solvere, & contraria per eadem, velut est capitis purgatio, venæ sectio, quando non temere detrahitur. Sed in *libr.* 2. *section.* 5. Si capitis os confractum fuerit, lac & vinum, commixta aquæ pari mensura, bibenda dato; si vero ulcus fuerit, internas venas secato, si non febricitet; si autem desipiat, caput irrigato, si non præcordia fuerint elevata. Et in *libr. de Locis in Homine num.* 44. Febricitanti caput ne purgato, ut ne furiosus fiat; calefaciunt enim caput pharmaca purgativa, & sane ad caliditatem febrilem accedens ea, quæ in medicamento est, insaniam facit. At *num.* 49. ejusdem *lib.* Dolore in capite gravatis sanguinem de venis detrahito. Si vero non sedetur, & diuturnus sit, perure venas, & sanus evadit; si vero caput purgaveris, magis affliges.

CARBUNCULUS.

Carbunculus, ut legitur in *libr. de Affection. numer.* 35. favus, & strumæ, & pani, & furunculi a pituita fiunt. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 1. Carbunculi in Cranone æstivi; pluebat in ardoribus aqua larga; contingebat hoc per totum, & maxime ab austro. Et in *libr.* 3. *section.* 3. Anno austrino, pluvio, in pudendis tubercula, lippitudines, carbunculi.

CARCINOMA.

Mulieri in Abderis carcinoma obortum est circa pectus; & per mammam fluebat sanies subcruenta. Obturata vero fluxione, mortua est. Hæc scribit Hippocrates in *libr.* 5. *de Morb. Popular. numer.* 36. & repetit etiam in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 56. At *num.* 53. hujusce *libr.* legitur: Cui carcinoma in faucibus ustum est, sanus evasit a nobis. Lege *Cancer*.

CARO.

Cæterum de carnibus, non his, quibus vescimur, sed de his, quæ corporis nostri sunt partes, est disputandum. Deinde de carnibus, quibus alimur, dicemus. Verum de substantia primum agemus, postea de his, quæ substantiam carnis sequuntur, actionibus, passionibusque disseremus. Legitur in *libr. de Carnibus numer.* 10. Eadem de carnibus ratio est, quæ scilicet de renibus. Frigidum quidem constituit, & compegit, ac fecit carnem, glutinosum autem in foramina transiit. In foraminibus autem his humidum est, velut in venis magnis. Calidum autem in toto corpore est, plurimum vero & humidi in corpore est, & frigidi multum in humido; tantum autem est frigidi, quantum congelare humidum, ac liquidum potest, sed superatur a calido, quare etiam ab ipso diffunditur. Sed materia carnis est humidum, efficiens vero est calor primum; deinde frigus. Humidum est sanguis, & minima aliorum humorum pars; & hi a calore elementari moderato concoquuntur, & a cœlesti informantur, deinde a frigore, quod ab humido resultat, atque ab extrinseco adjuvante coagulantur in carnem, quæ non statim ex his fit, sed per plures concoctiones, quæ humori, qui ad coctionem procedit, plura nomina dederunt, prout plus, ac minus carni propinquus fit. At hoc tibi advertendum sit quod Hippocrates subdit: Postquam sanguis extra corpus refrigeratus est, tum ab intrinseco frigido, tum ab extrinseco pellicula fit, & membrana; & si quis, hac pellicula detracta, modico tempore sinat, aliam pelliculam factam videbit, & aliam quoque postea. Facta aliqua carne, inquit Hippocrates in *libr. de Natura Pueri, num.* 8. sanguis a matre descendens, quem sane caro spirans attraxerit, in incrementum cedit, & si utilis non sit, in sinus pellicularum secernitur. Et subdit: Caro augescens a spiritu articulatur, & abit in hanc, unumquodque simile ad simile, densum ad densum, rarum ad rarum, humidum ad humidum. Scimus igitur, quod caro est pars corporis nostri humida, rara, & temperata in caliditate, & frigiditate. Hæc quidem cum sit humida, ratione habita ad ossa, atque ad partes nerveas, ut elementa imitetur, ossa, ac similaria nervosa ambit, & colligat. Ejus quidem substantiæ is est usus, ut scribitur in *libr. de Ossium Natura numer.* 17. ut omnium colligationem, ac constructionem exhibeat. Sed in viro solidior est caro, quam in fœmina, sicut apparet in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 2. propterea quod sanguis, ex quo constructus est vir, robustior est, & calor validior, qui sanguinem exsiccavit; quare vir est carne sicciore præditus, ac præterea tenuior, atque eo magis, si calor æstivus, ætas juvenilis, & alia circumstantia coadjuvent. Quapropter docet Hippocrates in *libr.* 3. *de Diæta num.* 6. quod, quemadmodum arbores, rationem non habentes, tempore vernali præparant ad æstatis commoditatem tum incrementum, tum umbram; sic oportet hominem carnis incrementum salubre sibi præparare; quod fit, si detrahas labores, cibis mollioribus utaris, balneis, re venerea pauca, & tota diæta molli, usque ad plejadum exortum, tunc enim jam æstas adest. Hæc eadem confirmat in *libr.* 6. *de Morbis Popular. sect.* 3. *partic.* 1. his verbis: Cutis col-

colligatio, carnium incrementum. Ubi Galenus in *Commentar*, ait: Insinuatur, quod cutis strictio, & densitas sæpenumero immoderati carnium incrementi in causa sit. Et subdit *particul.* 2. Detractio cursibus, luctationibus, quiete, multis celeribus deambulationibus, quibus elixa maza, plerumque panis modicus. Hæc loca si conferas, quasi verba verbis reddita comperies. Verum carnis generatio, ac incrementum, quod in ulceribus curandis est necessarium, non est præsentis sermonis; tamen non omittam illud, quod scriptum est in *libr. de Affection. numer.* 37. & hoc est: Ad impurgata, ac putrescentia vulnera, acria faciunt, ac mordacia parum; ad carnem producendam, pinguia, & calida magis conducunt; ab his enim caro pullulat. Cæterum caro fit, ut dictum est, ex sanguine concocto a calore, & frigore condensato; unde, cum humida sit, non habet summum calorem, nec frigus, sed moderatum; tamen parumper superat calor. Cujus scilicet carnis usus est, ut omnium colligationem exhibeat, & constructionem. Hæc est natura carnis, & hæ naturales operationes, ut Hippocrati placet. Quæ omnia cum carni adfuerint, sana dicetur; aget enim, ac patietur proprias operationes, ac passiones. Vice versa, si aliqua horum defuerit, non sana, vel ægra appellabitur; at quod non sanum, vel ægrum est, id læsum est.

Itaque hoc pacto læsa erit caro; idque eveniet, si complexio ejus alteretur, aut substantia; & utraque, destruendo substantiam, aut continuitatem solvendo. Causa vero erit intrinseca, vel extrinseca, quemadmodum quatuor primæ qualitates, percussio, contusio, ruptio, convulsio, incisio, discissio, & id generis; sicque fit, ut primæ hæ sint in causa; deinde succedit calor a motu illo concitatus, qui quoniam non est naturalis, ideo venit in carnis perniciem. Caro calefacta siccescit, deinde humiditatem sibi propinquam trahit. Verum aliquando contingit, ut primum siccescat, ut in sanguinis effusione ob vulnus illatum, sed revera prius caro movetur, hoc est, patitur, deinde sequitur sanguis; ex quibus motibus oritur calor, qui simul cum sanguinis exitu siccat carnem, & inanem reddit; sed ne detur vacuum, succedit sanies, sive ichor, sive humiditas, quæ verti in carnem parata est, & hanc sequitur alia, dummodo ordo non turbetur; quandoque enim quod ultimum esse deberet, est primum, ut sanguis plerunque in contusionibus magnis. Calida inflammatur, & pars ejus subtilis in vaporem vertitur, deinde caro elevatur, & quia vacua remanet ob partem ejus evacuatam, trahit, vel succedit humiditas, quæ cum non sit in proprio loco, putrescit. Unde caro inflammata, non proprio calore, sed alieno referta, & materia aliena, distendit partes nerveas, & dolorem facit. Putrefacta illa humiditate, & caro colliquescit, & putrefit, & calore putredinali inficitur. Qui calor depascit errabundus, & putrefacit totum corpus. Hoc quidem pacto, hac via, his efficientibus, atque hac materia, abit caro a simplici alteratione in putrefactionem. Atque hunc ordinem percipimus ex Hippocrate pluribus in locis descriptum, verum non adeo absolutum ubique. Hæc profecto loca Hippocratis recensendo, sic exponam, prius explicando causas. Scribitur in *libr. de Locis in Homin. num.* 15. Fluxiones fiunt, perfrigerata valde carne, & percalefacta, & superinflammata; fluxiones propter frigus fiunt, cum caro in capite, & venæ tensæ fuerint; hæ enim, horrente carne, & ad angustias perveniente, adstrictaque, ac excludente, humiditatem exprimunt; & simul carnes ipsæ contra exprimunt ad angustias pervenientes, & capilli sursum erecti fiunt. Fluxio etiam fit propter caliditatem, cum carnes rarefactæ transitus paraverint, & humor calefactus tenuior redditus fuerit; omnis enim humor calefactus tenuior fit, & omne cedens fluit, maxime vero ubi valde fuerit inflammatum. Et *numer.* 18. Præ frigore a bile infestati, lassitudine affliguntur, quia carnes, quum bilem habuerint, non quiescunt, sed concutiuntur, & concussæ laborant, ac delassantur, utpote velut in itinere faciendo. Et in *lib. de Flatibus*, *numer.* 18. Rupturæ omnes fiunt hoc modo; quum violentia quadam invicem discedunt, & finduntur carnes, fissuram subtercurrit spiritus, ac dolore affligit; quum autem ipsi flatus, carnes pergressi, meatus corporis rarefecerint, sequitur post flatus humiditas, cui viam jam antea aer præstavit; irriguo itaque corpore ab humiditate facto, liquefiunt carnes, & fit aqua intercus. Et *numer.* 19. Cum flatus frigidi multi penetrent, ac inflent carnes, partes corporis stupidæ fiunt. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 23. A cœna etiam vocis exercitatio valde commoda est; humiditatis enim evacuationem faciens, rarefacit carnem. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 11. Cum jam præ febribus, aut potu, aut venere, aut aliqua re correptus, fuerit attenuatus, caro sauciata subresiccatur, & subcalescit, & humiditatem in se ipsam a vicinis venis, & carnibus trahit; ubi autem attraxerit, intumescit, & inflammatur, & dolorem exhibet tenuem. Et *numer.* 12. ejusdem *libr.* Si caro convulsa fuerit, aut contusa, sanguinem ex venis sibi ipsi propinquis trahit, atque hic putrescit, ac suppuratur. Et *num.* 16. ejusdem *libr.* Cum caro afflicta fuerit, aut convulsa, aut percussa, aut aliud quid perpessa, livida fit non sincero sanguine, sed tenui, & aquoso, eoque modico. Unde legitur in *lib.* 7. *Aph.* 2. In osse ægrotante caro livida, malum; & cum plus solito fuerit resiccata percalescit, & dolorem exhibet, & humiditatem trahit a venis, ac carnibus vicinis; & ubi nimium fuerit humectata, atque ea ipsa humiditas a carne supercalefacta, per totum corpus dispergitur, qualis

est at-

est attracta, magis tamen in venas dispergitur, quam in carnes; venæ enim magis trahunt. Quando vero ad multam in corpore humiditatem modica de carne attracta fuerit, obscura jam fit, & doloris exors, & pro morbida cum tempore sana evadit. Si vero caro magis fuerit percalefacta, & ampliorem humiditatem traxerit, dolorem exhibet, & ad quamcunque partem ab ipsa processerit, ac firmata fuerit, dolorem inducit acutum. At humiditas de carne exilit per venas; cum autem caro calefacta fuerit sive a calore præternaturali ab humoribus crudis generato, sive a contusione orto, eliquatur; nam ait in *libr. de Cap. Vulneribus num.* 14. Necesse est, carnes contusas, ac concisas pus fieri, ac consumi. Et in *lib. de Ulceribus num.* 3. Necesse est, carnes contusas, ac dissectas putrescere, ac pus fieri, & eliquari, ac consumi, & postea novas carnes nasci. Et in *lib.* 2. *de Diæta num.* 39. Anima calefacta, id est spiritus, attenuat carnem. Et *numer.* 40. recitantur quæ dictas carnes reficcant. Et in *libr. de Articul. numer.* 60. Carnes minuuntur totius cruris ob luxationem. Et in *libr. de Affection. numer.* 23. Aqua intercus fit plerumque, cum quis ex longo morbo impurgatus multo tempore manet; corrumpuntur enim carnes, & liquantur, & fit aqua. Et infra subdit: Cum carnes a pituita, & tempore, & morbo, & non purgata immunditia, & mala curatione, ac febribus corruptæ fuerint, liquescunt, & fiunt aqua. Et in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 1. Carnes cum sint perrigatæ, elevatæ, ac rariores, sanguinem ex venis trahunt, ideoque bene colorati esse videntur. Et in *libr. de Locis in Homine num.* 38. Corpore superinflammato, carnes intumescunt, unde sequitur febris. Et *numer.* 41. Postquam caro tumida, & inflammata circa ulcus fuerit, caro suscipit, utpote elevata existens ab inflammatione; & cum in ipsam pervenerit sanies, subterfluens putrefacit, & attollit. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 25. Si hyems sicca sit, & borealis, ver autem pluviosum, & australe, necesse est, ut corpus, & caro non humore fluida fiat, adeo ut febres acutissimæ in omnes irruant, maxime autem in pituitosos. Et *numer.* 10. ejusdem *libr.* Bibentibus aquas glaciatas, & frigidas, ac turbatas, splenes sunt magni, ac pleni; in ipsis enim carnes colliquantur. Et in *lib.* 3. *de Diæta, numer.* 22. In corporibus densa carne præditis, cum cibi concalescunt, ac diffunduntur, & a primo somno, & præ cibis carne calescente, secretio per somnum fit a carne multæ humiditatis; deinde caro densa existens alimentum non suscipit. Et subdit: Consimilia his patiuntur, qui inexercitati derepente laboraverunt, & colliquationem carnis violentam, ac multam fecerunt. Et in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 2. In reliquo corpore ulcera eadem ratione, qua in capite fiunt, sanguine, & bile putrefactis, quacunque in parte fuerint collecta; hac enim parte caro putrescit, & exulceratur, & accedentem pituitam, ac bilem insuper putrefacit, & fit pus. Et in *libr.* 4. *numer.* 25. Hæc quidem duo sunt principia, violentia, & plenitudo, quæ, si non purgentur homines, corpora calefaciunt. Et paullo inferius: Putrefactio primum paullatim fit, si maxime calefiat; postea, ubi isthic alimentum putrefactioni non amplius sufficit, depascitur de sano, initio sumpto a proximo ad totum corpus, donec totum quicquid carnosum est, putrefecerit; postquam vero in totum depasta est, alimentum putredini consumitur. In *libr.* 3. *de Morb. Popular. section.* 3. vel *Commentar.* 3. *particul.* 23. Plerisque horum in suppurationes abscessus contigerunt, atque carnis multum, & ossium, & nervorum decidit. Et ibi Galenus: Pravitas abundantis humoris ex magnitudine constitit putredinis; atque is propter humiditatem, & aeris tranquillitatem computruit; & idcirco putredinem generavit, & varia erat fluxio propter putrescentium diversitatem. Et in *libr. de Locis in Homine, num.* 14. Labor, & dolor articulis fit, ubi a carne humiditas fluxerit vitiosa. Primum enim articulus stabilitur; non enim lubrica est humiditas, quæ de carne influxit. Deinde ut multa, & valde sparsa, & ex carne non irrigata semper reficcatur, & ut multa existens, & articulo ipsam non capiente, effluit; & male stabilita elevat nervos, quibus articulus colligatur, & ipsos inconnexos, ac dissolutos facit. Et in *libr. de Fracturis numer.* 36. Nudatur autem quorundam superna pars, quorundam vero carnes circumcirca mortificantur. Et in *libr. de Artic. numer.* 1. Medicis videtur valde in anteriorem partem luxari, scilicet humeros, & maxime decipiuntur in his, quorum carnes tabes circa articulum, & brachium occupavit. Et *numer.* 54. Si ipsa caro mucosa fuerit, usque ad os urere oportet. Et *numer.* 58. Sanum crus nihilominus ipsi robustum est, quam si ambo sana essent; effœminantur tamen omnibus talibus carnes cruris, hoc est, mollescunt, debilesque redduntur. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 16. Calidum, ubi sæpius eo utatur, hæc mala affert, carnium scilicet effœminationem, &c. Ex his igitur, quæ recitavimus, quales fuerint carnis affectus præternaturales, a quibus causis, & qua ratione afficiatur, diximus.

Verum caro non solum in seipsam attrahit, & a partibus internis, & externis, sed & attrahitur; quemadmodum legitur *in libr.* 3. *de Diæta numer.* 25. sic: Quibusdam excluduntur ea, quæ conveniebant, progressuque temporis venter per caliditatem attrahit carnes, & dolorem exhibet. Quod vero carnes attrahant, plurima Hippocratis loca citata comprobant. Sed in *libr.* 6. *de Morb. Popul. section.* 6. vel *Commentar.* 6. *partic.* 1. legitur: Carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus, indicat sensus, ut expirans, & inspirans. Ubi Galenus ait: Carnes ad se ipsas ex ven-

tre attrahere, inquit, & extrinsecus; ex ventre succum ex cibis, ac potionibus, unde alendæ sunt; & extrinsecus, incompertum est, an alimentum dicat, an vero aerem: nam fieri potest, ut, sicut ex ventriculo alimentum carnes attrahunt, ita etiam ab exterioribus partibus in profundum revocent; potest & aer per arterias ad cutim devenientes, ad carnes deferri ab ipsis attractus. At ob plurimam attractionem fit quandoque, ut cutis non cibum suscipiat, hoc est, obstructa fit, ut scribitur in *libr. 3. de Diæta numer.* 12.

Si vero carnes fuerint sanæ, cave, ne nimium alterentur; ait enim Hippocrates in *libr.* 4. *Aphorism.* 16. Carnes sanas habentibus elleborus periculosus; facit enim convulsionem, propter operationis vehementiam, ut inquit Galenus in *Commentar.* Tamen dicit Hippocrates in *libr. 6. de Morbis Popular. sect.* 5. vel *Commentar.* 5. *particul.* 10. Labor articulis, & carnibus; cibus, somnus visceribus: idest, ut exponit Galenus, labor articulis, & carnibus utilitatem præstat; cibus autem, & somnus visceribus, calore nativo in profundum recumbente: verum nullus vehemens sit. Sed in *libr.* 3. *de Diæta, numer.* 15. scribitur: Somnus contingit carni, & sanguis funditur, & spiritus diffusus tranquillus fit. Unde somnus, qui respondet quieti, & vigiliæ labori, competunt carnibus; qua de re sibi contradicere videtur Hippocrates. At, quando dicit, somnus contingit carni, intelligendum est, quod cum homo dormiat, tunc carnes nutriuntur, augentur, atque corroborantur; & non quod carnes a somno deprehendantur. Immo in somno vis naturalis viget, & animalis quiescit. Et quoniam sæpe ob quietem, & somnum carnes florescunt, & augentur adeo, ut nocumentum adferant corpori; hinc, si carnosi purgandi sint, dicit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphor.* 7. Vomentes difficulter, & mediocriter bene carnosos per inferiora, caventes æstatem; contra graciles, ut in superiori *Aphorismo*. Quæ vero diæta sit carnosis, ac gracilibus utilis, legatur in *libr. de Salubri Diæta, numer.* 2. 3. 4.

Nec silentio pertranseundum est, per urinam, ac per sedem aliquando aliquid carunculæ simile exire; quod utpote dignum voluit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphorism.* 26. memorare his verbis: A difficultate intestinorum habito, si veluti carunculæ exeant, lethale est; & Galenus in *Comment.* Quando partes adeo magnæ intestinorum excernuntur in difficultate intestinorum, ut possimus eas carnes nominare, lethalem ait esse morbum; cum neque caro concrescere, neque cicatrix obduci in tali possit exulceratione. Et *Aphorism.* 79. ejusdem *lib.* Quibus in urina, crassa existente, carunculæ parvæ, aut velut capilli una exeunt, his a renibus excernuntur. Et Galenus in *Comm.* Parvæ carunculæ renum substantiæ indicia sunt.

CARO, QUA VESCIMUR.

Carnis, qua vescimur, considerattur substantia, & ea, quæ circa substantiam versantur. In substantia carnis est materia, & forma, & species, quæ ex his resultat, genus, totum, & partes: ea, quæ quidem circa substantiam existunt, aut necessario insunt, aut per accidens; necessario comitantur species animalium, quorum carnibus homo alitur, ut durities, & mollities, &c. quæ has consequuntur, quæ ex materia originem ducunt; deinde caliditas, & humiditas, quæ naturaliter insunt omnibus animalibus; quoniam vita eorum existit per calidum, & humidum; speciem vero necessario consequitur major, vel minor, ut ita dicam, nutribilitas, propterea quod quædam sunt carnis species, quæ magis nutriunt quam aliæ. Huic parti adjungitur ætas, sexus, tempus, robur animi, & corporis, & cognatio. Per accidens vero, sed proprium circumstant substantiam locus, in quo vivit animal, diæta, qua utitur, exercitatio, ut volatus avium, & gressio terrestrium quadrupedum, tempus, & cicuratio, aut feritas. Ex his quidem partibus, quæ sunt substantia, & ea quæ circumstant substantiam, sumimus differentias carnium, quoniam aliæ magis concoquuntur a nostro corpore, quantum attinet ad substantiam carnis, hoc est, vel quantum ad materiam, vel ad formam, vel ad speciem, aut quantum spectat ad circumstantias facilius, & difficilius concoquuntur. Igitur caro tripliciter magis, & minus concoquitur a corpore, aut secundum substantiam, aut secundum actionem, aut secundum passionem. Sed quoniam caro, ut comedi possit, præparatur, ac coquitur, illa coctio est elixatio, aut assatio, vel aliud quod sit medium utriusque, aut quod participet de altero magis; & ambæ hæ præparationes sunt simplices, vel conditæ, & quot sunt species conditæ, tot sunt differentiæ carnis, quo ad actionem, vel passionem; præterea caro per se, vel condita, est solum cibus, vel cibus, & medicina, ut sunt carnes elixæ; quæ nutriunt, & humectant. Quoad materiam attinet, scribit Hippocrates in *libr.* 2. *de Diæta, numer.* 15. hoc præceptum: Quorum animalium lac tenue est, & sanguis similiter, eorum & carnes consimiles sunt. Quoad complexionem, animalia, quæ sicca fiunt, & robusta, siccant. Quoad speciem *numer.* 16. Agninæ leviores sunt ovilis, & hœdinæ caprinis, quia exanguiores sunt, ac humidiores; quoad ætatem carnes, dum teneræ sunt, alvo secedunt; ubi vero augmentum sumserint, non similiter; & vitulinæ carnes eodem modo se ad bubulas habent. Et *numer.* 20. ejusdem *libr.* Mascula fœmineis sunt sicciora, & castrata non castratis; & quæ in vigore sunt, vetustis valde, ac juvenculis,

lis, & nigra albis; & hirta nudis; contraria vero his humidiora sunt. Et hæc quo ad ætatem, sexum, & nonnulla inseparabilia accidentia attinent. Quo ad partes legitur *numer.* 21. Exanguium partium robustissimæ sunt cerebrum, & medulla; levissimæ vero carnium partes sunt capitales, & sub ventre musculi, pectines, pedes. Ova volucrum robustum quid habent, & alunt, & inflant. Quo ad loca *numer.* 39. Animalium cicurum ea, quæ in sylvis & agris pascuntur, ficciora sunt his, quæ intra ædes; quia labore resiccantur, itemque præ sole, ac frigore, & spiritu ficciore nutriuntur; verum sylvestria ficciora sunt mansuetis. Quo ad diætam, crudivora, ac sylvarum materia pasta, itemque parum edacia, ficciora sunt edacibus, & frugivora herbivoris, & paucibiba multibibis. Quo ad mansuetudinem, & feritatem, scribitur in *lib. de Affect. num.* 46. Ferinæ carnes mansuetis leviores sunt, eo quod fructum non similem edant. Quo ad motum, & exercitium, in *lib.* 2. *de Diæt. numer.* 17. legitur: Omnia ferme volucrium genera ficciora sunt, quam quadrupeda; quæcunque enim vesicam non habent, neque mingunt, neque sputum, aut salivam fundunt, omnia ficca sunt; propter caliditatem enim ventris, humiditas ex corpore consumitur in alimentum caliditatis. Et *num.* 18. Errones autem, scilicet pisces, & undas verberantes, laboribus fracti, solidiorem carnem habent. Et *num.* 20. Carnes hæ fortiores sunt, quæ optime exercentur. Verum hoc tibi sit præceptum. Cum carnis materiam ex. gr. consideraveris, primo inspice genus carnis, veluti piscis, & avis, vel gressibilis; secundo speciem, ut agnorum, & hædorum; tertio formam & complexionem, utpote calida, vel frigida etiam; quarto totum carnis corpus; quinto partes, ut alæ, pectus, caput; sexto ætatem, sicut caro vetusta, & juvenilis; septimo sexum, ut caro fæminæ humidior est masculo; octavo robur, quia animalia robusta ficciora sunt; nono cognationem, quoniam in eadem carnis specie hæc, quam illa melior est; decimo locum, velut carnis animalium, quæ in aquis habitant, & quæ in terra; undecimo tempus carnis, vel recens, & minime; duodecimo diætam, qua utitur, exercitationem, & tandem mansuetudinem, atque feritatem. Præterea, si complexionem cognoscere volueris, materiam, formam, genus, speciem, & alia omnia considera; & hoc pacto complexio tibi innotescet. Sed ad carnis præparationem veniamus. Legitur in *libr. de Affection. numer.* 45. Carnes coctæ, si quidem percoctas feceris, debiliores sunt, ac leviores. Et *num.* 44. Carnes percoctæ, & exassatæ, utræque debiles sunt ad robur augendum; ad secessum vero percoctæ commodæ sunt, assatæ vero magis sistunt; quæ vero moderatam habent cocturam, & assaturam, hæ ad robur, & ad secessum moderate se habent; at vero crudiores ad robur quidem commodæ sunt, sed non ad secessum. Unde in *lib. de Visu* scriptum est *numer.* 4. Fame ad multum tempus premito; ubi vero remiserit, unum aut duo frusta, prout maximam devorare potest, de hepate bubulo crudo in melle tincto exhibeto. Assatæ vero, ut inquit Hippocrates in *lib. de Affect. num.* 45. si exassatæ fuerint, & inveteratæ ex aceto, aut sale, debiliores sunt, & leviores recentibus. At differentiæ carnis fiunt, prout varii erunt præparationum modi. Quare in *libr.* 2. *de Diæta num.* 31. Carnes pingues æstuosæ sunt, sed alvum movent; conditæ, ac asservatæ in vino, ficcant, & alunt; ficcant quidem propter vinum, alunt propter carnem: in aceto asservatæ, calefaciunt quidem, sed minus propter acetum; multum nutriunt, at vero sale servatæ, minus quidem alunt, humiditate per salem privatæ; attenuant autem, & ficcant, ac sufficienter alvum movent. Et in *lib.* 3. *de Diæta n.* 24. His, quibus secedit cibus per alvum liquidus, inconcoctus, absque dolore, utendum est carnibus, sale, & aceto inveteratis. Porro quibus conferat habitibus caro, docet *liber de Salubr. Diæt. numer.* 11. & dicit: Fiunt alvi profluvia, & recrementa, ciborum speciem referentia, & cruda, his corporibus, quæ densam carnem habent, cum ad carnium esum homo cogitur; venæ enim densatæ, cibos ingestos non suscipiunt; at vero rariores, ac hirsutiores corporum species, ac habitus, tum carnium esum suscipiunt, tum labores magis tolerant. Ex verbis igitur antea dictis manifestum fit, quod postquam videris carnis substantiam, & ea, quæ ad substantiam spectant, consideres carnis differentias secundum præparationis modos.

CAROS, id est, SOPOR.

Scribitur in *libr.* 3. *Prorrh. particul.* 31. An cum caro quoque aphoniæ convulsivæ?

CASEUS.

Eadem ratione considerandæ sunt casei facultates, qua carnium; tamen hoc loco describemus plura, quæ ab Hippocrate memoriæ mandata sunt. Legitur in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm.* 4. *partic.* 91. Caseus flatum parit, atque adstrictionem, ciborumque accensionem facit; crudum quoque, incoctumque existit, atque his, qui se potu repleverunt, deterrimum est. Et in *lib. de Affect. num.* 49. Caseus, & sesamum, & uva passa reficiunt, & pituitosa sunt. Et in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 22. Caseus robustus est, & æstuosus, & alit, alvumque sistit. Robustus quidem, quia proximus est generationi; alit autem, quia carnosæ reliquiæ sunt lactis; æstuosus est, quia pinguis; alvum autem sistit, quia succo, & coagulo compactus est. Et in *libr. de Veter. Medicina*, *num.* 37. Caseus non omnes homines lædit; sed sunt qui ex ipso repleti, ne tantillum quidem offenduntur, immo graci-

libus mirabiliter etiam conferre proditur. Sunt autem, qui difficulter summoventes ipsum, ab eo liberantur; horum vero naturæ differunt, differunque etiam juxta hoc quod est in corpore, caseo contrarium. Nam a caseo excitatur, & commovetur in iis, quibus ejusmodi humor multus in corpore existit, & quo magis hic potens est, eo magis verisimile est ipsos male affligi; si vero toti humanæ naturæ malus esset, omnes utique læderet.

CARTILAGO.

Cum discissum fuerit os, aut cartilago, vel nervus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coalescit. Ubi Galenus ait: Augeri vocat Hippocrates talem aliquam generari substantiam, qualis est abscissa, sicut in cavis ulceribus videtur caro germinare; coalescere autem, quando discissi corporis labra agglutinantur. Hæc in *libr. 6. Aphorismus* 19.

CATAPLASMA.

Cataplasmatum usus artificiosus, & utilis quis sit, legitur in *libr. de Medico numer.* 10. Quorum alia discutiunt, & maturant, sicut apparet in *libr. de Affection. numer.* 34. Alia autem ad vulnera inflammata refrigeranda conferunt, ut eodem *lib. num.* 37. Et horum quædam anginæ fiunt utilia, veluti scriptum est in *libr. 2. de Morb. num.* 28. Quædam præterea tumoribus, & inflammationibus in circumsitis partibus, ut in *libr. de Vlcer. numer.* 7. Sed *num.* 2. ejusdem *libr.* præcipitur, quod, si cataplasmati in ulceribus opus esse, visum fuerit, non ipsum ulcus cataplasmate integere oportet, sed circumsitas partes, quo pus decedat, & quæ indurata sunt, mollescant.

CATARRHUS. Lege DESTILLATIO.

CATOCHUS.

De catochis has percipe sententias. Scriptum est in *libr. 2. Prorrh. particul.* 49. In ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione, dejectionibusque aquosæ bilis multis, oculorum perversio signum malum, tum alias, tum si catochi fiant. Et *particul.* 56. ejusdem *libr.* Capite dolentes, cum catoche delirantes, intercepta alvo, oculoque feroci, & florescentes, in scapulas rigent. Et *partic.* 60. Quibus deurentia, fatuitatem inferentia, inducentia catochen &c. Et in *lib. 3. partic.* 4. Quæ cum exsolutione fiunt, & catoche, aphoniæ perniciosæ sunt. Et *num.* 69. Quæ convulsivo modo cum catoche exacerbantur, parotidas movent.

CAUSA.

Causa est duplex; altera manifesta, altera non manifesta, quæ ad ratiocinationem spectat, *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 54. & 55.

CAUSUS.

Causus est febris ardens, & est duplex; alter exquisitus, alter nothus. Fit, ut scribit Hippocrates in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 1. cum venulæ tempore æstivo exsiccatæ, acres & biliosas, quæ tenues sint, trahunt ad se humiditates, quas ichoras vocant. Sic in *lib.* 1. *de Morb. numer.* 27. scribit: Cum bilis commota fuerit per corpus, & contigerit, ut venæ, & sanguis attrahant bilem, eamque plurimam ex carnibus, ac ventriculo, ad eum, qui prius inest, utpote cum etiam natura calidissimus sanguis in corpore existat. Cum itaque percaluerit, ex carnibus, & ventriculo, supra eum, qui jam inest, adhuc magis a bile, percalefacit etiam reliquum corpus. Et quædam sane partes præ multa humiditate penitus resiccari non possunt. Si vero resiccatæ fuerint, homo moritur. Extremæ vero corporis partes, utpote natura siccæ, resiccantur, & plurima humiditas ex ipsis exuritur; & si ipsas contingere velis, frigidas comperies, ac siccas. Quapropter hi, qui a febre ardente corripiuntur, internis quidem partibus a febri exuruntur, externis autem frigidi sunt. Et lingua, & fauces ab interno spiritu, ac caliditate exasperantur, & arescunt. Quantum autem in ventriculo, & in vesica inest bilis, quod quidem in ventriculo est, aliquando deorsum exturbatur; plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut quinque. Vomitur autem hac de causa. Cum supernus ventriculus supercalefactus fuerit, attrahit in se ipsum, & fit vomitus; & ob hoc etiam ex febre ardente, & ex pleuritide ad peripneumoniam maxime morbi transmutantur. Ubi enim supernus ventriculus supercalefactus fuerit, trahit in se ipsum, & suscipit pulmo, & fit peripneumonia, & plerumque pereunt, nimirum debiles jam existentes, & morbo alio novo insuper generato, dies transigere nequeuntes, donec sputum in pulmone concoquatur. Verum ut plurimum pereunt præ debilitate; aliqui tamen evadunt. At quibus in vesicam confluit quid bilis, his crassa urina mingitur, crassa autem a pituita. Biliosa vero alvi egestio prodit, eo quod combusta sint ea, quæ sunt in ventre.

Causam autem recenset Hippocrates in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acutis Comment.* 4. *part.* 3. & inquit: Et ex magna parte ob longum iter, & longam sitim. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis n.* 12. Senioribus fiunt febres ardentes ob ventris duritiem. Humor autem, ut dictum est, est bilis, & pituita; nam scribit Hippocrates in *lib.* 1. *de Morbis numer.* 27. Febris ardens corripit magis biliosos, corripit item pituitosos.

Signa porro, demonstrantia febrem acutam exquisitam, explicat Hippocrates in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comm.* 4. *part.* 4. his verbis: Fit & lingua aspera, sicca, & val-

& valde nigra, ventrisque morsu dolet, dejectionesque liquidæ, & pallidæ fiunt, urgetque sitis vehemens, & vigiliæ, atque interdum mentis alienationes. Et *partic.* 2. Febris vehemens habet, hoc est, quæ multam, & acerrimam habet caliditatem propter naturam tenuium humiditatum; corpusque veluti ab ossearia lassitudine habitum laborat, doletque propter tenuium acrimoniam, ut ibi ait Galenus; & propterea exquisita febris ardens fieri videtur a bile, notha vero a bile & pituita, quoniam accidentia sunt remissiora. Nam in prædicto *Commentar.* 4. *particul.* 13. inquit Hippocrates: Causi genus aliud, hoc est nothum, alvus soluta, sitis magna, lingua aspera, sicca, salsa, urinæ defectus, vigilia, & refrigerata extrema.

Signa prognostica habentur in *libr.* 4. *Aphorism.* 58. cujus verba sunt: A febre ardente habito, rigore superveniente, solutio. Et in *Comm.* 1. *Prorrh. part.* 18. Si in ardente febre, aurium sonitus cum caligine fuerit, proveneritque in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant. Et in *lib.* 2. *particul.* 36. Dolor pectoris firmatus, & ægre auferibilis cum torpore, malus; superfebrientes hi, si acute ardent, moriuntur. Et *particul.* 49. In ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione, & dejectionibus aquosæ bilis multis, oculorum perversio signum malum, tum alias, tum si catochi fiant. Et in *libr.* 1. *partic.* 7. Qui in hypochondrio, refrigerata febre, ardores relinquuntur, tum alias, tum in sudoribus, mali sunt. Et in *libr. de Coacis Prænot. num.* 1. In febre ardente, si alvus eruperit, mortale. Ex alvi dolore laborioso febris ardens, perniciosa. Tremores, in febribus ardentibus, mentis perculsio solvit. In febre ardente fluxio sanguinis ex naribus quarta die, mala est, si non aliud quid boni coinciderit; verum quinta, minus periculosa est. Qui ex febribus ardentibus aliquantulum perfrigerantibus, cum egestionibus alvi aquosis, ac biliosis laborant, oculis malum est tum alias, tum si stupidi fiant. Febris ardens, rigore superaccedente, solvitur. Febres ardentes recidivare solent, & ubi per dies quatuor significationem de se præbuerunt, postea exsudant; sin minus, septima die. Febres ardentes quatuordecim dies dijudicant, aut allevantes, aut perimentes. Ex febre ardente, abscessu purulento circa aurem non fiente, non valde servantur. Et postea *numer.* 2. inquit: Soporosi, ab initio exsudantes, urinis concoctis ardentes, verum citra judicationem perfrigescentes, & brevi rursus ardentes, torpidi, soporosi, convulsi, perniciose habent. Et in *lib.* 4. *Aph.* 54. Quibus plerumque siccæ tusses leviter irritantes in febribus ardentibus fiunt, hi non multum siti infestantur. Causam vero cur, si moriantur qui febre ardenti laborant, moriantur, narrat Hippocrates in *lib.* 1. *de Morb. n.* 30. & inquit: Quicunque ex febre ardente moriuntur, omnes præ siccitate moriuntur; & resiccantur primum quidem extremæ ipsorum partes, manus, ac pedes, deinde partes sicciores; ubi autem humiditas ex corpore penitus exusta, & resiccata fuerit, sanguis quidem congelatur penitus, ac perfrigeratur; reliquum vero corpus exsiccatur, ac si homo moritur. Quo autem tempore anni magis febres ardentes fiant, declarat Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 1. his verbis: Febres ardentes in æstivis magis fiunt, & in aliis temporibus; sed resiccantur magis æstate.

Sed curam aggrediamur. Febrem ardentem exquisitam hoc pacto curat Hippocrates in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Commentar.* 4. *particul.* 5. Huic aquæ, mulsæque coctæ, & aquosæ quantum voluerit, bibendum dabis. Quod si os amarum fuerit, vomere confert, & ventrem subluere; verum si ad hæc non aperiatur, lacte asinæ cocto purgabis; salsum autem nihil, neque acre exhibendum, non enim descendet; sorbitionem vero, nisi dies judicatorii transierint, non dabis; & si e naribus fluxerit sanguis, solvitur ægritudo; atque si sudores supervenerint, judicatorii, legitimi, cum urinis albis crassisque, & lævibus subsidentiis; & si abscessus aliquis factus fuerit. Verum si absque his solvatur, revertetur ægritudo, vel coxa, vel crus dolebit, expuetque crassa, si sanus est futurus. Febrem vero ardentem non exquisitam, sed notham sic curat *part.* 17. Causus hic, nisi sanguis e naribus fluxerit, vel circa collum abscessus fiat, vel crus doluerit, & æger sputa crassa excreaverit (hæc autem adstricta alvo fiunt) vel coxæ dolor, vel pudendi livor supervenerit, non judicatur. Testis quoque intensus judicatorius existit. Sorbitiones dato attractorias. Hoc tandem curetur febris ardens pacto, iisdemque instrumentis, cum quibus curantur morbi acuti, propterea quod & ipsa est morbus acutus.

CEREBRUM.

Cerebrum sedes, & metropolis est frigidi, ac glutinosi; calidum vero pinguis sedes, & metropolis est. Quod enim calescit, primum omnium cum diffunditur, pingue fit; & propterea cerebrum, quia minimum pinguitudinis habet, plurimum vero glutinositatis, a calido exuri non potest, sed tempore tunicam membranam crassam accepit, circum membranam vero ossa, quantum calidum superavit, & in quibus pinguitudo erat. Hæc explicantur in *lib. de Carnib. numer.* 4. Verum in *libr. de Glandul. num.* 7. Caput etiam ipsum glandulas habet, cerebrum nimirum simile glandulæ; est enim cerebrum album, ac friabile, quemadmodum etiam glandulæ; & ob id in commoditatem capitis glandulas facit, & per relata a me, cerebrum auxilium ferens humiditatem aufert, & in extremitates foras ablegat, perfluxiones ex magna parte. Majus autem est cerebrum, quam aliæ glandulæ, & capilli etiam majores, quam alii pili. Majus enim est cere-

brum & in amplo ſpatio in capite ſitum eſt. Facit autem morbos & minores, & majores, quam aliæ glandulæ; facit autem, cum in infernas corporis partes redundantiam ac ſuperfluitatem ſuam ablegarit. At vero membranæ cerebri duæ ſunt, ut legitur in *lib. de Locis in Hom. numer.* 5. altera ſuperna craſſior, altera tenuis cerebrum attingens, non amplius eadem permanens, poſtquam fuerit vulnerata. In qua parte autem capitis plurimum ſit cerebrum, dicit Hippocrates in *libr. de Cap. Vulneribus numer.* 3. eſſe in ſincipite, & innuit: Breviore tempore moritur, qui hac parte capitis vulnus habet; cerebrum enim & citiſſime, & maxime juxta ſinciput ſentit mala, quæ & in carne, & in oſſe fiunt; ſub tenuiſſimo enim oſſe, ac modica carne cerebrum eſt hac parte, & plurimum cerebrum ſub ſincipite jacet. Etenim cerebrum propterea primum ſentit, quia etiam morbi in ipſum irruunt acutiſſimi, & maximi, ac præcipue lethales, & qui difficilem judicationem habent apud inexpertos. Hæc habes in *lib. de Morb. Sacro numer.* 18. Et cum primum ſentiat, in ipſo primo manifeſtantur animæ opera, ut legitur in *Scripto de Inſania.* Et ſi primum in eo manifeſtæ fiunt animæ operationes, igitur, ut apparet ex *lib. de Morb. numer.* 16. hoc, ſcilicet cerebro, ſapimus maxime, ac intelligimus, & videmus, & audimus, & cognoſcimus honeſta, & turpia, bona, & mala, jucunda, & injucunda, partim conſuetudine diſcernentes, partim utilitate percipientes; eodem voluptates, & injucunditates præ opportunitate dignoſcimus; eodem & inſanimus, & deliramus, & terrores, & timores nobis accedunt partim noctu, partim interdiu, & inſomnia, & errores intempeſtivi, & curæ inanes, & ut non noſcamus adſtantes, & deſſuetudo, & inexperientia. Et ſupra in eodem *numer.* Ex nulla alia nobis parte voluptates contingunt, & lætitiæ, & riſus, & luſus, quam ex cerebro; itemque mœrores, & anxietates, triſtitiæque, ac ejulatus, & querelæ. Et infra: Atque hæc omnia perpetimur a cerebro mala, cum ſanum non fuerit, ſed aut calidius, quam e natura fiat, aut frigidius, aut humidius, aut ſiccius, aut aliud quid perpetiatur præter naturam, & conſuetudinem. Et ſubdit *num.* 17. Et propterea judico, cerebrum vim plurimam in homine habere; hoc enim eſt nobis eorum, quæ ab aere fiunt, interpres, ſi ſanum fuerit; ſapientiam autem ipſi exhibet aer; oculi vero, & aures, & lingua, & manus, & pedes, qualia cerebrum ſtatuit, ac cognoſcit, talia ſubminiſtrant. Ad intelligentiam vero internuncius eſt cerebrum; cum enim homo ſpiritum in ſe ipſum attraxerit, primum quidem ad cerebrum pervenit, & ſic ad reliquum corpus aer diſpergitur, relinquens in cerebro ſuum ipſius vigorem, & quicquid prudens, ac ſapientia præditum fuerit. Si enim in corpus primum perveniret, & poſterius in cerebrum, relicta in carnibus, ac venis dignotione, ac judicio, ad cerebrum calidus jam exiſtens perveniret, & non ſincerus ac purus, ſed ammixto humore a carnibus, & ſanguine, ut non amplius exacte ſincerus eſſet. Et *num.* 18. Quemadmodum igitur prudentiam, ac aerem omnium primum, ex his quæ in corpore inſunt, percipit cerebrum; ſic etiam ſi qua mutatio fortior in aere contingat præ temporibus anni, etiam ipſum a ſe ipſo diverſum redditur in aere. Etenim, ut antea diximus, cerebrum propterea primum ſentit, quia etiam morbi in ipſum irruunt acutiſſimi, & maximi, & præcipue lethales. Et quando cerebrum ſentit, & ab illo ſenſibili alteratur, ſecundum aliquam paſſionem, non quieſcit, & ex inquietudine non ſapit homo; verum ſi alteretur ſpiritus cerebri ad aliquam qualitatem, lædetur cerebrum; deinde magis ſi humores, ex quibus oriuntur ſpiritus, immutabuntur; ac multo magis ſi ſubſtantia cerebri recipiet aliquam paſſionem. Verum quoniam, ut in *libr.* prædicto legitur *num. 6.* cerebrum hominis duplex eſt, medium ipſius dividit membrana tenuis; quapropter non ſemper eadem pars capitis affecta eſt, ſed altera, aliquando vero totum; ſed & venæ in ipſum tendunt ex univerſo corpore multæ, ac tenues, duæ vero craſſæ, altera ab hepate, altera de liene. Nunc vero quo pacto a primordio afficiatur cerebrum, narratur *num.* 7. ejuſdem *lib.* ſic: Fœtu adhuc in utero exiſtente, purgatur, & floreſcit cerebrum, velut etiam aliæ partes priuſquam gignantur; in hac autem purgatione, ſi quidem probe ac moderate purgatum fuerit, & neque plus, neque minus, quam oportet, defluxerit; hic fœtus ſaniſſimum caput habebit; ſi autem amplior colliquatio a toto cerebro facta fuerit, morboſum caput augeſcens fœtus habebit, & plenum ſonitu, & neque ſolem, neque frigus tollerabit. Si vero ab una aliqua parte colliquatio contigerit, aut ab oculo, aut ab aure, aut vena aliqua ſimul gracili facta, ille ſic afficitur, qualiter ſane colliquatio contigerit; ſi vero purgatio non contingat, ſed in cerebro ſpiſſetur, ac cogatur, ſic neceſſe eſt, fœtus pituitoſos eſſe. Unde, ut legitur *numer.* 8. cum accipit homo, qui cerebrum habet pituitoſum natura, vel accidente, per os, & nares ſpiritum, ſive aerem, primum quidem ad cerebrum venit, deinde vero in ventriculum magna ex parte, pars etiam ad pulmonem, & pars ad venas. Qui ad ventriculum venit, perfrigerat, & qui ad pulmonem; qui vero ad venas pervenit, confert ingreſſus ad ventriculos, & ad cerebrum, atque ſic ſapientiam, & motum membris exhibet. Sed, ubi fuerit excluſus a venis aer præ pituita, eumque non ſuſceperint, mutum, ac deſipientem hominem reddunt. Sic eveniet, ſi a natura fuerit cerebrum pituitoſum, ſed & per accidens movetur; verum multo magis, ſi moveri aptum ſit, movetur, ſive alteratur a caliditate, frigiditate, ſiccitate, & humidi-

miditate. Dicit enim *Scriptum de Insania* loco antea citato: Qui insanit, ei necesse est prae humiditate cerebrum, in quo animae sunt opera, moveri; ubi videlicet humidius quam pro natura fuerit; eo vero commoto, neque visum, neque auditum quiescere, sed alias alia & videre, & audire, & linguam talia loqui, qualia singulis vicibus viderit, ac audierit; quandiu vero cerebrum quieverit, tandiu etiam homo sapit. At vero non solum humidius sit cerebrum, quam natura ejus postulat, sed & calidius, & frigidius, & siccius. Et quando cerebrum dicimus, non modo ipsius substantia est intelligenda, sed humores, ex quibus nutritur spiritus, qui ab humoribus resultat, & temperies quoque. Nam, si cerebrum temperetur, & spiritus afficiatur, patitur cerebrum aliquod malum breve; si humores, majus, ac longius; si cerebrum ipsum, vix curatur; quemadmodum cum calor febrilis solidas teneat partes. Caeterum, cum cerebri immutatur aut temperies, aut humores, aut substantia, dicitur ab Hippocrate moveri; quae motus species est alteratio in principio, sed longi temporis tractu fit habitus. Haec vero alteratio appellatur ab eo corruptio sive in spiritibus, sive in humoribus, sive in substantia; si autem in spiritibus, nuncupatur affectio illa, alteratio simplex, sive immutatio; si in humoribus, hi aut colliquescunt, aut crassescunt. Si colliquescunt, fit destillatio; quae, ut legitur in *lib. de Gland. numer.* 8. est sordes, & purgamentum cerebri, si modica sit; si vero crassescat, id fit vel a calore, qui aperiendo separat subtile a crasso, & humidum a sicco; aut a frigore, quod comprimit inspissando, & humidum exprimit, & remanet crassum. Si tandem cerebri substantia afficiatur, id perpetitur aut per continuitatis solutionem, de qua postea agemus, aut absque solutione. Si absque, patitur a temperie commota ab extrinsecis, ut calore solis, vento, frigore, cibis, & aliis rebus, quas medici non naturales vocant; aut a spiritibus propriis, qui alienis sint infecti; aut ab humoribus; & hoc pacto corrumpi dicitur cerebrum. Idcirco legitur in praedicto *Scripto de Insania*: Fit corruptio cerebri a pituita, & bile. Si autem bilis, per venas sanguinarias procedens, calefaciat cerebrum, terrores, & timores fiunt: insomnia vident horrenda, & facies velut in vigilante flammescit, & oculi rubescunt, & mens aliquid mali operari cogitat; & hoc, postquam cerebrum derepente a bile calefactum fuerit, & sanguine in praedictis venis effervescente. Haec in *Scripto de Insania*. At in *lib.* 2. *de Morb. num.* 5. Corrumpitur cerebrum, cum aut nimium calefactum, aut perfrigeratum, biliosum, aut pituitosum plus solito factum fuerit. Notae sunt: dolor ex capite spinam occupat, & ad cor animi deliquium procedit, & sudor adest, & ex naribus sanguis fluit; animo linquitur, cum pituita, aut bilis ad cor consistit; consistere autem necesse est, commotis, ac humectatis. Sudor fit prae dolore; sanguis fluit, cum calefactae fuerint venae, & sanguis in ipsis efferbuerit. Et in eodem *lib. num.* 19. Si cerebrum bile infestetur, febris emergit debilis, & rigor, & dolor per totum caput, & maxime ad tempora, ad sinciput, & ad regiones oculorum, & supercilia ipsis impendere videntur, & ad aures dolor procedit, & quandoque per nares bilis defluit, & oculos hebetes habent, & plerisque dolor ad dimidiam capitis partem extenditur, quandoque per totum caput. Et *numer.* 20. Si cerebrum corruptum fuerit, dolor ex cervicis nervo ad spinam tendit, & ad cor frigus descendit, & derepente novus sudor adest, & per nares sanguis fluit; vomunt quoque multi; hic triduo moritur, & pauci effugiunt. Curationem ibi lege, & superioris similiter *numer.* 19. Sed & de alia cerebri corruptione loquitur *numer.* 23. At vero in *lib.* 3. *de Morb. numer.* 4. Si cerebrum corruptum fuerit, dolor caput tenet, & per collum procedit ad spinam, & aeger non audit, & frigus ad caput devenit, & totus intumescit, & derepente privatur voce, & ex naribus sanguis fluit, & lividus fit. Quod si morbus leviter corripiat, ubi sanguis discessit, melius habet; si vero vehementer correptus fuerit, cito perit. Curationem ibi lege. Et in eodem *libr. numer.* 1. Cum cerebrum ab inflammatione tumuerit, dolor totum caput occupat, maxime qua parte constiterit inflammatio; consistit autem in temporibus, & aures sonitu implentur, & auditus hebescit, & venae extentae sunt, ac pulsant; & febris, & rigor aliquando corripiunt, & dolor nunquam deficit, sed quandoque remittit, quandoque magis premit, & vociferatur, & exilit prae dolore; & ubi surrexit, rursus ad lectum decumbere festinat, & jactat seipsum. Hic lethaliter quidem affectus est; in quot vero diebus morietur, non habet judicationem, nam alii aliter pereunt; plerunque tamen in septem diebus moriuntur. Si vero vigesimum primum effugerint, sani fiunt. Curatio est per frigefacientia, quae & in alia ibi lege. In *libr. de Coacis Praenot. num.* 2. Cerebro corrupto, alii in tribus diebus, alii in septem moriuntur; has vero si effugerint, servantur; quibus autem ex his resectis os disparatum repertum fuerit, hi pereunt. Et in *lib.* 7. *Aphorism.* 50. Quibus cerebrum sphacelatum, id est, corruptum est, in tribus diebus pereunt; si vero hos evaserint, sani fiunt. Galenus autem in *Commentar.* dicit: Sphacelare ossa saepius dixit in *lib. de Articulis* pro corrumpere; hic vero non contingit cerebri audire corruptionem, cum adjectum sit; si vero hos effugerint, sani fiunt; si enim sphacelus est corruptio substantiae uniuscujusque partis, quae sphacelari dicitur, non contingit hunc, qui ita aegrotet, persanari. Haec Galenus: At corruptio quandoque est caloris nativi, qui a materia superatur; quandoque significat putrefactionem rei; & pro-

Propterea non semper corruptio dicitur de putrefactione totius rei, sed vel de calore innato, vel de humoribus, vel de substantia rei, vel de his, quæ substantialiter conjuncta sunt cum re ipsa; putrefactio enim membri principis habet mortem comitem. Quapropter, cum ab Hippocrate dicitur cerebri corruptio, non semper intelligitur putrefactio; quod quidem etiam palam fit in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 28. his verbis: Si æstas sicca fuerit, & borealis, sequens vero autumnus pluviosus, & australis, capitis dolores ad hyemem. expectare convenit, & cerebri corruptiones, ampliusque raucedines. Hæc de cerebri corruptione scripsimus, quæ præsertim a bile fiat. Sed qua ratione pituita cerebrum lædat, enarrandum est. Scribitur in *lib. de Morb. Sac. n.* 11. Defluit, scilicet pituita, & eliquatur pueris maxime, quibus sane caput fuerit percalefactum sive a sole, sive ab igne, sive etiam derepente inhorruerit cerebrum, etiam tunc pituita secernitur; eliquatur enim per calorem, ac cerebri diffusionem, segregatur autem a frigore, ac concretione, & sic defluit. Et quibusdam quidem defluxionis causa est hæc. Aliis vero etiam, ubi derepente post aquilonares ventos auster flare cœperit, compactum, ac debile cerebrum derepente solvit ac laxat, ut pituita redundet; & sic defluxum facit. Defluit insuper & ex ignoto timore, si quidem timuerint, aut aliquo vociferante, aut inter plorandum spiritum cito revocare non potuerint; id quod pueris frequenter contingere solet. Quicquid sane horum ipsorum acciderit, statim horret corpus, & æger mutus factus, spiritum non trahit, sed spiritus quiescit, & cerebrum compingitur, & sanguis consistit, & sic secernitur, ac defluit pituita; & pueris quidem hæ ipsæ causæ sunt, ut ab initio a sacro morbo corripiantur. Et *num.* 12. Senibus hyems infestissima est; quum enim ad multum ignem senex caput & cerebrum percalefecerit, deinde in frigore versatus fuerit, ac inhorruerit, & ex frigore ad teporem accesserit, & ad ignem dessederit, idem hoc patitur, ac si a morbo sacro apprehenditur juxta prædictum modum; periculum vero multum est, ut & vere patiatur idem hoc, si caput fuerit insolatum; minime autem æstate, non enim fiunt repentinæ mutationes. Et *numer.* 13. Postquam vero viginti anni præterierint, non amplius hic morbus corripit, præterquam paucos, aut nullum, nisi ex puero connutritus fuerit; venæ enim plenæ sunt, & cerebrum compactum est, & adstrictum, quare non defluit in venas; si vero defluxerit, sanguinem non superat, multum, ac calidum existentem. In quo vero a puero augmentum accepit, ac connutritus est, in eo per consuetudinem facit, ut in mutationibus ventorum patiatur, & utplurimum morbo sacro corripiatur, præcipue australi, ac humida aeris constitutione; & liberatio difficulter contingit; cerebrum enim humidius quam ex natura sit, & præ pituita inundat, ut defluxiones quidem frequentiores fiant, non autem amplius possibile sit pituitam excerni, neque cerebrum resiccari, sed perrigatur, & humidum existit. Et subdit: Cum autem ætatem adeptus fuerit, non amplius curabilis est; cerebrum enim eroditur a pituita, ac colliquatur; id vero, quod colliquatur, aqua fit, & foris cerebrum ambit, & circumalluit, & propterea frequentius ac facilius a morbo hoc corripiuntur; propterea vero diuturnus est morbus, quia id, quod influit venas, tenue est præ multitudine, & statim superatur a sanguine, ac calescit. Et *numer.* 15. Cum ab alteratione ventorum cuncta superentur, necesse est ab austris solvi, ac humectari cerebrum, & venas laxiores reddi; ab aquiloniis vero flatibus, quod sanissimum est in cerebro, compingi; quod vero morbosissimum, ac humidissimum est, excerni, & forinsecus circumalluere, atque sic defluxus in horum ventorum mutationibus succedere. In *libr.* autem de *Structura Hominis num.* 5. Cerebrum a stomacho humectatur, & pituitæ exuberantiam peragit. Et in *lib. de Glandul. num.* 9. Cerebrum cladem perfert, sanum non existens; sed, si quidem rodatur, turbationem multam sustinet, & mens desipit, & cerebrum convellit, ac distrahit totum hominem, qui in seipso vocem non edit, & suffocatur; & hæc affectio syderatio, & Græce apoplexia appellatur. Aliquando autem acris quidem non est fluxio, sed copiosa in cerebrum irruens, ipsum affligit, & mens perturbatur, & homo circum ambulat, aliena cogitans, & aliena videns, perferens morbi mores, visis, risu, & peregrinis imaginationibus. Si autem fluxio de capite descendat per aures, per oculos, per nares, per palatum in guttur, & in gulam, & per venas in medullam spinalem, & in sanguinem. Quare qui sint cerebri non sani, nec quiescentis causæ, quæ signa, & qua ratione morbi ab eo proficiscentes fiant, cognovisti. Hoc vero memoriæ manda: calescentis cerebri signum est salsuginosus humor, quem cerebrum effundit, & qui alvum movet. Hoc videre potes in *libr.* 2. *de Morb. num.* 46. Et subdit: Cum noctu ad os salsuginosus humor influit, medicamenta frequentiora ad nares appone. Fit tandem, frigiditatis, & pituitæ ratione, aqua in cerebro; cujus signa, & curationem quære *numer.* 15. *libr.* prædicti. A causis quidem narratis fluxiones oboriuntur, colliquationes cerebri, ac tabes; consumitur enim cerebri substantia, ut dicit Hippocrates *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 3. vel *Comment.* 3. *partic.* 1. Cerebri consumptio, propterea & calvities. Et Galenus in *Commentar.* Mihi quidem videtur istud significare; cum cerebrum se ipso longe minus fit; id quod illis evenit, qui siccius illud natura habuerint; tunc ab ossibus superjacentibus recedit. Nunc vero de soluta cerebri continuitate est agendum. Reperimus in *libr.* 1. *de Morb. num.* 3.

hæc

hæc: Si cerebrum concussum fuerit, ac doluerit ejus, qui percussus sit, necesse est e vestigio mutum fieri, & neque videre, neque audire; si vero sauciatum fuerit, febrem necesse est supervenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem sideratam fieri, ac perire. Et in *lib.* 7. *Aph.* 58. Quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri. Et *libr.* 6. *Aphor.* 50. Quibuscunque præciditur cerebrum, his necesse est febrem, & bilis vomitum supervenire. Et *Aphorism.* 18. ejusdem *libr.* Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo transverso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut jecore, lethale est. Et in *lib.* 7. *Aphoris.* 50. Quibus cerebrum sphacelatum, ideft corruptum est, in tribus diebus pereunt; si vero hos evaserint, sani fiunt. Et in *lib.* 2. *Prædict. num.* 19. Vulnera magis lethalia sunt, quæ in venas crassas in collo, ac inguinibus infliguntur; deinde quæ in cerebrum, & in hepar; postea quæ in intestina, & vesicam; sunt autem hæc omnia perniciosa valde, non tamen ita ut nemo ex his evadat, velut putatur. Et in *lib. de Cap. Vulneribus num.* 3. inquit, vulnera circa sinciput esse lethaliora, & difficiliora, quam alibi in capite, & breviori tempore moritur, qui moriturus est; cerebrum enim & citissime, & maxime juxta sinciput sentit mala, quæ & in carne, & in osse fiunt. Curationem autem lege in eodem *lib. numer.* 17. Tandem ille aphorismus parti huic finem imponet, qui reperitur in *lib.* 5. *Aphorism.* 18. Frigida inimica ossibus, dentibus, nervis, cerebro, spinali medullæ; calida vero amica: Hæc eadem affirmat in *lib. de Humid. Usu numer.* 4. & reddit rationem, quæ est hæc: Quia ab illa convulsiones, tensiones, rigores febriles, quæ sane frigida facit, calida vero sedat.

CERVIX.

Dicitur proprie cervix pars colli posterior; tamen & sæpe pro collo scribitur. Cervicis articulus, ut legitur in *lib. de Ossium Natura*, repandus est. Hujus affectus sunt tumor, rubor, dolor, frigus, sudor, & tensio. Quæ affectiones partim simplices sunt, partim comitantur morbos. Dicit enim Hippocrates in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acutis Comment.* 4. *partic.* 32. Tendines quoque cervicis posteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi, scilicet in hac anginæ specie. Et in *libr. Prognost. Comment.* 3. *part.* 16. Angina gravissima est, ac celerrime interficit, quæcunque nec in cervice, nec in faucibus conspicuum aliquid efficit. Et Galenus in *Comment.* ait: Cervicem intelligit collum. Et subdit Hippocrates *particul.* 17. Quæcunque vero dolorem alteri subsimilem infert, attollitur vero, scilicet cervix, ac rubent fauces, admodum exitiosa est. Et *partic.* 18. Si quibus fauces rubent, & cervix, hæc, scilicet angina, diuturnior est. Et in *lib.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 7. Quibus vero etiam venæ circa tempora, & cervicem attollebantur, his aliquantum malæ erant, scilicet anginæ; pessimæ vero his, quibus & spiritus sublimis coelevabatur. Et in *libr.* 2. *Prorrh. particul.* 41. Cervicis dolor malus quidem in febre omni, sed pessimus quibus insania speratur. Et *libr.* 3. *particul.* 3. Quibus manus tremulæ, capitis, cervicisque, ideft colli, dolores, subsurdique fiunt, & nigra, densataque mejunt, his ventura expectare nigra, perniciosum. Et *part.* 6. ejusdem *libr.* Ex cervicis dolore cum comate, & sudore venter inflatus, si ad necessitatem liquida dimiserit sublutus, ex his bile carentia in ecstasin aguntur. Et *partic.* 21. Cubiti, & cervicis dolores convulsivi; a facie autem hi, atque in faucibus sonitus multi, cum salivatione, sudores in his per somnos boni: an & sudore quamplurimos levari, non malum? Et in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comm.* 4. *partic.* 63. Quod si & alia facilia fuerint, pedum dolores sunt expectandi; qui si pedem affecerint, & dolorosus perseveret, inflammeturque, & non levetur, dolores post paullo ad cervicem pervenient, claviculamque, & pectus, & articulum. Et *particul.* 62. ejusdem *libr.* Cum in febribus quinta die terrificum quippiam fuerit, vel venter repente liquida dejecerit, & animæ defectus prehenderit, vel vocis privatio, vel convellatur æger, vel singultiat, ex his angi, graviterque affici consuevit, sudoresque circa tum mustacem, tum faciem, tum cervicem ab occipitio esse consueverunt; qui autem hæc patiuntur, spirituosi paullo post morientur. Et *partic.* 83. Cum ob tendines vehementer in anteriorem revelluntur partem, sudoresque circa cervicem, faciemque oriuntur, morsis ob laborem arescentibusque his, qui ad caudam vergunt tendinibus, crassissimi hi spinam continuant, qua maxime enatæ copulæ ad pedes usque finiuntur. Verum in *partic.* 46. ejusdem *libr.* de frigore cervicis mentionem facit, & inquit: Consueverunt febres hæ protrahi, & abscessus habere, si aurium quidem, cervicisque infernæ partes frigidæ fuerint; quod si frigidæ non fuerint, profecto mutationes habent; nempe fluit e naribus sanguis, & ventres turbantur. Et in *libr.* 3. *Prorrh. partic.* 20. Cervicis, dorsique perfectiones apparentes per totum corpus, in his & spumosæ urinarum excretiones cum animæ deliquio, atque in oculis totius lucis impedimentum convulsionem prope esse indicant.

CERVUS.

Caro cervi, ut legitur in *lib.* 2. *de Diæta num.* 16. siccat, minus autem secedit, magisque urinam prolicit. Et in *lib. de Natur. Muliebr. num.* 29. Medullam cervi, & adipem liquefacito, & in lana apponito.

CHIRURGIA.

Ex cognitione alterius contrarii cognoscitur alterum. Ideo si scies, quæ in chirurgia non recte fiant, cognosces & quæ

recte

recte enarrantur. In *libr. 1. de Morb. numer.* 5. hæc: Pus in ulcere, aut tuberculo existens non cognoscere, & fracturas, atque luxationes non cognoscere, & specillo admoto ad caput non cognoscere, an os fractum sit; & fistulam in vesicam immissam demittere non posse, & lapidem in vesica existentem non cognoscere, & suppuratum existentem ex concussione non dignoscere, & secando, aut urendo, aut a profunditate, aut longitudine aberrare, aut urere, & secare quæ non oportet. Quæ vero ad chirurgiæ officinam pertinent, lege in *libr. de Officina Medici n.* 1. & in *libr. de Medico n.* 2. & 3. ubi apparet, chirurgiæ errorem turpem esse, quando quæ velis, non consequeris; ac chirurgiam æreis instrumentis non uti debere, ne ægrotis onerosus esse videaris. Et in *lib. de Decenti Ornatu numer.* 6. & 7. & 8. quæ chirurgiæ competant, percipitur. Sed in aliis libris quoque chirurgicis habebis præcepta præclarissima. Verum observato illud præcipuum, quod in *Jurejurando* describitur *num.* 2. Nec calculo laborantes secabo, sed viris chirurgiæ operariis ejus rei faciendæ locum dabo. Et in *lib. de Flatibus*, *num.* 1. Quæcunque quidem manuum operam exigunt, ad ea consuetudine perveniendum; est enim usus ipse egregius manuum exercitator, & magister.

CHOLERA.

Cholera quædam dicitur sicca, quædam cholera simpliciter. De cholera sicca scribitur in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acutis numer.* 59. & 60. Silphii caulis, & succus quibusdam quidem maxime, inexpertis autem non transit per ventrem; verum vocatur hoc malum cholera sicca. Fit autem maxime, ubi cum multo caseo mixtus fuerit, aut cum carnis bubulæ esu; nam atrabiliariæ affectiones a bubularum carnium esu exacerbantur; est enim insuperabilis ipsarum natura, & non cujusvis ventriculi est ipsas concoquere. In *lib.* autem 5. *de Morb. Popular. num.* 27. Bianti pugili, cum natura vorax esset, contigit ut in affectiones cholericas bilis sursum ac deorsum exeuntis delaberetur ex carnis esu; maxime vero ex porcinis carnibus crudioribus, atque ex ebrietate vini odorati, atque placentis, ac dulciariis ex melle, & cucumere, pepone, & lacte, & polenta recenti; in æstate vero affectiones cholericæ, & febres intermittentes. Et *numer.* 29. ejusdem *libr.* Eutychides ex cholericis affectionibus in cruribus ad nervorum distentionem definit, una cum secessu deorsum; bilem abunde multam coloratam vomuit ad tres dies ac noctes, valdeque rubram; & impotens erat, & anxius; nihil autem continere poterat neque ex potibus, neque ex cibis; & urinæ, ac transitus deorsum suppressio multa; per vomitum fex mollis prodiit, & deorsum quoque erupit. At in *lib.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 40. Cholericæ bilis sursum ac deorsum eruptiones ex carnis esu maxime suillæ crudioris, & ex cicere, & ex ebrietate vini odorati veteris, & insolatione, & ex sepiis, & locustis, & gammaris, & ex olerum esu, maxime porri, & cœparum; insuper & a lactucis coctis, & brassica, & rumicibus crudioribus, & a placentis, ac dulciariis, & mellitis, & libis, & a fructibus pomorum, & cucumere, pepone, & vino lactei teporis, & eruo, & polenta recenti. Cholericæ affectiones magis in æstate fiunt, & febres intermittentes, & quibus horrores accedunt. Hæ quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perveniunt, verum cavere oportet; judicat autem tales morbos maxime quinta, septima, & nona dies; melius tamen est cavere usque ad decimamquartam. Et in *lib.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 4. Athenis virum cholera corripuit; vomebatque, & deorsum egerebat, & dolebat; & neque vomitus, neque per alvum secessus sisti poterat; & vox ipsum destituebat, & ex lecto moveri non poterat, & oculi caliginosi, ac cavi erant, & convulsiones tenebat ab alvo, & intestino, & singultus; verum secessus multo copiosior erat, quam vomitus. Hic veratrum in succo lentium bibit, & alterum lentium succum insuper bibit quantum potuit, & postea vomuit; & coacta sunt ac adstricta ipsi ambo; frigidus autem factus est, & lavit inferne usque ad pudenda, calida valde multa; donec etiam supernæ partes calefactæ sunt, & vivebat; postera vero die polentam bibit ex aqua.

CIBUS.

De cibi substantia, de his, quæ circam ejus substantiam existunt, ac de his, quorum objectus est cibus, & quæ ipsum suscipiunt, sic differit Hippocrates: Cibus est illud crassum, ac robustum alimentum, quod naturalem habet aptitudinem, ut convertatur, & alteretur a cibato ita, ut sit cum eo idem specie. Est crassum ac robustum, propterea quod potio, & sorbitio sunt alimenta, tamen nec crassa, nec robusta sunt. Habet naturalem aptitudinem is cibus, qui similis fit cibato. Fit similis, qui sensui gustus, & tactus gratus est, ac jucundus omnino, quemadmodum comprehendi potest ex *lib. de Veter. Medic. numer.* 16. & is est propinquus naturæ humanæ; longinquus enim est inimicus. Et talis non comeditur, aut cum nulla delectatione comeditur; similitudo autem est convenientia inter cibum, & cibatum a tota substantia. Sit igitur cibus homini idoneus is, qui potentia, hoc est, in primis qualitatibus, in secundis, tertiis, ac quartis convertatur in substantiam ejus; potest enim fieri, ut, si aliqua harum desideretur in cibo, fit uni animali cibus, alteri venenum, aut, si non absolute venenum, sit cibus saltem, & medicamentum, aut is cibus, qui arte opus habeat, ut vere cibus fiat. Nam cibus sunt pruna dulcia ratione primarum qualitatum temperatarum, & secundarum; sed forte aliarum est medicamentum purgans. Sic caro est ci-

est cibus, verum coctura indiget; idcirco triplex est cibus, nempe cibus simplex, cibus medicamentosus, & cibus arte paratus. Verum cibus, qui sit naturæ humanæ commodus, ac necessarius, in primis qualitatibus sit temperatus, aut parum excedat; etenim dicit Hippocrates in *lib. de Veter. Medic. numer.* 25. Omnia, quæ edit, aut bibit homo, talia edulia palam est minime hoc intemperato, & diffidente, ac excedente succo participare, velut sunt panis, & maza, & his similia, quibus adsuetus est homo plurimis, & semper uti. Et *num.* 26. Robur, & augmentum, ac alimentum præsertim per nihil aliud contingit, quam quod probe temperatum est, & nihil habet intemperatum, neque forte, sed totum unum factum est, & simplex, & non forte. Attamen potius tendit cibus ad caliditatem, & humiditatem; propterea quod vita existit per calidum, & humidum. Nam legitur in *libr.* I. *de Diæt. numer.* 4. Ignis omnia per omnia movere potest, aqua vero omnia per omnia nutrire. At caliditas, & humiditas simul non perveniunt ad quartum gradum; quia caliditas exsiccaret, vel in vapores verteret humiditatem, & in tertio vim ei exhiberet siccam magis, quam humidam. Usque igitur ad secundum sint calidi, & humidi; quod, si humidi sint, & molles actu vel potentia, & si calidi temperate, pingues, vel dulces. Præterea, si calidi, erunt penetrantes; si pingues, vel dulces, facilius trahuntur; si humidi, & molles, perfecte concoquuntur, facile penetrant ad omnia membra, & cito in eorum naturam convertuntur, & eis assimilantur. Ex quibus omnibus exurget quarta qualitas, quæ dicitur a tota specie, a qua nutritur animal. Cibus igitur optimus est, qui calidus, & humidus sit temperate, mollis actu, vel potentia, & pinguis, vel dulcis ita, ut perfecte concoquatur in instrumentis coctioni inservientibus, facile penetret ad omnia membra nutrienda, & cito in eorum convertatur naturam, & eis assimiletur; contra, si cibus fuerit frigidus, non cibus, sed & medicamentum erit, quemadmodum legitur in *libr. de Salub. Diæt. numer.* I. his verbis: Æstate maza molli nutriatur, & potu aquoso, ac multo, obsoniis omnibus coctis. Sic autem his, ubi æstas fuerit, uti oportet, ut frigidum sit corpus, & molle; tempus enim calidum est, & siccum, & facit corpora æstuosa, ac squallida. Et in *lib.* 3. *de Diæt. num.* 10. In solstitio æstivo adimas omnia, quæ sicca sunt, & calida, & nigra, ac meraca, itemque panes, nisi quandoque voluptatis gratia; sequenti vero tempore utetur mollibus, & humidis, & perfrigerantibus, ac albis, usque ad Arcturi exortum. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 33. Et postquam anterioribus capitis partibus excalefactus fuerit, cibos edat quampituitosissimos, ac minime ventrem subducentes, quo fluxionum meatus in anteriore capitis parte quammaxime dilatentur. Et *numer.* 36. ejusdem *libr.* Cum splen præ febre magnus factus fuerit, sic sanare oportet: medicamenta in potu exhibenda sunt, quæ aquam purgent, & edulia quam pituitosissima offerenda. Verum, si cibi fuerint frigidi, hujusmodi frigiditas existet in subjecto humido, aut sicco; si igitur cibus fuerit frigidus, & humidus, erit incoctus, liquidus, ac mollis, & idcirco naturæ humanæ contrarius, quæ calida est, & humida humiditate ea, quæ consistit ob debitam coctionem, ac permixtionem cum siccitate; necesse est igitur, omnia edulia concocta esse a natura, vel ab arte. Nam ait Hippocrates in *lib. de Veter. Medic. numer.* 22. Homo non fortis naturæ, qui triticum edat, quod ex area sustulit crudum, & non elaboratum, & carnes crudas, & bibat aquam, hoc victu utens, multa, & gravia perpetietur. Nam & doloribus vexabitur, & corpus debile evadet, & venter corrumpetur, & multo tempore vivere non poterit. Et in *libr. de Affectionib. numer.* 49. asserit, cibos non frigidos, sed calidos, & siccos, vel humidos pharmaci naturam sapere, cum ait: Calidi cibi, & sicci sistunt; humorem enim in ventre resiccant. Si vero humidi sint, humectantes per caliditatem alvum subducunt. Et *num.* 50. Stabiles, & alvum sistentes cibi, & calescunt, & calefacti cito resiccantur, ac compinguntur; & propterea obduri facti non secedunt. Et *num.* 45. Siccus humor, a siccis cibis ortus, corpus siccat. Frigida porro, & sicca edulia incommoda sunt tum ob frigiditatem, quæ sentiens corpus lædit, tum ob siccitatem, quæ siccat, induratque. Attamen quandoque condimenti gratia conferunt, velut cibus acidus, acetosusque gustum excitat, quemadmodum pluribus in locis affirmat Hippocrates. Cæterum qualitates secundæ, quæ ex calido, & sicco corpore proveniunt, habent vires activas, quæ sunt sapor salsus, amarus, & acutus, sive acris; & passivas, & hæ sunt durities cibi, crassities, viscositas, condensatio, gravitas, & quæ sunt his contrariæ, veluti mollities, tenuitas, liquiditas, raritas, levitas, & id generis; quæ quidem proficiscuntur etiam a frigiditate, & humiditate, at modo opposito. Qui igitur cibi ex aliqua harum constant qualitatum tum naturalium, tum arte paratarum, hi hominem lædunt, propterea quod non vere sunt cibi; idcirco scribit Hippocrates in *libr. de Veter. Medic. num.* 25. Ex cibis quicunque nobis incommodi sunt, & ingesti hominem lædunt; horum unusquisque aut amarus est, & meracus, ac intemperatus, aut salsus, aut acidus, aut alius quis intemperatus, & fortis; & propterea turbamur ab ipsis, sicut etiam ab his, quæ ex corpore excernuntur. Et in *libr. de Purgantibus*, *numer.* I. Sinceros, & acidos cibos si quis citra delectum, ac inconsiderate exhibeat, nihil commodi perficient. Præterea potentiæ passivæ, quæ plurimum activas comitantur prædictas, odio sunt humanæ naturæ. Sicut cibus mol-

lis

lis facile fecedit, sic durus, crassus, ac viscosus lædit hominem; & quemadmodum ex mollitie fit cibus levis, ac debilis, contra crassities facit cibum gravem, atque robustum. Unde Hippocrates in *lib. de Affectionibus*, *numer.* 44. Levissima sunt & cibaria, & potus, & obsonia, quæ moderata in corpus ingesta, aut paullo amplius supra modum, neque repletionem exhibent, neque tormen, neque flatum, neque aliud quiddam ejusmodi, & celerrime concoquuntur, & concocta secedunt, & per omnem diem in ventrem ingesta minime molesta sunt, etiamsi diu antea fuerint ingesta. Et *numer.* 46. Debiles, ac leves cibi ventrem quidem non lædunt, neque corpus, eo quod calefacti non intumescunt, neque replent, sed cito mollescunt, & concocti secedunt; humiditas autem ab ipsis debilis corpori accedit, & neque augent, neque robur memorabile exhibent. Deinde de gravi cibo hæc scribit: Fortes cibi & intumescunt, ubi in ventrem ingesti fuerint, & replent, & difficilius quidem, ac tardius concoquuntur, & non secedunt. Et *numer.* 44. Gravia autem sunt, quæ moderate exhibita, aut infra modum, repletionem, & dolorem exhibent; & quæ neque edi, neque bibi possunt, ut non dolorem exhibeant; & si quis ipsa per tempus rursus bibat, aut edat, etiam sic dolorem exhibent, & non pro ratione secedunt. Docet etiam in *libr. de Veter. Medic. numer.* 7. quis sit fortis cibus, his verbis: Quæ inventa sunt edulia, multa arte excogitata, & multo tempore producta mihi esse videntur, cum multa, & gravia ex robusto, ac ferino victu homines paterentur, qui intemperatas, & magnas vires habens ingerebatur; qualia sane etiam nunc ex ipso paterentur, doloribus vehementibus, & morbis obnoxii. Et in *libr. de Affectionibus*, *numer.* 4. declarat, quæ sint edulia levia, & gravia in rebus, & inquit: Carnes coctæ, si quidem percoctas feceris, debiliores sunt, ac leviores; assatæ vero, si exassatæ fuerint, & inveteratæ ex aceto, aut sale, debiliores sunt, & leviores recentibus. Et *num.* 46. Ex carnibus levissimæ sunt in corpus caninæ, & volucrium, & leporinæ coctæ; graves autem sunt bubulæ; suillæ his, qui laborant, & exercitantur, & ad bonum habitum, & ad robur commodæ sunt; debilibus autem, & privatam vitam degentibus fortiores; sed & ferinæ mansuetis leviores sunt, eo quod fructum non similem edunt. At plura ibidem lege, & in *numer.* 45. Ex verbis igitur Hippocratis narratis, & quæ sparsim scribuntur, facile cognoscere possumus, plurima cibaria salsa, acida, austera, pontica, amara, & acuta gravia esse; itemque dura, crassa, viscosa, densa, ac ponderosa; & idcirco noxia homini esse, & quæcunque alia præter ea, quæ sub data cadunt definitione. Hæc tantummodo sunt ad restaurationem deperditi, atque ad conservationem animalis, & ad sanitatem, eo quod temperata sunt; & ut palam fit in *lib. de Veter. Medic. num.* 26. qui cibus est probe temperatus, alit, auget, & corroborat. Et in *libr. de Affect. numer.* 44. recitat ab effectu quisnam sit is, cum ait: Quæcunque venter superat, & corpus ipsa suscipit, ea neque flatum exhibent, neque tormen. Et infra subdit: Ad sanitatem optima sunt, quæ modice ingesta sufficiunt, ut & famis, & sitis sint medela; & plurimo tempore corpus ipsa suscipit, & pro ratione secedunt. Et subdit: Quæcunque cibaria, aut potus, aut obsonia corpus suscipit, ab his maxime neque tormen fit, neque flatus, neque ructus acidus; cum enim in ventrem ingesta fuerint, corpus ab his trahit quod ipsi commodum est; & necesse est, jam quod restat, debilius esse, quam ut tormen, aut flatum, aut aliud quid hujusmodi in ventre faciat. Verum, ut legitur in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 3. In omnibus cibis, ac potibus & biliosi quid est, & aquosi, & sanguinei, & pituitosi, in alio plus, in alio minus; quapropter & quæ eduntur, ac bibuntur, alia aliis præstant ad sanitatem. Et in *lib.* 1. *de Diæt. n.* 1. & 2. scriptum est: Homo edens sanus esse non potest, nisi etiam laboret; contrarias enim inter se vires habent cibi, & labores; verum inter se mixti conferunt ad sanitatem; labores enim ea, quæ insunt, consumere solent; cibi autem, & potus ea, quæ evacuata sunt, explent. Caussam vero si quæramus, cur labor sit necessarius, est, quia omne alimentum partim est simile alito, & partim dissimile; simile est in eo, quod patitur, ac superatur a ventre; dissimile in eo, quod agit, & superat corpus; & hoc manifestum fit, non in ventriculo primo, in quem statim ingeritur alimentum, sed in aliis ventribus, hoc est, cavitatibus, quæ suscipiunt alimentum, & concoquunt. Et propterea legitur in *lib.* 2. *de Diæta*, *numer.* 41. Cursus longi, ac curvi, sensim facti, calefacientes carnem, concoquere ac diffundere possunt, & vim ciborum in carne concoquunt. At nec labor superet cibos; eo quod in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 12. sunt hæc verba: Antequam ægrotent, fit cognitio quid corpora perpetiantur, utrum cibus superat labores, aut labores cibos, aut moderate inter se habeant; utrum enim tandem superetur, morbi fiunt, ab æqualitate autem inter ipsa mutua, sanitas adest. Sed ad rem legitur in *lib. de Affect. num.* 44. Ad robur optima sunt cibaria, quæ carnem plurimam, ac densissimam producunt, & sanguinem crassefaciunt, & pro ingestorum ratione secedunt; & corpus plurimo tempore ipsa suscipit. Et paullo infra: Carnes percoctæ, & exassatæ, utræque debiles sunt ad robur augendum; ad secessum vero percoctæ commodæ sunt; assatæ vero magis sistunt, quæ vero moderatam habent & cocturam, & assaturam, hæ & ad robur, & ad secessum moderate se habent; at vero crudiores ad robur quidem commodæ sunt, sed non ad secessum. Et *numer.* 46. Fortium ciborum humor fortior, ac incorruptus accedens, multum robur, ac augmentum corpori

pori addit. Et paullo infra: Ex his, scilicet piscibus, fortes dato, ubi reficere aliquem voles; leves vero, ubi gracilem, & tenuem facere oportuerit. Hinc vide, quid significet cibus in *Aphorism. 62. septimi libri*, qui ait: Si quis cibum febricitanti dederit, ut sano robur, sic ægro morbus, scilicet augetur, vel efficitur. Præterea usui est cibus his, qui purgari volunt; siquidem dicit Hippocrates in *lib. 4. Aporism.* 13. Ad helleboros, qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt, hoc est, præparanda. Cibus autem, ut ibi exponit Galenus, sit is, qui nullam fortem habeat qualitatem, hoc est, neque acerbam, neque acrem, neque salsam, neque amaram: nam hic *fortis* appellandus est cibus medicinalis. Habemus igitur, cibum, qui ad nutritionem, & ad sanitatem idoneus sit, hujusmodi fore, qualis est antea descriptus; itidem qui ad corporum convalescentium refectiones, & qui leves sint; ad robur autem, & ad augmentum fortiores, ac crassiores; ad corpora evacuationi præparanda plures, ac nullis fortibus qualitatibus præditi. Hi quidem sunt fines, & formæ ciborum: qui fines quoque sicut non unus, tamen ad unum tendunt, qui est restauratio deperditi; sic ciborum non una est differentia, verum tandem refertur ad unam; nam cibi optimi ad temperiem in qualitatibus tendunt, non optimi superant temperiem, quia alii sunt leves, alii graves; & optimus locum medium occupat inter hos. Et quemadmodum alimenti species sunt tres, potus scilicet, sorbitio, & cibus, sic cibus tres habet differentias; reperitur enim cibus potabilis, velut aqua carnis, cibus sorbilis, veluti carnis contusum, ac tandem cibus crassus, ut caro non contusa; primus est levis, tertius est gravis, secundus medium tenet locum. De his mentionem pluries facit Hippocrates in *lib. de Diæt. de Morbis*, *de Affection. de Morb. Vulg.* ac *de Vict. Ration. in Morb. Acut.* Hæc interea memoriæ mandes velim, quæ enarrantur in *lib. de Affection. numer.* 52. quæ sunt: Cibaria, & potus, & obsonia, excepto pane, & maza, & carnibus, & piscibus, & vino, & aqua, reliqua omnia tenues, ac debiles utilitates exhibent ad augmentum, & ad robur, & ad sanitatem: tenuia item, ac debilia mala ab ipsis fiunt. Quo autem in loco scribat Hippocrates de cibis, qui ad nutritionem, ad augmentum, ad sanitatem, & ad robur faciant, diximus: itidem de his, qui humectent, & de his, qui ex morbo revalescentes refocillent; sed qui conferant humectationi, leguntur in *libr. de Affectionib. num.* 40. quæ refocillent ibidem *num.* 41. Sed & sicut cibi efficiunt nutritionem, augmentum, refocillationem, robur, & sanitatem; sic viceversa non nutriunt, non augent, non refocillant, non corroborant, sed morbum faciunt; etenim scriptum est in *libr. de Locis in Homine num.* 2. Cum venter egestionem moderatam non fecerit, & in ipsum cibus ingeratur, humiditate ciborum ingestorum corpus irrigat; ipsa autem humiditas a ventre obstructa, acervatim ad caput viam facit; & alia quæ ibi lege. Et in *libr. 5. de Morb. Popul. numer.* 15. In calidissimo tempore edens fructus pomorum, & alios cibos non conferentes, a febre correptus est, & a ventris profluvio, & mortuus est. Et in *libr. 2. Aphorism.* 36. Qui salubritatem corporis habent, per medicamenta evacuati cito exsolvuntur; & qui pravo utuntur cibo. Et in *libr. 6. de Morb. Pop. sect.* 5. vel *Comment. 5. partic.* 21. Debiliores cibi brevem vitam habent, idest, ut exponit Galenus in *Comment.* Imbecillis cibus intelligitur, qui parum alimenti corpori tribuit; hujusmodi sunt olera, & fructus plurimi; hi ea natura sunt, ut ipsis vescentes brevis vitæ reddant, cum celerrime evacuentur e corpore. At brevi repetamus ea, quæ longiori sermone prolata sunt. Cibus quoad substantiam alius est naturalis, alius secundum necessitatem, & alius arte paratus. Hanc divisionem habes in *lib. 1. de Diæta numer.* 1. Naturalis potentias habet materiales, formales, & specificas; & harum unaquæque immutatur a sexu, a cognatione, & ab ætate, a loco, & a studio, sive exercitio; propterea quod caro pulli maris calidior, & siccior est, quam fœminæ; & pullus columbaceus calidior est, & siccior, quam pullus gallinaceus; & ob exercitationem, & victum palumbus multo magis, quam columbus; & magis juvenis, quam senex; & in regione calida, & sicca, quam in frigida, & humida: sic lapides, & terræ nascentia omnia, quæ ad cibi usum veniunt, ut ligna, radices, folia, flores, fructusque. Materialis vero potentia alia est dura, alia mollis, ut caro bovis, & pulli; & ambæ vel crassæ, ut carnes bubulæ, vel subtiles, ut pullorum, vel mediocres, sicut agninæ. Primæ dicuntur cibi graves, & secundæ leves; tertiæ medio modo se habent, & hæ tales sunt aut natura, veluti bubulæ carnes natura crassæ, at mares crassiores, aut antiqui, aut diu exercitati, aut in regione sicca degentes. Crassi sunt cibi, tum quoniam difficulter superantur a corpore, tum quia ex his crassus fit sanguis, tum quia tandem nostrum vincunt corpus. Verum materia dura si crassa sit, crassitiem adepta est a calore, qui evaporavit humiditatem, aut a frigore, quod eam expressit; & a quocunque horum facta sit, est gravis cibus. Attamen quæ a calore orta est, facilius coquitur, assimilatur, & apponitur partibus similaribus, propterea quod earum concoctio fit incrassando; sed in ventriculo, & in hepate difficulter concoquitur ob acrimoniam, quam in cibo reliquit calor, quæ mordet, exsiccat, ac consumit eorum corpora; crassefacta vero a frigore difficillima est ad concoctionem, siquidem durities, ac crassities materiæ resistat calori concoquenti, immo eum obtundat, ac membra inservientia angat, & gravet; frigiditas porro relicta frigefaciat, stupefaciat, incrassset, humorem omnium crassissimum ex se

cessi-

efficiat: hæc eo graviora erunt, si ætas ingravescens, aut sexus sit masculinus, aut vehemens fuerit corporis exercitatio, aut locus siccus. Sin dura sit materia, & subtilis ob calidum, vel frigidum, vel ob utrumque, aperit, penetrat, pungit, ulcerat, difficulter vincitur a corporis partibus, propterea quod neque in primis instrumentis concoctionem efficientibus, neque in secundis, neque in tertiis habet locum commodum, sed lædit omnia; veluti acetum, non medicamenti ratione, sed cibi causa adhibitum, prædicta adfert nocumenta; itemque zingiber, & id generis: de eo majus est nocumentum, si tempus, sexus, locus, cognatio, ac studium his accedat. At vero mediocris cibi materia inter has medium occupat locum. Cæterum materia mollis, & crassa, sive viscosa, a calore victa, probe coquitur in primis concoctionis instrumentis, in secundis ex se fit sanguis crassus, in tertiis dat nutrimentum, augmentum, & robur, dummodo sit nova, in loco temperato, et non omnino otiosa; contra, si frigus crassam reddidit; mollis vero, et subtilis si est a calore, non facile vincitur a corpore, sed per omnes partes pertransit, et parum nutrit; si vero a frigore, lædit, quia stupefacit, et obtundit penetrando. Concausa hujusmodi effectuum est ætas, et aliæ consequentes. Verum quævis materia sive dura, sive mollis, talis est aut tota, aut in partibus, quemadmodum ciceris pars exterior dura, interior mollis, et animalium extrema duriora, et aliæ partes minus, habita ratione ad sexum, ætatem, et hujusmodi. Præterea cibi vis formalis, sive complexionalis est aut calida, aut frigida, aut sicca, aut humida, ut dicitur, a prædominio, aut calida simul et sicca, aut calida et humida, aut frigida et sicca, aut frigida et humida; atque hæ qualitates omnes reperiuntur in cibo per elementa, ut frigiditas, et humiditas est in piscibus, eo quod ex elemento frigido, et humido constant ut maxime; aut per mixtionem elementorum, ex qua mixta, sicut fungus; aut per complexionem, ut lactuca, et portulaca; aut per nutrimentum, quo vescitur animal, nam si diutius cibo utatur frigido, et humido, acquirit talem naturam; aut per locum, in quo vivit, per anni tempora, per ætates, per sexus, per cognationes, per otium, et quietem, et his similia; ac tandem per vitalem constitutionem, eo quod omne vivens in eo, quod vivit, est calidum, et humidum; contra non vivens, frigidum, et siccum. Virtutes quoque formales appellantur quæcunque aliæ, quæ ab his proficiscuntur, veluti a caliditate oritur cibus unctuosus, suavis, et pinguis, salsus, dulcis, amarus, et acris; viceversa a frigore fit insipidus, ponticus, stypticus, acerbus, et acidus; atque hæ dicuntur secundæ virtutes, ex quibus tertiæ fiunt, quæ sunt, utputa ea, quæ urinam, sudorem, cæteraque irritant excrementa. Virtus cibi specifica ex illa resultat forma, atque ex illa materia, ex qua efficitur hæc, et illa species, de qua alias agemus, a forma quidem illa resultante; ex his gignitur virtus, quæ est propria rei, cujusmodi est vis ventriculi gallinarum, quæ corroborat ventriculum hominis, intestinum lupi robur addit humano intestino. Cibus per necessitatem is dictus est, quem non bonum, nec conferentem comedit homo fame adstrictus, cum bonis indigeat. Cibus arte paratus easdem habet vires, quas naturalis; immo, quia plurima alimenta a natura prodita cruda sunt, nec per calorem præparata ita, ut majore habeant opus concoctione, condimentisque, ea comparando ad corpus humanum, idcirco oportuit, ut ars ea perficeret; de qua hæc scribit Hippocrates in *libr. de Veter. Medicina*, *num.* 8. Ex tritico macerato, et a cortice purgato, molitoque, ac cribrato, et subacto, ac assato, panem fecerunt. Ex hordeo autem mazam, aliaque multa ex hoc excogitantes coxerunt, et assarunt, et miscuerunt, fortiaque, et intemperata debilioribus temperarunt, effingentes omnia juxta hominis naturam, ac vires. Et *numer.* 11. Robur ex fortibus cibis temperatura, ac coctura detrahunt. Unde loquitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 7. Ciborum, ac potuum singulorum vim, tum eam quæ secundum naturam est, tum eam quæ per artem accessit, cognoscere oportet hoc modo; et subdit modum. Et in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 1. Ciborum, ac potuum omnium, ex quibus victum habemus, facultatem, quam tandem singula habent et secundum naturam, et secundum necessitatem, et artem humanam; oportet enim scire, quomodo fortium naturæ vim detrahere oportet, et quomodo debilibus robur per artem addere oporteat, prout singulorum occasio se obtulerit. Et hæc de ciborum substantia dicta sint.

Nunc ad ea, quæ circa eorum existunt substantiam, nostram traducamus orationem. Circa ciborum substantiam necessario inest primo quantitas, deinde qualitas. Quantitatem sequitur locus, et tempus; qualitatem actio, et passio, et habitus. Prius, et posterius est in quantitate; idcirco et in loco, et in tempore, et in qualitate, eo quod qualitas magis et minus suscipit; et ideo et in actionibus tum ratione qualitatum, a quibus ortum habent, tum ratione temporis, quod est mensura omnium actionum, et motuum. At ordo habet contraria hæc, prius scilicet et posterius; quapropter ordo rei cujuslibet, itidemque cibi versatur circa quantitatem, qualitatem, actiones, passiones, tempus, locum, positionem, propterea quod positionem habere est in loco esse, & esse in loco dicitur quatenus corpora habent spatium. Hæc circa substantiam sunt ciborum, de quorum quantitate primum sermonem habebimus.

Quantitas cibi ab Hippocrate consideratur primum in magnitudine cibi, sive magna mole, ac copia, deinde in multitudine, atque varietate; ac præterea prout ejus-

ejusmodi quantitas magna, vel multa oblata est corpori sano, vel ægro. Quantitas cibi magna quanta competat, docet in *libr. de Affect. n.* 44. his verbis: Ad sanitatem optima sunt cibaria, quæ modice ingesta sufficiunt, ut & famis, & sitis sit medela; & plurimo tempore corpus ipsa suscipit, & pro ratione secedunt. Et in *lib.* 1. *de Diæta num.* 3. Siquidem supra hæc inventa fuerit ciborum mensura, & laborum ad unamquamque naturam numerus, ita ut excessus neque supra, neque infra modum fiat, inventa sane exacte fuerit hominibus sanitas. Et in *libr. 6. de Morb. Pop. sect.* 3. Cibus modicus non delassari, non sitire. Et in *section. 6.* ejusdem *lib.* Labores, cibi, potus, somnus, res venereæ, omnia mediocria. Et in *lib.* 4. *de Morb. numer.* 10. Si homo parum edit, & parum bibit, nullum morbum hoc ipsi inducit. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 17. Ubi cibus præter naturam plus ingestus est, hic morbum facit; ostendit autem sanatio. Sed ibi Galenus ait: Hic aphorismus est de repletione; plus enim cibi, quam modo naturæ conveniat, repletio nominatur. Et in *Aph.* 4. ejusdem *libr.* Non satietas, non fames, neque aliud quicquam, quod modum naturæ excesserit, bonum. Et in *libr.* 2. *Præd. num.* 5. Necesse est eos, qui uberiore potu usi sunt, & magis difficulter spirare, & plus urinæ ejicere; eos vero, qui sorbitionem, aut cibum auxerunt, magis & sitire, & febrire. Si vero quis utrisque, & potu, & cibo immodice usus fuerit, & ad hoc, quod febrit, & difficulter spirat, etiam ventrem circumtentum, & majorem habebit. Quocirca palam fit ex verbis Hippocratis, cibi moderatam quantitatem sanitatem conservare, immodicam vero morbos progignere. Attamen si ex immoderata cibi copia morbus fiat, sic curat Hippocrates in *lib.* 2. *Aphorism.* 22. Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat evacuatio. Et si cui plurimus competat cibus, is confert his, qui crescunt; nam, ut scribit in *lib.* 1. *Aph.* 14. qui crescunt, plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur. Senibus vero parum calidi innati inest; paucis propterea fomitibus egent, quia a multis extinguuntur. Quo autem anni tempore cibus conferat copiosus, dicit in *libr.* 1. *Aph.* 15. sic: Ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi; quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Et *numer.* 18. Æstate, & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime, secundum locum ver habet. Sed & his, qui per superiora purgari volunt; legitur enim in *lib.* 4. *Aph.* 13. Ad helleboros, qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt. In quo morbo detur helleborus, & cibus multus, scriptum est in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 47. & hoc est in quadam tabe, & inquit: Huic veratrum bibendum est, & lenticulæ decoctum, & large cibus sumendus, ita ut abstineat ab acribus, & carnibus bubulis, ac porcinis, & ovillis. Verum in quadam lassitudine, descripta in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 47. hæc enarrantur: In cœna offeras plurima, & omnigena edulia, & potu aquoso, vino vero molli, ac multo utatur; postea longo tempore his immoretur, donec venæ repletæ attollantur; deinde vero vomat, & post modicam stationem molliter dormiat. Signum autem plurimi cibi est illud in *libr.* 4. *Aph.* 41. Sudor multus, ex somno factus, absque causa manifesta, corpus uti pluri cibo significat; si vero cibum non accipienti id accidat, scire oportet, quod evacuatione indiget corpus. In *Comm.* inquit Galenus: Sudor multus fit vel propter ciborum, qui sunt recenter assumpti, immoderantiam, vel illorum, qui antea. Si propter recenter assumptos, prohibere oportet, ne plures assumant; si propter prius assumptos, evacuare. Et *Aphor.* 45. ejusdem *libr.* Quibus tubercula, vel in articulis labores ex longis febribus fiunt, hi pluribus utuntur cibis. Ibique Galenus ait: De convalescentibus ex morbo docet; his enim repletis, rationabile est, casus plethoricos advenire, & maxime ob virium imbecillitatem. Et in *lib. de Affectionib. num.* 44. Ructum acidum maxime faciunt, & bilis fluxum superne, ac inferne, & tormen, & flatum, & repletionem plurima cibaria; nam, cum quis plura ederit, aut biberit, quam venter concoquere potest, hæc consurgunt. At quibus, & quando augendus, subtrahendusque sit cibus, & quomodo, videndum est. Scriptum est in *libr. de Affectionib. n.* 42. Quoscunque cibos, aut obsonia, aut potus ægroti concupiscunt, exhibeto, si non corpori damnum inde accessurum sit; cum autem cibos, aut potus augere incœperis, aut detrahere, paullatim & additiones, & detractiones facere oportet. In *libr. de Intern. Affect. num.* 1. Sic autem huic paullatim dato, scilicet cibum, donec ventrem confirmaveris; nam ex febribus, & inædia, si os quidem appetiverit, venter autem suscipere noluerit, ubi acervatim susceptit, inflammatur. Si vero acervatim dederis, & parum laborarit, deambulationibus venter non perfrigeratur, nimirum cibis quiete compactis; quare etiam febris succedere solet, & hyeme quidem minus, æstate vero periculum est, ne delinquat. Et in *lib.* 1. *Aph.* 10. Quibus statim morbus in vigore consistit, his statim tenuis victus adhibendus est; quibus vero posterius debet consistere, his & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud cibus est subtrahendus, prius vero uberius adhibendus victus, ut æger sufficiat. Et in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comm.* 2. *part.* 38. Ciborum adjectioni intendendum est multo minus; subtrahere vero sæpenumero expedit, cum æger sufficere possit, donec morbus maturescat. Nam, ut ibi explicat Galenus, quod plus est exsuperatque, noxas interdum inemendabiles facit; verum quod minus est, facile emendatur. Et in *libr.* 2. *Aph.* 10. Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. At, ut ait in *lib.* 1. *Aph.*

1, *Aph.* 11. in accessionibus abstinere oportet; nam cibum dare nocuum est; & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet. Verum transactis accessionibus, hoc est augmento, & maxima status parte, detur aliquid, si opus sit; nam inquit in *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 9. Evomuit bilem combustam præ cibi abstinentia, & febre. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 30. Phrenitici, cum progressum fuerit tempus, marcescunt, ac imminuti consumuntur tum ex febre, tum quod nihil alantur. Verum, cum morbus remiserit, cibis utatur per alvum subeuntibus, a modicis initio facto, semper aliquid addendo. Hæc in *lib.* 2. *de Morb. num.* 14. atque pluribus in locis. At illud præcipue est observandum, quod legitur in *lib.* 2. *de Diæt. num.* 47. & hoc est: Qui additione cibi sensim accrescente utitur, is corpori diætam placide constituit. Verum de varia ciborum copia pauca dicamus. Declaratum est antea in *libr.* 2. *de Diæt.* offerenda esse omnigena edulia, & plurima ad vomendum; hoc etiam legitur in *lib.* 3. *num.* 18. Et subdit in *lib.* 2. loco prædicto 5. *num.* 47. Corpus resiccatum, ab ingestis omnigenis eduliis, id quod conducibile sibi ipsi est, sumit, unaquæque pars de singulis cibis; repletum autem, & humectatum, alvo per vomitum evacuata, rursus excessum remittit; alvus autem, vacua existens, revellit. Et in *lib.* 2. *de Diæt. num.* 34. inquit: Obsonia ex variis intritis præparata, æstuosa & humida sunt; propterea quod pinguia, & tosta, & calida, & inæquales inter se vires habentia in eodem cohærent; verum quæ in mura præparantur, meliora sunt, & non æstuosa.

Ad quantitatem vero discretam reducitur bis, ter, pluriesque in die cibari. De hoc autem copiose loquitur Hippocrates in *lib. de Vet. Med.* Sed in eodem *libr. num.* 18. inquit: Sunt aliqui ipsorum, quibus semel in die cibum capere conducit, & hoc propter utilitatem sic observant; alii etiam prandent, propterea quod his quoque conducit; sed & quidam non propter utilitatem, sed aut ob voluptatem, aut ob alium casum alterutrum faciunt; plurimorum enim hominum nihil interest, utrum tandem faciant, sive semel tantum edant, sive etiam prandeant, hac consuetudine uti. Sunt autem quidam, qui non possint extra utilitatem facientes facile degere, sed contingit utrisque ipsorum per diem unum, atque eum non ociose permutantibus, immensa afflictio; alteri enim si pransi fuerint, idque eis non conducat, statim graves, & corpore segnes fiunt, itemque mente pigri, hiatuque, ac oscitatione, & dormitatione, & siti pleni; si vero etiam insuper cœnaverint, & flatus, & tormina, & alvus effringitur; & multis magni morbi principium hoc fuit, si eosdem cibos, quos semel insumere consueverunt, bis assumant, & nihil his amplius; alteri vero si prandere consueverunt, idque ipsis conducat, & non pransi fuerint, mox ubi tempus præterierit, statim impotentia vehemens, tremor, animi deliquium, postea oculi pallidi, urina crassa, & calida, os amarum, & viscera pendere ipsis videntur, vertigo, iracundia, tristitia; hæc autem omnia, ubi cœnare tentaverint; deinde autem pransuri, consumere non possunt, quæ prius cœnarunt; atque hæc ipsa, cum tormine, ac strepitu descendentia, alvum concludunt, ipsique ægre dormiunt, insomniaque conturbata, ac tumultuosa habent, plerisque vero etiam horum hæc ipsa alvus morbi principium fuit. Et *numer.* 21. Dico etiam alios omnes homines, qui duos aut tres dies inædiam pertulerint, eadem passuros esse, quæ de impransis dixi; cæterum tales naturas, quæ cito, & fortiter ejusmodi delictis offenduntur, imbecilliores aliis esse censeo; proximus autem est imbecillis languenti. In *libr.* autem 2. *de Diæt. num.* 38. sic legitur: Semel in die cibum capere attenuat, & siccat, & alvum sistit, propterea quod per animæ caliditatem humiditas ex ventre, & carne consumitur; prandium vero contraria facit. Et in *libr. de Vict. Rat. Comm.* 2. *part.* 22. usque ad 32. hæc scribit: Nempe tum his, qui bis die comedunt, tum his, qui semel, noxam & infirmitatem pariunt repentinæ mutationes; quique prandere non consueverunt, & prandent, statim ægre habent, toto item tempore graves redduntur, & parum valentes, & desides; quod si supercœnaverint, acidum ructant, alios alvi lævitas exercet; nempe ventriculus præter consuetudinem gravatur, superficcescere consuetus, non bis tumescere, neque bis cibos coquere. Convenit autem bis permutationem æqua virtute compensare, dormire; siquidem eos oportet, tanquam noctem a cœna, hyeme quidem citra frigus, æstate vero citra calorem agant; quod si dormire non nequeant, plures lente ambulando absolvant circuitus, neque stent; nihil cœnent, aut pauca, & innocua; minus præterea bibant, sed meracius, & non dilutum; magis præterea & is afficietur, qui ter die replebitur, ac etiam multo magis qui crebrius; quamquam sunt nonnulli, qui ter die satiati facile ferant, utpote qui ita sunt consueti. Præterea qui bis die cibum sumere consueverunt, ii nisi pransi fuerint, ægre habent, parum valent, timidique ad quodvis opus fiunt, & cardialgici; nempe his viscera pendere videntur, calidum mingunt, & viride, idest pallidum, stercusque exuritur; sunt quibus os amarescit, oculi cavantur, & tempora saliunt, partesque extremæ frigescunt. Plurimi quoque horum, qui pransi non sunt, cœnare nequeunt; qui si cœnaverint, ventris gravitate afficiuntur, & difficilius cubant in lecto, quam si etiam pransi fuissent. Cum igitur talia ob etiam dimidiatæ diei victus mutationem præter consuetudinem sanis contingant, neque adjici quicquam, neque subtrahi commode videtur. Qui igitur præter consuetudinem semel pastus, toto die exinanitis vasis, quantum consuevit cœnavit, si tunc impransus laboraverit, ac

neque

neque habuerit, atque assumpta cœna tunc gravatus fuerit, multo magis quam gravari par est; quod si adhuc pluscculis horis venæ exinanitæ fuerint, atque repente cœnaverit, magis adhuc gravabitur. Quibus igitur præter consuetudinem venæ sunt inanitæ, ii eodem die veniunt reficiendi; vitent inprimis frigus, calorem, & laborem, nempe hæc omnia moleste feruntur; deinde cœnam solito minorem faciant, eamque non siccam, sed humectiorem; deinceps bibant, neque dilutum, neque minus quam ingestorum ratio postulat; postero autem die pauca prandeant, ut accessione sensim crescente, ad consuetudinem redeant. Talia vero molestius ferent, qui parte superiore picrocholi existunt. Non assuetam autem cibi abstinentiam facilius omnino ferent, qui parte superiore pituitosi sunt; quo fit, ut si semel die cibo utantur, facilius etiam ferant. Quomodo autem conveniant ea, quæ in *libr. de Veter. Medic.* cum his, quæ scripta sunt de cibis in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut.* facile perspici potest. Sed, ut de hac cibi parte nos veniamus ad alias, sat erit, ut illum *Aphorism.* 17. qui in *libr.* 1. scriptus est, recitemus, cujus verba sunt: Et quibus semel, aut bis, & quibus plura, vel pauciora particulatim oporteat offerre, considerandum; condonandum autem aliquid tempori, regioni, ætati, & consuetudini.

Qualitates porro cibi nunc sint hæ, ob quas cibus dicitur bonus, vel pravus; de quibus cum antea copiose actum sit, pauca dicemus. Legitur in *libr.* 2. *Aphorism.* 36. Qui salubritatem corporis habent, per medicamenta evacuati cito exsolvuntur; & qui pravo utuntur cibo. Quoniam, ut exponit Galenus, ex vitioso alimento mali superabundant humores. At in *Aphorism.* 38. ejusdem *libr.* legitur: Parum deterior potus, aut cibus, suavior autem, melioribus quidem, sed minus suavibus, est præferendus. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comm.* 2. *part.* 21. Quod vitiosus tum cibus, tum potus semper sibi similis ad sanitatem tutior sit, quam si quis subito ad alterum, vel meliorem se transferat, facile discitur, intelligiturque. At vero de qualitatibus ciborum hæc sufficiant. Et quoniam qualitates sequuntur actiones, & passiones, cum supra de unis sermonem habuerimus, de alteris quoque egimus. Illud vero observandum est, quod reperitur in *libr. de Aliment. num.* 1. Auget, corroborat, & incarnat, & assimilat, & dissimilia facit, quæ in singulis sunt juxta uniuscujusque naturam, & facultatem, quæ ab initio adest; assimilat autem pro viribus, cum id, quod superingeritur, superatur, id vero, quod prius inest, superat; & alia, quæ ibi lege. Et *num.* 11. ejusdem *libr.* Humidum alimentum magis facile transmutatur, quam siccum; & contra. Alimentum, quod ægre alteratur, ægre consumitur; quod facile apponitur, facile consumitur; & quicunque veloci appositione opus habent, his humidum ad reficiendas vires medicamen optimum; qui adhuc velociori indigent, per olfactum; qui tardiori, solido alimento utantur. Et *num.* 12. Humiditas alimenti vehiculum est.

Loca, per quæ cibi permeant, cunctanturque, ex his, quæ dicta sunt, comprehendi possunt. Verum in *libr. de Alim. num.* 7. inquit Hippocrates: Principium alimenti humidi, & sicci, os, gula, venter; verum antiquius, & primordiale alimentum, per abdomen umbilicus. Præterea monstratum est antea, ventriculum, venas, & carnes cibos recipere, sic intestina. Unde legitur in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comm.* 1. *part.* 32. Quibus cibus statim inclusus, si quis, non vacuato eo, sorbitionem dederit, dolorem, si adest, augebit; si non adest, protinus inducet. Ubi Galenus ait: Cibum dixit, quod ab eduliis in intestinis ipsis continetur excrementum; quo incluso, hoc est, ex multo tempore non ejecto, si ptisanam quis propinaverit, lateri offensam fieri necesse est, propter intestinorum oppilationem. Et *lib.* 5. *de Morb. Popul. num.* 17. Febris tenebat, & cibi non deorsum prodibant; penna vero immissa, vomuit bilem atram, & cum infusum per clysterem immissum esset, stercus prodiit multum. Et in *libr.* 4. *de Morb. Pop. num.* 6. In Cranone uxorem Nicostrati, correptam decima quarta die, statim occupavit impotentia colli, & aliarum partium, & cibus inclusus fuit usque ad decimam. Et in *lib.* 1. *de Diæt. numer.* 14. Cibi partim deorsum premuntur, partim sursum vergunt; ab una anima divisa, plures & majores, & minores ac pauciores fiunt. In *lib.* vero de *Alim. num.* 2. Facultas porro alimenti pervenit & ad ossa, & ad omnes partes, & in nervum, & in venam, & in arteriam, & in musculum, & in pelliculam, & in carnem, & pinguedinem, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & medullam spinalem, & interanea, omnesque ipsorum partes, & sane etiam in caliditatem, & spiritum, & humiditatem.

Tum autem de quantitate differebamus, ac potissimum de discreta; plura diximus de tempore, quod opportunum sit cibo capiendo; attamen illud sciendum est, quod tempus cibi capiendi consideratur in genere, aut particulatim. Tempus universale dicuntur quatuor anni tempora in præsentiarum; dicuntur & anni constitutiones accidentales. Particulare tempus est dies, & nox, horæ diei quatuor; & hæ considerantur quo ad cibum, & quo ad personam, quæ cibum capere debet; & hæc aut sana est, aut ægra, aut neutra; & in quacunque sit horum dispositione, respicienda est ætas, sexus, consuetudo vivendi, locus, tempus, studia, commoda, & incommoda, & si qua est alia, quæ ad circumstantias referatur, sed omnino particulatim explicemus. Qui cibi per quatuor anni tempora competant, copiose scriptum est in *lib. de Salub. Diæta*, in *libr. de Aere, Aquis, & Loc.* in *lib.* 3. *de Diæta*, atque in aliis libris; ibi enim reperitur qui sint cibi æstate conferen-

ferentes, qui autumno, qui hyeme, & qui vere. At brevi in *libro primo Aphorism.* 18. Æstate, & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime, secundum locum ver habet. Verum universalius deprehenditur tempus in *Aphor.* 7. *libr.* 2. cujus verba sunt: Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet; quæ vero brevi, breviter. Universalis præterea constitutio frigida, & humida cibi peperit fastidia, ut apparet in *lib.* 1. *de Morb. Pop. sect.* 2. & in *lib.* 3. *sect.* 3. & in alia quoque constitutione cibum aversabantur, de qua fit mentio in *libr.* 4. *de Morb. Popularibus*, *num.* 5. Particulare tempus est prandium, & cœna, quæ desiderant horas diei idoneas, personamque itidem; nam si deficiat vel in hora, vel in cibo, vel in persona, sive in omnibus, sive in partibus, dicitur intempestivus cibus; siquidem, cum primum summo mane e lecto surrexeris, si cibum capies, is ratione horæ dici debet intempestivus cibus; sic si levis gravi anteponatur; sic si homo cibo hesterno repletus alium ingurgitet, aut si ætati, loco, sexui, consuetudini, studiis, & hujusmodi cæteris non correspondeat. Si vero æger sit, ac edat edulia minime conferentia, in morbi accessionibus, tempore anni non congruo, gustu discrepante, dicuntur intempestivi cibi; quapropter, si homo valeat, tum aut ratione temporis, aut cibi, aut partium, quæ personam hominis circumstant, cibus non congruus sit; inquit Hippocrates in *lib. de Affection. num.* 45. Ex cibis, ac potibus, qui commodissimi sunt corpori, ac maxime sufficientes & ad alimentum, & ad sanitatem, ex his ipsis etiam, ubi quis ipsis non in tempore utatur, aut pluribus, quam tempestivum est, & morbi, & ex morbis mortes fiunt. Et in *lib. de Veter. Med. num.* 20. Et sane puto his, qui cibum sumere consueverunt, quod non expectaverunt justum tempus, donec ipsorum venter pridie ingestos cibos perfecte consumpsisset, & exsuperasset, evacuatusque esset, & quievisset; sed in ferventem adhuc, & fermentatum novos ingesserunt; ejusmodi vero ventres multo tardius concoquunt, & majori opus habent cessatione, ac quiete. His vero, qui prandere assueti fuerunt, quod non ubi citissime alimento corpus indigebat, & jam priora consumpta erant, nec habebat aliquam amplius fruitionem, statim ipsi novum alimentum suppeditatum est; deficit autem, & consumitur præ fame, nam omnia, quæ tales homines perpeti dixi, fami imputo. Sed in *lib.* 4. *de Morb. num.* 16. docet quantum temporis morari debeant in corpore cibi, & inquit: Postquam comedit, ac bibit, & humor ad corpus pervenit, ammixtus alii tum ei, qui in corpore, tum ei, qui in fonte est, ea quidem die, qua accesserit, in corpore manet; postridie vero alius humor ad ipsum accedit. Et subdit: Cibi quidem semper postridie per alvum secedunt; humor autem ad tertiam diem. Et *num.* 17. Si cibi maneant in ventriculo ampliori tempore, quam opportunum est, & alii ad ipsos incidant, corpus utique repleatur; & dum premuntur a plenitudine venæ, calor, & dolor corpori accesserint, æstate quidem citius, hyeme vero posterius. Cibus contra si prodiret ante justum tempus, non parum corpus attenuaret. In *lib.* autem de *Purgantibus*, *num.* 1. Et cibos nos alentes medicamenta esse, putandum est, verum minus, quam illa; homines enim, qui his recte in cibo utuntur, sani sunt; qui non recte, ægrotant; qui vero modum excedunt, purgantur quidem velut a sinceris medicamentis, verum minus, & tardius; at vero hi tardiores, qui & familiares nobis sunt, & quotidie in corpus ingrediuntur, si temere, & negligenter exhibeantur, temere homines turbant, & quodammodo morbos inducunt. In morbis vero intempestivus est cibus, si in accessionibus detur; scribitur enim in *libr.* 1. *Aphor.* 11. In accessionibus abstinere oportet; nam cibum dare nocuum est; & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet. Et *Aph.* 19. His, qui per circuitus accessionem habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adjectioni ante judicationes. Atque hic quidem advertendum est, nunquam Hippocratem in acutis cibum exhibere, sed potionem primum, deinde sorbitionem, postea ea, quæ inter sorbitionem & cibum sunt edulia, veluti crassior sorbitio, vel pisces, & id generis; nam cibus, quemadmodum in principio diximus, est crassior substantia, mole, & qualitatibus, quam aliæ species alimenti; idcirco, cum cibum reperies in acutis exhibitum, non est Hippocratis sententia; sed alia nutrimenti species, male ab interpretibus exposita. Unde in *libr.* 2. *de Morb. num.* 37. Cibum ne exhibeas, donec febris remittat. Sed ut huic parti finem imponamus, ille *Aph.* qui legitur in *lib.* 3. *Aphor.* 8. memoriæ mandetur, qui est: In constantibus temporibus, cum tempestive tempestiva redduntur, morbi stabiles, & boni judicii fiunt; in inconstantibus autem instabiles, & mali judicii.

At vero ordinem ciborum capiendorum aggrediamur. Dictum est a nobis antea, plurimum lædi corpus nostrum a ciborum varietate, atque sa tesse unam cibi speciem: propterea quod, si plures edamus cibos, fieri non potest, ut optima fiat concoctio; nam alii sunt calidi, alii frigidi, alii sicci, alii humidi, alii aperientes, alii obstruentes; aliqui insipidi, aliqui dulces, aut acidi, aut salsi, aut amari, aut acres, aut austeri existunt. Quapropter, si edulium unius generis alterum sequatur, vel fiat plurimorum miscella in ventriculo, fient cruditates, dolores intestinorum, tormina, & alia, de quibus nihil est, quod dicamus. Idcirco, cum plurimas hujusmodi varietas afferat noxas, mirum non est, si Hippocrates parum, vel nihil fere de ordine recensuerit. De situ cibi in ventriculo, deque habere nihil aliud dicendum est; siquidem positionem habere sit in loco esse, & habere

habere sit quid accidentale substantiæ cibi; quemadmodum si vinum creticum, quod natura calidum est, statim in ore acceptum sentiatur frigidum, eam frigiditatem habet vinum accidentalem, quæ ab aere provenit frigido, & ab alia causa.

Hactenus de his, quæ circa ciborum substantiam existunt; at vero ad ea, quorum objectus est cibus, & quæ ipsum suscipiunt, hæc sunt instrumenta, quæ edulia in substantiam nostri corporis traducunt, quæ partim similia, partim dissimilia sunt; hæc autem præcipua sunt ventriculus, hepar cum venis, & partes similares; quæ tria instrumentorum genera singulatim sunt fortia, ac robusta, aut debilia, aut medio modo se habentia; aut horum aliquod robustum, ut ventriculus, aliquod debile, ut puta hepar, aut mediocre, sicut similaria; & contra. Mediocre hoc tempore sit temperatum in agendo, & patiendo actiones, ac passiones proprias. Fortia igitur instrumenta concoquunt exquisite fortia edulia; urunt debilia, ac in bilem vertunt, & mediocria medio modo. Debilia vero instrumenta non superant cibos graves, sed semicoctos reddunt crudosque; nec mediocria: sed tenues vincit instrumentum debile, & mediocres mediocre. Attamen non omittenda sunt ea, quæ ad nostram attinent personam; & hæc sunt ætas, sexus, cognatio, locus, tempus, consuetudo vivendi, & ciborum, fortuna, exercitia, & artes. Nunquam de vasis concoquentibus, nec de cibis absque his ratiocineris. Porro vide, an corpus totum sit sanum, vel pars, an ægrum totum, vel partes, & potissimum ad concoctionem attinentes. Qui vero homines fortia, ac debilia habeant concoquendi vasa, nos docet Hippocrates in *lib. de Veter. Med. num.* 21. cum ait: Tales naturas, quæ cito, & fortiter ejusmodi delictis, hoc est, tormine, dolore, corporis gravitate, pigritia, flatibus, tremore, animi deliquio, vertigine, & aliis offenduntur, imbecilliores aliis esse, censeo; contra fortes; siquidem hi fortes, & moderatos vincunt cibos, illi vero minime. Existunt tamen aliqui cibi, qui licet graves sint, non lædunt quasdam hominum naturas; immo gracilibus mirabiliter etiam conferre proditur, quemadmodum narrat Hippocrates in *lib.* supra citato *numer.* 37. de vino meraco, & de caseo. Causam autem hujusce rei adducit, & inquit: Horum naturæ differunt, differunt etiam juxta hoc, quod est in corpore caseo contrarium; nam a caseo excitatur, & commovetur in his, quibus hujusmodi humor multus in corpore existit, & quo magis hic potens est, eo magis verisimile est ipsos male affligi. Si vero toti naturæ humanæ malus esset, omnes utique læderet. Sed qui competant cibi robustis naturis, quique debilibus, antea satis superque declaravimus. Verum de his, quæ personam comitantur, quædam nobis dicenda sunt. De ætatibus loquitur Hippocrates in *lib.* 1. *Aph.* 13. Senes facillime jejunium ferunt, secundo loco qui ætatem consistentem habent; minus adolescentes, omnium minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt vividiores. Et in *lib. de Alim. num.* 9. Cibus juvenibus facile, ac leviter putrefactus; senibus vero ad summum transmutatus; his, qui in vigore ætatis consistunt, impermutabilis. Cibos igitur tales parare convenit ætatibus, quæ plus, ac minus jejunium ferunt. Præterea potus & edulia calidiora, & sicciora sexui competunt fœmineo, hisque, qui loca habitant frigida, & humida, temporibus frigidis, & humidis, otiose viventibus absque labore, studio, & exercitio; viceversa maribus, locis calidis, & siccis, temporibus, & laboriose vitam degentibus. Hæc in libris, supra in medium adductis, copiose reperies.

Sed de cibis, ac potibus consuetis pauca loquamur. Ait Hippocrates in *lib.* 1. *Aphor.* 17. cum de quantitate ciborum scribit, condonandum aliquid ætati, tempori, & consuetudini; propterea quod, ut ipse refert in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 2. *partic.* 33. cibos, quibus uti consueverunt, facile ferunt, tametsi natura haudquaquam boni fuerint; similiter & potus; cibos vero, quibus uti non consueverunt, etiamsi mali non fuerint, moleste ferunt; sic & potus, atque id ob familiaritatem antiquam, quæ est ventri cum talibus cibis. Deinde subdit *part.* 34. quot, & quæ mala afferant edulia, potusque præter solitum comesta; hæc non semel, sed millies ab Hippocrate dicuntur; ac tandem pro cibis, potibus, & hujusmodi aliis dat *Aph.* 50. in *lib.* 2. qui ait: Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solent; oportet igitur ad insueta transitionem facere; & quo pacto in ægrotantibus explicat in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Ac. Comm.* 2. *part.* 35.

Si vero homo sit æger, ægritudo est universalis, aut particularis; si universalis, appellatur febris. At acute febricitanti non des cibum, veluti supra exposuimus; sed potionem, aut sorbitionem. Unde inquit Hippocrates in *lib.* 1. *Aph.* 16. Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & aliis, qui tali victu uti consueverunt. Verum si acuta non fuerit febris, ait Hippocrates in *lib. de Affect. num.* 52. Quoscunque ægrotos febres non continenter detinent, sed intermittentes corripiunt, his cibi dandi sunt post apprehensionem, ita ut conjecturam facias, ne febris a recens accepto cibo irruat, sed cibis concoctis. Quinam vero sint hi, declarat in eodem *lib. numer.* 38. & dicit: Quibuscunque cibis, aut potibus homines sani in victu utuntur, ex his oportet præsentibus uti ad ægrotos, ita ut præpares calidos, & frigidos, humidos, & siccos; ex frigidis quidem calidos, & calidos ex non calidis; & siccos ex non siccis, & reliquos juxta eumdem modum. Quapropter ex his verbis comprehendimus, ex iisdem cibis, quibus homo sanus utebatur, confici debere sorbitiones, & potiones eidem homini ægrotanti. At *numer.* 42. ait: Quicunque cibos sufficientes perficere possunt, his sorbitio-

nes ne dederis, excludunt enim cibum; qui vero non possunt, his dato; si vero quid date volueris refectionis gratia, alicam dato, & ptisanam triticem; hæ enim sorbitiones sunt fortiores. Et *num.* 44. Post sorbitiones cibum debilibus dato, & vinum vinosum insuper bibendum; ante cibos vero & potus, aut sorbitiones, & postea & cibum, & potum, quæcunque tandem tibi videbitur debilibus exhibeto, ita ut & corpus, & animam inspicias; sic enim maxime profueris. Qui autem cibi particulatim debilibus competant, vide *numer.* 46. Et si febrientibus des medicamentum, post purgationem exhibeas lenticulam, milium tenue aut ptisanæ succum; non febrientibus autem panis puri medullam in jusculum interito, aut mazam, & frustum piscis dato, aut oviculæ tenerrimæ carnem, aut volucris, aut catuli coctam. Sed alia ibi lege. Hæc *num.* 39. ejusdem *lib.*

Post morbum vero quid de cibo advertendum sit, explicat in *lib.* 2. *Aph.* 31. cum ait: Ejus, qui ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum. Causam hujus dat in eodem *libr. Aphor.* 8. & est: Si a morbo cibum assumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur; quod si non assumenti cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget evacuatione. Idcirco legitur in superiori *Aphor.* Si longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet; si brevi, breviter. Sed *Aphor.* 32. ejusdem *libr.* dat hoc præceptum: Omnes fere, qui male se habent circa initia bene cibati, nec quicquam proficientes, circa finem rursus cibum non appetunt; qui vero circa initia cibum valde non appetunt, postea bene appetentes, ii melius evadunt. In *Coac. Præn. num.* 1. eadem fere inquit, & his quidem verbis: Qui ex morbis longis se refocillantes bene cibum accipiunt, & nihil proficiunt, hi maligne in recidivam incidunt. In morbis tandem hunc memoriæ manda *Aph.* circa ægrotantis victum, qui in *lib.* 2. *Aph.* 33. legitur: In quovis morbo mente constare, & bene se habere ad illa, quæ offeruntur, hoc est, appetitum permanere, bonum; contra vero, malum.

Cæterum sano existente homine, quomodo ipsum lædere possint cibi, exponitur in *lib.* 4. *de Morb. num.* 23. his verbis: Si cibi plures quam opportunum est, qui jam concocti sunt, intus maneant, & homo non purgetur, & alii cibi superingerantur, corpus ab humore priore, ac recenti repletum calescit, & febris ex hoc homini oboritur; verum ea febris non periculosa, neque fortis est, in qua humor æqualis est, copia paullulum uberiore nos affligens. At contra, si lienteria teneat hominem; nam proditum est in *lib. de Affection. num.* 25. Lienteria fit, cum ex capite, & superiore ventre pituitæ defluxus fit in ventrem inferiorem; quod ubi contingit, cibi ab ipso frigefiunt, ac humectantur; & secessus ipsorum non putrefactorum velox contingit; & corpus liquescit, dum simul cibi per multum tempus in ventre non concoquuntur, & simul a ventre calido præter naturam calescit.

At si læso ventriculo, vel alia de causa cibum quis fastidierit, id signum fuerit morbi præsentis, aut alicujus futuri eventus; quemadmodum in sequentibus Hippocratis sententiis declaratur. In *libr.* 7. *Aph.* 6. legitur: In morbo longo cibi fastidium, & sinceræ dejectiones, malum. Et in *lib.* 6. *Aph.* 3. In longis dysenteriis cibi fastidium, malum; & cum febre, pejus. Et in *Coac. Præn. num.* 1. Quibus cibi fastidia sunt, & oris ventriculi morsus, & multum salivæ, his vomitus fit. Et in eodem *lib. num.* 2. Affectiones soporosæ &c. cibum fastidientes, num his spiritus turbidus, & geniture quid simile pertransiens, singultum significat? Et hæc quoque leguntur in *libr. Prorrh. num.* 12. Et in *lib. de Coac. Præn. num.* 2. Lingua citra rationem tenera fiens, & cum cibi fastidio nauseabunda, cum frigido sudore, ex alvo liquida, nigrorum vomitum signum est; lassitudo in his mala est. Et infra in fine: Durities circa ventrem cum dolore, in febrientibus cum horrore, cibum aversantibus, si alvo insuper parum humectata purgationem non faciant, ad suppurationem pervenient. Et *num.* 3. Diuturni circa lumbos, & tenue intestinum dolores, & ad præcordia dolores, si ægri cibos aversentur una cum febre, his dolor intentus ad caput progressus, repente eos occidit convulsorie. Et subdit: Num lumbos dolentibus, cibos fastidientibus, non vomentibus, modice ferociter mente motis spes est, nigra proditura esse? In *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 9. Prægnans diebus circiter quinquaginta erat, & reliquo tempore præ fastidio a cibo abstinebat, & per septem dies uterum dolebat, & cor, & febris corripiebat, & nihil per alvum egerebat; tandem mortua est. Lege historiam. Et *num.* 22. ejusdem *lib.* Cleomenis filius, hyemis initio facto, cibum aversabatur, & ejus fastidio citra febrem vexabatur, & vomebat cibos, ac pituitam, & per duos menses cibi fastidium durabat. Hanc eamdem historiam leges in *lib.* 7. *de Morb. Pop. num.* 36. Alia præter hæc habebis exempla in libris de Morbis Popularibus, quæ sententias prolatas comprobabunt. Cibi fastidium signum est præsentis rei, veluti legitur in *lib.* 5. *Aph.* 61. Si mulieri purgationes menstruæ non exeunt, neque horror, neque febris successerit, cibi autem fastidia incidant; eam gravidam esse, existima. Tandem ad fastidium cibi removendum, ubi liceat, docet Hippocrates in *lib. de Affectionib. num.* 14. & inquit: Si febris non tenuerit, os vero amarum habuerit, & corpus gravetur, & cibum aversetur, pharmacum dandum est; patitur autem hæc a bile, cum in venas, ac articulos incubuerit, & firmata fuerit. Hæc quoque confirmat in *libr.* 4. *Aphor.* 17. cujus verba sunt: Non febricitanti cibi inappetentia, & cordis dolor, & vertigo, & os amarum, per superiora purgante medicamento indigere, significat. Verum observa hæc. Scriptum est in *libr.* 2. *Prorrh. particul.* 37. Nigra revomentes, cibos fastidientes, deliros,

in pube

in pube parum dolentes, quibus oculus ferox, claususque, purgare non oportet; perniciosum enim. Et *part.* 38. Neque intumescentes, vertiginososque, neque in errando deficientes, neque cibos aversantes, neque decolores.

CICATRIX.

Inquit Hippocrates *in lib. 6. Aphorism.* 45. Ulcera quæcunque annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices fieri cavas.

CICERI VIRES.

Cicer album per alvum secedit, & per urinam ejicitur, & alit: & alit quidem carnosum in ipso; per urinam vero ejicitur dulce; per alvum autem secedit salsuginosum. Hæc sunt in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 13. At in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Commentar.* 4. *part.* 93. Cicer crudum frictumque parit flatum, & laborem, hoc est, ut ait Galenus in *Commentar.* dolorem, qui propter inflationem fit.

CIVITATES.

Civitates appellantur ab Hippocrate in *libr. de Aere, Aquis, & Locis*, loca, quæ frequentissime ab hominibus coluntur. Siquidem, quemadmodum in quatuor partes dividunt mundum, sic has civitates; propterea quod aliæ sunt orientales, aliæ occidentales, aliæ meridionales, & aliæ septentrionales: Civitates ad orientalem solem sitæ, sunt salubriores his, quæ ad septentrionem conversæ sunt, & his, quæ ad calidos ventos, ut idem testatur *num.* 8. ibique morbi pauciores, ac debiliores fiunt. Civitatum autem ad occasum sitarum consideratio est fere opposita orientalium, tamen de his lege *numer.* 9. Meridionalium autem situs, venti, aquæ, morbi, singulis ætatibus, atque anni temporibus vernaculi, scribuntur *num.* 2. 3. & 4. Sed *num.* 5. 6. & 7. de situ septentrionalium, & de earum accidentibus agitur.

CLAMOR.

In *lib. de Morb. Sacr. num.* 16. scriptum est: Qui a pituita insaniunt, quieti sunt, & non vociferantur, neque tumultuantur; qui vero a bile, vociferatores sunt, & malefici, & non quieti. Et subdit: Noctu vero clamat, & vociferatur, cum derepente cerebrum percalefiat; hoc autem perpetiuntur biliosi; pituitosi enim non calefiunt; cum sanguis multus ad cerebrum pervenerit, & efferbuerit. Venit autem per venas hæmatitidas, hoc est, sanguinarias.

CLAUDUS.

Claudi fiunt homines non ab una causa, sed a pluribus; legitur enim in *lib. de Inter. Affectionibus*, *num.* 54. Ex coxendicum morbo multos claudos fieri. Et in *lib. de Natur. Muliebr. num.* 14. Steriles, & claudæ fiunt mulieres, si uteri ad medium lumborum processerint, nec curatæ fuerint. Et in *lib. de Loc. in Homine*, *num.* 14. recenset causam materialem, ob quam claudicatio fit, & ait: Mucus omnibus a natura est, & cum hic purus fuerit, articuli sani sunt, & bene moveri possunt, utpote lubrici inter seipsos. Labor, aut dolor fit, ubi a carne humiditas fluxerit vitiosa; primum enim articulus stabilitur, non enim lubrica est humiditas, quæ de carne influxit; deinde ut multa, & valde sparsa, & ex carne non irrigata, semper resiccatur, & ut multa existens, & articulo ipsam non capiente, effluit, & male stabilita elevat nervos, quibus articulus colligatur, ipsosque inconnexos, ac dissolutos facit; & propterea claudi fiunt, cum hoc magis fit, magis; cum minus, minus: Et propterea dictum est in *lib. 6. Aphor.* 59. & 60. Quibuscunque a coxendicum dolore molestatis excidit coxa, & rursus incidit, his mucores superveniunt. Quibuscunque a coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa, his crus tabescit, & claudicant, si non urantur. Nec omittamus illam claudicationis causam, quæ reperitur in *lib. de Aere, Aquis, & Locis*, *numer.* 50. cujus sermonis verba sunt: Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirum propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cum invaluerit morbus. Signum vero claudicationem præsagiens in *lib. Prognostic. Comm.* 2. *part.* 67. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. & hoc est: Abscessus ad crura in periculosis inflammationibus pulmonis omnes commodi sunt, optimi autem; sputo purulento pro flavo evadente; non procedente vero sputo secundum rationem, neque urina bonam subsidentiam habente, periculum est claudum fore hominem, aut multum molestiarum exhibitura res est. Et infra in eodem *libr. numer.* 4. Nervi crassi si vulnerantur, plerumque claudi fiunt, & si obliqui vulnerantur præsertim, & si musculorum capita maxime in femoribus. Et in *lib.* 2. *Prædict. numer.* 24. dum loquitur de articulorum vulneribus, ac perfectione nervorum, inquit: Quibus etiam nervus elapsurus esse videtur, securius de claudicatione prædicere licet tum alias, tum si inferiorum nervorum aliquis fuerit exsolutus.

Præterea legitur in *lib.* 2. *Prædictor. numero* 24. Vulnera in articulis, quæ quidem magna sunt, & nervos conjungentes penitus præsecant, clarum est, quod claudos efficient. Et in *libr. de Inter. Affect. numer.* 19. recitat, quomodo a renum morbo corripiat morbus magnus venarum cavarum, quæ a capite juxta jugulum per spinam tendunt ad malleolum pedis externum, & ad intermedium magni digiti locum; hinc si dolor in crus incubuerit, priusquam uratur, claudus erit. Et *num.* 44. ejusdem *libr.* Et multi ex hujusmodi morbo, scilicet typho, claudi fiunt, cum bilis in articulis conclusa in totum calescit. Et *numer.* 58. Si concreverit, scilicet cartilago, & articuli conglutinati fuerint, omnino necesse est hominem claudum fieri. Et in *libr.* 1. *de Morb.*

Morb. Mulier. numer. 13. Si menses mulieri pauciores prodeant, tandem, nisi rectè curata fuerit, morbus septimestris, aut diuturnior factus, lethalis fuerit, aut claudam faciet, aut partes aliquas impotentes efficiet, si præ rigore, & cibi fastidio sanguis circa nervos compactus fuerit, quemcunque tandem locum occupaverit. Et *num.* 116. Si ex partu crus ab uteris claudum factum fuerit, & exurgere non poterit, semen hyoscyami chemæ mensura in vino nigro ad triduum bibat.

COALESCERE.

Scriptum est in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 3. Si nervus dissectus fuerit, convulsionem facit, & ut dissectus non coalescit. Et in *lib.* 6. *Aphor.* 19. Os discissum, cartilago, nervus, genæ particula, vel præputium neque augetur, neque coalescit. Ibi Galenus ait: *Coalescere* vocat Hippocrates discissi corporis labra agglutinari.

COGITATIO.

Legitur in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 5. vel *Comm.* 5. *part.* 11. Animæ deambulatio, cogitatio hominibus. Galenus vero in *Comm.* ait: Horum verborum sensus est talis; exercenda est in quacunque re vis rationalis ab hominibus, nam ratiocinia appellantur cogitationes, & deambulatio animæ est vis discursiva.

COGNITIO.

Legitur in *libr.* 1. *de Diæt. num.* 16. Per hæc, scilicet sensibilia, cognitio hominibus contingit.

CLYSTER.

Clysteres fiunt in magnis morbis, aut in parvis; vel corpore forti, vel debili existente. Finis est, ut fæces ducant, & flatus, & humores ex primis viis, vel ut attrahant e longinquis partibus, vel, ut quibusdam placet, ut corpus nutriant, aut saltem refocillent, ac alterent, & elevent. Proditum est in *libr. de Salubr. Diæt. num.* 6. Sint infusa pro crassioribus, ac humidioribus salsiora, & tenuiora, pro siccis vero, ac gracilibus, & debilioribus pinguiora, & crassiora; crassa autem, & pinguia infusa sunt, quæ ex lacte fiunt, & cicerum decoctum, & alia hujusmodi; tenuia vero, & salsa sunt muria, & aqua marina, & ejuscemodi. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 36. Si in febre a bile tormen ad imum ventrem irruat, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, & postea lac asininum, aut serum, aut aliquem succum. Si vero debilis fuerit, per clysterem subtus eluito. Et in *lib. de Loc. in Homin. num.* 32. Si vero debilis fuerit, & præ imbecillitate hæc, scilicet purgantia, offerri non possint, primum quidem, ptisanæ succo per clysterem infuso, alvus eluenda est, post ubi per hunc purgaris, aliquo ex adstringentium numero. Et hæc in fluxu ventris quodam. Et *num.* 35. In tabe ex fluxione retrorsum medicamentum potandum præbe elaterium deorsum purgans, & inferne alvum lacte infuso elue. Quo autem anni tempore magis competant clysteres, docet in *libr. de Purgantibus*, *numer.* 5. Tempore æstatis, a canis ortu, per dies quinquaginta vitare oportet medicamenta purgatoria, sed infusis per clysterem uti. Et ibi rationem reddit.

At quando homini conferant, & quibus morbis, & quo morbi tempore, est videndum. Legitur in *lib.* 2. *de Morb. num.* 12. Cum repletum fuerit caput &c. si alvus non egerat, infusum per clysterem immitte, & urina est cienda. Et *num.* 16. Post sanguinis missionem, raso capite, perfrigeratoria adhibeto; & si alvus non subeat, infusum per clysterem immittito. Et *num.* 53. ejusdem *libr.* ubi agitur de erysipelate pulmonis, inquit: Per clysteres quoque infusio in alvum fiat, & glandulæ subdantur in omnibus morbis, si alvus non egerat. Et *numer.* 65. In febre intermittente si venter non egerat, molle infusum per clysterem immittito, aut glandulas subdito; cum vero validus factus fuerit, molli pharmaco ad nares apposito, alvum infra purgato, postea lac asininum bibendum dato. Et in *lib.* 3. *de Morb. num.* 7. Hunc, scilicet cujus pulmo tumens præ calore efficitur, si cures, infernam alvum, quamcitissime clystere adhibito, probe purgare oportet, & de cubitis, & naso, & lingua, & de omni corporis parte sanguinem mittere. Et *num.* 8. In capitis dolore acuto sternutationes fortes inducere oportet, & infusum per clysterem injicere, quod bilem vehementer ducat. Et *num.* 22. In pleuritide ex dorso infusum ex thapsia per clysterem injicito, si stercus prodiit purum, aut leviter biliosum, & modicum. Et in *lib. de Intern. Affection. numer.* 58. In coxendicum morbo parat clysterem ei, qui a sanguine ægrotat, quo sanguinem, & pituitam a coxendicibus abducat. Salis pugillo trito, olei heminam, & de hordei decocto duas heminas ammisceto, atque sic infundito.

Verum quo morbi tempore clysteres immittantur, docet in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Ac. Comm.* 4. *part.* 43. & ait: Quibus principio urinæ & nebulosæ, & crassæ existunt, hos, annuentibus cæteris, purgare convenit; quod, si inter initia urinæ tenues fuerint, (quæ, ut exponit Galenus in *Comm.* indicant humorum cruditatem) tales non purgabis; at, si videatur, clysterem exhibebis. Et *part.* 44. Ventrem ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia non adhibebis; nam si ventrem moveris, urina non maturabitur, & febris citra tum sudorem, tum judicationem in longum protrahetur tempus. Et *part.* 29. Postea reficere expedit, & habita judicationis ratione, superiorem ventrem, si non levetur, purgare; inferiori vero, si non dejecerit, clysmum injicere. Et *part.* 37. ejusdem *Comment.* Sumat in potu oxymeli; at, cum gravitas ad lumbos usque descenderit, tum vel clysmum dare, vel medicamento purgare oportet. Et subdit: Cum flatus male olentes fuerint, balanus, vel clysmus confert; si non, bibentes oxymeli tan-

tantisper cohibere oportet, donec ad inferiorem alvum descenderit; deinde clysmate subducere convenit. Et *part.* 75. Clysterem postea, scilicet misso sanguine, in pleuritide, & peripneumonia exhibebis. Et *part.* 76. Si dolor sub thorace fuerit, valdeque infestaverit, pleuritico ventrem subpurgabis, nihilque, dum purgabitur, dabis; a purgatione autem oxymeli; veruntamen purgans medicamentum quarto die ministrabis, tribusque primis diebus clysteres exhibebis; quibus si non levetur, ad hunc purgabis modum.

COITUS.

Voluptas accedit, scilicet coeunti, vena hac genitura expleta; cum igitur soleat reliquo tempore modici sanguinis, ac multi spiritus esse repleta, & calefacta, & semine deorsum confluente, ea, quæ in seipsa habet, constringit; spiritus autem in ipsa existens, & præsens violentia, & caliditas, & venarum undiquaque concitatio titillationem inducit. Hæc in *libr. de Ossium Natura* de causa voluptatis in coitu *num.* 23. At in *libr. de Genitura num.* 5. *&* 6. Mulieribus in coitu, dum confricatur, ac teritur pudendum, uteri moventur, veluti pruritus in ipsos incidat, ac reliquo corpori voluptas, & caliditas accedat. Emittit autem & mulier a corpore genituram, aliquando in ipsum uterum, qui sane inde humidus evadit, aliquando foras, si uterus magis, quam opportunum est, hiarit; & delectatur mulier, ubi coire inceperit, per omne tempus, donec vir semen emiserit; & si quidem appetit viro commisceri, prius quam vir emittit, & de cætero non similiter delectatur; si vero non appetit, simul cum viro delectari desinit; & habet res hoc modo, quemadmodum si quis in ferventem aquam alteram frigidam infundat, illa fervere cessat; sic genitura viri in uterum illapsa, caliditatem, & voluptatem mulieris extinguit: exilit autem voluptas, & caliditas simul cum genitura in uteros illabente, deinde desinit; quemadmodum si quis in flammam vinum infundat, primum quidem contingit flammam exilire, & per modicum tempus augeri ad vini infusionem, deinde desinere, ita etiam mulieris caliditas exilit ad genituram viri, deinde desinit; cæterum multo minus delectatur fœmina, quam vir in coitu, & vir etiam tempore longiore; propterea autem quod vir magis delectatur, secernitur ipsi derepente ab humido, fortiori turbatione, ac agitatione, quam mulieri. Et in *libr. de Natur. Pueri numer.* 22. Vir si multum coeat, venæ ampliores redditæ, venerem magis inducunt. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, numer.* 48. recenset & causas, ob quas Scytharum gens minime ad coitum excitetur, & ait: Viri minime cupidi sunt cum fœminis misceri ob nimiam corporis liquiditatem, ventrisque mollitiem, ac frigiditatem; quæ causæ apparent minime viros ad coitum incitari; accedit his lassitudo ex continua equitatione contracta. Ex his vide, quæ sint coitus causæ efficientes, & materiales. Verum qui proni sunt, his fit mediocris coitus, ut vult Hippocrates in *lib. 6. de Morbis Popul. sect. 6.* Et propterea dictum est in *lib.* 2. *Prædiction. numer.* 8. Si uxore semel usus fuerit, vegetior utique erit, & magis solutus; si vero sæpius rem peregerit, durior evadet, & squalorem quemdam habebit, & decoloratior, ac magis lassatus erit. Unde in *lib.* 2. *de Diæt. numer.* 36. Coitus attenuat, humectat, & calefacit; calefacit quidem propter laborem, & excretionem frigiditatis, attenuat autem propter evacuationem, humectat propter colliquationis reliquias in corpore præ labore. Et ideo indurat per se, nam legitur in *lib. 6. de Morb. Pop. sect.* 5. Coitus ea, quæ sunt in ventre, indurat. Et quoniam calefacit propter excretionem frigiditatis, idcirco morbis ex pituita comodum esse, affirmat Hippocrates in *lib. 6.* supra citato, *sect.* 5. Et propter eamdem causam, utilem fore his, qui horrent ex gymnasiis, & cum se exuunt, donec decertent, ut in *lib.* 3. *de Diæt. numer.* 30. testatur. At si immodicus fit, facit, præter alia incommoda, tabem dorsalem, quemadmodum apparet in *lib.* 2. *de Morb. num.* 49. & in *lib. 6. Aphorism.* 30. Puer podagra non laborat ante usum venereorum; nam magna vis, ut ibi ait Galenus, veneri est ad podagram generandam.

COLLIQUATIO.

Colliquatio sæpe ab his, qui opera Hippocratis latina reddiderunt, atque interpretati sunt, contabescentia, tabesve, attenuatio, emaciatio, & debilitas pro eadem re usurpantur, sed profecto idem non sunt; immo una aliam sequitur, & comitatur. Colliquatio autem nuncupatur ea passio, quæ non in liquidis corporis nostri partibus reperitur, sed in his, quæ medium tenent locum inter hæc, & solidas partes. Liquescit igitur pinguedo, quæcunque ea sit, & quæ pinguedinem imitantur, ut cerebrum, ac medulla, carnes, hepatis substantia mollis, & splenis; propterea quod ex sanguine alter, ex atra bile, vel aqua alter concretus augescit. Et si colliquescat cerebrum in alteram partem, dicitur destillatio, & fluxio; si carnes liquidæ per ventrem egerantur, dicimus ventrem colliquescere, ut proditum est in *libr.* 7. *de Morb. Popul. num.* 40. Et cum emaciantur aliquæ partes, veluti extremæ, dicuntur colliquescere, sicut manifestum fit in *libr.* 2. *Prædiction. numer.* 11. Et propterea, cum evacuatio fiat, attenuatio, debilitasque totius corporis fit aut per sputa, aut per sudorem, aut per alvi profluvium, aut per urinam, aut per insensibilem transpirationem; cum vero alicujus partis, id evenit, læsa virtute retentrice unius, & robusta alia, quemadmodum contingit, quando carnes liquescentes a splene trahuntur.

Sed causas colliquationis ex pluribus locis habuimus apud Hippocratem; nam scriptum est in *lib. de Morb. Sacr. num.* 13. Cerebrum humidius, quam ex natura, fit, ut

præ

præ pituita inundet, & defluxiones quidem frequentiores fiant. Et subdit: Cerebrum eroditur a pituita, ac colliquatur; id vero, quod colliquatur, aqua fit, & foris cerebrum ambit, & circumalluit. Et in eodem *lib. numer.* 7. Si moderata fuerit purgatio, scilicet pituitæ, a cerebro, foetus sanissimum caput habebit; si amplior colliquatio a toto cerebro facta fuerit, morbosum; si ab una aliqua parte colliquatio contigerit, aut ab oculo, aut ab aure, aut vena aliqua simul gracilis facta fuerit, ille sic afficitur, qualiter sana colliquatio contigerit. Si vero purgatio non contingat, sed in cerebro spissetur, ac cogatur; sic necesse est, foetus pituitosos esse. Et *num.* 11. ejusdem *libr.* Defluit, & eliquatur pueris maxime, quibus sane caput fuerit percalefactum sive a sole, sive etiam derepente inhorruerit cerebrum, etiam tunc pituita secernitur; eliquatur enim per calorem, ac cerebri diffusionem; segregatur autem a frigore, ac concretione, & sic defluit. Et in *libr.* 2. *de Diæta*, *numer.* 36. Coitus humectat propter colliquationis reliquias in corpore præ labore. Et subdit: Vomitus humectat propter replerionem, & colliquationem carnis præ labore. At contra in *lib. de Officina Medici*, *numer.* 12. ait enim: Usus corroborat, otium autem colliquat. Sed *colliquatio* hoc loco significat humiditatem; nam in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 38. legitur: Segnities, ac otium humectat, & corpus debile facit. Et *numer.* 39. Labor siccat, & corpus robustum facit. Et in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Commentar.* 4. *part.* 12. Qui ventrem inferiorem calidum habent, subeuntque acres dejectiones, & inæquales, hi a colliquatione id patiuntur. Sed in *Commentar.* inquit Galenus: Excrementa his ob combustionem, non ob colliquationem subire magis proprie dixisset; nam colliquatio in eo fit, liquata, contabefactaque propter febrem malignam vel pinguedine, vel molli carne; combustio vero in ventre oritur propter acrem eorum, quæ ingesta sunt, caliditatem, ob quam & febrire contingit. Et in *lib. de Affectionibus*, *num.* 25. Corpus liquefcit, dum simul cibi per multum tempus in ventre non concoquuntur, & simul a ventre calido præter naturam calescit. Hæc vero omnia tibi declarant, causam colliquationis efficientem esse calorem, & frigus, materialem vero pituitam, & biliosos humores; efficientes autem sunt internæ, vel externæ; at vero colliquatio potissimum a calore fit; nam diuturnus pituitæ motus corrodit cerebrum, ac fortasse præterea pituitæ salsedo quædam, quam temporis progressu contraxit, & hæc calorem significat; sic labor præteritus, qui est motus, excitat calorem, sic venus, febris, & id generis; fit etiam aliquando a frigore; verum raro, cum magis frigori competat condensare, quam colliquare; attamen frigoris colliquatio contingit, si externa humiditas, utpote cibi, membrum occupet, cujus calor eam superare non possit, ut quæ ibi inconcocta, ac liquida permaneat; aut si frigus calorem obstruat, qui colliquationem operetur, sed quoquo pacto id fiat, colliquescit profecto corpus, cum partes ipsius activæ vincantur a passivis.

Quo autem modo colliquatio fiat, partim cum de cerebri colliquatione locuti sumus, egimus; partim nunc differemus, ac primo quonam modo liquescant carnes. Scribitur in *libr. de Affectionib. num.* 23. Cum quis ex longo morbo impurgatus multo tempore manet, corrumpuntur carnes, & liquantur, & fit aqua. Fit & a splene, cum ægrotarit, ab hepate, a pituita alba, a dysenteria, ac lienteria. Et subdit: Cum carnes a pituita, & tempore, & morbo, & non purgata immunditia, & mala curatione, ac febribus corruptæ fuerint, liquescunt, & fiunt aqua. Et in *libr. de Superfœt. numer.* 6. Foetus in utero mortuus intumescit primum, deinde colliquescunt, ac putrescunt carnes. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis*, *numer.* 10. In splenem carnes colliquescunt, quare graciles existunt. Oportet igitur primum carnes corrumpi, deinde liquescere, ac postea putrefieri; sed corrumpuntur carnes, cum proprius calor evictus fuerit a siccitate, aut ab humiditate, aut ab eo, quod his inest, frigore; deinde cum frigus non fuerit temperatum, unde fiet, ut humiditas carnis non habeat stabilitatem a siccitate, nec siccitas continuitatem ab humiditate. Qua vero via fiat, antea diximus, hoc est, sputo, sudore, urina, egestione plurima, sanguine, ac effluxione occulta. Porro in constitutione frigida, & humida recitat Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. Popul. sect.* 2. colliquationes factas fuisse, ac tabes. Et in *lib.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 28. Uxor Emmiris modo non morboso, absque febre, stupida esse videbatur; postea ad tremorem totius corporis, & ad colliquationem, & cibi fastidium, ac sitim res ipsi devenit, & frigida erat. Et in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 3. Alvi egestio erat multa, & discreta, & tenuis, & coloris vinosi, & corporis dolor, colliquatio extrema, & impotentia. Et *numer.* 7. Vox raucosa, & corporis colliquatio.

Quid præterea præsagii det colliquatio, scribit Hippocrates in *libr.* 2. *Aphorism.* 28. cum ait: Febricitantium non omnino leviter permanere corpus, & nihil minui, vel etiam plus, quam ratio postulat, colliquari, malum; illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem significat. Et in *libr.* 3. *de Diæta*, *numer.* 22. Progressu temporis & dolores, & morbi fiunt; his consimilia patiuntur etiam, qui inexercitati derepente laboraverunt, & colliquationem carnis violentam, ac multam fecerunt. De his, deque eorum curatione lege in *lib. de Natura Humana*, *numer.* 23. & 25. & *libr.* 3. *de Morb. Popul. sect.* 3. Urinæ multæ erant non pro potus ingesti ratione, sed multum excedentes; multa quædam earum malitia; neque enim crassitiem, neque concoctiones, neque purgationes bonas habebant; nam in multis morbis purgationes per vesicam

ficam contingentes, bonæ funt; fignificabant autem plurimis colliquationem, & turbationem, & dolores, & nullam judicationem.

COLLUM.

Collo accidunt mala, quemadmodum dolor, diftentio, durities, impotentia, torpor, tuberculum, convulfio, verticula intro verfa, perverfio, frigus, fudor, tendines duri, atque alia multa. Et hæc vel abfque alio morbo exiftunt, vel morbum comitantur, vel fuperveniunt, vel antecedunt. De his, quæ per fe conftant, pauca dicemus; fed de aliis plura, eo quod aut morbum indicant futurum, aut quis finis futurus fit præfentis, prænuntiant.

Affectiones quædam, quæ in collo infunt fimplices, recitantur in *lib. 7. de Morb. Popul. num.* 44. ibique ait: Affectio ex dextro oculo ad tempus dextrum, hic erat dolor; poftea ad totum caput, & collum fe contulit; caput intumefcebat retro ad verticula; & diftentio, ac durities circa tendines; vomitus fi quando oboriebantur, dolores avertebant, ac mitiores faciebant: venæ fectio profuit; & veratrum duxit omnigena, & non minime prafina. Et *numer.* 7. ejufdem *lib.* Febris cum jam defineret, colli dolor ufque ad fpinam, ac lumbos, & harum partium non valde potens erat; maxillæ compactæ, & dentes inter feipfos, vox balbutiens, fed prudens erat; calefactoriis, & aqua multa tepida tertia fere die hæc laxavit, & poftea fuccis, & jufculis fana evafit. Similem cafum comperies, fed non curationem *numer.* 5. ejufdem *libr.* Sic in *libr.* 4. *de Morb. Popular. numer.* 6. Uxorem Nicoftrati, correptam decimaquarta die, ftatim occupavit impotentia colli, & aliarum partium, & cibus inclufus ufque ad decimam. Alia addit fymptomata; fed curationem non tangit.

De tuberculo in collo fcriptum eft in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num.* 26. Callimedontis puero contulit ad tuberculum, quod habebat in collo durum, & magnum, & crudum, ac dolorofum, fectio venæ brachii, & lini torrefacti cataplafma imponere fubactum vino albo, & oleo imbutum, ita ut deligetur neque calidum, neque valde coctum; aut cum aqua mulfa coquatur fœni græci, aut hordei, aut tritici farina.

De verticulis hæc dicit Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Popul. fect.* 2. Erant anginoforum affectiones hæ; colli verticula intro vergebant, quibufdam amplius, quibufdam prope; & collum forinfecus confpicuam cavitatem intro habebat. De collo convulfo agit in *lib.* 7. *num.* 25. De torpido autem in *lib.* 4. *num.* 22. Fiunt in collo vulnera lethalia, ut legitur in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 19.

Sed quid boni, malive præfagiant colli vitia, videndum eft. Legitur in *lib. de Coac. Prænotion. num.* 1. in principio: Qui ex rigore perfrigerantur, caput, ac collum dolentes, voce deftituti, infuper exfudantes, poftquam fe recollegerint, moriuntur. Et *numer.* 2. Quibus capitis, ac colli dolor eft, fed & totius corporis tremula quædam impotentia, fanguinis eruptio folvit; quin & tempore hæc folvuntur; verum veficæ in hoc fupprimuntur. Et ibi paullo infra: Caput dolentes, furdaftri, manibus tremuli, collum dolentes, mingentes nigra condenfata, vomentes nigra, perniciofe habent. Et paullo poft: Soporofi in principiis fientes, cum capitis, lumborum, colli, & præcordii dolore, vigilantes, num phrænitici funt? nafus in his deftillans, perniciofus tum alias, tum quarto ab initio die; malum eft etiam alvi profluvium valde rubicundum. Et infra: Collum durum, & dolorofum, & maxillarum colligatio, & venarum jugularium palpitatio fortis, & tendinum diftentio, perniciofum: Et dolores in faucibus gracilibus ftrangulatorii, a capitis dolore originem trahentes, convulforii funt: Frigiditates colli, ac dorfi apparentes, fed & totius corporis, convulforia; in his mictiones fiunt, craffiorem farinam referentes. Et paullo infra: Dolores fortes circa fauces, tumores circa aurem, & convulfiones efficiunt; colli itidem, ac dorfi dolores: Cum febre acuta convulfiones perniciofæ; colli, & cubitorum dolores convulforii; a facie autem hi, & fecundum fauces: Et colli dolor, malum quidem in omni febre, peffimum autem his, quibus timor eft, ut etiam infaniant. Et paullo infra: Collum convertere non poffe, neque deglutire, ut plurimum lethale. Et *numer.* 2. Capite gravati, juxta finciput dolentes, vigiliis infeftati, fanguinem effundunt tum alias, tum fi quid ad collum fe extendat. Et in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm.* 4. *part.* 46. Confueverunt febres, quæ fcilicet ante coctionem folvi nequeunt, protrahi, & abfceffus habere, fi aurium, cervicifque infernæ partes frigidæ fuerint; quod fi frigidæ non fuerint, alias mutationes habent; nam fluit e naribus fanguis, & ventres turbantur: Et *particul.* 32. Tendines quoque cervicis pofteriores, fcilicet in angina, contenduntur, apparentque tetani modo intendi. Et *particul.* 62. Cum in febribus quinta die terrificum quid fuerit, vel venter repente liquida dejecerit, & animæ defectus prehenderit, vel vocis privatio, vel convellatur æger, vel fingultiat, ex his angi, graviterque affici confuevit, fudorefque circa muftacem, faciem, & cervicem ab occipitio effe confueverunt; qui autem hæc patiuntur, fpirituofi paullo poft moriuntur. Et *particul.* 63. Quibus per febres crura tuberculis afficiuntur, &c. fi & alia facilia fuerint, pedum dolores funt expectandi; quod fi pedem affecerint, & dolorofus perfeveret, & inflammetur, & non levetur, dolores poft paullo ad cervicem pervenient, ad claviculam, pectus, & articulum; nempe & hic tuberculofus fieri debet. Et *partic.* 83. Cum ob tendines vehementer in anteriorem revellun-

velluntur partem, & sudores circa cervicem, & faciem oriuntur, quid faciendum sit, docet postea. At in *libr. Prognost. Commentar.* 3. *particul.* 17. In angina attollitur cervix, hoc est, collum, & fauces rubent: Et *particul.* 18. Si quibus fauces rubent & cervix, hæc, scilicet angina, est diuturnior; maxime vero ex ea servantur, si cervix, ac pectus traxit ruborem, nec sacer ignis intro recurrit. Et in *lib.* 1. *Prorrhetic. Commentar.* 3. *partic.* 20. Cervicis, & dorsi perfrictiones apparentes per totum corpus, in his & spumosæ urinarum excretiones cum animæ deliquio, atque in oculis totius lucis impedimentum, convulsionem prope esse, indicant. Et *particul.* 21. Cubiti, & cervicis dolores convulsivi, a facie autem hi, atque in faucibus, sonitus multi, sudores in his per somnos boni; an & sudore quamplurimos levari non malum? Legitur quoque in *libr.* 4. *Aph.* 35. Si a febre habito collum pervertitur, & vix potest devorare sine ullo tumore, lethale.

COLLUTIO.

Collutionum plures sunt species; & idcirco usus earum est multiplex. Siquidem aliæ bilem trahunt, & pituitam, de quibus mentio fit in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 118. & 119. aliæ purgant uteros, si ex partu, aut inflammatione fuerint exulcerati, quales leguntur in eodem *libr. numer.* 111. ubi quoque agitur de collutionum mensura. Ad hujusmodi commoda descriptæ sunt quoque aliæ in *libr. de Nat. Muliebri numer.* 99. Aliæ pertinent ad uteros ulceratos, & urinæ stillicidium, quas lege in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 127. Quædam utiles sunt fluxibus muliebribus, atque hæ scriptæ sunt in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 73. Præterea aliæ sunt, quæ corroborant, si ulcera pura fuerint, quas comperies in eodem *libr.* 1. *numer.* 111. atque ibi in eodem leges collutiones, quæ infunduntur ad vetera ulcera. Et *lib.* 2. *de Morb. Popular. section.* 3. Quæ circa linguas elevantur collectiones, & humiles calculi, & quæ podagricis fiunt, circa debiles illorum articulos sunt; nam ossium natura causa est, ut hæc & indurentur, & distendantur.

COLOR.

Quemadmodum inter humores optimus est sanguis, sic inter colores, quibus ornatur corpus humanum, sive cutis ipsius, est is, qui ex sanguine resultat, & eo magis color est diligendus, quo sanguis purior evadit; & idcirco dicitur ille coloratus, qui faciem sanguineo colore ornatam habet. Quod vero res sic se habeat, explicat Hippocrates in *libr. de Ossium Natura*, *numer.* 28. his verbis: Colorum mutationes, corde adstringente venas, ac laxante, fiunt; laxante quidem igitur, rubicundi colores fiunt, & bene colorati, ac pellucidi; constringente vero, virides cum pallore, & lividi; verum tales variant juxta præsentes in unoquoque colores. Quare manifestum fit, sanguinem bonum efficere colorem, ac præterea cordis laxationem, atque constrictionem causas esse efficientes boni, ac mali coloris. Oppositus huic est color, qualis mortuorum, de quo scribit Hippocrates in *lib.* 5. *de Morb. Popularib. num.* 24. & ait: Ei, qui hepar percussus est jaculo, statim color, qualis est mortuorum, per corpus diffusus est; oculi ravi, anxietas, molestia; mortuus est. At præter cor, boni coloris causa est locus, quem colimus, & venti. De loco proditum est in *libr. de Aere*, *Aquis*, *& Locis*, *numer.* 8. sic: Quæ ad orientem solem sitæ sunt civitates, eas, par est, esse salubriores his, quæ ad septentrionem conversæ sunt, & his, quæ ad calidos ventos sitæ sunt. Et subdit: Et hominum formæ boni coloris sunt, & magis floridæ, si non quis alius morbus prohibeat. De vento sic legitur in *libr.* 3. *Aphorismo* 17. Aquiloniæ constitutiones corpora densant, contendunt, & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt.

Verum bonus color in prægnantibus hoc dat præsagium, quod scriptum est in *libr.* 5. *Aphorism.* 42. hoc est: Mulier, si marem concepit, bene colorata est; si vero fœminam, male colorata. Et Galenus in *Comment.* ait: Quæ fœminam concepit, minus se ipsa colorata apparet; quoniam frigidior est fœmina mare; nunquam enim talem concepisset, nisi viri semen, & uterus frigidior eo tempore fuisset, in quo concepit. Inter bonum colorem, & eum, qui est velut mortuorum, collocantur alii, qui quo magis participant de alterius extremi natura, eo meliores, pejoresque sunt. Sed quid malus significet color continuus, legitur in *lib.* 2. *Prædict. numer.* 39. cum ait: Quibus colores, dum juvenes sunt, pravi sunt ad multum tempus, & continenter, non tamen morbi regii modo; hi, sive fœminæ, caput dolent, ac lapides, & terram comedunt, & hæmorrhoidas habent; pallidi vero cum virore colores, qui diuturni sunt, & morbus regius vehemens non est, alia quidem eadem facere solent; verum pro lapidum, ac terræ esu, præcordia hos magis affligunt, quam alteros. Quicunque vero multo tempore pallidi apparent, & facies tumore elevatas habent, eos caput dolere sciendum est, aut circa viscera dolorem habere, aut in sede malum aliquod in seipsis. Ex his autem apparentibus plerisque non unum aliquod horum malum apparet, sed plerunque multa, aut etiam omnia. At colores non semper idem sunt in corpore, sed, ut inquit Hippocrates in *libr. de Humorib. numer.* 10. vel *Commentar.* 3. *particul.* 25. colores non sunt similes in temporibus, neque in aquilonaribus, neque in austrinis constitutionibus, neque in ætatibus, neque in unoquoque ad seipsum, neque in alio ad alium; considerandum autem est, ex his, quæ præsentia, ac quiescentia novi-

novimus de coloribus, & quod ætates temporibus similes sunt & colore, & mutatione. In *Comm.* autem ait Galenus: Mutantur colores vel propter humores, qui a forma naturali recesserunt, vel qui in imas corporis partes reversi sunt, vel qui velut ad cutim sunt attracti; deinde propter animi perturbationes, & aeris nos ambientis in calorem, & frigus mutationes; itemque ob corporis affectiones, in quo sanguis calidior insit, vel frigidior, vel parcior, vel copiosior, vel foras protrusus, vel intro retractus; omnis præterea succorum malitia colorem totius corporis immutat, ut in morbo regio, aqua inter cutem, & aliis. Quocirca legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 40. Et ubi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat, longitudinem morbi significat; propterea quod, ut exponit Galenus in *Comm.* variæ dispositiones semper diuturniores sunt, quam quæ sunt unius modi; cum non possit natura in parvo tempore multas conficere dispositiones. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Pueris febris acuta, & alvus suppressa, cum vigiliis, & calcitrare, & colorem mutare, & ruborem habere, convulsorium est. Et paullo infra: Color, qui sæpe in calore mutatur, utilis est. Et supra in principio: Soporosi rigores aliquatenus perniciosi, & flammeus in facie color, cum sudore, in his malignus. Et infra: Rubores in manibus, ac pedibus perniciosi. Et paullo infra: Livores, orientes in febre, brevi mortem afferre, significant. Et propterea etiam color in acutis præsertim morbis est considerandus; nam inter signa exitiosa collocat Hippocrates in *libr. Prog. Comment.* 1. *part.* 7. colorem totius vultus viridem, aut nigrum. Et *part.* 9. Si lucem effugiant, &cæt. vel totius color evariet vultus, hæc omnia mala esse, atque exitiosa, censendum est. Quapropter mirum non est, si in *libris de Morb. Popul.* sæpe colorem, tum pallidum, tum lividum, tum subalbidum describat corporis ægrotantis; atque non solum de toto corpore, sed de partibus, veluti de coloribus linguæ, ac de excrementorum coloribus, de quibus suis dicetur locis.

COLUMBUS.

Columborum caro minus sicca est, quam palumborum. Hæc in *libr.* 2. *de Diæta*, *numer.* 17.

COLUMELLA.

Columellæ, quæ ab acini similitudine uva dicitur, causa, & curatio legatur in *libr. de Affect. num.* 4. Et de columella in pudendis lege in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 81.

COMA.

Coma, ut scribit Galenus in *Comm.* 1. *Prorrh. partic.* 1. est delatio in somnum, nequeuntibus qui ab hoc occupantur symptomate, vigilantium munia obire, sed tum palpebras claudere cupientibus, tum dormire sperantibus; contingit autem interdum horum quibusdam, ut clausis palpebris dormire nequeant, sed plurimum vigilent. Idcirco Hippocrates, de utroque comate loquens in *lib.* 3. *de Morb. Popul. sect.* 3. ait: Prehendebat autem eos vel coma continuum somniculosum, vel pervigil laboriosum. Ibi quoque ait: Nullus phreniticorum vehementer insanivit, ut in aliis, sed alia quadam veternosa in somnum delatione, capite gravati, moriebantur. Et Galenus in *lib.* 1. *Prorrh. Comm.* 3. *part.* 1. ait, coma esse cataphoram, idest in soporem delationem, & fit interdum gravato ob utilis succi copiam cerebro, ut in ebriosis; aliquando vero propter pituitosum humorem, vel propter ægre separabilem absque humore frigiditatem; cum autem vigilantiæ coma junctum fuerit, succi mordentis permixtione fit hæc affectio. Qua de re, quo oculos tenet clausos homo, habet a pituita; quo vero dormire non potest, a bile; bilis enim cogit vigilare, pituita vero coma excitat.

Sed quid ex comate præsagiendum sit, videamus. Legitur in *libr.* 1. *Prorrh. Comm.* 1. *part.* 1. Qui comatosi inter initia fiunt, cum capitis, lumborum, hypochondrii, collique dolore vigilantes, phrenitici ne existant? stillatio e naribus his perniciosa, tum alias, tum si quarto cœperit die. Et in *Comment.* 2. *Prorrh. partic.* 39. Purgare non oportet neque in febre comatosos, inclinatosque; perniciose enim habent. Et *part.* 42. Febres cum comate, labore, lucis turbulentia, vigiliis, & sudoribus, malignæ. Et *part.* 57. In oculorum perversione cum febre, & lassitudine rigor, perniciosus; comatosique in his male habent. Et *partic.* 59. Quibus voces cum febre deficiunt post judicationem, hi cum tremore, & comate pereunt. Et in *libr.* 1. *Comm.* 3. *part.* 1. Quibus coma, spumosis prodeuntibus, oritur, febris accedit acuta. Et *part.* 6. Ex cervicis dolore cum comate, & sudore venter inflatus, si ad necessitatem liquida dimiserit sublutus, ex his bile carentia in ecstasin aguntur; talia autem si serventur, diutius æger laborabit; an & his bile carentes proluvies mitiores meliorisque moris existant, & flatuosum adjuverint tumorem. Et *part.* 9. Supervenientes rigores, & nocte magis quodammodo exacerbantes cum vigiliis, & venarum agitationibus in somnis, atque urinas præter arbitrium exercentes, in comatosas aliquando finiuntur convulsiones. Et *part.* 10. Qui principio sudant, urinis coctis, deurunturque, & absque judicatione refrigerantur, & celeriter peruruntur, torpidi item comatosique, & convulsi, perniciose habent. Et *partic.* 25. Quæ in acutis morbis vomendo trahuntur vitiosa; atque albæ dejectiones difficiles; lentore carentia ex his percurrentia multo cum æstu in mentis abeunt aberrationem; an ex his comatosi, torpidique postea fiunt; an morbus ex talibus diutius manet; an & circa judicationem are-

arescentes difficulter spirent? Et *partic.* 35. Post sanguinis eruptionem dejectiones nigræ, malæ; pravæ autem, & impense rubræ; an & quarto die talis eruptio fiat? comatosi ex his convulsione finiuntur; an nigris præcurrentibus, & tumefacto ventre? Et *particul.* 67. Surdis mansuetæ parotides fiunt, tum alias, tum si fastidiosi quippiam supervenerit, & comatosis magis. Et *partic.* 74. Ventre nigra stercorosaque dejiciente, coma superveniens parotidas excitat. Et *partic.* 76. In capitis dolore coma, & surditas abscessum aliquem post aures eructant. Et *partic.* 77. Hypochondrii contentio cum comate fastidioso, & capitis dolore parotidas effluere faciunt; & alia lege in *libr. de Coac. Prænotion.* At perpetuo *comate* transtulit Cornarius *sopore*.

COMPRESSIO.

Dicit Hippocrates in *libr. Prog. Comm.* 1. *partic.* 6. Nasus compressus. Et Galenus in *Comment.* ait: Compressus nasus apparet in his, qui longiore morbo extenuantur, aut præ dolore conflictantur, aut quovis modo exsolvantur, aut animo linquantur, & item omnibus defunctis. Sed in *lib.* 1. *Aph.* 3. Neque compressiones ad extremum ducendæ; periculosum enim. Ibi *compressiones* ventris constrictionem significant. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 46. Quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt utero, his omentum os uteri comprimit. Ab omenti enim pinguedine, ut exponit Galenus, comprimitur, & angustiatur uteri os. Sed *Aph.* 51. ejusdem *libr.* inquit Hippocrates: Quæ utero gerunt, his uteri os comprimitur, hoc est, clauditur. Compressio quoque ad rem facit chirurgicam; scribit enim Hippocrates in *libr. de Officina Med. num.* 4. Ejus quod bene deligatur, duæ sunt species, roboris quidem, aut copia linteolorum. Et subdit: Compressio quidem, ut incumbentia non abscedant, neque penitus innitantur; sed sint firmata, non autem coacta, & minus quidem extrema, minime vero media.

COMITIALIS MORBUS.

Lege
EPILEPSIA.

CONCEPTIO.

Mulierum quædam concipiunt, hoc est, semen in utero recipiunt, servantque; quædam non concipiunt. Harum autem, quæ concipiunt, aliæ retinent fœtum, aliæ corrumpunt; atque ambæ hæ aut sanæ sunt, aut ægræ. Quæ non concipiunt, aliæ concipere videntur, & non concipiunt; aliæ minime. Et quæ concipiunt, aliæ jam conceperunt, aliæ nondum; & quæ conceperunt, aliæ sunt sanæ, aliæ ægræ; & quæ jam conceperunt, his necessarium est aliquod conceptum servans, aut corrumpens, atque expellens; de quibus omnibus diffuse differemus; ac primum de his, quæ concipiunt, quæ commoda ipsis inesse oporteat.

Legitur in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 33. Ex mulieribus, quæ magis, aut minus in utero concipere solent, ita considerationem facere convenit; parvæ ad conceptionem præstantiores sunt majoribus, tenues crassis, albæ rubicundis, nigræ lividis, quæ venas conspicuas habent his, quæ non habent; carnem uberiorem habere, aniculæ malum est; mammas autem tumidas, ac magnas, bonum; verum interrogare oportet etiam de menstruis purgationibus, an omnibus mensibus compareant, & an copia satis magna, & boni coloris sint, & æquales in singulis temporibus, & in iisdem mensium diebus; sic enim has fieri optimum est.

Locus vero, in quo fit conceptio, sit sanus, & siccus, ac mollis; neque retractus, neque pronus, neque os ipsius aversum, neque conclusum, neque eversum. De his quoque lege in *lib.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 22. Hæc mulieri necessaria insunt, quæ conceptura est. Nam non concipiunt, ut legitur in *libr.* 5. *Aphorism.* 62. quæcunque frigidos, & spissos uteros habent, & quæ humidos; extinguitur enim in eis genitura; & quæ siccos magis, & adurentes; nam ex defectu alimenti corrumpitur semen; quæ vero mediam habent temperaturam, hæ fœcundæ sunt. Præterea legitur in eodem *libr. Aphor.* 46. Quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt in utero, his omentum os uteri comprimit, & priusquam extenuentur, non concipiunt. Sed post mensium purgationem, ut scriptum est in *lib. de Nat. Pueri, num.* 39. eadem die, aut omnino in paucis, viris permixtæ mulieres, ad se genituram attrahunt, & concipiunt, quoniam uteri hiant. Sed & in maribus consideratio est habenda; propterea quod sæpe in causa sunt, cur non concipiat mulier. Proditum est enim in *libr.* 5. *Aphor.* 63. Similiter & in maribus; aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semen non transmittatur ad os, vel propter spissitudinem humor non exit foras, vel propter frigiditatem non coalescit, ita ut ad hunc colligatur locum, vel propter caliditatem hoc idem accidit. Verum si scire velis, an mulier, quæ nondum concepit, conceptura sit, pannis, ut docet Hippocrates in *libr.* 5. *Aph.* 59. circumtectam desuter suffias; & si odor videatur per corpus ire ad nares, & ad os, scito, quod ipsa non ex se ipsa sterilis est. Signa jam factæ conceptionis leguntur, quæ sunt in *lib. de Superfœt. numer.* 9. Si cui ab appositis in vulvam non valde fortibus, dolores in articulos perveniant, & stridor dentium corripiat, & membris tendatur, ac oscitet, hanc magis concepisse spes est, quam eam, quæ nihil tale patiatur; mulier, quæ præter naturam crassa est, ac pinguis, & pituita repleta, non concipit hoc tempore. Experimentum vero nos docet *numer.* 10. ejusdem *libri*, quo suffias. At vero de his plura lege in *lib. de Natura Mul.* & in *libr. de Morb. Mul.* & in *lib. de Steril.* nam ibi quæ narrata sunt

ta sunt, & alia scribuntur. Et in *libr. de Ætatib. numer.* 21. ubi inquit: Mulier, cum primum in ventre concepit, horret, & calor, & dentium stridor consequitur, & convulsio occupat tum articulos, tum totum corpus, & uterum segnities, ac torpor; & quæ puræ sunt, hoc perpetiuntur; quæ vero crassæ, & mucosæ hoc perpetiuntur, pleræque ex his mulieribus non percipiunt, nec cognoscunt. Et in *libr. de Genitura numer.* 7. Postquam coivit mulier, si conceptura est, non procedit foras, sed manet in utero genitura: nam uteri susceptam, & conclusam in se se continent, osculo nimirum ipsorum præ humiditate contracto, ac concluso, simulque permiscentur tum quæ a viro venit, tum quæ a muliere.

At si ob causas ante relatas mulier fœcunda non conciperet; habita ratione ad causam, curatio adhibeatur eo modo, quo descriptum est in libris supra citatis. Verum, si cui dolores, ut legitur in *lib. de Superf. n.* 10. in coxendice, aut in capite, aut manibus, aut aliqua alia corporis parte fuerint, cum prægnans est, desinunt; conceptu autem ab utero exsoluto, rursus insunt. Si vero postquam concepit mulier, affectionibus teneatur, curetur eo quidem pacto, quo libri prædicti de mulieribus explicant.

Tempus autem, quo concipiunt, constituitur, ut proditum est in *libr. de Octimestri Partu numer.* 6. hoc modo: Ex his omnibus, necessarium est, plerasque mulieres circa plenilunium, & ultra in ventre concipere, ut ducenti, & octoginta dies, sæpe undecimum mensem apprehendere videantur; tot enim dies septem quadragenarios constituunt; nam cum ultra plenilunium mulier concipit, necesse est, eum conceptum undecimum mensem attingere, quod ad ultimum circuitum perveniat. Tempus præterea vernum, ut legitur in *lib. de Superf. numer.* 18. aptissimum est ad concipiendum.

Cæterum mulieres, quæ concipiunt, sed fœtum corrumpunt, quo pacto curandæ sint, lege in *lib.* 1. *de Morb. Mul. num.* 37. ac in aliis libris, *Muliebribus Morbis* destinatis.

Quæ vero mulieres non concipiunt, neque ad concipiendum sunt aptæ, antea exposuimus. Harum affectiones, & curationes lege in libris ad mulieres pertinentibus. Tales mulieres quandoque videntur se concepisse, sed falso. Signa autem falsi conceptus sic enarrantur in *lib.* 2. *Prædict. num.* 35. verba autem sunt: Quæcunque in utero se concepisse putant, & non conceperunt, & per multos menses falluntur, menstruis purgationibus non apparentibus, & ventres augeri, ac moveri vident; hæ & caput dolent, & collum, & præcordia, & in mammis lac non inest, nisi modicum quiddam, atque id aquosum. Postquam vero ventris tumiditas exsoluta fuerit, ac molles factæ fuerint, in utero concipient, si non aliud quiddam impediat; nam hæc affectio bona est ad mutationem in utero faciendam, ut post hoc tempus in utero concipiant. At his, quæ conceperunt, dolores hi non fiunt, nisi familiares his fuerint capitis dolores, & lac in mammis gignitur.

Cum autem habilis mulier reddita fuerit conceptioni, multa comperies auxilia, quæ, ut concipiat, efficient; nam legitur in *libr. de Superfœt. numer.* 10. & 11. modus concipiendi; itidemque in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 26. Medicamentum autem dat *numer.* 36. & 38. pluraque describit ad conceptum in eodem *libr. numer.* 101. itemque *num.* 124. Atque in *libr. de Steril. num.* 8. curationes scribuntur ad conceptionem, experimento cognitæ. Et *num.* 19. ejusdem *lib.* conceptoria dat summa. Sed, ut citius concipiat, lege in *lib.* 1. *de Morb. Mul. n.* 33. Fertur tandem in *lib. de Coac. Prænot. num.* 3. vomitus sanguinis ad conceptum utilis esse.

CONCHYLIA.

Conchylia, velut sunt pinæ, purpuræ, patellæ, buccina, ostrea, ipsa quidem sicca sunt, succi autem ipsorum alvum movent. Hæc in *lib.* 2. *de Diæt. num.* 19.

CONCOCTIO.

Concoctio est alimenti transmutatio in naturam aliti, facta a calore innato in omnibus corporis partibus, quæ cavæ sint, donec deperditum restauretur. Hanc vero concoctionis descriptionem ex pluribus Hippocratis locis accepimus. Quod vero alimenti mutatio fiat in substantiam corporis, quod ali indigeat, scriptum est in *lib. de Alim. num.* 1. cujus verba sunt: Auget, & corroborat, & incarnat, & assimilat, & dissimilia facit, quæ in singulis sunt, juxta uniuscujusque naturam, ac facultatem, quæ ab initio adest; assimilat autem pro viribus, cum id, quod superingeritur, superatur; id vero, quod prius inest, superat; & alia tum ibi lege, tum in aliis Hippocratis libris. Fit autem concoctio a calore innato, propterea quod legitur in *lib.* 1. *Aphor.* 14. Qui crescunt, plurimum habent calidi innati; plurimo igitur egent alimento; alioquin corpus absumitur. Et *in libr.* 3. *de Diæt. num.* 24. a frigiditate argumentatur calorem concoquere, cum ait: Secedit cibus per alvum liquidus, incoctus, velut ex intestinorum lævitate, & dolorem nullum exhibet; patiuntur autem hoc ventres maxime, qui humidi, & frigidi sunt; & propter frigiditatem non concoquunt; propter humiditatem vero secessus fit. Transmutatur præterea alimentum in cavis vasibus, siquidem ab aliis nec attrahi, nec contineri possit, ut scriptum est in *libr. de Veter. Medic.* Etenim venæ ex ventre, ac intestinis, in quæ cibi, ac potus colliguntur, postquam hi fuerint calefacti, tenuissimum, ac liquidissimum trahunt, crassissimum autem, & fæx istic relinquitur, computrescitque. Sic legitur in *libr. de Carnib. num.* 12. Et subdit *numer.* 13. At vero alimentum ubi accesserit, unumquod-

quodque talem ſpeciem unicuique reddit, qualia ſane erant; ſingula enim ab alimento irrigata augmentum capiunt, calidum, & frigidum, & glutinoſum, & pingue, & dulce, & amarum, & oſſa, & alia univerſa, quæ in homine inſunt. Hæc eadem confirmat in *libr. de Alim. num.* 2. Verum *num.* 7. ait: Radicatio venarum hepar, radicatio arteriarum cor: ex his aberrant in omnia ſanguis, & ſpiritus, & calor per hæc meat. Quare ex ventre, & inteſtinis cibus trahitur ad venas, & hinc ad hepar, utpote earum radix. Hinc, cum imperfectus ſanguis evadat, ad cor ſe confert, quod poſtea ipſum perficit, & ad omnia delegat membra, ut patet in *lib.* 4. *de Morb. n.* 13. Et quoniam, & primum in ventre eſt calor, & in venis, & in hepate, ac demum corde, quod eſt caloris fons, & propterea alimentum per hæc tranſiens loca, concoquitur, & tandem in corde perficitur, hoc eſt, evadit in eo, quod alere poteſt, aptiſſimum ad omnia membra nutrienda, quæ quidem & habent alium calorem, & humiditatem ſimul, concoquentem id, quod ipſis idoneum ſit, & alio modo; quoniam ſanguinem ſibi aſſimilant. Quapropter legitur in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 41. Curſus longi, ac curvi, ſenſim facti, calefacientes carnem, concoquere, ac diffundere poſſunt, & vim ciborum in carne concoquunt. Itaque facile comprehenditur, concoctionem, quam deſcripſimus, eam eſſe, quam ſentit Hippocrates. Verum non dicendum eſt, calorem ſolum concoctionem efficere, ſed & ſpiritus, & humores, & partes ſolidas, ac tandem vaſa ipſa concurrere commoda, ſana, bona temperie, bonoque habitu prædita; adjuvant præterea ſexus, ætas, animi affectus, conſuetudo, ſtudium, exercitatio, tempus anni, modus, & id generis; præterea aer, motus, & quies, inanitio, & repletio, ſomnus, & vigilia, ac id, quod potiſſimum eſt, cibus, & potus convenientes. Horum autem plura habes in *libr. primo*, *Aphor.* 15. qui inquit: Ventres hyeme, & vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi; quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda; etenim tunc calor innatus plurimus eſt, unde & pluribus egent alimentis; indicio ſunt ætates, & Athletæ. Et *Aphoriſm.* 14. Qui creſcunt plurimum habent calidi innati. Et ſubdit: Senibus vero parum. Cæterum, ſi cibi, & potus plures, quam opportunum eſt, concocti intus manſerint, & homo non purgetur, & alii cibi ſuper ingerantur, corpus ab humore priore, ac recenti repletum caleſcit, & febris oboritur non periculoſa, neque fortis; quia humor eſt æqualis, copia autem paullo uberior; verum, ſi non idonea adhibeas, invaleſcet morbus, quantum ipſe humores ſuperaverit; hoc modo, caleſcente ſanguine, exhalat maxime per hunc humor aquoſus febri infeſtiſſimus, ac remanet pinguis, & levis, qui eſt bilioſus, & febris nutrimentum, & corpus attenuans, atque calefaciens. At ſi non plures, attamen quid bilioſi, vel aquoſi, vel pituitoſi in ipſis fuerit, aut corpus bilioſum, vel aquoſum, vel pituitoſum natura, vel per accidens fuerit, ut puta ſi febre ardente laborarit, maxime læditur, eo quod humiditates ab hujuſmodi cibis, & potibus, aut a corpore ægro naturæ humanæ factæ fuerunt nocuæ; & idcirco, ſi nocent, ſuperant; quod ſi ſuperent, & non a natura evicta ſint, crudæ appellantur pituitoſæ, vel bilioſæ. Sanguinem vero omiſimus, propterea quod niſi copioſior fiat paullatim, minime morboſus evadit. Hæc omnia habes in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 33. uſque ad 25. Cum vero humiditates hæ, quas natura non vicit, in corpore remanſerint, appellantur excrementa cruda, quæ cum evicta ſint, dicuntur concoctionem eſſe adepta; ſic pus in phlegmone coquitur, ſic catarrhus, vel coryza, vel fluxiones, quæ ex oculis manant; ſic flava bilis, quæ cruda acris eſt, & male olens, cocta autem & pallidior, & minimum male olens. Sed quæ velut in anima carente corpore putreſcunt, nihil ad permutationem conferente innato calore, a concoctionis ratione degenerant. Hoc ſane contingit aquoſis his humiditatibus, quæ per urinas excernuntur; atque ob id crudas urinas concoqui dicimus; quanquam corpus ex crudis ali non poteſt urinis. Hæc Hippocrates in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Ac. Comm.* 2. *part.* 44. exponit, cujus verba ſunt: Interdum & cruda tum a capite, tum a thorace attrahuntur bilioſa; vigiliæ his accedunt, ob quas non concoquitur morbus. Qua de re duæ ſunt concoctiones; altera, quæ tranſmutat cibum in ſubſtantiam noſtri corporis; altera, in qua evincuntur excrementa retenta. De quibus concoctis ſic loquitur Hippocrates in *lib.* 1. *Aphor.* 22. Concocta medicari, atque movere, non cruda, neque in principiis &c.

Sed quonam modo ſit concoctio hæc facienda, quibus agentibus, quibus inſtrumentis, quo tempore, & uſque quo, brevi Hippocratis exponamus ſententiam. Agens coctionem proculdubio eſt calor naturalis, qui & ab extrinſecis juvatur remediis. Quo autem modo, nos docet in *libr.* 2. *Aphor.* 9. his verbis: Corpora cum quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 29. Præhumectare vero antea corpus ipſius oportet per fomenta, quo magis pharmacis obediat. Et in *libr. de Locis in Homine num.* 46. Morbum ſi quis non cognoſcat, medicamentum bibendum præbeat non forte; ſi itaque levior inde fiat, demonſtrata via eſt, quod gracilitatem inducendo curandus eſt; ſi vero non levior reddatur, ſed pejus habeat, contraria facienda ſunt: ſi non profuerit gracilem facere, tumidum facere conducet; & frequenter permutare, ita ut hoc conſilio utaris; ſi quis in morbis quid permutaturus eſt, forti quidem ægroto, debili autem morbo, tum quidem confidenter fortiore quam morbus

eſt

est, medicamento utendum est; nam etiamsi quid de sano abducat una cum debili, ac ægroto, nullum detrimentum est. Si vero morbum fortiorem, ægrotum autem debilem acceperis, debilibus pharmacis curabis, quæ ipsum morbum superent, & abducant, verum ægrotum nihilo debiliorem reddant. Et *num.* 47. Antiqui morbi difficilius curantur, quam recentes, verum morbos antiquos primum recentes facere oportet. Ulcus callosum factum, ejecta primum duritia per putrefactorium medicamentum, constringere deinde oportet: pharmaca, quæ tumefacere maxime solent, ea pura ulcera adstringunt; quæ vero attenuant, ea purgant. Si vero quis constringat ulcera nondum matura, corpus ægrotum nutrit, quod ulcus habuerit: & si quidem adstringere oporteat ulcus, ac implere, tumefacere prodest, etiamsi in capite carnem velis; renutrita enim a cibis caro, propulsat eam, quæ a medicamento putrefacta est, & simul cum natura debellat: verum elevatam, aut levem carnem, cibis gracilem reddere oportet. Et in *lib.* 4. *Aph.* 13. Ad helleboros, qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt. Et in *libr. de Intern. Affect. n.* 14. Huic, cum sic habuerit, caput purgato, hipophais succo, aut cnidio grano, corpore prius valde bene foto. Et in *lib.* 4. *Aph.* 14. Cum biberit quis helleborum, ad motiones corpora ducere magis, ad somnos vero, atque quietem minus: indicat autem navigatio, turbari motione corpus. Et *Aphor.* 15. Cum volueris magis ducere helleborum, move corpus; cum vero sistere, somnum facito, & non moveto. Et in *libr.* 1. *de Diæt. n.* 33. Confert his uti fomentis, & a fomentis helleboro expurgari. Et in *libr. de Salubr. Diæt. num.* 7. declarat, quibus instrumentis præparandi sint homines crassi, ac pingues, itemque graciles ad vomitum, & ait: Quicunque homines crassi, ac pingues sunt, & non graciles, jejuni vomant a cursu, aut ambulatione cita, juxta meridiem: sit autem dimidia hemina hyssopi in aquæ congio contriti, atque hoc ebibat, affuso aceto, & adjecto sale, quo jucundius evadat: bibat autem primum sensim, ac lentius, postea amplius, & citius. Qui vero graciliores sunt, ac debiliores, a cibis vomitum faciant hoc modo: lotus calida præbibat meri heminam, deinde cibos omnigenos edat, & neque dum cibum sumit, neque a cibo bibat, sed contineat se, donec quatuor stadia quis percurrat: deinde vina tria permixta ipsi in potu offerantur, austerum, dulce, ac acidum, primum quidem meracius, ac paullatim, & per multum temporis spatium, deinde vero dilutius, & citius, & multum. Quicunque autem bis in mense vomere consuevit, huic melius est, ut consequenter in duobus diebus vomat, quam per quintum, & decimum: verum aliqui penitus contrarium faciunt. Non est igitur modus unus concoquendi humoris, nec instrumentum unum, quibus usus fuit Hippocrates ad concoctionem, sed multa, ac plura, quæ brevitatis gratia omisi, quemadmodum sunt lotiones, linimenta, unctiones, de quibus suis agetur locis. Et illud observent medici nostræ ætatis, qui absque ullo discrimine habituum, ac morborum, & ætatum omnibus syrupos exhibent. At concocto humore, medicandum est, & movendum, hoc est, per purgationem movendus est humor. Sed signum concoctionis est crassities in urinis, in egestionibus, in sputo, & in pure. Fit concoctio in morbi vigore; nam scriptum est in *lib.* 2. *Aphor.* 29. Cum morbi inchoant, si quid movendum videtur, move; cum vero consistunt, ac vigent, melius est quietem habere.

CONCRETUM.

Scribitur in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 2. vel *Comm.* 2. *part.* 45. Concretum est, compactum est, citius motum est, inquinatum est, & tardius crescit: hoc est, ut exponit Galenus, compactus est, & solidior factus est, & citius motus est mas, quam fœmina: inquinatum est, idest non perfecte concocta, nec compacta, nec solidior est fœmina, quam mas: & tardius crescit, & pluri indiget tempore non fœmina, sed mas. Utrum autem nunc incrementum id dicat solum, quod in utero fit, vel quod a partu, incompertum est. Et in *lib.* 1. *Prorrh. Comm.* 2. *part.* 11. Hebetatus oculus, vitiatus, & concretus, immobilisque, & tenebrosus si fuerit, malum. Et Galenus in *Comm.* Concretus oculus propter musculorum immobilitatem moventium oculos fit. Et subdit: Concreti nunquam moventur.

CONSISTERE.

Conjectari oportet, an æger cum victu sufficiat perdurare, donec morbus consistat. Hæc in *libr.* 1. *Aphor.* 9. Et Galenus in *Comm.* exponit, quid significet morbum consistere, & ait: Cum vis robusta fuerit, adeo ut speremus, ipsam posse perdurare totum tempus intermedium usque ad summum morbi vigorem. Unde declaratur sequens *Aphorismus*, cujus verba sunt: Quibus statim morbus consistit, hoc est, pervenit ad statum. Et subdit: Quibus posterius debet consistere, his in ipso consistendi tempore, & parum ante cibus subtrahendus.

CONSTANS.

Scribit Hippocrates in *l.* 3. *Aph.* 8. In constantibus temporibus, cum tempestive tempestiva reddantur, morbi constantes, & boni judicii fiunt; in inconstantibus autem inconstantes, & mali judicii. Galenus in *Comm.* ait: Constantia tempora nominat, quæ ordinatim propriam recipiunt temperaturam; sic morbi inconstantes dicuntur, qui nec tempus servant, nec ordinem.

CONSTARE.

Scriptum est in *l.* 1. *Aph.* 8. Quando morbus in suo vigore constiterit, hoc est, statum habuerit, tunc victu tenuissimo utendum est. Et in *l. Progn. Comm.* 2. *par.* 13. Dejectio optima est, si mollis, & constans sit, idest, non diffluens.

CONSTRINGERE.

Dilatare, constringere alia quidem, alia vero non. Hæc sunt verba Hippocratis in *lib. 6. de Morb. Pop. sect.* 2. vel *Comm.* 2. *part.* 1. Ubi Galenus in *Comm.* ait: Oportet, quæ adstricta sunt, aperire, & rarefacere moderate calefaciendo; quæ vero aperta sunt, cogere adstringendo, & refrigerando: dilatantur, & constringuntur quandoque ora vasorum, aut membrorum quorundam sensilia, quandoque insensilia in cute, & in profundo corpore.

CONSTITUTIO.

Constitutio in rebus medicis ab Hippocrate dicitur de morbo, & de tempore. De morbo scriptum est in *lib.* 1. *Aph.* 12. Accessiones vero, & constitutiones morbi indicabunt & anni tempora. Quid autem significet morbi constitutio, sic exponit Galenus in *Comm.* & ait: At morbus sit acutus, vel peracutus, vel longus, & quando maxime in vigore consistet, nihil aliud est, nisi morbi constitutionem considerare. De tempore dicitur constitutio, & significat, ut vult Philotheus, tempus breve, & mutatio longa; & propterea legitur in *lib.* 3. *Aph.* 15. Ex anni constitutionibus (quod in totum dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores. Et *Aph.* 17. Quotidianæ constitutiones, hoc est, brevis temporis, sive aeris mutatio.

CONSUETUDO.

Qui alicui rei assuetus est, possidet illius rei habitum, sed habitus est qualitas acquisita, quæ nunquam, vel vix removetur ab eo, qui eam tenet. Idcirco & consuetudo vix, vel nunquam recedet ab eo, qui ipsam habet in aliqua re. Sed vertitur quandoque in naturam, si quidem diuturnus habitus forma rei evadat. Hoc quidem confirmatur ab Hippocrate in *lib. de Aer. Aquis, & Loc. n.* 35. ubi recitat, quo pacto a principio consuetudo in causa fuerit, ut Macrocephali tam longis capitibus essent, & temporis progressu natura tales produxit, ut non esset necesse consuetudine priore cogere: quoniam natura ipsa cum consuetudine conspiravit. At, cum consuetudo sit quædam natura, & quæ natura sunt vel fiunt, necessario sint, vel fiant, vel ut plurimum, ideo scriptum est in *lib.* 2. *Aph.* 12. Quæ relinquuntur in morbis post judicium, recidivas facere consueverunt, hoc est necesse fuit; nam ait Galenus in *Comm.* Quæ relinquuntur in morbis, hæ sunt malorum humorum reliquiæ, quas necesse est, tempore putrescentes febres accendere; si quidem omnis humor alienus a natura corporis, in quo continetur, non est aptus natura ad ejus nutritionem, quare relinquitur, ut necessario ad putredinem convertatur: & si locus calidus fuerit, in quo fuerit collectus, tunc celerrime putridus fit. Verum quoniam consuetudo est de rebus extrinsecis, & non naturalibus, quæ nostro corpori adhibentur, atque fiunt ei naturales, consuetudo est in sex rebus non naturalibus. Quapropter scribit Hippocrates in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 8. vel *Com.* 8. *part.* 30. Consuetudo, dum sani fuimus, attendenda, qualis in victu, vestitu, laboribus, somno, rebus venereis, & mente fuerit. Consuetudo in cibis quantum valeat, scriptum est in *lib. de Vet. Med. n.* 18. 19. & 20. & in *lib. de V. R. A. Comm.* 2. *part.* 20. ait: Oportet & ex sanorum hominum victu disciplinam, quæ conferat, facere; nam si sanis quibusdam tales, vel tales cibi variare videantur cum in aliis quibusdam, tum in nonnullis mutationibus, quomodo & in morbis quibusdam, & maxime in acutis non valde variabunt? Et *part.* 21. Atqui quod vitiosus cibus, & potus semper sibi similis ad sanitatem tutior sit, quam si quis subito ad alterum, vel meliorem se transferat, facile intelligitur. Et *part.* 22. Nempe tum his, qui bis die comedunt, tum his, qui semel, noxam, & imbecillitatem pariunt repentinæ mutationes, & qui prandere non consueverunt, & prandent, statim ægre habent; & alia lege *part.* 23. usque ad 29. Sed in *lib.* 1. *Aph.* 16. Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & aliis, qui tali victu uti consueverunt. Et *Aphor.* 17. Et quibus semel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora paullatim oporteat afferre, considerandum: condonandum autem aliquid tempori, regioni, ætati, & consuetudini. De consuetudine in somno loquitur Hippocrates in *lib. Progn. Comm.* 2. *part.* 11. & ait: De somno quemadmodum ex natura, & in consuetudine est, interdiu vigilandum, noctu dormiendum est. De balneo vero agitur in *libr. de V. R. A. Comm.* 3. *part.* 57. & inquit: Magni admodum pendere oportet si æger, cum recte valuit, balneum valde affectavit, & lavari fuerit assuetus; nempe tales magis appetunt, atque juvantur, cum loti fuerint, adeo ut lædantur, si non loti fuerint. De labore vero sic scribit in *lib.* 2. *Aph.* 49. Qui consueti solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles, & senes, non consuetis, fortibus, atque juvenibus facilius ferunt. Labores enim, ut ibi ait Galenus, assueti corroborant corpus. De decubitu scribit in *lib. Progn. Comm.* 1. *part.* 19. sic: Si quis cubet in ventrem nequaquam solitus ita dormire, dum sanus fuit, malum est; delirium enim, aut dolor circa ventris sedes significatur. Et *partic.* 21. Si quis strideat dentibus, non consuetus a pueritia ita efficere, insania significatur, ac mors. De locis, ac partibus corporis legitur in *libr. de Flatib. n.* 16. Pituita acribus humoribus permixta, quocunque proruperit, maxime in non consuetos locos, eos exulcerat. De evacuatione dicit in *lib. de Humorib. n.* 7. Quæ sua sponte sursum, ac deorsum repunt: quæ prosunt, & quæ nocent; docet, scilicet nos, congenita forma, regio, consuetudo, ætas, & alia. De mensibus mulierum scribit Hippocrates in *lib.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 1. & ait: Cum peperit mulier, venulæ fluvidiores sunt ad menses; quia aperiuntur, & ampliores fiunt; itemque uteri magis aperiuntur; quare mulier purgationem a partu experta minus laboriose mensibus decurrentibus purgatur. At tandem scribit in *libr. secundo, Aphorism.* 50. Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis

minus

minus moleſtare ſolent: oportet igitur ad inſueta permutari. Ibi Galenus ait: In quo conſulit tranſmutari quodammodo ad non conſueta, ſalubris gratia ſecuritatis dictum eſt; eſt enim omnis uniformis conſuetudo periculoſa, cum omnes homines inopinatis rerum ſortibus ſubjiciantur. Sed cum a conſuetudine diſcedere volueris, id paullatim eſt faciendum, quemadmodum docet in *libr. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Commentar.* 2. & 3. Nam affectus & cognitiones, ut proditum eſt in *libr. de Flatib. numer.* 20. a conſuetudine contingunt; cum autem a conſuetudine ſolita recedimus, aufertur nobis prudentia. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 1. Præter conſuetudinem quid facere, velut eſt, proponere ſibi aliquid, & expectare aliquid, prius non conſuetum, aut contrarium, malum eſt, & mentis emotioni proximum.

CONSUMPTIO.

Ait Hippocrates in *libr.* 5. *Aphoriſm.* 64. Lac convenit tabidis dare, & præter rationem conſumptis; hoc eſt, extenuatis, ut exponit Galenus in *Commentar.* Quid vero indicet conſumptio, recitat Hippocrates in *libr. Progn. Commentar.* 2. *part.* 35. & inquit: Si pingue deſuper natans, ſcilicet in urina, araneorum telas referat, damnandum eſt; indicat enim conſumptionem. Sed lege *Tabes*, & *Colliquatio*.

CONTUSIO.

Species contuſionis, ut teſtatur Hippocrates in *libr. de Cap. Vulnerib. num.* 7. plures ſunt; nam & magis, & minus contunditur, & altius, ac per totum os, & minus in altum, ac per totum os, & in ampliorem, & minorem longitudinem, & latitudinem. Verum harum ſpecierum nulla oculis cognoſcitur, qualiſnam ſpecie exiſtat, & quanta magnitudine; neque enim, etiamſi ſint contuſa, & malum factum ſit; an contuſa ſint, oculis videre conſpicuum fit ſtatim poſt vulnerationem, ſicut neque aliquæ fiſſuræ videri poſſunt, quæ rupto oſſe procul abſunt. Contunditur autem & cutis, ut *numer.* 1. hujus *libr.* apparet. Os contunditur, veluti dictum eſt *numer.* 7. Et dicit *num.* 12. Et contunditur obſcuris contuſionibus, & intro ex ſua natura maxime cedit. Contunditur & caro, ut *numer.* 14. ejuſdem *lib.* apparet, ubi ait: Neceſſe eſt, carnes contuſas, & conciſas pus fieri, & conſumi. Sed antequam ad curationem te conferas, docet te hæc Hippocrates *numer.* 11. contuſiones, & fiſſuras in oſſe non apparentes, & tamen præſentes, ex vulnerati reſponſione cognoſcere primum conari oportet, an tale quid paſſum ſit os, aut non paſſum; deinde ratione, & opere exquirere citra ſpecilli admotionem: ſpecilli enim admotio non indicat, an tale quid mali os paſſum ſit, & an habeat quid in ſe ipſo, aut non paſſum ſit. Quæ vero ſymptomata vehementes adferant contuſiones, ſic ſcriptum eſt in *libr. de Fractur. numer.* 12. Talibus diuturnæ, ac moleſtæ affectiones fiunt, & quæ ſæpe refringantur, ſi non bona diligentia, & multa quiete curentur: quare etiam ea, quæ ex tali modo corrumpuntur ſupra aliquam læſionem, magna corpori pericula inducunt; febres enim peracutæ oboriuntur, continuæ, tremulæ, ſingultuoſæ, mentem contingentes, paucis diebus durantes, ac occidentes. Fieri profecto etiam poſſunt venarum ſanguifluarum livores, venarum nauſeæ, & cancerationes ex compreſſione. Fieri autem poſſunt hæc abſque alia corruptione. Atque hæc quidem relata ſunt, ubi vehementiſſimæ contuſiones fiunt. Plurima tamen leniter circumcirca contunduntur, neque ullum magnum curationis ſtudium exigunt, ſed recte tamen tractare oportet. Et in *lib.* 4. *de Morbis*, *numer.* 25. Si contuſio fiat homine percuſſo, aut lapſo, aut aliud quid tale perpeſſo, & tumor oboriatur, ſanguis ſtatim præ violentia calefactus, & venis hiantibus illapſus, non habens exitum præ copia, quo abire poſſit, conglobatur; & propterea tumor fit, & tandiu adeſt, donec depurgatus fuerit eo modo, quo de locis depurgari dictum eſt, aut etiam per ipſum tumorem, & ſive per chirurgiam, ſive ſine ea, ſanguinis tranſitus fiat, aut per tempus ſuppurato, aut non. Sed & labor tale efficit; cum enim homines laborarint, quibus ſane maxime ſanguinis afflictio contigerit, illic firmatur, ac caleſcit, & ex hoc dolor oboritur. Si vero hæc quidem ſuperarit homo, verum multa copia labor accedat, & alvus, ac veſica non brevi copiam expulerint, febris ſane ex hoc irruit. Et ſi quidem prior humor æqualis fuerit, nequaquam; ſi vero in labore ipſorum plurimus in corpore permaneat, ſuperat ille. De curatione vero hæc loquitur in *lib. de Officina Medici*, *numer.* 12. Quæcunque effuſo ſanguine ſugillationes, aut contuſiones, aut vulſiones, aut tumores inflammationis exortes, ex vulnere oboriuntur, ad ſupernam partem plurimum, ad infernam etiam parum deligare oportet, ita ut manum, aut crus non habeat in declive, & initium ſupra vulnus ponat, ac maxime firmet, minime extremas partes, medio modo medias, ultimam partem ad ſupernas corporis partes diſtribuendo, deligatione, compreſſione: ſed & hæc, copia magis quam robore: maxime autem his lintea tenuia, levia, mollia, pura, lata, ſana debentur utpote ſine ferulis: & uberiore perfuſione uti oportet.

CONTABESCERE.

Febricitantium nihil minui corpus, vel plus quam ratio poſtulat contabeſcere, malum; illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem ſignificat. Ibique *contabeſcere*, ut placet Galeno, ſignificat, corpus collabi, & extenuari. Hæc in *libr.* 2. *Aphoriſm.* 28. Sed in *libr. de Locis in Homine*, *numer.* 36. ſcribitur: Ex iiſdem & ſplen floreſcit, & corpus contabeſcit, hoc eſt,

est, tenue fit. Et in *libr. 3. de Diæt. numer.* 24. Corpus contabescit, conveniens alimentum non suscipiens. Dicitur etiam vox contabescens, idest tenuis. At lege *Tabes*, & *Colliquatio*.

CONTEGERE.

Legitur in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 44. Corpus, scilicet febriens, quieti permittere, ungere, & æqualiter contegere, oportet. Et Galenus in *Comment.* ait: Hominem curari voluit quieti permissum, unctum, & æqualiter vestimentis obvolutum, ut concoctio fiat.

CONTINENTIA, & CONTENTA.

Legitur in *libr. 6. de Morb. Popul. sect.* sive *Comment.* 8. *partic.* 7. Continentia, contenta, impetum facientia; ubi Galenus inquit: Planum est, continentia hic appellari solidas corporis partes, siquidem hæ humores contineant; contenta vero humores, qui solidis partibus continentur: impetum facientia sunt spiritus; quod hi ex omni parte, & momento temporis corpus, quod in suo statu sit, facile & sine ullo impedimento penetrent.

CONTRACTIO.

Aures frigidæ, & contractæ, & fibræ earum versæ. Hæc in *libr. Progn. Comment.* 1, *particul.* 7. ubi Hippocrates dat signa lethalia. Galenus reddit rationem, & inquit: Quia cartilagineæ sunt, & carne vacant, exangues habentur, & itidem celerrime refrigescunt. Et in *libr. 6. de Morb. Popul. sect.* 7, legitur: Contracti præ siccitate. Et in *libr.* 4 *de Morb. Popular. numer.* 27. Quibus abscessibus recidivæ fiant, venæ temporum, & contractiones, & colorum mutationes ante judicationes, ex rubro ad viridem, ac pallidum, si non judicent.

CONTRARIA.

Scribit Hippocrates in *lib. 2. Aph.* 22. Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat evacuatio: & qui ex evacuatione, repletio; & aliorum contrarietas. Idcirco ait Galenus in *Comm.* Si ex refrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactionem, & contra. Et hic declarat illam particulam *aliorum contrarietas*. Quapropter illud concludendum est, quod si morbus fiat a primis qualitatibus, ab iisdem contrariis curetur; si a secundis, & ex iisdem contrariis curetur; si ex tertiis, vel quartis, contraria horum curationi adhibeantur. Et propterea medici falluntur, ut etiam affirmat Hippocrates in *lib. de Vet. Med.* qui perpetuo qualitates primas morbos curare asserunt. Sed de his plura in *Cap.* de Curatione.

CONVULSIO, sive SPASMUS.

Convulsio dicitur de illis partibus nostri corporis, quæ contrahi possunt, atque in illa contractione persistere, & propterea non contrahuntur humores, eo quod fluxiles sint, nec contra ossa, quia omnino stabilia sunt. Contrahuntur igitur illæ partes, quæ inter hæc medium tenent locum, veluti quæcunque vel nervi sunt, vel de nervis participant. At nervosæ partes ex materia, quæ partim imitatur elementum terreum, & partim aqueum, conflatæ sunt, & idcirco sunt frigidæ. Verum hæ, quoniam vita stat per calidum, & humidum, appetunt caliditatem mediocrem, propterea quod immodica exsiccaret, & non superfluam humiditatem, si quidem humiditas superflua ad opera peragenda inutilis esset, & nocua: quapropter, si partes nervosæ a nimio frigore capiantur, vel a nimia caliditate, vel a superflua humiditate, vel siccitate, necesse est, ut contrahantur; nam calor aperiendo meatus, atque subtilizando humiditatem, exsiccat nervos: sic frigiditas comprimendo, humiditatem exprimit. Unde, cum humiditas nervosarum partium expiraverit, siccitas contrahetur. Præterea, si superflua humiditas in nervos defluxerit, ipsi repleti contrahentur, atque tumefient. Quamobrem convulsionis causæ sunt hæ, caliditas nimirum, frigiditas, humiditas, & siccitas. Sed Hippocrates has quatuor reducit ad duas nervosarum partium affectiones; ait enim in *libr. 6. Aph.* 39. Convulsio fit vel ex repletione, vel ex inanitione; nam ab humiditate replentur nervi, & a siccitate, sive ab absentia humiditatis inaniuntur, ac exsiccantur. Attamen convulsio quandoque fit ab aliquo conjuncto absque ulla qualitate, vel materia in re attracta: quemadmodum si, dum ventriculus attrahitur, viscus insequens attrahatur. Causæ quidem omnes sunt intrinsecæ, quemadmodum hæ, quas diximus, aut extrinsecæ: nam, ut recitat Hippocrates in *lib. 5. Aphor.* 1. Fit convulsio ex hellebori potione. Et in *Aphor.* 2. ex vulnere. Et *Aphor.* 3. Ex sanguine multo fluente. Et *Aphor.* 4. Ex immodica purgatione. Et *Aphor.* 5. Ex ebrietate. Et in *lib. 7. Aph.* 13. Ex æstu vehementi: ac denique ex aliis causis extrinsecis, veluti ex aeris constitutione frigida, & humida, sicut narrat in *libr. 1. de Morb. Pop. sect.* 2. A labore, & violentia, ut in *libr. 1. de Morb. n.* 16. & 17. Fit in vigilia, ut in *lib. 7. Aphor.* 18. scriptum est: sic ex aliis rebus non naturalibus, præsertim ex animi affectibus.

Cæterum convulsio torquet hominem vel in partem anteriorem, vel in posteriorem, vel nullo pacto torquet, sed brevem reddit partem convulsam. Et propterea convulsionis tres sunt species, quarum prima appellatur tetanus; & est, cum cervix una cum reliquo corpore immobilis manet, & in neutram partem inflecti potest: hanc Latini vocant distentionem, & Celsus rigorem. Secunda nuncupatur Emprosthotonus; & hæc fit, cum caput, cervix, reliquumque corpus in pectus contrahitur. Tertia nuncupatur Opisthotonus; quæ fit, quando caput in scapulas convellitur. Et quod dictum est de toto corpore, intelligendum est de singulis membris, ac de singulis partibus, quæ convelli possunt. Porro omnis convulsionis species aut diuturna est, aut brevis. Diuturna fit a ca-

a caliditate, vel a frigiditate una cum ficcitate. Brevis eſt duplex, aut quia brevi homo moritur, aut quoniam materia facile reſolvitur; quemadmodum ſi a vaporibus læſa aliqua pars contrahatur, aut ab humiditate levi quadam. Et hæc de cauſis convulſionis, atque de ejuſdem ſpeciebus.

Signa vero quæ convulſionem indicant, plura ſcribuntur ab Hippocrate. Ait enim in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 48. Inſpicere ipſas nares oportet, an ſpiritus æqualiter per utraſque feratur: & ſi multus feratur e naribus, convulſio fieri ſolet; ſi vero convulſio fiat, tali mors expectanda eſt. Et in *lib. 6. Aphoriſm.* 56. In melancholicis morbis, ad hæc periculoſi decubitus, ſtuporem corporis, vel convulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificant. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. in principio: Ex perfrigeratione timor, & triſtitia præter rationem in convulſionem finit. Et ſubdit: Et ſoporoſi rigores aliquatenus pernicioſi, & flammeus in facie color cum ſudore in his malignus eſt: in his frigiditas poſteriorum partium convulſionem accerſit; & in ſumma poſteriorum partium frigiditas convulſoria eſt. Et *numer.* 3. ejuſdem *libr.* Convulſionem ſignificant tremulis, anxioſis, juxta aures tumores. Et *numer.* 5. Convulſionem ſignificat urina pelliculoſa. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 68. In febribus ſpiritus offendens, malum; convulſionem enim ſignificat. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 1. In morbis acutis, motus, jactatio, ſomnus turbulentus, quibuſdam convulſionem ſignificat. Et: Turbulentæ cum ferocia excitationes, mentem emoventes, malæ ſunt, itemque convulſoriæ, tum alias, tum cum ſudoribus. Convulſoriæ etiam videntur colli, ac dorſi perfrigerationes, imo etiam totius corporis: in his mictiones ſunt pelliculoſæ. Et: Deliria cum ſopore, convulſoria. Et: Mentis emotiones modice feroces, ferinæ ſunt, ſed & convulſionem ſignificant. Et: In morbis longis, ventris præter rationem tumores, convulſorii. Et ſubdit: Phrenitici parum bibentes, ſtrepitum valde percipientes, tremuli, aut convulſi. Et ſubdit: Affectiones in phreniticis frequenter tranſmutationem habentes, convulſoriæ, pravæ. Et infra: Qui in febribus exudant, caput dolentes, alvo ſuppreſſa, convulſi fiunt. Et *numer.* 2. Soporoſi num aliquid convulſorii habent? Et ſubdit: Num & juxta tempora oſſium diruptiones convulſoriæ? Et infra: Oculorum obſcuratio, cum animi deliquio, brevi convulſionem inducit. Et inferius: Vox acuta planctum referens, & oculorum obſcuratio, convulſorium eſt. Et ſubdit: Spiritus magnus, & per multum tempus, delirium, aut convulſionem ſignificat. Plurima autem ex his ſignis comperies in *libr.* 2. & 3. *Prorrh.* Et in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 54. ait: Eodem modo ex vehementibus doloribus; nam urinæ denſæ, ac conturbatæ, certum ſignum ſunt doloris capitis, & convulſionis, ac mortis. Et in *libr. Prognoſtic. Comment.* 3. *part.* 34. Pueris convulſio accidit, ſi febris acuta fuerit, nec alvus dejiciat, ac vigilent, paveant, lugeant, colorem mutent, & viridem, aut lividum, aut rubidum trahant. Hæc igitur nuperrime editis pueris promptiſſime accidunt ad ſeptimum uſque annum; adultiores vero pueri, & viri non in febre detinentur a convulſione, niſi aliquod indicium exciterit validiſſimum, ac deterrimum, qualia per phrenitidem accidunt. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Comment.* 3. *part.* 16. Somnus multus in his convulſivus. Et *part.* 17. Urinæ detentio, & quibus rigores, ex his convulſiones: ut & ipſa, ubi inhorruit, ſudavit. Et *partic.* 19. Turbulentæ, ac feroces e ſomno excitationes, convulſivæ tum alias, tum cum ſudore. Et *part.* 20. Cervicis, & dorſi perfrictiones apparentes per totum corpus, in his & ſpumoſæ urinarum excretiones, cum animi deliquio, & in oculis totius lucis impedimentum, convulſionem prope eſſe, indicant. Et *part.* 21. Cubiti, & cervicis dolores convulſivi, a facie autem hi, atque in faucibus, ſonitus multi cum ſalivatione. Sudores in his per ſomnos boni, an & ſudore quamplurimos levari non malum? Et *partic.* 28. Veſica intercepta tum alias, tum cum capitis dolore, convulſivum quippiam habet. Et *part.* 29. An & oſſium, quæ in temporibus ſita ſunt, pertuſiones, & disjunctiones convulſionem accerſant? vel temulentum fauciari, vel ſanguinem valenter erumpere in principiis; ſi id faciunt, convulſiva?

Nunc vero quos recenſeat Hippocrates convulſioni aptos, paratoſque, partim diximus, atque hoc loco dicemus. Legitur in *lib. de Coac. Prænot. num.* 1. Caput dolentes, exudantes, alvum ſuppreſſam habentes, convulſioni obnoxii ſunt. Et in *lib. de Dentitione, num.* 2. Quibus in dentitione alvus amplius ſubducit, minus convelluntur, quam quibus parum. Et: Quibus in dentitione febris acuta accedit, parum convelluntur. Et: Quicunque dentientes habitiores manent, & altiore ſomno utuntur, periculum eſt, ne convulſione corripiantur. Et in *lib. de Aere, Aquis, & Locis, num.* 4. Pueris incidunt convulſiones, ac anhelationes, quæ morbus puerorum, & ſacer eſſe putantur. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 20. Juniori quidem, utpote qui habet corporis vigorem, & ſiccitatem, & carnem denſam, ac robuſtam, & ad ipſa oſſa aſſidentem, cute circum ipſam circumtenta, cum aliquid amplius laborarit, ſolito magis, & derepente convulſiones vehementes fiunt, & ruptiones multæ, ac omnigenæ venarum, ac carnium: & horum aliqua ſtatim manifeſta fiunt, aliqua poſteriori tempore comparent. Et *libr.* 3. *Aphor.* 25. In progreſſu, cum jam dentire incipiunt gengivarum prurigines, febres, convulſiones. Et in *lib.* 5. *Aph.* 5. Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit, convulſus moritur, niſi febre corripiatur. Et in *libr. de Fractur. numer.* 35.

Convulsionem tum multo magis induxeris, si reponas tertia, quarta, aut quinta die, quam si reponere omittas: atque hæc probe noscere convenit: si enim reponenti convulsio accesserit, non multa salutis spes est: commodum autem est rursus ejicere os a sua sede, si hoc fieri citra molestiam possit; non enim in laxioribus, quam opportunum est, convulsiones, ac distentiones accedunt, sed in his, quæ magis extenta sunt. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 65. Quibus tumores in ulceribus apparent, non convelluntur maxime, neque insaniunt: verum his evanescentibus, derepente quibusdam e tergo convulsiones, & distentiones fiunt. Et *Aphorism.* 70. ejusdem *libr.* A quartanis capti, non admodum a convulsionibus capiuntur; si vero prius capiantur, & quartana supervenerit, liberantur. Et in *libr.* 1. *Prorrh. partic.* 12. Faucium sine tumore dolores strangulantes, convulsionis quiddam habent, tum alias, tum a capite orti. Et *part.* 13. Quibus tremores, convulsiones facti, cum sudore redire consueverunt, judicatio his evenit, ubi super-riguerint. Et *part.* 14. Lumborum dolor cum capitis, & stomachi dolore, atque excreatu violento, convulsivum quippiam habet, submutumque cum judicatione rigorem.

Quæ autem membra, ac partes convellantur, quemadmodum sentit Hippocrates, hæ sunt pars anterior, vel posterior corporis, ut apparet in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 3. Et convulsiones tenebant ab alvo, & intestino, & singultus, ut in *lib.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 4. In dextra primum parte convellebatur, deinde in sinistra, *numer.* 11. ejusdem *libr.* Manus resoluta cum convulsione legitur in *libr.* 1. *Sect.* 3. *Ægroto decimo tertio*: Convulsio manus sinistræ, in *lib.* 5. *num.* 14. Collum convulsum, in *lib.* 7. *num.* 5. In digitis manuum, & pedum convulsio, *num.* 57. ejusdem *libr.* Verum in *libr. de Fract. num.* 35. Facies convellitur. In *lib.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 5. Convulsio digitorum manus. In *sect.* 6. ejusdem *libr.* Vocis partes convulsæ. Et in *libr. de Off. Natura:* Vena humeralis, sanguiflua, rumpitur, aut convellitur. Et in eodem *libr. num.* 17. Nervi convelluntur. Et in *lib. de Morb. Sacr. numer.* 8. Manus in epilepsia. Et in eodem *libr.* & *numer.* Præcordia. Et *num.* 18. ejusdem *libr.* Cor convellitur. At in *libr.* 1. *de Morb.* 12. Venula convulsa rumpitur. Et ibidem: Caro convulsa, aut contusa, trahit sanguinem. Et *num.* 14. ejusdem *lib.* Ventriculi contrahuntur, & resiccantur. Et *numer.* 25. Convulsio lateris fit. Et *numer.* 5. Articuli pulmonis convulsi; itemque pectus, & dorsum convulsum. Et *libr.* 4. *de Morb. numer.* 28. Pulmo convellitur, cum tussis fortis fit. Et in *lib. de Intern. Affect. num.* 2. Convulsa arteria, vel vena in pulmone. Et *numer.* 60. ejusdem *libr.* Totum corpus convellitur. Et in *libr.* 1. *de Morb. Vulg.* Convulsio fortis in articulis corporis. Et *numer.* 17. ejusdem *libr.* Uteri præ labore resiccati convelluntur ad hepar. Et *num.* 63. Cor convellitur. Et in *libr. Progn. Comm.* 2. *part.* 10. Genitale, & testes convelluntur. Et in *lib.* 1. *Prorrh. Comm.* 3. *part.* 28. Vesica convulsa. Et *part.* 31. Aphoniæ convulsivæ.

Restat autem, ut videamus, quo modo prædictæ fiant convulsiones, quemadmodum nos docet Hippocrates. Legitur in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm.* 4. *part.* 27. Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque atque admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ, quæ influunt: quapropter corrupto sanguine, nequeuntibusque spiritibus naturales pertransire meatus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, convulsiones, si jam ad cor, vel hepar, vel in venam pervenerint. Et ibi Galenus ait: Repleta a fluxionibus particula, corrumpitur in primis sanguis, deinde vasa opplentur, quod in cunctas spirituum vias arcet, & cohibet: cum autem sanguis steterit, atque cum eo spiritus, infrigidationes fiunt, convulsiones, & vertigines, quibus succedunt paraplexiæ, & epilepsiæ, cum in locos, oppletas venas continentes, desederint fluxiones: locos dixit corporis partes, quas auctor ante scripsit, cor, hepar, & venam, quæ prædicta conjungit viscera. Et in *lib. de Morb. Sacr. num.* 18. declarat, quo pacto convellatur cor, & inquit: Convellitur cor velut præcordia, & magis etiam propter easdem causas; ex omni enim corpore venæ ad ipsum tendunt, & conclusiones habet, ut sentiat, si quis dolor, aut collectio homini contingat; necesse est enim & dum angitur, inhorrere corpus, ac distendi, & si quis nimio gaudio perfundatur, idem pati: quapropter cor quidem, & præcordia maxime sentiunt. Et in *lib.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 72. Si ex partu sanguinem vomat, hepatis fistula sauciata est, & dolor ad viscera procedit, & cor convellitur. Et in *libr. de Virg. Morbis, num.* 2. In virginibus cum osculum uteri non fuerit apertum, & sanguis amplius influxerit propter cibum, & corporis augmentum, tunc sanguis non habens effluxum, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum: & cum hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium. Et subdit: Ex corde, & septo transverso sanguis tarde refluit; quoniam venæ obliquæ sunt, & locus periculosus, & ad delirium ac insaniam paratus: cum itaque hæ partes repletæ fuerint, præ compressione circa cor, strangulationes parat. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 16. Si ad cor progressi uteri suffocent, & aer impeditus violenter attrahatur, hæc anxia est, & vomit; & quibusdam statim tractus deorsum cedit, & flatus exit, & aliqua quidem vomit spumosa: alicui vero quies contingit. Et in *libr.* 1. *numer.* 16. Uteri a labore resiccati, cum convertuntur, impetunt hepar, & juxta consistunt, & ad præcordia irruunt: currunt enim, & progrediuntur sursum

sum ad humiditatem: hepar autem humidum est. Postquam autem impetiverint hepar, suffocationem faciunt, derepente perspirationem circa ventrem intercipientes. Et in *libr. de Morb. Sacr. num.* 8. Manus impotentes fiunt in epilepsia, ac convelluntur, sanguine quiescente, & dum non diffunditur velut solebat: oculi quoque distorquentur, & commoventur, aere a venis excluso. Et subdit: Suffocatur autem, hepate & ventre sursum ad septum transversum irruentibus, & stomacho ventris concluso: irruunt autem, cum tantum spiritus in os non ingreditur, quantum solebat. Et in *lib.* 1. *de Morbis numer.* 17. Vena tracta in loco manet: cum quidem tracta fuerit (trahitur autem, ac convellitur a labore, & violentia) fit velut varix: percalescit autem, & trahit in seipsam quandam humiditatem liquidam, quæ est a bile, & pituita. Et *num.* 25. ejusdem *libr.* Fit peripneumonia, & pleuritis sine sputo, & præ siccitate: siccant autem & calida ubi nimium calefaciunt, & frigida ubi nimium frigefaciunt: congelatur autem latus, & quæ sunt in ipso venæ, & convellitur: & quantum in ipso inest pituitæ, aut bilis, id a caliditate resiccatur, & dolorem inducit, & a dolore febrem. Porro convulsio aut per se sola fit, aut comitatur morbos alios, aut eis supervenit. Signa autem, quæ indicent simplicem convulsionem, descripsimus, & quibus contingat: idcirco tantummodo ea simplex curanda est; sed hoc postea, propterea quod primum enarrandi sunt morbi, cum quibus copulatur, deinde convulsio superveniens his quid prænuntiet. Comitatur igitur convulsio quandoque febrem, ut scriptum est in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 1. Comitatur etiam epilepsiam, veluti in *libr. de Morb. Sacr. num.* 8. proditum est: item dolores capitis, ut in *lib.* 1. *de Morb. Popul. sect.* 3. Sic resolutionem alicujus membri, ut in eodem *libr.* Sic tremorem, ut in *libr.* 5. *num.* 21. Sic emotiones mentis, veluti *num.* 30. ejusdem *lib.* legitur. Comitatur risum, ut in *libr.* 7. *num.* 58. Itemque vocis privationem, ut in *libr.* 2. *Prorrh. partic.* 19. Sic coma, ut in *lib.* 3. *Prorrh. Comm.* 9. & in eam finit; itemque comitatur paraplexiam, ut in eodem *libr. num.* 26. itidemque catoche, ut *numero* 69. ejusdem *lib.* Tandem plurimas insequitur ægritudines.

Verum, quid de his, quibus supervenit, prænuntiet, agamus. Legitur in *lib.* 4. *Aphor.* 66. In acutis febribus convulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum. Et *Aphor.* 67. In febribus ex somnis timores, vel convulsiones, malum. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 1. Convulsio ex helleboro lethalis est. Et *Aphor.* 2. Convulsio ex vulnere lethalis est. Et *Aphor.* 3. Ubi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut convulsio superveniens, malum. Et *Aphor.* 4. Ex superflua purgatione convulsio, aut singultus superveniens, malum. Et *Aphor.* 5. Si ebrius quispiam repente obmutuerit, convulsus moritur. Et *Aphor.* 6. Quicunque a distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt; si vero hos effugerint, sani fiunt. Et in eodem *lib.* 5. *Aphor.* 56. In fluxu muliebri, si convulsio, & animi defectus advenerit, malum. Et *lib.* 7. *Aphor.* 9. A profluvio sanguinis desipientia, aut convulsio, malum. Et *Aphor.* 10. Ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel convulsio, malum. Et *Aphorism.* 13. Ab æstibus fortibus convulsio, aut distentio, malum. Et *Aphor.* 18. In vigilia convulsio, vel desipientia, malum. Et *Aphor.* 25. Ex medicamenti potione convulsio lethalis est. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 34. Si a febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente supervenerit, lethale. Et *Aphor.* 35. Si a febre habito collum pervertitur, & vix potest devorare, sine ullo tumore, lethale est. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 2. Convulsiones in febribus acutis, malum. Et *num.* 3. in fine: Convulsiones ex utero affecto, sine febre, faciles sunt. Et ibidem supra: Convulsiones antea incognitæ in strangulatis ab utero, faciles. Et: Sine convulsionibus pleuritides graviores sunt his, quæ cum convulsionibus fiunt. Et: In convulsionibus vocis interceptio, diu durans, mala est; parva autem, aut linguæ syderationem, aut brachii, aut dextrarum partium significat. Et: Convulsio ex contrariis sectioni partibus oboritur, quibus tempora secantur. Et: Convulsio, furori accedens, dissipationem facit. Et: Convulsio in febre fiens, perniciosa est; minime vero pueris. Et *numer.* 3. in principio: Convulsoriæ, & mentis emotoriæ sunt affectiones, ex lumbis ad collum, & caput transeuntes, levis syderationis modo resolventes. Et *num.* 2. Convulsorium quid significat capitis dolor soporosus cum gravitate. Et *numer.* 3. Quæ convulsorio modo exacerbantur, cum stuporis detentione, abscessus juxta aures excitant. Et paullo supra: Convulsoria sine sudore sputa defluentia in febriente, levia sunt. Et infra: Convulsio, furori accedens, facit dissipationem. Et *num.* 1. ejusdem *libr.* Convulsio in febre, manuum ac pedum dolores, maligni sunt. Et paullo supra: Rigor cum distentione nervorum in posteriora, occidit.

Quando autem bonum aliquod denuntiet convulsio, nunc observandum est. In *Coac. Præn. num.* 1. Convulsio in febre fiens, & eadem die desinens, bona est. Et ibidem: Convulsio in febre fiens sedat febrem eadem die, aut postera, aut tertia. Et *num.* 2. Citra convulsionem, aut sanguinis ex naribus fluxum, aut coxendicum dolorem non liberantur, quibus præcordia non mollia, facies sana fuerit. Et in *libr.* 1. *de Morbis*, *num.* 12. Facit suppurationem inferno ventriculo, & si pus eruperit, sani fiunt. Et in *libr.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 6. Si venæ pulsaverint in manibus, & facies sana ac robusta fuerit, & præcordia non fuerint mollia, diuturnus fit morbus, qui sine convulsione non solvitur, aut sanguinis multi ex naribus eruptione, aut dolore ad coxas.

coxas. Et in *libr.* 3. *Prorrh. part.* 11. Utero gerentibus si capitis dolores, soporesque cum gravitate fiant, vitiosi sunt: forsitan vero & his convulsionis aliquid pati prodest.

At tempus est, ut curationem aggrediamur. Legitur in *libr.* 4. *Aphor.* 57. Qui a convulsione, aut distentione nervorum tenetur, febre superveniente liberatur. Et in *libr.* 1. *Aphor.* 26. Febrem convulsioni supervenire melius est, quam febri convulsionem. Et *lib.* 5. *Aphorism.* 5. Si ebrius quispiam repente obmutuerit, convulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut ubi ad horam pervenerit, qua solvuntur crapulæ, vocem recuperet. Et *Aphorism.* 70. ejusdem *libr.* A quartanis capti, non admodum a convulsionibus capiuntur; si vero prius capiantur, & quartana supervenerit, liberantur. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 5. Si puerperis convulsio fiat, febrem excitato: & cerato multo tepido in vesicam immisso, ac per clysterem infuso colluito. Et infra: Quicunque derepente voce destituuntur, si sine febre fuerint, ipsis venam secato. Et infra: In convulsione digitorum manus citra febrem, venam secato, si non caput doleat; sin minus, aquam calidam affundito. Et *libr.* 5. *Aphorism.* 21. Est autem ubi in distentione sine ulceratione juveni bene carnoso, æstate media, frigidæ aquæ multæ perfusio calorem revocat: calor autem hæc solvit. Et *Aphorism.* 22. Calidum suppuratorium non in omni ulcere magnum ad securitatem indicium, cutem mollit, attenuat, dolorem sedat, rigores, convulsiones, & distentiones mitigat, & ex iis quæ ad caput attinent, ejus solvit gravitatem. Et in *libr.* 6. *de Coac. Prenot. numer.* 3. Convulsiones repentinas solvit febris, & alvi fluxus. Et ibidem: Solvitur autem, urinis multis acervatis derepente prodeuntibus: sudores autem paullatim fientes prosunt; acervati vero, itemque sanguinis detractiones acervatæ, lædunt. Et ibidem: Mulieribus convulsis menses prodeuntes prosunt. Et in *libr. de Loc. in Homine*, *num.* 48. Convulsioni sic mederi oportet: ignis ab utraque lecti parte succendatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere quam quod insaniam facit; & ad tendines posteriores sacculi calidi imponantur: a convulsione si febris invaserit, sedatur eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia. Et subdit: Cum homo manibus, ac pedibus distentus, ac tortus fuerit, insaniam sibi ipsi facit. Et in *libr. de Articulis*, *num.* 78. Si reposito osse convulsio accedat, articulum statim ejicere oportet, & calida quam sæpissime humectare, & totum corpus, & præsertim circa articulos, calide, & leniter, ac molliter tractare. Et in *libr. de Humid. Usu*, *numer.* 11. Articulos induratos aut ab inflammatione aliquando oborta, aut a distortione, operæ pretium est sanare, aqua calida in utriculum infusa. Et supra: Calida aqua attenuat, ac mollit: podagricis, resolutis, ante ac retro distentis, convulsis talia accedunt, distentiones, tremores, leves syderationes.

COR.

Legitur in *libr. de Cord. numer.* 1. Cor figura velut pyramis est, colore abunde puniceum, & tunicam lævem circundatam habet, in qua est humor modicus, velut urina, ut putare possis, in vesica cor diversari: facta est autem ea gratia, ut sanum in custodia florescat. Habet autem humiditatem tantam, quanta satis est æstuanti: hunc humorem cor emingit, bibendo ipsum assumens ac consumens, pulmonis nimirum potum lambens, una cum aere. Et *numer.* 4. Cor musculus est valde fortis non nervo, sed densitate, ac constrictione carnis, & duos ventriculos habet discretos in uno amiculo, de quibus ibi lege. Et *num.* 5. Ambo densi, ac asperi sunt interna sui parte, & velut subcorrosi, magisque sinister quam dexter; nam insitus a natura ignis non est in dextro: quare mirum est sinistrum asperiorem fieri, ubi intemperatum aerem inspiraverit: quapropter etiam roboris caloris custodiendi gratia crassior intus constrictus est. Si quis præsecet, apparebunt duplicia oscula in duobus ventriculis: crassa enim vena ex altero excurrens visum decipit, si fuerit resecta. Hi fontes sunt humanæ naturæ, & hæc flumina sunt, quibus totum corpus irrigatur; atque hi etiam vitam homini conferunt, & ubi resiccati fuerint, homo moritur: sed alia ibi lege. At subdit *numer.* 7. Venæ operantur respirationem in sinistrum ventriculum, arteria autem in alterum. Et subdit *numer.* 8. Mens hominis in sinistro ventriculo insita est, & reliquæ animæ imperat. Et in *libr. de Carnib. num.* 6. Cor multum glutinosi ac frigidi habet; & a calido calefactum, caro evasit dura & viscosa, & membrana circum ipsum, & cavum factum est, non quemadmodum venæ; & situm est in capite venæ cavissimæ. Duæ enim sunt cavæ venæ a corde, & alteri nomen est arteria, alteri vena cava, juxta quam cor situm habet; & plus habet calidi arteria, quam vena cava, & spiritum condit, ac conservat. Et subdit *numer.* 7. Calidum plurimum in venis, ac corde inest, & propterea spiritum cor trahit, utpote, quod omnium intra hominem membrorum calidissimum existat; proclive est autem condiscere, quod spiritus calidus est: cor & venæ cavæ semper moventur, & plurimum calidi in venis inest, & propterea spiritum cor trahit ex omnibus in homine, maxime calidum existens. Scribitur porro in *libr. de Struct. Homin. numer.* 1. Sanguinis, & spiritus locus est in corde: a dextris ejus est sanguis, a sinistris vero spiritus consistit: flava bilis in jecinore, atra in liene, pituita in cerebro. Et *numer.* 2. Arteriæ a corde purum sanguinem, & spiritum recipiunt; venæ autem & ipsæ a corde sanguinem sumunt, per quas corpori distribuitur; sed jecur cordi san-

di sanguinem non præter veri fidem affatim suppeditat, nam ignis absque materia permanere neutiquam potest. Verum & in *lib.* 4. *de Morb. numer.* 2. legitur: Cor sanguinis fons est; atque caloris insiti fons, & principium est, ut scribitur in *libr. de Cor. numer.* 5. Est autem radix arteriarum, ut habetur in *lib. de Alim. num.* 7. Est principium motus, veluti dicitur in *lib. de Car. numer.* 8. Quod vero sit fons caloris, motus, sanguinis, & vitæ, facile percipitur ex verbis, quæ leguntur in *libr. de Ossium Natura, numer.* 28. & hæc sunt: Colorum mutationes, corde adstringente venas, ac laxante, fiunt; laxante igitur, rubicundi colores fiunt, & bene colorati, ac pellucidi; constringente vero, virides cum pallore, & lividi: verum tales evariant juxta præsentes in unoquoque colores. Attrahit tamen cor sanguinem ex hepate imperfectum, quem postea ipsum perficit, & distribuit per totum corpus, & ad hepar, & ad caput, & ad alia membra delegat; non enim nutritur ventriculus, nec hepar ex illo alimento, quod ab illis concoquitur, & aliis subministrat, & nondum perfectum est. Proditum namque est in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 10. Postquam bibit, aut comedit homo aliquid, quod sanguineum est, trahit & totum corpus in se ipsum, trahit & cor sanguineum ad se ipsum; & ubi plus attraxit, non oboritur cordi dolor: est enim cor res solida, ac densa, & propterea dolore non affligitur: & ex ipso procedunt venæ crassæ jugulares appellatæ, ad quas statim, si copiosius accedat, sanguineum illud distribuitur, & illæ impletæ brevi ad caput, & corpus delegant. At vero, ut apparet *numer.* 13. ejusdem *libr.* caput, & cor, & splen de omnibus humoribus participant: unumquodque tamen, si non ægrotet, plurimum de relatis participat juxta suam ipsius naturam, caput pituita, cor sanguine, splen aqua. Et hæc de natura cordis dicta sint.

Nunc restat, ut videamus quas sustineat affectiones, quamquam antea ipse Hippocrates dixit, cor non dolere. Imo, ut quidam ajunt, si quid doloris afficiat, partes ipsi circunstantes affligit; dicit enim in eodem *lib.* 4. *numer.* 13. Ad folliculum in hepate sola bilis a cibis, ac potibus secernitur. Et subdit: Et est hic locus maxime familiaris bili secundum naturam, & ob id in ipso nullus alius fit morbus, quam is, quem homines *cardiogmon*, hoc est, cordis morsum vocant. Sed is, qui dicitur cordis morsus, fit circa ventriculum. Testis autem est *Aphor.* ille 65. in *libr.* 4. cujus verba sunt: In febribus, circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus, malum. Et Galenus in *Comment.* ait: Non solum ei visceri, quod sua natura pulsat, *cor* nomen fuit apud antiquos, sed etiam ori ventriculi: sicut etiam *cardialgiam*, idest cordis dolorem, hujus partis dolores appellant. Item in eodem *lib.* 4. *Aphorism.* 17. scribitur: Si quis febrem non habens abstineat a cibo, & cordis morsum, seu vertiginem patitur. Ibi Galenus ait: Cordis morsus est oris ventriculi passio: prisci siquidem & hoc, cor nominabant. Verum & hepar, cor appellabatur a pueris, ut scriptum est in *lib.* 4. *de Morbis*, *num.* 8. Tamen non est negandum ex Hipppocratis sententia, quin cor afficiatur; nam scribit in *libr.* 6. *de Morb. Vulg. sect.* 5. vel *Comment.* 5. *partic.* 9. Excandescentia attrahit & cor & pulmonem in se ipsa, & in caput calida, & humidum; gaudium relaxat cor. Galenus autem in *Commentar.* sic explicat: Cor, & pulmones ob excandescentiam attrahuntur in se ipsos, & in caput, attrahunt calida, & humidum. Sed & vox illa *calida* prope inintelligibilis est; nam *calidum* dixisse melius erat, quam *calida*; sed duorum alterum in iracundia dicendum est, vel pulmonem, & cor ad caput attrahi; vel cor, & pulmones, & caput ad se ipsa calorem, & humorem attrahere; quia in excandescentiis cor una cum arteriis pulsum majorem, ac vehementiorem efficit; & rubor per oculos, & totam faciem diffunditur. Sed & in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 9. legitur: Ubi alvum exoneraret, sanguinis recentis plus quam congii mensura subiit, & ubi iterum, atque iterum cohibuisset, grumi concreti: anxietas circa cor & os ventriculi, & sudor per totum fere corpus. Et ibidem *numer.* 13. Ad noctem cordis ac oris ventriculi dolor, & non longe postea vocis interceptio, strangulatio cum stertore, & mortuus est. Et in *libr. de Affectionib. numer.* 15. Dolores in æstate circa ventrem fiunt, & si ad præcordia, & cor tenderint, aquam mulsam aquosam facito. Sed quoquo pacto cor accipiatur sive pro ventriculo, sive pro hepate, sive pro qualibet circunstanti parte, scribitur in *libr.* 7. *de Morb. Popul. num.* 17. Circa quintam genu dolor, & tumor sinistri, & circa cor dixit sibi videri aliquid colligi, & respirabat velut respirant hi, qui sub aqua mersi fuerunt. Et *numer.* 10. ejusdem *libr.* Cum bibisset, atque difficulter deglutiret, surrexit, & cor se sanasse dixit: lingua livida ab initio. In *lib.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 47. In semitertiana circa accessionem etiam cor graviter dolens, & concomitabatur etiam dolor tota die; & hujusmodi cordis dolor etiam aliis similiter aderat: tamen sub pleiadis occasum viris talia rariora fiebant. Et *libr.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 9. Præ fastidio a cibo abstinebat, & per septem dies uterum dolebat, & cor, & febris corripiebat. Verum in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 5. Animo linquitur homo, cum pituita, aut bilis ad cor consistit: consistere autem necesse est, commotis, ac humectatis. Sed *numer.* 46. ait: Ubi pus circa cor putruerit, nidorosum odorem sputum prunis injectum de se præbet; & cerebrum concalescens fuliginosum humorem effundit, qui alvum movet: & hæc fiunt, cum quis ex pulmonis affectu tabescit. At quoque uteri cor petunt, ut fertur in *libr. de Natura Mulieb. num.* 58. & curationem ibi lege. Signa vero in

ro in *libr. 2. de Morb. Mulier. numer. 16.* hæc lege: Si ad cor progressi uteri suffocent, & aer impeditus violenter attrahatur, anxia est, & vomit; & quibusdam statim tractus deorsum cedit, & flatus exit: & aliqua vomit spumosa; alicui vero quies contingit. Curationem quoque ibi lege. Sed & cor convellitur, veluti scriptum est in *lib. de Natura Muliebri, num. 46.* Verba sunt hæc: Si ex partu sanguinem vomat, hepatis fistula sauciata est, & dolor ad viscera procedit, & cor convellitur. Curationem vero ibi lege, & in *libr. de Morb. Mulier. numer. 72.* Fit & palpitatio cordis, sicut scriptum est in *lib. de Morb. Sacro, numer. 7.* Fit & dolor cordis post renum affectiones, & spiritus præ dolore detinebatur, & alvus difficulter egerebat, ut legitur in *libr. 7. de Morb. Popular. num. 33.* Fit & cordis strangulatio; nam legitur in *libr. 2. de Morb. Mulier. numer. 80.* Si cor strangulatur ab utero, reprimitur & spiritus, habet & anhelatio. Curationem vero ibi lege. Fit præterea cor fatuum, quemadmodum legitur in *libr. de Virg. Morbis, numer. 1. & 2.* ubi inquit: Cum osculum exitus non fuerit apertum venarum & uteri, & sanguis amplius influxerit propter cibos, & corporis augmentum, tunc sanguis non habens effluxum, præ multitudine præsilit ad cor, & ad septum transversum: cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit; quemadmodum cum aliquo longo tempore desidente, sanguis ex coxis ac femoribus depressus, in tibias ac pedes torporem inducit: atque hic torpor facile cedit; cito enim sanguis propter venarum rectitudinem refluit: & locus corporis non est periculosus. At ex corde & septo transverso tarde refluit; venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus, & ad delirium ac insaniam paratus: cum enim hæ partes repletæ fuerint, & horror cum febre ingruit, erroneas febres appellant. His autem sic habentibus, præ acuta inflammatione insanit, præ putredine clamat, præ caliginositate timet ac formidat, præ compressione circa cor strangulationes parat, ac præ sanguinis malitia animus mœrens & anxius malum attrahit. Curationem vero hujus morbi ibi lege. Sed videtur Hippocrates sibi contradicere; nam ait in *libr. de Morb. Sacro, numer. 18.* Dicunt quidam, quod corde sapimus, & quod hoc est, quod angitur, & quod curam gerit: verum hoc non ita se habet, sed convellitur quidem velut præcordia, & magis etiam propter easdem causas; ex omni enim corpore venæ ad ipsum tendunt, & conclusiones habet ut sentiat, si quis dolor, aut collectio homini contingat: necesse est enim & dum angitur, inhorrere corpus ac distendi, & si quis nimio gaudio perfundatur, idem pati: quapropter cor quidem & præcordia maxime sentiunt, sapientia tamen minime participant, sed omnium horum causa cerebrum est. Hæc dicit Hippocrates, sed alias dixit, cor sapere, quod verum est; quia est radix & fons omnium sensuum, & apprehensionum, quas a sensibilibus peinstrumenta sensuum elicimus. Hæc præterea a cerebro manifestantur. Tandem cum vulneratum fuerit cor, homo moritur, ut scriptum est in *libr. 1. de Morb. numer. 3.* Et in *libr. 6. Aphor. 18.* Nec omittenda est cordis palpitatio, de qua sic scriptum reliquit Hippocrates in *libr. de Morb. Sacro, num. 7.* Si ad cor progressum fecerit defluxus, scilicet a cerebro, palpitatio apprehendit, & anhelationes; & pectora corrumpuntur: aliqui vero etiam incurvi fiunt; cum enim descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis: venæ autem vehementer perfrigeratæ, ad pulmonem, & cor assiliunt, & cor palpitat, ut præ hac necessitate anhelationes incidant, & spiratio cervice erecta; non enim spiritum suscipere potest, donec id quod influxit, a sanguine fuerit separatum, & calefactum in venas fuerit diffusum: deinde & palpitatio; & anhelatio sedatur; sedatur autem, prout copia ejus fuerit. Si enim amplius influxerit, tardius; sin minus, citius.

At de curatione doloris cordis agit Hippocrates *libr. 5. de Morb. Popularib. num. 30.* & ait: Aliquando etiam dolor ad cor, quem venæ sectio solvit: huic aquæ potus, aut aqua mulsa contulit; veratrum nigrum bibit, neque biliosum prodibat, sed modicum. Et in *libr. de Affection. num. 15.* Quicunque alii dolores in æstate circa ventrem fiunt, si quidem ad præcordia, & cor tenderint, aquam mulsam aquosam facito, & aceti tribus heminis affusis, tepidam bibendam dato; & ubi modico tempore ipsam retinuerit, & igne, ac vestibus concalefactus fuerit, vomat; si vero a vomitu rursus accesserint, ac suffocaverint, rursus vomitum faciat; aut ipsum multa calida lotum, per clysterem sublue, & tepefactoria adhibe, si affuerit dolor: patiuntur autem hæc maxime a pituita, cum commota ad cor allapsa fuerit. Sed supra *numer. 13.* ejusdem *libri:* Si bilis, aut pituita ad cor consederit, aqua frigida, aut aqua mulsa pota, vomant; si vero venter non secesserit, clystere utendum est, aut subdititia glande. Fiunt quandoque cardialgici hi, qui bis die cibum sumere consueverunt, nec pransi sunt; & propterea necesse est, ut prandeant. Hæc lege in *libr. de Vict. Ratione in Morbis Acut. Comment. 2. part. 24.*

CORPUS.

Corpus constat ex calido, frigido, sicco, & humido, ut legitur in *libr. de Nat. Hum. num. 4. & 5.* & habet in se ipso sanguinem, & pituitam, & bilem duplicem, flavam scilicet, & nigram; atque hæc sunt ipsi corporis natura, & per hæc sanus est, & ægrotat. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer. 1.* de principio corporis sic loquitur: Mihi quidem videtur principium corporis nullum esse, sed omnia similiter principium,

pium, & omnia finis: circulo enim scripto principium non reperitur. Et *num.* 3. subdit: Corpus porro ipsum sibi ipsi idem ac simile est, & ex iisdem compositum est: similiter autem habet & magnas, & parvas partes, itemque infernas, ac supernas: & si quis minimam corporis partem acceptam male afficere velit, totum corpus affectionem sentiet, propterea quod minima corporis pars omnia habet quæcunque & maxima. De partibus corporis hæ scribuntur prænotiones, ac primum in *libr.* 4. *Aphorism.* 48. In febribus non intermittentibus si partes exteriores frigidæ, interiores urantur, & sitim habeant, lethale est. Et in *libr.* 1. *Prognost. Comment.* 2. *part.* 4. Si caput, manus, ac pedes frigidi sunt, ventre, & costis calentibus, malum est. Et in *Comment.* ait Galenus: Thorax, ac venter mediæ corporis sunt partes. Et *partic.* 34. Qui tenuem, & crudam diutius urinam mingunt, si cætera ut in convalituris indicia fuerint, in his abscessum ad inferas præcordiorum sedes expectare oportet. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Comm.* 2. *part.* 8. Summæ corporis partes si celeriter in utramque conditionem mutentur, hoc est, in caliditatem, & frigiditatem, malum. Et Galenus in *Commentar.* ait: Summæ corporis partes sunt pedes, manus, aures, & nasus, quæ & in his, qui cum frigore fiunt accessionum ingressibus, primæ omnium frigescunt. Et in *Comment.* 3. *part.* 22. Dolores si ad infernas dilabuntur partes, facile ab his perferuntur. Et Galenus in *Comment.* inquit: Si ad thoracem, & os ventriculi pervenerint dolores, majorem inducent tolerandi difficultatem, quam cum in cervice, & cubito essent; si ad crura, morbosam totam affectionem insigniter juvabunt. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comment.* 2. *part.* 29. Talia molestius ferunt, qui parte superiore picrocholi existunt, hoc est, ut exponit Galenus, in superiori ventre. Ac tandem legitur in *libr.* 2. *Aphor.* 6. Quicunque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. Et in *lib. de Articulis num.* 69. Omnia, quæ in corpore ad usum facta sunt, si quis moderate ipsis utatur, & in his laboribus exerceat, ad quos singula sunt assueta, sic quidem sana sunt, & augescunt, & probe consenescunt; si vero quis non utatur, sed quiescat, morbosiora fiunt, & non augescunt, & cito consenescunt.

At de temperatura ipsius corporis sic scribitur in *lib. de Carnibus*, *numer.* 13. Alimentum ubi accesserit, unumquodque talem speciem unicuique reddit, qualia sanis erant; singula enim ab alimento irrigata augumentum capiunt calidum, & frigidum, & glutinosum, & pingue, & dulce, & amarum, & ossa, & alia universa, quæ in homine insunt. Et in *libr. de Alim. numer.* 2. Facultas alimenti pervenit ad ossa, & ad omnes partes, & in sanguinem, & pituitam, in caliditatem, spiritum, & humiditatem. Corpora vero sicciora, ut legitur in *libr. de Loc. in Hom. numer.* 1. morbos magis recipiunt, ac magis dolent a natura; humida vero minus: morbus enim, qui in sicco est, stabilitur & non cessat; qui vero in humido, diffluit, & alius aliam corporis partem occupat, & semper transmigrans requiem facit, & citius quoque sedatur, utpote non stabilitus.

De compositione vero, & habitudine corporis hæc leguntur in *lib.* 2. *Præd. n.* 19. Multum etiam differt corporis ipsius hominis structura: aliquando enim neque febricitat, neque inflammatur sauciatus; aliquando etiam citra causam febricitat, & aliqua corporis pars omnino inflammatur. Et idcirco scriptum est *in libr. de Salubr. Diæt. num.* 11. Fit hic profluvii alvi modus his corporibus maxime, quæ densam carnem habent, cum ad carnium esum homo cogitur, natura ejusmodi existente: venæ enim densatæ cibos ingestos non suscipiunt; contra, rariores, ac hirsutiores. Hæc quoque lege in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 12. Verum in *libr. de Gland. numer.* 2. Corpus siccum neque glandulam, neque pilum habet: at vero teneræ, & exercitiis deditæ, & humectæ partes, glandulosæ sunt, ac pilosæ. Et in *lib. de Coac. Prænot. num.* 3. Corpora exercitata, ac densa citius a pleuriticis, ac peripneumonicis morbis pereunt, quam inexercitata. Verum corpora densant, ac cogunt quotidianæ constitutiones aquiloniæ, ut legitur in *lib.* 3. *Aphorism.* 17. Contra austrinæ dissolvunt, & humectant.

At vero quemadmodum pars corporis ad partem transmittit, sic corpus vapores omnis generis in caput retrudit, ut proditum est in *libr. de Gland. numer.* 5. Quod si sanum sit corpus, nec ab aliis perturbatum, animi temperamentum sapiens existit, ut legitur in *lib.* 1. *de Diæta*, *num.* 24. Sed corpus trasmutatum, ut inquit in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 53. parum efficax ac potens est, & ab omnibus offensiones percipit. Transmutatur autem a rebus non naturalibus; nam, ut proditum est in *libr. de Humid. Usu*, *num.* 6. post calidam frigescit corpus magis perfrigeratum, post frigidam vero recalescit magis contractum. Et subdit: Post calidam durescit corpus magis resiccatum, velut oculi post frigidam. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 40. Ubi in toto corpore mutationes; & si corpus refrigeretur, vel rursus calefiat, vel color alter ex altero fiat, longitudinem morbi significat. At vero corpus squalidum alvum male affectam significat, ut legitur in *libr. de Coac. Prænot. num.* 4. Sed & corporis debilitas a ciborum copia, vel inopia, aut alia transmutatione fit; & quomodo contingat, lege in *libr. de Loc. in Hom. numer.* 52. Et *in libr. de Affectionib. n.* 14. legitur: Si febrilis calor apprehenderit, ac dimiserit, gravitas autem corporis ipsum detinuerit, hunc, donec quidem calor tenuerit, sorbitionibus, ac potionibus curato. Ubi vero corporis totius gravitas, & manuum, ac pedum adsit, ut legitur in *lib. de Coac. Prænot.*

not. numer. 3. mala eſt. Verum *numer.* 2. circa principium ait: Quibus corporis totius tremula quædam impotentia eſt cum capitis, ac colli dolore, ſanguinis eruptio ſolvit. Et ibidem infra: Corpus velut a puſtulis rubeſcit, quibus ſputa ſalſuginoſa, ac tuſſis ſupprimuntur. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 40. Si lingua derepente impotens fiat, aut aliqua corporis pars ſyderata, melancholicum tale exiſtit.

De Magnitudine, ac parvitate corporis ſcribitur in *libr.* 2. *Aphor.* 54. Magnitudo corporis juventæ quidem neque indecens, neque illiberalis; ſenectæ vero inutilis, & deterior parvitate.

CORRUGARI.

Scriptum eſt in *libr.* 6. *de Morb. Popul. ſect.* 1. vel *Comment.* 1. *partic.* 25. 26. & 27. Squalliditas mala, & qui intrinſecus corrugantur, & rigentes, alias concreti, ſive immobiles, ut interpretatur Galenus, & qui vix convertuntur, & qui intus converſi ſunt, vel alias, & qui contorquentur. Galenus autem in *Comment.* ait, hæc verba ad oculos pertinere; & idcirco id quod veluti tenuem habebat lippitudinem, erat ſqualidum: & cum membrana muſculis oculos moventibus adhærens, quæ ad coronam uſque porrigitur, diſſoluta ac laxa fuerit, tunc oculos interius corrugari contingit; nam ſi exterius eſſent corrugati, id cutis eſſet affectio. Hic velim ut diligenter *coronæ* interpretationem conſiderares; propterea quod in hoc loco, & in plurimis aliis non eſt concors Galenus.

CORRUPTIO.

Corruptio fit, cum primæ qualitates paſſivæ ſuperarint aliqua ex parte activas: ſed activæ ſuperantur ob defectum humidi: & humidum eſt duplex, congenitum ſcilicet cum calido, aut quod aptum eſt, ut cum congenito copuletur ad reſtaurationem deperditi, & conſumpti a calore. Et idcirco cum alter horum deficiat, totum vel in parte, fit corruptio. Verum corruptio primi eſt veluti marcor, & ſenectus; ſecundi vero eſt veluti quid violentum, propterea quod defectus alimenti in eo quod alimentum eſt, non eſt a natura, ſed ab animalis partibus, quæ id non poſſunt ſuſcipere, nec amplecti; vel quod alimentum deficiat. At ſi non complectantur, itidem nec concoquunt, & inconcoctio eſt via ad corruptionem, & corruptio ad putrefactionem. Sed inconcoctio eſt, quæ omnino opponitur concoctioni ſive per contraria, veluti ſi alimentum remaneat crudum, & liquidum: aut per privationem, ut ſi reddatur in corpore omnino ineptum ad concoctionem: vel per relationem, veluti ſi fiat bilis, aut pituita craſſiſſima; nam vero alimento opponitur ea bilis, & pituita, ſicut multum pauco in concoctione: vel tandem per negationem, hoc eſt, quovis alio modo fiat alimenti inconcoctio. Fit igitur corruptio aut naturaliter, quod evenit, quando calor naturalis propriam conſumit humiditatem aut accidentaliter, & hoc, quando ob inconcoctionem generantur ſuperfluitates, & fiunt inconcoctiones, vel quia alimentum partim eſt diſſimile ei, quod alendum eſt, vel quia non eſt in loco proprio, vel quia continens eſt ineptum ad concoquendum, vel tandem quia major virtus ſtatim vincit minorem, vel minor paullatim majorem, & propterea ſcribitur in *libr.* 1. *de Diæt. numer.* 7. Corruptio omnibus mutuo inter ſe eſt, majori a minore, & minori a majore: & augeſcit majus a minore. Hæ igitur ſunt cauſæ corruptionis; nam cum humiditas, vel ſiccitas alimenti, vel alia qualitas vicerit calorem innatum, fit inconcoctio, ut dictum eſt; ſive illud inconcoctum fiat bilis, ſive pituita, eam non ſuſcipit animal. Et quando non ſuſcipit alimentum, corrumpitur; itidemque ſi id ſuſcipiat inconcoctum, hoc eſt, paratum ad corruptionem, non ſuſcipit corpus, quando eo non utitur ad reſtaurationem, aut quando id egeritur. Et ideo legitur in *lib.* 7. *de Morb. Pop. numer.* 23. ante finem: Corruptum eſt corpus præ multitudine egeſtionis. Cæterum quæ corrumpuntur, aut tota corrumpuntur, ut corpus animalis, vel membrum, aut partes; quæ ſi corrumpantur, hæ ſunt vel calor innatus, vel ſpiritus, vel humores, vel caro, vel nervus, vel os. Atque hæc corrumpuntur, cum alimenta incocta partes has occuparint; vel ab extrinſecis, ſicuti a gladio, & lapide. Quæ vero inconcoctas has materias, & ſuperfluitates poſſident, non ſtatim tota corrumpuntur, ſed primum calor, unde pars illa fit torpida; deinde ſpiritus, & tunc fit non ſentiens, nec mobilis; vel humores, & ideo non nutritur corpus, nec pars: vel caro, & ſic ipſa liquefit, vel fit pus: vel tandem nervus, & os, quæ non nutrita, & alienis qualitatibus affecta, primo corrumpuntur, deinde putrefiunt; nam putrefit res, quæ exterius primo fit humida, calido naturali minime regente humidum; deinde remanet ſiccum, quod incineratur per reſolutionem humidi; nam dum humidum exit, ſiccum fit intra, & conſumpto humido a calore extrinſeco putreſcit. Quod vero corrupta torpeſcant, palam fit in *libr.* 2. *de Morb. Popul. ſect.* 5. cujus verba ſunt: Quæcunque corrupta torpeſcunt, evulſa vena ulcerato, ac ſanato. Quod vero carnes liqueſcant, manifeſtum fit in *libr. de Affectionib. numer.* 23. cum ait: Cum quis ex longo morbo impurgatus diu manſerit, fit aqua intercus plerumque: corrumpuntur enim carnes, & liquantur, & fit aqua. Sed corruptum membrum corrumpit, ut legitur in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 13. & inquit: Pulmo ab ardore, & ſiccitate nihil amplius ſuſcipit reſiccatus, neque quidquam ſurſum diſtribuit, ſed corrumpit. Ventres autem corrumpuntur, ut ſcriptum eſt in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 24. ubi legitur: Secedit cibus per alvum liquidus, incoctus, velut ex inteſtinorum lævitate: dolorem

lorem nullum exhibet. Patiuntur autem hoc ventres maxime, qui humidi, ac frigidi sunt, & propter frigiditatem non concoquunt, propter humiditatem vero secessus fit: corpus igitur contabescit, alimentum conveniens, ac debitum non accipiens, ventresque corrumpuntur, & in morbos incidunt. Corrumpitur & semen, ut legitur in *libr. de Aere, Aquis, & Locis.* Corrumpuntur & aliæ humiditates, de quibus lege in *libr. de Loc. in Homine.* Corrumpuntur & pectora a fluxione, ut scriptum est in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 7. Fit & corruptio cerebri a bile, & pituita, ut ibidem proditum est *numer.* 16. & in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 4. Corrumpitur etiam sanguis, quemadmodum notatum est in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 27. Corrumpitur etiam fœtus, veluti apparet in *libr.* 5. *Aphor.* 53. Corrumpitur facies, ut legitur in *libr. de Coac. Præn. numer.* 2. & in *lib. Progn. Comment.* 1. Corrumpitur præterea caput, ut scriptum est in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 10. Sic pulmo, veluti ibidem, & in *libr. de Intern. Affect.* scriptum est. Fit & corruptio ossis, sicut legitur in *libr.* 7. *Aphorism.* 73. Fit tandem & morbus corruptorius, quem lege in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 73. At tamen sciendum est, quod quamquam sæpe comperies in libris Hippocratis corruptionem cerebri, carnis, ac seminis, non propterea omnino corrupta est pars illa, sive membrum, sed vel calor, vel spiritus, vel humor, vel aliqua particula, ob quas læsio membri sequitur.

CORYZA.

Corizæ, sive gravedinis causas, & curationem lege in *libr. de Veter. Medicina, n.* 31.

COSTA.

Has reperimus costarum affectiones in libris Hippocratis, dolores scilicet, contusiones, fractiones, pus, abscessus, & inflammationes. De costarum doloribus est is *Aphorism. quintus* in *libr. tertio.* Si aquilonia fuerit tempestas, tusses, fauces, alvi duræ, difficultates urinæ, horrores, costarum dolores, & pectoris. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 24. Peripneumonia fit, cum, commota, ac calefacta pituita, ac bile, pulmo præ caliditate traxerit in se ipsum de vicinis locis ad ea, quæ jam sunt in ipso: & calefacit quidem totum corpus, ac dolorem exhibet, maxime autem dorso, ac costis, & humeris, ac spinæ, nimirum ab his in se ipsum attrahens plurimam humiditatem; & superficcantur hæ partes, & nimium calescunt. Et in *libr. Progn. Comment.* 2. *partic.* 43. Screatio in omni dolore, qui affligat circa pulmonem, & costas, cito, & prompte screetur, necesse est. Doloris vero curationem tractat in *libr. de Judicationibus numer.* 11. & inquit: Quibus dolores fiunt derepente, præcordium elevatum est superne: & si circa spuriam costam graves dolores fiunt, his solutio fit, venæ sectio, & purgatio deorsum; non enim corripit febris vehemens locis impotentibus. Sed de numero costarum lege in *libr. de Loc. in Homine, num.* 10. Deque earum coarticulatione in *lib. de Oss. Natur. numer.* 3. De contusione vero costarum loquitur in *libr. de Articul. num.* 51. 52. & 54. & ibi agit de costarum fractura; deque earum directione, & quod corroborentur costæ fractæ diebus viginti. Et in *libr.* 5. *de Morb. Popular. numer.* 13. recenset de Maliensi, cui onustus currus inductus est supra costas, & eas confregit, & per tempus subftitit ipsi pus infra costas: quid postea actum sit, ibi lege. Sed de costarum anatomia vide in *libr. de Articul. numer.* 41. & in *libr. de Ossium Natur. numer.* 3. Et in *lib. de Judication. num.* 11. Circa costam spuriam dolores graves solvit venæ sectio, & purgatio deorsum. De abscessu in costis hæc ait in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Abscessum in costis, aut visceribus, aut in articulis facit dysenteria intempestive suppressa. De inflammatione costarum hæc dicit in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, numer.* 28. Si æstas pluviosa fit, & austro multo perfletur, &c. febres ardentes fieri, verisimile est; qui vero bile abundant, costarum inflammationes, & pulmonis.

COXA.

Legitur in *libr. de Oss. Natur. num.* 2. Coxa magno verticulo, quod juxta os sacrum est, ex ligamento cartilagineo, ac nervoso adhæret. Et Galenus in *libr.* 6. *Aphor.* 59. explicans coxam, ait: Quando coxam ait Hippocrates excidere, articulum coxæ debemus intelligere. Plures vero coxa patitur affectiones, quemadmodum est dolor, tabes, extenuatio, marcor, commotio, luxatio, impotentia, & id generis. Atque hæ affectiones habent suas causas, & quandoque sunt symptomata aliorum morborum, & quandoque curant alios morbos, aut eorum sunt signa prognostica.

Nunc primum de coxarum dolore loquendum est, deinde de cæteris ordinatim. Scriptum est in *libr. de Intern. Affection. num.* 54. Si quis diutius in sole versetur, & coxendices fuerint calefacti, & humor, qui est in articulis, a calore fuerit reficcatus: æger enim articulos vertere, aut movere non potest præ dolore, qui est in ipsis, & eo quod verticula sunt compacta: dolent autem maxime lumbos, & verticula ex obliquo juxta coxendices, & genua: consistit autem dolor multo tempore in inguinibus, simulque coxendicibus, acutus, & æstuosus: & si quis ipsum erigat, aut transmoveat, præ dolore ejulat, quam maxime potest: aliquando etiam convulsio succedit, & rigor, ac febris. Fit autem & a bile, & a pituita, fit item a sanguine dolor consimilis, veluti ab omnibus morbis: & rigor, ac febris aliquando corripit debilis. Prosequitur postea curationem, quam ibi lege. Et in *libr. de Affection. numer.* 30. Coxendicum morbus cum fit, dolor corripit coxæ juncturam, & summas nates, ac coxendicem: tandem vero etiam per totum crus dolor vagatur. Et subdit: *Morbus hic*

fit,

fit, cum bilis, & pituita in sanguifluam venam incubuerint: aut ex alio morbo, aut aliter, quantumcunque sanguinis a pituita, & bile compactum ægrotarit. Hic enim per crus vagatur per sanguifluam venam; & ubicunque constiterit, ibi etiam dolor manifestus fit maxime, molestus quidem, sed non læthalis: si vero in unum aliquem locum incubuerit dolor, & constiterit, & medicamentis non fuerit exactus, urito quocunque loco fuerit dolor: urito autem lino crudo. Reliquam curationem ibi vide. Et in *libr. de Natura Humana*, *numer.* 20. ait: Oportet venæ sectiones in doloribus in dorso, ac in coxendicibus de poplitibus facere, & malleolis forinsecus. Scriptum porro & in *libr.* 5. *de Morb. Popularib. numer.* 15. Hecason ab immunditia non purgata, & a prava purgatione dolorem acutum in coxa habebat, & hic quidem discessit; successerunt autem ipsi febres. Et *numer.* 33. Polemarchi uxori, in morbo articulari, coxæ dolor quidam vehemens: causa erat, quod menses non prodirent. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mul. numer.* 29. Si uteri contingant coxam, & incumbant, dura, ac solida fit coxa ad lateris mollitudinem, & dolores imi ventris; & ad ipsam lateris mollitudinem, & lumbos, ac crura dolor incidit, ac extenditur; & suppurantur, & linamentis opus habent, & pereunt, nisi quid feces, aut uras. Curationem vero ibi lege. Et in *lib.* 4. *de Morb. Popular. num.* 19. Coxæ, ac cruris affectiones uterinæ erant, cum dolores esse putarentur; apposito enim, ac subdito medicamento odorato, ex farina, & unguento, contigit, ut brevi discuterentur, ac desinerent. Et in *libr.* 5. *de Morb. Pop. num.* 3. Eupolemus dolebat coxam dexteram, & inguen, & commissuram propinquam ad coxam, ab inguine & coxa in anteriore parte: huic sanguis detractus est a malleolo multus valde, & niger, ac crassus: & pharmacum bibit alvum deorsum purgans, & multum purgatus est, & melius quidem habebat; dolores autem non remittebant, sed suppuratam habebat & coxam, & commissuram in ipsa ad sedem, & partem circa inguem, quibus locis etiam amplius dolebat. Cætera ibi lege. Et in eodem *libr.* 5. *numer.* 23. Doloribus circa lumbos, & crura, & coxam, ex laboribus obortis, aquæ marinæ atque aceti calidum fomentum confert, ita ut vel aspergas, vel spongiam his imbutam adhibeas: deligare vero oportet lanis succidis, & pellibus agninis. Et in *libr.* 4. *de Morb. Popular. numer.* 12. Qui cucurbitam affixit, cum in coxa esset dolor, huic ad crus deorsum venit, & melius habuit. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 4. Mulier, quæ magnum onus sustulit, statim in pectore aliquid crepuisse visa est: postera die anhelationem habebat, & coxam dextram dolebat, & cum hæc doleret, tunc etiam anhelatio habebat; coxæ vero dolore cessante, etiam anhelatio cessabat: spuebat spumosa, ab initio vero florida. Alia ibi lege. Et in *lib.* 2. *de Morb. Popularib. sect.* 2. Quædam priusquam conciperet, coxam dolebat. Postquam autem concepit, non amplius dolebat; ubi vero peperit, vigesima die rursus doluit: peperit autem masculum. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 58. Quidam ad sex annos habuit ex equitatione inguinum tumorem, varices, & coxendicum dolores.

Fiunt autem autumno, ut ait Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 22. coxendicum dolores. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Surditas in acutis, ac turbulentis consequens, malum: malum etiam in longis; in his autem dolores etiam ad coxas deducit. Et ibidem infra eodem *num.* 2. Longæ, & vehementes febres fiunt, & tusses, & spiritus, & singultus: his autem ad solutionem tendentibus, dolor fortis coxarum, aut crurum, aut puris sputum, aut oculorum privatio succedit.

At vero, quæ signa prognostica nobis det dolor coxendicus, scribitur in *libr. de Coac. Prænot. num. primo*. Quibus in febribus venæ in temporibus pulsant, & facies sana est, & præcordium non molle, diuturnum morbum significat, & non desinentem citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut singultum, aut convulsionem, aut coxendicum dolorem. Et infra: Septima die, aut nona, aut decimaquarta, fluxiones sanguinis a naribus fientes, plerunque febres solvunt: similiter & alvi fluxio biliosa, & qualis in dysenteria fieri solet, & genuum, ac coxendicum dolor, & urina concocta ad judicationem. Et infra *numer.* 2. Dolores ad præcordia in febre, voce intercepta, sine sudore soluti, malum est: his ad coxendices dolores fiunt. Et subdit: Et ipsis una cum febre ardente, alius deorsum erumpens, perniciosum est. Et in *lib.* 1. *Prorrhetic. Commentar.* 2. *partic.* 1. Si quippiam in urina sublime petierit, occultato coxæ dolore, delirium portendit, & quæ circa aurium sonitus talia existunt.

Verùm dolor coxæ quandoque solvit alios morbos: proditum enim est in *libr.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 4. Ubi filiam peperisset, conversum est ei uteri osculum, & dolor ad coxam, & crus: juxta maleolum secta vena, liberata est, & quidem cum etiam tremores totum corpus detinerent. Et *sect.* 5. Si caput doluerit, ad pectus descendit, deinde ad præcordia, postea ad coxam: omnia vero ut doleant, fieri non potest: ventositatem flatuosam venæ sectione, fluxionem pharmaco illito, sistito; fluxus enim ex magna vena est. Et infra: Quibus tussis sicca est, his non solvitur, nisi dolor fortis ad coxas, aut ad crura, aut ad testem irruat. Et *sect.* 6. Quicquid supernarum partium doluerit, dolor ad coxas, aut ad genua, & anhelatio oboriens, omnia hæc solvit. Et in *libr.* 3. *de Morb. Popular. section.* 1. *Ægroto* 33. Vigesimaseptima coxæ dextræ dolor. Et subdit: Perfecte judicatus est. Et in *lib.* 4. *num.* 5. Alius eodem tempore vera stupida insania, ex phrenitide, ac lethargo mixta, correptus

est: ad coxas, & crura venit dolor, quievit: quoto die, haud scio. Et in *libr. de Judicationib. numer. undecimo*: Quibus in febribus ardentibus coxarum dolor, oculorum distortio, aut cæcitas, aut testium tumores, aut mammarum elevatio, febrem ardentem solvit, aut & sanguinis ex naribus fluxus. Scribitur in *lib. 2. de Morb. Popular. sect. 6.* Si venæ pulsaverint in manibus, & facies sana, ac robusta fuerit, & præcordia non fuerint mollia, diuturnus fit morbus, qui sine convulsione non solvitur, aut sanguinis multi ex naribus eruptione, aut dolore ad coxas. Et in *lib. de Vict. Ratione in Morb. Acut. Comm. 4. partic. 12.* Si absque his solvatur, scilicet febris, revertetur ægritudo, vel coxa, vel crus dolebit, & expuet crassa, si sanus est futurus.

Qua ætate vero, & quantum temporis affligat coxendicum morbus, scribitur in *libr. 2. Prædict. numer. 45.* Qua ætate, scilicet a quadragesimo annorum usque ad sexagesimum, etiam coxendicum morbus maxime affligit; durat annum ut minimum, & opem ad ver & æstatem expectare oportet; at vero juvenibus non minus doloris inducit coxendicum morbus, verum brevior est; nam quadragesimo die liberantur. Sed neque torpores vehementes his accedunt veluti senioribus, neque perfrigerationes crurum, ac lumborum. In *libr.* autem *de Glandul. numer. 10.* Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in spinalem medullam: inde autem in sacrum os impetum facit, quo medulla ipsa fluxionem perducit, & in coxendicum acetabula, sive juncturas deponit; & si tabem fecerit, homo marcescit, atque hoc modo contabescit, & vivere non expetit; statim enim scapulæ dolent, amboque pedes, ac crura consequuntur, & semper tandem pereunt multo tempore curati. Et in *libr. de Loc. in Homine*, *numer. 19.* Si modicus fluxus fuerit, scilicet a capite, coxendicum, & articulorum diuturnam affectionem facit, ubi fluere cessaverit; nam ut modicus, & undiquaque ab omnibus fortioribus depulsus, ad articulos refugium facit. Fiunt præterea articulorum, ac coxendicum affectiones a talibus morbis sanatis, quum morbum quidem efficiens sanatur, in carne vero quid relictum fuerit, cui non sit exitus, neque rursus intro, neque foras, sed ad cutem egressum tuberculum utique fecerit: fugit autem in id, quod cedit, articulos videlicet, & aut articulorum, aut coxendicum affectiones inducit. Et in eodem *libro*, *numer. 34.* Cum coxendicum morbus a fluxione fiat, cucurbitam medicam affigere oportet, & foras trahere, & non scarificando pertundere; & calefactoriis medicamentis in potu exhibitis intus calefacere, quo exitus fiat tum foras ad cutem per cucurbitæ tractionem, tum intus ad ventrem per caliditatem; nam, cum obturatus fuerit fluxus, & non habeat, quo iter faciat, viam ad articulos facit, & in id, quod cedit, influit, & sic coxendicum morbum inducit. Et in *lib. 1. de Morbis*, *numer. 3.* Tales non lethales sunt morbi, nisi quid ipsis accedat: affectio, scilicet fluvida, circa articulos, atrabilis, podagra, coxendicum morbus. Et paullo infra: Claudi a coxendicum morbo fiunt. Et subdit: Longos esse, necesse est, tabem, dysenteriam, podagram, affectiones fluvidas circa articulos, coxendicum morbum. Sed in *libr. 6. de Morb. Pop. section. 5.* In fluxionibus ad coxam, venas retro aures secato.

Verum de tabe, marcore, & attenuatione hæc prodita sunt in *lib. de Coac. Præn. num. 1.* Quibus sæpe recidiva contigit, his, si semestre tempus transmiserint, tabes coxendicum leniter accedit. Et in *libr. 5. de Morb. Popul. numer. 7.* Scamandrus in Larissa, & in coxa marcorem habuit, & in osse diu disparato: ipse vero sectus est sectione magna etiam ad os ipsum, & postea ustus est; die duodecima post sectionem cœpit convulsio. Et subdit: Hic mortus est convulsus. Curationem vero ibi lege. Et in *libr. de Fractur. numer. 17.* Quæcunque ossa non perfecte desident in suum locum, sed aliquid deficit, progressu temporis attenuatur coxa, & femur, & tibia: & si quidem intro luxata fuerint, externa pars attenuatur; si vero extra, interna. Et in *libr. de Articulis*, *numer. 38.* Coxæ his, scilicet gibbis, magis excarnes fiunt, quam his, quibus superne gibbositas contigit.

Reliquum est, ut de commotione, & luxatione coxæ agamus. Scribitur in *libr. de Articulis*, *numer. 62.* Cum coxa eluxata fuerit ad internam partem a nativitate, aut adhuc infanti, carnes ideo magis minuuntur, quam in manu, quod crure uti non possint: reliqua ibi lege. Et *numer. 82.* docet, quo pacto femoris luxationem circa coxam reponere oporteat. Et in *libr. 6. Aphor. 59.* Quibuscunque a coxendicum dolore diuturno molestatis excidit coxa, & rursus incidit, his mucores superveniunt. Et *Aphor. 60.* Quibuscunque a coxendicum dolore diuturno molestatis excidit coxa, his crus tabescit, & claudicant, si non urantur.

CRASSITIES.

Crassescit corpus, & quælibet pars corporis, & quæcunque aquea, & terrea simul: & si congelatio est crassities, crassescunt, & aquea absque terreis. Crassitiei opponitur tenuitas, ut legitur in *libr. 6. de Morbis Popul. sect. 2.* At quæ præter naturam crassæ sunt mulieres, ut scriptum est in *libr. 5. Aphor. 46.* non concipiunt. Et in *libr. 2. Aphorism. 44.* Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quam qui graciles. Et in *lib. de Salubr. Diæt. num. 6.* recenset, quomodo crassi homines præparandi sunt ad vomitum, & quomodo graciles. Dicitur quoque & morbus crassus, qui non unus, sed plures sunt: hos lege in *libr. de Intern. Affection. numer. 50.* usque ad 54. Et in *libr. 2. Aphor. 35.* In quovis morbo partes, ad umbilicum, & imum ventrem atti-

nentes, crassitudinem habere, melius est; multum vero extenuari, ac contabescere, pravum. Et *libr.* 3. *Aphorism.* 25. pueris, qui crassissimi sunt, quæ mala accedant, cum dentire incipiunt, docet. Dicitur etiam urina crassa, de qua lege in *libr.* 4. *Aphor.* 69. & 74. Et in *libr. de Aer. Aquis*, *& Loc. numer.* 23. Urinam splendidissimam calculosi mingunt ad similitudinem seri; eoquod id, quod crassissimum est, ac biliosissimum, isthic manet, & coacervatur, ac concrescit. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 18. Crassum fac, si purgare velis. Et in *libr. de Aer. Aquis*, *& Loc. num.* 20. Aqua crassa existit, & tenuis disperditur. Et in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 1. Totum corpus, & cutis crassescit ob pituitam. Tandem in *libr. de Carnib. numer.* 17. Aqua, & alia omnia putrefacta crassiora evadunt.

CRESCERE.
Lege
AUGERE, & AUGMENTUM.

CRISIS.

Crisis vox græca est, quæ latine judicium, sive judicationem significat, hoc est, morbi terminationem ad bonum, vel malum, magis, aut minus; nam legitur in *libr.* 3. *Aphor.* 28. Plurimæ passiones puerulis judicantur, idest finiunt, ac ad bonum terminantur in quadraginta diebus. Et subdit: Quæ vero permanserint, nec in pubertate finierint puerulis, aut fœminis, cum menstrua erumpunt, consenescere consueverunt. Et idcirco in *lib.* 5. *Aphor.* 22. ait: His calidum amicum, & judicans; frigidum inimicum, & perimens. In quo loco *judicans*, & *perimens* opponuntur. Sed & crisis, sive judicium morbi significat tempora; inquit enim in *libr.* 1. *Aph.* 19. His, qui per circuitus accessionem habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adjectioni ante judicationes. Galenus vero in *Comm.* ait: Quod dicitur, ante judicationes; vel ante accessiones quascunque simpliciter, vel ante morbi vigores, vel ante illas, quæ propriæ judicationes nominantur, est intelligendum. Aliquando significat, ut Galeno placet, magnam mutationem, veluti apparet in *libr.* 2. *Aphor.* 23. cujus verba sunt: Acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur, hoc est, ut ait Galenus in *Commentar.* magnam faciunt mutationem.

Verum quid sit crisis, est videndum. Scriptum est in *libr. Præception. num.* 12. Judicatio est morbi exsolutio. Et in *libr. de Affection. numer.* 8. Judicari in morbis est, cum morbi augescunt, aut marcescunt, aut in alium morbum transeunt, aut desinunt. Et in *lib. de Aer. Aquis*, *& Loc. num.* 30. Oportet & astrorum exortus considerare, præcipue Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occasum; morbi enim in his maxime diebus judicantur, aliique perimunt, alii vero desinunt, aut in aliam speciem, aliumque statum transmutantur. Et propterea nobis innotescit ex data descriptione, hæc ad crisim efficiendam necessaria esse, terminum a quo incipit, terminum in quem desinit, efficiens, tempus in quo; ac præter hæc, & quæ circunstant, quemadmodum locus, anni tempus, modus, viæ per quas, instrumenta, & occasio: ac tandem alia quædam sunt opportuna, quæ partim antecedunt crisim, partim comitantur, & quædam sequuntur: quæ singula hoc discutiemus tempore.

In termino a quo, consideratur morbus, causa morbi, & symptomata. Si morbus est acutus, magis, vel minus; in tribus, quatuor, septem, & usque ad quatuordecim dies judicatur: nam, ut legitur in *lib. Prognost. Comment.* 3. *partic.* 2. Simplicissimæ febres quarto die, aut citius desinunt. Et in *lib.* 5. *Aphor.* 6. Quicunque a distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt. Et *Aphor.* 10. Angina ad pulmonem versa in septem diebus occidit. Et in *libr.* 2. *Aph.* 23. Acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur. Sed illud est animadvertendum, quod legitur in *lib.* 4. *de Morbis*, *numer.* 22. & id est: Liberantur ulcera ab inflammatione quinta die, & juxta horum dierum rationem, prout etiam ulcera fuerint magna, & tertia, & quinta, & septima, & nona, & undecima. Et subdit: Maxima vero ulcera decimaquarta die ab inflammatione liberantur. De morbis autem longis, ac de his, qui medii sunt inter acutos, & longos, scribit Hippocrates in *lib.* 3. *Aphorism.* 28. hoc modo: Plurimæ passiones puerulis judicantur, aliæ in quadraginta diebus, aliæ in septem mensibus, aliæ in septem annis, quædam autem ad pubertatem accedentibus. Sed cognita morbi specie, ejus tempora inspicito; nam dicit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 1. Circa principia morborum considerandum, an statim floreant. Clarum autem hoc fit ex incremento, incrementa vero ex circuitibus: & judicationes quoque hinc manifestæ fiunt, itemque ex exacerbationibus in circuitibus, si citius accedant, aut non; & si diutius durent, aut non; & si magis affligant, aut non: ex omnibus autem continuis, aut intermittentibus, & diuturnis, & vulneribus, & sputis, & doloribus: itemque tuberculorum inflammationes, & quæcunque alia posterius apparent, fortassis autem & ex aliis communibus rebus, quæ quidem citius fiunt, breviora sunt; quæ vero tardius, longiora: cum etiam in circuitibus citiorem recursum, ac reliquum augmentum morbus neget; nam & eorum, qui statim pereunt, velociores sunt judicationes: quoniam & dolores continui, ac fortes. Quæ vero ad melius judicant, non statim apparent. Et alia ibi vide. Sed, quanquam crisis est morbi crisis, tamen est in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 1. tumor capitis quidam ab inflammatione obortus, a quo qui detentus est, lethaliter est affectus: in quot vero diebus moriatur, non habet judicationem, nam alii aliter pereunt; plerique tamen in septem diebus moriuntur. Si vero vigesimum

primum

primum effugerint, sani fiunt. Causa autem morbi materialis aut est fixa, ac stabilita, aut non. Si fixa fuerit, proditum est in *libr. 4. Aphorism.* 30. Quibuscunque accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, si eadem cras occuparit, judicium habent difficile, hoc est, longum. Symptomata vero augent, ac minuunt, prorogant, atque breviant morbum, quemadmodum omnibus notum est medicis. Sed qui leget *libros de Morbis Popularib.* plurima videbit.

Terminus porro, in quem desinit morbus, est sanitas, aut mors, aut status propinquus alteri horum, aut transitus in alteram morbi speciem: hi profecto sunt crisis fines. Sanitas fit, si perfecta sit crisis secuta. Tendit ad sanitatem morbus, si non perfecta. At imperfecta omnino, & cruda, ad alteram morbi speciem, aut ad mortem. Perfecta autem sequitur crisis, si in die judicatorio, & cum signis fiat coctionis; scribitur enim in *libr. 2. de Morb. Popul. sect.* 3. Quæcunque sine signo judicationis judicatorio disparent, male judicata sunt. Et in eodem *lib. sect.* 1. Quæ prædjudicata sunt, si crude judicata fuerint, hoc est, sine signis coctionis, aut sine die decretorio, recidivæ fiunt; sin minus, judicationis impeditiones, aut malæ judicationes. Hæc confirmantur, ac primo de diebus, in *Aph. 36. lib. 4.* cujus verba sunt: Sudores febricitantibus si incœperint, boni tertio, quinto, septimo, nono, undecimo, &c. hi enim sudores morbum judicant; qui vero non ita eveniunt, laborem significant, aut longitudinem morbi, aut recidivam. De concoctione vero declaratur in *lib. Progn. Comm. 2. part.* 30. Dum urinæ tenues fuerint, ac rufæ, crudam significant esse ægrotationem. Et in *lib. 4. Aph.* 71. Quibus septimo die judicium fit, his nubeculam obtinet urina quarto die rubram, & alia secundum proportionem. Et in *libr. 1. de Morb. Popul. sect.* 2. Concoctiones omnes celeritatem judicationis, & securitatem sanitatis significant. Necesse est igitur perfectam comitari crisim diem judicatorium, & signa coctionis, atque fieri per evacuationem inferiorem; nam crisis, quæ fit per abscessum effluxionis melior est, quam quæ fit per abscessum per decubitum: postea ea per quam humor noxius, & superabundans, quam per quam alter evacuatur. Propterea quod, si talia purgentur, ut scribit Hippocrates in *libr. primo Aph.* 2. qualia purgari oportet, confert, & leviter ferunt; sin minus, contra. Sed absque evacuatione aliqua fieri non potest morbi exsolutio; nam legitur in *lib. 2. Aphorism.* 12. Quæ relinquuntur in morbis, hoc est reliquiæ humorum, post judicationem, recidivas facere consueverunt. Evacuatio hæc fiat, quo natura vergit, per convenientia loca, veluti inquit in *Aphorism.* 21. *libr.* 1. Sed & in *libr. 2. de Morb. Popul. section.* 1. ait: Quæ contraria, significant, malum, non solum si recurrant, sed etiam primariæ naturæ contraria repentia: quemadmodum etiam malorum signum ea, quæ ad contraria repunt. Hujus vero præcepti testis est idem Hippocrates in *libr. Prognost. Comment.* 2. *partic.* 43. & verba sunt: In quovis dolore, qui affligat circa pulmonem, ac costas, sputum confert, quod cito, & absque dolore fiat. Verum non solum per evacuationem inferiorem crisis fit, sed per sanguinis eruptionem e naribus, ex hæmorroidibus, ex uterinis locis: per vomitum, per urinam, per sudorem, sputa, ac pus, & per occultam transpirationem. Sed potior ea est, quæ per ventris evacuationem efficitur. At omnes hæ propria habent signa, de quibus loquitur Hippocrates copiose in *libr. Progn. Commentar.* 2. & nos quoque singulatim de his abunde locis propriis disseremus. Quare ad perfectam crisim opus est coctione humoris, ejus evacuatione a natura per convenientes regiones facta, & die decretorio, in quo fiat: de quo die suo agemus loco. Et si quid horum defuerit, imperfecta erit crisis, cujus imperfectionis signum est non exquisita sanitas, aut recidiva. Efficiens autem crisis est natura, quæ ab anima regulata calorem naturalem excitat ad concoctionem, ad expulsionem nocivi in die convenienti, & per loca a natura instituta. Is quidem calor est in homine, qui juvenis est, vel senex; mas, vel fœmina; Italus, vel Germanus; affectus in aliqua corporis parte, vel in toto corpore; studiis quibusdam, atque negotiis impeditus, vel otiosus; in rebus non naturalibus minime temperatus, vel parcus. Si juventus adsit, ea juvat concoctionem ob caloris fortitudinem, & velocior ad salutem fit crisis: contra, si morbus vincat naturam juvenilem; nam scriptum est in *libr. Progn. Commentar.* 3. *particul.* 14. Natu minores, septimo die, ac citius ab hoc morbo interimuntur; natu vero majores multo tardius; febris enim, & delirium minus eos infestat, & aures in eis antea suppurantur. Sed per has ætates recidivæ venientes morborum, plurimos interimunt; minores vero natu prius, quam suppurentur aures, interimuntur. In *Commentar.* autem ait Galenus: Febris, & delirium his accidit ob calidum, ac biliosum temperamentum. Si vero mas fuerit, scriptum est in *libro de Natura Pueri*, *numero* 20. Quarto mense movetur fœmina, & mas tertio, quia fortior est. Si vero Italus, vel Germanus sit, ob affinitatem, quam cum loco natali habet, fiet citius, vel tardius crisis, sicut patet in *libr. de Aere, Aquis, & Locis*. Sic, si pars corporis libera sit affecta potius, quam si impedita; nam legitur in *libr. de Virg. Morbis*, *numer.* 2. A corpore pedes ad iter faciendum impotentes fiunt, donec sanguis ad seipsum revertatur: revertitur autem celerrime propter venarum rectitudinem: at ex corde, ac septo transverso tarde refluit; venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus; & propterea cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex tor-

torpedine delirium apprehendit. Sed & corporis compositio ad hanc rem facit; propterea quod scriptum est in *lib. de Fractur. num.* 36. Totus ossis circulus si in quadraginta diebus discesserit, bene discedet: quædam enim ad sexaginta dies perveniunt; nam & rariora ossa citius discedunt, solidiora vero tardius: alia autem minora multo minore temporis spatio, alia aliter. Sic negotia corporis, & animi affectiones velociorem, ac tardiorem reddunt crisim, prout jucundæ, ac injucundæ fuerint.

Post hæc veniendum est ad anni tempus, de quo sic scribit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 8. In constantibus temporibus, hoc est, ut ait Galenus in *Comm.* in his, quæ ordinatim propriam recipiunt temperaturam, cum tempestive tempestiva reddantur, morbi constantes, & boni judicii fiunt; in inconstantibus autem, contra. Et in *lib.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 1. hæc eadem recitat, & subdit: Cum sane in Perintho defecerit, aut abundaverit quid, ut aut venti sint, aut non venti, aut aquæ, aut siccitates, aut ardores, aut frigora; ver autem omnino saluberrimum, ac minime lethale.

Præterea, si occasio se obtulerit medico, ut quid agat pro naturæ adminiculo, crisim juvabit. De occasione vero lege in capite proprio. Instrumenta vero sunt ea, quibus medicus uti debet ad naturam excitandam; siquidem legitur in *lib.* 3. *de Diæt, numer.* 17. Bonum autem est, & unguentis exsudatoriis uti, sub judicationes. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. Commentar.* 4. *particul.* 44. Corpus quieti permittere, ungere, & æqualiter contegere oportet, ut scilicet concoctio fiat, quemadmodum exponit Galenus, & mulsam aquosam bibendam, & ptisanæ cremorem vesperi sorbendum dabis: ventrem ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia non admovebis; nempe, si ventrem moveris, urina non maturabitur, & febris citra sudorem, & judicationem in longum protrahetur tempus. Et *particul.* 45. Cum judicatio prope fuerit, sorbitionem ne dederis, si perturbetur, sed cum perturbatio desierit, atque in melius profectum sit: observandæ autem febrium omnium judicationes, sorbitionesque hoc tempore auferendæ. Post crisim autem si quid humoris relictum fuerit, recidivam faciet, ut antea dictum est. At si perfecta facta fuerit, hæc scribit Hippocrates in *libr.* 1. *Aphorism.* 20. Quæ judicantur, & judicata sunt integre, neque movere, neque novare aliquid, sive medicamentis, sive aliter irritando, sed sinere. At lege de *Diebus Criticis*.

CRUDA.

Cruda omnino opponuntur concoctis alimentis: & idcirco cruda dicuntur ea, quæ, sive cibi sint, sive humores pituitosi, vel biliosi, non superantur a calore naturali. Si cruda sint in ventriculo, & in intestinis, faciunt somnolentiam; scribitur enim in *libr. de Dentit. numer.* 2. Qui sæpe cruenta, ac cruda per alvum egerunt, plurimi in febre somniculosi sunt. Et parum supra: Qui non pro ratione mingunt, verum alvus frequenter cruda a pueris egessit, morbosi sunt. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Loc. numer.* 16. Crudæ aquæ resiccant, & stringunt, faciles coctu eliquant. Si vero humores crudi fuerint in venis; aut vagantur huc, atque illuc, aut abscedunt: & abscessus aut sunt per decubitum, aut per effluxionem. De fluxu per decubitum sic loquitur Hippocrates in *libr.* 5. *Aph.* 67. Molles, scilicet tumores, boni; crudi vero, hoc est duri, ut exponit Galenus, mali. Et in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. numer.* 5. Aquæ duræ, & frigidæ ut plurimum dulcescunt in hac, scilicet regione; homines autem vegetos, & siccos esse, necesse est; & plures ventres infernos crudos, ac duros habere, supernos vero fluvidiores, ac biliosos magis, quam pituitosos esse. Et subdit *numer.* 6. Morbi populares ipsis hi sunt, pleuritides, & quos acutos esse receptum est; necesse est autem ita habere, cum alvi duræ existant; & suppurati multi ex omni occasione fiunt: hujus causa est, corporis extensio, ac ventris duritia; siccitas enim, & aquæ frigiditas facit, ut vasa rumpantur. Et *num.* 7. Ex mulieribus multæ steriles fiunt propter aquas, quæ duræ sunt, ac crudæ, & frigidæ; purgationes enim mensium non contingunt commodæ, sed paucæ, ac pravæ; deinde pariunt difficulter, & non valde abortiunt; ubi vero pepererint, pueros nutrire non possunt; lac enim ab aquarum duritia, ac cruditate extinguitur, & tabes frequenter a partu fiunt; præ violentia enim ruptiones, ac vulsuras habent: pueris autem hydropes in testibus fiunt, quandiu parvi fuerint; deinde ætatis progressu evanescunt: pubescunt autem sero in hac civitate. Et in *lib.* 7. *de Morb. Pop. num.* 3. Tubercula juxta aurem dura, & cruda. Et in *lib. de Fract. num.* 13. cum loquitur de contusione in calcaneo, ait: Signa porro an recrudescant, aut non, hæc sunt. Cum sanguis e venis effusus, & denigrationes, & his vicina fiunt subrubra, & subdura, periculum est ne recrudescant. Et in *libr. de Articulis numer.* 95. hæc eadem repetit. Et in eodem *lib. numer.* 23. Quæ recrudescunt, ac deformia sunt, tempore ad usum corroborantur. Verum supra *numer.* 22. Recrudescit maxime cubiti gibbus febribus, doloribus, nausea, & vomitu meracæ bilis, præsertim si retrorsum luxatus fuerit ob torporem, deinde si in anteriorem partem. Et *numer.* 78. Reponere oportet eadem die, aut postridie, tertio, ac quarto minime; quarto enim die maxime recrudescere solent. Et in *libr. de Fract. numer.* 33. In totum tertia, ac quarta dies in plerisque vulneribus recrudescentias pariunt, & quæ ad inflammationem, ac immunditiam procedunt, & quæ ad febres deveniunt; minime igitur tertia, ac quarta omnia vulnera movere oportet. Itaque manifestum fit, crudos cibos, & crudam aquam, quæ est

cibi

cibi vehiculum, quodammodo, dum ventres obstruunt, abscedere per decubitum, dum vero fluunt, abscedere per effluxionem: idem dicendum est de membris luxatis, atque commotis, de tumoribus, atque de ulceribus. At si cruda abscedant per effluxionem, ait Hippocrates in *lib.* 7. *Aph.* 68. Quibuscunque cruda deorsum secedunt, ex atra bile sunt: si plura, copiosiore; si pauciora, pauciore. Si vero effluxus fiat per urinam, & ipsa sit cruda, plura reperies suis in locis; sic, si per sudorem. Atqui si materia huc, atque illuc fluat, neque locum fluxionis habeat, crudaque sit, ipsum non moveas, ut inquit Hippocrates in *libr.* 1. *Aphor.* 22. Et si movendum sit, in principio, hoc est in primo, vel secundo die, move, ut dictum est antea, propterea quod in tertio, & quarto morbi recrudescentias pariunt. Transactis vero his diebus, cruda ne moveas, nisi prius ea praepares. De praeparatione autem dictum est, cum de concoctione tractaverimus, tamen illud addamus, quod scriptum est in *lib.* 7. *de Morb. Popul. num.* 58. Praepotant crudi falsa cum melle, vel alia efficiant commoda. Quae damna autem in morbis cruda biliosa afferunt, cum a capite, vel a thorace attrahantur, lege in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comment.* 2. *partis.* 44. Itemque in eodem *libr. Comm.* 4. *part.* 22. de cruda affectione, hoc est de humore crudo affectionem efficiente, sic ait: Quicunque ea, quae inflammantur, statim inter initia morborum medicamento solvere conantur, hi non solum ab intensa, & inflammata parte nihil adimunt, cum non cedat, & obsequatur affectio, quae adhuc cruda est. Tandem in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 53. recitat Hippocrates, cuidam accidisse ex via, & potu cruditatem, postridie mane anxietate oborta, ubi aquam, acetum, & salem bibisset, evomuisse pituitam: caetera lege; sed quarta vigil, mortuus est.

CRUENTUM.

Cruentum dicitur de vulneribus, de excretione, de urina, atque de aliis. Scribit Hippocrates in *libr.* 4. *Aph.* 46. Excretiones in febribus non intermittentibus lividae, cruentae, foetidae, & biliosae, omnes malae. Et in *libr. de Dentit. num.* 2. Qui saepe cruenta, ac cruda per alvum egerunt, plurimi in febre somniculosi sunt. Et in *lib. Progn. Comm.* 2. *part.* 23. Si dejectio versicolor est, diuturnior quidem, sed tamen exitialis est: haec strigmenta habebit, ac biliosa erit, cruenta, porracea, & nigra, quae aliquando simul, aliquando vicibus excernuntur.

CRUS.

Affectus crurum, qui citantur in *libr.* Hippocratis, sunt hi, dolor scilicet, impotentia, torpor, rigiditas, tremor, luxatio, claudicatio, fractio, articulus elapsus, tumor, abscessus, pustulae, & ulcus.

Dolor autem cruris aut est consequens aliquod morbum, vel prognosticans, vel minime. Crurum dolor praenuntiat in *libr. de Coac. Praenot. num.* 2. Quibus derepente, dum sine febre sunt, praecordii, & oris ventriculi dolor, & circa crura, & infernas partes, & alvus in tumorem elevata est, solvit venae sectio, & alvi fluxio: his febrire nocuum est; longae enim, & vehementes febres fiunt, & tusses, & spiritus, & singultus fiunt: his autem ad solutionem tendentibus dolor fortis coxarum, aut crurum, aut puris sputum, aut oculorum privatio succedit. Et *num.* 3. ejusdem *libr.* In angina dolores ad crura citra notas cum febre, perniciosi. Et in *libr.* 4. *de Morb. Popularib. num.* 5. Vera stupida insania, ex phrenitide, ac lethargo mixta, alius correptus est: ad coxas, & crura venit dolor, quievit: quoto die, haud scio. Et eodem *libr. numer.* 24. Senex in lapideis vestibulis lumbos doluit, ac ambo crura, & utrique dolores descendebant ad femora, & quandoque tibias, & aliquando ad genua: & cum diutissime durarent, recursiones multae fiebant: tumor in pedibus, lumbis, tibia; & alia, quae ibi lege. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 5. Quibus tussis sicca est, his non solvitur, nisi dolor fortis ad coxas, aut ad crura, aut ad testem irruat. Curationem vero doloris crurum habemus in *libr.* 5. *de Morb. Pop. numer.* 23, cujus verba sunt: Doloribus circa lumbos, & crura, & coxam ex laboribus obortis, aquae marinae, acetique calidum fomentum confert, ita ut vel aspergas, vel spongiam his imbutam adhibeas: deligare vero oportet lanis succidis, & pellibus agninis. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 4. Ubi filiam peperisset, conversum est ei uteri osculum, & dolor ad coxas, & crus: juxta malleolum secta vena, liberata est, & quidem cum etiam tremores totum corpus detinerent. Et *section.* 5. ejusdem *libr.* Dolorem in locis infernis fortem surditas solvit, itemque sanguis multus ex naribus erumpens. Et in *libr.* 5. *de Morb. Pop. num.* 3. Dolores ad crus non ita valde progrediebantur, & non factus est suppuratus, sed famus multo tempore: bibebat autem pharmaca, & cucurbitas adhibebat, & venam secabat; atque his factis, melius habere videbatur. Sed in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 80. Dysenteria, quae cessavit, &c. dolor in testiculum, vel crura, vel coxam firmetur. Et in *lib. de Insomn. num.* 12. Cruribus laesis, vomitibus revellendum est, & lucta ampliore utendum, ultra superiorem diaetam.

Crurum impotentes facti sunt ex assiduo leguminum esu foeminae & masculi, ac vitam degerunt; sed & his, qui ervo vescuntur, genua dolent: diligentia adhibenda est, ut excandescentia inducatur, & colores reparandi, & sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia, itemque laetitia, & timor, & hujusmodi: & si quidem reliquum corpus simul aegrotarit, simul curare; sin minus, satis est. Haec in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 4. Et in *libr.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 1. Crurum effoeminationes,

velut si aut ante morbum iter fecisset, aut statim ex morbo: eo quod fortassis ex lassitudinibus in articulos abscessit, ex quo crurum effœminationes. Et *section.* 7. Qui equitaverunt, aut amplius iter fecerunt, aut alios labores cruribus perfecerunt, his ad lumbos, aut crura impotentiæ resolutoriæ obortæ sunt, & ad femora, ac tibias lassitudo, ac dolor. Et in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 8. Unctor, crurum, ac manuum impotentior circa autumnum factus, bibit temere medicamentum sursum, ac deorsum purgans: ex purgatione febris: & ad arteriam defluebat fluor, qui loquentem impediret: & alia, quæ ibi lege. Et *numer.* 13. ejusdem *libr.* Anginosa dexteram manum, ac crus doluit: febricula tenebat debilis; &c. sexta mortua est. At crus totum ex carne, emusculatum, ac effœminatum, & tenuius fit, propter privationem loci articuli, & quod eo uti non possunt. Sic legitur in *libr. de Artic. num.* 57.

Crurum torpor, ut scribitur in *libr.* 4. *de Morb. Popul. num.* 22. cum factus fuit, tussis cessavit. Et in *libr.* 2. *Prædictor. num.* 45. Quibuscunque senioribus & torpores vehementissimi sunt, & perfrigerationes tum lumborum, tum crurum; & qui pudendum arrigere non possunt; & quibus alvus non egerit, nisi ad necessitatem coacta, & prodit ipsis multus stercoraceus mucus; his maxime diuturnus morbus erit. Et subdit *numer.* 46. Quicunque pleraque horum confessi fuerint, his dicendum est, quod crura ipsis aliquando calida, aliquando frigida fiant.

Crura rigida habuit Eumelus Larissæus, & manus, & maxillas, & non poterat neque extendere, neque flectere, si non alius flecteret, ac extenderet. Reliqua ibi lege, scilicet in *libr.* 5. *de Morb. Pop. num.* 12.

Crura tremunt ambulanti circa cavum locum, ut scriptum est in *libr. de Hum.n.* 4.

Crura supini cubantis si admodum reducta distractaque sint, hoc est, dispersa, vel inter se circumplexa, ut exponit Galenus, est signum exitiosum in acutis. Sic scriptum est in *libr. Progn. Comm.* 1. *part.* 18.

Crurum luxationem tractat Hippocrates in *libr. de Articulis numer.* 60. & 63. atque ibidem agit de toto crure læso, ac breviori apparente. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 60. Quibuscunque a coxendicum dolore diuturno molestatis excidit coxa, his crus tabescit, & claudicant, si non urantur. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 116. Si ex partu crus ab uteris claudum factum fuerit, & exurgere non poterit, semen hyoscyami, chemæ mensura, in vino nigro ad triduum bibat.

Cruris fractio habetur in *libr. de Artic.* itemque crurum amborum articuli elapsi, in eodem *lib. numer.* 65.

Crura tument in hydrope, sed præsertim cum medulla spinalis reficcatur, & tument velut ab aqua inter cutem. Sic scriptum est in *libr. de Intern. Affect. num.* 14.

De Crurum tuberculis sic scribitur in *Comm.* 4. *de Vict. Rat. in Morb. Acut. part.* 63. Quibus per febres crura tuberculis afficiuntur, eaque tractu temporis, manente etiamnum febre, non maturuerint, & faucibus gracilibus existentibus irrepserit suffocatio, non maturuerint inquam, sed extincta sint, his sanguis e naribus fluere consuevit: qui si multus fluxerit, morbi solutionem portendit; si non multus, morbi prolixitatem. Et in *libr. Progn. Comment.* 2. *partic.* 67. Abscessus si in cruribus erumpit, in pulmonia vehementi, ac periculosa, omnis utilis est; optimus vero, qui fit cum excreatio jam in mutatione est. Si enim tumor, ac dolor jam infestet, & screatio pro flava existat purulenta, ac foras excernatur, ita securissime homo superit, & abscessus citissime absque dolore desistet. At si screatio non recte excernatur, nec urina videatur bonum habere sedimentum, periculum clauditatis in articulo, vel multi negotii imminet.

In cruribus pustulæ, & in coxis, & lumbis, ac imo ventre, & tumores valde rubicundi Thimonastis filio ferme bimestri; his autem sedatis, convulsiones, & comitiales fiebant, sine febribus, multis diebus; & mortuus est. Hæc in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 52.

De crurum ulceribus hæc scribuntur in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 22. Ulcera si curentur, maxime in diebus imparibus, inflammantur. Et subdit: Si ulcus curetur in his diebus, pus exitum non habens, & istic una cum eo, qui accessit, permanens, dolorem inducit, & carnem circa ulcus attollit: & ex illo si quidem in cruribus habuerit ulcus, attolluntur venæ, quæ juncturis crurum existunt; si vero in manibus, quæ in manuum juncturis sunt: & ex hoc glandularum tumores fiunt. Quibuscunque vero hominibus febris incidit, si nihil aliud mali habeat homo, a pinguiore, quam oportet, existente humore incidit: & venæ impletæ dolorem, ac calorem ulceri inducunt.

CRUSTA. Lege USTIO.

CUBITUS.

De Cubitu plura lege in *libr. de Loc. in Homin. num.* 12. Atque de ossibus ipsius fractis, in *libr. de Fractur. numer.* 4. De cubiti gibbi articulo emoto, & luxato, in *lib. de Articul. num.* 21. De repositione, in *libr. de Fract. numer.* 41. De articulo transgresso supra cubiti os, *num.* 42. De cubiti gibbo recrudescente, in *libr. de Articul. num.* 22. In cubiti gibbis disectiones, præsertim quæ sunt cum inflammatione, ad suppurationem perveniunt, ad sectionesque, ac ustiones, in *libr.* 2. *Prædictor. num.* 25. Cubiti ossa cum ulcere, in *lib. de Articul. num.* 76. Sed in *libr.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 26. Ex casu vulnerato cubito, ob corruptionem cubitus suppuratur: cætera ibi lege. Et in *lib. de Morb. Popul. sect.* 5. Cui vena in cubito pulsarit, & insanus, & iracundus est; cui vero quieverit, stupidus est. Hanc ex cubito prænotionem observa in *libr. de Coac.*

Præn. num. 2. quæ est: Cubitorum, ac colli dolores, convulsorii sunt.

CUCUMIS PEPO.

Cucumis pepo urinam cit, & alvo secedit, ac levis est: alter vero non pepo frigiditatem quandam exhibet, & sitim sedat. In *libr. de Affect. num.* 50.

CUCUMERES.

Cucumeres crudi, frigidi sunt, & ægre concoctiles; maturi autem & pepones minguntur, & per alvum secedunt: verum flatuosi sunt; in *lib.* 2. *de Diæt. numer.* 29. Sed *numer.* 14. ejusdem *libri*: Cucumeris semen per lotium magis abit, quam per secessum: explet autem, & crassefacit.

CUCURBITA.

Cucurbita frigefacit, & humectat, & alvum movet; sic scribitur in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 26. Sed in *libr. de Intern. Affect. numer.* 49. Reficiunt cucurbita, & beta, & blitum, & rumex, & per humiditatem secedunt.

CUCURBITULA.

Cucurbitarum, ut legitur in *libr. de Medic. numer.* 6. duo modi commodi existunt. Quando enim fluxus procul ab apparente carne compactus fuerit, circulum ipsius brevem esse oportet, ipsamque non ventrosam, sed prolixam parte ad manum vergente, non gravem; quæ enim talis est, in directum trahet, & serosos humores separatos, ac distantes probe ad carnem adtrahet: majore autem dolore per carnem dispersa, in reliquis quidem consimilem cucurbitam esse oportet, sed circulum magnum. Sic enim ex plurimis partibus id, quod dolorem facit, educere comperies ad locum convenientem; neque enim magnum esse circulum putant, si non ex pluribus locis caro comprehendatur, ac contrahatur. At si gravis sit, ad supernos locos repetit, inferne autem magis detractionem facit, ut sæpe morbi relinquantur. Lati itaque circuli, una cum incumbentibus fluxionibus, & longe distantibus a supernis locis, multa simul adtrahunt de alia carne: contingit igitur, humiditatem inde detractam apponi collecto inferne sub cucurbita seroso humori, & quæ quidem infestant, relinqui, quæ vero nihil molestant, detrahi. Magnitudinem porro cucurbitæ, quæ commoda sit, juxta corporis partes, quibus admovere oportuerit, conjectare oportet. Et *num.* 7. Ubi vero scarificationem subter cucurbitam adhibere velis, sanguinem scarificandorum locorum conspicuum esse oportet, alias neque circulum adtractum scarificare, ac pertundere oportet; debilior enim est caro loci dolore affecti. Scalpris autem incurvis, in summo non valde angustis utendum est: aliquando enim serosi, ac saniosi humores viscosi, ac crassi veniunt; periculum igitur est, ne in fissuris subſtent, ubi arctæ fuerint incussæ. Usus autem cucurbitarum multiplex est, ut in *libr. de Loc. in Hom. num.* 20. In dolore aurium retro cucurbita medica affigenda: si sinistra auris doluerit, ad dextram; sin dextra, ad sinistram: non autem scarificando pertundere oportet, sed ut trahat solum, sinendum est. Et in *lib.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 6. Ad auris dolorem cucurbitam affigito. Et in eodem *libr. de Loc. in Hom. numer.* 34. In coxendicum morbo a fluxione cucurbitam medicam affigere oportet, & foras trahere, & non scarificando pertundere; & calefactoriis medicamentis in potu exhibitis intus calefacere, quo exitus fiat, tum foras ad cutem per cucurbitæ tractionem, tum intus ad ventrem per caliditatem. Et in *libr. de Intern. Affect. num.* 57. In coxendicum morbo, si a sanguine ægrotarit, fomentum adhibeto, & cucurbitam affigito, & venas in poplitibus secato. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 26. In angina primum cucurbitas ad verticulum in collo affigito, deinde in capite præraso, & juxta aurem ab utraque parte apponito: & ubi cucurbitam affixeris, ad multum tempus adhærere finito: postea fomentum ex aceto, nitro, origano, & nasturtii semine adhibeto. Et *num.* 27. In alia angina primum cucurbitam affigito, eodem modo veluti supra diximus: deinde spongiam aqua calida imbutam, ad collum, ac maxillas adhibeto. Et in eodem *libr. num.* 53. In erysipelate pulmonis si discesserit dolor sub scapulas, cucurbitam affigito, & venas in manibus pertundito. Et in *lib. de Affect. num.* 4. Si fauces inflammatæ fuerint, gargarismis uti oportet; si vero gengivæ, aut aliquid sub lingua inflammatum fuerit, his quæ commandumtur utendum est: a pituita autem hæc fiunt: si vero uva dependerit, & suffocarit, (quidam hoc gurgulionem vocant) statim gargarismis utendum est: si vero ex his gracilis non fiat, retro raso capiti cucurbitæ duæ adhibeantur, & sanguinis plurimum detrahatur, & pituitæ fluxus retro revellatur: si vero nec ex his detumescat, scalpello incidito, & aquam educito. Et in *libr. de Intern. Affect. num.* 23. In alba pituita si tibi visum fuerit sanguinem a lumbis detrahere, cucurbitam affigito, & venas in scroto crassissimas secato. Et in eodem *libr. numer.* 44. in Typho veratrum per sextum diem dato, & si alicubi in articulis tumor fiat, & abscessus fieri nolit, cucurbita affixa sanguinem detrahito, punctura per acum triangularem facta in genua, si in genibus tumor fuerit: verum nullum ex aliis articulis perpunxeris. Et in *libr. de Natur. Muliebr. numer.* 5. Si uteri penitus ex pudendis exciderint, postera die decumbenti cucurbitam quam maximam ad coxendicem affigito, & multo tempore trahere finito: postquam vero detraxeris, ne scarificato, sed reclinatam finito, & nihil aliud, quam succum exhibeto. Et in eodem *libr.* In mala affigito ad lateris mollitudinem. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mulierum numer.* 38. In uteris motis e loco cucurbitam quam maximam ad coxam affigito. Et in eodem *libr.* 2. *numer.* 2. de fluxu muliebri

liebri scribit: Et cum cucurbitis sub mammas affixis, ipsis elevato, modo ad dextram, modo ad sinistram partem translatis: si vero spirandi difficultas oriatur ad cucurbitæ emotionem, cucurbitam amoveto, sanguinem autem non detrahito. Et in *libr. 4. de Morb. Pop. num.* 12. Qui cucurbitam affixit, cum in coxa esset dolor, huic ad crus deorsum venit, & melius habuit. Qui in Ceramico ab equo lapsus est, cui non statim cucurbita affixa est, ustus est intro, & vigesima die recruduit malum: sanguinis eruptiones fæculentæ, & erodentes. Et in *lib. 5. de Morb. Pop. num.* 3. In dolore crurum bibebat pharmaca, & cucurbitas adhibebat, & venam secabat, atque his factis, melius habere videbatur. Et in *lib. de Vlcerib. num.* 17. Si vero influat sanguis, cucurbitam affigere oportet: & si ablata cucurbita, multum sanguinis, aut serosus sanguis fluat, cito, priusquam repleatur, rursus affiges, & quod restat, extrahes; sin minus, grumi in fissuris inhærent; & deinde ex ipsis inflammata ulcera fiunt. Et in *lib. de Visu numer.* 5. Ad lippitudinem annuam, ac popularem conducit purgatio capitis, & ventris inferni; & si corpus habeat, sanguinis detractio ad quosdam ejusmodi dolores confert: conferunt & cucurbitæ circa venas affixæ.

CURATIO.

Ut ægrum sanitati restituat, curat Medicus. Sed curatio, alia tentativa, de qua loquitur Hippocrates in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 2. *part.* 1. his verbis: Lateris dolorem, sive is per exordia fuerit, sive postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissolvere, non abs re existit. Et in *libr. 6. de Morb. Popul. sect.* 7. Non proderat ventris turbatio, nec venæ sectio, nec quæcunque alia tentavi. Alia curatio est ex opera medici adhibita, qualis est ea, quæ legitur in *lib. 6. Aph.* 38. & est: Cancros occultos omnes melius est non curare. Et Galenus *Comm.* inquit: Curare duplex est, unum quidem omnia agere, ut particula patiens ad sanitatem perducatur; alterum vero eam adhibere providentiam, quæ passioni congruat, hoc est, ipsam mollire, ac mitiorem facere, tum præcipue, cum adest exulceratio. Hæc Galenus. At prima curatio aut est recte adhibita, aut non recte: & ambæ fiunt aut per similia, aut per contraria: per similia curatur morbus, veluti vomitus vomitu; per contraria, ut per revellentia. Verum de his copiose agemus in *Capite* de *Medicina*.

CURSUS.

Cursus per funem attenuant, ut legitur in *libr. 3. de Diæt. num.* 4. Cursus longi, ac curvi, in veste, recti, revertentes, & circulares, quam singuli vim habeant, quibusque potissimum conveniant, lege in *lib. 2. de Diæt. numer.* 41. De hac exercitationis specie in tuenda valetudine, atque ea recuperanda plura reperies in *libris* Hippocratis.

CUTIS.

Cutis, & carnes exhibent omnium colligationem, ac constructionem, ut legitur in *libr. de Ossium Natur. numer.* 17. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 34. Exitus fiat in coxendicum morbo a fluxione ad cutem foras per cucurbitæ tractionem. Itaque patet per cutem evacuari humorem. Verum & ipsa quoque patitur; nam legitur in *libr. 6. de Morb. Pop. sect. 6.* Cutes aridæ, duræ, laxæ, raræ. Et paullo supra: Cutis arida, circutensa, salsuginosa. Et *sect.* 3. vel *Comment. 3. part.* 1. ejusdem *lib.* Cutis raritas, ventris densitas, cutis colligatio, hoc est astrictio, carnium incrementum: hoc est, ut recitat Galenus, cutis raritas est, & propterea densus est venter, nam multa est per cutem evacuatio: deinde cutis colligatio, sive strictio sæpe immoderati carnium incrementi causa est. Ad cutem quandoque defluit humiditas, & idcirco si magis ad cutem secesserit, externis partibus fomentum adhibebis; si vero intro ad ventrem, medicamentum bibendum dabis. Et in *libr. 3. de Diæt. num.* 21. Ei, qui ubi comederit, paullo post eructat acida, & acor in nares proserpit, illud alimentum sub cutem expellitur, & hominem decolorem facit, & morbos similes aquæ inter cutem: curationem ibi lege. Et in *libr. 2. de Morb. numer.* 12. In quodam capitis dolore, capitis cutis crassescit, & ad tactum cedit, & de paucis cibis tener, ac bene coloratus apparet, & non acutum auditum habet: curationem vero ibi lege. Et in *libr. 5. de Morb. Pop. num.* 35. Livefactis ossibus, & febricitantibus, cutis ab osse discessit, & pus non comparuit. Et in *lib. 2. sect.* 3. Fiebant in febribus æstivis circa septimam, octavam, & nonam diem aspritudines in cute miliaceæ, culicum morsibus maxime similes, non valde pruriginosæ: hæ perseverabant usque ad judicationem: nulli equidem masculo tales erupisse vidi: & mulier nulla mortua est. Et in *libr. de Affect. num.* 35. Lepra, pruritus, scabies, impetigo, vitiligo, & alopeciæ a pituita fiunt; sunt autem talia turpido cutis magis, quam morbi. Et in *lib. 6. de Morb. Pop. sect.* 3. Omnis attenuatio laxat cutem; deinde circuntenditur: renutritio vice versa; cutis considentis corrugatio, renutritæ extensio: rugosum, læve, utriusque signum, itemque subbiliosum, & subrubrum. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 47. In ileo cutis color plumbiformis est. Et in *lib. de Hum. Vsu, num.* 5. Cutis, quoniam est conjuncta nervo, patitur caliditatem, & frigiditatem. Et *numer.* 1. Cutis ipsa superne exulceratur calidæ aspersione. Sed calida suppuratoria, ut legitur *num.* 1. Cutem mollit & fomentum corporis totius, aut partis: cutis duræ mollitio, distentæ laxatio, nervorum, carnium, humorum sub cutem effusio, sudoris secretio. Et *numer.* 10. Aqua frigida prodest papulis, quæ mulieribus ex mensium sub cutem recursu fiunt, & ab irritamentis cutis. Et subdit: Quæ ex frigore fiunt,

re fiunt, aut quæ exasperantur instar milii, deinde exulcerantur, eas frigida lædit, & calida prodest. Sicut legitur in *lib.* 5. *Aphor.* 22. Calida cutem mollit, & attenuat; sic contra frigida indurat, atque incrassat. Tandem duas prænotiones ex cute accipe. Prima est in *libr.* 5. *Aph.* 71. cujus verba sunt: Quibus cutes circumtenduntur aridæ, & siccæ, sine sudore moriuntur; quibus vero laxæ, & raræ, cum sudore moriuntur. Secunda est in *lib. Progn. Comment.* 1. *part.* 7. & 8. Cutis circa frontem dura, & circuntenta, ac arida, & color totius faciei pallidus, aut etiam niger, & lividus, aut plumbeus, nulla manifesta causa præcedente, sed ex morbo talis, ægrum morti proximum esse, significat.

CYCEON.

Cyceones, hoc est, farinæ omnes in lacte bene alunt, ut legitur in *lib.* 2. *de Diæt. num.* 9. Sed cyceon in melle calefacit quidem minus, ac nutrit, per alvum vero magis secedit, si non meracum mel fuerit; sin minus, non secedit, sed alvum sistit: cyceon autem solum in aqua frigefacit, ac nutrit, in vino vero calefacit, ac nutrit, & alvum sistit. Hæc omnia in eodem *libr.* & *num.* Verum cyceon, aut farina cocta in pulmonem, aut in ejus fistulam perveniens, hominem enecat. Sic legitur in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 32.

CYDONIA.

Cydonia astringunt, & non movent alvum: succi autem malorum vomitum sistunt, & urinam cient: & ante vomitum odores ipsorum idem præstant. Sic scriptum est in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 23.

COMMENTARII III. FINIS.

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS IV. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

DEAMBULATIO.

Eambulatio est species exercitationis, quæ fit aut ante cibum, aut post, sive mane, sive vesperi: fit & post exercitationem magnam. De his scripta sunt hæc in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 40. quæ sunt: At vero deambulationes etiam ipsæ maxime præ reliquis naturales sunt: habent autem quid violentum: vis ipsarum naturalis est. Deambulatio a cœna & alvum, & corpus, & ventrem siccat, ipsumque amarum fieri non sinit, ob hanc causam. Cum movetur homo, calefit corpus, itemque cibi; attrahit igitur humiditatem caro, & alvum amaram fieri non sinit. Corpus quidem igitur repletur, alvus vero attenuatur; siccatur autem eadem ob hanc causam. Cum corpus movetur, & calefit, quod tenuissimum est alimenti, consumitur partim per insitum calorem, partim vero una cum flatu foras excernitur, partim etiam per lotium ejicitur; quod vero siccissimum est de cibis, relinquitur; quare una cum alvo etiam caro resiccatur. Matutinæ deambulationes attenuant, & partes circa caput leves, & agiles, ac promptas reddunt, & alvum solvunt. Attenuant quidem, quia motu corpus calescit, & humiditas attenuatur, ac purgatur, partim per spiritum, ac flatum, partim vero emungitur, & excreatur: sed & aliqua pars in alimentum caliditatis animæ consumitur: alvum autem solvunt, quia cum calida sit, frigido spiritu superne allabente, caliditas frigiditati cedit; leves autem partes circa caput faciunt, ob hanc causam. Cum evacuata est alvus, ex reliquo corpore, & capite humiditatem in se ipsam attrahit, nimirum calida existens: evacuato autem capite, & visus, & auditus depurgantur, & homines agiles fiunt. Deambulationes autem post exercitia, corpora pura reddunt, & attenuant, non permittentes carnis colliquationem fieri præ labore, sed ipsam depurgant. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 8. Si cœnam non ederit, solito autem more deambularit, jucundiorem aspectum præseferet, & vegetior, ac operosior in exercitiis erit: verum alvi egestio modica, & compacta maxime in hoc fuerit: si vero cœna sumpta, non deambulaverit, ructum utique edet, & flatuosus fuerit, & plenitudo non minor apparebit, & inter laborandum magis, quam antea sudabit, & difficulter spirabit, ac gravis erit, & transitus alvi majores, ac minus viscosi his fuerint; quod si neque cibum consumpserit, neque deambulaverit, pigrior utique fuerit, & tumidior. Et in *lib.* 2. *de Diæt. numer.* 31. Ad eos, quorum habitus humidior sit, confert & deambulationibus uti, tum a cœna, tum mane, itemque a cursibus; a cœna quidem, quo alimentum siccius anima suscipiat ab ingredientibus, ac ingestis; mane vero, quo transitus humoris evacuentur, & meatus animæ non obturentur; ab exercitiis vero, ut ne in corpore relinquatur, quod secretum est a cursu, neque animæ commisceatur, ne quid transitus obturet, neque alimentum conturbet. Et in *libr.* 3. *num.* 9. docet, quo loco fieri debeant deambulationes, cum inquit: Exerceri oportet, & deambulationibus in umbra. Et subdit *num.* 10. A cœna deambulandum non est, sed saltem surgendum, mane vero deambulationibus utendum est; & hoc in æstate. Sed in reliquis anni temporibus quo modo faciendæ sint deambulationes, lege in eodem *libr.* in quo etiam videbis, quæ competant repleto homini.

DE-

DEBILITAS.

Non de ciborum, nec medicamentorum, nec morborum debilitate hoc tempore nobis tractandum est; sed de ea, a qua detinetur homo in toto corpore, vel in aliqua ejus parte. Debilitas igitur fortitudini est opposita in eodem genere: & idcirco quemadmodum fortitudo est in virtute corporis, (dicitur enim virtus fortis) sic contra debilitas est in virtute; eo quod nos dicimus hanc corporis virtutem debilem esse. Virtus vero primo consistit in calore, & propterea si calor est fortis, & virtus est fortis; si debilis, & ea est debilis. Calor autem est in spiritu: unde ut calor sit fortis, necesse est, ut spiritus sint robusti, &, ut rectius dicam, crassi. Spiritus autem, qui est vehiculum caloris, primo est in humiditatibus corporis, atque ex his fit, ac praeterea in carne, in nervis, ac ossibus; si quidem partes solidae fiant ex non solidis. Necesse igitur est, si virtutem habere velimus robustam, ut omnes partes, & solidae corporis, & non solidae sint fortes. Et fortitudo non solum consistit in crassitie materiae, sed in perfecta mixtione partium, ex quibus conflatur nostrum corpus. Appellatur igitur debilis homo, cum vis vitalis, vel naturalis, vel sensitiva, vel motiva, operationes proprias non perfecte perficit. Vis igitur vegetatrix, sive naturalis si debilis fit, debiles facit homines; nam scribitur in *lib. de Dentition. num.* 3. Sugentes, qui non probe aluntur, macilenti fiunt, & aegre vires recolligunt. Verum debilia sunt membra plurimum ob frigiditatem, atque etiam ob humiditatem, vel ob debilem commixtionem, ut mulierum corpora; legitur enim in *libr. de Septim. num.* 8. Filiae citius, quam filii pubescunt, & sapiunt, ac senescunt, propter corporum imbecillitatem, & victus rationem. Atque haec imbecillitas in foeminis oritur ob earum naturam, quae frigidior est, & humidior, quam in viris. Et in *libr. de Aer, Aquis, & Locis, num.* 39. vult Hippocrates, timidiores, effoeminatiores, ac imbecilles prae Europaeis Asianos existere propter anni tempora, quae non magnas permutationes faciunt, neque caloris, neque frigoris, sed semper aequalia permanent. Et in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 10. Si in alteram partem defluxerit, leviter syderatum facit, non enim potest sanguis pituitam superare, cum tenuis sit, & frigidus, ac modicus, sed ipse superatus congelatur, ut impotentes fiant illae partes, juxta quas sanguis fuerit corruptus. Et in *libr. de Morb. num.* 62. Dolor occupat caput, vox intercipitur, ac sui impotens fit: patitur haec, cum atra bilis ipsi in capite commota fluxerit maxime in partem, in qua plurimae sunt venae, in collum scilicet, ac pectus; deinde postridie syderatus fit, ac impotens, sanguine nimirum perfrigerato. Et *num.* 8. Si syderatus fiat, anteriorem capitis partem dolet, soporatur, venae pulsant, febris debilis tenet, & corporis impotentiam: patitur haec, cum venae in capite calefactae fuerint, & calefactae pituitam in se ipsas traxerint. Et in *libr.* 4. *num.* 21. Si multum fuerit id, quod affligit in corpore, magis quam opportunum est, & acervatim robustum, turbatur ad ventriculum, & cum non possit calorem sufferre corpus, eo fruitur, & graveolentiam circa spiritum fieri necesse est; & cum nequeat corpus prae debilitate, nimirum omni humore morboso existente, spiritum trahere, quo ea quae in ventriculo sunt refrigerentur, quicquid est humoris vitalis, id foras exhalat, atque ita homo moritur: non enim superat alius salubris humor, sed totus a morboso, qui multum est elevatus, ac consumptus a febri, exhalavit, ac perspiravit. Itaque nobis innotescit, frigiditatem, & humiditatem debilitatis esse auctores. Verum & calor simul cum humiditate imbecilles reddit vires; nam legitur in *libr. de Humoribus numer.* 3. sic; & in *libr.* 5. *Aphor.* 16. Calidum, scilicet aqua calida, ubi quis saepius eo utatur, haec mala affert, carnium effoeminationem, nervorum incontinentiam, idest debilitatem, mentis torporem, profluvia sanguinis, animi deliquia; haec ad mortem. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 28. Febricitantium corpus plusquam ratio postulat contabescere, imbecillitatem significat. Et in *libr.* 3. *Aph.* 12. Si hyems australis, & pluviosa, & serena fuerit, ver siccum, & aquilonium, mulieres, quibus partus ad ver inest, ex quacunque occasione abortiunt; quae vero pariunt, imbeciles, & morbidos infantes pariunt. At ex imbecillitate haec observato prognostica. Legitur in *lib.* 4. *Aph.* 46. Si rigor incidat, febre non deficiente, aegro jam debili, lethale est. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 49. Qui consueti solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles, vel senes, non consuetis, fortibus, atque juvenibus facilius ferunt.

DECOLORES.

Qui decolores sunt, magis tendunt ad temperiem frigidam, quam ad calidam; nam legitur in *libr. de Coac. Praenot. num.* 1. Lethargici, tremuli ex manibus, somnolenti, decolores, tumidi, pulsibus tardi sunt, & partes sub oculis elevatas habent, & sudores insuper accedunt, & alvos biliosas, intemperatas, & subtumidas habent. Et *num.* 3. ejusdem *libr.* In his, qui decolores usque ad septem annos vires recolligunt, & spiritus in viis acervatus, & terrae concupiscentia, sanguinis corruptionem, & exsolutionem significat. Et in *lib.* 5. *Aphorism.* 36. Mulieri menses decolores, neque per idem semper tempus venientes, purgationem indicant esse necessariam; humoris, ut exponit Galenus, pituitosi, ob quem & decolores fiunt. Et in *lib.* 1. *Prorrh. Comment.* 2. *part.* 38. Neque intumescentes, scilicet purgandi sunt, nec vertiginosi, nec in errando deficientes, nec cibos aversantes, nec decolores.

DE-

DECUBITUS ÆGROTANTIUM.

In *libr. de Decent. Ornat. num.* 11. Considerare oportet etiam decubitus, quosdam ex ipsis juxta anni tempus, quosdam juxta genera; quidam enim in altis sedibus, quidam in subterraneis, ac tenebrosis decumbunt. Verum illud observato, quod decubitus quandoque significet locum, in quo moratur æger, aliquando inclinationem materiæ ad aliquod membrum, ut in *libr. 6. Aphor.* 56. cujus verba sunt: In morbis melancholicis, ad hæc periculosi decubitus, hoc est inclinationes periculosæ sunt materiæ ad membra principalia; quoniam stuporem corporis, vel convulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant. Et in *libr. 4. de Morb. Popul. numer.* 21. Alvum in principio turbatam habuit: expectabam ad oculum decubitum, hoc est, ut quidam volunt, abscessum per decubitum. Et in *libr. 6. de Morb. Popul. sect.* 2. Venæ temporum non considentes, neque viriditas splendida, si spiritus intus relinquatur, aut tussis sicca non fuerit, ut in articulos decumbat expectare oportet, e directo distentionem secundum ventrem ut plurimum. Et Galenus in *Commentar.* sic exponit: Si ex morbo aliqui levati, venas habeant, quæ plurimum dilatentur, neque color adsit naturalis, atque respiratio amplior, & tussis sicca, his ad articulos expectandus est abscessus. At quandoque decubitus significat ægri cubationem, quæ si talis sit, qualis sano competit, saluberrimum est; sin contra, malum. Hippocrates autem in *lib. Progn. Comment.* 1. *part.* 13. usque ad *part.* 21. de decubitu ægrorum hæc scribit: Cubantem offendi ægrum a medico oportet in latus dextrum, aut sinistrum, ac manus, cervicemque, & crura paullum reducta habentem, & omne corpus molliter positum: ita enim plerique bene valentium cubant: at ita cubare, ut sani solent, saluberrimum est. Supinum vero cubare, manibus, & cruribus extentis, minus bonum. Si vero proclivior est, ac deorsum delabitur subinde ad pedes, majori cum periculo est. Si vero nudos habeat pedes, nec admodum calidos, ac manus, collum, & crura dispergat inæqualiter, malum; significat enim inquietationem. Exitiosum autem est, si hianti dormiat ore, si crura quoque supini cubantis admodum reducta, distractaque sint. Si quis cubet in ventrem, nequaquam solitus ita dormire quo tempore sanus fuit, malum est; delirium enim, aut dolor circa ventris sedes significatur. Si vero velit residere æger in ipso morbi vigore, in omni morbo acuto malum, pessimum vero in pulmonia est. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 48. Jacere in conclavi obscuro debent, & lecto valde molli, diuque decubitum eum sustinere, & quam minime se se projicere, & jactare; nam id tales maxime juvat.

DEFLUXIONES, & DEFLUXUS.
Lege
DESTILLATIO.

DEGLUTITIO.

Legitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Neque deglutire, neque collum convertere posse, ut plurimum lethale est. Et *num.* 3. Deglutitio violenta mala est. Unde in *libr. 7. de Morb. Popularib. numer.* 10. Si quis aliquid ad manducandum, aut sorbendum obtulisset, large, ac furiose deglutiebat, ac sorbebat. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. Qui in potibus subltrepunt, & submurmurant in siccis, & qui difficulter deglutiunt spiritu tussiente, perniciose habent in acutis perfrigeratis. Et *num.* 2. In febribus derepente suffocari, & deglutire non posse, citra tumorem, malum est.

DEJECTIO.

Dejectiones dicuntur excrementa, & ea, quæ evacuantur. Harum consideratur tum multitudo, idest, quantitas, tum qualitas; de quibus sic scribit Hippocrates in *libr. 1. Aphor.* 23. Dejectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia dejiciantur, qualia conveniunt, & ægri facile tolerent; atque ubi usque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare. Ex quo *Aphorismo* nos percipimus, non solum quantitatem dejectionum esse considerandam, sed qualitatem, & tolerantiam ægri. Verum qualitates excrementorum cognoscuntur ex coloribus, & ex substantia. Ex coloribus, veluti legitur in *libr. 4. Aphor.* 21. Dejectiones nigræ, qualis est sanguis niger, sponte venientes, sive cum febre, sive sine febre, pessimæ; & quanto colores magis fuerint pravi, & fuerint plures, pejus; cum medicamento vero melius; & quanto colores plures, non pravi. Et in *libr. Progn. Comment.* 2. *part.* 20. Si aquosa admodum, scilicet dejectio, aut candida, aut admodum crocea, sive viridis, aut spumans, hæc omnia mala. Et *part.* 21. Si exigua, glutinosa, candida, subcrocea, lævisque sit, mala. Et *partic.* 22. Exitiosior vero est, si nigra, aut livida, aut opima, aut fœtida est. Et *part.* 23. Si versicolor est, diuturnior quidem, sed tamen exitialis est: hæc strigmenta habebit, ac biliosa erit cruenta, porracea, & nigra, quæ aliquando simul, aliquando vicibus excernuntur. Et in *libr. 7. Aph. 6.* In morbo diuturno fastidium cibi, & dejectiones sinceræ, malum. Et Galenus in *Comment.* ait: Sinceras dejectiones nominavit impermixtas aquosæ humiditati, quoniam solus humor evacuatus dejicitur, sive sit biliosus, sive melancholicus, sive porri colorem referens, sive bilis, quæ æruginosa nominatur; nam dejectiones hujuscemodi exustam esse omnem nativam humiditatem a calore febrili demonstrant. Et *Aphor.* 23. A dejectione sincera difficultas intestinorum, malum. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm.* 4.

part. 57. Perdiscendum est, si cum exurgit, defectu animae corripiatur; & si facile spiret, & si dejectio nigra admodum fuerit, vel sincera qualis sanorum existit: nigra dejectio mortem indicat; quae vero sanae similis est, cum omni die apparuerit, salutem. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 3. *partic.* 35. Post sanguinis eruptionem dejectiones nigrae, malae; pravae autem & impense rubrae: an & quarta die talis eruptio fiat? comatosi ex his convulsione finiuntur: an nigris praeegressis, & tumefacto ventre? Et *part.* 25. ejusdem *libr.* Quae in acutis morbis vomendo trahuntur, vitiosa: atque albae dejectiones difficiles. Et *part.* 64. Ex torminoso sedimentum limosum, & sublividum, malum: num ex hypochondriis dolet, puto, dextrum? & exsolvitur? num his parotides parum dolorificae? venter his omnibus copiose fluens perniciem affert. Sed de dejectionum consistentia agamus. Dejectio optima est, ut legitur in *libr. Prognost. Comm.* 2. *part.* 13. si mollis, & constans est, & eo tempore secreta, quo secunda valetudine assuevit, si copia ex ratione ingesti cibi est; si enim talis excernitur, inferior venter bene valet. Et *part.* 14. Dejectio madens ex usu est, si nec stridet, neque crebro, & paullatim excernitur; frequens enim desidendi labor lassitudinem, & insomnium facit; at si universim, & saepe dejiciatur, periculum defectionis animae imminet. Et *part.* 15. Sed pro copia ingesti cibi dejicere bis, aut ter die, nocte semel, oportet: plurimum vero subeat prima luce, quemadmodum homini fuerat consuetum. Et *partic.* 16. Corpulenta reddatur dejectio, morbo eunte in judicationem, oportet. Et *partic.* 17. Subrufa vero, nec admodum graveolens esto. Et *part.* 18. Ac lumbricos quoque teretes, eunte in judicationem morbo, cum dejectione descendere, idoneum est. Et *part.* 24. Si flatus sine sonitu, crepituque excernitur, optimus est; melius vero est, quoties erumpit cum sonitu, quam si condatur, ac revolvatur: quod si ita excernitur, indicio est, hominem vexari dolore, aut delirare, nisi sponte ita dimiserit flatum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 64. Et quibus dejectiones, si stare permiseris, & non moveris, velut strigmenta subsistunt: & si pauca, paucus est morbus; & si multa, multus; his confert alvi purgatio. Quod si, alvo non purgata, dederis sorbitiones, quanto plura dederis, tanto magis nocebis. Et Galenus in *Comm.* ait: Per alvum exeuntia solet Hippocrates dejectiones, ac subductiones nominare: & propterea quidam hoc loco acceperunt, ejus sermonem esse de his, quae per alvum evacuantur. Et in *lib.* 1. *Prorrh. Comm.* 3. *part.* 24. Arenidae & lividae dejectiones, perfrictionesque non sine febre vitium habent: rigores ex his tum vesicam, tum ventrem praehendentes, & opprimentes, dolorem pariunt. Et *part.* 25. Lentore carentia, ex his percurrentia, cum multo aestu, in mentis eunt aberrationem; ex his comatosi, & torpidi postea fiunt: morbus ex talibus diutius manet: an & circa judicationem arescentes difficulter spirent? Et *partic.* 54. Frequentes, & parvae surrectiones, subflavae, lentae, stercoreum exiguum habentes, cum hypochondrii dolore, & lateris, morbi regii participes existunt: an hi, cum suppressae sint, exsolvantur? & simul sanguinem profundant? lumborum tensio his, & dolores, sanguinis indicant eruptionem. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 83. Mictio noctu plurima facta, parvam significat dejectionem. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 64. Lac dare malum est, quibus in febribus acutis biliosae sunt dejectiones. Verum lege *Egestiones*, & *Excrementa*.

DELASSATI.

Scriptum est in *libr. de Coac. Praen. num.* 1. circa principium: Horrore affecti, anxii, delassati, lumbos dolentes, alvos humectas habent. Et in *lib. Praedict. num.* 15. Delassati in stragulis, ac vestimentis dolorosi. Et in *libr.* 4. *Aph.* 31. Lassitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt. Et in *libr. de Humorib. numer.* 3. Raro in acutis multa ducere oportet, in delassatis totum. At lege *Labor*, & *Lassitudo*.

DELIGATIO.

Deligatio medicinae propria est, ex qua aeger opem sentit. Maxime autem prosunt duo haec, quibus utendum est, comprimere videlicet, ubi oportet, & remisse deligare. Et subdit: Concinnas autem deligationes ad spectaculum comparatas, & nihil juvantes, reprobare oportet: sic scribitur in *libr. de Medico numer.* 4. Et propterea deligationis ratio diligenter considerandа est. At vero deligationis initium vide in *libr. de Officin. Medici numer.* 7. ubi quoque apparet *numer.* 6. qualia debent esse deligamenta; & *numer.* 8. deligamentorum multitudo, longitudo, & latitudo. Et *numer.* 3. ejusdem *libr.* constituuntur duae deligationis species. Verum quomodo fieri debeat deligatio, vide *num.* 5. & 11. Caeterum *num.* 4. deligatio omnis ad declivia, & acuminata fugit. Et modus deligandae claviculae legatur in *lib. de Artic. num.* 17. Et qui deligatione curari nequeant, vide in *libr. de Fract. numer.* 32. Sed proditum est in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 3. In pulsantibus, sanguinem fundentibus, figura ampla, & in totum, si ex omnino declivi acclive fiat: quapropter etiam deligationes in venarum sectionibus impetum faciunt, fortes vero sanguinem impediunt.

DELIRIUM.

Cum in *Capite de Desipientia* diffuse disseruimus de causis, signisque delirii, ne repetam ea, quae dicta sunt, ea tacebo. Tamen pauca quaedam, quae delirium significant, & quae, quid post delirium secuturum sit, ostendunt, dicam. Et propterea legitur in *libr.* 2. *Praedict. numer.* 2. Deliraturi non diu latere possunt, si quis noverit, quibus hic morbus cognatus est, aut prius

aliquan-

aliquando insanivertint. Si enim hi homines ebriosi fuerint, aut carnes voraverint, aut vigilaverint, aut in frigore, aut calore inconsiderate versati fuerint, multus timor est ex tali victus ratione, ipsos deliraturos esse. Et *numer.* 23. ejusdem *libr.* In principiis febrium sive delirium accesserit, sive alicujus membri syderatio, periturum hominem sciendum est, si non omnino, aut ex optimis signis aliquid accedat, aut corporis vires adsint. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 50. Ubi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium accedit, lethale. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 26. Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio solvuntur. Et in *libr. Progn. Comment.* 2. *part.* 68. Si abscessus deletur, ac retrocedit, nequaquam secreta screatione, ac febre detinente, difficilis morbus est; periculum enim delirii, & mortis imminet. Et *Comment.* 3. ejusdem *libr. part.* 13. Aurium dolor acutus cum febre continua, ac vehementi, difficilis est; periculum enim delirii, & mortis imminet. Et in *lib.* 1. *Prorrh. Comment.* 2. *part.* 1. Si quippiam in urina sublime petierit, occultato coxæ dolore, delirium portendit; & quæ circa aurium sonitus talia existunt. Et *part.* 37. Nigra revomentes, cibos fastidientes, deliros, in pube parum dolentes, quibus oculus ferox, & clausus, purgare non oportet, perniciosum enim est. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm.* 1. *part.* 34. Ob has causas, atque ob alias similes adhuc magis, qui tota utuntur ptisana, septimo die, vel celerius moriuntur: alii quidem delirii, alii vero ob difficultatem spirandi, & stertorem præfocati. Et *Comment.* 2. *part.* 45. & 46. docet signa, quæ si ab initio apparuerint, delirium grave, & vehemens indicant: atque utplurimum ægri moriuntur. Et in *Comment.* 4. *part.* 42. Quibus item in febribus vertigines a principio, & capitis pulsus sunt, & urina tenuis, his ad judicationes usque febris accessionem expectare oportet; quod si delirent quoque, nihil mirum. Sed in *libr.* 2. *Aphor.* 2. Ubi somnus delirium sedat, bonum. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 72. Quibus urinæ albæ, & perspicuæ, malæ, præsertim si in delirantibus appareant. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 6. Delirium in febre significat egestio valde rubicunda. Et *numer.* 1. circa principium: Affectiones insuper rigentes, & quæ ad noctem aliquanto magis exacerbantur, cum vigiliis, ac delirio in somnis, aliquando urinas involuntarie emittentes, in convulsionem desinunt. Et infra: Deliria cum sopore, convulsoria. Et infra: Delirium in spiritu, ac sudore lethale est; item in spiritu, ac singultu. Et infra: Deliria circa necessaria, pessima; quæ ex his exacerbantur, lethalia sunt. Et paullo infra: Prædebilitatorum deliria, pessima. Et *numer.* 2. Qui caput dolent, stupore correpti, delirantes, alvo suppressa, oculo ferociente, florulenti, hi in posteriorem partem convelluntur. Et paullo post: Auris dolor pertinax, cum febre acuta, & aliq quodam signo aliquantum maligno, juvenes quidem septima die occidit, & citius delirio correptos, si non multum pus effluxerit ex aure, aut sanguis e naribus, neque aliud quoddam signum bonum compareat; seniores autem tardius, & minus tollit, nam & aures suppuratione præveniunt, & minus delirant: verum multi ex his recidivant, atque sic pereunt. Et inferius: Dentes collidere, aut stridere, quibus non familiare id est a pueris, furiosum, & lethale est; jam vero delirans si hoc faciat, penitus lethale est: perniciosum autem est, & resiccari dentes. Et subdit: Ex dentis corruptione, vehemens febris superaccedens, & delirium, lethale est; si vero serventur, ulcera suppurabunt, & ossa discedent. Et infra: Spiritus, qui densus quidem, & parvus est, inflammationem, & dolorem in locis principalibus significat; magnus autem, & per multum tempus, delirium, aut convulsionem: & frigidus quidem lethalis est; lethalis autem est & febriculosus, & fuliginosus. Et in *libr.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 3. Delirium significant sputa rotunda. Et in *libr. Progn. Comment.* 1. *partic.* 19. Si quis cubet in ventrem minime solitus, malum est; delirium enim, aut dolor circa ventris sedes significatur. Et *partic.* 28. Verum oculos talium conspicari oportet; si enim crebro obtutus movetur, expectanda insania est. Et in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comm.* 4. *part.* 58. Cum venter glandi non obedierit, & spiritus placidus, & quietus fuerit, & surgens æger in sedem, vel dum in lecto est, animi defectu corripiatur, si hæc vel mari, vel fœminæ inter initia fuerint, delirium fore expecta. Et *partic.* 66. Cum febrientis lingua quarto die turbata quædam loquitur, atque venter liquida biliosa dejicit, talis delirare consuevit. Et *part.* 67. In acutis morbis, quæ æstate, & autumno fit repentina sanguinis destillatio, etcæt. si æger ætate floruerit, & fuerit corpore ob exercitationes bene carnoso, vel melancholico, vel ex potatione manus tremulæ fuerint, delirium, vel convulsionem prædicere, bene est. Sed lege *Desipientia*, *Insania*, *Mentis Emotio*, & *Phrenitis*.

DENTES.

Legitur in *libr. de Carnib. numer.* 12. Post ossa generantur dentes ex hac causa. Ex ossibus capitis, ac maxillarum incrementum fit glutinosi; & quod ex pingui inest, a calido siccatum exuritur, & fiunt dentes reliquis ossibus duriores: quia nihil frigidi inest. Et primi quidem dentes nascuntur a victu in utero, & postquam natus fuerit, puero lactenti a lacte; ubi vero hi exciderint, a cibis, & potibus: excidunt autem, ubi ad annos primi alimenti pervenerint; quibusdam etiam prius, si a morbido alimento nati fuerint: plurimis vero, cum septem annos impleverunt; qui vero postea enascuntur, simul consenescunt, nisi præ morbo perforentur. Cæterum dentes propterea posterius aliis nascuntur: in maxilla venæ sunt, & hæ huic

offi soli inter omnia offa ex inferno ventre alimentum præbent; offa vero tale augumentum dant, qualia existunt; sic & talia omnia. Et *numer.* 13. ejusdem *libr.* A septennio usque ad decimum quartum annum tum maximi ex dentibus, tum alii omnes nascuntur, postquam exciderint hi, qui ab alimento in utero nati sunt. Et *numer.* 14. Quin & in quarto septennario dentes enascuntur plerisque hominibus duo, qui sapientiæ dentes appellantur. At vero pueris ad dentitionem accedentibus, ut ait Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 25. gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia, & maxime ubi dentes caninos producunt, tum pueris crassissimis, tum his qui duros ventres habent. Et propterea in *libr. de Dentitione numer.* 2. Quibus in dentitione alvus amplius subducit, minus convelluntur, quam quibus parum; quibus vero in dentitione febris acuta accedit, parum convelluntur: quicunque dentientes habitiores manent, & altiore somno utuntur, periculum est, ne convulsione corripiantur: qui hyeme dentiunt, reliquis similibus existentibus, melius liberantur: non omnes in dentitione convulsi moriuntur, sed multi etiam servantur: qui cum tussicula dentiunt, tardius dentes producunt, in perpunctione autem magis gracilescunt: quicunque in dentiendo hyemem habent, si attente tractentur, dentitionem facilius ferunt. Et ideo nos habemus signa dentitionis a superiori *Aphorismo*, & postea ea, quæ confirmant *Aphorismum*.

Ex dentium quidem multitudine hoc præsagium dat Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. Qui longæ vitæ sunt, plures dentes habent. Sed & in *lib. de Hom. Structur. numer.* 7. dicitur: Dentes cum maxillaribus duo supra triginta sunt, anteriores autem dividentes, qui & secantes appellantur. Atque ex stridore, ac collisione dentium hæc habetur prænotio, quæ scripta est in *libr. Progn. Comment.* 1. *part.* 21. cujus verba sunt: Si quis in febribus strideat dentibus non consuetus a pueritia ita efficere, insania significatur, ac mors; sed in utrisque futurum prædicere periculum, necesse est. Si vero mente motus ita efficiat, admodum exitiosum est. Ubi Galenus ait, & reddit rationem; Strident dentibus, quoties musculi in temporibus, & maxillis modo convulsionis commoventur, aliquando affectis musculis duntaxat, aut ab ortu naturæ, aut propter aliam causam posteriorem, aliquando origine nervorum in talem affectionem deducta.

Patiuntur dentes dolores, corruptiones, erosiones, reficcationes. De dolore dentis scribitur in *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 26. Aspasii uxori dolor dentis vehemens, & maxillæ in tumorem elevatæ sunt: cum vero castoreum, & piper collueret, ac in ore teneret, opem sentiebat. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 6. Quibus in dentium dolore de supercilio tenuia descendunt, his a pipere probe affricto, postridie crassiora descendunt, si etiam alia non obtinuerint; nam Hegesippo soporiferum inditum non obtinuit, sed magis, & violentius insuper provocavit. Et in *libr.* 4. *numer.* 10. Athenadæ puero masculo doluit a sinistra parte infernus dens, a dextra supernus; hujus auris dextra suppurata est, dum non amplius doleret. At de corruptione dentis hæc prædictio sumitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Ex dentis corruptione febris vehemens superaccedens, & delirium lethale est. Atque ibidem supra, alia legitur, quæ est; Dentis corruptio abscessum circa gingivam factum solvit. De corrosione dentis legitur in *libr.* 4. *de Morb. Pop. num.* 8. Puero ab ulcere phagedæna erroso, dentes inferni, & ex supernis, ac infernis anteriores emergebant: cavitatem habebant. Deinde subdit: Quibus superni dentes anteriores, his latus est summus nasus: qui quintus dens ab anterioribus numeratur, quatuor radices habet, singulis paribus ad utrunque vicinum dentem connexis, extremitatibus omnibus ad internam partem reflexis: circa tertium dentem suppurationes plures, quam juxta alios omnes, & ex naribus fluxiones crassæ, & a temporibus dolores ex hoc maxime fiunt: corroditur hic maxime quintus, ex medio quidem nodum habebat unum, duos autem anterius; parvus primus, intrinsecus juxta duos corrodebatur: septimus radicem unam crassam, acutam habebat. Et *numer.* 16. ejusdem *libr.* Dens Hegesistratio, cui suppuratio juxta oculum, suppuratus est juxta extremum: rursus sanatus est oculus, & secundum nares pus descendit crassum. Alium casum lege *numer.* 17. De siccitate autem dentium hæc habemus in *lib. de Coac. Præn. num.* 2. Dentes resiccari perniciosum est. Verum de his, quæ viscosa circa dentes adhærent, scribitur in *lib.* 4. *Aphor.* 53. Quibus circa dentes in febribus quidam lentores, idest viscosa, nascuntur, his fortes fiunt febres. Et in *libr.* 4. *de Morb. Pop. numer.* 27. Quibus in dentibus circumcirca viscosa fiunt, malum est subhiare, ac fixis oculis intendere. Sed dentem purgans, & bene olentem faciens scribitur pharmacum in *libr.* 2. *de Morb. Mul. numer.* 65. At cave a frigidis: siquidem, ut legitur in *lib.* 5. *Aph.* 18. frigidum sit inimicum ossibus, dentibus; calidum vero utile.

DESIPIENTIA.

Desipiens appellatur homo, cum neque loquatur, neque agat ea, quæ rationi consentanea sunt. Desipientiæ autem duplex est species, quædam a nativitate, quædam a morbo. De ea vero, quæ a nativitate est, sic scribitur in *l.* 1. *de Diæt. n.* 33. Si amplius adhuc superetur ignis a præsenti aqua, hoc est a pituita, hos jam alii desipientes, alii attonitos, sive stupidos appellant; & hæc insaniæ quædam species tardior existit: hi plorant, nemine molestante, aut verberante, & formidant non formidanda, & tristantur in rebus nihil ad se attinentibus, & sentiunt ea, quæ non conveniunt sapientibus: confert itaque his, uti fomentis, & a fomentis veratro expurgari, ac diæta

uti,

uti, quam prius dixi: atque indiget talis homo attenuatione pulmonis, ac ſiccitate. Et *numer.* 35. Si aquæ vis ab igne amplius ſuperetur, hoc eſt, ſi corpus valde biliofum ſit, ad inſaniam adigitur: talibus confert actiones obire, ac tranſigere a cibo accepto magis, quam jejunis; ſtabilior enim redditur anima alimento commodo ammixto, quam alimenti indiga. Et *numer.* 36. Si vero adhuc amplius ſuperetur aqua ab igne, talis anima valde acuta eſt, & tales neceſſe eſt ſomnia videre, vocant autem ipſos ſubfurioſos; nam res valde propinqua inſaniæ eſt; etenim a brevi, & incommoda inflammatione inſaniunt, & in ebrietatibus, & carnis bona habitudine, & præ carnium eſu: verum tales oportet ab his omnibus abſtinere, itemque a reliqua repletione, ac exercitiis violentis: in victu utendum eſt maza, vino dulci non ſubacta, & oleribus coctis, ſed non purgantibus, & piſciculis ex muria, & aquam bibere præſtantiſſimum eſt, ſi fieri poſſit; ſin minus, vinum molle, & album, quod aquæ ſit proximum: deambulationibus quoque multis mane utendum eſt, a cœna vero ſatis eſt exurgere, quo cibi quidem non reficcentur a deambulationibus poſt cœnam, corpus autem evacuetur matutinis: lavare autem magis conducit aqua tepida circumaffuſa, quam ungi: cætera vero ibi lege.

Deſipientiæ ſecunda ſpecies, quæ ab affectione aliqua fit, ea aut nova eſt, & non confirmata, aut vetuſta, & confirmata, veluti hectica febris: & utraque fit aut a bile, aut a pituita, quemadmodum & ea ſpecies, quæ a nativitate ortum habet. Hi autem humores permiſcentur cum ſanguine, & ſanguine permutato, concidit prudentia; nam legitur in *libr. de Flatibus*, *num.* 20. Opinor, inter omnia, quæ in corpore ſunt, nihil magis ad prudentiam conferre, quam ſanguinem: hic ergo cum in conſtanti habitu perſiſtit, conſiſtit & prudentia; ſanguine vero permutato, concidit ſimul & prudentia. Et ſubdit: In temulentis per ebrietatem aucto repente ſanguine, percellit animus, & in animo prudentia, fiuntque præſentium malorum oblivioſi, ac futurorum bonorum fœcunda ſpe beantur. Mixtis vero humoribus dictis cum ſanguine, narrat Hippocrates in *libr. de Virg. Morb. numer.* 2. quid poſtea fiat, & inquit: Sanguis, cum meatus uteri fuerint concluſi, præ multitudine reſilit ad cor, & ad ſeptum tranſverſum: quibus repletis, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, poſtea ex torpedine delirium apprehendit. Et ſubdit: Locus enim ad delirium, ac inſaniam paratus eſt; cum enim hæ partes repletæ fuerint, & horror cum febre ingruit, erroneas febres appellant: his autem ſic habentibus, præ acuta quidem inflammatione inſanit, præ putredine clamat, præ caliginoſitate timet, ac formidat, præ compreſſione vero circa cor ſtrangulationes parat, præ ſanguinis autem malitia animus mœrens, ac anxius malum attrahit. Sed & alium horribiliter compellit, & in puteos proſilire, ac incidere jubet, & ſtrangulari, tanquam meliora ſint hæc, & omnem vitæ utilitatem excedentia: aliquando vero ſine ſpectris, ac phantaſmatis voluptas quædam adeſt, ex qua mortem, velut bonum aliquod, amat. In *libr.* autem *de Morb. Sacr. num.* 17. cum antea dixerit, prudentiam ineſſe in animo animus vero ſedem habere in cerebro ibi videtur; & inquit Hippocrates: Sapientiam ipſi, ſcilicet cerebro, exhibet aer: oculi vero, & aures, & lingua, & manus, & pedes, qualia cerebrum ſtatuit, ac cognoſcit, talia ſubminiſtrant; ſapientia enim toto corpori contingit, prout aere participarit: ad intelligentiam vero internuntius eſt cerebrum. At vero in *libr. de Corde num.* 8. proditum eſt, mentem hominis in ſiniſtro ventriculo cordis inſitam eſſe, & reliquæ animæ imperare. Quapropter videtur Hippocrates, ſibi ipſi diſſentire. Hoc vero minime verum eſt, ſed ſedem animæ in corde eſſe, pluribus affirmari poteſt argumentis, ſed operationes ipſius per cerebrum manifeſtantur. Et propterea corrupto cerebro a pituita, vel a bile, corrumpitur hominis prudentia; nam quanto tempore cerebrum quieverit, tanto etiam homo ſapit: ſic inquit Hippocrates in *libr. de Morbo Sacr. num.* 16. & ſubdit: Qui a pituita inſaniunt, quieti ſunt, & non vociferantur, neque tumultuantur; qui vero a bile, vociferatores ſunt, & malefici, & non quieti, & ſemper aliquid intempeſtivum faciunt. Si quidem igitur aſſidue inſaniunt, hæ ipſis ſunt cauſæ; ſi vero non, ſed terrores, & timores accedant, a cerebri tranſmutatione id contingit: tranſmutatur autem, dum caleſcit; caleſcit autem præ bile, ubi ad cerebrum impetum fecerit ex corpore per venas hæmatitidas, hoc eſt, ſanguinarias appellatas, & timor adeſt, donec rurſus redierit in venas, ac corpus, deinde quieſcit. Angitur autem homo, & inquietudine multa jactatur intempeſtive, dum cerebrum perfrigeratur, & præter conſuetudinem compingitur: hoc vero a pituita perpetitur; ab hac autem affectione etiam oblivioſus evadit. Et ſubdit: Cum contigerit, ut homo videat inſomnium horrendum, & in timore fuerit, etiamſi vigilet, tunc magis facies igneſcit, & oculi rubeſcunt, cum timuerit, & mens meditatur aliquid mali operari. Sic etiam in ſomno patitur. Ubi vero expergefactus fuerit, & reſipuerit, atque ſanguis rurſus in venas prædictas diſperſus fuerit, quieſcit. Itaque habemus, cor, & cerebrum auctores eſſe deſipientiæ, quemadmodum radix plantæ, & rami ſunt auctores fructuum.

Signa porro ſpecierum deſipientiæ ex his, quæ diximus, nota eſſe, arbitror; attamen hæc addam. Scriptum eſt in *lib. Progn. Comment.* 1. *part.* 24. Si ſpiritus magnus ſit, & multo interpoſito tempore, delirium ſignificat. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 1. *part.* 18. Si in ardente febre aurium ſoni-

tus

tus cum caligine fuerit, provenerit que in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant. Et *part.* 19. Vacillationes mentis cum voce clangosa, linguæque convulsiones cum tremore, & voces ipsæ obtremiscentes, mentis indicant alienatio[illegible]m. Et *part.* 20. Linguæ obtremiscentes signum non constantis mentis. Et *part.* 22. Rari in his laterum dolores delirium ostendunt. Verum de signis plura lege in *Capite* de *Delirio*.

Ut vero cognoscas, ex quo humore facta sit desipientia, præter alias notas antea descriptas, has observato. Desipientiæ aliæ fiunt cum risu, aliæ feroces sunt. Quæ cum risu fiunt, sanguis plurimus est cum alio humore in causa, si minimus, & alii plures, quemadmodum bilis flava. Feroces fiunt desipientiæ, de quibus paullo post dicemus. Verum quandoque externa desipientiam producunt, utpote quæ sanguinem alterent, perturbent, atque cum aliis humoribus misceant, vel ad aliquam qualitatem perducant non propriam. Externa causa desipientiam efficit; v.g. multa potatio, ut legitur in *lib.* 7. *Aphor.* 7. Ictus capitis, ut *Aph.* 14. In ossis præcisione fit delirium, ut *Aph.* 24. Ilei, ut *Aph.* 10. ejusdem *libr.* Profluvium sanguinis, ut *Aph.* 9.

At vero quis sit finis desipientiæ, quæ ab his proveniat causis, sententiam Hippocratis proferemus. Scriptum est in *li[illegible]* 6. *Aph.* 53. Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores; quæ vero cum studio, periculosiores. Et in *libr.* 1. *Prorrhet. Comment.* 1. *part.* 25. Tantulum feroces desipientiæ ferinæ sunt, & solum si tantulo fiant tempore. Et Galenus in *Comment.* Cum videris quempiam cum ferocitate desipientem, etsi paullo post sedetur, cognosces, mentem ejus non febris ratione læsam esse, sed phreniticam subali affectionem, quæ postea adaucta, ferina tibi videbitur: ferinas autem appellat desipientias, in quibus ægri calcitrant, pedibus feriunt, mordicus impetun[illegible]. Et in *libr.* 7. *Aph.* 7. Ex multa potat[illegible] [illegible]e rigor, & desipientia, malum. Et *[illegible]phor.* 14. In capitis ictu obstupescentia, & desipientia, malum. Et *Aphor.* 24. In ossis præcisione desipientia, si in vacuum apprehenderit. Et hæc est ex causis intrinsecis, & etiam quæ sequuntur; nam legitur in eodem *libr.* 7. *Aphor.* 18. In vigilia convulsio, vel desipientia, malum. Et *Aph.* 10. Ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel convulsio, malum. Et *Aph.* 9. A profluvio sanguinis desipientia, ac convulsio, malum. Et *Aphorism.* 5. A furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 1. *partic.* 8. Prædebilitatorum desipientiæ, pessimæ. Alia quoque prognostica in hoc libro comperies, quæ lege in *Capite* de *Delirio*, & de *Phrenitide*. Ad desipientes accipe medelam, quæ scribitur in *libr.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 5. Si autem desipiat, caput irrigato, si non præcordia fuerint elevata.

DESTILLATIO.

Destillatio est fluxio humiditatis a partibus supernis ad minus superna, aut ad inferna. Hæc maxime fit a cerebro, a quo defluit, in propinquas partes, ut in oculos, nares, aures, fauces, palatum, pulmonem, & in reliquum corpus. Legitur autem in *libr. de Carn. num.* 17. Ubi cerebrum ipsum de se ipso plurimum liquefecerit, in palatum, fauces, pulmonem, ac reliquum ventrem, & corpus destillat. Fiunt destillationes cum tussi senibus, ut in *libr.* 3. *Aphor.* 31. legitur. Et in *libr.* 7. *Aph.* 38. Defluxio in superiorem ventrem, hoc est thoracem, suppuratur in viginti diebus. Et in *lib. de Dent. numer.* 3. Destillatione tonsillas vexatas habentibus, his alvus amplius subducta siccas tusses solvit. Sed in *Capite* de *Fluxione* plurima lege.

DIÆTA.

Diæta est victus ratio in sex rebus non naturalibus. Hæc instituta fuit ad sanitatem tuendam, atque ad ægritudinem expellendam: sanitas autem, & ægritudo inest in corpore humano, cujus persona vitam vulgarem, aut publicam traducat. Qui duo ordines aut juvenes existunt, aut senes, aut in media ætate; & hi aut laboribus dediti, aut otiosi. Et hujusmodi diæta respicit non solum personas, verum etiam anni tempora, sed potissimum cibaria, ac potiones. Diæta igitur ægrorum describitur in locis, in quibus tractantur & morbi peculiares. At vero de diæta sanorum divitiorum, & quibus sanitatis studium præcipue esse curæ solet, lege in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 12. At multitudo, ac vulgus, quod ex necessitate vitam transigit, qua ratione singulis anni partibus diæta instituere, ac primum hyemis tempore debeat, vide in eodem *libr. num.* 2. Itemque in *libr. de Salubr. Diæt. numer.* 1. in quo agitur de diæta idiotarum, & privatorum, qualis hyeme, vere, æstate, & autumno esse debeat. Et *numer.* 2. Diæta ad ætates, ad anni tempus, & ad corporum species constituitur. Hos igitur libros diligenter legas. Diæta mala est, primum, cum quis cibos liquidos, aut siccos in corpus ingerit, plus quam ipsum ferre possit. Deinde, cum varios, & dissimiles inter se cibos adsumit; seditionem enim movent, quæ sunt inæqualia.

DIARRHOEA.

Diarrhœa est copiosum sine ulceratione, & inflammatione alvi profluvium; cujus signa, & curationem lege in *libr. de Affect. numer.* 26.

DIES CRITICI;
& cur
DIES IMPARES morbos judicent.

Omnis operatio naturalis est finita, propterea quod subjectum, circa quod versatur, est finitum, & quoniam mensuratur magnitudine, aut tempore, aut utris-

ratur

que, quæ finita sunt. Verum cibi concoctio est naturalis operatio; idcirco est finita, & tempore finito, atque terminato mensuratur. Quota vero sit temporis mensura in concoquendo alimento, his verbis scriptum est in *lib. 4. de Morb. numer. 16.* Postquam comedit homo, ac bibit, & humor ad corpus pervenit, eo quo dictum est modo, ammixtus alii, tum ei, qui in corpore, tum ei, qui in fonte est, ea quidem die, qua accesserit, in corpore manet, postridie vero alius humor ad ipsum accedit: atque hi quidem duo sunt dies, duo vero in corpore humores; & alteri quidem humori duo dies sunt, alteri unus: & qui postridie accessit, manet in corpore, ut qui sit crassus; alter autem coctus a caliditate diffunditur, & tenuis factus, postera die ad ventriculum accedit, & per omne tempus a recenti expellitur. Ubi vero ad ventriculum pervenit, cibos in hoc loco coquit, & de se sanguinem in corpore facit; si vero permanserit, tempore graveolens fit: tertia vero die una cum stercore, & urina exit, copia ipse sibi ipsi æqualis, & consimilis, & æquilibris, etiamsi sui ipsius pars quædam sit, quo humor maneat in corpore juxta relatam rationem. Quapropter in prima die alimentum in corpore manet, postridie per alvum secedit; humor autem ad tertiam diem. Itaque per tres dies cibus coquitur, distribuitur, ac secernitur purum ab impuro; & id nobis fit argumento a contrario sumpto, quod legitur in *libr. de Veteri Medic. numer. 21.* & hoc est: Dico etiam, alios omnes homines, qui duos, aut tres dies inediam pertulerint, eadem passuros esse, quæ de impransis dixi, idest impotentiam vehementem, tremorem, animi deliquium, oculos pallidos, *&c.* Hæc quoque habet in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Ac. Comm. 2. part. 22.* usque ad 32. quanquam *librum de Veter. Medic.* nemo negat esse illegitimum Hippocratis, immo Erotianus inter germanos collocat. Sed ad rem. Cum igitur cibi semper postridie per alvum secedant, & humor ad tertiam diem, homines sani degunt, ut legitur in eodem *libr. 4. de Morb. numer. 16.* & subdit: Si humor pluribus, quam tribus diebus in corpore permaneat, aut alius multus implens accedat, venis calescentibus, ac stantibus, majus malum, aut minus homini significationem de se præberet, hyeme quidem minus, & posterius, æstate vero majus, ac prius. Deinde *numer.* 17. explicat quod malum contingeret, & inquit: Calor, & dolor corpori accedet, sed in æstate, citius; calidus enim tunc est aer ambiens, & calidiorem corpus in se ipsum trahit: & si calido adhuc existente ventriculo, calidior, quam opportunus est, spiritus homini accedat, nihil miri est, hominem ex tali febrire. Hyeme vero, cum frigidum spiritum trahat in se ipsum, multo magis poterit corpus repletionem ferre, homine modice ventrem exonerante. Et *numer.* 18. Postquam autem aliquid corpori advenerit copiosius, non ita multo corpus calescit sensim, ut non valde lædatur: & liquescit in ventriculo, & cibum homini injucundum facit; si vero humor alius alio copiosior fuerit, febris ex hoc ob.. itur. Et subdit *numer.* 19. Sed & corpus hoc modo sufferre, ac revalescere potest; humiditate enim uberiore existente, in ipso calorem exsolvit: calescit enim corpus a febre: & si quidem modicum fuerit id, quod affligit, tertia die eodem modo dimittit, per duas autem continue tenet; si vero copiosius, quinta die: per quatuor vero tenet pro ratione. Aque hoc modo morbi per dies judicantur. At, si dimiserit febris in imparibus diebus, & sanus homo fit, & moritur. At vero quænam sit hæc tertia, quanquam antea relatum est, exponit tamen *num.* 20. & ait: Quæcunque febris de corpore hominem corripuerit, necesse est, tertia die humorem affligentem exire de corpore, aut in alio quopiam impari die, ut antea declaratum est; non enim exit prius quam alius bonus de ventriculo ipsi accedat; nam intermedia, & postera die corpus trahit de ventriculo quicquid ipsi in se ipso dimiserit priori die, nisi ventriculus id expulerit, & alium humorem habuerit, quod sane malum homini esset; si vero dimiserit tertia die, eodem modo dimittit, quo etiam eadem die: atque ita contingit, ut febris de corpore oriens, tertia die remittat: dico etiamsi quinta die, aut septima, aut nona dimittat; eodem pacto dimittere, quemadmodum & tertia exivit. Dimittit autem febris in diebus imparibus, quoniam in paribus trahit corpus de ventriculo; in imparibus vero dimittit: ventriculus autem extra propellit in homine sano: juxta hujusmodi necessitatem morbi in imparibus diebus judicantur. Deinde subdit: Dolent maxime homines ægroti in imparibus diebus, quoniam conturbatur humor, cum homo febricitat: cujus rei signum est, quod horror alias atque alias per corpus transcurrit; quod non contingeret, nisi humor conturbaretur, & de ipso aut plus, aut minus secerneretur, & alius alium superaret: conturbatur autem maxime in imparibus diebus, cum homo ægrotat: & tunc horror maxime fit; habet enim se res hoc modo. De humore affligente expellitur aliquid ex corpore, a recentissimo humore superatum, & procedit ad alvum infernam, & alvus ipsa una cum affligente calefit, suscipiens in seipsam magis, quam priore tempore. Hoc autem maxime fit in morbi judicatione, etsi paullatim corpus ad alvum dimiserit, & non multum fuerit id, quod hominem affligit, & alvus, & corpus calorem sufferre in judicatione potest; & homo sanus evadit, ubi humor affligens egressus fuerit, & is, qui febri alimentum præbuit, consumptus, & sanus prævaluerit. Et subdit *numer.* 21. Quod humor turbetur in diebus imparibus, hoc signum est. Quicunque jam a febre continua correpti, pharmaco

maco usi sunt in diebus paribus, hi nimium purgati nunquam sunt; qui vero in diebus imparibus medicamento forti usi sunt, nimium purgati sunt: multi vero etiam perierunt nimium purgati. Hæc ex *libr.* 4. *de Morbis*. Ex quibus percipimus, nisi humor tertia die ad exitum paratus, non expellatur a recenti, ac permaneat, aut alius multus accedat, venas calefieri, atque sisti, hoc est, intendi, ut exponit Galenus in *Comment.* 4. *de Vict. Rat. in Morb. Acut. part.* 27. ac postea malum homini adferre. At vero die quinta, quæ tertia est una cum prima die tertia, iterum conturbatur; & nisi expellatur, turbatur rursus septima, vel nona, vel undecima, & maxime affligit hominem ob turbationem humoris, veluti relatum est: & tunc fit crisis. Hac igitur de causa morbi judicantur diebus imparibus, fit sanitas, & mors. Et idcirco scribit Hippocrates in *lib. Prognost. Comm.* 3. *part.* 1. Febrium judicationes fiunt iisdem numero diebus, & ex quibus supersunt homines, & ex quibus moriuntur. Verum, ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. interceptio morbi fieri non poterit, nisi in die impari: neque principium fieri poterit, nisi in die pari, itemque mense, ac anno pari. Et subdit: Qui moriuntur, eos necesse est die impari, & mense impari, & anno impari mori: bonum autem fuerit prædicere mortem, aut dolores fortes. Quorum oculi robusti non sunt, his mors brevi imminet. Si vero in impari anno fiat, ab utrisque impares fieri, necesse est. Si autem in anno pari, & die pari, necessarium est, in impari die mori: ex numero tertia fortissima est. Et in *libr. de Septim. Part. num.* 6. Conceptus, & abortus, & partus mulieribus in eo tempore, in quo etiam morbi, & sanitas, & mors omnibus hominibus fiunt: hæc vero omnia partim secundum dies, partim secundum menses, partim secundum dierum quadragenarios, partim secundum annum, significationem sui præbent; in omnibus enim his temporibus insunt ad unumquemque & utilia multa, & hostilia multa: ex utilibus vero sanitas, & augmentum contingit; ex contrariis morbi, & mors. Dies igitur maxime insignes in plurimis sunt primi, & septimi, multum potentes in morbis, & multum in fœtibus; nam plurimi abortus in his diebus fiunt: nominantur autem tales effluxus, non abortus. Verum alii dies intra quadragesimum insignes quidem minus sunt, multi vero judicant. Et subdit *num.* 7. In mensibus eadem, quæ in diebus fiunt, juxta rationem insunt; menses enim mulieribus sanis singulis mensibus apparent, tanquam peculiarem in corporibus vim mensis habeat: unde sane septimi menses his, quæ uterum gestant, fœtus in principium perfectionis constituunt; pueris vero, ubi septem menses a nativitate impleverint, tum alia utilia in corporibus fiunt, tum dentes in eo tempore apparere incipiunt. Eadem ratio est etiam in decretoriis diebus, si quidem fortassis una cum his, quos recensui, conjungere quis velit, historiæ, ac cognitionis gratia referentur. Etenim medicum, qui ægrotorum salutem recte conjectare volet, animadvertere quidem oportet, & contemplari omnes dies, ex paribus vero decimumquartum, & vigesimumoctavum, & quadragesimumsecundum. Hic enim terminus ponitur a quibusdam pro harmoniæ ratione, & integer, ac perfectus numerus; verum ob quam causam, longius fuerit in præsenti exequi. Contemplari autem sic oportet per ternarios, ac quaternarios, ternariis quidem omnibus copulatis, quaternarios autem duobus ad duos connexis. At vero quadragenarii primum in fœtibus judicant; quisquis enim primos quadraginta dies transmiserit, abortus effugit ex omni causa contingentes: plures autem fiunt in primo quadragenario abortus, quam in aliis omnibus; hoc autem tempore præterito, fœtus fortiores sunt, & ipsorum corporis per singula membra discretio fit; & masculorum quidem partes omnes valde conspicuæ fiunt. Fœmellæ vero in hoc tempus carnes apparent, exortus, ac processus solum habentes; similia enim longius tempus in simili sunt, & tardius discernuntur propter consuetudinem, & amicitiam: quanquam alias, cum a matre segregatæ fuerint, filiæ citius, quam filii pubescant, & sapiant, ac senescant, propter corporum imbecillitatem, & victus rationem. Alter quadragenarius est, in quo circa octavum mensem fœtus utero ægrotant; de quibus hic totus sermo institutus est. Tertius est, in quo ubi nascantur pueri etiam male afflicti, si effugerint quadraginta dies, apparent magis robusti, ac sapientes; nam & splendores clarius vident, & strepitum audiunt, quod prius non potuerunt, tanquam incrementum habeat hoc tempus, cum juxta alia, tum juxta sapientiam ex corpore elucescentem. Et subdit *numer.* 10. Quanquam mors etiam per fatum sit forte designata, ut hoc exemplo omnibus sit, quod omnia existentia, quæ naturam ex iisdem habent, transmutationes per tempora venientia habeant. Declaratur autem in singulis, cum alia nascantur, alia corrumpantur. Porro anno finiente multi quidem morbi fiunt, multæ etiam sanitates, juxta temporis rationem ad menses, & ad singulos dies. Septenariis autem annorum cum alia multa insignia corporibus fiunt, tum dentes pueris excidunt, & alii nascuntur. Et in *libr. de Carnibus num.* 20. Vita hominis septem dierum est. Primum enim, postquam genitura in uteros pervenit, in septem diebus habet quæcunque corpus habere debet: & multa ego vidi hoc modo. Deinde modum explicat; postea subdit *numer.* 21. Quod vero vita hominis septem dierum sit, etiam ex hoc manifestum redditur. Si quis in septem diebus nihil edere, aut bibere velit, plerique quidem in ipsis moriuntur. Sunt autem, qui ipsos transmittunt, & tamen moriuntur. Et *num.* 22. Puer septimestri partu natus, pro ratione natus est, & vivit, & rationem talis ha-

bet, ac numerum ad hebdomadas, ac septennarium exactum. Octimestris autem natus, nullus unquam vixit. Novem vero mensium, & decem dierum partus fit, & vivit, & habet ad hebdomadas numerum exactum. Quatuor enim denarii hebdomadum, dies sunt ducenti & octoginta; in denarium autem hebdomadum septuaginta dies incurrunt. Habet autem & septimestris partus tres denarios, sive decadas hebdomadum, & in unaquaque decade septuaginta dies. Tres vero hebdomadum decades ex toto sunt dies ducenti ac decem. Et subdit *num.* 23. Quin & morbi acutissimi sic hominibus fiunt, præteritis diebus hebdomadæ dimidiæ, aut unius, in quibus judicantur, & moriuntur, aut sani fiunt: & tertii generis in undecim diebus, hoc est, una & dimidia hebdomade: & quarti in duabus hebdomadis; & quinti in duodeviginti diebus, hoc est, duabus & dimidia hebdomadis. At vero alii morbi non habent, ut certa sententia pronuntiari possit, quanto tempore homines ab ipsis sani evadant. Ad eundem modum etiam ulcera magna in capite, ac reliquo corpore quarto die inflammari incipiunt, in septem autem inflammatio sedatur, aut etiam quatuor & decem, aut duodeviginti. At subdit tandem *numer.* 24. Est & aliud signum, scilicet, quod vita hominis septem dierum sit. Pueri septem annis præteritis dentes explent. Et in septem annis sunt & ratione, & numero exacte hebdomades trecentæ, ac sexaginta. Necessitatem autem naturæ, quapropter in septem hæc singula dispensentur, ego aliis locis declarabo. Hæc in *lib. de Carnibus*. Atque hinc accepta est sententia illa descripta in *libr.* 2. *Aphor.* 23. quæ ait: Acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur. Et *Aphor.* 24. Septenorum quartus est index: alterius septimanæ octavus principium: est autem & undecimus contemplabilis; ipse enim quartus est alterius septimanæ: rursus vero & decimus septimus; ipse siquidem quartus est a quartodecimo, septimus vero ab undecimo. In hoc vero *Aphorism.* habemus aliam divisionem; nam prima fuit, quod vita hominis dividatur per septem; secunda est, quod septem dividit in duas partes, quarum altera est quartus, quæ cum sit medietas septenarii, indicat, quantum septem facultatis sit habiturum. At de quarto die pluribus in locis mentionem fecit Hippocrates. Verum & de tertio simul in *libr. de Natur. Puer. numer.* 20. cum inquit: Movetur masculus tertio mense, fœmella vero quarto; prius autem movetur masculus, quia fortior. Et in *lib. de Fractur, numer.* 33. Minime tertia, & quarta die omnia vulnera movere oportet; &, ut in summa dicam, etiam omnes specillorum admotiones vitare convenit in his diebus, & alia quoque, quibus vulnera irritantur. In totum enim tertia, & quarta dies in plerisque vulneribus recrudescentias pariunt, & quæ ad inflammationem, ac immunditiam procedunt, & quæ ad febres deveniunt. Et in *libr. de Articulis numer.* 78. Reponere autem oportet eadem die, aut postridie: tertio, ac quarto minime; quarto enim die maxime recrudescere solent. Quibus autem non statim repositi fuerint, in his dictos dies transgredi oportet; quia quod intra decem dies repositum fuerit, omne id continetur. Præterea & in *libr.* 4. *de Morbis*, *num.* 22. legitur: Quin & ulcera, si curentur maxime in his diebus, scilicet imparibus, inflammantur; & rationem reddit, & ait: Venit enim humor ad omnes venas, cum turbatur, easque replet: & ubi ad ulcus pervenit, siquidem non curetur, & pus exitum habeat, expellitur ab humore, qui in turbatione accedit, & ulcus foras expurgatur; si vero curetur, pus exitum non habens, & istic una cum eo, qui accessit, permanens, dolorem inducit, & carnem circa ulcus attollit. Et subdit: Atque hoc modo caliditas ad ulcera pervenit; calescit enim corpus, & ulcera ab humoris commotione; & labor talia efficit. Liberantur autem ulcera ab inflammatione quinta die, & juxta horum dierum rationem, prout etiam ulcera fuerint magna, & tertia, & quinta, & septima, & nona, & undecima. De hoc quoque numero impari sic loquitur in *libr.* 4. *Aphor.* 36. Sudores febricitanti si inceperint, boni & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & decimoquarto, & decimo septimo, & vigesimo primo, & vigesimo septimo, & trigesimo primo, & trigesimo quarto: hi enim sudores judicant morbos; qui vero non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidivam. Sed & in *libr. de Fract.* prædicto *num.* 35. Hanc per vectes commotionem, & extensionem eadem die, aut secunda facere oportet, non autem tertia, minime vero quarta, aut quinta; nam etiamsi non reponas, sed alias molestiam exhibeas in his diebus, inflammationem induxeris: quanto magis, si reponas? Et in *libr.* 2. *de Morbis num.* 14. Dolor caput corripit, & si paullulum moveatur, bilem vomit; quandoque etiam urinam difficulter emittit, ac desipit, & septima die quandoque moritur, & nona quoque, ac undecima, nisi sanguis e naribus, aut auribus proruperit.

Nunc vero quinam sint dies inspiciendi, diximus, & eos maxime, qui sunt impares. Pares vero si quid habeant consideratione dignum, id est; propterea quod, ut dixit Hippocrates, partem continent dimidiam imparium dierum, sicut quatuor dimidium septimanæ unius continet. Sed in *libr.* 1. *de Morb. Popul. sect.* 3. hæc verba leguntur: Quæ paribus diebus exacerbantur, paribus judicantur. Quorum autem exacerbationes in imparibus fiunt, ea in imparibus judicantur. Est autem primus judicatorius, ex circuitibus diebus paribus judicantibus, quartus dies, deinde sextus, octavus, decimus, decimus quartus, decimus octavus, vigesimus, vigesimus quartus, vigesimus octavus, trigesimus, trigesimus

gesimus quartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, & centesimus vigesimus. Ex circuitibus vero in imparibus diebus judicantibus, primus est dies tertius, deinde quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimus, vigesimus primus, vigesimus septimus, & trigesimus primus. At vero nosse expedit, si aliter judicatio fiat extra præscriptos dies, recidivas fore significat, & fuerit sane perniciosa: oportet autem animadvertere, & nosse, in his temporibus judicationes futuras esse ad salutem, aut mortem, aut inclinationes ad melius, aut deterius. Sed in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. contra dicit sic: Interceptio morbi fieri non poterit, nisi in die impari; neque principium fieri poterit, nisi in die pari, itemque mense, & anno pari. Quæ contradictio diligenter consideranda est. Et de die pari sic inquit in *libr.* 3. *de Morb. Popul. sect.* 3. *Ægroto* 10. Exacerbationes, & dolores huic ad finem usque in diebus paribus magis erant. At qui sint dies pares, nondum ab Hippocrate didici; tamen in *libr. Progn. Commentar.* 3. *part.* 3. inquit: Primus impetus, idest circuitus dierum insignium in quarto, vel citius finitur; secundus ad septimum producitur; tertius ad undecimum; quartus ad quartum decimum; quintus ad decimum septimum; sextus ad vigesimum. Hi igitur impetus ex morbis acutissimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur. Et subdit *partic.* 4. Fieri vero non potest, ut horum ullum integris diebus eximie numeretur; non enim annus, ac menses integris numerari diebus natura apti sunt, quoniam, ut exponit Galenus in *Commentar.* annus non trecentorum & sexaginta quinque dierum est tantum, sed quartæ partis diei, & item ad hæc partis cujusdam prope quodammodo centesimæ; unusquisque vero mensis minor est triginta diebus, major vero novem & viginti. Ita etiam Hippocrates septennarium dicit, constatque, ut quaternarius quoque non sit integrorum dierum, sed partem quandam deesse tantum, ut tres septenarii viginti circumscribantur diebus. Deinde subdit Hippocrates *partic.* 5. Postea vero eodem modo, & ea ipsa adjectione, prima circuitio quatuor & triginta dierum, altera quadraginta, tertia sexaginta dierum est. Ex quibus verbis percipitur, quod quamvis numero dies videantur pares, attamen revera non sunt, sed tenent quid imparitatis. Sed tamen neque adhuc habeo, quisnam sit primus dies par; & quomodo par sit; nisi quod legitur in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 16. Humor hic, scilicet, qui tertio die prodire foras debet (atque hic memoria tenendum est illud, quod Hippocrates dixit, hoc est quod cibus in primo die in corpore manet, secundo fæces crassæ per alvum secedunt, tertio humor) si secundo exiret die, non graveolens esset, sed veluti coctus, & urina potui similis, & corpus semper evacuaretur, & per omne tempus homo, ubi ventrem exonerasset, ac minxisset, opus haberet statim potu, ac cibo, si modo validus esse deberet: & si quidem comedisset, bene esset; sin minus, & evacuatus, debilis esset; humor enim in corpore manens, robur exhibet. Hæc ibi leguntur, quæ nobis quodam modo argumento sunt, si postridie humor exeat, & est dies par, debilem evadere hominem. Atque ubi est imbecillitas, ibi est morbi principium. Sed hæc, quæso, videant medici; est etenim admodum arduum negotium, quod fortasse aliqua ex parte explicatur, si causas, quas recenset Hippocrates, dierum criticorum exponamus.

Causæ dierum criticorum, quæ in pluribus descriptæ sunt libris Hippocratis, sunt hæ. Legitur in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 16. Si humor tertio die in corpore permaneat, & alius cibus multus implens accedat, venis calescentibus, ac stantibus, ob humoris turbationem, ac motionem, malum adfert; & hæc est una causarum. Deinde subdit aliam, quæ est concausa, cum inquit: Hyeme minus, & posterius; æstate plus, & prius. Tertiam recitat in *libr. de Septim. Part. numer.* 7. & inquit: Ex paribus vero diebus contemplari oportet decimum quartum, & vigesimum octavum, & quadragesimum secundum; hic enim terminus ponitur a quibusdam pro harmoniæ ratione, & integer, & perfectus numerus. Et idcirco affirmat ex quorundam sententia, proportionem harmonicam hos efficere dies. Quartam vult esse consuetudinem, & amicitiam unius cum alia re; nam subdit in eodem loco: Post quadraginta dies masculorum partes omnes conspicuæ sunt; fœmellæ vero carnes apparent, exortus, atque processus solum habentes; similia enim longius tempus in simili sunt, & tardius discernuntur, propter consuetudinem, & amicitiam. Et *num.* 10. quintam addit, cum ait: Mors per fatum est forte designata. Sextam numerat in *libr. de Carnibus numer.* 24. quæ est: Necessitatem autem naturæ, quapropter in septem hæc singula dispensentur, ego aliis locis declarabo. Sed forte idem fatum esse volunt quidam, ac necessitatem naturæ; quod minime approbo, nisi pro natura intelligatur id, quod cuncta movet, & non movetur. Septimam narrat in *libr. de Natura Pueri num.* 20. & ea est: Movetur mas tertio mense, fœmella quarto, quia mas fortior est; nam a fortiore, & crassiore genitura fit. Octavam habemus in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 22. quæ est morbi magnitudo; inquit enim: Liberantur ulcera ab inflammatione quinta die, & juxta horum dierum rationem, prout etiam ulcera fuerint magna, & tertia, & quinta, & septima, & nona, & undecima. Nona est soliditas, & mollities, quæ citius, ac tardius decernunt, ac magnitudo, & parvitas; nam scriptum est in *libr. de Fractur. numer.* 36. Totus ossis circulus si in quadraginta diebus discesserit, bene discedet; quædam enim ad sexaginta dies perveniunt; nam & rariora ossa citius

citius discedunt, solidiora vero tardius; alia autem minora multo minore temporis spatio, alia aliter. Qua de re concludere possumus causas, ob quas contingit morbos judicari in talibus diebus, alias esse extrinsecas, & universales, quemadmodum aeris mutationem, & quæ in rebus non naturalibus consistunt; alias intra corpus, sicuti est maximum corporis robur, sanguis, vel bilis plurima, complexio calida, vel frigida, habitudo corporis rara, vel densa, vel aliquod membrum molle, vel durum; alias esse præternaturales, veluti est morbus, causa morbi, & symptomata, aut si morbus morbo superveniat. Sed de his diffuse locuti sumus in *Cap.* de *Crisi*.

DIGITI.

Scriptum est in *libr. de Natur. Pueri*, *num.* 15. Progressu temporis ossa fœtus articulati ramificantur, rursus extremitates ossium: quemadmodum arboris extremitates postremum ramos spargunt, sic & in puero digiti manuum, ac pedum disparantur. Sed digiti, ut apparet in *libr. de Loc. in Homine*, *numer.* 12. articulos habent multos, unusquisque tres; unum ad unguem, in medio unguis, & nodosæ prominentiæ; alterum in ipsa nodosa prominentia, qua parte etiam digitos conflectunt; tertium qua parte digitus a manu exoritur. Et in *libr. de Oss. Natur. num.* 1. Digitorum quidem ossa, & articuli simplicia sunt, manus autem, & pedis multa alia, & alio modo coarticulata.

De Fractione digiti indicis scribit Hippocrates in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num.* 28. atque de magno digito, & osse dextræ manus confracto, ut & in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 20. Ibidem quoque scriptum est de magni digiti in pede luxatione. Luxatio articuli digiti cognitu est facilis, quemadmodum apparet in *libr. de Articul. numer.* 24.

Cæterum & digiti præsagium nobis dant; nam legitur in *libr. de Coac. Præn. numer.* 3. Digiti, ac ungues ad corporis gravitatem etiam lividi facti, mortem in propinquo esse significant; si vero penitus nigrescant, minus perniciosi sunt lividis. Et in *libr. Progn. Comment.* 2. *partic.* 8. Si vero præter gravitatem ungues, ac digiti lividi sint, expectanda mors statim est. Et *part.* 9. Si digiti, ac pedes omnino nigrescant, minus perniciosi sunt, quam si liveant. Sed & alia signa consideranda sunt; si enim facile ferre malum appareat, & aliud salubre fuerit signum, morbum verti significat ad abscessum. Et in *libr.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 24. Quibusdam ab initio subtremuli digiti, & labia, ubi loquerentur, itidemque aliæ partes, & proterve lingua citiore, ac volubiliore præditi; his rubor in facie maxime erat: hi ebriosi erant, aut vomitu commode usi, intumescebant.

DISTENTIO.

Cum distentiones, tetani appellati, corripuerint, maxillæ rigent, velut ligna, & os aperire non possunt, & oculi lachrymantur, ac distorquentur, & dorsum riget, & crura contrahere non possunt, similiter neque manus, & facies rubicunda est, & valde dolet, & ubi moriturus est, & potum, & sorbitionem, & pituitam per nares revomit: hic tertia die, aut quinta, aut septima, aut decimaquarta perit; ubi vero has effugerit, sanus evadit. Hæc scripta sunt in *libr.* 3. *de Morbis*, *numer.* 13. quæ indicant, distentionem morbum acutum esse, propterea quod dies, in quibus terminatur, decernunt morbos acutos. Sed & *libr.* 5. *Aphor.* 6. legitur: Quicunque a distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt; si vero has effugerint, sani evadunt. Manifestum quoque fit, distentionem non pati carnosa, nec pinguia, sed tantummodo nervos, ac nerveas partes. Idcirco legitur in *libr. de Fracturis numer.* 35. Si reponenti convulsio accesserit, non multa salutis spes est; commodum autem est, rursus ejicere os a sua sede, si hoc fieri citra molestiam possit; non enim in laxioribus, quam opportunum est, convulsiones, ac distentiones accedunt, sed in his, quæ magis extenta sunt. Sed & in *lib. de Loc. in Homin. numer.* 9. Maxime impetunt nervos distentiones, & alii morbi, a quibus tremor corpus occupat. Distentio quoque, ut ex verbis superioribus percipi possumus, est convulsionis species, quæ totum corpus, vel partem incurvam reddit; & propterea velox fit judicatio, cum natura per longum tolerare non possit laborem.

Causa vero efficiens, atque materialis sunt illæ, quas in *Capite* de *Convulsione* recitavimus; at vero eas memorabimus. Proditum est in *libr.* 5. *Aphorism.* 17. Frigidum convulsiones, distentiones, nigrores, rigores febriles; nam, ut exponit Galenus, immodicum frigidum hæc facit ob nervorum refrigerationem, quæ vel cogit humiditatem, & extinguit calorem naturalem, vel exprimit humiditatem simul cum calore. Quandoque tamen videtur confici convulsio a caliditate, quemadmodum legitur in eodem *libr.* 5. *Aphorism.* 65. Quibus tumores, inquit, in ulceribus apparent, non convelluntur maxime, neque insaniunt: verum his evanescentibus derepente, quibusdam a tergo convulsiones, & distentiones fiunt. Sed in *Commentar.* ait Galenus, & hoc pacto exponit Hippocratis verba: Quibus tumores ulceribus adveniunt, non admodum convelluntur, neque insaniunt: hoc autem indicio est, quod aliqui in ipsis convelluntur, & insaniunt, sed raro hoc patiuntur, quando scilicet magnitudinem effatu dignam, vel malignitatem assumpserint. In *lib.* autem 7. *Aph.* 13. scribit: Ab æstibus fortibus convulsio, aut distentio nervorum, malum: propter nervorum siccitatem, ut exponit Galenus, quæ difficilli-

cillimæ funt. De humore vero, morbum hunc efficiente, hæc fcribuntur in *libr. de Morb. Sacr. n.* 7. Qui vero, fcilicet pueri, mundi funt, & neque ullum ulcus, neque mucus, neque faliva ulla prodit, neque in uteris purgationem fecerunt, talibus periculum imminet, ut ab hoc morbo, fcilicet epilepfia, corripiantur. Si porro ad cor progreffum fecerit defluxus, tremor apprehendit, & anhelationes, & pectora corrumpuntur: aliqui vero etiam incurvi fiunt, cum enim defcenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur fanguis; & alia ibi lege. Et *numer.* 18. Cor convellitur quidem, velut præcordia, & magis etiam; nam ex omni corpore venæ ad ipfum tendunt, & conclufiones habet, ut fentiat, fi quis dolor, aut collectio homini contingat; neceffe eft enim, & dum angitur, inhorrere corpus, ac diftendi. Qui autem diftentione correpti funt, quam falutis fpem habere debeant, antea dictum eft, & nunc dicetur. Legitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. In diftentionibus ante, & retro fientibus, & in tergum folum contingentibus, fi maxillæ folvantur, lethale eft. Et ibidem: In diftentione in dorfum fiente fudare, & corpus diffolvi, & in eadem affectione revomere per nares, aut clamare, aut nugari, fi ab initio vox intercepta fuit, lethale; in pofteriorem enim diem mortem fignificat. Et in *libr.* 4. *de Morb. Popularibus*, *numer.* 26. Quibus in dextris diftentio fubmollis, phrenitici funt, fi non folvatur febre definente. Et in *libr.* 6. *fection.* 1. Diftentiones corporis, & articulorum durities, malum. Et in *lib. de Coac. Prænotionib. num.* 3. Diftentiones ad pedes, & ad lumbos ex menfibus, fuppurationem inducunt; itemque, quæ de alvo vifcofa, graveolentia, cum dolore, prodeunt. Eft & alia diftentio, de qua fcribitur in *lib. de Offic. Med.* ad rem chirurgicam pertinens. Hæc fit maxime, ut fcribitur in eodem *libr. numer.* 11. circa maxima, & craffiffima, ac æqualia, & ubi ambo offa læfa funt; fecundo loco ubi fubjectum, minime ubi fupernum. Si vero magis moderato fiat, detrimentum affert, pueris exceptis.

Curatio autem eft hæc. Legitur in *libr.* 5. *Aphor.* 21. Quandoque in diftentione fine ulceratione, juveni bene carnofo, æftate media, frigidæ aquæ multæ perfufio calorem revocat: calor autem hæc folvit. Et *Aphorifm.* 22. Calidum fuppuratorium rigores, convulfiones, & diftentiones mitigat. Sed in *libr.* 3. *de Morb. num.* 13. Huic catapotia ex pipere, & veratro nigro devoranda dato, & jufculum volucrium pingue calidum: inducendæ funt etiam fortes, ac multæ fternutationes, & fomenta adhibenda; cum autem fomentis non utitur, calefactoria humida, ac pinguia undequaque in veficis, ac utriculis apponantur, maxime tamen ad partes dolentes, & calido oleo, ac fæpe illinatur. Sed lege *Tetanus.*

DOLOR.

Dolor eft propria tactus paffio, impropria vero aliorum fenfuum. Maxime vero fentit cor; nam legitur in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 18. Ex omni corpore venæ ad ipfum, fcilicet cor, tendunt, & conclufiones habet, ut fentiat, fi quis dolor, aut collectio homini contingat; neceffe eft enim, & dum angitur, inhorrere corpus, ac diftendi, & fi quis nimio gaudio perfundatur, idem pati; quapropter cor maxime, & præcordia fentiunt. Hæc Hippocrates, quæ nos docent, particulas noftri corporis, veluti arterias, & alias, quæ tactilia percipiunt, deferre ad cor non objectum, fed id, quod confequitur objectum, hoc eft, voluptatem, vel dolorem. Quæ vero fint objecta prima, quæ fit primum particula accipiens tactibilia, fic explicat in *lib. de Locis in Homin. num.* 51. Dolor & propter frigiditatem fit, & propter caliditatem, & propter valde exuperans, & propter imminutum: hoc eft, dolor fit a defectu, aut a fuperabundantia, five exceffu tangibilis ad fenfum tactus, propterea quod, cum inftrumentum tactus fit in omnibus qualitatibus temperatus, fi ab exceffu, veluti a caliditate immodica capiatur, dolet; itemque fi a defectu, ficut a frigiditate, five a quavis alia qualitate tactibili. Deinde fubdit: In perfrigeratis quidem natura, extra corpus ad cutem, propter calefaciens valde, dolor fit; in calidis vero natura, propter frigidum; & in ficcis natura, fi humectentur; & in humidis natura, fi reficcentur; in fingulis enim, quorum natura permutatur, ac corrumpitur, dolores fiunt. Nec folum primæ illæ qualitates dolorem exhibent, fed fecundæ, quemadmodum gravitas, & levitas, durities, & mollities, fcabrities, raritas, denfitas, acuitas, five fubtilitas, & aliæ, quæ quidem qualitates funt in fpiritibus, flatibus, humiditatibus, partibus fluvidis, & non fluvidis, intra, & extra corpus; & hujufmodi qualitates in talibus fubjectis collocatæ, fi calidæ admodum fint, vel acutæ, fubitos inferunt dolores, & pungentes; fi graves, obtufum, fixum, ac ftabilem; fi duræ, tenfivum. Verum qui exceffus qualitatis dolorem faciat, affirmat in *libr.* 2. *de Morb. num.* 3. cum ait: Hic caput quidem dolet præ nimia ejus calefactione. Et in *lib. de Humid. Vfu*, *num.* 5. Ulcera calida gaudent ex confeffo, quia tegi adfueta funt; merito itaque ex altera gravantur: fic & ipfæ venæ, quia funt in calido; merito etiam ipfe thorax, & ventriculus ipfe a frigido fuperatus molefte fert, & mortem minatur. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 27. Cum non habeat inteftinum humiditatem circa excrementum, intumefcens tranfitus obturat, & dolorem exhibet, & calor occupat. Et *numer.* 16. ejufdem *libr.* Dolet corpus aliquibus totum, aliquibus pars quædam, quæcunque tandem; dolor autem eft velut laffitudo, & delaffati effe fibi videntur, fegnitieque, ac reple-

repletione curantur, donec ad febrem perveniant. Quod vero spiritus dolorem exhibeat, sic videtur in *libr. de Flatib. numer.* 18. ubi legitur: Cum violentia quadam invicem discedunt, & finduntur carnes, fissuram subtercurrit spiritus, ac dolore affligit. Et supra *numer.* 17. Effusione sanguinis facta, venæ spiritu complentur, & ex eo dolor sequitur. Et in *libr. de Morb. Sacro*, *numer.* 8. Aer exiliens per sanguinem sursum, ac deorsum, convulsionem, ac dolorem inducit, ac propterea calcitrat epilepticus. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 16. Cum caro afflicta fuerit, aut convulsa, aut percussa, & plus solito resiccata, percalescit, & dolorem exhibet. Et *num.* 24. ejusdem *libr.* Cum pulmo præ caliditate traxerit de vicinis locis, percalefacit totum corpus, ac dolorem exhibet maxime dorso, ac costis. Et *numer.* 30. ejusdem *libr.* Frigiditatis, & febris, & dolorum principium hoc habet. Cum sanguis, qui est in venis, perfrigeratus fuerit a pituita, transmutatur, & convellitur acervatim in alias alia parte, & tremit: tandem omnia perfrigerantur, & moritur. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 37. Convulsio facit dolorem. Quod autem humores dolorem efficiant, lege in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 45. ubi ait: Sanguis cum morbum facit, dolorem exhibet; pituita autem gravitatem utplurimum. Et in eodem *libr. numer.* 14. In articulis labor, & dolor fit, ubi a carne humiditas fluxerit vitiosa. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 6. Derepente dolor occupat caput, & statim vox intercipitur, ac sui impotens fit: patitur hæc, cum atra bilis ipsi in capite commota fluxerit. Et *numer.* 7. Cum caries facta fuerit in osse, dolor ex osse corripit: hæc patitur is, cui in secunda ossis lamina pituita superveniens resiccata fuerit. Et *numer.* 17. Si venæ circa cerebrum sanguinem superevomuerint, ac cerebrum calefecerint, febris emergit fortis, & dolor ad tempora, & sinciput, ac posteriorem capitis partem. Et *numer.* 18. hæc eadem repetit. Et in *libr.* 4. *de Morbis*, *numer.* 17. Si cibi in ventriculo maneant, & dum premuntur a plenitudine venæ, calor, ac dolor corpori accesserit. Et *num.* 22. Pus exitum non habens, & isthic una cum eo, scilicet humore, qui accessit, permanens, dolorem inducit, & carnem circa ulcus attollit. Et *numer.* 25. Cum homines laborarint, quibus sane maxime sanguinis afflictio contigerit, illic firmatur, & calescit, & ex hoc dolor oboritur. Et in *libr. de Intern. Affectionib. numer.* 54. Consistit dolor multo tempore in inguinibus, simulque coxendicibus, acutus, & æstuosus: fit & a bile, & a pituita; fit item a sanguine dolor consimilis, veluti ab omnibus morbis. At vero ex his causis, quæ dolores efficiunt, a nobis recitatis palam quoque fit, quo modo & dolores fiant. Sed hunc præsertim inter cæteros lege, qui descriptus est in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 27. cujus verba sunt: Dolores cum accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque, atque admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ quæ influunt; quapropter corrupto sanguine, nequeuntibusque spiritibus naturales pertransire meatus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, si jam ad cor, vel hepar, vel in venam pervenerint.

Prænotiones, quæ ad dolores pertinent, has recensebimus, ac primo illud animadvertendum est, quod scribitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 2. Dolores fortissimos quo modo dignoverit quis conspicatus, fuga, tolerantiæ, experientiæ, timiditates indicant. Legitur in *libr.* 2. *Aphor.* 6. Quicunque dolentes parte aliqua corporis, omnino dolores non sentiunt, iis mens ægrotat. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 33. Sed si cui etiam pars quædam doluerit, priusquam ægrotet, ibi firmatur morbus. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 46. Si duo dolores simul eveniant, non in eodem tamen loco, vehementior alterum obscurat. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 11. Quibus sunt dolores intestinorum, & circa umbilicum, labores, & lumborum angor, qui non solvatur neque a purgante medicamento, neque aliter, in hydropem siccam firmatur. Et in eodem *libr. Aphorism.* 18. Dolores supra septum transversum, quicunque purgatione egent, medicamento quod per superiora purget, indigere significant; quicunque autem infra, per inferiora. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 5. Dolores & in lateribus, & in pectoris, & in aliis partibus num valde differant, perdiscendum est. Et in eodem *libr. Aphorism.* 7. Dolores, & tumores, qui in ventre fiunt sublimes, leviores; non sublimes, vehementiores.

Curatio vero dolorum hæc sit. Si in splenem dolor acutus incumbat, per fungos crustas octo inurito; & ubicunque alius dolor incubuerit, urito. Sic enim statim sanus erit, ut legitur in *libr. de Intern. Affectionib. numer.* 20. Sed in eodem *libr. num.* 30. In dolore hepatis acuto ovi gallinacei cocti liquorem terito, succi solani dimidiam heminam affundito, & aquæ mulsæ dimidiam semiheminæ partem ammisceto, diluito, ac bibenda dato, & sedabunt dolorem: alia vero ibi lege. Et in *libr.* 5. *de Morb. Popularib. numer.* 23. Doloribus circa lumbos, & crura, & coxam, ex laboribus obortis, aquæ marinæ, & aceti calidum fomentum confert, ita ut vel aspergas, vel spongiam his imbutam adhibeas. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 22. Calidum suppuratorium dolorem sedat. Et *Aphorism.* 25. Plurima frigida aqua large effusa levat, & extenuat, & solvit dolorem articulorum sine ulcere; nam modicus torpor dolorem solvit. Sed in eodem *libr.* 5. *Aphorism.* 20. Ulceribus frigidum mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit.

DOR-

DORMIRE.

Quemadmodum ex natura, & in consuetudine est, interdiu vigilandum, noctu dormiendum est; si contra commutetur, pejus est: minime vero offendetur, si quis dormiat prima luce ad tertiam diei partem; qui vero ab hoc tempore somnus est, deterior est. Hæc leguntur in *libr. Progn. Comm.* 2. *partic.* 11. Verum subdit *numer.* 12. Pessimum est, si neque interdiu, neque noctu dormiat; dolor enim, ac labor ab eo indítio significatur, aut delirium. Et in *Comment.* 1. ejusdem *lib. part.* 18. Exitiosum est, si hianti dormiat ore. Et hæc in morbis acutis. At vero in *lib. de Dentit. num.* 2. legitur: Qui, scilicet pueri, bene dormiunt, & habitiores sunt, multum alimentum adsumunt, idque adjacet non sufficienter distributum. At lege *Somnus*.

DORSUM.

Dorso multæ eveniunt affectiones, dolor nempe, tabes, quæ dorsalis dicitur, convulsio, estque dorsum ruptum, ex dorso pleuritis, dorsalisque morbus. Præterea ex dorso plures accipimus prænotiones. At primum de dolore agamus. Legitur in *lib.* 1. *de Morb. numer.* 10. Qui dolorem aliquem habent vel in pectore, vel in dorso, habent ex his, quæ in corpore insunt, a bile, & pituita; ab externis vero, ab aere insito calori immixto; sed & a laboribus, ac vulneribus. Et *num.* 23. Loci circa dorsum ab affixo ad latus humore pituitæ, ac bilis percalescunt, & quandoque dolorem locis infra latus exhibent. Et *numer.* 24. Peripneumonia fit, cum commota, ac calefacta pituita, ac bile, pulmo præ caliditate traxerit in se ipsum de vicinis locis ad ea, quæ jam sunt in ipso; & percalefacit quidem totum corpus, ac dolorem exhibet, maxime autem dorso, & costis, & humeris, ac spinæ; nimirum ab his in se ipsum attrahens plurimam humiditatem, & superficcantur hæ partes, & nimium calescunt. Dolores porro dorsi hæc nobis prænuntiant. Legitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Dolores fortes colli, ac dorsi convulsiones efficiunt. Et infra: In dorsi, ac pectoris dolore mictio cruenta suppressa, perniciosa est dolorose. Et infra *num.* 3. in principio: Ex dorsi dolore ægritudinis principia difficilia sunt. De doloris vero curatione scriptum est in *libr. de Ossium Natura num.* 12. hoc modo: Oportet, venæ sectiones in doloribus in dorso, ac in coxendicibus a poplitibus facere, & a malleolis forinsecus. Tabes præterea dorsalis a medulla fit: signa, ac curationem vide in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 49. Item de pectore, & dorso convulso lege *numer.* 52. Verum *numer.* 60. ejusdem *libr.* de dorso rupto, ac pectore scribuntur signa, & curationes. Itidemque in *libr. de Intern. Affect. numer.* 9. descriptæ sunt causæ, signa, ac curationes. Describitur quoque pleuritis ex dorso in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 21. ibi sunt signa, & curatio. Fit etiam morbus dorsalis, cujus notæ, & curatio legitur in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 54. Uritur quandoque in dorso, pro erysipelate pulmonis curando, ut in eodem *libr. numer.* 53. legitur. Habentur tandem ex dorso hæc prognostica. Legitur in *libr.* 2. *Prorrh. Commentar.* 2. *partic.* 43. Ex dorso horrores frequentes, celeriter translabentes, molesti. Et in *lib. de Coac. Prænot. numer.* 1. Ex dorso rigores molestiores sunt. Et infra: Convulsoriæ videntur colli, ac dorsi perfrigerationes, immo totius corporis.

DULCE.

Dulcia fiunt omnia a calore; nam scriptum est in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. numer.* 18. Quod tenuissimum, ac levissimum in aqua est, hoc relinquitur, ac dulcescit, dum a sole uritur, ac coquitur; fiunt autem & alia omnia, quæ coquuntur, semper dulcia. De dulci vero alimento nutritur fœtus in utero; quoniam, ait Hippocrates in *libr. de Natur. Puer. numer.* 40. trahit quod dulcissimum est in sanguine, ad se ipsum. Sed in *lib.* 2. *de Diæt. n.* 33. Dulcia, pinguia, ac oleosa replent, quia ex modica mole multum diffunduntur.

DURITIES.

Duræ fauces dicuntur asperæ, & alvi duræ, idest dura excernunt, ut apparet in *libr.* 3. *Aphor.* 5. Durum hepar, idest durities, quæ sclerosis, sive tumor prædurus dicitur, aut inflammatio, ut in *lib.* 6. *Aph.* 42. Vesica dura, & dolens, idest phlegmonosa, & inflammata, ut in *Comment.* 2. *Progn. part.* 71. Vacillationes mentis cum voce clangosa, linguæque convulsiones cum tremore, & voces ipsæ obtremiscentes, mentis indicant alienationem: hoc est, ut exponit Galenus, universis his induratis, perniciosum propter immoderatam siccitatem, quæ in cerebro facta est. Hæc in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 1. *part.* 19. Verum in eodem *libr.* 1. *Prorrh. Comment.* 2. *part.* 45. Refrigeratio cum duritie signum malum, idest corpora frigida, & dura. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 6. Durities circa ventrem cum dolore, in febribus cum horrore, cibos aversantibus, alvo parum ad purgationem humectata, non suppurantur.

DYSENTERIA.

Legitur in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 19. Ubi corpore calefacto, purgatio acris fiat, tunc & intestinum raditur, & exulceratur, & sanguinolenta egeruntur; hoc autem dysenteria a mala intestinorum affectione appellatur, morbus gravis, & periculosus. Signa scribuntur in *libr. de Affectionib. numer.* 24. & ea sunt: Dysenteria cum habuerit, dolor adest per totum ventrem, & tormen, & egerit bilem, ac pituitam, & sanguinem combustum. Et subdit: Morbus hic fit, ubi bilis, & pituita in venas, & alvum incubuerint: ægrotat quidem sanguis, & corruptus secedit; ægrotat autem & intestinum, & raditur, & exul-

exulceratur: fit autem hic morbus longus, & laboriosus, ac lethalis; & si quidem, robusto adhuc corpore, curetur, spes est fugæ; si vero colliquato jam, & ventre omnino exulcerato, nulla vitæ spes superest. Ex quibus verbis habemus tum causas materiales dysenteriæ, tum signa quædam indicantia, ac prognostica.

Nunc videndum est, quibus contingat. Legitur in *libr.* 5. *Aphor.* 65. Quibus tumores in ulceribus apparent, non convelluntur maxime, neque insaniunt; verum his evanescentibus derepente, quibusdam a tergo convulsiones, & distentiones fiunt; quibusdam autem insania, vel dolor lateris acutus, vel suppuratio, vel difficultas intestinorum, si tumores sunt rubicundi. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 2. Ex dysenteria magis laborat, quisquis sane etiam e tenesmo vexatur. Et in *libr.* 2. *Prædict.* & in *lib.* 3. *Aphorism.* 30. Dysenteriæ ætatem constantem agentibus accidunt. Et in eodem *lib. Aphor.* 11. Dysenteriæ fiunt maxime mulieribus, & viris natura humidioribus, si hyems sicca, & aquilonia fuerit, ver autem pluviosum. Et *Aphor.* 12. Post hyemem australem, & pluviosam mulieribus fiunt, pituita a cerebro defluente propter naturæ humiditatem. Sic etiam in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, numer.* 27. Cæterum dysenteriæ viris, & mulieribus quando familiares sint, lege in eodem *libr. numer.* 25. & 26. Et *numer.* 11. ejusdem *libr.* Æstate dysenteriæ multæ, ac alvi profluvia incidunt in occidentalibus ab aquis lacustribus, & palustribus. Et *numer.* 4. Dysenteriæ fiunt viris in civitatibus meridionalibus frequentes. Et in *libr.* 1. *de Morb. Pop. sect.* 2. recitat, dysenterias factas esse in constitutione frigida, & humida. Et in eadem *sect.* 2. ejusdem *lib.* populares commemorat dysenterias. Et in *libr. de Articulis numer.* 81. Expectare oportet, ut tales per tempus a dysenteria corripiantur; nam in plerisque denigrescentibus dysenteria accedit, & in sanguinis eruptionibus ex ulceribus: accedit autem judicatis jam denigrationibus, ac sanguinis eruptione, & procedit large, & vehementi impetu, sed non ad multos dies durat, neque lethalis est; neque enim valde cibum aversantur tales, neque alias vasa vacua facere conducit. Et in *libr. de Nat. Human. numer.* 13. Cum ver est calidum, & humidum, signum est, quod homines vere, & æstate maxime dysenteriis corripiuntur, & sanguis ex naribus fluit.

At vero quæ dysenteriam futuram significent, proditum est sic in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 6. Dysenteriam, & fortassis etiam lumborum dolorem significat egestio pituitosa acuta, cum oris ventriculi dolore. Et in *libr.* 1. *de Morb. Popul. sect.* 2. Ad dysenteriam ex sanguinis eruptione transitus. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. In dysenteriam desinit pulsus, ac dolor in febribus secundum venam, quæ in collo est. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 71. Dysenteria ab alvi profluvio supervenit. Sed, ut legitur in eodem *libr. Aphorism.* 72. a difficultate intestinorum lævitas intestinorum supervenit; Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 3. Ad dysenteriam tenesmus accedit.

Quæ autem sint prognostica, quæ a dysenteria capiuntur, videndum est. Scriptum est in *libr.* 4. *Aphor.* 26. A difficultate intestinorum habito si veluti carunculæ exeant, lethale est. Et in eodem *libr. Aph.* 24. Difficultas intestinorum si ab atra bile incœperit, lethalis est. Et in *lib.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 8. In dysenteriis longis cibi fastidia, mala tum alias, tum si insuper febrierint. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 3. In longis difficultatibus intestinorum cibi fastidium, malum, & cum febre pejus. Et in eodem *libr. Aph.* 43. Quicunque lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, his, superveniente longa difficultate intestinorum, aut aqua intercus, aut lævitas intestinorum advenit, & moriuntur. Et in *libr. de Coacis Pranot. numer.* 3. Quibus ex dysenteria acuta, humor ad purulentiam devenit, his quod superstat, valde album, & multum erit. Et subdit: Dysentericæ, subrubræ, limosæ, largæ egestiones alvi, in flammeis valde rubicundis coloribus solutæ, insaniæ timorem inducunt. Et ibidem supra: Dysentericis vomitus biliosus in principio, malus est. Et supra: Dysenteria intempestive suppressa, abscessum in costis, aut visceribus, aut in articulis facit. Ac postea: Dysenteria non longa splenicis commoda est, longa vero mala; desinente enim, si hydropes, aut intestinorum lævitates fiunt, lethale est. Et in *lib.* 6. *Aph.* 48. Lienosis dysenteria si successerit, bonum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 5. A furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum. Et in *libr.* 2. *Prædict. num.* 30. Dysenteriæ si quidem cum febre invaserint, aut variis alvi egestionibus, aut cum hepatis inflammatione, aut præcordii, aut ventris, aut quæ dolorosæ fuerint, aut cibos intercipiunt, sitimque inducunt, hæ omnes malæ sunt. Et qui sane plurima horum malorum habuerit, citissime peribit; cui vero paucissima talium affuerint, huic plurimæ spes sunt. Moriuntur autem ex hoc morbo maxime pueri quinquennes, & seniores adhuc decennes, reliquæ vero ætates minus. At quæ dysenteriæ commodæ sunt, hæ mala hæc non inducunt; verum, sanguine, & ramentis egestis, desiverunt septima die, aut decimaquarta, aut vigesima, aut quadragesima, aut intra hæc tempora: hujusmodi enim egestiones etiam eos, qui prius sunt in corporibus, morbos sanant, antiquiores quidem diutiore tempore, recentiores autem in paucis diebus submovere possunt; nam & quæ uterum gestant, etiam ipsæ evadunt superstites magis ad partum, & ex partu, & fœtus conservant, sanguine & ramentis egestis, etiam per multos menses, nisi dolor ipsis affuerit, aut aliud quoddam malum signum ex his, quæ in dysenteriis scripsi, accesserit; si vero aliquod illorum apparuerit, & fœtui

tui perniciem significat, & prægnanti periculum, si non post foetus effugium, & secundæ exsolutionem ipsa dysenteria eadem die, aut post modicum tempus desinat. Sed in eodem *lib. num.* 15. sanant podagras optime dysenteriæ, si successerint.

Dicit porro Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 22. Mulieri menses septem annis non prodierunt: facta est dysenterica, & non tenesmo tentata. Et in *libr.* 7. *num.* 49. Epicharmi uxori ante partum dysenteria, dolor, alvi egestiones subcruentæ mucosæ: ubi peperisset, statim sana erat. Et *numer.* 3. ejusdem *libr.* Eratolai filius circa æquinoctium autumnale dysentericus fiebat, & febris tenebat: egestiones alvi erant biliosæ, tenues, multæ, & moderate subcruentæ: dolor ventris vehemens; ubi serum, & lac bibisset, silice candefacta immissa, dolores, & subcruentæ egestiones moderatiores fiebant, sed biliosæ comitabantur; & sæpe ad exonerandum alvum surgebat, sed minore dolore: cætera ibi lege. Et in *lib.* 5. *de Morb. Pop. num.* 15. Dysenteria arripiebat ipsum, quam ubi effugisset, omnia edebat, donec totus intumuit, & erupit ipsi pus deorsum, & ventris profluvio mortuus est.

Sed curationem aggrediamur. Scribitur in *libr. de Affectionib. numer.* 24. Hujus ubi purgaveris caput, pharmaco in potu exhibito, quod sursum pituitam purgat, & alvum lacte cocto clueris, reliquum corpus curato; & si febre caruerit, pinguibus, & dulcibus, ac liquidis semper ea, quæ insunt, ex alvo subducito; & multa calida partes sub umbilico lavato, si dolor affuerit; potus autem, sorbitiones, ac cibos exhibeto, veluti scriptum est in medicamentario libro. Et *numer.* 26. ejusdem *libr.* Dysenteria, & lienteria, ac diarrhoea, sive profluvium ventris, consimiles sunt; & oportet ipsos sic sanare, ut defluxum a capite, & superiore ventre intercipias, aut avertas; morbi enim natura hinc est. Aliam vero curationem lege in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 19. Verum in *Adjectis libr.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 7. ad dysenteriam curandam plura scribuntur. Sed illud notandum est, quod scribitur in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Ac. num.* 54. Dysenteria sedata abscessum, aut tumorem aliquem faciet, si non ad febres, aut sudores, & urinas crassas, & albas, & valde perspicuas, aut ad tertianam, aut ad varicem, aut ad testem, aut ad crura, aut ad coxam dolor decubuerit.

DYSURIA, idest URINÆ difficultas. Lege. URINA.

COMMENTARII IV. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS V. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

EBRIUS.

Egitur in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 8. Si homo ebrius factus fuerit, sudabit magis, quam antea, & difficulter spirabit, & ipse se ipso gravior erit, ac humidior; sed & lætior erit, si non caput ipsi affligatur. Hæc sunt signa ebrietatis. Et in *libr.* 3. *de Morb. num.* 8. Si ex ebrietate capitis dolor acutus statim vocem interceperit, ita affectus septima die moritur; minus tamen ex ebrietate, quam alias. Nam si eadem die, aut postera, aut tertia vocem edat, sanus evadit: curationem vero ibi lege. Et in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 22. sic legitur: Si quis ex ebrietate voce privetur, & statim sane ipsum etiam febris corripiat, sanus fit; si vero non corripiat, tertia die moritur. Si itaque in ita affectum incideris, ibi lege, quo pacto is curandus sit. Sic legitur in *libr.* 5. *Aphor.* 5. Si ebrius quispiam repente obmutuerit, convulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut ubi ad horam pervenerit, qua solvuntur crapulæ, vocem recuperet. Sic in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 3. *partic.* 29. inquirit, a quonam sit orta convulsio temulento, cui ossis temporalis trajectio facta fuerit, & sanguinis eruptio. At vero inebriari semel, atque iterum confert his, qui horrent ex gymnasiis, & cum se exuunt, donec decertent; ut legitur in *lib.* 3. *de Diæt. num.* 29. & 30.

EDULIA.

Edulia plus de sicca parte in se habentia siccant, & calefaciunt; quæ vero humidæ partis plus habent, ea omnia calefacientia humectant, & alvum magis movent. Et horum recentia majorem, quam alia fortitudinem habent; ac cruda alunt, & ructus cient: propterea quod, quæ ignem coquere oportebat, ea venter transigit, debilior, quam quæ ingesta sunt, existens. Dulcia, & acria, & salsa, & amara, & austera, & carnosa calefacere solent, item quæ sicca sunt, & quæ humida. Hæc in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 33. & 34. At si plura cupis, lege *Cibus*.

EFFOEMINATIO.

Effœminatio, idest mollities carnis legitur in *lib.* 5. *Aphor.* 16. Et effœminantur hominibus carnes cruris, in *libr. de Artic. num.* 58. Et excarne, & emusculatum, ac effœminatum, & tenuius fit totum crus, *numer.* 57.

EGESTIO.

Legitur in *libr. de Coac. Præn. num.* 6. Alvi egestio optima est mollis, cohærens, ac compacta, subfulva, non valde graveolens, prodiens hora consueta, copia pro ratione ciborum ingestorum; spissa autem fiat ad judicationem. Commodum est, & lumbricos rotundos exire simul, ubi ad judicationem tendit. In acutis spumosa, circumbiliosa alvi egestio, mala: mala item valde alba. Adhuc vero pejor est, quæ farinæ, ac sterquilinii speciem refert. Sopor in his malus est, & cruenta egestio, & vasorum vacuatio præter rationem. Alvi interceptio, parva, nigra, velut caprarum stercora ad necessitatem coacta emittens, nasus in his erumpens, malum. Viscosa, meraca, aut alba alvi egestio, mala est. Mala est abunde multum fermentata, subpituitosa. Prava item ex compactis quibusdam innatantibus, subsidentia sublivida, purulenta, cum biliosa. Sanguinem splendidum egerere, malum est tum alias, tum si quis dolor affuerit. Spumosa, circumbiliosa alvi egestio, mala est: sed & morbum regium ex talibus incurrunt. In bilio-

biliosis alvi egestionibus spumosa florulentia, mala est, maxime ei, cui lumbi doluerint, & mente motus fuerit; num autem his dolores? Tenuis spumosa alvi egestio, aquosam cum virore pallidam habens subsidentiam, mala est. Mala etiam purulenta; & nigra cruenta, mala cum febre, & alias: & varia, abunde bile colorata egestio, mala est, tantoque deterior, quanto colore magis horrenda est, præterquam in medicamentorum usu. In hoc enim periculo vacat, si non copia excedat: & tenuis, mollis egestio in febre, mala est. Mala quoque sicca, friabilis, decolor, tum alias, tum si alvum humectet. Nigris vero antea egressis, occidit. Liquida alvi egestio, & acervatim, & paullatim fiens, mala est; altera enim vigilias, altera exsolutionem facere poterit. Liquida subtenuis alvi egestio perfrigescens, non sine febre, mala est. Rigores in his vesicam, & ventrem corripiunt. Aquosa vero valde, non desinens, in acutis, mala: & magis, si etiam sitim non habuerit. Valde rubicunda egestio in alvi profluvio, mala est. Mala quoque valde cum virore pallida, aut alba, aut spumosa, aut aquosa; & parva, & viscosa, & levis, & cum virore subpallida, mala est. Et soporosis torpefactis liquida egestio, pessima est. Lethale autem & alvum sanguine manare, multa grumosa egestione, itemque alba, ac liquida, cum ventre in tumorem elevato. Egestio alvi nigra veluti sanguis, & cum febre, & sine febre, mala est. Malæ item omnes variæ, abunde ex bile coloratæ. Egestiones desinentes in spumosas meracas, omnes quidem exacerbant, convulsos autem etiam valde. Ex talibus abscessus juxta aurem emergunt. At quæ valde liquidæ fiunt, & rursus compactæ, meracæ, stercoraceæ egestiones longitudinem morbi significant. Valde rubicunda in febre, delirium. Alba stercoracea morbo regio difficilis est, itemque liquida, quæ seposita ruborem capit. In sanguinis eruptionibus viscosa egestio nigris variegata, maligna est, maxime autem valde albidis. Valde alba egestio in febre, non bene judicat. Alvus turbulenta parvis frequentibus ad egerendum progressibus, maxillas intendit, solvit etiam rubores in facie fientes. Stercoracea cum contentione egestio alvi afflictionem significat. Pituitosa vero acute cum oris ventriculi dolore, dysenteriam, fortassis autem & lumborum dolorem. Talibus alvi circumtensio ad necessitatem liquida demittens, citius restitans, habet quid convulsorium; insuper rigere his perniciosum est. Quibus nigra per alvum prodeunt, frigidum sudorem excludunt. Quibus alvus ab initio turbatur, urinæ vero paucæ sunt, & progressu temporis alvus quidem siccatur, urina vero tenuis redundat, his abscessus ad articulos fiunt. Progressus ad egerendum paullatim fientes, horrores, ac rigorem inducunt: & quibus prava fit egestio, difficillimum est quartanis incipientibus. Frequentes ad egerendum progressus paullatim fientes, pauca stercoracea subviscosa habentes, cum præcordii, & lateris dolore, morbum regium denotant; num his suppressis hi cum virore pallidi fiunt? arbitror autem, & hos sanguinem effundere. At dolores in lumbis, in his sanguinem fundentibus, sanguinem egerunt splendidum. Cum sopore, & capitis dolore, calescere insuper, perniciosum est. Viscosæ, biliosæ, magis abscessum juxta aurem faciunt. Quicunque tumores alvo humecta elevantur, cum doloribus, malum. Alvo vero suppressa, & nulla alia re novata cito rumpuntur, & malignius est: vomitiones in his malæ, ac ferinæ. Quibus & flammeis & valde rubicundis solutis, graveolens, larga subrubra fit, hi ne insaniant, timor est. Corpus squallidum alvum male affectam significat: in his valde rubicundæ, instar purulentæ carunculæ, egestiones maxime prodeunt. Ad alvum biliosam mollem stercoracea egerentem, ardores comparentes, tumorem juxta aurem faciunt. Biliosas egestiones surditas sedat, & surditatem sedat biliosa alvi egestio. Pustulæ serpiginosæ supra inguina, ad laterum mollitudinem, & pubem fientes, alvum male affectam significant. Exsolutio dolorem solvens alvum maxime humectat. Juxta sedem dolorosæ suppurationes alvum turbant. Lethales egestiones sunt, pinguis, nigra, livida cum graveolentia, & biliosa habens in se simile quiddam ciceri, aut fabis fresis, aut veluti floridos sanguinis grumos, & quæ odore similis est egestioni infantium, & varia eademque diuturna, talis autem fuerit cruenta, ramentosa, biliosa, nigra, prassina, & simul, & permutatis vicibus. Lethalis quoque omnis est, quæ sensum ægri fugiens est. Qui potum difficulter deglutiunt spiritu tussiente, eructatio subtracta intro revoluta dolorem ventris significat. Malæ sunt etiam egestiones valde rubræ, æruginosæ in quartanis. Et tales sanguinis fluxiones soporosæ sunt; ex his convulsione moriuntur, nigris antea egressis. Exsolutiones alvi repentinæ præter rationem, in diuturnitate temporis consumptis, una cum vocis tremula interceptione, perniciose habent. Tenues nigrorum egestiones horrificæ, meliores talibus sunt. Tales prosunt maxime in ætate ante vigorem. Prurigionosæ affectiones omnibus nigrorum egestionem significant, & vomitum grumosum. Et tremulæ affectiones cum morsu, ac capitis dolore nigras egestiones significant. Ante tales vomitus prodit; & ubi vomuerunt, multæ tales insuper detrahuntur. Quibus in alvi turbatione exacerbatur morbus, citra judicationem nigra inferne prodeunt. Ex alvo diutine affecta, vomentibus, biliosis, cibum fastidientibus, sudor multus cum impotentia repentina occidit. In medicamentorum usu, in defluxione, tenuis abunde sanguis eliquescens, malum est. Durities circa ventrem cum dolore, in febribus cum horrore, cibos aversantibus, alvo parum ad purgationem humectata, non suppurantur. Una cum febre alvus turbata sal-

fugi-

ſuginoſo modo; ſoporoſos, torpidos non valde comitatur. Ex alvo liquida laſſatos, caput dolentes, ſiticuloſos, vigilantes, valde rubicunda egeſtione ſolutos, timor eſt ad inſaniam deventuros eſſe, ſi difficulter ſpiraverint. Ad hoc ubi quis cum virore palleſcit, bene ſpirare noxium non eſt, alvo inſuper probe egerente. Aduſtæ egeſtiones contentionem habentes, alvum male affectam ſignificant. Bilioſis alvus turbata, parva frequenter egerens, diſtendentia cum paucis mucoſis, dolorem circa tenue inteſtinum hæc faciunt, & urinam non facile prodeuntem, ex talibus ad hydropem deſinunt. Linguæ tremulæ quibuſdam alvi eruptionis futuræ ſignum ſunt. Quibus ardor fit, & ad egreſſas egeſtiones alvi inſuper exſudant, his febris exacerbatur. Ex alvis liquidis perfrigeratio, cum ſudore, mala. Ex alvis liquidis, ſanguis de gingivis defluens, lethalis eſt. Alvi egeſtio pura ſuperveniens ſolvit febrem acutam, cum ſudore. At de egeſtionibus, quæ in pluribus libris narrantur, hæc dicta ſufficiant collecta, & in *libr. de Coac. Prænot.* citato deſcripta.

ELATERIUM.

Scribitur in *libr. de Morbis num.* 11. Poſtquam remiſerit morbus, ſcilicet angina, & jam cibos guſtarit, elaterio recenti purgato, ne in aliud malum incidat. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 40. In morbo regio quodam, fomento adhibito, elaterium dato. Et alibi: A ventris turbatione, aut a tuſſi, ſi cancer fiat, os amareſcit; dato autem elaterium bibendum bis, aut ter, ſi non balbus fuerit.

ELEMENTUM.

Elementorum ſecretio quo pacto fiat ab Hippocrate, lege in *libr. de Carnib. numer.* 1. Et *numer.* 2. quo modo ex elementis turbatis, & permixtis ſingulæ corporis partes ſint creatæ; & primo de ſimilarium generatione, & temperamento.

ELUCESCENTIÆ, ideſt EPILEPSIA. Lege EPILEPSIA.

ENGASTRIMYTHI.

Engaſtrimythi, quaſi ex ventre loquentes, lege in *lib.* 5. *de Morb. Popularib. num.* 25.

EPIGLOTTIS.

Epiglottidis, quæ hederæ folio aſſimilatur, officium; in *libr. de Cord. numer.* 2. Et *in libr.* 4. *de Morb. num.* 32.

EPILEPSIA.

Epilepſia latine appellatur morbus comitialis, & morbus ſacer. Eſt convulſio omnium corporis partium non perpetua, ſed quæ ex temporum accidit intervallis, cum mentis, ac ſenſuum oblæſione. Cauſam hujus morbi recenſet Hippocrates in *libr. de Morb. Sacro numer.* 7. & inquit: Qui pueri mundi ſunt, & neque ulcus ullum in caput erupit, neque mucus, neque ſaliva ulla prodit, neque in uteris purgationem fecerunt, talibus periculum imminet, ſi pituitoſi ſunt, ut ab Epilepſia corripiantur. Et infra: Defluit autem pituita a cerebro, quæ ſi a viis excluſa fuerit, quas diximus, & in venas defluxum fecerit, mutus fit, & ſuffocatur, & ſpuma ex ore effluit, & dentes conſtringuntur, & manus convelluntur, & oculi diſtorquentur, & nihil ſapiunt, aliquibus etiam ſtercus inferne ſecedit. Et *numer.* 8. Mutus eſt, cum pituita derepente in venas delapſa, aerem excluſerit, & non admiſerit, neque in cerebrum, neque in venas cavas, neque in ventriculos, ſed occuparit reſpirationem. Et ſubdit: Quare ubi fuerit excluſus a venis aer præ pituita, eumque non ſuſceperint, mutum, ac deſipientem hominem reddunt; nam qui ad venas pervenit aer, confert ad ventriculos ingreſſus, & ad cerebrum; atque ſic ſapientiam, & motum membris exhibet. At vero manus impotentes fiunt, ac convelluntur, ſanguine quieſcente, & dum non diffunditur, velut ſolebat. Oculi quoque diſtorquentur, aere a venis excluſo, & commoventur. Spuma vero ex ore prodit ex pulmone; cum enim ſpiritus non ingrediatur in ipſum, ſpumeſcit, & ebullit velut moriens. Stercus vero ſubdit, dum violenter ſuffocatur; ſuffocatur autem, hepate & ventre ſurſum ad ſeptum tranſverſum irruentibus, & ſtomacho ventris concluſo. Irruunt autem, cum tantum ſpiritus in os non ingreditur, quantum ſolebat. Calcitrat autem pedibus, cum aer in membris concluſus fuerit, & foras penetrare non poterit præ pituita, verum exiliens per ſanguinem ſurſum, ac deorſum, convulſionem, ac dolorem inducit, & propterea ſane calcitrat. Porro omnia hæc perpetitur, cum pituita frigida defluxerit in ſanguinem calidum exiſtentem: perfrigerat enim, & ſiſtit ſanguinem. Et ſi quidem fluxus multus fuerit, ac craſſus, ſtatim occidit, dominatur enim ſanguini per frigus, ipſumque congelat. Si vero paucior fuerit, in præſens quidem dominatur, obturans reſpirationem; deinde temporis progreſſu, cum diſperſus fuerit per venas, & ammixtus ſanguini, multo exiſtenti, ac calido, ſi ſic ſuperatus fuerit, venæ aerem ſuſcipiunt, atque ita ægri reſipiſcunt. Hæc in *libro de Morb. Sacro;* & idcirco apparet, cerebrum in cauſa eſſe hujuſce morbi. Verum in *libr. de Flat. numer.* 21. & 22. de cauſa epilepſiæ, de modo, deque ſymptomatibus ſic loquitur: Dico, & ſacrum morbum tum fieri, cum plurimus ſpiritus per omne corpus univerſo ſanguini fuerit permixtus; tum enim multæ oppilationes fiunt multifariam per omnes venas; cumque in craſſiores, & pleniores ſanguine venas aer prodierit, progreſſuſque diutius maneat, prohibet ſanguinis curſum, atque alio quidem loco conſiſtit, alio lentius penetrat, alicubi autem citius. Qua ſane inæqualitate tranſitus ſanguinis per corpus facta, omnigenæ inæqua-

qualitates per omne corpus contingunt; omne enim corpus undiquaque contrahitur, ac turbatur, nimirum corpore partes suas ad tumultum, ac conturbationem sanguinis subministrante: continguntque ex sanguinis perversione, totius omnino corporis subversiones. Eo enim, quo corripiuntur a morbo, tempore neque sentiunt quicquam, neque audiunt, quæ dicuntur, neque vident, quæ fiunt, neque ullos aliquos dolores percipiunt; sic namque aer conturbatus sanguinem turbavit, & conspurcavit: spumaque etiam per os illis excurrit, neque id ab re est; nam per jugulares venas aer transiens, penetrat quidem ipse, adducit autem simul secum, quod tenuissimum est in sanguine: id ipsum, cum humidum sit, multa permixtione albescit; tenues enim membranas purus permeans aer pellucet: quapropter & albæ spumæ omnes apparent. In *libr.* vero 2. *Prædictor. num.* 11. declarat, epilepsiam fieri quandoque a nativitate, & ait: Qui hos morbos congenitos habet, is ægre ab ipsis liberari potest. Sic & in *libr. de Morb. Pop. numer.* 5. De modo autem, ac de causa scribitur quoque in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 27. hoc modo: Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque, atque admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ quæ influunt; quapropter corrupto sanguine, nequeuntibus spiritibus naturales pertransire meatus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, si jam ad cor, vel hepar, vel in venam pervenerint: hinc epilepsiæ, & paraplexiæ, si continentes locos fluxiones invaserint, atque spiritibus exire nequeuntibus, exaruerint. Causis autem epilepsiæ enarratis, addamus illam, quæ scripta est in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 26. & ea est: Anecheti filio hæc contigerunt: hyeme in balneo, dum ungeretur ad ignem, calefactus est, & statim in convulsiones comitiales incidit: quid postea factum sit, ibi lege. Hæ igitur sunt causæ: & quot ipsæ sunt, tot epilepsiæ species describere possumus.

Causas vero adjuvant anni tempora, constitutiones, ætates, complexiones, & alia. Anni tempora eo adjuvant, propterea quod legitur in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. Vere furores, & atræ biles, & morbi comitiales. Et *Aphorism.* 22. Autumno, & plurimi æstivi morbi fiunt, morbi comitiales, furores, atræ biles. Et in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 12. Senibus hyems infestissima est. Et subdit: Senex idem hoc patitur, ac sic a morbo sacro apprehenditur: periculum multum est, ut & vere patiantur idem hoc, si caput fuerit insolatum; minime autem æstate, non enim fiunt repentinæ mutationes. Et *num.* 15. Cæterum in mutationibus ventorum propterea morbo sacro corripi censeo, maxime quidem austrinis, postea vero aquilonaribus, deinde etiam reliquis ventis: hi autem sunt, qui fortissimi ex ipsis existunt, & inter se tum statione, tum viribus contrariissimi. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 16. In pluviarum multitudine magna ex parte fiunt febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales, & attoniti. In ætatibus vero fit quandoque epilepsia, quemadmodum senibus, de quibus antea dictum est. Sed in *libr.* 3. *Aphorism.* 29. Juvenibus sanguinis sputiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis. Verum in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 13. ait: Postquam viginti anni præterierint, non amplius hic morbus corripit, præterquam paucos, aut nullum, nisi ex puero connutritus fuerit. Venæ enim plenæ sunt, & cerebrum compactum est, & adstrictum, quare non defluit in venas; si vero defluxerit, sanguinem non superat multum, ac calidum existentem. In quo vero a puero augmentum cepit, ac connutritus est, in eo per consuetudinem facit, ut in mutationibus ventorum patiatur, & ut plurimum morbo sacro corripiatur, præcipue australi, ac humida aeris constitutione. Et liberatio difficulter contingit; cerebrum enim humidius, quam ex natura fit, & præ pituita inundat, ut defluxiones quidem frequentiores fiant: non autem amplius possibile sit pituitam excerni, neque cerebrum resiccari, sed perrigatur, & humidum existit. Et subdit: Cum ætatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis est; cerebrum enim eroditur a pituita, ac colliquatur. Id vero, quod colliquatur, aqua fit, & foris cerebrum ambit, & circumalluit; & propterea frequentius, & facilius a morbo hoc corripiuntur. Propterea vero diuturnus est morbus, quia id, quod influit venis, tenue est præ multitudine, & statim superatur a sanguine, ac calescit. Quæ vero complexiones inclinationem habeant ad hunc morbum, dicitur in *libr. de Morb. Sacr. num.* 7. Hoc est: Morbus ipse fit in pituitosis, in biliosis vero non: incipit autem fieri in fœtu adhuc in utero existente; purgatur enim, & florescit cerebrum, veluti etiam aliæ partes priusquam gignantur. Et in *libr.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 8. Atrabiliarii comitiali morbo corripi plerunque solent, & vicissim comitiales fieri solent atrabiliarii. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 16. hæc mirum in modum descripta de morbo comitiali legas, velim. Ex his, qui a sacro morbo corripiuntur, difficillime quidem liberantur hi, quibus a puero contigit morbus, & simul ad virilem ætatem pervenit. Deinde hi, quibus corpore in vigore ætatis constituto factus est, & fuerit a viginti quinque annis usque ad annum quadragesimum quintum. Post hos autem, quibus factus fuerit morbus, nullam significationem præbens, ex qua corporis parte initium sumat. At quibus ex capite initium capere videtur aut a latere, aut a manu, aut pede, facilius curatur. Verum differunt etiam hæc morbi genera. Qui enim a capite initium sumunt, ex his gravissimi sunt; deinde, qui a latere. Qui vero a manibus, ac pedibus, maxime

sana-

ſanari poſſunt. Cæterum horum curam aggredi oportet medicum, qui medendi modum novit, ſi homines fuerint juvenes, & laboris amantes, niſi mens mali aliquid habuerit, aut quis ſtupore attonito ſideratus fuerit; nam hæ atrabiliariæ mentis emotiones non ſunt conducibiles. Alii vero, qui ad infernas partes convertuntur abſceſſus, boni ſunt; longe vero optimi & hic ſunt, qui ſunt ſanguinolentiſſimi. Quicunque vero ſenes apprehendi incipiunt, maxime moriuntur; & ſi non pereant, ſtatim, celerrimeque per ſe liberantur, a medicis autem minime opem ferunt. At quibus pueris oculi repente diſtorti fuerunt, aut majus quoddam malum perpeſſi ſunt, aut tubercula ſub cervicem oborta ſunt, aut vocem graciliorem adepti ſunt, aut tuſſes ſiccæ diuturnæ adhærent, aut majoribus factis dolor procedit ad ventrem, & non exturbatur, aut in lateribus diſtortiones habent, aut venas craſſas circa ventrem varicoſas, aut omentum deſcendit, aut teſtis magnus factus eſt, aut manus tenuis, & impotens, aut pes, aut tibia tota clauda facta eſt, citra aliam cauſam; his omnibus morbum antea factum fuiſſe, ſcire oportet, præ his univerſis. Et plurimi, qui pueros educant, ſi interrogentur, confitebuntur; quoſdam vero etiam res latet, negantque ſe ſcire, quicquam tale factum eſſe. Et in *libr. de Morb. Sacr. numero 9.* Quicunque pueri parvi hoc morbo corripiuntur, ut plurimum moriuntur, ſi multus fluxus contingat, iſque humidus exiſtat. Venæ enim tenues exiſtentes, pituitam præ craſſitudine, ac multitudine ſuſcipere non poſſunt, ſed perfrigeratur, & congelatur ſanguis, & ſic moriuntur. Si vero modica exiſtens pituita in utraſque venas defluxum fecerit, aut in alterius partis, ſupervivunt, nota ex morbo impreſſa relicta; aut enim os convellitur, aut oculus, aut cervix, aut manus, ubicunque ſane vena pituita repleta ſuperata fuerit, & gracilis reddita. Hanc itaque venam neceſſe eſt debiliorem eſſe, & hanc corporis partem læſam defectuoſiorem. Verum ad longius tempus plerumque prodeſt; non enim amplius morbo apprehenditur, ſi ſemel notam impreſſam ſuſceperit. Quapropter neceſſario etiam reliquæ venæ affliguntur, ac partim ſimul gracileſcunt, ut aerem quidem ſuſcipiant, pituitæ autem defluxus non amplius ſimiliter illabatur. Debiliora tamen ſimiliter membra eſſe veriſimile eſt, venis afflictis. Quibuſcunque autem imperfectis, & valde modica pituita defluxerit, & ea in dextras partes, hi citra notæ impreſſionem ſupervivunt, verum periculum eſt, ne morbus connutriatur, ac ſimul augeſcat, ſi non his, quæ commoda ſunt, curetur. Seniores autem non occidit, ſi accedat, neque diſtorquet; nam & venæ ſunt cavæ, & ſanguine calido refertæ, unde pituita ſuperatur. At antiquiſſimos occidit, aut leviter ſideratos facit, quia venæ ſunt evacuatæ, & ſanguis modicus, ac tenuis, & aquoſus. Cætera ibi lege. In *lib.* 1. autem *Prorrh. Commentar. 3. particul. 39.* Qui ſtatis certiſque temporibus ſanguinem profundunt, ſiticuloſi hi, difficiles, & exſoluti, ſi non profuderint, epileptici moriuntur. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 5. Comitiali morbo laborantibus urinæ tenues & crudæ præter morem, ſine repletione, morbi invaſionem ſignificant, tum alias, tum ſi quis dolor, aut convulſio in ſummum humerum, aut collum, aut dorſum incidat, aut torpor corporis fiat, aut turbulentum inſomnium viderit. Et *numer.* 3. Comitialis morbi affectiones hydropicis accedentes, pernicioſæ ſunt, & inter ſe ſigna prava ſunt, & alvos humectant. Qui vero liberentur, de his mentionem facit Hippocrates in *lib. 6. de Morb. Popular. ſection.* vel *Commentar.* 1. *partic.* 5. cujus verba ſunt: Eluceſcentiæ, id eſt, ut exponit Galenus, epilepſiæ infantium una cum pubertate quandoque habent mutationes: cætera ibi lege. Et in *lib. de Flatib. numer.* 23. Liberantur aliquando, huic morbo obnoxii, maxime accedente hyeme; quo modo autem id fiat, dicam: & tu ibi lege, quæ dicit. Et in *lib.* 5. *Aphoriſm.* 7. Quibuſcunque morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt; quibuſcunque autem vigeſimoquinto anno, commoriuntur. Et in *lib.* 2. *Aphoriſm.* 45. Quicunque juvenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur. At vero hic *Aphoriſmus* prænuntiat quid futurum ſit, & curationem docet, de qua cum pauca commemoret Hippocrates, & nos quoque pauca dicemus. Legitur in *libr. de Victus Ratione in Morbis Acut. Commentar. 4. partic.* 28. Talibus ſane prius adhibitis fomentis, venam confeſtim ab initio ſecare oportet, cum nondum fixa ſint omnia, quæ contriſtant tum ſpiritus, tum fluxiones; facilius enim remediis patent. Et hæc de epilepſia dicta ſint, & ſi quæ deſiderentur ad hanc partem neceſſaria, legendus eſt *liber de Morbo Sacro*.

EQUUS, & EQUITATIO.

Equinæ carnes aſininis ſunt leviores, ut legitur in *libr. 2. de Diæt. numer.* 16. At vero quo modo equitatio continua Scythis ſterilitatem inducat, lege in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 52. Et ibidem *numero* 50. ab equitatione dolores articulorum diuturni. Et in *libr. 6. de Morbis Popularibus ſection.* 7. Qui equitaverunt, aut amplius iter fecerunt, aut alios labores cruribus perfecerunt, his ad lumbos, aut crura impotentiæ reſolutoriæ obortæ ſunt, & ad femora, ac tibias laſſitudo, ac dolor. Verum, ſi vis, de quodam ex equo lapſo lege in *libro 4. de Morbis Popularibus*, *numero* 12.

ERE-

ERECTIO.

Erectum sedere velle malum est in acutis, pessimum autem peripneumonicis, ac pleuriticis; sic scribitur in *libr. Progn. num.* 4. Et erectæ cervicis spiratio quibus puellis uterum gestantibus contingit, his mammæ suppurantur, & menses apparere in principio, malum est; ut scriptum est in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. circa finem, ubi quoque sic legitur, sed supra: Erectæ cervicis spirationes facit hydrops. Erecte titubans, obambulans multo tempore, lege in *lib.* 3. *de Morbis Popularib. sect.* 3. *Ægroto decimo tertio.*

ERINACEUS.

Erinaceorum ova, & locustarum humor, & musculi, & ursæ, ac cancri, magis quidem fluviatiles, sed & marini, alvum movent, & urinam cient, ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 19. Et ibidem *numer.* 16. Erinaceorum terrestrium carnes humidiores sunt, ac urinam cient.

ERUCA, & ERVUM.

Eruca easdem habet facultates, quas sinapi; ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 25. Ervum vero alvum sistit, & robustum est, & crassefacit, & explet, & boni coloris hominem facit; ut in eodem *libr. num.* 14. legitur. Sed in *libr.* 2. *de Morbis Popularib. sect.* 4. His, qui ervo vescuntur, genua dolent.

ERUCTATIO.

Eructuatio oculorum fluxionibus conducit, ut legitur in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 2. Et eructationes post cibos, & potus a spiritu, ut in *libr. de Flatib. numer.* 9. scriptum est. Sed lege *Ructus*.

ERYSIPELAS.

Erysipelas ignis sacer dicitur, cujus causas, & modum, quo fiat, narrabimus. Legitur in *lib.* 1. *de Morbis, num.* 13. Erysipelas in pulmone fit, ubi pulmo fuerit nimium resiccatus, id quod contingit ab ardore, & a febribus, & a labore, ac intemperie; & hæ sunt causæ. Modus vero sequitur: Et cum superresiccatus fuerit, plurimum sanguinis in se ipsum trahit, maxime quidem & plurimum ex magnis venis. Hæ enim ipsi vicinissimæ sunt, ac ipsi incumbunt. Trahit etiam ex aliis venis, & tenuissimum, ac debilissimum trahit. Postquam autem traxit, febris fit acuta, & tussis sicca. Fit erysipelas in facie, de quo scribitur hoc prognosticum in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 2. Erysipelatis quidem signum in facie futuri sunt rubores circa aurem ex prægresso dolore in febribus fientes. Erysipelatis autem in utero signa, & curationem lege in *libr. de Natur. Muliebr. numer.* 12. & in *lib.* 2. *de Morb. Mulierum, num.* 58. Prognostica vero talia sunt. Legitur in *libr.* 5. *Aphorism.* 43. Si mulieris gravidæ in utero sit erysipelas, lethale. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 19. In ossis denudatione erysipelas, malum. Et *Aphorism.* 20. Ab erysipelate putredo, aut suppuratio, malum. Et in *lib.* 6. *Aphorism.* 25. Erysipelas ab exterioribus verti ad interiora, non est bonum; ab interioribus autem ad exteriora, bonum. Curationem autem habes suis in locis. Sed scriptum est in *libr.* 5. *Aphorism.* 23. Erysipelas non ulceratum juvat frigidum. Et in *lib. de Ulcerib. num.* 7. Ubi periculum est, ignem sacrum in ulceribus oboriturum esse, isatidis folia trita, cruda, cum lini semine, imponito; aut lini semen, solani, aut isatidis succo subactum, imponito. Et in *lib.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 58. In erysipelate uteri lac asininum bibendum dare oportet, ac purgare; si vero sic non solvatur, ventrem mollibus frigefactoriis perfrigerare, & subdititiis non molestis, & levibus paullatim purgare, itemque vomere: commodum est sambuci folia sumere cocta cum origano, aut thymo, aut ruta; si vero febris dimiserit, etiam vinum, & cibos dulces dato. Et in *libr. de Nat. Muliebr. numer.* 12. Mercurialem edat, & sambucum; & neque salsa, neque pinguia, neque acria, velut est origanum, aut thymus, aut ruta. At plura lege de curatione erysipelatis in pulmone in *libr.* 2. *de Morbis, numer.* 53. & in *libr. de Intern. Affectionibus, numero* 8.

EVACUATIO.

Evacuatio sanat morbos, quicunque ex repletione fiunt, ut apparet in *lib.* 2. *Aph.* 22. & contra quicunque ex evacuatione, repletio. Et evacuatione opus est, si cibum non capienti sudor multus ex somno citra manifestam causam fiat, ut scriptum est in *libr.* 4. *Aphorism.* 41. Et evacuatione opus est, si quis cibum non assumens, non corroboratur, ut patet in *libr.* 2. *Aphor.* 8. Verum ab evacuatione fit convulsio, ut in *lib.* 6. *Aphorism.* 39. Et evacuationes ad extremum ducentes, periculosæ sunt, ut in *lib.* 1. *Aphorism.* 3. Et evacuare, aut replere, aut calefacere, aut frigefacere, aut omnino quomodocunque corpus movere multum, & repente, periculosum est, quia omnis multitudo naturæ contraria est, ut in *libr.* 2. *Aphorism.* 51. Et ab evacuatione detentus, tenuis existens, & derepente subsidens, moritur, ut in *libr. de Loc. in Homine, numer.* 44. At lege *Purgatio*, & *Pharmaca*.

EUNUCHI.

Eunuchi propter genituræ transitum, qui per testes est ablatus, non coeunt, ut scriptum est in *libr. de Genitur. numer.* 3. Eunuchi ante pubertatem facti, neque in mento, neque in pube pilos producunt, quod via genituræ non facta cuticulam non rarefacit per totam superficiem, ut apparet in *libr. de Natura Pueri, numer.* 18. Eunuchi calvi non fiunt, quod vehementem motum non faciunt, neque pituita cum coitu calefacta pilorum radices exurit, ut in eodem *libr. numer.* 19. Et Eunuchi non laborant

rant

rant podagra, neque calvi fiunt, ut in *libr. 6. Aphorism.* 28. Et Eunuchi plurimi Scytharum, & quomodo fiant, legitur in *libr. de Aere, Aquis, & Locis num.* 49. Et in eodem *libr. numer.* 51. ait, Eunuchorum affectionem divinitus Scythis non contingere, neque aliis affectionibus diviniorem esse existimandam. Et Eunuchus ex venatione, & discursu hydropicus factus, ut in *libr. 7. de Morb. Popularib. num.* 58.

EXACERBATIO.

Ait Hippocrates in *lib. 6. de Morb. Pop. sect.* 1. Exacerbationes circa initia, & in omni morbo considera, quale est ad vesperam exacerbari, & annus ad vesperam, & ascarides. Et dixit in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 6. Exacerbant omnes quidem, convulsos autem etiam valde, egestiones desinentes in spumosas meracas. Et narrat in *libr. 4. Aphorism.* 30. Quibus exacerbationes fiunt, quacunque tandem hora febris dimiserit, si postridie eadem qua antea hora corripuerit, difficulter judicant. Et in *libr. 1. Prorrh. Commentar. 2. partic.* 15. Dejectiones in spumosas, sincerasque desinentes exacerbant, idest indicant, ut exponit Galenus, morbum exacerbandum. Et *part.* 44. Qui cum fastidio, & sine vomitu exacerbantur, male habent, idest, ut placet Galeno, fastidiosi fiunt. Et in *Comment. 3. part.* 9. Nocte magis exacerbantes &c. in comatosas quandoque finiuntur convulsiones. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. Qui melius habuerunt, si postridie exacerbentur, malum est. Si tertia die cohibiti, quarta exacerbentur, malum est. Num & tales exacerbationes phreniticæ sunt? Hæc habemus prognostica. At lege *Accessio.*

EXANGUES PARTES.

Exanguium partium robustissimæ sunt cerebrum, & medulla, ut legitur in *lib. 2. de Diæt. num.* 21.

EXCANDESCENTIA.

Excandescentiæ utilitatem vide in *libr. 2. de Morb. Popular. sect.* 4. ubi ait Hippocrates: Diligentia adhibenda est, ut excandescentia inducatur, & coloris reparandi, & sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia. Et in *libr. 6. de Morb. Popul. sect.* 5. Excandescentia retrahit cor & pulmonem in se ipsa, & ad caput calida & humida; lætitia vero relaxat cor.

EXCESSUS.

Dixit Hippocrates in *libr. 1. de Diæt. num.* 3. Excessus in utram tandem partem contingat, prænotio primum adinvenienda. Et ait in *libr. 3. de Diæta numer.* 5. Excessus in exercitiis vitandus.

EXERCITATIO.

Exercitationum, sive laborum alii sunt naturales, alii violenti. Naturales sunt labores visus, auditus, vocis, curarum. Violenti sunt deambulationes, quæ fiunt aut a cœna, aut mane: fiunt etiam post exercitia; & cursus sive longi, ac curvi sensim facti, sive in veste, sive recti revertentes, & equestres indefiniti, sive circulares; & concussiones, & commotiones, & allevationes, & lucta; & fricatio, & volutatio in pulvere, & micatio per summas manus, & follis, & manuum ad rythmum motus, & spiritus detentio, & exercitia in pulvere, & oleo, & frictio ex oleo & aqua. De his vero omnibus lege in *libr. 2. de Diæt. numer.* 39. usque ad 44. ibique comperies earum facultates: item in *libr. de Salubr. Diæt.* & in *libr. de Intern. Affection.* Hæc brevitatis causa omisimus.

EXCREATIO.

Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, & cruentæ, & graveolentes, & biliosæ, omnes malæ sunt; at probe secedentes, bonæ, & per alvum, & per vesicam: & ubi sane quid secedens constiterit non purgatum, malum; ut legitur in *libr. 4. Aphorism.* 47. Et ait in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Cum excreatione violenta lumborum dolor in ventriculi os dolente, habet quid convulsorium. Verum lege *Screatio*, & *Sputum*.

EXCREMENTUM, & EXCRETIO.

Excrementa alimentorum quantitati respondent, ut scriptum est in *lib. 4. de Morbis numer.* 16. Et dixit in *lib. 2. Prædict. num.* 9. Excrementa otiosorum ab æquali ciborum copia procedunt plurima. Et in *libr. 4. de Morbis numer.* 16. Excrementum graveolens fit, si humores ultra consuetum tempus in ventre moram traxerint. Et ait in *libr. 2. Prædictor. numer.* 32. Excretionem subtus erumpentem desituram esse prædicendum, cum tangenti ventrem manu nullus motus occurrerit, & in fine egestionis flatus penetrarit. Excretiones considerare oportet, ubi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore nascuntur. Si enim biliosæ fuerint, corpus simul ægrotat; si vero similes sanis fuerint, tutum est corpus nutrire, ut legitur in *libr. 2. Aphorism.* 15.

EXSOLUTIO.

Ait Hippocrates in *libr. 2. Aphorism.* 36. Exsolvuntur cito, sana habentes corpora, dum medicamentis purgantur; itemque qui pravo cibo utuntur. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Exsolvuntur disperati, quibus urina clandestine ad pudendum allabitur. Et *numer.* 6. Exsolutio dolorem solvens, alvum valde humectat. Et ibidem: Exsolutionem facere poterit alvi egestio liquida, paullatim fiens. Fit etiam exsolutio ex tuberculi introrsum ruptione, ut legitur in *libr. 7. Aphorism.* 8. Verum in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. legitur: Cum exsolutione vocis interceptiones, pessimæ. Et *numer.* 3. circa finem: Exsolutiones torpefactoriæ difficiles quidem ex partibus contingunt, & mentem emoventes, non tamen perniciosæ; sed & mensium copiam præsignificant. Et *num.* 6. Exsolutiones alvi repentinæ præter rationem in diuturnitate temporis consum-

ſumptis, una cum vocis tremula interceptione, perniciose habent. Et *num.* 1. ejuſdem *libr.* Exſoluti, cum capitis dolore, ex rigore, in periculo verſantur. Et in *lib.* 2. *Aphoriſm.* 41. Qui frequenter, ac fortiter, abſque cauſa manifeſta, exſolvuntur, derepente moriuntur. Ubi Galenus ait: Non omnes, qui exſolvuntur, derepente moriuntur; ſed neceſſe eſt, ut ſæpius hoc patiantur, deinde ut fortiter, tertio ut ſine cauſa manifeſta.

EXTENSIO.

Extenſionum multi ſunt modi, de quibus lege in *libr. de Fract. numer.* 16. Atque in eodem *libr. numer.* 32. vide, quænam extenſio ſit juſta per machinamenta. Sed extenſione facta, quomodo deligandum ſit, apparet ibidem *numer.* 5. Extenſiones vero gibboſorum in ſcalis impoſtoribus potius, quam medicis ſunt in uſu, ut legitur in *libr. de Artic. numer.* 39.

EXTENUATIONES.

Extenuationes ad extremum non ſunt ducendæ, periculoſum enim eſt; ſed qualis natura eſt ejus, qui perferre debet, ad hoc ducere convenit. Sic legitur in *lib.* 1. *Aphoriſm.* 3.

EXTREMÆ PARTES.

Legitur in *libr.* 7. *Aphoriſm.* 1. In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Et *Aphor.* 26. In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum. Et in *libr. Progn. Comment.* 2. *partic.* 4. Si caput, manus, ac pedes frigidi ſunt, ſcilicet in morbis acutis, ventre, coſtiſque calentibus, malum. Hinc patet, quænam ſint partes extremæ, de quibus lege *Corpus*.

EXSUDARE. Lege *Sudor*.

COMMENTARII V. FINIS.

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS VI. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

FABA.

Fabæ alunt, alvum sistunt, ac inflant. Inflant, quia meatus aliud insuper accedens alimentum non suscipiunt. Hæc in *lib.* 2. *de Diæt. num.* 8.

FACIES.

Cum primum medicus ad ægrotum accedit, inspiciat faciem; nam indicia, quæ in facie existunt, in primis apparent, & vim obtinent maximam. Et propterea legitur in *libr. Prognostic. numer.* 2. Considerare porro hoc modo convenit in morbis acutis, primum quidem faciem ægroti, an similis sit his, quæ in sanis sunt; maxime vero an ipsa sibi ipsi. Ita enim optima fuerit. Si vero maxime contraria simili fuerit, horrendissima est. Et propterea facies bona in magnis morbis, bonum, ut legitur in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 2. Verum faciei considerantur partes, ex quibus conflatur, & color. Notas faciei in morbis acutis, desumptas a partibus ipsius, quæ malum significent, lege in *libr. Progn. Comment.* 1. *part.* 6. 7. & 8. atque in aliis usque ad 13. Sed in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. scribitur: Faciei corruptio est lethalis, verum minus, si propter vigilias, aut famen, aut alvi exturbationem fiat; & hæc quoque lege in *lib. Prognost.* loco citato. Facies præterea, quæ ex tumida humiliatur, & vox debilior, ac levior fiens, spiritus rarior, ac levior, remissionem in sequentem diem significat. Hæc in *libr. de Coac. Præn. numer.* 2. ubi quoque, sed infra, & hæc sunt: Quibus facies sana, præcordia non mollia, non liberantur citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut convulsionem, aut coxendicum dolorem. Et in *libr. de Dieb. Judicat. numer.* 2. Circa faciem partes graciles, & venarum tranquillitas, bonum. Et in *libr.* 2. *de Morbis Pop. sect.* 5. Si febre tenente, partes circa faciem graciles fuerint in die impari, sequenti die solvetur. Et in *libr.* 2. *Præd. numer.* 42. Distortiones in facie, si nulli alii corporis parti communicent, cito sedantur, aut sua sponte, aut ad necessitatem coactæ: reliqui vero syderati fiunt. De colore vero hæc prognostica sumuntur. In *libr. Prognost. numer.* 2. scribitur: Faciei totius color alteratus, malum signum. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 14. Faciem decolorem habent, & ubi comederint, paullo post eructant acida, & acor in nares proserpit: his corpora pura non sunt, & plus est, quod de carne colliquatur præ labore, quam quod depurgatur præ circuitu. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 2. Faciei bonus color, & torvitas in morbo acuto, malum. Et in *libr.* 2. *Prædict. num.* 6. Faciei bonus color, & vehemens torvitas, malum. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 2. Circa faciem color bonus, & sudores, non febrientibus, stercora vetusta subesse significat, aut victus rationem inordinatam. Et *numer.* 3. ejusdem *libr.* Facie flores habente, & alvo liquidiore, suppurationes circa pulmonem habent.

FÆX.

Fæx vini combusta; in *libr. de Natur. Muliebr. numer.* 29.

FAMES.

Fames aliquando sanat, aliquando occidit, ut legitur in *libr. de Veteri Med. numer.* 15. Sed in *libr.* 2. *Aphorism.* 4. Non fames, non satietas, neque aliud quidquam, bonum, quod naturæ modum excedat. Et ait in *lib.* 7. *Aphorism.* 59. Corporibus, humidas carnes habentibus, famem inducere oportet; fames enim corpora siccat. Sed ubi fa-

mes,

mes, non oportet laborare, ut legitur in *lib.* 2. *Aphor.* 16. Et ait in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 17. Famem minus ferunt biliosi supernis partibus; pituitosi contra. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 21. Famem vini potus solvit. Et in *libr. de Flatib. numer.* 2. Statim, ubi fames molestat, morbus fit; quicquid enim homini molestiam adfert, ac tristitiam, hoc morbus vocatur: quod ergo est famis remedium? hoc scilicet, quod famem sedat, id autem facit cibus.

FARINA.

Farinæ cum melle, & oleo coctæ, aut assatæ, omnes æstuosæ sunt, & ructum cient, ut scribitur in *libr.* 2. *de Diæt. numero* 11. Et ibidem supra: Farinæ in lacte datæ magis per alvum secedunt, quam quæ in aqua, propter serum, & maxime inter alvum moventia numerantur. Et ibidem supra: Farina pura in aqua pota frigefacit, & lotura pollinis tritici.

FATUITAS.

Fatuos ex morbo regio voce destitui, verum sentientes esse, contingit. Mala est autem ex morbo regio fatuitas, ut in *libr.* 1. *Prorrhetic. numer.* 4. apparet. Et *num.* 12. ejusdem *libr.* Fatuitatem inducentes, affectiones ardentes. Sed lege *Delirium*, *Desipientia*, & *Phrenitis*. Fatuum fit cor, ex fatuitate torpedo, ex torpedine delirium; sic legitur in *libr. de Virg. Morbis numer.* 2. Hinc videmus, quomodo ex corde delirium accedat, & quæ sit inter fatuitatem, & delirium differentia, & quid ipsa sit, *libr.* 1. *Prorrhetic. Commentar* 2. *partic.* 60.

FAUCES.

Fauces varias sustinent affectiones, quemadmodum fluxiones, inflammationes, sonitus, dolores, exasperationes, exulcerationes, irritamenta, gracilitates, carcinoma, tumores, strangulationes. De fluxionibus in fauces delabentibus scribitur in *libr. de Veter. Med. numer.* 33. ex quibus, ait, raucedines fieri, anginas, erysipelata, peripneumonias: omnes hæ primum quidem salsæ, & humidæ, & acres descendunt, & in talibus morbi firmantur. Ubi vero crassiores, & maturiores factæ fuerint, & ab omni acrimonia liberatæ, tunc jam & febres, & alia hominem lædentia solvuntur. Faucium, & gingivarum inflammatio, & curatio describitur in *libr. de Affectionib. numer.* 4. A pituita talis fit inflammatio. Porro in faucibus sonitus frequentes, cum salivæ sputatione, convulsorii, ut in *libr.* 1. *Prorrhet. numer.* 15. apparet. Fauces præterea ubi ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, ut legitur in *libr.* 2. *Aphorism.* 15. excretiones inspicere oportet. Nam si biliosæ fuerint, corpus una ægrotat; si vero similes sanis, tutum est corpus nutrire. Et hoc præceptum in omnibus faucium affectionibus est observandum. Et fauces dolorosæ, graciles, cum ægre tolerabili molestia, strangulatoriæ, perniciosæ acute, ut legitur in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 11. & in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. Loci circa fauces in acutis morbis dolorosi, graciles, parvi, suffocatorii, quando hiarit æger, ut os claudere, & aperire facile non possit, mentis emotionem portendunt; & ex talibus phrenitici fiunt, & perniciose affecti. Et hoc in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 2. apparet. Præterea, juxta fauces graciles, dolores parvi in acutis, in gracili ubi hiarit, non facile os contrahente, mentem emovent, ut scribitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Et ibidem supra: Circa fauces dolores fortes, tumores circa aurem, & convulsiones efficiunt. Et in eodem *libr. numer.* 2. supra: In faucibus dolores strangulatorii, a capitis dolore originem trahentes, convulsorii sunt. Fauces præterea exasperat aquilo, ut in *libr.* 3. *Aphorism.* 5. Fauces exasperatæ parum, si augeatur dolor, difficile, ut legitur in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 15. Fauces modice exasperatæ, & alvus vanis conatibus nitens, frontis dolores, ægri palpando contrectantes, dolorosi; quæ ex his augescunt, difficilia sunt; & hoc in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. In faucibus exasperatis somnus multus, &c. vide in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 15. De faucibus vero, sanguine impletis, legitur in *lib.* 2. *Prædict. numer.* 27. At vero fauces exulceratæ in febre, cum alio signo ex his, quæ difficilia sunt, periculosæ sunt, ut proditum est in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Ulcera vero circa fauces proserpentia, graviora, & magis acuta, ut plurimum spirandi difficultatem inducunt, ut scribitur in *libr. de Dentition. numer.* 3. Sed faucium exulceratio, exasperatio, & inflammatio a pituita aliis humoribus permixta, ut scriptum est in *libr. de Flatib. numer.* 16. Irritamenta quibus circa fauces sunt, his, ut apparet in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. tumores circa aurem leniter erumpunt. Carcinoma cui in faucibus ustum est, sanus evasit a nobis; sic scribitur in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 55. De tumore legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 34. Si a febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente supervenerit, lethale. Videtur, ut ait Galenus in *Comment.* Hippocrates nominare fauces spatium illud laxius, quod inter gulam, & guttur præjacet. Verum in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. section.* 2. Quæ circa fauces ad alterutram partem repentia processerunt, exulcerata non sunt, ad sinistram transiverunt, ad splenem dolor venit citra judicationem.

FAVUS.

Favus fit a pituita, ut legitur in *libr. de Affectionib. numer.* 35. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 18. Ut plurimum fit viris.

FEBRIS.

Febris sæpe ab Hippocrate appellatur calor, & ignis, qui calor non est naturalis, nec inter res non naturales commemoratur, sed præternaturalis, hoc est contrarius naturæ, quemadmodum sunt morbi omnes, ac eorum causæ, & symptomata; quæ tria sunt omnino naturæ humanæ contrariissima. Et propterea multoties reperies in *libr. 6. de Morb. Popularib.* calorem, ardorem, ignem pro febre positos; quin & aliquando, cum dicit febrem, significat calorem febrilem, quemadmodum in *libr. 5. de Morb. Popul. numer.* 8. ubi inquit: Vigesima tumor cœpit circa aurem, & febris, & rigor. Et *numer.* 10. ejusdem *libr.* Cum rigor subrepens dimisisset, febris venit. At vero, ut diximus, appellat quandoque febrem, calorem, ut in *libro 7. de Morbis Popularibus numer.* 28. cum ait: Ad noctem calores. Et *numer.* 27. Ex fomentis, ut videbatur, calores nullo tempore relinquebant, magis tamen ad vesperam augescebant, sudores fiebant per totum corpus.

Verum quam partem primum corripiat febris nostri corporis, videamus. Proditum est in *libr. 6. de Morbis Popul. sect.* vel *Commentar.* 5. *partic.* 31. Rigor a superiori ventre, ignis vero magis ab inferiori. Et Galenus in *Commentar.* ait: Pars ventris superior rigorem magis, inferior vero febrem facit, aut sentit, aut inchoat. Et in *libr. de Natura Muliebri numer.* 13. Si uteri præter naturam hient, febris, rigor, & dolor imum ventrem, & lumbos corripit. Et in *libr. de Loc. in Homin. num.* 39. Hunc medicamentum potare oportet, quod educat, qua parte febris magis hæret, sive superne, sive inferne. Et in *lib. 7. de Morb. Popul. numer.* 1. Febris adeo lenis facta est, ut obscura consisteret, præterquam in temporibus.

Cæterum transeamus ad illam partem, quæ nobis declarat, quonam modo fiat febris, & quibus causis. Scriptum est in *lib. 4. de Morb. numer.* 17. Si cibi maneant in ventriculo ampliore tempore, quam opportunum est, & alii ad ipsos incidant, corpus utique repletur; & dum premuntur a plenitudine venæ, calor, ac dolor corpori accesserint, venis scilicet calescentibus, ac stantibus, æstate quidem citius, hyeme vero posterius; æstate enim calidus est aer ambiens, & calidiorem corpus in se ipsum trahit; & si calido adhuc existente ventriculo, calidior, quam opportunum est, spiritus homini accedat, nihil mirì est, hominem ex tali febrire; hyeme vero, cum frigidum spiritum trahat in se ipsum, multo magis poterit corpus repletionem ferre, homine modice ventrem exonerante. Et in *libr. 1. de Loc. in Homine numer.* 38. Febres propterea fiunt, cum corpore superinflammato carnes intumuerint, & pituita, ac bilis conclusa quieverint, & neque refrigeretur quicquam, neque exeat, neque moveatur, neque aliud quid subeat. Hæc duo loca Hippocratis non solum modum exponunt, quo fiat febris, sed causas materiales, quæ sunt cibi multi, vel pituita, ac bilis, deinde obstructio, quæ est causa secundaria a primis producta. Et in dicto *libr. 4. de Morb. numer.* 25. Cum homines laborarint, quibus sane maxime sanguinis afflictio contigerit, illic firmatur, ac calescit, & ex hoc dolor oboritur. Et subdit: Si autem alvus, ac vesica non brevi copiam expulerint, febris ex hoc irruit: & si quidem prior humor æqualis fuerit, nequaquam; si vero in labore ipsorum plurimus in corpore permaneat, superat ille. At *num.* 23. ait: Febris hoc modo oboriens non periculosa, neque fortis est. Et subdit: At si calescente sanguine exhalat maxime per hunc humor aquosus, qui febri est infestissimus, remanet pinguis, ac levis, qui est biliosus, & febri maxime nutrimentum, & attenuatus hic biliosus humor corpus magis calere facit. Quæ verba nobis indicant, non solum humoris quantitatem producere febrem, sed etiam qualitatem. Et propterea in *lib. de Veter. Medic. numer.* 30. Ego hoc maximum signum esse puto, quod non propter calidum simpliciter homines febricitent, neque hoc fit simpliciter afflictionis causa; sed est amarum ac calidum idem, & calidum ac acidum, & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum; propterea quod qui ardenti febre febricitant, & aliis fortibus morbis, non cito ex calore liberantur, neque adest hic frigidum adversus calidum. Hæc itaque sunt, quæ lædunt. Simul adest autem & calidum robore participans, nimirum ducens, & exacerbans, & augens simul cum illis, verum nullam potentiam majorem, quam convenit, habens. Vidimus igitur, quo modo fiat febris, & causas febrium esse primarias multitudinem, sive repletionem ciborum, secundariam vero pituitam, & bilem utranque, tertiam his consequentem obstructiones. His porro causis addiderunt plurimi locum, tempus, & res non naturales, quæ a medicis sex numerantur; & hæ ex se ipsis febres efficere possunt, sed simplicissimas; illas vero minime. Concausæ porro sunt ætas, sexus, cognatio, temperatura, atque habitudo corporis totius, vel partis, consuetudo in rebus pauca, vel multa, studia, negocia, fortunæ, modus vivendi, & hujusmodi; & causæ hæ omnes appellantur primariæ, sive externæ a Galeno, & ab aliis, qui eum secuti sunt; sed humor, & obstructio, internæ. Ab his igitur causis febres fiunt.

Has porro plures suscipiunt divisiones, quas nonnulli species nominant. Siquidem aliæ dividuntur secundum substantiam, aliæ secundum accidens, quæ substantiales appellantur, aliæ tales sunt a forma, aliæ a materia, aliæ ab utrisque. Febres autem, quæ a forma dicuntur, divisionem habent, prout magna fuerit, vel parva for-

formæ vis; propterea quod alia febris dicitur vehemens, ut apparet in *lib.* 7. *de Morb. Popul. num.* 15. & in *Commentar.* 4. *de Victus Ratione in Morbis Acut. partic.* 46. & *Comment.* 3. *Progn. part.* 13. & in *lib.* 4. *Aphorism.* 33. Aliæ tenues, ut *Comment.* 2. *Progn. part.* 60. Aliæ simplicissimæ, ut *Commentar.* 3. *Progn. part.* 2. Aliæ mediocres, ut in *lib.* 2. *Prorrh. partic.* 49. Quæ vero febres denominationem accipiunt a materia, aliæ dicuntur siccæ, ut legitur in *libr.* 4. *de Morb. Popul. num.* 13. Aliæ salsuginosæ, ut in *libr.* 6. *sect.* 1. Aliæ acutæ, ut in *libr.* 1. *Aphor.* 15. & in *libr.* 3. *Aphorism.* 7. atque aliis plurimis in locis. Aliæ ardentes, ut in *libr.* 7. *de Morbis Popularib. numer.* 54. & 55. & in *libr.* 4. *Aphor.* 54. & 58. & alibi. Aliæ statim amburentes ad manum, ut in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 7. Et aliæ acutæ ad manum submordentes, ut in eodem *libr.* 6. *sect.* 6. Quæ vero denominantur a materia, ac forma simul, aliæ dicuntur implacidæ, ut scriptum est in *Comment.* 4. *de Vict. Rat. in Morb. Acut. part.* 47. Aliæ pessimæ, ut in *Comment.* 3. *Progn. part.* 2. Aliæ horridæ, ut in *libr.* 1. *de Morb. Popul. sect.* 1. & in *libr.* 2. *sect.* 3. Aliæ malignæ, ut in *libr.* 7. *numer.* 40. & in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 2. *partic.* 41. Et hæc est divisio febrium secundum substantiam.

Dividuntur præterea per accidens; quoniam aliæ denominantur a quantitate, aliæ a qualitate, aliæ a tempore, aliæ a loco. A quantitate vero aliæ dicuntur continuæ, ut in *Comment.* 3. *Progn. part.* 13. & in *libr.* 1. *de Morb. Popul. sect.* 1. Aliæ non continuæ, & hæ dicuntur intermittentes; quarum aliæ appellantur ephemeræ, sive diariæ, ut in *libr.* 4. *Aphor.* 55. Aliæ quotidianæ, ut in *libr.* 1. *de Morb. Pop. sect.* 2. Aliæ tertianæ, ut in eadem *section.* Aliæ quartanæ, ut ibidem. Aliæ quintanæ, septimanæ, nonanæ, ut in eodem *libr. section.* 3. Aliæ longæ, ut in *libr.* 4. *Aphor.* 44. & 45. Aliæ magnæ, ut in *libr.* 2. *de Morb. Mulier.* Quæ dividuntur a qualitate, denominantur ab actionibus, vel a passionibus, quæ originem ducunt a qualitatibus. Et propterea aliæ dicuntur laboriosæ, quia laborem, ac dolorem producunt, ut in *libr.* 4. *Aphor.* 74. Aliæ sudorosæ, sive sudorificæ, ut in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 1. Aliæ inflatæ, & lividæ, ut in *libr.* 6. *sect.* 1. Aliæ anxiosæ, horridæ, ut in *libr.* 2. *sect.* 3. Aliæ tremulæ, singultuosæ, mentem contingentes, ut in *libr. de Fractur. numer.* 12. & 38. Aliæ lethales maxime, ut *num.* 45. ejusdem *libr.* Quæ autem dividuntur secundum locum, aliæ urunt intra, & frigefaciunt extra, vel contra, ut febris epialos, & febris lipyria, de quibus legitur in *lib. de Superfœt. numer.* 24. & in *libr.* 2. *de Morb. num.* 16. & 49. & in *libr. de Affect. numer.* 14. Aliæ dicuntur a splene ortæ, ut in *libr.* 4. *de Morb. Pop. num.* 20. Aliæ a capite, aliæ ab alia corporis parte, veluti ab utero, ut in *libr. de Morbis Mulier.* Quæ autem dividuntur secundum tempus, aliæ sunt diurnæ, ut in *lib.* 1. *de Morb. Pop. sect.* 3. Aliæ nocturnæ, ut ibidem. Aliæ erroneæ, ut in eodem *libr. sect.* 2. & in *Comment.* 2. *Progn. part.* 60. Aliæ diuturnæ, ut in *libr. de Intern. Affect. num.* 53. Et tales sunt divisiones febrium, quæ reperiuntur in libris Hippocratis, quæ omnes, cum principium habeant, & finem quoque habent: igitur & medium, quod & vigor, & status appellatur. Inter principium, & statum est augmentum febris. Inter statum, & finem est declinatio. Quapropter quatuor, vel quinque describuntur singulorum febrium partes, quæ a medicis tempora febrium nuncupantur.

Nunc tempus est, ut aliam aggrediamur divisionem. Legitur in *libr. de Flatib. num.* 7. Sunt febrium genera duo, quorum alterum commune omnibus pestis appellatur, alterum propter malam diætam privatim his contingit, qui ea utuntur. Et *numer.* 8. Communis febris propterea omnibus accidit, quod eundem spiritum omnes attrahunt, fitque, ut simili corpori similes spiritus, similiter permixti, similes gignant febres. Et *numer.* 10. Propter malam diætam fit febris, cum corpus cibis expletum est, ac spiritus quoque multitudo vehementer excellit, cibique ventri diu immorantur, & cum præ multitudine exire nequeant, & inferior venter fit obturatus, per universum corpus permaneant flatus, sanguineque plenas corporis partes maxime petentes, eas frigefaciunt: frigefactis his locis, unde fontes, & radices sanguinis prodeunt, per universum corpus horror consequitur, & tremor, & hiatus; de quibus lege *numer.* 11. & 12. & de sudore *numer.* 13. Harum igitur febrium aliæ sunt simplicissimæ, aliæ acutæ, & aliæ longæ. Simplicissimæ febres, ut legitur in *Comment.* 3. *Progn. part.* 2. ac signis firmatæ securissimis, quarto die, aut citius desinunt; deterrimæ vero, ac signis affligentes difficillimis, quarto die, aut citius interimunt. Acutæ vero febres sic appellantur, vel quia sunt breves, & deterrimæ, vel quia fiunt a caussis acutis, veluti a bile meraca, ut legitur in *libr. de Fract. numer.* 44. in constitutione sicca, ut in *lib.* 3. *Aphor.* 7. vel quia habent gravia symptomata, ut legitur in *libr.* 7. *de Morb. Pop. numer.* 38. Et omnis febris aut est continua, aut intermittens; nam & acuta ratione symptomatum est intermittens, & ratione febris est continua, ut in eodem *num.* 38. videre possumus. Præterea inter continuas est febris ardens. At primum de continua in genere, deinde de acutis, tertio de ardentibus agemus. Sed primum varia febrium in universum signa prognostica, tum indicantia sunt recitanda; postea ad particulares febrium species veniemus.

Ait Hippocrates in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. Rigores velut in febre tertiana, si in media inordinata febre exacerbantur, valde maligni sunt; si vero contrario convellentibus modo exacerbentur cum rigore, & febre, perniciosum est. Et: Febres ex præcordiorum dolore malignæ sunt: sopor in his pessimus est. Et: In febre vocis

interceptiones, malæ sunt. Et: Qui insuper exsudant in febre, maligne habent. Et: In febribus, inflata alvo, flatus non erumpere, malum. Et subdit: In febre tractus velut a vomitu, in screationem desinens, malum. Et: In febribus mentis emotiones taciturnæ, in eo, qui voce privatus non est, perniciosæ sunt. Et: In febre livores fientes, brevi mortem affore, significant. Et: Quibus in febre, dolore lateris fiente, alvus multa aquosa, ac biliosa egerit, hi allevantur. Et: Febrienti, si atra bilis in principio sursum, aut deorsum prodierit, lethale. Et: Qui cum perfrigerationibus, non sine febre, superne exsudant, moleste ferentes, & phrenitici, in acuto morbo perniciose habent. Et subdit: In febribus inguinis dolor morbum diuturnum significat. Et: In febribus judicationes impeditæ, ac sublatæ temporis quidem diuturnitatem inducunt, non autem perniciosæ sunt. Et: Febres ex doloribus vehementibus, diuturnæ. Et: Quibus desinunt febres, non in diebus judicatoriis, his recidivæ fiunt. Et: Febres vertiginosæ cum volvulis, vel sine volvulis, perniciosæ. Et: Quibus in febre dolores, circa lumbos, & infernas partes fientes, septum transversum contingunt, infernas partes relinquentes, perniciosi sunt, tum alias, tum si aliud quoddam signum pravum accedat; si vero alia signa non fuerint prava, suppuratum fore, timor est. Et: Quibus febris aliquando intermittit, periculo vacat. Et: In febribus longis aut tubercula, aut dolores in articulis fiunt; & si facti fuerint, non sunt inutiles. Et: In febribus secundum venam, quæ est in collo, pulsus, ac dolor in dysenteriam desinit. Et: Quibus in febribus venæ in temporibus pulsant, & facies sana est, & præcordium non molle, diuturnum morbum significat, & non desinentem citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut singultum, aut convulsionem, aut coxendicum dolorem. Et: Quibuscunque in febribus tremores citra judicationem cessant, his temporis progressu, abscessus dolorosus suppuratus in articulos fit, & vesica dolorosa. Et: Febrientibus, quibus rubores sunt in facie, & dolor capitis fortis, & venarum pulsus, his sanguinis fluxio plerumque contingit. Et: Quæcunque signa febri se opponunt, & non abscessus significationem habent, maligna sunt. Et: Febres, quæ neque in diebus judicatoriis, neque post solutorium signum decesserunt, recidivant. Et: Quibus febrire incipientibus, sanguis de naribus sternutatione fiente destillat, & urina subsidentiam albam in quarta die habet, his in septima die solutionem significat. Et: Septima die, aut nona, aut decimaquarta, fluxiones sanguinis a naribus fientes, plerunque febres solvunt: similiter & alvi fluxio biliosa, & qualis in dysenteria fieri solet, & genuum, ac coxendicum dolor, & urina concocta ad judicationem; in muliere vero etiam menstruæ purgationis fluxus. Et: Qui in febribus exsudant, caput dolentes, alvo suppressa, convulsi fiunt. Et: Convulsio in febre fiens, & eadem die desinens, bona est. Et: Convulsio in febre fiens, sedat febrem eadem die, aut postera, aut tertia; si vero tempus, in quo incœpit, transgrediatur, & non desinat, malum est. Et: Febres intermittentes, verum inæqualiter calescentes, alvo inflata, pauca egerente, in his post judicationem, lumborum dolore sequuto, alvi erumpunt. At amburentes ad manum, torpidæ, siticulosæ, anxiosæ, in his alvo suppressa gravati exsolvuntur; quandoque vero & rubicundæ in pedibus ambustiones eadem significant. Et subdit *numer.* 3. Capitis dolor moderatus cum siti cibum capiente, aut cum sudore non solvente febrem, abscessus in gingivis, aut circa aurem significat, alvo non exturbata. Et infra: In febribus surditas alvum sistit. Et: Rubores in febribus fientes circa aurem ex prægresso dolore, signum quidem sunt erysipelatis in facie futuri, sed & convulsiones ex talibus fiunt cum vocis interceptione, ac exsolutione. Et: Ex febribus surditatem, sanguinis e naribus fluxio solvit, item alvi turbatio. Et subdit: Oculorum rubor in febre fiens, alvi diuturnam malignam affectionem significat. Et: In oculorum distortione, febrienti, lassato, rigor perniciosus; & soporosi in his male habent. Et: Viro lippienti, febre superveniente, solutio; sin minus, periculum est, ne cæcus fiat, aut pereat, aut utrunque. Et: Qui febres ad tactum non adurentes habent, phrenitici fiunt, & magis si sanguis fluxerit. Et: Linguam circa bifidam sui partem velut saliva alba obduci, febris remissionis signum est; cætera vero ibi lege. Et: Ex dentis corruptione vehemens febris superaccedens, & delirium, lethale est; si vero serventur, ulcera suppurabunt, & ossa discedent. Et: Sputi excreationes in febre lividæ, nigræ, biliosæ, si quidem supprimantur, malæ sunt; secedentes vero pro ratione, utiles. Et: Quibus vox cum febre deficit, & cum judicatione intercepta, tremuli moriuntur. Et: Vocis interceptiones in febre, convulsorio modo fientes, quæ ad mentis emotionem cum silentio deveniunt, perniciosum. Et: Lethalis est spiritus febriculosus, & fuliginosus. Et subdit: Colli dolor malum quidem in omni febre, pessimum autem his, quibus timor est, ut etiam insaniant. Et: In pectoris dolore febriculoso, alvus turbata, torpida, nigrarum egestionum signa sunt. Et: Fauces exulceratæ in febre cum alio signo ex his, quæ difficilia sunt, periculosæ sunt. Et: In febribus derepente suffocari, & deglutire non posse, citra tumorem, malum est. Et: Oris ventriculi dolor, & pulsus præcordiorum, febre perfrigerata, malum, tum alias, tum si insuper exsudarint. Et subdit: Quibus derepente dum sine febre sunt, præcordii, & oris ventriculi dolor, & circa crura, & infernas partes, & alvus in tumorem elevata est, solvit venæ sectio, & alvi fluxio: his febrire nocivum est. Longæ enim, & vehementes febres

fiunt

fiunt, & tusses, & singultus, & spiritus fiunt. Et: Dolores ad præcordia in febre, voce intercepta, sine sudore soluti, malum est: his ad coxendices dolores fiunt. Et: Juxta ventrem in febre palpitationes, mentis emotiones inducunt. Et: Dolores in febre ad præcordia exilientes, sine sudore soluti, maligni sunt. Et: Durities circa ventrem cum dolore, in febrientibus cum horrore, cibum aversantibus, si alvo insuper parum humectata, purgationem non faciant, ad suppurationem pervenient. Et subdit *numer.* 3. Dolor in pectus firmatus torpore, malus in febre est. Hi repente pereunt. Ex lumborum dolore recursiones ad os ventriculi febriculosæ, horrorem inducentes: alia vero ibi lege. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 27. Quibus in febribus sanguinis multitudo alicunde eruperit, his, dum reficiuntur, alvi humectantur. Et *Aphor.* 29. Quibus in febribus, sextum diem agentibus, rigores fiunt, difficilis sunt judicii. Et *Aphorism.* 30. Quibus febris accessiones fiunt, quacunque hora eas febris dimiserit, postero die eadem hora si invaserit, difficilis sunt judicii. Et *Aphor.* 34. Si febricitanti, tumore non existente in faucibus, strangulatio statim supervenerit, lethale. Et *Aphor.* 35. Si febricitanti collum repente pervertitur, & vix deglutire possit, tumore in collo non apparente, lethale est. Et *Aphor.* 36. Sudores febricitantibus si incœperint, boni tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & quartodecimo, & decimoseptimo, & vigesimoprimo, & vigesimoseptimo, & trigesimoprimo, & trigesimoquarto; hi enim sudores morbum judicant; qui autem non sic eveniunt, laborem significant, & longitudinem morbi, & recidivam. Et *Aphor.* 46. Si rigor incidit, febre non desinente, ægro jam imbecillo, lethale. Et *Aphor.* 51. In febribus abscessus, si non solvuntur in primis judicationibus, longitudinem morbi significant. Et *Aphor.* 52. Qui in febribus, aut aliis morbis ex voluntate lachrymant, nihil absurdum est; qui vero non ex voluntate, absurdius. Et *Aph.* 57. Ei, qui convulsione, aut distentione vexatus, si febris successerit, solvit morbum. Et *Aphor.* 61. Febricitantem nisi imparibus diebus febris dimiserit, ea redire solet. Et *Aphorism.* 62. Quibus in febribus morbus regius ante septimum diem succedit, malum. Et *Aph.* 63. Quibus in febribus quotidie rigores eveniunt, iis quotidie febres solvuntur. Et *Aphor.* 64. Quibus in febribus septimo, vel nono, vel undecimo, vel quartodecimo morbus regius successerit, bonum est, nisi dextrum hypochondrium durum fuerit; si vero non, non bonum. Et *Aphor.* 65. In febribus circa ventriculum æstus vehemens, & cordis morsus, malum. Et *Aphor.* 67. In febribus, ex somnis pavores, aut convulsiones, malum. Et *Aphor.* 68. In febribus spiritus offendens, malum; convulsionem enim significat. Et *Aphor.* 69. Quibus sunt urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre existentibus, si multitudo ex eis advenerit tenuis, juvat: præcipue autem tales exeunt, quibus ab initio, aut brevi sedimen obtinent. Et *Aphor.* 70. Quibus in febribus urinæ perturbatæ sunt, veluti jumentorum, iis capitis dolores vel adsunt, vel aderunt. Et *Aphor.* 71. Quibus in febribus die septimo judicium fit, iis nubeculam obtinet urina quarto die rubram, & alia secundum rationem. Et *Aph.* 72. Quibus in febribus urinæ perspicuæ & albæ, malæ; præcipue autem, si in phreniticis appareant. Et *Aphor.* 73. Quibus hypochondria elevata a lumborum dolore succedente, alvi iis humectantur, nisi flatus erumpant, aut urinæ multitudo exeat; in febribus autem hæc accidunt. At in *libr.* 6. *Aphor.* 40. Quibus circa hypochondria dolor fit sine inflammatione, iis febris succedens dolorem solvit. Et *Aphor.* 44. ejusdem *libr.* Quibus post stranguriam ileos succedit, in septem diebus moriuntur, nisi, febre subsecuta, satis urina fluxerit. Et *Aph.* 50. Quibuscunque cerebrum discissum fuerit, iis, necesse est, febrem, & bilis vomitum succedere. Et *Aphor.* 51. Quibus sanis dolores fiunt repente in capite, & statim obmutescunt, & stertunt, moriuntur in septem diebus, nisi eos febris apprehenderit. Et *Aphorism.* 54. In acutis morbis, quæ cum febre existunt, luctuosæ respirationes, malum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 31. Quibuscunque febricitantibus, in urinis, veluti farinæ crassæ, subsidentiæ fiunt, longam ægritudinem fore, significant. Et *Aphor.* 37. ejusdem *lib.* Quicunque sanguinem vomunt, si sine febre, salubre est; si vero cum febre, malum. Et *Aphor.* 52. Quibus hepar vehementer dolet, iis si febris supervenerit, solvit dolorem. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 6. Febrienti, ac bilioso, in tempore foras dispersa bilis, bonum; diffusa vero, ac dispersa, ad unam aliquam corporis partem allapsa, malum. Et in *lib. Prognost. Comment.* 3. *part.* 22. Quibus febres cessant, neque signis solutoriis apparentibus, neque in diebus judicatoriis, his reversuras esse, expectandum. Et *partic.* 23. Quæcunque febris longiorem moram traxerit, homine alioqui ad salutem disposito, ita ut neque dolor teneat ob inflammationem, aut ob aliquam aliam manifestam causam; huic abscessum expectare oportet cum tumore, & dolore ad aliquem articulum, vel maxime infernum. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 53. Quibus in febribus circa dentes viscosa adhærent, his fortiores febres fiunt. Et in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 23. In febrium principiis sive delirium accesserit, sive alicujus membri syderatio, periturum hominem, sciendum est, si non omnino, aut ex optimis signis aliquod accedat, aut corporis vires adsint. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 6. Cum febre, & sine febre egestio alvi nigra velut sanguis, mala est; malæ item omnes variæ, abunde ex bile coloratæ. Et in *Progn. Comment.* 3. *partic.* 33. Quibuscunque in febre non lethali splendores ob oculos versantur, cum præcordiorum in dextra, aut sinistra parte tensione, sanguinis de naribus fluxionem expectare, oportet.

Et in *libr. de Coac. Præn. num. 6.* In febre tenuis, ac mollis egestio, mala est; mala quoque sicca, friabilis, decolor, tum alias, tum si alvum humectet; nigris vero antea egressis, occidit. Et ibidem: Febris his exacerbatur, quibus ardor fit, & ad egressas egestiones alvi insuper exsudant. Et in *lib. 2. de Morb. Pop. sect. 5.* Si febre tenente, partes circa faciem graciles fuerint in die impari, sequenti die solvetur. Sed ad curationem transeundum est.

Curatio vero omnium febrium fit coctione humoris, ut percipitur in *libr. de Veteri Med. num. 32. & 33.* Concoctio autem fit, ut ibidem scriptum est, ex permixtione, temperaturaque mutua, & quasi coctura. Et in *libr. de Loc. in Homine num. 38.* Cum lassitudo occuparit, & febris, ac repletio, lavare multa aqua oportet, & oleo illinere, & maxime calefacere, ut caliditas, aperto corpore, præ sudore egrediatur. Consequenter autem hæc facienda sunt per tres, aut quatuor dies: & si non sedetur, ac cesset, pharmacum in potu exhibendum est, quod bilem educat, & febris perfrigeranda est præter quam quartana. Medicamentum tamen, donec corpus floridum est, ne propinato; non enim vacuatur, nisi parum, utpote corpore turgente. Cum autem gracile fuerit, ac macilentum, tunc bibendum exhibe, & evacuabitur. Et sic patefit, in morbi principio lotiones faciendas esse, & medicamentum purgans minime exhibendum. Et in eodem *libr. numer. 30.* In pleuritide febris sedanda non est per septem dies. Septima lavandus est æger, si febris dimittere non velit, quo præ balneo sudor contingat; si vero neque septima dimiserit, nona cessat, si non aliud quid periculosum accedat: si dimiserit, triticeis sorbitionibus utaris. In *libr.* autem *de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm. 4. part. 36.* Si febris hominem corripiat, veteri excremento non subeunte, aut a cibo recens accepto, sive cum lateris dolore, sive non, is quieti tantisper permittendus, donec cibus ad ventrem imum descenderit. Et *part. 39.* Observa febrium accessiones, ut nunquam, cum adsunt, neque cum futuræ sunt, sorbitiones exhibeas, sed vel cum cessant, vel quieverunt, & maxime a principio recesserunt. Frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quidpiam hujusmodi dabis, donec valde incaluerint; deinde id, quod confert, exhibe: causam horum ibi lege. Sic in *libr. 1. Aphor. 11.* In accessionibus abstinere oportet; nam cibum dare nocuum est: & quibus per circuitum fiunt accessiones. Et *Aph. 19.* His, qui per circuitum accessionem habent, nihil dare oportet, neque cogere; sed subtrahere adjectioni ante judicationes. Et *Aph. 4.* Victus tenuis, & exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis vero, in quibus non convenit, periculosus. Et *Aph. 7.* Ubi morbus est peracutus, extreme tenuissimo victu utendum est; ubi non, sed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum est, quantum morbus extremis est mollior. Et *Aph. 8.* Cum morbus in suo vigore constiterit, victu tenuissimo utendum est. Et *Aphor. 9.* Conjectare oportet, an æger cum victu sufficiat perdurare, donec morbus consistat &c. Et *Aphorism. 17.* Et quibus semel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora particulatim oportet offerre, considerandum est. Et *Aphor. 10.* In ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibus subtrahendus; prius vero uberius alendum, ut æger possit perdurare. Et sic habemus, quo morbi tempore sit cibandus æger. At illud advertendum est, quod legitur in *lib. 7. Aph. 62.* Si quis, ait, cibum febricitanti dederit, ut sano robur, sic laboranti morbum. Et in *libr. de Loc. in Homin. num. 39.* Febrienti cibum ne offeras, neque sorbitionibus subtus alvum ducas. In potu dabis aquam calidam, & aquam mulsam, & acetum cum aqua: hæc autem quam plurima bibat; si enim non frigidus ingressus fuerit potus calidus existens, ac manens, ex corpore ægroto detrahet, & vel per urinam ejiciet, vel exsudabit. Undiquaque autem apertum, & respirans, & motum corpus, id, quod conducibile est, faciet. Hinc fortasse ille *Aphor.* qui scriptus est in *libr. 1. Aphor. 16.* Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & aliis, qui tali victu uti consueverunt. Sed & id notandum est: Lac dare caput dolentibus, malum. Item febricitantibus, ut legitur in *libr. 5. Aphorism. 64.* Præterea inquit in *Comment. 4. de Vict. Rat. in Morb. Acut. part. 44.* Corpus quieti permittere, ungere, & æqualiter contegere oportet; mulsamque aquosam bibendam, & prisanæ cremorem vesperi sorbendum dabis. Ventrem ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia non admovebis; nempe si ventrem moveris, urina non maturabitur, febrisque citra tum sudorem, tum judicationem in longum protrahetur tempus. Et *partic. 43.* Quibus in principio urinæ & nebulosæ, & crassæ existunt, hos, annuentibus cæteris, purgare convenit; quod si urinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. At si videatur, clysterem exhibebis; tales autem ita curare confert. Et in *libr. 7. Aphorism. 42.* Si febris non a bile habeat, aqua multa calida in caput affusa, febris solutio fit. Sed in *libr. 1. de Morbis Mulier. numer. 58.* Cum mulieri partus purgamenta non fuerint purgata, aut menses non prodierint, aut uterus durus fuerit, si sine febre fuerit, balneis curato; ex talibus autem febres fiunt acutæ. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer. 1.* Febrem sedat convulsio, in ipsa fiens, eadem die, aut postera, aut tertia.

FEBRIS continua.

Legitur in *libr. 1. de Morb. Pop. sect. 3.* Febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, noctu intermittunt; vel contra. Sunt autem acutissimi, & maximi, ac gravissimi morbi, ac maxime lethales in continua febre. Prognostica sunt hæc.

hæc. Legitur in *libr. de Coac. Pran. numer.* 1. In febre continua quicunque voce destituti jacentes, oculis conniventes nictant, hi si, postquam sanguis ipsis ex naribus fluxit, & ubi vomuerint, loquantur, & ad se ipsos redeant, servantur. Et: Quibus in febribus continuis pustulæ per totum corpus erumpunt, lethale, si non purulentus abscessus fiat: maxime autem circa aurem his fieri solet. Et: Febres continuæ per tertiam diem augescentes, periculosæ. Et subdit: Qui diutius secure ex febre continua laborant, citra dolorem, aut inflammationem, aut aliam causam, his abscessus expectandus est cum dolore, & tumore, & magis in infernis partibus; expectare autem oportet abscessus his magis, qui vigesimum annum egressi sunt, & tunc expectare abscessus oportet, ubi viginti dies febris transmiserit, senioribus autem minus fiunt, & ubi multo tempore febres durant. Et *numer.* 3. Cum febre continua vesicæ duræ, & dolentes, pessimæ sunt. Et in *lib.* 3. *Aphor.* 21. Æstate febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, & quartanæ. Et in *lib.* 1. *de Morbis Popularib. sect.* 2. In febre continua acutissimi, & maximi, ac gravissimi morbi, maxime lethales. Et in *libr. de Judication. numer.* 8. In febre continua si quis quarta die, & septima affligatur, & undecima non judicatus fuerit, plerunque perit. Et in *libr.* 4. *Aph.* 46. Si rigor incidat, febre non deficiente, ægro jam debili, lethale est. Et *Aph.* 47. Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ: & si bene exeunt, sive per alvi excretionem, sive per urinas, bonæ; si vero non aliquid eorum, quæ juvant, per hæc loca excernitur, malum. Et *Aph.* 48. In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidæ, interiores urantur, & sitim habeant, lethale est. Et *Aph.* 49. In febre non intermittente, si labrum, vel oculus, vel nasus, vel supercilium pervertatur, vel non videat, vel non audiat, jam debili existente corpore, quicquid horum evenerit, mors proxima est. Et *Aphor.* 50. Ubi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, lethale.

At vero de continua febre curanda hæc pauca scribuntur in *libr.* 2. *de Morbis, num.* 36. Si febris neque noctu, neque interdiu remittat, & ad contactum supernas partes habeat calidas, venter autem, & pedes frigidi sint, & lingua aspera; huic medicamentum ne dederis, sed molli infuso per clysterem subluito, & ptisanæ succum bis in die frigidum sorbendum dato, & vinum aquosum insuper bibendum, reliquo vero tempore aquam frigidissimam bibat: & hic si quidem septima die exsudarit, & febris ipsum dimiserit, bene est; sin minus, decimaquarta die plerunque moritur. Sic ait; & propterea, quod supra dixit, si bile infestatur homo, hæc febris, scilicet continua, fit a bile.

FEBRIS acuta.

Febris porro acuta, ut diximus, sic appellatur, propterea quod sit continuo calida, vel causa ejus sit acuta, ut bilis, vel quia symptomata sint sæva; quapropter mirum non est, cum tot modis dicatur acuta, si quandoque ex causa extrinseca fiat; nam legitur in *libr.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 3. Zoilo juxta murum ex tussi matura, febris acuta. Et in *libr.* 3. *de Morbis Popular. sect.* 3. *Ægroto* 3. Ex laboribus, & lassitudinibus, & neglecta victus ratione, rigor magnus, & febris acuta corripuit: lingua arida, siticulosus, biliosus, non dormivit: reliqua ibi lege. Et *Ægroto* 1. ejusdem *libr.* & *sect.* Febris corripuit acuta, ab initio continua, ardens, siticulosa, &c. Sed in *libr.* 1. *de Morb. Popular. sect.* 3. *Ægroto* 12. Calefactus cœnavit, & bibit amplius: vomuit omnia noctu; febris acuta. Et in *libr.* 1. *sect.* 3. *Ægroto* 9. Pedis dolor fortis a magno digito cœpit. Et subdit: Secunda die pustulæ nigræ, febris acuta, insanit. Et *Ægroto* 10. Febris vehemens corripuit, dolebat caput, collum, lumbos ab initio. Subditque: Febris acuta invasit; præcordium elevabatur cum tumore, distentio non valde, lingua sicca. Et *Ægroto* 11. Uxorem, quæ filiam peperat, secunda die rigor corripuit, febris acuta: ac symptomata lege. Et in *lib.* 7. *numer.* 57. Cœpit febris acuta; rubor faciei ex nulla causa manifesta, paullo post in die rigorem habuit &c. Hos recitavimus acute febrientes, ut causas, & symptomata innotescerent, quæ ibi lege, & in pluribus aliis locis in *libr. de Morb. Popul.* Nam & in *libr.* 1. *sect.* 3. *Ægrot.* 1. Febre acuta primo die correptus est. Et *Ægrot.* 2. Secundo die febris acuta. Et *Ægroto* 3. Febris acuta. Et *Ægroto* 4. Octava superriguit: febris acuta. Et *Ægroto* 5. Postridie a partu febris acuta, cordis dolor, & muliebrium partium; ubi vero glandem subdidisset, hæc quidem leviora facta sunt. Et subdit: Decimaquarta superriguit; febris acuta. Quibus vero fiant acutæ febres, & quo anni tempore, scribit Hippocrates in *libr.* 1. *Aphor.* 14. Febres senibus non similiter acutæ fiunt, sicut scilicet crescentibus; frigidum enim eorum corpus. Et in *libr.* 3. *Aphor.* 29. Juvenibus sanguinis sputiones, tabes, febres acutæ. Et *Aph.* 11. Si hyems sicca, & aquilonia fuerit, ver autem pluviosum, & australe, necesse est, æstate febres acutas fieri. Et *Aph.* 14. Si autumnus aquilonius fuerit & siccus, his, qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet; reliquis autem erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ. Et *Aphorism.* 7. In siccitatibus febres acutæ fiunt. Et in *lib. de Aere, Aquis, & Loc. numer.* 25. lege, quando hominibus, & qua de causa febres acutissimæ maxime pituitosis accidant. Prognostica vero sint hæc. Si febris fuerit acuta, & venter non egesserit, convulsiones pueris fiunt, ut legitur in *Comm.* 3. *Progn. particul.* 34. Et: Febris acuta superveniens convulsionem solvit, ut legitur in *libr. de Coac.*

Coac. Præn. num. 3. Sed *numer.* 2. Febris acuta, & biliosis spiritus magnus post præcordiorum tumorem, abscessus circa aurem attollit. Et in *libr. de Dentition. num.* 2. Febris acuta pueris, in dentitione accedens, convulsionem quandam inducit. Et in *libr. de Judicat. num.* 8. Cum febre acuta sudores frigidi, lethales; cum mitiore vero, morbi longitudinem. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 2. Cum febre acuta convulsiones perniciosæ. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 7. In morbis acutis biliosis valde albæ, spumosæ, circumbiliosæ egestiones, malæ; malæ item & urinæ ejusmodi: num his hepar dolorosum est? Et subdit: Sitis præter rationem soluta in acutis morbis, mala est: sudor multus cum febribus acutis oboriens, malus est; & urinæ dolorosæ, malæ sunt. Et in *libr. Progn. Comment.* 1. *part.* 23. Qui in febre acuta manus subinde ob os fert, aut frustra venatur muscas, aut colligit festucas, aut de veste evellit pilos, aut de pariete stipulas capit, lethale est. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Cum febre acuta auris dolor pertinax, & alio quodam signo aliquantulum maligno, juvenes quidem septima die occidit: & cætera ibi, lege. Et: In febre acuta aures obsurdescere, furiosum. Et: Cum febre acuta tumores circa aurem ex plurimis graveolentibus, & cum præcordio intento, tardius excitati, occidunt. Et: In febre acuta vocis interceptiones, cum exsolutione, sine sudore, sunt quidem lethales; minus vero quæ cum sudore, verum diuturnitatem temporis significant: fortassis autem & qui ex recidiva tale quid patiuntur, tutissimi sunt; perniciosissime autem ex talibus habent, quibus sanguis ex naribus fluit, & quibus alvi humectantur. Et: Bona autem spiratio in omnibus morbis, qui cum febre acuta sunt, & in quadraginta diebus judicantur, magnum momentum ad salutem habet. Et *numer.* 1. Anhelosis febris postea acuta. Et ibidem paullo infra: Pueris febris acuta, & alvus suppressa, cum vigiliis, & calcitrare, & colorem mutare, & ruborem habere, convulsorium est. Et *numer.* 2. in principio: Capitis dolor pertinax cum febre acuta, & alio signo maligno, lethale.

Febrium quidem acutarum curationem si desideras, lege in *lib. de Affection. num.* 12. & 13. & 14. sed hæc pauca nos addemus. Scriptum est in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 6. in fine: Febrem acutam cum sudore solvit alvi egestio pura superveniens. Et ibidem *num.* 3. versus finem: Insaniæ febres acutas turbulentas, non bilioso os ventriculi dolenti, solvunt. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popul. num.* 31. Curatus hæmorrhoidibus, insaniit; febre acuta succedente, cessavit. In febribus acutis siticulosi, a medicis potu interdicto, aut etiam a se ipsis abstinentes, multum sibi bibere posse videntur: his aqua frigida data, ut revomant, prodest; biliosa enim aderunt.

FEBRIS a bile.

Scribitur in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 36. Si bile infestatur homo, febris ipsum corripit quotidie, ac dimittit. Et in *libr. de Natur. Human. numer.* 27. Febres plurimæ a bile fiunt. Species ipsarum quatuor sunt, præter eas, quæ ab occultis doloribus generantur: nomina ipsarum sunt continens, quotidiana, tertiana, quartana. Continens a plurima, ac meracissima bile provenit, & judicationes quam brevissimo tempore facit; corpus enim nullo tempore perfrigeratum cito colliquescit, nimirum a multa caliditate calefactum. De quotidiana, tertiana, & quartana suis dicemus locis. Sed in *libr.* 2. *de Morb.* loco citato subdit: Detinet autem febris a bile maxime in meridie, & os amarum est, & cum sine cibo manet, offendit hoc ipsum; ubi vero ederit, strangulatur, & a modicis quibusdam cibis impletur, & abominatur, & vomitiones ipsum invadunt, & ad lumbos, ac crura gravitas incumbit; & multum dormit. Hic si post febrem exsudarit frigidum, ac multum sudorem, & febre non liberetur, morbum diuturnum sentiet; si vero non sudarit, citius judicatur. Cum sic habuerit, & ad nonum diem devenerit, pharmacum dato; nam si statim a febris initio dederis, postquam purgatus est, febris repetit, & rursus medicamento opus habet. At si os non afficiatur, verum ad imum ventrem tormen irruat, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, & postea lac asininum, aut serum, aut aliquem succum; si vero debilis fuerit, per clysterem eluito. Ante medicamenti vero potiones, si quis febriat, danda est ipsi aqua mulsa aquosa; altera autem die, qua febris detinet, aquam frigidam, quantum bibere volet, dabis. Ubi vero remiserit febris, ptisanæ succum, aut milium tenue sorbeat, & vinum album, odoratum, aquosum insuper bibat. Si vero febris neque noctu, neque interdiu remittat, quid faciendum sit, lege supra de febre continua. Cæterum illud non est omittendum, quod legitur in *lib.* 4. *de Morb. num.* 25. & id est: Si in homine fuerit aliquid morbosi, & ea, quæ ex cœlo obveniunt, incommoda fuerint, & calescat homo, turbatur humor omnis in corpore calescens: hoc autem violentia facit. Et si purgetur homo, humore illo turbato, secernitur quantum ejus plus, quam commodum est, redundarit. Et quemadmodum lac concussum, ac turbatum spumescit, ac secernitur, & butyrum in superficie consistit, cum leve sit, grave vero, & crassum deorsum, serum lactis medium locum tenet; sic in homine dum turbatur humor, id, quod levissimum est, in superficie consistit, & est bilis, secundo loco sanguis, tertio pituita, gravissima autem horum humorum est aqua. His vero ita se habentibus, quisquis plurimus fuerit, in principio contingente turbatione, devenit ad locum, ubi plurimus esse possit; in turbatione vero, spatiosa capacitate evadente, secre-

ſecretus diſtrahitur, & calefacit corpus; aut aliqua corporis parte firmatus, una cum alio humore, cum quo eſt in alio loco, dolorem, ac calorem exhibet. Ille vero, qui calefactus eſt locus; reliquum inſuper corpus calefacit, & ex hoc febris oboritur; & oboritur magis a bile, & pituita, & ſanguine; calidiſſimi enim hi humores exiſtunt; ab aqua vero non valde fortis febris oboritur, neque diuturna; nam igni non bonum alimentum aqua præbet. Sic ſcriptum eſt de bile, & ſanguine, ſed potiſſimum de bile, utpote quæ ſit febrium cauſa materialis potiſſima.

FEBRIS ardens.

De febre ardenti, quamvis a nobis antea ſcriptum ſit in *Capite* de *Cauſo*, tamen illi parti hæc pauca addemus, quæ ex *lib.* 2. *de Morbis numer.* 61. traduximus. Verba autem hæc ſunt: Febris tenet, & ſitis vehemens, & lingua aſpera, & nigra, & cum virore pallida, & ſicca, & vehementer rubicunda: & oculi cum virore pallidi ſunt; & excrementum egerit rubicundum & cum virore pallidum, talem quoque urinam mingit, & multum ſpuit; ſæpe tranſmutatur veluti ad peripneumoniam, & delirat; ex qua re cognoveris, quod peripneumonia fit. Hic ſi quidem peripneumonicus fiat, & quatuordecim dies tranſgrediatur, ſanus fit; ſi vero in decem, & octo diebus peripneumonicus fiat, quomodo ſit curandus, ibi lege. Et in *libr. de Affection. n.* 11. Febris ardens, ſive cauſus, cum habuerit, febris detinet, & ſitis fortis, & lingua aſpera, ac nigra fit, a ſpiritus caliditate; & color ſubbilioſus fit, & ſputa bilioſa; & æger extrinſecus frigidus fit, intrinſecus vero valde calidus. Prognoſtica autem ſunt hæc. Leguntur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. Quibus cum febre ardente tumores ſomnolenti torpidi fiunt, his dolor in latus ſuperveniens, levis ſyderationis, & reſolutionis modo, occidit. Et infra: In febre ardente ſi alvus eruperit, mortale eſt. Et: Febris ardens ex alvi dolore laborioſo, pernicioſa. Et: In febribus ardentibus, ſi aurium ſonitus accedant, cum viſus hebetudine, & gravitate ſecundum nares, melancholico modo ab atra bile mente moventur, ſanguine ipſis non erumpente. Et: Tremores in febribus ardentibus, mentis percuſſio ſolvit. Et: In febribus ardentibus fluxio ſanguinis ex naribus quarta die, mala eſt, ſi non aliud quid boni coinciderit; verum quinta minus periculoſa. Et: Qui ex febribus ardentibus aliquantulum perfrigerantibus, cum egeſtionibus alvi aquoſis, ac bilioſis laborant, oculis malum eſt, tum alias, tum ſi ſtupidi fiant. Et: Febris ardens rigore ſuperaccedente ſolvitur. Et ibidem: Febres ardentes recidivare ſolent. Et ubi per dies quatuor ſignificationem de ſe præbuerunt, poſtea exſudant; ſin minus ſeptima die. Et ſubdit: Febres ardentes quatuordecim dies dijudicant, aut allevantes, aut perimentes. Et: Ex febre ardente, abſceſſu purulento circa aurem non fiente, non valde ſervantur. Et *numer.* 2. Abſceſſus juxta aurem ex acutis morbis maxime in febribus ardentibus fiunt, & ſi non judicationem fecerint, & maturescant, aut ſanguis ex naribus fluxerit, aut urinæ ſubſidentiam craſſam habuerint, ægri pereunt. Alia vero ibi lege.

Curationem lege in *libr. de Affect. numer.* 11. Huic conducit frigefacientia adhibere & ad alvum, & forinſecus ad corpus, cavendo, ne inhorreſcat; potiones quoque, ac ſorbitiones dandæ ſunt frequentes, & paullatim quam frigidiſſimæ. Venter autem curetur; & ſi quidem non ſubeant, quæ inſunt, infuſa frigidiſſima per clyſterem immittantur aut quotidie, aut alternis diebus: hic autem morbus fit a bile, cum mota intra corpus firmata fuerit. Solet etiam in peripneumoniam tranſire. Judicatur autem breviſſimus quidem nona, aut decima die, longiſſimus autem decimaquarta: & ſi quidem tranſierit in peripneumoniam, pauci effugiunt; ſi vero non tranſierit, multi effugiunt, atque hi morbi acuti vocantur, & oportet hos ſic curare. Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 39. Cum vero gracilem exiſtentem febris urat, manifeſtum eſt, quod non propter corporis tumorem febris occupat; & ſi non ceſſet, nutrire oportet, ac tumidum facere; & ſi neque ſic conducat, palam eſt, quod non oportuerit febrem inducere. Hunc itaque medicamentum potare oportet, quod educat, qua febris parte magis hæret, ſive ſuperne, ſive inferne: & ſi quidem ſuperne hæreat, ſuperne; ſin inferne, inferne. Nihil autem minus oportet, etiam debiles fortia medicamenta potare, ſed ſimiliter, aut ſolum ſic, ut fortibus quidem forte, debilibus vero debile exhibeas. Ardores vero potionibus, & ſorbitionibus, quemadmodum febrem frigefactorio medicamento, exſolvere oportet, cammaro ſcilicet, aut alio quopiam hujuſcemodi: & ſi nauſeam contrahat a frigefactorio, calefactoriis utere conſequenter; ubi vero non ceſſet, frigefactoriis rurſum utere. At vero quæ frigefactoriæ potiones in febre ardenti conveniant, deſcribuntur in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 29. atque ibi plures conficiendi eas leguntur modi. De febre ardenti cum variis ſymptomatibus, ſi cupis, lege in *libr.* 7. *de Morbis Popul. numer.* 9. Febris ardens acuta poſt capitis dolorem, legitur in *libr.* 3. *ſect.* 9. *Ægroto* 9. Et ibi quoque *Ægroto* 5. legitur alia febris acuta ardens. Et *Ægroto* 7. alia. Et *Ægroto* 12. alia cum plurimis ſymptomatibus, atque aliis in locis, quos diligenter lege; nam ſparſim & cauſas, & ſigna, & ſymptomata reperies, ſed lege *Cauſus*.

FEBRIS erronea.

Febris corripuit erroneo modo: & quo modo, lege in *lib.* 1. *de Morb. Popul. ſection.* 3. *Ægroto* 6. Verum in *lib. de Coac. Præn. num.* 5. In febribus erroneis nigræ in urina nubeculæ quartanam indicant. Et *numer.* 1. ejuſdem

ejusdem *libr.* Febres intermittentes, & erroneo modo invadentes, autumno maxime in quartanam leviter transeunt; & hoc magis his, qui triginta annos excesserint.

FEBRIS epialos.

Febris lenis, epialos Græcis dicta, legitur in *libr. de Superfœt. numer.* 24.

FEBRIS lipyria.

Febris lipyria hujus est naturæ. Proditum est in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 37. Foris ad contactum febris debilis est, intrinsecus autem ardet, & lingua ipsius aspera est, & per nares, & per os spirat calidum. Quinta die præcordia dura sunt, & dolor inest, & calor qualis in morbo regio apparet, & crassam, ac biliosam urinam ejicit. Hunc si septima die rigor, & febris vehemens apprehenderit, & exsudarit, bene est; sin minus, moritur septima, aut nona. Corripit maxime hic morbus, si non squalidus fuerit. Cum sic habuerit, quotidie calida lavato, & aquam mulsam aquosam multam bibendam dato, & ptisanæ succum frigidum bis in die sorbendum; a sorbitione vero vinum bibat aquosum, album, modicum. Si vero alvus non egerat, clysterem adhibeto, aut glandulam subdito. Cibum autem ne exhibeas, donec febris remittat; ubi vero sedata fuerit, pharmacum deorsum purgans bibat. Revertitur enim quandoque morbus, si impurgatus permanserit; & amplius morbus hic rursus corripit, si sanguis nimium biliosus factus fuerit. At vero in *libr. de Coac. Præn. numer.* 1. Febres lipyricæ, bilis sursum, ac deorsum effusione non accedente, non solvuntur. Fit morbus in capite quidam, ut legitur in *libr. de Morb. num.* 16. cum quis liberatus fuerit a febre lipyria. Et *numer.* 49. ejusdem *lib.* In tabe dorsali temporis progressu, ubi febres fortes ipsum corripuerint, perdunt febres lipyricæ. Et in *libr. de Affection. numer.* 14. Si externæ partes non valde fervidæ fuerint, verum internæ, & lingua aspera, ac nigra sit, huic pharmacum ne dederis: curato autem, frigefacientia adhibendo & ad alvum, & ad reliquum corpus; vocatur autem hæc febris æstuosa: judicatur maxime undecima die, & decimaquarta.

FEBRIS nonana.

Febris nonana, septimana, adhuc longior est, & non lethalis, ut legitur in *lib.* 1. *de Morbis Popular. sect.* 3. Harum curationes nondum legimus in libris Hippocratis.

FEBRIS nocturna.

Febris nocturna non admodum lethalis est, verum longa; sed febris diurna, nocturna longior: quibusdam autem & ad tabem vergit, sicut scriptum est in *libr.* 1. *de Morbis Popul. sect.* 3.

FEBRIS semitertiana.

Febris semitertianæ contingit, & acutos morbos fieri, & est hæc præ cæteris maxime lethalis; sed & tabidi, & quicunque ex aliis longis morbis ægrotant, ex hac maxime ægrotant. Sic observatum est in *libr.* 1. *de Morb. Popular. sect.* 3. At vero in semitertiana anxietas, & vomitus, & simul horror, febre incipiente, ut legimus in *libr.* 7. *de Morbis Pop. numer.* 47.

FEBRIS singultiens.

Febris singultientis signa, & curationem lege in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 62. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 69. recitat medicamentum; postea subdit: Talis effugere non potest, si non sudores judicatorii, & somni æquales accesserint, & urinæ crassæ, & acres exierint, aut ad abscessum morbus decubuerit.

FEBRES pestilentes.

Febres pestilentes, ut placet Galeno, vocantur ab Hippocrate pemphingodes, aspectu terribiles. In *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* vel *Comment.* 1. *part.* 29. hanc dat Hippocrates febrium divisionem. Febres aliæ mordaces sunt manui; aliæ mites; aliæ non mordaces, sed post insurgentes; aliæ vero acutæ, sed quæ a manu vincuntur; aliæ statim perurentes; aliæ in totum debiles, aridæ; aliæ salsuginosæ; aliæ pemphingodes, aspectu terribiles; aliæ tactui humectæ; aliæ valde rubræ; aliæ valde pallidæ; aliæ valde lividæ; & id genus alia.

FEBRES diuturnæ, sive longæ.

Febres diuturnæ pueris senioribus, & ad pubertatem accedentibus fiunt, ut scribitur in *libr.* 3. *Aphorism.* 27. Et in *libr. de Judication. numer.* 8. Febris diuturnæ signum sunt in manibus palpitationes, aut brevis judicationis in deterius. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 4. Febrem diuturnam urina cruenta in principio micta significat; turbata, cum sudore, recidivam. Et *num.* 1. ejusdem *lib.* In febribus judicationes impeditæ, ac sublatæ, temporis quidem diuturnitatem inducunt, non autem perniciosæ sunt. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 16. Febres longæ in pluviarum multitudine plerunque fiunt. Et in *libr. Prænot. num.* 24. Quæcunque febris longiorem moram traxerit, homine alioqui ad salutem disposito, ita ut neque dolor teneat ob inflammationem, aut ob aliquam aliam manifestam causam, huic abscessum expectare oportet cum tumore, ac dolore ad aliquem articulum, vel maxime infernum. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Commentar.* 4. *partic.* 46. Solent autem longæ hæ fieri febres, & impetuosos humorum de loco ad locum illapsus habere, si quidem infernæ partes frigidæ fuerint circa aures, & collum; cætera vero ibi lege. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 5. In febribus longis, tenuibus, erroneis, urinarum tenuium mictiones splenicæ fiunt. Et in

Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 44. Quibus febres longæ, his tubercula ad articulos, aut dolores fiunt. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 63. etiam patet illud. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. In febribus longis, aut tubercula, aut dolores in articulis fiunt; & si facti fuerint, non sunt inutiles. Et in *lib.* 5. *Aphorism.* 64. Lac in febribus longis convenit.

FEBRIS vehemens.

Legitur in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 15. Theodori uxori, in febre vehementi, sanguinis eruptio facta est hyeme: reliqua ibi lege. Et in *libr.* 3. *sect.* 1. *Ægrot.* 2. Hermocratem, qui ad novum murum decumbebat, febris vehemens corripuit; cœpit autem dolere caput, & lumbos. Et in *libro* 1. *section.* 3. *Ægrot.* 7. Metonem febris vehemens corripuit, lumborum gravitas dolorosa: alia vero ibi lege. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 2. Febris vehemens, & delirium ex dentis corruptione, lethale est. Scribitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 53. Febres fortiores fiunt, quibus circa dentes in febribus viscosa adhærent. Et in *libr. de Purgantib. numer.* 4. In febribus fortioribus, bile a medicamento commota, æger neque bibens, neque sorbens, plerunque perit. Et ibidem *numer.* 5. Febri forte correptus, si prima die, qua medicamentum sumpsit, superstes maneat, & una cum purgatione remittat febris, sanus fit. Et ibidem *numer.* 5. A febri forte correptus, si detinet medicamentum, ante meridiem nihil purgatur; a meridie vero nimium purgatur, & perit. Et in *libro* 2. *de Morb. numer.* 37. Foris ad contactum febris debilis est, intrinsecus autem ardet, & lingua ipsius aspera fit, & per os, & per nares calida spirat: reliqua ibi lege. Et in *libr. de Affectionib. numer.* 13. In febre forti, bilis per superiora, aut inferiora purgatio. Et in *libr. de Purgantib. numer.* 4. Febribus fortibus correptis medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiserit febris; carnes enim ipsorum, & ventres, cum sint calidi, medicamentum adsumunt, & nihil depurgantur.

FEBRIS hyberna.

Febres ex hyeme austrina, vere, & æstate siccis, in *libr.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 3. Et in *libr.* 7. *de Morbis Popularib. numer.* 10. Hermoptolemi uxori hyemis tempore febris, & capitis dolores: alia ibi lege. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 48. Si in febre hyberna lingua aspera fiat, & animi deliquia adsint, tali remissio febris contingere solet. Et in *libr. de Affect. numer.* 12. Febrium hyemalium in acutas transitus fit, cum duo humores, bilis videlicet, & pituita, commoti, ac inter se coacti, parti alicui, ubicunque tamen contigerit, allabuntur. Et ibidem: Febrium hyemalium, sive ex vino, sive ex lassitudine, sive ex aliqua alia fiant causa, observatio, & tutela; quam ibi lege.

FEBRES vertiginosæ.

Febres vertiginosæ cum volvulis, & sine volvulis perniciosæ, ut patet in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. numer.* 44. Quibus in febribus vertigines ab initio, & capitis pulsus fiunt, & urinæ tenues, in his expectare oportet, ut ad judicationes febris exacerbetur, nec vero admirarer, si delirarent.

FEBRES, quas varia comitantur symptomata.

Febris, quæ post capitis affectum fiat, vel eum antecedat, vel comitetur, mentio fit his in locis. Scribitur in *libr.* 1. *de Morb. Popularibus section.* 3. *Ægroto* 10. Febris vehemens corripuit; dolebat autem caput, collum, lumbos ab initio. Et in *libr. de Judicationib. numer.* 2. Quibus in febre non lethali, capitis dolor, & alia signa circumstant, in his bilis dominatur. Et in *libr.* 1. *de Morbis Popularib. section.* 3. *Ægroto* 14. Melidiæ, quæ decumbebat juxta Junonis templum, capitis, & colli, & pectoris dolor fortis cœpit; statim autem febris acuta corripuit. Et in *lib.* 3. *de Morbis Popularib. section.* 1. *Ægroto* 2. Hermocraten, qui ad novum murum decumbebat, febris vehemens corripuit; cœpit autem dolere caput, & lumbos. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 51. Quibuscunque sanis derepente dolores fiunt in capite, & statim voce intercepta jacent, ac stertunt, in septem diebus pereunt, si non febris apprehendat. Et ibidem *Aphorism.* 50. Quibus cerebrum dissectum fuerit; his, necesse est, febrem, & bilis vomitum accedere. Et in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 23. Febrem in capitis vulnere intercipere quarta die, aut septima, aut undecima, lethale est: alia vero ibi lege. Et in *libr. de Capitis Vulnerib. numer.* 27. Febre invadente ex capitis ulcere, quid faciendum, ibi lege. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 44. Febricitanti caput ne purgato, ut ne furiosus fiat: reliqua ibi lege.

FEBRIS cum affectibus aurium.

Ait Hippocrates in *libr.* 7. *de Morbis Popularibus numer.* 5. Cydis filio circa solstitium hybernum rigor, & febris, & auris dextræ dolor, & capitis dolor: reliqua ibi lege. Et in *libr. de Judication. numero* 11. Quibus in febribus aures obsurduerunt, hos non soluta febre insanire, necesse est; solvit autem sanguis e naribus erumpens, aut alvus biliosa egerens, aut dysenteria accedens, aut coxarum, aut genuum dolor. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 60. Quibus in febribus aures obsurduerunt, his sanguis e naribus effusus, aut alvus exturbata morbum solvit.

FEBRIS in affectionibus colli.

Scribitur in *libro de Coac. Prænot. numer.* 2. In omni febre malum est colli dolor; pessimum autem in his, quibus timor est, ut et-

ut etiam insaniant. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 35. Si a febre occupato collum repente obversum fuerit, & vix deglutire poterit, tumore non existente, lethale est. Et in *lib.* 1. *Prædict. numer.* 9. Colli dolor malum quidem in omni febre, pessimum autem his, quibus timor est, ut insaniant.

FEBRIS cum affectibus præcordiorum.

Scribitur *in libr. de Coac. Præn. num.* 1. Febres ex præcordiorum dolore malignæ sunt: sopor in his pessimus. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 40. Febris dolores circa præcordia absque inflammatione solvit in *libr. de Coac. Præn. numer.* 3. In febre malus est dolor in pectus firmatus torpore. Et *numer.* 2. In febre dolores ad præcordia exilientes, sine sudore soluti, maligni; his ad coxendices dolores fiunt, & ipsis una cum febre ardente alvus deorsum erumpens, perniciosum est. Et ibidem paullo supra: In febre ad præcordia dolores, voce intercepta, sine sudore soluti, malum est. Et in eodem *libr. numer.* 2. paullo supra: Febrire nocivum est, quibus derepente, dum sine febre sunt, præcordii, & oris ventriculi dolor, & circa crura, ac infernas partes, & alvus in tumorem elevata est; longæ enim, & vehementes febres fiunt, & tusses, & spiritus, & singultus fiunt &c. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 7. Febres ex præcordiorum dolore malignæ sunt. Et in *libr. de Victus Rat. in Morb. Acut. num.* 45. Quibuscumque febres anxiosæ sunt, & quæ præcordia intendunt, & decumbentes in eodem loco decubitum non sustinent, & extremæ partes perfrigerantur, hi plurima omnino diligentia, & custodia opus habent.

FEBRIS cum affectibus vocis.

Inquit Hippocrates in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 12. Quibus voces, cum febribus deficientes post judicationem, hi trementes, ac soporosi moriuntur. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. numer.* 50. Cum febricitanti decimaquarta die vocis interceptio accesserit, non cita solutio contingere solet, neque liberatio a morbo fieri, sed temporis diuturnitatem tali significat. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 2. In febre vocis interceptiones, convulsorio modo fientes, ad mentis emotionem cum silentio deveniunt. Et ibidem paullo supra: Cum febre vox deficiens, & cum judicatione intercepta, hi tremuli moriuntur.

FEBRIS cum alvo affecta.

Scribitur in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. In febribus, inflata alvo, flatus non erumpere, malum. Et in *lib.* 1. *de Morb. numer.* 6. Febrienti, aut vulnerato alvus resiccata, malum. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 6. Una cum febre alvus turbata salsuginoso modo, soporosos, torpidos non valde comitatur. Et in eodem *libr. numer.* 1. versus finem: Febres amburentes ad manum, torpidæ, siticulosæ, anxiosæ, in his alvo suppressa gravati exsolvuntur.

FEBRIS cum affectionibus lateris.

Legitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Cum febre diuturna lateris dolor, puris eductionem fore, significat. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 47. Metoni circa pleiadum occasum febris, lateris sinistri dolor usque ad claviculam: cætera ibi lege. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. In febribus juxta latus dolores tenuiter consistentes citra notas, venæ sectio læserit, sive cibum aversetur æger, sive præcordium sublime habuerit, &c.

FEBRES cum affectibus glandularum.

Ait Hippocrates in *lib.* 4. *Aphorism.* 55. Febres omnes ex glandularum tumoribus malæ sunt, exceptis diariis. Et febris ex glandularum copiosa fluxione legitur in *libr. de Glandulis numer.* 1.

FEBRIS cum icteritia.

Quibus in febribus morbus regius fit ante septimum diem, malum, ut patet in *libr.* 4. *Aphor.* 62. At vero *Aphor.* 64. Quibus in febribus septimo, vel nono, vel undecimo, vel quartodecimo morbus regius succedit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum fuerit; si vero non, non bonum. Et in *lib. de Judic. num.* 3. Desinente febre ardente, si accedat morbus regius, non solet amplius exsudare, neque usquam alibi abscessum facere, sed sanus fit.

FEBRIS in affectibus crurum.

Scribitur in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Ac. num.* 49. Quibus in febribus crura fiunt tuberculosa, & hæc tubercula moram trahentia non maturantur, febribus perseverantibus, &c. talibus sanguis e naribus fluere solet; & si quidem multus fluxerit, solutionem morbi significat; sin minus, morbum longum.

FEBRIS quartana. Lege *Quartana*.

FEBRIS quotidiana. Lege *Quotidiana*.

FEBRIS tertiana. Lege *Tertiana*.

FEL.

In *lib. de Ossium Natur. num.* 6. de situ fellis hæc narrata sunt: Hepatis extremitates quinque sunt; super quarta autem extremitate fel incumbit, quod osculum ad septum transversum, & cor, & pulmonem profert. Ejus usus explicatur in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 2. his verbis: Sanguini fons est cor, pituitæ caput, aquæ splen, bili locus folliculi in hepate. Et *num.* 8. Postquam comedit, & bibit homo aliquid amari, quodque biliosum, ac leve est, copiosior etiam bilis fit in hepate. Et subdit: Trahit folliculus in hepate quicquid biliosi istic inest; & si derepente multa bilis fiat,

fiat, homo hepar dolet, & de ventre copiosior fit. Hoc enim contingente, procedit de veteri bile propter multitudinem ad ventriculum, & ex hoc tormen ventriculo oboritur, & pars ipsius per vesicam, pars per alvum egreditur, atque sic minima pars in homine manet, & dolores cessant. Si vero neutrum horum contingat, procedit primum de veteri bile ad corpus, distribuitur enim ad ipsum, & si multa fuerit, statim significationem sui præbet, alii humori ammixta. Si vero modica, non adeo læserit, cum magnum sit corpus; si non & aliud quoddam principium suboriatur; verum temporis progressu si alia bilis superaccedat copiosior, hominem utique læserit: reliqua ibi vide. Et in *libr. de Intern. Affection. num.* 32. Hepatis fel, pituita, & sanguine repletum, velut ratiocinamur, dirumpitur; & ubi diruptum fuerit, celerrime insanit, & indignatur, & loquitur stulta, & latrat velut canis: & ungues punicei fiunt, & oculis videre non potest, & pili in capite erecti stant, & febris acuta corripit: plerique moriuntur in undecim diebus, paucique effugiunt. Curationem lege *numer.* 31. Hæc de situ fellis, atque de morbis, qui ab ipso fiunt. At de animalium fellibus hæc lege.

Fel tauri tritum in potione ad purgationes muliebres datur, ut apparet in *libr. de Natur. Muliebr. numer.* 105. Fel vero scorpii marini ad fœcunditatis experimentum, in eodem *libr. numer.* 92. Et ibi quoque *numer.* 29. fel suillum ad ciendos menses, atque secundas educendas.

FEMUR.

De Femoris anatomia scribitur in *libr. de Ossium Natur. numer.* 1. & 2. Et in *lib. de Loc. in Homin. numer.* 13. & in *libr. de Artic. num.* 88. At vero femur dolore afficitur, pungitur, extenuatur, luxatur, frangitur, atque os absceditur. Ex femoris dextri dolore febris acuta ardens, scribitur in *libr.* 3. *de Morb. Popularib. sect.* 3. *Ægroto* 5. Sed femoris punctionem sine sanguine mors tertia die consecuta est, ut in *lib.* 5. *num.* 19. Et femur extenuatum est ex labore montano, ut scribitur in *libr.* 6. *sect.* 3. Verum in *libr. de Artic. numer.* 87. agitur de femore in posteriorem partem luxato. Et *numer.* 55. de femoris articulo ex coxa elapso. Ibidem quoque *numer.* 56. describuntur femoris intro elapsi signa. Et *numer.* 65. femoris caput in posteriorem partem elapsum. Et *numer.* 70. femoris caput in anteriorem partem elapsum. Et *numer.* 81. femoris ossis abscessio. Et *num.* 82. femoris circa coxam luxatio. Et *numer.* 86. femoris caput ad externam partem luxatum. Et *numer.* 66. femoris in posteriorem partem elapsi signa. Et *numer.* 62. femoris caput in exteriorem partem elapsum. At vero *numer.* 90. scribitur femoris repositio. Et *num.* 67. femur non repositum. Et *numer.* 57. femoris tibiæ, & pedis decurtatio ex articulo non reposito. Et *in libr. de Fractur. numer.* 24. femur fractum quinquaginta diebus corroboratur. Et *numer.* 23. agitur de femoris osse fracto. Verum *num.* 23. describitur femoris brevius effecti dedecus. Et *numer.* 38. femoris, aut brachii os extra eminens. Et *numer.* 24. femur magis gibbosum ad partem externam.

FERINUM.

Legitur in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 1. Ferinum autumno, & oris ventriculi dolores, & horrores, & atra bilis. Ubi Galenus in *Comment.* inquit: Sive vermes, qui ascarides appellantur, sive lumbricos insinuarit per illud *ferinum*, sive elephantem, & cancrum, sive etiam tabem, ut voluere nonnulli, sive quidquid malignum sit, merito hæc omnia in autumno, tum ob pravorum humorum eo tempore redundantiam, tum ob aeris ambientis inæqualem temperiem, oboriuntur; unde neque mirum est, si cordis dolores, & horrores, & atræ etiam biles autumni tempore vigeant. Et in *lib.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 2. Tusses siccæ &c. neque linguæ torrefactæ non feritate, sed spiritu. Et Galenus in *Comment.* inquit: Pro maligno *ferinum* accipiendum est, sive ex destillatione a capite tussiant, sive ex ulcere cujuspiam ex membris ad spiritum attinentibus, sive ex abscessibus ibidem obortis, sive ex appellatis suppurationibus. Sic in eadem *sect.* vel *Commentar. part.* 17. Tussis sicca, non ferina, hoc est maligna. Dicitur etiam ulcus ferinum, de quo scriptum est in *libr. de Loc. in Homine num.* 41.

FEROX.

Ex composito, modestoque homine, hoc est benigno, ferox responsio, mala. Hæc refertur sententia in *libr.* 1. *Prorrh. part.* 9. & rationem reddit Galenus in *Comment.* & inquit: Omne siquidem, quod præter naturam est propriam, malum est. Et *part.* 37. Quibus ferox oculus, claususque, purgationem facere, non oportet. Et *part.* 56. Oculo feroci, & florescentes in scapulas rigent. Et in *Comm.* 3. *part.* 19. Turbulentæ, ferocesque e somno excitationes, convulsivæ tum alias, tum cum sudore.

FERRUM.

Ferrum sanat quæcunque medicamenta non sanant; quæ ferrum non sanat, ea ignis sanat; quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet. Sic scribitur in *libr.* 8. *Aphor.* 6.

FERULA.

Ferulæ in deligationibus quales esse debeant, lege in *libr. de Officina Medici numer.* 9. Et quales esse conveniant in fracturæ partibus, in *libr. de Fractur. numer.* 6. Et in quibus vitandæ sint ferularum locationes, in eodem *libr. numer.* 21.

FESTUCÆ.

Festucas in febribus acutis, aut peripneumoniis, aut phrenitide, aut capitis dolore legere, lethale. Sic scribitur in *libr. Prognost. num.* 4.

FIBER.

FIBER.

Fibri testiculus in suffimento ad os uteri hians, in *libr. de Superfœt. num.* 19.

FICUS.

Scriptum est in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 15. Ficus primæ pessimæ sunt, quia succulentissimæ: optimæ autem sunt postremæ. Ficus, & uvæ passæ æstuosæ sunt, sed alvum movent. Ficus viridis humectat, & alvum movet, ac calefacit; humectat, quia succo plena est; calefacit, propter succum itidem; alvum movet, propter succi dulcorem. Ficus aridæ æstuosæ sunt, sed alvo secedunt. Et in *libr. de Intern. Affection. num.* 21. Evomat, donec ficus evomuerit; hæ enim postremum evomuntur.

FIGURA.

Figura in compositis est quædam forma; propterea quod, quæmadmodum forma materialis habet vim activam, & passivam, sic figura compositi; & hæc est determinata quantitas corporis, sive potius qualitas in quantitate. In figura reperiuntur hæc contraria, rectum scilicet, angulare, & circulare; atque unaquæque in eo, quod formalis est, agit; in eo, quod est materialis, patitur; nam figura circularis ad velociorem motum facit, & maxime capax est. Verum Hippocrates in corporibus nostris nos docet, quænam formæ agant, & quæ patiantur; & sic dividit eas in *libr. de Veter. Medic. num.* 40. Figuræ aliæ cavæ sunt, & ex amplitudine in arctum coactæ, aliæ expansæ, aliæ solidæ, & rotundæ, aliæ latæ, & pensiles, aliæ extentæ, aliæ longæ, aliæ densæ, aliæ raræ, & hiantes, aliæ spongiformes, ac molles. Quæ igitur ex his trahere ad sese, allicereque humiditatem ex reliquo corpore maxime possunt? equidem puto tales esse, quæ ex cavitate, & amplitudine in arctum sunt coactæ. Id quod ex manifestis forinsecus condiscere oportet, partim quidem, quod ore hians nihil sane humoris attraxeris, ubi vero labra foras produxeris, contraxerisque, ac compresseris, insuperque fistulam admoveris, facile sane attraxeris quicquid volueris; partim vero quod cucurbitæ, quæ corpori apponi solent, ex amplitudine in angustiam arctatæ ad hoc factæ sunt, ad trahendum videlicet, & alliciendum ex carne. Sunt autem & alia multa ejusцemodi; verum intra hominem natura, & figura talia sunt vesica, & caput, & uterus in mulieribus, atque hæc manifeste maxime trahunt, & semper plena sunt attractæ humiditatis. At vero cavæ, & expansæ figuræ influentem quidem humorem maxime omnium susceperint, non autem similiter attraxerint. Solidæ autem, & rotundæ neque attraxerint, neque susceperint; dilabitur enim, & non habet sedem, in qua maneat. Et *numer.* 41. Spongiformes vero, & molles, velut lien, pulmo, & mammæ, ubi admotæ maxime fuerint, & adhæserint, ebibunt, duraque fiunt, ac augescunt, humore accedente, maxime pulmo. Non enim in ventriculo inest, in quo humorem extrinsecus contineat ipse ventriculus, in quo est humor, ut quotidie exhauriatur; sed cum biberit, & susceperit ipse in seipsum humorem, & vacua, & rara, ac parva penitus explentur, & pro raro, ac molli, durus, ac densus evadit, & neque concoquit, neque demittit. Atque hæc patitur propter figuræ naturam. Quæcunque autem flatum, & revolutiones operantur in corpore, ea in vacuis, ac amplis, veluti ventre, ac pectore, strepitum, ac sonitum facere solent. Etenim quod non sic repleant, ut stent, sed habent transmutationes, & motus, necesse est, ut ab ipsis & strepitus, & manifestæ commotiones fiant. Quæcunque vero carnosa sunt, & mollia, in talibus torpores, & excrescentia, velut in trucidatis fiunt. Et *numer.* 42. Multæ vero etiam aliæ & extra, & intra corpus figurarum species sunt, quæ magnopere inter se differunt, quod ad affectiones pertinet, tum ægroto, tum sano; velut capita parva, aut magna, colla tenuia, aut crassa, longa, aut brevia, ventres longi, aut rotundi, pectoris, & costarum latitudines, aut angustiæ, & alia infinita, quæ omnia nosse oportet, quatenus differant; quo causas singulorum cognitas probe observes.

Figura porro dicitur positio alicujus membri sive decens, sive indecens, veluti legitur in *libr.* 6. *de Morb. Pop. sect.* 3. Figuræ magis allevantes, velut qui sarmenta manu nectebat, & obtorquebat, præ doloribus decumbens, arrepta paxilli summa parte supra se ipsum infixa, inhærebat, & melius habuit. Ubi Galenus in *Comm.* ait: Si ipse dum sarmenta contorqueret, in lassitudinem incidit, non esset hoc inconveniens, ex ea figura dolorem fuisse leviorem factum. Sed in *libr. de Fractur. numer.* 12. agitur de figurarum deligationis summa. Et in *libr. de Officin. Medici numer.* 7. legitur de figura, quæ doloris exors est, & secundum naturam.

FISSURÆ.

Fissurarum ossium species omnigenæ, scribuntur in *l. de Cap. Vulnerib. num.* 6. Et, Fissuræ ex contusione deprehensu difficiles, in eodem *lib. numer.* 16.

FISTULA.

Fistularum generatio legitur in *libr. de Fistul. numer.* 1. Et fistulæ primum crescentes sunt resecandæ, ut scriptum est in eodem *libr. num.* 1. Fistulæ difficillimæ, quæ in cartilaginosis, & excarnibus locis sunt, & cavæ sunt, & procedunt, ac sanie manant semper, & caruncula in osculo ipsis inest; curatu autem faciliores sunt, quæ in mollibus, & carnosis, & non nervosis existunt. Sic scribitur in *libr. de Coac. Præn. numer.* 3. Et cui fistula refringebatur, tussiculæ permanere impediebant, ut proditum est in *libr.* 6. *de Morbis Popularibus sectione*. 8.

FLA-

FLATUS.

Flatus non unica est significatio; aliquando enim scribitur pro crepitu, ut in *lib. 4. Aphor. 73.* & in *libr. 1. de Morb. Pop. sect. 3.* atque in pluribus locis. Et in *libr. 2. de Diæt. numer. 8.* Quod vero intus manet, flatum inducit, & partim superne eructatur, partim inferne secedit. Aliquando pro spiritu sumitur hæc vox, ut in *libr. de Flatib. num. 4.* ubi inquit: Spiritus, qui in corporibus insunt, flatus vocantur; qui extra corpus existunt, aer. Aliquando pro inflatione usurpatur, ut in *libr. 2. de Morb. numer. 67.* de morbo ructuoso loquens, ubi ait: Venter flatuosus fit, ideft inflatur, ac durus fit. Sic in *libr. 2. de Morb. Mul. num. 44.* Si uteri inflati fuerint, venter attollitur, & flatuosus fit, sive inflatur, & durus fit. Quæ bona, quæve mala adferant flatus, lege in *libr. de Flatib.* Causa flatuum in corpore est debilitas caloris: sed & edulia flatus progignunt, ut apparet in *libr. de Affection. num. 44.* Sic pituita; nam legitur in *libr. de Intern. Affection. numer. 26.* Cum in hepar pituita accesserit, & hepar ipsam susceperit, & humectum fuerit, statim calorem exhibet, & flatum inducit: deinde temporis progressu aqua impletur. De flatu, sive crepitu, hoc accipe ex *libr. Prognost. Commentar. 2. partic. 24.* Si flatus sine sonitu excernatur, optimus est; melius vero est, quoties erumpit cum sonitu, quam si condatur, ac revolvatur: quod si ita excernitur, indicio est, hominem vexari dolore, aut delirare, nisi sponte ita dimiserit flatum. Et propterea mirum non est, si Hippocrates in *libr. de Morb. Popularib.* dum historias recitat de ægris, flatus hos commemoret; siquidem plurimum ad futuri prædictionem faciant. Lege *Ventus.*

FLORIDUM.

Floridum corpus opponitur gracili; nam in *libr. de Loc. in Homin. numer. 53.* legitur: Hoc faciunt & alvum subducentia, & florere ipsum facientia; gracile faciunt corpus & reliqua omnia contraria his facientia. Et *numer. 36.* ejusdem *libr.* Ex iisdem & splen florescit, & corpus contabescit; cum autem corpus tenue fuerit, & splen floruerit, & omentum simul cum corpore attenuatum fuerit, pinguitudo in omentum colliquescit. Sed dicitur & forma florida, veluti in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer. 8.* ubi sic scriptum est: Hominum formæ boni coloris sunt, & magis floridæ, hoc est, vividiores. Florescit etiam cerebrum; siquidem legitur in *libr. de Morb. Sacr. numer. 7.* Purgatur, & florescit cerebrum, ut aliæ partes. Et in *libr. 6. de Morb. Popularib. section. 3.* legitur: Floridum corpus, hoc est, ut explicat Galenus, floridum corpus fit, & in exercitationibus, & in illis alioqui, qui bono refecti sunt sanguine. Et in *libr. 7. numer. 23.* Asperitas efflorescebat. Floret quoque morbus; ait enim Hippocrates in *libr. de Morb. Sacr. numer. 18.* A familiari, & consueto floret, ac augescit morbus; ab adverso, & hostili perit, & dissipatur. Et in *lib. 2. de Morb. Pop. sect. 3.* Sputa multa, florida, laboriosa. Et infra: Lingua florida. Et supra *sect. 2.* Subfloridum spuebat. Et in *lib. 1. Prorrh. Comment. 2. partic. 55.* Capite dolentes &c. & florescentes, ideft impense rubentes.

FLUIDUM.

Corpora ubi quis purgare voluerit, oportet prius fluida facere. Sic legitur in *lib. 7. Aphor. 70.* Videtur autem declarare, quid fluidum significet in *libr. 1. de Morb. Mulier. numer. 1.* cum ait: Mulier, quæ non peperit, gravius, & citius e mensibus ægrotat, quam ea, quæ peperit; cum enim peperit, venulæ fluidiores sunt ad menses: fluidas autem ipsas facit purgatio illa, quæ fit a partu: & ubi hæc erumpit, vicinæ maxime ventri, ac mammis corporis partes discinduntur: discinditur item reliquum corpus: deinde necesse est, venas magis aperiri, & ampliores, ac fluidiores ad menses fieri. Et sic fiunt venæ fluidæ. Corpora vero quo pacto reddantur fluida, lege *Aphorism. 22. libr. 1.* Concocta medicari &c.

FLUXIO.

Legitur in *libr. de Loc. in Homin. num. 15.* Fluxiones fiunt, perfrigerata valde carne, & percalefacta, ac superinflammata. Propter frigus fiunt, cum caro in capite, & venæ tensæ fuerint. Hæ enim, horrente carne, & ad angustias perveniente, adstrictaque, ac excludente, humiditatem exprimunt. Et simul carnes ipsæ contra exprimunt ad angustias pervenientes: & capilli sursum erecti fiunt, utpote simul undiquaque fortiter compressi. Quicquid igitur inde expressum fuerit, id ipsum, quocunque contigerit, fluit. Fluit autem etiam propter caliditatem, cum carnes rarefactæ transitus præbuerint, & humor calefactus tenuior redditus fuerit. Omnis enim humor calefactus tenuior fit, & omne cedens fluit. Maxime vero, ubi valde fuerit inflammatum, propter hanc fluit causam: & alia ibi lege *de Fluxione.* Sed subdit *numer. 18.* Fluxiones de capite septem sunt, in nares scilicet, in aures, in oculos, in thoracem, in medullam, retro ad vertebras, & in carnes. Primæ tres sunt conspicuæ. Cum in thoracem influxerit præ frigore, bilis fit: magis autem in thoracem præ frigore fluit, propterea quod facilis est fluxio ad guttur, utpote non contectum: suppurati fiunt, itemque tabidi hi, quibus in thoracem fluxerit. Cum vero in medullam, tabes occulta oboritur; cum retro ad vertebras, & in carnes, hydrops fit. Et *num. 14.* Labor, & dolor fit, ubi a carne humiditas fluxerit vitiosa. Primum enim articulus stabilitur; non enim lubrica est humiditas, quæ de carne influxit. Deinde ut multa, & valde sparsa, & ex carne non irrigata, semper reficcatur, & ut multa existens, & articulo ipsam non ca-

piente, effluit: & male ſtabilita elevat nervos, quibus articulus colligatur, & ipſos diſſolutos facit: & propterea claudi fiunt, cum hoc magis fit, magis; cum minus, minus. Signa vero uniuſcujuſque fluxionis comperies in eodem *libr. num.* 20. uſque ad 36. ubi quoque vide curationes. Et in *libr. de Morb. Sacr. num.* 7. Si colliquatio moderata facta fuerit, ſaniſſimum caput habebit; ſi vero ampliora toto cerebro, morboſum caput augeſcens fœtus habebit, & ſonitus plenum, & neque ſolem, neque frigus tolerabit; ſi vero ab una aliqua parte colliquatio contigerit, aut ab oculo, aut ab aure, aut vena aliqua ſimul gracilis facta fuerit, ille ſic afficitur, qualiter ſane colliquatio contigerit. Et ſubdit: Si porro ad cor progreſſum fecerit defluxus, palpitatio apprehendit, & anhelationes, & pectora corrumpuntur. Et ſubdit: Si in ventrem fluxus fuerit, profluvia alvi apprehendunt; ſi vero ab his viis excluſus fuerit, & in venas, quas dixi, defluxum fecerit, mutus fit, & ſuffocatur, & ſpuma ex ore effluit, & dentes conſtringuntur, & manus convelluntur &c. Et in *libr. de Glandul. numer.* 8. Fluxiones de capite uſque ad ſecretionem contingunt per aures ſecundum naturam, per oculos, & per nares: atque hæ tres ſunt, & aliæ per palatum in guttur, & in gulam, & aliæ per venas in medullam ſpinalem, & in ſanguinem; quæ omnes ſeptem numero exiſtunt. Hæ fluxiones cerebri ſordes, ac purgamenta diſcedentes ſunt, & ſi non diſceſſerint, morbus ipſi inde oboritur. Sic autem & reliquo corpori aliqui morbi accedunt, ſi intro abierint, ac diſceſſerint hæ fluxiones, & non foras. Et rurſus turbatio multa oboritur, ſi hianter, ac affatim attrahat, & acrem quidem fluxionem cerebrum demittat, quæ influxiones corrodit, & exulcerat. Et ſi id, quod cerebro influit, copioſum fuerit, fluxio deſcendens non deſinet, donec multitudinem influentis exhauſerit. Atque ſic id, quod influit, foras demittens, & aliud ſuſcipiens, ac ſemper in conſimili ſtatu conſiſtens, & humores trahit, & morbos facit. Ambo autem magno tædio, ac moleſtia naturam frangunt, quæ ſi fuerit affecta, doloroſa afflictio exiſtit. Affectiones enim naturæ ſunt prædictæ fluxiones, & multitudinem moleſte ferunt, & morſum, ac roſionem perceptant ex eo, quod præter rationem, & non conſuetum exiſtit. At vero fluxiones aliæ ſunt pituitoſæ, aliæ bilioſæ, acres, ſalſuginoſæ, & nitroſæ, de quibus nihil eſt, quod dicam. De curatione vero fluxionum univerſali ſcribitur in *libr. de Loc. in Hom. num.* 42. hoc modo: Morbos a principio curare oportet, & ſi quidem a fluxionibus fiant, primum fluxiones ſedare; ſi vero ab alia cauſa, principium morbi ſedare, ac curare: deinde id, quod influxit, ſi quidem multum fuerit, educere; ſin modicum, per diætam moderari, ac componere. Et *num.* 47. Fluxione ex capite fluente, vomitus conducit. Sed ſi fluxio fuerit in nares, curationem habes *numer.* 20. ejuſdem *libr.* Si in oculos, *numer.* 21. 22. & 23. Si in thoracem fluxerit *num.* 24. uſque ad 29. Si in ſpinam, *numer.* 29. Si per gulam in ventrem, *num.* 32. Si retro in carnem juxta vertebras, *n.* 33.

FLUXUS muliebris. Lege MENSTRUA.

FOECUNDÆ quæ ſint mulieres;
ac
FOECUNDITAS. Lege CONCEPTIO.

FOEMINA.

Ubi fœmellam generare volet, cum plurimi menſes prodierint mulieri, & dum adhuc prodeunt, coeat, ac dextrum teſtem obliget, quantum id tolerare poterit. Hæc ſcipta ſunt in *libr. de Superfœtation. numer.* 18. Cæterum fœmellæ ab aqua magis, & a frigidis, ac humidis, & mollibus augeſcunt tum cibis, tum potibus, itemque ſtudiis, ac exercitiis. Si igitur fœmellam parere velit, diæta ad aquam vergente utendum eſt: & non ſolum virum hoc facere oportet, ſed etiam mulierem. Non enim ſolum quod a viro ſecernitur, auctile eſt, ſed etiam quod a muliere. Hæc in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 19. & 20. ſcripta reperies. Rationem vero lege *in libr.* 1. *de Diæta num.* 22. Sed in *libr.* 6. *de Morb. Popular. ſection.* 4. Hircire incipiens, uter teſtis extra apparuerit, ſi quidem dexter, maſculum; ſi vero ſiniſter, fœmellam portendit. Tertio menſe movetur maſculus, & quarto fœmella, quia debilior eſt: & primum quoque conformatur maſculus; nam fortiore, & craſſiore genitura fit. Sic in *libr. de Natur. Pueri numer.* 14. Verum in *libr. de Septimeſtr. Part. num.* 8. Cum filiæ a matre ſegregatæ fuerint, citius, quam filii, pubeſcunt, & ſapiunt, & ſeneſcunt, propter corporum imbecillitatem, & victus rationem.

FOETOR.

In *libr.* 2. *de Morbis numer.* 46. Ubi jam pus circa cor putruerit, nidoroſum odorem prunis injectum de ſe præbet: & cerebrum concaleſcens ſalſuginoſum humorem effundit, qui alvum movet. Hinc obſervandum eſt, ſputum fœtidum ex partibus circa cor derivari: & ſalſum ex cerebro. Et in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 21. a quo fœtor proveniat, videtur explicare, cum ait: Si multum fuerit id, quod affligit in corpore, plus, quam opportunum eſt, & acervatim robuſtum, turbatur ad ventriculum; & cum non poſſit calorem ſufferre corpus, eo fruitur, & graveolentiam circa ſpiritum fieri, neceſſe eſt: & hinc apparet, a calore præternaturali fieri graveolentiam. Et propterea excreationes fœtidæ, ut legitur in *libr.* 4. *Aphor.* 47. in febribus non intermittentibus, malæ. Et in *libr. Progn. Comment.* 1. *part.* 42. Pus minime fœtidum, æquale, læve, candidum, optimum; contra, peſſimum. Nam, ut exponit in *Comm.* Galenus, graveolentia putredinis eſt, non concoctionis ſignum. Quam ob rem exitioſior dejectio eſt fœtida, ſicut & in

libr.

libr. Progn. Commentar. 2. *partic.* 22, explicat Hippocrates. Hinc ſequitur illa *partic.* 41. ejuſdem *Comment.* quæ eſt: Vomitio livida, ſi grave olet, ocyſſimam indicat abolitionem. Indicat enim, ut exponit Galenus, putredinem cum extinctione caloris. Deinde ſubdit Hippocrates, quaſi declarans affectionem quamcunque deteriorem evadere, cui permiſceatur putredo, & inquit *part.* 42. Omnis ſubputris, ac fœtidus odor in omni vomitione, malus eſt.

FOETUS.

Scriptum eſt *libr. de Genitur. numer.* 7. Si mulier conceptura eſt, non procedit foras, ſed manet in utero genitura; nam uteri ſuſceptam, & concluſam in ſe ſe continent, oſculo nimirum ipſorum præ humiditate contracto, ac concluſo, ſimulque permiſcentur tum quæ a viro venit, tum quæ a muliere emiſſa eſt. Et primis diebus, ut legitur in *libr. de Natur. Puer. numer.* 14. pauciſſimus ſanguis a muliere in uteros venit, deinde copioſior. Sed, ut ait Hippocrates in eodem *libr. numer.* 1. genitura primum ſimul miſcetur, utpote muliere non quieſcente, coacervaturque, ac craſſa per calorem evadit. Deinde ſpiritum concipit, nempe in calido exiſtens, & poſtea matre ſpirante. Hic vero ſpiritus ſibi ipſi viam foras facit, & per mediam genituram erumpit; & rurſus alius frigidus a matre inſpirat: id autem, quod caleſcit, trahit ſpiritum frigidum per fiſſuram, unde nutritur. Et *numer.* 4. Genituræ autem calefactæ, ac inflatæ ex toto, pellicula forinſecus circumdatur, & juxta medium tranſit ſpiritus per pelliculam. Atqui genitura, quæ ſex diebus in utero manſit, ſimilis eſt, ſi quis ovo crudo externam teſtam circumcirca adimat, in interna vero pellicula incluſus liquor pelluceſcat. Vidi eam ego ipſe: uber erat liquor, & rotundus, in pellicula vero fibræ quædam albæ, ac craſſæ ineſſe videbantur, cum cruore craſſo, & rubro obvolutæ. Circum autem pelliculam foris cruenta veſtigia inſtar ſugillatorum; juxta medium vero tenue quid emminebat, quod mihi umbilicus eſſe videbatur, & per illum ſane ſpirationem extra, & intro primum facere apparebat; quin & pellicula, genituram ambiens, ac complectens, tota ex illo tendebatur. Et *numer.* 5. Genitura igitur in pellicula eſt, & ſpiritum habet intro, & foras, & augeſcit a matre, ſanguine in uterum deſcendente a toto corpore mulieris: is in orbem forinſecus pelliculam circumſtat, ſimulque cum ſpiritu ſanguis intra per pelliculam trahitur, qua parte perforata eſt, & genitura diſtat, congelaturque, & futuro animali augmentum præbet. Cum autem tempus acceſſerit, rurſus aliæ pelliculæ intra primam pelliculam tenues, & multæ circumtenduntur eo modo, quo prima pellicula facta fuit: ſunt autem & hæ ab umbilico extentæ, & inter ſe mutua ligamenta habent. Hoc facto, ex deſcendente a matre ſanguine, & congelato caro fit. Sanguis autem procedit ſenſim, & modice, citra dolorem, quotidie in uterum ipſum; juxta mediam autem carnem umbilicus diſtat, per quem ſpirat, & alimentum, ac incrementum capit. Nec illa ſententia, quæ legitur in *libr. de Carnibus numer.* 8. eſt conſona opinioni Hippocratis; nam ſic legitur: Puer in utero, comprimens labra, ex utero matris ſugit tum alimentum, tum ſpiritum. Quod quidem verum non eſt, ſed liber hic non eſt abjiciendus, neque negligendus, ſiquidem ab aliquo imperito hæc verba addita ſunt. Et in *libr. de Natur. Puer. num.* 8. Caro ſpirans ſanguinem attrahit in incrementum, & ſi utilis non ſit, in ſinus pelliculatum ſecernitur. Cæterum caro augeſcens a ſpiritu articulatur, & abit in hac unumquodque ſimile ad ſimile, denſum ad denſum, rarum ad rarum, humidum ad humidum, & unumquodque in propriam regionem, juxta cognationem ad id, a quo genitum eſt: & quæcunque a denſis genita ſunt, denſa ſunt; & quæcunque ab humidis, humida. Et *numer.* 14. Articulatio contingit in fœmella in diebus quadraginta duobus, in maſculo in triginta; genitura enim fœminea debilior eſt, ac humidior, quam maſcula. Et idcirco illud eſt animadvertendum, quod ſcriptum eſt in *libr. de Genitura numer.* 7. & ideſt: Quandoque fortius eſt ſemen a muliere emiſſum, aliquando vero debilius: ſimiliter etiam id, quod vir emiſit. Et eſt tum in viro fœmineum, itemque maſculum ſemen, tum itidem in muliere. Fortior autem maſculus fœmina eſt; neceſſe igitur eſt, maſculum a fortiori ſemine generari. Quapropter ſi ab utriſque ſemen fortius prodierit, maſculus erit partus; ſi vero debile, fœmina naſcetur. Utrum autem multitudine, ac copia prævaluerit, juxta illud ipſum partus naſcetur. Si enim multo plus fuerit debilis ſeminis, quam fortioris, ſuperatur forte, & debili permixtum, in fœminam tranſit; ſi vero plus fuerit fortis ſeminis, quam debilis, ſuperatur debile, & in marem tranſit. Et ſubdit: Procedit non ſemper ab eodem viro genitura fortis, ſed neque ſemper debilis, ſed alias alia: atque ſic etiam in muliere res habet; & in ipſa genitura egreditur, & maſculinum, & fœmineum ab omni corpore, & a debilibus debilis, & a fortibus fortis. Et in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 22. Fœmellæ ab aqua magis, & a frigidis, ac humidis, & mollibus augeſcunt tum cibis, tum potibus, itemque ſtudiis, ac exercitiis; maſculi vero magis ab igne, a ſiccis videlicet, ac calidis cibis, & reliqua diæta. Et ſubdit *numer.* 23. Corpora maſcula ſi ab utriſque ſecreta fuerint, augeſcunt pro re præſenti, & fiunt hi viri animis ſplendidi, & corpore fortes, ſi non a diæta poſtea detrimentum ſentiant. Si vero a viro maſculum ſecernatur, a muliere vero fœmineum, & ſuperaverit; ſi ita contingat, maſculum corpus ſane maſculum augeſcit, fœmineum vero minuitur, & in aliam ſortem ſecernitur. Et hi qui-

dem minus prioribus splendidi fiunt; tamen quia masculum a viro superaverit, viriles evadunt. Si vero a muliere quidem masculum secretum fuerit, a viro autem muliebre, superaverit autem masculum; augescit eodem modo, sicut prius, fœmineum vero minuitur. Et fiunt hi Androgyni, idest viri effœminati, atque sic recte appellantur. Et eodem *numer.* 23. Tres igitur quidem hæ sunt generationes hominum differentes in eo, quod magis, aut minus tales sint propter partium aquæ temperamentum, & alimenta, & institutiones, ac consuetudines. Et *numer.* 24. Si ab utrisque fœmineum secretum fuerit, fœminosissimæ, ac ingeniosissimæ fient. Si vero a muliere quidem fœmineum, a viro autem masculum, superaverit autem fœmineum; audaciores quidem prioribus fient, verumtamen ornatæ, ac moderatæ etiam ipsæ. Si vero a viro quidem fœmineum, a muliere autem masculum secretum fuerit, & fœmineum superaverit, augescit eodem modo, & fiunt hæ audaciores adhuc prioribus, & viriles, ac viragines nominantur. Atque hinc oritur similitudo fœtus ad parentes; nam legitur in *libr. de Genitura numer.* 8. Ex quacunque corporis viri parte plus prodierit in genituram, quam mulieris, partus ille magis similis erit patri; undecunque vero a corpore mulieris plus venerit, magis assimilabitur matri. Est autem impossibile, partum per omnia matri similem esse, & patri nihil, aut vice versa, neque alteri quicquam similem esse; sed utrisque necesse est in aliquo similem esse, siquidem ab utrisque corporibus semen in partum procedit: uter autem tandem plus contulerit ad similitudinem, & a pluribus corporis regionibus, illi magis similis est. Contingitque aliquando, ut filia nata, majori ex parte, magis similis sit patri, quam matri, & filius natus aliquando magis similis est matri, quam patri. Et subdit: Quandoque partus tenues, & debiles generantur ex patre, & matre crassis, ac robustis: & si quidem, multis jam generatis pueris, tale quid contingat, manifestum est, quod fœtus in utero ægrotavit, & ab utero quid de suo ipsius incremento foras prodivit, utero nimirum amplius hiante: & propterea debilis factus est. Unumquodque autem animal juxta proprium robur ægrotat. Si vero omnes pueri nati debiles fuerint, uteri ipsi in causa sunt, angustiores, quam oportet, existentes. Si enim non habuerint spaciositatem, in qua fœtus nutriri possit, necesse est, ipsum tenuem fieri, utpote qui non habeat satis amplum locum ad incrementum capiendum. Si vero habeat satis amplum locum, & non ægrotet, verisimile est, ex magnis parentibus magnam sobolem generari. Porro autem masculus primum movetur, quia fortior est, quam fœmella, & primum quoque conformatur; nam a fortiori, & crassiori genitura fit. At de alimento pueri lege in *libr. de Natur. Puer. de Septimestr. Part.* ac *de Octimestr.* Item de perditione fœtus, & de causa in *libr. de Genitur. numer.* 9. & in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 37. *numer.* 41. & *num.* 86. & aliis in locis. Similiter signa mortui fœtus describuntur in *libr. de Superfœt. numer.* 6. & in *libr. de Morbis Mul.* Quod vero septimestris fœtus vitalis sit, octimestris vero non, lege in *libr. de Carnibus numer.* 22. Et in *libr. de Septimestr. Part. numer.* 1. in quo *libr. num.* 3. feruntur, abortus plurimi in primis quadraginta diebus fieri. Et *numer.* 4. de octavo mense agit, & cur partus non superstites maneant: id quod quidem & legitur in *libr. de Octimestr. Part. num.* 1. Decimestres autem non pereunt, veluti ibi scriptum est. Fiunt & undecimestres partus, quemadmodum in eodem *libr. numer.* 5. legitur. Sed ut finem imponamus huic parti, legamus ea, quæ scripta sunt in *libr. de Aliment. numer.* 9. Ad figurationem, soles triginta quinque; ad motum, septuaginta; ad perfectionem, ducenti & decem. Alii tradunt: ad formam, quadraginta quinque; ad motum septuaginta sex; ad exitum, ducenti & decem. Alii sic: ad formam, quinquaginta; ad primum saltum, centum; ad perfectionem, trecenti. Alii sic: ad discriminationem, quadraginta; ad transitum, octoginta; ad elapsum, ducenti quadraginta. Non est, & est. Gignuntur autem in his & plures, & pauciores, secundum totum, & secundum partes; non multo autem plures, aut pauciores; pauciores vero tot, & quæcunque alia his similia.

FOMENTUM.

Fomentis plurimum usus fuit Hippocrates ad præparandos humores, ut facilius evacuarentur, ad sedandos dolores, ad durities emolliendas, atque ad concoquendas. Sed quo modo has consequantur facultates, scribitur in *libr. de Flatib. numer.* 14. hoc modo: Solent quidam calida fomenta extra adhibentes dolorem mitigare; rarefacto enim corpore a calore, fomentum spiritus inde exhalat, ut quies aliqua, & mitigatio contingat dolorum. At vero fomenta alia humida sunt, alia sicca: & utrorumque alia calida, alia non calida. Et propterea scriptum est in *lib. de Victus Ration. in Morbis Acut, Commentar.* 2. *partic.* 1. Lateris dolorem, sive per exordia fuerit, sive postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissolvere, non abs re existit. Et subdit *partic.* 2. Fomentorum calidorum probatissimum est aqua calida vel in utre, vel in vesica, vel in vasculo æneo, aut testaceo posita. Et hic nos habemus, in quo vase reponi debeat materia fomenti calidi, & humidi. Et *part.* 3. dat hoc præceptum: Verum prius molle quidpiam lateri, ut mitior, & jucundior fotus fiat, supponere oportet. Quod scilicet, ut exponit Galenus, lateri quadrare, & cohærere debeat, ut nullo pacto angat, ut lana mollis, vel linteum multiplex. Et *part.* 4. aliud instrumentum dat, & inquit: Utilis & spongiæ mollis, & magnæ, atque ex aqua calida expres-

expressæ applicatio; sed fomentum linteo vestiendum, ut vis ejus plusculo sufficiat tempore, & permaneat, atque simul ne halitus ad laborantis spiritum feratur, nisi forsan & id prodesse aliquando videatur; nempe interdum prodest. Et subdit *partic.* 5. & docet, fomentum siccum quale esse debeat, cum ait: Præterea & hordeum, & ervum in aceto ita diluto, ut paullo acidius sit, quam ut quis bibere possit, madefacta, perfusaque, & fervefacta, atque in sacculos conjecta, lateri apponuntur: atque ad hunc modum furfur. Et *numer.* 6. Siccis ex fomentis maxime conveniunt, quæ ex sale, & milio frictis, ac torrefactis, atque in sacculis conclusis parantur; leve siquidem quidpiam, & benevolum, & jucundum est milium. Et *part.* 7. Fomentum ejusmodi & dolores, ad claviculam, & humerum pertinentes, solvit. Et *part.* 8. Sectio autem non similiter tollit dolorem, nisi is ad claviculam pertingat. Et *partic.* 9. Verum si fomentis dolor non solvatur, ne diutius calefacito; siccat enim id pulmones, aque suppurationem excitat. Hæc sunt verba Hippocratis, ex quibus intelligere possumus, quando, & quomodo utendum sit fomento: & quod aliud est siccum, aliud humidum.

Sed quibus morbis conferat, videndum est. Scriptum est in *libr. de Intern. Affection. num.* 47. In volvulo, fomento prius adhibito, cneorum bibendum dato &c. Et *num.* 55. In coxendicum morbo a bile facto, postera, aut tertia die adhibito fomento, lacte asinino cocto subpurgato. Et *numer.* 56. Cnidium granum bibendum dato, adhibito prius fomento. Et *num.* 57. In morbo coxendicum a sanguine facto, fomentum adhibeto, & cucurbitam affigito. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm.* 4. *part.* 28. Talibus prius adhibitis fomentis, venam confestim ab initio secare oportet. Et in *libr. de Intern. Affection. numer.* 31. Ubi primi dies præterierint in morbo hepatico quodam, fomentum adhibeto; deinde scammonio subpurgato. Et *numer.* 15. In renum morbo, cum scammoniæ succo, aut ipsa radice, fomento prius adhibito, totum corpus purgato. Et *numer.* 22. In pituita, si clysterem non voluerit, humectum hominem facere oportet, fomento humido admoto. Et in *lib. de Nat. Muliebr. numer.* 7. Si complicatum fuerit os uterorum, urina humana foveatur, & post fomentum lenticulæ decocto lavetur, & postquam lota fuerit, uteri unguento ægyptio foveantur. Et *numer.* 30. Si aqua in uteris gignatur, collutione facta, & fomento adhibito, cyclaminum apponito &c. Et *num.* 35. Si inflati fuerint uteri, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, & calida lavato, ac fomentum adhibeto. Et subdit: Frequentissime totum corpus foveto; tunc autem & sub pudenda odorata suffiantur, sub nares autem graveolentia. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popularibus numer.* 7. In coxa marcorem habuit; & osse diu disparato, sectus est, & postea ustus. Post sectionem cœpit convulsio: curabatur tepefactoris utriculis, & fomentis ervi per totum corpus. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mul. numer.* 8. Si inflammati fuerint uteri, aut conclusi, fomenta adhibere oportet mollia, donec os uterorum molle fiat: post fomenta, infusis, qualibus opus habere visæ fuerint, colluito, sive magis purgantibus, sive mollibus. Et in *libr.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 23. Doloribus circa lumbos, & crura, & coxam, ex laboribus c bortis, aquæ marinæ, & aceti calidum fomentum confert, ita ut vel aspergas, vel spongiam his imbutam adhibeas: deligare vero oportet lanis succidis, & pellibus agninis. Et in *libr.* 6. *section.* 2. Latæ pustulæ non valde pruriginosæ sunt: hyeme ubi ad ignem inungeretur, aut calida lavaretur, opem sentiebat; vomitus non proderant: arbitror, si quis calida fomenta adhibuisset, opem ferre potuisse. Et in *lib.* 7. *num.* 25. Ad collum convulsum, utriculi, & fomenta. Et *num.* 27. ejusdem *libr.* Ex fomentis, ut videbatur, calores nullo tempore relinquebant, magis tamen ad vesperam augescebant, sudores fiebant per totum corpus. Et in *libr. de Superfœt. num.* 3. Si vitali puero nascente ambo crura in propatulo manserint, neque alio processerint, fomento uti opus est, a quo humectissimus uterus reddatur: habeat autem odorem ipsum fomentum. Et *numer.* 14. Cum os uteri non recte habeat, ita ut genituram non suscipiat, per totum corpus fomentum adhibere oportet, & pharmacum bibendum dare. Et in *libr. de Loc. in Hom. num.* 20. Si intumuerint nares, & pituita plenæ fuerint, atque ea compacta, oportet eam attenuare aut fomentis, aut medicamento, & non avertere. Et *num.* 33. Cum fluxus hydropem fecerit, si magis ad cutem secesserit, externis partibus fomentum adhibebis; si vero intro ad ventrem, medicamentum bibendum dabis. Et *numer.* 35. In tabe ex fluxione retrorsum, medicamentum potandum præbe elaterium deorsum purgans, & inferne alvum lacte infuso elue, de cætero fomentis utere. Et in *libr.* 3. *de Diæt. num.* 16. Ad repletionem curandam maxime mollibus fomentis hominem foveamus; aut si id fieri nequeat, multa calida lavemus. Et in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 14. In dolore capitis, postea lenibus fomentis aures foveto, si obsurdescant. Et subdit: Hunc multa calida lavato, & spongias, aqua calida imbutas, exprime, & tepidas ad aurem appone; si vero neque sic erumpat, auri fomentum adhibeto. Et *numer.* 16. In alio capitis morbo, sedato dolore, fomento capiti adhibito, ad nares medicamentum apponito; & interposito triduo, medicamentum deorsum purgans exhibito. Et *numer.* 25. Syderatum multa calida lavato, & calefactoria ad caput adhibeto: a fomentis vero myrrham, & æris florem in nares infundito. Et *numer.* 26. In angina, post cucurbitam affixam, fomentum ex aceto, nitro, origano, & nasturtii semine adhibeto. Et *numer.* 39. Ex lassitudine,

aut profectione febre correptus, ad quartanam si quis deveniat, fomentis adhibitis, allium dato in melle tinctum. Et in *libr. 3. de Morbis numer.* 13. In tetano inducendæ sunt fortes, ac multæ sternutationes, & fomenta adhibenda: cum autem fomentis non utitur, calefactoria humida, ac pinguia undiquaque in vesicis, ac utriculis apponantur, maxime tamen ad partes dolentes, & calido oleo multo, ac sæpe illinatur. Et in *libr. de Intern. Affectionibus numer.* 1. Si pulmonis arteria fuerit exulcerata, aut aliqua tenuis venula, fomentum alias, atque alias adhibeatur: & qua die fomentum adhibetur, sine cibo sit, excepta farina cocta, cujus heminam absorbeat. Et *numer.* 11. ejusdem *libr.* In tabe quadam, si tibi visum fuerit, ante pharmacum fomentum adhibeto, & sic pharmacum dato; si vero dare nolueris, facto fomento, vomitum ex cibis facere cogito. Et *numer.* 13. In alia tabe, primum fomentum adhibeto, & postridie aquæ mulsæ dimidium congium ipsi bibendum dato, modico aceto affuso. Et *numer.* 40. In regio morbo quodam, fomento adhibito, elaterium bibendum dato. Et *numer.* 44. In typho quodam, veratrum dato, toti corpori antea fomento adhibito. Et in *lib. de Superfœt. numer.* 14. & 15. hæc mira observanda sunt de usu fomentorum. Huic per totum corpus fomentum adhibere oportet, & pharmacum bibendum dare, ac corpore primum purgatam, ac mundam reddere mulierem, scilicet utero laborantem, sive superne, & inferne opus habuerit, sive superne solum. Et si quidem superne purgans medicamentum dederis, fomentum ante purgationem non præmittes: verum fomentum adhibebis inferne purgaturus; si vero superne purgante medicamento non egere videbitur, præmisso fomento, inferne purgans bibendum dato. Cum autem probe purgatum esse corpus videbitur, postea utero fomentum adhibeto, frequentes insessus ipsis adornans, si ita conferre videbitur. Immittes autem in fomentum cupressi ramenta, & lauri folia contusa, lavabisque multa, & calida aqua; ubi vero recens lota fuerit, & fomentum admiserit, uteri os dilatabis. Hæc quidem verba nobis significant, ad purgationem infernam, & supernam fomentis opus esse, deinde ad membrum læsum emolliendum. Sed & simile dat præceptum in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 25. cum ait: Uteros, si ad hanc diætam non paruerint, pharmacis subdititiis non mordacibus purgare oportet. Fomentum tamen semper purgationibus præmittendum est, prius id, quod ex fœniculo paratur, deinde quod ex suffimentis. Fomenta vero, & subditiones medicamentorum facito, conjectura facta, ut omnia fiant, & pro ratione adhibeantur, quo tempore menses prodeunt. Quo modo autem præparetur fomentum ex suffimentis, docet in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 28. Modum vero conficiendorum fomentorum, & fovendorum uterorum ibi lege *numer.* 24. & 25. & *numero* 88. At tandem fomentum ad oculorum dolores facere, legitur in *libr. 6. Aphor.* 31. Et ad fluxus muliebres plura scribuntur in *libr.* 2. *de Morb. Muliebr. num.* 72. Sed in *lib. de Natur. Mulier. numer.* 29. alia & humida, & sicca ad uteros.

FORMÆ HOMINUM.

Ait Hippocrates in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 8. Qui homines civitates, quæ ad orientem sitæ sunt solem, habitant, eorum formæ boni coloris sunt, & magis floridæ, si non quis alius morbus prohibeat. Causa fortasse est, quia aquæ sunt splendidæ, odoratæ, molles, amabiles in his locis; præterea aeris caliditas, & frigiditas est moderatior: quare hujusmodi regio veri est similis; sic & juventus, quæ floridas reddit hominum formas. Quapropter qualis est locus, tales sunt hominum formæ, & mores; nam in eodem *libr.* legitur *numer.* 57. Invenies fere semper & formas hominum, & mores regionum naturæ compares; nam, ubi terra pinguis est, & mollis, & aquosa, aquæ autem valde sublimes, ita ut æstate calidæ sint, & hyeme frigidæ, & temporum ratio alias probe conveniat, ibi & homines carnosi, articulis non apparentibus, humidi, laboris intolerantes, & ut plurimum maligni nascuntur. Quin & supra, *numer.* 56. Qui altam colunt regionem, planam, ventis expositam, & aquosam, eorum formæ magnæ, & invicem similes, & erectæ; qui vero macra, aquis carentia, & nuda loca tenent, & quæ temporum mutationibus non sunt permixta, horum formas necesse est esse asperas, & vegetas, flavas magis, quam nigras; mores rigidos, pertinaces, & contumaces. Ubi enim mutationes temporum contingunt frequentes, & plurimum inter se diversæ, ibi & formas, & mores, & naturas reperias plurimum differentes. Verum & *numer.* 53. ejusdem *libr.* ait: In Europa hominum genus valde inter se dissimile est, & diversum, quo ad magnitudinem, & quo ad formam, ob temporum mutationes magnas, & frequentes; sunt enim calores vehementes, & hyemes fortes, pluviæ multæ, rursumque siccitas diutina, & venti plurimi: hinc, ut arbitror, plures corruptiones contingunt in seminis coactione. Demum & aquæ magnam obtinent vim formas permutandi; nam, ut *numer.* 55. legitur, si flumina extent in ea regione, quæ stagnantes, & pluvias aquas evehant, homines ipsi incolumes, ac splendidi vivent; si vero flumina desint, aquasque puteorum stagnantes, & olentes bibant, necesse est, ab ipsis illis aquis & ventrem lædi, & splenem. Et *numer.* 37. Cum multus aer ab aquis regionem occupet, quo ad formam, ac corporum speciem attinet, Phasiani sunt a reliquis hominibus longe diversi; sunt enim magnitudine ingenti, ac corpulentia valde excellenti &c.

Quo-

Quocirca, ut idem concludit *numer.* 57. temporum varietates potiffimæ funt, quæ naturam ipfam permutant; deinde regio, in qua quis nutritur; poftremum autem aquæ.

FORTITUDO, ac robur corporum.

Explicat Hippocrates in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 27. quænam corpora hominum a natura fortia, ac robufta reddantur, & inquit: Quæ corpora ignis, ideft caloris, fortiffimi, & aquæ, ideft feminis, denfiffimæ temperamentum acceperunt, fortia, & robufta fiunt; fed magnæ trafmutationes in his fiunt. Hæc adjuvat regio, & temporum mutatio; propterea quod fcriptum eft in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 55. Qui regionem montanam, afperam, nudam, & non aquofam incolunt, his mutationes temporum contingunt magnæ, & diverfæ, unde & hominum formas magnas progigni convenit, qui & ad laborem, & ad viriliter agendum a natura præftent, quibusque feritas, & immanitas non mediocriter a natura fint congenitæ. Signum vero robufti hominis habemus in *lib.* 6. *de Morbis Popularibus fect.* 1. cujus verba funt: Acutum habentes caput, qui quidem validam habent cervicem, robufti funt tum alias, tum offibus. Et *fect.* vel *Comment.* 4. ejufdem *lib. partic.* 28. Oculi prout validi fuerint, ita etiam corpus; fed & color, fcilicet oculorum, in pejus, aut in melius vergit. Si enim, ut vult Galenus, oculi bonum habuerint colorem, & corpus totum bene valere fignificant. Verum quæ victus ratio fortibus competat, lege in *libr.* 1. *de Diæt.* ante citato loco. Fortitudo præterea morbis tribuitur; dicitur enim apoplexia fortis, ideft acutiffima in *libr.* 2. *Aphorifm.* 42. Et febris fortis, hoc eft vehemens ob fymptomata in *libr.* 4. *Aphorifm.* 43. Fortis æftus in *Aphorifm.* 65. Fortes dolores, ideft molefti in *Aphorifm.* 66. & in *libr.* 6. *Aphorifmo* 7.

FRACTURÆ.

Fracturarum, & luxationum extenfiones quam directiffimæ funt faciendæ, veluti nobis præcepit Hippocrates in *libr. de Fractur. numer.* 1. Hæ quidem funt aut fine ulceribus, aut cum ulceribus, ut apparet ibi *numer.* 33. De manu fracta in eodem *libr.* agitur *numer.* 1. De offe cubiti fracto, *numer.* 4. De brachio fracto, *num.* 8. De offibus pedum fractis, *num.* 10. De offibus tibiarum fractis, *numer.* 17. 18. 21. 22. De crure fracto, *numer.* 20. De femoris fracturis, *numer.* 26. De offibus fimplici modo fractis, *numer.* 27. De offium fracturis, *num.* 45. Sed & in *libr. de Articulis* de his plura reperies.

FRICATIO.

Fricatio eft fpecies exercitii. Hæc quidem, & lucta externis corporis partibus magis laborem exhibent; calefaciunt autem carnem, & corroborant, & augeri faciunt. Sic legitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 42. Et ibi quoque *numer.* 43. hæc reperies. Frictio ex oleo, & aqua mollit, & non vehementer excalefieri finit. Et in *lib. de Intern. Affectionib. numer.* 40. Ad morbum quendam regium popularem, carnem defricato, & defrictas fordes in vino albo bibat. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 24. Ad eos, quibus per alvum fecedit cibus incoctus ob carnis frigiditatem, & humiditatem confert frictio multa, & lucta tarda, & in oleo, & in pulvere, quo caro calefcens reficcetur, & humiditatem ex ventre revellat. Et in *libro* 3. *de Morbis numer.* 11. In angina fauces, & lingua confricentur his, quæ pituitam ducunt.

FRIGIDITAS.

Nunc frigiditas alia fit in noftro corpore per abfentiam, vel retractionem caloris; alia, quæ corpori accedat. De prima legitur in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Frigiditas partium pofteriorum convulforia eft. Et in *libr.* 7. *Aphorifm.* 1. In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Et *Aphorifm.* 26. In forti dolore ventris, partium extremarum frigiditas, malum. Et in *lib.* 4. *Aphorifm.* 39. Et qua corporis parte calor, aut frigus, fcilicet infigne, ibi morbus; nam, ut exponit Galenus, hæc exiit a temperie naturali, quæ fanitas eft. Sed lege *Perfrictio*. Frigiditas vero, quæ corpori humano accedit, eft in fpiritu, five flatu, ut patet in *libr. de Natur. Puer. numer.* 31. ubi legitur: Aqua, quæ æftate hauritur, ubi haufta fuerit, ftatim frigida eft; calida autem fit poftea, propterea quod, terra rara exiftente, & fpiritu in ipfa exiftente, perfrigeratur. Verum alius flatus oritur ex terra, qui frigidus eft, & ficcus, mortificans, indurans, & exficcans; nam nimium frigida, ut legitur in *libr.* 1. *de Morbis*, ficcant. Alius oritur ex aqua, qui & mollior, ac mitior eft, quo humiditas eft magis cedens, quam ficcitas; ficcitas enim acuit & calorem, & frigus. Attamen, fi cum humiditate fit aliqua ficcitatis portio, frigus, vel calor eft multo vehementior. Et propterea in *lib. de Aer. Aquis, & Loc.* fcriptum eft: Compreffi a fummo calore, & a fummo frigore. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popular. fect.* 5. Frigus indurat quæ in ventre funt. Et *libr.* prædicto *de Aere, Aquis, & Locis numer.* 44. Boves cornibus carent præ frigore. Et in *libr. de Fiftulis numer.* 7. Quæ frigefaciunt, fluere prohibent. Et in *libr. de Fracturis numer.* 37. Frigidis ne madefacias, rigorum enim febrilium periculum eft, & convulfionis; frigida enim femper convulfionem provocant. Tamen in *libr.* 5. *de Morbis Popularib. numer.* 28. ait Hippocrates: Frigidorum adhibitiones plus profuerunt, quam calidorum. Sed ea frigiditas fi in fubjecto inerat ficco, minime vehemens erat; in humido autem, non excedebat. Propterea quod humiditas a fummo frigore congelatur, & a vehementi calore evaporat. At vero quibus tempe-

raturis, quibus nostri corporis partibus, ac quibus morbis competat frigidum, lege *Aqua*.

FRONS.

Frontis contractio in morbis acutis, phrenitidis signum est, ut proditum est in *libr. de Coac. Præn. numer.* 2. Et quoniam ait Hippocrates in *libr.* 5. *Aphorism.* 68. Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta vena incisa prodest; idcirco in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 18. explicat modum venæ incidendæ, & in quo capitis dolore, & inquit: Si venæ superevomuerint in caput, dolor gravis totum caput tenet, & ad collum, & alias ad alias capitis partes transit. Et ubi surrexerit, vertigo ipsum corripit, febris autem non invadit. Cum igitur sic habuerit, deraso capite, si non calefactoriis cesserit, frontem ea parte, qua capillus desinit a capite, findito; ubi secueris, disparata, ac diducta cute, cum sanguis defluxerit, salem tenuissimum inspergito, & postquam effluxerit sanguis, fissuram componito, & duplici filo totam ipsam includito: deinde &c. Sed frons dolore afficitur, qui difficilis est profecto, ut legitur in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 2. Contigit autem, denudatione in fronte facta, nona die febris; deinde os livefactum est; mortuus est. Sic scribitur in *libr.* 5. *de Morb. Popularib. numer.* 35. Et homo quidam prurigine toto corpore vexabatur, maxime autem testibus, ac fronte. Et subdit: Huic nemo opitulari potuit. Transgressus autem ad Melum, ubi sunt calidæ balneæ, a pruritu, & cutis crassitudine liberatus est; verum hydropicus factus, obiit. Hæc narrantur in eodem *libr.* 5. *numer.* 4. Sed & *numer.* 8. recitatur historia cujusdam, qui fronte percussus est supra oculum dextrum. Hanc ibi lege. Porro in frontis ulceribus, quatenus cataplasmatis utendum sit, vide in *libr. de Capitis Vulner. num.* 18.

FRUCTUS.

Fructus a suis plantis, quæ alimentum a terra trahunt, nutriuntur. Sole vero, quod humidissimum in ipsis est, ad se trahente, coquuntur, & solidi redduntur. Sic scriptum est in *libr. de Natur. Puer. num.* 23. Quas autem vires habeant fructus, qui ab arboribus colliguntur, lege in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 28.

FULIGO.

Fuligo de furno ad fœtum mortuum expellendum. In *libr.* 1. *de Morbis Mulier. numer.* 128.

FULVI.

Fulvi, simi, oculis magnis, boni; contra fulvi, naso acuto, oculis parvis, mali. In *libr.* 2. *de Morbis Popularibus*, *sect.* 5.

FUNICULUS.

Funiculus lucernarius in uteris ascendentibus, ac suffocantibus. In *libr. de Natur. Muliebri numer.* 81.

FUNAMBULATIONES.

Funambulationes sunt species exercitii; hæ quidem attenuant. In *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 4.

FURFURES.

Furfurum decoctum in clystere renibus affectis contulit, ut proditum est in *lib.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 33. Et furfurum succus coctus, levis, per alvum secedit, ut in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 11. Et furfures hordei ad uteros transmotos faciunt, ut in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 54. Sed furfures in urina pura, vesicæ scabiosæ sunt signa, ut apparet in *libr. de Natur. Humanæ numer.* 26. Hæc quoque leguntur in *libr.* 4. *Aphor.* 77.

FUROR.

A furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum. Hæc est Hippocratis sententia in *lib.* 7. *Aphorism.* 5. Galenus autem in *Comm.* rationem reddit, & inquit: quoniam a capite noxii humores transferuntur ad inferiora. Et subdit: Mentis alienatio tantum abest, ut sit furoris solutio, quod quispiam magis diceret, esse incrementum; ac quidem si vere Hippocrates continuum, atque vehementem furorem, alienationem mentis nominavit; quendam novimus sic a furore mediocri, quo prius detinebatur, fuisse liberatum; unde ratiocinando perpendimus, ex vehementi motu causarum efficientium furorem, solutionem fuisse secutam, ut in morbis acutis vehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari. Hinc habemus, quantum differat furor ab alienatione mentis. Sed a quo humore ortum habeat, sic declaratur in *lib.* 6. *Aphor.* 56. In morbis melancholicis, ad hæc periculosi decubitus, stuporem corporis, vel convulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significant. Et Galenus in *Commentar.* ait: Furor contingit propter humorem irritantem, ac mordentem, veluti flava bilis, aut humor melancholicus, cum supra modum exustus, aut putrefactus malignam induerit acrimoniam. Fit etiam furor a sanguine ferventi, ut exponit Hippocrates; nam legitur in *libr.* 5. *Aphorism.* 40. Quibuscunque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat. At vero quo anni tempore fiat, sic exponit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. Vere furores, & atræ biles. Et *Aph.* 22. Autumno morbi comitiales, furores, atræ biles. Signa autem furoris per se nota sunt; tamen legitur in *libr. Progn. Commentar.* 1. *part.* 21. Furiosum, ac lethale est in febribus dentes collidere, aut stridere, quibus non familiare id est. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 4. Furiosa sunt ex vomitibus

tibus anxietates, clangores, oculi concretionem lanuginosam habentes. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 40. Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis ſyderata, tale eſt melancholicum. Curationem vero accipe ex *libr.* 6. *Aphoriſm.* 21. & eſt: In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio. Attamen inquit Galenus in *Commentar.* Inſaniam hoc loco dici proprie melancholiam, & non illum, qui fit ex bile, furorem. Sed in *lib.* 6. *de Morb. Popularib.* affirmat, furorem juvari a varicibus. At fortaſſe illum dixit, qui a melancholia fit aduſta: verum revulſionis cauſa hæmorrhoides, & varices furori conferunt. Lege *Deſipientia*, *Delirium*, *Inſania*.

FURUNCULI.

Furunculorum ſpecies, formam, generationem, & curationem lege in *lib. de Humid. Uſu numer.* 10.

COMMENTARII VI. FINIS.

JOAN.

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS VII. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

GEMELLI.

Emelli, quemadmodum scriptum est in *lib. de Natur. Puer. numer.* 44. fiunt uno coitu hoc modo: Uteri sinus frequentes, & curvos habent, alios remotiores, alios propinquiores pudendo. Et animalia, quæ multa gignunt, plures sinus habent, quam ea, quæ pauca. Similiter autem habent & pecora, & feræ, & volucres. Ubi itaque contigerit genituram findi, & in duos sinus pervenire, & uteri genituram susceperint, & sinus alter ad alterum non hiaverit, nec dimiserit; segregata genitura in utroque sinu, pelliculas induit, & vivificatur eodem modo, quo unus fœtus. Quapropter vero id fiat, diximus; quod vero ab uno coitu gemelli gignantur, hoc testimonio constat. Est canis, & sus, & alia animalia, quæ ab uno coitu pariunt & duo, & plura, & unumquodque animal in utero, in sinu, ac pellicula existit: atquæ hæc ipsi fieri videmus, & hæc omnia eadem die ut plurimum pariunt. Sic autem & mulieri ab uno coitu gemelli facti, uterque in sinu, & pellicula est, & eadem die utrumque parit, & alter prius foras procedit, & pellicula ipsius, sive secunda. Quod autem gemelli, fœmella, & masculus generantur, hoc causæ esse sentio. In muliere, & in viro, & in omni animali, in singulis & debilior, & fortior genitura inest, & non semel, ac simul genitura procedit, sed & bis, & ter ebullit, ac ejaculatur: & non est possibile, omnem esse fortem, tum quæ prius exivit, tum quæ posterius. In utrum autem sinum crassiorem, ac fortiorem genituram ingredi contigerit, illic masculus gignitur; in utrum vero rursus humidiorem, ac debiliorem, illic fœmella generatur. Si vero in utrumque fortis ingredietur, ambo masculi fient; sin debilis, ambo fœmellæ. Verum in *libr.* I. *de Diæt. numer.* 25. hæc verba exponuntur: Quomodo gemini nascantur, hoc sermone declarabo. Equidem natura uterorum in fœminis ut plurimum in causa est. Si enim similiter in utramque partem juxta osculum dispositi a natura fuerint, & similiter hiaverint, & a purgatione siccantur, alere possunt, si semen viri conceperint, ita ut statim discindatur; sic enim necesse est dispergi in utrunque uterum similiter. Si quidem igitur multum seminis ab utrisque, & forte secretum fuerit, in utrisque locis augeri potest, dominium enim habet in alimentum, quod accedit; si vero aliter contingat, gemini non fiunt. Cum itaque masculum ab utrisque secretum fuerit, necessarium est, in utrisque masculos gigni; cum vero fœmineum ab utrisque, fœmellæ fiunt: cum autem alterum fœmineum, alterum masculum fuerit, utrum altero prævalescet, id ipsum augescet pro ea ratione. Similes porro inter se fiunt gemelli ob hanc causam; primum quidem quod æquales sunt loci, in quibus augescunt; deinde quod simul secreti sunt; postea quod iisdem alimentis augescunt, vitalesque in lucem prodeunt. Et in *libr. de Superfœt. numer.* 7. Quæ gemellos gestat, eadem die parit, velut concepit: habet autem utrosque pueros in una secunda. Signum gemellorum recitatur in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. hoc est: Gemellorum partum significant tumores difficiles circa intestinum tenue. In *libr.* autem 3. *de Morbis Popularibus*, *section.* 3. *Ægroto* 14. refert historiam de muliere, quæ cum gemellas filias magna difficultate peperisset, & non valde purgata esset, febris invasit horrida, acuta. In *libr.* 7. *numer.* 48. aliam recitat de muliere, quæ

quæ gemellos quinto mense abortivit ex casu.

GENA.

Tenuis genæ pars præcisa, ac dissecta non coalescit, ut legitur in *lib.* 1. *de Morb. numer.* 7. Et id quoque confirmatur in *libr.* 7. *Aphor.* 19. scilicet, quod neque augetur, neque coalescit.

GENERATIO.

Generari, & corrumpi, idem est; idem est commisceri, & secerni: generari idem est, quod commisceri; corrumpi, ac minui, idem est, quod secerni: unumquodque ad omnia, & omnia ad unumquodque idem sunt. Hæc habentur in *lib.* 1. *de Diæt. numer.* 5. Et lege de hominis generatione in *lib.* 1. *de Diæt. numer.* 22. Hac de materia lege in *libr. de Natur. Human. numer.* 4.

GENITURA.

Genitura appellatur semen humanum, sive sperma, de quo sic scribitur in *libr. de Genitur. numer.* 1. Venæ, & nervi ab omni corpore in pudendum vergunt, quibus, dum aliquantulum teruntur, & calescunt, ac implentur, velut pruritus incidit, & ex hoc toto corpori voluptas, ac caliditas accidit. Cum vero pudendum teritur, & homo movetur, humidum in corpore calescit, ac diffunditur, & a motu conquassatur, ac spumescit; quemadmodum etiam alii humores omnes conquassati spumescunt. Sic autem in homine ab humido spumescente id, quod robustissimum est, ac pinguissimum, secernitur, & ad medullam spinalem venit; tendunt enim in hanc ex omni corpore viæ, & diffundunt ex cerebro in lumbos, ac in totum corpus, & in medullam: & ex ipsa medulla procedunt viæ, ut & ad ipsam humidum perferatur, & ex ipsa secedat. Ad hanc postquam genitura pervenerit, procedit ad renes; hac enim via tendit per venas: & si renes fuerint exulcerati, aliquando & sanguis simul defertur: a renibus autem transit per medios testes in pudendum. Procedit autem non qua urina, verum alia ipsi via est contigua. Et sane qui somnia venerea habent, propterea per somnum genituram effundunt, cum humidum in corpore diffusum, & calefactum fuerit, & sive ex labore, sive alia quapiam re spumuerit, dum ab ipso secernitur, coitus imaginem repræsentat. Habet enim humiditas hæc similiter ut in coeuntibus. Eunuchi propterea non coeunt, quia nervi, qui ex testibus in pudendum tendunt, dum castrantur, rescinduntur: nec pueri, quia venulæ tenues, & repletæ existentes, geniture transitum impediunt, & pruritus ipsis non similiter accedit; & propterea neque conquassatur in corpore humidum ad geniture secretionem. Porro genituram dico a toto corpore secerni, & a solidis, & a mollibus partibus, & ab humido omni in toto corpore; sunt autem humidi species quatuor, sanguis, bilis, aqua, & pituita. Hæc in *libr. de Genitura numero primo* usque ad *numer.* 6. Et hæc eadem explicantur in *lib. de Natur. Puer.* Propterea, cum ex omni parte corporis genitura secernatur, ex quacunque corporis viri, sive mulieris parte plus prodierit in genituram vis mascula, vel fœminea, partus ille magis similis erit patri, vel matri. Quin legitur in *libro de Morb. Sacr. numer.* 5. Semen genitale ab omnibus corporis partibus procedit, a sanis sanum, a morbidis morbosum: idcirco forma filii non solum similis erit parentibus, sed etiam si quid morbosi in ipsis inerit, & in filio quoque. Postquam emissa fuerit genitura in uterum, quid postea fiat, scriptum est in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 1. & verba sunt: Ad hominis generationem de omnibus & viri, & mulieris partibus semen progressum, & in uterum muliebrem illapsum condensatur, temporeque veniente, natura hominis formam referens ex ipso producitur; & de quatuor humoris speciebus non minima, neque debilissima in semen procedit porro: & quia animal secundum parentes nascitur, tot humorum species & sanorum, & morbosorum in se ipso habet. Cæterum, in utero retenta genitura, quid postea fiat, lege *de Conceptione*, atque *de Fœtu*. Hoc tantum nobis commonefaciendum est, quod legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 1. hoc est: Quæ res commonefacit nos communionis pectorum, mammarum, geniture, vocis. Ubi *genitura* perperam translata est a Cornario, nam vox illa græca non genituram solum, sed genitalia, utpote testes, significat: & propterea hoc in loco non *genitura* vertenda est, sed *genitalia*, vel *testes*. Si quid vero in hac parte desideres amplius, lege *Semen*. Attamen observa *Aphorism.* 2. *libr.* 6. Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur; quibus vero contraria, salubrius degunt. Propterea quod, ut ait Galenus in *Comment.* in siccioribus temperaturis nulla superfluitas per nares effluit ex cerebro, neque per cutem sudor: contra, in humidioribus sive secundum cerebrum tantum, sive corpus universum; etenim continuo destillationibus ex parva occasione capiuntur. Et *Aphor.* 62. qui reperitur in *lib.* 5. Quæcunque, scilicet mulieres, præhumidos uteros habent, non concipiunt, extinguitur enim in eis genitura: & quæcunque siccos magis, ac durentes; nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Fit tandem a crassa genitura in utero retenta, mola; cujus curationem lege in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 62.

GENU.

Laborat genu præter alias ægritudines dolore, gravitate, tumore, abscessu, & luxatione. Atque hi morbi & affectus sunt, & prognostica, & quandoque morbos alios solvunt; nam legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 6. Quicquid supernarum partium doluerit, dolor ad coxas, aut ad genua, & anhelatio oboriens, omnia hæc solvit.

solvit. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. Genuum, ac coxendicum dolor septima, aut nona, aut decimaquarta die febrem solvit. Contra vero in eodem *libr. numer.* 1. supra: In febre manuum, ac pedum dolores, maligni sunt; neque genuum dolor bonus est. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 53. Quæ corrupturæ sunt fœtus, his mammæ extenuantur; si vero rursus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, ac oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent. Propterea quod, ut ait Galenus in *Commentar.* ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. In *libr.* 7. autem *de Morb. Popul. numer.* 28. Dolor ad genua, & tibias comitabatur febrem; & ad flectendum, ac extendendum alio opus habebat æger. Et *numer.* 29. Osander ubi inhorruit, lateris dolor, & ad genua, itemque ad femur. Ubi comedisset, delirabat: brevi mortuus est. In *libr.* autem 6. *sect.* 4. recitat Hippocrates, genuum dolores ex ervi esu obortos esse. De genuum vero gravitate hanc lege prænotionem in *libr.* 4. *Aphor.* 20. Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum gravitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere, significatur. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acutis Comment.* 4. *part.* 86. Si genuum gravitas afficiat, helleborum dabis, &c. De tumore sic legitur in *lib.* 7. *de Morb. Popularib. numer.* 26. Cleocho ex lassitudinibus, ac exercitiis melle per dies aliquot utenti, tumor ad genu dextrum obortus est, &c. Et in eodem *libr.* 7. *numer.* 12. Bion ex hydropico diuturno cibum aversabatur ad multos dies, & urinæ stillicidio vexabatur. In sinistro genu abscessus fiebat: suppuratus est, mortuus est. De luxatione vero circa genu, lege in *libr. de Fractur. numer.* 40. & 41. Pedum præterea, ac genuum situs in curatione qualis esse debeat, vide *librum de Offiçin. Medici numer.* 2. Et in *libr. de Fract. num.* 26. Genu flexio deligationibus in femore, ac tibia turbationem inducit. Et in *libr. de Artic. numer.* 93. Genu propter expeditam, ac facilem naturam mitius est, quam cubiti gibbus.

GIBBOSITAS.

Gibbositas quibusdam fit in spina, ut Coco, de quo Hippocrates mentionem facit in *libr.* 5. *de Morb. Popular. numer.* 22. & inquit: Coco in spina gibbositas facta ex phrenitide. Aliis fit prope cervicem, ut scriptum est in *libr. de Articul. numer.* 39. Aliis supra septum transversum, sicut ibi *numer.* 37. Fit & infra septum transversum, ut ibi legitur *num.* 38. Fit etiam juxta verticulum, ut in eodem *libr. numer.* 43. apparet. Dicitur quoque alvus gibbosa, ut in *libr.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 7. Et præcordium cadens, & gibbosum, ut *numer.* 25. ejusdem *libri*. Scriptum est etiam in *libr.* 1. *sect.* 3. *Ægroto* 1. Splen elevatus est orbiculari gibbositate. Fit autem gibbositas ex phrenitide, quemadmodum dictum est supra. Fit ex morbis, ut in *libr. de Articul. numer.* 37. Accidit etiam ob tubercula dura, ac cruda, ut ibidem. Sed omnia, aut pleraque talia propter collectiones intra spinam fiunt. Contingunt autem a causa extrinseca, veluti ex casu spina gibba fit, ut *numer.* 39. legitur. Verum de his sic scribit Hippocrates *numer.* 37. Verticula spinæ, quibus in gibbum trahuntur ex morbis, pleraque ut solvantur, fieri non potest: insuper & quæ supra septi transversi juncturam, ac connexionem gibba fiunt; quæ vero infra, eorum aliqua solvunt varices in cruribus oborientes, sed magis hæ, quæ in vena juxta poplitem fiunt: fiunt autem, & in vena circa inguina. Solvit & dysenteria diuturna. Et quibus gibba fit spina, dum pueri sunt, priusquam corpus ad augmentum plenum perfectum fuerit, his corpus juxta spinam coaugeri non solet; sed crura quidem, ac manus perficiuntur, illæ vero partes defectuosiores fiunt. Et quibus supra septum transversum gibbositas est, his & costæ in amplitudinem augeri non solent, sed in anteriorem partem: & pectus acutum fit, sed non latum: & ipsi difficulter spirant, & stridulam faucium asperitatem habent; nam ventriculi, qui spiritum suscipiunt, ac emittunt, minorem amplitudinem habent: & alia ibi lege. Et subdit *numer.* 38. Quibus infra septum transversum gibbositas est, horum quibusdam morbi renum, ac vesicæ accedunt; sed & abscessus ad suppurationem, & circa laterum mollitudines, & inguina diuturni, ac ægre curabiles: & neutri horum gibbositates solvunt. Coxæ vero his magis excarnes fiunt, quam his, quibus superne gibbositas contingit; universa tamen spina his longior est, quam superne gibbosis. Pubes vero, & barba tardior, ac imperfectior; sed & infœcundiores hi sunt, quam superne gibbosi. At vero quibus in acuto corpore gibbositas facta fuerit, quid postea eveniat, ibi lege. De gibbosis vero legitur in *libr.* 6. *Aphor.* 46. Qui gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Galenus vero in *Commentar.* ait: Gibbos solet Hippocrates nominare, quos nunc omnes homines convexos appellant; nam & vere eis est spina in partem posteriorem convexa. Convexo igitur opposite dicitur cavum, gibbo reggibum; sed hæc de sola spina græci dicunt, illa vero de omnibus.

GINGIVÆ.

Pluribus detinentur affectionibus gingivæ; nam male olent, dolent, discedunt e dentibus, tument, pruriunt, sanguinem emittunt, nigræ fiunt, abscedunt, suppurantur, inflammantur, & id generis alia. Verum quibus de causis, scriptum est in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 11. & inquit: Tonsillæ, & partes sub lingua, & gingivæ, & lingua, & quæcunque ejusmodi hoc loco consistunt, hæ omnes ex pituita ægrotant: pituita autem de capite descendit; caput autem ex corpore trahit; trahit autem, ubi fuerit calefactum; percalescit autem a cibis, & sole, & frigore, & labori-

boribus, ac febrili calore. Cum vero calefactum fuerit, tenuissimum ex corpore ad se ipsum trahit; ubi vero traxerit, rursus id ad corpus descendit. Sed scriptum est in *libr. de Intern. Affection. numer.* 34. In quodam splenis morbo color mutatur, & fit niger, pallidus, & ex aure male olet, & gingivæ male olent, & a dentibus discedunt, & ex tibiis ulcera erumpunt, velut pustulæ nocturnæ. Idcirco videntur vitiatæ esse gingivæ non a pituita, sed ab humore in splene contento; quod quidem verum est, propterea quod talis humor, caput petens, est causa mediata; sed cum descendit a capite in gingivas, dicitur pituita ratione capitis; & hæc est causa immediata, quæ tandem sapit naturam mediatæ. Et in *libr. 2. Prædict. numer.* 42. Gingivæ vitiatæ, & ora graveolentia sunt his, quibus sunt splenes magni. De gingivarum dolore legitur in *libr. 7. de Morb. Popul. num.* 35. Cum gingiva dolore corriperetur, & vehementer intumesceret, sectio venæ brachii, & alumen ægyptium in principio sedabat. Pruritum autem gingivarum commemorat Hippocrates in *libr. 3. Aphor.* 25. & inquit: In progressu vero, cum jam dentire incipiunt, gingivarum prurigines, & febres. De gingivis porro sanguis defluens ex alvis liquidis, lethale est, ut scriptum est in *lib. de Coacis Prænotion. num.* 4. in fine. Si autem quandoque gingivæ fuerint denigratæ, his calida convenit, ut legitur in *libr. de Humid. Usu num.* 11. Præterea circa gingivas abscessum factum dentis corruptio solvit, ut legitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. At in *numer.* 2. supra inquit: Capitis dolor moderatus, cum siti cibum capiente, aut cum sudore non solvente febrem, abscessus in gingivis, aut circa aurem significat, alvo non exturbata. De gingivarum vero inflammatione sic scriptum est in *libro de Affection. numer.* 4. Si gingivæ, aut aliquid sub lingua inflammatum fuerit, his, quæ comanduntur, utendum est: a pituita autem hæc fiunt. Et in *libr. 4. de Morb. Popularib. numer.* 15. Juxta gingivam carunculæ parvæ, rotundæ, abscesserunt: huic circa tertiam diem suppuratio affutura putabatur, postea avertebatur: derepente vero intumuit maxilla, & oculi. Et in *libr. 7. de Morb. Popularib. numer.* 26. Tubercula ad gingivas circa dentes magna, velut uvæ acini, livida, nigrefacta, doloris exortia, ubi cibum non caperet. Et in *libr. 6. sect. 6.* Circa gingivas, & circa nares suppurationes. Et *section.* 7. Gingivarum exulcerationes. Sed tandem legitur in *libr. de Coacis Prænotionib. num.* 3. Ad gingivas, & dentes comparentes fluxiones, in habitibus tabescentibus, cum febre, malæ sunt.

GLANDULA.

Glandularum natura, sicut proditum est in *libr. de Glandulis numer.* 1. est spongiosa. Sunt enim raræ, & pingues, & neque carnes sunt reliquo corpori similes, neque aliud quid simile corpori, sed friabiles sunt, & venas multas habent. Si vero disseces, sanguis largus erumpit, specie albus, & veluti pituita. Tangenti autem velut lanæ apparent; & si multa vi ipsas digitis compresseris, glandula humorem oleosum remittit, qui & ipse conteritur ut plurimum, ac dispergit. Ægrotant autem non valde, sed una cum reliquo corpore. Cum vero proprio morbo ægrotant, tubercula fiunt, & strumæ, & febris corpus occupat. Perpetiuntur autem hæc, ubi humiditate repletæ fuerint, ex reliquo corpore in ipsas influente. Influit autem per venas, quæ per ipsas extentæ sunt multæ, & cavæ, ut humor facile in ipsas sequatur: & si multa, ac morbosa fuerit fluxio, glandulæ reliquum corpus in se distendunt, atque sic febris intenditur, & elevantur, ac inflammantur glandulæ. Duplex porro glandularum est genus, ac usus, de quo lege *numer.* 2. ubi quoque reperies glandularum alimentum, & in corpore situm; & quod glandulæ, & pili eadem participent utilitate; & quod pili ex glandulis nascantur, & augescant: ibi quoque leges de glandulis inguinum. Et *numer.* 2. videbis cæteras partes, quæ glandulas tantum habent; & cur glandulæ intestinorum debiles existant, & majores. Et *numer.* 4. legitur de glandulis renum. Et *numer.* 5. de tota glandularum colli natura; & quando glandulæ, & a quibus fluxionibus infestentur, & a quibus non. Et *numer.* 7. Glandulæ capitis sunt ipsum cerebrum, cujus substantia glandularum substantiæ est persimilis. Et *num.* 11. Glandulæ pectoris mammæ dicuntur. Et in *libr. de Articul. num.* 12. agitur de glandulis sub alis: itemque in *lib. de Gland. numer.* 2. ubi etiam legitur de glandulis sub utraque aurium parte.

GLAUCEDINES.

Glaucedines fiunt senibus, ut inquit Hippocrates in *libr. 3. Aphor* 31. Galenus autem in *Comment.* ait: Glaucedines fiunt in oculis propter immodicam instrumentorum siccitatem, & quia speciem habent suffusionis.

GRACILIS HOMO.

Gracilitas opponitur crassitiei. Nam inquit Hippocrates in *libr. 2. Aphorism.* 44. Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quam qui graciles. Sed quorum venæ amplæ, & ventres, & ossa ampla, hi sunt, qui tenues, scilicet graciles sunt; pingues vero his contraria habent: & in his, qui fame macerantur, mediocritates. Sic explicat Hippocrates in *libr. 2. de Morb. Popular. section.* 1. Et idcirco gracilitatem corporis quo studio consequi possit homo crassus, lege in *lib. de Salubr. Diæta numer.* 4. At vero gracilis, ac macilentus, a febre ustus, quo modo cibandus sit, & curandus, vide in *libr. de Loc. in Homine numer.* 39. Et si gracilis purgandus sit, dicit Hippocrates in *libr. 4. Aphorism. 6. & 7.* Graciles, & facile vomentes purgare superius, oportet, caventes hyemen; contra vomentes

tes difficulter, & mediocriter bene carnosos per inferiora, caventes æstatem. Verum carnosi variis de causis fiunt graciles, quarum potissima est splen. Legitur enim in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. numer.* 10. Bibentibus aquas palustres, & stabiles, splenes semper sunt magni, ac pleni; in splenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Pulmo quoque læsus corpus tenue reddit: & idcirco legitur in *libr. de Intern. Affection. numer.* 1. In pulmone affecto quam maxime reficito, ut quam minimum tenuis sit; ad hujusmodi enim morbum non conducit tenuem esse. Inedia etiam efficit gracilem hominem, vel aliquod membrum. Quapropter dicit Hippocrates in *libr.* 5. *Aphorism.* 37. Mulieri utero gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit. Galenus in *Comment.* ait: Communes quædam venæ sunt mammis, ac uteris, quæ ubi parum habuerint sanguinis, graciles mammas ostendunt. Et in *libr. de Ulcer. num.* 3. Omni recenti ulceri, præterquam in ventre, conducit frequenter sanguinem defluere facere; defluente enim sanguine, gracilescentia, ficciora fiunt ulcera, ac minora. Quare aliquando prodest corpus attenuari; nam legitur in *libr. de Fracturis numer.* 17. Attenuationem corporis ita facere oportet, prout talem, vel talem vim ipsa luxatio habet. Et in *libr. de Affection. numer.* 12. Observare, ac vitare oportet febres in hyeme: sit autem observatio, & tutela ab ipsis, quies, gracilitas, & ventris evacuatio.

GRAVEDO.

Humorem de naribus secretum, tenuem, & incoctum nominare solent omnes veteres medici gravedinem; quemadmodum defluxionem eum ex palato secretum. De qua sic scriptum est in *libr. de Veter. Medicina numer.* 31. Quibuscunque gravedo innascitur, & fluxus per nares movetur, hic ut plurimum acrior est eo, qui prius erat, & quotidie ex naribus prodibat, & tumescere facit nasum, & exurit calentem, & extreme ignitum; si vero manum admoveas, & diutius perseveraverit, etiam exulceratur locus minime carnosus, & durus existens. Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus, non cum fluxio prodit, & inflammatio consistit; sed postquam fluxus crassior, & minus acris, & concoctus, & magis permixtus priore fuerit, tunc sane jam etiam ardor cessat. Rursus autem aliis ex frigiditate ipsa sola manifeste gravedo fit, nullo alio accedente. Omnibus autem liberatio est hæc, ut ex frigiditate affecti percalefiant, ex ardore vero perfrigerentur, atque hæc brevi accedunt, & concoctione nulla opus habent. Reliquæ autem fluxiones, quæ propter humorum acrimonias, & intemperantias fiunt, restituuntur, & curantur, ubi temperatæ fuerint, & concoctæ.

Quando autem, & quibus hominibus contingant gravedines, scriptum est in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. & verba sunt: Vere furores, anginæ, gravedines, & raucedines. Et *Aphorism.* 23. Hyeme morbi laterales, gravedines, atque raucedines. Et *Aphor.* 13. ejusdem *libr.* Si æstas sicca fuerit, & aquilonia, autumnus vero pluviosus, & australis, dolores capitis ad hyemem fiunt, & tusses, & raucedines, atque gravedines. Et *Aphorism.* 14. Si vero autumnus aquilonius, & siccus fuerit, his, qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet; reliquis autem erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ, & gravedines. Hæc quoque in *libro de Aere, Aquis, & Locis, numer.* 28. In *libr.* autem 2. *Aphorism.* 40. Raucedines, & gravedines in valde senibus coctionem non admittunt. Quibus autem morbis conferant gravedines, exponit in *libr.* 2. *Prædictorum num.* 36. & inquit: Quibus dolores circa caput, & frontem ex magnis ventis fiunt, & ex frigore, cum vehementer calefacti fuerint, eos gravedines quidem maxime perfecte liberant; gravedines autem fiunt perfectæ, adeo ut & tusses succedant, & sternutationes: succedentes si dolores non sedaverint, necesse est, turbercula, & decolorationes his succedere. De gravedine vero hanc habuimus prænotionem in *libr. Progr. Comment.* 2. *part.* 49. & verba sunt: Gravedines, & sternutamenta per omnes morbos, qui in pulmone fatigent, præire, & subsequi, malum est; sed in aliis morbis exitiosis sternutamenta utilia sunt. Ad gravedinem facit myrrha trita, ammixto melle, linteo excepta, & naribus confricta; sicut scribitur in *Adjectis libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 5.

GRAVIDA. Lege *Prægnans.*

GULA.

In *libr. de Corde numer.* 1. sic legitur: Gula, sive stomachus, velut infundibulum, potus copiam, & quæcunque volumus, excipit: talis est gulæ usus. At de positione ejus hæc scribuntur in *libr. de Corpor. Resection. numer.* 2. Gula a lingua principium faciens, in ventrem desinit, quam sane Græci etiam Oesophagum, & stomachum, id est os ventris, significanter appellant.

GURGULIO.

Gurgulio, ut habemus in *libr. Prognost. Commentar.* 3. *partic.* 21. cum periculo secatur, & scarificatur, quoad rubidus, & magnus fuerit: inflammatio enim fatigat, & sanguinis fluor: sed hunc oportet aliis machinamentis extenuari. Ubi vero secretum fuerit omne id, quod uvam appellant, fitque pars summa gurgulionis major, ac rotunda, superior vero tenuior, per illud tempus admoliri manu tutum est; sed præstat primum alvum subducere, & uti chirurgia, si liceat, per tempus, ne æger strangulетur.

GUT-

GUTTUR.

In *libr. de Corde num.* 2. de gutturis usu sic disseritur: Potus in guttur, ac arteriam, quantum epiglottis, sive lingula permiserit, fertur. Et: Guttur, & gula inter se conjuncta, vicina sunt; illud enim in viam spiritus, hæc in profundum ventris, alimentum demittit, large id propellens. Hæc Democritus ad Hippocratem *de Nat. Hum.* Et in *lib. de Carn. n.* 19. Gutture præfecto, vox non editur, quod spiritus intro per cavitatem attrahi nequit. Verum, cum dolet guttur, sic curatur in *lib.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 6. In gutturis dolore aquam calidam super caput fundito, si non frigus fuerit; sin minus, farinam quam calidissimam dato, & vinum meracum. Cum autem tumefiat, de eo hæc loquitur Hippocrates in *libr.* 7. *de Morbis Popularib. numer.* 17. Polemarchi uxori hyeme anxiosæ tumor sub gutture: febris multa, vena secta est, cessavit strangulatio ex faucibus: quid postea evenisset, ibi lege.

GYMNASTICA.

Gymnasticæ medicina est contraria; gymnastice enim permutatione opus non habet, sed medicina. Hæc in *libr. de Locis in Homin. numer.* 46.

COMMENTARII VII. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS VIII. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

HABITUS a Febre, & aliis affectionibus.

SI a febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente supervenerit, lethale. Hic aphorismus est in *lib.* 4. *Aphor.* 34. & verbum *habitus* sic explicat Galenus in *Comment.* Licet & simpliciter audire initium aphorismi, in quo ait: *Si a febre habito*, tanquam ita dixisset: *Si homini febricitanti*, *tumore non existente*, Licet autem & cum majori aliqua significatione, quemadmodum solet in epidemiis scribere, non simpliciter quovis modo febricitantem ostendens, cum ait: *Febris ipsum habebat*; sed de eo, cui magna insit febris, ita loquens. Quapropter verbum *habito* addit vim febri, veluti si dixisset: *Si a magna febre detento*. In *libr.* autem 6. *Aphor.* 16. A morbo laterali, vel pulmonia habito, alvi profluvium adveniens, malum. Galenus inquit in *Comm.* Cum partes aliquæ patiuntur, non simpliciter aliæ compati sunt natura aptæ, sed cum forti passione detinentur. Secundum hoc igitur, & hepate fortiter patiente, singultus supervenit, compatiente stomacho. Tussis autem, & difficilis anhelitus, compatientibus his, quæ respirationi observiunt, instrumentis. Sic & his ipsis pessime affectis, hepar compatitur. Et hoc ipsum manifeste ostendit Hippocrates, cum non simpliciter dixerit: In morbo laterali, vel pulmonia alvum turbatam esse, malum signum; sed adjecerit, *habito*, ac si dixisset: *detento*, *atque vexato homini a talibus passionibus*, profluvium alvi superveniens, malum esse signum. Hæc Galenus. Ex quibus innotescit, quid significet verbum *habito*, de quo in aphorismis Hippocrates mentionem pluries facit.

HABITUS.

Habitus appellatur partium corporis humani structura, atque compositio, ut exponit Galenus in *Commentar.* 2. *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acutis partic.* 31. ubi inquit Hippocrates: Maximæ mutationes eorum, quæ circa naturam nostram, idest temperaturam, habitumque, idest structuram partium contingunt, maxime morbos committunt. Sed in *libr.* 1. *Aphorism.* 3. inquit Hippocrates: Habitus exercitatorum, qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint. Neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere. Cum vero non quiescant, neque possint proficere in melius, reliquum est, ut decidant in deterius. His de causis bonum habitum statim solvere expedit, ut corpus rursus nutriri incipiat. In *Comment.* autem inquit Galenus: Habitum talem esse dispositionem, sive ipsum esse dispositum, ut solvatur; nam habitus, & dispositio non fiunt sine transmutatione, quæ fit secundum passiones; & mutatio ex habitu in operationem non est aliquid pati, vel recipere; sed quæ est ex contrario, est secundum passionem, & corruptionem contrarii habitus, sive dispositionis, secundum quam in unaquaque alteratione sunt multæ corruptiones contrarii illius, quod abjicitur. Verum qui bonus sit habitus, legitur in *libr. Præception. numer.* 9. Hominis bonus habitus natura quædam est, quæ motum non alienum ex natura acquisivit, sed valde congrua est, & spiritu, & calore, & humorum concoctione undiquaque, & universa victus ratione, & aliis omnibus composita, ac constructa, si non aliquis ex nativitate, aut ab initio defectus fuerit. Si vero etiam quis fuerit, is si exilis est, conandum est, ut subjectæ naturæ assimiletur. Præter naturam enim est id, quod immi-

imminutum est, etiam per tempus. Habitiores quoque dicuntur carnosiores, ac compositiores; dicitur enim in *libr. de Dentition. numer.* 2. Qui plus mingunt, quam egerunt, pro ratione habitiores sunt. Qui bene dormiunt, & habitiores sunt, multum alimentum adsumunt, idque adjacet, non sufficienter distributum. Dicitur in *libr. de Salubr. Diat. num.* 2. Habitus corporis carnosus, & mollis, ac ruber. Cæterum, quo modo bonus accedat habitus ex esu, lege in *libr.* 4. *de Morb. num.* 19.

HÆMORRHOIDES.

Hæmorrhoidum morbus hoc modo fit. Cum bilis, aut pituita ad venas recti intestini decubuerit, sanguinem, qui in venis est, calefacit. Calescentes autem venæ ex vicinis venulis sanguinem attrahunt; & ubi replentur, interna sedis pars intumescit, & capita venarum supereminent; & partim dum a stercore exeunte comprimuntur, partim dum a coacervato sanguine coguntur, sanguinem ejaculantur. Atque hoc maxime quidem una cum stercore, aliquando vero etiam sine stercore. Sic legitur in *libr. de Hæmorrhoid. numer.* 1. Hæmorrhoidum vero aliæ sunt clausæ, aliæ apertæ, veluti percipitur in eodem libello, in quo, ut eas cognoscas, sic ait *numer.* 2. Supereminent in internam recti intestini partem velut uvæ acini lividæ, & simul ut sedes extrahitur, sanguinem ejaculantur. Harum autem omnium aliæ fortes sunt, ac diuturnæ, ut legitur in *libr.* 5. *de Morbis Popularib. numer.* 10. aliæ minime. Hæ profecto ætatem constantem agentibus accidunt, quemadmodum scriptum est in *libr.* 3. *Aphorism.* 30. Atque frequentes viris in meridionalibus civitatibus, ut in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 4. At vero, ut proditum est in *lib.* 4. *de Morb. Pop. num.* 14. mulier, cui menses non prodibant per duos annos, hyeme habuit hæmorrhoidas. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 3. Hæmorrhoides quibusdam ex mensibus suppressis fiunt. Et in *libr.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 10. Hæmorrhoidibus cancer successit: febris irruit, & non dimisit, antequam occideret. Et subdit: Hæmorrhoides extra rectum intestinum erant, reliquo tempore a purgationibus auspicatæ: & flatus per ipsas prodibat; & ad sternutationem principium fiebat. Hæmorrhoidum vero futurarum signa scribuntur in *libr.* 1. *Prædictor. num.* 18. his verbis: Lumbis dolentibus, oris ventriculi dolores accedentes, signa hæmorrhoidum fluxionis futuræ sunt; arbitror autem, & hoc progressæ hæmorrhoidum eruptionis signum esse. Et in *libr.* 2. *numer.* 2. Eos, qui hæmorrhoidas habent, si quis hyeme multo potu uti viderit, & bono colore præditos, de his prædicere licebit, quod ad ver multa spes sit eruptionis sanguinis, & ut decolores, & aquatici sub æstatem fiant. Cæterum hæmorrhoides plurimum conferunt, atque præservant, & curant morbos. Legitur enim in *libr. de Coacis Prænotionibus num.* 3. Si hæmorrhoides syderatis accedant, utile est. Et in *libr. de Judicationibus numer.* 10. Atrabiliariis cum phrenitide occupatis si hæmorrhoidibus oboriantur, bonum est. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 11. Atra bile vexatis, & renum passionibus, hæmorrhoides supervenientes, bonum. Et *Aphorism.* 21. In insanientibus, si varices, vel hæmorrhoides supervenerint, insaniæ solutio. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popularibus section.* 3. Qui hæmorrhoidas habent, neque pleuritide, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque furunculis, neque tuberculis, terebinthi figuram habentibus, corripiuntur. Fortassis autem neque lepris, fortassis neque vitiliginibus. Multi tamen, intempestive curati, talibus non tarde correpti sunt, & sic perniciosæ fuerunt: & quicunque alii abscessus, velut fistulæ, aliorum medela sunt. Et propterea inquit in *libr.* 4. *de Morbis Popularibus num.* 31. Alcippus, cum haberet hæmorrhoidas, a curatione prohibebatur: curatus, insaniit: febre acuta succedente, cessavit. Et idcirco ait in *libr.* 6. *Aphorism.* 12. A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si una non servatur, periculum est, aquam inter cutem, vel tabem advenire. In *libr.* autem 2. *Prædictorum numer.* 36. Curant hæmorrhoides capitis dolorem. In *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. legitur: Ex hæmorrhoide parum apparente vertigines obortæ, parvam, ac modicam syderationem significant. Solvit venæ sectio: & quicquid hoc modo apparuerit, mali aliquid significat. Curationem vero habes hæmorrhoidum in libello citato *de Hæmorrhoidibus*, & in *libro de Victus Ration. in Morb. Acut. numer.* 67. De muliebri hæmorrhoide curanda lege in eodem libello *de Hæmorrhoidibus numer.* 6.

HEDERA.

Hederæ albæ folia astringunt; ut scriptum est in *libr. de Humidorum Usu, numero* 9.

HEPAR.

Hepar, ut legitur in *libr. de Corp. Resection. numer.* 2. similitudinem cum aliis omnibus habet, verum sanguinolentius, quam alia, existit, apices habens duos, portas appellant, in dextris locis sitas. Ab hoc vero obliqua vena inferne ad renes tendit. Verum in *libr. de Carnibus numer.* 9. de generatione hepatis sic scriptum est: Cum una cum calido multum humidi conclusum esset, citra glutinosum, ac pingue, frigidum superavit calidum, & congelatum est. Atque jecur sic compactum est. Hujus signum hoc est. Quando quis victimam mactat, donec calidus fuerit sanguis, liquidus est; postquam autem perfrigeratus est, congelatur. Si quis vero ipsum conquassset, & fibras eximat, non congelatur. Fibræ enim frigidæ sunt, & glutinosæ. Et in *libr. de Venis numer.* 6. Hepatis extremitates quinque sunt: super quarta autem extremitate fel incumbit, quod osculum ad septum transversum, & cor,

cor, & pulmonem profert. Et in *libr. Democriti* ad Hippocratem *de Natura Humana* Quod sanguinem suppeditat, & in alimentum transmutat, cum apicibus sæpe vena cava circumfluum hepar est, concupiscentiæ causa. Viridis autem bilis juxta hepar manens, ubi superebullit, humani corporis corruptio est, nocivus, ac inutilis corporis humani inquilinus. Veruntamen vice versa dormit, nullum negotium exhibens. Et in *libr. de Aliment. numer.* 7. Venarum radicatio est hepar. Verum hepatidis venæ distributionem lege in *libr.* 2. *de Morbis Popularib. section.* 4. & in *libr. de Ossium Natur.* sive *de Venis numer.* 14. Hepatis vero usus est talis, ut legitur in *libr. de Structur. Hominis numer.* 5. Jecur ipsum alimentum triplici digestione in succum redigit. Ex prima cor alimenti qualitatem, saporem scilicet, suscipit, & puri sanguinis procreatio fit. Secundam digestionem ipsum desumit, & partibus corporis alimentum distribuit, unde flavæ bilis constitutio fit. Tertia digestione alimentum superne in stomacho in succum vertitur: & tunc referatur janitor, qui ventriculus nuncupatur; quoniam transitus tantum facultatem subministrat. Inde alimentum in inferiorem ventrem demittitur. Hæc de structura hepatis, atque de usu, quæ reperimus in libris Hippocratis.

Verum hepar plures sustinet affectiones, quarum aliæ sunt per se, aliæ ex aliis membris accedunt. Per se autem dolet hepar, tumet, durum fit, hydropem patitur, suppuratur, elevatur, inflammatur, præterea recipit percussiones, vulnera, atque discinditur: fistula quoque ejus rumpitur. Per compassionem vero uteri afficitur, atque aliorum principalium membrorum.

At vero quo modo doleat, videamus. Scriptum est in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 8. Postquam comedit, & bibit homo aliquid amari, quodque biliosum, ac leve est, copiosior etiam bilis fit in hepate, & statim dolet hepar, quod pueri cor vocant. Dolet quidem hepar, si derepente multa bilis fiat, & trahatur a folliculo. At si per alvum egrediatur, vel per vesicam, dolor cessat. Et is profecto est modus, & causa doloris hepatis. Quibus vero id contingat, scriptum est in *libr.* 1. *Prædictorum numer.* 7. his verbis: In morbis acutis biliosis, valde albæ, spumosæ, circumbiliosæ egestiones, malæ. Malæ item & urinæ ejusmodi. Num his hepar dolorosum est? Prænotionem præterea accipe ex *Coac. Prænotion. numer.* 3. quæ est: Hepar dolentes, os ventriculi dolentes, soporosi, rigorem habentes, & alvum exturbatam, tenues, cibum aversantes, multum exsudantes, purulenta per alvum egerunt. De curatione vero doloris hepatis ait Hippocrates in *libr.* 7. *Aphorism.* 53. Quicunque hepar circumdolent, his febris superveniens solvit dolorem. Hic vero dolor fit, ut exponit Galenus, non propter inflammationem, quia homo febricitaret, sed propter spiritum flatuosum. Dolet etiam hepar mediocriter propter obstructionem, sed cum quodam ponderis sensu potius, quam vehementis doloris. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popularib. sect.* 8. inquit: Cui apex hepatis complicatus erat, eum concussi: derepente dolor sedatus est. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 2. Quibus hepatis dolor, hi, sanguine per alvum egesto, servantur; non autem egesto, moriuntur. Et in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acutis Comment.* 4. *part.* 21. Potissimum jecinoris dolores, & lienis gravitates, atque inflammationes aliæ solvi non possunt, si quis prius medicamentis purgare aggrediatur; nam venæ sectio in his præferenda venit. Deinde clysmis est opus, si vehemens, & magnus fuerit morbus; si vero non, & postea medicamento opus sit, sane id post sanguinis missionem secure, & mediocriter porrigendum est. Et *partic.* 79. Si panacem ex oxymelite fervefactam, percolatamque propinaveris, bene facies: proderit autem & hæc hepaticis, aut ex septi transversi dolore affectis, & his omnibus, qui per alvum, aut per urinas expelli desiderant, ex vino, & melle.

At vero de hepatis inflammatione hæc docet Hippocrates in *lib.* 5. *Aphor.* 58. Hepati, inflammationem patienti, singultus advenit. Scilicet, ut exponit Galenus, propter nervorum communicationem, præsertim quando maxima est inflammatio. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 17. In hepatis inflammatione singultus, malum.

De tumore sic loquitur Hippocrates in *libr.* 7. *de Morbis Popularibus numer.* 30. Cleotimo sutori, alvo liquefacta multo tempore, & calore oborto, juxta hepar tumor tuberculosus ad imum ventrem descendit, & alvus liquida fiebat, & aliud ipsi tuberculum juxta hepar sursum ad præcordium: mortuus est. Et in *libr. de Internis Affectionibus numer.* 51. Cum bilis in hepar influxerit, & capite constiterit, hepar intumescit, & præ tumore ad septum transversum expenditur; & dolor statim in caput irruit, maxime vero in tempora; & auribus non acute audit. Reliqua una cum curatione ibi lege. Et *numer.* 31. ejusdem *libr.* Si inebriatus fuerit intempestive, aut venere usus fuerit, aut aliud quid fecerit, quod commodum non est, hepar statim ipsi durum fit, & intumescit, ac e dolore pulsat: & si quid facere festinarit, derepente hepar, & totum corpus dolet. Huic, ubi sic habuerit, & primi dies præterierint, fomentum adhibeto, deinde scamonio subpurgato. Verum de duritie hepatis hunc observa aphorismum, qui habetur in *libr.* 6. *Aphorism.* 42. Morbo regio laborantibus, si fiat hepar durum, malum.

Hepar elevatur quandoque, ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. sect.* 2. Coi sorori hepar elevatum est splenico modo: mortua est die secunda. De hepate percusso sic scribitur in *lib.* 7. *de Morb. Pop. num.* 24. Ei, qui hepar percussus est jaculo, statim color, qua-

qualis est mortuorum, per corpus diffusus est: oculi ravi, anxietas, molestia. Mortuus est, priusquam concio solveretur, cum sub diei exordium percussus fuisset. Et *numer.* 17. ejusdem *libr.* Puer, a mulo percussus ventrem, & hepar, mortuus est quarta die: spiritum autem densum habebat, & non intelligebat quidquam; & febris tenebat. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 3. Moritur, si quis cerebro sauciatus fuerit, aut spinali medulla, aut hepate. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 18. Vesica discissa, aut cerebro, aut ventriculo, aut jecore, lethale est. Et in *libr. de Natur. Mulier. numer.* 46. Si ex partu sanguinem vomat, hepatis fistula sauciata est, & dolor ad viscera procedit, & cor convellitur: hanc multa calida lavare oportet; & reliquam curationem ibi lege. Hepar quandoque suppuratur, de quo hæc lege in *libr.* 7. *Aphorism.* 45. Quorum hepar suppuratum aduritur, si pus purum fluxerit, & album, evadunt; in tunica enim his pus continetur; si vero qualis amurca fluat, pereunt. Et Galenus in *Commentar.* exponit: Quibus in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis, salvantur omnes; quibus vero usque ad carnem hepatis corruptio pertingit, jure moriuntur. Ut vero cognoscas quibus hepar languet, docet Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. Popularibus section.* 1. Color est, velut qui multum pallidus est, & qui ex candicante pallet; quoniam omnia ejusmodi ab hepate sunt, & ex hoc sunt hepatici in his morbi: & morbi regii ab hepate ad subalbidum colorem vergunt; & qui ex aqua intercutem, & pituita alba laborant.

Signa prognostica in hepatis affectionibus leguntur in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. In hepatico colliquatio cum raucedine, malum, tum alias, tum si aliquantum tussiat. Et ibidem supra: Quibus hepaticis multum est sputum cruentum, sive subputridum, sive biliosum meracum, statim perniciosum est. Et in *lib.* 1. *Prorrh. Comm.* 2. *part.* 46. Si ex ventre tenuia non sentienti ægro exierint, si extra se non sit, malum, ut hepatico. Hepatis porro morbi tres describuntur in *libr. de Intern. Affection.* Horum primus est *numer.* 30. qui fit ab atra bile, cum influxerit ad hepar, idque maxime in autumno, ac in mutationibus anni. Notæ sunt dolor acutus in hepate, & sub ultimas costas, & in humerum, & in claviculam, & sub mammam; & suffocatio fortis tenet; aliquando bilem lividam revomit; rigor, & febris primis diebus debilior; & dum attingitur, hepar dolet; color sublividus est; cibi, quos prius comedebat, suffocant ipsum, & ingesti urunt, ac torquent ventrem. Reliqua vero, & curationem ibi lege. Secundus hepaticus morbus describitur *numer.* 31. Color malicorii formam habet, in tempore vero æstatis maxime incidit; dolores acuti non deficiunt ulla hora; aliquando vomitus bilis pallidæ: fit hic morbus a bubulæ carnis esu, & vini potu nimio. Cætera, & curationem ibi lege. Tertius narratur *numer.* 32. Color niger est; hepatis fel pituita, & sanguine repletum, velut ratiocinamur, dirumpitur: & ubi diruptum fuerit, celerrime insanit, & indignatur, & loquitur stulta, & latrat velut canis; ungues puniciei fiunt, & oculis videre non potest, & pili in capite erecti stant, & febris acuta corripit. Curationem vero eam, quam superiores, desiderat.

In hepate quandoque fit aqua, & hepatis causa quandoque oritur hydrops. Verum de hepate aqua pleno hæc scribit Hippocrates in *libr.* 7. *Aphorism.* 55. Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, & moriuntur. Galenus autem in *Commentar.* inquit: Vesicas aqua plenas in ea generari membrana, quæ hepar ambit exterius. Quo modo vero fiat, & quo modo curetur, narratur in *libr. de Intern. Affectionib. numer.* 26. & inquit: Ab hepate fit aqua intercus, cum in hepar pituita accesserit, & hepar ipsam susceperit, & humectatum fuerit: statim igitur calorem huic exhibet, & flatum inducit; deinde temporis progressu aqua impletur; postea rursus in corpus incidit, & tumor in tibiis, ac pedibus inest; & hepar durum est, ac intumescit, & claviculæ attenuantur. Et in *libr. Progn. Commentar.* 2. *partic.* 3. Quibuscunque ab hepate aquæ inter cutem oriuntur, his tusses, tussiendique propensio accedit, & nihil memorabile expuunt, & pedes tument, & venter non egerit, nisi dura, & coactus, & circa alvum fiunt tumores, aliqui in dextra, aliqui in sinistra parte, tum consistentes, tum considentes. Curationem vero lege in *libr. de Intern. Affect. numer.* 26. At vero *numer.* 27. subdit: Si aqua intercus innascatur, & rumpatur in ventrem, iisdem medicamentis, & potibus, & cibis, ac laboribus, quibus priores, curato; vinum vero bibat austerum, nigrum. Si vero tibi videatur venisse ab hepate, per ferrum ubicunque apparuerit urito, & aquam paullatim emittito, & velut reliquos priores curato. Si vero ab his non sanus fiat, temporis progressu corrumpitur, ac moritur; morbus enim est gravis, & pauci hunc effugiunt. Cæterum hepaticorum ustio fit per fusos buxeos, quales lege in eodem *libr. de Intern. Affect. num.* 31. & ibi habebis rationem ustionis, ex qua sumitur illud prognosticum, quod scriptum est in *libr. de Coac. Præn. num.* 3. & hoc est: Quibus, hepar ustis, velut amurca prodit, lethale est. Et hoc quoque supra explicatum fuit in *Aphor.* 45. *libr.* 7. Nunc ad hepatis affectus transeamus, qui ab aliis patientibus membris fiunt. Legitur in *libr. de Nat. Muliebr. num.* 3. Si uteri ad hepar accesserint, muta derepente fit mulier, & dentes conferit, & color niger fit: patitur autem hæc derepente, dum sana est. Quo pacto autem curanda sit, lege ibidem in *lib. de Nat. Muliebr. n.* 3. At vero in *lib.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 17. Ubi apud hepar, & præcordia fue-

fuerint uteri, mulier albas oculorum partes subvertit, & frigida fit. Sunt autem, & quæ lividæ fiunt. Quædam dentibus frendent, & salivæ ad os fluunt, & si diutius moram traxerint, mulier strangulatur. Et in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. num.* 19. recitat eadem, quæ supra dicta sunt in *lib. de Natur. Muliebr.* Verum in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 33. Alcmani ex renum affectionibus se recolligenti, & sanguine deorsum detracto, sursum ad hepar conversus est morbus, & ad cor dolor vehemens, & spiritus præ dolore detinebatur, & alvus difficulter egerebat parva, caprini stercoris pilulis similia: anxietas non inerat. Cætera vero, & curationem ibi lege.

HERNIA.

Herniæ fiunt hyeme pueris, ut legitur in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 12.

HERPES.

Herpetes minime omnium ulcerum, quæ depascendo proserpunt, periculosi sunt, verum maxime difficulter submoveri possunt, quemadmodum cancri occulti. In omnibus autem talibus febrem supervenire una die confert, & pus quam albissimum, ac crassissimum. Commodat & corruptio nervi, aut etiam ossis, aut etiam amborum, tum in profundis, tum in nigris putredinibus. Hæc scripta sunt in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 21. Sed *numer.* 18. inquit: Viris fiunt cancri occulti submersi, & ex pustulis nocturnis herpetes, donec sexaginta annos transmiserint.

HIATUS.

Scriptum est in *libr. de Flatibus n.* 12. Hiatus febres præcedunt, siquidem multus aer coacervatus, cumulatim superna petens, commovet, ac diducit, cum per hoc facillimus ei exitus pateat. Et in *libr. Progn. Comment.* 1. *part.* 17. Exitiosum est, si hianti dormiat ore. Et hoc intelligitur de his, qui acuto laborant morbo.

HOMO.

Homo non ex uno aliquo elementorum, sed ex quatuor invicem permixtis constat, ut apparet in *libr. de Natur. Hum. numer.* 1. & ibi habetur ratio. Et *num.* 24. declarat, hominem primis diebus sui respectu calidissimum esse, ultimis vero frigidissimum. Is vero in tertium annorum septenarium augescit usque ad quartum, & quintum septenarium, sicut scriptum est in *libr. de Carnib. numer.* 14. Sed quoniam homo dicitur is, qui constat ex anima, & corpore, plurimum locuti fuimus de ipso in *Capite de Corpore*. De anima vero quoniam nihil ad medicum attinet, nisi ut cognoscat facultates illas vegetatrices, sensitivas, & motivas, de his copiose suis differuimus locis.

HORDEUM.

Hordeum natura frigidum est, ac siccum. Inest & purgatorium quiddam a succo palearum. Hæc in *libr.* 2. *de Diæt. numero* 8.

HORROR.

Proditum est in *libr. de Flatib. numer.* 10. Cum corpus cibis expletum est, ac spiritus quoque multitudo vehementer excellit, dum cibi ventri diu immorantur (immorantur autem cibi, cum præ multitudine exire nequeant) & inferior venter, vel alvus ipsa sit obturata; per universum corpus permeant flatus, sanguineque plenas corporis partes maxime petentes, eas frigefaciunt. Frigefactis autem his locis, unde fontes, & radices sanguinis prodeunt, per universum corpus horror consequitur. Universo autem sanguine frigefacto, totum corpus horret. Et subdit *n.* 11. Sanguis, præsentis horroris timore perculsus, concurrit, ac penetrat per omne corpus ad locos maxime calidos; hi enim sunt ejus saltus. Fit etiam horror ex aliis causis; nam scriptum est in *lib.* 5. *de Morb. Popularib. numer.* 32. Ex potationibus horruit: ad noctem febres; postridie vomitus biliosus, merus, modicus; tertia die sudor totius corporis: cessavit. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 6. Horrorem, ac rigorem inducunt progressus ad egerendum paullatim fientes. Et quibus larga fit egestio, difficillimum est, quartanis incipientibus. Et *numer.* 2. ejusdem *libr.* Horrorem efficit sanguinis fluxio. Sed & aquilo horrores excitat, ut notat Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 5. Horror autem quid significet, nobis declarat in *libr.* 7. *Aphorism.* 4. cum inquit: Horror ex sudore, non bonum. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. in principio: Horror, & spirandi difficultas in doloribus signa tabis sunt. Et ibidem: Horrore affecti, anxii, delassati, lumbos dolentes, alvos humectas habent. Et ibidem: Horrore affecti, caput dolentes, exsudantes, malignum est. Et ibidem: Horrore affecti, multum insuper exsudantes, difficili malo implicantur. Et *num.* 3. versus finem: Horrorem habentibus, lassitudine affectis, capite gravatis, mense erumpunt. Et ibidem supra: Horrore affecti frequenter ad suppurationem deveniunt. Sed & febris tales ad suppurationem perducit. Et *numer.* 1. in principio: Horrores ex dorso frequentes, & cito transeuntes, ægre tolerari possunt. Et ibidem paullo infra: Quibus sanis horrores frequentes sunt, hi ex sanguinis fluxu suppurantur. Et in *lib.* 1. *Prædict. numer.* 21. ut in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Qui in horroribus simul judicatorie exsudarunt, postridie vero, postquam inhorruerunt, præter rationem vigilant, eos sanguinem effusuros esse, arbitror. Horroris vero curationem sic explicat Hippocrates in *libr.* 7. *Aphorism.* 56. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus section.* 6. Horrorem, vinum æquali mensura aquæ ammixtum potum solvit. Et in *libr.* 3. *de Diæta num.* 29. agitur de horrentibus ex gymnasiis, eorundemque curatione.

HUME-

HUMERUS.

Summus humerus ex ſcapulis naſcitur, in pleriſque diſſimiliter, ut legitur in *libr. de Oſſium Natur. num.* 4. At vero de humeri articulo Hippocratis ſententiam contra medicos lege in *libr. de Articulis numer.* 1. Humeri dolorem patiuntur, inflammationem, inflationem, attenuationem, lapſum, luxationem, & avulſionem, & alia. Niſantides humeri dolorem habebat in æſtate obortum ex abſceſſu, ut recitat Hippocrates in *lib.* 7. *de Morb. Pop. num.* 38. profuit ipſi, corpus, & humerum in aqua marina madefacere ad multum tempus, & per tres dies vinum album, aquoſum bibere, ſimul ut in aqua marina decumberet, ita ut & in ipſa urinam ejiceret. Et in *libr.* 2. *Prædictorum numer.* 44. Dolores in humeris oborientes, qui ad manus deſcendunt, torporeſque, atque dolores inducunt, his abſceſſus non ſuccedunt, verum nigram bilem vomentes ſanantur. Qui vero iſtic in humeris manent, aut etiam ad dorſum progrediuntur, eos puris, aut atræ bilis vomitu effugiunt. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popularib. numer.* 27. Piſiſtrato humeri dolor, & gravitas diuturna deambulanti, & alias ſano; hyeme vero incidit multus lateri dolor, & calor, & tuſſis, & excreatio ſanguinis ſpumoſi, & in faucibus ſtertebat. Et *num.* 51. Epicharmo, circa pleiadum occaſum, humeri dolor, & gravitas vehemens ad brachium, anxietas, vomitus multi, aquæ potus. In *libr.* autem *de Coacis Prænotionib. numer.* 1. Qui frequenter exſudare cum præcordii intenſione non ceſſant, plerunque maligne habent: & dolores, in ſummum humerum, ac claviculam incumbentes, in his pravi ſunt. Humeri præterea quibus facile inflammentur, lege in *libr. de Articulis numer.* 8. Humeri, ac mammæ cibis, & potibus inflantur, ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. ſect.* 2. Humeri præterea attenuantur ex aquis lacuſtribus, ſicut proditum eſt in *libr. de Aer. Aquis, & Locis numer.* 10. Humeri frequenter elapſi repoſitio facilis, adeo ut quibus id accidit, plerunque ſibi ipſis ad reponendum ſint ſufficientes. Hæc, & modum reponendi, lege in *lib. de Artic. numer.* 2. Sed *numer.* 11. humeri frequenter excidentis curationem. Et *numer.* 1. Humeri articulus uno modo luxatur. Et *num.* 11. lege humeri luxati uſtionem. Et *num.* 15. de humeri ſummi avulſione.

HUMIDITAS.

Humidum autem dicitur corpus humanum, non quod humore ſit refertum bilioſo, ſed quod ſanguine abundet, vel pituita. Dicuntur etiam humida quæcunque extra corpus noſtrum ſunt aqua, vel aquea. Hæc profecto, ut legitur in *libr. de Alim. numer.* 12. ſunt alimenti vehiculum. Et ut refrigerent, & humectent, in cibis exhibentur e febre ægrotantibus. Competit enim omnibus febrientibus victus humidus, maxime vero pueris, & aliis, qui tali victu uti conſueverunt, ut teſtatur Hippocrates in *libr.* 1. *Aphoriſm.* 16. Competit præterea diæta humida reſiccatis: eamque docet in *Intern. Affection. numer.* 54. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 54. Si ea, quæ in partu eſt, ſicca fuerit, & difficulter humectetur, oleum bibat, & locos oleo calido cum malvæ aqua irriget, & cerato liquido illinat, & anſerinum adipem cum oleo infundat. Et in *libr. de Salubr. Diæta numer.* 4. Pinguis ex gracili quomodo fiat, habetur per humectantia. Et in *libr.* 2. & 3. *de Diæt.* multa inveniuntur corporis humectationi opportuna; ac maxime *numer.* 33. *libr.* 2. alimenta recenſet humectantia. Et *num.* 39. Humectant balnea. Et eodem *numer.* 35. Humectat unctio calida. Et *numer.* 36. Item umbra, & frigus: ſic ſudor humectat ob colliquationis reliquias; ſic vomitus ob colliquationem præ labore. Et *numer.* 37. Humectat ſomnus, atque ſegnities, & otium. Auſter humectat, ut in *lib.* 3. *Aphor.* 17. Humectant loca humida, ut in *libr. de Aere, Aquis, & Loc. num.* 37. ſcribitur. At lege *libr. de Humid. Uſu.*

HUMORES.

At vero omnis humiditas quatuor habet partes, propterea quod ſi turbetur, in ſuperficie leviſſima conſiſtit; graviſſima in ima parte; ſecundo loco pars, quæ aliquid tenet levitatis; tertio pars, quæ habet gravitatis naturam. Et talis eſt ordo in rebus: & talem habet ordinem lac, ſi turbetur, quemadmodum explicat Hippocrates in *lib.* 4. *de Morb. numer.* 25. Quatuor igitur a loco ſumuntur humorum ſpecies. Qui enim in ſuperficie exiſtit, bilis nuncupatur, ſecundo loco ſanguis, tertio pituita, & graviſſimus omnium eſt aqua, quæ & hydrops, & atra bilis ab Hippocrate appellatur. Ex his conſtat homo, ſive ex humiditate illa generica, ut apparet in *libr. de Natur. Human. numer.* 8. Et quemadmodum ex his conflatur corpus humanum, ſic cum his congenitum eſt, & ex his nutritur. Congeniti ſunt humores, ut teſtatur Hippocrates in *libr. de Natur. Hum.* loco citato. Sed & in *libr. de Aliment. numer.* 2. inquit: Facultas alimenti pervenit & ad oſſa, & ad omnes partes, & in nervum, & in venas, & in carnem, & in pinguedinem, & ſanguinem, & pituitam, & medullam. Ex humoribus autem nutritur, quemadmodum in pluribus Hippocratis libris declaratur. Sed & in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 2. ubi demonſtrat, quo modo ex cibis humores gignantur. Sunt igitur quatuor humorum ſpecies, quæ ſicut ab una humiditate extrahuntur ob latitudinem, eadem de cauſa unuſquiſque humor plura obtinebit nomina, ac ſpecies, dum omnino purus non ſit. Horum humorum qualitates hæ ſunt: bilis eſt calida, & ſicca; ſanguis calidus, & humidus; pituita frigida, & humida; atra bilis frigida, & ſicca. Sed in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 22. Pituita eſt frigidiſſima ex natura; calidiſſimus

autem sanguis; frigidior est aliquanto bilis sanguine. Hæc sententia adversatur ei, quæ desumitur in *lib. de Natur. Human.* Sed dicendum est, quod sanguis calidior est bile, dum homo sanus est; cum vero ægrotat, bilis, vel dicamus bilem calidiorem dici ratione siccitatis, quæ est lima caloris. Dictum autem est antea, singulos humores in quatuor posse distribui partes, si conturbentur; siquidem pars aliqua tenuior erit, pars crassior, pars alia magis aquosa, & serosa, pars terrestris; deinde pars quædam levis, quædam gravis, & quædam medio modo se habens; præterea pars calida, pars frigida, vel humida, vel sicca; postea pars insipida, pars dulcis, aut amara, aut acris. Præter hæc, pars alba, pars rubea, vel viridis, vel crocea, vel ex his mixta. Et propterea quod, veluti diximus, humores sunt congeniti, fit, ut cum homo constet, ut plurimum ex uno humore potius, quam ex aliis, in illo corpore, humor ille excellens ex cibis trahat sibi similem, quemadmodum legitur in *libr.* 4. *de Morbis num.* 3. Alimentum vero, ex quo nutritur homo, & ex quo fiunt hi humores, cum assumptum fuerit, in ventriculum descendit. Ventriculus autem dum plenus est, omnium corpori fons est; ubi vero vacuus est, corpore fruitur colliquescente. Sunt & alii fontes quatuor, a quibus unusquisque horum humorum in corpus procedit: & hi quoque fontes ubi evacuantur, de corpore fruuntur; sed & ipsum corpus attrahit, ubi ventriculus in se ipso quid habuerit. Humorum fontes sunt hi: sanguini fons est cor, pituitæ caput, aquæ splen, bili locus folliculi in hepate. Sic legitur in *libr.* 4. *de Morb. num.* 2. Verum *numer.* 11. subdit: Fontes hi quatuor, cum pleni fuerint, semper corpori distribuunt; ubi vero vacui, vice versa trahunt. Et infra: Nam ubi alvus vacuatur, rursus retro humor ab ipsa redditur, quemadmodum susceperat, veluti ex aliis ad unum vasculum. Venæ enim sunt per totum corpus tendentes, aliæ tenuiores, aliæ crassiores, multæ, ac frequentes. Hæ autem, donec vivit homo, apertæ sunt, & suscipiunt, & dimittunt novum humorem; ubi vero mortuus fuerit, clauduntur, & extenuantur. Et *numer.* 13. Caput, cor, & splen de omnibus humoribus participant. Unumquodque tamen si non ægrotet, plurimum de proprio participat. Trahunt autem & de alio humore venæ in se ipsas amplæ, & crassæ, & instar pampini retortæ, ita ut, ubi trahant, alius humor alium sequatur. Et subdit *num.* 14. Caput, & splen maxime sunt morbis obnoxia. Ægrotant enim & ab his, quæ a natura insunt, cum plura, quam opportunum est, accesserint. Ægrotant item ab aliis humoribus, ad eum humorem, qui a natura inest, se ammiscentibus. Humores igitur duabus de causis sunt morborum causæ, primum scilicet, si plures sint, quam opportunum sit; deinde si proprium non teneant locum, sed cum aliis humoribus commisceantur. Mixti autem calescunt; calefacti turbantur; turbati autem in venis sursum, ac deorsum moventur. Sic legitur *numer.* 25. ejusdem *libr.* Præterea *numer.* 17. ejusdem *libr.* Si humores permanserint in corpore ampliore tempore, quam opportunum sit, graveolentes fiunt, & putrescunt: & hæc est tertia causa morborum ab humoribus. Verum unusquisque humor proprios efficit morbos; sed ex omni humore fit unus, qui describitur in *libr.* 4. *de Morb.* citato *numer.* 23. Sed humor sua habet tempora, in quibus in corpore maneat; nam primo die cibus in corpore manet, secundo fæces crassæ evacuantur, tertio humores. Quatuor autem sunt loci, per quos homo de singulis humoribus expurgatur, os, scilicet, nares, podex, urinæ meatus. Sic scriptum est *numer.* 15. ejusdem *lib.* Sed & per meatus cutis evacuatur humor tenuis, ut legitur *numer.* 18. Verum quot sunt loca concoctionis humorum, tot expulsionis superflui. Ubi igitur humor aliquis affligens copiosior factus fuerit, si his locis homo depurgetur, nullus ipsum morbus ab illo premit. At quando non depurgetur, id arte faciendum est, & pluribus modis, quemadmodum recenset Hippocrates in *libr. de Humor. numer.* 1. Sed in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 44. Veratrum duxit omnigena. Quando vero, & qui sunt humores evacuandi, scribitur in libris *Aphorismorum*; nam legitur in *libr.* 1. *Aphorism.* 2. Si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leviter ferunt; sin minus, contra. In quo loco loquitur Hippocrates de humoribus, qualitate peccantibus. Et in *lib.* 7. *Aph.* 61. dat nobis signum evacuationis humoris, cum inquit: Sudor multus, calidus, vel frigidus, semper fluens, humorem abduci, robusto quidem supra, debili vero infra, significat. Et in *libr.* 4. *Aph.* 2. In medicationibus talia educere e corpore, qualia & sponte prodeuntia, utilia. Quæ vero contrario modo prodeunt, cohibere oportet. Sed in *libr. de Nat. Homin. n.* 17. Humoribus ex anni temporum differentiis resistendum est. Et in *libr. de Humorib. num.* 1. docet, quo humorum impetus, & ferocitas deducenda sit. Sed de his lege de *Purgante Medicamento*, & de *Crisi*, in quibus plura reperies opportuna.

HYDROPS.

Hydrops quandoque ponitur ab Hippocrate pro aqua. Et hæc aqua aut est inter cutem, aut subter carnem nascens, ut legitur in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 3. Est & hydrops, de quo loquitur Hippocrates in *libr.* 4. *Aph.* 11. & hæc a quibusdam tympanites appellatur, sive hydrops flatuosus. Fit hydrops & in toto corpore, & in partibus, veluti in pulmone, ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. num.* 59. In testibus, ut in *libr. de Aer. Aq. & Loc. numer.* 7. In utero, ut in *libr.* 4. *de Morbis num.* 34. Et circa ventriculum, ut in eodem *libr. numer.* 33. Hydropis porro causæ aliæ sunt internæ, aliæ externæ. De internis sic scriptum est in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 18. Cum a cerebro fluxio fuerit retro

tro ad vertebras, & in carnes, hydrops fit. Fit etiam hydrops ex quartanis, ut in *libr. de Aere, Aquis, & Loc. numer. 26.* scriptum est. Ad hydropem etiam desinunt, quibus circa tenue intestinum dolores, ut legitur in *libr. de Coac. Prænotionib. numer. 6.* In hydropem a splene, aut ab hepate, aut pituita alba, aut dysenteria fit transitus, ut notatum est in *libr. de Affection. num. 23.* Fiunt quoque hydropes ex morbis acutis dolorosi, ac perniciosi: incipiunt autem plerique a laterum mollitudine, aliqui etiam ab hepate, ut legitur in *libr. Prognost. Comment. 2. part. 1.* Et in *libr. de Coac. Præn. numer. 3.* Contingit etiam hydrops ex febre ardente, ut habetur in *lib. 7. de Morb. Pop. partic. 13.* Verum hydropes plurimi, ac lethalissimi fiunt ab aquis lacustribus, ac palustribus, veluti a causa externa, ut habemus in *libr. de Aere, Aquis, & Loc. num. 11.* Cæterum signa, & modum, quo fiat aqua intercus, habemus in *libr. de Locis in Homin. numer. 18.* & verba sunt, quæ primum docent signa: Siccæ anteriores partes sunt, caput scilicet, & nares, & oculi: & oculis amplius hebetudo accedit, fiuntque cum virore pallidi, itemque reliquum corpus: & nihil expuit homo, etiamsi multum fluat. Modum vero describit postea, & inquit Hippocrates: Fluxus per mediam carnem retro fluens, & ab anteriore aversus, anteriores partes siccas facit, posteriorum vero carnem irrigat, & magis eam, quæ intus est ad ventrem, quam quæ foris est ad nasum. Et propterea corpus foris magis solidum est, quam intus, & angustiores meatus, ac foramina habet. Quare sane, cum tenuia sint foramina, constringuntur, ipsaque sibi ipsis medentur, & fluxus nullus hac transire potest. Intus autem foramina ampliora sunt, & intermedia tenuiora habent; fluxus vero, utpote ab altioribus procedens, & tenuia impedimenta contra se habens, influit, & carnes humiditate replet. Sed & humiditas a cibis in idem procedens, corrumpitur: corrupta autem ipsa præ ammixtione, & simul cum ipsa ea, quæ a capite defluit, corpus nutriunt. Carnes vero multo humore nutritæ, & morboso augescentes, hydrope plenæ sunt. At vero de signis, atque de modo lege in *libr. 4. de Morb. numer. 33.* ac maxime quo modo circa ventriculum solum hydrops, & aqua fiat. Et in *libr. de Affect. numer. 23.* Aqua inter cutem fit plerunque, cum quis ex longo morbo impurgatus multo tempore manet; corrumpuntur enim carnes, & liquantur, & fit aqua. Fit etiam hydrops a splene, cum ægrotaverit: & ab hepate, & a pituita alba, & a dysenteria, ac lienteria. Et si quidem expurgatione non facta, fiat hydrops; venter aqua impletur, pedes autem, & suræ attolluntur, humeri vero, & claviculæ, & pectora, & femora liquefiunt. Et subdit: Cum carnes a pituita, & tempore, & morbo, & non purgata immunditia, & mala curatione, ac febribus corruptæ fuerint, liquescunt, & fiunt aqua:

& venter quidem non distribuit aquam in se ipsum, verum in circuitu circa ipsum consistit. Et in *libr. 2. de Morb. Popular. section. 5.* habemus hydropis signa, & ea sunt: Hydropici ravos oculos habent, & calvi sunt. Et signa hydropico salutem indicantia scribuntur in *libr. 2. Prædictor. num. 11.* & ait: Eum, qui ab hydrope correptus est, & superstes esse volet, bonis visceribus præditum esse oportet, ita ut natura se exerat, simulque facile concoquat, & bene spiret, sitque sine dolore, & totum corpus æqualiter tepidum habeat, & non circa extremas partes colliquatum. Melius est autem, ut tumores potius habeat in extremis partibus; optimum vero est neutrum horum habere. Nam molles, & graciles esse convenit extremas partes, itemque ventrem ad contactum mollem. Tussim vero adesse non oportet, neque sitim, neque linguam resiccari, tum reliquo tempore, tum post somnos, quando hæc valde fieri solent. At cibos libenter accipere oportet, & ubi multum satis comedit, non affligi. Alvum vero ad medicamenta quidem celerem habere, reliquo autem tempore egerere recrementum molle, efformatum. Urinam autem apparere convenit, pro studiorum ratione, & vinorum mutatione transeuntem. Laborem vero ferre oportet facile, & lassitudinis exortem esse. Ac optimum quidem est, hominem ita per omnia dispositum esse, & sic securissime sanus fieri poterit; sin minus, plurima ex his habeat, nam spes erit, ut superstes evadat. Qui vero nihil horum habuerit, sed contraria, eum desperatum esse, scito. Qui autem pauca horum habuerit, quæ bona esse dixi, si hydrope laboranti adsint, huic exiguæ spes restant. Cui vero multus sanguis sursum, ac deorsum eruperit, & febris insuper accesserit, eum multa aqua repletum iri, timor est: atque hic hydrops brevissimi temporis est, & ex quo paucissimi evadunt. Verum de hoc alteri prius significare oportet. At quibus magni tumores facti emarcescunt, ac rursus attolluntur, hi magis convalescunt, quam illi, qui ex sanguinis eruptione implentur. Verum fallunt hi hydropes ipsos ægrotos, faciuntque, ut ipsi a medicis discedant, ac pereant. Et in *libr. 4. de Morb. numer. 34.* Hydropis morbi adhuc difficiliores fiunt, si ex alio morbo corpus liquefactum, ad hunc devenerit. Et in *libr. de Affection. numer. 21.* In hydropem splenicis morbus degenerat his, quibus pharmacorum potiones nihil proficiunt. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer. 3.* In hydropem desinunt biliosi, alvo turbata egerente. Et in *lib. 4. de Morb. num. 34.* Si subito morbus occupaverit hominem, moritur, nempe alio morbo diutissime jam affligente; & ubi etiam alvus valde fluvida fuerit, citissime moritur, & sentiens, & loquens. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer. 3.* Hydrops, qui ad curationem remisit, recurrens desperatus est. Et in *lib. 2. de Morb. Popul. sect. 5.* Hydropicus si, tumorem in cruribus habens, tussiat, malum.

lum. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Hydropico febrienti, urina parva, & turbata, perniciosa est. Et in *libr.* 7. *Aph.* 47. Hydropicum si tussis vexet, desperatus est. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 8. Hydropicis fientia ulcera in corpore, non facile sanantur. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 55. Quibus hepar aqua repletum in omentum eruperit, his venter aqua impletur, & moriuntur. Et in *lib. de Coacis Præn. num.* 3. Ex hydropicis comitiales, perniciosi. Et ibidem: Hydropicis comitialis morbi affectiones accedentes, perniciosæ sunt, & inter se signa prava sunt. Et ibidem: Hydropicis siccis urinæ stillicidia, mala. Malæ etiam urinæ, parvas subsidentias habentes.

Curatio vero talis est. Scribitur in *libr. de Loc. in Homine numer.* 33. Cum retro in carnem juxta vertebras fluxus illapsus hydropem fecerit, sic mederi oportet. Caro in collo inter venas crustis tribus uratur: & reliqua ibi lege. Et subdit *numer.* 36. In puero hydropem sic curare oportet. Partes humidæ, & aqua plenæ aperiendæ sunt scalpello, & frequenter, ac parum educendum est. Educendum autem est a singulis corporis partibus, & fomentis utendum; & semper locum apertum, unde eduxeris, calefactorio medicamento illines. Et in *libro de Affection. numer.* 23. Hunc si a principio acceperis, priusquam aqua subcrescat, pharmaca bibenda dato, a quibus aqua, aut pituita purgatur: bilem vero ne moveto. Cibos autem, & potus, & labores, ac deambulationes constituito, a quibus gracilis, ac siccus evadat, & carnes quam robustissimæ fiant. Morbus autem est lethalis cum alias, tum si venter aqua repletus fuerit. Cum vero a splene, aut ab hepate, aut pituita alba, aut dysenteria in hydropem transitus fit, conducit quidem per eadem curare: effugiunt autem non valde. Nam in morbis, cum alter alteri succedit, plerunque occidit; cum enim corpori a præsenti morbo debilitato, alius morbus accesserit, præ imbecillitate perit, priusquam alter morbus, qui posterior accessit, desinat. Et subdit: Si igitur a pharmacis, & alia victus ratione æger utilitatem percipiat, & venter ipsius evacuetur, bene est; sin minus, sectione facta, aquam emittito. Secatur autem vel juxta umbilicum, vel retro juxta lumbos: effugiunt autem & hinc pauci. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Commentar.* 4. *part.* 111. Hydropum duæ sunt naturæ, quorum hyposarcidius si hominem aggreditur, vitari non potest; alter ex flatibus constat, & multa, & bona indiget fortuna. Curaturque tolerantia, victu, & temperantia; sicca autem, & acria edat. Ita enim maxime tum minget, tum valebit. Si difficulter spiraverit, fueritque anni tempus æstivum, & floruerit ætas, viribusque fuerit valentibus, sanguinem a brachio tolles; deinde calidos panes ex vino nigro, & oleo tinctos edendos dabis; isque quam minime bibat, & quam plurimum laboret, suillamque edat carnem ex aceto coctam, ut adversus arduas resistat inambulationes. Et in *libr. de Intern. Affect. num.* 29. In hydrope fomenta ante pharmaca facienda sunt. At in *libr. de Judic. num.* 11. Qui ab hydrope detinentur, si aquositas per ventrem ad vesicam, aut ad ventrem fluat, solutio fit. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Hydropes, leucophlegmatias appellatos, alvi profluvium sedat. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acutis Comment.* 4. *part.* 122. describitur poculum hydropi ex cantharidibus, quod a Galeno in *Comment.* vituperatur. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 27. Hydropici quicunque secantur, aut uruntur, aqua acervatim effluente, moriuntur. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popul. section.* 5. Si hydropicum tussis corripiat, si quidem statim animo linquatur, calidis omnibus utatur; sin minus, inebriato, ac cibis ipsum impleto: venas autem internas secato, dum morbus magnus in intensione est. Hydropicorum quoque curatio scribitur in *lib.* 5. *de Morb. Pop. n.* 27. Et in *lib.* 6. *sect.* 7. ait: Hydropicorum pectinem ne contingito, neque internas partes; simile est enim multis genibus. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Hydropicis circa venas aqua in alvum prolapsa, solutio fit.

HYEMS.

Hyems est tempus anni frigidum, & humidum natura, sed quandoque per accidens fit siccum, & frigidum, vel calidum, & humidum. Et propterea si hyems suam servaverit temperaturam, inquit Hippocrates in *libr.* 1. *Aphorism.* 18. Hyeme cibos facillime ferunt; secundum locum ver habet. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 3. quo victu uti conducat hyeme, docet. Et in *lib. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 3. Hyeme frigida homines capita humida, ac pituitosa habere, par est, & ventres ipsorum frequenter exturbari, pituita a capite influente. Sed ad hyemem naturarum aliæ bene, aliæ male habent, ut legitur in *libr.* 3. *Aphorism.* 2. Et si quandoque hoc tempore purgari oportet, inquit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphorism.* 4. Hyeme inferiores partes magis purgare oportet, æstate superiores. Sed quoniam omnia anni tempora suas producunt affectiones in corporibus humanis, idcirco hyeme morbi fiunt laterales, & pulmonis inflammationes, gravedines, atque raucedines, tusses, dolores pectoris, & laterum, atque lumborum, capitis dolores, vertigines, & apoplexiæ. Verum si hyems non naturalis fuerit, alii contingent morbi; nam ait Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 12. Si hyems australis, & pluviosa, ac clemens fiat, ver autem siccum, & aquilonare, mulieres quidem, quibus partus ad ver instat, ex omni occasione abortiunt; quæ vero pariunt, impotentes, ac morbosos pueros pariunt, ita ut aut statim pereant, aut tenues, ac morbosi vivant. Aliis autem dysenteriæ, & lippitudines siccæ fiunt; senioribus vero defluxiones brevi perimentes. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 28. Hyems morbida æstatem pluviosam, & australem consequitur.

tur. Et ibidem *numer.* 25. Si hyems ficca, & borealis, ver autem pluviosum, & australe fit, necesse est æstatem febriculosam fieri, & lippitudines inducere. Et in *libr.* 3. *Aphor.* 11. Si hyems ficca, & aquilonaris fuerit, ver autem pluviosum, & australe, necesse est, æstate febres acutas, lippitudines, & dysenterias fieri, maxime mulieribus, & viris natura humidioribus. Et in *libr. de Aer. Aquis*, *&* *Loc. numer.* 26. Post hyemem australem, & pluviosam abortus frequentes, pueri tenues, ac debiles.

HYPOCHONDRIUM.

Hypochondria si non sana fuerint, patiuntur dolores, inflammationes, durities, tensiones, & hujusmodi. Sana dicuntur hypochondria, ut legitur in *libr. Prognostic. Commentar.* 1. *partic.* 27. & sequentibus, si dolore vacant, si mollia, & æqualia sunt dextra, ac sinistra parte. Si vero inflammatione vexantur, aut dolore, aut intenta sunt, aut inæqualiter affecta dextra, ac sinistra parte, hæc animadvertenda sunt. Si vero pulsus in iliis insit, significat delirium, aut perturbationem. Verum oculos talium conspicere oportet; si enim crebro obtutus movetur, expectanda insania est. Et subdit: Tumor in iis durus, & dolens, pessimus est, si in omnibus fatiget; si vero altera parte infestat, hoc est dextra, sinistra minori cum periculo est. Talis vero tumor ab initio, mortis cito futuræ periculum significat: & alia ibi lege. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Comment.* 1. *part.* 7. de ardore hypochondrii sic loquitur; Qui in hypochondrio, refrigerata febre, ardores relinquuntur, tum alias, tum in sudoribus, mali sunt. Et in eodem *libr.* 1. *Commentar.* 2. *partic.* 10. Quibus vox acuta est, his hypochondria intro tracta sunt. Et *part.* 21. Febres ex hypochondriorum doloribus, malignæ. Et *particul.* 40. Stomachi dolor cum hypochondrio contento, dolorque capitis, malignum, & suspiriosum quippiam. Et *particul.* 58. In febribus, ad hypochondrium dolores, sine voce, sudore si solvuntur, maligni. Et in *libr.* 1. *Commentar.* 3. *part.* 8. Quibus lumborum tenues, & diuturni dolores ad hypochondrium euntes &c. dolor ad caput intentus progressus, cito cum quadam convulsione perimit. Et *part.* 33. Sanguinis ad latus diversum eruptiones, malæ. Atque res in hypochondriis ita habet: cum sudore deterius id existit. Et *particul.* 52. Ventris palpitationes cum hypochondrii tensione sublonga, & tumente, sanguinis indicant eruptionem. Inhorrescunt autem hi. Et *part.* 55. Hypochondrii tensio cum capitis gravitate & surditate, & quæ consequenter fatigant, sanguinis denuntiant profusionem. Et *part.* 64. Ex torminoso sedimentum limosum, & sublividum, malum. An ex hypochondriis dextrum dolere videatur? Et *part.* 66. Ex volvulis male olentibus cum febre acuta, & hypochondrio sublimi diutius perseverante, parotides exurgentes perimunt. Et *partic.* 72. Quibus ampliter, & crebro spirantibus morbus regius, & febres acutæ cum duris hypochondriis refrigeratæ fuerint, his abscessus magni secundum aures suscitantur. Et *part.* 77. Hypochondrii contentio cum comate fastidioso, & capitis dolore parotidas effluere faciunt.

HYSSOPUM.

Hyssopum calidum est, & pituitam ducit, ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 26.

COMMENTARII VIII. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS IX. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

JACTANTES.

Roditum est in *lib.* 1. *Prædict. num.* 11. Num jactantibus se anxie citra vomitum, lumbos dolentibus, si ferociter mente moti fuerint, spes est, ut nigra per alvum prodeant? Et in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 4. Qui anxie se jactantes, citra vomitum, exacerbantur, male habent: itemque qui lancinantur citra vomitum.

ICTERITIA. Lege REGIUS MORBUS.

JECUR. Lege HEPAR.

JEJUNIUM, idest longa inedia, & paucus cibus.

Scribitur in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. numer.* 68. Jejunium ad capitis dolorem, & crapulam malum est. Et in *libr.* 1. *Aphor.* 13. Jejunium facillime ferunt senes, secundo loco, qui ætatem consistentem habent, minus adolescentes, omnium minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt vividiores. Sed lege *Inedia*, & *Fames*.

IGNIS.

Ignis quatuor modis hoc intelligitur loco. Primum pro elemento puriori, de quo scribitur in *libr. de Carnib. numer.* 1. Dicitur & materialis, ut in *libr.* 8. *Aphor.* 6. Ignis sanat, quæ ferrum non sanat, quæ vero ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet. Sumitur tertio pro calore naturali, quemadmodum proditum est in *libr.* 1. *de Diæt. numer.* 4. hoc est: Ignis omnia per omnia movere potest; aqua omnia per omnia nutrire. Et *num.* 11. Ignis omnia, quæ in corpore sunt, secundum ipsius modum exornat. Et eodem *numer.* 11. Ignis in corpore circuitus tres, & quod in illo humidissimum est, in venis cavis existit. Et in *lib.* 2. *de Diæt. numer.* 31. Ex igne, & aqua omnia constitui, & ex his augeri, & in hæc secerni, ac resolvi. Ignis quandoque pro calore febrili sumitur.

IGNIS SACER.

In *libr.* 6. *de Morb. Popularib. sect.* 8. Sacri ignes quibusdam a collo, & circa has partes, in facie judicabantur; nigri etiam quibus a collo, mali erant: & si pustulæ essent, malæ erant; & quibus alvus turbata esset. At lege *Erisipelas*.

ILLUVIES.

Illuvies siccat, cum humiditas consumatur. Sic scribitur in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 35.

IMPETIGO.

Impetigines vere fiunt, ut scribit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. Fiunt lepræ, & impetigines ex morbis ab atra bile factis: ex his autem facilius sanantur, quæ in maxime juvenibus fiunt, & quæ recentissimæ sunt, & in mollissimis, ac carnosissimis corporis partibus producuntur. Sic legitur in *libr.* 2. *Prædictorum numer.* 49. Curatio vero ea est. Impetigini acetum ad calidum solem affusum prodest, ut habetur in *libr. de Humidorum Usu numer.* 8. Ad impetigines lege medicamentum in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 68.

IMPOTENTIA.

Quæ præter vacuationis vasorum rationem contingunt impotentiæ, infirmitatesque, non existente vasorum vacuatione, malæ. Sic legitur in *lib.* 1. *Prorrh. Comment.* 2. *partic.* 5. Sed *partic.* 3. Quibus alvus liquida, lassitudo, capitis dolor, sitis, vigiliæ,

gilia, obscuritas, & impotentia fuerit, ut hi mente moveantur, spes est.

INCURVI.

Incurvi fiunt, si defluxus capitis progressum ad cor fecerit, ut legitur in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 7.

INEDIÆ.

Inediæ quibus consequenter accedunt, ac sudores, cum bono faciei colore, & alvo liquida, ita ut adsit etiam aliquis cordis, seu potius oris ventriculi dolor, hi ubi longius ægrotarunt, peripneumonicorum modo moriuntur. Sic habetur in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1.

INEXERCITATI.

Inexercitati ubi derepente laboraverunt, & carnis colliquationem violentam, ac multam fecerunt, quo modo curandi sint, scribitur in *libr.* 3. *de Diæta num.* 22.

INFANTES.

Infantibus tussicula cum ventris turbatione, ac febre continua, significat post judicationem bimestri, in totum vigesima die, etiam tumores ad articulos. Siquidem infra umbilicum constiterint in infernis articulis superna, bonum; si vero supra, non similiter morbum solvunt, nisi suppurata fuerint. Et hoc legitur in *libr.* 6. *de Morbis Popularib. sect.* 1. At in *libr. de Dentition. numer.* 2. Infantes, quibus in sugendo tussis instat, uvam majorem habere solent. Et in *libr.* 3. *Aphor.* 12. Si hyems australis, & pluviosa, & clemens fuerit, ver autem siccum, & aquilonium, mulieres, quibus ad ver partus inest, ex quacunque occasione abortiunt. Quæ vero pariunt, imbecilles, & morbidos infantes pariunt. Quare vel statim pereunt, vel tenues, & valetudinarii vivunt. Sed lege *Puer*.

INFERNÆ PARTES.

Legitur in *lib. de Coac. Prænotion. numer.* 1. Quibus in febre dolores circa lumbos, & infernas partes fientes, septum transversum contingunt, infernas partes relinquentes, perniciosi sunt tum alias, tum si aliud quoddam signum pravum accedat. Si vero alia signa non fuerint prava, suppuratum fore, timor est. Et in eodem *libr.* eodem *num.* infra: Qui diutius secure ex febre continua laborant, citra dolorem, aut inflammationem, aut aliam causam, his abscessus expectandus est cum dolore, & tumore, & magis in infernis partibus: cætera ibi lege. Et in eodem *libr. numer.* 2. in principio: Capitis dolor pertinax cum febre acuta, & alio signo maligno, lethale est. Cæterum sine signo malo, transgrediens vigesimum diem, sanguinis, aut puris fluxum e naribus, aut abscessus ad infernas partes significat. Alia autem ibi vide. Et in eodem *lib.* & eodem *num.* 2. infra: Quibus derepente, dum sine febre sunt, præcordii, & oris ventriculi dolor, & circa crura, & infernas partes, & alvus in tumorem elevata est, solvit venæ sectio, & alvi fluxio: reliqua ibi lege. At in *libr. de Judicat. numer.* 10. In locis infernis dolorem fortem solvit aut surditas, aut sanguis multus e naribus erumpens. Verum lege *Corpus*.

INFLAMMATIO.

Inflammatio fit in aliqua corporis parte, in quam influxerit humiditas biliosa præsertim, & acris, & ibi manserit. Hoc quidem affirmat in *libr. de Glandulis numer.* 5. ubi legitur: Si multa, & acris influxerit, manseritque acris, & glutinosa, inflammatur, ac intumescit, & collum distenditur. Fit etiam inflammatio ab extra, ut declaratur in *libr. de Superfœtation. numer.* 5. his verbis: Sensim hoc faciendum est, non violenter, ne præter naturam divulsa, inflammationem inducat. Fit igitur inflammatio a causis extrinsecis, & intrinsecis. Causa autem intrinseca est humor acris, ac biliosus, qui persistat. Sed & sanguis copiosus est in causa inflammationis; nam legitur in *libr. de Flatibus numer.* 11. Sanguine abundantes propter sanguinis multitudinem tremunt, & inflammationes suscitant; nequit enim fieri, ut sanguinis multitudo conquiescat. Et in *libr. de Capitis Vulneribus numer.* 17. Partes ulcus ambientes inflammantur, ac intumescunt, propter sanguinis influxionem. Et in *libr. de Ulceribus numer.* 2. Inflammantur ulcera cum ad suppurationem tendunt; suppurantur autem alterato sanguine, ac calefacto, donec putrefactus talium ulcerum pus fiat.

Verum quo modo inflammationes fiant, scriptum est in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 11. Caro sauciata subresiccatur, & subcalescit, & humiditatem in se ipsam a vicinis tum venis, tum carnibus trahit. Ubi autem attraxerit, intumescit, & inflammatur, & dolorem exhibet. Et in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 22. docet, quo modo ulcera inflammentur, & inquit: Ulcera si curentur in diebus imparibus, inflammantur; venit enim humor ad omnes venas, cum turbatur, & eas replet. Si vero ulcus curetur, pus exitum non habens dolorem inducit, & carnes circa ulcus attollit. Inflammatio fit in venis, ut legitur in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comm.* 4. *partic.* 67. Fit in cerebro, ut in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 1. In pulmone, ut in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 44. & in *libr. de Intern. Affection. num.* 7. Fit in faucibus, & in gingivis, ut in *libr. de Affect. num.* 4. Fit inflammatio abscessuum, ut in *libr. de Flatibus numer.* 7. Fit inflammatio in mammis, ut in *libr. de Glandulis numer.* 12. Fit in articulis, ut in *libr. de Articulis numer.* 8. Fit ad palatum, ut in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 32. Fit in angina ad pectus, aut pulmonem conversa, ut in eodem *libr. numer.* 27. Fit in uteris ex partu, ut in *libr.* 1. *de Morbis Mul. numer.* 115. Accidit etiam inflammatio in præcordio suppuratoria, quæ tunc est, cum ante mortem nigra per alvum subeunt, ut in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 2.

Signa

Signa autem inflammationis, & doloris in locis principalibus sunt spiritus densi, & parvi, ut habetur in *lib. de Coac. Prænot. numer.* 2. Et in *libr. Prognostic. numer.* 4. Inflammationem in locis supra septum transversum, aut dolorem spiritus densus significat.

Inflammatio autem quid agat, legitur in *libr. Progn. Commentar.* 3. *partic.* 23. & hoc est, quod febrem prorogat. Et in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 15. siccat. Et in *libr. de Virg. Morb. num.* 2. insanit. Curationem inflammationis hanc habemus in *lib.* 5. *Aphor.* 23. ibi enim ait, frigidum utile esse inflammationibus, aut flammeis ardoribus ad ruborem, & subcruentum colorem ex novo sanguine tendentibus. Et in *libr. de Veratri Usu*: Inflammatione in principio laborantibus pharmaca inimica. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 21. Inflammationes aliæ solvi non possunt, si quis primum purgante uti medicamento aggressus fuerit. Nam venæ sectio in his præferenda est, deinde clysmis est opus, si vehemens, & magnus fuerit morbus; si vero non, & postea medicamento opus sit, id post sanguinis missionem secure, & mediocriter porrigendum est. Sed quandoque inflammatio scribitur ab Hippocrate pro maximo calore, ut in *libr. Progn. Comment.* 1. *partic.* 27. Et Galenus ibi ait: *Inflammari* significat veluti igniri, & succendi, ac peruri.

INFUSA.

Infusa alia competunt hominibus crassioribus, ac humidioribus; alia siccis, ac debilioribus. Etenim in *lib. de Salubr. Diæt. numer.* 6. hæc narrantur: Sunt infusa pro crassioribus, ac humidioribus salsiora, & tenuiora; pro siccis vero, & gracilibus, ac debilioribus pinguiora, ac crassiora. Tenuia vero, & salsa sunt muria, & aqua marina, & hujusceemodi; crassa autem, & pinguia sunt, quæ ex lacte fiunt, & cicerum decoctum, & hujusceemodi. De infusorum vero mensura, præsertim ad uteros pertinente, sic scribitur in *lib.* 2. *de Morb. Mulierum numer.* 90. Infusum nulli, ut semel dicam, competit, quam duarum heminarum.

INGUINA.

Inguinibus autem fiunt dolores, tumores, inflammationes, durities, vulnera, & id generis. Scriptum est in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Inguinis dolor in febribus morbum diuturnum significat. Et in *libr. de Flatib. numer.* 7. Cum inguinum inflammatione abscessus, & febris consequitur. Et in *lib.* 7. *de Morb. Popul. num.* 58. Inguinum tumor ad sex annos, varices, & coxendicum dolores. Et in *libr.* 6. *sect.* 7. Inguinum, glandularumque tumores plurimi fiebant, eo quod hepatitis affecta esset. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 6. Supra inguina ad laterum mollitudinem, & pubem fientes pustulæ serpiginosæ, alvum male affectam significant. Præterea in *libr.* 5. *de Morbis Popularibus numer.* 23. loquitur Hippocrates de inguinibus duris, extuberantibus; Et in *libr.* 7. *numer.* 40. leguntur inguinum tubera. Et in *libr. de Natur. Puer. numer.* 7. scribuntur inguinum tubercula ex retentis mensibus. At vero de vulneribus legitur in *libr.* 5. *de Morb. Popularib. numer.* 20. Juxta inguen sagitta percussus. Et ibidem: Ex inguine cuspis sexto tandem anno est erupta. Sed inter lethalia vulnera connumerantur ea, quæ fiunt in inguinibus, ut proditum est in *libr.* 2. *Prædictorum num.* 19.

INQUIETUDO.

Quæ in judicatoriis diebus cum projectu, & inquietatione, & absque sudore perfrictiones sunt, malæ existunt: atque ex his supervenientes rigores, mali. Hæc in *libr.* 1. *Prorrhetic. Commentar.* 2. *partic.* 27. Ubi Galenus ait: Superfluam adjectionem esse, *absque sudore*. Et in *libr.* 1. *Prorrhetic. Commentar.* 1. *partic.* 26. Quæ cum refrigeratione, non sine febre, superioribus sudanti partibus fiunt morbi, implaciditates, & inquietudines phreniticæ existunt, & perniciosæ. Et *partic.* 27. Frequentes in phreniticis permutationes convulsionem indicant. Galenus in *Commentar.* inquit: In superiori particula recensuit permutationem, quæ circa morbi initia fit, atque eam non bonum esse signum, dixit; in hac autem de qua agat permutatione, explanat, ex pravis nempe symptomatis ad prava ostenditur permutatio. Lege *Jactatio*.

INSANIA.

De causis insaniæ satis fuisse dictum arbitror in *Capite* de *Desipientia*; & propterea, ne alias repetam, ibi legendæ sunt. Attamen hæc pauca addemus, quæ ex *lib.* 1. *de Morb. num.* 28. desumpsimus, & sunt: Tanto minor insania, ipsumque delirium fit, quanto paucior, ac debilior est bilis, quam pituita. Et in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. numer.* 12. Insaniæ morbi in occidentalibus ab aquis fiunt lacustribus, & palustribus. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Insaniæ timorem inducunt dysentericæ, subrubræ, limosæ, largæ egestiones alvi, in flammeis valdæ rubicundis coloribus solutæ. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 48. Cum homo manibus, ac pedibus distentus, ac tortus fuerit, insaniam sibi ipsi facit. A quonam humore insaniant homines, & quo modo cognoscantur, vide in *Capite* de *Desipientia*.

At vero insaniæ futuræ signa quædam exponemus. Legitur in *lib. de Coac. Prænot. n.* 2. Insaniam cito affore denuntiant vomitus in capitis doloribus æruginosi, cum surditate, & vigiliis. Et in *libr.* 1. *Prædictorum numer.* 2. Insaniam portendunt vox clangosa ex vomitu nauseabundo oborta, oculi pulvillum incumbentem habentes. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 6. Ad insaniam deventuros esse, timor est, ex alvo liquida lassatos, caput dolentes, siticulosos, vigilantes, valde rubicunda egestione solutos, si difficulter spiraverint. Et in *libr.* 5. *Aph.* 40. Insaniam significat quibuscunque mulieribus

ribus ſanguis ad mammas colligitur. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. Ad inſaniam deveniunt ex levibus ſyderationibus poſt mentis emotiones taciturnas, non quieſcentes. Et *numer.* 4. ejuſdem *libr.* Timor eſt, ne inſaniant, quibus, & flammeis, & valde rubicundis ſolutis, graveolens, larga, & ſubrubra fit egeſtio.

Qui vero inſani ſint, narratur in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. ſection.* 5. ubi inquit Hippocrates: Cui vena in cubito pulſarit, inſanus, & iracundus eſt; cui vero quieverit, ſtupidus. De inſanis autem has cape prænotiones. Scriptum eſt in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 4. Inſania acute correpti, voce intercepta, ita affecti moriuntur. Et *numer.* 2. ejuſdem *libr.* Quibus timor eſt, ut inſaniant, in his colli dolor malum eſt. Et in *lib.* 5. *Aphoriſm.* 65. Quibus tumores in ulceribus apparent, non convelluntur maxime, neque inſaniunt. Quibuſdam autem inſaniæ, vel dolor lateris acutus, vel ſuppuratio, vel dyſenteria, ſi tumores ſint rubicundi. Ex inſania præterea ad raucedinem, cum tuſſi, fit diſceſſus, ut legitur in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 3. Ex inſania dyſenteria, aut hydrops, aut mentis emotio, bonum, ut in *lib.* 7. *Aphor.* 5.

Verum inſania hos producit effectus. Legitur in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. in fine: Inſaniæ, febres acutas turbulentas, non bilioſo, os ventriculi dolenti, ſolvunt. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. ſect.* 5. Inſania, magni morbi ex more fientis ſolutio.

Curatio vero inſaniæ legitur in *libr. de Virginum Morbis numer.* 3. quæ eſt: Inſaniæ curatio eſt ſanguinis detractio, ſi nihil impediat. Virgines autem quam citiſſime viris jungantur. Et in *libr.* 6. *Aphoriſm.* 21. Varices, aut hæmorrhoides accedentes inſaniam ſolvunt. Et in *libr. de Judicationib. numer.* 10. Quicunque inſaniunt ſua ſponte liberari ex morbis, his inſaniam ſolvit dolor ad pedes progreſſus, aut ad pectus, aut tuſſis vehemens oborta; ſi vero horum nihil fiat, inſania ſoluta, oculi privatio contingit. In *libr.* autem 5. *de Morbis Popularibus numer.* 1. recitatur inſani a liberaliore potatione curatio.

INSOMNIA.

Cum in ſomno oculi ardent, & prudentia permutatur, & opiniones peregrinæ mentem occupant, hæc inſomnia appellantur, ut refertur in *libr. de Flatibus numero* 20. Sed alia ſunt inſomnia bona ſani, alia ægri; unde legitur in *libr.* 4. *de Morb. Popularibus numer.* 29. In febribus ab inſomniis vexabatur, quæ novimus, & ceſſavit & ipſe eadem ſomniare una cum judicatione. Sed inſomnia in phrenitide evidentia, bona ſunt, ut apparet in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Et inſomnia horrenda in morbo craſſo lege in *libr. de Intern. Affection. numer.* 51. Verum in *libr. de Inſomniis numer.* 3. Inſomnia diurnis actionibus adverſaria, & de ipſis pugna oborta, turbationem in corpore ſignificant. Sed plura de his lege in *libr. de Inſomniis* citato.

INTESTINA.

De inteſtinorum generatione hæc prodita ſunt in *libr. de Carnibus numer.* 3. Fauces, & ſtomachus, ſive gula, & venter, & inteſtina in podicem uſque cava facta ſunt. Cum enim frigidum ſemper caleſcat, quantum ejus circumcirca glutinoſum erat, exaſſatum eſt, & membrana tunica facta eſt. Quod vero intra frigidum erat, colliquatum eſt, & factum liquidum; non enim erat in ipſo, neque pingue, neque glutinoſum multum. In *libr.* autem *de Hominis Structura numer.* 7. Inteſtina cubitos tredecim habent. Et in *libro Democriti* ad Hippocratem *de Natura Hominis*: Obnoxia vero ventris compoſitioni per opificium convoluta, circum ventrem evolvuntur inteſtina, adſumptionis, & excretionis cauſa. Et in *libr. de Venis numer.* 6. Inteſtina craſſa homo majora, quam canis, habet: dependent autem ex meſenterii membrana, quæ meſocolon hac parte vocatur; meſocolon autem ex nervis de ſpina ſub ventrem. Et in *libr. de Corp. Reſect. num.* 3. A ventre extat inteſtinum ventri conſimile, longum cubitorum non minus duodecim, pampinoformiter in finibus involutum, quod aliqui colon appellant, per quod alimenti delatio contingit. A colo autem ſitum eſt rectum, ac princeps inteſtinum poſtremum, carnem copioſam habens, & in ſummum anum deſinens. Sed inteſtini recti ſitus talis habetur & in *libr. de Articul. numer.* 42. Hæc autem de anatomia inteſtinorum.

Ægritudines, quæ inteſtina corripiunt, hæ ſunt, ſcilicet dolor, tumor, inflammatio, tormina, humectatio, & ſaniei fluor, exaſperatio, elapſus, pertuſio, & vulnus, inteſtinorum lævitates, difficultates, agitationes, humiditates, aqua intercus, & volvulus. Dolor autem inteſtini tenuis talia nobis dat prognoſtica. In *libr.* enim *de Coac. Prænot. numer.* 3. Ad inteſtinum tenue dolores ex laterum mollitudine tranſeuntes, in morbis longis, ex corruptione fœtus non valde purgata, pernicioſi ſunt. Et ibidem in principio: Circa inteſtinum tenue dolores diuturni, & circa lumbos, & ad præcordia, ſi ægri cibos averſentur, una cum febre, his dolor intentus, ad caput progreſſus, ipſos repente occidit convulſorio modo. Et *numer.* 6. ejuſdem *libr.* narrat doloris cauſam, & inquit: Circa inteſtinum tenue dolorem faciunt bilioſis alvus turbata, parva, frequenter egerens, diſtendentia cum paucis mucoſis. In *libr.* autem 6. *de Morbis Popularibus ſection.* 4. curationem recitat quandam, cum ait: Cui inteſtinum in dextra parte dolebat, & articulari morbo correptus eſt, erat quietior. Poſtquam autem hic curatus fuit, magis dolebat. Tumore

circa

circa inteſtinum tenue difficiles prægnantibus memorat in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Inteſtini vero recti inflammatio ſic ſcripta eſt in *libr. de Fiſtulis numer.* 3. Si inteſtinum rectum inflammatum fuerit, & dolor habeat, & febris, & frequenter ad exonerandum alvum deſideat, & nihil egerat, & præ inflammatione ſedes exiiſſe videatur, & aliquando urinæ ſtillicidium corripiat, hic morbus fit, cum pituita ex corpore ad inteſtinum rectum decubuerit: conferunt autem calida, & cætera; nam ibi curationem exacte recenſet Hippocrates. Et *num.* 5. ejuſdem *libr.* Si inteſtinum rectum humidum fiat, & ſanies defluat, curationem habes. Item, ſi ſanguis profluat. Item, cum ſedes, ſive rectum inteſtinum exciderit, & in loco ſuo manere noluerit. Et *numer.* 6. ejuſdem *libr.* curationem habes, ſi inteſtinum rectum procidat, & ſanguis profluat: ſimiliter, ſi inflammatum fuerit. Et *numer.* 7. Sic, ſi dolor fiat, & inflammatum non ſit; ac prææterea cum inflammatum ſit. Ibi enim ſunt horum morborum inteſtinalium curationes deſcriptæ. At vero huic parti addamus *Aphoriſmum* 58. *libr.* 5. Recto inteſtino, aut utero, inflammationem patienti, urinæ ſtillicidium accidit. De inteſtinorum autem vulnere legitur in *libr.* 6. *Aphoriſm.* 18. Veſica diſciſſa, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, lethale eſt. Et in *lib.* 2. *de Morbis Popularibus ſection.* 6. Vulnerato inteſtino, reſpiratio prodit inferne inconſpicua juxta vulnus, & evacuantur pectora. Dato igitur lac, & vinum, pari aquæ menſura ammixta. Inteſtinorum porro agitationes a flatibus cauſantur, ut apparet in *libr. de Flatibus num.* 14. atque volvuli, tormina, & oppilationes in inteſtinis. Omnium enim horum cauſa eſt ſpiritus tranſiens, qui, cum contingat locos teneros, inconſuetos, ac prius intactos, quemadmodum ſpiculum infixum penetrans, per carnem perrumpit, aliquando præcordia petens, aliquando ilia, imo quandoque utraque ſimul affligens. Quare ſolent quidam, calida fomenta extra adhibentes, dolorem mitigare; rarefacto enim corpore a calore, fomentum ſpiritus inde exhalat, ut quies inde aliqua, & mitigatio contingat dolorum. Hæc ibi. De inteſtinorum vero humiditate legitur in *libr. de Glandulis numer.* 6. quod eorum humiditas morbos non facit. De inteſtinorum volvulo lege *Volvulus*. Sed hunc nota *Aphoriſmum*, qui deſcribitur in *lib.* 6. *Aphoriſm.* 44. Quibus ex ſtillicidio urinæ ileos ſupervenerit, hi in ſeptem diebus pereunt, niſi, febre ſuperveniente, ſatis urina fluxerit. De inteſtinorum vero lævitate, ſive lienteria, quamquam ſcripſimus in *Capite* de *Lienteria*, tamen pauca quædam addemus. Ac primum de quadam cauſa ſic ſcribit Hippocrates in *libr.* 7. *Aphoriſm.* 76. Inteſtinorum lævitas a dyſenteria accedit. Et in *libr.* 1. *Prædictorum num.* 19. Inteſtinorum lævitate corripiuntur, quibus, alvo ſuppreſſa, ſanguinis eruptio fit, & inſuper rigent. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 27. Inteſtinorum lævitates, & aqua intercus fiunt a concepta in ventriculis humiditate. Fit inteſtinorum tum lævitas, tum difficultas autumno, ut legitur in *libr.* 3. *Aphoriſm.* 22. Quæ ſint inteſtinorum lævitates malæ, legitur in *libr.* 2. *Prædictorum numer.* 31. Verum hæc ſunt animadvertenda, quæ ſcribuntur in *libr.* 6. *Aphoriſm.* 3. eaque ſunt: In longis inteſtinorum lævitatibus cibi faſtidium, malum; & cum febre, pejus. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numero* 3. Qui in longis inteſtinorum lævitatibus una cum animalculis tormina patiuntur, & doloribus afficiuntur, his ſolutis intumeſcunt. Inſuper rigere, his malum eſt. Et ibidem: Inteſtinorum lævitates cum ſpirandi difficultate, & lateris punctura, in tabem deſinunt. Pro curatione vero lævitatis inteſtinorum ſcribitur medicamentum quoddam in *Adjectis libr.* 1. *de Morb. Mulierum numer.* 5. De inteſtinorum vero difficultate, ſive dyſenteria plura ſcripſimus in *Capite* de *Dyſenteria*, & ibi lege.

IRACUNDI.

Iracundi qui ſint, nos docet Hippocrates in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus ſection.* 6. & inquit: Iracundi ſunt, qui caput magnum, oculos parvos habent, & balbi. Qualis autem ſit eorum natura, deſcribitur in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 37. & inquit: Iracundi, ſegnes, doloſi, ſimplices, infeſti, benevoli, ex diæta immutari non poſſunt. Natura enim obſcura haud quaquam transformari poteſt.

JUDICATIO.

Judicatio, ſive criſis eſt morbi exſolutio, de qua ſic legitur in *libr.* 2. *Aphoriſm.* 13. Quibus criſis, ideſt judicatio, fit, his nox gravis ante acceſſionem; quæ vero ſubſequitur, magna ex parte levior exiſtit. Et in *libr. Prognoſticorum numer.* 10. Commodum eſt, & lumbricos rotundos cum egeſtione prodire, morbo ad judicationem tendente. Et ſupra *numer.* 9. Inſpiſſari oportet egeſtionem, morbo ad judicationem tendente. Sit autem ſubfulva, & non valde graveolens. Et in *libr. de Judicationibus numero* 1. De judicationibus, quæ cito ad melius tendunt, plerumque eadem ſigna ſunt, quæ etiam ſanitatis. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 5. Cito judicantur, quorum urinæ cito ſubſidentiam habent. Sed lege *Criſis*, & *Dies Decretorii*.

JUVENTUS.

Legitur in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 1. Juvenculæ humidiores ſunt, & multo ſanguine plerunque refertæ. Et in *libr.* 2. *Aphoriſm.* 54. Magnitudo corporis juventæ neque indecens, neque illiberalis; ſenectæ vero inutilis, & deterior parvitate. Et

te. Et in eodem *libr. Aphorism.* 20. Quibus juvenibus alvi humidæ, his senescentibus siccantur; quibus vero juvenibus alvi siccæ sunt, his senescentibus humectantur. Sed in *Aphorism.* 53. ejusdem *libr.* inquit: Qui alvos humidas habent juvenes, melius degunt siccas habentibus; in senectute autem pejus. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 29. recitat, qui morbi fiant juvenibus, cum ait: Juvenibus sanguinis sputiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alii, sed præcipue antedicti. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 39. Seniores juvenibus plerunque ægrotant minus.

COMMENTARII IX. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS X. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

LABIUM,

N *libr. Democriti* ad Hippocratem *de Natura Hominis* quendam labiorum usum describit, cum ait: Mollis labiorum contactus, os circumplicans, verborum sensum, exactamque articulationem gubernans, exhibet. Labia hoc præcipuum habent, quod inter alia membra ulcerantur, ac præsertim in febribus ob calorem, siccitatemque febrilem; nam in *libr. 6. de Morb. Popular. sect.* 8. Hippocrates ait: Febres, in quibus ulcerantur labia, fortassis intermittentes: & tertianis perfrigerationes. Concutitur etiam in acutis quandoque labium infernum; id quod inter signa mala connumeratur, ut testatur Hippocrates in *lib. de Victus Ration. in Morb. Acut. num.* 22. At non hoc solum dant præsagium labia, verum alia quoque. Ait enim in *lib.* 4. *Aph.* 49. In febre non intermittente, si labium, aut nasus, aut oculus, aut supercilium pervertatur, si non videat, si non audiat, & jam debilis sit æger, quicquid horum fuerit, mors prope est. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. Labium livescens, lethale. Et in *libr. Prognostic. Commentar.* 1. *part.* 12. Si pervertitur, aut livida palpebra est, aut labium, aut nasus cum aliquo alio signo, mortem prope esse, sciendum est. Lethale est etiam habere labia resoluta, & pendentia, & frigida, & albicantia facta. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 2. Labium contractum, alvi biliosæ eruptionem significat.

LABOR.

Labor aliquando significat accessiones, vel casus, ut: Ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores. Sic scriptum est in *libr.* 1. *Aphorism.* 7. Aliquando significat læsionem, vel nocumentum, veluti in *libr.* 2. *Aphorism.* 1. In quo morbo, ait, somnus laborem facit, mortale; si vero juvat, non mortale. Aliquando significat dolores, ut in *libr.* 4. *Aphorism.* 44. ubi legitur: Quibus febres longæ, his tubercula, vel labores in articulis fiunt. Aliquando significat morbum, ut in eodem *libr. Aphorism.* 36. in quo hæc verba sunt: Cum sudores non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem. Et *Aphor.* 80. ejusdem *libr.* Si sanguinem mingunt &c. circa vesicam laborem. Verum dicuntur & febres laboriosæ, ut eodem *libr. Aphor.* 74. In quibus, ait Galenus, hoc inesse, ut cito abscessus faciant. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 2. *partic.* 42. Febres laboriosæ, malignæ. Aliquando autem significat malam affectionem in morbis, ut declaratum est in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comment.* 2. *partic.* 47. In *libr.* 4. autem *Aphor.* 32. legitur: Si quid laboraverint, idest, si qua pars laborans, vel dolens fuerit. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 72. Qui morbo regio laborant, idest, qui habent ad regium morbum inclinationem. Hæc de significationibus *laboris*, prout Galenus exponit. Labor autem quandoque exercitationem significat: & de hoc lege in *Capite* de *Exercitatione*. Hujus tamen paucas dicemus operationes. Ait Hippocrates in *libr. 6. de Morb. Popular. section.* 5. Labor articulis, & carnibus; cibus, somnus, visceribus. Et in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 38. Labor siccat, & corpus robustum facit. Et in *libr. 6. de Morb. Popular. sect.* 8. Labores in circuitibus, quicquid in septuaginta movetur, in triplicitate perficitur. Et in *libr.* 2. *Aphorism.* 49. Labores consuetos ferre adsueti, etiam si fuerint debiles, vel senes, non adsuetis fortibus, ac juvenibus facilius ferunt. Sed in *lib. 6. de Morbis Popul. sect.* 6. Labo-

Labores, cibi, potus, somnus, res venereæ, omnia mediocria. Et ibidem *section.* 4. Labores cibos præcedant.

LAC.

Lac, & sanguis alimenti sunt redundantia, ut legitur in *libr. de Alimento numer.* 8. Ait autem *numer.* 7. Lac nutrimentum est, quibus scilicet secundum naturam alimentum est, aliis vero non. Fit autem lac, ut scriptum est in *libr. de Natur. Puer. numer.* 21. ob hujusmodi necessitatem. Cum uteri tumidi præ puero sunt, ventrem mulieris comprimunt; ejus autem pleni, ubi compressio contigerit, pinguissimum de cibis, ac potibus foras prosilit in omentum, ac carnem. Et subdit: Et a pinguitudine calefacta, ac alba existente, quod edulcatum est a caliditate, quæ ab uteris accessit, expressum venit in mammas, & in uteros quoque parum venit per easdem venulas. Tendunt enim in mammas, & in uteros venulæ hæ, & consimiles aliæ; & ubi pervenerit in uteros de lacte, (hoc est, de nutrimento, quod vicem gerit lactis) puer ipso paullulum fruitur, mammæ vero suscepto lacte impletæ, attolluntur. Et *num.* 22. Dum mammæ lactant, si lactaverint, ac exuguntur, venulæ in mammas ampliores fiunt, a ventre pinguedinem trahentes, & in mammas distribuunt; nam si vir multum coeat, venæ ampliores redditæ, venerem magis inducunt. Et *num.* 20. Tunc lac judicationem sui matri præbet, cum movetur fœtus: & in mulieribus densam carnem habentibus, posterius; in raram vero, prius significationem de se præbet, ac prodit. Et propterea lac viri non faciunt, ut legitur in *libr. de Gland. num.* 11. quoniam angustia locorum, & corporis densitas impedit. Et licet tantummodo mulieribus gravidis lac fiat, tamen legitur in *libr.* 5. *Aph.* 39. Lac habens mulier, quæ neque prægnans est, neque peperit, menses ipsius defecerunt. Sed in gravidis lac si multum fluat, necesse est, fœtum debilem esse, ut declaratur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 7. Præterea quædam sunt mulieres, quæ natura sine lacte sunt, & quibusdam deficit ante tempus, ut habetur in *lib.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 99. Quæ multum lactis faciant, & augeant, lege in *lib.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 73. Sed & quandoque impurum fit lac, præsertim si pituitosis cibis, ac potibus, & alimentis impuris nutrix utatur, ut explicatur in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 28. Quapropter lac calidum, ac biliosum pueris calculum generat, sicut dicit Hippocrates in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 24. At de lactantibus quandam historiam vide in *lib.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 2. quæ est: Lactans quædam pustulas per corpus ubique habebat; postquam autem lactare cessavit, sedatæ sunt per æstatem. Ad lac extinctum lege remedia in *libr. de Natur. Muliebr. num.* 88. Et lacti extincto quæ medeantur, in *libr.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 73.

LACTIS USUS.

Scribit Hippocrates in *libr.* 5. *Aphor.* 64. Lac dare caput dolentibus, malum; malum etiam febricitantibus, & quibus præcordia elevata permurmurantia, & siticulosis; malum & quibus biliosæ alvi egestiones in febribus acutis sunt, & quibus sanguinis multi egestio facta est: convenit autem exhibere tabescentibus, non valde multum febrientibus, & in febribus longis, debilibus, nullo ex prædictis signis præsente, sed præter rationem consumptis. Et in *lib.* 7. *de Morbis Popularib. numer.* 4. Lac in farina in ventris dolore. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 4. usus describitur lactis bubuli, caprini, asinini, & equini in pulmonis affectibus. Et in *lib. de Loc. in Hom. num.* 35. Lactis infusum in tabe. Et in *libr. de Nat. Muliebr. numer.* 46. fit mentio de lacte vaccæ nigræ. Et *num.* 29. ejusdem *libr.* de lacte canino in uterorum morbis. Et in *libr.* 2. *de Diæta num.* 9. Lac ovillum alvum sistit; caprinum magis per alvum secedit; bubulum minus; equinum autem, & asininum magis secedunt.

LACRYMÆ.

Lacrymæ fiunt læso oculo, vel in ægritudinibus aliis. Si lacryma procedit calida, ac salsa, periculum est, & pupillam exulcerari, & palpebras, ut legitur in *lib.* 2. *Prædictor. numer.* 27. Sed curationem dat Hippocrates in *libr. de Humid. Usu num.* 11. & inquit: Lacrymis mordacibus calida convenit. In aliis vero morbis lacrymæ aut sunt voluntariæ, aut invitæ. De voluntariis legitur in *libr.* 4. *de Morb. Popular. numer.* 27. & in *libr.* 8. *Aphor.* 11. Lacrymæ voluntariæ, malum non sunt; invitis autem decurrentes, malum. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popularib. sect.* 1. Lacrymæ in acutis male habentibus, ultroneæ quidem bonæ; involuntarie autem defluentes, malæ. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 52. Quicunque in febribus, vel in aliis morbis sponte lacrymantur, nihil absurdi est; qui vero non est sponte, absurdius. De invitis vero lacrymis quamvis locuti fuimus, tamen hanc addam prænotionem, quæ scribitur in *libr.* 1. *de Morbis Popularibus numer.* 2. Lacrymæ invitæ quibus in febribus acutis magis ardentibus defluunt, his sanguinis eruptionem e naribus expectare oportet, si etiam alia perniciose non habeant.

LACTUCA.

Lactuca frigidissima est, priusquam succum habeat, debilitatem autem quandam corpori inducit; ut legitur in *lib.* 2. *de Diæta num.* 25.

LÆTITIA.

Lætitiæ ex nulla alia re, quam cerebro, contingunt, ut proditum est in *lib. de Morb. Sacr. numer.* 16. At in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 5. Lætitia relaxat cor.

LAPIS.

Si lapis puero jam adulto ex terræ esu gignatur, dolor ipsi non adest, priusquam ipse sibi ipsi cibum deligat. Sic scribitur in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 28. Verum illud sciant quadragenarii, quod lapis in vesica post annum quadragesimum secundum, nisi prius existat, non fit. Hoc habemus in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 3. Sed qui plura cupiunt, legant *Calculus.*

LASSATI, ac LASSITUDO.

Legitur in *lib. de Coac. Præn. n.* 1. Lassati cum horrore si exsudarunt judicatorio modo, recalefacti in morbo acuto, male habent tum alias, tum si circa hæc sanguis de naribus stillarit. Et ibidem: Lassati, caligantes, vigilantes, soporosi, exsudantes, recalescentes in febre, male habent. Et ibidem: Lassati, singultientes, stupore detenti, mali. Et *num.* 3. Lassitudine affectis, horrorem habentibus, capite gravatis, menses erumpunt. Et *numer.* 2. In oculorum distortione, febrienti, lassato, rigor perniciosus. Et infra: Lassitudo in linguam nigram citra rationem habentibus, mala. Et in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 44. fit mentio de tribus lassitudinum speciebus hoc pacto: De lassitudinibus, quæ in corpore fiunt, hoc modo res se habet: homines inexercitati ab omni labore lassantur; nulla enim corporis pars exercitata est ad ullum aliquem laborem. Corpora autem exercitata ab insuetis laboribus delassantur; aliqua vero etiam a consuetis exercitiis lassantur, si modum excesserint. Species igitur lassitudinum ejusmodi sunt; vis autem ipsarum sic habet. Et subdit *numer.* 45. Etenim inexercitati, humidam carnem habentes, cum laboraverint, corpore calefacto, multam colliquationem remittunt. Rationem vero hujus rei, & curationem, quæ ad hanc lassitudinis speciem pertineat, subdit, itemque aliarum specierum. Verum cum plures oriantur ægritudines a lassitudine, sicut in eodem loco legitur, tamen quod ex lassitudinibus fiat febris, confirmat Hippocrates in *libr.* 1. *de Morbis Popular. section.* 3. *Ægroto* 2. Et pustulæ in *libr.* 4. *de Morbis Popular. numer.* 13. Et febris ex lassitudinibus, laboribus, & cursibus insolitis in *libr.* 3. *section.* 2. *Ægroto* 8. Sed illud observa medicamentum præ lassitudine, quod prodit Hippocrates in *libr.* 2. *Aphor.* 48. cum ait: Lassitudini in corporis motu cum dolore, quies statim medetur. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 10. Lassitudinum solutio fit, in mingente sanguinem, raro quidem & sine febre, ac dolore. Cur vero lassitudine affligantur, qui a bilis fluxione infestantur, lege in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 18. Tandem vero prognostica hæc habeas, velim. Lassitudines spontaneæ morbos denuntiant, ut vult Hippocrates in *libr.* 2. *Aphor.* 5. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 31. Lassitudinem habentibus in febribus, ad articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt. Et in *libr.* 1. *Prorrhetic. Comment.* 2. *partic.* 57. In oculorum perversione, cum febre, & lassitudine rigor, perniciosus; comatosisque in his, male habent. Et in *Commentar.* 4. *de Victus Ration. in Morbis Acutis partic.* 2. Febris vehemens habet, corpusque, veluti ab ossearia lassitudine habitum, laborat, & dolet. Galenus autem in *Commentar.* inquit: Laborat corpus eorum lassitudine ulcerosa propter humiditatum acrimoniam.

LATUS.

Latus utrunque in vehementissimas incidit affectiones, veluti in dolorem, lateris puncturas, suppurationes, atque ictus, & tumores. Sed quæcunque laterum naturæ scapulas, alarum modo, eminentes habent, propter causæ debilitatem, in destillationibus malignis, sive excretio fiat, sive non fiat, malum; quemadmodum scribit Hippocrates in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 3. Præterea in *libr. Prognostic. num.* 8. A laterum mollitudine, & a lumbis aquæ inter cutem pleræque incipiunt; aliquæ vero etiam ab hepate. Quin & laterum mollitudo a flatibus elevatur, sicut recenset Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. Popularib. numer.* 23. ubi lege historiam. Quo vero ad dolores attinet, legitur in *libr.* 6. *Aphor.* 5. Dolores in lateribus, & in pectoribus, & in aliis partibus, an multum differant, considerandum est. Sed primum causas considerare oportet; nam lateris dolores facit aquilo; ut legitur in *libr.* 3. *Aphor.* 5. Et lateris sinistri dolor factus est ex febre æstiva, & alvi profluvio, ut recitat Hippocrates in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 21. At ibidem *numer.* 49. Lateris sinistri dolor ex nausea, & lassitudine. Tamen si absque causa manifesta lateris, & lumborum dolor fiat, morbum regium incurrunt, ut legitur in *lib. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Et ibidem infra: Lateris dolor in sputo biliosо, præter rationem evanescens, perniciosus. Dolorum porro lateris alii sunt acuti, alii minime; & horum alii assidui, alii rari. Et idcirco scriptum est in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Ad latus dolor acutus fit, item cum febre surditas, quibus ex partu alba prodeuntia supprimuntur. Et in *libr.* 3. *de Morbis Popularibus sect.* 3. recitat quendam acute febrientem cum lateris dolore assiduo. Rari dolores hoc dant præsagium, quod reperies in *lib.* 1. *Prædict. num.* 3. Circa latus rari dolores, in biliosis meracis alvi egestionibus, desipientiam significant. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. Quibus ad latus dolor, ac suffocatio accedit, hi suppurantur. Et ibidem *numer.* 3. Cum lateris punctura, intestinorum lævitas, & spirandi difficultas in tabem desinunt. Et ibidem *num.* 3. Lateris dolor cum febre diuturna, puris eductionem fore, significat. Et in *lib.* 1. *Præd. n.* 12. Lateris dolor, ex sputis biliosis, citra rationem si evanuerit, mente moventur. Et in *libr. de Coac. Præn. n.* 3. In lateris dolore, stillatio sanguinis de naribus, mala est. Et ibidem: Quos ex lateris dolore cibi fastidia sequuntur, oris ventriculi dolore, ac sudore aliquantulum vexantur. Et ibidem: Cum late-

lateris dolore, non tamen pleuritico, & turbulentis, tenuibus, lenibus, hi phrenitici evadunt. Et eodem *libr.* In latere dolor cum tumoribus ſomnolentis, & febre ardente ſuperveniens, occidit. Et ibidem *numer.* 3. Ex laterum mollitudine dolores ad inteſtinum tenue tranſeuntes, in morbis longis, ex corruptione fœtus non valde purgata, pernicioſi ſunt. Cæterum de lateris dolore curando hæc legantur in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 3. Dolores juxta latus in febribus conſiſtentes, citra notas, venæ ſectio læſerit, ſive cibum averſetur æger, ſive præcordium ſublime habuerit: & in perfrigeratione, non ſine febre, torpidos ſanguinis detractio lædit; & putantes ſe melius habere, hi moriuntur. De dextri vero lateris dolore cum tuſſi, & febre, lege hiſtoriam in *libr.* 7. *de Morb. Popular. num.* 16. & aliam *numer.* 11. De tumore vero lumborum ſcribitur in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Quibus latus in tumorem ſublevatum, ac calidius eſt, & inclinatis in alterum gravitas aliqua impendere videtur, his pus ex una parte eſt. De ictu autem legitur in *libr.* 5. *de Morbis Popularib. numer.* 24. & in *libr.* 7. *numer.* 18. ubi ait: In latus retro ictus jaculo, &c. At de punctura ſcribitur in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 3. & inquit Hippocrates: Cum lateris punctura inteſtinorum lævitates, & ſpirandi difficultas in tabem deſinunt. De ſuppuratione vero lumborum proditum eſt in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 45. cum ait: Lateris ſiniſtri ſuppurati ſectio minus periculoſa, quam dextri. Reliqua vero ibi lege.

LECTUS.

Lectus præter morem mollis dolorem inducit, itemque præter conſuetudinem durus, ut ſcriptum eſt in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. numer.* 23.

LEGUMINA.

Legumina omnia flatuoſa ſunt, & cruda, & cocta, & fricta, & macerata, & viridia, ut ſcribitur in *libr. de Vict. Ration. in Morbis Acut. numer.* 59. At in *libr.* 2. *de Morb. Popul. Sect.* 4. Ex leguminum aſſiduo uſu, crurum impotentia. De leguminum vero decocto in peripneumonia vide in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 43.

LENS.

Lens aſtringit, & turbationem inducit, ſi cum cortice ſumatur, ut legitur in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. numer.* 59. At in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 14. Lentes æſtuoſæ ſunt, & turbativæ, & neque per alvum ſecedunt, neque ipſam ſiſtunt. Lenticulam vero quo modo præpares, lege in *libr. de Affect. numer.* 39.

LEPRA.

Lepra, pruritus, & ſcabies a pituita fiunt. Sunt autem talia turpitudo magis, quam morbi. Quo vero hæc depurges, pharmacis ſic utendum eſt: & lege modum. Hæc in *libr. de Affectionib. numer.* 35. Lepræ acetum ad ſolem calidum affuſum prodeſt; ut ſcriptum eſt in *libr. de Humidor. Vſu numer.* 8.

LEPUS.

Leporinæ carnes ſiccæ ſunt, & alvum ſiſtunt, urinæ autem incitamentum quoddam faciunt, ut patet in *libr.* 2. *de Diæta num.* 16. Leporini pili in peſſo puerperæ recens enixæ; in *libr. de Superfœt. numer.* 25. Et leporis pili combuſti ad uterum; in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 29.

LETHARGUS.

Lethargus eſt cerebri paſſio: fit, cum cerebrum frigidis humoribus repletum fuerit. Sic legitur in *libr. de Structur. Hominis numer.* 3. Verum in *libr.* 2. *de Morb. num.* 63. ſigna deſcribuntur lethargi, quæ ſunt hæc: Tuſſis oboritur, & ſalivam ſpuit multam, ac liquidam, & nugas garrit, & ubi nugari deſierit, dormit, & recrementum male olens egerit. Et in *lib.* 3. *de Morbis numer.* 5. Morbi, lethargi appellati, ſtatus idem eſt, qui & peripneumoniæ; verum difficilior, & non omnino liber, ac remotus eſt ab humida peripneumonia; ſed multo tardior eſt morbus. Patitur autem æger hæc: tuſſis, & ſopor ipſum tenet, & ſalivam liquidam, ac multam educit, & vehementer impotens eſt: & cum moriturus eſt, multum, atque id liquidum infra egerit: huic valde exigua vitæ ſpes eſt. Sed huic prognoſtico ſigno addemus ea, quæ ſcripta ſunt in *libr. de Coacis Prænotionibus num.* 1. & hæc ſunt: Lethargici, tremuli ex manibus, ſomnolenti, diſcolores, tumidi, pulſibus tardi ſunt, & partes ſub oculis elevatas habent, & ſudores inſuper accedunt, & alvos bilioſas, intemperatas, & ſubtumidas habent; ſi vero obaridas habuerint, urinæ, & egeſtiones alvi latenter ipſis progrediuntur; urina velut jumentorum eſt, potum non expetunt, neque aliud quidquam. Poſtquam vero reſipuerint, collum doloroſum ſe habere dicunt, & ſonitus per aures tranſire. Et ſubdit hoc: Qui vero ex lethargicis ſervantur, plerunque pectore ſuppurati fiunt. Ex phrenitide, & lethargo ammixta, vera, ſtupida inſania, ut legitur in *libr.* 4. *de Morb. Popular. numer.* 5. Lethargi porro ætatem conſtantem agentibus accidunt, ſicut ſcriptum eſt in *libr.* 3. *Aphoriſm.* 30. Curatio vero ea eſt: Proditum eſt in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 5. Hoc curandum eſt, ut plurimum ſpuat, & calefiat, & a vino abſtineat; ſi vero effugerit, ſuppuratus fit. Et in *libr.* 2. *numer.* 63. Huic aquam, demacerata in ipſa farina craſſa, bibendam dato, & vinum album vinoſum poſtea bibendum, & ptiſanæ ſuccum ſorbendum; verum huic mali punici ſuccum ammiſceto, & vinum vinoſum album inſuper bibat, & ne lavet: hic in ſeptem diebus moritur; ſi vero has effugerit, ſanus evadit.

LIEN. Lege SPLEN.

LIENTERIA.

Scriptum est in *libr. de Affection. num.* 25. In lienteria, hoc est, intestinorum lævitate, cibi secedunt, non putrefacti, liquidi, dolor autem non adest, & corpus attenuatur. Unde, ut scriptum est in *lib. de Morb. numer.* 3. ex lienterea in aquam inter cutem transitus fit. Quis lienteriæ finis sit futurus, legitur in *lib.* 6. *Aphorism.* 1. & est: In longis lævitatibus intestinorum si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum. Et *Aphorism.* 43. Quicunque lienosi a difficultate intestinorum capiuntur, his, superveniente longa difficultate intestinorum, aqua intercus, aut lævitas intestinorum advenit, & moriuntur. Et in *lib.* 7. *Aphor.* 72. Dysenteriæ lienteria succedit. Curatio vero ea sit, quæ legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 12. & est: Quorum alvi intestinorum lævitate laborant, hyberno tempore supra purgari, malum. Et in *libr. de Affection. numer.* 25. Hunc per eadem curato, velut a dysenteria detentos. Morbus autem fit, cum ex capite, & superiore ventre, pituitæ defluxus fit in ventrem inferiorem: quod ubi contingit, cibi ab ipso frigefiunt, ac humectantur; & secessus ipsorum non putrefactorum velox contingit; & corpus liquescit, dum simul cibi per multum tempus in ventre non concoquuntur, & simul a ventre calido præter naturam calescunt. Et *numer.* 26. Hi morbi, dysenteria inquam, & lienteria, ac diarrhœa, sive profluvium ventris, consimiles sunt: & oportet ipsos sic sanare, ita ut defluxum a capite, & superiore ventre intercipias, aut avertas. Morbi enim natura hinc est: & nemo sententiam tuam reprehendet.

LIGATIO.

Ligatio, ab initio cum linteis fiens, omnium præstantissima; ut scribitur in *libr. de Fractur. numer.* 34.

LINGUA.

Præter ægritudines, quæ fiunt in lingua, ipsa nobis sæpe indicio est alicujus futuræ. Quod indicium sumitur a colore, a motione ipsius, ab aspritudine, a tumoribus, ab impotentia, teneritudine, obscuritate, ab ulcere, tremore, ab ariditate, a saliva. A colore, ait Hippocrates in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Lingua quæ in principio quidem inhorruit, in colore vero permanet, progressu autem temporis exasperatur, & livescit, & rumpitur, lethalis est; si vero valde nigrescit, in quartadecima die judicationem fore, significat. At in *libr. de Affection. num.* 11. Lingua nigra, & aspera, in febre ardente, a spiritus caliditate. Et in *libr.* 3. *de Morb. num.* 16. Si lingua in peripneumonia in principio statim nigrescat, morbus citius finitur. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. Lingua nigrescens, judicationem decimaquarta die fore, significat. Et ibidem: Lingua nigra cum virore pallida, periculosissima est. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 5. Lingua concolor attingentibus ipsam humoribus: quapropter per hanc humores cognoscimus. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 2. Linguæ denigratæ in alvo liquida celerem mortem significant. At de aspritudine linguæ inquit Hippocrates in *lib. de Affection. num.* 11. Lingua nigra, & aspera, in febre ardente, a spiritus caliditate. Et in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. numer.* 48. Lingua aspera, & animi deliquia, in febre hyberna, cui adfuerint, tali remissio febris contingere solet. Et in *libr. de Morb. Popular. sect.* 1. Qui voces asperas natura habent, his etiam linguæ subasperæ sunt. Linguæ autem, & faucium aridarum in febre ardenti laborantibus causam lege in *libr.* 1. *de Morb. num.* 27. Et in *libr. de Coacis Prænot. num.* 2. Linguæ asperæ, & resiccatæ, phreniticæ sunt. De lingua autem tumefacta scribitur in *lib. de Coac. Prænot. num.* 3. In lingua anginosi tumores, citra signa disparentes, perniciosi. De impotentia vero linguæ scribitur in *lib.* 7. *Aphor.* 40. Si lingua derepente impotens fiat, aut aliqua pars corporis siderata, atrabiliarium tale existit. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popul. sect.* 5. Qui lingua offendunt, & labiorum non sunt potentes, eos necesse est, dum illa solvuntur, suppuratos fieri. De teneritudine autem hoc dat præsagium in *lib. de Coac. Prænot. num.* 2. Lingua, citra rationem tenera fiens, & cum cibi fastidio nauseabunda, cum frigido sudore, ex alvo liquida, nigrorum vomituum signum est: lassitudo in his mala est. At de linguæ obscuritate sic legitur in *libr. Præception. numer.* 12. Linguæ obscuritas fit aut propter affectionem, aut propter aures, maxime vero in iis, qui artium tenentur studio. Ab ulcere autem, legitur in *libr.* 2. *Prædictor. num.* 18. Quibus in obliqua linguæ parte ulcus fit diuturnum, in his dentes considerare oportet, an quis juxta illam ulceris partem acutior fiat. At de tremore linguæ proditum est in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 3. & in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 2. Num lingua tremula mentem non firmam significat? Et in eodem *libr. de Coacis Prænotion. num.* 2. paullo supra: Lingua tremula, cum rubore juxta nasum, & alvo liquida, si reliqua sine signis sint circa pulmonem, malum est, & celeres purgationes perniciosas significant. Et in eodem *libr. numer.* 2. & 4. Linguæ tremulæ quibusdam etiam alvum liquidam quandoque faciunt. Et in eodem *libr. numer.* 1. Linguæ convulsiones tremulæ mentem alienant. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 40. Si lingua statim incontinens facta fuerit, aut aliqua pars corporis siderata, tale est melancholicum. Præterea quæ circa linguam elevantur collectiones, & humiles calculi, & quæ podagricis fiunt, circa debiles illorum articulos sunt; nam ossium natura causa est, ut hæc indurentur. Sic scriptum est in *libr.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 3. Linguam tandem circa bifidam sui partem velut saliva alba obduci, febris re-

missio-

missionis signum est, si quidem id, quod superinductum est, crassum fuerit, eadem die; si vero tenuius, postridie; si vero adhuc tenuius, tertia die. Eadem significant etiam hujusmodi, si circa summam linguam fiant, verum minus. Hæc scribuntur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2.

LINTEA.

Linteorum præparatio qualis esse debeat, lege in *libr. de Officin. Medici numer. 6.* Lintea circa cruris deligationem qualia sint necessaria, narrantur in *libr. de Fractur. numer. 19.*

LIPPITUDO.

A cerebro quandoque fluxio fit ad oculos, quæ ophthalmia Græcis, Latinis lippitudo appellatur, & oculi in ipsa intumescunt. Hæ fluxiones ad oculos foris conspicuæ sunt, & non lethales in totum. Sic scribitur de generatione lippitudinis, deque ejus caussis, & signis in *libr. de Glandulis numer. 9.* At quoniam fluxio alia est pituitosa, alia acris, & biliosa, sic lippitudines aliæ humidæ sunt, aliæ siccæ: & hæ omnes vel breves sunt, & privatæ, vel diuturnæ, & populares. Ait Hippocrates in *libr. de Aere, Aquis, & Locis num.* 4. Lippitudines oboriuntur humidæ, non graves, nec diuturnæ, si non ex mutatione temporum morbus aliquis omnibus communis occupet. Lippitudines vero in siccitatibus plerumque fiunt, sicut scriptum est in *libr. 3. Aphor. 16.* Fiunt quoque post autumnum siccum, & borealem, quemadmodum idem explicat in *libr. de Aer. Aquis, & Locis num. 29.* Verum & *numer. 6.* ejusdem *libr.* Lippitudines duræ, ac vehementes meridionalem plagam incolentibus sunt familiares. Et ibidem *numer.* 27. Lippitudines siccæ propter carnis caliditatem, & siccitatem fiunt. Et in *libr. 3. Aphorism.* 14. Lippitudines siccæ fiunt humidas naturas non habentibus, si autumnus aquilonaris, & aquarum exors fuerit. Et ibidem *Aphorism.* 11. Si hyems sicca, & aquilonaris fuerit, ver autem pluviosum, lippitudines fiunt. Et *Aphorism.* 21. Lippitudines oculorum æstate fiunt. Et hæc de caussis lippitudinis, ac de temporibus. Porro prædictionem facere oportet, juxta lippitudinum differentias, ut legitur in *libr. 2. Prædictorum numer. 29.* cum pessima signa accesserint, diuturnarum lippitudinum; cum vero optima, brevium. Tunc enim septima die desituras esse, prædicendum est, aut prope hoc tempus, & alioqui securas esse, putandum est. Recidivas autem expectare oportet his, quibus melius habere contingit, neque in diebus judicatoriis, neque signis bonis conspectis. Omnium vero maxime urinæ statum in oculorum affectionibus considerare oportet; nam temporum occasiones repentinæ sunt. Et propterea legitur in *libr. 6. de Morb. Popularib. section.* 8. Tumores, aut livores, in lippitudinibus erumpentes, in supernis palpebris relicti, dum alia circumcirca gracilescunt, recidivas faciunt. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 2. Quibus lippientibus capitis dolor accedit, & ad multum tempus comitatur, periculum est, ne cæci fiant. Curationem vero ex libris Hippocratis hanc accipimus. Legitur in *libr. 6. Aphorism.* 17. Lippientem alvi profluvio corripi, bonum. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. Viro lippienti, febre superveniente, solutio fit. Et in *libr. 1. de Morbis Popular. section. 6.* Anginam, & lippitudinem solvit venæ sectio. Et in *libr. de Visu numer.* 5. Ad lippitudinem annuam, ac popularem conducit purgatio capitis, & ventris inferni: & si corpus habeat, sanguinis detractio ad quosdam ejusmodi dolores confert: conferunt & cucurbitæ circa venas affixæ. Reliquam curationem ibi lege.

LIVOR.

Livores quacunque corporis parte fuerint, & semper, malum significant. Legitur enim in *libr. Progn. Commentar.* 1. *partic.* 12. Si pervertitur, aut livida palpebra est, aut labrum, aut nasus cum aliquo alio signo, mortem prope esse, sciendum est. Et in *Commentar. 2. partic.* 8. Si vero præter gravitatem ungues quoque, ac digiti lividi sint, expectanda mors continuo est. Et *partic. 63.* In purulentis pus viride, & lividum si spuant, exitiale. Et *partic. 39.* Si vomitio fuerit porracea, aut livida, aut nigra, malum. Et *particul.* 41. Si vomitio livida grave oleat, ocyssimam indicat abolitionem. Et *partic.* 22. Dejectio exitiosior est, si nigra, aut livida, aut opima, aut fœtida. Quare lividitas in omnibus est consideranda; nam, ut apparet in *part. 9.* si digiti, & pedes omnino nigrescant, minus sunt perniciosi, quam si liveant; fiunt enim livores.

Livores, qui fiunt in febre, brevi mortem affore, significant; sic habetur in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Ex immodico frigore, ut legitur in *libr. 5. Aphorism.* 17, quem observa.

LOCA.

Loca dicuntur mundi partes, in quibus res collocantur. Dicuntur etiam loca partes nostri corporis, ut: Loci superni si turgeant, qui sunt circa caput, ulcerum purgatio, vomitus, sudor. Sic scriptum est in *libr. 2. de Morb. Popularib. section. 6.* Et: Loca loci alterius morbos excipientia, aut ob dolorem, aut ob gravitatem, aut propter aliud quiddam liberant, aut quod aliis sunt communicatiores. Hæc in *libr. 6. de Morbis Popularib. sect. 3.* Sed in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comment. 4. partic.* 27. Hinc epilepsiæ, & paraplexiæ, si continentes locos fluxiones invaserint. Et Galenus in *Comm.* Locos dixit corporis partes, cor scilicet, hepar, & venam, quæ prædicta conjungit viscera, postea a medicis cavam appellatam. Sed de his plura scribuntur in *Capite de Corpore*. Et propterea loca, quæ incolimus, explicemus. Ea sunt calida, vel frigida, vel sicca, vel humida: & horum alia terrea, alia aquea: & terrestrium

Marinell. Comment. N 3 alia

alia alta, & squalida, alia campestria, & æqualiter sita, alia cava: & aqueorum alia maritima, ut insulæ, alia lacustria, alia palustria: & horum omnium alia spectant orientem solem, alia occidentem, alia meridiem, alia septentrionalem regionem: & ab his omnibus insurgunt secundæ qualitates; siquidem alia sunt squalida, arboribus nuda, saxosa; contra alia: alia nive, ac gelu obducta, alia æstu. Atque hinc exsuscitant tertiæ virtutes; propterea quod alia salubria sunt, alia pestifera, ac insalubria; nam locus se habet ad locatum, sicut forma ad materiam. Locus enim temperatus temperatos reddit homines, & itidem sanos; intemperatus infirmos tum corpore, tum animis. Inquit enim Hippocrates in *libr. de Aer. Aq. & Loc. num.* 8. Civitates orientem spectantes sunt septentrionalibus, & meridionalibus salubriores. Primum enim moderatior est caliditas, & frigiditas: aquæ splendidæ, odoratæ, molles, & amabiles necessario ibi oriuntur. Hominum autem formæ boni coloris, & magis floridæ, si non quis alius morbus impediat: & clara voce præditi sunt homines, & ad iram, ac intelligentiam præstantiores septentrionalibus. Morbi pauciores, ac debiliores: similesque sunt morbis, qui in civitatibus, ad ventos calidos conversis, oriuntur; & fœminæ istic valde fœcundæ sunt, ac facile pariunt. Contra, qui habitant occasum, ut *numer. 9.* exponit. De locis vero meridionalibus, atque septentrionalibus in hoc plurima narrantur *libr. num.* 2. 3. usque ad 10. itemque Asianorum naturæ, ac mores, & Europæorum quoque *num.* 31. usque ad finem. Verum hæc observet de locis medicus præter ea, quæ in *lib. de Aer. Aq. & Loc.* descripta sunt, quæ explicantur in *lib. 2. de Diæt. num.* 1. & ea sunt: Regionum singularum situm, & naturam hoc modo cognoscere oportet: & in summa res hoc modo se habet. Regio ad meridiem sita calidior est, & siccior, quam ea, quæ ad septentrionem jacet, propterea quod soli propinquior est: & in his regionibus necesse est, & hominum genera, & nascentia ex terra, sicciora, ac calidiora, & fortiora esse, quam in contrariis; velut Libyca gens ad ponticam, & utrisque vicinæ. Ipsa autem loca juxta se ipsa hoc modo habent. Alta, & squalida, & ad meridiem sita, sicciora sunt, quam campestria, & æqualiter sita, propterea quod pauciores humores habent. Illa enim stationem pro aqua pluvia non habent, hæc habent. At vero lacustria, ac palustria humectant, & calefaciunt: & calefaciunt quidem, quia cava sunt, & circumdata, & non perflantur; humectant autem, quia nascentia ex terra, quibus homines aluntur, humidiora sunt, & spiritus, quem attrahimus, crassior est propter aquæ stationem, ac immobilitatem. Verum cava loca, & non aquosa siccant, & calefaciunt: & calefaciunt quidem, quia cava sunt, & circumdantur; siccant autem tum propter alimenti siccitatem, tum quod spiritus, quem inspiramus, siccus existens, humorem ex corporibus trahit in alimentum sibi ipsi, cum non habeat alium humorem, ad quem allapsus nutriatur. Ubi autem regionibus montes adjacent ad austrum, in his squalidi austri, & morbosi afflant; ubi autem ab aquilone montes adjacent, in his aquilones perturbant, ac morbos faciunt; ubi vero ab aquilone cava loca urbibus adjacent, ab æstivis ventis calida, & morbosa hæc regio existit, propterea quod neque aquilo perflans puram spiritus inductionem exhibet, neque ab æstivis ventis perfrigeratur. Cæterum insulæ propinquæ continenti tempestuosiores sunt, & ægre in ipsis hybernamus; marinæ vero hyeme tepidiores sunt, propterea quod nives, & glacies in continenti stationes habent, & ventos frigidos in vicinas insulas mittunt; verum insulæ, intra pelagum positæ, non habent in hyeme nivium stationem.

LUMBI.

Lumborum dolor, & distentio, frigiditas, & gravitas prædicunt, quid futurum sit de ipso morbo, & de aliis quoque prænuntiant, quemadmodum nunc explanabimus. Legitur in *lib. de Coac. Præn. numer. 6.* Cui lumbi doluerint, & mente motus fuerit, in biliosis alvi egestionibus spumosa florulentia, mala. Et ibidem *n.* 3. in principio: Ex lumborum doloris recursu oculorum distortio, malum. Et ibidem *num.* 2. in fine: Lumborum dolor, & supra umbilicum dolor, si medicamentis non solvantur, in hydropem siccum desinunt. Et ibidem *num.* 3. in principio: Quibus lumborum dolor est, hi male habent: num his tremores fiunt, & circuli rubicundi in tibiis in rigore? Et ibidem: Quibus lumborum dolor, & lateris, sine causa manifesta, hi morbum regium incurrunt. Et in *libr. 1. Prædictor. numer. 6.* Quibus lumborum dolor diutinus cum ardore fastidioso, ac nauseabundo, hi si exsudent, malum est; num his tremores fiunt? Et in eodem *lib. de Coac. Præn. n.* 2. Lumborum dolor in præcordiorum dolore submurmuranti, superaccedens in febribus, ventres utplurimum humectat, si non flatus eruperit, aut urinæ copia. Et ibidem *num.* 3. Lumborum dolor sine causa manifesta sæpe impetens, maligni morbi signum est. Et *num.* 3. supra: Quibus ex lumbis recursus fit ad caput, & manus, hi torpidi, & os ventriculi dolentes, saniosis, ac serosis humoribus pleni, sanguinem profundunt; sed & alvus his turbulentis erumpit. Et ibidem: Lumborum dolor cum sopore anxioso, malus est. Et in eodem *libr. numer.* 3. in principio: Ex lumbis dolores diuturniores, qui febris tertianæ generis modo exacerbantur, grumosum sanguinem egerere faciunt. Et ibidem: In lumbis dolores, sanguinis fluxionem inducunt. Et ibidem: Num lumbos dolentibus, cibos fastidientibus, non vomentibus, modice security ferociter mente motis, spes est, nigra proditura esse? Et ibidem: Ex lumbis affectiones ad collum, & ad caput transeuntes, levis

fide-

ſiderationis modo reſolventes, convulſoriæ, mentis emotoriæ ſunt: num tales etiam ſolvuntur convulſionibus? aut talium alvi ægrotant per eadem prodeuntia? At in *libr.* I. *Prædictorum numer.* 14. Lumborum dolor convulſorium quiddam habet. Et *numer.* II. ejuſdem *libr.* Ex lumborum dolore ad os ventriculi recurſiones, febriculoſæ, horridæ, revomentes aquoſa tenuia multa, mente motæ, voce deſtitutæ, nigrorum vomitu facto, moriuntur. Et *numer.* 16. Quæ ex lumbis ad collum, ac caput progreſſa ſunt, & levis ſiderationis modo reſolvuntur, convulſoria fiunt, & mentem emoventia. Et *numer.* 18. ejuſdem *libr. Prædictor.* & in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Lumbis dolentibus, oris ventriculi dolores accedentes, ſigna hœmorrhoidum fluxionis futuræ ſunt. Et *numer.* 13. & in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 3. Quibus circa lumbos tenues diuturni dolores, ad præcordium ſe revolventes, & ciborum faſtidium inducentes una cum febre, his ad caput dolor intentus progreſſus, repente convulſorio modo occidit. Et in *libr. Prænotionum numer.* 19. Circa lumbos, & infernas partes dolores cum febre fientes, ſi ſeptum tranſverſum attigerint, infernas partes relinquentes, pernicioſi valde ſunt. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 20. Lumborum dolor citra febrem, inferna purgatione opus eſſe, ſignificat. Et *Aphor.* II. ejuſdem *libr.* Quibus lumborum dolor, qui neque a medicamentis, neque alias ſolvitur, in hydropem ſiccum firmatur. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Lumborum dolor, in ventriculi os dolente cum ſcreatione violenta, habet quid convulſorium. Et in *lib.* I. *de Morbis Popularib. ſection.* 3. *Ægroto* 10. Poſt lumborum, capitis, ac colli dolores, febris. Et *Ægroto* 7. Lumborum gravitas doloroſa, & febris vehemens. At in *libr.* I. *de Morb. Mul. numer.* 50. Lumbos dolor fortis corripit, & omnem circa pudenda locum, & intumeſcit, & femora ardent, ſi purgatio modica mulieri prodierit. Lumborum dolor ſcribitur in *libr.* I. *de Morb. Mulier. numer.* 51. Et in eodem *libr. num.* 42. Lumborum dolor in muliere uterum geſtante. Et in *libr.* 2. *Prædictor. num.* 46. legitur lumborum, ac crurum dolor. Et in *libr. 6. de Morbis Popularib. ſect.* 7. Lumbos dolenti recurſus ad latus, & puſtulæ, quæ ſeps vocantur. At in *lib.* 4. *de Morb. Pop. num.* 24. leguntur ſymptomata lumborum, & crurum doloris. Nunc vero ad curationem veniamus; unde ait quidem Hippocrates in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. in principio: In lumborum dolore pertinaci, & ampliore alvi ſubductione, a veratro vomere ſpumoſa multa, prodeſt. Et in *libr. de Natur. Muliebr. num.* 64. Ad lumborum dolores aniſum, & cuminum æthiopicum; & cætera, quæ ibi lege. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popul. numer.* 23. Doloribus circa lumbos, & crura, & coxam ex laboribus obortis, aquæ marinæ, acetique calidi fomentum confert: alia autem ibi vide. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popularib. numer.* 38. eadem adſunt. Et in *lib. de Natur. Human. numer.* 20. In lumborum, & teſtium dolore venæ ſectio de poplitibus, ac malleolis intrinſecus facienda. Hæc autem de lumborum dolore ſufficiunt. At de diſtentione lumborum proditum eſt in *libr. de Coac. Prænotionibus num.* 3. Lumborum diſtentio ex muliebrium menſium multitudine, ad ſuppurationem tendit; & varie prodeuntes, viſcoſi, graveolentes, ſtrangulatorii menſes ex prædictis, ad ſuppurationem tendunt: arbitror autem, tales etiam aliquantum delirare. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. numer.* 55. Lumborum tetanus in poſteriorem, ac anteriorem partem: vide *Tetanus Lumborum*: De frigiditate vero lumborum legitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Quibus ſanis hyeme circa lumbos frigiditas, & gravitas ex levi cauſa, & alvus ſuppreſſa, ſuperno ventriculo probe officium ſuum præſtante, his coxendicum morbus, aut renum dolor, aut urinæ ſtillicidium fortaſſe contigerit. Et legitur in *libr. 6. de Morb. Popular. ſect.* 7. Ad lumbos, & crura impotentiæ reſolutoriæ ab equitatione &c. Tandem de gravitate lumborum ſcriptum eſt in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. numer.* 41. Cum ad lumbos gravitas devenerit, infuſo per clyſterem utendum erit: & alia, quæ ibi lege.

LUMBRICI.

Lumbricorum tres ſunt ſpecies, rotundi, lati, & aſcarides. Rotundi longitudine ſunt palmares, aliquando longiores; de quibus ſcribitur in *libr.* 3. *Aphor. 26.* Cum dentes jam produxerint, ac magis adoleverint pueri, his fiunt calculi, lumbrici rotundi, & aſcarides. Et Galenus in *Commentar.* ait: Aſcarides ſunt tenues quidam lumbrici, qui in parte maxime inferiori craſſi inteſtini gignuntur; & plurimi apparent in jumentis male cibum coquentibus, quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum. Rotundi vero in ſuperioribus inteſtinis magis generantur, adeo quod ad ipſum quandoque ventriculum aſcendant. De his ſic ſcribit Hippocrates in *lib. Prognoſt. Commentar. 2. part.* 17. & 18. Subruſa, ſcilicet dejectio, nec admodum graveolens eſto; ac lumbricos quoque teretes, eunte in judicationem morbo, deſcendere idoneum eſt. At de lumbricis lege plura in *libr. 4. de Morb. n.* 27. quæ ab Hippocratis dignitate aliena eſſe videntur; idcirco hæc addita ſunt ab aliquo, rerum ad rem medicam pertinentium imperito.

LUPINI.

Lupini natura robuſti ſunt, & calidi; verum per præparationem leviores, ac frigidiores fiunt, & alvo ſecedunt; ut ſcribitur in *libr. de Diæt. numer.* 14.

LUPUS.

Lupi ſtercoris uſum vide in *libr.* I. *de Morb. Mul. numer.* 101.

LUX.

Lucis ſpecies duæ, & utriuſque uſus du-

plices: qui sint, lege in *libr. de Officin. Medici numer.* 1. Sed hoc accipe a luce præsagium, quod legitur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. & in *libr. Progn. Comment.* 1. *partic.* 10. Lucis splendorem fugere &c. malum.

LUXATIO.

Luxationum ratio circa coxas legitur in *libr. de Articulis numer.* 60. Et in eodem *libr. numer.* 5. Luxationes recentiores cito reponuntur. Et ibidem *num.* 8. Luxationes articulorum prohibet mucus cum inflammatione. Et *numer.* 6. Luxationes, & repositiones, quibus faciles, aut difficiles, Et ibidem *num.* 5. Luxationes etiam inveteratas reponi posse. Et in eodem *libr. num.* 20. Luxationes ex supernis obliquæ ad latus, aut deorsum. Luxatio extra, & intra scribitur in eodem *lib. de Artic. num.* 59. Et luxatio ad malleolum eodem *num.* 59. Luxatio autem in pede scribitur in *libr.* 7. *de Morb. Pop. num.* 20. Et in *libr. de Artic. num.* 6. Luxationi cur boves maxime obnoxii. Et in *libr. de Fract. num.* 49. Luxationes ossium circa genua mitiores sunt iis, quæ circa cubiti flexuram. Et in *libr. de Artic. numer.* 19. Luxationes brachium sursum coactum corrigit. Et in *libr. de Fract. num.* 1. Luxationum, & fracturarum extensiones quam directissimæ faciendæ. Et in eodem *libr. numer.* 3. Luxationum, convulsionum, &c. deligationes.

COMMENTARII X. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XI. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

MADEFACTIO.

Adefactionem, & humectationem debile quiddam esse; frigefactionem vero, & calefactionem forte esse, affirmat Hippocrates in *libr. de Humidor. Usu numer.* 2. Ratio fortasse est, quia humiditas, siccitati comparata, debilior est, & facile a frigore, & calore superatur.

MAGNITUDO.

Ait Hippocrates in *libr.* 2. *Aphorism.* 54. Magnitudo corporis juventæ neque indecens est, neque illiberalis; senectæ vero inutilis, & deterior parvitate. Propterea quod, ut ait Galenus in *Commentar.* ex hac senescentes gibbi fiunt, & vix possunt onus perferre. Sed qui magni sunt, boni existunt. Dicit enim Hippocrates in *lib.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 5. Magni, calvi, balbi, gracili voce præditi, boni; mali quicunque fulvi, naso acuto, oculis parvis.

MALA.

Mala sylvestria alvum sistunt, cocta magis alvum movent; verum ad respirationem, quæ erecta cervice fit, & succi ipsorum, & ipsa quoque hausta prosunt, ut scribitur in *libr.* 2. *de Diæta num.* 28. Et ibidem: Mala dulcia ægre concoquuntur; acida vero, & matura, minus. Et ibidem *num.* 29. Mala punica vinosa, minus æstuosa sunt; acida vero, magis frigefactoria: nuclei autem omnium alvum sistunt. Et in eodem *lib.* eodemque *numer.* 29. Mali punici dulcis succus alvum movet, habet autem quid æstuosum. At in *libr. de Affection. numer.* 48. Malum punicum reficit, & pituitosum est: & cum nucleo quidem, alvum sistit; citra nucleum vero, secedit.

MALUM.

Legitur in *libr.* 2. *Aphorism.* 3. Somnus, atque vigilia si modum excesserint, malum, hoc est, significant morbum. Aliquando *malum* significat revalescentiam, ut: Omnes fere, qui male se habent, idest qui revalescunt, circa initia bene cibati. Sic in *lib.* 2. *Aphor.* 32. Significat sanum, vel ægrum, ut: Naturæ hæ ad æstatem, hæ vero ad hyemem bene, maleve se habent, hoc est, sunt sanæ, vel ægræ. Et id in *libr.* 3. *Aphorism.* 2. Sed in *libr.* 4. *Aphorism.* 10. Tardare, malum, idest nocuum. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 3. Ubi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut convulsio superveniens, malum, id est, lethale. Et in *Aphorism.* 16. ejusdem *libr.* Calidum, ubi sæpius eo utatur, hæc mala affert, id est, passiones. Et *Aphorism.* 64. Lac dare caput dolentibus, malum, idest, nocet. Et *Aphorism.* 66. Si in vulneribus fortibus, & parvis tumor non appareat, ingens malum, idest, periculum. Sic exponit Galenus.

MAMMA.

Scriptum est in *libr. de Glandul. numer.* 11. Glandulæ in pectoribus mammæ appellantur, & attolluntur, ac lac faciunt: aliquibus vero lac faciunt, aliquibus vero non. Et faciunt quidem lac mulieres, viri vero non faciunt. Mulieribus enim rara est glandularum natura, quemadmodum etiam reliquum corpus rarum habent, & alimentum, quod in se trahunt, in lac permutant. Et dum mammæ lactant, ac exuguntur, ut legitur in *libr. de Nat. Puer. n.* 22. venulæ in mammas ampliores fiunt: ampliores autem factæ, a ventre pinguitudinem trahentes, in mammas distribuunt. Sed ex mammis dextra plurimam habet vim. Dicit enim Hippocrates in *libr.* 2. *de Morbis Popul. section.* 6. Circa naturam, plurimam vim

vim habet mamma dextera, oculus dexter, & quæ infra sunt hac parte; nam masculi dextris inhærent. Attamen, ut subdit, vena crassa est in utraque mamma; quapropter maximam habet confluentiæ partem. At vero cum quibus confluat membris, declarat in eodem *libr. 2. sect. 1.* & inquit: Abortientium mammæ graciles fiunt, neque enim contrarium est; neque tusses diuturnæ, quoniam ubi testis intumuit, cessant, & testis tumor a tussi cessat, & allevatur. Quæ res commonefacit nos communionis pectorum, mammarum, testium, ac genitalium, & vocis. Communicant igitur mammæ cum uteris; inquit enim Hippocrates in *libr. 5. Aphorism.* 53. Quæ corrupturæ sunt fœtus, his mammæ extenuantur. Et in *libr. 2. de Morbis Popular. section. 6.* Mammæ si solidiores fuerint, sanior est fœtus. Et in *libr. 5. Aphorism.* 38. Mammarum altera gracilis facta, abortum præsignificat. Sed in *libr. de Glandulis* citato *numer.* 12. scribitur, ex mammarum ablatione suffocationem consequi. Cum igitur debiles fuerint mammæ, debilis quoque fuerit fœtus. Nam legitur in *libr. 5. Aphor.* 52. Mulieri utero gerenti si lac multum e mammis effluat, (hoc est, graciles, ac debiles sint, ac molles) fœtum imbecillem significant; si vero solidæ, saniorem. Et in *libr. 6. de Morbis Popularib. sect. 5.* Si mammarum papillæ, & rubor pallidus fuerit, morbosum uteris vas est. Et in *libr. 2. Prædict. numer.* 33. Mammas tumidas, ac magnas habere ad conceptionem, bonum est. Habent quoque mammæ communiones cum corde, & septo transverso; nam scriptum est in *libr. 5. Aphor.* 40. Quibuscunque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat. Causa hujus potest esse ea, quæ legitur in *libr. de Virg. Morbis numer.* 2. hoc est: Cum os uteri non fuerit apertum ad menses, & sanguis amplius influxerit, propter cibos, & corporis augmentum, tunc sanguis non habens effluxum, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum. Cum hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, & ex torpedine delirium apprehendit. Deinde subdit *num.* 3. curationem, quæ est sanguinis detractio, si nihil fuerit, quod impediat. At hæc ibi lege. Videntur præterea mammæ communicari cum pectore. Proditum est enim in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. in fine: Quibus mammarum dolor ex febribus fit, sputatio cruenta, non fæculenta, oborta, solvit dolores. Sed & in *libr. de Judication. numer.* 11. Mammarum elevatio febrem ardentem solvit. Sustinent igitur mammæ affectiones per consensum, igitur & per se; propterea quod inflammantur, abscedunt, dolent, asperæ fiunt, rumpuntur, ac suppurantur. Suppuratio autem quibus fiat, sic legitur in *libr. de Coac. Prænotionibus numer.* 3. in fine: Mammæ suppurantur, quibus puellis, uterum gestantibus, erectæ cervicis spiratio contingit: & menses apparere in principio, malum est. Et in *libr. de Natur. Puer. numer.* 43. Mammæ, & alia membra humidiora mulieribus in partu rumpuntur. Et in *lib. de Glandulis numer.* 12. referuntur, mammarum tubercula, ac inflammationes fieri. Et in *libr. 2. de Morbis Mulier. num.* 66. mammis asperis quo modo sit medendum, docet. Et in *libr. 5. Aphorism.* 53. Dolor erit in mammis, si ex gracilibus rursus duræ fiant.

MANIA. Lege FUROR.

MANUS.

Manuum figuræ quo modo ad omnes artes naturales sint dispositæ, lege in *libr. de Fracturis numer.* 2. Sed quando læsæ sunt, actiones proprias obire non possunt. Læsio vero est dolor, rubor, tremor, contractio, impotentia, aqua intercus, resolutio, luxatio, brevitas, fractio, resecatio, suppuratio, & hujusmodi. Atque hi affectus aliquid præsagiunt maxima ex parte; nam in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. In manibus, ac pedibus rubores perniciosi. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. numer.* 48. Si manus tremulæ fuerint, sanguinis de naribus distillationem futuram, expecta. Et in eodem *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. numer.* 49. His extinctis, si manus contrahantur, aut tremulæ fiant, convulsio talem corripit, & delirium. Et in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 8. In comitialibus manus impotentes fiunt, ac convelluntur, sanguine quiescente, & dum non diffunditur, velut solebat. Et in *libr. Prædict. numer.* 8. Manus, & caput, & pedes in aqua intercute laborantibus si frigida sunt, malum est, ubi venter, & latera calida sunt. Et in *libr. de Exsection. Fœtus numer.* 2. Manus in fœtu extra pudendum exerta, mortui signum est; non exerta, plerunque viventis. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. Ad manum torpidæ, obaridæ, sitis exortes, menses multos emittentes, suppuratæ fiunt. Et ibidem *numer.* 1. Qui ad manum exiliunt, male habent. Et in *libr. Prognost. Comment. 1. partic.* 23. Qui in febre acuta, aut phrenitide, aut pulmonia, aut capitis dolore manus subinde ob os fert, aut frustra venatur muscas, aut colligit festucas, aut de veste evellit pilos, aut de pariete stipulas capit, id omne malum est, & lethale. Et in *libr. 7. de Morb. Popularib. numer.* 15. dum signa futuræ mortis describeret Hippocrates, hæc quoque adjunxit: Manum plerunque ad parietem, aut ad stragula habebat; post sudorem manus velut in glaciem congelatæ; sudor sequebatur frigidus; spiritus multus, manus tremulæ fiebant, sub mortem progressæ jam etiam convulsæ. Et in *libr. 4. de Morb. Popularib. numer.* 21. Fullo collum, caput; septima, manus torpida; nona, crus torpidum: tussis cessavit. Et in *libr. 5. num.* 14. Ex capitis vulnere convulsio manum sinistram invadebat; nam in dextris magis ulcus habebat. Et in *libr. 2. Prædictor. numer.* 44. Dolores in humeris oborientes, qui ad manus descendunt, & torpores, ac dolores

res inducunt, his abſceſſus non ſuccedunt, verum nigram bilem vomentes ſanantur. Et cauſam recenſet in *libr.* 1. *de Morb. num.* 17. & inquit: Cum in aliqua vena plenitudo copioſior facta fuerit, ſi contigerit, ut ad humerum transferatur, gravitatem in manu inducit, ac torporem, & ſegnitiem. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popularib. num.* 10. inter ſigna exitialia memorat tremores circa manus, Et in *libr.* 3. *ſect.* 1. *Ægroto* 1. Cœpit tremor a manibus prima die, febris acuta, delirium. Et in *libr.* 4. *numer.* 27. Ex tuſſientibus, qui manibus laborabant, ſola dextra reſoluti ceſſaverunt, quandoquidem perpeſſi ſunt, hoc tuſſientes. Et in *libr.* 6. *ſect.* 7. Qui manibus laborarunt, manibus tantum ſiderati, ac reſoluti ſunt, ex frequenti auſtralium, & aquilonarium, ac nivoſorum tranſmutatione. Et in *libr.* 2. *ſect.* 5. In convulſione digitorum manus citra febrem, venam ſecato, ſi non caput doleat; ſin minus, aquam calidam affundito. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popularibus numer.* 14. Dolor ad manus, & brachium. Et in *libr. de Hæmorrhoid. num.* 4. Manus, aut crura in articulis reſecata, ſanguinem non fundunt; ſupra vero, vel infra, fundunt. Si de reſolutione manus legere optas, vide in *libr.* 2. *de Morbis Popularib. ſection.* 2. de manu dextra, & crure ſiniſtro, ſiderationis modo reſolutis. Verum de luxatione articulorum manus lege in *libr. de Articul. numer.* 23. & de manu tota luxata. Et in *libr. de Fractur. numer.* 3. legitur manus ſupinæ extenſæ deligatio incommoda. Et in eodem *libr. numer.* 4. manus fractæ recta extenſio, & deligatio. Et in *libr. de Fractur. numer.* 1. Manum fractam tractare non eſt multi negotii. Et *numer.* 7. quo modo manum fractam in faſcia geſtare conveniat, docet. Et in *libr. de Articul. numer.* 23. legitur manus ex nativitate brevior facta. Et in *lib.* 5. *de Morb. Pop. n.* 16. manus ſuppurata uſque ad cubitum. Sed in *libr. de Superfœt. numer.* 10. ait: Manuum, aut aliarum partium doloris, in utero conceptio, ſolutio eſt.

MARE.

Mare ſpiritus haud exors eſt. Non enim vivere natantia animalia poſſent, ſi non ſpiritu participarent. Hæc in *lib. de Flatib. numer.* 5. At in *libr. de Humid. Uſu numer.* 7. de viribus aquæ maris hæc ſcribuntur: Mare pruriginoſis, & qui ab acribus humoribus vellicantur, prodeſt, ut & lavent, & foveant ex calido. Qui vero non adſueti ſunt, aliquantum læduntur. Verum ad ulcera, & ambuſta, ac deſquamata, & quæcunque talia, contrarium eſt. Aptum eſt autem puris: bonum eſt ad attenuandum, & ad piſcatorum ulcera; hæc enim neque ſuppurantur, ſi non vellices; & ad ulcera cuniculoſa, & depaſcentia proſerpendo ſedat, ac ſiſtit, velut ſal, ſalſugo, nitrum. Omnia autem hæc, ſi quis parum utatur, irritant; ſi excellenter, bona ſunt. Melius eſt autem calidum ad plurima. Et in *libr. Præcept. num.* 13. Maritimus locus ad ſanitatem optimus.

MASCULUS.

Maſculorum generationem indicant in viris hæc. Scribitur in *libr.* 6. *de Morb. Popular. ſect.* 4. Hircire incipiens, uter teſtis extra apparuerit, ſi quidem dexter, maſculum; ſi vero ſiniſter, fœmellam portendit. Et in *lib. de Genitura numer.* 7. Si ab utriſque, ſcilicet maſculo, & fœmina, ſemen fortius prodierit, maſculus erit partus; ſi vero debile, fœmina naſcetur. Et in *libr. de Superfœtation. num.* 18. Vir, ubi marem generare voluerit, menſibus deſinentibus, aut defectis, miſceatur, & quam penitiſſime intrudat, donec deſeviat; ubi vero fœmellam generare volet, cum plurimi menſes prodierint mulieri, & dum adhuc eunt, coeat, ac dextrum teſtem obliget, quantum id tolerare poterit. Sed ſi marem generare expetat, ſiniſter teſtis obligandus erit. Poſt conceptionem vero, legitur in *libr. de Septim. Partu numer.* 8. maſculini fœtus partes omnes poſt quadrageſimum diem completum conſpicuæ fiunt; fœmellarum non item. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. ſect.* 6. Maſculi dextris inhærent, & id eſt ſignum fœtus maſculini. Id quod etiam confirmat in *lib.* 5. *Aphoriſm.* 48. Fœtus mares in dextris partibus, fœminæ in ſiniſtris magis. Et in eodem *libr.* 5. *Aphor.* 42. Mulier prægnas, ſi marem gerit, bene colorata eſt; ſi vero fœminam, male colorata. Propterea quod maſculi augeſcunt magis ab igne, a ſiccis videlicet, & calidis cibis, & reliqua diæta; ut legitur in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 19. Et in eodem *libr. numer.* 28. Idcirco maſculi cujuſcunque tandem ætatis, fœmellis in ſuo genere ſunt calidiores. Atque hanc ob rem legitur in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 97. Mas trimeſtris, fœmina quadrimeſtris motum in utero habet. Sed hæc ſatis; at ſi ampliora cupis, lege *Conceptio*, *Fœtus*, & *Fœmella*.

MATERIA. Lege HUMOR.

MAXILLA.

In *libr. de Carnib. numer.* 13. hæc de maxillis leguntur: Solæ ex oſſibus maxillæ ipſæ in ſe ipſis venas habent; & ob id alimentum amplius in ipſas, quam in alia oſſa, trahitur: & quia uberius alimentum, & denſiorem influxum habent, augmentum ipſæ a ſe ipſis tale pariunt, quales ſane ipſæ exiſtunt; atque hoc, donec homo integer augeſcat, hoc eſt, uſque ad decimum quartum annum; & in hoc tempore tum maximi ex dentibus, tum alii omnes naſcuntur, poſtquam exciderint hi, qui ab alimento in utero nati ſunt. Verum maxilla altera eſt ſuperior, altera inferior. Superior motus eſt expers, ut legitur in *libr. de Articul. numer.* 25. nec valde luxatur, ut ibidem legitur. Afficiuntur & maxillæ, quemadmodum & aliæ partes corporis humani. Dolore afficiuntur, de quo ſic ſcribitur in *libr. de Coac. Prænot. num.* 2. Dolores circa maxillas vehementes, pericu-

riculum est, ne ad offis eductionem deveniant. Patiuntur colligationem, quæ cum sit, perniciosa est, ut scriptum est in eodem loco infra. Solvuntur etiam maxillæ; etenim in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 3. Si in distentionibus ante, & retro fientibus, & in tergum solum contingentibus, maxillæ solvantur, lethale. Et ibidem *numer.* 6. Maxillas intendit alvus turbulenta, parvis, frequentibus ad egerendum progressibus. Circa maxillas abscessus fiunt: & quo modo, legitur in *lib.* 4. *Aphorism.* 31. Lassitudinem habentibus in febribus, ad articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt. Luxantur etiam maxillæ, ut habetur in *libr. de Articul. numer.* 24. Et luxationis cognitionem docet *numer.* 26. Atque ibidem *numer.* 27. maxillæ utriusque luxatæ curationem dat. Nam maxillam non repositam, vitæ periculum sequitur, ut scriptum est eodem *num.* 27. ejusdem *libr.* Maxillæ præterea fractionem patiuntur, ut in *libr. de Artic. num.* 27. legitur. Sed *num.* 29. ait, maxillam confractam viginti diebus corroborari. Et eodem *num.* 29. inquit: Maxillæ fractæ deligatio offa ad fracturam magis vergentia inclinat, quam ad naturam ducit. Et *num.* 28. legitur de maxillæ osse paullatim diffracto. Maxillæ marcor ex dentis dolore contingit; ut recitat Hippocrates in *libr.* 5. *de Morb. Popular. num.* 35. Et ibi quoque *numer.* 26. affirmat, maxillas ex dentis dolore in tumorem elevatas.

MAXIME.

Maxime significat utplurimum; propterea quod scriptum est in *lib.* 5. *Aphor.* 9. Tabes fiunt maxime ætatibus a decimo octavo usque ad trigesimum quintum. Aliquando significat raro, siquidem inquit Hippocrates in eodem *lib. Aphor.* 65. Quibus tumores in ulceribus apparent, non convelluntur maxime, hoc est, nisi raro. Aliquando significat naturaliter; etenim in *lib.* 6. *Aph.* 32. legitur: Balbi alvi profluvio maxime capiuntur.

MAZA.

Scribitur in *lib.* 2. *de Diæta numer.* 8. Maza, aqua, & vino dulci emollita, ac prius subacta, nutrit quidem minus, per alvum autem secedit, & flatum magis inducit. Et ibidem: Maza sicca, vino dulci emollita, ac trita, siccat quidem non similiter, propterea quod vehementer est adstricta, alimentum vero plurimum corpori exhibet. Et ibidem: Maza prius subacta, resperfa, vino dulci non emollita, levem facit, & per alvum secedit, ac frigefacit. Et in *lib. de Affection. numer.* 45. Maza prius subacta, fortior est, quam non subacta. Et in *libr. de Diæta numer.* 8. Maza omnis generis sic utimur. Farinæ ex toto collatæ alimentum quidem minus habent, verum magis per alvum secedunt. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. num.* 18. exponit mazæ, præter consuetudinem ingestæ, incommoda. Et in eodem *libr.* 2. *de Diæt.* supracitato *numer.* 8. Si mazam statim, ut subacta est, exhibere velis, resiccatoria est.

MEDICA ARS, ac MEDICAMENTUM, & MEDICUS.

Medicina, ut legitur in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 14. id, quod molestat, tollit, & id, a quo homo ægrotat, auferens, sanum facit. Natura eadem sua sponte novit: is est medici finis. At in *libr. de Arte numer.* 4. inquit: De medicina, utpote de qua hic institutus est sermo, claram demonstrationem faciam, & primum sane definiam, quod sentio, medicinam esse morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum, qui a morbis victi sunt, curationem non aggredi, cum id in confesso sit, quod medicina tales sanare non possit. Quapropter, ut inquit Hippocrates in *lib. de Lege n.* 1. Medicina est omnium artium præclarissima; verum ob ignorantiam eorum, qui eam exercent, & ob vulgi ruditatem, qui tales pro medicis judicat, & habet, jam eo res devenit, ut omnium artium longe vilissima censeatur. Multi vero medici inveniuntur; sed, quia est omnium difficillima, idcirco pauci peritissimi evadunt. Proditum enim est in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 50. Medicinam cito discere, est impossibile, propterea quod impossibile est, statam, ac certam doctrinam in ipsa fieri. Quandoque enim per contraria curat, quandoque per similia: deinde omnes homines, cum varias habeant temperaturas, varias quoque expetunt curationes, quanquam unus & idem est morbus: & si diversæ sint curationes, diversa quoque erunt instrumenta, cum quibus curare necesse est. At quia omnis curatio in tempore fit, sub quo occasio comprehenditur, & illa præceps est, idcirco jure omnium artium difficillima censenda est ars medica. Cum igitur medicina sanum faciat hominem ægrotantem, auferens id, quod molestat, nec eos curans ægros, qui a morbis victi sunt, necessaria sunt ad hanc artem, is, qui sanitatem inducat, is, qui sanandus est, species morbi, qui in sanitatem vertatur, instrumenta, cum quibus æger est curandus, tempus, in quo curatio sit adhibenda. Medicus igitur, qui artem habet medicam; ac possidet, curabit corpora humana, atque ea ægrotantis, & ægrotationis naturam, ac speciem cognoscet, & instrumenta ad opus perficiendum opportuna, ac tandem tempus, in quo curatio sit facienda. De ægrotatione, sive morbo, suis dicetur locis. Sed de medico hic agemus. Inquit Hippocrates in *lib. de Lege n.* 2. Quisquis medicinæ scientiam sibi vere comparare volet, eum his ducibus voti sui compotem fieri oportet; natura scilicet, doctrina, moribus generosis, loco studiis apto, institutione a puero, industria, & tempore. Hæc ei, qui artem medicam exercere volet, sunt necessaria; & de his lege ibidem. Curet medicus corpora, ut dictum est, huma-

humana. Ad eorum curationem novisse oportet temperaturas; nam legitur in *libr. de Locis in Homine num.* 1. Corpus, quod siccius est, morbos magis recipere, ac magis dolere a natura solet; humidum vero, minus. Deinde cognoscere oportet corporis partes; propterea quod scriptum est in eodem *libr. numer.* 2. Corporis singulæ partes, altera alteri, ubi hinc atque illinc processerit, morbum statim facit, venter capiti, caput carnibus, ac ventri, & reliquæ omnes juxta eandem rationem. Modum vero docet, & subdit: Cum venter egestionem moderatam non fecerit, & in ipsum cibus ingeratur, humiditate ciborum ingestorum corpus irrigat: ipsa autem humiditas a ventre obstructa, acervatim ad caput viam facit; & ubi ad caput pervenerit, a vasis in capite non recepta, fluit quocunque contigerit, & circum circa caput, & in cerebrum per os tenue, & partim quidem os ipsum subit, partim vero circum cerebrum per os tenue: & si quidem in ventrem rursus pervenerit, ventri morbum inducit; si vero ad aliam aliquam partem incubuerit, illi ipsi morbum facit: ita etiam reliquæ partes altera alteri morbum inducit. Mens præterea, ut præceptum est in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 7. mores, & corporis vires sunt considerandæ; sed & habitus, sexus, ætates, cognationes, victus ratio, consuetudines, fortunæ, studia, actiones, & hujusmodi sunt perpendendæ. Præterea aer, aqua, & loca, quæ homo colit, inspicienda sunt, de quibus omnibus diffuse scripsit Hippocrates: Cognito homine, cognoscat oportet medicus morbum, a quo detinetur, & species illius morbi quot, & quæ sint; de quibus suo loco orationem habebimus. Postea sit rerum peritus, quæ ad morbum tollendum sint necessariæ. Atque hæ tres existunt, diæta, medicamenta, & instrumenta chirurgica. De diæta copiose actum est in *libro de Veteri Medicin.* atque in pluribus aliis. Medicamenta vero tot specie existunt, quot sunt curationi necessaria; nam opus medicamenti est, ut tollat id, quod molestat. Molestat autem corpus aliqua simplex qualitas, aut humor: si qualitas, & ea sit prima, medicamenta adhibeantur, quorum qualitates primæ sint ad id, quod affligit, expellendum idoneæ: nec secundæ, nec aliæ sunt omittendæ a peritissimo medico, utpote quæ a primis ortum trahant. Si vero ægritudo a secundis oriatur qualitatibus, medicamenta ea sint, quorum virtutes secundæ illam curent; inquit enim Hippocrates in *libr. de Veter. Medicina numer.* 1. Quicunque de medicina dicere, aut scribere aggressi, hæc sibi ipsis supposuerunt, calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum, aut aliud quodcunque voluerint principium, causamque tum morborum, tum mortis hominibus omnibus horum unum, aut duo proponentes; hi in multis quidem, quæ dicunt, manifesto erraffe deprehenduntur. Et *num.* 30. ejusdem *libr.* Ego hoc maximum signum esse puto, quod non propter calidum simpliciter homines febricitent, neque hoc sit simpliciter afflictionis causa; sed est & amarum ac calidum idem, & calidum ac acidum, & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum: hæc itaque sunt, quæ ledunt. Simul adest autem & calidum robore participans, nimirum ducens, & exacerbans, & augens simul cum illis; verum nullam potentiam, majorem, quam convenit videlicet, habens. Hæc Hippocrates, ex quibus notum fit, si morbi non ex primis tantum qualitatibus conflentur, nec medicamenta ab iisdem trahi, verum si in secundis qualitatibus peccet morbus, veluti si nimium sit mollis, vel durus, medicamenta sint emollientia, vel indurantia; si autem morbus sit ab obstructionibus, a flatibus, medicamenta sint aperientia, atque flatus expellentia. Et propterea legitur in *libr.* 6. *de Morbis Popular. sect.* 2. cum quibus medicamentis, atque instrumentis medendum sit, & quo modo, cum ait Hippocrates: Dilatare, constringere, alia quidem, alia vero non; humores alios quidem expellere, alios vero siccare, alios autem indere, & alia quidem parte, alia vero non. Attenuare, crassefacere corpus, cutim, carnes, & alia: & aliqua quidem, aliqua vero non. Levigare, exasperare, indurare, mollire, alia quidem, alia non. Excitare, torpefacere, & quæcunque alia hujuscemodi. Deinde modum subdit, & inquit: Derivare, subsidentia statim revellere, renitentibus concedere; alium humorem non prodeuntem ducere, prodeuntem vero simul effundere; operari simile, velut dolor dolorem sedat; dissimilia, si vergant sursum elevata, inferne solvere, & contraria per eadem; veluti est capitis purgatio, venæ sectio, quando non temere detrahitur. Et in *libr. de Humorib. numer.* 1. Impetus, & ferocitas humorum, ubi non reciprocatio humorum est, velut florum, ducendus est, qua repit per convenientes, ac commodas regiones, exceptis his, quorum maturitas tempore contingit; maturitates extra vel intro repunt, aut alio, quo oportet. Et subdit: Quibus quantum deficit, aut non, medela, declinatio, derivatio, in caput, in obliqua, qua maxime repit, aut revulsio in supernis deorsum, in infernis sursum; aut siccare, aut aliquibus inferna, aut aliquibus superna, aut eluitur, aut quibusdam mitigabitur: humores effusi ne intro revellantur, sed secretiones siccentur. Turbatio, infusio per sedem, pelluvium, quibus abscedit ad sedem, unde exsolvitur aut medicamentum, aut ulcus, aut humor aliquis compactus, aut eruptio pustulosa, aut flatus, aut cibus, aut animalculum, aut æstus, aut alia quædam affectio. Sed de his, si plura desideres, lege in *libr. de Humor.* In *libr.* autem 1. *de Morbis numer.* 1. docet Hippocrates ea, quæ oportet in sanatione animadvertere; & hæc ibi vide.

MEDUL-

MEDULLA.

Fluxio quandoque fit e capite in medullam ſpinalem, ut ſcriptum eſt in *libr. de Locis in Homine numer.* 18. & idcirco tabes occulta, ac inconſpicua oboritur. Sed non omni ætati id contingit; ſed, ut legitur in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. medullæ ſpinalis defluxus poſt annum quadrageſimum, niſi prius exiſtat, non fit. Signa vero fluxionis in ſpinam ſunt, ut habetur in eodem *libr. de Locis in Homin. numer.* 29. hæc: Lumbi dolent, & anteriores capitis partes vacuæ videntur ipſi eſſe. Et ſubdit *numer.* 35. Qui hac affectus eſt, ei caput eſt purgandum debili medicamento, donec fluxus avertatur: medicamentum potandum præbe elaterium deorſum purgans, & inferne alvum lacte infuſo elue; de cætero fomentis utere. Sed lege *Spinalis Medulla.*

MELANCHOLIA.

De melancholia cum in *Capite* de *Atra Bile* abunde differuerimus, pauca hoc loco dicemus; atque ea fortaſſe, quæ ibi recitavimus. Attamen ſcribit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphoriſm.* 22. Melancholiæ autumno fiunt. Et in eodem *libr. Aphor.* 20. Melancholici morbi vere fiunt. Propterea quod, ut explicat Galenus, cum tunc temporis omnes moveantur humores, neceſſario movetur & atra bilis; qua commota, morbi excitantur melancholici. Sed anni tempus, quod vere correſpondeat huic humori, eſt autumnus. At vero, cum melancholicos evacuare voles, te docet Hippocrates in *libr.* 4. *Aphor.* 9. cum ait: Melancholicos infra vehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

MEL.

Mel calidum eſt, & ſiccum, ſi meracum ſit; cum aqua autem humectat, & alvum movet bilioſis, pituitoſis vero ſiſtit, ut in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 23. legitur. Et in *libr. de Intern. Affection. num.* 45. Mel coctum æſtuoſum eſt, & ventri adhæret; poſtea, cum coctum fuerit, in ventre efferveſcit, venter ardet, & dirumpi videtur. Et in *libr. de Affect. num.* 50. Mel cum aliis comeſtum nutrit, ac bonum calorem exhibet. At in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. numer.* 27. Mel ſimplum duplo vino meraco fortius.

MEMBRANA.

Scribitur in *libr. de Carnibus numer.* 2. Venæ frigiditatis multum habebant, atque ejus frigidi quantum circumcirca glutinoſiſſimum erat, a calido exaſſatum, membrana evaſit; frigidum vero quod erat, a calido ſuperatum, diſſolutum eſt, & ob id liquidum factum. Et quoniam plures ſunt membranæ in corpore humano; ſi membrana circa cerebrum ob vulnus læſa fuerit, quo pacto ſit curanda, lege in *libr. de Capitis Vulneribus numer.* 23. Eſt quoque membrana oſculo uteri præpoſita, de qua, ut cognitionem habeas, vide in *libr.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 36.

MEMBRUM.

Membrorum articulatio fit fœmellæ in quadraginta & duobus diebus, ut longiſſime, maſculo vero in triginta diebus; ut plurimum enim hoc tempore, aut paullo breviore, aut paullo longiore, articulatio ipſis contingit; nam & purgatio fit a partu utplurimum, in fœmellis, diebus quadraginta & duobus (atque hæc tardiſſima eſt, & perfecta; vacaverit autem periculo, etiamſi in viginti quinque diebus purgetur) in maſculo vero purgatio fit diebus triginta, atque hæc tardiſſima eſt, & perfecta. Sic ſcriptum eſt in *libr. de Natur. Pueri numer.* 10. Primum membrorum autem opus eſt moveri; moventur autem ab aere, hoc eſt, a ſpiritu; ut legitur in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 8. Et quemadmodum labor carnoſitati membrorum prodeſt, quia exſiccat, ut legitur in *libr. de Articul. num.* 61. ſic auſtri, quia humectant, membris tarditatem, & languorem conciliant, quemadmodum recitat Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 5.

MENS.

Mens, ſive ægrotet, ſive ſana ſit, plurimas nobis dat prænotiones, & ab aliis ſigna habemus futuram ejus ægritudinem, vel ſanitatem indicantia. Etenim legitur in *libr.* 2. *Aphoriſm.* 6. Quicunque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non ſentiunt, his mens ægrotat. Et in eodem *libr. Aph.* 33. In quovis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad illa, quæ offeruntur, bonum; contra vero ſe habere, malum. Sed inter reliqua, quæ mentem turbant, calidum eſt, hoc eſt, aqua calida; inquit enim Hippocrates in *lib.* 5. *Aph.* 16. Calidum, ubi quis ſæpius eo utatur, affert carnium effœminationem, nervorum incontinentiam, mentis torporem. Et in *libr.* 7. *Aphoriſm.* 5. A furore difficultas inteſtinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio, bonum. Et in *libr.* 1. *Prorrhet. Commentar.* 1. *partic.* 15. Mente aberrantes, acute ſuperfebrientes cum ſudore, phrenitici fiunt. Et *part.* 14. Mente ob melancholiam aberrantibus, tremores ſupervenientes, maligni. Et *partic.* 18. Si in ardente febre aurium ſonitus cum caligine fuerit, & provenerit in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant. At in *lib. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Surarum dolores cum febre maligni ſunt, mentemque emovent, tum alias, tum ſi urinæ ſubſidentia in medio innatet. Et ibidem: Præter conſuetudinem quid facere, velut eſt, proponere ſibi aliquid, & expectare aliquid prius non conſuetum, aut contrarium, malum eſt, & mentis emotioni proximum. Et ibidem: In febribus, mentis emotiones taciturnæ in eo, qui voce privatus non eſt, pernicioſæ ſunt. Et ibidem: Mentis emotiones, tremulæ, palpatoriæ, phreniticæ ſunt: & dolores circa ſuram mentem emovent. Et: Qui in principio tenues, cum capitis pulſu, & urina tenui, ad judicationem acerban-

bantur, his, nihil miri est, si & mentis emotio, insuperque vigiliæ accedant. Et: Turbulentæ cum ferocia excitationes, mentem emoventes, malæ sunt, itemque convulsoriæ. Et: Mentis emotiones modice feroces, ferinæ sunt, sed & convulsiones significant. Et ibidem: Affectiones statim turbulentæ, vigilias inducentes, sanguinem de naribus stillantes, sexta die allevantes per noctem, verum postridie rursus affligentes, exsudantes, in somnum delatæ, mentem emoventes, large sanguinem fundunt, & morbos solvunt: aquosa urina talia significat. Qui cum relatis, ab atra bile mente moti, tremuli fiunt, maligne habent. Et: Mentis perculsiones, voces clangorosæ, linguæ convulsiones tremulæ, & voces tremulæ fientes, mentem alienant: durities in his perniciosa est. Et: In febribus ardentibus si aurium sonitus accedant, cum visus hebetudine, & gravitate secundum nares, melancholico modo ab atra bile mente moventur, sanguine ipsis non erumpente. Et ibidem supra: Quibus ab atra bile mente motis tremores fiunt, malum est. Et: Qui ab atra bile mente moti, tremuli fiunt, ac salivam fundunt, num sane phrenitici sunt? Et: Mente moti, acute insuper febrientes, phrenitici fiunt. Et: Qui varie ægrotant, & frequenter soporosi mente moventur, his nigrum vomitum expectandum esse, dicito. Et: Mentis emotiones modice feroces, & ferinum, & convulsionem significant. Et *numer.* 2. Qui caput dolent stupore correpti, delirantes, alvo suppressa, oculo ferociente, florulenti, hi in posteriorem partem convelluntur. Capitis succussiones, oculi rubicundi, mentem manifeste emoventes, perniciosæ sunt: non commoriuntur hæc, sed circa aurem tumorem faciunt. Et: Caput dolentes, siticulosi aliquatenus, vigilantes, obscuri cognitu, impotentes, ex alvo liquida delassati, num mente moventur? Et: Morbi, derepente mentem percellentes cum anxietudine, sanguinem profundunt. Et: Sonitus aurium cum visus hebetudine, & narium gravedine, mentem emovent, & sanguinem profundunt. Et: Accedente ægritudine, surditas, & urina subrubicunda subsidentiam non habens, sed id, quod in medio innatat, mentem emovet. Et: Num lingua tremula mentem non firmam significat? Et ibidem: Modice feroces mentis emotiones, malæ, & ferinæ sunt. Et: Vocis interceptiones in febre, convulsorio modo fientes, & ad mentis emotionem cum silentio deveniunt, perniciosum. Et ibidem: Mentis emotiones cum vocis interceptione, perniciosæ sunt. Et: Dolores parvi in acutis juxta fauces graciles, in gracili ubi hiarit non facile os contrahente, mentem emovent. Et ibidem: Juxta ventrem in febre palpitationes, mentis emotiones inducunt. Et: Dolores circa umbilicum palpitatorii, habent quidem & aliquid mentis emotorium, verum circa judicationem pituita his acervatim copiosa cum dolore penetrat. Et *num.* 3. Affectiones, ex lumbis ad collum, & caput transeuntes, levis siderationis modo resolventes, convulsoriæ, mentis emotoriæ sunt. Et: Ex lumborum dolore recursiones ad os ventriculi febriculosæ, horrorem inducentes; sic affecti, revomentes tenuia aquosa, mente moti, voce destituti, nigrorum vomitu facto, moriuntur. Et in *libr.* 1. *Prorrhet. Comment.* 1. *partic.* 34. Ex rigore desidiæ non valde apud se existunt. Et in *libr.* 1. *de Coac. Prænot. numer.* 3. Mentis emotiones taciturnæ, non quiescentes, oculis circumspicientes, spiritum extra efferentes, perniciosæ sunt; faciunt autem & leves siderationes diuturnas: sed & ita affecti ad insaniam deveniunt; qui vero in ventris perturbatione ita exacerbantur, his nigra circa judicationem prodeunt. Et ibidem *numer.* 2. Mentis emotorius est pulsus in præcordio cum tumultu. Et: Mentem movet spiritus, velut his, qui strangulantur præ manibus expositus cum vocis interceptione. Et *numer.* 3. Mentem ad nugas garriendas emovent sputa in tabescentibus suppressa. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 12. Mente moventur, si lateris dolor ex sputis biliosis citra rationem evanuerit. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popularib. section.* 6. A mentis emotione liberat sanguinis ex sinistra nare eruptio, & urina multam subsidentiam habens. Et ibidem: Sputa rotunda mentem emovent. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popular. numer.* 32. legitur: Mente mota ex capitis dolore. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 4. Mente motos morbo regio corripi, malum. Et in *libr.* 1. *Prorrhet. Comment.* 2. *part.* 19. Si in febribus aphoniæ convulsivo modo in motionem mentis cum silentio transeant, perniciosum. Verum lege *Desipientia*, *Delirium*, *Insania*, & *Phrenitis*.

MENSES.

Legitur in *libr. de Septimestri Partu num.* 7. Mensis septimus fœtus perfectionis principium constituit. Et ibidem *numer.* 4. Mensis octavus mancum, aut cœcum gerentibus difficilior: ejusmodi autem fœtus plerunque non sunt superstites; cæteri non item. Et in *lib. de Octimestri Partu numer.* 6. Mensis undecimus partui contingit, cum ultra plenilunium mulier concipit.

MENSES, sive MENSTRUÆ PURGATIONES.

Diximus in *Capite de Conceptione*, ac de *Fœtu*, sanguinem, qui singulis defluit mensibus mulieribus, cum conceperunt, perduci in uterum veluti materiam, ex qua fœtus fiat, & alimentum, ex quo nutriatur, atque augeatur. Cum vero mulier non concipit, natura veluti superfluum quiddam singulis expellit mensibus moderate. Moderati autem sunt menses, ut legitur in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 15. prodeuntes in omni muliere, si sana sit, ut duarum heminarum Atticarum mensura secedant, aut paullo plures, vel pauciores, atque hoc ad duos aut tres dies: longius autem tempus, aut bre-

brevius, morbosum & sterile est. Conjectare porro oportet, mulieris corpus inspiciendo, & interrogare, collatione ad priora facta, an semper morbosa vivat, an non. Si enim pauciores, aut plures dies, quam solent, prodeant, aut ipsi pauciores, aut plures fuerint, morbosi sunt, nisi natura ipsa morbosa & sterilis fuerit; si vero hoc fuerit, & ad salubriorem statum transmutatur, melius est. Procedit autem sanguis velut a victima, & cito congelatur, si sana fuerit mulier. Quibus vero in natura est, ut plures, quam quatuor dies purgentur, & menses valde multi prodeunt, hæ tenues fiunt, & fœtus ipsarum tenues, & marcescunt; quibus autem purgatio infra tres dies fit, aut pauci menses secedunt, hæ crassæ sunt, & bene coloratæ, virilesque, ac partus immemores, & neque concipiunt. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 33. Ex mulieribus, quæ magis, aut minus in utero concipere solent, interrogare oportet de menstruis purgationibus, an omnibus mensibus compareant, & an copia satis magna, & an boni coloris sint, & æquales in singulis temporibus, & in iisdem mensium diebus; sic enim has fieri, optimum est. Et subdit: Quæcunque igitur mulieres in utero concipere non possunt, verum pallidæ apparent, neque febre, neque visceribus in causa existentibus, hæ capite se dolere dicent, & menses sibi male, ac meracos prodire. Ex verbis igitur enarratis, hæc menstruis purgationibus insint, ut omnibus compareant mensibus, & copia, qua descripta est, & boni coloris sint, & æquales in singulis temporibus. Quod si non omnibus mensibus, si in maxima copia, vel admodum pauca, si mali coloris sint, veluti albi, biliosi, pituitosi, & hujusmodi, præterea non æquales in singulis temporibus, nec in iisdem mensium diebus, male se habebit mulier, & plurimum non concipiet. Propterea legitur in *libr. de Natur. Pueri numer.* 6. Menses retenti uterum non gestantibus dolorem inducunt, & cur. Et in *libr. de Virg. Morbis numer.* 2. Cum sanguis non exierit, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum, unde cor fatuum fit, ac delirium apprehendit. Sed in *libr. de Genitur. numer.* 4. atque in eodem *libr. de Virg. Morbis*: Menses virginibus juvenculis propter venas tenues, ac repletas non procedunt. Et in *libr. de Nat. Pueri num.* 5. In prægnantibus, si puer sanus sit, & permanere debeat, non prodeunt. Verum, ut in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. numer.* 11. quandoque evenit, ut menses retenti, mulieres nonnunquam se prægnantes existimantes, fallant. Attamen quandoque comparent prægnantibus, ut legitur in *libr. de Steril. numer.* 27. Sed menses in quibus omnino suppressi sint, lege in eodem *libr. de Steril. numer.* 4. In *libr.* autem *de Superfœt. numer.* 27. ait: Menses in motis uteris, aut alioqui non recte habentibus, aut non apparent, aut certe pauciores. Quapropter legitur in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Menses non supprimi commodum est: ex talibus comitiales morbi fiunt, ut arbitror, quibusdam vero ventris subductiones diuturnæ, quibusdam hæmorrhoides. Quo modo autem ex mensibus suppressis morbi generentur, & qua ratione menses supprimantur, & quibus id frequenter accidat, lege in *libr. de Genit. num.* 7. Signa mensium occultorum scribuntur in *libr.* 5. *Aphor.* 39. & verba sunt: Menses mulieri defecerunt, si lac habens, neque prægnans est, neque peperit. Et in *libr. de Nat. Mulier. numer.* 18. Cum menses occultati fuerint, dolor imum ventrem tenet, & onus incumbere ipsi videtur, & lumbos dolet, ac laterum mollitudinem. Et in *lib.* 1. *de Morb. Mul. num.* 3. Postquam mulieri, quæ non peperit, occultati fuerint menses, & viam foras reperiri non poterint, morbus fit: hoc autem contingit, si uterorum os conclusum fuerit, aut distortum, aut aliqua pudendi pars contracta. Et subdit signa *numer.* 4. Suffocatio alias, atque alias in ipsam irruet, & febris, horror, ac lumborum dolor: & reliqua ibi lege. Ut autem menses prodeant, omnia tentanda sunt. Sed dum retenti sunt, si sanguis ex naribus fluat, bonum est, ut recitat Hippocrates in *libr.* 5. *Aphor.* 33. Menses porro educit suffitus aromatum, ut in *libr.* 5. *Aphorism.* 28. Sed in *libr. de Superfœt. numer.* 17. modum habemus mensium provocandorum, & quo pacto suffitus parentur. Et in eodem *libr. numer.* 24. quo modo virgini menses evocandi sint. Et in *libris de Morbis Mulierum* infinita fere reperies ad hanc rem facientia: & idcirco eos lege.

Verum hæc leguntur in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 14. Si plurimi fluant menses, ac immodici, ac crassiores, nimirum corpore natura fluvido existente, & osculo uterorum prope pudendum sito, & ad hæc multo cum viro coitu utatur, & convivetur; semel aliquando multi descendentes, & cumulate prodeuntes, os uterorum impetu suo magis dilatant: & si ad hæc non incidat vasorum evacuatio, sed rursus multus accesserit calor, & os amplum faciunt, & corpus; utpote dum convivante, & voluptatem, ac consuetudinem viri confectante muliere, facili fluxu ad uteros etiam calor defertur, & decolor erit, quamdiu sic habuerit; & si postea morbus aliquis, aut affectio inciderit, aut corpus affligatur, & uteri similiter juxta solitum morem ampli sunt, & corpus facili fluxu in ipsos præditum est: & post hæc febris habet, & cibum aversatur, & anxia est, & tenuis, ac debilis, & lumbos ex mensibus dolebit; & progressu temporis, si non curata fuerit, omnia ipsam magis affligent in intermedio tempore, & periculum ipsi imminet, ne sterilis fiat, aut a tempore, & morbo vexata, si alius morbus coincidat, ex hoc moriatur: prodeunt autem menses crassiores, & plurimi in intermediis diebus; incipientes autem, & desinentes, pauciores, & tenuiores.

Nunc ad mensium colores accedamus. Legitur in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 1. mulie-

mulierum fluxus albus, fulvus, & ruber quibus magis, & unde fiant, & ejus signa. Et *num.* 4. quæ circa fluxuum curationem consideranda, quo ad mulieres superalbidæ, nigræ, vini colorem referentes. Et *num.* 6. fluxus ruber qualiter fluat, & ejus signa, quas, & quando potissimum invadat, & de ejus curatione. Et in eodem *libr. numer.* 8. fluxus fulvus, & ejus curatio legitur. Et *numer.* 9. scribitur fluxus albus, ejus signa, & curatio. Et *numer.* 10. fluxus albi alterius signa, & curatio. Et *numer.* 11. alius fluxus, & ejus curatio. Et *numer.* 12. alius fluxus, velut ex ovo crudo luteum subalbidum, & ejus curatio. Et *numer.* 13. alius fluxus, & ejus causa. Et *numer.* 14. purgatio velut a carnibus assatis, & ejus causa, & curatio. Atque *numer.* 15. scribitur saniosi fluxus curatio diuturna, & ejus causa. Et *numer.* 75. leguntur ad fluxum rubrum subdititia. Et *num.* 76. scribitur fluxus sanguinolentus, aut albus. Sed in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 11. scribuntur hæc: Menses putrefacti, & purulenti in pudendum prodeuntes. Et *num.* 12. menses pituitosi. Et *numer.* 18. ejusdem *libr.* de mensium biliosorum cognitione, & signis. Et *num.* 21. mensium pituitosorum cognitio, & causa. Et *numer.* 23. purgationis biliosæ, aut pituitosæ qualitas unde petenda, enarratur. Et *numer.* 25. menses pituitosi a quibus prodeant. Et in eodem *libr. numer.* 38. menses biliosi, & pituitosi quo modo cognoscendi sint. Et ibidem *num.* 87. menses velut aqua a carnibus. Et in *lib.* 1. *numer.* 6. mensium ad pulmonem progressorum, ac receptorum signa eadem, quæ in tabe: & mensium suppuratorum causæ, & signa. Et *num.* 7. menses supra inguen erumpentes. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mul. num.* 59. Menses arenosi, & aquosi, & non valde cruenti, aquæ intercutis in uteris signa. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 36. Menses decolores, & non eodem tempore semper fientes, purgatione opus esse, significant. Et in *lib. de Natur. Mul. num.* 107. scribitur purgatorium, menses pallidos, ac subcruentos detrahens. Et in *libr. de Morb. Mul. numer.* 7. Menses supra inguen erumpentes, aut mulierem interimunt, aut sterilem reddunt. Et ibidem *numer.* 12. legitur, menses pituitosi a quibus prodeant. Et *num.* 11. menses suppurati quinto, aut sexto mense supra inguen erumpentes. Et in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 3. Menses erumpunt horrorem habentibus, lassitudine affectis, capite gravatis. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mul. num.* 19. quibus menses plures, aut pauciores fiant. Et in *lib.* 5. *Aphor.* 50. Mulieri, si menses cohibere velis, cucurbitam quam maximam ad mammas appone. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 3. Mensium copiam præsignificant torpefactoriæ exsolutiones ex partubus. Et ibidem: Ex mensibus strangulationes suppurationem faciunt. Et ibidem in fine: Mensibus multis comparentibus, caligines solvuntur. Et ibidem: Mensibus albis humidis derepente progressis, quibus, alvo tumefacta, ad pudendum rubor devenit, in longis febribus moriuntur. Et ibidem: Ex mensibus dolores pertinaces circa supernam partem, & intestinum tenue, alvos humectant, aliquantum cibos aversantur. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 57. Mensibus pluribus prodeuntibus morbi fiunt; & non prodeuntibus, ab utero morbi contingunt. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. In mensibus muliebribus, qui aquosi ante partus prodeunt, mali sunt. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. section.* 3. Menstruæ purgationes similes octimestribus, intendentibus ad decimum mensem fientes, malum. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. versus finem: Menstruæ in muliere purgationis fluxus febres solvit. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 6. Mensibus, sanguinem vomenti, erumpentibus, solutio fit.

MERIDIONALIS PLAGA.

Qui plagam inhabitant meridionalem, morbis acutis sunt obnoxii, quemadmodum affirmat Hippocrates in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 6. verum longæ sunt vitæ magis, quam alii homines. Ibidem.

MESOCOLON.

Intestina crassa homo majora, quam canis habet; dependent enim ex mesenterii membrana, quæ mesocolon hac parte vocatur. Mesocolon autem ex nervis de spina sub ventrem. Hæc in *libr. de Ost. Natur. numer.* 6.

METALLA.

Metalla, ferrum, æs, argentum, aurum, sulphur, alumen, bitumen, nitrum, omnia præ caloris violentia nascuntur. Sic legitur in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 13.

MICATIO PER SUMMAS MANUS.

Micatio per summas manus est exercitii species, quæ attenuat, & carnes sursum trahit, ut scriptum est in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 29. Quibus vero melior sit, quam follis, lege in *libr.* 3. *de Diæta num.* 16.

MICTIO.

A mictione hanc accipe prænotionem. Legitur in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 2. Mictio cruenta in dorsi, ac pectoris dolore suppressa, perniciosa est dolorose. Et ibidem. Mictiones crassiorem farinam referentes in his sunt, quibus frigiditates colli, ac dorsi, sed & totius corporis convulsoria apparent. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 83. Mictio, noctu multa fiens, modicam alvi egestionem significat. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popul. section.* 3. Post mictionem concretio pueris magis; num quod calidiores? At prognostica quædam addamus. Legitur in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 2. Mingentes nigra condensata, perniciose habent. Et ibidem *numer.* 3. Mingendi difficultatem inducentes, tuberculum circa vesicam &c. Et in *libr. de Dentition. numer.* 2. Qui non pro ratione mingunt, verum al-

vus frequenter cruda a pueris egessit, morbosi sunt. Et ibidem: Qui plus mingunt, quam egerunt, pro ratione habitiores sunt. At lege *Urina*.

MILIUM.

Proditum est in *libr.* 2. *de Diæta num.* 14. Milii grana, ac paleæ siccant, & ventrem sistunt; & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt: ipsum autem milium coctum alit, non tamen alvo secedit. Et in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 12. In morbis a capite orientibus delingat æger primis diebus milium, & cucurbitam edat, aut betas per triduum. Et *numer.* 19. ejusdem *libr.* Si cerebrum bile infestatur, sorbeat milium tenue, modico melle affuso, & bibat aquam; si vero alvus non subeat, brassicas edat, & succum sorbeat. Et *num.* 22. Si quis ex ebrietate voce privetur, postquam ad se redierit, primis diebus tribus, aut quatuor milium tenue sorbeat, aut ptisanæ succum, & vinum mellis speciem referens bibat. Et *numer.* 36. Si bile infestatur homo, febris eum corripit; ubi vero remiserit, ptisanæ succum, aut milium tenue sorbeat, & vinum album, odoratum, aquosum insuper bibat.

MINTHA.

Mintha calefacit, & urinam ciet, & vomitus sistit; ejus vero semen sæpe comestum, colliquefacit, ut quis diffluat, & arrigere prohibet, & corpus debile facit, ut apparet in *libr.* 2. *de Diæta num.* 14.

MOEROR.

Mœrores, anxietates, tristitiæ, ejulatus, & querelæ ex cerebro contingunt; ut legitur in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 16. Ex mœrore febricula tenuis facta est; ut recitat Hippocrates in *libr.* 3. *de Morb. Popular. section.* 3. *Ægroto* 11.

MOLA.

Molæ conceptus causa hæc est. Cum multi menses modicum, & morbosum semen conceperint, neque fœtus rectus fit, & venter plenus est velut prægnantis; nihil autem in ventre movetur, neque lac in mammis generatur, mammæ autem turgidæ sunt. Hæc itaque ad duos annos, sæpe etiam tres sic se habet: & si quidem una caro fiat, mulier perit; (neque enim fieri potest, ut superstes maneat) si vero plures, erumpit ipsi per pudendum sanguis multus, ac carnosus: & si hoc moderate fiat, servatur; sin minus, a fluxu correpta, perit. Et morbus quidem talis est. Judicare vero oportet ex plenitudinis mole, & quod in ventre non movetur; nam mas trimestris, fœmina vero quadrimestris motum habet. Postquam igitur, tempore hoc prætergresso, non movetur, nimirum hic morbus est. Est autem hoc magnum signum, quod lac in mammis non generatur. Hanc igitur maxime quidem ne curato, aut certe cum prædictione: & primum quidem totum corpus foveto; deinde per sedem clysterem adhibeto, quo sanguis multus erumpat; fortassis enim, quod compactum est, commoveris, id quod fœtus esse putatur, muliere a pharmaco concalefacta. Sed & uteros colluito, quo sanguinem educas; sin minus, subdititiis utatur e bupresti: & dictamnum creticum in vino bibat; sin minus, castoris testem: & retro cucurbitam ipsi ad laterum mollitudinem affigito, & plurimum sanguinem detrahito, atque hoc maxime, conjectura virium ipsius facta. Hæc scribuntur in *libr. de Sterilibus numer.* 20. Verum in *libr.* 2. *de Morbis Mulierum numer.* 62. molæ curationem hoc pacto aggreditur: Si mola ipsa innascitur a crassa genitura intus retenta, thymbram tritam in aceto, & aqua, liquidam bibendam præbeto, aut hyoscyami semen tritum, & cum muri, ac silphii succo, & aceto colluito, aut, si opus fuerit, cum aqua. Optimum vero est, aquam mulsam infundere cum aqua lentium, aut ervi, aut floris violæ. Si vero purgata fuerit a talibus, quæ sunt velut igne ambusta, myrtum coquito, ac perluito, & myrrham, ac netopum cum lana apponito: si ventus in uteris fuerit, ac momorderit, & qua transit calorem facit, & præ ardore intumescit, & dolet, & virum aversatur, & coitum valde ægre fert, & tenditur, ac intumescit pecten, & erigi non potest, nec dirigi. Cum sic inveneris, scito, quod ventus, & genitura in uteris est, & propterea nunc ægrotet. Accipe itaque mel, ceram, lini folia trita, & adipem gallinaceum, & hæc in vino odorato tepefacta per clysterem in uteros infunde: apponat autem lini folia, aut semen lini terito, & in lanam involvito, & ad os uteri apponito; sin minus, efficaciore utere. Irinum, & crocum, & lini folia, & adipem gallinaceum terito, & lacte muliebri diluta, rasura de tenuibus linteolis derasa, excipito, ac illigato, & ad uteri osculum apponito: & si pinguitudo carnosior enascatur; quod consumat, indito, & mediocriter attenuato; quæ enim valde attenuantur, raræ fiunt, & abortiunt.

MOLLITORIA.

Mollitoria uterorum scribuntur in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 86. Alia mollientia aquam purgantia, sanguinem, ac menses ducentia, describuntur in *lib. de Natur. Muliebr. numer.* 29.

MONS.

Ubi montes ab aquilone regionibus adjacent, in his aquilones perturbant, ac morbos faciunt: sic legitur in *libr.* 1. *de Diæt. numer.* 2. At in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 45. Motani propter mutationes temporum magnas, & diversas, majora corpora gignunt; in convallibus autem habitantes, minora.

MO-

MORA.

Moræ calefaciunt, humectant, ac alvo secedunt. Sic scriptum est in *lib.* 2. *de Diæta numer.* 25.

MORBUS.

Morbus quid sit, quot sint ipsius species, e quibus fiat causis, nunc dicamus. Legitur in *libr. de Flatib. numer.* 2. Quicquid molestiam, ac tristitiam homini infert, hoc morbus vocatur. Quod quidem confirmat artis medicæ definitio, quæ scripta est in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 14. atque ea est: Medicina id, quod molestat, tollit, & id, a quo homo ægrotat, auferens, sanum facit: natura eadem sua sponte novit. Partes morbi sunt tres præcipue, principium scilicet, medium, & finis; siquidem omnis passio hæc tria habeat, veluti videre licet in febribus. Morborum species revera est una, sed, ut scriptum est in *lib. de Flatib. numer.* 4. ob locorum, sive partium corporis humani diversitates, plures numerantur species. Morbi enim species est, una dolor capitis, alia inflammatio in hypochondriis, & sic de aliis est dicendum. Verum & species plures sunt juxta causarum multitudinem. Et causæ aliæ sunt internæ, aliæ externæ; dicit enim Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 2. Morbi universi fiunt ex his quidem, quæ in corpore insunt, tum a bile, tum a pituita; ab externis vero, a laboribus, & vulneribus. Sed & a calido, & supercalefaciente, & a frigido, ac superfrigefaciente, & a sicco, & superresiccante, & ab humido, ac superhumectante: & bilis quidem, ac pituita una cum nascentibus gignuntur, & sunt in corpore aut plus, aut minus; morbos autem exhibent partim a cibis, & potibus, partim a calido supercalefaciente, & a frigido superfrigefaciente. Et in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 1. recenset causas morborum intrinsecas, cum inquit: Habet & mulier, & vir quatuor humorum species in corpore, a quibus morbi fiunt, qui non a violentia aliqua fiunt. Sed in *libr. de Affection. numer.* 1. scribit, morborum omnium causas esse bilem, & pituitam; & verba sunt hæc: Morbi omnes hominibus a bile, & a pituita fiunt; bilis autem, & pituita morbos exhibent, cum in corpore nimium aut resiccantur, aut humectantur, aut incalescunt, aut frigefiunt; patiuntur autem hæc pituita, & bilis & a cibis, & a potibus, & a laboribus, & a vulneribus, & olfactu, & auditu, & visu, & coitu, & a calido, & a frigido. Patiuntur autem, cum singula ex relatis aut non in debito tempore corpori exhibentur, aut non consueta, aut plura, & fortiora, aut pauciora, & debiliora. Et in *libr. de Loc. in Hom. num.* 2. Corporis singulæ partes, altera alteri, ubi hinc, aut illinc proreperit, morbum facit, venter capiti, caput carnibus, ac ventri. Etenim, cum venter egestionem moderatam non fecerit, & in ipsum cibus ingeratur, humiditate ciborum ingestorum, corpus irrigat. Ipsa autem humiditas a ventre obstructa, acervatim ad caput viam facit, & ubi ad caput pervenerit, a vasis in capite non recepta, fluit quocunque contigerit: & si in ventrem humor pervenerit, ventri morbum inducit; si vero ad aliam partem incubuerit, illi ipsi morbum facit. Et in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 23. Si cibi plures, quam opportunum est, qui jam concocti sunt, intus maneant, & homo non purgetur, & alii cibi superingerantur, corpus ab humore priore, ac recenti repletum calescit, & febris ex hoc homini oboritur, sed non periculosa, neque fortis, in qua humor æqualis est, copia paullulum uberiore nos affligens. Et subdit: Unus autem morbus solus est ex omni humore, & septem signa habet. Nam tussis ipsum habet, quæ & debilis, & sicca est: & venter durus fit, utpote stercore intus contento. Caput gravatur, vomit, febrit, & urina non probe prodit; si vero, alvi egestione non prodeunte, unus ex aliis humoribus superet, melius deget homo; & si quis, febre oboriente ab omni humore, non adhibeat idonea, invalescet morbus, quantum ipsi humores superaverint, hoc modo. Calescente sanguine, exhalat maxime per hunc humor aquosus, qui febri est infestissimus: relinquitur autem pinguis, & levis, qui est biliosus, & febri maxime nutrimentum est, & attenuatur corpus magis præ calore. Hinc videre licet, quonam pacto causæ extrinsecæ morbum efficiant, & quo modo a repletione ægritudines gignantur, ac postea ab humoribus attenuatis, ut explicitum est. Gignuntur etiam a cruditate, & a secundis humorum qualitatibus. Etenim inquit Hippocrates in *libr. de Veter. Medicina numer.* 33. Omnes hæ primum salsæ, & humidæ, & acres descendunt, & in talibus morbi firmantur; ubi vero crassiores, & maturiores factæ fuerint, & ab omni acrimonia liberatæ, tunc jam & febres, & omnia alia lædentia solvuntur. Oportet autem utique causas uniuscujusque ea putare, quæ cum adsunt, talem morbum fieri necesse est, & cum permutantur in aliud temperamentum, cessare. Quando igitur ab ipsa caliditate sincera, aut frigiditate fluxiones contigerint, & nulla alia facultate participaverint, sic sane sedabunt, ubi ex frigido in calidum mutatæ fuerint, & ex calido in frigidum. At *numer.* 34. Cum amaritudo quædam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, & æstus, & impotentiæ occupant? Verum, ubi liberati fuerimus ab illa, & purgati, aut sponte, aut per medicamentum, si modo tempestive quid ipsorum fiat, manifeste & a doloribus, & a calore liberamur; sed quanto tempore eadem elevata fuerit, & cruda, ac meraca, & intemperata, nulla arte neque dolores, neque febres sedare possis: non sedantur autem hæc, priusquam eadem expurgetur, & prosternatur, & aliis permisceatur. Concoqui autem, & permutari, & attenua-

nuari, ac crassescere in humorum speciem, per multas, & omnigenas species contingit; quapropter & judicationes, & numeri temporum in talibus multum possunt. Hæ profecto sunt causæ morborum intrinsecæ, quæ a se ipsis, vel a causis externis ad motum concitantur, quemadmodum supra diximus, sed præter causas externas narratas sunt & aliæ plurimæ, ex quibus morbus fit, sicuti aer intemperatus, anni tempora, aquæ, loca, lassitudines, vigiliæ, somni, crapulæ, ebrietates, venus, atque animi affectus, veluti mœror, tristitia, & id generis, quas sæpe Hippocrates in *libris de Morbis Popularibus* memorat. Sed in *libr. de Natur. Humana num.* 18. sic causas dividit externas: Morbi tum ex diætis, tum ex spiritu, quem attrahentes vivimus, fiunt; sed cum ab uno morbo multi homines corripiuntur eodem tempore, causam ad id, quod communissimum est, & quo maxime utimur omnes, referre oportet: est autem hoc spiritus, & aer, & non diæta; cum morbus omnes consequenter contingat, & juniores, & seniores, mulieresque, ac viros, & tam vinolentos, quam aquæ potores, & tam mazam edentes, quam pane vescentes, & tam multum laborantes, quam parum. Cum vero omnis generis morbi fiunt eodem tempore, palam est, victus singulos singulis causas esse; & curam facere oportet ex contrario instando adversus morbi causam, & victus rationem permutare, propterea quod hæc non est ipsi commoda, aut in totum, aut magna ex parte, aut unum saltem quoddam ex ipsa; quod ubi cognoveris, transmutare oportet, habitaque consideratione naturæ hominis, & ætatis, & speciei, & horæ anni, & modi ipsius morbi, curationem facere, aliquando detrahendo, aliquando apponendo, tum in exhibendis pharmacis, tum in constituenda diæta. Sed cum unius morbi popularis grassatio consistit, quo pacto diæta sit permutanda, subdit *num.* 19. Præterea inter causas morborum intrinsecas collocantur ætates, & sexus; singulæ enim ætates singulos habent morbos, ut legitur in *libr.* 3. *Aphorism.* Sic morbi muliebres differunt ab his, qui hominibus contingunt, sicut in *lib.* 1. *de Morb. Mulier.* exponit Hippocrates. Tot igitur dicuntur morborum species, quot causæ. Verum & quidam denominantur morbi ab accidentibus; nam sæpe scribit Hippocrates morbum lividum, morbum crassum, morbum nigrum; propterea quod, causa ægritudinis, symptomata lividum, crassum, vel nigrum reddebant hominem; sic dicitur ob easdem causas morbus siccatorius, & morbus corruptorius. Verum, antequam ad alia progrediamur, de causis quandam in medium proferemus divisionem aliam, quæ scribitur in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 24. atque ea est: Principia, ex quibus fiunt morbi, tria sunt. Unum est, si cibi diu in corpore permaneant. Alterum est, si contingat, ut ea, quæ ex cœlo obveniunt, inepta, & præter victus rationem sint. Tertium est, si violentum quid accidat. Violentum autem esse dico & casum, & vulnus, & plagam, & laborem, & si quid aliud est hujusmodi. Horum vero principiorum maximum est violentia, si magna fuerit; si vero parva, non ita maximum. Secundum est, si non purgetur homo. Tertium, si quæ ex cœlo obveniunt, inepta fuerint ad sanitatem: tunc superat aliquid humoris, & velut ad morbum calefacit, & frigefacit prius, si fieri contingat hoc modo. Si autem in eodem homine, ut *num.* 25. fuerit aliquid morbosi, atque ea, quæ ex cœlo obveniunt, incommoda fuerint, & calescat homo, turbatur humor omnis in corpore calescens; hoc autem violentia facit. Et si quidem depurgetur homo, humore illo turbato, secernitur quantum ejus plus, quam commodum est, redundarit; & in superficie bilis consistit, secundo loco sanguis, tertio pituita, gravissimus autem horum humorum est aqua. His vero ita se habentibus, quisquis ex his in morbo plurimus fuerit, in principio contingente turbatione, devenit ad locum, ubi plurimus esse possit. Verum in turbatione, spaciosa capacitate evadente, secretus distrahitur, & calefacit corpus; aut aliqua corporis parte firmatus, una cum alio humore, cum quo est, in alio loco dolorem, ac calorem exhibet. Qui vero calefactus est locus, insuper etiam reliquum corpus concalefacit, & ex hoc febris oboritur; & oboritur magis a bile, & pituita, & sanguine: cæterum ab aqua non valde, quia igni non bonum alimentum aqua præbet. Et subdit: Si vero multus fuerit affligens humor, fruitur, & consumitur ad morbum etiam alius, qui prius salubris erat; fruitur autem, si morbus non amplius sufficiens alimentum habuerit, & consumitur ab humore, qui in loco dolente existit. Primum enim propinquum assumit, deinde longius depascitur, donec consumptum fuerit, & non amplius inest in corpore alimentum: alimentum autem est homini humor levis. Quemadmodum igitur, ut certum est, putrefactio primum paullatim fit, si maxime calefiat, postea, ubi istic alimentum putrefactioni non amplius sufficit, depascitur de sano, initio sumpto a proximo ad totum corpus, donec totum quidquid carnosum est, putrefecerit; postquam vero in totum depasta est, alimentum putredini consumitur: & si ampliora desideres, ea lege, quæ sequuntur. Aliæ quoque reperiuntur morborum causæ; nam legitur in *lib. de Flatibus numer.* 6. Non aliunde unquam verisimile est, morbos evenire, quam a flatu, si is aut plus, aut minus, aut cumulatior, aut morbidis sordibus inquinatior in corpus se ingerat. Et in *libr. de Victus Rat. in Morbis Acutis numer.* 17. Sufficiens hoc signum est, quod maximæ mutationes eorum, quæ circa naturas nostras, ac habitus contingunt, maxime morbos faciunt. Et propterea temperatura mutata, & compositio est causa morborum, at id maxime, quod ipsas permutat. Sed

& si-

& similia morbos gignunt; etenim scriptum est in *libr. de Locis in Homin. numer.* 51. Per similia morbus fit, & per similia adhibita ex morbo sanantur; velut urinæ stillicidium idem facit, si non sit, & si sit, idem sedat; & tussis eodem modo ab iisdem fit, & sedatur. Febris, quæ propter tumefactionem ex pituita fit, aliquando ab iisdem fit, & sedatur, aliquando autem a contrariis. Et hæc de causis dicta sint. Nunc divisionem morborum aggrediamur. Morbi igitur alii fiunt a causis externis, velut ab aere, potu, & cibo, motu, & quiete, somno, & vigilia, repletione, & inanitione, & ab animi affectibus. Qui ab aere fiunt morbi, populares appellantur: sub aere comprehenduntur anni tempora, & constitutiones, & loca; & ab his denominantur morbi æstivi, autumnales, hyemales, & vernales, de quibus mentionem facit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* & in *libr. de Aere, Aq. & Loc. num.* 11. & 12. & in *libr. de Humorib. num.* 7. Quamquam omnes morbi, ut affirmat in *libr.* 3. *Aphor.* 19. in omnibus temporibus fiunt, attamen quidam magis in quibusdam ipsorum fiunt, & excitantur. Et in eodem *libr.* citato *de Humoribus num.* 6. Regiones ad tempora male dispositæ morbos tales pariunt, quali tempori similes fuerint. Verbi gratia, inæqualis calor, aut frigus, eadem die cum talia fuerint, morbos autumnales faciunt: & in aliis temporibus secundum rationem, alii ab odoribus cœnosis, aut paluſtribus; alii ab aquis, calculosi, splenici; alii a ventis bonis, & malis incipiunt. Alii præterea morbi a causis proveniunt internis, quemadmodum a temperie mutata in calore naturali, in spiritibus, in humoribus, in sexu, in ætate, & id generis; itemque unum membrum alteri morbum facit, quemadmodum ventriculus capiti, & contra caput ventriculo. At vero omnium horum morborum alii sunt breves, alii longi, alii medio modo se habent; siquidem legitur in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 1. Morbi necessario, ubi facti fuerint, aut longi sunt, aut breves, aut lethales, aut non lethales, aut aliquam corporis partem mutilant, aut non mutilant: & alii, postquam orti sunt, dubii sunt, an mala ab ipsis eventura sunt, aut bona. Et *num.* 3. Ex morbis quidam necessitatem habent, ut ab ipsis morbis homines perimantur, cum fiant; ut tabes, aqua inter cutem, ac subter carnem nascens, & si mulierem fœtum in utero habentem peripneumonia corripiat, aut febris ardens, aut pleuritis, sive lateris inflammatio, aut phrenitis, aut erysipelas in utero fiat. Sunt autem hi acuti, ut legitur in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 3. quos veteres nominaverunt pleuritidem, peripneumoniam, phrenitidem, & febrem ardentem, & alii morbi, qui ex his hærent, quorum febres omnino continuæ sunt, & occidunt. Cum enim non pestilentis morbi modus quis communis grassatus fuerit, sed sparsi fuerint morbi, & non similes, ab his morbis plures moriuntur, quam ab aliis omnibus. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 3. Dubii autem morbi, ut & perdant, & non, tales sunt, peripneumonia, febris ardens, phrenitis, pleuritis, angina, uva, hepatitis, splenitis, nephritis, dysenteria, in muliere fluxus sanguinolentus. Non lethales sunt tales, nisi quid ipsis accedat, affectiones fluvidæ circa articulos, atra bilis, podagra, coxendicum morbus, tenesmus, quartana, tertiana, strangulatus urinæ, lippitudo, lepra, impetigo, morbus articularis. Multi autem frequenter ab his mutili fiunt, sideranturque manibus, & pedibus, & linguæ impotentes redduntur, & ab atra bile quidam leviter siderantur. Claudi vero a coxendicum morbo fiunt; oculi autem, & auditus mutilantur a pituita obfirmata. Longos autem necesse est esse tabem, dysenteriam, podagram, affectiones tumidas circa articulos, pituitam albam, coxendicum morbum, urinæ strangulatum, in senioribus vero nephritim, mulieribus autem fluxum sanguinolentum, hæmorrhoidas, ani fistulas. At vero febris ardens, phrenitis, peripneumonia, angina, uva, pleuritis cito decernunt, & propterea morbi dicuntur acuti. Scribitur enim in *libr. de Affection. numer.* 7. Pleuritis, peripneumonia, febris ardens, phrenitis, hi morbi acuti vocantur, & fiunt maxime quidem, ac fortissimi hyeme; fiunt etiam æstate, verum minus, & molliores, sed, ut diximus, tales morbi statim decernunt. Inquit enim in *lib.* 2. *Aphor.* 23. Acuti morbi in quatuordecim diebus judicantur. Sed qui valde acuti sunt, in septem diebus, & acutissimi in tribus, vel quatuor, vel statim in prima accessione. Et idcirco tales morbi periculosi dicuntur, ac præcipue si quod symptoma non bonum accedat; nam ut legitur in *libr.* 2. *Aphor.* 1. In quo morbo somnus laborem facit, mortale; si vero juvat, non mortale. Verum quicunque morbi sensim ex modici temporis causa fiunt, & quorum causæ cognitu faciles sunt, securissimi fore prædici possunt, ut habetur in *libr. de Natur. Human. numer.* 25. At in *libr. de Arte numer.* 16. Morbi partim non in obscuro positi sunt, & non multi; partim non in manifesto loco hærentes, & multi sunt. Qui vero ad superficiem corporis sunt, aut tumescunt, manifesti sunt; exhibent enim sese, ut tum visu, tum tactu, & soliditas, & humiditas ipsorum percipiatur, & qui calidi sint, & qui frigidi, sentiatur. Atque horum omnium in omnibus certas, ac infallibiles medelas esse oportet, non ob id, quod faciles sint, sed quod certo invento constent; neque vero a quibusvis volentibus inveniuntur, sed ab his, qui volunt, itemque possunt, possunt autem, quibus tum disciplina non eminus, sed prope, & largiter contigit, tum natura non infelix liberaliter accessit. Postea ad morbos occultos devenit *numer.* 17. & inquit: Sunt morbi minus aperti, qui ad ossa, & qui ad ventriculum sunt conversi: habet autem corpus non unum ventriculum, sed plures; duo enim sunt,

qui cibum suscipiunt, & demittunt, & alii plures; nam quæcunque membra carnem in orbem circumsitam habent, quam musculum appellant, ea omnia ventriculum, sinumve habent. Omne enim inconcretum, & quod non coaluit, sive pellicula, sive carne contegatur, cavum est: impletur autem, dum sanum est, flatu; dum ægrotat, sanie. Et subdit: Et qui thorax appellatur, in quo hepar continetur, & capitis circulus, in quo cerebrum concluditur, ipsumque adeo dorsum, ad quod pulmo vergit, nullum horum membrorum est, quod non vacuum sit, ac multis segmentis plenum, ac quasi discriminatum existat, quæ parum abest, ut vasa existant, quorum tamen aliqua habentem lædunt, aliqua vero etiam prosunt. Et subdit *numer.* 18. Venæ multæ, & nervi, non in carne sublimes, sed ad ipsa ossa protenti, ligamentum sunt articulorum; ipsi etiam articuli, in quibus ossium, quæ moventur, commissuræ involvuntur, & horum nullum est, quod non subspumosum sit, & circa se forulos habeat, quos sanies prodit, quæ, deductis ipsis, multa, & magno multorum mœrore egreditur. Tales igitur sunt morbi tum breves, tum longi, salubres, lethales, & dubii. Morbi quinam breves sint, facile cognoscuntur, quia brevi judicantur, & itidem habent initia, & status celeres; sed longi non adeo facile discernuntur. Sed, ut ea percipiamus, inquit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphor.* 51. In febribus abscessus, qui ad primas judicationes non solvuntur, longitudinem morbi significant. Et ibidem *Aphorism.* 40. Morbi longitudinem significat, ubi in toto corpore mutationes, & si corpus perfrigeretur, aut rursus calefiat, aut color alius ex alio fiat. Et in *lib. de Coac. Prænot. num.* 6. Morbi longitudinem significant egestiones, quæ valde liquidæ fiunt, & rursus compactæ, meracæ, stercoraceæ. Et in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. numer.* 3. Morbi citius sedantur æstate sicca; contra, hyeme præsertim humida. Morborum porro subjectum est corpus humanum, atque ejus partes: & idcirco, si cognoscere vis, in qua corporis parte sit morbus, hoc pacto te docet Hippocrates in *libr.* 4. *Aphor.* 32. Quibuscunque resurgentibus ex morbo si quid laboraverit, hic fiunt abscessus. Et *Aphor.* 38. Ubi sudor in corpore inest, ibi morbum nuntiat.

Quis vero sit morborum terminus, declarat in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. & in *Aphor.* cum ait: Morbum facile gerere, bonum est. Et in *libr. Prognost. num.* 10. Ventrem mollem esse in omni morbo, & justa mole præditum, oportet. At quæ morbum indicent salubrem, vel lethalem, longum, vel brevem, declarat in *libr.* 1. *Aphor.* 12. & inquit: Accessiones, & constitutiones morbi indicabunt & anni tempora, & circuituum successiva incrementa, sive quotidie, sive alternis diebus, sive per majora intervalla fiant; sed ex his, quæ mox apparent, indicia sumuntur, quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breviat; si vero postea, producit: & urinæ, & alvi excrementa, & sudores vel bonam morborum judicationem, vel malam, vel breves, vel longos fore morbos, mox apparentia, ostendunt.

Cæterum morbi curantur per diætam, per medicamenta, & per manum chirurgicam. Ait Hippocrates in *libr. de Locis in Homin. num.* 46. Morbum si quis non cognoscat, medicamentum bibendum præbeat non forte: si itaque levior inde fiat, demonstrata via est, quod gracilitatem inducendo curandus est; si vero levior non redditur, sed pejus habeat, contraria facienda sunt: si non profuerit gracilem facere, tumidum facere conducet, & frequenter permutare, ita ut hoc consilio utaris. Si quis in morbis quid permutaturus est, forti quidem ægroto, debili autem morbo, tum quidem confidenter fortiore, quam morbus est, medicamento utendum est; nam etiamsi quid de sano abducat una cum debili, ac ægroto, nullum detrimentum est; si vero morbum fortiorem, ægrotum autem debilem acceperis, debilibus pharmacis curabis, quæ ipsum morbum superent, & abducant, verum ægrotum nihilo debiliorem reddant. Ars exercendi corpora, & medicina contrariæ sunt; ars enim exercendi corpora, gymnastice Græcis appellata, non opus habet permutatione, sed medicina; sano enim non auxiliatur transmutatio ex præsenti statu, verum ægroto. Et *numer.* 54. Medicamenta sunt omnia, quæ præsentem statum transmovent. Omnia autem fortiora transmovent. Licet autem, si velis, medicamento transmovere, & rursus si velis, alimento, ac cibo. Omnia vero ex præsenti statu transmovere, ægrotanti opitulatur; si enim id, quod morbum facit, non transmoveris, augescit. Et *numer.* 53. Cum autem id, quod offertur, transmutatur, necesse est, & id, cui offertur, transmutare; etenim corpus transmutatum parum efficax, ac potens est, & ab omnibus offensiones percipit. Hoc autem faciunt alvum subducentia; & florere ipsum facientia; gracile corpus faciunt, & reliqua omnia contraria his facientia. At vero medicina brevem occasionem habet: qui hoc novit, illa stata, ac certa habet, & scit, quæ consueta sunt, & quæ non consueta; (ad quæ cognoscenda non est occasio in medicina) & quod alvum subducentia, non subducentia fiunt, & reliqua, quod contraria sunt, & contrariissima non contrariissima. Et *numer.* 54. Occasio autem hæc est, ut cibos offeramus ea copia, quantum corpus, cui offeruntur, superare valeat; nam si quis sic fecerit, omnino necesse est cibum alvum subducentem oblatum, subducentem esse, & pituitosum, pituitosum. Si igitur superaverit corpus ipsos cibos, neque morbus, neque contrarietas fit ex his, quæ offeruntur, & hæc est occasio, quam medicum nosse oportet. Cum vero occasionem supergressus fuerit,

con-

contrarium fit; & antequam ei excessum factum esse putant, consequens est, ut calescat. Donec enim corpus id, quod oblatum est, superaverit, corpus nutritur; ubi vero hanc occasionem transmiserit, contrarium fit, nam attenuatur, & gracilescit. Sed & alia omnia, & quæ tumefaciunt, donec quidem superaverit corpus, ampliusque pro occasione offeruntur, etiam juxta naturam suam singula faciunt, & pituitosa, sive tumefacientia tumefaciunt; ubi vero occasionem transmiserint, contraria sunt. Et *numer.* 55. Medicamenta fortia a natura in debilibus morbis dare non oportet, neque paucitate medicamenti debilitas ipsius facienda est. Sed fortibus natura, fortibus pharmacis utendum est; debilibus vero, pharmacis non fortibus. Neque partiendum est medicamentum, sed singulis secundum naturam; debilibus quidem debilia a natura, fortibus vero morbis fortis naturæ pharmaca exhibenda sunt. Cæterum morbi ea parte, qua proximi sunt, educendi sunt, & qua parte singulis exitus proximus est, extrahendi. Sed in *libr. de Affection. numer.* 35. quibus pharmacis purgandum sit corpus, docet, deinde dat medico præcepta quædam, quæ omnino sunt observanda. Inquit igitur: Quo hæc depurges, pharmacis sic utendum est. Quicunque biliosi sunt, his dato ea, a quibus bilis purgatur; pituitosis vero ea, a quibus pituita; atrabiliariis autem ea, a quibus atra bilis; hydropicis ea, per quæ aqua. Quæcunque vero pharmaca in potu dantur, & non purgant neque bilem, neque pituitam, ea cum in corpus ingressa fuerint, vim exhibere oportet aut frigefacientia, aut calefacientia, aut siccantia, aut humectantia, aut contrahentia, aut diffundentia. Atque hæc de pharmacis. Deinde subjungit *numer.* 36. præcepta medico opportuna, quæ sunt hæc: Cum ad ægrotum deveneris, interrogare oportet, quæ patitur, & ex qua causa, & quot diebus, & an venter secedat, & quo victu utitur: & primum considerare, an morbus a bile, aut pituita factus sit, aut utrisque fiat; deinde utrum siccitate, aut humiditate opus habeat; aut aliquæ quidem partes corporis siccitate, aliquæ vero humiditate: postea, an morbum sursum purgare oportet, aut deorsum, sive per vesicam; & an augescit morbus, aut marcescit, & an solvitur, aut in alium transit. Et in *libr. de Victus Rat. in Morb. Acut. numer.* 47. Cum ægrum interrogaveris, etiam hæc omnia considerabis; primum quidem quomodo caput habeat, an doloris exors sit, neque gravitatem in se ipso habeat; deinde præcordia, & latera an doloris exortia sint, an elevata, an obliquitatem aliquam habuerint, an satietatem. Considerandum vero est, an dum exurgit, animi deliquium incidat, an bona spiritus tolerantia ipsum habeat: & inspicienda alvi egestio, num vehementer nigro colore prodierit, aut pura, quales sani hominis sunt egestiones: an febris ad tertium diem exacerbetur: & de his plura reperies in *libr. de Humorib.* & in *libr. de Alimento*. Sed & in *libr.* 1. *de Morb. num.* 20. hæc leguntur: In his, ac similibus morbis multum refert, quantum ad facilem, ac difficilem curationem, vir sit, an mulier, qui morbum habet, juvenis, an senex, mulier juvencula, an anicula. Et præterea tempus a tempore differt, in quo ægrotant. Interest, an ex alio morbo ægrotent, aut non ex alio. Differt etiam affectus ab affectu, major a minore, & corpus a corpore, & curatio a curatione. His autem sic inter se differentibus, necesse est etiam tempus diuturnitatis differre; & aliis longius fieri, aliis brevius; & alios perire, alios non; & morbos aliis durabiliores esse, & majores; aliis minores, & brevioris temporis, aliis permanere usque ad senectutem, & commori, alios perire ab ipsis brevi. Et quoad ea, quæ ad diætam spectant, legitur in *lib.* 1. *de Diæta numer.* 2. Oportet, velut par est, laborum vim pernoscere tum naturalium, tum eorum, qui per vim fiunt, & qui ex ipsis carnes in augmentum præparant, & qui in defectum: & non solum hæc, sed etiam mensuram, ac proportionem laborum ad multitudinem ciborum, & hominis naturam, & corporum staturas, ac ætates, & ad tempora anni, & ad mutationes ventorum, & ad situs regionum, in quibus degunt, & ad anni constitutionem, ac statum. Sed & astrorum ortus, & occasus cognoscere oportet, quo mutationes, & excessus ciborum, ac potuum, & ventorum, & totius mundi, ex quibus sane morbi hominibus oriuntur, observare sciat. Et subdit *num.* 3. At etiam, si valde parum defectuosiora, quam alia fiant, in multo tempore necesse est corpus ab excessu superari, & ad morbum pervenire; non enim derepente morbi hominibus accedunt, sed paullatim collecti, acervatim apparent. Et in *lib. de Morb. Sacr. numer.* 18. Naturam unusquisque habet, & vim in se ipso, & nullus nec auxilii, nec remedii expers est, & plerique his ipsis curantur, a quibus etiam nascuntur. Alterum enim alterius nutrimentum est; alterius vero pernicies, & afflictio. Hoc itaque medicum nosse oportet, & temporis occasionem in singulis pernoscere, quod alterum quidem per alimentum absolvet, & augebit, alterum vero detrahet, & minuet. Oportet autem non augere morbos, sed festinare, ut ipsos exteramus, id, quod adversissimum est morbo, exhibendo, non quod amicum, & familiare. A familiari enim, & consueto floret, ac augescit; ab adverso vero, & hostili perit, & dissipatur.

MORBUS CORRUPTORIUS.

Morbi corruptorii signa, & curationem lege in *libr.* 2. *de Morb. num.* 73.

MORBUS CRASSUS.

Morbi crassi causas, signa, & curationem lege in *libr. de Internis Affectionibus numer.* 50.

MORBUS LIVIDUS.
Morbi lividi signa, & curationem reperies in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 66.

MORBUS NIGER.
Morbi nigri signa, & curationem lege in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 71. & 72.

MORBUS RUCTUOSUS.
Morbum ructuosum lege in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 67. ibique comperies signa, & curationem.

MORBUS SICCATORIUS.
Morbi siccatorii signa &c. lege in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 64.

MORDENTIA.
Mordentia saniem diffundunt. Sic legitur in *libr. de Natur. Muliebr. numer.* 21.

MORUS.
Mori radix cum melle in pesso. In *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 85.

MORS.
Qui moriuntur, eos necesse est die impari, & mense impari, & anno impari mori: bonum autem fuerit prædicere mortem, aut dolores fortes. Hæc leguntur in *libr.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 6. Sed ad mortem tendentia, ut legitur in *libr. de Judicat. num.* 6. in die, ac nocte judicantur, quæ videlicet debilitationis signa sunt, velut epoti medicamenti, exturbationis alvi & sursum, ac deorsum, anxietatis, & aliorum hujusmodi. Sed in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 2. Mortem citam significant tumores in præcordio, duri, & dolorosi in principio.

MOTUS, & MOVERE.
Movere aliquando significat per medicamenta purgari, ut concocta medicari, atque movere, hoc est, purgare per medicamenta; ut in *lib.* 1. *Aphorism.* 22. Sed in *libr.* 2. *Aphor.* 29. Cum morbi inchoant, si quid movendum videtur, move, idest evacua; cum vero consistunt, ac vigent, melius est quietem habere. Aliquando significat alterare; nam legitur in eodem *lib.* 2. *Aph.* 51. Plurimum, atque repente evacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, sive quovis alio modo corpus movere, periculosum. Aliquando significat se exercere, ut in *libr.* 4. *Aphor.* 15. ubi ait: Cum volueris magis ducere helleborum, move corpus; cum vero sistere, somnum facito, & non moveto. Sed motus e loco est effectus animæ moventis, veluti motus fœtus in utero, vel quovis alio modo. Anima autem per spiritum membris præstat motum, ac sapientiam, ut legitur in *libr. de Morb. Sacr. num.* 8.

MUCUS.
Mucus omnibus a natura est, & cum hic purus fuerit, articuli sani sunt, & bene moveri possunt, utpote lubrici inter se ipsos: sic legitur in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 14. Sed in *libr. de Artic. numer.* 8. Mucus amplior moderato subest, si non adsit inflammatio, & sic sane lubricus fuerit, scilicet articulus. Mucosiores enim omnino sunt articuli excarnibus, quam carnosis; nam & ipsæ carnes eorum, qui non recte ex arte fame macerati sunt, in macilentis mucosiores sunt, quam in crassis. Quibus vero cum inflammatione mucus subest, his inflammatio vinculo facto articulum continet: & ob id hi, qui submucosi sunt articuli, non valde excidunt, & exciderent utique, si non plus, aut minus inflammationis accessisset. Deinde recitat, quo modo articuli excidant. Sed in *libr.* 6. *Aphor.* 59. Quibuscunque a coxendicum dolore diuturno molestatis excidit coxa, & rursus incidit, his mucores superveniunt. Mucus autem, & saliva repletionis signa, ac indices sunt; quemadmodum legitur in *libr.* 3. *de Diæta numer.* 8. Et subdit: Quiescente corpore, meatus spiritus obturant, multa repletione existente; ubi vero calefactum est præ labore, attenuata excernuntur. Quando vero muci per nares, vel aures eruptio facta fuerit, si caput torpore teneatur, solvit; ut habetur in *libr. de Salubr. Diæta numer.* 14.

MULUS.
Muli stercus in vino ad fluxum muliebrem cohibendum facit; ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 71.

MULIER.
De muliebri natura, deque affectibus mulierum nunc pauca sunt nobis dicenda. Primum igitur scriptum est in *libr.* 1. *de Morb. Mulierum numer.* 2. Rariore carne mulier prædita est, & teneriore, quam vir; sed habet sanguinem calidiorem, & propterea dolet. Nam tanquam teneriori carne præditæ mulieri, ubi corpus sanguine repletum fuerit, si non ab ipso secesserit, carnibus impletis, ac calefactis, dolor oboritur. Verum in *libr. de Natur. Puer. num.* 18. Mulieres læves fiunt & mento, & corpore, quod in coitu ipsarum humiditas, non similiter agitata velut viri, cuticulam raram non facit. Retinetur igitur humiditas, quæ cum sit debilior siccitate, mulier ideo ambidextra non est, ut legitur in *lib.* 7. *Aphor.* 43. Quapropter si autumnus aquilonius fuerit, & siccus, his, qui natura humidi sunt, & mulieribus confert, ut habetur in *libr.* 3. *Aphor.* 14. Sed his partes anteriores calidiores sunt, quam posteriores; & idcirco rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput; sic & viris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, veluti femorum, cubiti &c. ut ait Hippocrates in *libr.* 5. *Aphor.* 69. Sed mulierum aliæ aliis sunt calidiores, vel frigidiores, vel sicciores, vel humidiores. Si igitur mulierem pituitosam, aut biliosam cognoscere velis, id ex menstruis purgationibus consequeris, & mo-

& modum lege in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 20. Pituitosæ vero, ac præter naturam crassæ, & pingues non concipiunt; ut recitat Hippocrates in *libr.* 5. *Aphorism.* 46. & in *lib. de Natur. Mul. numer.* 19. & in *libr. de Steril. num.* 15. Hæ quidem superalbidæ sunt, & tales humidiores sunt, & fluidiores; nam mulieres nigræ duriores, acerbioresque, ac adstrictiores sunt; ut legitur in *libr. de Natur. Mulier. numer.* 1. Quomodo autem curatio diætetica sit constituenda in curatione mulieris humidioris, aut sicciorris, lege in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 32. & in *libr. de Salubr. Diæt. num.* 10.

At vero peculiares mulierum affectus sunt dolores, qui in temporibus purgationum oboriuntur, menstruæ purgationes immoderatæ, aut nullæ, aut alieni coloris, earumque retentio, sterilitas, dolores ex partu, abortus, molæ, & hujusmodi. Dolores sustinent mulieres ex mensibus hac de causa. Proditum est in *lib. de Morb. Mulier. numer.* 1. Mulier, quæ non peperit, gravius, & citius e mensibus ægrotat, quam ea, quæ peperit. Cum enim peperit, venulæ fluidiores sunt ad menses: fluidas autem ipsas facit purgatio illa, quæ fit a partu; & ubi hæc erumpit, vicinæ maxime ventri, ac mammis corporis partes discinduntur; discinditur item reliquum corpus. Quo discisso, necesse est, venas magis aperiri, & ampliores, ac fluidiores ad menses fieri. Causa igitur ægrotationis e mensibus sunt venulæ astrictæ, & minime fluidiores, quas ut aperias, & fluidas reddas, lege *Libros Muliebres*. Purgationes vero menstruæ, quæ deficiunt, quo modo sint excitandæ, in prædictis lege *Libris*. Itemque hæ, quæ sunt alieni coloris, vel immodice fluunt. De muliere vero non concipiente, quæ prius concipere solebat, & de ipsius curatione lege in *libr. de Superfœtation. num.* 10. Et, ut facile concipiat, ibidem docet *numer.* 10. Mulieris quidem non concipientis, nec viro misceri potentis, curationem reperies in *libr. de Sterilitat. num.* 14. Verum quæ mulieres magis, aut minus in utero concipiant, narrantur in *lib.* 2. *Prædict. numer.* 33. De abortu vero legitur: Mulieres valde attenuatæ raræ fiunt, & abortiunt, veluti scriptum est in *lib.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 62. Mulier autem, quæ parere non potest, quo pacto sit curanda, lege *in libr. de Sterilit. numer.* 14. Et mulieris ex partu dolentis curationem lege in *lib.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 81. Quot, & qualia mulieribus contingant, propter quæ non pariant, antequam curentur, & propter quæ omnino steriles fiunt, reperies in *libr. de Sterilibus numer.* 1. De cæteris præterea affectionibus, propriis lege locis, & hæc pauca observa. Mulier, capra, elaterium, aut cucumerem sylvestrem comedentes, pueris purgatio; sic proditum est in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 5. Mulier podagra non laborat, si non menses ipsi defecerint; ut legitur in *libr.* 6. *Aphorism.* 29. Mulieres ob meatuum amplitudinem plus bibunt, quam pueri; ut scriptum est in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 24. At lege *Fœmina*.

MULSA.

Mulsa, sive melicratum plurimo fuit priscis temporibus usui propter excellentes ipsius qualitates. Etenim ipsam exhibet Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 12. in morbis a capite orientibus, sed eam aquosam. Et in alio capitis dolore *numer.* 14. Bibat aquam mulsam aquosam; sin minus, aquam de farina crassa in ipsa macerata. Et *numer.* 21. in alio capitis morbo, hoc est apoplexia, aquam mulsam tepidam in os instillat. Et *numer.* 36. ubi agit de febribus a bile, inquit: Ante medicamenti potionem, si quis febriat, danda est ipsi aqua mulsa aquosa. Et in *libr.* 3. *de Morb. num.* 12. Oportet, ipsum, qui morbo regio afficitur, calida lavare, & aquam mulsam bibendam dare, ita ut de nucibus thasiis decorticatis, & absynthii coma, æquis portionibus acceptis, & de aniso cribato dimidia parte ammixta, obolos tres jejunus ex illa bibat, & rursus, dum cubitum it, hanc aquam mulsam sumat. Et in *libr. de Intern. Affection. numer.* 23. Qui detentus est pituita alba, bibat aquam mulsam tepidam, polenta modica inspersa, quo corpus præparatum sit ad pharmacorum potum. Et *numer.* 59. In tetano aquam mulsam tepidam, si quidem hanc bibere poterit, per os exhibeto; si vero non poterit, per nares infundito. Et in *libr.* 7. *de Morbis Popular. numer.* 7. Mulieris senioris maxillæ erant compactæ, & dentes in seipsos, & vox balbutiens, eo quod resolutum, & immobile, ac debile esset corpus; prudens tamen erat: calefactoriis, & aqua mulsa tepida, tertia fere die, hæc laxavit, & postea succis, & jusculis sana evasit. Et in *lib. de Victus Ration. in Morbis Acutis Commentar.* 3. *partic.* 9. usque ad *partic.* 24. Melicratum, per totum morbum in acutis epotum, parte plurima tum picrocholis, tum his, quibus tumefacta sunt viscera, minus, quam non hujusmodi, est idoneum. Porro subdit: Siticulosa minus, quam dulce vinum, mulsa existit; nempe & pulmonem mollit, & sputum mediocriter educit, & tusses mitigat. Habet enim vim quandam extergendi, quæ plus, quam mediocriter, viscosum facit sputum. Ciet sufficienter & urinas, nisi ex visceribus aliquod prohibuerit; biliosa quoque alvi dejicit magis, interdum quidem bona, sed interdum quam decet redundantiora spumosioraque, quod biliosis magis, & his, quibus tumefacta sunt viscera, contingit. Mulsa præterea, quæ dilutior est, sputum educit magis, pulmonemque lenit; meracior vero, spumosa excrementa, atque plus, quam convenit valde biliosa calidioraque, quam dilutior agit magis. Dejectiones autem hujusmodi habent quidem & alias, quæ graves sunt, offensas; neque enim hypochondriorum extinguunt ardorem, sed excitant, inquietationemque, & membrorum jactationem faciunt, intestina etiam sedemque exulcerant; sed horum auxilia scribentur. Qui ergo

ergo in morbis hujusmodi, relictis sorbitionibus, mulsa potionis alterius vice utetur is, ut multa feliciter consequetur, sic ei nequaquam præter animi sententiam succedent multa. Verum quibus danda sit, & quibus non, & quam ob causam, jam magna ex parte dictum est. Damnata autem propterea ab hominibus est mulsa, quod bibentes ad ultimum imbecillitatis agat, atque ob id citam adferre mortem sit credita. Verum id ob languentes ipsos dictum fuerit. Sunt enim qui sola utuntur mulsa, tanquam hujusmodi existat; sed hoc non omnino ita se habet; sed mulsa, quam aqua, multo potentior est, sola epota, nisi alvum perturbet. Cæterum vino albo tenui, paucifero, & inodoro, quodam modo fortior est, & quodam modo infirmior. Vini autem, mellisque meracitas, si robur utriusque contemplatus fueris, insigne recipit discrimen. Nam si duplam vini meri mensuram ad mellis delinctum quis biberit, a solo nimirum melle validior longe reddetur, nisi ventrem turbaverit; nempe multum stercoris dejicitur; mulsa tamen, post ptisanæ sorbitionem epota, valde replet, inflat, & hypochondriorum visceribus est inutilis; sed si ante sorbitiones bibatur, non ut superepota lædit, sed juvat; cocta autem mulsa aspectu quidem cruda longe est melior, splendida, si quidem & tenuis, & alba, & pellucida existit: sed qua ab ea evariet, virtutem non habeo; neque enim est suavior, si mel bonum fuerit, imbecillior tamen, & minus stercoris habens, quorum neutro ut castigetur, mulsa opus habet. Cocta tamen proxime utendum, si mel vitiosum fuerit, impurum, nigrum, & mali odoris; nempe coctura plurimam malignitatum turpitudinem tollit.

MUSCULUS.

Quæcunque membra carnem in orbem circumsitam habent, quam musculum appellant, ea omnia ventriculum, sinumve habent; omne enim inconcretum, & quod non coaluit, sive pellicula, sive carne contegatur, cavum est: impletur autem, dum sanum est, flatu; dum ægrotat, sanie. Hæc in *libr. de Arte numer.* 17. Verum musculi alii sunt solidi, alii minus. Musculi enim solidiores, ut legitur in *libr. de Alimento num.* 11. ægre magis, quam alia, colliquescunt, excepto osse, ac nervo. Et in *libr. de Ossium Natur. numer.* 2. Musculi lumbares hac parte existunt, scilicet qua spina a sacro osse usque ad magnum verticulum gibbosa est. Et de his habetur *Aphorism.* 26. in *libr.* 7. cujus verba sunt: Quibus, morbo renali laborantibus, prædicta accidunt signa, hoc est, insidens pingue, ac simul totum, doloresque circa spinæ musculos fiunt, si quidem circa loca exteriora fiant, abscessus quoque exterius futuros expecta; si vero dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abscessus expecta futuros interius. Musculi porro temporales, & manducatorii leguntur in *libr. de Articul. numer.* 24. Sed de musculis hoc cape præsagium, quod scribitur in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Musculorum capita maxime in femoribus si vulnerentur, claudi plerumque fiunt, & si obliqui vulnerentur præsertim.

MUSTUM.

Mustum inflat, & subducit, ac conturbat fervens in ventre, & alvo secedit; ut legitur in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 13.

MUTATIONES.

Mutationes omnes repentinæ periculosæ sunt; sed quæ paullatim fiunt, minime. Mutationes vero dicuntur aeris, anni temporum, constitutionum, aquarum, locorum, ventorum, alimenti, habitus, qualitatum, ægritudinum, colorum, ætatum, complexionum, & omnium rerum non naturalium, & propterea omnes hæ sunt cavendæ, ac præsertim maximæ; nam legitur in *libr. de Præcept. numer.* 11. Aeris repentina turbatio vitanda est. Et in *libr. de Aer. Aquis, & Locis numer.* 30. Maxime observare oportet magnas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libentes exhibeamus, neque uramus, quæ circa ventrem, neque secemus, priusquam prætereant dies decem, aut plures, & non pauciores: periculosissima sunt etiam ambo solstitia, maxime æstivum; periculosum etiam æquinoctium utrunque, magis vero autumnale. Et *numer.* 39. Quod timidiores, effœminatiores, ac imbelles præ Europæis Asiani existant, moribusque mansuetiores, tempora ipsa anni in causa sunt, quæ non magnas permutationes faciunt neque caloris, neque frigoris, sed semper æqualia permanent; unde neque mentes stupore percelluntur, neque corpora fortem transmutationem incurrunt; a quibus verisimile est, iram exasperari, cognitionemque, & calorem amplius excitari, quam si semper in eodem statu quis persistat; mutationes enim sunt, quæ hominis mentem semper excitant, neque quiescere sinunt. Idem dicendum est de anni constitutionibus; quod quidem approbat Hippocrates in *libr.* citato, & in *lib.* 3. *Aphorism.* Sic de aquis, ut in eodem *lib. de Aere, Aq. & Locis numer.* 10. & 11. Sic de ventis, & locis, veluti ibidem legitur. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popularib. section.* 7. Ex ventorum transmutatione tusses. At in *lib. de Octimestri Partu num.* 3. Viris transmutationes locorum, ac victus morbos pariunt: eadem ratio est & de vestibus. Et, ut ante scriptum, alimenta, & respirationes periculose mutantur. Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 47. Morbos antiquos, recentes primum facere oportet. Et in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. num.* 17. Magnæ circa habitus, ac naturas nostras mutationes maxime morbos faciunt. Et *numer.* 24. Mutationes repentinæ ex multa quiete ad ampliorem laborem magis lædunt, quam ex multo labore ad otium. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 1. Mutationes in temporibus magnæ frigoris, aut caloris, & reliqua juxta rationem maxime

xime morbos pariunt. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 45. Mutationes maxime ætatis, & regionum, & victuum juvenibus comitialibus liberationem faciunt. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 40. Ubi in toto corpore mutationes fiant, & si corpus perfrigeretur, aut rursus calefiat, aut color alius ex alio fiat, longitudinem morbi significat.

MUTILATUS.

Legitur in *libr. de Genitura numer.* 8. Mutilum in utero puerum, sentio, aut contusum, ex matris uterum gestantis plaga, aut ejusdem lapsu, aut alio quopiam violento affectu matri accidente mutilatum esse; qua vero parte mater plagas acceperit, ea puer mutilatur. Et subdit *numer.* 9. Quin & alia hujusce modi causa pueri mutilantur. Cum in utero juxta locum, in quo mutilatus est foetus, angustia fuerit, necesse est, corpus, quod in angustia movetur, mutilari juxta illum locum. Et addit: Quod ex mutilatis hominibus, sani, & integri gignantur pueri, ut plurimum contingere solet; habet enim mutilatum, numero omnia, quæ sanum. Ubi vero morbus aliquis ipsis & humido ipsorum acciderit, a quo semen provenit, (quatuor sane cum species sint humidi, quæ naturaliter in corpore existunt) genituram non totam exhibent, debiliorem autem juxta mutilatam partem; quare nihil miri videtur, si etiam mutilentur, quemadmodum parens. Et in *libr.* 1. *de Morbis num.* 3. Oculi, & auditus mutilantur a pituita obfirmata. Et ibidem: Multi frequenter mutili fiunt, siderunturque manibus, atque pedibus a morbis, qui non lethales sunt, quemadmodum ab atra bile, podagra, coxendicum morbo, tenesmo, quartana, tertiana, strangulatu urinæ, lippitudine, lepra, impetigine, & morbo articulari. At vero modos mutilationis plures lege in *libr. de Articul. numer.* 72. Et in *libr. de Septim. Partu numer.* 4. Quæcunque mulieres multos pueros pepererunt, & quidam ex ipsis claudus natus est, aut cæcus, aut aliud quoddam malum habens, ajunt, in hoc puero octavum mensem ipsas difficilius transegisse, quam in his, quos pepererunt nihil mali habentes; foetus enim mancus in octavo mense fortiter ægrotavit, ut etiam morbus abscessum, ac ablationem, sive mutilationem alicujus partis fecerit, quemadmodum etiam viris fortes morbi faciunt.

MUTUS.

Dum epileptici a morbo tenentur, muti fiunt: causam vero recitat Hippocrates in *libr. de Morb. Sacro numer.* 8. & inquit: Mutus est, cum pituita derepente in venas delapsa aerem excluserit, & non admiserit neque in cerebrum, neque in venas cavas, neque in ventriculos, sed occuparit respirationem. Et subdit: Quare, ubi fuerit exclusus a venis, eumque non susceperint, mutum, ac desipientem hominem reddunt. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 3. Si cerebrum concussum fuerit, ac doluerit ejus, qui percussus sit, necesse est, e vestigio mutum fieri, & neque videre, neque audire. Hæc quoque confirmat in *libr.* 7. *Aphor.* 58. dum inquit: Quibus cerebrum aliqua ex causa concussum fuerit, necesse est, statim mutos fieri. Galenus in *Comment.* dicit, quod consuetudo est Hippocratis ab uno accidente notissimo, veluti a vocis amissione, nominare, & ostendere illos, qui nullum alium motum servant secundum electionem, vel nihil omnino sentiunt; jacent autem eodem modo, quo apoplectici, sine sensu, & motu. Idem quoque significat *muti* in *libro 6. Aphorism.* 51. cujus verba sunt: Quibus sanis dolores fiunt repente in capite, & statim muti fiunt, & stertunt, moriuntur in septem diebus, nisi febris apprehenderit. In *libr.* autem *de Carnib. numer.* 19. Si lingua semper occurrens non articularet, non posset homo clare differere, sed singula a natura unam vocem haberent. Hujus signum est; muti ex nativitate differere non possunt, sed unam tantum vocem sonant, etiamsi quis spiritum efflans, sermonem proferre conetur.

COMMENTARII XI. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XII. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

NARES.

De narium natura hæc pauca ſcribuntur in *libr. 4. de Morbis Popular. num. 9.* Quibus os ex palato diſcedit, his medius conſidet naſus; quibus vero ſuperni dentes anteriores, his latus eſt ſummus naſus. Affectus autem, qui nares habent, hi enarrantur: frigiditates, humiditates, fluxiones, læſio olfactus, polypi, gravedo, ſanguis e naribus, naſus in infernam partem ſubſidens, naſus fractus, acutus, diſtortus, liveſcens, inflammatus, diſtillans. Atque hæ affectiones quandoque ſignum dant prognoſticum; propterea quod legitur in pluribus locis: Naſus, & aures quibus ſemper frigidæ ſunt, malum; ſiquidem inter extremas partes collocantur. Et in *libr. de Carnib. numer.* 17. Nares humectæ olfacere nequeunt; quamobrem qui gravedine tenentur, nihil olfaciunt, aut parum. Et in *libr. 6. Aphor.* 2. Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra ſanitate fruuntur; quibus vero contraria, ſalubrius degunt. Nam, ut exponit Galenus, humidioribus naturis ſenſibiles fiunt ſuperfluitates præſertim cerebri, quod eſt natura frigidius. Unde qui ſunt humidiores ſive ſecundum cerebrum, ſive univerſum corpus, non contingit ſalubrem vitam cujuſvis noxæ expertem traducere. Verum continuo diſtillationibus ex parva occaſione capiuntur: & ſi ſuperfluitas ad inferiora per palatum deſcendat, partes ſubjectæ offenduntur, fauces, guttur, aſpera arteria, pulmo, gula, ventriculus. Tuſſes itaque in ipſis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, & cruditates, & ventris profluvia, eſt neceſſe; aliquando vero & difficultates inteſtinorum, cum id, quod deſtillat, ſalſum quodammodo fuerit. Hos, & alios quoque morbos, confirmat Hippocrates, fieri in *libr. de Loc. in Homin.* & in *libr. de Glandulis.* Præterea narium gravedo cum aurium ſonitu, & viſus hebetudine mentem emovet, & ſanguinem profundit; ſic legitur in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 2. Verum in *libr. de Judicat. num.* 12. ſcriptum eſt: Si aqua, vel pus per nares, aut aures fluxerit, caput circumcirca dolenti, ac ægrotanti ſolvit morbum. Et in eodem *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Aliquid de naribus deſtillare ex ſurditate, ac torpore, difficultatis aliquid habet: vomitus his conducit, & alvi perturbatio. Et in *libr.* 1. *Prædictorum numer.* 1. Naſus deſtillans in phreniticis pernicioſus tum alias, tum quarto ab initio die. Et in eodem *libr. numer.* 10. Naſus in bilioſis vomitionibus deſtillans, pernicioſum. Et in *libr. 5. de Morbis Popularibus numer.* 27. Timochari hyeme deſtillatio, maxime in nares: cum venere uſus eſſet, reſiccata ſunt omnia. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Naſus liveſcens, lethalis. Et in *lib. 4. Aph.* 49. In febre non intermittente ſi labrum, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium pervertatur, vel non videat, vel non audiat, jam debili exiſtente corpore, quicquid horum evenerit, mors proxima eſt. Et in *lib. Prognoſt. Commentar.* 1. *partic. 6.* inter ſigna exitioſa in morbis acutis collocatur naſus compreſſus, hoc eſt, extenuatus; atque eo magis, ſi in morbi principio id fiat, & neque ventris ſolutio, neque inedia præceſſerit. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. numer.* 48. Nares ipſas inſpicere oportet, an ſpiritus æqualiter per utraſque feratur: & ſi multus feratur e naribus, convulſio fieri ſolet; ſi vero convulſio fiat, tali mors expectanda eſt.

At vero de his, quæ ad artem pertinent chirurgicam, pauca ſunt dicenda, eaque ſunt. Naſus in infernam partem ſubſidens decem

decem diebus persanari potest; sic sentit Hippocrates in *libr. de Articul. numer.* 31. Et ibidem tractat de naso fracto, deorsum in sinum vergente. Et *numer.* 32. de naso in obliquum fracto. Et ibidem *numer.* 30. de nasi fractura. Et *numer.* 32. de naso inflammato.

Reliquum est igitur, ut scribamus, quid boni, malive significet sanguis e naribus erumpens, & quæ indicent sanguinem fluxurum. Accidit, ut inquit Hippocrates in *libr. Prognost. Commentar.* 1. *part.* 32. his scilicet, quos in iliis tumor fatigat, in prima circuitione sanguinis e naribus fluor, atque admodum juvat: sed inquirendum est, num doleant caput, an hebetudines subeant oculorum; si quid enim horum fuerit, eo tendet. Et subdit *part.* 33. Sanguinis fluorem in junioribus potius quintum & trigesimum annum agentibus expectare oportet, & maxime æstate. At vero in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Surditatem ex febribus sanguinis e naribus fluxio solvit. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 60. Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis e naribus fluens, aut alvus turbata solvit morbum. Et *Aph.* 74. Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba facta, &c. Si vero etiam ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodum solutio fit. Et *Aphor.* 27. ejusdem *libr.* Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo quacunque ex parte, cum reficiuntur, alvi his humectantur. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 33. Mulieri, menstruis deficientibus, si sanguis e naribus fluxerit, bonum. Et in *libr. de Coacis Prænot. num.* 1. Affectiones statim turbulentæ, vigilias inducentes, sanguinem de naribus stillantes, sexta die allevantes per noctem, verum postridie rursus affligentes, exsudantes, in somnum delatæ, mentem emoventes, large sanguinem fundunt, & morbos solvunt. Et ibidem versus finem: Septima die, aut nona, aut decimaquarta fluxiones sanguinis e naribus fientes, plerunque febres solvunt. Et *numer.* 2. versus finem: Quibus dolores præcordiorum, oris ventriculi, hepatis, & partium circa umbilicum, hi, sanguine per alvum egesto, servantur; non egesto autem, moriuntur. Et in *libr.* 1. *de Morb. Popular. sect.* 1. In aeris statu austrino paucis obortæ sunt febres ardentes, atque his omnino boni status; & paucis sanguis erupit, neque ex his moriebantur. Et in eodem *libr. section.* 2. *Constitution.* 3. Erant febrium ardentium affectiones: quibus quidem bene, ac large sanguis per nares erupit, per hoc maxime servabantur; & nullum novi in hac constitutione, qui mortuus esset, si recte ipsi sanguis profluxisset. Et subdit: Quibusdam morbus regius accidit sexta die; verum his purgatio per vesicam, aut alvus exturbata profuit, aut larga sanguinis eruptio. Et subdit: Sanguis plurimis erupit, maxime adolescentibus, & in vigore constitutis; & talium plerique perierunt, quibus sanguis non erupit. Deinde inquit: Quibusdam, qui ægrotarunt, quibusque etiam sanguis erupit, ad dysenteriam transitus factus est, & superstites manserunt. Et tandem ait in fine: Riguerunt paucissimi vere, æstate plures, autumno adhuc plures, hyeme longe plurimi. At sanguinis eruptiones cessabant. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Quibus sanis horrores frequentes sunt, hi ex sanguinis fluxione suppurantur. Et ibidem: Lassati cum horrore, si exsudarunt judicatorio modo, recalefacti, in morbo acuto, male habent, tum alias, tum si circa hæc sanguis de naribus stillarit. Et: Capitis dolor in morbo acuto, præcordium revulsum, non profluente ex naribus sanguine, ad phrenitidem devenit. Et: In febre ardente fluxio sanguinis ex naribus quarta die, mala est, si non aliud quid boni coinciderit; verum quinta minus periculosa est. Et *num.* 2. Caput dolentibus, ex posteriore parte ossa rupta habentibus, fluxio e naribus larga, crassa, mala est. Et: Vocis interceptiones cum exsolutione in febre acuta, sine sudore sunt quidem lethales; minus vero, quæ cum sudore, verum diuturnitatem temporis significant: fortassis autem & qui ex recidiva tale quid patiuntur, tutissimi sunt. Perniciosissime autem ex talibus habent, quibus sanguis ex naribus fluit, & quibus alvi humectantur. Et versus finem: Quibus præcordia non mollia, facies sana, non liberantur citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut convulsionem, aut coxendicum dolorem. Et *numer.* 1. ejusdem *libr.* Sanguinis stillæ pusillæ, malæ. Et *numer.* 2. Oculorum rectitudo in morbo acuto, & motus velox, & somnus turbulentus, & vigiliæ, & quandoque sanguinis e naribus stillationes, nihil boni. Et: Qui febres, ad tactum non adurentes, habent, phrenitici fiunt, & magis, si sanguis fluxerit. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 3. Ubi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut convulsio superveniens, malum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 9. Post sanguinis fluxum delirium, aut etiam convulsio, malum. Quæ vero indicent signa sanguinem erupturum, declarantur in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. ubi legitur: Qui inhorruerunt, & exsudarunt judicatorio modo, & postridie præter rationem horruerunt; si quis non vigiliis infestetur, neque concoxerit, ei sanguinem erupturum esse, puto. Et *numer.* 2. Morbi, derepente mentem percellentes cum anxietudine, sanguinem profundunt. Et: Sonitus aurium cum visus hebetudine, & narium gravedine, mentem emovet, & sanguinem profundit. Et ibidem in principio: Capitis dolor pertinax cum febre acuta, & alio signo maligno, lethale est. Cæterum sine signo malo, transgrediens vigesimum diem, sanguinis, aut puris fluxum e naribus, aut abscessus ad infernas partes significat. Fluxiones quidem junioribus, trigintaquinque annis; senioribus vero, abscessus. Si vero circa frontem, & tempora fuerit dolor ille pertinax, fluxiones. Hæc quoque habentur in *Comment.* 3. *Progn. part.* 11. Et in *lib. de*

Coac.

Coac. Prænot. numer. 2. Qui caput dolent, stupore detenti, dolorosi, oculum rubicundum habentes, sanguinem effundunt. Et ibidem: Capitis concussiones, & aurium sonitus sanguinem effundunt, aut mulieri menses deducunt, &c. Et: Capite gravati juxta sinciput dolentes, vigiliis infestati, sanguinem effundunt, tum alias, tum si quid ad collum se extendat. Et *num.* 1. Quibus in febribus venæ in temporibus pulsant, & facies sana est, & præcordium non molle, diuturnum morbum significat, & non desinentem citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut singultum, aut convulsionem, aut coxendicum dolorem. Et: Febrientibus, quibus rubores sunt in facie, & dolor capitis fortis, & venarum pulsus, his sanguinis fluxio plerunque contingit. Et in *libr. Prognost. Commentar.* 3. *partic.* 33. Quibus per talem febrem, hoc est, non exitiosam, dolet caput, & pro tenebris ob oculos offusis hebetudines subeunt oculorum, ac splendor obvertitur, & pro ventriculi dolore circa ilia, aut læva parte, aut dextra aliquid contenditur, neque cum inflammatione, sanguinem de naribus in his fluere pro vomitione, expectandum est; magisque in adolescentibus expectare oportet sanguinis fluorem; agentibus vero trigesimum annum, aut etiam adultioribus, minus; sed vomitionem in talibus expectare, oportet. At in *libr.* 5. *Aphor.* 19. legitur: Quæcunque refrigerata sunt, excalefacere oportet, exceptis his, quibus sanguis fluit, aut fluxurus est. Et *Aphor.* 24. ejusdem *libr.* Frigida, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tussem movent, & sanguinem, & destillationes. Et in *libr.* 3. *Aphor.* 20. Vere furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluvia sanguinis, & anginæ, & gravedines, & raucedines, & lepræ, & tusses, & impetigines, & vitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores. Et *Aph.* 27. Grandioribus autem, & jam accedentibus ad pubertatem plurima ex his, & febres diuturnæ, & ex naribus profluvia sanguinis.

NASTURTIUM.

Nasturtium calidum est, & carnem liquat; sistit autem pituitam albam, quare urinæ stillicidium inducit; ut scribitur in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 25.

NATURA.

Natura aliquando vires significat, ut in *libr.* 1. *Aphor.* 3. cum ait: Qualis natura fuerit ejus, qui debet perferre, ad hoc ducere convenit. Aliquando significat naturam regulatam, ut in eodem *lib. Aphorism.* 21. Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere convenit. Dicuntur etiam ventres natura calidissimi, hoc est, naturali calore prædití, veluti scribitur *Aphorism.* 15. Aliquando significat virtutes, & temperiem, quemadmodum in *libr.* 2. *Aphorism.* 4. Non satietas, non fames, neque aliud quidquam, quod modum naturæ excesserit, bonum. Et *Aphorism.* 17. Cibus præter naturam plus ingestus, morbum facit, hoc est, plus quam vires possint tolerare. Aliquando significat temperaturam, ut *Aphor.* 24. In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus. Aliquando significat naturæ opus, ut *Aphor.* 51. Omne nimium naturæ inimicum. Verum in *libr.* 5. *Aphor.* 44. Quæcunque, præter naturam tenues existentes, utero gerunt, hoc est, supra modum. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 20. Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, idest non propriam, necesse est suppurari.

NAUSEA.

Nausea est ventriculi propensio ad vomitum. Verum & venarum dicitur nausea, quemadmodum, ubi de venis egerimus, notum fiet. In *libr.* autem *de Coacis Prænot. numer.* 2. Ex surditate leniter abscessus juxta aures fiunt, tum alias, tum si quid nauseæ accedat. Et infra: Lingua citra rationem tenera fiens, & cum cibi fastidio, nauseabunda, cum frigido sudore, ex alvo liquida, nigrorum vomituum signum est; lassitudo in his mala est.

NEPHRITIS.

Leguntur in *lib. de Intern. Affection. num.* 15. quatuor renum morbi, quorum primus ab his significatur. Dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & in testem secundum renum situm, & frequenter mingit, & adstringit paullatim, ac supprimitur urina, & cum urina procedit arena: & ubi per urinæ meatum exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet. Cum autem ipsam per urinam ejecerit, dolor remittit. Postea vero rursus in iisdem doloribus jacet. Cum autem mingit, etiam colem præ dolore fricat. Hic morbus fit a pituita, cum ren susceptam in se ipsum pituitam, non rursus dimiserit, sed in ipso in tofum concalluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, velut arena: curationem ibi lege. At de aliis renum morbis agemus, cum de renibus tractaverimus. Hoc solummodo nobis dicendum est, quod nephritides senibus fiunt, ut scriptum in *libr.* 3. *Aphorism.* 31. Sed in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. scriptum est: Nephritis post annum quadragesimum secundum non fit. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 36. Quibus morbo renali laborantibus, prædicta accidunt signa, hoc est, in urinis bullæ subsistunt, atque insidens pingue, ac simul totum, doloresque circa spinæ musculos fiunt, si quidem circa loca exteriora fiant, abscessus quoque exterius futuros, expecta; si vero dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abscessus expecta futuros interius. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. Soporosi in principiis fientes cum capitis, lumborum, colli, præcordii dolore, vigilantes, num nephritici fiunt? Ex nephritide, ut legitur in *lib. de Intern. Affect. n.* 16. fit tabes renalis. Sed lege *Renes.*

NER-

NERVUS.

Scriptum est in *libr. de Carnibus numer.* 11. Cum ossa facta essent, quæcunque ex ipsis pinguia erant, celerrime exusta sunt; quantum autem ex ipsis glutinosum erat, id ipsum exuri non poterat, sed medio inter ustum, & siccatum loco contentum, a calido in nervos, & salivam, ac mucum transivit. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 9. Nervi sicci sunt, & ventriculos, sive cavitates non habent, & ad ossa consistunt, & maxima ex parte ab ossibus nutriuntur; nutriuntur & a carnibus, & colorem, ac robur inter ossa, ac carnem medium habent: & humidiores quidem sunt, ac carnosiores, quam ossa; sicciores autem, ac magis ossei, quam carnes. Usus vero ipsorum, ut legitur in *libr. de Venis numer.* 17. est talis: Nervi flexionem, & contractionem, ac distentionem exhibent. Et ibidem *numer.* 7. nervorum exortum tractat, & inquit: Nervorum exortus ab occipitio usque ad spinam, ad coxendicem, in pudenda, in femora, pedes, in tibias, in manus. Alii in brachia, partim in carnes, partim ad fibulam, in magnum digitum, partim ex carnibus in alios digitos. Alii ad scapulas, pectus, ventrem, ossa, ligamenta, a pudendo vero ad princeps intestinum, ac podicem, acetabula coxarum; partim supra femur, partim infra ad genua; inde alius ad genu extentus, ad tendinem, pernam, pedes; alius ad fibulam, alius in renes. Et in *libr. de Articulis numer.* 41. Alii nervi nervosi perpetuo annexi, hinc atque illinc juxta ipsa porriguntur; & cætera ibi lege. Et in *libr. de Venis num.* 16. Duo crassi nervi a cerebro sub os magni verticuli superne, & magis ad gulam, ab utraque arteriæ parte uterque progrediens, inter se committuntur, ut uni similes existant; deinde verticula, ac septum transversum hic sunt, ubi desinunt: & quidam dubii, ad hepar, & splenem ab hac societate tendere ipsos, putaverunt. Alius nervus utrinque ex verticulis juxta claviculam ad spinam tendit ex obliquo verticulorum, & se in costas ingerit; atque hi quemadmodum venæ per septum transversum ad mesenterium mihi tendere videntur; ubi autem hæ deficiunt, rursus hinc, ubi septum exoritur, ab eo continui, ac cohærentes existentes, juxta medium infra arteriam, de cætero ad verticula se ingerunt, quemadmodum venæ, donec totum sacrum os pergressi, consumuntur. Hæc eadem scribit Hippocrates in *lib. de Morb. Popularibus section.* 4. In *libr.* autem *de Loc. in Homin. numer.* 9. Nervi premunt articulos, extentique sunt per totum corpus; robusti autem maxime, & semper crassissimi sunt in illis corporis partibus, in quibus paucissimæ carnes sunt: & corpus quidem omne nervis plenum est; verum circa faciem, & caput non sunt nervi, sed fibræ consimiles nervis, inter ossa, & carnes, tenuiores, & solidiores. Et in *libr. de Natur. Puer. numer.* 16. In pedibus, & manibus tenuissimæ, ac densissimæ, & plurimæ venæ sunt; nervi item tenuissimi, ac densissimi, & plurimi; & ossa magnitudine minima. Et hæc de nervorum essentia, quæ plures sustinet affectiones.

Sed quicunque morbus in nervos pervenerit, roboratur, & quiescit in eodem loco, & difficile est ipsum educere, ut legitur in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 9. deinde recitat, quos morbos ipsi patiantur, & inquit: Maxime impetunt ipsos distentiones, & alii morbi, a quibus tremor corpus occupat, & qui tremere ipsum faciunt. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popular. numer.* 29. Quod nervi ipsi in se ipsos trahunt, signum est; si quidem enim nervi in supernis manus sauciati fuerint, manus deorsum nutabit, dum ab infernis nervis trahitur; si vero contra, vice versa. Et in *libr.* 7. *de Morbis Popularib. numer.* 35. Ex cholericis affectionibus ad nervorum in cruribus distentionem desivit, una cum secessu deorsum; bilem multam abunde coloratam vomuit ad tres dies, ac noctes valde subrubram; sub vomitum bibit, & impotens erat, & anxius, &c. Nervi præterea inflammantur; nam inquit Hippocrates in *libr. de Articulis numer.* 9. Quibus nervi inflammati sunt, hi humero uti non possunt; prohibet enim dolor, & inflammationis distentio. Tales igitur curare oportet cerato, & spleniis, & linteis multis deligando: & reliqua ibi lege. Porro nervorum impotentiam calida, frequenter ea utentibus, invehit; ut placet Hippocrati in *libr.* 5. *Aphor.* 16. Et in *libr. de Artic. num.* 13. Nervis inimicus est ignis. At frigida quoque noxia est; nam scriptum est in *libr.* 5. *Aphor.* 18. Frigidum inimicum ossibus, dentibus, nervis, cerebro, spinali medullæ; calidum vero utile. Verum non sæpe, ut antea dixit, eo uti nos debemus; frequens enim calidæ usus tantum alterat, quanquam debilis ejus est vis, quantum rarus ejusdem, quæ in tertio sit gradu calida. Verum si nervorum continuitas soluta sit, scriptum est in *libr.* 1. *de Morb. num.* 7. Nervus præcisus, ac dissectus non coalescit, neque vesica, neque aliquod ex tenuibus intestinis. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 19. Ubi nervus discissus fuerit, neque augetur, neque coalescit. Et in eodem *lib.* 1. *de Morb. numer.* 3. Nervi dissectio convulsionem facit. Sed cum nervi vulnerati sint, de eis sic scribitur in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 3. Nervi crassi si vulnerantur, plerunque claudi fiunt, & si obliqui vulnerantur, præsertim, & si musculorum capita, maxime in femoribus. Et propterea legitur in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 21. Nervi, aut ossis, aut amborum corruptio interdum in capitis vulneribus confert. Et in eodem *libr. num.* 24. Quibus nervus elapsurus esse videtur, securius de claudicatione prædicere licet, tum alias, tum si inferiorum nervorum aliquis fuerit exsolutus. Et in *lib.* 1. *de Morb. numer.* 3. Nervos crassos vulneratos habentes, eos claudos fieri, necesse est. Verum ad nervos dissectos lege in *libr. de Ulceribus numer.* 12.

NIGRA.

NIGRA.

Niger color in quacunque corporis parte superveniat in morbis acutis, malum. Legitur enim in *libr.* 4. *Aphor.* 23. Quibuscunque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, sive quovis alio modo extenuatis, nigra bilis, sive ut sanguis niger desuper exierit, postridie moriuntur. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 18. Nigrorum per alvum transitus post sanguinis dejectionem, malum. Et in *lib. de Coacis Prænotion. numer.* 2. Nigra ante mortem per alvum subeunt in præcordiorum inflammatione cum suppuratione. Et in eodem *libr. numer.* 4. Vomitum nigrorum faciunt frequentes per eadem recidivæ vomitoriæ circa judicationem: fiunt item tremulæ. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 12. Manus tremulæ, caput dolentes, collum dolentes, subsurdi, mingentes nigra densata; quibus hæc sunt, his nigra ventura esse expectare oportet, & perniciosum. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 21. Dejectiones nigræ, qualis est sanguis niger, sive cum febre, sive sine febre, pessimæ. Sed in eodem *libr. Aphorism.* 25. Sanguis supra, qualiscunque fuerit, malum; infra autem nigra dejecta, bonum est. Et Galenus in *Commentar.* ait: Verbum *bonum* non tanquam proprie dictum est, sed tanquam *melius* diceret, est audiendum, quasi ita diceret, *infra autem melius nigra dejici*. Et in *libr. Prognostic. Commentar.* 2, *partic.* 9. Si digiti, ac pedes omnino nigrescunt, minus perniciosi sunt, quam si liveant. Sed alia signa consideranda sunt. Si enim facile ferre malum appareat, & aliquod aliud salubre fuerit signum, morbum verti significat ad abscessum, ita ut æger sit convaliturus, corporis vero nigredo casura. Et *particul.* 22. Exitiosior est dejectio, si nigra, aut livida, aut opima, aut fœtida est. Et *partic.* 29. Nubecula, quæ in urina invehitur, si candida est, bona; si nigra, vitiosa est. Et *particul.* 32. Exitiosior vero urina est, si aquosa, fœtida, nigra, crassaque est. In mulieribus, & viris urina nigra, in pueris aquea, deterrima est. Et *partic.* 39. Si vomitio fuerit porracea, aut livida, aut nigra, malum esse censendum est. Et *partic.* 48. Si screatio ita sincera fuerit, ut nigra appareat, est difficilior, quam si viridis, & spumans admodum sit. Causam vero nigredinis si inquiramus; calor profecto adurens, aut frigus congelans nigritiem efficiunt; dicit enim Hippocrates in *libr.* 5. *Aphor.* 20. Ulceribus frigidum mordax, dolorem insuppurabilem facit, livorem obducit. Et *Aphor.* 17. Frigidum convulsiones, distentiones, livores, rigores febriles. At vero livor est nigredini color omnino propinquus, & ex iisdem fit causis, sed his remissioribus. Et in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 4. Quæ mulieres superalbidæ sunt, humidiores sunt, ac fluidiores; nigræ vero scciores, & acerbiores, ac adstrictiores.

NOX.

In *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. numer.* 50. Noctes plus, quam dies, delirii significationem præbent. Et in *lib.* 2. *Aphor.* 13. Quibuscunque crisis fit, his nox gravis ante accessionem; quæ vero subsequitur, magna ex parte levior existit. Fiunt noctu nonnullæ febres, quas Hippocrates in *libris de Morbis Popularibus* nocturnas vocat. Fiunt etiam pustulæ nocturnæ, de quibus mentio fit in *libr. de Aere, Aquis, & Locis, numero* 4.

NOVIMESTRES.

Novimestres partus qui supervivant, & qui non, lege in *libr. de Septimestr. Part. numer.* 5.

NUCES.

Nuces rotundæ amygdalis persimiles sunt; latæ vero, maturæ, probe alunt, & alvum movent: depuratæ vero etiam flatum inducunt. Hæc in *libr.* 2. *Diæta num.* 30.

NUMERUS.

De numero pari, atque impari agitur in *Capite de Diebus Decretoriis*; atque quænam sit ipsius numeri imparis vis, & a quibus producatur causis. Sed hoc sciendum est, numerum ternarium fortissimum esse, ut ait Hippocrates in *libr.* 2. *de Morbis Popular. section.* 6. Numerus impar in ægrotis maxime verendus est; nam hi dies in alterutram partem ægrotos inclinare faciunt.

NUTRIMENTUM.

Nutrimentum a tota substantia transmutatur in naturam nutriti a calore naturali; non enim transmutari posset, nisi id, quod nutritur, ex iisdem esset, ex quibus est nutrimentum; nam omnia, quæ nutriuntur, aluntur his rebus, ex quibus constant, & non uno tantum elemento, sed pluribus mixtis.

Quod vero nutrimentum in naturam convertatur nutriti, fit manifestum in *libr. de Carnibus numer.* 13. ubi legitur: Alimentum ubi accesserit, unumquodque talem speciem unicuique reddit, qualia sane erant; singula enim irrigata ab alimento augmentum capiunt calidum, & frigidum, & glutinosum, & pingue, & dulce, & amarum, & ossa, & alia universa, quæ in homine insunt. Et in *libro de Alimento numer.* 2. Facultas alimenti pervenit & ad ossa, & ad omnes partes, & in nervum, & in venam, & in arteriam, & in musculum, & in pelliculam, & in carnem, & pinguedinem, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & medullam spinalem, & interanea, omnesque ipsorum partes, & sane etiam in caliditatem, & in spiritum, & humiditatem. Sed cum partium nostri corporis aliæ sint crassæ, ac solidæ, aliæ tenues, ac molles, atque humidæ, & spirituales, idcirco aliud nutrimentum desiderat spiritus, aliud humor, aliud partes crassiores; quapropter in *libr.*

de Fla-

de Flatibus numero 4. ſcriptum eſt: Corpora omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium a triplici nutrimento ſuſtentantur. Horum autem nutrimentorum nomina hæc ſunt, cibus, potus, ſpiritus: ac ſpiritus quidem, qui in corporibus ſunt, flatus vocantur; qui vero extra corpora exiſtunt, aer, qui ſane maximus eſt in omnibus, quæ corpori accidunt & auctor, & dominus. Horum autem trium mentionem facere videtur Hippocrates in *libr. de Alimento num.* 11. cum ait: Humidum alimentum facile magis tranſmutatur, quam ſiccum; ſiccum ſcilicet quandoque facilius tranſmutatur, quam humidum: & quicunque veloci appoſitione opus habent, his humidum ad reficiendas vires medicamen optimum; quicunque vero adhuc velociori indigent, per olfactum; qui autem tardiore appoſitione opus habent, ſolido alimento utantur. At vero ex quibus conſtat nutrimentum, palam fit in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 8. ubi legitur: Alimento ingrediente ab aqua & igne, ſicco & humido, alia quidem intro coguntur, alia vero foras protruduntur. Et in *libr.* 2. *numer.* 11. Ex ipſis panibus maximi maxime alunt, propterea quod minime exuritur humiditas ab igne: & furnacei panes magis alunt, quam focarii, & vervarii, propterea quod minus exuruntur ab igne. Sed hujuſmodi humiditas, quæ remanet in pane, non eſt aquea, ſed propria materiæ, ex qua confectus eſt panis. Aqua enim, ut legitur in *libr. de Corde numer.* 9. non eſt alimentum, nec ventus, ſed eſt alimenti vehiculum, quemadmodum ſentit Hippocrates in *libr. de Aliment. numer.* 12. Facultas præterea nutrimenti non una eſt, ſiquidem hæ ſunt ad eſſe ſolum, & ad augmentum; ait enim Hippocrates in *libr. de Aliment. num.* 7. Carnes, & aliæ multæ alimenti ſpecies & juxta regionem, & juxta conſuetudinem alunt, partim ad augmentum, & ad eſſe, partim ad eſſe ſolum, velut in ſenibus. At propterea quod tria explicata ſunt nutrimenta, quorum primum ſpirituoſum eſt, utpote quod per olfactum munus ſuum obeat; ſecundum eſt liquidum, ſive humidum, quod eſt potus; tertium eſt craſſum, quod eſt cibus; quapropter ſi inter ſpirituoſum, & craſſum eſt medium, ſic inter ſpirituoſum, & potum eſt medium: & inter potum, & cibum eſt aliud medium, quod Hippocrates appellat in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut.* ſorbitionem, de qua ſermonem habebimus proprio loco. In nutrimento præterea ineſt moles, & facultas, de quibus hoc ſcribitur pacto in *libr. de Aliment. numer.* 10. Potentia alimenti melior, quam moles; moles alimenti melior, quam potentia. Quantum vero nutrimenti [illegible]endum ſit, docet in *libr. de Locis in Homine numer.* 54. & inquit: Occaſio eſt hæc, ut cibos offeramus ea copia, quantam corpus, cui offeruntur, ſuperare valeat. Sed nutrimentum nos præbemus & corpori ſano, & corpori ægroto. De nutrimento, quod corpori ſano competat, loquitur Hippocrates in *libr.* 1. *Aphoriſm.* 14. ſic: Qui creſcunt, plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento; alioquin corpus abſumitur: ſenibus vero parum calidi innati ineſt, paucis propterea fomitibus egent, quia a multis extinguuntur. Deinde *Aphoriſm.* 15. exponit, quo anni tempore alimenta copioſiora ſint exhibenda, & inquit: Ventres hyeme, ac vere natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi; quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda; etenim tunc calor innatus plurimus eſt, unde & pluribus egent alimentis: indicio ſunt ætates, & athletæ. Et in *libr. de Dentition. num.* 2. Qui bene dormiunt, & habitiores ſunt, multum alimentum adſumunt, idque adjacet non ſufficienter diſtributum. Et *numer.* 1. Quibus alvus multum profluit, & bene concoquunt, hi, ſcilicet pueri, ſaniores ſunt; quibus modice profluit, & voraces ſunt, & non pro ratione ſimiliter nutriuntur, morboſi. Et ſubdit *num.* 3. Sugentes, qui non probe aluntur, macilenti fiunt, & ægre vires recolligunt. Corpori autem ægroto ſi alimentum ſit exhibendum, ille prius legatur *Aphoriſm.* 17. *libr.* 1. & is eſt: Et quibus ſemel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora, & particulatim oporteat offerre, conſiderandum; condonandum autem aliquid tempori, regioni, ætati, & conſuetudini. Et in *libr.* 2. *Aphoriſm.* 7. Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet; quæ vero brevi, breviter. Et *Aphoriſm.* 8. Si a morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, plurimo alimento corpus uti, ſignificatur; quod ſi non aſſumenti cibum id accidat, ſcire oportet, quod indiget evacuatione. Et *Aphoriſm.* 10. Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Et *Aphoriſm.* 17. Ubi cibus præter naturam ingeſtus eſt copioſior, morbum facit; oſtendit autem ſanatio. Et *Aphoriſm.* 15. Ubi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam, ſi bilioſæ fuerint, corpus una ægrotat; ſi vero ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire. Et *Aphoriſm.* 18. Eorum, quæ univerſim, & velociter nutriunt, veloces quoque fiunt excretiones. Porro ſunt quidam, qui nutrimentum reſpuunt ob hanc cauſam. Proditum eſt in *libr.* 3. *de Diæta numer.* 22. In corporibus denſa carne præditis, cum cibi concaleſcunt, ac diffunduntur, & a primo ſomno, & præ cibis carne caleſcente, ſecretio per ſomnum fit a carne multæ humiditatis; deinde caro denſa exiſtens alimentum non ſuſcipit; id vero, quod a carne ſecretum eſt, alimento contrarium, ac foras protruſum, hominem ſuffocat, ac calefacit, donec evomuerit. Et *numer.* 28. Secedit cibus per alvum liquidus, incoctus, unde corpus contabeſcit, alimentum conveniens, ac debitum non accipiens, ventreſque corrumpuntur, & in morbos incidunt. Et *numer.* 21. His corpora pura non ſunt, & plus eſt, quod de carne colliquatur præ labore, quam quod depurgatur præ circuitu; & hoc ſane in-

ae intus manens alimento contrarium est, ipsumque violat, ac acidum facit. Alimentum igitur eructatur, illud ipsum vero sub cutem expellitur, & hominem decolorem facit, & morbos similes aquæ inter cutem parit. Dicitur tandem alimentum non bonum ignis, & febris, aqua; ut in *libr. 4. de Morb. numer.* 25. Dicitur alimentum ossis ex confractione; ut in *libr. de Aliment. numer.* 10. Et pus ulceris alimentum; pus alimentum venæ, arteriæ; medulla alimentum ossis; ut in eodem *libr. numer.* 12.

NYCTALOPS.

Legitur in *libr. de Visu numer.* 4. Nyctalops medicamentum bibat deorsum purgans, & caput purgetur, & cervicem ejus quam maxime scarificato, & fame ad multum tempus premito; ubi vero remiserit, unum aut, duo frusta, prout maxima devorare potest, de hepate bubulo crudo in melle tincto exhibeto. Et in *libr. 4. de Morbis Popularibus num.* 28. hanc recitat Hippocrates historiam: Nyctalopes, qui plurima minxissent, postea parum quiddam mingebant; verum tussientes, & insuper febrientes tubercula ad aures habebant, erumpentia circa septimam, aut octavam diem. Et in *libr. 6. de Morbis Popularibus section.* 7. Nyctalopicæ affectiones firmabantur in hac constitutione scilicet frequenti australium, aquilonarium, ac nivosorum transmutatione, ut quæ etiam ex aliis causis fiebant; fiebant autem pueris maxime. Et in *lib. 2. Prædictorum numer.* 40. Qui nocte vident, quos sane nyctalopas vocamus, hi morbo corripiuntur juvenes, aut pueri, aut etiam adolescentes, & liberantur sua sponte, aliqui in quadraginta diebus, aliqui septimo mense; quibusdam vero & per totum annum permansit; quapropter de tempore conjectare oportet ita, ut ad morbi robur, & ad ægri ætatem respicias.

COMMENTARII XII. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XIII. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

OBLIVIO.

Bliviosus homo evadit a pituita, dum cerebrum perfrigeratur; ut scriptum est in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 16. Hanc ex oblivione accipe prænotionem, quæ scribitur in *libr. de Coacis Præn. numer.* 1. in principio: Oblivio cum rigore, malum. At in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 3. legitur oblivio in dysenteria cum febre.

OCCASIO.

Occasio quandoque significat causam manifestam, ut: Mulieres ex quacunque occasione abortiunt; verum de hac nobis non est sermo, sed de illa, quæ temporis pars est, agendum est. De hac igitur sic scriptum est in *libr. Præceptionum num.* 1. Tempus est, in quo occasio est; occasio vero, in qua tempus non multum; medela tempore, aliquando etiam occasione contingit. Et propterea medicinam cito discere non est possibile, propterea quod impossibile est statam, ac certam doctrinam in ipsa fieri, siquidem ipsa & nunc, & statim non idem facit, & ad eundem contraria facit, & hæc etiam contraria sibi ipsis: sic legitur in *libr. de Locis in Homine numer.* 50. Et quo modo hæc fiant, deinde explicat, & tu ibi lege. At vero *numer.* 54. subdit: Medicina brevem occasionem habet; & qui hoc novit, illa stata, & certa habet, & scit, quæ consueta sunt, & ad quæ cognoscenda non est occasio in medicina, & quod alvum subducentia non subducentia fiunt, & reliqua, quæ contraria sunt, & contrariissima, non contrariissima. Occasio autem est hæc, ut cibos offeramus ea copia, quantam corpus, cui offeruntur, superare valeat; nam, si quis sic fecerit, omnino necesse est, cibum alvum subducentem oblatum, subducentem esse; pituitosum, pituitosum. Si igitur superaverit corpus ipsos cibos, neque morbus, neque contrarietas fit ex his, quæ offeruntur, & hæc est occasio, quam medicum nosse oportet. Cum vero occasionem supergressus fuerit, contrarium fit, & antequam ei excessum factum esse putant, consequens est, ut calescat: donec etiam corpus id, quod oblatum est, superaverit, corpus nutritur; ubi vero hanc occasionem transmiserit, contrarium fit, nam attenuatur, & gracilescit. Sed & alia omnia, & quæ tumefaciunt, donec quidem superaverit corpus, ampliusque pro occasione offeruntur, etiam juxta naturam suam singula faciunt, & pituitosa, sive tumefacientia tumefaciunt; ubi vero occasionem transmiserint, contraria sunt. Medicamenta sunt omnia, quæ præsentem statum transmovent; omnia autem fortiora transmovent: licet autem, si velis, medicamento transmovere, & rursus, si velis, alimento, ac cibo. Omnia vero ex præsenti statu transmovere, ægrotanti opitulatur; si enim id, quod morbum facit, non transmoveris, augescit. Et in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 18. Medicum oportet & temporis occasionem in singulis pernoscere, quod alterum quidem per alimentum absolvet, & augebit, alterum vero detrahet, & minuet. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 4. Temporum autem occasiones multæ sunt, & variæ in arte, quemadmodum etiam morbi, & affectiones, & horum curationes; maxime vero repentinæ sunt in his, quibus animo defectis opitulari oportet, & qui neque urinam, neque stercus egerere possunt, & qui suffocantur, & si mulierem parientem, aut sauciatam liberare oportet, & quæcunque ejuscemodi: & hæ quidem occasiones repentinæ sunt, & paullo posterius non sufficiunt. Plerique enim paullo posterius pereunt.

reunt. Occasio vero est, si horum aliquid perpetiatur homo: & quis, antequam animam efflet, opituletur, hoc totum ex occasione opitulatur. Est quidem igitur ferme hæc occasio etiam in omnibus aliis morbis. Semper enim, in quocunque sane quis opituletur tempore, ex occasione opitulatur. Quicunque vero morbi, aut vulnera non ad mortem tendunt, sed temporarii, ac periculosi sunt, doloresque in ipsis fiunt, verum possibile est, ut cessent, si quis recte medeatur, his sane non prosunt auxilia a medico adhibita, cum adhibeantur; nam & non præsente medico utique cessassent. Alii vero morbi sunt, quibus occasio est, ut curentur matutina diei hora, nihil autem refert, an valde mane, aut paullo posterius; alii morbi sunt, quibus occasio est, ut semel in die curentur, nec refert, quo tempore id fiat; alii per tertium, aut quartum diem curantur, & alii semel per mensem, & alii per tertium mensem, nec refert, an id ipsum tertii augmento, vel fine fiat. Tales itaque occasiones sunt, in quibus non aliam, quam hanc certitudinem habent. Intempestivitas autem hæc est, si quæ mane curari oportebat, in meridie curentur; propterea vero intempestive curantur, quia inclinationem ad pejus habent propter curationem non in tempore factam; quæcunque etiam citius, sive in meridie, sive vesperi, sive noctu curentur, intempestive curantur; & si vere curari oporteat, curentur autem hyeme; aut si hyeme oporteat, curentur autem æstate; aut si quod jam curari oportet, id ipsum differatur; aut quod differre oportet, id ipsum differatur; aut quod differre oportet, id ipsum jam curetur; talia omnia intempestive curantur. Recte porro, & non recte in ipsa hæc fiunt; non recte quidem fit, si morbum alium existentem, alium esse pronunties, & magnum existentem, parvum dicas, & vicissim parvum, magnum; & si supervicturum, non supervicturum pronunties, & periturum, non periturum, & si suppuratum existentem non cognoscas, nec morbum magnum in corpore nutriri cognoscas; & si medicamento, aut potione quis opus habeat, quo ipsi opus sit, non cognoscas; & si quæ sanari possunt, non sanes, & quæ sanatu impossibilia sunt, te sanaturum recipias. Et in *lib. 2. de Morb. Popul. sect. 1.* Occasiones, unde quis ægrotare cœpit, considerandæ sunt, sive capitis sit dolor, sive auris, sive lateris: signum autem sunt in quibusdam dentes, & in quibusdam inguinum tumores. Et in *libr. Præceptionum numer.* 3. Attendere oportet fortuitæ occasioni, quæ plerumque se offert, atque hoc cum utilitate, ac leni progressione potius, quam cum promissione, & excusatione ea, quæ fit cum actione. Et in *libr. 6. de Morb. Popularib. sect.* vel *Comment. 3. part.* 18. Quæcunque alatæ naturæ costarum propter impotentiam occasionis, & in destillationibus malignis, sive excretio sit, sive non sit, malum. Et Galenus in *Comment.* ait: Hippocrates, atque prisci propemodum omnes *occasionem* appellant quamcumque rei cujusvis materiam, unde initium ad subsequentes actiones prodit, sive id argentum fuerit, sive alterius generis opes, sive potestas quædam fuerit, sive locus, sive fides, sive negotium, sive causa, sive tandem quodpiam aliud, quicquid illud simpliciter sit: sunt tamen qui arbitrentur, ipsum locos primario laborantes affectu aliorum *occasiones* vocare, quod ex illis verbis Hippocratis judicari ajunt, ubi ait, *Occasiones, unde laborare incœpit, perpendendæ sunt.*

OCCIDENTALES.

In *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 9. sic loquitur Hippocrates: Occidentalium aquæ non sunt splendidæ, quod aer matutinum tempus utplurimum occupat, qui aquæ immixtus claritatem ejus disperdit. Et *numer.* 12. Occidentales homines minime longævi.

OCTIMESTRES.

Octimestres partus, veluti notatum est in *libr. de Octimestr. Part. numer.* 1. ob duas consequenter succedentes afflictiones non sunt superstites. Et in *lib. de Septimestr. Part. n.* 2. Octonos menses difficillime uteros ferre.

OCULUS.

Legitur in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 5. In oculos venulæ tenues ad visum ex cerebro per ambientem membranam feruntur. Hæ autem venulæ visum alunt humore de cerebro purissimo, qui etiam in oculis apparet; eædem venæ etiam visum extinguunt, ubi fuerint resiccatæ. Membranæ autem tres sunt, quæ oculos custodiunt; superna quidem crassior, media tenuior, tertia tenuis, quæ humorem conservat: ex his superna, & crassissima si lædatur, ac mutiletur, morbos facit; media vero etiam ipsa periculosa est, & ubi rupta fuerit, prominet foras, velut vesica; tertia autem tenuissima omnino periculosa est, quæ humorem conservat. Et in *libr. de Carnib. numer.* 18. de oculo hæc scribuntur: A cerebri membrana vena in utrunque oculum per os descendit; per has duas venulas, quod est glutinosissimi tenuissimum de cerebro percolatur, & propterea ipsam circum ipsum oculum tunicam talem facit, quale est ipsum oculi pellucidum, quod ad aerem vergit, ad quod venti, ac flatus irruunt, eadem plane ratione, quemadmodum de aliis membranis, ac tunicis dixi. Sunt autem multæ hæ tunicæ præ oculis pellucidæ, quales ipsi existunt; huic enim pellucido lumen, & omnia splendida relucent: per hoc igitur relucens videt; quod vero non splendidum est, neque relucet, per hoc non videt; verum reliquum, quod circum oculos est album, caro est; quæ vero pupilla oculi appellatur, nigra apparet, ob id, quod in profundo est; & tunicæ circum ipsam nigræ sunt. Tunicam autem appellamus id, quod velut pellicula inest; est autem non nigra, si quis inspiciat, sed alba, ac pellucida; humidum

midum vero oculi glutinosum existit; sæpe enim vidimus in oculo rupto exire humorem glutinosum; & si quidem adhuc calidus fuerit, liquidus est. Postquam vero perfrigeratus est, siccus evadit, velut thus trasparens. Atque hoc & in hominibus, & in brutis similiter habet. Cæterum oculum molestia afficit omne, quod inciderit, & venti irruentes, & alia, quæ splendidiora sunt, quam ipse est: & si quis interroget, respondere licet, propterea quod consimilis coloris existunt. Quemadmodum os, & lingua, & reliquus venter, humida sunt. Sed postquam oculorum morbos recensuimus, optimum erit, si de his quid scriptum est in *libr. 2. Prædictorum numer. 28.* referemus. Oculi lippientes optime permutantur, si & lacrymæ, & sordes, & tumor simul fieri inceperint. Si vero lacryma sordi fuerit permixta, & non valde calida, sordes autem alba fuerit, & mollis, & tumor levis solutus; oculus conglutinabitur ad noctes, ut doloris exors sit, atque hoc modo res minime periculosa fuerit, nec diuturna. Si vero lacryma procedit multa, & calida, cum paucissima sorde, ac parvo tumore, atque hoc ex altero oculo tantum, tunc diuturnum valde fit malum, verum non periculosum, & doloris exors est hic morbus: & judicationem in his maxime expectare oportet, primam quidem ad vigesimam diem; si vero hoc tempus transmittat, ad quadragesimam; si vero neque in his diebus sedetur, in sexaginta judicatur. Per totum autem tempus hoc sordem considerare oportet, an in digito misceatur, & alba, ac mollis fiat, maxime sub judicationis tempus. Si enim desinet, hæc faciet. At si utrique oculi hæc perpetiantur, in majori periculo sunt, ne ulcerentur. Verum judicatio brevioris temporis erit. Sordes autem siccæ valde dolorosæ sunt, sed cito judicantur, si non vulnus acceperit oculus. Si vero tumor magnus fuerit, dolorisque exors, & siccus, periculo vacat. Si vero cum dolore fuerit, malus est, si siccus sit, & periculum est, ne ulceretur oculus, ac concrescat. Sed & gravis est tumor, si lacrymam conjunctam habeat, itemque dolorem. Si enim lacryma procedit calida, ac salsa, periculum est, & pupillam exulcerari, & palpebras. Si vero tumor consederit, sed lacryma multa multo tempore effundatur, & sordes fuerint, viris quidem palpebrarum eversionem prædicere oportet, mulieribus autem, & pueris exulcerationem, ac aversionem palpebrarum. At, si sordes pallidæ, aut lividæ fuerint, & lacryma multa, ac calida, & in capite ardor fuerit, & de tempore dolores in oculum decubuerint, & vigiliæ his accesserint, necesse est, ulcus in oculo factum esse, & timor est quoque, ut talis rumpatur. Prodest autem febris accedens, aut dolor ad lumbos innixus. Prædicere vero his futura oportet, ita ut respectus & ad tempus habeatur, & ad ea, quæ ex oculo fluunt, & ad dolores, itemque vigilias. Postquam vero & oculum contueri datum fuerit, si quidem compertus fuerit ruptus, & per fissuram prominuerit oculus, malum est, & difficile, ut sedetur. Si vero & putredo tali suberit, penitus inutilis oculus redditur. At vero alios ulcerum modos prædicere oportet, locos considerando, & putredines, & profunditates. Necessarium enim est, juxta ulcerum vehementiam cicatrices fieri. Quibus igitur rumpuntur oculi, & postea prominent, ut extra locum oculus sit, his & tempore, & arte opem ferre non datur, ad hoc ut videant. Parvæ vero oculorum transmutationes sedari possunt, si nihil mali accesserit, & homo juvenis fuerit. At ulcerum cicatrices, quibus nihil aliud mali affuerit, omnes & a temporibus, & ab arte opem ferre posse, putandum est, maxime recentissimas, & in juvenum corporibus. Cæterum ex locis maxime oculi læduntur, si exulcerantur; deinde pars, quæ est supra supercilia, postea quicquid vicinissimum his locis fuerit. Pupillæ vero flavescentes, aut argenti speciem referentes, aut cæruleæ, non bonæ sunt. His autem paullo meliores sunt, quæ aut minores apparent, aut ampliores, aut angulos habentes, sive ex caussis tales factæ fuerint, sive sua sponte. Caligines, & nubeculæ, & cicatrices subalbicantes lævigantur, ac delentur, si non vulnus aliquod in eo loco accesserit, aut prius cicatricem habuerit in loco, aut unguem pterygion dictum. Si vero splendicans cicatrix in nigra oculorum parte fiat, partem aliquam nigredinis dealbat, adeo ut si multo tempore permaneat, & aspera, & crassa, etiam memoriam sui relinquat. Præterea in *libr. de Visu numer. 1.* Oculi corrupti sponte quidem cærulei evadentes, derepente tales fiunt; & ubi facti fuerint, non est talium sanatio. Qui vero maris speciem referunt, paullatim per multum tempus procedendo corrumpuntur, & sæpe alter oculus in multo tempore postea corruptus est. Hujus caput purgare oportet, & venas urere: & si quis ab initio curatus fuerit hoc modo, malum sedatur, & in deterius non procedit. Atqui colorem inter cæruleum, ac marinum medium referunt, si quidem puero tales fiant, ubi senior fuerit, sedantur; si vero seniori septimum annum egresso fiant, melius videt magna valde, & splendida; & videt quidem procul, sed non clare; & si quid valde ad oculum admoverit, etiam hoc videt, aliud autem nihil. Confert autem huic capitis purgatio, & ustio. Sanguinem vero his detrahere non conducit, neque cæruleo, neque maris speciem referenti; & visum oculorum, oculo sano existente, in junioribus hominibus, tum fœmellis, tum masculis, quicquam faciendo nihil juveris, quamdiu adhuc augescit corpus. Cum autem non amplius augescit, ipsius oculi palpebras intuitus radendo attenuato, & si opus esse visum fuerit, etiam ferramentis non admodum candentibus intrinsecus inurito. Reliqua ibi lege. Verum ad oculorum lacrymas hæc notantur in

Adjectis libr. 1. *de Morbis Mulierum numer.* 4. Si oculus lacrymetur, & dolor vexet, mali punici dulcis succum expressum in æreo vase coquito, ut niger fiat instar picis. Si vero æstas fuerit, ad solem exponito, deinde liquidum sublinito. Si vero dulci lacryma fluat oculus, cum uva fuerit alba, valde matura, & gracilis in vite, decerptam exprimito, ac excolato; deinde in sole siccato; & ubi siccus factus fuerit succus, deradito, & æruginis dimidium obolum Attici ponderis ammisceto. Deinde hoc sublinito. Verum lege pulvillum insperfilem ibi. In *libr.* autem *de Coac. Prænot. numer.* 4. Ad oculos lacrymosos abscessus devenit, alvo turbata suppressa, & velut culicum puncturæ erumpunt. Et in *libr. Prognosticor. numer.* 2. Oculi involuntarie lacrymantes, malum signum. Et in *lib.* 8. *Aphorism.* 2. Quibuscunque in ægritudinibus oculi ex voluntate lacrymantur, bonum; quibus vero citra voluntatem, malum. Verum & senibus fiunt oculorum humiditates; ut legitur in *libr.* 3. *Aphor.* 31. Sed & in oculos fluxio procedit, & tunc inflammantur, & tument: sic autem affectum hominem medicamento liquido, aut sicco insperfili curare oportet. Sic legitur in *libr. de Locis in Homine numer.* 21. Et subdit: Si vero statim inflammati fuerint, nihil omnino illine, sed aut fortissimo quam infime urito, aut alio quopiam alvum subducente medicamento attenuato, vitando, ne vomitum facias. Si vero velut lapilli subtercurrerint, medicamentum illines, quod plurimam lacrymam ducere potest, & reliquum corpus humectabis, ac tumidum facies, quo oculi humidiores fiant, ac colluantur, ut lacrymam adstrictam, ac compactam decurrere facias. Cum autem in oculos paullatim fluxerit, & pruritum fecerit, sic affectum molli medicamento illines, quod siccare potest, simulque modicam lacrymam ducere, & ad nares medicamentum adhibebis, aut singulis diebus, aut alternis eodem utens. Sit autem tale medicamentum, quod non plus, quam acetabulum per nares deducat, idque paullatim; quod vero oculis adhibetur, reficcet, ut quod oculorum pharmacum reficcarit, ac obstruxerit, id ipsum ad nares feratur. Medicamenta caput purgantia, quæ quidem fortia sunt, a toto capite ducunt; quæ vero debilia, ab oculis, & hinc a vicinis nasi partibus. Si autem a carne, & osse, muco inter os, & carnem subsistente, fluxus ad oculos fiat, ex hoc manifestum fit, quod inde profluit. Cutis in capite compressa cedit, & ulcera in capite enascuntur, & oculi lacrymantur, & palpebræ non exulcerantur, nec mordax est fluxus, nec visum habetat, sed homo ipse acutius videt. Fluxus enim non est salsus, utpote non de cerebro, sed magis mucosus. Hunc sic sanare oportet. Medicamento caput purgandum est non forti, & corpus attenuandum, & cibis, & medicamentis infra corpus subducentibus, donec, attenuato corpore, fluxus reficcetur, aut medicamento in nares indito emoveatur. Verum ad ipsos oculos nullum pharmacum adhibendum est. Et in *lib.* 6. *de Morbis Popul. sect.* 2. Oculorum fluxiones, si alias conducere videtur, revellere ad fauces convenit, & ubi eructatio conducit, & quæcunque alia hujuscemodi. Et in *lib. de Veter. Medic. num.* 32. Quæcunque fluxiones ad oculos vertuntur, ut fortes, & omnigenas acrimonias habentes, exulcerant quidem palpebras, erodunt autem aliquorum genas, & sub oculis partes, ad quascunque tandem influxerint; rumpunt etiam, & peredunt eam, quæ oculum ambit, tunicam. Dolores autem, & ardor, & inflammatio extrema adsunt aliquandiu, donec fluxiones fuerint concoctæ, & crassiores redditæ, & lemæ ab ipsis exierint. Fit autem concoctio ex permixtione, temperaturaque mutua, & quasi coctura. At vero leges in *libr.* 6. *Aphor.* 31. Si oculos dolor infestet, eos solvit meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum. Et Galenus in *Comm.* sentit, singula horum magis experientia, quam ratione aliqua Hippocratem cognovisse. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 47. Dolores oculorum post meri potionem, & aqua calidæ balneum venæ sectione curato. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. numer.* 68. legitur: Chalcitidis drachmam unam, uvæ expressæ ut duæ partes sint reliquæ, myrrham, & crocum terito, & mustum admisceto, & ad solem coquito, ac illinito ad dolores oculorum: sint autem in vase æneo. Circa oculos pustularum eruptiones, in virium refectionibus, alvum prorumpere faciunt, ut scriptum est in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. Et in *libr.* 7. *de Morbis Popularib. num.* 30. Num & in omnibus suppurationibus, & affectionibus circa oculum, dolores ad noctem? Et in *libr.* 4. *de Morbis Popular. numer.* 17. Quibus abscessus ad oculos in febribus ardentibus, hi maxillas rubent, & sanguinem ex naribus fundunt. Sed & quibus ad aures fiunt. Et in *lib. Prognosticor. numer.* 2. hæc leguntur: Si lucem fugiant, scilicet oculi, in morbis acutis, aut involuntarie lacrymentur, aut distorqueantur, aut alter altero minor fiat, aut albas partes rubentes habeant, aut venulas lividas, aut nigras, aut lemæ, ac sordes circa oculos appareant, aut etiam instabiles, aut eminentes, aut cavi vehementer facti, aut squallentes, & obscuri fuerint, aut color totius faciei alteratus fuerit; hæc omnia mala, & perniciosa esse, putandum est. Et *num.* 5. Verum oculos talium insuper intueri oportet. Si enim oculi frequenter moveantur, furiosos eos fore, timor est. Et in *libr. de Coacis Prænot. num.* 2. Oculi assidue nictantes, mali. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 1. Oculus inarescens, malum. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 49. Si in febre non intermittente oculus distorqueatur, aut non videat, mortem propinquam esse significat. Et in *libr.* 1. *Prædictor. num.* 6. Oculus hebes, malus. Et ibidem: Oculus fixus, & caliginosus, malus. Et in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 2. Oculus perversus, malus. Et in *libr.* 1. *Præ-*

1. *Prædict. numer. 9.* Oculum ferocem, aut clausum habentes medicamentis purgare non oportet. Et in *libr. 7. Aphor.* 3. A vomitu singultus, & oculi rubicundi, malum. Et in *libr. 1. Prædictor. numer.* 19. Oculi valde rubicundi sanguinis eruptionem significant. Et in *libr. 2. de Morb. Popularibus section. 6.* Quorum oculi robusti non sunt, his mors brevi imminet. Et in *libr. Progn. numer.* 2. Oculi partes albas rubentes habentes, malum signum. Et in *libr. 1. Prædictor. numer.* 11. Oculi confractio in morbo acuto, mala. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer. 3.* in principio: Oculorum distortio ex lumborum recursu, malum. Et in *libr. 1. Prædict. numer.* 10. Oculorum distortio in febribus ardentibus subperfrigerantibus, egestionibusque alvi biliosis, aquosis &c. malum signum. Et in *libr. de Coatis Prænotion. num.* 2. In oculorum distortione, febrienti, lassato, rigor perniciosus: & soporosi in his, male habent. Et in *libr. 6. de Morbis Popul. section.* 1. Oculi audacia delirii signum est; & oculorum dejectiones, ac perversiones, malum. Et in *libr. Progn. numer.* 3. In subapparitionibus oculorum in somnis si albæ quid partis subapparuerit, palpebris non commissis, si id non ex alvi profluvio, aut medicamenti potione fuerit, aut ægrotus ita dormire consueverit, malum signum, & valde lethale. Et in *libr. de Coacis Præn. numer.* 2. Oculorum puritas, & albas ipsorum partes ex nigris, aut lividis pura fieri, judicatorium est: si igitur cito purgentur, celerem judicationem significat; si tarde, tardiorem. Et in *libr. de Dieb. Judic. numer.* 2. Oculorum partes albas in principio morbi denigrari, necesse est, si invaluerit morbus: hæ igitur si puræ fiant, perfectam sanitatem indicant; leniter quidem, tardius; vehementer autem, citius. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. Oculorum rectitudo in morbo acuto, & motus velox, & somnus turbulentus, & vigiliæ, & quandoque sanguinis e naribus stillationes, nihil boni. Et ibidem infra: Oculorum obscuratio, & vox acuta planctum referens, convulsorium est. Et in *libr. 1. Prædict. num.* 15. Oculorum obscuratio convulsionem prope adesse significat. Et in *lib. de Coac. Prænotion. numer.* 2. Oculorum obscuratio cum animi deliquio, brevi convulsionem inducit. Et ibidem supra: Oculorum obscuratio, & oculus fixus caliginosus, malum. Et ibidem: Oculorum cavitas, & expressio valde foras, & splendoris extritio, mala. Et ibidem: Oculorum agitatio, aut jactatio frequens, malum. Et ibidem infra: Oculorum rubor, in febre fiens, alvi diuturnam malignam affectionem significat. Et ibidem *numer.* 1. Oculis malum est tum alias, tum si stupidi fiant, qui ex febribus ardentibus aliquantulum perfrigerantibus, cum egestionibus alvi aquosis, ac biliosis laborant. Et ibidem *numer.* 3. Quibus oculus morbi regii colore infectus, ac caliginosus est, strepitu sputi multo in pectore existente, & facies tristis in pleuritide, hi pereunt. Et hæc prognostica in acutis utplurimum evenire solent.

At si homo sanus sit, & oculi sint ravi, magni, caput magnum, cervix tenuis, pectora angusta, congrue adaptati hominis sunt; quemadmodum legitur in *libr. 2. de Morbis Popul. section. 6.* In qua & hæc enarrantur, quæ fortasse corroborant sententiam illam: Oculus dexter, mamma dextra, & quæ infra sunt hac parte, circa naturam plurimam vim habent. At multo fortassis hæc, quæ scripta sunt in *libr. 6. section.* 4. & ea sunt: Oculi prout validi fuerint, ita etiam corpus; sed & color in pejus, aut melius vergit. Præterea ex oculis hanc accipe notitiam, quæ scribitur in *libr. 2. Prædictor. num.* 42. Quibus partes sub oculis vehementer attolluntur, eos magnos habere lienes, comperies.

De oculis suppuratis hæc leguntur in *libr. 4. de Morb. Popul. numer.* 24. Suppuratis oculis, & dum erumpunt, ulcera magna fiunt, & dum secantur, profunda; & utroque modo oculi ulcerantur. Et in eodem *libr. numer.* 16. Cui suppuratio juxta oculum, suppuratus est juxta extremum, & rursus sanatus est oculus, & secundum nares pus descendit crassum. De oculo vero percusso lege historiam in *libr. 5. de Morb. Popularib. numer.* 21. Oculos autem lædentia sunt, atque eis incommoda lenticula, fructus pomorum dulces, & olera; ut proditum est in *libr. 5. de Morb. Popul. numer.* 23. Sed oculi debiles a quavis causa facile læduntur, veluti recitat in *libr. de Medico numer.* 2. Mutilantur autem a pituita, sicut scribit Hippocrates in *libr. 1. de Morb. numer.* 3. Verum in *libr. 2. de Morb. numer.* 1. Cæcutiunt oculi, cum ad venas in oculis pervenerit pituita; aquosior enim fit visus, & turbulentior, & splendor in oculis non similiter splendidus est, neque in ipso comparet, si videre voluerit, similiter sicut ante, cum splendidus, & purus esset. Porro oculos mordent quotidianæ constitutiones aquiloniæ; ut inquit in *libr. 3. Aphorism.* 17. Sed aqua calida conducit; nam sic ait in *libr. de Humidorum Usu numer.* 11. Manum deligare, & oculos, & lacrymas lenit, ita ut ad acres stillamentum lene infundat quis, ut ne salsuginosa contactu lædat; & fossulis, ulceribus oculorum elotio prodest, & repletio ad naturam perducens: calida oculis convenit, doloribus, suppurationibus, lacrymis mordacibus, siceis omnibus; frigida doloris exortibus, valde rubicundis, & qui collectiones tuberculorum juxta venas habere solent, qualia sunt ulcuscula capitis manantia circa thoracem, & alia dura.

ODOR.

Odores, & strepitus circa ægrotos vitandi sunt; ut legitur in *libr. Præcept. numer.* 11. Horum effectus sic scribit Hippocrates in *libr. 6. de Morbis Popularib. sect. 8. Hæc considerand a sunt ex parva tabula:* Odores delectantes, offendentes, implentes, placantes. At lege *Olfactus*.

OLERA.

Olera, quæ naturam humidam, frigidam, ac fatuam habent, & odores graves, magis per alvum secedunt, quam per urinam; sic legitur in *libr. 2. de Diæta numer.* 27. Sed ibidem: Acerba, & austera alvum sistunt; odorata, & acria urinam cient; acria, & sicca in ore, omnia siccant; acida frigefaciunt; sylvestria, quæ os calefaciunt, minguntur magis, quam per alvum secedunt. Porro in *libr. de Affectionib. num.* 59. Ex oleribus coctis secedunt, quæ ex natura humidissima, aut acerrima sunt, aut caliditatem habent; danda autem hæc sunt tepidiora, & flaccidiora; sic enim ad secessum commodant.

OLFACTUS.

De sensu olfactus, & quomodo fiat, a quibus, & ex quibus, hoc pacto habetur in libris Hippocratis: In naribus non inest foramen, verum mollis laxitas, velut spongia, & propterea per longiorem distantiam audit, quam olfacit; odor enim ab olfactu longe dispergitur. Et hæc scripta sunt in *libr. de Locis in Homine numer.* 4. At vero in *libr. de Carnibus numer.* 17. sic legitur: Olfacit cerebrum humidum existens, aridorum odorem una cum aere per corpuscula cartilaginosa ipsum trahens; cerebrum enim in cavitatem nasi pertingit, atque hac parte non est ante ipsum os aliquod, sed cartilago mollis, velut spongia; neque caro, neque officulum: & ubi quidem cavitas nasi sicca fuerit, ipsum se ipso exactius arida olfacit. Aquam enim non olfacit; humidior est enim, quam cerebrum, nisi sit putrefacta. Putrefacta enim aqua crassior fit, & alia omnia. Cum vero nares humectæ fuerint, olfacere non possunt. Non enim aerem attrahit cerebrum ipsum ad se ipsum. Similiter etiam, ubi cerebrum ipsum de se ipso plurimum liquefecerit in palatum, & fauces, & pulmonem, ac reliquum ventrem. Cognoscunt autem hoc homines, & ex capite destillare dicunt: destillat autem & in reliquum corpus; & est modus ejus calidus.

OMENTUM.

Omentum si exciderit, necesse est, ut putrescat; sic ait in *libr. 6. Aphorism.* 58.

OPHTHALMIA. Lege LIPPITUDO.

OPPILATIO.

Oppilatio fit, ut legitur in *libr. de Flatibus num.* 141. a flatibus; & quo modo, recitat ibidem *numer.* 13. cum ait: Sanguinis transitus in capite magna angustia coarctantur; repleti enim sunt multo aere, cujus abundantia, ac conclusio dolorem excitant in capite. Sanguis enim ipse natura calidus existens, vi coactus per angustam viam transire celerrime non potest, cum multa impedimento sint obstacula. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. Commentar. 4. particul.* 27. Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt: dolent morsa interna, morsæque, & admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ quæ influunt; quapropter corrupto sanguine, & nequeuntibus spiritibus naturales transire meatus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, si ad cor, vel hepar, vel in venam venerint: hinc epilepsiæ, paraplexiæ, si continentes locos, hoc est, cor, hepar, & venam, scilicet cavam, fluxiones invaserint, atque spiritibus exire nequeuntibus, exaruerint. Et in eodem *libr. de Flatibus numer.* 20. Cum somnus invaserit corpus, sanguis frigefit; quo infrigidato, languidiores fiunt ejus meatus; quod hinc palam fit, quod corpora aggravata reclinantur. Et in *libr. de Locis in Homine numer.* 38. Febres propterea fiunt, cum, corpore superinflammato, carnes intumuerint, & pituita, ac bilis conclusa quieverint, & neque refrigeretur quicquam, neque exeat, neque moveatur, neque aliud subeat: deinde lege curationem ibidem, atque supra *num.* 34.

OPISTHOTONOS.

Cum distentio in posteriores partes, opisthotonos appellata, tenuerit, reliqua quidem plerumque eadem sunt; verum in posteriores partes convellitur, vociferatur aliquando, & dolores emergunt vehementes, & crura interdum contrahere non permittit, neque manus extendere. Sunt enim cubiti incurvati, & digiti in pugnum contracti, & pollicem plerunque aliis digitis continet, & clamat, & nugas garrit quandoque, & non potest se ipsum continere, sed aliquando exilit, ubi dolor premit; cum vero dolor remittit, quietem habet; aliquando etiam vox intercipitur, simul ut morbo corripiuntur, aut insani, & atra bile perciti fiunt: hi tertia die moriuntur, voce soluta, & revomunt per nares; si vero effugerint decimum quartum diem, sani fiunt. Curandus hic est, velut tetanus; quod si voles, etiam sic facies. Aquam frigidam plurimam superfundito, & postea vestimenta tenuia, pura, ac calida superintegito; ignem autem tunc non adhibeto: hoc auxilium & ad tetanos, & ad opisthotonos adhibere oportet. Hæc in *libr. 3. de Morbis numer.* 14. scripta sunt. Et in *libr. de Int. Affection. n.* 60. In distentione retrorsum contingente, opisthotonum vocant, alia quidem eadem æger patitur. Fit autem, cum tendines qui sunt retro in cervice, ægrotarint; ægrotant autem ab angina, aut ab uva, aut locis circa tonsillas suppuratis. Aliquando etiam a capite, febribus succedentibus, convulsio succedit. Jam vero etiam a vulneribus. Hic trahitur in posteriorem partem, & præ dolore circa dorsum, ac pectora ejulat. Hic convellitur vehementer, ut vix detinere possint ipsum præsentes, ne e lecto excidat; hic sæpe in die dolore affligitur, sæpe etiam levius degit. Huic sic habenti eadem

dem exhibere oportet, quæ priori: morbus autem adhæret ad summum diebus quadraginta; si vero hos evaserit, sanus fit. Et in *libr. 5. de Morb. Popularibus numer.* 20. Qui percussus est spiculo acuto retrorsum paullo infra collum, vulnus quidem habebat non memorabile aspectu; neque enim in altum ferebatur; verum non multo tempore postea, exempto spiculo, distendebatur in posteriorem partem tractus, velut opisthotonici, & maxillæ ligatæ erant, & si liquorem aliquem in os sumeret, eumque deglutire conaretur, rursus relidebatur ad nares; cæteraque statim pejora fiebant: secunda die mortuus est. Et *numer.* 28. *ejusdem libr.* Magnæ navis gubernatori anchora digitum indicem, & infernum os dextræ manus confregit: inflammatio successit, & marcor, & febris. Subpurgatus est moderate: calores leves, & dolores; de digito quid decidit. Post septimum diem sanies exibat lenis; postea per linguam dixit se non omnia posse enunciare. Prædictum est, opisthotonum adventare: ad hoc conferebant maxillæ confertæ, & ad collum rigidæ. Tertia vero die totus convellebatur in posteriorem partem, cum sudore: sexta a prædictione, mortuus est. Et in *libr. 7. de Morbis Popularibus numer.* 20. Harpali filius luxationem infra in pede magni digiti accepit: inflammatus est, & valde dolorosus erat; & ubi repositus est, dolor remisit. Proficiscebatur ad agrum; rediens, lumbos doluit, lavit: maxillæ ad noctem conferebantur, & opisthotonos aderat, saliva spumosa vix per dentes foras prodibat: tertia die mortuus est. Thrinon Damonis filius habebat circa tibiam, aut malleolum ulcus juxta nervum jam purum: huic a pharmaco corroso contigit, ut opisthotono moreretur.

ORIGANUM.

Origanum calefacit, & biliosa subducit; ut legitur in *libr. 2. de Diæta numer.* 26. At in *libr. 7. de Morbis Popularibus num.* 38. Origanum oculis, & dentibus malum.

OS.

De ore autem pauca dicemus. Legitur in *libr. 2. Prædictorum numer.* 42. Ora graveolentia his sunt, quibus splenes magni. Et in *libr. 2. Aphorism.* 24. Oris ulcera, quæ aphthæ vocantur, parvis, ac recens natis puerulis fiunt. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Ora fervido aphtæ ulcere affecta, uterum gestantibus, non sunt bona; num & alvi humectantur? Et in *libr. 3. Aphor.* 21. Oris exulcerationes æstate fiunt. Curatio vero legitur in *libr. 7. de Morbis Popularib. numer.* 26. ubi ait Hippocrates: Ad ulcera in ore sorbitio lenticulæ commoda est. Et in *libr. 2. de Morb. Mulier. numer.* 65. recitat curationem mulieri opportunam, cui male oluerit ex ore, & gingivæ nigræ fuerint, ac pravæ.

OSCITATIO.

Oscitationis causa descripta est in *libr. de Flatibus numer.* 12. his verbis: Hiatus præcedere solet febrem, siquidem multus aer coacervatus, cumulatim superna petens, commovet, ac diducit os, cum per hoc facillimus ei exitus pateat. Quemadmodum enim ab aquis in lebete ferventibus vapor multus elevatur; sic, & corpore calefacto, penetrat per os aer convolutus, & quadam vi erumpens. Curatio assiduarum oscitationum scribitur in *libr. 2. de Morbis Popularib. section.* 3. & ea est: Oscitationum assiduarum medela, spiratio longa. Et in *libr. 7. Aphor.* 56. Anxietudo, oscitatio, horror: vinum æquale æquali, scilicet aquæ, potum solvit ægritudinem.

OTIUM.

Segnities, & otium humectant, & corpus debile faciunt; propterea quod anima quiescens non consumit humiditatem. Sic legitur in *libr. 2. de Diæta numer.* 37. Verum in *libr. 4. de Morbis numer.* 18. scriptum est, cur hominibus otiosis cibi injucundi, & quo modo febres illis accendantur, & attenuentur; laborantibus autem corpus calescat; & quod nonnulli, cibis etiam injucundis sibi existentibus, attenuentur.

OVA.

Ova adeo rara sunt, ut spiritum transmittere possint, ut in *libr. de Natura Pueri numer.* 41. scriptum est. Ova præterea volucrium robustum quid habent, & alunt, & inflant, ut in *libr. 2. de Diæta numer.* 21. At in *libr. 3. de Morbis numer.* 30. ovorum candidi in aqua concussi potio in febribus est notata.

OSSA.

De ossium materia, & de modo generationis eorum hæc scribuntur in *libr. de Carnib. numer.* 4. Ubi non inerat glutinosi, verum pinguis, & frigidi, citius exusta sunt propter pinguitudinem, atque hæc ossa durissima, & rigidissima existunt; ubi vero pingue, & glutinosum similia sunt, hæc ossa antrosa sunt: & de his quidem sic se habet. Frigidum quidem congelat, calidum autem diffundit, in multo vero tempore etiam exsiccat; ubi vero pinguitudinis aliquid affuerit, citius exurit, & sicca; ubi vero glutinosum affuerit frigido, citra pinguitudinem exuri non vult, sed tempore calescens congelatur. Et in *libr. 1. de Diæta numer.* 10. Quæ solida natura sunt in compacto, ac sicco, ea non consumuntur ab igne in alimentum, sed valida, ac robusta fiunt, & consistunt, humore deficiente: atque hæc sane ossa, ac nervi nominantur. At de alimento ossium, atque de ossibus sic scribit Hippocrates in *libr. de Alimento numer.* 10. Ossium alimentum ex confractione: naso bis quinque: maxilla & claviculæ, & costis duplicia; cubito triplicia; tibiæ, & brachio quadruplicia; femori quintuplicia: & si quid in his plus, aut minus

minus poteſt. Et ſubdit *numer.* 12. Medulla alimentum oſſis, propterea callo obducuntur. Et in *libr. de Oſſium Natur. num.* 17. deſcribitur oſſium uſus, cum inquit: Oſſa corpori ſtabilitatem, & rectitudinem, ac ſpeciem exhibent. Et in eodem *libr. num.* 1. oſſium naturam deſcribit, & ait: Digitorum oſſa, ac articuli ſimplicia ſunt; manus autem, & pedis multa alia alio modo coarticulata: & numerum oſſium corporis humani deinde proſequitur *numer.* 5. quod tu ibi lege.

Oſſa porro quo tempore duriora fiant, & a quo caventur, legitur in *lib. de Natur. Puer. numer.* 15. Oſſa vero, quæ citiſſime diſcedant, ſcribuntur in *lib. de Fractur. numer.* 36. Et in eodem *libr. de Natur. Puer. num.* 9. Oſſa a calore conglutinata dureſcunt. Et in *libr. de Capitis Vulner. numer.* 12. enarrantur oſſium rupturæ variæ. Et ibidem *numer.* 20. oſſium rupturæ quo modo medicamento nigro explorentur. In *libr.* 6. *Aphoriſm.* 19. Os diſſectum neque augetur, neque coaleſcit. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 24. Ex oſſis diſſectione delirium, ſi ad vacuum uſque diſceſſerit. Et in *libr. de Capitis Vulnerib. num.* 23. ſcribitur oſſis unius ab altero diſceſſio. Sed in *libr. de Fractur. num.* 36. legitur oſſium diſceſſurorum cognitio. Et *numer.* 31. oſſium valde tenuium diſceſſus. Et *num.* 39. Oſſium diſceſſus diuturnus eſt. Et in *libr. de Cap. Vulnerib. num.* 24. legitur oſſium intro compulſorum, ac diſſectorum curatio. Verum in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. & in *libr.* 6. *Aph.* 19. Quodcunque os in corpore reſectum fuerit, aut cartilago, non augeſcit. Et in *libr. de Articulis num.* 79. enarrantur oſſium reſectiones plerunque innoxiæ. Sed in *libr.* 7. *Aphor.* 77. ſcribitur oſſis abſceſſus ex corruptione. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 45. Os abſcedere, eſt neceſſe, & cicatrices cavas fieri, ſi ulcera annua, aut etiam diuturniora fiant. At in *libr. de Cap. Vulner. num.* 6. ſcribitur os ſine fiſſura contuſum. Et *num.* 20. ejuſdem *libr.* oſſis rupti, aut contuſi curatio. Et in eodem *libr. numer.* 9. legitur: Os ex natura ſua cedens. Verum in *libr. de Artic. num.* 15. enarratur, quod os cum altero communionem habens, a naturali ſede avulſum, reponi nequit. Sed in *lib. de Fractur. numer.* 38. ſcribitur oſſis inferna pars eminens, minus ſupernà, periculoſa. Et *num.* 37. os extra eminens cur præſecandum. Verum in *libr.* 7. *Aphor.* 19. legitur ex oſſis denudatione ignis ſacer. Et in *libr. de Cap. Vulner. numer.* 25. oſſis carne denudati curatio. Et in eodem *libr. numer.* 11. oſſe non conſpicuo, quomodo vulnerati interrogandi. At in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 19. legitur: Quibus oſſa fracta fuerint, his ſeptima die febris; ſi vero calidius fuerit tempus, etiam citius: at ſi magis fracta fuerint, etiam e veſtigio. Et in *lib. de Fract. numer.* 27. tractatur de oſſibus ſimplici modo fractis. Et *numer.* 34. oſſa fracta, & extra eminentia, quæ in ſuam ſedem collocari non poſſint; quorum reſtitutionem ibi lege. Et *num.* 45. Oſſium fracturæ, venarum aut nervorum in iis contuſione, minus noxiæ. Et in *lib. de Humid. Uſu num.* 11. Oſſium fracturis, magis autem denudatis, & ex his maxime his, qui in capite ulcera habent, calida plurimum conducit. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 22. Oſſium fracturis maxime denudatis plurimum confert calida. Et in *libr.* 7. *Aphoriſm.* 2. Ex oſſe ægrotante caro livida, malum. Et in *libr. de Fract. n.* 21. oſſe directione egente, quid faciendum ſit. Et in *libr. de Capit. Vulner. numer.* 13. quæ oſſa a quibus telis potiſſimum rumpantur. Et *num.* 29. oſſa ſuppurata facilius perforari. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 19. leguntur oſſa livefacta. Et in *libr. de Artic. num.* 59. ſcribitur oſſium coauctio. Præterea narratur in *libr. de Cap. Vulnerib. numer.* 3. os temporum ex reliquis cur debiliſſimum. Et in eodem *libr. num.* 4. os verticis omnium robuſtiſſimum. Et ibidem *num.* 6. quot modis os capitis vulneretur. Et *num.* 2. de oſſis capitis craſſitudine, ac tenuitate agitur. Et ibidem, capitis oſſis utriuſque color. Et *num.* 25. oſſa capitis puerorum tenuiora, ac molliora. Et in *lib.* 1. *Prædict. num.* 17. Num & oſſium circa tempora diſſectiones convulſionem accerſunt? aut ſi quis ebrius verberetur, aut ſanguis multus effluat in principiis, num hoc facit convulſionem? At in *lib. de Fract. n.* 45. legitur os cubiti brachio ſubjectum fractum. Et in eodem *lib. n.* 4. os cubiti majus fractum cur minore curatu facilius. Et ibidem, os cubiti utrunque fractum. Et in *libr. de Artic. num.* 79. oſſa juxta digitos fracta. Et in *libr. de Fractur. num.* 41. Oſſium circa genu luxatio, frequens; ſed repoſitio facilis. Et in *libr. de Artic. numer.* 77. os femoris ad genu cum ulcere. Cæterum de oſſium fractura hæc leguntur in *libr. de Cap. Vulner. num.* 7. Os intro cedit ex ſua natura una cum fiſſuris. Et in *libr. de Artic. numer.* 32. os in obliquum fractum. Et in *libr. de Fractur. num.* 29. Quibus oſſis futuri diſceſſus expectatio non eſt, eandem curationem adhibere oportet, velut his, quibus os fractum fuerit, ulcus autem non habent. Et in *libr. de Capit. Vulnerib. numer.* 26. Ruptura oſſis neglecta, mala. Oſſibus frigidum eſt inimicum, ut legitur in *libr.* 5. *Aphor.* 18. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Dolores vehementes circa maxillas, periculum eſt, ne ad oſſis eductionem deveniant. Marcoris oſſis facit mentionem in *libr.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 7. Et oſſis dextræ manus confracti *numer.* 28. Et oſſis livefacti *numer.* 35. Oſſa ampla memorat in *libr.* 2. *de Morb. Popul. ſect.* 1. Et os capitis confractum, ibidem *ſection.* 5. Et os calvariæ medicina deſtitutum in *libr.* 7. *de Morb. Pop. n.* 58. Et os dextræ manus confractum, in eodem *lib. n.* 20.

COMMENTARII XIII. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XIV. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

PALATUM.

IN palato fiunt tubercula, ob humoris collectionem, & per ipsum in ventrem fluxio est: & a palato nos aliquid præcipimus de natura hominis. Si tuberculum constiterit ad palatum, intumescit, & suppuratur. Cum sic habuerit, tuberculum inurito; ubi vero exierit pus, reliquum eluito, primum nitro, & aqua calida, deinde vino. Postquam autem elueris, uvam passam albam exemptis vinaceis tritam, in usturæ locum indito, & ubi exciderit, vino meraco tepido colluito; & ubi edere quid, aut sorbere volet, spongiam indat, atque hæc faciat, donec sanus fiat. Hæc in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 32. At in *libr. de Coacis Prænotionibus num.* 2. sic legitur: Quibus circa palatum humoris collectio fit, plerumque suppuratur. Præterea si per palatum in guttur multa fluxio contingat, ut plurimum morbi tabis oriuntur; replentur enim pulmones pituita, atque ea ipsa pus fit, id, quod pulmones exedit. Sic scriptum est in *libr. de Glandulis numer.* 10. & in *lib. de Locis in Homine numer.* 27. Historiam porro recitat Hippocrates in *lib.* 7. *de Morb. Popularib. numer.* 12. atque ea est: Alius quidam in palato stertens: lingua sicca, peripneumonica; prudens, mortuus est. At vero aliquid naturæ hominis palatum significat; nam legitur in *libr.* 6. *de Morb. Popular. section.* 1. Qui caput dolent, & aures fluentes habent, his palatum cavum est, & dentes non e directo inter se respondentes. Et ibidem: Quibus de palato os discessit, his medius considet nasus; quibus vero inde, unde dentes prodeant, his summus nasus simus est.

PALLOR.

Legitur in *libr.* 4. *de Morb. Popularib. num.* 14. Temenæ filius habebat quid spiritus, ut viridantis palloris esset, ad dorsum, ad manus, viridantis palloris.

PALPEBRA.

Palpebræ præterea in acutis morbis maxime sunt medico observandæ, propterea quod legitur in *libr. Prognost. numer.* 3. Si retorta, aut contracta fiat, aut livida, aut pallida palpebra, aut labium, aut nasus, cum aliquo ex aliis signis, morti proximum esse, sciendum est. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 49. In febre non intermittente, si labrum, vel palpebra, vel oculus, vel nasus, vel supercilium pervertatur, vel non videat, vel non audiat, jam debili existente corpore, quicquid horum evenerit, mors proxima est. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 2. atque in *libr. Prognost. num.* 3. Palpebras inter dormiendum non committere, perniciosum est. Et ibidem: Palpebrarum extremitatum curvitas, mala. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popul. section.* 1. Quibus circumtenditur palpebra, malum. Et in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 2. & in *libr. Prognost. num.* 3. Livescens palpebra, aut labium, aut nasus, brevi lethale est. Et in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 63. Ex palpebris alteram ad alteram germinare est unum ex signis duræ phlegmones. Verum & ipsæ palpebræ suas habent affectiones. Fiunt enim pro sua natura crassiores; scabie laborant; fit in eis hordeolum, & tumor. Cæterum si palpebræ crassiores, quam pro natura, fuerint, quo pacto curandæ sint, lege in *libr. de Visu numer.* 3. atque ibi comperies, quo pacto medendæ sint palpebræ, quæ scabie laborent, & pruritus habeant. De hordeolo autem in suprema palpebra ex calculi morbo lege in *lib.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 2. De tumo-

tumore vero in supernis palpebris, scribit Hippocrates in *libr. 6. de Morb. Popularibus section.* 8.

PALPITATIO.

Palpitatio autem variis contingit corporis partibus; atque ex hac talia accipimus signa prognostica. Primum legitur in *libr. de Judication. numer.* 8. Palpitationes in manibus, diuturnæ febris signum sunt, aut brevis judicationis in deterius; & in his pleraquæ, quæ ad mortem tendunt. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 20. Palpitationes circa ventrem, cum præcordii intensione sublonga, ac tumente, sanguinis eruptionem significant. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Mentis emotiones tremulæ, palpitatoriæ, phreniticæ sunt. Et ibidem *numer.* 2. Juxta ventrem in febre palpitationes, mentis emotiones inducunt. Et ibidem circa finem: Dolores circa umbilicum palpitatorii habent & aliquid mentis emotorium, verum circa judicationem pituita his acervatim copiosa cum dolore penetrat. Et ibidem *num.* 3. Palpitantes per totum, num etiam voce intercepta moriuntur? Et in *libr.* 1. *de Morb. Popul. section.* 3. *Ægrot.* 4. Palpitationes per totum corpus, sermones multi: parum resipiscebat, verum statim rursus delirabat. Et in *libr.* 3. *Ægrot.* 3. Vigesima prima die parum mente motus est; paullulum sitiebat; præcordii dolor, & circa umbilicum palpitatio perpetuo. Et in *libr.* 7. *numer.* 3. In medio umbilici, ac ossis pectoris, circa hanc sedem adhibita manu, talis palpitatio erat, qualis neque a cursu, neque a timore circa cor generari possit. Causam vero palpitationis recitat Hippocrates in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 7. & inquit: Si fluxio a cerebro ad cor progressum fecerit, palpitatio apprehendit, & anhelationes, & pectora corrumpuntur. Cum enim descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis. Venæ autem violenter perfrigeratæ, ad pulmonem, & cor assiliunt, & cor palpitat.

PANI.

Favus, strumæ, pani, furunculi, & carbunculus a pituita fiunt. Quo vero hæc depurges, pharmacis sic utendum. Quicunque biliosi sunt, his dato ea, a quibus bilis purgatur; pituitosis ea, quæ pituitam; atrabiliariis ea, quæ atram bilem; hydropicis ea, quæ aquam purgant. Hæc in *libr. de Affectionib. numer.* 35. Ex quibus verbis facile intelligimus, quod quamquam pani fiunt, & strumæ a pituita, tamen, si corpus est natura biliosa, vel pituitosa, humorem talem evacuare oportet.

PANIS.

Panem fecerunt antiqui ex tritico macerato, & a cortice purgato, molitoque, ac cribrato, & subacto, ac assato. Ex hordeo vero mazam, aliaque multa ex hoc excogitantes, coxerunt, & assarunt, & miscuerunt, fortiaque, & intemperata debilioribus temperarunt, effingentes omnia juxta hominis naturam, ac vires, quæ quidem fortiora essent, ab ipsa natura non posse superari, si ingesta essent, existimantes. Hæc in *libr. de Veter. Medicin. numer.* 8. Præterea in eodem *libr. numer.* 23. de panis substantia hæc explicat: Qui panem ex tritico paravit, calidum, aut frigidum, aut siccum, aut humidum abstulit; panis enim & in ignem, & in aquam datur, & multis aliis elaboratus est, quorum singula propriam vim, & naturam habent, & aliqua quidem a natura in ipso existentia abjicit, aliis autem temperatur, ac permiscetur. Postea divisionem panis quandam facit, & inquit: Sed & hoc scio, quod in corpus hominis refert panis purus, aut cui nihil furfurum decessit, & ex tritico non decorticato, aut decorticato, & multa aqua subactus, aut contra, & superassatus, aut crudior, aliaque præterea infinita. Ex his verbis panis differentiam percipimus. Etenim panis alius est, cui nihil furfurum decessit; alius ex tota farina collata; alius est plurima aqua subactus, alius pauca; alius fermentatus, alius non; alius magnus, & alius parvus; alius crudior, alius superassatus; alius furnaceus, alius cinericius. Usus autem panis est ad nutrimentum, ad robur, atque ad refectionem corporis. Atque hæc confirmantur in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 7. ubi hæc verba leguntur: Panis autem ex tota farina collata siccat, & per alvum secedit. Purus autem magis nutrit, minus vero secedit. Ex ipsis porro panibus fermentatus quidem levis est, & secedit. Et levis quidem est, quia a fermenti acore humiditas consumpta est, quæ sane alimentum existit; secedit autem, quia cito concoquitur. Non fermentatus secedit quidem minus, nutrit autem magis. Qui succo subactus est, levior est, & multum nutrit, & per alvum secedit: nutrit, quia purus est; levis est, quia levissime subactus est, & fermentatus, ac tostus ab eodem est. Per alvum secedit, quia passa, & alvum movente tritici parte, permixtus est. Ex ipsis autem panibus maximi maxime alunt, propterea quod minime exuritur humiditas ab igne: & furnacei panes magis alunt, quam focarii, & vervarii, propterea quod minus exuruntur ab igne. Clibano autem cocti, & subcinericii, siccissimi sunt, hi quidem propter cinerem, illi vero per testam humore privati. Similaginei omnium horum fortissimi sunt; & adhuc magis, qui ex alica fiunt, valdeque nutriunt, verum non similiter secedunt. At vero, quamquam abunde de panis viribus disseruit, tamen hæc quoque adjungemus. Scriptum est in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acutor. numer.* 18. Panis calidus sitim, & repentinam repletionem inducit ob siccandi vim, & quia tarde transit. Et in *libr. de Intern. Affectionib. num.* 21. Edat mazam oleo, & melle subactam, & panem exassatum veterem; hæc enim magis pituitam trahunt. Et in *libr. de Affection. numer.* 45. Panis calidus, & carnes calidæ, ipsæ

ipsæ per se comestæ, siccant; si vero cum liquore dederis, aut statim a cibo potum præbueris, non siccant. Panis purus ex farinis, ad robur, ac refectionem commodior est, quam qui non est ex tenuibus farinis paratus; & recens utilior est, quam vetus, & ex farinis recentibus melior, quam veteribus. Et in eodem *lib. numer.* 51. Quicunque sane panem comedere soliti fuerunt, his dandus & in morbis. Et in *libr. de Intern. Affection. numer.* 23. In pituita alba panem edat parvum, exassatum. Et in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 29. Ad secundas educendas, & menses detrahendos, si siccis opus fuerit, panes parato, & exassatos, & semiassatos, & cum his foveto. Et in *libr.* 3. *de Diæta numer.* 24. In alvi secessu liquido, incocto, sint cibi panes non fermentati, ex tota farina collata, clibano cocti, aut subcinericii, calidi, in vinum austerum tincti.

PAPULÆ.

Scriptum est in *libr.* 3. *de Morb. Popularib. sect.* vel *Commentar.* 3. *partic.* 50. Carbunculi æstate multi, & alia, quæ putredo vocantur: papulæ item magnæ. Et Galenus in *Commentar.* quid papulæ significent, explicat, & inquit: Papularum nomen est his, quæ sponte extuberant in cute. Deinde materiam, ex qua fiunt, sic exponit: Hæc constant superfluis humoribus, atque qualitatem etiam non injuria subsequuntur, cum tenues humores exulcerationem potius, quam tumores creent, & crassi in tumorem pellem attollant. Et propterea palam fit, papulas non esse eas, quæ nunc vulgo appellantur *Petecchie*, quæ tantummodo culicum morsus videntur. At vero harum papularum aliæ sunt rubentes, aliæ non. Dicit enim Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. Popul. section.* vel *Comment.* 3. *Ægrot.* 2. *partic.* 19. Octavo frigidus toto corpore sudor; papulæ cum sudore rubentes, rotundæ, parvæ, varis similes permanebant, nec abscessum efficiebant. Galenus autem rationem reddit, cum inquit: Natura ægri morbo repugnante, & humorum malorum superfluitatem ad cutem propellente. Et in *section.* vel *Comment.* 2. ejusdem *libr. particul.* 38. Papulæ parvæ, quæ non essent excernendis morbis, statimque evanescebant; aut secundum aures tumores nigricantes; qui nihil denuntiabant. Causa horum, inquit Galenus in *Comment.* erat humorum inconcoctio. Quod si quando per vim natura ad aliquos eorum excernendos aggressa esset, nihil proficiebat. Immo ab his superata, aut in profundum recurrere permisit, aut propter paucitatem excretionum abscessum moliebantur.

PARACYNANCHE.

Paracynanche est levis angina. Lege *Angina*.

PARAPLEGIA, & PARAPLEXIA.

Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt. Dolent morsa interna, morsæque, atque admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ, quæ influunt. Quapropter corrupto sanguine, nequeuntibusque spiritibus naturales pertransire meatus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, si jam ad cor, vel hepar, vel in venam pervenerint. Hinc epilepsiæ, & paraplexiæ, si continentes locos fluxiones invaserint, atque, spiritibus exire nequeuntibus, exaruerint. Hæc Hippocrates in *lib. de Vict. Ration. in Morb. Acut. Comment.* 4. *part.* 27. quæ nobis explicant & causam paraplexiæ materialem, & efficientem. Galenus autem in *Comment.* declarat, quid sit paraplexia, dum ait: Interdum quoque, & facta absque convulsione apoplexia, nonnullis morbus in partis resolutionem finivit, qui paraplexia appellatur. Et supra: Interdum & toto corpore convulsiones fiunt, atque interdum salubriter, & commodæ; nempe corpus totum quatientes, universas calefaciunt partes, adeo ut ex multitudine aliud per cutim digeratur, aliud ad aliquam ex non præcipuis expellatur partem; ubi cum indissolubiliter impactum fuerit, paraplexiam facit; nam quod eas, quæ apoplexia, vel epilepsia ad aliquam ex non præcipuis partem irruunt, paralyses, idest resolutiones Hippocrates ita appellet, est demonstratum. Et in *libr.* 1. *Prognost. Comm.* 3. *partic.* 26. Quæ ex lumbis ad collum, caputque redundant, resolvuntque paraplectico modo, convulsiva, & mentis vacillationem parientia. An & talia convulsione solvantur? Ex his varie ægrotant per ea profecti. Et Galenus in *Comment.* sic exponit: Convulsiva convulsione solvi, inter absurda est; prædicta vero solvi convulsione probabilius quis intellexerit; (prædicta autem sunt, quæ ex lumbis ad collum, caputque redundant, resolvuntque paraplectico modo) postea facta fuisse convulsiva, & talia reddita paraplegiam solvisse. Hæc siquidem sensum quendam habere videntur, propterea quod paraplegia affectio unius partis corporis talis sit, qualis est paraplexia totius, huic quoque adversissimum sit secundum motionem pathema convulsio. Nempe cum partes affectas motu privet paraplegia, convulsio ad motionem agit naturali vehementiorem, ita ut violenter hæ concutiantur. Quod si obstructio, vel humidorum, aut crassorum, aut glutinosorum impactio in nervis fuerit, ob id paraplegiam juvare videbitur. Et *particul.* 68. Paraplegicis parotides vitiosæ. Unde declarat Galenus in *Comment.* cum inquit: Paraplegias quibusdam corporis partibus accidere ab effectu didicisti, qualis est totius corporis affectus apoplexia. Videtur autem mihi, visis forsan vel duobus, vel tribus paraplegicis nihil a parotidibus adjutis, signum vitiosum eas esse pronuntiasse. Hæc Galenus, quæ nobis indicant, quantum paraplegia a paraplexia differat. Et in *libr.* 1. *de Morb. Popul. sect.* vel *Commentar.* 2. *part.* 59. inquit Hippocrates: Natu majoribus, & quos

& quos jam calor deficit, paraplegiæ, aut insaniæ, aut cæcitates. Ubi Galenus ait: *Paraplegias* vocat resolutiones ex apoplexia in partem aliquam decumbentes; *insanias*, deliria citra febrem, Et subdit Hippocrates *partic.* 60. Hac tempestate in hyeme paraplegiæ cœperunt, multosque corripuerunt. Ex quibus nonnulli subito moriebantur, qui morbus mire vulgabatur: cæteri incolumes constabant. Galenus autem in *Commentar.* rationem reddit, & dicit: Paraplegias dicit in hyeme fuisse, capite scilicet læso ventorum afflatu, qui ea tempestate spiraverunt frigidi; maxime vero, quod totus autumnus austrinus calefecerat, & rarefecerat ipsum, atque simul repleverat. Et subdit: Paraplegia, quæ frequens est, in membri resolutionem decumbit, sed hominem non perimit. At vero quæ in præsenti statu viguit, lethalis erat, utpote multum refrigerato capite.

PARONYCHIA.

Ad paronychiam, unguium abscessum, galla nigra cum melle. Hæc in *libr.* 2, *de Morb. Popul. sect.* 6.

PAROTIDES.

Lege

CIRCA AURES ABSCESSUS.

PARTES CORPORIS HUMANI.

Quicunque dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. Sic scribit Hippocrates in *libr.* 2. *Aphorism.* 6. Quæ verba nobis explicant, *partes corporis* appellari membra, vel partes membrorum corporis: & quemadmodum loci differentiæ primæ sunt sursum, & deorsum, deinde ante, & retro, postea dextrum, & sinistrum; sic, quoniam corpus est in loco ratione trinæ dimensionis, & ratione qualitatis est in certa loci differentia, ut sursum, vel deorsum, quapropter corpus in partes distinguitur, quarum aliæ supernæ dicuntur, aliæ infernæ; aliæ dextræ, aliæ sinistræ; aliæ anteriores, aliæ posteriores. Et quemadmodum dextra pars est nobilior sinistra, utpote ea, quæ est motus localis principium in animalibus, sic pars superna est nobilior inferna, & anterior posteriori. Dextrum porro est principium latitudinis, pars superna longitudinis, anterior profunditatis corporis. Præterea corporis partes aliæ exteriores dicuntur, ut cutis; aliæ interiores, ut viscera, & profundæ partes; ut legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 48. In febribus non intermittentibus si partes exteriores frigidæ, interiores urantur, & sitim habeant, lethale est. Sit & alia corporis divisio; siquidem dicatur, partium corporis humani alias extremas esse, alias medias: & propterea scriptum est in *libr. Prognost. Comment.* 2. *part.* 4. Si caput, manus, ac pedes frigidi sunt, ventre, & costis calentibus, malum est. Et Galenus in *Comment.* ait: *Mediæ* corporis partes sunt thorax, ac venter; igitur *extremæ* caput, manus, & pedes. Et *part.* 34. Qui tenuem & crudam diutius urinam mingunt, si cætera velut in convalituris indicia fuerint, in his abscessum ad inferas præcordiorum sedes expectare, oportet. Ubi Galenus in *Comment.* exponit, quando, & quas ob causas abscessus in supernis partibus, atque in infernis fiant in morbis, & inquit: Abscessus in his, qui admodum immorantur, scilicet morbi, ad infernas erumpunt sedes ob frigus, crassitudinemque materiæ, ac virium spatio temporis languentium debilitatem: in acutioribus vero prope auriculas. Etenim per eos crassi minus humores existunt, & item copia caloris, ac valentior facultas. At morbi *medii*, inter hos, obtinent abscessus, qui medio genere ambigunt. Neque convenit, quantum in ipsum agitur tempus, quærere, sint ne sursum potius, quam deorsum erupturi, sed ex aliis definiri signis oportet. In thorace vero sunt cor, ac pulmo, utpote partes supra septum transversum positæ; nam inquit Hippocrates in *lib. Prognost. Comment.* 1. *part.* 24. Spiritus crebrior significat dolorem, aut inflammationem, quæ supra præcordia fatiget. Ubi Galenus ait: *Spiritum* hoc loco vocat universam spirationem, quæ si crebrior fit, interdum significat dolorem, interdum partium in thorace incendium, quæ sunt cor, ac pulmo, positæ supra septum. Majores enim, præcordia, ac septum, idem appellaverunt. At vero extremæ corporis partes dicuntur *summæ*; legitur eim in *libr.* 1. *Prorrhet. Commentar.* 2. *partic.* 8. Summæ corporis partes si celeriter in utranque conditionem permutentur, malum. Et Galenus in *Commentar.* explicat, quænam sint hæ, & ait: *Summæ* corporis partes pedes sunt, manus, aures, & nasus, quæ & in his, qui cum frigore fiunt accessionum ingressibus, primæ omnium frigescunt. Quapropter dicit Hippocrates in *libr.* 7. *Aphor.* 1. In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Et Galenus in *Comment.* ait, partes extremas corporis esse velut nares, aures, pedes, & extremas manus. Verum partes *supernæ* dicuntur dupliciter, absolute scilicet, aut respective. Absolutæ sunt hæ, quas diximus; respectivæ sunt, veluti cervix respectu capitis, & thorax, & os ventriculi. Sed crura sunt inferna ratione habita ad ventrem: & idcirco scriptum est in *libr.* 1. *Prorrhetic. Commentar.* 3. *partic.* 22. Dolores si ad infernas dilabuntur partes, facile ab his perferuntur. Galenus vero in *Commentar.* inquit: Quasnam *infernas* dicat partes, non adjecit; nam si ad thoracem, & os ventriculi pervenerint dolores, majorem inducent tolerandi difficultatem, quam si in cervice, atque cubito essent. Si ad crura, morbosam totam affectionem mire juvabunt. Cæterum, sicut partium corporis aliæ aliis sunt robustiores, & nobiliores, sic morbi alii sunt robustiores, & maligniores. Sed partium dextrarum morbi robustiores sunt; ut legitur in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 26. cujus verba sunt: Optandum esset ex sinistra; nam dextras urere,

aut

aut secare, lethalius est; quanto enim robustiores sunt dextræ partes, tanto etiam fortiores morbi in ipsis fiunt: sic dicit Hippocrates. Causa fortasse est, cur morbi fortiores fiant, quoniam a potentiori proficiscuntur causa; necesse est enim, si membrum, vel pars robusta lædi debeat, ut a validiori causa lædatur. Sed, ut finem hujusce partis imponamus, hoc legite præsagium, quod scriptum est in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. Quibus partes infernæ affliguntur, pruritibus antea fortibus obortis, his arenosa urina fit, & supprimitur; qui vero ex his perniciose habent, his mens obtorpescit.

PARTUS.

Cum alias de conceptione, atque de fœtu longam habuerimus orationem, reliquum est, ut de partu aliquid dicamus. Proditum est in *libr. de Natur. Puer. numer.* 40. Alimentum, & augmentum, quod a matre descendit, non amplius sufficiens est puero, ubi decem menses præterierint, & fœtus auctus fuerit; trahit enim, quod dulcissimum est in sanguine, ad sese, simulque etiam lacte modice fruitur. Cum autem hæc ipsi rariora, ac pauciora sint, & puer plenus, ac maturus existat, copiosius alimentum desiderans, calcitrat, ac pelliculas rumpens, initium partus matri inducit: & hoc perpetiuntur magis mulieres primiparæ, & quibus pauciores prodeunt menses; juvenculis enim modicus sanguis procedit, atque aliis, quæ sicciores sunt, & densiorem habent carnem: atque has, utplurimum contingit, etiam sine lacte esse. Puero igitur se movente, ut legitur *numer.* 37. ac manibus, & pedibus calcitrante, pelliculam quandam internam rumpi, contingit. Rupta autem una, etiam aliæ debiliorem vim habent, & rumpuntur primum quidem illi contiguæ, & cohærentes, postea extrema: & tunc fœtus a vinculo exsolvitur, & agitatus foras procedit. Neque enim amplius robur habet, pelliculis amissis, neque uteri amplius puerum continere possunt. Quando autem procedit puer, violat, & dilatat uteros in exitu, utpote teneros existentes: procedit autem in caput, si secundum naturam prodierit; gravissime enim sunt supernæ partes, si ex umbilico perpendantur. Cum autem in uteris est, magis continens existit usque ad pellicularum rupturam simul cum decimo mense, quando partus matri propinquat, & adest; si vero violentam affectionem perpetiatur puer, etiam ante præfinitum tempus, ruptis pelliculis, prodit; deinde si, ut diximus, alimentum a matre prius puero defecerit. Et subdit *numer.* 42. Diruptis pelliculis, si pueri momentum in caput inclinatum prædominabitur, mulier facile parit; si autem obliquus, aut in pedes procedit, difficulter. Contingit autem hoc sæpe, si momentum huc inclinarit, sive præ uterorum spatiositate, sive si mater in labore ex partu primum non quievit: multæ autem vel ipsæ perierunt, vel puer, vel simul matres una cum fœtibus. Cæterum ex parientibus, ac puerperis maxime laborant primiparæ propter inexperientiam dolorum, & dolent quidem totum corpus, maxime vero lumbos, ac coxendices; nam coxendices ipsarum disparantur. Cur vero primiparæ magis doleant, fortasse est illud, quod de mensibus exponit Hippocrates in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum num.* 1. hoc est: Mulier, quæ non peperit, gravius, & citius e mensibus ægrotat, quam ea, quæ peperit. Cum enim peperit, venulæ fluidiores sunt ad menses; fluidas autem facit purgatio illa, quæ fit a partu. Et ubi hæc erumpit, vicinæ maxime ventri, ac mammis corporis partes discinduntur. Discinditur & reliquum corpus; quo discisso, necesse est, venas magis aperiri, & ampliores, ac fluidiores ad menses fieri, itemque uteros magis aperiri, nimirum puero per ipsos egresso, qui & vim, & dolorem induxit. Sunt etiam plures aliæ causæ, quæ partum reddunt difficilem; nam legitur in *libr.* 5. *Aphorism.* 55. Quæcunque, utero gerentes, a febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo, aut abortum facientes, periclitantur. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 12. Aquæ palustres, & stabiles, ac lacustres hyeme mulieribus efficiunt tumores, & pituitam albam; & vix in ventre concipiunt, ac difficulter pariunt, & fœtus magnos, ac tumidos. Et *numer.* 26. Si hyems australis fiat, & pluviosa, & clemens, ver autem boreale, & siccum, & tempestuosum, primum quidem mulieres, quæ utero gestant, & partus ipsis ad ver instat, abortum facturas esse, verisimile est; quæ vero etiam peperint, impotentes, ac morbosos pueros parere ita, ut aut statim pereant, aut tenues, ac debiles, & morbosi vivant. Hæc quoque leguntur in *libr.* 3. *Aphor.* 12. Sed in eodem *libr. de Aer. Aquis, & Locis num.* 7. Ex mulieribus multæ steriles fiunt propter aquas, quæ duræ sunt, crudæ, ac frigidæ; purgationes enim mensium non contingunt commodæ, sed paucæ, ac pravæ; deinde pariunt difficulter, & non valde abortiunt; ubi vero pepererint, pueros nutrire non possunt. Lac enim ab aquarum duritia, ac cruditate extinguitur. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. Ante partum rigorem habere, & partus citra dolorem, periculosi. Et ibidem paullo supra: Quæ ante partum, juxta modum bilis sursum, ac deorsum erumpentis, doluerunt, facile quidem pariunt, verum si febricitent, maligne habent, tum alias, tum si circa fauces quid vexet, aut aliquod signum in febre malignum appareat. Et in *libr. de Exection. Fœt. numer.* 2. Partum faciliorem reddunt purgamenta ante partum non prodeuntia. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. Ante partus aquosa erumpentia, mala. Verum, si partus reddatur difficilis, plura leguntur auxiliaria, quæ sublevent. Proditum est enim in *libr.* 5. *Aphorism.* 35. Mulieri quæ uterinis molestatur, aut difficulter parit, superveniens sternuta-

mutatio, bonum. At partui auxiliaria lege in *libr. de Superfœtatione numer.* 3. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 103. plura habemus medicamenta partum accelerantia. Pariente igitur muliere, si in caput processerit puer, caput primum foras prodit, deinde alia membra consequuntur, postremus autem umbilicus. Ex umbilico autem secunda tenta est; posthæc aquositas, & mucus sanguinolentus tum a capite, tum a reliquo corpore secretus, præ violentia, & dolore, ac calore; atque hic struit viam purgationi a partu consequenti. Post exitum autem ejus muci cruenti purgatio fit: & tum mammæ, tum reliqua membra, quæ humidiora sunt, mulieribus rumpuntur, minime quidem in primo partu; postea vero, prout plures pariunt, ita amplius rumpuntur, evacuatis venis præ partus purgatione. Hæc in *libr. de Natur. Puer. numer.* 43. In *libr.* autem *de Superfœtat. numer.* 2. Si cui exeat secunda, priusquam puer foras procedere incipiat, ægre parit; & magis adhuc periculose, si caput non procedat. Si vero alicui una cum secunda puer foras exierit, & ad stomachum, id est os uteri progressus, rupta secunda, emerserit, magis facile parit; itemque si puer quidem foras prodit, secunda vero adhærescit, & se ipsam retrahit, atque istic manet. At si vero fœtus mortuus est in utero, quo pacto cognoscatur, atque extrahatur, lege in eodem *libr. numer.* 6. & in *libr.* 1. *de Morb. Mulierum num.* 109. Verum quo tempore pariant mulieres, sic scriptum est in *libr. de Septimestr. Partu numer.* 6. Conceptus, & abortus, & partus mulieribus in eo tempore, in quo etiam morbi, & sanitas, & mors omnibus hominibus fiunt: hæc vero omnia partim secundum dies, partim secundum menses, partim secundum dierum quadragenarios, partim secundum annum, significationem sui præbent; in omnibus enim istis temporibus insunt ad unumquemque & utilia multa, & hostilia multa. Post partum vero, si mulier febricitaverit, judicationes fiunt a partu, quovis die pepererit; ut scriptum est in *libr. Prognostic. Comment.* 3. *partic.* 10. Et si purgamenta plura fiant, & unde contingant, lege in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 67. Et hæc si valde nigra, & biliosa sint, *numer.* 43. Sed si ex partu non purgetur, quo modo cognoscas, ac cures, scriptum est *numer.* 63. & in *libr. de Nat. Mul. numer.* 9. Verum quæ post partum cogunt, multa medico indicant præsagia, quantum ad mulierem, & ad puerum pertinent, quemadmodum legitur in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. hoc est: Post partum molestias ex albis mordacibus, salsuginosa in uterum gestantibus significant. Et ibidem infra versus finem: Ex partubus torpefactoriæ exsolutiones difficiles quidem contingunt, & mentem emoventes, non tamen perniciosæ. Et in *libr. de Septim. Part. numer.* 1. Septimestres partus plurimi pereunt, & pauci superstites manent. Et *num.* 2. octonos menses difficillime uteros ferre, scriptum est. Et *numer.* 3. abortus plurimos primis quadraginta diebus fieri. Et *numer.* 4. octavum mensem mancum, aut cæcum gerentibus difficiliorem: ejusmodi autem fœtus plerunque esse superstites, cæteros non item. Et *numer.* 5. novimestres partus qui supervivant, & qui non: decimestres maxime educentur. Et in *libr. de Carnib. numer.* 22. Puer, septimestri partu natus, pro ratione natus est, & vivit, & rationem talis habet, & numerum ad hebdomadas, septenarium exactum; octimestris autem natus nullus unquam vixit; novem vero mensium & decem dierum partus fit, & vivit, & habet ad hebdomadas numerum exactum; quatuor enim denarii hebdomadum, dies sunt ducenti & octoginta; in denarium autem hebdomadum septuaginta dies incurrunt; habent autem & septimestres partus tres denarios, sive decadas hebdomadum, & unaquaque decade septuaginta dies; tres vero hebdomadum decades ex toto sunt dies ducenti ac decem. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Quæ ex partu, ac fœtus corruptione multa repente concitata supprimuntur, difficilia sunt: rigor his infestus est, & alvi turbatio, tum alias, tum si præcordium doleant. Et ibidem infra: Quibus ex partu prodeunt alba, his vero suppressis, cum febre surditas, & dolor acutus ad latus fit, mente moventur, & perniciose habent.

PAVORES.

Pavores contingunt parvis, & recens natis puerulis; ut scriptum est in *lib.* 3. *Aphorism.* 24.

PECTEN.

Dolet pecten, distenditur, rumpitur, & alia patitur. Dolet, cum vesica laborat; nam dicit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphor.* 80. Si sanguinem mingant, aut grumos, vel stillicidium urinæ habeant, & dolor in imum incidat ventrem, & pectinem, & femen, circa vesicam labor est. Dolet etiam in mulieribus præ fluxu aquoso; unde in *lib.* 2. *de Morb. Mulierum numer.* 76. Si pecten præ fluxu aquoso doleat, viticis semen cum melle terito, & in cataplasmate pectini probe adhibeto. Distenditur autem, ut recitat Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 13. his verbis: Zoili fabri pulsus tremuli, tardi: urina, & alvi secessus moderate decolor. Pectinis distentio utrinque in directum, usque ad umbilicum, cum febre acuta: cibus aversans, siticulosus. Et in *libr.* 2. *section.* 3. Scopo ex mucosis, biliosis, & faucium inflammatione, malo victu uso, alvus suppressa est, & febris acuta facta, & lingua florida, & vigil sine somno. Pectinis intentio fortiter, æqualiter, paullatim ad infernam partem in dextris: spiritus subdensus, præcordia dolebat, & respirans, cum verteretur. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popular. section.* 2. In Perintho genituræ similis urina talis, quæ esset judicatoria, etiam pectinis affectionum; nam hujusmodi urinæ talia sanant. Rumpitur quoque pecten; nam legitur in *lib.* 2. *de Morb.*

de Morbis Popularib. section. 1. Pectinum ruptiones, quæ quidem circa pubem fiunt, utplurimum statim sunt innoxiæ; quæ vero paullulum circa umbilicum dextra parte, hæ dolorosæ sunt, & anxiosæ, & stercoris vomitum inducunt.

PECTUS.

In pectore fiunt dolores, morsus, suppurationes, carcinoma, ruptio, corruptio, ulceratio, convulsio, strepitus. Uritur prætereà pectus, percutitur, bilem generat, atque alias hujusmodi sustinet affectiones. Pectoris autem dolor fit quandoque a rebus frigidis, veluti ab aquilone, vel ab aqua frigida. Etenim dicit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 5. Si aquilonia fuerit tempestas, tusses, fauces, costarum dolores, & pectoris. Et in *libr. de Humid. Usu numer.* 4. Pectus frigida, scilicet aqua, magis aggravatur. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 24. Frigida, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tusses movent, & sanguinem, & destillationes. Et in *libr.* 3. *Aphor.* 17. Aquiloniæ constitutiones, si pectus dolor aliquis obsederit, dolorem augent. Et in eodem *libr. numer.* 23. Hyeme morbi laterales, pulmonis inflammationes, gravedines, raucedines, tusses, dolores pectoris, & laterum, atque lumborum. Quid vero præsagii capiatur ex pectoris dolore, scriptum est in *libr. de Coacis Prænot. num.* 3. ubi legitur: In pectus firmatus dolor cum torpore, malum: hi si insuper febriant, acute ardentes moriuntur. Et ibidem: Ad pectus, & ad alvum dolor progressus concitatus ex anginosis, citra notas attenuatis, pus egerere facit; alias autem ejus, qui exsolvitur, tale est. Et ibidem *numer.* 2. In pectoris, ac dorsi dolore, mictio cruenta suppressa, perniciosa est. Et ibidem: In pectoris dolore febriculoso, alvus turbata, torpida, nigrarum egestionum signa sunt. Et in *libr. de Judicationibus num.* 10. Quicunque insaniunt sua sponte, liberati ex morbis, his insaniam solvit dolor ad pedes progressus, aut ad pectus, aut tussis vehemens oborta; si vero horum nihil fiat, insania soluta, oculi privatio contingit. Et in *libr.* 7. *de Morbis Popularibus numer.* 27. Simonis uxori, in partu concussæ, dolor circa pectus & latus, tussis, febres, excreationes purulentæ, tabes, ad sex menses febres, & alvi profluvia semper. Ad finem febres cessaverunt, post cessationem substitit alvus, & post septem dies mortua est. Et in eodem *libr. numer.* 2. Sub ultimum tempus dolor pectoris deglutienti potum, & manus in pectore. Cuminum, & ovum absorbenti sedatus est: linguæ raritas profuit. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 10. Quicunque dolorem aliquem habent vel in pectore, vel in dorso, hæc omnia habent, ex his quidem, quæ in corpore insunt, a bile, & pituita; ab externis vero, ab aere insito calori ammixto: sed & a laboribus, ac vulneribus. De morsu pectoris sic legitur in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Circa pectus morsus, & amaritudo in his, quibus biliosa alvi egestio, malum est.

De suppuratione vero pectoris sic scriptum est in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 3. In pectoris suppurationem ex peripneumonia, ac pleuritide transitus fit. Et in *lib. de Natur. Human. numer.* 24. Quibuscunque in pectus fluxio contigerit, suppurati fiunt, nimirum purgatione acclivi existente, & multo tempore in pectore immorans, putrescit, & purulenta redditur. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Pectore plerunque suppurati fiunt, qui ex lethargicis servantur. Et in *libr.* 2. *Prædictorum numer.* 14. Qui ex sanguinis eruptione, pectore suppurati fiunt, & viri, & mulieres, & virgines, non minus evadunt; verum signis omnibus tum suppuratorum, tum tabescentium collectis, & superstitem futurum, & periturum prædicere oportet. Maxime vero evadunt ex sanguinis eruptione hi, quibus dolores sunt atrabiliarii & in dorso, & in pectore, & qui post eruptionem minus dolent; nam & tusses non valde insuper accedunt, & febres pleræque perseverant, sitim facile ferentes. At reversiones eruptionis sanguinis maxime fiunt his, si non abscessus succedant. Optimi vero sunt abscessus sanguinolentissimi. Quibus autem in pectoribus dolores insunt, & per tempus attenuantur, & tussiunt, ac difficulter spirant, neque febribus insuper corripientibus, neque suppurationibus succedentibus, eos interrogare oportet, cum tussiant, & difficulter spirent, an & compactum quiddam, & modicum odorem habens tussiendo rejiciant. Et *numer.* 12. ejusdem *libr.* hæc scribit: De tabescentibus, quo ad sputum, ac tussim attinet, eadem dico, quæ de pectore suppuratis scripsi. Oportet enim eum, qui probe liberari volet, facile sputum per tussim rejicere, & id esse album, & æquale, & ejusdem coloris, & ab inflammatione alienum; quod vero a capite defluit, ad nares converti; febrem autem non invadere, ut ne a cœnis prohibeatur, neque sitiat. Venter autem egerat quotidie, & id, quod egerit, sit durum, copia pro ratione ciborum ingestorum. Hominem vero quam minime tenuem esse oportet. Pectus autem laudare convenit quadrangulum, & hirsutum, & os ipsius parvum sit, & robuste carnosum. Quicunque hæc omnia habuerit, maxime superstes erit; qui vero nihil horum habet, interitui proximus. Quicunque vero pectore suppurati facti fuerint, dum juvenes sunt, ex humorum illapsu, aut fistula, aut alio quopiam hujuscemodi, aut ex abscessus recursu, hi non evadunt; pereunt autem homines hi ad autumnum. Sed & ex aliis morbis longis plerique ad hoc tempus maxime moriuntur. Et in *libr. de Internis Affectionibus numer.* 3. docet curationem, & inquit: Si pectore suppuratus fiat, eadem, quæ etiam prius, faciat; si vero sanus fiat, ab his cibis, ac potibus abstinere oportet, ab acidis, & acribus, & salsis, & pinguibus, a labore item, ac iis-

iisdem, a quibus prior abstineat. Hæc si fecerit, celerrime a morbo liberabitur; si vero quid horum non fecerit, rursus reverso morbo, periclitabitur, & morbus prior erit. Nam multi rupto pulmone vitam degunt, donec moriantur. Hunc si non statim quis curet, recidivante morbo postea non habueris, quo prodesse possis, nisi hæc feceris. Lacte bubulo crassefactum, in pectore, & dorso urito. Si enim ustio successerit, proderis. Morbus autem hic ex iisdem delictis fit, ex quibus etiam prior. Et in eodem *libr. numer.* 25. Facti sunt autem & multi pectore suppurati, tuberculis obortis. Hæc igitur in principio ad morbum consequuntur, tussis sicca, & fauces exasperari videntur, & rigor, ac febris succedit, & erecta cervice spiratio, & corpus intumescit, & pedes tument, & ungues contrahuntur: & donec quidem in superno ventre fuerit aqua intercus, adest dolor acutus; postquam autem ad infernum ventrem venerit, melius habere sibi videtur. Postea progressu temporis patitur, qualia prius impleto ventre. Quandoque etiam ad latus intumescit, & indicat ubi secare oportet; si vero non indicet, multa calida lavato, & humeris apprehensum concutito, & deinde in utro latere magis fluctuet, audito. Quo intellecto, costam tertiam ab ultima usque ad os secato; deinde cum terebra cava ultra perforato: & modum perforandi ibi lege.

De rubore pectoris sic legitur in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. Qui in peripneumoniis siccis pauca concocta educunt, horrenda res est: rubores in pectoribus sublati, talibus perniciosi sunt.

Carcinoma porro pectoris memorat Hippocrates in *libr.* 5. *de Morbis Popular. numer.* 36. & inquit: Mulieri carcinoma obortum est circa pectus, & per mammam fluebat sanies subcruenta; obturata vero fluxione, mortua est.

De ruptione vero agitur in *libr.* 2. *de Morbis num.* 60. sic: Si pectus, aut dorsum fuerit ruptum, dolores tenent pectus, ac dorsum perpetuo, & calor alias, atque alias corripit, & salivam subcruentam tussiendo rejicit, & velut pilus cruentus per salivam transcurrit. Atque hæc maxime patitur, si manibus quid laborarit, aut in currum, aut equum inscenderit. Hunc ante, & retro urito ex partibus utroque loco, & sic sanus evadit. Cæterum per annum a labore se contineat, & ab ustura; pinguefaciendo corpori studeat. Et in *libr. de Internis Affectionibus num.* 9. Si pectus, & dorsum dirupta fuerint, (dirumpuntur autem maxime a labore) æger hæc patitur. Tussis obtinet acuta, & salivam expuit aliquando subcruentam, & rigor, & febris plerunque corripit; & in pectore, & in dorso dolor inest acutus, & in latere velut lapis incumbere videtur, & a dolore perpetuo pungi, velut si quis acu stimulet. Huic, cum sic habuerit, statim lacte in potu dato, pectus, & dorsum inurito, & sic sanus celerrime erit; de cætero vero quietam maxime corpori vitam degat; si quid enim laborarit, & aut currum, aut equum ascenderit, aut humeros oneri subdiderit, periclitabitur, ne rursus morbus recidivam faciat: &, si hoc contingat, periculum est, ut corrumpatur. Morbus enim reversus magis premit, quam ab initio. Si vero non fuerit ustus, iisdem ipsum curato, quibus & suppuratum, sorbitionibus, & potibus, & cibis. In summa vero quietem agat, & commodis cibis alatur. Si enim sic tractatus fuerit, celerrime sanus erit. Morbus autem gravis est.

Pectus præterea aliquando ab humoribus, & a pure vulneratur: & quo modo, lege in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 11.

De pectoris corruptione agitur in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 7. hoc pacto: Si ad cor e capite progressum fecerit defluxus, palpitatio apprehendit, & anhelationes, & pectora corrumpuntur, aliqui vero etiam incurvi fiunt; cum enim descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis. Venæ autem perfrigeratæ ad pulmonem, & cor assiliunt, & cor palpitat.

Pectoris porro convulsi mentionem facit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 52. & inquit: Si ambo, scilicet pectus, & dorsum, convulsa fuerint, tussis emergit, & saliva crassa, ac alba apparet, & dolor acutus adest ad pectus, & sub scapulas, ac latus: & ardor detinet, & rubicundis in tibiis circulis impletur, & pruritum habet, & non sustinet neque sedere, neque jacere, neque stare, sed ægre afficitur, ac viribus deficit. Hic quarta die maxime moritur; si vero hanc effugerit, spes neque sic multa superest; verum periclitatur & in septima. Quod si & hanc effugiat, sanus evadit. Curationem vero prosequitur, quam tu lege.

In pectus percussus est a catapulta Tychon, & paullo post risus erat circa ipsum tumultuosus. Videbatur autem mihi medicus, eximens lignum, reliquisse aliquid de spiculo in septo transverso. At lege historiam, quæ reperitur in *libr.* 7. *de Morbis Popularibus numer.* 58. Is convulsus obiit.

In pectore fiunt strepitus, de quibus sic scriptum est in *libr. de Coacis Prænotionibus num.* 3. In pectore pleuriticis strepitus sputi multus, & facies tristis, & oculus morbi regii colore infectus, ac caliginosus: hi pereunt.

At, pectoribus bilem generantibus, qualis hominis sit natura, hoc arguit modo Hippocrates in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus section.* 6. Quorum pectora bilem generant, balbi, furiosi, & calvi sunt. Quicunque horum ex nativitate etiam strabones, hi imprudentes sunt, aut calculosi, aut insanientes.

PEDES.

PEDES.

In pedibus, ac manibus tenuissimæ, ac densissimæ, & plurimæ venæ sunt; nervi item tenuissimi, ac densissimi, & plurimi; & ossa magnitudine minima, atque hæc maxime in digitis manuum, ac pedum existunt. Sic scriptum est in *libr. de Nat. Puer. numer.* 16. Ad pedem vero tibia juxta malleolos articulum habet, & alium infra malleolos. Et in pedibus articuli multi, quemadmodum & in manibus sunt. Quot enim ossa, tot sunt articuli; & in digitis pedum eodem numero sunt, ac pari modo habent. Hæc scribuntur in *libr. de Locis in Homin. num.* 13. & 14.

Verum pedes tenet dolor, marcor, calor, frigus, distentiones, ulceratio digitorum, luxatio, fractio, tumores, & id generis. De dolore autem leguntur hæc prognostica in *libr. de Judicationib. numer.* 10. Quicunque sua sponte insaniunt, liberati ex morbis, his insaniam solvit dolor ad pedes progressus, aut ad pectus, aut tussis vehemens oborta; si vero horum nihil fiat, insania soluta, oculi privatio contingit. Et *numer.* 11. Qui ab alvi profluvio multo tempore detinentur una cum tussi, non liberantur, si non dolores vehementes in pedibus inciderint. Sed quemadmodum dolor pedis insaniam solvit, & alvi profluvium, sic contra febrem inducit. Legitur enim in *libr.* 1. *de Morbis Popular. section.* 3. *Ægroto* 9. Critoni erecte obambulanti, pedis dolor fortis a magno digito cœpit: decubuit eadem die horridus, anxius, parum subcalescens, nocte desipuit: secunda die tumor laxus per totum pedem, & circa malleolum subrubens cum distentione; pustulæ nigræ, febris acuta; insaniit: ab alvo vero mera, biliosa, satis multa prodibant: mortuus est altera ab initio die. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Convulsio in febre, manuum, ac pedum dolores, maligni sunt: malignus est & doloris ex femore progressus.

De pedis marcore scribitur hæc historia in *libr.* 5. *de Morbis Pop. num.* 18. Servæ Aristionis pes, sua sponte marcore corruptus, obtorpuit juxta medium pedis intrinsecus ex obliquo: & ossa putrida facta abscesserunt, & prodibant paullatim fistulosa, & ventris profluvium succedebat, & mortua est.

Pedes præterea occupat calor, & frigus, de quibus plura narrantur; nam legitur in *libr.* 4. *de Morbis Popular. numer.* 28. Demarati uxor, pedes etiam in horroribus calidi, sive ad suppurationem, sive non tendebat, periit. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popul. sect.* 2. Quibus splen deorsum vergit, pedes, & manus, & genua calida sunt, nasus, & aures semper frigidæ, num propter hoc quod tenuis sanguis? num & natura talem hi habent? Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis num.* 42. a pedibus arguit, quando alimentum sit febrienti exhibendum, & inquit: Cum frigidi sunt pedes, scilicet in febribus, neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quidquam ejusmodi dato. Verum maximum hoc esse ducito, ut expectes, donec valde fuerint calefacti; deinde sic id, quod conducit, exhibe. Plerunque enim futuræ exacerbationis febris signum est pedum frigiditas. Si vero in tali tempore exhibueris, morbum non parum augebis. Cum autem febris desinit, vice versa pedes reliquo corpore calidiores fiunt. Augetur enim frigefaciens pedes, accensa ex thorace, ad caput flammam remittens. Universo autem calore acervatim sursum concurrente, & ad caput exhalante, merito pedes frigidi fiunt, ut qui excarnes, & nervosi natura existant. Insuper autem etiam, cum longe a calidissimis locis absint, perfrigerantur, calore ad thoracem coacervato: & rursus juxta proportionem, cum febris solvitur, & in tenues partes dirimitur, ad pedes calor descendit. Hoc igitur tempore & caput, & thorax perfrigeratur, qua de causa sorbitio exhibenda est. Præterea &, in *libr. Prognosticorum numer.* 3. hanc prænotionem e caliditate pedum sumit: Si nudos quoque pedes habere comperiatur, nec admodum calidos, & manus, & collum, ac crura inæqualiter disjecta, ac nuda, malum est; anxietatem enim significat. Et in *libr. de Internis Affectionibus numer.* 18. In renum morbo, a bile, & pituita orto, pedes, & tibiæ semper frigent. At in *libr. de Humidor. Usu numer.* 2. declarat, quantum malum adferat calidæ nimius usus, dum legitur: Jam vero & pedes deciderunt perfrigerati ex calidæ perfusione. Sed his corpus perfusi judex est, similiter etiam frigidæ. Et in *libr. de Virginum Morbis numer.* 2. A torpore pedes ad iter faciendum impotentes fiunt, donec sanguis ad se ipsum revertatur. Revertitur autem celerrime, cum steterit in aqua frigida, quæ ultra malleolos madefaciat. Atque hic quidem torpor facile cedit. Cito enim propter venarum rectitudinem refluit.

Rubores quoque in pedibus judicatorii sunt. Etenim legitur in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Rubores in manibus, ac pedibus, perniciosi. Et ibidem versus finem: Febres intermittentes, verum inæqualiter calefcentes, alvo inflata, pauca egerente, in his post judicationem lumborum dolore sequuto, alvi erumpunt. At amburentes ad manum, torpidæ, siticulosæ, anxiosæ, in his alvo suppressa gravati exsolvuntur. Quandoque vero & rubicundæ in pedibus ambustiones eadem significant.

Verum ad tumores pedum transeamus. Scriptum est in *libr.* 2. *Prædictorum numer.* 42. Quibus partes sub oculis vehementer attolluntur, eos magnos habere lienes comperies; si vero etiam in pedibus tumores accesserint, aquam etiam habere videbuntur. Verum & ventrem, & lumbos inspicere oportet. Et in *libr. de Ulceribus num.* 15. In pedibus tumores, & sponte, &

te, & non sua sponte, in quibus neque tumores, neque inflammatio a cataplasmatis sedatur; unde & eorum curatio. Et in *libro 7. de Morbis Popularibus numer. 6.* recitat historiam de prægnante, cui circa quartum, aut quintum mensem tumores circa pedes aquosi fiebant, & oculorum cavæ partes intumescebant, & totum corpus in tumorem elevatum erat, velut in pituita alba affectis, tussis sicca, rectæ cervicis spiratio, atque alia symptomata, quæ ibi lege. At cum fabis melle admixto, & eclegmate mellis usa esset, & Æthiopicum cuminum in vino bibisset, melius habuit. Postea tussiendo eduxit multa, matura, pituitosa, alba, & spiratio illa cessavit.

Ad pedum autem distentiones scribuntur in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. hæc: Ad pedes, & ad lumbos distentiones ex mensibus suppurationem inducunt, itemque ea, quæ de alvo viscosa, graveolentia, cum dolore prodeunt.

De pedis digiti ulceratione hæc narrantur in *libr. 7. de Morbis Popularibus numer.* 53. Aristoni, ulcerato pedis digito, cum febre, loquelæ obscuritas: carcinoma adscendit usque ad genu; periit. Erat autem nigrum, subaridum, graveolens.

Præterea pedis luxationem lege in *libr. de Articulis numer. 96.* Et in pede magni digiti infra, luxationem in *libr. 5. de Morbis Popularibus numer. 29.* Et pedum, ac genuum situs in curatione qualis esse debeat, in *lib. de Officin. Medic. numer.* 2. Pedis tandem ossium fractorum curationem vide in *libr. de Fracturis numer.* 10. atque *de Articul.* ibique comperies, quod pedum fracturæ propter neglectum decubitum perfecte curari nequeunt.

PERDIX.

Perdicis, galli, & turturis caro columbarum carne humidior est, ut legitur in *libr. 2. de Diæt. numer.* 17.

PERFRIGERATIO.

Perfrigeratio sive toto corpori contingat, sive parti, in morbis acutis semper est malum, atque eo magis, si cum aliis copuletur symptomatibus non bonis. De perfrigeratione igitur ad hunc modum scriptum est in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. in principio: Qui ex rigore perfrigerantur, caput, ac collum dolentes, voce destituti, insuper exsudantes, postquam se recollegerint, moriuntur. Et: Moleste ferre morbum cum perfrigeratione, pessimum est. Et: Ex perfrigeratione timor, & tristitia præter rationem, in convulsionem finit. Et: Ex perfrigeratione urinas intercipi, pessimum est. Et: Soporosi rigores, aliquatenus perniciosi; & flammeus in facie color, cum sudore, in his malignus est. In his frigiditas posteriorum partium convulsionem accersit. Et infra: Anxietudines in diebus judicatoriis, si in his sine sudore perfrigerentur, & omnes qui sine sudore perfrigerantur citra judicationem, male habent. Et: Qui ex rigoribus, parvis sudoribus perfrigerantur, malum. Et: Qui ex perfrigeratione sudorosa cito recalescunt, malum. Et: Qui cum perfrigerationibus non sine febre superne exsudant, moleste ferentes, & phrenitici, in acuto morbo perniciose habent: Et: Convulsoriæ etiam videntur colli, ac dorsi perfrigerationes, imo etiam totius corporis. In his mictiones pelliculosæ sunt. Et: Phrenitici cum perfrigeratione, salivam fundentes, vomitum nigrum indicant. Et: Affectiones cum vigiliis, & anxietudine repentina, sanguinem fundunt, tum alias, tum si quid etiam antea profluxerit. Num & qui modice perfrigerari postea horruerunt? Et: In morbo acuto externas partes perfrigerari, internas autem ardere, & sitire, malum est. Et: Qui ex febribus ardentibus aliquantulum perfrigerantibus, cum egestionibus alvi aquosis, ac biliosis laborant, oculis malum est tum alias, tum si stupidi fiant. Et *numer.* 2. Soporosi ab initio exsudantes, urinis concoctis ardentes, verum citra judicationem perfrigescentes, & brevi rursus ardentes, torpidi, soporosi, convulsi, perniciose habent. Et: Somni soporosi, & perfrigerationes, perniciosa sunt. Et infra: Urinæ in abscessibus retro aures cito, & modice maturescentes, malæ sunt; & sic perfrigerari, malum est. Et *numer.* 3. Perfrigerationes ex sanguinis eruptionibus in diebus judicatoriis vehementes, pessimæ sunt. Et: Affectiones, quæ quinta die sanguinem large fundunt, sexta insuper riguerunt, septima perfrigeratæ fuerunt, & repente calefactæ, in his alvi male afficiuntur. Et infra: In perfrigeratione torpida sanguinis detractio, mala est. Sed lege *Frigiditas*, & *Rigor*.

PERIPNEUMONIA.

Peripneumonia est pulmonis inflammatio, atque est morbus acutus; nam legitur in *libr. 1. de Morbis numer.* 3. Febris ardens, phrenitis, peripneumonia, angina, uva, pleuritis cito decernunt. Et cum morbus si acutus, est periculosus.

Peripneumonia vero alia est vera, alia non vera. De non vera legitur historia in *libr. 5. de Morbis Popularib. numer. 6.* atque ea est: In Larissa Hipposthenes peripneumonia apprehensus esse medicis videbatur; erat autem nequaquam. Verum principio luctans in duro loco cecidit supinus, adversario ipsi illapso, & lavatus est frigida, & cœnavit, & gravior factus esse sibi videbatur. Sequenti autem die febricitavit, & tussis apprehendit siccior, & spiritus densus. Quinta die cruentum exscreavit, non multum, & delirare incipiebat. Quando tussiebat, dolebat pectus, & dorsum. Sexta autem, ubi sternutasset, sanguis fluxit e naribus, quatuor heminarum mensura. Ad vesperam neque loquebatur, neque sentiebat, quid fieret, nec quid diceretur. Undecima mortuus est. Per quinque vero dies modo sapiens erat, modo

non;

non: erat & sine febre; sputum autem nullum procedebat, neque stertorem habebat; non enim erat sputum. Et hæc de peripneumonia non vera.

At vero quæ vera est, alia est sicca, alia humida. De humida sic loquitur Hippocrates in *libr.* 3. *de Morbis num.* 5. Morbi, lethargi appellati, status idem est, qui & peripneumoniæ. Sed multo tardior est morbus. Patitur autem æger hæc: tussis, & sopor ipsum tenet, & salivam liquidam, ac multam educit, & vehementer impotens est; & cum moriturus est, multum, atque id liquidum, infra egerit: huic valde exigua vitæ spes est. Attamen hoc curandum est, ut plurimum spuat, & calefiat, & a vino abstineat; si vero effugerit, suppuratus fit. Et *numer.* 16. Hæc patitur homo, minimum diebus quatuordecim, ad summum una & viginti, & per hoc tempus tussit vehementer, & una cum tussi purgatur primum saliva multa, & spumosa; septima vero, & octava die, ubi febris in vigore fuerit, si humida sit peripneumonia, crassior prodierit; sin minus, non. Nona vero, & decima, cum virore pallida, ac subcruenta; duodecima autem usque ad decimamquartam, multa, & purulenta: atque hoc in his contingit, quorum naturæ, & corporis affectiones humidæ sunt, & morbus fortis est; quorum vero & natura, & morbi constitutio sicca est, in his minus. Præterea sicca peripneumonia est illa, quæ fit sine sputo, de qua infra agetur.

Verum a quibus causis peripneumonia fiat, & quomodo, dicamus. Scriptum est in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 24. Peripneumonia fit, cum commota, ac calefacta pituita, ac bile, pulmo præ caliditate traxerit in se ipsum de vicinis locis ad ea, quæ jam sunt in ipso; & percalefacit quidem totum corpus, ac dolorem exhibet, maxime autem dorso, & costis, & humeris, ac spinæ, nimirum ab his in se ipsum attrahens plurimam humiditatem: & superresiccantur hæ partes, & nimium calescunt. Postquam autem attraxit in seipsum, & tum bilis, tum pituita sedem in pulmone occupavit, putrescit, ac suppuratur: & si quidem in diebus judicatoriis putrefacta per sputum rejecta fuerint, æger superstes evadit; si vero & ea, quæ ab initio advenerunt, susceperit, & alia insuper accesserint, utplurimum moriuntur: si vero ad dies perveniant duos & viginti, & febris remittat, & in his per sputum purgati non fuerint, suppurati fiunt. Fiunt autem maxime ex his, quibus & pleuritis, & peripneumonia vehementissima existit. Fit autem & peripneumonia, & pleuritis sine sputo, ambæ ex eadem causa, præ siccitate; siccant autem & calida, ubi nimirum calefaciunt; & frigida, ubi nimium frigefaciunt: congelatur autem latus, & quæ sunt in ipso venæ, & convellitur, & quantum in ipso inest pituitæ, aut bilis, id a caliditate resiccatur, & dolorem inducit, & a dolore febrem. Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 24. inquit: Cum in pulmonem fluxerit ex capite per guttur, & aortas appellatas appendentes partes pulmonis, pulmo, tanquam natura rarus & siccus, trahit in se humorem, quantum ejus capere potest, & ubi influxerit, major fit: & ubi quidem in totum fluxerit, extremitas ejus major reddita utrunque latus contingit, & peripneumoniam pulmonis appellatum morbum facit; cum vero alterum tantum, pleuritis, idest costalis morbus fit. Et *numer.* 25. Peripneumonia multo periculosior est, & dolores multo fortiores sunt, qui ad laterum mollitudinem, & ad claviculas tendunt, & lingua multo viridior, ac pallidior, & fauces præ fluxione dolent, & lassitudo fortis occupat, & spiritus sexta, aut septima die corripit: hunc si non septima die febris dimiserit, moritur, aut suffocatur, aut utrunque; si vero nona die, duabus diebus interpositis, corripiat, utplurimum etiam hic aut moritur, aut suppuratus evadit; si vero duodecima die, suppuratus fit; si quarta & decima, sanus fit: & quicunque præ peripneumonia, aut pleuritide suppurati fiunt, non moriuntur, sed sani fiunt. Et *numer.* 26. Suppurati utplurimum fiunt, cum fluxus in idem, velut in bile contingit. Sed in bile quidem multum defluit, & ubi defluxit, sedatur; suppuratis vero minus defluit, & non sedatur: fiunt etiam suppurati, cum minus excreant, quam influit in pulmonem; hoc enim, quod in pulmone consistit, & quod influit, pus fit.

Signa porro peripneumoniæ, præter ea, quæ descripta sunt, hæc leguntur in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 43. Febris detinet dies quatuordecim ut minimum, ad summum duos de viginti, & per hos dies fortiter tussit, & primum quidem excreat salivam crassam, ac puram, septima, & octava die; si vero febris corripuerit nona, ac decima, subdulcem, & purulentam, donec quatuordecim dies præterierint: &, si quidem decimaquinta die pulmo resiccatus fuerit, & tussiendo rejecerit, sanus fit; sin minus, duas de viginti observato: & si quidem in his diebus tussis sedata fuerit, evadit; si non sedata, interrogato ipsum, an saliva ipsi dulcior appareat; & si hoc confessus fuerit, morbus annum durabit, nam pulmo suppuratus fit. Et in *libr.* 3. *numer.* 16. Febris acuta tenet, & spiritum frequentem, ac calidum respirat, & anxietas adest, & impotentia, & jactatio, & dolor sub scapulas, & ad claviculam, & ad mammam, & gravitas in pectore, quandoque etiam delirium. Quidam dolorem non sentiunt, donec tussire inceperint; verum hic morbus diuturnior, ac difficilior illo est. Salivam tenuem, ac spumosam primum spuit; lingua flava est, verum progressu temporis nigrescit. Si igitur in principio nigrescat, citius morbus finitur; sin posterius, tardius. Tandem vero etiam rumpitur lingua, & si digitum apponas, inhæret. At liberationem a morbo significat lingua, similiter velut in pleuritide. Et in *libr. de Affectionib. numer.* 9. In peri-

peripneumonia febris detinet, & tussis, & excreat primum pituitam crassam, ac puram; sexta vero, & septima subbiliosam, & sublividam; octava autem, & nona subpurulentam. Et quoniam ex febre ardente ad peripneumoniam fit transitus, exponit Hippocrates in *libr. 1. de Morbis numer.* 27. quomodo id fiat, & inquit: Cum supernus ventriculus supercalefactus fuerit in febre ardenti, attrahit in se ipsum, & fit vomitus, & ob hoc ipsum etiam ex febre ardente, & ex pleuritide ad peripneumoniam maxime morbi transmutantur. Ubi enim supernus ventriculus supercalefactus fuerit, trahit in se ipsum, & suscipit pulmo, & fit peripneumonia; & plerunque pereunt, nimirum debiles jam existentes, & morbo alio novo insuper generato, dies transigere nequeuntes, donec sputum in pulmone concoquatur. Verum utplurimum pereunt præ debilitate; aliqui tamen evadunt.

Quibus autem contingat peripneumonia, & quo anni tempore, legitur in *libr.* 3. *Aphorism.* 30. hoc modo: Ætatem constantem agentibus asthmata, morbi laterales, pulmonis inflammationes. Et in *libr. de Dieb. Judicator. numer.* 8. Peripneumonia his contingit, quorum naturæ, & corporis affectiones humidæ sunt, & morbus fortis est. Et in *libr.* 1. *de Morbis num.* 21. Seniori pulmo rarior, ac cavior est, & arteriæ ampliores, ut pus non diutius in ventriculo, & ulceribus moretur, & quicquid ejus insuper generatum est, hoc totum necessario sursum attrahitur a pulmone ad arterias, & statim expuitur. In juniore igitur, utpote cum sint affectiones vehementiores, & purgatio pro sputi ratione non fiat, & febres acutiores, & frequentiores fiunt, & dolores acuti incidunt tum in ipso affectionis loco, tum in reliquo corpore, nimirum cum venæ sint robustæ, ac sanguine plenæ. Ubi vero hæ percalescunt, dolores ab ipsis transiliunt alias ad aliam corporis partem: ac hi quidem plerunque brevi perimuntur. Senioribus vero affectiones sunt debiliores, & sputum ab ipsis purgatur, & febres mitiores, ac paucæ fiunt, & dolores adsunt quidem, verum exiles: & ab hujusmodi affectionibus ne senes quidem penitus liberantur, sed longo tempore afflicti pereunt: & aliquando pus spuunt, quandoque sanguinem, quandoque neutrum, tandemque cum his moriuntur; moriuntur autem hoc modo, cum ipsos morbus aliquis huic, quem antea habent, consimilis apprehendit, ita ut & hunc habeant, & is, quem prius habent, vehementior fiat, & ut plurimum pereunt.

De anni tempore, quo peripneumoniæ fiant, sic scribitur in *libr.* 3. *Aph.* 23. Hyeme morbi laterales, & pulmonis inflammationes. Et in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. numer.* 28. Peripneumonia fit post æstatem pluviosam, & australem. Et in eodem *libr.* In occidentalibus regionibus ab aquis lacustribus, & palustribus.

Signa porro prognostica hæc scribuntur in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. & sunt: Quibus in peripneumonia urinæ crassæ in principio, deinde ante quartum diem attenuantur, lethale est. Et ibidem supra: Quibuscunque autem ex peripneumonia abscessus circa aurem, aut ad infernas partes fiunt, & suppurantur, ac fistulantur, hi superstites evadunt. Fiunt autem his, quibus & febris, & dolor affuerit, & sputum pro ratione non prodierit, neque biliosæ alvi egestiones, solutuque faciles, ac meracæ fiunt, neque urina crassa valde, & multam subsidentiam habens, & alia salutaria habuerint. Fiunt autem ad infernas quidem partes his, quibus circa præcordia inflammatio fit; ad supernas vero, quibus præcordium molle, & doloris exors fuerit, & ubi per tempus aliquod difficulter spiraverint, ac citra manifestam causam cessaverint. At abscessus ad crura in periculosis inflammationibus pulmonis omnes quidem commodi sunt, optimi autem, sputo purulento pro flavo fiente; non procedente vero sputo secundum rationem, neque urina bonam subsidentiam habente, periculum est, claudum fore hominem, aut multum molestiarum exhibitura res est. Si vero recurrerint abscessus, febre consequente, & sputo non procedente, periculum est, ne moriatur, ac deliret. Quicunque vero peripneumonici non purgati sunt judicatoriis diebus, sed mente moti quatuordecim dies effugerunt, eos periculum est suppuratos fieri. Peripneumoniæ ex pleuritide transmutatæ, securiores sunt his, quæ ab initio fiunt. Corpora exercitata, ac densa citius a pleuriticis, ac peripneumonicis morbis pereunt, quam inexercitata. Gravedines, & sternutationes, in morbis circa pulmonem, & antecessisse, & succedere, malum est; reliquis autem sternutatio non incommoda est. Peripneumonicis, quibus lingua tota alba, ac aspera fit, ambæ pulmonis partes inflammatæ sunt; quibus vero dimidium, una, juxta quam apparet: & quibus ad unam claviculam dolor fit, his superna pulmonis ala una ægrotat; quibus autem ad ambas claviculas dolor fit, ambæ supernæ alæ pulmonis ægrotant: quibus juxta mediam costam, media; quibus ad discriminationem, inferna. At totam unam partem dolentibus, omnia juxta hanc partem dolent. Si quidem igitur, aortæ appellatæ, utrinque appendentes pulmonis partes valde inflammatæ sunt, ut ad latus assideant, hac corporis parte resolvuntur, & livores foris circa costam habent; (hos autem veteres, ictos, sive sideratos vocabant) si vero non valde inflammatæ sunt, ut non assideant, dolor quidem fit per totum, non tamen resolvuntur, neque livores habent. Quibus vero totus pulmo inflammatus fuerit una cum corde, ut ad latus allabatur, hi toti resolvuntur, & jacet æger frigidus, sensus exors, moriturque secunda, aut tertia die; si vero etiam sine corde contigerit, minus diu vivunt, quidam autem etiam servantur. Et in *libr. Prænot.*

num.

numer. 4. In peripneumonia floccos de vestibus evellere, aut paleas e pariete detrahere, lethale. At vero in *libr. 6. Aphorism.* 16. A pleuritide, aut peripneumonia occupato, alvi profluvium accedens, malum. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 3. Si peripneumonia mulierem fœtum in utero habentem corripiat, necessario interimit. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 11. Peripneumonia ex pleuritide, malum. Et ibidem *Aphorism.* 12. Ex peripneumonia phrenitis, malum. Et in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 16. In peripneumonia si saliva insuavis sit, status morbi lethalis est. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 5. Peripneumonicis perniciosa est urina, quæ in principio quidem cocta est, post quartum vero diem attenuatur. Et *numer.* 3. ejusdem *libr.* In peripneumonicis, ac pleuriticis erectum sedere velle, pessimum; malum, in acutis. Et in *libr. Prænot. numer.* 4. In peripneumonia, manus ante faciem ferri, & frustra venari, lethale. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Peripneumoniæ ex pleuritide transmutatæ, securiores sunt his, quæ ab initio fiunt. Et ibidem infra: Qui in peripneumoniis siccis pauca concocta educunt, horrenda res est. Et: In peripneumoniis siccis in pectoribus rubores sublati, iis, qui pauca concocta educunt, perniciosi. Et ibidem infra: Ex peripneumonicis suppurationibus seniores magis pereunt, ex reliquis juniores. Quemadmodum ex febre ardente, & pleuritide in peripneumoniam fit transitus, sic ex peripneumonia in suppurationem: & idcirco scriptum est in *libr.* 1. *de Morbis num.* 10. Si peripneumonia correptus in judicatoriis diebus non purgetur, sed relinquatur in pulmone sputum, ac pituita, suppuratus fit.

Sed tempus est, ut curationem aggrediamur. Scriptum est in *libr. de Affection. numer.* 9. Huic, si quidem dolor adest, aut dorsi, aut laterum, dandum est medicamentum, quod in pleuritide ad lateris dolorem in medicamentario libro scriptum est. Per potus autem, & sorbitiones, & ventris subductionem, ac frigefactionem, eadem curatio adhibeatur, quæ in pleuritide. Quo vero sputum, & pus ex pulmone repurgetur, danda sunt pharmaca in potu, quibus pulmo humectatur, & pus sursum purgatur: fit autem hic morbus, cum pituita acervatim ex capite ad pulmonem fluxerit; aliquando etiam ex pleuritide in peripneumoniam, & febrem ardentem transitus fit.

At de peripneumonia sicca sic loquitur Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 26. Peripneumonia fit, cum pulmo etiam ipse superresiccatus fuerit, & quantum in ipso inest bilis, aut pituitæ, neque putrefacit æqualiter, neque per sputum reddit; & quantum in ipso est humiditatis aut a potu, aut a sorbitione, aut a vicinis locis, hoc totum exurit præ nimia siccitate, & caliditate. Huic potiones bibere conducit, a quibus pulmo humectatur, ac sputum rejicitur; si enim sputum non rejecerit, & durior fit, & coarescit, & hominem perimit. Et in *libr.* 2. *numer.* 43. Huic primis diebus vinum dare convenit dulce, album, aquosum, paullatim frequenter bibendum: sorbeat etiam ptisanæ succum, melle ammixto, ter in die, donec dies decem, & octo præterierint, & febris desiverit: periclitatur autem maxime in septem, aut quatuordecim. Postquam autem decem, & octo dies transgressus fuerit, non amplius moritur, sed pus spuit, & pectus dolet, & tussit. Cum sic habuerit, jejunus cum salvia vini illam potionem bibat, & leguminis fresi decoctum sorbeat, adipe multo ammixto, si non calor fuerit; si vero fuerit, ne sorbeat, sed cibis utatur salsis, ac pinguibus, & marinis potius, quam carnibus: & si pro ratione purgari tibi visus fuerit, in os infundito, ac fomenta adhibeto: si quidem crassum fuerit pus, fomenta adhibeto; si vero tenue, infundito. Et ex cibis hæreat quam maxime, & ab acribus abstineat, & a carnibus bubulis, ovillis, ac porcinis. Et in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 17. Primum caput levius facere incipe, quo nihil influat ad pectus. Primis autem diebus sorbitiones sint dulciores; sic enim id, quod consedit, ac compactum est, potissimum elueris, ac commoveris. Quarta die, & quinta, ac sexta non amplius dulces, sed pingues; nam ad sputum sursum excreandum conducunt. Si vero pro ratione spuere non possit, ex pharmacis sursum educentibus dato. Alvum autem in primis quatuor, aut quinque diebus subducere oportet, & hoc paullo amplius, quo & febres obtusiores sint, & dolores leviores. Oportet autem, & infernam alvum neque valde suppressam esse, ut ne febres sint acutæ; neque valde egerere, quo saliva sursum educi possit, & æger viribus valeat. At medicamenta sursum educentia sexta, & septima, ac nona die, & morbo adhuc ulterius progresso, magis exhibeto: sit autem medicamentum veratrum album, thapsia, elaterium recens, singula æquis portionibus. Deinde describit medicamentum quoddam ad sputum educendum, quod ibi lege. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acut. numer.* 52. docet Hippocrates, quonam pacto peripneumonicas, ac pleuriticas affectiones considerare oportet: Deinde si dolor tendat ad claviculam, aut circa mammam, & brachium, venam in brachio secare oportet internam; utra tandem fuerit parte, in ea ipsa. Postea infusum per clysterem adhibere: atque alia, quæ ibi lege.

Cæterum peripneumonicos quosdam recitat Hippocrates, veluti hi, qui descripti sunt in *libr.* 7. *de Morbis Popularib. numer.* 11. & 12. de quibus lege historiam, atque symptomata, item *num.* 43. Et in *lib.* 4. *de Morb. Popular. num.* 29. Sputa peripneumonicis quibusdam biliosa, cum desinere volunt. Valde flava brevia fiunt; si qualia sunt, quæ in principiis adsunt, talia postea appareant, hæc non valde concoqui puto, sed judicare, velut ei, qui apud præceptorem erat, & velut alias quoque vidi.

PHLEBOTOMIA.

Proditum est in *libr. de Medic. numer. 7.* Venas in brachiis funiculorum apprehensionibus constringere oportet. Caro enim contegens in multis non probe coaptata est venæ; ubi enim lubrica fuerit caro, non contingit, sectiones utrorumque juxta se ipsas fieri. Nam venam concoctam insufflari contingit, & sanguinis fluxum impediri; multis vero etiam propter hoc pus congregatur. Quapropter duo nocumenta talis chirurgia inducit, secto quidem dolorem, secanti vero multam ignominiam. Idem in omnibus venis fieri præceptum est. Verum plurimis necessaria est phlebotomia morbis; sed ratio habenda est ad personam, ad circumstantia, ad morbum, ad causam morbi, atque ad symptomata. Persona consideratur in sexu, ætate, in commodis corporis, & animi, utpote in temperatura, in habitu, in calore naturali, in spiritibus, in viribus, in humoribus, in partibus similiaribus, atque in dissimiliaribus. Præterea in consuetudine, in modo vivendi, in studiis, ac negotiis, ac tandem in his, quæ longo usu acquisita sunt, quæ habitus appellantur. Circumstantia dicuntur loca communia, & privata, tempus anni, modus, occasio, & facultas. Morbus consideratur, longus ne, an brevius. Causa, an intrinseca, vel extrinseca. Symptomata, gravia ne, an levia. Hæc, & alia hujusmodi in phlebotomia sunt diligentissime consideranda, quæ recenset Hippocrates, & in quibus morbis eam fieri conveniat. Scriptum est igitur in *libr. de Loc. in Homine numer. 49.* Doloris in capite gratia, sanguinem de venis detrahito; si vero non sedetur, & diuturnus sit, perure venas, & sanus evadit; si vero caput purgaveris, magis affliges. Et in *libr. 2. de Morbis numer. 16.* In dolore quodam capitis primum sanguinem de capite mittito, undecunque tibi visum fuerit; & post sanguinis missionem, raso capite, perfrigeratoria ipsi adhibeto, & si alvus non subeat, infusum per clysterem immittito. Et in *libr. 3. de Morbis numer. 1.* Cum cerebrum ab inflammatione tumuerit, inter cætera medicamenta sanguinem detrahere oportet, & caput purgare, ad apii succos odoratis ammixtis. Et *numer. 8.* In dolore capitis cum vocis interceptione subita detrahendus est, & a lingua, sanguis, si venam comprehendere possis. Et in *libr. de Fractur. numer. 2.* Si in caput dolores inciderint, prodest, si sanguis e naribus fuerit detractus, aut a vena in fronte. Et in *libr. 5. Aphorism. 68.* Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta vena incisa prodest. Et in *libr. 3. de Morbis numer. 11.* In levi angina venam secare oportet, maxime sub mamma: concomitatur enim hac parte ex pulmone spiritus calidus. Et subdit: Et venæ sub lingua secentur, sed & a cubitis sanguis dimittatur, si vires validæ fuerint. Et in *libr. 2. de Morb. Popular. section. 6.* Anginam, & lippitudinem venæ sectio solvit. Et in *libr. 5. de Morbis Popular. numer. 25.* Polemarchi uxori hyeme anginosæ tumor sub guttur; febris multa: vena secta est; cessavit suffocatio ex faucibus: febris comitabatur. Et *numer. 27.* Melissandro, cum gingiva dolore corriperetur, & vehementer intumesceret, sectio venæ brachii, & alumen Ægyptium in principio sedabat. Et *numer. 26.* Calimedontis puero contulit ad tuberculum, quod habebat in collo durum, & magnum, & crudum, ac dolorosum, sectio venæ brachii. Et in *lib. 2. sect. 5.* Si capitis os confractum fuerit, lac, & vinum, ammixta aquæ pari mensura, bibenda dato; si vero ulcus fuerit, internas venas secato, si non febricitet. Et ibidem eadem *section. 5.* Quicunque derepente voce destituuntur, si sine febre fuerint, ipsis venam secato. Et in *libr. 4. de Morbis Popularibus numer. 30.* Tussiunt siccam tussim, qui testes affectos habent; & ex tussi, vena secta, ad testem solutio fit. Et in *libr. 5. numer. 31.* In capitis tumore venæ sectio profuit. Et in *libr. de Capit. Vulnerib. numer. 25.* Ante ossis terebrationem fiat sectio venæ. Et in *libr. de Vlceribus numer. 15.* Sanguinem detrahere oportet de venis præsertim influentibus. Atque modum sanguinis mittendi lege *numer. 17.* Et in *libr. 7. de Morbis Popular. numer. 44.* Dolor ad tempus dextrum, postea ad totum caput, & collum. Caput intumescebat retro ad verticula; distentio, ac duritia erat circa tendines: venæ sectio profuit. Et in *libr. 2. section. 5.* In convulsione digitorum manus, citra febrem, venam secato, si non caput doleat; sin minus, aquam calidam affundito. Et in *libr. 7. numer. 54.* Vena secta nihil profuit, & phreniticus mortuus est. Et in *libr. 5. de Morb. Popularib. numer. 30.* Aliquando etiam dolor ad cor, quem venæ sectio solvit. Et in *libr. 7. numer. 25.* Quandoque caliditatem sibi ad præcordia allabi, dixit, & oculorum splendores comitari; & alvi egestio multa, & sæpe, & similis hyeme contigit: facta est venæ sectio, & alia, quæ contulerunt. Et in *libr. 1. de Morb. num. 10.* Si vena pulmonis rupta fuerit, & sanguinem per vomitum rejecerit, conducit talibus, ut & venæ de manibus sanguinem emittant. Et in *libr. 3. numer. 7.* Cum pulmo tumuerit præ nimio calore repletus, quam citissime, clystere adhibito, probe purgare oportet, & de cubitis, & naso, & lingua, ac de omni corporis parte sanguinem mittere. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer. 12.* Sectio venæ non similiter tollit dolorem, scilicet pleuriticum, nisi is ad claviculam pertingat. Et subdit: Si vero dolor ad claviculam pertigerit, aut molesta sit vel brachio, vel mammæ, vel partibus septo transverso superioribus gravitas, internam cubiti venam secare expedit; neque, ut copiose sanguis detrahatur, est cunctandum, sed eo usque auferendus, donec multo rubidior, vel pro puro, & rubido lividus fluxerit; nam utrunque contingit. Et in ejusdem *libr. numer. 35.* In acutis morbis sangui-

gui-

guinem detrahes, si vehemens morbus videatur, & floruerit ægrotantis ætas, & virium adfuerit robur. Et eodem *num.* Si angina, vel aliud quodpiam ex pleuriticis malum fuerit, & ob copiosam sanguinis missionem imbecillior fuerit, clysmum tertio quoque die ventri infundes, donec in tuto æger fuerit, & fame indigeat. Et *num.* 36. Obsessa inflammatione hypochondria non ex spirituum interclusione, septi trasversi intensiones, vel spirituum protensiones, quibus orthopnœa sicca pus non subit, sed a spirituum interclusione pathemata hæc superveniunt, potissimum vero jecinoris dolores, & lienis gravitates, atque inflammationes aliæ, & superiores septo transverso dolores, & morborum collectiones solvi non possunt, si quis primo purgante medicamento uti aggressus fuerit. Nam venæ sectio in his præferenda est: deinde clysmis est opus, si vehemens, & magnus fuerit morbus; si vero non, & postea medicamento opus sit, sane id post sanguinis missionem secure, & mediocriter porrigendum est. Et *numer.* 37. Venam igitur brachii dextri internam secare oportet, & sanguinem auferre, inspecta secundum habitum, & ætatem pluris, vel minoris ratione. Quamplurimis autem horum, scilicet qui opus habent sanguinis missione, accedunt hæc, faciei rubores, oculorum constantia, manuum porrectio, dentium stridores, pulsus, maxillarum contractio, refrigeratio extremorum, & spirituum in venis interceptiones. Et subdit: In destillatione atræ bilis, vel alia acri, si fiant vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, ac præterea epilepsiæ, & paraplexiæ, talibus sane, prius adhibitis fomentis, venam confestim ab initio secare oportet, cum nondum sint fixa omnia, quæ contristant, tum spiritus, tum fluxiones; facilius enim remediis patent. Et addit: Postea reficere expedit, &, habita judicationis ratione, superiorem ventrem, si non lavetur, purgare; inferiori vero, si non dejecerit, clysmum injicere; coctum deinde asinæ lac dabis, & bibet heminas duodecim, non minus: & si virtus toleraverit, sexdecim magis. Et *numer.* 39. In angina sanguinem ex brachiis detrahes, mox venas, quæ sub lingua sunt, secabis. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 22. Quæcunque rupta ex dorso ad cubitum descendunt, venæ sectio solvit. Et Galenus in *Commentar.* ait: Melius quidam scribunt, *Quicunque dolores.* Et *Aphorism.* 31. Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum solvit. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 46. Dolores oculorum, post meri potionem, & aquæ calidæ balneum, sectione venæ curato. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 25. Huic, qui peripneumonia, & pleuritide sine sputo laborat, venam secare conducit in manu splenitidem appellatam, aut hepatitidem, juxta utram sane fuerit morbus. Atque sic dolor mollior fit, & lateris, & aliarum partium; nam vena, & quantum in ipsa inest bilis, ac pituitæ, & ipsius sanguinis ægrotantis, una cum his magnam partem foras dimittit. Pars vero ex carne per medicamenta, & potiones diffunditur, & a calefactoriis forinsecus adhibitis, ita ut morbus per totum corpus dispergatur. Et in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 53. Si erysipelas in pulmone fiat, & si dolor discesserit sub scapulas, cucurbitam affigito, & venas in manibus pertundito. Et in *libr. de Intern. Affect. num.* 5. Si in pulmone varix fiat, & dolor maxime premit, primum sanguis detrahatur; deinde multa calida lavato. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 6. In doloribus proximum ventrem purgato, sanguinis autem ventrem secato. Et in *libr.* 7. *numer.* 33. Alcmani ex renum affectionibus se recolligenti, & sanguine deorsum detracto, sursum ad hepar conversus est morbus. Et in *libr.* 2. *sect.* 6. Urinæ stillicidium solvit venæ sectio. Et in eodem *libr. section.* 2. Sanata est veratri potione Lycia; postremum splen magnus, & dolores, & febris, & ad humerum dolores; & vena, quæ in splene est, in cubito secabatur, & faciebat quidem sæpe: aliquando vero etiam non est secta, sed una cum sudore sanguis penetravit, aut sua sponte. Et in *libr. de Affection. numer.* 21. Quicunque splenem habent magnum, si biliosi sint, conducit, ut per victum humectantem, alvum & vesicam subducamus, & ut de vena splenitide frequenter sanguinem mittant. Et in *libr.* 7. *de Morbis Popularibus num.* 57. Eudemus splenem vehementer dolebat. Vena secta est; cibos, ac potus parce sumpsit. Et in *libr.* 3. *de Morbis num.* 15. In volvulis supernum ventriculum quam citissime purgato, & sanguinem de capite, ac cubitis detrahito, ut superna alvus calescere desinat. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus section.* 5. Ventositatem flatuosam venæ sectione, fluxionem pharmaco illito, sistito: fluxus enim ex vena magna est. Et in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 35. In morbo regio nigro primum venas sub lingua secato, deinde calida multa lavato. Et in eodem *libr. numer.* 71. In morbo nigro caput purgato, & post medicamentorum potiones sursum purgantes, de manibus sanguinem detrahito, si non fuerit debilis. Et in *lib. de Intern. Affect. numer.* 31. In morbo hepatico quodam, si non aliis curetur, dextri cubiti internam venam secato, & sanguinem detrahito. Et *numer.* 40. ejusdem *libr.* in morbo regio quodam cubiti venam secat, & sanguinem detrahit. Et in eodem *libr. num.* 35. In quodam morbo splenico, si tibi visum fuerit, ab interna cubiti sinistri vena sanguinem detrahito. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popular. section.* 5. Si hydropicum tussis corripiat, si quidem statim animo linquatur, calidis omnibus utatur; sin minus, inebriato, ac cibis ipsum impleto; venas autem internas secato, dum morbus magnus in intentione est. Et in *libr. de Virg. Morb. numer.* 3. Cum virgo ex mensibus sursum petentibus insanit, curatio est sanguinis detractio, si nihil fuerit, quod impediat. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 103. Si præ-

prægnans multo tempore cohibeatur, & parere non possit, sed diebus pluribus ex partus doloribus laboret; sit autem juvenis, in vigore, & multo sanguine referta; secare oportet venas in malleolis, & sanguinem detrahere, virium respectu habito; & postea calida, lauri corticibus incoctis, lavato. Et in eodem *libr.* 1. *num.* 67. Si uteri angusti oris ipsi fuerint, & puerperii purgationem non emiserint &c. quandoque vero non exit malum graveolens, sed mulieri mortem portendit, nisi quis brevi venam secet, aut ventrem emolliat. Et in *libr. de Sterilibus numer.* 18. His, quæ secundum naturam fiunt, desinentibus, sanguinem de manu detrahere oportet; si quidem fortis fuerit, de ambobus brachiis; si vero debilis, de altero sufficit. Et *num.* 24. Si vero genituram continens, non prægnans fiat, si vires sufficiant, ante omnia venam in manu sinistra secato, atque ita reliqua facito. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popul. section.* 4. Famula Idumæa erat, quæ ubi filiam peperisset, conversum est ei uteri osculum, & dolor ad coxam, & crus: juxta malleolum secta vena, liberata est, & quidem cum etiam tremores totum corpus detinerent. Et in *libr.* 6. *section.* 5. In fluxionibus ad coxam, venas retro aures secato. Et in *libr. de Intern. Affectionib. num.*57. Si coxendicum morbus fiat a sanguine, fomentum adhibeto, & cucurbitam affigito, & venas in poplitibus secato.

Cæterum, quemadmodum phlebotomia juvat, sic contra nocet, veluti legitur in *libr.* 5. *Aphor.* 31. cujus verba sunt: Mulier utero gerens, sanguine misso ex vena, abortit, & magis si fœtus sit major. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 8. Hæ, scilicet venæ, infœcundum faciunt hominem, cum fuerint sectæ.

PHOCA.

Legitur in *libr. de Natur. Muliebri num.* 29. Bitumen, & hordei paleas misceto, &, addita pinguedine phocæ, suffito. Et infra: Coaguli phocæ pelliculam contusam, ac tritam, & spongiam, & muscum arboreum, trita, simul mixta, atque phocæ pinguedine excepta, suffito. Aliud: Stercus caprinum, & pulmonem phocæ, ac cedri ramenta suffito. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mul. numer.* 18. Cum uteri apud præcordia constiterint, suffito phocæ adipem, prunis testæ impositis, ipsaque obvelata, & capite imminente, quo odor maxime ingrediatur, ita ut de adipe instilles, & ipsa odorem sursum trahat, os vero clausum habeat.

PHRENITIS.

Præcordia, idest septum transversum, alias fortuitum nomen apud Græcos per consuetudinem habent, cum phrenes a sapientia dicta videantur, revera autem non, neque ex natura; neque ego sane novi, quod vim habeant præcordia, hoc est, phrenes, ut sapiant, & intelligant, præterquam si homo ex improviso nimio gaudio perfundatur, aut tristitia afficiatur, tunc sane exiliunt, & anxietatem exhibent præ tenuitate, & quod distenta sunt maxime in corpore, & ventriculum non habent, ad quem suscipiant, aut bonum, aut malum allabens, sed ab utrisque his turbantur propter naturæ debilitatem; nam nulla sane prius sentiunt ex his, quæ in corpore insunt, sed frustra hoc nomen, & causam habent; quemadmodum quæ ad cor sita sunt, aures appellantur, cum nihil conferant ad auditum. Porro dicunt quidam, quod corde sapimus, & quod hoc est, quod angitur, & quod curam gerit; verum hoc non ita se habet, sed convellitur, veluti præcordia, & magis etiam propter easdem causas. Ex omni enim corpore venæ ad ipsum tendunt, & conclusiones habet, ut sentiat, si quis dolor, aut collectio homini contingat; necesse est enim, & dum angitur, inhorrere corpus, ac distendi, & si quis nimio gaudio perfundatur, idem pati; quapropter cor quidem, & præcordia maxime sentiunt, sapientia autem minime participant, sed omnium horum cerebrum causa est. Hæc Hippocrates in *lib. de Morb. Sacr. numer.* 17. Hæc verba nobis indicant, cor maxime sentire, atque præcordia, sive phrenes, sed non sapere, verum hoc cerebri munus esse, quod quidem verum est, ut alias diximus, eo modo, quo manifestatur hominis sapientia per cerebrum, & per instrumenta statim a cerebro prodeuntia. Attamen, si cor sit primum sentiens, est quoque primum intelligens, non quod statim per id sapientiæ operationes fiunt, sed propterea quod fons est, & radix sapientiæ, utpote quod sit primum sentiens: & propterea in *libr. de Virg. Morbis numer.* 2. inquit Hippocrates: Sanguis, non habens effluxum, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum: & cum hæc repleta sunt, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit. Quæ verba declarant, læsum cor fieri fatuum, inde sequi delirium, quod nisi per cerebrum, & per ea, quæ cerebro inserviunt, manifestari potest. Atque hanc Hippocrates sententiam confirmat in aliis libris, quemadmodum hi, qui doctrinam Hippocratis sequuntur, optime percipiunt. Cum igitur cor, & phrenes sani sint, radices, & origo, atque fons sunt sapientiæ in hominibus; cum vero læsi, sunt delirii, ac insaniæ principia, quæ, veluti diximus, manifestantur in cerebro. Morbi igitur phrenum dicuntur phrenesis: & idcirco declaratur ille aphorismus, qui legitur in *libr.* 7. *Aphorism.* 11. & 12. qui est: A pleuritide peripneumonia, malum: & a peripneumonia phrenitis, hoc est, morbus septi transversi, malum; nam quemadmodum facilis est transitus, atque propinquus ex pleura ad pulmonem, sic ex pulmone ad phrenes, sive ad septum transversum. Materia autem, quæ lædit phrenes, scribitur hoc pacto in *libr. de Affectib. num.* 12. Quæcunque aliæ febres hyeme fiunt, sive ex vino, sive ex lassitudine, sive ex aliqua

alia

alia re, transeunt aliquando in morbos acutos hoc modo: cum commotis duobus humoribus, pituita, & bile, non conducentia corpori exhibentur, ipsi inter se ipsos coacti, pituita scilicet, ac bilis, corpori, ubicunque tandem contigerit, allabuntur, & fit pleuritis, aut phrenitis, aut peripneumonia. Et in *libr.* I. *de Morbis num.* 28. Phrenitis hoc modo se habet: sanguis, qui est in homine, maximam partem ad prudentiam confert, quidam dicunt totum. Cum igitur bilis commota ad venas, & ad sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consueta compage, ac motione dimovet, & serosum facit, ac calefacit. Calefactus autem, etiam reliquum corpus totum percalefacit, & desipit homo, & non sibi constat præ febris copia, & sanguinis ad serositatem transmutatione, & motione non solita contingente; assimiles autem sunt maxime hi, qui phrenitide tenentur, his, qui ab atra bile delirant; nam & hi, ubi sanguis ex bile, & pituita corruptus fuerit, morbum habent, & dementes fiunt; aliqui vero etiam insaniunt: & qui phrenitide correpti sunt, eodem modo. Tanto autem minor insania, ipsumque delirium fit, quanto paucior, ac debilior est bilis, quam pituita. Phrenitides autem maxime fiunt in febribus ardentibus, ut explicat Hippocrates in *libr.* I. *de Morbis Popularibus sectíon.* 2. *Commentar.* 3. Stupida insania ex phrenitide, ac lethargo fit, veluti scriptum est in *libr.* 4. *de Morbis Popular. numer.* 5. De phrenitide vero hæc quoque scribuntur in *libr. de Affectionib. numer.* 10. Phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, & dolor circa præcordia, magis autem dextra, ad hepar. Cum autem quarta, aut quinta advenerit; & febris fortior fit, & dolores augescunt, & color subbiliosus afficitur, & mens percellitur. Et subdit: Fit hic morbus a bile, cum mota visceribus, ac septo transverso insederit; judicatur autem morbus brevissimus septima die; longissimus undecima. Effugiunt & hunc pauci, transitque etiam in peripneumoniam, & si transierit, pauci effugiunt.

Signa autem phrenitidis hæc leguntur in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 9. Septum transversum dolent, ut ne contingere quidem permittant, & febris accedit, & mente moventur, & intentis oculis vident, & alia similia faciunt his, qui peripneumonia affecti sunt, ubi sane in peripneumonia mente moventur. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 5. Phrenitidem cum vigiliis, & turbatione significant urinæ decolores, nigra innatantia in medio habentes. Et in *libr.* I. *Prorrhetic. numer.* I. Urinæ in turbulentis, vigilibusque decolores, nigræ, sublime petentes, atque in sudore, phreniticæ. Et eodem *numer.* I. Screatus frequens, & si aliud quodpiam signum affuerit, sunt phrenitica, sive phrenitidem ostendunt. Et *numer.* 2. In acutis morbis loci circa fauces dolorosi, graciles, parvi, obstrangulantes, ut, cum æger hiaverit, non possit facile os aperire, & claudere, mentis aberrationem portendunt. Ex his phrenitici fiunt, & perniciose habentes. Et: Mente aberrantes, acute superfebrientes cum sudore, phrenitici sunt. Et *numer.* 4. Moleste ferre morbum cum perfrigeratione, si non sine febre exsudent partes supernæ, phrenitim portendit. Et: Phreniticæ valde sunt mentis aberrationes tremulæ, obscuræ, palpitatoriæ. Et in *lib. de Coac. Præn. n.* 2. Phreniticæ sunt linguæ asperæ, & resiccatæ. Et ibidem supra: Phrenitici fiunt, qui febres ad tactum non adurentes habent, & magis, si sanguis fluxerit. Et ibidem *num.* 3. Phrenitici evadunt, qui cum lateris dolore, non tamen pleuritico, & turbulentis tenuibus lenibus sanguinem spuunt. Et in *libr.* I. *Prorrheticorum numer.* I. Qui comatosi inter initia fiunt cum capitis, lumborum, hypochondrii, collique dolore, vigilantes, phrenitici ne existunt? Destillatio e naribus, his perniciosa, tum alias, tum si quarto inceperit die. Et in eodem *libr. numer.* 4. Phrenetim portendit, morbum moleste ferre, cum perfrigeratione, si non sine febre exsudent partes supernæ. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 72. In phreniticis comparent urinæ pellucidæ, albæ. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popularibus numer.* 26. Phrenitici sunt, quibus in dextris distentio submollis, si non solvatur febre desinente. Et in *libr.* 3. *de Morbis num.* 9. Phrenitici hæc patiuntur: septum transversum dolent, ut ne contingere quidem permittant, & febris accedit, & mente moventur, & intentis oculis vident, & alia similia faciunt his, qui peripneumonia affecti sunt, ubi sane in peripneumonia mente moventur.

Signa autem prognostica cum bona, tum mala hæc leguntur, veluti in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* I. In phrenitide egestiones alvi albæ, & torpor, malum. Et ibidem: Phrenitici, cum perfrigeratione, salivam fundentes, vomitum nigrum indicant. Et ibidem: Phrenitici parum bibentes, strepitum valde percipientes, tremuli, aut convulsi fiunt. Et: In phreniticis affectiones frequenter transmutationem habentes, convulsoriæ, pravæ. Et: In vehementer phreniticis tremores, lethales sunt. Et: In phreniticis in principiis affectiones mansuetæ, ac frequenter transmutationem habentes, malæ sunt. Et ibidem *numer.* 2. In phreniticis nasus destillans perniciosus tum alias, tum quarto ab initio die. Et *numer.* 5. In phreniticis, si comparet urina alba & diffusa, pellucida, mala est. Et in *libr.* I. *Prorrhetic. numer.* 2. In phreniticis mansuetudo in principio, verum frequentes transmutationes, malum est. Et ibidem *n.* 4. In phreniticis permutationes frequentes, convulsoriæ. Et *numer.* I. In phreniticis alvi profluvium rubicundum, malum. Et *num.* 2. In phreniticis alba alvi egestio, rigor, tremores, malum. Et ibidem *num.* I. Phreniticæ vehementer affectiones, tremulæ desinunt. Et in *libr. Prognost. numer.* 4. In phrenitide si quæ ante faciem feruntur, & frustra venantur, lethale. Et ibidem: Floc-

cos

cos de vestibus evellere, aut paleas de pariete detrahere, lethale. Et in *libr.* 4. *Aph.* 72. Quibus urinæ perspicuæ, albæ; malæ, maxime vero in phreniticis si appareant. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 12. E peripneumonia phrenitis, malum. Et in *libr.* 8. *Aphor.* 1. Quicunque supra quadraginta annos phrenitici fiunt, non ita valde sani fiunt; minus enim periclitantur, quorum naturæ, & ætati morbus affinis fuerit. At vero prognostica bona sunt hæc. Scriptum est in *libr. de Judication. numer.* 10. Cum phrenitide atrabiliariis occupatis, si hæmorrhoides oboriantur, bonum est. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. In phrenitide insomnia evidentia bona sunt. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 30. Ex phrenitide ita perit: desipiunt in hoc morbo semper, nimirum sanguine corrupto, & ex consueta motione emoto; & cum desipiant, nihil eorum, quæ ipsis exhibentur, accipiunt, quod saltem memoratu dignum sit. Cum vero progressum fuerit tempus, marcescunt, ac imminuti consumuntur tum ex febre, tum quod nihil alantur: & primum quidem extremæ partes consumuntur, ac perfrigerantur; deinde ipsis proximæ. Sed & frigiditatis, & febris, & dolorum principium hoc habet. Cum sanguis, qui est in venis, perfrigeratus fuerit a pituita, transmutatur, & convellitur acervatim alias alia parte, & tremit. Tandem vero omnia perfrigerantur, & moritur.

Curationem vero describit in *libr. de Affection. num.* 10. & inquit: Huic ad dolorem quidem danda sunt, quæ in pleuritide, & tepor faciendus, ubi dolor hæret. Sed & alvus curanda, & reliqua similiter facienda sunt, excepto potu. Potu vero utendum est quocunque alio volueris, præter vinum, aut acetum; & mel, ac aquam dato. Vinum autem non convenit mente motis, neque in hoc morbo, neque in quibusvis aliis. Conducit autem in hoc morbo etiam caput multa calida lavare; mollito enim corpore, sudor quoque magis sequitur, & alvus, & urina secedit, & æger ipse se ipso temperatior evadit. Et in *libr.* 3. *de Morbis num.* 9. Hoc modo affectum calefacere oportet calefactoriis humidis, & potionibus, excepto vino: & si quidem fieri poterit, sursum purgare, & per tussim, ac sputionem educere oportet, quemadmodum in peripneumonia; sin minus, inferna alvus præparanda est, ut egerat; humectato autem potionibus, hoc enim conducit. Morbus autem lethalis est; moriuntur enim tertia, aut quinta, aut septima die; si vero leniter corripiat, judicat, velut peripneumonia. In *libr.* 3. autem *de Morb. Pop. section.* 2. *Ægrot.* 11. recitat historiam Hippocrates de muliere, quæ septima mortua est phrenitide. Et in *libr.* 7. *numer.* 29. Hippiæ soror hyeme phrenitica, mente aberrans, manibus negotium exhibens, lancinans se ipsam; quinta, & sexta ad noctem voce destituta, soporosa, inflans in maxillas, & labia, velut dormientes; septima, mortua est. Et *num.* 39. Fullo in Syro phreniticus, cum uteretur cruribus tremulis, corpus velut a culicibus compunctum; oculus magnus, motus brevis, vox fracta, sed clara tamen; urina pura, subsidentiam non habens; nam propter alvi exthapsia egestionem decima octava die morbus remisit, evanescens citra sudorem. Et *num.* 54. Famula, cum multo tempore densæ urinæ prodiissent, & capitis dolores adessent, phrenitica mortua est ex vehementibus doloribus. Nam urinæ densæ, ac conturbatæ certum signum sunt doloris capitis, & convulsionis, & mortis.

PHTHISIS. Lege TABES.

PILUS.

Legitur in *libr. de Natur. Puer. numer.* 17. Pilorum natura hoc modo se habet. Oriuntur quidem maximi, ac plurimi, qua corporis parte cuticula rarissima est; & ubi pilus moderatum humorem in alimentum habet, & ubi cuticula posterius rara est, ibi etiam pili posterius nascuntur. Simul enim, ut genitura prodit, etiam caro rarescit, & cuticula, & venæ aperiuntur magis, quam priori tempore; nam, dum adhuc puer est, & venæ tenues existunt, non procedit per ipsas genitura. (eadem ratio de mensibus virginum est,) Simul autem, ut via fit & genituræ, & menstruis virginibus, etiam pilos emittit pubes tum pueri, tum virginis, rara nimirum cutila reddita, simulque pilus moderatam humiditatem in alimentum habet, & non pauciorem. Sic vero & in mento viri contingit; rara enim fit cuticula, procedente in ipsam de capite humiditate. Simul enim & in coitu, simulque interjecto tempore, pilus moderatam humiditatem in alimentum habet, & tunc maxime, cum tempus contingit humiditati de capite descendenti in coitu ad mentum a pectore distans. Et *numer.* 19. Cæterum cani ob id fiunt, quod longo tempore pertranseunte in homine humiditate, albissimum ejus secernitur, & ad cuticulam allabitur, & pilus, albidiorem humiditatem trahens, albidior fit, quam priori tempore, itemque ipsa cuticula, præsertim ubi cani sunt, reliqua albidior existit; illic enim albissima est humiditas. Habet autem res hoc modo: qualemcunque humiditatem caro attraxerit, sive albam, sive fulvam, sive nigram, tali calore etiam pilus inficitur. Et in *libr. de Glandulis numer.* 2. Pili ex glandulis nascuntur, & augescunt. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus section.* 3. Pili cutim raram indicant. At in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 6. scribitur: Post pilorum defluvium quartana febris non ultra annum. Sed in *Adjectis libr.* 2. *de Morbis Mulierum numer.* 4. legitur: Ad pilos corporis, aut circa oculos extirpandos.

PIRA.

Pira matura calefaciunt, humectant, ac alvum movent; dura vero sistunt: sed pira sylvestria, hyberna, matura alvum mo-

movent, & purgant; ut proditum est in *libr. de Diæt. numer.* 28.

PISA.

Pisa fabis quidem inflant minus, per alvum autem magis secedunt; ut scriptum est in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 13.

PISCIS.

Quicunque pisces in lutosis, & aquosis locis alimenta habent, velut capitones, mugiles, anguillæ, & reliqui hujusmodi, graviores sunt, propterea quod ab aqua, & luto, & in his nascentibus alimenta habent, a quibus etiam spiritus in hominem ingrediens, ipsum lædit, ac gravat; ut scribitur in *libr.* 2. *de Diæta num.* 18. Et ibidem *num.* 19. Pisces fluviatiles, & palustres iis, qui in lutosis, & aquosis locis degunt, graviores sunt. Et *num.* 18. Pisces errones, & undas verberantes, laboribus fracti, solidiorem carnem habent; torpedines autem, & squatinæ, ac rhombi, & hujusmodi sunt leviores. Et *numer.* 21. Ex piscibus siccissimæ sunt supernæ partes, levissimæ sub ventre: & capita ipsorum humidiora sunt propter pinguedinem, ac cerebrum. Et *numer.* 18. legitur, quales pisces sint siccissimi, & levissimi. At in *libr. de Affect. num.* 46. scribitur natura, & differentia piscium. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 24. enarrantur piscium partes ex dorso, & cauda solidiores. Verum capitales, & sub ventre, humidiores.

PITUITA.

Pituita autem est omnium humorum frigidissima; ut inquit Hippocrates in *libr. de Natur. Hum. numer.* 12. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 22. Est quidem pituita duplex. Altera innata, altera ex cibis genita. De innata sic loquitur in *libr.* 4. *de Morbis num.* 1. Species humorum sunt quatuor, pituita scilicet, sanguis, bilis, & hydrops, sive aqua: & de his non minima, neque debilissima in semen procedit portio; & quia animal secundum parentes nascitur, tot humorum species & sanorum, & morborum in se ipso habet. De secunda specie agit *numer.* 7. his verbis: Si, ubi edit, aut bibit quid pituitosi homo, non rursus exeat, quod redundat, neque per os, neque per nares, necesse est, ipsum manere in capite, aut ad corpus descendere de capite, & ad ventriculum pervenire. Etenim pituitæ fons est caput; ut in eodem *libr. numer.* 2. refertur. Sed & in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 7. idem confirmat. Verum assero, inquit Hippocrates in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 6. quod quantum in cibo, aut potu pituitæ inest, illud, ubi ad ventriculum pervenit, partim corpus ad se ipsum trahit, partim caput, ut quod cavum sit, & velut cucurbita corpori incumbat, ad se trahit, utpote viscosa existente pituita, ita ut hanc alia per aliam sequatur ad caput: & quæ quidem recens ex cibo generatur pituita, in capite manet; vetus autem, prout copiosior est recens, ab ipsa violenter extruditur. Quapropter ubi quis edit, aut bibit aliquid pituitosi, exscreat pituitam. At vero de speciebus pituitæ hæc profert in *libr. de Internis Affectionibus numer.* 21. & inquit: De pituita easdem habeo sententias, quas & de bile; & species ipsius multas esse puto. Et alia quidem popularis est, quæ sane recentissima est, cujus etiam curatio facillima est; alia antiquior, atque hæc pituita alba appellatur. De quibus ibi lege, & quo pacto curentur. Pituita autem si valde calefiat, fit acris; si vero a frigore prematur, congelatur. Verum si mixta sit aliis humoribus, sapit naturam illius humoris, ac præterea possidet ipsius virtutes; legitur enim in *libr. de Flatibus numer.* 16. Pituita acribus humoribus permixta, quocunque proruperit, maxime in non consuetos locos, eos exulcerat Et subdit *num.* 17. Acris cum sit pituita, carnem penetrans, exulcerat, ac perfringit venas. Et in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 2. Cum in capite pituita subbiliosa connutrita fuerit, ulcera fiunt. Et infra *numer.* 3. Desipit homo, cum sanguis in capite a bile, aut pituita fuerit calefactus, & plus solito commotus. Et ibidem *numer.* 8. Postquam venæ pituitam in se ipsas traxerint, necesse est, præ pituitæ frigiditate sanguinem magis nunc sisti, ac perfrigeratum esse, quam priori tempore. Et in *libr. de Affect. num.* 16. Pituita, & bilis compacta fortia sunt, & prævalent, in quacunque corporis parte constiterint, & laborem, ac dolorem fortem exhibent; diffusa vero, debiliora sunt, quacunque corporis parte manifesta fuerint. Et in *libr. de Internis Affection. num.* 7. Si inflammatio in pulmone fiat, fit autem maxime a vinolentia, & gulositate piscium, capitonum, & anguillarum. Jam vero etiam factus est morbus a pituita, ubi sanguini mixta in pulmonem influxerit. Et sic nos habemus, quidnam efficiat pituita sola, aut cum aliis mixta. Sed & hæc addamus, quæ scripta sunt in *libr.* 4. *de Morbis num.* 28. Lac in nutrice impurum fit, si pituitosis cibis, ac potibus, & alimentis impuris nutrix utatur. Et subdit: Fæx a pituita cruda concrescit. Glutinum enim fit pituita ad fæcem ammixta. Rursus fæx solida fit, & lapidis speciem accipit.

Signa porro pituitæ declarantur in *libr.* 2. *de Morbis Mulierum numer.* 64. hoc modo: Cum perfrigeratur uterus, & onus insitum esse videtur, & color non est clarus, & compactus est uterus, purgare oportet cum eo, quod pituitam ducit, & attenuare, & frequenter vomere. Et in eodem *libr. num.* 4. Mulieres, quæ superalbidæ sunt, humidiores sunt, ac fluidiores. Nigræ vero ficciores, & acerbiores. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 45. Sanguis cum morbum facit, dolorem exhibet; pituita autem, gravitatem utplurimum. Et hæc pauca de signis in genere. Dictum est antea, locum pituitæ caput esse, & propterea aut ibi consistit, aut ad aliquam partem devenit: & si ipsa superabundans sit, est morborum omnium fons, & origo. At cum descenderit,

orit, primum quidem fuerit, si ad ventriculum perveniat; exire enim poterit una cum stercore: & si quidem multa fuerit, ac humida, stercus humectare poterit; si vero modica, non hoc effecerit. At si in capite maneat multa, dolorem capiti exhibuerit, cum in venis est; si vero modica, non hoc fecerit, significationem autem de se præbet, copiosane sit, an modica. Et in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 7. Morbus sacer fit in pituitosis. Incipit autem fieri in fœtu adhuc in utero existente. Purgatur enim, & florescit cerebrum, velut etiam aliæ partes, priusquam gignantur. Si purgatio moderata fit, sanissimum caput habebit; si autem amplior colliquatio a toto cerebro facta fuerit, morbosum caput augescens fœtus habebit, & sonitu plenum, & neque solem, neque frigus tolerabit. Et *numer.* 13. ejusdem *libr.* Processu temporis cerebrum humidius, quam ex natura fit, & præ pituita inundat, ut defluxiones quidem frequentiores fiant: & cerebrum eroditur a pituita, & colliquatur. Id vero, quod colliquatur, aqua fit, & foris cerebrum ambit, & circumalluit, & propterea frequentius, ac facilius a morbo sacro corripiuntur, præcipue australi, ac humida aeris constitutione. Et *numer.* 7. Si vero ab una aliqua parte colliquatio contigerit, aut ab oculo, aut ab aure, aut vena aliqua simul gracilis facta fuerit, ille sic afficitur, qualiter sane colliquatio contigerit. Et in *libr. de Affection. numer.* 1. Morbi omnes a bile, ac pituita fiunt, cum in corpore utraque nimium aut resiccantur, aut humectantur, aut incalescunt, aut frigefiunt; patiuntur autem hæc pituita, & bilis & a cibis, & a potibus, & a laboribus, & a vulneribus, & olfactu, & auditu, & visu, & coitu, & a calido, & a frigido. Patiuntur autem, cum singula ex relatis aut non in debito tempore corpori exhibentur, aut non consueta, aut plura, & fortiora, aut pauciora, & debiliora. Cum igitur de capite fluxio contingat, ea quidem deveniet in nares, in aures, & in oculos; & si inferius descenderit, in thoracem perveniet, vel in medullam spinalem, vel retro ad vertebras, & in carnes, & in ventrem. Sic scriptum est in *libr. de Locis in Homin. numer.* 18. Sed in *libr. de Glandulis num.* 8. & 9. Cerebrum si rodatur, turbationem multam sustinet, & mens desipit, & cerebrum convellit, ac distrahit totum hominem, qui in seipso vocem non edit, ac suffocatur, & hæc affectio apoplexia appellatur. Aliquando vero acris non est fluxio, sed copiosa in cerebrum irruens, ipsum affligit, & mens perturbatur, & homo circumambulat, aliena cogitans, & aliena videns, perferens morbi mores visu, risu, & peregrinis imaginationibus. At si fluxio pituitosa ex capite ad carnes convertatur, capitis præsertim cutis crassescit, & reliquum corpus attollitur, & crassescit, ac bonum colorem habet. Sic legitur in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 1. Atque ibidem *numer.* 2. Cum in capite pituita sub biliosa connutrita fuerit, ulcera fiunt, ubi sinciput pituita, & bile perrigatum fuerit, & ubi pituita rara, & acervata fuerit, itemque bilis. Hæc enim consistit, putrescit, & exulceratur. Verum cum ad venas bilis, aut pituita ingressa fuerit, elevantur venæ, & pulsant, & dolor per totum caput dispergitur, & aures sonitum percipiunt, ac nihil audiunt; & hæc *numer.* 4. Atque inquit *num.* 7. Si pituita in secunda ossis capitis lamina resiccata fuerit, caries fit in osse, & dolor ex osse corripit, & temporis progressu cutis de capite alia, atque alia parte discedit. Et *numer.* 8. Cum venæ in capite fuerint calefactæ, ac pituitam in se ipsas traxerint, anteriorem capitis partem dolet, oculis non videt æqualiter, & soporatur, & venæ pulsant, & febris debilis tenet, & corporis impotentia: & si sanguis, ac reliquum corpus superarint, ita ut calescant, homo evadit; si vero pituita prævaluerit, sanguis magis perfrigeratur, ac congelatur, & hæc si augescant, penitus congelascit, ac perfrigeratur homo, & moritur. Si vero e capite fluxiones fiant, per aures secundum naturam, per oculos, per nares contingunt; atque hæ tres sunt: & aliæ per palatum in guttur, & in gulam, & aliæ per venas in medullam spinalem, & in sanguinem. Quæ omnes septem numero existunt. Hæc lege in *libr. de Glandul. numer.* 8. & in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 18. Si autem in aures fluxio inciderit, quo pacto curanda sit, lege in *libr. de Affect. numer.* 3. Si in oculos, curationem lege in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 21. Si autem in nares, curationem habes in *libr. de Locis in Homin. numer.* 20. & in *lib.* 2. *de Morbis num.* 33. & in *lib. de Affectionib. numer.* 6. Si vero pituita in guttur, & collum descenderit, fit angina, de qua lege in *libr.* 2. *de Morbis num.* 9. & 26. Si ad gurgulionem, fit uva, ut legitur *numer.* 10. & 29. Si in tonsillas, in linguam, ac in partes sub lingua, & in gingivas, lege *numer.* 11. & *numer.* 30. Si tuberculum ab hac fiat sub lingua, curationem vide *numer.* 31. Si ad palatum descenderit, & tuberculum fiat, quo pacto cures, habes *numer.* 32. Si vero ad dentes, lege in *lib. de Affectionib. num.* 5. Si in fauces, *numer.* 4. Verum si fluxio fiat in thoracem, fit pleuritis, peripneumonia, febris ardens, phrenitis, ut legitur in *libr. de Affection. numer.* 7. & curationem habes *numer.* 8. 9. 10. & 11. Ex his morbis fiunt suppurationes, & tabes, ut scriptum est in *libr. de Loc. in Hom. n.* 26. 27. & 28. curationem autem comperies in *lib.* 2. *de Morb. num.* 44. Si fluxio in pulmonem fiat, quot oriantur morbi pulmonis, & quo modo curentur, lege in *libr.* 2. citato *numer.* 55. Atque hæc si salsa sit, & putrida, mordet pulmonem, ac facit tabem, & quo modo, lege in *libr. de Internis Affect. numer.* 11. Si in latus, fit tuberculum, cujus signa, & curationem reperies *num.* 10. Si porro ad cor progressum fecerit defluxus, palpitatio apprehendit, & anhelationes, & pectora corrumpuntur, aliqui etiam incurvi fiunt;

cum

cum enim descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis; si vero in ventrem defluat, profluvia alvi apprehendunt: & hæc recitat Hippocrates in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 7. At si vadat ad hepar, facit hydropem, & calorem, & flatum. Verum si aliam ceperit viam fluxio, utpote per venas hæmatitidas, mutus fit homo, & suffocatur, & spuma ex ore effluit, & dentes constringuntur, & manus convelluntur, & oculi distorquentur, & nihil sapiunt, aliquibus etiam stercus inferne secedit. Atque hæc fiunt aliquando in sinistra, aliquando in dextra, aliquando utrinque: & hæc in eodem loco *de Morbo Sacr.* Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 18. Si autem in medullam spinalem fluxio contigerit, tabes occulta, ac inconspicua oboritur; cujus signa, & curationem lege in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 29. & 35. Cum autem retro ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit, quem quo modo cognoscas, vide in *libr. de Locis in Homin. num.* 18. & curationem *num.* 33. Et in eodem *libr. numer.* 19. Si autem modicus fluxus fuerit, coxendicum, & articulorum diuturnam facit affectionem, ubi fluere cessaverit; nam ut modicus, & undiquaque ab omnibus fortioribus depulsus, ad articulos refugium facit. Fiunt præterea articulorum, ac coxendicum affectiones a talibus morbis sanatis, cum morbum quidem efficiens sanatur, in carne vero quid relictum fuerit, cui non sit exitus, neque rursus intro, neque foras, sed ad cutem egressum tuberculum utique fecerit: fugit autem in id, quod cedit, articulos videlicet, & aut articulorum, aut coxendicum affectiones inducit. Curationem vero habes *num.* 34. Si vero fluxio retro processerit per palatum, & in ventrem pituita pervenerit, fluunt quidem horum ventres, non autem ægrotant; si vero inferne maneat pituita, affectiones volvulosæ fiunt diuturnæ. Hæc in *libr. de Glandul. num.* 9. & in *libr. de Affect. numer.* 25. & quomodo curandus sit talis morbus, lege in *libr. de Locis in Homin. numer.* 32. Si vero pituita in cerebro liquescens secedit per venas, quæ ducunt ad pudendum, mingit homo, & patitur quemadmodum ab urinæ stillicidio. Sic legitur in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 1. Sed in *libr.* 1. *numer.* 27. Quibus in vesicam confluit quid pituitæ, crassa urina mingitur. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 15. Cum ren lapide laborat, pituita est in causa, propterea quod ren susceptam in se ipsum pituitam non rursus dimiserit, sed in ipso in tossum concalluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, velut arena. Si vero ad cutim pervenerit, hæc leguntur in *libr. de Affect. numer.* 35. Lepra, & pruritus, & scabies, & impetigines, & vitiligo, & alopeciæ a pituita fiunt: sunt autem talia turpitudo magis, quam morbi. Favus, & strumæ, & pani, & furunculi, & carbunculus a pituita fiunt. Et *num.* 34. Tubercula, quæ enascuntur, omnia a pituita, aut a sanguine nascuntur, cum sane a vulnere, aut a casu fuerint collecta. Curationes autem horum ibi lege. Si vero pituita in carne quieverit, hæc scribuntur in *libr. de Locis in Homin. numer.* 38. Febres propterea fiunt, cum corpore superinflammato carnes intumuerint, & pituita, ac bilis conclusa quieverint, & neque refrigeretur quicquam, neque exeat, neque moveatur, neque aliud quid subeat. Cum itaque lassitudo occuparit, & febris, ac repletio, quid faciendum sit, ibi docet. Et in *libr. de Affect. num.* 17. Cum corpus a sole fuerit calefactum, humectatur. Humectatum vero ægrotat aut totum, aut ea parte, in quam pituita, & bilis incubuerint. Si quidem igitur quis ipsos incipientes curet, neque longi fiunt, neque periculosi; si vero non curet, aut male curet, & longiores fiunt, & sæpe quoque occidunt. Et *numer.* 19. Fit tum tertiana, tum quartana, a bile, & pituita. Et *numer.* 21. Splen magnus, & durus fit, cum ex febribus, & mala curatione, bilis, aut pituita, aut ambo in eum incubuerint. Scribitur tandem morbus pituitosus in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 68. & ejus signa, & curatio.

Pituita porro augetur hyeme ob pluviarum copiam, & noctium longitudinem; ut scriptum est in *libr. de Natur. Human. numer.* 14. Atque ipsa defluit, ubi derepente post aquilonares ventos auster flare cœperit; solvit enim, ac laxat cerebrum compactum, ac debile, quemadmodum sentit Hippocrates in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 10.

De pituita autem hæc pauca addenda duximus. Pituita his acervatim penetrat circa judicationem, quibus dolores circa umbilicum palpitatorii; ut legitur in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 2. circa finem. Sed in *libr.* 7. *Aphorism.* 30. His pituita de capite defluit, quibus spumosæ alvi egestiones sunt, in alvi profluvio. Et in eodem *libr. Aphor.* 54. Quibus inter ventriculum, & septum pituita reposita est, & dolorem affert non habens exitum ad neutrum ventrem, his per venas ad vesicam versa, solvitur morbus. Cur autem pituita ad ventriculum, & ad vesicam perveniens non lædat, ad corpus autem alteri humori ammixta, non qualitate, sed quantitate, molestet, lege in *lib.* 4. *de Morb. num.* 7. Verum in *lib. de Morb. Sacr. num.* 11. hæc narrantur: Pituita insuper defluit ex ignoto timore, si quidem timuerint, aut aliquo vociferante, aut inter plorandum spiritum cito revocare non poterint, id, quod pueris frequenter contingere solet.

Tandem pituitæ in ventre molestantis per clysterem curatio reperitur in *lib. de Intern. Affectib. numer.* 22. Quæ medicamenta eam attenuent, & resiccent, in *libr. de Affect. numer.* 21. Quo modo expellas, in *libr.* 4. *de Morbis num.* 7. Quæ vero purgent, habes propriis locis.

PITUI-

PITUITA ALBA.

Qui alba pituita detinetur, si fortis ventris fluxus supervenerit, a morbo liberatur. Hæc Hippocrates in *libr. 7. Aphor. 29.* Quid vero sit alba pituita in *Comment.* explicat Galenus, & inquit: Consuevere & alii medici, quandam aquæ intercutis speciem *albam pituitam* nominare, quasi videlicet sit etiam pituita livida, vel tanquam sui quidem ratione sit semper alba, sed propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem. Cæterum Hippocrates ipse in *libr. 2. de Morbis numer. 69.* sic exponit, quid alba sit pituita: Intumescit totum corpus albo tumore, & venter ad contactum crassus est, & pedes, ac femora tument, tibiæ item, ac scrotum; & acervatim respirant, & facies rubicunda est, & os siccum, & sitis tenet, & ubi cibum accepit, spiritus frequens incumbit. Hic eadem die quandoque melius habet, quandoque pejus. Et in *libr. de Affection. num. 20.* Pituita alba cum tenuerit, corpus totum intumescit albo tumore; & in eadem die alia parte melius sibi videtur habere, alia deterius: & tumor alias in alia corporis parte major, & minor fit. Morbus autem hic fit a pituita, cum quis ex febribus diuturnis pituitosus existens, impurgatus manserit, & pituita ad carnes ipsius conversa fuerit; & nihil quidem albidior est hæc pituita, quam alia, verum corporis color albidior apparet. Sanguis enim a pituitæ copia aquosior fit, & non inest similiter in ipso bonus color, quapropter albidiores apparent: & vocatur hic morbus *pituita alba*. Et in *libr. de Internis Affection. numer. 23.* Si antiquior fuerit pituita, (appellatur autem hæc *pituita alba*) patitur hæc. Gravat hominem magis, & speciem a populari alienam habere videtur pallidiorem, & totum corpus laxo tumore intumescit, & facies rubet, & os siccum est, & sitis tenet; & cum comederit, spiritus densus ipsi incidit. Hic eadem die aliquando melius habet, aliquando derepente dolet, & sibi mori videtur. Hæc sunt albæ pituitæ signa.

Quid vero præsagiendum sit de ipsa, scribit Hippocrates in *libr. 7. Aphorism. 70.* his verbis: A pituita alba aqua intercus supervenit. Et Galenus in *Commentar.* hoc pacto explanat: Quibus in vasis, & in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit acervata, his aqua intercus, quæ leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet apud Græcos, supervenit. Sed & in *lib. de Affect. numer. 23.* inquit Hippocrates: Fit etiam hydrops a splene, cum ægrotaverit, & ab hepate, & a pituita alba, & a dysenteria, ac lienteria. At vero quomodo a pituita fit transitus in hydropem, docet in *libr. de Affectionib. num. 24.* cum ait: A pituita maxime in aquam inter cutem transitus fit hoc modo. Pinguedo colliquescit, & a calore, qui in pituita est, fit aqua. Cognosces autem hoc, an quis sanari possit, aut non; donec enim quis in pectine pinguedinem habet, fieri non potest, ut ipsum sanes. Cognosces autem ex his maxime, an pinguedo insit in pectine, aut non. Si quidem febres succedunt, & non potest exurgere, & umbilicus inflatus extra prominet, indicium est non amplius inesse pinguedinem, & sanabilem esse. Verum quo pacto sanitatem acquirat, ibi lege. At vero non efficit solam hydropem pituita alba, sed & morbum crassum quendam, de quo legitur Hippocrates in *libr. de Internis Affect. numer. 53.*

De alba vero pituita sparsim scripsit Hippocrates, & non ex studio in pluribus locis; quemadmodum in *libr. de Superfœt. num. 8.* ubi legitur: Si qua partui vicina sit, & oculos cavos habeat, & facies intumescat, & ipsa tota, itemque pedes tumeant, ut velut a pituita alba apprehensa appareat, & habeat aures albas, & summum nasum album, & labia livida, ea ipsa mortuos gestat: & hæc verba nobis significant, quid sit alba pituita. Sed in *libr. 2. de Morb. Popul. sect. 1.* percipimus a quonam membro proveniat, cum hæc scripta sunt: Color est velut qui multum pallidus est, & qui ex candicante pallet; quoniam omne hujusmodi ab hepate est, & ex hoc sunt hepatici in his morbi, & morbi regii ab hepate ad subalbidum colorem vergunt, & qui ex aqua inter cutem, & ex pituita alba laborant. Et in *lib. 4. de Morb. Pop. n. 3.* recitat historiam de muliere, quam alba pituita detinebat, sed signa quædam describit in eodem *libr. numer. 19.* & inquit: Anicula alba pituita referta, tibiæ duris tumoribus, albis, laxis; itemque pedes, verum minus. Erant autem & in pedibus infra femora, etiamsi plerisque difficilis huc exitus patet; imo & in lumbis; & venter tenuis erat, præcordia submollia, spirituosa non valde: reliqua ibi lege. Et in *libr. de Intern. Affect. numer. 13.* In tabe quadam medulla spinalis sanguine plena fit. Tabescit autem similiter & a cavis venis. Hæ vero pituita hydropiformi, & bile replentur. Et in *libr. de Aer. Aquis, & Locis numer. 12.* Occidentalibus mulieribus, quibus usui est aqua palustris, stabilis, ac lacustris, tumores oboriuntur hyeme, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt.

Nunc curationem aggrediamur. Scriptum est in *libr. 1. de Morbis numer. 6.* Subaquoso, ac lienoso ab alba pituita detento, alvus fortiter turbata, bonum. Et in *libr. 7. Aphorism. 29.* Qui ab alba pituita detinetur, si fortis ventris fluxus supervenerit, a morbo liberatur. Et in *lib. 2. de Morb. numer. 69.* Huic si quidem venter sua sponte turbatus fuerit in principio morbi, proximus sanitati est; si vero non turbetur, medicamentum deorsum purgans dato, a quo aqua purgetur: & calida non lavet, & sub dio exponatur; & scrotum, ubi impletum fuerit, secato. Cibis utatur pane puro frigido, & beta, & piscibus, scorpiis coctis, jusculo autem quam paucissimo; & frigida omnia edat, & non dulcia, neque pinguia, sed trita, & acida, & acria, excepto alio, cœpa,

cœpa, & porro. Origanum, & saturejam multam edat, & vinum inde vinosum bibat, & ante cibum iter faciat. At si a medicamento tumeat, clysterem adhibeto, & cibo, deambulationibus, & illuvie premito. Verum sursum purgans non prius dederis, quam tumores ad infernas partes descenderint. Quod si, extenuato jam ipso, suffocatio in pectore oboriatur, veratrum bibendum dato, & caput purgato, & postea deorsum purgans bibat. Morbus hic maxime a nullo discedit. Et in *libr. de Affection. numer.* 20. Huic pharmaca danda sunt deorsum purgantia, a quibus aqua, aut pituita purgatur. Victus autem ratio constituenda est in cibis, & potibus, ac laboribus, a quibus siccissimus, ac gracillimus evadat. Si quidem igitur curatus fuerit inchoante morbo, sanus fiet; sin minus, in hydropem transit morbus, & hominem corrumpit. Et in *libr. de Intern. Affectionib. numer.* 23. Si vero non sua sponte venter turbetur, purgare oportet cneoro dato, aut hippophae, aut cnidio grano, aut lapide magnesiæ: & post purgationem, lenticulæ hemina una, aut duæ dentur ad absorbendum. Coquatur autem alium in lenticula. Detur etiam betæ pinguis hæmina non conditæ, polenta circuminspersa. Bibat vinum nigrum, austerum, & forte; Postera vero die mane stadia viginti deambulet: deinde panem edat parvum exassatum, & obsonium habeat alium coctum, & vinum sit paullo meracius: deinde stadia vadat triginta. Cœnet pedes, & capita suilla, aut galli carnes, & suis tritas, aut scorpium, draconem, gobium, vel alios pisces hujusmodi. Olera sint alium copiosum, crudum, & assatum, & coctum. Hic morbus maxime fit tempore æstatis ex aquæ potu, & a somno multo. Judicatur in triginta diebus an lethalis sit, aut non. In primis autem diebus sorbeat lenticulam cum aceto, & ptisanam acidam. Bibat mulsam tepidam, ut præpares corpus ad pharmacorum potum; dormiat sub dio. Et si tibi videtur, detrahe sanguinem, cucurbita affixa, & venas in scroto quam crassissimas secato. Citissime sanus fiet, ita curatus.

PLEURITIS.

Pleuritidis species quædam sumitur a materia, ex qua fit; siquidem alia sanguinea, alia biliosa fit, alia flatuosa. Quædam autem sumitur a loco; veluti ea, quæ in superioribus costis, alia in inferioribus, & mendosis, alia ex dorso fit. Quædam sumitur ab accidentibus propriis; nam alia humida est, & cum sputo, alia sicca, & sine sputo.

De biliosa vero hæc comperies in *libr. de Locis in Homin. num.* 24. Cum in thoracem fluxerit, & bilis fuerit, dolor lateris mollitudinem occupat, & claviculam ejusdem partis, & febris adest, & lingua superne pallida, ac viridis fit, & excreat compacta. Pleuritis hæc est, cujus morbi periculum septima, aut nona die instat. Cum vero ambo latera doluerint, reliqua autem similia, velut in priore, fuerint, hæc quidem peripneumonia est. Ambæ autem hoc modo fiunt. Cum in pulmonem fluxerit bilis ex capite per guttur, & aortas appellatas appendentes partes pulmonis, pulmo tanquam natura rarus, & siccus, trahit in se humorem, quantum ejus capere potest, & ubi influxerit, major fit: & ubi quidem in totum fluxerit, extremitas ejus major reddita utrunque latus contingit, & peripneumoniam pulmonis appellatum morbum facit; cum vero alterum tantum, pleuritis, id est morbus costalis fit. Et in *libr.* I. *de Morbis num.* 23. Pleuritis, & peripneumonia fiunt hoc modo. Pleuritis quidem, cum potiones acervatæ, & fortes valde corripiunt. Percalescit enim totum corpus, & humectatur a vino; maxime autem & bilis, & pituita percalescit, ac humectatur: & his commotis, ac humectatis, continget, ut rigor invadat. Et cum latus natura carne nudum sit præ omnibus corporis partibus, & non sit quidquam in ipso, quod renitatur, præter ventriculi cavitatem, maxime rigorem percipit. Et cum riguerit, ac perfrigeratum fuerit, tum caro, quæ est in latere, tum venæ contrahuntur, ac convelluntur. Et quantum in ipsa carne inest bilis, ac pituitæ, aut in venis, quæ in ipsa carne sunt, id magna ex parte, aut totum secernitur, & intro compellitur ad caliditatem, carne extrinsecus condensata. Atque id ad latus affigitur, & dolorem vehementem exhibet, & percalescit; & per caliditatem trahit ad se ipsum a vicinis venis, ac carnibus pituitam, & bilem. Ubi vero ad latus affixa putruerint, & per sputum rejecta fuerint, sani fiunt; si vero & antiquum multum affixum fuerit ad latus, & aliud insuper accesserit, statim pereunt, præ salivæ copia expuere nequeuntes; aut suppurati fiunt, & partim pereunt, partim evadunt. Indicium autem hæc de se præbent in septem diebus, aut novem, aut undecim, aut quatuordecim. Dolorem porro inducunt ad humerum, ad claviculam, & ad alas hac de causa. Vena, quæ splenitis appellatur, tendit a splene ad latus, a latere vero ad humerum, & sinistram manum. Hepatitis autem ad dexteras partes eodem modo: & cum hujusmodi in latere pars a rigore contracta fuerit, & sanguis in ipsa horruerit, ad alas, & claviculam, ac humerum concedit, & convellit, ac dolorem inducit. Eodem modo & loci circa dorsum ab affixo ad latus humore pituitæ, ac bilis percalescunt: & quandoque dolorem locis infra latus exhibent; sæpe vero, si ad infernas partes convertatur, dolorem per venas ad vesicam distribuit, multumque, ac biliosum æger mingit. Arbitrantur autem, hujus morbi causam, ac principium rigorem esse. Sic fiunt pleuritides ex humoribus.

Verum sanguinea pleuritis est, in qua subcruenta rejicit: & est quidem biliosa mitior, si non ruptiones æger habeat; sin minus, dolorosior quidem est, sed non lethalior. At sanguinea fortis, & dolorosa, & le-

& lethalis est. Hæc in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 19. At *num.* 20. Biliosæ, & sanguineæ nona, & undecima judicant, & magis sani fiunt.

Pleuritidis vero speciei, quæ a loco sumitur, mentionem facit in *libr. de Victus Rat. in Morb. Acut. Commentar.* 2. *particul.* 10. cum ait: Si dolor ad claviculam pertigerit, aut molesta sit vel brachio &c. Et *partic.* 11. Si vero eas, quæ sub septo transverso sunt partes, dolor infestat, nullumque ad claviculam signum fecerit &c. Sed plura de his dicemus, cum curationem egerimus. Et in *libr.* 3. *de Morb. num.* 21. inquit: Pleuritis ex dorso in tantum ab aliis differt: dorsum dolet velut ex plaga, & suspirat, & acervatim respirat. Statim autem spuit pauca, & corpus delassatur. Tertia, aut quarta die saniem mingit subcruentam. Moritur autem maxime quinta die; sin minus, septima. Has si effugerit, vixerit; & morbus levis est, ac minus lethalis. Custodire tamen oportet usque ad decimum quartum.

De pleuritide vero sicca agit in eodem *libr.* 3. *de Morbis numer.* 20. hoc modo: Sunt & siccæ pleuritides sine sputo; verum hæ difficiles sunt, Judicationes autem similes aliis sunt, sed ampliore in potu humectatione opus habent, quam aliæ. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 25. Fit & peripneumonia, & pleuritis sine sputo, ambæ ex eadem causa, & præ siccitate. Siccant autem & calida, ubi nimium calefaciunt, & frigida, ubi nimium frigefaciunt. Congelatur autem latus, & quæ sunt in ipso venæ, & convellitur: & quantum in ipso inest pituitæ, aut bilis, id a caliditate resiccatur, & dolorem inducit, & a dolore febrem. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 37. Pleuritis sicca citra fluxum fit, cum pulmo valde exsiccatus fuerit præ siti necessaria. Pulmo enim natura siccus existens, ubi amplius quid, quam pro natura, siccatus fuerit, gracilis fit, & impotens redditus, & ad latus præ impotentia reclinatus, latus contingit, & postea quam contigerit ipsum humidum existens, cohæret, & adglutinatur, & pleuritidem, hoc est lateris morbum facit. Tunc vero & dolor fit in latere, & in clavicula, & febris, & album exscreat. Hunc multis potibus curare oportet, & lavare, & doloribus medicamentum præbere, & alia, quæ excreationem faciunt. Hic in septem diebus sanus fit, & morbus minime periculosus est, & cibos præbere non oportet. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 25. Huic venam secare conducit in manu splenitidem appellatam, aut hepatitidem, juxta utram sane fuerit morbus. Atque sic dolor mollior fit, & lateris, & aliarum partium. Nam vena, & quantum in ipsa inest bilis, ac pituitæ, & ipsius sanguinis ægrotantis una cum his magnam partem foras dimittit. Pars vero ex carne per medicamenta, & potiones diffunditur, & calefactoriis forinsecus adhibitis, ita ut morbus per totum corpus dispergatur. Atque hæc de sicca pleuritide.

Cæterum fit, ut a variis symptomatis variæ quoque dicantur pleuritides; legitur enim in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 40. 41. & 42. triplex pleuritidis differentia a signis desumpta, quarum prima est: Pleuritis ubi corripuerit, febris, & rigor tenet, & dolor per spinam ad pectus, & erectæ cervicis spiratio, & tussis, & saliva alba, ac subbiliosa, & non facile per tussim rejicit, & per inguina dolor est, & cruentam urinam mingit. Cum ita habuerit, si febris septima die remiserit, sanus evadit; sin minus, devenit ad undecimum, aut decimum quartum diem; & sane multi in his diebus moriuntur. At si decimum quartum transgrediatur, evadit. Deinde subdit curationem hujusce pleuritidis, & inquit: Cum ita habuerit dolor, calefactoria adhibeto. Bibat autem mel æquali aceto affuso coctum, ita ut quanta affuerit mensura cocti mellis, & aceti, undevigesimam partem aquæ affundas. Hoc paullatim, & frequenter bibendum dato; & postea quoque aquam modico aceto affuso ammisceto. Sorbeat & milii succum melle modico adstillato frigidum, quartæ hæminæ partis mensura, quoties utrunque cibum sumit, & bibat vinum album vinosum, aquosum, modicum. Sit autem vinum quam mollissimum, odorem non habens. Ubi vero febris dimiserit, per biduum milium bis in die sorbeat, & betas jucundissime paratas edat; deinde catulum, aut aviculam coquat, & jus sorbeat, & de carnibus parum edat reliquo vero tempore, maxime quandiu a morbo tenetur, in prandio milium sumat, verspери cibis paucissimis, aut mollissimis utatur.

Secundæ pleuritidis differentia talis est. Febris tenet, & tussis, ac rigor, & dolor ad latus, & quandoque ad claviculam, & salivam spuit subbiliosam, ac subcruentam. Quod si ægro abscessus ruptus fuerit, qua parte dolor maxime urget, calefactoria adhibeto, & calida lavato, si non magna febris ipsum teneat; sin minus, non. Bibendum autem dato favum in aqua maceratum, ita ut aquam jam subdulcem facias, & postea quoque aquam ammisceas. Sorbeat ptisanæ succum bis in die, & vinum inde bibat album, aquosum: & si quatuordecim dies effugerit, sanus evadit.

Tertiæ vero pleuritidis differentia talis est. Febris detinet, & dentium stridor, & tussis sicca, & cum virore pallida rejicit, quandoque etiam livida; & dolor latus corripit, & dorsum subrubidum fit. Caput, & pectus calescunt, aliquando etiam venter, & pedes, & crura: &, cum erectus sedet, magis tussit, & alvus turbatur, & alvi egestio cum virore valde pallida est, ac graveolens. Hic in viginti diebus moritur; si vero has effugerit, sanus fit. Huic, donec quatuordecim dies præterierint, aquam de farina crassa in ipsa macerata bibendam dato, & vinum album vinosum, aquosum postea bibendum. Sorbeat succum ptisanæ frigidum bis in die, verum pro melle

mali

mali punici succum ad ptisanæ succum admisceto, postquam jam hic ptisanæ succus coctus fuerit; & lavet non multa. Ubi vero quatuordecim dies præterierint, in prandio milium sumat; ad vesperam carnibus avicularum cum jusculo, & paucis cibis utatur, At talem morbum pauci effugiunt.

At vero præter dictas differentias sunt & aliæ, quæ profecto ad primas reducuntur. Attamen cum morbus per se sit acutus, has quoque recitandas esse, duximus. Et idcirco proditum est in *libr.* 3. *de Morbis num.* 19. Cum pleuritis apprehenderit, hæc patitur: dolor latus, & febris, & horror tenet, & frequentem spiritum habet, & erectæ cervicis spiratio urget, & tussiendo rejicit subbiliosa, velut a mali punici corio, si non ruptiones habuerit; si vero habuerit, etiam sanguinem a ruptionibus. Est autem & sanguinea pleuritis, in qua subcruenta rejicit, Et est quidem biliosa mitior, si non ruptiones æger habeat; sin minus, dolorosior quidem est, sed non lethalior. At sanguinea fortis, & dolorosa, & lethalis est. Cum igitur affuerit simul singultus, simulque cum saliva sanguinis grumos nigros tussiendo rejecerit, septima die moritur; si vero dies decem transgressus fuerit, a pleuritide quidem sanus fit, verum vigesima suppuratur, & pus tussiendo rejicit, demum vero revomit, & non adeo facilis curatio fit.

Et in *libr. de Affect. numer.* 8. In pleuritide febris detinet, & lateris dolor, & erecta cervice spiratio, & tussis, & sputum ab initio quidem subbiliosum spuit; postquam autem quinta, aut sexta dies advenerit, etiam subpurulentum. Huic ad lateris quidem dolorem dandum est, quod pituitam, & bilem a latere deducat; sic enim dolor lenissimus fuerit. Alvus autem curanda est per clysterem subducentem, ac frigefacientem; hoc enim universo morbo comodissimum erit. Exhibendus est etiam potus, & sorbitio: & potiones dandæ sunt acidiores, quo sputum de latere repurgetur. Cum autem pus purgari inceperit, latus calefacere conducit, & forinsecus maturare ea, quæ circa latus sunt: prius autem hoc facere non expedit; reficcatur enim. Fit autem hic morbus maxime ex potu, cum quis, humecto corpore, aut ebrius, aut sobrius friguerit: fit etiam aliter. Judicatur autem morbus brevissimus septima die, longissimus decimaquarta: & si quidem in hac per sputum rejectum, ac purgatum fuerit pus a latere, sanus fit; si vero per sputum non fuerit pus rejectum, pectore suppuratus efficitur, & morbus longus erit. Porro judicari in morbis est, cum morbi augescunt, aut marcescunt, aut in alium morbum transeunt, aut desinunt. At vero, postquam ad pleuritidum curationes devenimus, non absurdum erit, si eas, utpote ad modum opportunas, tractaverimus.

Scriptum est in *libr. de Loc. in Hom. numer.* 30. In pleuritide febris sedanda non est per septem dies. Potu utendum aut aceto mulso, aut aceto & aqua: hæc autem quam plurima offerre oportet, quo humectatio fiat, eaque facta excreationem faciat: & dolor sedandus est calefactoriis medicamentis; & absorbendum dandum est quicquid excreationem facit, & balneis utendum quarta die; quinta autem, & sexta oleo illinendum est; septima lavandum est, si febris dimittere non velit, quo præ balneo sudor contingat. Insuperque & quinta, & sexta fortissimis utendum est excreatoriis medicamentis, quod septimam diem quam facillime transigat; si vero neque septima die febris cesset, nona cessabit, si non aliud quid periculosum accedat. Postquam autem febris dimiserit, sorbitiones quam debilissimæ offerantur; si vero evacuatio oboriatur, si quidem juvenile adhuc est corpus, potus auferendi sunt; si vero febris dimisit, triticeis sorbitionibus utaris: & eodem modo peripneumoniam curato.

Et in *libr.* 3. *de Morbis num.* 22. 23. & 24. inquit: Curare vero pleuritidas hoc modo oportet, utplurimum velut phrenitidem, & peripneumoniam, præterquam quod hic balneis calidis, & vino dulci utendum est. Si igitur prima, aut secunda die, postquam invasit, ægrum accesseris, si stercus prodiit purum, aut leviter biliosum, & modicum, infusum ex thapsia per clysterem injicito; si vero alvus commota noctu quidem egerat, postridie vero dolor, & tormen vexet, rursus clysterem adhibeto. At si æger biliosus sit natura, & non purgatus correptus fuerit a morbo, priusquam salivam biliosam expuat, etiam medicamento bilem probe purgato; si vero jam expuat biliosa, medicamentum ne dederis. Si enim dederis, sputum sursum prodire non poterit, sed septima, aut nona die suffocabitur, maxime si præcordia doleant. Quæ si doleant, clysterem adhibere oportet, & in potu jejuno bibendam dare aristolochiam, hyssopum, cuminum, silphium, peplum, mecona appellatum album, florem æris, mel, acetum, & aquam: & per medicamenta quidem ita primas curationes facere oportet; reliqua vero sic se habent. Multa calida pro viribus ægri lavato, capite excepto; & cum judicationes sunt, dolentes locos humidis fomentis tepefacito, & oleo illinito. Cum vero impetu fertur morbus, & ægrum, & medicum a curationibus quiescere convenit, ne quid mali inducatur. Dandus autem est ptisanæ succus coctus, aliquanto crassior spissitudine mellis. Post balnea etiam vinum dulce, & aquosum bibendum est, non frigidum, modicum, ex angusti oris pocillo, & ubi tusses invaserint, amplius bibendum, & quam maxime excreandum, & potu humectandum, quo pulmo humidior factus, facilius, ac citius sputum reddat, & tussis minus affligat. Sed & mali punici dulcis vinosi succum, lacte caprino modico, & melle ammixto, paullatim sæpe dato & noctu, & interdiu, & somnum quam maxime prohibeto, quo purgatio & citius, & copiosior fiat.

fiat. Et subdit *num.* 25. Sanguineam vero pleuritidem sic curare oportet. Post judicationes cibis levibus reficito, & quietem agat, & nimium caveat solem, ventos, repletiones, acida, salsa, pinguia, fumum, flatus in alvo, laborem, venerem; si enim morbus recidivarit, mors sequetur. In exspuitionibus autem, si dolor habeat, & exspuere non possit, jejuno æris florem dato magnitudine olivæ, & succi silphii dimidium ejus, & trifolii seminis modicum: hæc ex melle delingat. Aut piperis grana quinque, & succi silphii magnitudinem fabæ, mel, acetum, & aquam jejuno tepida bibenda præbeto: hoc etiam dolores sedat. Quod si pro ratione spuere non possit, sed moretur sputum hærens in ipso, & stertat in pectore, ari magni radicis conchulam majorem, & oleum, ac acetum mixta dato, & acetum aqua dilutum insuper bibat. Aliud forte. Flores æris magnitudine fabæ, & nitrum assatum dupla portione, & hyssopi quantum tribus digitis comprehendi potest, melli misceto, & aquam, ac oleum modicum adstillato, & tepefacta in conchula majore infundito, ut ne suffocetur. Hoc etiam in peripneumonia facere oportet, si non purgetur. Si vero neque stertat, neque velut oportet spuat, capparis fructus quantum tribus digitis comprehendi potest, & piper, & nitrum modicum, & mel, & acetum, & aquam misceto, atque hæc tepida sorbenda præbeto. Altera die eadem in aceto, & melle, & aqua fervefacta sorbeat: hoc etiam stertentibus dato, & his, qui purgari non possunt. At si fortius facere voles, hyssopi, & sinapis, & nasturtii concham majorem, melle, & aqua terito, & fervefacta, ac excolata, tepida sorbenda dato.

Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. num.* 11. 12. & 13. Pleuritis, hoc est, dolor lateris, sive ab initio fiat, sive postea, calefactoriis quidem primum non alienum est tentare dissolvere. Ex calefactoriis vero optima est aqua calida in utre, aut in vesica, aut in vase æneo, aut testaceo admota. Verum molle quid antea ad latus supponere oportet, lenitatis ergo. Commode etiam spongia mollis, magna, ex aqua calida expressa, apponitur. Contegere vero stragulis ipsum fomentum oportet; nam & ampliore tempore sic sufficiet, & durabit, & simul ut ne vapor ad ægrotantis spiritum afferatur, nisi fortassis & hoc ad aliquid commodum esse visum fuerit. Aliquando enim ad aliquid commodat. Insuper autem & hordeum, & ervum, in aceto diluto, ita ut paullo acidius sit, quam ut quis bibere possit, dissoluta, ac fervefacta, & in marsupia conjecta, apponere oportet; & furfur eodem modo. Siccum autem fomentum præbent sal, & milium torrefactum, in laneis sacculis convenientissimum; nam & leve, & lene est millium. Solvit autem hujusmodi mollitorium fomentum etiam dolores ad claviculam pertingentes. Sectio autem venæ non similiter solvit dolorem, si non ad claviculam pertingat dolor. Quod si ad calefactoria dolor non solvatur, non multo tempore calefacere oportet; resiccat enim hoc pulmonem, & suppurationem facit. At si quidem dolor ad claviculam de se significationem præbeat, aut gravitas ad brachium, aut circa mammam, aut supra septum transversum, venam secare prodest in cubiti flexura internam, & non cunctari copiosum sanguinem detrahere, donec multo rubicundior fluxerit, aut pro puro, & rubicundo lividus; utrunque enim contingit. Si vero sub septo transverso fuerit dolor, ad claviculam autem de se significationem non præbeat, alvum mollire oportet aut veratro nigro, aut peplio, ita ut veratro quidem daucum, aut seseli, aut cuminum, aut anisum, aut aliudquid ex odoratis ammisceas, peplio vero silphii succum. Sed & hæc inter se si misceantur, consimilis modi existunt. Ducit autem nigrum veratrum melius, & ad judicationem commodius, quam peplium. Peplium vero flatus magis erumpere facit. Ambo autem hæc dolorem sedant. Sedant item alia multa alvum subducentia medicamenta. Verum hæc inter ea, quæ ego novi, optima sunt. Alioqui & ea, quæ in sorbitionibus exhibentur, alvum subducentia medicamenta opitulantur, quæcunque non valde injucunda sunt aut ob amaritudinem, aut propter aliam quandam injucunditatem, aut ob copiam, aut colorem, aut aliquam suspicionem. Ptisanam tamen statim insuper sorbendam dare oportet, postquam medicamentum bibit, non memorabili copia pauciorem, quam quanta sumere adsuetus est; nam & rationi consentaneum est in media purgatione sorbendam non dare. Cum autem cessaverit purgatio, tunc minus sorbeat de ea, quam adsuetus est. Postea vero reducat semper ad majorem copiam, si & dolor sedatus fuerit, & nihil aliud adversetur. Idem mihi sermo est, si etiam ptisanæ succo uti opus fuerit. Melius enim esse assero, statim omnino incipere sorbere, quam prævacuatis jam vasis sorbere auspicari aut tertia, aut quarta, aut quinta, aut sexta, aut septima die, si sane non judicatus fuerit morbus ante hoc tempus. Præparationes autem & his consimiles faciendæ sunt, quales dictæ sunt. De sorbitionis igitur exhibitione ita sentio. Sed & de potu, qualemcunque tandem quis ex describendis sumpturus est, eadem mihi penitus sermonis ratio est. Hæ sunt omnium pleuritidum curationes, quæ in Hippocratis libris sparsim descriptæ sunt. At quoniam in hoc morbo, quemadmodum & in aliis, prænotiones sunt necessariæ, eas, quas alias, atque alias reperimus, hoc in loco collocandas esse, duximus.

Et idcirco signa prognostica pleuritidis hæc scribuntur. Pleuritis, ut legitur in *lib.* 1. *de Morbis num.* 3. sive lateris inflammatio, in muliere gravida lethalis est. Et in *libr.* 3. *de Morb. num.* 19. In pleuritide si singultus affuerit, simulque cum saliva sanguinis grumos nigros tussiendo rejecerit, septima die mori-

moritur. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. Qui ex pleuritide suppurati fiunt, in quadraginta a ruptione diebus expuunt. Et *in libr.* 5. *Aphorism.* 15. Quicunque ex pleuritide suppurati fiunt, si in quadraginta diebus repurgati fuerint ab ea die, qua ruptio facta fuerit, liberantur; si vero non, ad tabem transeunt. Et in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 21. Ex pleuritide suppuratum fieri, minus lethale. Et in *libr.* 6. *Aph.* 16. A pleuritide, aut peripneumonia occupato, alvi profluvium accedens, malum. Et in *libr.* 3. *de Morbis num.* 21. Quibus in pleuritide statim sputa varia sunt, & dolores valde acuti, hi tertia die moriuntur. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 11. Ex pleuritide peripneumonia, malum. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. Pleuritici, quibus in principio sputationes penitus purulentæ sunt, tertia die moriuntur, aut quinta; si vero has effugerint, non multo melius habentes, septima, aut nona, aut undecima suppurari incipiunt. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 8. Quicunque pleuritici facti, in quatuordecim diebus non repurgantur, his ad suppurationem transitio fit. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 3. Quibus pleuriticis quidem dolores molles sunt, quinta vero, aut sexta die exacerbantur, hi magis ad duodecimam perveniunt, & non valde servantur; periclitantur autem maxime septima die, ac duodecima; ubi vero bis septem dies effugerint, servantur. Et ibidem supra: In pleuriticis sputum tertia die maturari, ac expui incipiens, citiores solutiones facit; verum posterius, tardiores. Et *numer.* 5. ejusdem *libr.* Pleuriticis urina cruenta, caliginosa, cum subsidentia varia, indiscreta, lethalis est plerunque in quatuordecim diebus: lethalis est etiam in pleuriticis brevi prasina, nigram subsidentiam habens, aut furfuraceam. Et *numer.* 3. Quibus pleuriticis in principio lingua biliosa fit, hi septima die judicantur; quibus autem tertia, aut quarta die, circa nonam. Et *numer.* 5. In pleuriticis urina subrubra, levem habens subsidentiam, securam judicationem significat. Et supra: In pleuriticis, ac peripneumonicis mala est urina, quæ post potum cito mingitur. Et *num.* 3. Quibus pleuriticis strepitus sputi multus in pectore est, & facies tristis, & oculus morbi regii colore infectus, ac caliginosus, hi pereunt. Et ibidem infra: Qui ex pleuriticis expuunt purulenta, subbiliosa, rotunda, aut purulenta subcruenta, progresso tempore, perniciose habent. Perniciose item, qui nigra fuliginosa spuunt, aut quibus velut a vino nigro sputa fiunt. Et supra: Pleuritides sine convulsionibus, graviores sunt his, quæ cum convulsionibus fiunt. Et infra: Pleuritides biliosæ simul, & sanguineæ, plerunque nona die, aut undecima die judicantur, & maxime sanantur. Et: In pleuriticis, & in omnibus circa pulmonem morbis, morbum facile ferre, bonum. Et in *libr.* 1. *Aphor.* 12. In pleuriticis si sputum statim appareat incipiente morbo, ipsum abbreviat; sin posterius, producit. Et in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 21. Quibusdam pleuriticis saliva quidem pura est, mictio autem cruenta, velut serosa a carnibus assatis sanies, dolores vero acuti per spinam ad pectus, & ad inguen tendunt: hic si septimum diem effugerit, sanus fit. At si alicui in his pleuritidibus contingat dorsum rubefieri, & humeros calescere, & inter desidendum gravari, & venter exturbetur egestione cum virore pallida, ac valde graveolenti, hic propter ventris egestionem vigesima prima die moritur: has si effugerit, sanus fit. Quibus autem statim sputa varia sunt, & dolores valde acuti, hi tertia die moriuntur; hanc autem transgressi, sanescunt. Qui vero sanus non fit septima, aut nona, aut decima, hic suppurari incipit: melius est autem suppuratum fieri, etiamsi dolorosum sit; minus enim lethale est. Porro supra omnia relata signa in unaquaque pleuritide considerare oportet linguam. Si enim bulla sublivida fiat in lingua, velut ferro in oleum tincto, si quidem in principio fiat aspera, difficilior est morbi emotio, & necesse est sanguinem tussiendo rejicere in diebus, quibus id fieri oportet; si vero facto morbi progressu fiat, judicationes quidem contingent ad decimum quartum diem. Verum necesse est, sanguinem spuere: habet autem se res de liberatione ab hoc morbo hoc modo. Si quidem tertia die inceperit maturari, ac expui, citius liberabitur; si vero posterius maturescat, posterius judicationes fiunt, quemadmodum in capitis signis. Dolores porro in omni pleuritide plerunque magis interdiu, quam noctu leviores fiunt. Et in *libr.* 1. *de Morbis num.* 30. Moriuntur ex pleuritide, ubi & multum pituitæ, ac bilis ab initio lateri fuerit affixum, & multum insuper ex reliquo corpore affluxerit, & neque spuens, neque putrefaciens superarit præ materiæ affluentis copia. Implentur autem arteriæ ab his, quæ insunt, pituita, ac pure: deinde stertit, & frequenter, & illinc statim respirat; tandem vero omnia obturantur, & moritur.

PLUVIA.

Cum vapor in aere coacervatus fuerit, ac simul congregatus derepente a ventis inter se adversariis, tunc deorsum prorumpit aqua, qua parte plurima collecta fuerit. Tunc enim hoc magis fieri verisimile est, cum nebulas a vento stabilitatem non habente concitatas, ac procedentes, derepente ventus contrarius, & aliæ nebulæ reliserint. Atque tunc quidem prima ipsius pars congregatur, quæ vero a posteriore parte sunt, insuper accedunt, & sic crassescunt, & nigrescunt, ac simul congregantur, & prægravitate deorsum prorumpunt, & pluviæ fiunt. Atque hæ quidem aquæ optimæ sunt secundum hanc rationem, verum opus habent, ut decoquantur, ac excolentur; sin minus, odorem pravum habent, & raucedines, & vocis gravitatem bibentibus inde accedere par est. Hæc in *libr. de Aer. Aquis, & Locis num.* 19. Verum, si an-

si anni constitutiones pluviosæ fuerint, quos efficiant morbos, lege in *libr. de Morbis Popularibus*. Sed aphorismum vide, qui scriptus est in *libr. 3. Aphor. 16.* Morbi in pluviosis anni constitutionibus hi plerunque fiunt, febres longæ, & alvi fluxiones, & putredines, & comitiales morbi, & attoniti, quos apoplexias Græci vocant, & anginæ. In siccitatibus vero tabes, lippitudines, articulorum dolores, urinæ stillicidia, & intestinorum difficultates.

PODAGRA.

Podagra, ut legitur in *libr. de Affect. numer.* 32. violentior est omnibus circa articulos morbis, & diuturnissimus, ac ægre cedens: & est quidem hic morbus sanguinis in venulis a bile, ac pituita corrupti. Quanto autem in tenuioribus fuerit venulis, & in plurima corporis necessitate constitutis, & in nervis, & ossibus multis, ac densis, tanto sane durabilior est morbus, & qui ægerrime depelli possit. Longus quidem est & hic morbus, ac molestus, sed non lethalis. Et in *libr. 2. Prædictor. numer.* 11. Qui aquam intercutem, tabem, podagram, & epilepsiam congenitas habent, hi ægre ab ipsis liberari possunt. Et *numer.* 15. De podagricis hæc dico. Quicunque aut senes sunt, aut circa articulos callos tofaceos concretos habent, aut ærumnose vivunt, ac siccam alvum habent, hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum ego novi. Sanant quidem hos optime dysenteriæ, si successerint; sed & aliæ eliquationes valde prosunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui vero juvenis est, & circa articulos nondum tofaceos callos concretos habet, & accurate vivit, & laboris amans est, & alvum bonam habet ad obediendum pro studiorum ratione, hic sane, medicum intelligentiam habentem nactus, sanus fieri poterit. Et in *libr. 6. Aphor.* 49. Quicunque morbi podagrici fiunt, hi, sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt. Qui vero podagra non laborant, eos recenset Hippocrates in *libr. 6. Aphor.* 28. 29. & 30. dum ait: Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt. Et: Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. Et: Puer podagra non laborat ante usum venereorum. Tempus autem anni, quo contingant podagricæ affectiones, scribitur in *libr. 6. Aphorism.* 55. qui inquit: Dolores podagrici vere, & autumno magna ex parte moventur. Curationem vero scribit in *libr. de Affection. numer.* 32. hoc pacto: Conducunt & huic eadem, quæ morbo articulari; si vero in digitis dolor relinquatur, venas paullulum supra articuli in digito nodum inurito: urito autem cum lino crudo. Et in *libr. de Humidor. Usu numer.* 8. Acetum ad corpus, & articulos simile est mari, & potentius ad perfundendum, & ad fomentum. Confert & ad podagram, si non corpus vulneraretur. Et in *Adjectis libr. 1. de Morbis Mulierum numer.* 2. In doloribus podagricis abscessus nitro trito aqua diluto, cataplasmatis modo, integito, & tribus diebus non lavato; ubi vero laveris, rursus nitrum rubrum crudum cum modico melle terito, & hoc semper utitor. Inflammata illine potulaca cum farinæ massa, & lactucæ rubræ drachma, ex aqua dissoluta. Et in *libr. 5. Aphorism.* 25. Tumores articulorum, atque dolores absque ulcere, & podagricos quoque, atque convulsa, horum plurima frigida aqua large affusa levat, & attenuat, & solvit dolorem; nam modicus torpor dolorem solvit.

POLYPUS MORBUS.

Polypi nasi quinque species leguntur in *libr. 2. de Morbis numer.* 33. quorum curationem, & signa ibi vide.

POLYPUS PISCIS.

Polypi, & sepiæ, & ejusmodi pisces neque leves, velut videntur, sunt, neque per alvum secedunt; quapropter etiam oculos comesti gravant, juscula tamen horum alvum movent, ut scribitur in *lib. 2. de Diæt. numer.* 19. Et in *libr. de Natur. Muliebr. num.* 55. legitur, polypus, in vino albo suffocatus, ad provocandos menses.

POMA.

Poma fortiora sunt, quam pro natura humana; ut legitur in *libr. 3. de Diæt. num.* 9. Et in *libr. 2. de Diæt. numer.* 28. Poma seminibus referta, item virida magis alvum movent, quam sicca. Et in *libr. de Affect. numer.* 51. Poma, & fructus arborei ventriculo post cibos molesti, quod corpus ejus, qui cibos sumpsit, ab ipsis solum humores trahit. Et in *libr. 5. de Morbis Popular. numer.* 15. legitur pomorum esus tempore calidissimo.

POPLES.

Juxta poplitem tumores, aut circa pedem, aut aliam quampiam partem ex compressione elevati, leguntur in *libr. de Fractur. numer.* 25.

PORCINÆ CARNES.

Porcinæ carnes suillis sunt graviores, ut scribitur in *libr. 2. de Diæt. numer.* 16.

PORTULACA.

Portulaca fluviatilis frigefacit; sale vero condita, ac servata, calefacit, & purgat; ut proditum est in *libr. 2. de Diæta numer.* 26.

PORRUM.

Porrum calefacit minus, quam cœpa, urinam ciet, & alvum movet: habet & quid purgatorium: humectat autem, & ructum acidum sedat. Præstat a reliquis cibis ipsum postremum edere; ut in *libr. 2. de Diæt. numer.* 14. Et in *libr. de Affect. num.* 48. Porrum coctum quidem urinam ciet, & secedit; crudum vero æstuosum est, & pituitosum.

POSTE-

POSTERIORES CORPORIS PARTES.

Posteriores corporis partes prioribus calidam magis ferunt; ut scriptum est in *libr. de Humidor. Usu numer.* 5. Et in *libr.* 1. *Præn. numer.* 8. Posteriorum partium frigiditas in æstuosis rigoribus convulsionem accersit. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Rigor cum distentione nervorum in posteriora, occidit. Et *numer.* 2. in principio: Qui caput dolent, stupore correpti, delirantes, alvo suppressa, oculo ferociente, floruenti, hi in posteriorem partem convelluntur. Et infra: Caput dolentibus ex posteriore parte ossa rupta habentibus, fluxio e nare larga, crassa, mala est.

POTIO.

Potio, & potus est tantummodo de rebus humidis, hoc est, de aqua, sive de aqueis. Scribit enim Hippocrates in *libr.* 2. *Aphorism.* 11. Facilius est impleri potu, quam cibis. Et Galenus in *Commentar.* sic explicat: Celerius nutritur corpus alimento humido, quam sicco. Potio præterea quandoque scribitur pro purgante medicamento, velut: Ad helleboros qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt: sic dicitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 13. Sed quandoque potio quandam alimenti speciem significat. Triplex enim est alimenti species, potio, sorbitio, & cibus. Potiones vero quibus competant, qua de causa, & quando, explanat Hippocrates in *libr. de Veter. Medicin. num.* 11. & 12. his verbis: Cum quidam ægri ita se habebant, ut neque modicos cibos superare possent, imbecilliore sane quopiam tales indigere illis visi sunt, sorbitionesque invenerunt, pauca ex fortibus multa aqua permiscentes, & robur ipsum temperatura, ac coctura detrahentes. Quod si qui neque sorbitiones superare possent, his detraxerunt etiam ipsas, & ad potiones pervenerunt, observaruntque, ut & hæ tum usu, tum copia moderate haberent, & neque plures, quam oportet, neque meraciores, & intemperatiores, neque defectuosiores offerentes. Itaque patet, ex ciborum materia confici sorbitiones, & ex sorbitionibus potiones, adaugendo aquam. Utpote hordeum coctum est cibus, ex ejus cremore fit sorbitio, aucta aqua, & coctura. Atque ex hordeo ipso, aut cremore fit potio, quæ aqua ex hordeo parata nuncupatur. Sed potio alia est simplex, ut aqua; alia composita, quemadmodum mulsa, oxymel, & id generis: & harum potionum mentionem facit Hippocrates in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acut.* pluribus in locis, ac tandem *part.* 43. inquit: De reliquis potibus, cujusmodi est hordeaceus, & qui ab herbis viridibus, uva passa, vinaceis, piris, cnico, myrtis, punico, & aliis parantur, cum horum aliquo uti tempestivum fuerit, in morbo ipso scribetur, ubi & de compositis agetur medicamentis. Et in *libr.* 3. *de Morbis num.* 29. differentias, & usum potionum in febribus ardentibus explicat hoc modo: Frigefactorias potiones in febribus ardentibus quando voles, bibendas dato. Sunt autem multarum operationum; aliæ enim mictionem inducunt, aliæ alvi egestionem, aliæ utrunque præstant, aliæ neutrum, aliæ solum frigefaciunt, veluti si quis in vas aquæ ferventis frigidam aquam infundat, aut ipsum vas ad frigidum ventum exponat. Dabis itaque alias aliis; neque enim dulces omnibus conducunt, neque acerbæ, neque easdem omnes bibere possunt. Et in *libr. de Affection. num.* 38. Quibuscunque cibis, aut potibus homines sani in victu utuntur, ex his oportet præsentibus uti ad ægrotos, ita ut præpares calidos, frigidos, humidos, & siccos. Ex frigidis quidem calidos, & calidos ex non calidis, & siccos ex non siccis, & reliquos juxta eundem modum. Et subdit: Potibus autem utendum est, si quidem alvum, & vesicam subducere velis, vino dulci, aut aqua mulsa; si vero adstringere, austero, albo, tenui; si corroborare, austero, nigro. Et *num.* 42. Quoscunque cibos, aut obsonia, aut potus ægroti concupiscunt, exhibeto, si non corpori damnum inde accessurum est. Cum autem cibos, aut potus augere inceperis, aut detrahere, paullatim & additiones, & detractiones facere oportet. Verum de potione plura lege, ubi de sorbitione agitur.

PRÆCORDIUM.

Præcordia quandoque significant septum transversum, quemadmodum legitur in *libr. Prognostic. Commentar.* 1. *partic.* 4. cujus verba sunt: Spiritus crebrior significat dolorem, aut inflammationem, quæ supra præcordia fatiget. Galenus autem in *Commentar.* ait: *Spiritum* hoc loco vocat Hippocrates universam spirationem, qui si crebior sit, aliquando significat dolorem, & aliquando partium in thorace incendium, quæ sunt cor, ac pulmo, positæ supra septum. Majores enim, præcordia, ac septum, idem appellaverunt. Quandoque vero præcordia significant hypochondria, sive ilia; legitur enim in eodem *libr.* & *Comment. partic.* 27. Præcordia saluberrima sunt, si dolore vacant, si mollia, & æqualia sunt dextra, ac sinistra parte. Cæterum de præcordiis hæc lege prognostica.

Quibuscunque circa præcordium dolores fiunt absque inflammatione, his febris accedens dolorem solvit; ut proditum est in *libr.* 6. *Aphor.* 40. At in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. Præcordii distentio cum sopore anxioso, ac capitis dolore, abscessus circa aurem attollit: & id confirmat idem Hippocrates in *libr.* 1. *Præd. n.* 24. Et in *lib. de Coac. Præn. n.* 2. Præcordii intentio, & ad splendorem turbatio, cum capitis gravitate, & surditate, sanguinem profundit. Et in *libr.* 1. *Prædictor. num.* 21. Præcordii tensio, cum capitis gravitate, ac surditate, & quæ ad hæc consequenter divexant, sanguinis eruptionem significant. Et in *lib. de Coac. Prænot. num.* 2. Quibus præcordia elevata, permurmurantia, lumborum dolore acceden-

æc, iis alvi humectantur, si non flatus erumpat, aut urinæ copia prodeat. In febribus autem hæc. Et ibidem paullo infra: Quibus a præcordiorum doloribus, alvus paullatim subviscosa egerens, pauca stercorea effundit, num etiam sanguinem effundit? De malis autem præsagiis hæc sumuntur in *libr. de Coacis Prænotionib. num.* 2. Præcordium intentum cum febre acuta, & tumores circa aurem ex plurimis graveolentibus tardius excitati, occidunt. Et infra: Ad præcordium irruentes dolores, tum alias mali sunt, tum si alvos humectent; pejores autem sunt, si brevi fiant: & tumores circa aurem his emergentes, maligni sunt, & aliæ suppurationes. Et *numer.* 3. ejusdem *libr.* Præcordii dolor prægnantibus, malum. Et ibidem supra: Præcordii dolor ex anginis citra judicationem, cum impotentia, ac torpore fiens, occidit occulte, etiamsi valde mansuete se habere putent. Et *num.* 2. atque etiam in *libr. Præn. numer.* 5. In præcordio pulsus cum tumultu mentis emotorius est, & magis, si oculi frequenter moveantur. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Ex præcordio diutine afflicto, & alvo graveolenti, abscessus circa aurem occidit. Et supra: In præcordio inflammatio suppuratoria est, quibus ante mortem nigra per alvum subeunt. Et: In præcordio tumor durus, & dolorosus, pessimus quidem est, si juxta omnes partes fuerit. Ex his autem, qui ab una parte sunt, minus periculosus est, qui a sinistris, &c. Et infra: Ad præcordia in febre dolores exilientes, sine sudore soluti, maligni sunt. Et paullo supra: Ad præcordia dolores in febre, voce intercepta, sine sudore soluti, malum est: his ad coxendices dolores fiunt. Et *num.* 2. & 3. ejusdem *lib. de Coac. Prænotion.* Præcordia, in tumorem sublevata post alvum suppressam, maxime tabescentibus jam diu, & quibus alvi humectantur, &c. mala. Et *numer.* 2. Circa præcordia dolores, aut pulmonem, si suppurentur, malum. Et infra: Ex præcordiorum doloribus tumores circa aures, & aliæ suppurationes emergentes, maligni sunt. Et: Quibus præcordiorum dolores, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, hi, sanguine per alvum egesto, servantur; non autem egesto, moriuntur. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 1. In præcordio ardores relicti, febre perfrigerata, mali sunt tum alias, tum in sudoribus. Et in *libr. de Coac. Prænot.* supracitato *numer.* 1. Cum præcordio intento perfrigeratis, magnus circa aurem tumor. Et *numer.* 3. Quibus circa præcordia inflammatio fit, his abscessus ad infernas partes fiunt, aliis vero ad supernas. Et ibidem supra: Ad præcordia dolores diuturni, & circa lumbos, & tenue intestinum, si ægri cibos aversentur una cum febre, his dolor intentus ad caput progressus, repente ipsos occidit convulsorio modo. At in *libr. de Judicat. numer.* 5. In præcordiis tumores molles, & doloris exortes, & ad contactum cedentes, diuturniores quidem judicationes faciunt, minus autem horrendas tuberculis his contrariis: eodem modo habet & de tuberculis in reliquo ventre. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 3. Præcordiis, sive septo transverso vulnerati, moriuntur. Et in *libr. de Humid. Usu num.* 4. Præcordia frigida magis aggravantur.

Quo vero ad præcordiorum curationem pertinet, cum plura tum membra, tum partes membrorum sub his comprehendantur, ac præterea plures ægritudines, eam propriis reperies locis. Tamen hæc, quæ nobis præ manibus habentur, lege. Proditum est igitur in *libr.* 6. *Aphor.* 40. Quibuscunque circa præcordium dolores fiunt absque inflammatione, his febris accedens dolorem solvit. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 2. Præcordiorum dolores, ac tumores, si fuerint recentes, & non cum inflammatione, solvit murmur in præcordio obortum, & maxime si pertransierint cum stercore, & urina, ac flatu. Et ibidem infra: Quibus derepente, dum sine febre sunt, præcordii, & oris ventriculi dolor, & circa crura, ac infernas partes, & alvus in tumorem elevata est, solvit venæ sectio, & alvi fluxio. Sed in *libr.* 5. *Aphor.* 64. Præcordia permurmurantia habentibus lac dare, malum. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popular. section.* 6. Si præcordia distenta fuerint, manu comprimito, ac lavato. At in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. Quibus præcordia non mollia, facies sana, non liberantur citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut convulsionem, aut coxendicum dolorem. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. numer.* 36. legitur, in præcordiorum inflammatione quando medicamenta purgantia noxia sint. Et in eodem *libr.* & eodem *numer.* 36. præcordia inflammata scribuntur: & ibi vide curationem.

PRÆGNANS.

Prægnantem si cognoscere velis, ubi dormire volet, aquam mulsam bibendam dato: & si quidem tormen habuerit circa ventrem, prægnans est; si vero non, prægnans non est. Sic scriptum est in *libr.* 5. *Aphor.* 41. Et subdit *Aphorism.* 42. Mulier si marem concepit, bene colorata est; si vero fœminam, male colorata. Verum, antequam pariant, multis detinentur morbis mulieres gravidæ; nam quædam pituitosæ sunt, de quibus scribitur in *libr.* 1. *de Morbis Mul. num.* 45. quædam corpore male se habent, ac biliosæ sunt, ut in eodem *numer.* 43. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 35. enarratur subbiliosorum vomitus in mulieribus gravidis, dum jejunæ sunt. At de prægnante, cibum fastidiente, legitur in *libr.* 5. *de Morbis Popularibus numer.* 9. Et prægnantis suffocationis causa patet in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 49. Et prægnantis lienosæ a quibusdam affectionibus menses quales sint, vide in *libr.* 1. *de Morb. Mulierum numer.* 46. Et in *libr. de Natur. Muliebr. numer.* 95. scribitur, quo pacto pudenda prægnantis exulcerata curanda sint. Et in *libr. de Superfœt. numer.* 27. legitur prægnantis, menses profluvos habentis, curatio. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3.

ver-

versus finem hoc lege prognosticum: Prægnantes præægrotantes ante partus insuper rigent. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 40. Prægnantibus menses, secundo, aut tertio mense prodeuntes, cur malum. Verum in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. Prægnantibus tabescentibus, quibus rubor in facie fit, stillationes de naribus fientes hunc avertunt. Et ibidem infra: In prægnantibus difficiles tumores circa intestinum tenue. Et ibidem supra: Prægnantibus præcordii dolor, malum; & alvi his subeuntes, malum; & insuper rigere, his malum; dolor ventris in talibus minus malum, si limosa purgentur, &c. Sed in *libr. de Superf. num.* 7. Prægnans, coitu non utens, facilius a partu liberatur. Et in *lib.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 103. scribitur prægnans multo tempore, & parere nequiens, cujus curationem ibi lege. Et in *lib. de Sterilibus numer.* 23. scribitur de prægnantis, fœtum menstruum, & bimestrem corrumpentis, curatione. Et in *libr. de Superfœt. numer.* 8. scribuntur signa prægnantium ex fœtu mortuo, aut mox morituro. Verum in *lib.* 7. *de Morbis Popularibus numer.* 37. proditum est: Quibus prægnantibus ex casu, aut convulsione, aut plaga dolores leviter fiunt, his in tribus diebus manifestum fit, an fœtum corrumpent. Et in *lib. de Superfœt. num.* 7. Prægnantibus plerisque stomachus uteri prope extat ante partum. Et in *libr. de Septimestr. Part. numer.* 2. In prægnantibus octavi mensis judicatio difficilis est. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 29. Prægnantes medicamentis purgare oportet, si turget humor, quarto mense, & usque ad septimum; minus vero has; juniores autem, & seniores fœtus vereri oportet.

PRÆPUTIUM.

Præputium dissectum neque augetur, neque coalescit; ut scribitur in *libr. de Coacis Præn. numer.* 3.

PRIMIPARA.

Scriptum est in *libr. de Natur. Puer. num.* 11. Primiparæ, & quæ rarius pariunt, in partu, & partus purgationibus maxime laborant. Et *numer.* 40. ejusdem *libr.* Primiparæ ob puerorum alimenti defectum sæpe ante decimum mensem exactum pariunt.

PRURIGO, & PRURITUS.

Ait Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 31. Pruritus totius corporis senibus fit. Et in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 3. Pruriginosa corpora post alvum suppressam, in tabidis mala sunt. At in *libr.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 4. legitur prurigo totius corporis, maxime autem testium, & frontis. Et ibidem: Ex pruritu corporis, & cutis crassitudine post balneorum calidorum usum, hydrops. Sed in *libr. de Coac. Prænot. num.* 6. Pruriginosæ affectiones omnis nigrorum egestionem significant, & vomitum grumosum.

PTISANA.

Ptisana, & milium levia sunt, ut proditum est in *libr. de Affection. numer.* 39. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. numer.* 7. ptisanæ quod hordeum aptum, & cur deglutientes non lædat. Et *numer.* 9. ejusdem *libr.* scribitur ptisanæ sorbitio quibus inhibenda, & quatenus. Et ibidem *numer.* 7. ptisanæ sorbitio quatenus, & qua ratione lædat. Item cur qui ptisana tota utuntur, septima die, & citius moriantur, & mente moveantur, &c. Et *num.* 13. ptisana in media purgatione non danda, & a purgatione etiam nonnisi exigua copia. Et *numer.* 24. Ptisanæ, & aquæ mulsæ potus, sive sorbitio, flatus excitat. Tandem *numer.* 5. ejusdem *libr.* ptisanam merito omnibus frumentaceis in morbis acutis esse præferendam, existimat.

PUBES.

Scribitur in *libr.* 1. *Prædictor. num.* 9. Juxta pubem dolorosos, medicamentis purgare non oportet. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Pubertas, sive annus decimus quartus usque ad quadragesimum secundum, omnium morborum ferax.

PUDENDA.

Legitur in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. Ad pudendum muliebre rubor, alvo tumefacta. Et in *libr. de Humid. Usu numer.* 8. Ad pudendorum nigredines acetum utile est. Et in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 2. in principio scribitur: Capitis dolor, cum sedis & pudendorum dolore, & torporem, & impotentiam inducit, & vocem resolvit. At in *lib.* 1. *de Morbis Mulier. numer.* 68. legitur pudendi pars obturata in puerpera. Et in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 41. enarrantur pudenda in arctum contracta. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. numer.* 68. Affectus in pudendis obturatis, iisque a puerperii purgamentis non purgantur similes. Et in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 7. Pudendi pellicula dissecta non coalescit. Et in *lib.* 1. *de Morb. Mulierum numer.* 57. leguntur pudenda prægnantium superficiario, ac fervido ulcere affecta, quorum curationem ibi vide. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 126. scribitur de pudendorum ulceribus acribus, & inflammatis, & curam ibi lege. Et in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 80. pudendorum ulcera. Et *numer.* 61. pudendorum ulcera, & pruritus. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 91. legitur pudendorum ulcerum curatio. Tandem in *libr. de Ulcerib. numer.* 9. scribitur pharmacum ad pudendi ulcera. Et ibidem *numer.* 10. enarratur medicamentum ad pudendorum verrucas conferens. Et in *libr.* 2. *de Morbis Mulierum numer.* 66. in pudendo muliebri ascarides. At in *libr.* 5. *Aphorism.* 22. Pudendo confert calida.

PUER.

Legitur in *libr. de Natur. Puer. numer.* 35. de pueri situ in utero. At in *libr.* 1. *de Diæt. num.* 28. Puer ex calidis, & humidis tempera-

peratus est. Et in *libr. de Natur. Puer. num.* 22. legitur: Puer de matre in utero vivit, & qualiter sanitate prædita est, talem etiam puer habet. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus sect.* 6. Puer nutritur septimo mense, aut nono, aut decimo, & voce firmatur, & robur sequitur, & manibus validus fit: dum vox solvitur, omnia solvuntur. Et in *libr. de Carnibus numer.* 8. puer in utero a matre alimentum, & spiritum trahere, scribitur. Sed in *libr. de Natur. Puer. numer.* 22. Puer in utero ex matris sanitate bene, vel male habet. Et ibidem *num.* 20. Pueri masculi mense tertio, fœmellæ utplurimum quarto moventur. Et in *libr. de Octim. Part. numer.* 4. scriptum est: Pueris maturis, ac perfectis, umbilicus, qui prius patebat, connivet, ac clauditur, reliquæ partes contra. Sed in *libr. de Natur. Puer. num.* 14. scribitur: Puer, paullo ante trigesimum diem proditus, inarticulatus est; qui vero posterius, omnes articulati apparent. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularib. section.* 2. legitur puer carnosus sine ossibus. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 96. puerum exsecturus, quid observare debeat. Et in *lib.* 1. *de Superfœt. num.* 6. scribitur de pueri mortui signis. Et in *libr. de Natur. Puer. numer.* 38. Pueri, matre violentam aliquam affectionem patiente, aut alimento deficiente, ante decimum mensem eduntur. Sed in *libr. de Octimestr. Part. numer.* 3. Pueri quidem a partu statim solito sunt majores, non ex augmento, sed laxo tumore. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popular. numer.* 6. Puer in utero mortuus cum brachio dextro lateri adnato. Et in *libr. de Morbis Mulierum numer.* 108. legitur potus ad puerum, & mala in puerperæ utero existentia. Et ibidem *numer.* 10. enarrantur puerum mortuum, & lividum expellentia. At in *lib. de Salubr. Diæt. num.* 9. scribitur puerulos infantes educandi, & cibandi ratio. Verum in *libr.* 6. *Aphorism.* 30. Puer non laborat podagra ante veneris usum. Et in *libr.* 4. *de Morbis num.* 28. Si puero jam adulto lapis gignatur ex terræ esu, dolor non adest ipsi, priusquam sibi ipsi cibum deligat. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 23. Pueri calculosi pudenda fricant, ac trahunt, quod tofi ab urina ad vesicæ stomachum allapsi, & urinæ emissionem impedientes, dolorem exhibent. At in *libr. de Superfœt. numer.* 7. Puero, in genitalibus hærenti, umbilicus non secetur, priusquam aut sternutet, aut vociferetur. Sed in *lib.* 3. *Aphorism.* 18. Pueri, & his ætate proximi vere, & prima æstate optime degunt, valentque. Verum in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 9. Quicunque pueri parvi comitiali morbo corripiuntur, ut plurimum moriuntur, si multus fluxus contingat, isque humidus existat. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popul. sect.* 1. Puerorum elucescentiæ simul cum pubertate in quibusdam mutationes habent, etiam alias. Verum in *libr. de Dentition. numer.* 6. Pueri natura habitiores non pro carnositatis ratione etiam lac sugunt. Et ibidem: Pueri sugentes, si multum mingunt, minime aniculi fiunt. Et ibidem: Pueri voraces, & multum lactis trahentes, non pro ratione carnosi fiunt. Et ibidem: Quibus pueris multum lactnosum revomitur, his alvus supprimitur. Sed in *libr. de Genitur. numer.* 8. scribitur: Si pueri nascuntur debiles parentibus robustis, uterorum angustia in causa est. At in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 1. Pueris febris acuta, & alvus suppressa, cum vigiliis, & calcitrare, & colorem mutare, & ruborem habere, convulsorium est. Et in *libr. de Dentition. numer.* 2. Quibus pueris in dentitione febris acuta accedit, parum convelluntur. Et ibidem: Quibus pueris alvus in dentitione amplius subducit, minus convelluntur, quam quibus parum. At in *libr. de Locis in Homin. numer.* 36. legitur de pueri hydropici curatione. Pueris vero affectiones quando judicentur, vide in *lib.* 3. *Aphorism.* 28.

PULMO.

Legitur in *libr. de Corp. Resectione numer.* 1. Arteria ex utraque faucium parte exortum faciens, in summitatem pulmonis desinit, circulis composita consimilibus, rotundis in superficie se mutuo contingentibus. Ipse autem pulmo testitudinem adimplet, in sinistram conversus quinque apices habens, quos lobos, & summitates vocant, cinereo colore præditus, notis cavernosis compunctus, naturaque antrosus existens. Ad medium vero ipsius cor situm est, rotundius, atque oblongius, quam in omnibus animalibus. Constat autem pulmo, ut scribitur in *libr. de Carnibus num.* 9. hoc modo: Cor, ex humido quod glutinosissimum erat, calefaciens cito exsiccavit, veluti spumam, fecitque antrosum, & venulas multas in ipso. Venulas autem ideo fecit. Quantum enim in glutinoso inerat frigidi, id ipsum quidem a calido colliquatum est, & liquidum evasit. Ab ipso vero glutinoso tunica facta est. Et in *libr. de Corde numer.* 5. Hic etiam pulmonem subit cum mansuetudine, & circumjectu ipsius, caloris intemperantiam castigat. Etenim pulmo natura frigidus est, sed & inspiratione perfrigeratur. Et *numer.* 10. ejusdem *libr.* Aperitur quidem, scilicet arteria, in pulmonis vasa, sanguinem exhibens ipsis in alimentum. Atque hæc de natura pulmonis.

Ægrotat autem pulmo variis de causis, quæ multos producunt morbos. Etenim ejus arteria aliquando exulceratur, aut aliqua tenuis venula rumpitur, aut aliqua fistula ex his, quæ per pulmonem distentæ sunt. Item arteria convellitur, aut aliqua vena ipsius. Inflammatur quoque pulmo, ab erysipelate intumescit, articuli ejus convelluntur. Ipse quoque pulmo quandoque repletur, & fit in ipso hydrops, ulceratur etiam, suppuratur, venulæ in ipso rumpuntur, aut varicosæ fiunt: de quibus omnibus abunde tractabimus.

Si pulmonis arteria exulcerata fuerit, aut aliqua tenuis venula ex his, quæ in pulmonem dependent, rupta fuerit, aut aliqua fistula ex his, quæ per pulmonem disten-

ſtentæ ſunt, & alia in aliam diſtracta fuerit, & ſanguine fuerint impletæ; (diſtrahuntur ſane, ac rumpuntur ob has maxime cauſas, propter laborem, propter curſum, ob caſus, ob plagas, ob vomitus violenter obortos, ob febres) hæc igitur patitur. Primum quidem tuſſis ſicca obtinet; deinde paullo poſt expuit ſalivam ſubcruentam, aliquando autem puram: & ſi quidem hic brevi a morbo liberetur, ſatis eſt; ſi vero non, temporis progreſſu ſanguis amplior prodit, aliquando purus, & aliquando etiam ſubputridus. Sæpe vero etiam fauces non animadvertentibus ſanguine implentur. Poſtea ſanguinis grumos paullatim, & frequenter emergentes rejiciunt. Aliquando vero etiam graveolentia ab ipſis contingit, & fauces aliquando ſpuma quadam replentur: & rigor, ac febris apprehendit, circa initia quidem morbi vehementer, in progreſſu autem debilius, & alias atque alias corripit, & dolor quandoque in pectoribus infitus eſt, & in dorſo, & in lateribus: & ubi ſanguinem ſpuere deſierit, ſalivam multam liquidam expuit, quandoque vero etiam viſcoſam. Atque hæc quidem ſic patitur, donec quatuordecim dies præterierint. Poſt hos vero, ſi non deſiverit morbus, ſquamas ab arteria tuſſiendo avellit, quales a puſtulis decedunt: & dolor incidit in pectus, & in dorſum, & in latus, & præcordia contingens, velut ulcus dolet. Hæc in *lib. de Intern. Affect. numer.* 1. curationem vero ibi lege.

Si vero arteria convulſa fuerit, aut aliqua vena ex his, quæ ad pulmonem tendunt, hæc patitur. Ab initio quidem morbi tuſſis acuta obtinet, & rigor, & febris, & ſalivam expuit multam, albam, & ſpumoſam, aliquando vero ſubcruentam; & dolor caput, ac collum detinet: hic morbus fortior eſt priore: & uſque ad decem primos dies talia patitur. Poſtea plerique undecima die pus craſſum violenter expuunt: decimaquarta vero die puriora expuit, ſi evaſurus eſt, & dolore minus vexatur, & brevi ſanus fit; ſi vero morbus diuturnus futurus eſt, tunc & pus multo amplius expuit, & reliquus dolor multo amplior in corpore ineſt. Calores autem debiliores habent, quam prius. Hæc in eodem *libr. numer.* 2. ſed curationem ibi vide. Et ſubdit *numer.* 4. Pneumonis, ſive pulmonia ab his maxime fit. Cum pulmo ſanguinem in ſe ipſum traxerit, aut pituitam ſalſam, & non rurſus dimiſerit, ſed in ipſo coacta, ac compacta fuerit; ab his tubercula fieri ſolent in pulmone, & ſuppurari. Hic autem hæc patitur. Ab initio, & per totum morbum tuſſis acuta ſicca obtinet; & rigor, & febris, & dolor & in pectoribus, & in dorſo incumbit, aliquando etiam in latere; & erecta cervice ſpiratio vehemens incidit: hic uſque ad quatuordecim dies talia patitur, ſæpe vero etiam plures: deinde erumpit pus, & multum expuit. Sæpe vero etiam velut araneorum tunicas expuit; ſæpe etiam ſubcruentum: & ſi quidem depurgatus fuerit, & brevi gracilis factus pulmo, interitum effugit; ſi vero non, adhæret, & per annum morbus tenet, & tranſmutatur, ut alias alia æger patitur. Huic in principio, antequam pus erumpat, hæc adhibere oportet: curationem ibi lege. Ait *num.* 6. ejuſdem *libr.* Cum venæ cavæ per pulmonem tendentes, ſanguine, aut atra bile impletæ fuerint, venulæ aliæ in alias rumpuntur, ut quæ in anguſtiis ſunt concluſæ, & exitum non habeant, & dolorem exhibent, ac flatum in pulmone: hic morbus difficilis eſt, & multa curatione opus habet; alioqui ægrum non relinquit, & plerunque in multis ſimul commoritur. Et *numer.* 7. Si inflammatio in pulmone fiat; fit autem maxime a vinolentia, & guloſitate piſcium, capitonum, & anguillarum. Hi enim pinguedinem habent naturæ hominis infeſtiſſimam. Jam vero etiam factus eſt morbus a pituita, ubi ſanguini mixta in pulmonem influxerit. Accidit etiam ex carnis eſu, & ex aquæ mutatione. Hæc igitur æger patitur. Tuſſit fortiter, & ſalivam expuit liquidam, ac multam; ſæpe etiam craſſam, & albam, velut a raucedine: & dolor premit acutus in pectora, & dorſum, & laterum mollitudinem, ac latera; & acidum eructat: & ex pectoribus, ac pulmonibus, velut venter murmurat: & vomit pituitam acidam; & ſi id, quod vomuit, in terram effundas, radit terram velut aceto infuſo, & dentes ſtupeſcunt: & rigor, ac febris, & ſitis fortis detinet, & ſi quid pingue voluerit edere, exugitur ad viſcera, & vomitum inducit: & totum corpus torpor occupat; cum vero revomuerit, paullo levior ſibi eſſe videtur. Poſtea ubi veſpera diei acceſſit, venter ſonitum edit, & tormine verſatur, ac murmurat. Curationem ibi vide. Et *numer.* 8. Si pulmo ab eryſipelate intumuerit, (hic autem tumor maxime a ſanguine fit, cum pulmo in ſe ipſum ſanguinem attraxerit, & ſuſceptum tenuerit. Morbus autem hic æſtatis tempore maxime fit) hæc igitur ab ipſo æger patitur. Tuſſis incidit ſicca, & rigor, & febris, & erecta cervice ſpiratio, & dolor fortis in pectoribus; & nares aperit, velut equus a curſu: & linguam exerit, velut canis æſtate ab ardoris flatu uſtus: & tumor detinet pectora, & parum loquitur, & rubor eſt in facie, & pruritum fert in corpore, & præ dolore decumbere non poteſt, ſed ipſe ſe ipſum anxius jactat: hic in ſeptem diebus moritur. Veruntamen in principio, cum ſic habuerit, fiat curatio, quæ ibi legitur. At in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 53. Si eryſipelas in pulmone fiat, tuſſis habet, & ſalivam expuit multam, ac liquidam, velut de gutture, non eſt autem cruenta: & dolor tenet dorſum, & vacuas partes ventris, ac laterum mollitudinem, & viſcera ſugunt, & vomit pituitam, ac velut acetum, & dentes ſtupeſcunt, & febris, ac rigor, & ſitis corripit, & ubi quid ederit, in viſceribus ſugit, & acidum eructat, & venter ſtridet, & corpus torpeſcit, & ubi vomuerit, melius ſe habere putat. Cum autem non vomuerit, digreſſa die tormen, & do-

& dolor in ventre oboritur, & excrementum alvi liquidum procedit: hic morbus maxime fit ex ebrietatibus, & carnium esu, & ex aquæ mutatione. Sed & ex aliis caussis emergit. Sed curationem ibi vide. Ait in eodem *libr. numer.* 52. Cum articuli pulmonis fuerint convulsi, sputum spuit album, quandoque vero cruenta, & desipit, & febris tenet, & dolor pectus, dorsum, ac latus; & si se vertat, tussit, & sternutat. Curationem vero ibi lege. Sed *numer.* 55. ejusdem *libr.* Cum tuberculum in pulmone natum fuerit, tussis tenet, & erectæ cervicis spiratio, & dolor ad pectus acutus, & ad latera, & usque ad quatuordecim dies ita afficitur; nam plerisque per tot dies tuberculi affectio inflammatur. Sed & caput dolet, & palpebras, & videre non potest: & corpus subfulvum fit, ac venis impletur. Ait *n.* 56. Si pulmo repletus fuerit, tussis tenet, & erectæ cervicis spiratio, ac anhelatio, & linguam exerit, & rubicundis circulis in tibiis repletur, & pruritus vexat, & dolor acutus emergit ad pectus, & scapulas, & non potest sedere, neque jacere, neque stare, sed ægris viribus est: hic quarta die maxime moritur; si vero hanc evaserit, spes plerunque est. Periclitatur tamen etiam in septima; si vero hanc effugerit, sanus evadit. Quo pacto autem curetur, ibi lege. Verum *numer.* 57. Si pulmo ad latus prolapsus fuerit, tussis tenet, & erectæ cervicis spiratio, & salivam tussiendo rejicit albam, & dolor ad pectus, & dorsum emergit, & incumbens pulmo impellit, & grave quiddam in pectore incumbere videtur, & dolores acuti pungunt, & sanguis stridet velut pellis, & spirationem cohibet, & ad affectum quidem latus decubitum sustinet, non autem ad sanum. Verum veluti grave quiddam ipsi de latere pendere videtur, & per pectus transpirare se putat. Ait *numer.* 59. Si hydrops in pulmone fiat, febris, & tussis tenet, & acervatim respirat, & pedes tument, & ungues contrahuntur omnes, & patitur talia, qualia is, qui suppuratus fit, sed debilius, ac diuturnius: & si quid infundas, aut fomentum, aut suffitum adhibeas, pus non sequitur, atque ex hoc sane cognoveris, non pus, sed aquam intus esse: & si multo tempore, aure ad latera adhibita, audire tentaveris, ebullit intrinsecus velut acetum; & hæc quidem aliquandiu patitur: postea erumpit ad alvum, & statim quidem sanus esse sibi videtur, & a morbo liberatus. Verum progressu temporis alvus intenditur, eademque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumescunt ventre, scroto, ac facie: & quidam ab inferna alvo id esse putant, cum videant ventrem magnum, & pedes tumentes. Intumescunt enim hæc, si sectionis tempus transgrediaris. At curatio ibi legatur. Et *numer.* 48. Si ex fervido ulcere, aphtha appellato, pulmonis fistula laborarit, febris debilis tenet, & dolor medium pectus: pruritus corporis adest, & vox raucosa, & salivam liquidam, ac tenuem spuit, quandoque etiam crassam, velut ptisanæ succum: & in ore odor oboritur ipsi gravis, velut a piscibus crudis, & alias, atque alias in saliva apparent dura, velut fungus ab ulcere: & supernæ partes attenuantur, atque adeo homo totus, & circuli faciei rubescunt, & progressu temporis ungues contrahuntur, & aridi, & cum virore pallidi fiunt. Moritur autem statim, si non curatus fuerit, sanguinem, ac pus spuens. Postea etiam febres vehementes accedentes, ipsum perimunt; si vero curetur, effugit ex hac tabe. Et modus curandi ibi scribitur. Ait *numer.* 50. Morbum pulmonis hæc concomitantur symptomata. Saliva crassa, ac fuliginosa tussi rejicitur, & color niger, & subturgidus est, & dolores tenues sub pectus, & sub scapulas fiunt, & ulcera ipsis ægre sanescunt. Minus autem periculosus est hic morbus tabe dorsali, & plures evadunt. Hunc veratrum bibere oportet & per se, & lenticulæ decocto ammixtum. Infundere etiam in pulmonem oportet, ac suffitum facere. Cibis quoque large utatur, abstinendo a carnibus bubulis, ovillis, porcinis, & ab acribus oleribus, præterquam origano, aut satureia. Utatur deambulationibus. Mane vero jejunus ad acclivem locum iter faciat; deinde folia condimentaria hortensia bibat in vinum temperatum inspersa; deinde vero cibis relatis utatur. Ait in *libr.* 1. *de Morbis num.* 10. Quicunque suppurati fiunt pulmone, aut superiore, vel inferiore ventre, aut tubercula habent sive in superiore ventre, sive inferiore, aut in pulmone, aut ulcera intrinsecus, aut sanguinem vomunt, aut spuunt, aut dolorem aliquem habent vel in pectore, vel in dorso, hæc omnia habent ex his quidem, quæ in corpore insunt, a bile, & pituita. Ab externis vero, ab aere insito calori ammixto. Sed & a laboribus, ac vulneribus: & quicunque quidem pulmone suppurati fiunt, ab his fiunt. Si peripneumonia correptus in judicatoriis diebus non purgetur, sed relinquatur in pulmone sputum, ac pituita, suppuratus fit: & si quidem statim curatus fuerit, ut plurimum effugit; si vero neglecta fuerint illa in pulmone, corrumpitur, illis & inhærentibus, & putrescentibus, ulceraturque pulmo, & suppuratus fit, & non amplius intro ad se ipsum nutrimentum memorabile trahit, neque quicquam depurgatur ab eo sursum, sed suffocatur, & semper amplius difficulter spirat, & respirando stertit, & respirat illinc sursum ex pectore, tandem vero obturatur a sputo, & moritur. Fit autem & suppuratus, si pituita ex capite ad pulmonem destillet: & primum quidem ut plurimum latenter defluit, tussimque tenuem exhibet, & sputum paullo amarius solito, ac aliquando tenuis adest color; temporis autem progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur a pituita inhærente, ac putrescente, & gravitatem exhibet pectori, & dolorem acutum ante & retro, caloresque acutiores in corpus incidunt, & pulmo a calore trahit ad se pituitam ex toto corpore, & maxi-

maxime ex capite. Caput vero calefactum ex corpore, & hanc putrescentem subcrassam spuit. Quanto vero magis tempus progreditur, tanto magis pus sincerum spuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens, ac fortis, & inedia vexat, & tandem alvus inferne turbatur: turbatur autem a pituita; pituita vero de capite descendit. Hic, cum ad hoc pervenerit, perit, quemadmodum dictum est in superioribus, purulento, ac putrido pulmone facto, aut ventre infra erumpente.

Fit præterea & ab his pulmo suppuratus, ut ibidem legitur, cum venula videlicet aliqua in ipso fuerit rupta: (rumpitur autem a laboribus) & ubi rupta fuerit, sanguinem fundit, si quidem crassior fuerit, amplius; sin tenuior, minus: & sanguinem quidem ipsum partim confestim spuit, partim vero, nisi vena adstringatur, in pulmonem funditur, & in ipso putrescit: & ubi putrefactus fuerit, pus facit, progressu vero temporis aliquando pus sincerum, aliquando pus subcruentum, aliquando sanguinem, & si magis repleta fuerit vena, ipsam sanguinis copiam acervatim a se ipsa revomit, spuiturque pus crassum ab accessoria, & intus putrescente pituita. Hic si anticipetur, incipiente morbo, priusquam vena sanguinem fundat, ac fortiter laxetur, & priusquam attenuetur, & in lecto decumbat, & caput corrumpi incipiat, & reliquum corpus colliquari, superstes ab hoc morbo evadit; si vero neglectus fuerit, & hæc occuparint, ut ea perpetiatur, aut omnia, aut plurima, perit; perit autem hic aut ex iisdem, quæ superius dixi, aut a vomitu, sanguine multo, multoties per vomitum rejecto.

Et ibidem: Si vero vena omnino quidem rupta non fuerit, verum acutus tractus in ipsa fiat, fit autem maxime velut varix, qui etiam statim ubi factus fuerit, dolorem quendam tenuem inducit, ac tussim aridam; si vero diu duraverit, & neglectus fuerit, primum quidem sanguinem modicum, ac subnigrum dimittit, ac rejicit, deinde vero adhuc copiosiorem, & sincerissimum, deinde pus, patiturque quæcunque in superioribus dicta sunt. Conducit autem talibus, si ab initio curandos suscipias, ut & venæ de manibus sanguinem emittant, & diæta, e qua quam siccissimus, & exanguissimus fiat. Eodem porro modo etiam venæ in latere afficiuntur, quæ intus in superficie sitæ sunt. Cum igitur affectæ fuerint, varicosæque factæ, & intus elevatæ, & neglectæ fuerint, hæc perpetiuntur. Erumpunt, & spuunt a se sanguinem, & aliquando etiam vomunt, & suppurati fiunt, & utplurimum pereunt; si vero curentur incipiente morbo, rursus in loco venæ considunt ad latus, humilesque fiunt; & pulmo quidem ab his suppuratus redditur, & ab ipso etiam talia perpetiuntur, & sic moriuntur. Et in *libr. de Intern. Affection. num.* 5. Si in pulmone varix fiat, tussis sicca corripit, & rigor, & febris in principio quidem morbi valde vehementer, habet etiam erecta cervice spiratio, & dolor in capite consistit, & supercilia impendere videntur, & tumor in faciem descendit, & in pectus, & in pedes; sæpe vero etiam in capite innititur, & præ dolore, ubi is vexat, respicere non potest, & corpus subpallidum est, & venæ per ipsum tendunt flammeæ, aut nigræ. Huic, cum sic habuerit, & dolor maxime premit, primum sanguis detrahatur; deinde multa calida lavato, & ubi sitis habuerit, cyceonem in vino nigro austero quam jucundissimo, æquali mensura aquæ mixtum, bibendum dato. Frigidum autem maxime bibere oportet; sorbitionibus autem utatur ptisanæ succo cocto, melle bono affuso. Hæc exhibere oportet in primis quatuordecim diebus. Si vero diutius morbus teneat, & dolor amplior fuerit in corpore, & impotentia adfuerit; huic sic habenti eadem exhibeto, quæ ei, qui pulmonem suppuratum habet, ubi quatuordecim dies præterierint: hic morbus fit a labore, & atra bile. Et in *lib. de Venis numer.* 19. legitur callosarum duritierum in pulmone causa. Et in *lib. de Artic. numer.* 37. Pulmonis tubercula plerunque gibbosis fiunt.

Signa prognostica, quæ ad morbos pulmonis faciunt, hæc scribuntur. In *libr. Prænotion. numer.* 13. legitur: In pulmonis morbis sternutationes noxiæ. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. In pulmonis morbis valde rubicundæ sanguinis stillæ, malæ sunt. Et *num.* 1. circa principium: Ex pulmonis suppuratione, & circa ventrem aliquando, ac claviculam dolores, & anxie stertere, sputi copiam in pulmone significat. Et *numer.* 3. Pulmonis partes valde inflammatæ, ut ad latus assideant, hac corporis parte resolvuntur, & livores foris circa costam habent. Et ibidem: Ex pulmonis una cum corde inflammatione, totius corporis sideratio. Et ibidem supra: Pulmonis ambæ partes inflammatæ sunt peripneumonicis, quibus lingua tota alba, & aspera fit; quibus vero dimidium, una, juxta quam apparet. Et: In pulmonis inflammationibus periculosis, abscessus ad crura omnes quidem commodi sunt, optimi autem, sputo purulento pro flavo fiente. Et in *libr. Prænotion. numer.* 18. Ex pulmonis inflammatione suppurati, seniores magis intereunt. Et ibidem: Quibuscunque ex inflammati pulmonis morbis, abscessus circa aurem fiunt, & suppurantur, aut ad infernas partes, ac fistulantur, hi superstites evadunt. Et *numer.* 13. In omnibus doloribus, qui circa pulmonem, & costas fiunt, sputum cito, & facile expui convenit, & flavum sputo valde permixtum apparere. Et in *libr. de Coacis Prænot.* supracitato *num.* 3. Circa pulmonem suppurationes habent, quibus in facie colores, cum alvo liquidiore. Et paullo infra: Pus pulmonem suppuratis per alvum secedens, lethale. Et supra: In omnibus circa pulmonem morbis gravedines, & sternutationes antecessisse, & succedere, malum est. Et ibidem: Quibus ad pulmonem vertuntur anginæ, par-

partim in ſeptem diebus pereunt, partim evadentes ſuppurati fiunt, ſi non eductio pituitoſa ſurſum ipſis fiat. Et infra: Quibus in pulmone tubercula fiunt, pus educunt ad dies quadraginta poſt ruptionem; has vero tranſgredientes, plerunque tabidi fiunt. Et *numer.* 2. ejuſdem *lib. de Coac. Prænotion.*: Circa pulmonem, aut præcordia dolores ſi ſuppurentur, malum eſt. Et in *libr.* 5. *Aphoriſm.* 13. Quicunque ſpumoſum ſanguinem expuunt, his e pulmone eductio fit. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 11. A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. Et *Aphoriſm.* 12. A pulmonis inflammatione phrenitis, malum. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 16. A morbo laterali, vel peripneumonia habito, alvi profluvium adveniens, malum. Et in *libr.* 5. *Aphoriſm.* 10. Quicunque ab angina liberantur, his ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt; ſi vero has effugerint, ſuppurantur.

PURGANS MEDICAMENTUM.

De purgantis autem medicamenti natura, quibus, quando, ac quo modo conveniat, compendioſe nobis eſt tractandum. Medicamentum purgans eſt id, cum quo natura corporis expellit humiditatem illam, quæ cum medicamento conveniat, ac facilius eſt, ut expellatur. Natura eſt efficiens, & medicamentum inſtrumentum, quod aſſumptum aperit, ac penetrat meatus, & ſe transfert tum ſubſtantia, tum virtute per corporis partes illas, quas robur ipſius pertingere poteſt. Ibique ſe miſcet cum cognato humore, qui medicamentum amplectitur, ut ſimile aliud ſimile. Et idcirco ex duobus fit unum excellens, quod ad actum deventum, alienas a corpore qualitates tum primas, tum ſecundas, tum tertias excitat, verum ſui proprias; atque ſimul cum humore affini turbat, ac moleſtat naturam; unde ipſa commota expellit medicamen ſimul cum humore. Et propterea cauſa, ob quam pharmacum purgat, eſt convenientia, & ſimilitudo, quæ eſt inter ipſum, & humorem purgandum. Atque hujuſmodi ſimilitudo conſiſtit in primis, ſecundis, ac tertiis qualitatibus pharmaci, & humoris. Nam, ſi humor ſit calidus, & ſiccus, amarus, levis, flavus, ut flava bilis, ac præterea pharmacum ſit calidum, & ſiccum, amarum, leve, ac flavum, ut rhabarbarum, procul dubio bilis illa evacuabitur, ſed non ſemper in omnibus conveniunt, verum in pleriſque, atque hæ omnino efficaces. Etenim aliquando purgatio fit a primis qualitatibus, hoc eſt, ab humiditate; nam ſcriptum eſt in *libr. de Affection. numer.* 49. Cibi ſi humidi ſunt, humectantes per caliditatem, alvum ſubducunt. Et in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 16. Cum porcus animal ſit natura carnoſum, & exangue, humiditatis exceſſum in tenella ætate habet. Cum igitur meatus ſuperaccedens alimentum non ſuſcipiant, intus manens calefacit, ac perturbat ventrem. Et *num.* 27. ejuſdem *libr.* Quæ humidam habent naturam, frigidamque, ac fatuam, & odores graves, magis per alvum ſecedunt, quam per urinam. Et *numer.* 32. Quæcunque toſta, aut aſſata ſunt, alvum magis ſiſtunt, quam cruda, propterea quod humiditas, itemque pinguitudo per ignem ablata ſunt. Aliquando autem ſecundæ qualitates evacuant. Atque hæ in mixto comprehenduntur, & fiunt; nam elementa nullas habent, niſi primas qualitates; ſed cum ex his mixtum conflatur corpus, exurgunt ſecundæ qualitates a primis, quarum aliæ magis materiam, aliæ formam ſequuntur. Materiam, ut grave, & leve, durum, ac molle, rarum, & denſum. Formam, ut inſipidum, dulce, ſalſum, amarum, acre, atque alii ſapores; itemque odoratum, & fœtidum; ab his, veluti a molle fit lubricum, a dulce aperitivum, ab acetoſo, & ſalſo inciſivum, & ſic de aliis dicendum eſt, quæ nihil eſt, quod recitem. Gravia igitur ſunt in cauſa alvum ſiſtendi; nam ſcriptum eſt in *libr.* 2. *de Diæt.* citato *numer.* 15. Carnes bubulæ robuſtæ ſunt, & alvum ſiſtunt, & ægre in ventre concoquuntur, propterea quod craſſi, ac multi ſanguinis eſt hoc animal, & carnes graves, itemque ſanguis, ac lac. Et ſubdit: Caprinæ carnes his leviores ſunt, & magis alvo ſecedunt; ſuillæ quidem robur magis, quam hæ corpori inducunt, multum autem alvo ſecedunt, propterea quod tenues, & modici ſanguinis venas ſues habent, carnem vero multam. Et ſubdit *numer.* 16. Cum ſicca, & robuſta natura ſint animalia, dum quidem teneræ ſunt carnes, alvo ſecedunt; ubi vero augmentum ſumpſerint, non ſimiliter. Et *numer.* 13. ejuſdem *libr.* Fabæ alvum ſiſtunt, quia totam alimenti fecem habent. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 56. Alvum ſubducentia talia ſunt, quæcunque lubrica, & inciſiva ſunt, & quæcunque in calidis attenuantur, & reliqua, quæ ſalſuginoſa ſunt, & quæcunque ex talibus plurimum participant; contra, alvum non ſubducentia, ſed ſiſtentia ſunt, quæ flatum exhibent. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 21. Caſeus alvum ſiſtit, quia ſucco, & coagulo compactus eſt. Et hæc de his, quæ ad materiam mixti pertinent; quibus tamen addere poſſumus antiqua, & marcida, de quibus legitur *numer.* 34. ejuſdem *libr.* Antiqua, & marcida magis, quam recentia, alvum movent, quia putredini propinquiora ſunt. Formales porro virtutes ſunt, veluti ſapores. Etenim dulcis ſapor alvum movet; nam legitur in *libr. de Affection. numer.* 38. Potibus utendum eſt, ſi quidem alvum, & veſicam ſubducere velis, vino dulci, aut aqua mulſa; ſi vero adſtringere, auſtero, albo, tenui. Nam aqua mulſa tum ratione humiditatis, tum dulcedinis alvum movet. Siquidem proditum eſt in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 23. Mel calidum eſt, & ſiccum, ſi meracum ſit; cum aqua autem, humectat, & alvum movet biliosis, pituitoſis vero ſiſtit; dulce vero vinum pituitoſis magis alvo ſecedit. Attamen & dulcia alvo ſecedunt; nam in eodem *libr.* & eodem *numer.* 23. inquit: Sapa ſubdu-

subducit, quia dulcis est. Et *num.* 30. Ficus viridis humectat, & alvum movet propter succi dulcorem. Et ibidem *numer.* 28. Contra sorba, mespila, & corna, & quæcunque alia hujus generis poma alvum sistunt, & acerba sunt. Itemque, ut *numer.* 27. omnia acerba, & austera. Et in *libr. de Affection. numer.* 49. Salsa secedunt, & urinam cient: & brassica acrimoniam quandam habet ad secessum. Et *numer.* 50. Ex oleribus coctis secedunt, quæ ex natura humidissima, aut acerrima sunt, aut caliditatem habent: danda autem sunt hæc tepidiora, ac flaccidiora, sic enim ad secessum commodant. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 13. Cicer album per alvum secedit, & per urinam ejicitur; per urinam ejicitur dulce, per alvum autem secedit salsuginosum. Et *num.* 36. Ventrem compactum vomitus solvit; & egerentem magis, quam oportet, sistit; illum quidem humectans, hunc vero siccans. Cum igitur alvum quis sistere volet, avide devoratum cibum evomere oportet, prius quam humescat, & infra detrahatur, & magis acerbis, & austeris eduliis uti; ubi vero solvere alvum quis velit, plurimo tempore cibis immorari confert, & acribus, ac salsis, & pinguibus, ac dulcibus tum cibis, tum potionibus uti. Cæterum qualitates tertiæ, quæ alvum movent, & purgant, dicuntur, quæ a tota mixti substantia proficiscuntur. Atque hæ tertiæ habent & primas, & secundas coadjuvantes, & idcirco aliis omnibus præstant.

Sed & circumstantia, & persona quoque, & affectus causa juvant purgationem; nam, quo ad anni tempus attinet, legitur in *libr. de Natur. Human. num.* 16. In anno aliquando hyems maxime viget, aliquando ver, modo æstas, modo autumnus. Sic etiam in homine aliquando pituita prævalet, aliquando sanguis, aliquando bilis, primum quidem flava, deinde etiam nigra appellata. Quorum omnium evidentissimum testimonium hinc habes: si enim eidem homini idem pharmacum quater in anno dare velis, vomet tibi hyeme quidem pituitosissima, vere autem humidissima, æstate biliosissima, autumno nigerrima. Et in *lib.* 4. *de Morbis numer.* 21. quo die sit propinandum, declarat, & ait: Quicunque jam a febre continua correpti, pharmaco usi sunt in diebus paribus, hi nimium purgati nunquam sunt; qui vero in diebus imparibus medicamento forti usi sunt, nimium purgati sunt. Humor enim in corpore ægroti magis turbatur in diebus imparibus, nimirum corpore humorem ad ventriculum transmittente: & si quis jam turbatum adhuc magis perturbet medicamento immisso, nihil miri est, hominem ex tali perire. Et hoc, si homo æger sit; si vero non, præcipit in *libr.* 6. *Aphorism.* 47. quo anni tempore fieri debeat purgatio, cum inquit: Quibuscunque venæ sectio, vel purgatio cum medicamento convenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet. Et Galenus in *Commentar.* hoc modo Hippocratis verba explanat: Liquet, quod de eis, qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi evacuentur, sermo habetur. Hos enim, oportet, ut anticipemus evacuare, vere adveniente, vel per venæ sectionem, si plenitudinis passionibus subjiciuntur, vel per purgationem, si eis, quæ ex corruptione proveniunt; nonnullis siquidem confert humores pituitosos evacuare, aliis amaram bilem, aliis atram, aliis serosam superfluitatem, secundum naturam earum passionum, quæ supervenire consueverunt. At vero, si homo laboret, quo morbi tempore exhibendum sit pharmacum, docet Hippocrates in *libr.* 1. *Aphorism.* 22. his verbis: Concocta medicari, atque movere, hoc est per pharmaca evacuare; non cruda, neque in principiis, modo non turgeant; plurima vero non turgent, nisi scilicet in morbis acutis quibusdam. Nam in eodem *libr. Aphorism.* 24. legitur: In acutis passionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum. Galenus vero in *Commentar.* reddit rationem hanc: In longis morbis semper oportet expectare coctionem, in acutis vero, cum turgent, etiam ab initio possumus uti medicamentis purgantibus. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 29. Cum morbi inchoant, si quid movendum videtur, move; cum vero consistunt, ac vigent, melius est quietem habere. Et *Aphor.* 30. Circa principia enim, ac fines omnia debiliora; morbo autem consistente, fortiora. Etenim ait Galenus in *Commentar.* Casus omnes circa principia, & fines sunt imbecilliores, accessiones scilicet febrium, vigiliæ, dolores, fastidium, & sitis. Et in *libr.* 4. *Aph.* 10. Medicari, hoc est evacuari, in valde acutis, si materia turget, eadem die; tardare enim in talibus, malum. Nam, ut exponit Galenus in *Commentar.* statim per medicamentum evacuatio facienda est, priusquam robur dissolvatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod membrum principale hi humores, qui per corpus vagantur, decubuerint. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. Commentar.* 4. *part.* 38. Si liquidam alvum habenti causus supervenerit, si tibi purgatio idonea videatur, eam non tribus primis diebus adhibebis, sed quarto. Verum, nisi a vi quadam coactus sis, sub cane, & ante canem ne purgaveris; difficiles enim sunt medicationes, ut habetur in eodem *libr.* 4. *Aphor.* 5. Propterea quod, ut ait Galenus in *Comm.* calor aeris in partem trahit extrinsecam contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 30. Maxime observare oportet magnas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libentes exhibeamus, neque uramus, quæ circa ventrem, neque secemus, priusquam prætereant dies decem, aut plures, & non pauciores. Periculosissima sunt etiam ambo solstitia, maxime vero æstivum; periculosum etiam æquinoctium utrunque, magis vero autumnale. Oportet autem, & astrorum exortus considerare, præcipue

cipue canis, deinde arcturi, & pleiadum occasum. Morbi enim in his maxime diebus judicantur, aliique perimunt, alii vero desinunt, aut in aliam speciem, aliumque statum transmutantur.

Loca præterea ac regiones, in quibus homo purgatur, cum eandem habeant naturam, quam & anni tempora, ideo eadem sunt in his præcepta observanda. Verum loca corporis, per quæ purgatio facienda est, sunt aut superna, aut inferna: superna sunt aurium meatus, oculorum, narium, oris; inferna, vesicæ, sedis, uteri, & hæmorrhoidum. Per vomitum oris, & per sedem fiunt evacuationes totius corporis, ac præsertim per sedem. De sanguinis vero sive per nares, sive per aliam regionem fluxione nihil hoc loco agimus: & propterea in omni evacuatione locus, per quem fieri debet, maxime inspiciendus est. Inquit enim Hippocrates in *libr.* 1. *Aphorism.* 21. Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit, per loca conferentia, eo ducere convenit. At vero, ut locum opportunum eligas, signa observabis hæc, quæ in *libr.* 7. *de Morbis Popularib. numer.* 32. notantur: Subpurgandi sunt ventres in morbis, ubi purganda matura fuerint. Inferni quidem, ubi consedisse videris: signum habes, si non anxii fuerint, neque capite gravati, & cum calores mitissimi, & cum post exacerbationes cessarint. Superni vero, in ipsis exacerbationibus; tunc enim & hi elevantur, cum anxii, & gravati supernis partibus fuerint, ac se jactarint. Propterea vero in principiis purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus expurgantur. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 4. Medicari æstate superiores magis, hyeme vero inferiores. Et *Aphor.* 6. Graciles, & facile vomentes purgare superius, caventes hyemem. Et *Aphorism.* 7. Vomentes vero difficulter, & mediocriter bene carnosos per inferiora, caventes æstatem. Et *Aphor.* 8. Tabidos vero, caventes superiores purgationes. Et *Aphor.* 9. Melancholicos plenius inferiores, eadem ratione contraria apponentes. Et *Aphor.* 17. ejusdem *libr.* Si quis febrem non habens abstineat a cibo, hoc est cibum non appetat, & cordis morsum, & vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, purgatione indigere per superiora significat. Et *Aphorism.* 18. Supra præcordia dolores, purgatione indigere per superiora, significant; quicunque vero inferiora molestant, per inferiora. Et *Aphor.* 20. Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum gravitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere, significatur. Nam, ut exponit Galenus, pro inclinatione noxiorum humorum facere oportet evacuationes. Et in *libr.* 2. *Aphorism.* 8. Si a morbo cibum assumens, id est appetens, quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur; quod si non assumenti cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget evacuatione. Verum, si purgationes faciendæ sint particulares, hæc præcipit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 39. Cum febris quartana ex alio morbo non purgatum apprehenderit, pharmacum deorsum purgans bibendum dato; deinde caput purgato; postea rursus infra purgato. Et in eodem *libr. numer.* 12. In morbo capitis quodam, ubi quadraginta dies præterierint, capite ipsius purgato, prius medicamento exhibito, ipsum deorsum purgato, si tempus anni hoc permittat; deinde serum ad dies septem bibendum dato, aut pauciores, si debilis existat. Si vero morbus revertatur, fomento per totum corpus adhibito, postridie veratrum bibendum dato; deinde, quanto tempore tibi visum fuerit, intermittito, & tunc capite purgato, medicamento deorsum purgante exhibito, crustas octo capiti inurito. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 38. Si pituitosa fuerit mulier, sanguis mensium erit veluti mucus. Utrum vero horum fuerit, ventrem purgato, sive supra opus habuerit, sive infra; postea uteros purgato. Et sic habes, primum evacuationem universalem faciendam esse, deinde particularem, scilicet membri affecti.

Quibus vero personis purgatio competat, ac quibus non, videamus. Ac primum nullis utilis est superflua purgatio, ac maxime senibus; nam legitur in *libr.* 7. *Aphor.* 41. Si senioribus, supra modum purgatis, singultus supervenerit, non bonum; nam, ut asserit in *libr.* 5. *Aphor.* 4. ex superflua purgatione convulsio, aut singultus superveniens, malum. Si vero homo ægrotet, in quo non sit morbo purgandus, scriptum est in *libr.* 1. *Prorrhetic. Commentar.* 2. *partic.* 37. cujus verba sunt: Nigra revomentes, cibos fastidientes, deliros, in pube parum dolentes, quibus oculus ferox, claususque, purgare non oportet; perniciosum enim. Et *part.* 38. & 39. Neque intumescentes, vertiginososque, neque in errando deficientes, neque cibos aversantes, neque decolores, neque in febre comatosos, inclinatosque; perniciose enim habent. Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 44. Febricitanti caput ne purgato, ne furiosus fiat. Calefaciunt enim caput pharmaca purgativa, & sane ad caliditatem febrilem accedens ea, quæ in medicamento est, insaniam facit. Et *numer.* 49. Doloris in capite gratia, sanguinem de venis detrahito; si vero non sedetur, & diuturnus sit, perure venas, & sanus evadit; si vero caput purgaveris, magis affliges. Verum sana habentes corpora, si medicamentis purgentur, celeriter exsolvuntur, & qui pravo cibo utuntur, ut in *libr.* 2. *Aphor.* 36.

Attamen, si cui pharmacum exhibendum sit, is præparandus est; facile enim, ac sine molestia feret. Sed plura leguntur instrumenta præparationi opportuna; nam scriptum est in *libr.* 2. *Aphor.* 9. Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere; atque id gracilibus, ac siccis, quemadmodum præceptum est in *lib. de Salubr. Diæt. numer.* 7. Verum in *lib.* 6. *Aphor.* 66. Corpora oportet, ubi quis purgare voluerit, fluida facere; & si supra, sistere alvum;

vum; si vero infra, humectare. In *libr.* autem *de Intern. Affection. numer.* 29. Præhumectare antea corpus ipsius oportet per fomenta, quo magis pharmacis obediat. Etenim, ut ipse testatur in eodem *libr. numer.* 22. præhumectatio est veluti initium evacuationis; verba autem sunt: Si clysterem non voluerit, humectum hominem facere oportet, fomento humido admoto. Fortassis enim etiam sic stercus subevacuari poterit; nam a ciborum nimia resiccatione hæc patitur. Præparat igitur hoc loco fomentis humectantibus. At *numer.* 23. alio utitur instrumento, cum ait: Bibat aquam mulsam tepidam, polenta modica inspersa, quo corpus præparatum sit ad pharmacorum potum. Et in eodem *libr. numer.* 15. Huic, cum sic habuerit, cum scammoniæ succo, aut ipsa radice, fomento prius adhibito, totum corpus purgato. Sed in *libr.* 4. *Aphorism.* 13. Ad helleboros qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt. Et in eodem *libr. Aphor.* 14. Cum biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis oportet, ad somnos vero, atque quietem minus. Indicat autem navigatio, turbari motione corpus. Et *Aphorism.* 15. Cum volueris magis ducere helleborum, move corpus; cum vero sistere, somnum facito, & non moveto. Videant autem medici, quot usus fuerit Hippocrates instrumentis ad corpora evacuationi præparanda.

Sed id, quod evacuatur, aut est flatus, aut humiditas, cujus quantitas consideratur, & qualitas. Finis enim medicamenti est, ut id, quod morbum facit, detrahatur, ut legitur in *libr. de Locis in Homin. numer.* 42. atque id est flatus, aut superfluus humor, aut non bonus. Et idcirco scriptum est in *libr.* 1. *Aphor.* 2. & 25. Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & facile ferunt; si contra, difficulter. Et *Aphorism.* 23. Dejectiones non multitudine, hoc est quantitate, sunt æstimandæ; sed si talia dejiciantur, qualia conveniunt, & ægri facile tolerant. Atque ubi usque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 2. In medicamentis purgantibus talia ex corpore ducere oportet, qualia etiam sponte exeuntia utilia essent; quæ vero contra, cohibere.

PUS.

Proditum est in *libr. de Alimento numer.* 12. Pus ex carne, purulentum ex sanguine, & ex alia humiditate. Pus ulceris alimentum. Pus alimentum venæ, arteriæ. Hæc Hippocrates. Atque hic sciendum est, pus quandoque ichorem significare. Verum pus, quod ex ulcere manat, optimum est, si album, & æquale, & læve, & quam minime graveolens; quod vero huic contrarium est, pessimum est. Sic legitur in *libr. Prognostic. numer.* 7. Et propterea legitur in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 3. Quibus pus cœnosum, & graveolens, dum concotiuntur, prodit, plerunque pereunt. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 44. & 45. Quicunque suppurati uruntur, vel secantur, si pus purum fluxerit, & album, evadunt; si vero subcruentum, & fœculentum, ac fœtidum, pereunt. Et: Quorum hepar suppuratum aduritur, si pus purum fluxerit, & album, evadunt. In tunica enim pus continetur. Si vero qualis amurca fluat, pereunt. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 47. Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 47. Dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quam jam confecto. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 16. A puris sputo phthisis, & fluxus, malum: cum vero sputum retinetur, moriuntur. Et in *lib.* 6. *Aphor.* 27. Quicunque suppurati, aut aquam inter cutem patientes uruntur, aut secantur, si pus, aut aqua universim effluxerit, omnes moriuntur. Et in *libr. de Judicationib. numer.* 12. Pus, aut aqua per nares, aut os, aut aures effluens, caput dolenti, & vehementer laboranti, morbum solvit. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 2. circa principium: Pus per nares, capitis dolorem solvit. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 78. Ex sanguinis vomitu tabes, & puris purgatio sursum. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Dolor lateris cum febre diuturna significat puris eductionem futuram. Et infra: Pure ex vesica erumpente, tuberculi, quod circa vesicam est, & mingendi difficultatem inducit, solutio fit. Et supra: Pus educunt ad dies quadraginta post ruptionem triginta quinque, quibus in pulmone tubercula fiunt. Et in *libr. Prænotion. numer.* 22. Puris eruptio senioribus annis magis expectanda est. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 75. Si quis pus, aut sanguinem mingat, renum, aut vesicæ ulcerationem significat.

PUSTULÆ.

Scribitur in *libr. de Aer. Aquis, & Locis numer.* 4. Pustulæ nocturnæ viris in meridionalibus civitatibus frequentes. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. Pustularum eruptiones velut ferro lancinatæ, habitus tabem significant. Et *numer.* 2. Pustularum circa oculos eruptiones in virium refectionibus, alvum prorumpere, faciunt. Et *numer.* 1. ejusdem *libr.* Quibus pustulæ in febribus continuis per totum corpus erumpunt, lethale est, si non purulentus abscessus fiat, maxime circa. Sed in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 52. enarrantur pustulæ in cruribus, coxis, lumbis, ac imo ventre, &c. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popular. numer.* 13. pustulæ ex lassitudinibus. At in *libr.* 2. *Section.* 2. Pustulas per corpus lactans quædam ubique habebat; postquam autem lactare cessarit, sedatæ sunt per æstatem. Et in *libr.* 5. *numer.* 33. leguntur pustulæ, velut culicum morsus, ante febrem. Et in *libr. de Capit. Vulnerib. num.* 26. pustulæ in lingua, capite vulneratis. Verum in *libr.* 6. *de Morbis Popul. sect.* 2. Pustulæ latæ non valde pruriginosæ sunt. Et in *libr.* 7. *numer.* 23. Circa vigesimam quintam pustulæ per totum corpus

pus pruriginosæ, calidæ, velut igne ambustæ. At in *libr. de Coac. Prænot. numer. 6.* Pustulæ serpiginosæ supra inguina, ad laterum mollitudinem, ac pubem fientes, alvum male affectam significant. Et in *libr. 3. Aphorism. 10.* Pustulæ ulcerosæ, plurimæ vere fiunt. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus num. 2.* Velut a pustulis corpus rubescit iis, quibus sputa salsuginosa, ac tussis supprimuntur. Sed in *libr. 2. de Morbis Popularib. section. 2.* legitur curatio pustularum inferne in tibia dextra, itemque in manu dextra. Et in *libr. de Humid. Usu numer. 10.* scribitur: Aqua frigida prodest pustulis rubicundis.

PUTREDINES.

Putredines in pluviarum multitudine plerunque fiunt. Sic legitur in *libr. 3. Aphor. 16.* Ratio est, ut explicat Galenus in *Commentar.* quia humida siccis putredini sunt magis obnoxia. Verum oportet, ut caliditas humiditati adjungatur, ut scriptum est in *libr. de Morbis numer. 25.* At in *libr. de Natur. Puer. numer. 26.* his addit Hippocrates obstructionem, ac compactionem; dicit enim: Fimum densius accumulatum, intus calidius est, quam quod rarum existit; & alias humecta, ac compressa a seipsis concalescunt, & brevi a calore valde exusta putrescunt; neque enim permeat spiritus per ipsa, nimirum cum densa existunt. Si vero sicca fuerint, & rare posita, multo minus calescunt, & putrescunt: atque sic frumentum, & hordeum humidum, ac madefactum, intus calidius est, quam si siccum sit, & rare positum. Verum & putredinis causa est miscella rerum, quæ non sint unius naturæ; alia enim aliam corrumpit. Scribit enim Hippocrates in *libr. de Aer. Aquis, & Locis numer. 18.* Ex omnibus aquis citissime putrescit aqua pluvialis, & odorem malum habet, eo quod ex plurimis congregata est, ac permixta. Putrefactionis porro signum exponit in *libr. de Carnib. numer. 17.* & inquit; Putrefacta aqua crassior fit, & alia omnia. Significat præterea putrefactio concoctionem. Etenim proditum est in *libr. de Aliment. numer. 9.* Cibus juvenibus facile, ac leviter putrefactus; senibus vero ad summum transmutatus.

COMMENTARII XIV. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XV. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

QUADRAGENARIUS NUMERUS.

Proditum eſt in *libr. de Sept. Part. numer.* 8. Quadragenarii primum in fœtibus judicant; quiſquis enim primos quadraginta dies tranſmiſerit, abortus effugit ex omni cauſa contingentes. Plures autem fiunt in primo quadragenario abortus, quam in aliis omnibus. Hoc autem tempore præterito, fœtus fortiores ſunt, & ipſorum corporis per ſingula membra diſcretio fit. Et ſubdit *num. 9.* Alter quadragenarius eſt, in quo circa octavum menſem fœtus in utero ægrotant. Tertius eſt, in quo, ubi naſcantur pueri etiam male afflicti, ſi effugerint quadraginta dies, apparent magis robuſti, ac ſapientes; nam & ſplendores clarius vident, & ſtrepitum audiunt, quod prius non potuerunt, tanquam incrementum habeat hoc tempus, cum juxta alia, tum juxta ſapientiam ex corpore eluceſcentem. Et *numer.* 3. ejuſdem *libr.* de quadragenariis diebus plura loquitur.

QUALITAS.

In omni corpore mixto, ac præſertim perfecto reperimus tres qualitatum gradus, quarum aliæ dicuntur primæ, aliæ ſecundæ, & aliæ tertiæ. Primæ vero in elementis inſunt. Atque hæ ſunt caliditas, frigiditas, ſiccitas, & humiditas; quarum duæ activæ dicuntur, hoc eſt caliditas, & frigiditas, duæ paſſivæ, ut ſiccitas, & humiditas. Et quemadmodum inter activas nobilior, ac formalior eſt caliditas frigiditate, ſic paſſivarum ſiccitas magis ſuſtinet paſſiones, atque reſiſtit, quam humiditas. Proditum eſt enim in *libr. de Locis in Homin. numer.* 1. Quod enim corpus ſiccius eſt, morbos magis recipere, hoc eſt magis retinere, ac magis dolere ſolet; humidum vero minus. Morbus enim, qui in ſicco eſt, ſtabilitur, & non ceſſat; qui vero in humido, diffluit, & alias aliam corporis partem occupat, & ſemper tranſmigrans requiem facit, & citius quoque ſedatur, utpote non ſtabilitus. Ex his porro quatuor qualitatibus fractis conficitur mixtum corpus, quod retinet has non in ſummo gradu poſitas, ſed ob mixtionem debilitatas, quarum quæ activæ ſunt, ideſt caliditas, & frigiditas, alias producunt qualitates, quæ quoque agendi poſſident facultatem; quæ vero ſunt paſſivæ, & hæ ſunt ſiccitas, & humiditas, alias gignunt, quæ affectus, ſive paſſiones in mixto appellantur. Et cum raro, vel potius nunquam mixtum reperitur, quod primas habeat facultates tum ſubſtantia, tum qualitatibus æquales, ac temperatas, idcirco mixtum omne plus unius qualitatis, quam aliarum tenet, & ab illa denominatur calidum, vel frigidum, vel ſiccum, vel humidum. Si vero magis ſit calidum, ille calor producit ſapores, odores, & fortaſſe colores validiores. Calidum etenim mixtum ſapores efficit dulces, & pingues, niſi temperiem corporis humani excedat. Verum ſi excellat, ſalſos, amaros, & acutos, ſi in ſummo collocentur loco, itemque odores, & colores. Contra vero frigidum inſulſos, & inſipidos, fœtidos, & horribiles, & potius obſcuros. Atque hæ ſecundæ appellantur qualitates activæ. At vero quoniam ſiccitas, & humiditas concurrunt ad mixti compoſitionem, veluti materia, eo ſcilicet mixto confecto, ab his paſſivis qualitatibus exurgunt in mixto ſecundæ qualitates, quæ affectus, ſive paſſiones mixti nuncupantur, quæ ſenſu tactus percipiuntur, atque harum primæ exiſtunt leve, & grave, durum, & molle. Et quanquam in ſimplicibus elementis primo inſit levitas, & gravitas,

tas, attamen in mixto sensibiliores sunt. Duritiem autem, & mollitiem mixti simul consequuntur exsiccatio, humectatio, coagulatio, incrassatio, inspissatio, liquatio, tenuitas, raritas, exasperatio, planities, ac lenitas, viscositas, fractibilitas, impressio, & contra, formatile, informatile, pressatile, minime pressatile, trahibile, non trahibile, fissibile, non fissibile, sectatile, non sectatile, combustibile, non combustibile, inflammabile, non inflammabile, exhalabile, non exhalabile. Et quoniam quæcunque sunt inter primam formam, & ultimam materiam, omnes sunt formæ, & materiæ compositæ; & propterea licet materiales sint dictæ qualitates, attamen corpus humanum alterant, tanquam formales, ac præsertim cum absque his non persistant qualitates activæ, quin & medici gradus activarum in his constituunt. Etenim hoc scribunt pacto. Maturativæ, sive digestivæ, lubrificativæ, evaporativæ, & mitigativæ qualitates calidæ, & humidæ sunt temperate, vel in primo gradu; rarefactivæ, subtiliativæ, & carnis generativæ, & abstersivæ calidæ, & siccæ in primo. Mollificativæ, aperitivæ, evaporativæ quædam calidæ existunt in secundo, & siccæ in primo. Mordicativæ, incisivæ, resolutivæ sunt calidæ in tertio cum siccitate; attractivæ, & ustivæ in quarto; contra, frigidæ, veluti incrudativæ, incrassativæ, opilativæ, indurativæ, stupefactivæ, & id generis, quæ omnes possident mixtum durum, vel molle.

Verum, cum omne mixtum compositum sit ex primis qualitatibus, & secundis primas consequentibus, quarum activæ vicem formæ gerunt, passivæ vero materiæ, necessario ex illa forma, atque materia exurgit compositum, quod nulla harum est, sed aliud, quod species appellatur. Et quia aliud est, necesse est, ut aliæ insurgant qualitates, quæ nec primæ sint, nec secundæ, verum ab illa denominantur specie: atque hæ propriæ qualitates appellantur, sive specificæ, sive a tota substantia, qualis est risus in homine, & attractio ferri in magnete. Quidam alias addunt qualitates, quæ ad membra hominis referuntur, veluti qualitas quædam est in betonica, quæ caput respicit, eaque neque prima, neque secunda est, igitur tertia.

Porro omnes hæ qualitates validiores, ac minus valide fiunt a subjecto, in quo sunt, & ab his, quæ subjectum circumstant. Eo quod homo, qui harum est qualitatum subjectum, calidior est, si vir, quam si fœmina, juvenis, quam senex, biliosus, quam pituitosus, rari habitus, quam densi, carnosus, quam carnis exors, laboribus deditus corporis, & animi, quam ociosus, vigilans, quam dormiens, cibis calidis utens, quam frigidis, locum habitans calidum, quam frigidum: sic de tempore, atque aliis rebus circumstantibus est dicendum.

Cæterum, quemadmodum omne corpus conflatum est ex his, sic corpus humanum, si ægrotet, ex his necessario ægrotat. Nec dicendum est, primas tantum qualitates ægritudinis esse causas, propterea quod ex primis nisi a primordio constat, sed ex secundis quoque, & consequentibus. Unde dicit Hippocrates in *libr. de Veter. Medicin. numer.* 22. Qualitates primas neque medicinæ proprium esse fundamentum, neque hominem lædere, sed secundum qualitatum excessum. Et subdit *numer.* 24. Non siccum, neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque aliud quidquam ex his putaverunt hominem lædere, neque aliquo horum homini opus esse opinati sunt, sed quod in unoquoque forte, & humana natura potentius est, quodque non possit superare, hoc ipsum lædere duxerunt, & hoc auferre quæsierunt. Fortissimum autem est inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeo rebus vigor ipse, ac summum. Hæc enim in homine inesse viderunt, & hominem lædere. Inest enim in homine & amarum, & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia, copiamque, ac robur. Atque hæc quidem mixta, ac inter se temperata, neque conspicua sunt, neque hominem lædunt. Et *numer.* 27. & 28. Non calidum est, quod magnam vim habet, sed ipsum acerbum, ac fluidum, & alia, quæ a me relata sunt, tum in homine, tum extra hominem, sive edantur, sive bibantur, sive forinsecus illinantur, aut quomodocunque formata adhibeantur. Frigiditatem autem, & caliditatem ego omnium facultatum minime potentes esse in corpore existimo, ob has sane causas. Quo quidem tempore ipsa inter se permixta simul frigidum, ac calidum fuerint, non lædunt. Temperamentum enim, & moderatio contingit frigido a calido, & vicissim calido a frigido. Ubi vero seorsum utrunque secretum fuerit, tunc affligit. In hoc itaque tempore cum frigidum intus generatur, & cito hominem affligit, primum propter hoc ipsum adest calidum, inde adeo ex homine ipso, nullo alio auxilio, neque præparatione opus habens. Et *num.* 34. Amplius porro alia quæcunque mala homo patitur, a secundis facultatibus proficiscuntur. Itaque cum amaritudo quædam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, & æstus, & impotentiæ occupant? & quos acuta, acrisque, ac æruginosa bilis affligit, quales mox rabies, & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio? Non sedantur autem hæc, priusquam eadem expurgetur, & prosternatur, & aliis permisceatur.

QUARTANA FEBRIS.

Quartanæ febres tertianis diuturniores sunt, quanto pauciore bilis parte participant, unde caliditas augetur, & propterea quod corpus in ipsis plus perfrigescit, id, quod ab atra bile ipsis contingit, superflue adeo, ut ægre frigus depelli possit; atra enim bilis inter omnes corporis humores visco-

fissima est, & sedes diuturnissimas facit. Quod autem quartanæ febres atræ bilis participes sint, vel hinc condiscere licet. Autumno enim maxime homines a quartanis corripiuntur, & in ætate a quinque & viginti annis usque ad quadragesimum quintum. Hæc enim ætas præ omnibus aliis maxime a bile atra infestatur, & autumni tempus omnium anni temporum ad eandem aptissimum est. Quicunque autem extra hoc tempus, & ætatem a quartana corripiuntur, pro certo scire oportet, eam febrem non fore diuturnam, nisi quid aliud gravioris mali hominem infestaverit. Hæc Hippocrates in *libr. de Natur. Human. numer.* 28. & 29. in quibus probat, febrium quartanarum esse atram bilem materiam. In *libr.* autem *Prognostic. numer.* 24. ait: Quartanæ magis fiunt his, qui triginta sunt annorum, & senioribus. Signum autem quartanarum habetur in *libr. de Coac. Prænotion. num. 6.* hoc est: In febribus erroneis nigræ in urina nubeculæ quartanam indicant.

Quid vero præsagiendum sit de quartanis, scriptum est in *libr.* 1. *de Morb. Popul. section.* 3. his verbis: Quartana securissima omnium, & facillima, ac longissima est; non enim solum ipsa a se ipsa talis est, sed etiam ab aliis magnis morbis liberat. Unde in *libr. 6. de Morbis Popularibus section. 6.* Quartana correpti, a magno morbo non corripiuntur; si vero corripiantur prius, & accedat quartana, liberantur. Et propterea in *libr.* 4. *Aphorism.* 70. A quartanis capti non admodum a convulsionibus capiuntur; si vero prius capiantur, & quartana supervenerit, liberantur. Sed in *libr.* 2. *Aphorism.* 25. Quartanæ æstivæ plerunque sunt breves, autumnales vero longæ, & maxime quæ ad hyemem pertingunt. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. in fine: Quartanæ hybernæ leniter in acutos morbos transeunt. Et in *libr. 6. de Morb. Popularib. section.* 2. Quartanæ sanguinis e naribus eruptiones ægre judicant. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer. 6.* In quartanis malæ sunt ægestiones valde rubræ æruginosæ: & tales sanguinis fluxiones soporosæ sunt: ex his convulsione moriuntur, nigris antea egressis.

Curatio vero legitur in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 39. & est hæc: Cum febris quartana ex alio morbo non purgatum apprehenderit, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, deinde caput purgato, postea rursus infra purgato. Si vero his factis non cesset, interpositis duabus invasionibus post purgationem infernam, multa calida ipsum lavato, & seminis hyoscyami milii magnitudinem, & mandragoræ tantundem, & succi silphii trium fabarum magnitudinem, & trifolii tantundem in vino meraco bibat. At si firmum, & sanum se esse putans, ex lassitudine, aut profectione febre correptus, ad quartanam deveniat, fomentis ipsi adhibitis, alium dato, in melle tinctum: deinde lenticulæ decoctum bibat, melle, & aceto ammixtis. Postquam autem repletus fuerit, vomat; postea calida lotus, ubi frigidus factus fuerit, cyceonem ex aqua bibat: vesperi cibis mollibus, & non multis utatur. Altera vero exacerbatione, ubi multa calida laveris, & stragula ipsi intexeris, donec exsudet, statim veratri albi radices trium digitorum longitudine, & trifolii drachmam, & succi silphii duarum fabarum magnitudinem in vino meraco bibat: & si vomitiones ipsum urserint, vomat; sin minus, similiter post caput purgatum. Cibis autem utatur quam mollissimis, & acerrimis. Cum vero exacerbatio ipsum invaserit, jejunus medicamentum ne bibat. Et in *libr. de Affectionib. num.* 19. Si vero quartana apprehenderit, si quidem impurgatus fuerit, primum caput purgato, & interpositis tribus, vel quatuor diebus, pharmacum sursum versus purgans dato in ipsa apprehensione; si vero ex his non sedetur, rursus interpositis diebus, multa calida lavato, & pharmaca, quæ scripta sunt, dato. Potibus autem, & sorbitionibus, & reliqua diæta utendum est, velut in tertiana. Apprehendit autem hæc febris plurimos multo tempore, alios vero pauco: & fit tum tertiana, tum quartana a bile, & pituita; cur autem tertiana, & quartana, alibi a me scriptum est. Vim porro habent medicamenta in his febribus, ut, potis his, corpus in loco sit, in consueta caliditate, & frigiditate: & neque præter naturam calefiat, neque frigefiat: danda sunt autem, velut scriptum est in medicamentario libro. Sed in *libr. de Locis in Homine num.* 38. Febris perfrigeranda est, præterquam si quartana existat. In *libr.* autem 7. *de Morbis Popularib. numer.* 24. Onesianacti circa autumnum lippitudo, postea vero febris quartana: incipiente quartana, cibos valde aversabatur, in progressu vero libenter accipiebat. Et in *libr. 6. de Morb. Popularibus section. 6.* Post pilorum defluvium quartana febris non ultra annum. Et in *libr.* 4. *numer.* 5. Post pleiadum occasum, servus Attici a quartana correptus, stupidus sedatus est. Et in *libr.* 3. *section.* 3. Autumno, & sub pleiades rursus multi moriebantur quartanarii. At vero in *lib. Prognostic. Comment.* 3. *partic.* 7. Quartanæ conditio ex eodem ordine est, scilicet tertianarum. Nam, ut exponit Galenus in *Comm.* quartanæ febris judicationes ex numero circuitionum accidunt, & non dierum, quemadmodum tertianæ.

QUIES.

Quies autem connumeratur a medicis inter res non naturales. Hujus quidem operationes sunt multæ; nam legitur in *lib.* 2. *Aphorism.* 48. In omni corporis motu, ubi laborare inceperit, hoc est dolere, & fatigari, quies statim lassitudinem aufert. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 13. Ad helleboros qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt. Et in eodem *libr. Aphorism.* 14. Cum biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis, ad somnos vero, atque quietem minus;

pus, Indicat autem navigatio turbari motione corpus. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acut. Commentar.* 4. *partic.* 44. In febre ut concoquatur humor, corpus quieti permittere, ungere, & æqualiter contegere oportet, mulsamque aquosam bibendam, & ptisanæ cremorem vesperi sorbendum dabis. Et in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 16. Quanto tempore cerebrum quieverit, hoc est, non alteratum fuerit, tanto etiam homo sapit. Et in *libr.* 2. *de Morbis num.* 8. Postquam venæ pituitam in se ipsas traxerint, necesse est, præ pituitæ frigiditate sanguinem magis nunc sisti, ac perfrigeratum esse, quam priori tempore: dum autem sanguis non movetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat, ac torpeat. Et in *libr.* 2. *de Diat. numer.* 37. Segnities, ac otium humectat, & corpus debile facit; anima enim quiescens humiditatem ex corpore non consumit. Labor siccat, & corpus robustum facit. Et in *libr. de Affection. numer.* 12. Observare, atque vitare oportet febres in hyeme; sit autem observatio, & tutela ab ipsis, quies, & gracilitas, & ventris evacuatio.

QUERCUS.

Quercus folia in suffitu uterorum notantur in *libr.* 2. *de Morbis Mulierum numer.* 82.

QUINQUEFOLIUM.

Quinquefolii radicum tritarum acetabuli mensuram ex aqua bibendam dato in febre tertiana, si pharmaco non opus habere tibi videatur. Sic scriptum est in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 38.

QUINTANA FEBRIS.

Quintana febris omnium pessima est; nam & ante tabem, & jam tabidis superveniens, occidit; ut legitur in *lib.* 1. *de Morb. Popular. section.* 3.

COMMENTARII XV. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XVI. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

RAPHANUS.

Aphanus, sive radicula humectat, pituitam diffundens sua acrimonia. Folia minus prosunt, præterquam ad articularem morbum; quemadmodum scribitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 25.

RAPUM.

Rapum æstuosum est, humectat autem, & conturbat corpus, non tamen alvo secedit, & urinæ difficultatem inducit; ut proditum est in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 26.

RAUCEDO.

Scriptum est in *libr. de Aer. Aquis, & Locis numer.* 38. Causa raucedinis, sive obscuritatis sermonis est aeris obscuritas. Et in eodem *libr. numer.* 28. Raucedines post æstatem siccam, & borealem fiunt. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. Raucedines vere fiunt. Et ibidem *Aphorism.* 13. Raucedines ad hyemes fiunt, si æstas sicca fiat, & aquilonaris, autumnus autem pluviosus, & australis. At in *libr.* 2. *Aphor.* 40. Raucedines, & gravedines in valde senibus non concoquuntur. Sed in *libr. de Coacis Prænotionibus num.* 3. Raucedo cum tussi, & alvo liquida, pus educit. Et ibidem infra: Ad raucedinem cum tussi, ex insania fit discessus. Et supra: Cum raucedine colliquatio in hepatico, malum tum alias, tum si aliquantum tussiat. Tandem in eodem *libr.* & *num.* supra: Cum raucedine sputa viscosa, salsuginosa, mala; si vero etiam quid attollatur juxta pectus, in his malum est.

RECIDIVA.

Proditum est in *libr. de Humoribus numer.* 7. Recidivas faciunt tempora. Et in *libr.* 2. *Aphorism.* 12. Recidivas faciunt, quæ relinquuntur in morbis post judicationem. At in *libr. de Judication. numer.* 9. Recidivæ fiunt in his, quibus febribus desinentibus vigiliæ fortes accedunt, aut somni turbulenti, aut corporis robur, aut dolores uniuscujusque membri, & quibus febres sedantur, neque signis solutoriis contingentibus, neque in judicatoriis diebus: & si deficiente febre, & sudore accedente, urinam fulvam minxerint, albam subsidentiam habentem, his febris recidivam eadem die expecta. Hæ vero recidivæ quinto die judicantur extra periculum: & si ex judicatione facta urinam rubicundam, rubram subsidentiam habentem minxerint, etiam his recidiva febris fit eadem die, & pauci ex hac servantur. Cum recidit febris ardens, plerunque etiam exsudat: & si revertens tot diebus detineat, quot prius, etiam tertio recidivat, si non impari die dimiserit reversa. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popularibus num.* 15. legitur, recidiva quibus post longissimum tempus. At in *libr.* 6. *section.* 3. Recidivæ minus his, qui ex capite gravedine, ac raucedine laborant, ubi febre correpti fuerint, velut puto, fiunt. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. Quibus sæpe recidiva contingit, his, si semestre tempus transmiserint, tabes coxendicum leniter accedit. Et *num.* 1. & *num.* 4. Recidivæ frequentes per eadem, circa judicationem sanguinolentæ, nigrorum vomitum faciunt: fiunt autem & tremulæ. Et ibidem *numer.* 5. Recidivam cum sudore in febre significat urina cruenta in principio micta. Et: Recidivam, aut sudorem significat urina, in febre densitatem habens divulsam. Sed in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 6. In recidivis mutationes prosunt. His transmutare oportet ad ea, quæ conveniunt, antequam male afficiatur.

REGIO.

Scribitur in *libr. de Aer. Aquis, & Locis num.* 57. & 58. Regionis pinguis, aquosæ, & mollis, item nudæ, & asperæ, quales incolæ sint. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 2. Ubi regionibus montes adjacent ad austrum, in his squallidi austri, & morbosi afflant. Et in *lib. de Aer. Aq. & Locis* supracitato *num.* 56. Regionem altam, planam, ventis expositam, & aquosam habitantes, eorum formæ magnæ, sibi invicem similes sunt, & erectæ. At in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 1. quo pacto regionum naturæ singularum, & situs cognoscendi sint, docet.

REGIUS MORBUS, ideſt ICTERITIA.

Morbus regius triplex est, flavus, niger, & albus. Sunt & alii intermedii; qui si flavi speciem referant, comprehenduntur sub flavo; si vero nigri, sub nigro.

Signa icteritiæ flavæ scribuntur in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus section.* 1. Morbi regii ab hepate, ad subalbidum colorem vergunt: & qui ex aqua inter cutem, & ex pituita alba laborant. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus numer.* 6. Morbum regium denotant frequentes ad egerendum progressus paullatim fientes, pauca stercoracea subviscosa habentes, cum præcordii, & lateris dolore. Et *numer.* 3. Regium morbum incurrunt, quibus lumborum, & lateris dolor sine causa manifesta. Et in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 12. scribitur hoc modo: Morbus regius hujusmodi acutus est, & cito occidit: color totus malicorium valde refert, & cum virore pallidus est, quales sunt lacerti cum virore pallicantes. Consimile est etiam corpus, & in urina subsidet velut ervum fulvum, & febris, ac horror debilis habet. Quandoque etiam vestimenta ferre non potest, sed mordetur, ac raditur: & mane, cum cibum non accepit, viscera plerunque lancinantur: & cum quis ipsum excitat, aut alloquitur, non patitur. Hic plerunque in quatuordecim diebus moritur; has si effugerit, sanus evadit. Hæc eadem referuntur in *libr. de Intern. Affection. num.* 38. & addit: Stercus excretum cum pallore albicat, & male olet. Æstate maxime corripit, bile commota. Consistit igitur bilis sub cute, & in capite, quare statim corpus in alium colorem mutatur, & fit pallidum velut malicorium: & hæc est materia morbi regii. Et *numer.* 39. Hujusmodi quoque morbus corripit tempore hyemis, & ex ebrietate, & frigore. Incipit autem primum rigor invadere, postea etiam febris detinet, & humor, qui est in corpore, congelatur in cute. Lividum est corpus, & subdurum: venæ per corpus distentæ sunt pallidæ, majores tamen, & crassiores sunt, quam prius; & aliæ venæ subnigriores distentæ sunt: & si quis aliquam ipsarum secet, sanguis effluet pallidus, si pallidæ sunt venæ; si vero nigræ fuerint, niger sanguis effluet: & vestem interiorem, corpori adjacentem, præ pruritu non sustinet. Hic promptus est ad iter faciendum, & ambulandum, sed præ debilitate crura labescunt, ac ipsum non sufferunt, & sitit vehementer: & hic morbus lethalis est. Procedit autem ad amplius tempus, si non in primis diebus sanus fiat; si vero morbus prolongetur, & ad octavum, aut nonum diem duret, in morbum incidit, & morbus, & dolor magis premit, & exurgere non potest, & plerique in hoc tempore statim pereunt. At in eodem *libr. numer.* 40. legitur alius morbus regius popularis, eo quod omni tempore corripit. Fit autem a repletione maxime, ac ebrietate; & postquam riguerit, statim sane corpus immutatur, & pallidum fit, & oculi pallidi valde sunt: & sub pilos, ac sub ungues morbus procedit: & rigor, ac febris debilis tenet, & debile est corpus, & in capite dolor adest, & pallidum, ac crassum mingit. Hic morbus minus lethalis est prioribus, & curatus brevi sanatur. Hi quidem morbi proveniunt ab una tantum causa; sed quia variis anni temporibus contingunt, ob quæ eadem causa plures producit effectus, itaque ob symptomatum varietatem, atque temporum, plures esse videntur.

Signa morbi regii, qui fit a pituita, sic *numer.* 41. ejusdem *libr.* scribuntur: Hyeme autem maxime corripit; & color ipsius ægri est albus, & pectora ipsius pituita plena fiunt; & spuit salivam; & cum excreat, singultus ipsi oboritur; & album lotium, ac crassum mingit; & in urina subsidet velut farina. Hic morbus non est lethalis, & brevi sanatur. Signa vero morbi regii nigri hæc leguntur in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 35. Color fit niger circa faciem, & maxime circa partes velut in umbram occultatas, & oculi cum virore pallidi, itemque lingua inferne, & venæ sub lingua crassæ, ac nigræ; & est homo sine febre, ac mingit urinam crassam, biliosam. Atque hæc de signis morbi regii species indicantibus dicta sunt.

Nunc vero prognostica recensenda sunt, quorum quamquam plura jam explicavimus, tamen ne quid desideretur, quæ opportuna nobis esse videntur, adjicimus. Scribitur in *libr. de Coac. Prænotiónib. num.* 1. Morbus regius, in febre ante septimum diem accedens, malum; septimo vero, ac nono, & undecimo, ac decimoquarto judicatorius est, si non præcordia induret; sin minus, ambigua res est. Et *numer.* 2. Morbo regio corripi mente motos, malum est. Et: Ex morbo regio fatuitas, mala. Et *numer.* 3. Morbo regio affecti, non ita subtili sensu præditi, quibus singultus sunt, his alvi erumpunt; fortassis autem & suppressio fit: hi viridante pallore inficiuntur. Et *numer.* 1. Regio morbo abunde colorati moriuntur, alba vero alvi egestio in his præcedit. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. num.* 54. Regius morbus, cum rigore ante septimum diem accedens in febre biliosa, solvit febrem. Verum sine rigore si accedat extra temporis occasiones, perniciosus. At in *libr. de Judication. numer.* 8. Re-

gius morbus, & singultus si quinta die in febribus ardentibus accedant, lethale est. Et ibidem *numer.* 3. Regius morbus in febre ardente accedens, non solet amplius exsudare. Et in *libr. 6. Aphor.* 42. Morbo regio laborantibus, hepar durum fieri, malum est.

Curationes autem, quæ utiles sint, describamus. Quo ad primum, qui a bile commota, & sub cute propulsa legitur in *libr. 3. de Morbis numer.* 12. curatio ea est: Oportet ipsum calida lavare, & aquam mulsam bibendam dare, ita ut de nucibus thasiis decorticatis, & absinthii coma, æquis portionibus acceptis, & de aniso cribrato dimidia parte ammixta, obolos tres jejunus ex illa bibat, & rursus dum cubitum it, hanc aquam mulsam sumat. Bibat etiam vinum vetus tenue, & sorbitionibus utatur, nec a cibis abstineat. Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 40. Icterum, sive regium morbum sic curare oportet. Cum susceperis, nutrito, & balneis, & pinguefacientibus, potibusque, ac cibis humectato per tres, aut quatuor dies. Postquam autem humectatum fuerit corpus, purgato, ac resiccato ipsum, pinguedinemque derepente exhaurito, & undiquaque, si possibile sit, medicamentum adhibens, humiditatem educito, ad caput vero purgatorio debili utitor, & urinam cientia bibenda dato, eaque ante cibos hoc tempore, quo turbatam humiditatem purgaveris, in potu præbe, ne ab eo tempore corpus nutriatur. Cum vero attenuatum fuerit, etiam balneis purgato; & contusa cucumeris sylvestris radice, eaque in aquam conjecta, inde lavato. Cæterum medicamenta bilem ducentia ne propinato, ne corpus magis conturbes; ubi vero siccum fuerit id, quod conturbatum fuit, nutrito, nullo alvum subducente medicamento, neque urinam ciente utens, sed vino vinoso, his, quæ rubicundiorem hominem faciunt. Si vero viridis, ac luteus fuit, rursus exhaurito, nequaquam vero siccato, ne is color stabilis reddatur. Et in *libr. de Affection. numer.* 33. Morbum autem regium sic curare oportet. Extrinsecus quidem corpus molliendum est balneis calidis, alvus vero, & vesica humectanda, & urinam cientia danda, quæ sunt præscripta; si vero fortis fuerit, purgato capite, pharmacum quoddam potandum dato, quod bilem deorsum purgat. Postea vero urinam cientibus utendum est. Morbus autem fit, cum bilis commota sub cutem vertitur. Quod si hæc noverit vir idiota, non similiter in incurabiles morbos inciderit. Solent enim morbi ex parvis occasionibus magni, ac diuturni fieri: & quicunque cibi, aut potus, aut sorbitiones congrue, ac consequenter se habent, & quæcunque pharmaca doloris gratia, ea omnia sine periculo semper exhibentur, si juxta præscriptum exhibueris. Quæcunque vero pharmaca purgant bilem, aut pituitam, in his pericula fiunt, & culpæ medentibus imputantur. Quammaxime igitur ea vitare oportet. Atque hi quidem sunt morbi, qui circa ventrem fiunt, exceptis pectore suppuratis, & tabidis, & muliebribus morbis. Hi enim seorsim describentur. Aliam curationem lege in *libr. de Intern. Affect. n.* 38. atque aliam *num.* 39. atque aliam *num.* 40. in his enim optima reperies.

Cæterum qui fit a pituita, sic curari oportet *num.* 41. Huic, cum sic habuerit, cnidium granum bibendum dato; & post purgationem, succi ptisanæ quatuor heminas, melle affuso, exsorbendas dato. Superiorem vero ventrem, vomitu inducto, velut in prioribus purgato; sic enim facillime pituitam a pulmone, & arteriis abduxeris. Sed & gargarismum ipsi frequenter præparato. Hic aliquando etiam febrit debili febre, & horror tenuis succedit. De cætero vero iisdem, quibus priores, curato, & pharmacis, & fomentis, & balneis, & eduliis, & potibus, & sorbitionibus; sic enim maxime sanum facies. Et in *libr. 1. de Morbis popular. section. 2. Constitutione* 3. Quibusdam sexta die morbo regio in Thaso laborantibus purgatio per vesicam, aut alvus exturbata profuit, aut larga sanguinis eruptio e naribus. Et in *libr. 7. de Morbis Popularib. num.* 35. Regio morbo correpto prodest laborare, sudare, panem edere, bibere non multum, lavare caput calida multa, sed potius tepida, vinum album, somno non multo uti.

Morbi regii nigri curationem hanc habes in *libr. 2. de Morbis numer.* 35. Primum venas sub lingua secato, deinde calida multa loto, asphodeli radices bibendas jejuno dato, ita ut æquales quinque radices depurgatas in vino coquas, & apii foliorum quantum manus plena capit, addas. Affundito autem vini dulcis tres heminas dimidiatas Æginenses, ut a coctura semihemina supersit. Hoc permixtum bibendum dato. Postquam autem minxerit, cibis alvum subeuntibus utatur, & a cibo cicer album edat, & vinum album multum, aquosum bibat: & apium, ac porrum in cibis edat. Faciat autem hæc per dies septem: & si quidem in his color probe depurgatus esse tibi visus fuerit, bene est; sin minus, etiam alios tres hæc faciat. Postea, interposita una, atque altera die, medicamentum ad nares apponito; deinde pharmacum deorsum purgans bibendum dato, a quo bilis purgatur: & si splenicus fuerit, asininum lac, aut serum postea exhibeto: hæc faciens, sanum efficies. Deinde subdit, ac loquitur de morbo quodam regio a bile effecto, & inquit: Febris corripit debilis, & gravitas caput tenet, & quibusdam sane febres cessant. Ipse vero fit cum virore pallidus, & maxime oculi, & debilis est, & corporis impotentia adest, & urinam crassam cum virore pallidam emittit. Hunc calida lavato, & urinam cientia bibenda dato. Postquam autem purior esse tibi visus fuerit, & color melior apparuerit, medicamentum ad nares appone, & postea deorsum purgans bibendum præbe. Cibis autem utatur quam mollissimis; vinum bibat album, dulce, aquosum. Hæc faciens, sanus

nus evadet. Historiam porro recitat Hippocrates in *libr.* 3. *de Morbis Popularib. Jection.* 1. *Ægrot.* 2. Qui sexta die morbo regio correptus est, &c. Et in *libr.* 4. *numer.* 2. Morbo regio corripiebantur abunde colorati, & partim non. Et *numer.* 14. ejusdem *libr.* Maritus Lechus puerperæ arquato morbo infestatus, ad quem septima die ingressus sum, octava moriebatur, neque egerens. Et in *libr.* 6. *section.* 2. Mulier, morbo regio superveniente, permansit ipsi.

RENES, ac RENUM MORBI.

Renes consimiles colore hepati, scilicet malorum speciem præ se ferunt: ab his canales obliqui, ac ferme triangulares in summum vesicæ apicem tendunt. Hæc renum positio describitur in *libr. de Corp. Resection. numer.* 2. At vero ex quibus constent, hoc quidem pacto declaratur in *libr. de Carnibus numer.* 10. Renes sic producti sunt: parum glutinosi, parum calidi, multum frigidi conclusum fuit, & ab hoc congelatum est, & durissimum viscus evasit, & minime rubrum, quia non multum calidi simul constitit. Et in *libr. de Venis numer.* 6. Ex ipsis renibus venæ ab utraque meatus urinæ parte in pudendum tendunt; potus per fauces, ac gulam; ab his in summam vesicam. Et *numer.* 8. Ipsæ venæ in utranque partem bifariam maxime finduntur, partim ab una utriusque renis parte, partim ab altera; & perforatæ sunt in renes. Habent autem cordis formam ipsi renes; nam etiam ipsi ventriculos habent. At vero ren, cavam sui partem ad venas magnas habens, situs est; unde enascuntur ex ipso venæ in vesicam, qua parte potus trahitur per venas in renes, & per ipsa intestina, per quæ procedit: deinde vero velut per qualum, per renes aqua percolatur. Spongiforme enim est ipsorum corpus ad vesicam, & hic percolatur, ac secernitur a sanguine urina, quapropter etiam rubra existit. Neque enim in renes aliæ procedunt venæ, quam quæ dictæ sunt, neque est alius locus, ubi potus colliquescat, quantum ego novi.

Renum porro affectiones plures sunt, sed quatuor tantum recitat Hippocrates, quas ut cognoscas, id sit tibi indicium, quod scriptum est in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 3. his verbis: Renum morbus fortasse continget, quibus sanis hyeme circa lumbos frigiditas, & gravitas ex levi causa, & alvus suppressa, superno ventriculo probe officium suum præstante. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 34. Quibus in urinis bullæ superstant, morbum renalem, & longum significant. Et *Aphorism.* 35. Quibus insidens pingue, ac simul totum, his renum vitium acutum significatur. Et *Aphorism.* 36. Quibus autem morbo renali, sive nephritide laborantibus, prædicta accidunt signa, doloresque circa spinæ musculos fiunt, si quidem circa loca exteriora fiant, abscessus quoque exterius futuros expecta; si vero dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abscessus expecta futuros interius. Galenus autem in *Commentar.* inquit, id evenire, cum quis longo tempore morbo renali laboravit; nam si in utris musculorum se firmaverit dolor, illic abscessum futurum expecta. Quibus vero difficillime renum affectiones sanentur, declarat Hippocrates in *libr.* 6. *Aphor.* 6. & inquit: Renum, & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popular. Section.* 8. Renum affectiones non vidi sanatas supra quinquagesimum annum.

Nunc ad morbos renales declarandos, curandosque veniamus. Horum primus sunt renum calculi. Signa vero hæc scribuntur in *libr. de Intern. Affection. numer.* 15. atque ea sunt: Dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & in testem secundum renem situm: & frequenter mingit, & adstringit paullatim, ac supprimitur urina, & cum urina procedit arena; & ubi per urinæ meatum exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet. Cum autem ipsam per urinam ejecerit, dolor remittit; postea vero rursus in iisdem doloribus jacet. Cum autem mingit, etiam colem præ dolore fricat. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 5. Renum dolor repentinus cum urinæ suppressione, calculorum, aut urinarum crassarum mictionem significat.

Causam vero calculi exponit Hippocrates in eodem *libr. de Intern. Affection. numer.* 15. & inquit: Hic morbus fit a pituita, cum ren susceptam in se ipsum pituitam non rursus dimiserit, sed in ipso in totum concaluerit, & fiunt ex ea tenues lapilli, velut arena.

Deinde curationem prosequitur hanc: Hunc, cum sic habuerit, cum scammoniæ succo, aut ipsa radice, fomento prius adhibito, totum corpus purgato. Postera vero die duobus congiis succi ciceris albi subpurgato, quem sale injecto bibendum dabis. Post hæc potibus, & cibis, & balneis curato, & eadem, quæ in urinæ stillicidio exhibentur, pharmaca dato. Cum autem dolor presserit, multa calida lavato, & tepefactoria, qua parte maxime dolet, adhibeto. Cum autem intumuerit, & elevatus fuerit, sub id tempus juxta renem secato, & extracto pure arenam per urinam cientia sanato. Si enim sectus fuerit, fugæ spes est; sin minus, morbus homini commoritur. In *libr.* autem 6. *de Morbis Popul. sect.* 1. In renem dolor gravis, cum implentur cibo, vomunt pituitam; cum vero redundarint dolores, æruginosa, & melius quidem habent. Solvuntur autem, cum cibi evacuati fuerint, arenulæque fulvæ subsident. Et cruentum mingunt; torpor femoris e directo: quiescere non conducit, sed exercitia; non impleri, juvenes veratro purgare, poplitem secare, urinam cientibus purgare, attenuare, & mollire. Et in *libr.* 7. *numer.* 33. Ad renum affectionem infusum per clysterem ex cucumere sylvestri.

Secundus renum morbus est sanguinis mictio, a renibus profecti. Notas vero scribit Hippocrates in eodem *libr. de Intern. Affect. numer.* 16. & inquit: Dolores fortiter premunt, velut in priore; fit autem morbus

a la-

a labore, cum ruptæ fuerint venulæ ad renem tendentes, & postea ren sanguine repletus fuerit. Hæc ubi patitur, cum urina sanguinem mingit in principio morbi, deinde progressu temporis pus. Unde in *libr.* 4. *Aphor.* 78. Quicunque sponte sanguinem mingunt, his a renibus venula rupta significatur. Et in *lib.* 5. *Aphorism.* 58. Renibus purulentis urinæ advenit stillicidium. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 75. Si quis sanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat. Deinde subdit Hippocrates prognosticum, & curationem in eodem *numer.* 16. *libr.* supracitati *de Internis Affectionib.* & ait: Hic, si quietem corpore habuerit, celerrime sanus erit; si enim quid laborarit, dolores multo magis obtinebunt. Cum itaque suppuratus fuerit ren, circa spinam intumescit. Hunc, ubi sic habuerit, circa tumentem partem secato, profunda maxime sectione juxta renem: & si quidem successerit sectio, e vestigio sanum facies; si vero aberraveris, periculum est, ne ulcus linamentis curandum fiat. Si autem concreverit ulcus, venter intrinsecus a rene suppuratur; & si quidem pus intus rumpatur, & ad intestinum rectum procedat, fugæ spes est; si vero contigerit alterum renem, periculum est, ne pereat. Curetur autem pharmacis, & iisdem omnibus, quibus & prior, & diætam eandem habeat. Hic morbus gravis est, & multi ex ipso ad tabem renalem devenerunt. In *libr.* autem 7. *de Morb. Popul. numer.* 55. Clonigus in Abderis erat quidem nephriticus, mingebat autem sanguinem paullatim plerunque difficulter. Vexabat etiam alvus dysenterica. Huic mane quidem dabatur lac caprinum, & aquæ quinta pars, ita ut ex ambobus compositum totum essent heminæ tres. Ad vesperam autem panis valde assatus, obsonia, beta, aut cucumis, vinum nigrum tenue: dabatur etiam cucumis pepo. Hac vero victus ratione cum uteretur, & alvus substitit, & urinæ puræ prodibant: bibit autem lac, donec urinæ restitutæ sunt.

Tertius renum morbus tales habet causas, notas, & curationem, quemadmodum proditum est in citato *libr. de Internis Affection. numer.* 17. Urina prodit, velut a carnibus bubulis assatis succus. Fit autem morbus ab atra bile, cum bilis in venas confluxerit, quæ ad renem tendunt: & cum constiterit, exulcerat venulas, & renem. Ab ulceratione igitur tale quiddam cum urina procedit: dolores autem hærent in lumbis, & in vesica, & inter anum, ac pudendum, & in ipso rene ad modicum tempus; deinde remittit dolor, & rursus acutus brevi corripit, & in tenuem ventris partem aliquando dolor incidit. Fortasse autem ad hunc morbum refertur aphorismus, qui legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 76. & is est: Quibus in urina crassa existente, caruncula parvæ, aut veluti capilli una excunt, his a renibus excernuntur. Curationem vero hoc modo tractat Hippocrates in eodem *libr. de Internis Affectionib. numer.* 17. Huic, cum sic habuerit, ventrem subpurgato epithymo, aut scammoniæ radice. Bibenda vero eadem dato, quæ & ex urinæ stillicidio laboranti. Et cum dolor habuerit, multa calida lavato, & tepefactoria ad dolentem maxime locum adhibeto, & sorbitione utatur farina cocta, melle affuso, & reliquo victu utatur quam maxime per alvum secedente, & vinum bibat album mendesium mellei coloris, aut aliud album jucundissimum probe temperatum. Hic morbus non valde deficit: & pro temporis opportunitate serum, & lac bibat; serum quidem ad purgationem, lactis autem potum faciat in tempore per quinque & quadraginta dies. Hæc si ita feceris, morbum in melius dispones.

Quartus quoque morbus describitur ab Hippocrate in eodem *libr. de Intern. Affection. numer.* 18. & ait: Morbus hic fit a bile, & pituita, maxime tempore æstatis. Fit etiam a venere morbus. Æger hæc patitur: dolores premunt ipsum in lateris mollitudinem, & in lumbos, & in lumborum musculos: & patitur qualia solet mulier ex partu laborans, & non sustinet in sanam partem decumbere, sed valde dolet: & ex lateris mollitudine quædam pendere videntur, velut abrupta; si vero pronus decumbat, non dolet. Pedes, & tibiæ ipsius semper frigent, urina vero vix prodit præ pituitositate, & crassitudine sua; & si siveris ipsam ad modicum tempus depositam, donec desederit, videbis subsidentiam crassam, velut farinam: & si quidem bilis prævaluerit, subfulvam ipsam videbis; si vero a pituita fuerit morbus, alba, & crassa erit. Et primum quidem in annum, aut paullo amplius, aut brevius tempus æger talia patiens perseverat; si vero prolongetur morbus, & magis dolet, & suppuratur. Et cum suppuratus factus intumuerit, qua maxime parte intumuerit, in renem secato, & pus emittito; & si quidem successerit sectio, statim sanum facies. Hunc, cum sic habuerit, iisdem omnibus curato, quibus etiam priores, & a principio morbi oportet & purgare, & ante subpurgationem fomentum adhibere, & balneis frequenter lavare: ungatur item, & magis calefiat, neque frigeat, & a sole abstineat, & neque venere utatur. Hæc si fecerit, & non celerrime sanus evaserit, nihil novi est; morbus enim est gravissimus. Si vero citra pharmaca curari velit, crassum ex diæta facere oportet, sive ex hoc morbo ægrotet, sive ex aliquo de prioribus, divisis cibis, quos edere solet, in decem portiones, ita ut una parte detracta, reliquas comedat. Obsonium autem habeat, carnem suis tritam; & ea die decem stadia deambulet. Postera vero die, & tertia usque ad decem dies portionem minus edat, & deambulet, decem stadia, aut plura singulis diebus addens. Cum autem ad ultimam cibi portionem devenerit, etiam ad centum stadia iter faciat; & edat quidem unam tantum portionem, & ea die centum stadia deambulet; post cœnam autem viginti, mane vero quadraginta. Vinum autem

tem bibat mendesium album, austerum, atque hæc per tres menses faciat. Postea reliquo tempore deambulationes imminuat, & cibos plures comedat, eodem modo additione facta velut detrahebat; deambulationem vero detrahat usque ad decimum diem, & postea quam maxime quietem habeat; & cibis puris alatur, & obsonia quam pinguissima habeat, & dulcia omnia ipsi commoda sunt. Ab oleribus autem, & acidis omnibus abstineat, itemque ab acribus, & quæ flatum faciunt. Multa etiam calida lavet, & ne frigeat. Hæc si fecerit, celerrime sanus erit. Addit vero *numer.* 19. A renum morbo corripit morbus magnus venarum cavarum, quæ a capite juxta jugulum per spinam tendunt ad malleolum pedis externum, & ad intermedium magni digiti locum. Verum hunc lege, ubi de venis agitur cavis.

REPLETIO.

Si humor alius copiosus alium e corpore non egressum comperiat, ac superet, homo repletus fit; ut legitur in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 19. Deinde signum hujusce repletionis dat, & inquit: Et si quidem a multis humoribus valde superetur, febris ex hoc oboritur; si vero a paucis, parum superatur. Sed & corpus hoc modo sufferre, ac revalescere potest; humiditate enim uberiore in ipso existente, calorem exsolvit. Calescit enim corpus a febre: & si quidem modicum fuerit id, quod affligit, tertia die eodem modo dimittit, per duas autem continue tenet; si vero copiosius, quinta die; per quatuor vero tenet pro ratione. Sed in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 9. varios repletos homines varia signa comitari declaratur hoc modo: Sunt homines, qui, ubi labores superantur a cibis, talia patiuntur. Incipiente repletione, somni longi, & dulces ipsis contingunt, & interdiu etiam dormiunt. Somnus autem contingit carni, & sanguis funditur, & spiritus diffusus tranquillus est. Cum vero non suscipiat amplius corpus repletionem, secretiorem jam remittit intro, præ circuitus violentia, quæ sane secretio contraria alimento a cibis, animam perturbat; quo tempore non amplius jucundi fiunt somni, sed necesse est, hominem perturbari, & videtur sibi cum aliquo pugnam committere; qualiacunque enim patitur corpus, talia videt anima, visu jam concluso. Cum igitur ad hoc pervenerit homo, prope est, ut ægrotet: idcirco curandus est, & quonam modo ibi lege. Alii porro homines ab aliis repletionis notis detinentur; nam, ut *numer.* 8. ejusdem *libr.* notatum est, nares ipsis citra causam apertam a cœna implentur, & repletæ esse videntur, emungunt autem nihil. Ubi autem deambulare mane incipiunt, ac exerceri, tunc emungunt, ac spuunt; & progressu temporis etiam palpebras graves habent, & pruritus frontem occupat, & a cibis abstinent, & bibere minus possunt, & color fit decolor, & aut destillationes moventur, aut febres horridæ juxta quodcunque tempus repletio fuerit mota. Quidquid autem eo tempore fecerit, in id ipsum culpam, ac causam rejicit, cum id ipsum causa non sit. Huic enim cibi superant labores, & repletio paullatim collecta in morbum ipsum adduxit. Sed non huc usque differre oportet; verum, ubi prima signa cognoverit, scire, quod cibi labores superant, & paullatim collecta repletio existit. Mucus enim, & saliva repletionis indices sunt, ac signa, & quiescente quidem corpore, meatus spiritus obturant, multa repletione existente; ubi vero calefactum est præ labore, attenuata excernuntur. Curatio fit exercitium consuetum, calidæ lotio, vomitus, deambulationes, & alia, quæ ibi lege. Sunt præterea alii homines, quos alia repletionis signa insequuntur; etenim, ut scriptum est *numer.* 10. ejusdem *libr.* dolet corpus aliquibus totum, aliquibus pars quædam, quæcunque tandem. Dolor autem est velut lassitudo, & delassati esse sibi videntur, segnitieque, ac repletione curantur, donec ad febrem perveniant: & adhuc nondum hoc cognoscunt, sed balneis, ac cibis utentes, ad pulmonis inflammationem morbum deducunt, & ad extremum periculum deveniunt. Verum antequam ad morbos perveniant, curationes sint mollia fomenta, aut multæ calidæ lotio, vomitus, deambulationes, attenuatio, & alia, quæ ibi lege. Sunt quoque alii homines, qui talia a repletione perpetiuntur. Caput ipsis dolet, ac gravatur, & palpebræ ipsis a cœna concidunt, & in somnis turbantur, & calor inesse ipsis videtur, & alvus aliquando sistitur: & talis, ubi venere utitur, levior statim esse sibi videtur, postea vero magis gravatur. His caput repletionem revellens, & alvum sistit, & ipsum gravatur. Periculum autem subest, ut quo erumpat ipsa repletio, id ipsum corrumpat. Curatio fit veratrum, cibi leves, ac molles, cursus tardi, ac matutini, deambulationes multæ, luctatio, balneum, unctio, &c. Hæc *num.* 11. At vero *númer.* 12. Fiunt etiam talia a repletione. Quibusdam venter concoquit cibum, & carnes non suscipiunt. Alimentum autem intus manens, flatum inducit; ubi vero pransi fuerint, sedatur. Nam a fortiore id, quod levius est, expellitur, & videntur sibi liberati esse. Verum malum multo majus postridie accidit: tandem calefit, & perturbatur corpus, & profluvium ventris fit. Sic enim nominatur, quamdiu ipsum solum alimentum putrefactum secedit; ubi vero corpore calefacto purgatio acris fiat, tunc & intestinum raditur, ac exulceratur & sanguinolenta egeruntur. Curatio autem fit prandium detrahere, & cœnæ tertiam partem. Cursibus autem pluribus, & luctis, ac deambulationibus uti tum ab exercitiis, tum mane. Et *num.* 13. Fit etiam talis repletio. Postridie cibum eructant crudum citra ructum acidum. Alvus autem egerit pauciora quidem, quam pro ratione ciborum, attamen multum: dolor vero nullus intus est. His ventriculus

lus est frigidus, qui calefcat tum victu, tum laboribus; sed quibus, ibi lege. Et *numer.* 14. Alii talia patiuntur. Faciem decolorem habent, & paullo post cibum eructant acida, & acor in nares prorserpit. His corpora pura non sunt, & plus est, quod de carne colliquatur præ labore, quam quod depurgatur præcircuitu. Curationem vero ibi lege. Et *numer.* 15. Sunt quidam, quibus postridie ructus acidi fiunt. His in nocte secretio præ repletione fit. In *libr.* autem *de Locis in Homin. numer.* 57. hæc leguntur: Ex his quæcunque repletionem faciunt, maxime pituitosa sunt; quæ vero plurima assumpta repletionem non faciunt, alvum subducunt. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. numer.* 18. Sitim panis calidus ingestus inducit, & repentinam repletionem, ob siccandi vim, & quod tarde transit. Notæ igitur recitatæ nobis argumento sunt, repletiones omnes malas esse. Verum, ut scriptum est in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 17. minus graves existunt quæ hyeme, quam quæ æstate fiunt. Attamen repletiones, ad extremum progressæ, difficiles sunt. Etenim inquit Hippocrates in *libr.* 6. *Aphorism.* 39. Convulsio fit vel ex repletione, vel ex inanitione: sic vero & singultus. Et in *lib.* 2. *Aphorism.* 51. Plurimum, atque repente evacuare, vel replere, vel calefacere, vel perfrigerare, vel alio quovis modo corpus movere, periculosum; quoniam omne nimium naturæ inimicum. Verum, ut *Aphorism.* 11. repleri potu facilius est, ac celerius, quam cibis.

Causas porro repletiones efficientes sparsim descripsimus antea. Sed in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 2. Cerebri repletionem dolorosam faciunt vitiosi humores minime purgati. Et in *libr.* 4. *numer.* 17. retentio cibi. Et *numer.* 22. humor sive corruptus, sive non. Et *num.* 23. cibi plures, quam opportunum est, intus manentes. Et in *lib. de Diæt. numer.* 2. cibus, & potus.

Corpus autem est id, quod repletur, aut partes ipsius, veluti pulmo, ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 56. aut cerebrum, ut in *libr.* 3. *numer.* 2. aut venæ, ut in *libr.* 4. *numer.* 17. aut caput, ut in *lib.* 2. *de Morb. numer.* 12.

Curationem vero repletionis universalem dicit Hippocrates in *libr.* 2. *Aphor.* 22. & inquit: Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat evacuatio. Hæc eadem leguntur in *libr. de Flatib. numer.* 2. & in *libr. de Articul. numer.* 51.

REPOSITIO.

Repositionum omnium optima quæ sit, legitur in *libr. de Artic. numer.* 4. Et repositio per vectes commodissima, *num.* 85. Et repositionis alius modus, *numer.* 90. Et modus repositionis articulorum digiti manus, ibidem *numer.* 91.

RESOLUTIO, sive PARALYSIS.

Scribit Hippocrates in *libr.* 1. *de Morbis Popular. section.* 3. *Ægrot.* 13. Statim lingua voce destituta est, dextra manus resoluta est cum convulsione, velut attonitis solet. Et in *libr.* 4. *numer.* 28. Ex tussientibus qui manibus laborabant, velut servus ille, qui farmenta obtorquebat, & Amyntæ filius, ambo sola dextra resoluti cessaverunt, quandoquidem perpessi sunt hoc tussientes; qui vero aut equitarunt, aut iter fecerunt, in lumbis, ac femoribus resoluti sunt. Et in *libr.* 6. *section.* 7. Ex frequenti australium, & aquilonarium, ac nivosorum transmutatione qui manibus laborarunt, manibus tantum siderati, ac resoluti sunt; qui vero equitaverunt, aut amplius iter fecerunt, aut alios labores cruribus perfecerunt, his ad lumbos, aut crura impotentiæ resolutoriæ obortæ sunt, & ad femora, ac tibias lassitudo, & dolor. Et in *libr. de Fracturis numer.* 11. In unaquaque resolutione, multa calida aqua uti oportet.

REVULSIO.

Revulsio est per contraria loca humoris aliquam corporis partem infestantis retractio: & hæc non est evacuatio, sed evacuationis modus. Etenim evacuandi modus est triplex; unus e directo, veluti si in quovis alvi profluvio per sedem humorem profluvii efficientem purgemus; secundus, si per contraria loca, utputa si per vomitum morbum curemus; tertius est medius inter hos, quemadmodum si urinam cientia adhibeamus. Primæ purgationis modus est per similia, sive eadem loca, secundus per contraria, tertius per dissimilia. Primus autem modus actio per similia, secundus revulsio, sive aversio, tertius derivatio; & si qui alii sunt modi, ad hos tres reducuntur, ac non ad minus. De primo quidem modo agitur in *libr. de Locis in Homin. numer.* 51. hoc modo: Si quis homini vomenti aquam multam bibendam dare velit, eluentur ea, propter quæ vomit, una cum vomitu: & sic quidem vomitus per vomitum sedatur. Rursus autem, propterea quod sedatur, quia inferne procedere sibi fecit, ex illo id, quod intus est, vomitum facit: & ambobus contrariis modis homo sanus fit. Verum, cum in corpore tria reperiantur loca contraria, supernus enim locus est inferno contrarius, dexter sinistro, & anterior posteriori; omnes idcirco tres sunt revulsionis species, una secundum longitudinem, alia secundum latitudinem, & tertia secundum profunditatem. Et quemadmodum unaquæque harum magnitudinum duo habet extrema, sic in unaquaque duæ fiunt revulsiones, altera quæ est a partibus supernis ad infernas, altera quæ ab infernis ad supernas: sic de aliis est dicendum. At vero quando revulsio facienda sit, & quo modo, explanat Hippocrates in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 2. his verbis: Derivare, subcedentia statim revellere, renitentibus concedere. Alium humorem non prodeuntem ducere, prodeuntem vero simul effundere, operari simile, velut dolor dolorem sedat. Dissimilia, si vergant sursum elevata, inferne solvere, & contraria per eadem, velut

est ca-

est capitis purgatio, venæ sectio, quando non temere detrahitur. Galenus autem in *Commentar.* hæc explicans, ait: *Derivationem* Hippocrates appellare consuevit, quando humor, quem evacuari expediat, non per commodam ferri regionem cœperit, non tamen ab ea procul admodum, neque in adversissimum locum fertur; quemadmodum si in vesicæ, vel renum affectibus per locum ille vacuari incipiat; tunc enim præstat, ut inde per alvum derivetur. Humores vero, qui perperam in aliquod membrum procumbunt, revellimus, sed non perseverandum est. Verum tempus aliquod est intermittendum ab hujusmodi revellentibus, ut interim humorem, qui jam laboranti particulæ insederit, excerni permittamus. Is enim, si membro perstiterit, illud offendet multitudine distendens, & sua qualitate molestiam afferens. Quod si humores in particulam jam delatos extrudi siveris, illam a dolore vindicabis, & facilius revulsoriis medicamentis aliquid promovebis; cum non amplius affecta pars dolore in se ipsam humores secundum id momentum, quod inter initia acceperant, concitet. At si noxius excernatur humor moderate, permittendus est; si vero non moderate, interdum copiam ejus reprimat medicus, interdum parcam evacuationem incitet; quod ipse insinuat, dum ait *prodeuntem exprimere*, scilicet ex vasis evacuare. *Agere* vero immutare, aut miscere significat. Nam *agere simile* est humori, qui probe vacuatur, similem commiscere; vel dicimus, humores membris penitus dissimiles, si sursum tollantur, deorsum solvere; si vero deorsum ferantur, sursum revellere oportet; ut intelligamus dissimiles eos humores, qui natura sunt ab eo loco alieni. In *libr.* autem *de Humoribus part.* 12. & 13. dicit Hippocrates: Declinatio, derivatio in caput, in latera, qua maxime vergit; aut revulsio in supernis deorsum, in infernis sursum; aut exsiccare, aut aliquibus inferna, aut aliquibus superna, aut eluitur, aut quibusdam mitigabitur. Et Galenus hæc in *Comment.* sic explicat: Cum evacuare, aut purgare semper non possimus, sitque infixum quid in particula, quod eam vexat, damus operam, id ut declinemus, ut neque particulæ molestiam afferat, neque eo in loco putrescat. Deinde subdit: Derivatio est ejusdem generis cum evacuatione, quæ fit per eam partem, quæ fluxionem excipit; usum autem revulsionis prohibemus, ne vehementissimi humorum effluxus confertim in partem decumbant. Hæc quidem sunt ab Hippocrate reperta communia cujuscunque immodicæ evacuationis remedia. Fit autem derivatio ad vicina loca, revulsio ad contraria; unde si in superioribus ulcus sit, per inferna purgamus; si in inferioribus, superiorem ventrem evacuamus; si fluxio ipsa cessarit, & in membro fixa sit, derivare fuerit melius. At revulsio fiat e directo, evidentem enim utilitatem ostendit; veluti si in liene turgente sanguis e sinistra nare profluat, mire juvat; si e dextra, lædit, ac vires dissolvit. Præterea, si morbus sit diuturnus, vel corpus sit vacuum, ab ipso membro affecto evacuatio est facienda; cum non amplius confluere humores videantur. Et in *libr. 6. de Morbis Popularib. section.* vel *Commentar.* 2. *part.* 29. hæc addit Hippocrates: Revellere, si quo non oportet ferantur; si vero, quo oportet, his opus est aperire, ut quæque propensa sunt. Galenus vero in *Commentar.* sic exponit: Quæ ducenda sunt, quo vergunt, per opportunas regiones; avertenda vero, ac revellenda, quæ non probe vergunt. Atque hic sciendum est, quod sicut partes supernæ sunt infernis nobiliores, profundæ non profundis, & extrinsecis, anteriores posterioribus; sic revulsiones, quæ ab infernis locis ad superna, ac principalia, ex extrinsecis ad interna, ex posterioribus ad anteriora, periculosiores sunt, ac maxime si ad membrum nobile revellatur.

RIGOR.

Rigor in morbis fit quidem & ab externis, ventis, aqua, serenitate, sub dio degentibus, & aliis hujusmodi. Fit autem & ab ingestis cibis, ac potibus. Maxime vero & vehementior fit, cum bilis, & pituita sanguini fuerint permixta, aut altera ex his, aut utraque. Magis tamen si pituita sola permixta fuerit. Est enim pituita frigidissima ex natura. Calidissimus autem sanguis. Frigidior est etiam aliquanto bilis sanguine. Cum igitur hi humores ambo, aut alter solum permixti fuerint ad sanguinem, ipsum congelant, non tamen omnino. Neque enim vivere posset homo, si sanguis densior, & frigidior se ipso multis modis fieret. Frigescente igitur sanguine, necesse est, & reliquum totom corpus perfrigerari; & ubi hujusmodi quid factum fuerit, rigor appellatur: & si quidem vehemens fiat rigor, vehementior est etiam tremor. Nam dum contrahuntur venæ, sanguine coacto, & congelato, corpus contrahunt, & tremere faciunt; si vero minus aliquanto sanguinis coactio fiat, hoc rigor appellatur. Horror autem dicitur debilissimus rigor; quod autem post rigorem necessario corripiat febris, aut major, aut minor, sic habet. Cum sanguis percaluerit, & vim depulerit, ac rursus ad suam naturam redierit, concalescit simul & pituita, & bilis, sanguini permixta, & sanguis ipso se ipso multipliciter calidior evadit. His igitur percalefactis, necesse est febrem succedere post rigorem præ sanguinis caliditate. Hæc Hippocrates in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 22. Verum *num.* 23. addit: Bile, & pituita commota, ac humectata a potionibus, continget, ut rigor invadat ebrium: & cum latus natura carne nudum sit præ omnibus corporis partibus, & non sit quicquam in ipso quod renitatur, præter ventriculi cavitatem, maxime rigorem percipit: & cum riguerit, ac perfrigeratum fuerit, tum caro, quæ est in latere, tum venæ contrahuntur, ac convelluntur.

At

At vero in *libr. 4. numer. 26.* Clarum est, quam circa nervos, ac praesertim circa ossa aquosus humor existit. Circa osseas enim corporis partes homo maxime riget, & capilli erecti stant, contorta cuticula, ac ficciore evadente, quam priori tempore, nimirum aquoso humore istic deficiente, & circa ossa obvoluto. Et propterea legitur in *libr. 5. Aphor. 69.* Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis, & per dorsum ad caput; sed & viris parte corporis posteriore magis, quam anteriore, veluti foemorum, cubiti; sed & cutis rara: indicio autem est pilus. Ubi Galenus in *Commentar.* ait: Rigores omnes incipiunt cum sensibili frigore; paratiores autem & ad suscipiendam, & ad sentiendam frigiditatem sunt dorsi partes. Hae enim frigidiores sunt natura, quam anteriores. Recurrit autem hinc rigor incipiens ad principium nervorum, quod est caput, celerrime facta per spinalem medullam compassione; quoniam & ipsa frigida est, sicut & cerebrum, & propter substantiae mollitiem facile alterationem suscipit; quare non absque ratione hinc rigores incipiunt, & hi citius fiunt mulieribus, quoniam foemina est natura frigidior, & imbecillior. Verum in *libr. 6. de Morbis Popularib. section.* vel *Comment. 5. partic. 31.* legitur: Rigor a superiori ventre, ignis vero magis ab inferiori. Et ibi Galenus haec sic explicat: Ex partibus ventris superior rigorem magis, inferior vero febrem facit, aut sentit, aut inchoat; quod & verisimilius est, cum enim frigidus aliquis, aut mordax humor in ventre ex corruptis cibis, vel prava qualitate, vel confluxu ex corpore congestus fuerit, inde initium rigor sumit. Ac tandem legitur in *libr. 5. Aphor. 20.* Frigidum rigores febriles inducit. Et haec de causis rigoris.

Signa vero talia leguntur. In *libr. de Coacis Praenot. numer. 3.* Rigorem significant urinae tenues cum aliquantula nubecula, in medio consistente. Et *numer. 5.* Rigorem indicat urina, sputo similes subsidentias, aut limosas habens. Et in *lib. 6. de Morbis Popularibus section. 1.* Ante rigorem urinarum suppressiones, si ex bonis fuerint, & alvus egerat, & somni adsint. Fortassis autem & febris modus; fortassis etiam, quae ex lassitudinibus. Et in *lib. 1. Praedict. num. 20.* Quibus ex rigore febres cum lassitudine, his menses muliebres decurrunt. At collum in his dolorosum, sanguinis eruptionis e naribus signum est. Et in *lib. de Coacis Praenotion. numer. 3.* Rigent una cum sanguinis effusione, quibus alvus supprimitur.

Signa vero prognostica haec sunt: Rigor in his infestus est, quae ex partu, ac foetus corruptione multa repente concitata supprimuntur, tum alias, tum si praecordium doleant. Haec in *libr. de Coac. Praenot. numer. 3.* At *numer. 1.* in principio: Rigor continenter vexans, corpore jam debili existente, lethalis est. Et *numer. 3.* in principio: Rigor una cum judicatione aliquatenus horrendus est. Et *numer. 1.* Rigor cum distentione nervorum in posteriora, occidit. Et *numer. 2.* Rigor in oculorum distortione, febriculoso, lassato, perniciosus; & soporosi in his, malum. Et *numer. 3.* Rigorem habere ante partum, & partus citra dolorem, periculosi. Et *numer. 5.* Rigorem circa judicationem, & fortassis in tertianam, aut quartanam transitionem significat, subsidentiam habens, urina turbata desinens. Et *numer. 3.* in fine; Quibus ex rigore febris lassatoria, menses decurrunt: collum in his dolorosum sanguinis eruptionem inducit. Et *numer. 1.* Ex rigore cum capitis dolore, exsolutiones perniciosae. Et supra: Rigores continui in acutis mali sunt. Et ibidem in principio: Rigores soporosi aliquatenus perniciosi, & flammeus in facie color, cum sudore, in his malignus est: in his frigiditas posteriorum partium, convulsionem accersit. Et infra: Rigores ex dorso, molestiores sunt. Et: Qui ex rigoribus parvis sudoribus perfrigerantur, malum. Et *numer. 2.* ejusdem *libr.* Insuper rigentibus vocis interceptiones, lethales sunt. Et *num. 1.* in principio: Qui ex rigore perfrigerantur, caput, ac collum dolentes, voce destituti, insuper exsudantes postquam se recollegerint, moriuntur. Et: Ignorantia cum rigore, malum. Et: Qui frequenter exsudant, ac insuper rigent, perniciosum hoc est, & in fine suppurationem habere comperiuntur, ventresque perturbatos. Et: Qui decima septima die rigorem habuit, & quarta ac vigesima insuper riguerit, malignum hoc est. Et: Rigores multi, torpidi, maligni sunt. Et: Quibus sexta die rigores fiunt, hi aegre judicantur. Et: Affectiones insuper rigentes, & quae ad noctem magis aliquanto exacerbantur, cum vigiliis, ac delirio in somnis, aliquando, urinas involuntarie emittentes, in convulsionem desinunt. Et: Urinae cum rigore suppressae, malae, & convulsoriae. Et: Ex rigore vocis interceptiones, solvuntur tremore; at insuper rigentes, tremores succedentes judicant. Et: Qui ex rigore cum capitis dolore exsolvuntur, in periculo versantur. Et: Qui insuper riguerint ex his, ubi vomuerunt meraca, anxii, tremuli in febre, malum. Et infra: Febris ardens, rigore superaccedente, solvitur. Et *numer. 3.* Rigor una cum judicatione aliquatenus horrendus est. Et: Vulnera sanguinem fundentia, insuper rigentia, maligna. Et: Affectiones, quae quinta die sanguinem large fundunt, sexta insuper riguerint, septima perfrigeratae fuerint, & repente recalefactae, in his alvi male afficiuntur. Et in *libr. 4. Aphor. 46.* Si rigor incidat, febre non intermittente, aegroto jam debili, lethale. Et in *lib. 1. Praedictor. numer. 2.* Rigor in phreniticis pessimus. Et in *libr. de Coac. Praenot. numer. 1.* Quibus rigor, his urinae suppressio. Et in *libr. 1. Praedictor. numer. 16.* Rigores ex subfriabilibus liquidis alvi egestionibus, vesicam, & ventrem occupantes, dolorosi. Proinde soporem in his habere aliquid convulsorii, non sane mirum apud me fuerit. Et in *libr. 6.*

br. 6. de Morbis Popularib. section. 1. Quæ ad rigores fortes progressa sunt, non valde mitigantur, nisi prope vigorem. Et in *libr. 7. Aphor.* 7. Rigor ex potu multo, & delirium, malum. Et in *libr. 4. Aphorism.* 63. Quibus in febribus quotidie rigores eveniunt, quotidie febres solvuntur. Et in *libr. 1. Prorrhetic. Comment. 2. partic.* 31. Ex rigore frigerationes, quæ non recalescunt, malæ. Etenim, ut exponit in *Comment.* Galenus, languorem caloris nativi, & extinctionem talis refrigeratio indicat. Et *part.* 32. Si ex perfrigeratione sudantes recalescant, malum. Ex his quoque laterum æstus cum dolore, & rigor superveniens malus. Et *partic.* 33. Æstuosi rigores aliquatenus perniciosi, flammea quoque cum sudore facies in his mala. Et *particul.* 56. Capite dolentes, cum catoche delirantes, intercepta alvo, oculoque feroci, & florescentes, in scapulas rigent, idest opisthotonos est. Et in *libr.* 1. *Commentar.* 3. *partic.* 2. Si ex capitis dolore aphoniæ fiant, atque cum sudoribus febrientes laxentur in se ipsos, & mala repetant, diutius perdurant: superrigere his malum non est. Et *partic.* 7. Ventris circumtensio, ad necessitatem liquida demittens, cito intumescens, convulsivum quidpiam habet: superrigere his lethale. Et *partic.* 9. Supervenientes rigores, & nocte magis quodammodo exacerbantes cum vigiliis, & venarum agitationibus in somnis, atque urinas præter arbitrium excernentes, in comatosas aliquando finiuntur convulsiones. Et *particul.* 13. Quibus tremores convulsiones facti, cum sudore redire consueverunt, judicatio his evenit, ubi superriguerint; superrigent hi, occluso in ventre ardore. Et *part.* 17. Urinæ detentio, & quibus rigores ex his convulsiones; ut & ipsa, ubi inhorruit, sudavit, hoc est, urinæ retentio, quibus rigores, & ex his convulsiones. Et *partic.* 24. Subarenidæ, ac liquidæ dejectiones, perfrictionesque non sine febre vitium habent. Rigores ex his, tum vesicam, tum ventrem prehendentes, & opprimentes, dolorem pariunt. Et *part.* 58. Quibus principio largum sanguinis profluvium, rigor fluxionem sistit. Rigores porro, ut legitur in *lib.* 5. *Aphorism.* 22. calidum suppuratorium mitigat.

RISUS.

Risus, & lusus ex cerebro contingunt, ut scriptum est in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 16. At vero in *libr.* 1. *Aphor.* 53. Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores; quæ vero cum studio, periculosiores. Et in *libr. de Morb. Popul. numer.* 58. Ictus est catapulta in pectus, & paullo post risus erat circa ipsum tumultuosus; videbatur autem mihi, medicus eximens lignum, reliquisse ferrum in septo transverso.

ROBUR.

Roboris signa docet Hippocrates in *libr. 6. de Morbis Popularibus section.* 1. dum ait: Acutum habentes caput, qui quidem validam habent cervicem, robusti sunt tum alias, tum ossibus. Robur autem auget boreas; etenim legitur in *lib. de Aer. Aquis, & Locis num.* 22. Boreas robur facit. Confert etiam ad robur alimentum; veluti scriptum est in *libr. de Aliment. numer.* 7. At vero in *libr. de Affect. num.* 44. declarat, quæ alimenta ad robur sint optima, & inquit: Ad robur optima sunt, quæ carnem plurimam, ac densissimam producunt, & sanguinem crassefaciunt, & pro ingestorum ratione secedunt, & corpus plurimo tempore ipsa suscipit. Et in *libr. de Veter. Medicina numer.* 26. Robur, & augmentum, ac alimentum præsertim per nihil aliud contingit, quam quod probe temperatum est, & nihil habet intemperatum, neque forte, sed totum unum factum est, & simplex, & non forte.

RUBOR.

Præsagia ex rubore multa percipimus; etenim scribit Hippocrates in *libr.* 7. *Aphor.* 49. Ab angina habito tumor, & rubor in pectore superveniens, bonum; extra enim vertitur morbus. Et in *libr. de Coacis Præn. numer.* 2. Rubores circa nasum alvi humescentis signa sunt. Et *numer.* 3. Rubor in facie si prægnantibus tabescentibus fiat, stillationes de naribus fientes hunc avertunt. Et ibidem *numer.* 6. Rubores in facie solvit alvus turbulenta, parvis frequentibus ad egerendum progressibus. Et ibidem *num.* 2. Rubores, circa aurem, ex prægresso dolore in febribus fientes, signum quidem sunt erysipelatis in facie futuri; sed & convulsiones ex talibus fiunt cum vocis interceptione, ac exsolutione. Et ibidem *numer.* 3. Rubores in pectoribus, in peripneumonicis siccis, qui pauca concocta educunt, sublati, perniciosi. Et ibidem *numer.* 1. Rubores in manibus, ac pedibus, perniciosi. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 71. Quibus septima judicatur, his nubeculam habet quarta die urina rubram, & alia ex ratione. Et in *libr.* 1. *Prorrh. Commentar.* 1. *partic.* 2. Ventris valde proluvies mala quidem in omnibus morbis, non minime vero in prædictis. Et in *libr. Progn. Comm.* 3. *partic.* 17. Angina, quæ dolorem alteri subsimilem infert, & attollitur, & ruborem in faucibus efficit, admodum exitiosa, sed paullo longior, quam superior est. Et *part.* 18. Si quibus fauces rubent, & cervix, hæc diuturnior est; maxime vero ex ea servantur, si cervix, ac pectus traxit ruborem, nec sacer ignis intro recurrat. In *libr.* autem de *Humid. Usu numer.* 11. Rubicundis valde, frigida convenit.

RUCTUS.

Ructus affectio quædam est, quæ imperfectionem concoctionis significat. Verum alius est flatuosus tantum absque ullo odore, alius acidus. De acido scribit Hippocrates in *libr. 6. Aph.* 1. hoc prognosticum: In longis lævitatibus intestinorum si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum. Etenim, ut explicat Galenus, aciditas

ditas principium digeſtionis declarat. At in eodem *libr. Aphor.* 33. Qui acidum eructant, non valde morbo laterali corripiuntur. Et, ut ait in *Comment.* Galenus, præſertim ſi ſalſedinem, atque acritudinem aliquam ſibi adjunxerit, quæ inteſtina mordens irritat ad dejectionem, in qua contingit non ſolam pituitam, ſed plures etiam alias ſuperfluitates excerni. Unde in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 1. Quibus ructus adſunt, & flatus, & ſtrepitus, & elevationes ventris, his fit alvi exturbatio. In *libr.* vero *de Affect. num.* 44. Ructum acidum maxime faciunt pinguia caſeoſa, mellita, & ex ſeſamo parata. Verum quicunque poſtridie cibos eructant, & præcordia ipſis elevantur, utpote cibis crudis, & incoctis exiſtentibus, his longiori quidem tempore dormire conducit; verum & aliis laboribus corpora ipſorum cogere oportet. Vinum autem meracius, & amplius bibant, & cibis paucioribus ſub id tempus utantur. Palam tempus eſt enim, quod ventriculus præ imbecillitate, ac frigiditate, ciborum multitudinem concoquere non poteſt. Hæc in *libr. de Salubr. Diæt. num.* 12. Scribit porro Hippocrates de morbo ructuoſo in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 67. quem ibi lege.

RUMEX.

Rumex calefacit, & alvum movet; ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 20. Reficit, & per humiditatem ſecedit; ut in *libr. de Affection. numer.* 49.

RUPTIO.

Ruptio in ſuturis cognitu difficilior. Cur hac parte oſſa promptius rumpantur, lege in *libr. de Capit. Vulnerib. numer.* 15. Et ibidem *numer.* 16. legitur: Ruptio circa ſuturam, ejus diſſolutio eſt. In *libr.* autem *de Coacis Prænot. numer.* 3. Ex ruptis capitis oſſibus difficillima cognitu ſunt ea, quæ circa ſuturas rumpuntur. Rumpuntur autem maxime a gravibus, ac rotundis telis. Et ruptiones quid, & quomodo in carne fiant, lege in *libr* 1. *de Morb. numer.* 16. Et quomodo fiant rupturæ, & ex rupturis aqua intercus, invenies in *libr. de Flatibus numer.* 18. Verum a ruptione venarum craſſarum, & a defluxu de capite tabes periculoſiſſimæ ſunt. Sic legitur in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3.

RUTA.

Ruta urinam magis, quam alvum movet. Habet & vim quandam condenſandi, & ad medicamenta noxia commoda eſt præpotata. Hæc in *libr.* 2. *de Diæta num.* 26.

COMMENTARII XVI. FINIS.

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XVII. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

SALIVA.

Quantum ex glutinoso liquidissimum erat, hoc calefactum crassius redditum est, utpote liquidum existens, & ex hoc saliva facta est; verum ex illo glutinoso ungues producti sunt. Hæc in *libr. de Carnib. n.* 11. Et in *lib. de Coac. Præn. num.* 1. Quibus salivæ multum, & cibi fastidia sunt, & oris ventriculi morsus, his vomitus fit.

SALSA.

Salsa secedunt, & urinam cient; ut scriptum est in *libr. de Affect. num.* 49. Verum salsamenta siccant, & attenuant, pleraque etiam alvum leniter movent; ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 19. Et præterea salsamentum Gaditanum, aut saperda datur in aqua inter cutem, in *libr. de Internis Affect. numer.* 28. Atque in fissuram frontis salis inspersio fit, ut habetur in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 18.

SAMBUCUS.

Sambuci folia alvum movent; ut in *libr.* 2. *de Morbis num.* 19. legitur.

SANGUIS.

Sanguis autem est unus ex quatuor humoribus. Hic quidem est duplex, congenitus scilicet, & ex alimento generatus, sive auctus. Ex primo autem conflatur homo, simulque ex aliis humoribus, atque ex eodem, ex quo gignitur, nutritur, & in esse conservatur, dummodo ipsi humores sani sint. Verum, si morbosi sint hi, vel qui ex alimento parti sunt, inquit Hippocrates in *libr.* 4. *de Morb. num.* 1. Habet & mulier, & vir quatuor humorum species in corpore, a quibus morbi fiunt. Augetur autem is, qui congenitus est, ab alimento. Etenim, inquit Hippocrates in *libr. de Alim. num.* 2. Facultas alimenti pervenit & ad ossa, & ad omnes partes, & in nervum, & in venam, & in arteriam, & in musculum, & in pelliculam, & carnem, pinguedinem, sanguinem, pituitam, medullam. Quare, ut exponit in *libr.* 4. *de Morb. num.* 10. postquam homo comedit, aut bibit aliquid, quod sanguineum sit, trahit totum corpus in se ipsum, trahit & cor sanguineum ad se ipsum. Trahit enim similis humor similem, ut inquit *num.* 5. Et subdit eodem *num.* 10. Venæ autem jugulares, quæ ex corde procedunt, impletæ brevi ad caput delegant. Et sic a cibis, & potibus augetur sanguis congenitus, ac maxime vere; dicit enim Hippocrates in *libr. de Nat. Human. num.* 13. Vere pituita adhuc fortis in corpore manet, sed sanguis augescit. Nam & frigora remittunt, & imbres superveniunt. Sanguis autem juxta hæc augescit, ab imbribus videlicet, & a calidorum dierum tempore. Hæc enim anni pars maxime juxta naturam ipsi convenit. Est enim humidus, & calidus: signum autem est, quod homines vere, & æstate maxime dysenteriis corripiuntur, & sanguis ex naribus ipsis fluit, & calidissimi sunt, ac ruberrimi. Et quia sanguis natura calidus est, & humidus, idcirco ait in *libr. de Aliment. numer.* 10. Sanguis humidus, bonus; sanguis solidus, malus. Sanguis vero congenitus est aliis humoribus calidior, rubicundus, & sincerus, & illi, qui ex cibo confectus est, dat calorem, ruborem, & sincerum reddit. Et propterea legitur in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 22. Est pituita frigidissima ex natura; calidissimus autem sanguis. Frigidior est etiam aliquanto bilis sanguine. Hoc quidem in loco loquitur Hippocrates de sanguine congenito. De adventitio autem in *libr. de Corde numer.* 10. his verbis: Sanguis, scilicet qui alit, non est natura calidus; neque enim alia

aliqua

aliqua aqua; sed calescit; multis vero videtur calidus esse. Præterea rubicundus, & sincerus est sanguis; nam proditum est in *libr. 2. de Morb. numer. 4.* Cum quis aut manum, aut caput, aut aliam quandam partem, hoc patientem incidat, scilicet quod venæ superevomant, sanguis niger profluit, & turbatus, ac morbosus; quanquam neque sanguis nominari juste mereatur, nisi tunc, cum rubicundus, ac sincerus fluit. Finis autem sanguinis est, ut vertatur in alimentum partium corporis, ac assumat naturam partis illius: ut vero partes ipsum amplectantur, est dulcis. Etenim scriptum est in *libr. de Natur. Puer. numer. 40.* Trahit fœtus, quod dulcissimum est in sanguine, ad sese. At, dum sanguis se confert, aut dum attrahitur, suscipit naturam partis, quæ ipso frui avet; & idcirco legitur in *libr. de Glandulis numer. 1.* Si vero glandulam dissecet quis, sanguis largus erumpit, specie albus, veluti pituita. Cæterum, si non probe concoctus, aut loca, ad quæ permeat, inepta sint, ut ipsum vertant in alimentum proprium, sequitur illud, quod scriptum est in *libr. de Superfœt. num. 8.* hoc est: Huic sanguis in aquositatem conversus est. Locus autem sanguinis sunt venæ, & arteriæ, quemadmodum placet Hippocrati in *libr. de Alim. num. 7.* Verum fons, & radix ipsius est in corde; veluti habetur in *libr. 4. de Morb. numer. 2.* Sanguini vero mixtæ sunt fibræ, ob quas congelatur extra venas; nam scriptum est in *libr. de Carnib. numer. 9.* Donec sanguis calidus fuerit, liquidus est; postquam autem perfrigeratus est, congelatur; si vero quis ipsum conquasset, & fibras eximat, non congelatur, fibræ enim frigidæ sunt, & glutinosæ. Sanguis igitur fit humor calidus, & humidus, sincerus, rubicundus, dulcis, adeo concoctus, ut vertatur in cujuslibet particulæ corporis nostri substantiam, non superfluus intra venas, ortum primum habens a corde, & arteriis. Hæc si adfuerint sanguini, ac corpus ex altera parte particulas habeat paratas, ac sanas, sanus deget homo; si vero in sanguine quid harum qualitatum desiderabitur, morbus vel adest, vel aderit, nisi curationem adhibeat medicus. Quod vero ea, quæ dicta sunt, sic se habere debeant ad sanitatem, nunc manifestum fiet.

Sincerus autem si sanguis non sit, quid postea fiat, & quo modo non sincerus evadat, & ex quibus, explicat Hippocrates in *libr. 1. de Morb. num. 22.* his verbis: Calescit bilis, & pituita, intrinsecus quidem a cibis, & potibus, a quibus etiam nutritur, & augetur; extrinsecus autem a laboribus, ac vulneribus, & a calido nimium calefaciente, & a frigido nimium frigefaciente, a visu, & auditu. Ambo autem hi humores, bilis, & pituita, aut alter solum, cum permixti fuerint ad sanguinem, ipsum congelant, non tamen omnino; non enim vivere posset homo, si sanguis densior, & frigidior se ipso multis modis fieret. Frigescente igitur sanguine, necesse est, & reliquum corpus totum perfrigerari; & ubi hujusmodi quid factum fuerit, rigor appellatur, & si quidem vehemens fiat rigor, vehementior est etiam tremor. Nam, dum contrahuntur venæ, sanguine & coacto, & congelato, corpus & contrahunt, & tremere faciunt. Verum cum sanguis percaluerit, & vim depulerit; ac rursus ad suam naturam redierit, concalescit simul & pituita, & bilis sanguini permixta, & sanguis ipse se ipso multipliciter calidior evadit. His igitur percalefactis, necesse est, febrem succedere post rigorem præ sanguinis caliditate. Et in *libr. de Morb. Sacr. num. 7.* Cum descenderit pituita frigida ad pulmonem, aut ad cor, perfrigeratur sanguis. Venæ autem violenter perfrigeratæ, ad pulmonem, & cor assiliunt, & cor palpitat, ut præ hac necessitate anhelationes incidant, & spiratio cervice erecta. Non enim spiritum suscipere potest, donec id, quod influxit, a sanguine fuerit superatum, & calefactum in venas fuerit diffusum. Et in *lib. 1. de Morb. num. 30.* Cum sanguis, qui est in venis, perfrigeratus fuerit a pituita, transmutatur, & convellitur acervatim alias alia parte, & tremit; tandem vero omnia perfrigerantur, & moritur. Et in *libr. 2. de Morb. num. 6.* Cum atra bilis in capite commota fluxerit, maxime in partem, in qua plurimæ sunt venæ, in collum inquam, ac pectus, sideratus fit homo, ac impotens, sanguine nimirum perfrigerato: & adhuc magis perfrigeratur, nisi bilem superet, deinde congelatur, & moveri non potest, & moritur. Et *numer.* 8. ejusdem *libr.* Cum venæ in capite fuerint calefactæ, trahunt in se ipsas pituitam; deinde necesse est, præ pituitæ frigiditate sanguinem magis nunc sisti, & perfrigeratum esse, quam priori tempore. Dum autem sanguis non movetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat, ac torpeat. Et si quidem sanguis, ac reliquum corpus superarint, ita ut calescant, homo evadit; si vero pituita prævaluerit, sanguis magis perfrigeratur, ac congelatur; & si frigiditas, ac congelatio augescant, penitus congelascit, ac perfrigeratur homo, & moritur. Et in *lib. de Affect. num. 32.* Podagra fit a sanguine in venulis a bile, & pituita corrupto. Et in eodem *lib. num. 24.* Dysenteria fit, ubi bilis, & pituita in venas, ac alvum incubuerint: ægrotat quidem sanguis, & corruptus secedit. Et in *libr. 1. de Morb. numer. 17.* Cum vena tracta fuerit, ac convulsa, fit velut varix. Percalescit autem, & trahit in se ipsam, liquidam quandam humiditatem, quæ est a bile, ac pituita. Et ubi mixta fuerint sanguis, & humiditas de carne, crassescit sanguis, & multipliciter ipse se ipso, ea parte, qua vena convulsa est, & morbosior fit, & amplius stabilior. Et cum copiosior factus fuerit, plenitudo ipsa transmigrat, quocunque tandem contigerit, & dolorem inducit acutum, ut aliquibus videatur ruptio locum permutasse. Et si contigerit, ut ad humerum transferatur, & gravitatem in manu inducit, & tor-

& torporem, ac segnitiem: & si quidem ad venas proruperit, aut ad humerum, & dorsum tendat, dolor plerunque statim quiescit. Et in *libr. de Flatib. numer.* 10. Quando corpus cibis expletum est, ac spiritus multitudo vehementer excellit, & inferior venter, vel alvus ipsa sit obturata, per universum corpus permeant flatus, sanguineque plenas corporis partes maxime petentes, eas frigefaciunt. Frigefactis autem his locis, unde fontes, & radices sanguinis prodeunt, per universum corpus horror consequitur. Et *numer.* 20. Nihil magis ad prudentiam confert, quam sanguis, si in constanti habitu persistat; sanguine vero permutato, concidit simul & prudentia. Et idcirco in *libr.* 1. *de Morbis num.* 28. Sanguis, qui est in homine, maximam partem ad prudentiam confert; quidam dicunt totum. Cum igitur bilis commota ad venas, & ad sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consueta compage, ac motione dimovet, & serosum facit, ac calefacit. Calefactus autem etiam reliquum corpus totum percalefacit, & desipit homo, & non sibi constat præ febris copia, & sanguinis ad serositatem transmutatione, & motione non solita contingente. Et in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 3. Caput dolet præ nimia ejus calefactione; desipit autem, cum sanguis in capite a bile, aut pituita fuerit calefactus, & plus solito commotus. Caput vero præ caliditate trahit in se ipsum tenuissimum, & crassissimum vomit. Et in *lib.* 1. *de Morbis numer.* 27. Cum bilis commota fuerit per corpus, & contigerit, ut venæ, & sanguis attrahant bilem, eamque plurimam ex carnibus, ac ventriculo ad eum, qui prius inest, utpote cum etiam natura calidissimus sanguis in corpore existat. Cum itaque percaluerit ex carnibus, & ventriculo supra eum, qui jam inest, adhuc magis a bile, percalefacit etiam reliquum corpus, & fit febris. Has igitur sententias facillime vobis declarant, si sanguini permisceatur quævis humiditas, sive pituita, sive bilis, sive flatus, corpus ægrum fieri.

At vero si sanguis superflue redundet, aut aliqua ejus pars imminuatur, homo quoque ægrotat. Legitur enim in *libr.* 4. *de Morbis num.* 10. Postquam bibit, aut comedit homo aliquid, quod sanguineum est, trahit & totum corpus in se ipsum, trahit & cor sanguineum ad se ipsum. Ex ipso autem procedunt venæ crassæ jugulares appellatæ, ad quas statim, si copiosius accedat, sanguineum illud distribuitur, & illæ impletæ brevi ad caput, & corpus delegant, & facies rubet. Accedente vero ad cor, & corpus uberiore sanguine, quam satis est, dolorem corpori inducit, & morbosus efficitur sanguis. Et vice versa subdit *num.* 23. ejusdem *libr.* Calescente sanguine, exhalat maxime per hunc humor aquosus, qui febri est infestissimus; relinquitur autem pinguis, ac levis, qui est biliosus, & febri maxime nutrimentum. Biliosus enim humor, ut qui conjunctus est, ac densus, non similiter attenuatus, corpus magis calere facit. Copiosius enim, & melius alimentum febri bilis suppeditat, & prorumpens, aut firmata in corpore, morbum supra priora corroborat. Et in *lib.* 1. *de Morbis numer.* 30. Quicunque ex febre ardente moriuntur, omnes præ siccitate moriuntur; ubi vero humiditas ex corpore penitus fuerit exusta, ac resiccata, sanguis quidem congelatur penitus, ac perfrigeratur, reliquum vero corpus exsiccatur, ac sic homo moritur. Hæc contingunt, si qua sanguinis pars superflue resiccetur. Sed ad copiosum sanguinem redeamus. Legitur in *lib.* 2. *de Morbis numer.* 4. Capitis fit gravitas, cum copiosior sanguis fit in eo, & turbulentior, ac morbosior. Et in *libr. de Virg. Morbis numer.* 2. Cum sanguis non habuerit effluxum in virgine nubili, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum. Cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit.

Verum si sanguis in aliquo particulari loco decumbat, ac maneat, & non in proprio, plura eveniunt mala. Etenim, ut antea diximus, cum sanguis ad cor, & ad septum transversum refluxerit, cor fatuum fit, & delirat ægra. Et in *libr.* 2. *de Morbis num.* 8. Dum sanguis non movetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat, ac torpeat. Et in *libr.* 1. *numer.* 12. Cum venula convulsa rupta fuerit, sanguis effusus putrescit, ac suppuratur; si vero caro convulsa fuerit, aut contusa, sanguinem ex venis sibi ipsi propinquis trahit, atque hic putrescit, ac suppuratur. Et in *libr.* 2. *numer.* 2. Sanguine, & bile putrefactis, quacunque in parte fuerint collecta, eadem caro putrescit, & exulceratur, & accedentem pituitam, ac bilem insuper putrefacit, & fit pus. Et in *libr.* 1. *numer.* 3. Si sanguis ex vulnere, aut vena effluxerit in supernum ventriculum, necesse est, ipsum in pus converti.

Effluit præterea sanguis, cum vena rupta fuerit aut multitudine sanguinis, aut ab aliqua acri qualitate, aut a caliditate, aut extrinsecus. Inquit enim Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 5. Sanguinem vomit, cum venæ, quæ sunt in capite, e cerebro fuerint calefactæ, quæ circa spinam sunt, a spina, spina autem a spinali medulla, hæc vero a cerebro, unde sane originem trahit. Cum igitur calefactæ fuerint venæ, & sanguis in ipsis efferbuerit, quæ quidem in capite sunt venæ, distribuunt ipsum ad nares, & ad os; quæ vero circa spinam sanguifluæ, in corpus.

Loca vero, e quibus fluit sanguis, sunt nares, os, uterus, urinæ meatus, & sedes. Secatur & vena quandoque brachii, vel alterius partis ad morbi curationem. At, cum de sanguinis fluxu, ubi de naribus egimus, de pulmone, de uteris, de hæmorrhoidibus, copiose tractatum sit, attamen pauca hoc loco adjiciemus.

Verum hæc primum observanda sunt in omni sanguinis fluxu, quæ leguntur in *lib.* 4. *Apho-*

Aphorism. 25. Sanguis sursum quidem, qualiscunque fuerit, malus est; deorsum vero bona sunt nigra subeuntia. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 3. Post sanguinis eruptionem, nigrorum per alvum egestio, mala. Et ibidem *num.* 6. In sanguinis eruptionibus viscosa egestio, nigris variegata, maligna est, maxime autem valde albidis. Et in *libr.* 1. *Prænot. num.* 20. Quibus ex sanguinis eruptione larga, ac frequenti, nigrorum multorum fit egestio, hi, suppressa alvo, dolorosi sanguinem profundunt. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 27. Quibus in febribus sanguinis multitudo undecunque erumpit, his in refectionibus alvi humectantur. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Post sanguinis eruptiones, & nigrorum egestiones, in acuto surditas, malum. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 10. Sanguis per nares, aut aures effluens, caput dolenti, & vehementer laboranti, morbum solvit. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 23. sistendi sanguinis modum docet, & inquit: Unde sanguis erumpit, aut erupturus est, in his frigida uti oportet, non super ipsas partes, sed circa ipsas, unde fluit. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acut. numer.* 66. legitur sanguinem sistens medicamentum.

Verum quibus sanguis e naribus fluit, hæc sunt observanda. In *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. ait: Quibus sanguinis eruptiones plures, his temporis progressu alvi male afficiuntur, si non urina concocta prodierit. Et *numer.* 2. Sanguinis de naribus stillationes in morbo acuto cum oculorum rectitudine, & motu veloci, item cum somno turbulento, & vigiliis, nihil boni. Et *num.* 3. Sanguinis eruptiones, statis temporibus fientes, siticulosæ, difficiles, ac exsolventes, si sanguinem non effuderint, in comitialem morbum finiunt. Et supra: Sanguinis stillationes undecima die fientes, difficiles sunt tum alias, tum si bis superstillaverint, & rursus stillaverint. Et in principio: Sanguinis fluxionem inducunt dolores in lumbis. Et *numer.* 2. Sanguinis eruptio, capitis, ac colli dolorem, sed & totius corporis tremulam quandam impotentiam solvit. Et *num.* 3. In sanguinis fluxione multa aut singultus, aut convulsio, mala est. Et in fine: Sanguinis eruptionem inducit collum dolorosum, in quibus ex rigore febris lassatoriæ menses decurrunt. Et *numer.* 1. Sanguinis e naribus fluxio in febribus ardentibus quarta die, mala est, si non aliquid boni coinciderit; quinta, minus periculosa est. Et *num.* 3. in principio: Sanguinis fluxionis etiam prægressæ signa sunt in lumbis dolentibus oris ventriculi dolores insuper accedentes. Et infra: Sanguinis valde rubicundæ stillæ in morbis pulmonis malæ sunt. Et circa principium; Et quibus ex sanguinis eruptione larga, frequenti, multa fit alvi cum nigris egestio, ea autem suppressa, sanguinis fluxiones: hi alvum dolent, una vero cum quibusdam flatibus facile tolerant &c. Et supra: Sanguinis fluxio, spinæ distortionem, ac spirandi difficultatem solvit. Et infra: Ex sanguinis eruptionibus, quarta die fientibus, soporosi, convulsi moriuntur, nigris prægressis, & ventre tumefacto. Et *n.* 1. Sanguinis fluxiones in morbis longis apparentes, perniciosæ &c. Et infra: Sanguinis fluxio plerunque contingit, quibus febrientibus rubores sunt in facie, & capitis dolor fortis, & venarum pulsus. At in *libr. de Iudic. n.* 10. Sanguis multus, e naribus erumpens, solvit dolorem fortem in locis infernis. Et ibidem *num.* 11. Sanguinis e naribus fluxus febrem ardentem solvit. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popul. sect.* 6. Quibus sanguis multus fluit ex naribus, qui quidem decolores mero modo sunt, his parum prodest; quibus vero colores rubicundi, his non similiter &c. Et in *lib.* 1. *de Morb. Pop. sect.* 2. *Constit.* 3. Sanguinis e naribus larga eruptio in febribus ardentibus multos servavit, modica vero occidit. Et in *libr.* 2. *sect.* 3. Sanguinis e naribus eruptiones quarta die ægre judicant. Et in *libr.* 4. *num.* 8. Ex sanguinis fluxu e naribus, mentis motio. Et in *libr.* 6. *sect.* 4. Quod ex sanguinis eruptione aqua inter cutem corripiuntur. Et in *lib.* 2. *sect.* 1. Sanguinis eruptiones largæ ex naribus plerunque liberant. Et in *libr.* 1. *de Morbis Popular. sect.* 2. Sanguinis e naribus eruptionem his expectare oportet, quibus in febribus acutis, magis ardentibus, lacrymæ invitæ defluunt. Et in *libr. Prognost. num.* 25. Sanguinis de naribus fluxionem expectare oportet, si cui in febre non lethali visus hebetudo contingit, aut splendores ob oculos obversantur cum præcordiorum in dextra, aut sinistra parte tensione. Et in *libr.* 1. *Prædictorum numer.* 19. Quibus sanguinis eruptio fit alvo suppressa, &c. insuper rigent, num alvus intestinorum lævitate corripitur, & obdura fit, aut ascarides insunt, aut utrunque? Et in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 34. Si a sanguinis eruptione febris soluta fuerit, & menses comparuerint, in utero concipiet. Et in *libr.* 1. *num.* 19. Sanguinis eruptiones fortes in judicatoriis perfrigerationibus pessimæ sunt. Et *num.* 18. Sanguinis eruptiones ex contrario, malæ sunt, velut in splene magno si ex dextra nare fluat: & circa præcordia eodem modo res se habet &c. Et *numer.* 21. Sanguinis eruptiones capitis dolores solvunt. Et ibidem legitur, quos sanguinis eruptiones morbos solvant. Et *numer.* 23. Sanguinis e naribus stillæ frequentes profluunt iis, quibus urinæ aquosæ alba innatantia habentes, & varie exalbidæ, ac fœtidæ. Et *numer.* 20. Sanguinem large profundunt, quibus ex lumbis recursus fit ad caput. Et in *libr.* 2. *numer.* 14. Ex sanguinis eruptione, pectore suppurati non minus evadunt. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer.* 48. Sanguinis de naribus stillationem futuram expecta, si manus tremulæ fuerint. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 9. Ex sanguinis fluxu delirium, aut etiam convulsio, malum. Et in *libr.* 8. *Aphorism.* 3. Quibus sanguis in febribus quartanis ex naribus fluxerit, malum. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 74. Sanguinis e naribus eruptio, ab ab-

ab abscessu brevi liberat. Et in *lib.* 5. *Aphorism.* 33. Sanguinem mulieri ex naribus fluere, mensibus deficientibus, bonum. Et *Aphorism.* 24. Sanguinis eruptiones inducunt frigida, velut nix, & glacies. Et in *lib. de Coacis Prænot. numer.* 3. Sanguinis narium fluxio vertigines ab initio solvit. Et *num.* 2. versus finem: Sanguinis fluxio horrorem efficit. Et *numer.* 3. Sanguinis parvæ comparentes fluxiones in morbis longis perniciosæ sunt. Et infra: Sanguinis fluxus, si a quarta die fiat, diuturnitatem significat, & alvus erumpit, & crurum tumores. Et *numer.* 2. Sanguinem profundunt morbi, derepente mentem percellentes cum anxietudine.

Cum autem sanguis per os egreditur, exit per sputum, aut per vomitionem. Si sanguinem vomat, ut legitur in *libr. de Natur. Muliebr. num.* 46. hepatis fistula sauciata est, & dolor ad viscera procedit, & cor convellitur. Curatio est multæ calidæ lotio, & tepefactoria, & asinini lactis potio ad dies quinque; postea vaccæ nigræ, ita ut sine cibo degat ad dies quadraginta; ad vesperam vero sesamum tritum bibat. Morbus hic est periculosus. Sed in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. juxta finem: Sanguinis vomitus in sterilibus non parientibus ad conceptionem prodest. Et in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 5. Si cerebrum corruptum fuerit, dolor ex capite spinam occupat, & ex naribus sanguis fluit. Sæpe etiam sanguinem vomit. Cum igitur calefactæ fuerint venæ in capite a cerebro, & sanguis in ipsis efferbuerit, distribuunt ipsum ad nares, & ad os; quæ vero circa spinam sanguifluæ, in corpus. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 32. Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentibus solutio fit. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 37. Quicunque evomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare; si vero cum febre, malum. Curare vero adstringentibus, ac refrigerantibus oportet. Ubi Galenus in *Comment.* ait: Vomitus fit e gula, & ventriculo. Cum tussi autem expuunt ex aspera arteria, atque pulmone elata. Fit sanguinis vomitus vel alicujus vasis ore aperto, vel cum ulcere quidem, sed sine inflammatione. Curantur autem facile, quæ sunt absque inflammatione ulcera, adstringentibus; quæ vero cum inflammatione, ac febribus, ne dum curari possunt, neque in eadem permanere magnitudine; semper enim majora fiunt, ac maligniora.

Si vero sanguis spuatur, id evenit maxime juvenibus; ut legitur in *libr.* 3. *Aphor.* 29. At vero in *libr.* 1. *de Morb. n.* 29. sanguinis, & puris subcruenti, ac lividi in peripneumonia, & pleuritide primis diebus sputum unde fiat, lege. Et in *lib.* 7. *Aphor.* 74. E sanguinis vomitu, hoc est, copiosa spuitione, & effluxu ex ore copioso, tabes, & puris purgatio sursum. Et in eodem *lib. Aphor.* 15. A sanguinis sputo puris sputum. Sed non omne sputum sanguinis, ut exponit Galenus in *Comm.* sequens habet sputum purulentum, sed quod malignum existit: tale autem est magna ex parte ex pulmone. Et in *libr. de Coac. Præn. n.* 3. Quicunque sanguinem spumosum spuunt, dextrum præcordium dolentes, de hepate spuunt, & multi pereunt. Et ibidem infra: Sanguinem spuentibus confert, ut sint sine febre, & tussiant, ac doleant leviter, & ut sputum tenue fiat ad dies quatuordecim; febrire vero, & tussire, ac dolere pertinaciter, & sanguinem recentem semper spuere, incommodum est. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 13. Quicunque spumosum sanguinem expuunt, his e pulmone eductio fit.

Sanguis præterea menstruus, vel a partu, qua de causa effluat, & quo modo, lege *libr. de Morb. Muliebr.*

Sanguis vero per urinæ meatum exiens legitur in *libr.* 7. *Aphor.* 39. his verbis: Si quis sanguinem minxerit, & grumos, & stillicidio urinæ laborat, & dolor inciderit in femur, & imum ventrem, & pectinem, circa vesicam male se habere significat. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 81. Si sanguinem, aut pus minxerit, aut squamas, & gravis odor adsit, vesicæ ulcerationem significat. Et *Aphor.* 78. Quicunque sponte sanguinem mingunt, his a renibus venulam ruptam significat. Unde in eodem *libr. Aphor.* 75. Si sanguinem, aut pus mingat, renum, aut vesicæ ulcerationem significat. Et in *libr.* 2. *Prædict. num.* 10. Sanguinem mingere, raro, & sine febre, & dolore, nihil mali significat, sed lassitudinum solutio fit. Et in *libr. de Intern. Affect. num.* 16. Cum dolor acutus incidit in renem, ac in lumbos, & in testem secundum renem situm, & cum urina sanguinem mingit, renum exulcerationem significat: curationem vero ibi lege.

Sanguinem vero, qui ex venis hæmorrhoidalibus effluit, lege in voce *Hæmorrhoides.*

Sanguinis autem, qui ex intestinis fluit, mentionem facit Hippocrates in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. & inquit: Sanguinis egestio surdis in acutis post sanguinis eruptiones, & nigrorum egestiones, perniciosa. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 9. Ex sanguinis fluxu delirium, aut etiam convulsio, malum. Et in eodem *lib. de Coac. Præn. num.* 2. Sanguinem effundit alvus a præcordiorum doloribus, paullatim subviscosa egerens, & pauca stercoracea effundens. Et ibidem infra: Sanguine per alvum egesto servantur, quibus dolores præcordiorum, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum; non autem egesto, moriuntur.

Sanguis autem si per ulcus aliquod exeat, aut arte extrahendus sit, aut non: si arte, sanguinis detractio, humoribus inclinantibus, quibus conveniat, & quibus non, lege in *libr.* 6. *de Morb. Popularibus section.* 3. Verum in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. legitur: Sanguinis detractio in perfrigeratione torpida, mala est. Et in *libr. de Vict. Ration. in Morb. Acut. numer.* 65. Si sanguinem alicui detrahere conducit, solidam alvum facere oportet, atque sic detrahere, & fame macerare, ac vinum aufer-

auferre. Sed in *lib.* 7. *Aphorism.* 53. Quibuscunque sanguinem de venis auferre conducit, his vere venam secare convenit.

Sanguinis præterea e vena fluxus aut per ustionem transversam, aut dissectionem supra, ac infra utrinque avertitur; ut scriptum est in *libr. de Locis in Homin. numer.* 49. Verum in *libr.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 7. Sanguinis venarum suppressiones faciunt animi deliquium, figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appositio, & deligatio. Quæ vero post sanguinis defluxum ulceribus conveniant, lege in *libr. de Vlcerib. num.* 3. Sed in *libr. de Humid. Vsu num.* 8. Ad sanguinis grumos acetum utile. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 21. Ex vehementi pulsu in ulceribus, sanguinis eruptio, malum. Et in *lib.* 5. *Aphorism.* 64. Lac malum est, quibus sanguinis multi egestio facta est.

SANITAS.

Sani profecto sunt homines, qui ex parentibus sanis generati sunt, eo quod, ut recitat Hippocrates in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 5. semen genitale ab omnibus corporis partibus procedit, a sanis sanum, a morbidis morbosum; ex pituitoso enim fit fœtus pituitosus, ex bilioso biliosus, ex tabido tabidus, ex splenitico spleniticus. Semen enim, quod sanum a parentibus decidit, has possidet facultates, quæ scribuntur in *libr.* 1. *de Diæt. numer.* 24. hoc est: Quod tenuissimum est in aqua, & quod rarissimum in igne, si in hominis corpore temperamentum acceperint, sanissimum habitum constituunt: propterea quod neque in temporum anni maximis mutationibus, neque in regionum permutationibus, neque in ciborum, ac potuum alterationibus aqua densissima evadit in aquæ impetuosis incursibus, neque ignis in ignis impetu. Possunt enim ambo & generationem, & satietatem plurimam suscipere. Et subdit *numer.* 34. Si aqua defectuosiorem vim accipiat, quam ignis, cum alias sincerum temperamentum habent, sani sunt homines, & sapientes. Et in *libr. de Alim. num.* 6. docet, quænam corpora saniora sint, & inquit: Raritas corporis ad perspirationem quibus amplius aufertur, saniores sunt; densitas corporis ad perspirationem quibus minus aufertur, morbidiores; qui probe perspirant, debiliores, & saniores sunt, & a morbis facile reconvalescunt. Et *n.* 10. ejusdem *libr.* Venarum pulsationes, & respiratio spiritus, juxta ætatem & consonantia, & dissonantia sunt, & morbi, & sanitatis signa. Et in *libr. de Dentit. num.* 1. Quibus pueris alvus multum profluit, & bene concoquunt, hi saniores sunt; quibus modice profluit, & voraces sunt, & non similiter pro ratione nutriuntur, morbosi. At quoniam inter sanitatem, & morbum medium datur; (sanitas enim, ac morbus sunt corporis qualitates passivæ, & omnis qualitas suscipit magis, & minus) sanitatis igitur absentia evadet morbi præsentia. Quapropter ut homines sani degant, nec morbosi fiant, refertur in *libr.* 4. *de Morb. num.* 16. atque id est, quod cibi, & potus superflua pars tempore congruo expellatur æqualis sibi ipsi, & consimilis, & æquilibris. Quæ vero alimenta ad sanitatem optima sint, scriptum est in *libr. de Affect. num.* 44. & verba sunt: Ad sanitatem optima sunt, quæ modice ingesta sufficiunt, ut & famis, & sitis sint medela, & plurimo tempore corpus ipsa suscipit, & pro ratione secedat. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popular. sect.* 4. Exercitatio sanitatis est vesci citra saturitatem, non refugere laborem. Et in *libr. de Vlcer. numer.* 1. Ulcera universa nisi vino humectare non oportet, si non in articulo fuerit ulcus; nam siccum sano propius est, &, humidum non sano. Est enim ulcus, humidum; quod vero sanum est, siccum. Cæterum ad sanitatem tuendam plura quoque desiderantur circumstantia, quemadmodum anni tempora salubria, regiones, & hujusmodi alia. Quare legitur in *libr.* 2. *Aphorism.* 36. Qui salubritatem corporis habent, per medicamenta evacuati cito exsolvuntur: & qui pravo utuntur cibo. Contabescunt enim hi, ut exponit Galenus in *Comment.* & non purgantur. Qui vero vitioso utuntur alimento ob malorum humorum superabundantiam, facile exsolvuntur in purgationibus. Et *Aphor.* 37. Qui bene se habent corpore, difficulter ferunt medicationes, idest purgationes. Propterea quod, ut declarat Galenus in *Comment.* cum non adsint humores nec biliosi, nec pituitosi, nec aquosi, sanguinem colliquat medicamentum, ac carnes, ut ex ipsis proprium attrahat humorem. Quare & vertigines, & tormina patiuntur, & difficulter his purgatio procedit, & præterea cito exsolvuntur.

SAPA.

Sapa calfacit, & humectat, ac subducit; ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 23.

SAPIENTIA.

Scriptum est in *libr. de Morb. Sacr. num.* 8. Sapientiam, ac motum membris præstat aer. Et in *lib. de Flat. num.* 20. Inter omnia, quæ in corpore sunt, nihil magis ad prudentiam confert, quam sanguis. Hic ergo cum in constanti habitu persistit, consistit & prudentia; sanguine vero permutato, concidit simul prudentia. Et in *libr. de Morb. n.* 28. Sanguis, qui est in homine, maximam partem ad prudentiam confert, quidam dicunt totum. Cum igitur bilis commota ad venas, & ad sanguinem ingressa fuerit, sanguinem ex consueta compage, ac motione dimovet, & serosum facit, ac calfacit. Calefactus autem etiam reliquum corpus totum percalefacit, & desipit homo, & non sibi constat præ febris copia, & sanguinis ad serositatem transmutatione, & motione non solita contingente. Ad sapientiam igitur sit aer, sive spiritus innatus, purus, non occlusus; sitque sanguis immixtus, non alteratus, nec violenter commo-

tus. Verum a primordio ſi ignis ſinceriſſimi, ideſt caloris, itemque aquæ temperamentum, hoc eſt humidi innati, anima ſortiatur, ſapientes ſecundo ordine, & conſtantes cum manſuetudine fiunt homines. Sic ſapientiſſimi, & memoria valentiſſimi ſunt, cum humidiſſimum in igne, & ſicciſſimum in aqua temperamentum acceperint, ut legitur in *libr.* 1. *de Diæt. num.* 29. & 30.

SCAPULA.

Scapula ad ſpinam cartilaginea eſt, reliqua parte laxa, inæqualem partem foras habens, cervicem vero, & acetabulum habet cartilagineum, ex quo coſtæ motum habent. Facile autem & inter oſſa exſolvitur, brachio excepto. Hujus autem caput ex nervo, & acetabulo dependet, cartilaginis laxæ rotundam appendicem habens. Hæc de ſitu, & natura ſcapularum, ut in *libr. de Oſſ. Natur. numer.* 4. In *libr.* autem 6. *de Morbis Popul. ſection.* 3. id præcipit Hippocrates: Quicunque laterum naturæ, ſcapulas alarum modo eminentes habent, propter cauſæ debilitatem, in deſtillationibus malignis, ſive excretio fiat, ſive non fiat, malum.

SCREATIO.

Screatus frequens, & ſi aliud quodpiam ſignum affuerit, ſunt phrenitica; ut legitur in *libr.* 1. *Prorrhetic. Comment.* 1. *part.* 6. Verum *partic.* 30. Si in phreniticis frequens cum refrigeratione ſit ſcreatus, nigra revomuntur. Et eodem *libr. Comment.* 3. *part.* 34. Lumborum dolor cum capitis, & ſtomachi dolore, atque excreatu violento convulſivum quippiam habet, ſubmutumque cum judicatione rigorem. Et ſcreatio frequens, ſi ſane & aliud quoddam ſignum affuerit, phrenitidem indicat. Sic in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2.

SCROTUM.

In pituita alba ſcrotum, ubi aqua impletum fuerit, ſecato. Sic legitur in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 69. At in *libr. de Internis Affect. numer.* 24. A pituita, ſcilicet alba, maxime in aquam intercutem tranſitus fit; ſi vero tumor conſtiterit in ſcroto, & fœmoribus, ac tibiis, acuto ſcalpello multa, & frequentia vulnuſcula incutito: &, ſi hæc feceris, cito ſanum efficies.

SECESSUS.

Legitur in *libr.* 3. *de Diæt. num.* 27. Quibus ſeceſſus ſiccus, ac peruſtus fit, & os ſiccum, & progreſſu temporis etiam amarum fit, & alvus ſiſtitur, itemque urina. Et ibidem *numer.* 25. Quibus ſeceſſus non putrefactus per alvum ſecedit, tabeſcente corpore, hi progreſſu temporis in morbos incidunt. Et ibidem *numer.* 26. Quibus ſeceſſus liquidus, ac putrefactus per alvum abit, item quorum venter carnes attrahens dolorem exhibet, cibos excludit, & exulceratur. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popul. numer.* 22. legitur ſeceſſus electrum referens. Et in *lib.* 2. *ſection.* 1. Seceſſus liquidos, ac crudos milium ſolidum in oleo coctum ſiſtit. Sed lege *Egeſtio.*

SECUNDA.

Secunda appellatur, ubi pelliculæ ſinuatæ ſanguinem nutritioni inutilem ſuſceperint; ut ſcriptum eſt in *libr. de Natur. Puer. numer.* 8. Et ea ex umbilico hæret, & umbilicus poſtremus ex uteris exit; quemadmodum legitur in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 76. Si autem ſecunda non ſtatim exierit poſt partum, curatio legatur in eodem *libr. numer.* 76. At vero in *libr. de Superfœt. numer.* 2. Si vero illa ante editum puerum exierit, partum reddit difficilem. Et ibidem: Si cum puero, partum facilem facit. At in *libr.* 1. *de Morbis Mulierum numer.* 76. leguntur cauſæ ſecundæ in uteris derelictæ, & curatio. Et *numer.* 77. ſcribuntur quæ mala conſequantur ſecundas relictas. Et in *libr. de Superfœt. numer.* 5. legitur de ſecundæ extractione. Et in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 52. enarrantur ſecundæ non decedentes. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 101. ſecundæ mulierum cum vermium carnium capitibus in peſſo. Et *numer.* 106. ad ſecundas educendas, & menſes, itemque fœtum enectum. Et *num.* 108. legitur ſecundarum expulſorium, quod uteris infunditur. Et ibidem ſcribuntur alia medicamenta ad ſecundas educendas, quæ ibi vide. Sed in *libr.* 5. *Aphor.* 49. Ut ſecundæ excidant, ſternutatorio indito, nares, & os apprehendito. Et in *libr. de Superfœt. numer.* 27. ſcribuntur aliqua auxilia ad ſecundam expurgandam. Tandem in *lib. de Nat. Muliebri numer.* 29. enarrantur varia medicamina ad ſecundas expellendas, quæ ibi lege.

SEDES.

Sedes, ſeu inteſtinum rectum quandoque elabitur, atque evertitur; quod quidem evenit viris, quos, ubi hæmorrhoidas habent, alvi profluvium corripit; pueris autem calculo laborantibus, & in dyſenteriis longis, ac meracis; ſenibus vero, quibus muci agglutinati inſunt. Cum igitur inteſtinum elapſum fuerit, dolorem concitat, inflammationem, ruptionem, ſanguiniſque profluvium. Si vero dolor fiat, legitur in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. in principio: Sedis, & pudendorum, ac capitis dolor torporem, & impotentiam inducit. Et ibidem *numer.* 1. Sedis dolor in longis pernicioſis morbis, lethalis. Et ibidem *numer.* 6. Juxta ſedem doloroſæ ſuppurationes alvum turbant. Cæterum ſedi confert calida, ut ait Hippocrates in *libr.* 5. *Aphoriſm.* 22. Itemque eadem in ſede denigratis convenit, ſicut habetur in *libr. de Humid. Uſu numer.* 11. Verum ſi ſedes elabatur, fiant fomenta, quæ in *lib. de Fiſtulis numer.* 4. deſcripta ſunt. Si vero inteſtinum rectum humidum fiat, & ſanies defluat, lege ibidem *num.* 5. medicamentum; itemque ſi ſanguis profluat; item ſi exciderit, & in loco ſuo manere noluerit. Si

vero

vero inflammatum fuerit, quid faciendum sit, lege *num. 6.* Sic, si dolor fiat, vide *numer. 7.*

SEGNITIES.

Segnities, ac otium humectat, & corpus debile facit. Anima enim quiescens humiditatem ex corpore non consumit. Sic legitur in *libr. 2. de Diæt. numer. 37.*

SEMEN.

Semen utrique sexui inest, tum masculeum, tum fœmineum; sicut legitur in *libr. de Genitur. numer. 7.* Illud vero velut favus ab utraque vesicæ parte est; ut habetur in *libr. de Venis numer. 6.* Ex ipsis autem renibus venæ ab utraque meatus urinæ parte in pudendum tendunt. At quo modo sitæ sint, lege in eodem *libr. numer. 21. 22. & 23.* Semen genitale ab omnibus corporis partibus procedit; ut ait Hippocrates in *lib. de Morb. Sacr. numer. 5.* Verum in *libr. 4. de Morb. numer. 1.* Ad hominis generationem de omnibus & viri, & mulieris partibus semen progressum, & in uterum muliebrem illapsum, condensatur, temporeque veniente, natura hominis formam referens ex ipso producitur. Habet autem & mulier, & vir quatuor species humoris in corpore: & de his non minima, neque debilissima in semen procedit portio. Et quia animal secundum parentes nascitur, tot humorum species & sanorum, & morbosorum in se ipso habet. Fit autem quandoque, ut semen viri quibusdam mulieribus in uteris putrescat, de quo scriptum est in *libr. 1. de Morb. Mulier. numer. 31.* Fit etiam quandoque seminis per somnum effusio, quam solanum cohibet; ut in *libr. 2. de Diæt. numer. 26.* At si plura optas, lege *Genitura.*

SEMITERTIANA.

Semitertiana habet anxietatem, & vomitum, & simul horrorem, cum incipit; velut legitur in *libr. 7. de Morbis Popularibus numer. 47.* Sed in *libr. 1. section. 3.* In semitertiana appellata, contingit, & acutos morbos fieri, & est hæc præ cæteris maxime lethalis. Sed & tabidi, & quicunque ex aliis longis morbis ægrotant, ex hac maxime ægrotant.

SENES.

Senes frigidi sunt, & humidi; quia ignis recessus contingit, aquæ autem accessus, & siccorum quidem sublatio, humidorum autem status; quemadmodum scriptum est in *libr. 1. de Diæt. numer. 38.* Quapropter, cum ipsis modicus insit calor, paucis egent fomitibus, a multis enim extinguuntur; ob hanc etiam causam febres his non similiter acutæ fiunt, frigidum est enim ipsorum corpus. Hæc in *libr. 1. Aphor. 14.* Et ideo facillime jejunum ferunt; ut in eodem *libr. Aphorism. 13.* Et quoniam frigidi sunt, & humidi, idcirco, ut apparet in *libr. 3. Aphor. 18.* senes æstate, & autumno aliquandiu optime degunt. Contra hyeme, & vere, quibus temporibus capite derepente calefacto, aut insolato, morbo sacro corripiuntur, non autem æstate; ut inquit Hippocrates in *libr. de Morb. Sacr. num. 12.* Hinc quoque fiunt senibus ob caloris defectum, & humiditatis copiam ægritudines senum propriæ, quæ recitantur in *libr. 3. Aphor. 31.* atque hæ sunt: Spirandi difficultates, & defluxiones cum tussi, urinæ stillicidia, urinæ difficultates, articulorum dolores, nephritides, vertigines, siderationes, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alvi, oculorum, & narium humiditates, visus hebetudines, glaucedines, auditus gravitates. Attamen seniores suppurationibus, & convulsionibus minus obnoxii sunt, aut certe non adeo fortibus; & causam lege in *libr. 1. de Morb. numer. 20.* Neque senes quemadmodum juvenes ægrotant, sed plerunque minus. Quicunque vero ipsis fiunt morbi diuturni, ut plurimum commoriuntur, ut habetur in *libr. 2. Aphor. 39.* Et propterea senes a podagra non liberantur; velut proditum est in *libr. 2. Prædiction. numer. 15.*

SENSUS.

Scriptum est in *libr. de Morb. Sacr. numer. 18.* Cor, & præcordia maxime sentiunt; nam ex omni corpore venæ ad ipsum tendunt, & convulsiones habet, ut sentiat, si quis dolor, aut collectio homini contingat; necesse est enim, & dum angitur, inhorrere corpus, ac distendi, & si quis nimio gaudio perfundatur, idem pati. Et in *libr. de Venis numer. 27.* Ex omni corpore maxime circa thoracem sensus existit: & ibi lege causam.

SEPIA.

Sepiæ testa tusa, vino imbuta, in pesso puerperæ recens enixæ adhibetur in *libr. de Superfœt. numer. 25.* Et sepiæ ovis in uterorum morbo utitur in *libr. de Natur. Mulieb. numer. 8.*

SEPTIMESTRIS PARTUS.

Septimestrem partum quomodo certo quispiam cognoscere possit, lege in *libr. de Septimestr. Part. numer. 1.*

SEPTUM TRANSVERSUM.

Legitur in *libr. de Venis num. 15.* Septum transversum juxta verticulum infra costas ea parte, qua ren ex arteria consurgit. Ab hepatitide vero per septum transversum maximæ duæ venæ, altera hinc, altera inde sublimes feruntur. Multifidæ autem per septum sunt, & circum ipsum innascuntur, verum supra septum hæ magis conspicuæ sunt. Et in *libr. de Corpor. Resect. num. 3.* A spina retro hepar septum transversum productum est. Et septum transversum ab antiquis appellabatur phrenes, ut ait Hippocrates in *libr. de Morb. Sacr. num. 15.* atque in hoc hominis intellectum esse, opinabantur: & idcirco, cum quis mente minime constaret, eum phreniticum nuncupabantur. Verum, cur læso septo, delirium

fiat,

fiat, his verbis declaratur in *libr. de Virg. Morb. numer.* 2. Sanguis præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum; unde cor fatuum fit, & ex fatuitate torpedo, & ex torpedine delirium apprehendit. Et in *libr.* 7. *de Morb. Pop. n.* 58. Ictus est catapulta in pectus, & paullo post risus tumultuosus: videbatur autem mihi medicus eximens lignum, reliquisse ferrum in septo transverso. Sed in *libr.* 6. *Aphorism.* 18. Septo transverso discisso, lethale est. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 54. Quibus inter ventriculum, & septum transversum pituita reposita est, & dolorem affert, non habens exitum ad neutrum ventrem, his per venas ad vesicam pituita versa, solvitur morbus. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 18. Supra septum transversum dolores purgatione indigere per superiora significant; quicunque vero inferiora molestant, per inferiora. Et in *libr. Prognostic. num.* 4. In locis supra septum transversum spiritus densus inflammationem, aut dolorem significat.

SERUM.

Sero utebantur antiqui tum ad alvum subpurgandam, tum ad alia quoque. Etenim in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 12. In morbo capitis ubi quadraginta dies præterierint, capite ejus purgato, prius medicamento exhibito ipsum deorsum purgato, si tempus anni permittit; deinde serum ad dies septem bibendum dato, aut pauciores, si debilis existit. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 17. In nephritide pro temporis opportunitate serum, & lac bibat: serum quidem ad purgationem. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mul. num.* 12. In fluxu muliebri, veluti ex ovo crudo luteo, si non affuerit serum, lac asininum coquito, & exhibito per quatuor dies: ad vesperam eadem faciat, nisi febris noctu corripiat; si vero natura fuerit lienosa, aut flatuosa, & exanguis, neque serum, neque lac bibat, sed purgantibus inferne utatur.

SICCITAS.

Siccitas ad sanitatem utilior est, quam humiditas. Scribit enim Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 15. Siccitates ex anni constitutionibus in summa pluvialibus salubriores sunt. Et in *libr. de Vlcerib. num.* 1. Ulcera universa nisi vino humectare non oportet, nisi in articulo fuerit ulcus. Nam siccum sano propius est, & humidum non sano. Est enim ulcus, humidum; quod vero sanum est, siccum. Causa est autem, cur siccitas magis salubris sit, quam humiditas, propterea quod humiditas est facile passibilis, & itidem corruptibilis; siccitas vero contra, & difficulter suscipit qualitates, verum cum receperit, difficulter removentur. Quapropter legitur in *libr. de Loc. in Homine numer.* 1. Corpus, quod siccius est, morbos magis recipere, ac magis dolere a natura solet; humidum vero minus. Morbus enim, qui in sicco est, stabilitur, & non cessat; qui vero in humido, diffluit, & alias aliam corporis partem occupat, & semper transmigrans requiem facit, & citius quoque sedatur, utpote non stabilitus. At quoniam siccitas calorem acuit, inquit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 7. In siccitatibus febres acutæ fiunt. Et in *libr.* 1. *de Morb. n.* 16. Caro siccata plus solito percalescit, & dolorem dat, & trahit humiditatem a venis, & carnibus. Siccatorium autem morbum lege in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 64.

SINAPI.

Sinapi calidum est, & alvum movet, sed urinæ difficultatem inducit; ut legitur in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 25.

SINGULTUS.

Scribit Hippocrates in *libr.* 6. *Aphorism.* 39. singultus causam, & inquit: Convulsio fit vel ex repletione, vel inanitione; verum & singultus. Etenim singultus est stomachi convulsio, ut placet Galeno. In *lib.* autem 1. *Prædict. n.* 12. exponit idem Hippocrates, quæ singultum indicent, & inquit: Quibus affectiones ardentes, fatuitatem inducentes, stuporis detentionem inferentes, præcordia variantia, & ventris tumor, cibis interceptis, in sudoribus, num his turbidus spiritus, & genituræ simile quid superveniens, singultum indicat? Præsagia vero habentur in *libr.* 7. *Aphorism.* 3. ubi sic scribitur: A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum. Et *Aphorism.* 10. Ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel convulsio, malum. Et *Aphorism.* 17. In hepatis inflammatione singultus, malum. Et *Aphorism.* 41. Si senioribus supra modum purgatis singultus supervenerit, non bonum. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 3. Ubi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut convulsio superveniens, malum. Et *Aphorism.* 4. Ex superflua purgatione convulsio, malum. Et *Aphorism.* 58. Hepati, inflammationem patienti, singultus advenit. Et in *libr. de Coac. Præn. n.* 1. In singultu, ac spiritu delirium, lethale. Et *num.* 4. Singultus in meracis vomitionibus, malum. Et in *libr.* 1. *Prædict. n.* 3. Cum singultu vocis interceptiones, pessimæ. Ad febrem vero singultuosam scribuntur medicamenta in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comment.* 4. *partic.* 69. ubi Galenus ait: Singultus sunt motiones quædam stomachi convulsivæ, quas fieri ajunt propter immoderatam inanitionem, vel repletionem. Quæ fiunt propter inanitionem, fere sanationem non recipiunt; quæ vero ob repletionem, ab his, quæ infarcta secant, & abstergunt, sanantur medicamentis. Quare in *libr.* 6. *Aphorism.* 13. A singultu habito sternutatio superveniens, liberat. Et ait in *Comment.* Galenus: Verum est, si a plenitudine fiat singultus, tunc violento opus est motu, ut veluti concussæ ipsum efficientes humiditates diffluentur, atque evacuentur. Sed & in *libr.* 2. *de Morb. num.* 62. describitur quoque febris singultiens, atque ejus curatio. Hujus quo-

que

que mentionem facit Hippocrates in *libr. de Fract. num.* 12. & 38. Et in *libr.* 5. *de Morb. Popul. n.* 4. Oculi caliginosi, ac cavi erant, & convulsiones tenebant ab alvo, & intestino, & singultus.

SITIS.

Sitim, ac repentinam repletionem inducit panis calidus, ut legitur in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 18. & causa est, quia caliditas consumit humiditatem, & siccitatem efficit. Et propterea legitur in *libr. Prognostic. num.* 14. & 15. In morbis acutis sitim non habere, signum bonum; contra, malum. Sed sitis in morbo acuto præter rationem soluta, malum quoque est, ut legitur in *libr. de Coac. Prænotionibus numer.* 1. atque in aliis locis. Sine siti vero esse tum in pleuritide, tum in omnibus circa pulmonem morbis, bonum, veluti legitur in *eodem lib. num.* 3. Attamen siticulosi non valde in febribus ardentibus sunt, ut inquit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphorism.* 54. quibus plerunque tusses siccæ parum irritantes. Et in *eodem libr.* 4. *Aphorism.* 19. Qui non sitiunt in medicamento, potionibus dum purgantur, non cessant priusquam sitierint. E siti quoque hanc accipiamus prænotionem, quæ legitur in *lib.* 1. *Prorrhetic. Comment.* 2. *partic.* 8. atque ea est: Summæ corporis partes si celeriter in utranque conditionem permutentur, malum; sitis quoque hujusmodi mala est. Et ibidem *part.* 3. quibus alvus liquida, lassitudo, capitis dolor, sitis, vigiliæ, obscuritas, & impotentia fuerit, ut hi mente moveantur, spes est. Siticulosi vero sic regendi sunt: his cibi, & labores detrahendi sunt, vinum vero aquosum, & frigidissimum est exhibendum; quemadmodum legitur in *libr. de Salubr. Diæt. num.* 13. Verum lac ipsis dare, malum est; veluti scriptum est in *libr.* 5. *Aphorism.* 64. Sed non sitire faciunt, continere os, tacere, ventum cum potu frigidum inducere, ut scribitur in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 3. At *libr.* 5. *Aphorism.* 27. Qui noctu bibere appetunt, his admodum sitientibus, si superdormierint, bonum. Et in *libr.* 3. *de Morb. Popul. sect.* 4. Inter vigilandum siti levi somnus medela est; siti vero ex somno, vigilia in quibusdam.

SOLANUM.

Solanum frigefacit, & semen in somnis effundere non permittit, ut scribitur in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 26.

SOL.

Sol, & ignis siccant. Propterea quod, cum calida sint, & sicca, humiditatem ex corpore trahunt. Sic scriptum est in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 36. Verum in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. num.* 8. Sol emergens, ac illustrans aquas castigat. Matutinum enim tempus ipse aer ut plurimum semper occupat.

SOLSTITIUM.

Legitur in *libr. de Aer. Aquis, & Loc. num.* 30. Maxime observare oportet magnas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libentes exhibeamus, neque uramus, quæ circa ventrem, neque secemus, priusquam prætereant dies decem, aut plures, & non pauciores. Periculosissima sunt & ambo solstitia, maxime vero æstivum; periculosum etiam æquinoctium utrunque, magis vero autumnale.

SOMNUS.

Somnus alius est nocturnus, alius diuturnus, & ambo longi, vel breves, fiunt vel sanis, vel ægris. Qui vero pueri bene dormiunt, & habitiores sunt, multum alimentum adsumunt, idque adjacet non sufficienter distributum, ut in *libr. de Dentit. n.* 2. legitur. Et ibidem: Qui autem sæpe cruenta, ac cruda per alvum egerunt, plurimi in febre somniculosi sunt. At vero somnus meridianus quibus æstate conferat, lege in *libr.* 1. *de Diæt. num.* 26. Sed in *libr. secundo de Diæt. numer.* 23. operationes somni hæ recensentur in sanis: Somni jejunum attenuant, & frigefaciunt, si non longi fuerint, præsentem humiditatem evacuantes; qui vero magis calefaciunt, colliquant carnem, & corpus diffundentes exsolvunt, ac debiles faciunt; a cibo vero sumpto calefacientes humectant, alimentum in corpus diffundentes: a matutinis autem deambulationibus somnus maxime siccat. Et in *lib. de Flatib. numer.* 20. Somno sanguis frigefit. Et in *libr. de Salubr. Diæt. n.* 12. Somnus longior conducit his, qui postridie cibos eructant. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 2. circa principium: Somnus quandoque dolorem capitis solvit. Et in *lib.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 5. Somnus visceribus prodest. Et in *libr.* 5. *Aph.* 25. Nocturnam sitim somnus sedans, bonum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 71. Somnus, & vigilia, utraque modum excedentia, malum. Et in *lib. de Insomn. num.* 1. Per somnum anima corporis munia subit. Et ibidem *num.* 12. Actio sensuum libera fit per somnum. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 41. Ex somno sudor multus, citra manifestam causam fiens, corpus multo alimento uti significat. Et in *libr.* 1. *Aphorism.* 15. Ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Si vero homo ægrotet, præstat hæc præsagia somnus. Etenim legitur in *lib.* 2. *Aphor.* 1. In quo morbo, somnus laborem facit, mortale; si vero juvat, non mortale. Et *Aphor.* 2. Ubi somnus delirium sedat, bonum. Et *Aphorism.* 3. Somnus, atque vigilia si modum excesserint, malum. Et in *lib. de Coac. Præn. num.* 2. Somnus turbulentus, & vigiliæ cum oculorum rectitudine, & motu veloci in morbo acuto, nihil boni. Et ibidem *num.* 1. Somni profundi, non turbulenti, firmam in morbis acutis judicationem significant; turbulenti

vero

vero cum dolore corporis, inconstantes sunt. Et ibidem *numer.* 2. Somni soporosi, perniciosi. Et ibidem *num.* 2. in principio: Somnolenti, ac singultientes fiunt nono mense, quibus capitis dolor, & quibus soluta voce in idem restituuntur. Et in *libr.* 1. *Prædict. num.* 15. Somnus multus, faucibus exasperatis, cum ventris murmure, & frontis doloribus, convulsorius. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popularib. sect.* 7. Quæ in somnis exacerbantur, & quibus extremæ partes perfrigerantur, & mens turbatur, & alia quæ circa somnum fiunt, ejusmodi: & quibus contraria. Et in *libr. de Genit. numer.* 2. Somnia venerea ex humido in corpore diffuso, & calefacto sive labore, sive alia causa, contingunt.

SOPOR.

Quibus sopor fit, spumosis prodeuntibus, his febris exacerbatur acuta; quemadmodum legitur in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 12. At in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Cum sopore anxioso lumborum dolor malus est. Et *numer.* 2. Soporosi num aliquid convulsorii habent? Et supra: Soporosi in principiis fientes, cum capitis, lumborum, colli, præcordii dolore vigilantes, num phrenitici fiunt? Et paullo infra: Soporosi ab initio exsudantes, urinis concoctis ardentes, verum citra judicationem perfrigescentes, & brevi rursus ardentes, torpidi, soporosi, convulsi, perniciose habent. Et: Soporosi, anxiosi, præcordium dolentes, parum vomentes, abscessus juxta aurem habent. Et *num.* 6. Soporosis torpefactis, liquida egestio pessima est. Et *numer.* 2. Soporosis, delassatis, surdis factis, alvo erumpente, si rubicunda egesta fuerint circa judicationem, prosunt. Et *numer.* 2. Soporosa, anxiosa, dolorosa præcordia, frequenter parum spuentia, tumores circa aurem habent. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 23. Soporosa, anxiosa, præcordia dolentia, vomitoria parva symptomata: in his abscessus juxta aures oboriuntur. Hæc in *lib.* 1. *Prædict.* & in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. At lege *Coma.*

SORBA.

Sorba, mespila, corna, & quæcunque alia hujus generis poma alvum sistunt, & acerba sunt, ut in *lib.* 2. *de Diat. num.* 28.

SORBITIO.

Eadem materia est, ex qua fit cibus, sorbitio, & potus. Sed cum quidam essent ægri ita se habentes, ut neque medicos cibos superare possent, imbecilliore sane quopiam tales indigere, illis, scilicet medicis, visi sunt, sorbitionesque invenerunt, pauca ex fortibus multa aqua permiscentes, & robur ipsum temperatura, & coctura detrahentes. Quod si qui neque sorbitiones superare possent, his detraxerunt etiam ipsas, & ad potiones pervenerunt. Probe autem nosce oportet, quibus sorbitiones in morbis non conducunt; nam statim, ubi hoc fecerint, exacerbantur ipsis febres, ac dolores, & manifestum fit, quod assumptum morbo quidem alimentum, & incrementum præbet, corpori vero tabes, & infirmitas existit. Hæc de materia sorbitionum in genere, ac de præparatione, atque de usu leguntur in *libr. de Veter. Medicin. num.* 11. & 12. Finis autem sorbitionis scribitur in *libr. de Affect. numer.* 38. his verbis: Sorbitiones in morbis omnibus dato, aut ptisanam, aut milium, aut farinam, aut alicam, & quæcunque ex his dederis ad secessum, tenuia dato, & magis percocta, & dulciora potius, quam salsiora, aut calidiora; quæ vero ad robur, aut refocillationem, crassiora, pinguiora, & moderate cocta. Et *numer.* 42. Quicunque cibos sufficientes perficere possunt, his sorbitiones ne dederis; (excludunt enim cibum) qui vero non possunt, his dato. Si vero quid dare volueris refectionis gratia, alicam dato, & ptisanam triticam. Hæ enim sorbitiones sunt fortiores. Dentur autem post cœnam, hoc est vesperi. Sed hæ quidem sorbitiones gradus habent; scriptum est enim in eodem *libr. numer.* 39. Febrientibus detur post purgationem lenticula, aut milium tenue, aut ptisanæ succus. Danda est autem ptisana, & milium, velut quæ levia sint, alica vero, velut omnium robustissima, & farina, velut his robustior: lenticula autem odorata præparetur, & modica secundo loco detur, ut quæ levis sit sorbitio, & stomacho grata sursum versus. Ammisceatur autem sal, aut mel, & cuminum, & oleum: ad lenticulam vero ammisceatur pulegii herba, & parum aceti. In *lib.* autem 2. *de Morb. Mulier. numer.* 2. Fluxibus inchoantibus muliebribus, diæta constituatur, si quidem sine febre fuerint, ex cibis; si vero febricitarint, ex sorbitionibus: sunt autem ex sorbitionibus hæ commodissimæ, panicum, lenticula, farina horni, ac recentis tritici cocta, alica cocta sorbilis, zea cocta. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 1. Si febris tenuerit, sorbitione utatur farinæ, aut milii. Cæterum non in tota febre dandæ sunt sorbitiones, ac maxime si febris sit acuta, nec multa quantitas. Etenim legitur in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. Comm.* 1. *partic.* 22. & *seqq.* Quantitas dandæ sorbitionis hoc observabitur pacto: nempe si morbus siccior fuerit, non multum dare oportet; sed ante sorbitionem, vel mulsam, vel vinum, utrum magis auxiliaturum putaveris, propinare convenit. Et si os madescat, & quæ a pulmone expuuntur, talia sint, qualia esse oportet, sorbitionis quantitatem augere convenit. Nam quæ citius, ac magis madescunt, judicationis denuntiant celeritatem; quæ vero tardius, & minus, tardiorem significant judicationem. Et quanto major fuerit expurgatio, tanto magis ad judicationem usque dare oportet. Sed maxime duos ab judicatione dies, quibus utique vel quinto, vel septimo, vel nono fieri debeat morbi judicatio, quasi dierum tum paritas, tum imparitas

paritas perpendenda sit: post hoc autem mane sorbitionem dabis, sero autem ad cibaria te conferes. At vero sorbitio danda est, vacuato cibo; nam scriptum est in eodem loco *partic.* 32. Quibus cibus statim inclusus, si quis non vacuato eo sorbitionem dederit, dolorem, si adest, augebit; si non adest, protinus inducet, & frequentior reddetur spiritus. Quod malum est: nempe pulmonem exsiccat, fatigatque tum hypochondrium, tum ventrem imum, tum septum transversum. Et *partic.* 44. Postea si dolor quispiam, vel periculum comparuerint, sorbitionem dare oportet neque multam, neque crassam; sed post septimam, vel nonam, si validus sit. Et *partic.* 46. Tempus dandæ sorbitionis maxime servare oportet; nam si pedes frigidi fuerint, nec sorbitio, nec potus exhibendus est; at, cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit, & hoc observandum est in morbis omnibus, sed præcipue in acutis, & potissimum quibus febris vehementior fuberit, periculumque summum. Et in *Comment.* 2. *part.* 12. & 13. Ubi quis medicamentum ebibit, ptisanam protinus sorbendam dato, atque consueta quantitate. Et quoniam ab re non est, in media purgatione sorbitionem dare non conducit. At, ubi purgatio desierit, tunc sorbitio detur, sed consueta minor, deinde liberalius perpetuo exhibeatur, si dolor cessaverit, & nihil aliud obicem fecerit. Et *partic.* 15. & 16. Melius siquidem esse dico, ut protinus a morbi initio sorbere incipias, quam inanitis, & vacuatis venis, vel die tertio, vel quarto, vel quinto, vel sexto, vel septimo, si ante hoc tempus morbus non judicatus fuerit, sorbitionem inchoare. Sed præparationes tales fiant, quales dictæ sint, hoc est, sectionis venæ, vel clysteris, vel balani, si necesse fuerit. Hæc, quæ scripsit in hoc *libr.* Hippocrates, confirmat in *libr.* 5. *de Morb. Popular. numer.* 28. ubi ait: Circa duodecimam, & decimam quartam diem febris augescebat, & secessus pauci: post purgationem sorbitionibus usus est. Et in *libr.* 7. *num.* 1. hæc eadem recitat.

SPINA.

Spina a sacro osse usque ad magnum verticulum gibbosa est, & vesica, & genitura, & recti intestini pars inclinata in hac parte est: inde vero usque quo ad septum transversum pervenit, in directum repanda est, & musculi lumbales hac parte existunt: hinc vero usque ad magnum verticulum, quod supra supernas humeri partes est, e directo gibbosa est: imo magis esse videtur, quam est; nam posteriores ossium propagines hac parte altissimæ sunt. Hæc in *libr. de Ofs. Natur. num.* 2. Cæterum spinalis medulla, ut scriptum est in *libr. de Carnib. num.* 5. neque multum pinguis, neque glutinosi habet, & sola membranas habet, quas alia medulla non habet. Hæc quidem medulla maxime resiccatur, cum venulæ ad medullam tendentes fuerint obturatæ, itemque ex cerebro accessus; ut legitur in *libr. de Intern. Affection. num.* 14. At in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 26. Medulla spinæ si ægrotarit sive ex lapsu, sive ex alia aliqua causa, sive sua sponte, homo & cruribus impotens fit, ut neque si tangatur, percipiat, & ventre, ac vesica, ut circa prima tempora neque stercus, neque urinam egerat, nisi ad necessitatem. Cum autem vetustior factus fuerit morbus, non urgente homine, & stercus prodit, & urina: moritur autem postea, non multo interposito tempore. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 3. Spinali medulla sauciatus, moritur. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 18. Cum fluxio in medullam spinalem contigerit, tabes occulta, ac inconspicua oboritur: cum autem retro ad vertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 18. Frigidum inimicum ossibus, dentibus, nervis, cerebro, spinali medullæ; calidum vero utile. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 49. Dorsalis tabes a medulla fit: corripit autem maxime recentes sponsos, & veneri deditos: sunt autem sine febre, & bene cibum capiunt, ac consumuntur: & si interroges ita affectum, dicet sibi superne de capite in spinam velut formicas descendere videri: & ubi mingit, aut ventrem exonerat, prodit ipsi genitale semen multum, ac liquidum: curationem vero ibi lege. Sed ad spinam dorsi redeamus. Hujus cognitio, ut legitur in *libr. de Articul. num.* 41. in omnibus morbis multum, in gibbosis vero plurimum momenti habet. Ipsa quidem spina, ut habetur in eodem *libr. num.* 39. gibba fit ex casu. Et in *libr. de Humid. Usu numer.* 4. a frigida aggravatur. Et in *libr.* 2. *de Morb. num.* 5. Dolet ex calore a cerebro. Et in *libr. de Artic. num.* 45. Obliquatio ejus multifaria. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. in principio: Spinæ distortionem, & spirandi difficultatem sanguinis fluxio solvit.

SPIRANDI DIFFICULTAS.

Variis de causis oboritur spirandi difficultas. Etenim, ut legitur in *libr.* 2. *de Morb. Mul. num.* 2. fit ob fluxum muliebrem rubrum. Et in *libr. de Articul. num.* 37. fit interdum a gibbo. Et in *lib.* 4. *Aphor.* 50. fit quandoque in febre non intermittente, atque ea est lethalis. Et in *libr. de Dentition. num.* 3. Spirandi difficultatem utplurimum inducunt ulcera, proserpentia circa fauces, graviora, & magis acuta. Et in *lib.* 2. *Prædict. num.* 5. Spirandi difficultatem potus uberior inducit. Et in *libr. de Venis numer.* 20. Interceptis transitibus per callosam duritiem velocitas, ac difficultas spirandi oboritur: hinc fiunt anhelationes, & tabes sicca. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 31. Spirandi difficultates senibus accidunt. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Cum spirandi difficultate, & lateris punctura intestinorum lævitates in tabem desinunt. Et ibidem in principio: Spirandi difficultatem, & spinæ distortionem sanguinis fluxio solvit. Sed lege *Asthma*.

SPIRITUS, ac SPIRATIO.

Non de ſpiritibus innatis, neque de eo, qui ventus appellatur, nobis hoc tempore eſt agendum, ſed de eo, quem ſpiramus, & qui quandoque pro ſpiratione ſcribitur. Hic profectò maxime eſt in omnibus morbis, ſed præſertim in acutis obſervandus; ab eo enim prænoſcimus ſæpe numero, quis morbi futurus ſit finis; nam ſcribit Hippocrates in *libr. Prognoſtic. Comm.* 1. *partic.* 24. Spiritus, hoc eſt, ſpiratio crebrior ſignificat dolorem, aut inflammationem, quæ ſupra præcordia fatiget. Qui vero ſpiratur magnus, multoque interpoſito tempore, delirium indicat. Qui vero frigidus de naſo, & ore, admodum exitialis jam eſt. Et ſubdit *partic.* 25. Spirationis facilitatem exiſtimare oportet maximam vim habere ad ſalutem in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet, & quadrageſimo die judicetur. Et in *Comment.* 2. *partic.* 66. Aſceſſus ſcilicet humorum conſiſtunt, hi in locis infernis, quibus circa ilia inflammatio ea fatiget; illi in ſupernis, in quibus ilia molliora, & ſine dolore perſiſtunt: ſi vero aliquandiu ſpiret difficulter, ſine alia occaſione deſinet. Hoc eſt, ut interpretatur in *Commentar.* Galenus: Quoties ſpirationis repente eveniens difficultas per prædictas affectiones, rurſus derepente deſiſtat, ita ut & eveniat, & deſinat ſine evidenti cauſa, ſignificat tendere humores ad caput: quemadmodum ad infernas ſedes, calor quidam evidens circa ilia. Et in *Comment.* 3. *partic.* 8. Qui convaliturus eſt, facilius ſpirat, ſine dolore agit, noctu dormit, & alia ſigna ſecuriſſima habet; qui vero moriturus eſt, ſpirat difficulter, conflictatur, vigilat, & alia ſigna peſſima habet. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 2. Spiritus frigidus quidem lethalis eſt: lethalis autem eſt & febriculoſus, & fuliginoſus. Et ibidem ſupra: Spiritus, qui denſus, & parvus eſt, inflammationem, & dolorem in locis principalibus ſignificat. Et ibidem infra: Spiritus extendens, & urgens, & obſcurus, & dupla intro revocatio, velut ſuper inſpirantibus, lethalis. Et: Quibus ſpiritus retrahitur, & vox ſtrangulatoria eſt, & vertebra intro conſidet, his in fine, velut contrahente quodam, ſpiritus fit. Et ibidem *num.* 1. In ſpiritu, & ſudore delirium lethale eſt. Et ibidem infra: Spiritus magnus in bilioſis febribus acutis cum præcodii intenſione, juxta aurem abſceſſum facit. Et in *lib.* 4. *Aphoriſm.* 50. Ubi in febre non intermittente ſpiritus difficultas acciderit, & delirium, lethale. Et *Aphoriſm.* 68. In febribus ſpiritus offendens, malum; convulſionem enim ſignificat. Et in *lib. de Coac. Prænot. numer.* 3. Spiritus, qui cum ſuſpiriis extra feruntur, & colliquatio præter rationem, in uterum geſtantibus abortum facit. Et in *libr.* 1. *de Prædict. numer.* 23. Quibus magnum, & frequentem ſpiritum habentibus, morbus regius, & febres acutæ cum præcordiis duris perfrigeratæ ſunt, num his abſceſſus magni ad aures conſiſtunt? Et ibidem *numer.* 3. Spiritus, veluti his, qui ſtrangulantur, præ manibus expoſitus in vocis interceptione, malus eſt. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Spirantes difficulter ex putredine multa cruda educentes in tabe, pernicioſe habent. Et in *libr.* 1. *Prorrhetic. Comment.* 2. *part.* 4. Si qui ſudantes, & præſertim capite, in acutis paullum implacidi fuerint, malum, tum alias, tum ex urinis nigris: turbidus quoque & in his ſpiritus, malus.

SPLEN.

Proditum eſt in *libr. de Carnib. numer.* 9. Splen hoc modo conſtitutus eſt: cum calido, & glutinoſo concluſum fuit, calidum quidem plurimum, frigidum autem minimum, tantum ſolummodo, quantum ad glutinoſi compactionem ſatis erat: ſunt autem id fibræ in ſplene exiſtentes, & propter has fibras mollis eſt ſplen, & fibroſus. Et in *libr. de Corp. Reſection. num.* 3. Ex latere notho, ſiniſtro videlicet, lien initio ſumpto extentus eſt ad humani veſtigii ſimilitudinem. Splen autem, & caput maxime cavi ſunt; ut legitur in *libr.* 4. *de Morb. num.* 2. Eſt quidem ipſe fons aquæ, ſeu atræ bilis, ſicut ibidem legitur. Unde cum aqua augetur, & ſplen quoque, & idcirco fit magnus, durus, doloroſus: atque hinc fiunt quinque morbi, de quibus ſcribitur in *libr. de Intern. Affect.* Fit autem ſplen aquoſus plus ſolito, cum febris habuerit, & non dimiſerit hominem, & ſitis ipſum corripuerit fortis, & biberit, ac non revomuerit. Sic legitur in *libr.* 1. *de Morb. Mul. num.* 87. Sed in *lib.* 4. *de Morb. num.* 14. Caput, & ſplen maxime ſunt morbis obnoxia; ægrotant enim & ab his, quæ a natura inſunt, cum plura, quam opportunum eſt, acceſſerint: ægrotant item ab aliis humoribus. Venæ enim in ipſis craſſæ, ac multæ ſunt, & ipſa quoque venoſa ſunt, ac cava, ut & aliis humoribus recipiendis capacitas in ipſis ſit, paullatim nimirum accedentibus, & ad eum humorem, qui a natura ineſt, ſe ammiſcentibus: quemadmodum in vaſe magno amplior capacitas eſt, quam in parvo, ſic ſane & in capite, aut in ſplene res ſe habet; magna enim capacitas maxime in ipſis eſt. Si vero repletæ fuerint iſtinc humore venæ, ab ipſo ſane in illis morbus oboritur. Et in *libr. de Loc. in Homin. num.* 36. Cum ſplen præ febre magnus factus fuerit: fit autem, cum corpus attenuatur. Ex iiſdem enim & ſplen floreſcit, & corpus contabeſcit. Cum autem corpus tenue fuerit, & ſplen floruerit, & omentum ſimul cum corpore attenuatum fuerit, pinguitudo in omento colliqueſcit. Ubi vero vaſa pinguitudine vacua facta fuerint, & a ſplene florente, ac augeſcente in omentum defluxerit, ut pote vicinum valde exiſtens, & ut vaſa habens, eaque vacua, excipit, & ubi morbus ſemel in corpore factus fuerit, ad id, quod eſt morboſum, vertitur, niſi quis probe diſponat, ac curet.

curet. Nam etiamsi quis bene tractet, periculo non vacat. Curatio autem sint medicamenta, quæ aquam purgent, & edulia quam pituitosissima: crustæ inurendæ; sed ibi lege reliqua.

Splenis porro affecti signa hæc leguntur in *lib. 6. de Morb. Popul. sect. 2.* Quibus splen deorsum vergit, pedes, & manus, & genua calida sunt; nasus, & aures semper frigida: num propter hoc, quod tenuis sanguis? num & natura talem hi habent? Et subdit: Splen durus non superne, inferne, rotundus, latus, crassus longus, tenuis longus, minus capitis gravedine laborantibus. Et in *libr. de Coac. Prænotion. num. 3.* In splene magno ex dextris sanguinem erumpere, malum est: & circa præcordia eodem modo se res habet.

Verum lienes maximi fiunt, ut dicit Hippocrates in *libr. 3. Aphorism. 22.* in autumno. Fiunt magni, ac pleni etiam ex aquis lacustribus, quemadmodum legitur in *libr. de Aer. Aq. & Loc. num. 10.* Sed in *libr. de Humor. num. 7.* Splenici aliquantum fiunt, si æstas biliosa fiat, & bilis aucta intus relinquatur. Cæterum, antequam ad lienis morbos veniamus, observandum est id, quod scriptum est in *lib. 2. de Morb. num. 53.* hoc est: Splenicum ne purges neque succis, neque lacte, neque sero, sed eo, quod modicum ingestum multum educet. Et in *lib. de Affect. num. 21.* Splenicis quibusdam pharmacorum potiones nihil proficiunt: his morbus in hydropem degenerat. At ad splenis dolorem accedamus.

Splenis dolor ab hac causa oboritur, quæ legitur in *libr. 4. de Morbis num. 9.* Ubi homo bibit amplius, corpus, & splen aquam in se ipsa trahunt ex ventriculo: & si plus traxerint, quam oportet, statim homo affligitur: atque hoc ita fieri intelligunt, quicunque homines splenici existunt. Deinde curationem hanc subdit: Postquam autem traxit splen, optimum est, si vetus aqua, quæ in splene inerat, ad vesicam, aut ventriculum excoletur, & per hæc expellatur; nam per supernas regiones non purgatur aqua de splene, nisi quantum ejus in vasis inest, quæ de liene procedunt, verum ad ventriculum, & vesicam depurgatio fieri potest. Si vero hæc ad fluxionem apta non fuerint, neque aqua per eas foras excoletur, de splene ad infernas partes aqua procedit, atque istic alii humori miscetur: & si pauca fuerit, non sane læserit, sed de corpore ad vesicam, & ad ventriculum per venas excolari poterit: sunt enim multæ ex hoc tendentes deorsum, quæ ex infernis partibus ad seipsas trahunt, ubi sicciores fuerint, quam prius erant. At si alia aqua generetur, & ventriculus, ac vesica foras non expellant, splen elevatur, & infernæ corporis partes dolore afficiuntur. Deinde quid postea fiat, explicat Hippocrates in *libr. 2. de Morb. Popular. sect. 3.* Lienis elevationes si non ad articulos finierint, sanguinis e naribus eruptio fit, aut præcordii dextri intensio, si non penetraverint urinæ.

Quicunque igitur splenem habent magnum, si quidem fuerint biliosi, hi mali coloris fiunt, malis ulceribus scatent, & ex ore grave olent, & tenues evadunt, & splen durus est, & semper consimili magnitudine, & cibi non secedunt. Qui vero pituitosi sunt, hæc & minus patiuntur, & splen alias major, alias minor efficitur. Curatio est capitis, & totius corporis purgatio, quæ, & reliqua ibi lege. Hæc scribit Hippocrates in *lib. de Affect. num. 21.* Et subdit: Aliquibus vero splen suppuratur, & usti sani fiunt; cum quibusdam vero consenescit, durus, & magnus existens. Morbus autem fit, cum ex febribus, & mala curatione, bilis aut pituita, aut ambo in splenem incubuerint. Et diuturna quidem est affectio, sed non lethalis. Ex pharmacis, quæ splenis gratia exhibentur, alia per vesicam purgant, & ipsum molliorem faciunt; alia vero purgant quidem, verum neque per vesicam quicquam, quod manifestius fiat, neque usquam alia parte, splenem tamen molliunt.

Splenis præterea quinque describuntur morbi in *libr. de Intern. Affect.* Quorum signa hoc exponemus loco, curationes vero suis. Et *num. 33.* *libri* supracitati exponuntur signa morbi primi his verbis: Splenis primus morbus fit propter caliditatem solis, bile commota, cum splen in se ipsum bilem traxerit. Hæc igitur æger patitur. Febris acuta in principio accedit, progrediente vero morbo, remittit, excepto ipso splene, in quo semper calor hæret: & dolor alias, atque alias incidit acutus & in lateris mollitudinem, & in ventrem: & cibos in principio quidem admittit, non valde autem secedunt; progressu autem temporis & color pallidus fit, & dolor fortis irruit, & claviculæ attenuantur, & cibos non similiter admittit, velut in principio, & a modico impletur: lien vero alias magnus fit eadem die, & alias minor. Quo pacto autem curandus sit, ibi lege. Et *numer. 34.* legitur alius morbus splenis, qui fit ab iisdem, a quibus prior; cujus signa sunt hæc. Venter inflatur; postea vero splen intumescit, & durus est, & dolores acuti in splenem incidunt. Color autem mutatur, & conspicitur niger, pallidus, malicorii speciem referens: & ex aure male olet, & gingivæ male olent, & a dentibus discedunt, & ex tibiis ulcera erumpunt, velut pustulæ nocturnæ; membra autem attenuantur, & stercus non secedit: hunc, cum sic habuerit, curato, ut ibi narratur. Verum *num. 35.* scribitur alius splenis morbus, qui fit in anno, veris maxime tempore, sed a sanguine. Cum enim repletus fuerit splen sanguine, erumpit in ventrem, & dolores acuti in splenem incidunt, & in mammam, & in claviculam, & in humerum, & sub scapulam. Color autem corporis est plumbiformis, & parva ulcuscula velut lancinata in tibiis exurgunt, ex quibus ulcera magna fiunt; & quæ primum infra secedunt, sanguinolenta sunt, & æruginosa, &

ſa, & venter durus ſubit, & ſplen velut lapis eſt. Hic morbus magis lethalis eſt, quam priores, & ex ipſo pauci effugiunt. Curationem vero ibi vide. At *numer.* 36. enarratur alius ſplenis morbus, qui accidit maxime vere, cum ſplen pituitam aſſumpſerit in ſeipſum, & ſtatim magnus factus fuerit, ac durus, & deinde rurſus ſedatur: & cum quidem elevatus fuerit, dolores incidunt acuti; cum vero mollis fuerit, doloris exors eſt; & ubi diuturnus factus fuerit morbus, obſcurior eſſe videtur, & inſurgit, & cito ſedatur: & curatio ibi ſcripta eſt. Sed *numer.* 37. legitur alius ſplenis morbus, qui fit autumno maxime ab atra bile. Fit autem ab olerum multorum, quæ cruda eduntur, eſu, & ab aquæ potu. Patitur itaque æger hæc. Cum morbus corripuerit, ſplenem vehementer dolet, & rigor, & febris apprehendit, & inedia ipſum habet, ac cibos averſatur, & corpus cito concidit. Splen autem magnus quidem non valde fit, verum durus, & ad viſcera allabitur, & adhærens ſurgit: quo modo vero ſit curandus, ibi lege.

Spleneticis porro morbis miſcellanea quædam adjungemus, quæ ex *libris de Morbis Popularibus* deſumpſimus. Atque primum legitur in *libr.* 1. *de Morbis Popularibus ſection.* 3. *Ægrot.* 1. Circa meridiem ſexta die mortuus eſt. Huic ſpiritus ad finem uſque, velut revocanti, rarus, & magnus; ſplen elevatus eſt orbiculari gibboſitate; ſudores frigidi perpetuo; exacerbationes diebus paribus. Et in *libr.* 2. *de Morb. Pop. ſection.* 1. Qui a ſplene ſunt morbi, tum hydropes, tum morbi regii, nigriores ſunt. At morbi regii ab hepate ad ſubalbidum colorem vergunt. Et *ſection.* 2. ejuſdem *libr.* Erat ſublienoſus: ex ſiniſtra nare ſanguis erumpebat frequenter, & paullatim. Judicatus eſt; poſtridie juxta ſiniſtram aurem tumor. Et infra: Sanata eſt veratri potione Lycia. Poſtremum ſplen magnus, & dolores, & febris, & ad humerum dolores: & vena, quæ in ſplene eſt, in cubito ſecabatur, & ſaliebat quidem ſæpe. Aliquando vero etiam non eſt ſecta, ſed una cum ſudore ſanguis penetravit, aut ſua ſponte. Ex quo autem prodibat, ſplen dextra parte intendebatur, ſpiritus intus duplicabatur, non tamen magnus, mente movebatur, conregebatur, flatus inerat, non prodibat inferne quicquam, neque mingebat. Mortua eſt ante partum: quæ circa fauces ad alterutram partem repentia proceſſerunt, exulcerata non ſunt, ad ſiniſtra tranſiverunt, ad ſplenem dolor venit citra judicationem. Coi ſorori hepar elevatum eſt ſplenico modo: mortua eſt ſecunda die. Bion ſimul multum mingebat, quod non ſubſidebat, & ſanguis ex ſiniſtra nare manabat. Erat enim & ſplen ſurſum in gibbum elevatus, ac durus; ſuperſtes manſit; recidiva. Et in *ſect.* 3. ejuſdem *lib.* 2. E directo etiam laterum intenſio doloroſa, & præcordiorum intenſiones, e naribus eruptiones. Et infra: Splen elevatus, & deorſum vergens factus eſt. Potu utebatur aceto mulſo dulci, aut favorum cremore cocto. Decima ſanguis ex ſiniſtra nare aquoſus paucus venit: non autem valde infirmus erat ob hoc ipſum: & urina ſubſidentiam habens. Et in *libr.* 3. *ſection.* 3. *Ægrot.* 6. Erat ſublienoſus, & capite gravatus. Primo die ſanguis e ſiniſtra nare erupit, multa tamen febris augeſcebat. Et in *libr.* 4. *de Morb. Popul. numer.* 3. Splenes quibuſdam parvi ad præcordia dextra extenti, & ad manum ſubmurmurantes: ſanguinis fluxiones, & urinis purgatio, ac judicatio. Multo autem magis infra nitebantur; nam & hoc ſub illud tempus corripiebat. Quibus non ſic erat, ſplenes vero etiam elevati, his ſanguis ex ſiniſtra nare. Et *numer.* 5. Eodem tempore horridi, vomentes, & poſt judicationem cibum averſantes, & bilioſi, & ſplenes magni, duri, doloroſi, & ſanguinis eruptiones; quibuſdam vero eodem tempore, poſt plejadum occaſum, ex naribus ſanguis bilioſus ob ſplenes. Et *numer.* 11. Poſt plejadum occaſum lienoſa uſque ad quintum diem fluebant, judicata ſunt. Et *num.* 12. Horridi, anxii, cibum averſantes, recidivantes, bilioſi, ſanguine manantes, ſubſplenici, doloroſo modo plurimi ex ſiniſtris affecti. Et *numer.* 13. Vir metallicus: præcordium dextrum intentum, ſplen magnus, alvus intenta, ſubdura, ſpirituoſus, decolor: huic ad genu ſiniſtrum, recidiva, per totum judicatus eſt. Et *num.* 17. Præcordia magna, ſplen, ſpiritus, & ſeceſſus amaræ bilis, aliquantulo ſtercore ammixto, laſſus ex operibus. Vigeſima die ad pedes, & judicatio certe laſſis ad articulos, non ad oculum; præcordia vero erant intenta, & ſane erat etiam tuſſicula quædam modice ſicca. Et in *libr.* 7. *num.* 55. Erat quidem ſplenicus, & vitiati coloris. Contingit autem ipſi, ut tumor circa femur ſiniſtrum obortus, derepente evaneſceret: non multis vero poſtea diebus oborta eſt ipſi circa ſplenem veluti puſtula nocturna ab initio, inſuperque tumor, ac rubor durus; poſt diem quartum febris ardens oborta eſt, & livefacta ſunt omnia circumcirca, & putrida videbantur: mortuus eſt. Et *num.* 57. Eudemus ſplenem vehementer dolebat. Imperarunt ipſi medici, ut multum ederet, & vinum biberet modicum, tenue, & multum deambularet: non mutatum eſt quicquam. Vena ſecta eſt; cibos, ac potus parce ſumpſit, deambulationes fecit, ſenſim augmento facto. Vinum bibit nigrum, tenue: ſanatus eſt. Et in *libr.* 6. *Aphoriſm.* 48. Lienoſis dyſenteria ſi ſucceſſerit, bonum. Et *Aphoriſm.* 43. Quicunque lienoſi a dyſenteria corripiuntur, iis ſuperveniente longa dyſenteria, vel hydrops ſuccedit, vel inteſtinorum lævitas, & moriuntur.

SPONGIA.

Spongia combuſta ad muliebrem fluxum cohibendum, legitur in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 71.

SPU-

SPUMA.

Scriptum est in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 8. Spuma in comitialibus ex ore prodit ex pulmone. Cum enim spiritus non ingrediatur in ipsum, spumescit, & ebullit, velut moriens. Et in *libr.* 2. *Aphorism.* 43. Qui strangulantur, & resolvuntur, nondum tamen mortui sunt, non redeunt ad vitam, quibus spuma circa os fuerit. Galenus autem in *Commentar.* ait: In comitialibus cum continuo per respirationes aer intro, atque extra feratur, tunc saliva in his extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone instar vaporis effertur, quod salivæ miscetur; unde factam spumæ substantiam augeri contingit. Ubi autem laqueus collo circumdatur, necesse est cordi, atque pulmoni, ut fuliginosam expiret superfluitatem: talis spuma est signum exitiale, quoniam pulmonis violentiam significat, quam strangulato patitur animali. Præcipuæ vero hoc fieri rationabile est propter eam, quæ ex corde ad ipsum impellitur, caliditatem; unde & caloris effervescentia, & motu spiritus violento, & vehementi pulmonis conatu ad educendum spuma enata, signum est lethale. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 13. Qui sanguinem spumosum expuunt, his e pulmone eductio fit. Et ibi in *Commentar.* Galenus ait, sanguinem spumosum solius pulmonis ulcera indicare; non autem ulcerato pulmone, ex necessitate spumosum expui semper, quemadmodum apparet in quibusdam ex alto cadentibus. At legitur in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 15. hæc prænotio: Spumosæ mictiones una cum animi deliquio, convulsoriæ sunt. Et ibidem *numer.* 3. Spumosa florulentia in biliosis meracis alvi egestionibus, mala. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 30. Quibus in alvi profluvio excrementa spumosa sunt, his ex capite pituita defluit. Et in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 3. Qui spumosum sanguinem vomunt, dolore infra septum transversum non existente, de pulmone vomunt; & quibus magna in ipso vena rumpitur, multum vomunt, & in periculo versantur; quibus vero minor, minus educunt, & securiores sunt.

SPUTATIO, & SPUTUM.

Sputatio educit ea maxime, quæ ex pectore proveniunt. Et idcirco sputa de morbis pectoris valde præsagiunt; etenim legitur in *libr. Prognosticor. numer.* 13. Sputum in omnibus doloribus, qui circa pulmonem, & costas fiunt, cito, ac facile expui convenit, & flavum sputo valde permixtum apparere. Si enim longe postea post principium doloris expuerit, quod flavum est, aut fulvum, aut quod multam tussim inducit, & non valde permixtum est, deterius est; nam & flavum meracum, periculosum est; & album, ac viscosum, & rotundum, inutile est: malum est & quod viride est valde, itemque pallidum, & quod spumosum; si vero ita fuerit meracum, ut etiam nigrum appareat, hoc ipsum deterius est, quam illa: malum est etiam, si nihil repurgetur, neque emittat pulmo, sed plenus ferveat in gutture. Sputum autem flavum, sanguine permixtum non multo, si in pulmonis inflammatione in principio morbi rejiciatur, salutare est, & valde prodest; si vero septimo die, aut posterius, minus securum est. Et idcirco legitur in *libr. Prognosticor. numer.* 12. In morbo laterali si circa initia statim sputum appareat, morbum abbreviat; si vero postea, producit. Et subdit Hippocrates in eodem *libr. Prognost. num.* 13. Omnia sputa mala sunt, quæ dolorem non sedant, pessima vero sunt nigra; quæ vero dolorem sedant, omnium optima existunt. Et inquit *numer.* 14. Quicunque dolores ex his locis non sedantur, neque ad sputorum purgationes, neque ad stercorum alvi subductionem, neque ad venæ sectiones, & victus rationem, ac medicamenta, eos ad suppurationem verti, sciendum est. Ex suppurationibus quæcunque, dum sputum adhuc biliosum est, suppurantur, perniciosæ valde sunt, sive biliosum illud in parte, sive simul cum pure expuatur; & hoc potissimum, si morbo ad septimum diem progresso, suppuratio ab hoc sputo procedere incipiat. Timor autem est, eum, qui talia expuit, moriturum esse decimaquarta die, si non aliquod bonum signum ipsi acciderit. Sunt autem bona hæc, facile ferre morbum, bene spirare, a dolore liberatum esse, sputum facile tussiendo rejicere, corpus æqualiter calidum, ac molle apparere, sitim non habere, urinas, & alvi egestiones, & somnos, & sudores, veluti descriptum est. Contra, mala signa sunt, ut ait *numer.* 15. ægre ferre morbum, spiritum magnum, ac densum esse, dolorem non sedari, sputum vix tussiendo rejicere, valde sitire, corpus inæqualiter a febre teneri, ventrem, ac costas fortiter calidas esse, frontem, & manus, ac pedes frigidos, urinas autem, & alvi egestiones, & somnos, & sudores, velut descriptum est. Si enim ita accesserit horum aliquid ad sputum, peribit utique homo, priusquam ad decimum quartum diem pervenerit, aut nono die, aut undecimo. Sed in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 3. in fine: Sputatio cruenta, non fæculenta, mulieribus his, quibus ex febribus dolor mammarum fit, solvit dolores. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 2. Sputatio in phreniticis frequens, mala. Et in *libr. Pron. numer.* 14. & 15. Sputum facile tussiendo rejicere, signum bonum; contra, malum. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 16. Sputum in tabidis, ex puris sputo suppressum, mors. Et in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 3. Sputum multum cruentum, sive subputridum, sive biliosum meracum, in hepaticis statim perniciosum est. Et supra: Sputum tabidorum in igne gravem nidorem olens, & capilli de capite fluentes, letha-le.

le. Et: *Sputum facile educere tum in pleuritide, tum in omnibus circa pulmonem morbis, bonum*. Et: *Sputum omne non solvens dolorem, malum*. Et: *Sputum in pleuriticis tertia die maturari, ac expui incipiens, citiores solutiones facit; verum posterius, tardiores*. Et in *libr. 5. Aphorism. 11.* Sputum quodcunque tussiendo a tabidis rejectum, ac prunis injectum si male olens, & capilli de capite defluunt, lethale. Et in *lib. de Coac. Præn. num. 3.* In sputo bilioso lateris dolor præter rationem evanescens, perniciosus. Et ibidem *num. 2.* Sputa crassa, & non olentia, capitis dolorem solvunt. Et *num. 3.* Sputa in angina viscosa, crassa, valde alba, quæ violenter educuntur, mala sunt &c. Et in *libr. Præn. num. 13.* Sputa omnia mala sunt, quæ dolorem non sedant; pessima vero sunt nigra, velut descriptum est. Quæ vero dolorem sedant, omnium optima existunt. Et in *libr. de Coac. Præn. num. 3.* Sputa suppressa in tabescentibus mentem ad nugas garriendas emovent: his spes est hæmorrhoidem apparere posse. Et supra: Sputa viscosa, cum gaucedine, salsuginosa, mala. Et: Sputa gracilium subarida in anginis, malum. Et infra: Sputa subarida frequentia ex angina, cum tussi, lateris dolorem inducentia, perniciosa. Et *num. 2.* Quibus sputa salsuginosa, ac tussis supprimuntur, his corpus veluti a pustulis rubescit, verum ante obitum exasperatur. Et *num. 3.* Sputorum graveolentiæ cum suppuratos mitius habentes sequuntur, eos recidiva occidit. Et in *libr. 3. de Morb. num. 21.* Quibus sputa varia in pleuritide statim ab initio, & dolores valde acuti fiunt, hi tertia die moriuntur. Et in *libr. 6. de Morb. Popul. sect. 6.* Sputa rotunda mentem emovent, veluti illi in Plinthio: huic sanguis ex sinistra nare erupit, & solutus est quinto die. Et in *libr. 4. de Morb. Popul. num. 29.* Sputa peripneumonicis quibusdam biliosa, cum desinere volunt; valde flava, brevia fiunt. Et in *lib. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num. 53.* Sputa matura sunt, cum similia fuerint puri. Et in *libr. 1. Præd. num. 17.* Sputa defluentia febricitanti ex sudore, levia sunt. Cæterum quæ sputum excitant, & educunt, lege, ubi de pleuritide, peripneumonia, ac de aliis morbis, quæ circa partes spiritus fiunt, agitur.

STERCUS.

De stercore alias actum est, ac maxime in *Cap. de Egestionib.* tamen quædam hoc adjiciemus loco prognostica signa, quæ ab ipso desumuntur. Inquit igitur Hippocrates in *libr. Prognost. num. 10.* Stercus exiguum, & viscosum, ac album, aut subpallidum, aut subviride, ac læve, malum. Et: Stercus valde aquosum, aut album, aut pallidum, aut viride, aut vehementer rufum, aut spumosum egerere, hæc omnia mala sunt. Et: Stercora varia diuturniora sunt, nihilominus autem perniciosa; sunt autem talia, ramentosa, & biliosa, ac cruenta, & prasina, & nigra, aliquando simul inter se exeuntia, aliquando particulatim. Et: Stercora nigra, aut pinguia, aut livida, aut æruginosa, & male olentia, lethalia sunt. Verum quæ stercora per alvum expellant, lege in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num. 69.*

STERILITAS.

Sterilitatis autem causa quandoque est in muliere, quandoque in viro. Si mulieres sint steriles, id variis de causis contingere potest; etenim non concipiunt ex magnis in uteris ulceribus, ut legitur in *libr. 1. de Morb. Mul. num. 7.* nec ex uteris ad medium lumborum progressis, ut in *libr. de Nat. Mul. num. 14.* nec ex uteris adglutinatis, veluti in eodem *libr. num. 8.* nec ex uteris ad coxam decurrentibus, ut in *libr. 2. de Morb. Mul. num. 31.* Sic sterilitatis in viris causæ quæ sint, legitur in *libr. 5. Aphor. 62. & 63.* Et primum de causis sterilitatis in muliere hæc verba scribuntur: Quæcunque frigidos, & spissos uteros habent, non concipiunt; & quæcunque præhumidos habent uteros, non concipiunt. Extinguitur enim in eis genitura. Et quæcunque siccos magis, & adurentes; nam ex defectu alimenti corrumpitur semen. Quæcunque vero ex utrisque mediocrem habent temperaturam, hæ fœcundæ sunt. Deinde de sterilitatis causa in viris hæc scribuntur: Aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semen non transmittatur ad os; vel propter spissitudinem humor non exit foras; vel propter frigiditatem non concalescit, ita, ut ad hunc colligatur locum; vel propter caliditatem hoc idem accidit. Verum si plura optas, lege *libr. de Morb. Mul.* & ubi agitur *de Conceptione*.

STERNUTATIO.

Sternutatio fit ex capite, percalescente cerebro, aut vacuo, quod est in capite, perhumescente. Aer enim, qui intus est, foras erumpit; strepitum autem edit, quia transitus est ipsi per angustum. Hæc recitat Hippocrates de causa, & loco sternutationis in *libr. 7. Aphor. 51.* Verum legitur in *libr. 6. Aphor. 13.* Sternutatio superveniens, singultu fatigante, liberat. Et in *lib. 5. Aphor. 35.* Mulieri, quæ uterinis molestatur, aut difficulter parit, sternutatio superveniens, bonum. Sed quemadmodum sternutatio bona facit, sic & mala; nam legitur in *libr. de Coac. Præn. num. 3.* Sternutationes, ac gravedines in morbis circa pulmonem & antecessisse, & succedere, malum est; reliquis autem sternutatio non incommoda est. Et in *libr. Progn. num. 13.* Sternutationes in morbis lethalissimis prosunt, exceptis pulmonis morbis.

STOMACHUS. Lege VENTRICULUS.

STRANGULATIO.

Strangulationis causæ sunt plures, sed præci-

præcipue in mulieribus uteri affecti; quemadmodum legitur in *libr. de Morbis Muliebribus*. Ex hac autem accipimus hæc prognostica signa. Scriptum est in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Strangulatis ab utero convulsiones antea non cognitæ, faciles sunt. Et infra: Strangulationes ex mensibus suppurationem faciunt. Et in *libr.* 2. *Aphor.* 43. Ex his qui strangulantur, ac submerguntur, nondum autem mortui sunt, non reconvalescunt, quibus spuma circa os fuerit. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 34. Si febricitanti, tumore non existente in faucibus, strangulatio subito accidat, lethale.

STRANGURIA
idest
URINÆ STILLICIDIUM.

Hos quidem scribemus *Aphorismos*, qui ad stranguriam pertinent: cætera dicemus in *Capit. de Urinæ Stillicidio*. Inquit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 31. Senibus stranguriæ fiunt. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 58. Recto intestino, aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium accidit; & renibus purulentis urinæ advenit stillicidium. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 44. Quibus ex stillicidio urinæ ileos supervenerit, in septem diebus pereunt, nisi, febre superveniente, satis urina fluxerit. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 48. Urinæ stillicidium, & mingendi difficultatem, vini potio, & venæ sectio solvit: incidere autem oportet interiores, scilicet venas.

STRUMÆ.

Glandulæ cum proprio morbo ægrotant, tubercula fiunt, & strumæ resultant, & febris corpus occupat. Sic de strumarum ortu scriptum est in *libr. de Glandul. num.* 1. Deinde *num.* 6. legitur, ex quo humore fiant, his verbis: Si autem pituitosa, & multa, ac lenta fuerit fluxio, etiam sic inflammatur; & inflammatio, cum stabilis humor existat, strumas pessimum colli morbum generat. Et in *libr. de Affectionib. numer.* 35. Favus, & strumæ, & pani, & furunculi, & carbunculus ex pituita fiunt: & quicunque biliosi sunt, his dato ea, a quibus bilis purgatur; pituitosis, pituita; atrabiliariis, atra bilis; hydropicis, aqua. Et scribit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 26. Pueris glandiusculis strumæ fiunt. Et in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 3. Strumæ post annum quadragesimum secundum usque ad sexagesimum tertium non fiunt.

STUPOR.

Legitur in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 5. Stupidus est, cui vena in cubito quievit; & id de mente. Sed de corpore scriptum est in *libr. de Flatib. num.* 19. quonam modo stupor attonitus, seu apoplexia, seu syderatio a flatibus fiat, & inquit: Cum flatus frigidi multi penetrant, ac inflent carnes, partes corporis stupidæ fiunt. Et si quidem plurimi flatus per universum corpus discurrant, totus homo syderatur; si per partem, pars illa percutitur. Atque ubi abierint flatus, cessat & morbus; quamdiu autem permanserint, consistit & morbus: idque sic habere, indicat perpetuus sideratorum hiatus. Sed de stupore attonito lege *Apoplexia*. Et in *libr.* 1. *Præd. num.* 12. Vocis interceptiones cum exolutione, stupore detinente, perniciosæ. Et *numer.* 11. ejusdem *libr.* Caput dolentes, & stupore detenti, delirantes, alvo intercepta, oculum ferocem præseferentes, florescentes, opisthotono corripiuntur. Et in *lib.* 7. *Aphorism.* 14. In capitis ictu obstupescentia, & desipientia, malum. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. Stupefactoria sunt, quæ convulsorio modo exacerbantur. In *libr.* autem 4. *de Morb. Popul. num.* 28. Uxor Emmyris modo non morboso, absque febre, stupida esse videbatur; postea ad tremorem totius corporis res ipsi devenit, & ad colliquationem, & cibi fastidium, ac sitim; & frigida erat.

SUDOR.

Cum inutilis fiat humor, & ad ventriculum, & ad vesicam defluit, hæc autem foras expellunt. Pars autem ipsius extra exhalat per internam corporis raritatem; pars autem, quæ adhuc intus manet, sudor fit, & per corpus foras procedit. Hæc in *libr.* 4. *de Morb. num.* 18. scribuntur de sudoris materia. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 22. Sudor fit hac de causa, in febribus scilicet: quicunque morbi in judicatoriis diebus judicantur, & febrilis ignis dimittit, in his de pituita, & bile quod tenuissimum est, eliquatur, & secernitur, & secedit partim extra corpus, partim intus, & istic in corpore relinquitur, partim præ caliditate attenuatur, & vapor fit, & cum spiritu permixtum, foras procedit. Et in *libr. de Flat. numer.* 13. Cum flatus ingens, hoc est humiditas vaporosa, febrilis, & calida, ad meatus corporis irruerit, sudores fiunt; siquidem spiritus compactus in aquam transmutatur, & per meatus penetrans extra prorumpit eodem plane modo, quo a ferventibus aquis vapor elevatus, si obstaculum habeat, ad quod impingere oportet, pingue fit, & condensatur, guttæque destillant ab his corporibus, quibus vapor ipse fuit impactus. Talis est tum materia, ex qua fit in morbis sudor, talis efficiens causa, & tales sunt modi. At vero in sanis sic elevatur sudor. Scribit Hippocrates in *libr. de Aer. Aq. & Loc. numer.* 17. Sol ex ipsis hominibus tenuissimum, ac levissimum humorem ducit; ejus rei maximum signum inde sumere licet, ubi homo vestibus indutus in sole iter fecerit, aut sederit. Quascunque enim corporis partes sol aspicit, hæ non exudant. Sol enim quicquid comparet sudoris, sursum rapit. Quæ vero sub veste contectæ sunt, aut sub aliqua alia re, hæ exudant. Educitur enim, ac domatur a sole sudor; servatur autem ex tegmentis,

tis, ut ne disperdatur a sole. Cum vero in umbram devenerit, totum corpus similiter sudore perfluit; non enim amplius sol affulget. In morbis autem febrilibus declinantibus finis sudoris est, ut caliditas aperto corpore præ sudore egrediatur. Qua de re *libr. de Loc. in Homin. num.* 38. jussum est: Cum lassitudo occuparit, & febris, ac repletio, ægrum lavare multa aqua oportet, & oleo illinire, & quam maxime calfacere.

Sed hujusmodi sudor, qui egreditur, aliquando est calidus, & aliquando frigidus. Cur autem calidus fiat, antea declaratum est. Sed in *libr.* 1. *de Morb. num.* 22. inquit Hippocrates: Quare quandoque calidus, quandoque frigidus fit sudor, ita continget. Calidus quidem de percalefacto malo, & exusto, & attenuato, & debili, & non valde multo secernitur, & necesse est, ipsum calidiorem ex corpore excerni; frigidus autem de ampliore malo secernitur, & de eo, quod reliquum est, & adhuc validum, & nondum putrefactum, neque attenuatum, neque exustum, & frigidior, & crassior, ac graveolentior prodit. Manifestum autem hoc ex hac re fit: qui frigidum sudorem exudant, e longis morbis plerunque ægrotant, invalescente malo eo, quod in corpore relinquitur; qui vero calidum sudorem excludunt, citius a morbis liberantur.

Verum diebus quoque judicatoriis fiat sudor. Etenim legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 36. Sudores febricitanti si incœperint, boni & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & quarto decimo, & septimo decimo, & vigesimo primo, & vigesimo septimo, & trigesimo primo, & trigesimo quarto. Hi enim sudores judicant morbos. Qui vero non ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & recidivam. Nam, ut patet in *libr.* 1. *Aphorism.* 12. urinæ, & alvi excrementa, & sudores bonam morborum judicationem, vel malam, vel breves, aut longos fore morbos, mox apparentia ostendunt. Sed morbos acutos judicant sudores, non longos; deinde si copiosi exeant, ac per universum corpus. Et propterea inquit Hippocrates in *libr. Prognostic. numer.* 5. Sudores optimi sunt in omnibus acutis morbis, qui in judicatoriis diebus fiunt, & febrem perfecte submovent. Boni vero sunt, qui per totum corpus fientes, hominem facilius ferre morbum faciunt. Qui vero nihil horum faciunt, incommodi quidem sunt. Pessimi vero sunt frigidi, tantum circa caput, & faciem fientes, & circa cervicem. Hi enim cum acuta quidem febre mortem præsignificant; cum mitiore vero longitudinem morbi. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 37. hæc eadem de sudore frigido confirmans, inquit: Frigidi sudores cum acuta febre, mortem; cum mitiori autem, longitudinem morbi significant. Et *Aphorism.* 42. Sudor multus, calidus, vel frigidus semper fluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 61. Sudor multus, calidus, vel frigidus semper fluens, humorem abducere oportere, robusto quidem supra, debili vero infra, significat. Et ibidem *Aphor.* 4. A sudore horror, non bonum. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 38. Ubi sudor in corpore inest, ibi morbum significat. Et in *libr. Prognosticor. num.* 5. Sudores, qui cum guttis fiunt, & evaporant, boni sunt. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 15. Sudores in somnis, in faucium sonitibus frequentibus, boni. Et ibidem *numer.* 6. Sudor in his, quibus lumborum dolor diutinus cum ardore fastidioso, ac nauseabundo, malus. Et ibidem *numer.* 7. Sudor multus cum febribus acutis fiens, malus. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Sudor in syderatis ex spiritus ægra ratione accedens, lethale: rursus autem in his ipsis si febris accedat, solutio fit. Et ibidem *numer.* 4. Sudor una cum febre fiens in acuto morbo, malus est. Et *numer.* 6. Sudorem frigidum excludunt, quibus nigra per alvum prodeunt. Et *num.* 1. In sudore, & spiritu delirium, lethale. Et in *libr.* 8. *Aphorism.* 4. Sudores in diebus judicatoriis fientes, vehementes, & veloces, periculosi sunt, qui expelluntur ex fronte velut guttæ, & aquæ salientes, & frigidi valde, ac multi; necesse est enim, talem sudorem prodire cum violentia, & doloris excessu, ac expressione diuturna. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 6. Sudores in febribus multos expectare oportet, cum æstas sit veri similis. Et *Aphorism.* 21. Sudorosæ papulæ æstate accidunt. Et in *libr.* 1. *Prædiction. numer.* 17. In sudore sputa defluentia febricitanti levia sunt: num ad dies aliquot alvi humectantur? arbitror: num his ad articulos abscessus fiet? Et ibid. *num.* 15. Sudore levari, plurimis, in faucium sonitibus frequentibus, bonum. Et *numer.* 8. Sudantes, ex perfrigeratione recalescentes, malum est. Et in *libr. de Judication. numer.* 8. Sudor multus, intemperate fiens, sano morbum significat, æstate minorem, hyeme majorem. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 71. Cum sudore moriuntur, quibus cutis laxa, ac rara; sine sudore moriuntur, quibus arida, ac dura circumtenditur. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Morbi acuti judicantur, sanguine de naribus fluente in die judicatorio, & sudore multo fiente, & urina purulenta &c. Et *num.* 2. Capitis dolor moderatus cum siti cibum capiente, aut cum sudore non solvente febrem, abscessus in gingivis, aut circa aurem significat, alvo non exturbata. Et infra: Lingua citra rationem tenera fiens, & cum cibi fastidio nauseabunda, cum frigido sudore ex alvo liquida, nigrorum vomituum signum est: lassitudo in his mala est. Et: Voces confractæ post medicamenti sumptionem num pravæ sunt? Plerique horum exudant, & ventres humectos habent. Et: Ex capitis dolore vocis interceptiones si sint, febricitantes cum sudore laxantur in seipsos, fiunt-

que

que morbi revertentes, diutius durantes: his insuper rigere, malum non est. Et: Vocis interceptiones cum exolutione in febre acuta sine sudore sunt quidem lethales; minus vero, quæ cum sudore, verum diuturnitatem temporis significant. Et: Pallidi, graciles, salivam sputantes: in his in somnis sudores, boni sunt. Num & sudore levari, plurimis non malum est? Et versus finem: Dolores ad præcordia in febre, voce intercepta, sine sudore soluti, malum est.

Sudorem vero futurum indicat urina valde tenuis, si densa fiat; jam vero factum, spumosa in seipsam considens; ut in *libr. de Coac. Præn. num.* 5. præsertim æstate, ut in *libr.* 3. *Aphorism.* 21. ac maxime si veri sit similis, ut in eodem *libr. Aphorism.* 6.

Sudor porro multus ex somno, citra manifestam causam fiens, corpus multo alimento uti, significat; si vero cibum non capienti hoc fiat, significat, quòd evacuatione opus habet. Sic legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 41. Verum in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. Sudores non febrientibus cum colore circa faciem bono, stercora vetusta subesse, significant, aut victus rationem inordinatam. De sudore tum bono, tum malo in morbis hæc ab Hippocrate scripta sunt. At vero, ut te exerceas, lege *libr. de Morb. Popularib.*

SUFFITUS, & SUFFIMENTUM.

Suffitus fiunt ad affectus uterorum, veluti legitur *libr. de Natur. Mulier. num.* 98. ad fluxus muliebres, ut in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 74. ad os uteri hians, aut distortum, velut in *libr. de Superf. num.* 19. Fiunt autem plurimis ex rebus, quemadmodum ex hordei paleis, & phocæ adipe, ut in *libr. de Natur. Mulieb. num.* 29. ex lana accensa, ut in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 79. ex cornu, funiculo lucernario, & phocæ adipe, ut in *lib. de Natur. Muliebr. num.* 22. atque alii plures habentur in dictis libris.

SUFFOCATIO.

Suffocatio homini contingit pluribus de causis; sed in mulieribus potissimæ sunt uteri affectiones; nam scriptum est in *lib.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 16. & 17. Uteri leviores fiunt, ubi mulieri vasa evacuata fuerint, aut plus solito laborarit, resiccati a labore convertuntur, ut qui vacui sint, ac leves. Est enim ipsis locus spaciosus, ut convertantur, utpote ventre vacuo existente. Dum autem convertuntur, impetunt hepar, & juxta consistunt, & ad præcordia irruunt. Currunt enim, & progrediuntur sursum ad humiditatem, tanquam a labore magis, quam oportunum est, resiccati. Hepar autem humidum est. Postquam autem impetiverint hepar, suffocationem faciunt, derepente perspirationem circa ventrem intercipientes; & aliquando simul incipiunt hepar impetere, & a capite pituita defluit ad præcordia, velut ab eo, quod suffocatur; & aliquando simul cum pituitæ defluxu descendunt ab hepate ad locum suum, & cessat suffocatio. Descendunt autem detrahentes humiditatem, & gravati. Stridor autem ab ipsis fit, dum ad suam ipsorum sedem procedunt. Postquam autem eo devenerint, aliquando venter post illa humidior fit, quam superiori tempore. Laxat enim jam caput pituitam in ventrem. Ubi vero apud hepar, & præcordia fuerint uteri, & strangularint, mulier albas oculorum partes subvertit, & frigida fit: sunt autem, quæ lividæ fiunt; quædam etiam dentibus frendunt, & salivæ ad os fluunt, & similes sunt his, qui ab Herculeo morbo detinentur. Si vero diutius moram traxerint uteri apud hepar, & præcordia, mulier strangulatur. Curationem vero lege in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 17. & *num.* 82. In *lib.* autem *de Glandul. num.* 12. Si mammæ demptæ fuerint, lac proficiscens, ac influens ab utero in superna vasa, cum propria non habeat, in principales corporis partes incurrit, cor videlicet, ac pulmonem, atque sic suffocantur mulieres. Sed & in *libr. de Coac. Præn. num.* 3. Suffocationem vehementem, & spirandi difficultatem inducunt anginæ, quæ neque in collo, neque in faucibus quicquam conspicuum faciunt. At in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num.* 16. Mulier, quæ jugulavit seipsam, suffocabatur; & datum est ipsi longe postea pharmacum deorsum purgans, & per secessum ipsi exiit. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. Suffocatio in acutis, ægris attenuatis, perniciosa. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 6. Suffocatio in dentium stridore, valde mala. Et in *lib. de Coac. Prænot. num.* 2. Suffocari derepente, & deglutire non posse citra tumorem in febribus, malum. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 34. Suffocatio repentina in febre occupato, tumore non existente in faucibus, lethalis.

SUILLA CARO.

Suillæ carnes robur quidem magis, quam caprinæ corpori inducunt, multum autem alvo secedunt; propterea quod tenues, & modici sanguinis venas sues habent, carnem vero multam, ut scriptum est in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 15. Et ibidem *numer.* 16. Suis sylvestris caro siccat, & robur exhibet, ac secedit. Sed in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 60. Suillæ carnes optimæ sunt omnium carnium; sed præstant etiam ex his, quæ non vehementer pingues sunt, neque tenues, neque veteris victimæ ætatem habent.

SUPERCILIUM.

Supercilium in febre non intermittente distortum, mortem propinquam significat, ut legitur in *libr.* 4. *Aphorism.* 49.

SUPERFOETATIO.

Legitur in *lib. de Superf. num.* 2. Superfœtatio nondum partium descriminationem habens, non intumescit, sed putrescit,

donec excidat. Sed in *libr.* 1. *de Diæt. num.* 24. scribitur, quomodo fiat superfœtatio. At in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num* 5. Hippocrates recitat historiam de muliere, cujus superfœtatio quadragesimo post partum die excidit.

SUPERNUS LOCUS.

Si superni loci turgent, qui sunt circa caput, ulcerum purgatio, vomitus, sudor solvunt; ut narratur in *lib.* 2. *de Morbis Popul. sect.* 6. Et ibidem: Quicquid supernarum partium doluerit, dolor ad coxas, aut ad genua, & anhelatio fiens omnia hæc solvit. Sed in *libr. de Coac. Præn. numer.* 3. Quibus circa supernam partem, & intestinum tenue dolores pertinaces ex mensibus alvos humectant, aliquantum cibos aversantur.

SUPINUM JACERE.

Supinum jacere, & manus, & collum, & crura extenta habere, minus bonum est; ut scriptum est in *libr. Prænotion. num.* 3.

SUPPURATIO, sive EMPYEMA.

Suppuratio ventri contingit tum superiori, tum inferiori. Si superiori, aut in altero latere, aut in ambobus; atque ea jam facta est, vel futuræ adest principium. Quare inquit Hippocrates in *libr. Prognostic. num.* 16. Considerare futuræ suppurationis principium oportet, suppuratione facta ab eo die, quo primum homo febricitavit, aut si forte ipsum primum rigor apprehendit, & si pro dolore gravitatem sibi factam esse dixerit in eo loco, in quo dolebat. Hæc enim in principiis suppurationum fiunt. Si vero suppuratio fuerit in altero latere solum; considerare oportet, num aliquem habeat dolorem in altero latere, & an alterum altero sit calidius; & reclinato ægro in latus sanum, interrogare ipsum, an videatur ipsi grave quid ex superno latere incumbere. Si enim hoc fuerit, in altero est suppuratio, in quo gravitas affuerit.

His igitur cognitis, respicias est necesse causam hujusce morbi. Plurimæ enim sunt causæ, a quibus suppurationes ortum habent; nam pituitæ, & bilis fluxio, & inflammatio circa pulmonem eas efficiunt. Et pleuritides etiam ex angina, ex lethargo, ex vulnere, ruptura, & carne contusa, ab igne sacro, a convulsione, atque ex tabe oboriuntur. Si vero ex pituitæ, vel bilis defluxu suppuratio fiat, sic scribitur in *lib.* 1. *de Morb. num.* 10. Quicunque suppurati fiunt pulmone, aut superiore, aut inferiore ventre, aut tubercula habent sive in superiore ventre, vel inferiore, aut pulmone, aut ulcera intrinsecus, aut sanguinem vomunt, aut spuunt, aut dolorem aliquem habent vel in pectore, vel in dorso; hæc omnia habent ex his quidem, quæ in corpore insunt, a bile, & pituita: ab externis vero, ab aere insito calori immixto; sed & a laboribus, ac vulneribus; & quicunque quidem pulmone suppurati fiunt, ab his fiunt. Et subdit: Fit & suppuratus, si pituita ex capite ad pulmonem destillet; & primum quidem ut plurimum latenter defluit, tussimque tenuem exhibet, & sputum paullo amarius solito, & aliquando tenuis adest calor; temporis autem progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur a pituita inhærente, ac putrescente, & gravitatem exhibet pectori, & dolorem acutum ante, & retro, caloresque acutiores in corpus incidunt, & pulmo a calore trahit ad se pituitam ex toto corpore, & maxime ex capite; caput vero calefactum ex corpore, & hanc putrescentem subcrassam spuit. Quanto autem magis tempus progreditur, tanto magis pus sincerum spuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens, ac fortis, & inedia vexat, & tandem alvus inferne turbatur: turbatur autem a pituita, pituita vero de capite descendit. Hic cum ad hoc pervenerit, perit, purulento, ac putrido pulmone facto, aut ventre infra erumpente. Et subdit *num.* 11. Suppuratur ventre superiore: cum pituita de capite copiosa, & acervatim in superiorem ventrem fluxerit, tunc putrescit, & in pus vertitur: putrescit autem maxime in diebus viginti una. Hoc igitur pus concutitur, & intus fluctuat ad latera allabens. Hic si uratur, aut secetur, priusquam diuturnum fiat pus, sanus plerunque evadit. Et addit: Fiunt præterea suppurati, si pituita de capite delapsa, ad latus adglutinata fuerit, & putruerit; tunc enim latus ut plurimum inflammatur, & patitur eadem, quæ ex pleuritide suppuratus. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 26. Suppurati ut plurimum fiunt, cum fluxus in idem velut in bile contingit, sed in bile quidem multum defluit, & ubi defluxit, sedatur: suppuratis autem minus defluit, & non sedatur. Fiunt etiam suppurati, cum minus excreant, quam influit in pulmonem. Hoc enim, quod in pulmone consistit, & quod influit, pus fit. Pus vero in pulmone, & thorace consistens, ac congregatum, ulcerat, ac putrefacit, & postquam exulcerata fuerint, ab ulcerato influit, & cum excreat, caput simul concussum magis fluit, simulque ex ulcerato in thorace, ac pulmone magis fluit, & ulcera agitata referantur; ut etiam, si fluxus a capite cesset, is, qui ab ipsis ulceribus venit, sufficiens sit morbum facere. At *numer.* 31. curatio recitatur, quæ est: Suppuratis caput purgare oportet non fortibus medicamentis, sed paullatim avertere in nares, & simul alimentis ventrem subducentibus uti; & cum principium morbi non amplius est, sed fluxus divertitur, excreationem facere, & tussim excitare, & medicamentis infusilibus in nares uti, & cibis simul ingestis. Cum autem excreationem facere oportet, pluribus cibis, & salsis, ac pinguibus utendum est, & vino austero, & cum sic habet, tussis inducenda.

Si vero pulmo afficiatur, ut plurimum fit, ut suppuratio fiat; unde scribit Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. num.* 10. Si peripneumonia correptus, in diebus judicatoriis non

non purgetur, sed relinquatur in pulmone sputum, ac pituita, suppuratus fit: & si quidem statim curatus fuerit, ut plurimum effugit; si vero neglecta fuerint illa in pulmone, corrumpitur, illis inhærentibus, & putrescentibus, & ulceratur pulmo, & suppuratus fit, & non amplius intro ad se ipsum nutrimentum memorabile trahit, neque quicquam repurgatur ab eo sursum, sed suffocatur, & semper amplius difficulter spirat, & respirando stertit, & respirat illinc sursum ex pectore, tandem vero obturatur a sputo, & moritur. Et subdit ibidem paullo infra: Fit præterea & ab his pulmo suppuratus, cum venula videlicet aliqua in ipso fuerit rupta; rumpitur autem a laboribus; & ubi rupta fuerit, sanguinem fundit, si quidem crassior fuerit, amplius; sin tenuior, minus: & sanguinem quidem ipsum partim confestim spuit, partim vero nisi vena adstringatur, in pulmonem funditur, & in ipso putrescit; & ubi putrefactus fuerit, pus facit; progressu vero temporis aliquando pus sincerum, aliquando pus subcruentum, aliquando sanguinem, & si magis repleta fuerit vena, ipsam sanguinis copiam acervatim a se ipsa revomit, spuiturque pus crassum ab accessoria, & intus putrescente pituita. Hic si anticipetur, incipiente morbo, priusquam vena sanguinem fundat, ac fortiter laxetur, & priusquam attenuetur, & in lecto decumbat, & caput corrumpi incipiat, & reliquum corpus colliquari, superstes ab hoc morbo evadit; si vero neglectus fuerit, & hæc occuparint, ut ea perpetiatur aut omnia, aut plurima, perit: perit autem hic aut ex iisdem, quæ superius dixi, aut a vomitu, sanguine multo multoties per vomitum rejecto. Si vero vena omnino quidem rupta non fuerit, verum acutus tractus in ipsa fiat; fit autem maxime velut varix; qui etiam statim ubi factus fuerit, dolorem quendam tenuem inducit, ac tussim aridam. Si vero diu duraverit, & neglectus fuerit, primum quidem sanguinem modicum, ac subnigrum dimittit, ac rejicit, deinde vero adhuc copiosiorem, & sincerissimum, deinde pus, patiturque quæcunque in superioribus dicta sunt. Et subdit curationem, & inquit: Conducit talibus, si ab initio curandos suscipias, ut & venæ de manibus sanguinem emittant, & diæta, e qua quamsiccissimus, & exanguissimus fiat.

Addit: Eodem porro modo etiam venæ in latere afficiuntur, quæ intus in superficie sitæ sunt. Cum igitur affectæ fuerint, varicosæque factæ, & intus elevatæ, & neglectæ fuerint, hæc perpetiuntur. Erumpunt, & spuunt a se sanguinem, & aliquando etiam vomunt, & suppurati fiunt, & ut plurimum pereunt. Si vero curentur, incipiente morbo, rursus in loco venæ considunt ad latus, humilesque fiunt: & pulmo quidem ab his suppuratus redditur, & ab ipso etiam talia perpetiuntur, & sic moriuntur.

Et subdit *numer.* 11. Suppurati fiunt, & cum præ labore, aut exercitiis, aut alio quopiam modo vena ante, aut retro rupta fuerit, & sic rupta, ut non statim spuatur sanguis, sed in carne acutus tractus, sive varix fiat, & caro tracta, ac convulsa humiditatem modicam traxerit, & sublivida facta fuerit; & statim quidem sic affectus non percipit præ robore, ac bona habitudine, aut si etiam sentit, nihil molesti esse putat. Hic ubi deprehenderit, cum jam præ febribus, aut potu, aut venere, aut aliqua alia re correptus, fuerit attenuatus, caro sauciata subresiccatur, & subcalescit, & humiditatem in se ipsam a vicinis tum venis, tum carnibus trahit. Ubi autem attraxerit, intumescit, & inflammatur, & dolorem exhibet tenuem, & tussim raram, ac siccam primum. Deinde adhuc magis trahit in se ipsam, & dolorem inducit vehementiorem, & tussim frequentiorem: & primum quidem subpurulentum spuit, aliquando vero lividum, & subcruentum: & quanto magis tempus progreditur, amplius in se ipsam trahit, ac putrefacit; & de ipsa carne quantum ab initio lividum erat, hoc pus fit, & dolorem acutum exhibet, & febrem, & tussim multam, ac frequentem, & per sputum sincerum pus expuit. Si vero pus in ventre moram traxerit, totum corpus ab ipso calescit; maxime vero vicinissimæ partes. Calescente autem corpore, humiditas maxime eliquatur: & quæ quidem a supernis partibus eliquatur, in supernum ventriculum maxime confluit, & pus fit, ad hoc, quod jam in ipso est. Pars vero ejus etiam in infernum ventriculum fluit, & quandoque alvus ab ipsa turbatur, & hominem perimit; nam cibi ingesti secedunt inconcocti, & alimentum ab ipsis corpori non accedit, & sputi sursum purgatio non æqualis contingit, alvo nimirum calefacta, & omnia deorsum trahente in se ipsam. Et a sputo quidem suffocatur, & stertit, dum non purgatur; a ventre vero fluente debilitatur, & plerunque perimitur. In hujusmodi autem morbis hunc fluxum maxime exhibet caput, utpote quod cavum est, & superne situm; cum enim ab alvo fuerit calefactum, tenuissimam pituitam de corpore in se ipsum trahit. Ubi vero hæc in ipso fuerit collecta, reddit rursum acervatam, & crassam, velut dictum est; & pars quidem ipsius in supernum ventriculum defluit, pars vero in infernum. Cum igitur caput fluere inceperit, & reliquum corpus colliquari non amplius æqualiter, ne ulli quidem superstites evadunt. Superant enim supra pus influentia mala, ea quæ defluunt; & carnes liquescunt magis a malis, quam nutriuntur ab ingestis. Qui vero hujusmodi morbos habent, partim ab his brevi pereunt, partim diutius tempus extrahunt. Differt enim corpus a corpore, & ætas ab ætate, & affectio ab affectione, & tempus a tempore, in quo ægrotarint: & aliqui majorem tolerantiam in morbis habent, alii impotentes sunt: proinde certitudo exacta temporis, in quo pereunt, non

est, an longum, aut breve futurum sit. Neque enim hoc tempus certum est, quod quidam definiunt; & plerunque neque hoc ipsum suppurat; differt enim annus ab anno, & tempus a tempore. At si quis de ipsis recte cognoscere, ac dicere velit, is cognoscet, omni tempore & perire, & superstites evadere, & pati quæcunque tandem patiantur. Hæc in *libr.* I. *de Morb. numer.* 11.

At vero in *libr. Prognostic. num.* 13. 14. usque ad 20. Hippocrates, supponens species, causas, & modos suppurationum recitatos, inquit: Sputum vero in omnibus doloribus, qui circa pulmonem, & costas fiunt, cito, ac facile expui convenit, & flavum sputo valde permixtum apparere. Si enim longe postea, post principium doloris, expuerit, quod flavum est, aut fulvum, aut quod multam tussim inducit, & non valde permixtum est, deterius est; nam & flavum meracum periculosum est; & album, ac viscosum, ac rotundum, inutile est: malum est & quod viride est valde, itemque pallidum, & quod spumosum. Si vero ita fuerit meracum, ut etiam nigrum appareat, hoc ipsum deterius est, quam illa: malum etiam est, si nihil repurgetur, neque emittat pulmo, sed plenus ferveat in gutture. Gravedines, & sternutationes in omnibus circa pulmonem morbis & antecessisse, & succedere, malum; sed in aliis morbis lethalissimis sternutationes prosunt. Sputum autem flavum sanguine permixtum non multo, si in pulmonis inflammatione in principio morbi rejiciatur, salutare est, & valde prodest; si vero septimo die, aut posterius, minus securum est. Omnia sputa mala sunt, quæ dolorem non sedant; pessima vero sunt nigra, velut descriptum est. Quæ vero dolorem sedant, omnium optima existunt. Et *numer.* 14. Quicunque dolores ex his locis non sedantur, neque ad sputorum purgationes, neque ad stercorum alvi subductionem, neque ad venæ sectiones, & victus rationem, ac medicamenta, eos ad suppurationem verti, sciendum est. Ex suppurationibus quæcunque, dum sputum adhuc biliosum est, suppurantur, perniciosæ valde sunt, sive biliosum illud in parte, sive simul cum pure expuatur; & hoc potissimum si, morbo ad septimum diem progresso, suppuratio ab hoc sputo procedere incipiat. Timor autem est, eum, qui talia expuit, moriturum esse decimaquarta die, si non aliquod bonum signum ipsi acciderit: sunt autem bona hæc, facile ferre morbum, bene spirare, a dolore liberum esse, sputum facile tussiendo rejicere, corpus æqualiter calidum, ac molle apparere, sitim non habere, urinas, & alvi egestiones, somnos, & sudores, velut descriptum est. Hæc singula nosse convenit accidere, ut quæ bona sint; nam omnibus his sic contingentibus, homo non morietur. Si vero aliqua ex his accesserint, aliqua non, non ampliore tempore vita producta, decimaquarta die homo peribit. Et *numer.* 15. Porro mala signa contraria sunt, ægre ferre morbum, spiritum magnum, & densum esse, dolorem non sedari, sputum vix tussiendo rejicere, valde sitire, corpus inæqualiter a febre teneri, ventrem quidem, ac costas fortiter calidas esse, frontem vero, & manus, ac pedes frigidos, urinas autem, & alvi egestiones, & somnos, & sudores, velut descriptum est. Hæc singula nosse oportet mala esse. Si enim ita accesserit horum aliquid ad sputum, peribit utique homo, priusquam ad decimumquartum diem pervenerit, aut nono die, aut undecimo. Sic igitur conjecturam facere oportet, quod hoc sputum lethale sit valde; & non perducat ad decimumquartum diem; proinde & mala, & bona signa expendentem, ex his prædictiones facere oportet; ita enim potissimum veritatem consequi quis poterit. At vero aliæ suppurationes rumpuntur, plurimæ quidem vigesimo die, aliæ vero trigesimo, aliæ quadragesimo, aliquæ vero ad sexaginta dies perveniunt. Et *numer.* 16. Cæterum omnes suppuratos ex his signis cognoscere oportet; primum quidem si febris non dimittit, sed per diem quidem tenuis est, noctu vero amplior, & sudores multi oboriuntur, tussesque, ac tussiendi promptitudo ipsis adest, & nihil memorabile expuunt, & oculi cavi fiunt, & maxillæ ruborem contrahunt, & ungues quidem manuum curvantur, digiti vero calefiunt, & potissimum summi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & pustulæ per corpus nascuntur. Et *numer.* 17. Quæcunque suppurationes diuturnæ sunt, hæc signa habent, & fidem ipsis valde habere oportet. Quæ vero breves sunt, ex his signis cognoscere oportet, si quid apparuerit ex his, qualia in principiis fiunt; simul autem & si aliquanto difficilius spiraverit homo. At vero quæ ex ipsis citius, & tardius rumpuntur, his signis cognoscere oportet. Si quidem enim dolor in principiis fit, & spirandi difficultas, & tussis, & sputatio perseverans ad vigesimum diem pertingat, eruptionem tunc expectare oportet, aut etiam prius. Si vero quietior fuerit dolor, & alia omnia pro hujus ratione, eruptio posterius expectanda est; necesse vero est, accedere & dolorem, & spirandi difficultatem, & sputationem ante puris eruptionem. Ex his autem maxime superstites manent hi, quos febris eodem post eruptionem die dimiserit, & qui cibos cito appetiverint, & a siti liberati fuerint; & si venter parva, & compacta egesserit, & pus album, & læve, & ejusdem coloris fuerit, & a pituita liberum, & citra dolorem, ac tussim fortem repurgetur, ac optime quidem sic, ac celerrime liberantur; sin minus, hi, quibus proxima his contigerint. At vero intereunt hi, quos febris non dimiserit, aut ubi ipsos dimisisse putata fuit, rursus recalescens apparuerit, & qui sitim quidem habuerint, cibos autem non appetiverint, & si venter liquidus fuerit, & pus pallidum, sive viride, & lividum expuerint, aut pituitosum, & spumo-

spumosum. Si hæc omnia contigerint, pereunt; quibus vero ex his quædam accesserint, quædam non, horum aliqui intereunt, aliqui in multo tempore superstites evadunt. Verum ex omnibus conjecturam facere oportet. Et *numer.* 18. Quibuscunque ex inflammati pulmonis morbis abscessus circa aures fiunt, & suppurantur, aut ad infernas partes, ac fistulantur, hi superstites evadunt. Verum hujusmodi sic considerare oportet. Si & febris detinuerit, & dolor non sedatus fuerit, & sputum pro ratione non prodierit, neque biliosæ, neque solutu faciles, & meracæ alvi egestiones fuerint, neque urina valde multa, & multam subsidentiam habens; (indicatur autem superstes futurus ab omnibus reliquis salutaribus signis) tunc abscessus hujusmodi fore, sperandum est. Fiunt autem partim ad infernas partes, quibus videlicet inflammatio aliqua circa præcordia affuerit, partim in supernis, quibus præcordium molle, & doloris exors permanserit, & ubi spirandi difficultas, quæ per tempus aliquod affuit, desierit citra aliam manifestam causam. Cæterum abscessus ad crura in pulmonis inflammationibus fortibus, ac periculosis omnes quidem utiles sunt; optimi vero sunt, qui, dum sputum jam in mutatione est, fiunt. Si enim tumor, & dolor fiat, sputo pro flavo purulento evadente, & foras procedente, ita securissime homo superstes evaserit, & abscessus absque dolore celerrime sedabitur; si vero sputum non bene processerit, neque urina subsidentiam bonam habens apparuerit, periculum est, claudum fore articulum, aut multum molestiarum exhibiturum. Et si evanescant, & recurrant abscessus, sputo non prodeunte, febreque permanente, horrendum est. Periculum enim est, ne deliret homo, & moriatur. Ex suppuratis a pulmonis inflammatione seniores magis intereunt; ex aliis autem suppurationibus juniores magis moriuntur. Et *numer.* 19. Dolores cum febre contingentes circa lumbos, & infernas partes; si septum transversum attigerint, infernas partes relinquentes, perniciosi valde sunt. Proinde aliis quoque signis animum advertere oportet. Nam, si quod etiam ex aliis signis malum apparuerit, desperatus est homo; si vero, assiliente ad septum transversum morbo, alia signa non mala accesserint, hunc suppuratum fore, multa spes est. Quicunque vero suppurati uruntur, quibus quidem purum pus fuerit, & album, & non fœtidum, hi servantur; quibus autem subcruentum, & cœnosum, hi pereunt. Porro vesicæ duræ, & dolentes, penitus quidem horrendæ, ac perniciosæ sunt; perniciosissimæ vero, quæ cum febre continua fiunt. Etenim dolores ab ipsis vesicis ad occidendum sufficiunt, & alvi non egerunt hoc tempore, nisi durum quiddam, & hoc coactæ. Solvit autem urina purulenta micta, quæ albam, ac lævem subsidentiam habet; si vero neque ab urina quicquam remiserit dolor, neque vesica molliatur, & febris continua fuerit, in primis circuitibus morbi ægrum moriturum esse, timor est. Atque hic morbus potissimum pueros corripit septennes, donec ad quintumdecimum annum pervenerint.

Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 28. Suppurati hoc modo cognoscuntur. Lateris mollitudinem a principio dolor occupat. Cum vero jam pus collectum est, & dolor similiter habet, & tussis fit, & pus excreat, & spiritus corripit. Si vero nondum erupit pus, in lateris mollitudine concutitur, & velut in utriculo strepitum facit. Si vero horum nihil adsit, suppuratus autem sit, ex his conjectare oportet. Spiritum multum habet, subraucosiusque loquitur, & pedes, ac genua intumescunt, magis autem ab ea lateris mollitudinis parte, in qua pus est, & thorax concurvatus est, & membrorum dissolutio fit, & sudor per totum corpus diffluit, & aliquando sibiipsi videtur calidus esse, aliquando frigidus, & ungues circumtensi sunt, & alvus calida fit: ex his suppuratos cognoscere oportet. Et *numer.* 25. ejusdem *libr.* Peripneumonicum si non septima die febris dimiserit, moritur, aut suffocatur, aut utrumque; si vero nona die, duabus diebus interpositis, corripiat, utplurimum etiam hic aut moritur, aut suppuratus evadit; si vero duodecima die, suppuratus fit; si quarta & decima, sanus fit: & quicunque præ peripneumonia, aut pleuritide suppurati fiunt, non moriuntur, sed sani fiunt. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Suppurationes circa pulmonem habent, qui in facie flores habent, & alvo sunt liquidiore. Et ibidem supra: Quicunque suppurati fiunt maxime ex pleuritide, & peripneumonia, eos calores comitantur interdiu tenues, noctu vehementiores, & nihil memoratu dignum expuunt. Et ibidem: Suppurati ex pleuritide facti, in quadraginta a ruptione diebus, expuunt. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 8. Suppurati ex pleuriticis fiunt, quicunque in quatuordecim diebus non repurgantur. Et in eodem *libr.* 5. *Aphor.* 15. Suppurati ex pleuritide facti, si in quadraginta diebus repurgati fuerint ab ea die, qua ruptio facta fuerit, liberantur; si vero non, ad tabem transeunt.

In *lib.* autem 2. *de Morbis numer.* 44. Suppurationis ex peripneumonia factæ signa, & curatio scribitur hæc: Cum ex peripneumonia suppuratus factus fuerit, febris detinet, & tussis sicca, & difficultas spirandi, & pedes intumescunt, & manuum, ac pedum ungues contrahuntur. Hunc, ad decimam diem a suppurationis initio progressum, multa calida lavato, & ari radicem tali magnitudine tritam, & salis granum, & modicum mellis, & aquam, & olei parum, extracta lingua tepida infundito, & postea humerum concutito. Etenim scriptum est in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. hoc signum: Quibus suppuratis, dum concutiuntur, multus strepitus de humeris fit, minus puris habent hi, quam quibus paucus, si difficilius spirent, & meliorem colorem

lorem habeant; quibus autem strepitus nullus fit, verum difficultas spirandi fortis, & ungues lividi, hi pleni sunt pure, & perniciose habent. Concusso igitur humero, subdit Hippocrates in eodem *libr. 2. de Morbis* & eodem *numer.* 44. si quidem ab his pus erumpat, bene habet; sin minus, aliud facito. Cibos acres, & cyclaminum exsuccato, sitque succi utrorumque acetabulum parvum; deinde silphii succum, fabæ magnitudine terito, ac diluito, & lactis caprini, aut asinini acetabulum ammisceto. Hoc tepidum infundito; quod si ab hoc non erumpat, raphani corticem, & æris florem trium fabarum magnitudine terito; sit autem raphani duplum; & oleo diluito quarto heminæ parte. Hoc tepidum infundito: & si eruperit pus, cibis quam salsissimis, ac pinguissimis utatur. At si non prodierit pus, paullatim fomentum adhibeto in os ex sii succo, vino tornio, lacte bubulo, aut caprino, singulis pari mensura permixtis, ita ut sint heminæ tres, in quas postea furni testas igni candefactas injicito, atque inde vaporem per fistulam trahat, cavendo, ut ne aduratur. Postquam autem purius jam sputum prodierit, urticæ semen, thus, origanum in vino albo, melleque, ac oleo modico ipsi infundito, idque per tertium diem; postea vero butyrum, resinam in melle eliquatam: & cibis non amplius utatur salsis, neque pinguibus. At diebus interpositis, infusionis oris usu cessante, salviam, rutam, satureiam, origanum, pari portione, jejunus ex vino bibat acetabuli mensura, omnibus illis inspersis. Quod si ab infusionibus his oris non eruperit, nihil miri est; sæpe enim prorumpit ad alvum, & statim melius habere sibi videtur, ubi ex angusto ad ampliorem regionem devenerit. Et subdit *numer.* 45. Alius morbus. Cum tempus longius protrahitur, & febris vehemens, ac tussis corripit, & latus dolet, & ad sanam partem decumbere non potest, sed ad dolentem, & pedes, & oculorum cavitates intumescunt: hunc ubi decimus quintus dies ab eruptione adest, multa calida lotum in sella firma collocato, & alius quidem manus ipsius teneat, tu vero humerum concutito, ut audias in utrum latus affectio strepitum edat: optandum autem esset in sinistrum. Hunc ipsum igitur locum seces; minus enim lethalis est. Si vero præ crassitudine, ac copia strepitum non edat, quo ipsum cognoscere possis, utrum latus tumuerit, ac magis doluerit, hoc infime secato retro tumorem magis, quam ante ipsum, quo puris exitus facilem fluxionem habeat: secato autem inter costas per novaculam primum cutem, deinde scalpello acuto, quod panniculo sit obligatum, ita, ut summa ipsius pars ad unguis magni digiti mensuram expedita restet, quam intromittas: reliquam vero curationem ibi lege.

Fiunt autem, ut in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 11. legitur, & superiore ventre suppurati ex pleuritide, cum fortis fuerit, & in judicatoriis diebus neque putruit, neque sputo rejecta est, sed latus exulceratum fuerit a pituita affixa, & bile; & cum ulcus factum fuerit, reddit de se pus, & ex vicinis locis præ caliditate in seipsum pituitam adducit, & hæc ubi computruit, pus spuitur: aliquando vero etiam ex venis sanguis se in ulcus ingerit, & putrefactus pus fit. Hic si e vestigio assumatur, sanus plerunque fit; si vero negligatur, perit.

Ex lethargo præterea fit suppuratio; etenim scriptum est in *lib.* 3. *de Morbis num.* 5. Morbi lethargi appellati status idem est, qui & peripneumoniæ, verum difficilior, & non omnino liber, ac remotus est ab humida peripneumonia. Et subdit: Hoc curandum est, ut plurimum spuat, & calefiat, & a vino abstineat; si vero effugerit, suppuratus fit.

Ab angina etiam contingit suppuratio; inquit enim Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. num.* 27. In angina si faucibus, ac tumoribus sedatis, morbus ad pulmonem conversus fuerit, febris statim corripit, & lateris dolor, & ut plurimum moritur, ubi hoc factum fuerit. Si vero quinque dies effugerit, suppuratus fit, si non ipsum statim tussis invaserit. Si vero invaserit, facta excreatione depurgatus, sanus fit. Deinde curationem addit hanc: Si tussis non affuerit, nimirum suppuratum fieri scito, & ubi cœnavit, cum dormire volet, allium edat crudum quam plurimum, & vinum insuper bibat vinosum meracius. At si quidem ita pus eruperit, bene habet; sin minus, postridie calida loto suffitum adhibeto; & si eruperit, velut suppuratum curato.

Quicunque vero a vulneribus suppurati fiunt, aut ex hasta, aut pugione, aut jaculo intro sauciati fuerint, quandiu quidem habuerit ulcus respirationem foras per antiquum vulnus, & hac parte frigidum in se ipsum adducit, & calidum hac parte a se ipso emittit, & sane facile tum pus, tum si quid est aliud, expurgatur. At si quidem & interna, & externa pars simul fuerint sanatæ, sanus pœnitus homo evadit; si vero externa quidem sanata fuerit, interna vero non, suppuratus fit. Et si etiam sanata simul fiat interna, & externa pars, cicatrix autem intus debilis fiat, & aspera, ac livida, reulceratur quandoque, atque sic suppuratus fit: rursus exulceratur etiam, siquid amplius laborarit, & si attenuatus fuerit, & si pituita, aut bilis ad cicatricem affixa fuerit, & si alio morbo correptus attenuatus fuerit. Postea signa explicat, & inquit: Ubi ulcus factum fuerit sive hoc modo, sive ubi externa pars prius, quam interna coaluit, dolorem acutum inducit, & tussim, & febrem, & frigiditatem, ipsum sibi ipsi ulcus inducit, eo quod amplius calidum existat, & ipsum a se ipso caliditatem efflat, & pus expurgatur, & per longius tempus curatur, & tardius sanescit. Quandoque vero neque sanescit; (nam caro, & ulcus ab ardore, qui

re, qui eſt in corpore, coquitur, & nimium humectatur, ut non poſſit neque ſiccari, neque carnem producere, neque ſanari:) ſed cum temporis progreſſu moritur. Hæc in *libr.* 1. *de Morb. num.* 18. Et ſubdit *num.* 19.

Si contingat, ut aliqua craſſarum venarum ſauciētur, & ſanguis intro fluat, ac putreſcat, ſuppuratus fit: & ſi quidem hoc pus totum per ſputum rejectum fuerit, & vena ſauciata coaluerit, & ulcus intus, & foris ſanatum fuerit, pœnitus ſanus evadit; ſi vero nec ulcus coaleſcat, nec vena conſtringatur, ſed alias atque alias ſanguinem remittat, & ſi ſtatim vomatur, & ſpuatur, aut etiam putreſcat, & pus expuatur, plerunque perimitur, aut ſtatim vomens ſanguinem, aut poſteriore tempore, dum perit ab iiſdem, quæ antea dicta ſunt. Sæpe vero hi, quibus venarum aliqua intus ſauciatur a vulneribus, aut quibuſdam laboribus, aut exercitiis, aut alia quadam cauſa, cum caluerit, & ſana eſſe videtur vena, alio tempore iterum rumpitur, idque ab iiſdem contingit cauſis, a quibus etiam prius patiebatur. Ubi vero iterum rupta eſt, ſanguinem fundit, & ſtatim pereunt, multum ſanguinem, ac ſæpe vomentes, (aut alias, atque alias ſanguinem recentem vomunt) pus autem ſpuentes per omnem diem multum, ac craſſum, tali, aut conſimili modo pereunt, velut etiam in aliis morbis dictum eſt. In *libr.* autem *de Loc. in Homin. num.* 26. Fit præterea ab ulcere ſuppuratus, & levior hic morbus exiſtit. Et ſubdit: Fit etiam ſuppuratus extra pulmonem, maxime quidem a ruptura, & ubi caro contuſa fuerit; juxta hanc enim pus congregatur, & congregatum fluctuat, ſi quis corpus concutiat, & ſtrepitum facit, & hæc uruntur. Ex tabe, ex igne ſacro, atque aliis id generis fiunt ſuppurati homines. Sed legitur in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 3. Suppurationem inducunt diſtentiones ad pedes, ac lumbos ex menſibus, itemque ea, quæ de alvo viſcoſa graveolentia cum dolore prodeunt. Et ibidem ſupra: Ad ſuppurationem frequenter deveniunt horrore affecti: ſed & febris tales ad ſuppurationem perducit.

Signa ſuppurationis, præter plurima narrata, hæc leguntur in *libr. de Judicat. numer.* 10. Suppurati fiunt, qui lingua offendunt, & labiorum non ſunt potentes, ſi hæc ſedata fuerint. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Qui ſuppurati futuri ſunt, primum ſalſuginoſum ſpuunt, deinde dulcius.

Prognoſtica vero, præter ea, quæ dicta ſunt, hæc adjiciemus. Legitur in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Ob ſuppurationem intermittentes febres plerunque ſudorificæ ſunt. Et: Suppuratis ſurditas oborta cruentam egeſtionem ſignificat: his ad finem nigra prodeunt. Et ſupra: Quos ſuppuratos mitius habentes ſputorum graveolentiæ ſequuntur, eos recidiva occidit.

Curationem vero jam expoſuimus; attamen hæc ſubjiciemus, quæ ſcripta ſunt in eodem *libr. de Coac. Præn. num.* 4. Suppurationes magnas abducit, a veratro vomere rubicunda, ſpumoſa. Et in *libr. de Humid. Uſu numer.* 11. Suppurationibus omnibus confert calida. Et in *libr. de Loc. in Homine numer.* 31. Suppuratis caput purgandum; ſed quomodo, ibi lege. In *libr.* autem *de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 68. ſcriptum eſt medicamentum ad ſuppuratos; ſed quoniam ſecantur, aut uruntur hi, idcirco conſiderandus eſt Hippocrates in *libr.* 6. *Aphor.* 27. Quicunque ſuppurati, aut dydropici ſecantur, aut uruntur, aqua, aut pure acervatim effluente, moriuntur. Et in *libr.* 7. *Aphoriſm.* 44. Quicunque ſuppurati uruntur, vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit, & album, evadunt; ſi vero ſubcruentum, & fæculentum, ac fœtidum, pereunt.

Inferno autem ventriculo, ait Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. num.* 12. ſuppurati fiunt, maxime quidem cum pituita, aut bilis acervata inter carnem, & cutem collecta fuerit. Fiunt autem & a convulſionibus: cum venula convulſa rupta fuerit, ſanguis effuſus putreſcit, & ſuppuratur; ſi vero caro convulſa fuerit, aut contuſa, ſanguinem ex venis ſibi ipſi propinquis trahit, atque hic putreſcit, ac ſuppuratur. His ſi quidem foras de ſe ſignificationem præbuerit, & eruperit pus, ſani fiunt; ſi vero ſua ſponte intro proruperit, pereunt. At vero diffuſum pus in inferno ventriculo, velut in ſuperno dictum eſt, generari haudquaquam poterit, ſed velut a me dictum eſt, in tunicis, & in tuberculis innaſcitur; & ſi quidem intro notas habuerit, cognitu difficile eſt. Neque enim ex concuſſione cognoſcere licet. Cognoſcitur autem maxime ex dolore, ubi fuerit, & ſi terram figulinam, aut aliud quid hujuſcemodi impoſueris, brevi id reſiccata. In *libr.* autem 7. *Aphoriſm.* 22. ſic proditum eſt: A ventris dolore diuturno, ſuppuratio. Et in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num.* 15. hanc recitat Hippocrates hiſtoriam: Cyrenius in Omilo ſuppuratus factus, infernum ventrem uſtus eſt triginta diebus ſerius, quam oportebat, & manſuete ſe habebat, & reſiccatum eſt pus in ventre. Verum in calidiſſimo tempore edens fructus pomorum, & alios cibos non conferentes, a febre correptus eſt, & a ventris profluvio, & mortuus eſt. Hecaſon in Omilo, velut etiam alter ſerius uſtus eſt, attamen reſiccatus eſt venter, modico excepto. In *libr.* autem 7. *de Morb. Popular. num.* 52. recitat hiſtoriam de quodam ſuppurato, qui poſtea hydropicus factus eſt.

SURA.

Legitur in *libr.* 1. *Prædict. num.* 5. hæc prænotio: Circa ſuram dolores, mentis emotionem faciunt. Et in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. Surarum dolores maligni ſunt, mentemque movent tum alias, tum ſi urinæ ſubſidentia in medio innatet.

SURDITAS.

Hoc pacto curatus fuit quidam surdus, ut legitur in *libr. 7. de Morb. Popul. numer.* 34. Parmenisci filio surditas: contulit clysterem auricularium non adhibere; verum lana expurgare, & solum oleum, aut netopum infundere, deambulare, mane surgere, vinum album bibere, oleribus abstinere, pane, & piscibus petrosis nutriri. Sed de surditate plura scripsimus in *Capit.* de *Auribus*, & ideo tantummodo de ea faciemus mentionem, quæ in morbis contingit, ac maxime acutis. Quapropter scriptum est in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 3. Surditas, suppuratis oborta, cruentam egestionem significat: his ad finem nigra prodeunt. Et *num.* 2. Surditas, accedente ægritudine, & urina subrubicunda, subsidentiam non habens, &c. mentem emovet. Et in *lib.* 1. *Prædict. num.* 4. Surditas, & urinæ non considentes, valde rubicundæ, innatantes, mentis emotionem portendunt: his morbo regio corripi malum est. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 2. in principio: Surditas, & sopor post capitis dolorem cum ascaridibus, abscessus circa aurem exsuscitant. Et ibidem infra: Surditatem ex febribus, sanguinis e naribus fluxio solvit; itemque alvi turbatio. Et ibidem supra: Cum surditate vigilantibus, vomitus æruginosi in capitis doloribus, insaniam excitant. Et infra: Ex surditate leniter abscessus juxta aures fiunt, tum alias, tum si quid nauseæ accedat: sed & soporosis ex his etiam magis abscessus ad aurem fiunt. Et paullo infra: Ex surditate, ac torpore, de naribus aliquid destillare, difficultatis aliquid habet: vomitus his conveniet, & alvi turbatio. Sed in *libr. 1. Prædict. num.* 18. Surditas in acutis post modicam sanguinis eruptionem, & nigrorum egestiones, malum. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Surditas in febribus alvum sistit. Et ibidem paullo supra: Surditas in acutis, ac turbulentis consequens, malum: malum etiam in longis; in his autem etiam dolores ad coxas deducit. Et ibidem paullo infra: Surdi valde, in accipiendo tremuli, linguam resoluti, torpidi, malum. Et *numer.* 3. Surditas cum febre, & dolor acutus ad latus his fit, quibus ex partu alba prodeuntia supprimuntur. Et ibidem supra: Surditas sanguinis egestionem solvit. Et ibidem infra: Surditas, & vomitus volvulosis, malum. Et *numer.* 2. ejusdem *libr.* Quibus surditas cum capitis gravitate, & præcordii intensione, & ad splendorem turbatio, sanguinem profundit. Sed in *libr. de Judicat. numer.* 10. Surditas dolorem fortem in locis infernis solvit. Tandem in *libr. 4. Aphorism.* 28. Surditas biliosis egestionibus superveniens, eas sedat.

SUTURA.

Suturæ capitis scribuntur in *libr. de Homin. Struct. num.* 4. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 10. agitur de suturis capitis, & quod alia capita tres, alia quatuor habeant. Verum suturarum multitudo ad sanitatem est utilis. Et in *libr. 5. de Morb. Popul. numer.* 14. suturarum læsio cognitu difficilis, adeo ut Hippocrates ipse in capite quodam percusso se deceptum fateatur. Et in *libr. de Capit. Vulner. numer.* 5. legitur sutura in osse denudato in capitis ulcere comparens.

SYDERATIO, sive APOPLEXIA.

Syderatio, sive morbus attonitus appellatur a medicis nostræ ætatis apoplexia. Atque ea fit aut in toto corpore, aut in aliqua corporis parte, sive membro. Causæ autem, & signa syderationis totius corporis hæc leguntur in *libr. 2. de Morb. numer.* 8. Si syderatus fiat, anteriorem capitis partem dolet, & oculis non æqualiter videt, & suppuratur, & venæ pulsant, & febris debilis tenet, & corporis impotentia. Hic patitur hæc, cum venæ in capite fuerint calefactæ, & calefactæ pituitam in se ipsas traxerint; & principium quidem morbi ex hoc fit. Anteriorem vero capitis partem ideo dolet, quod venæ in hac sint crassissimæ, & cerebrum ad anteriorem capitis partem magis situm est, quam ad posteriorem; & oculis ideo non videt, procumbente eo cerebro, ac inflammato. Impotentiæ vero ideo corpus occupant: postquam venæ pituitam in se ipsas traxerint, necesse est, præ pituitæ frigiditate sanguinem magis nunc sisti, ac perfrigeratum esse, quam priori tempore; dum autem sanguis non movetur, fieri non potest, ut non etiam corpus quiescat, ac torpeat: & si quidem sanguis, ac reliquum corpus superarint, ita ut calescant, homo evadit; si vero pituita prævaluerit, sanguis magis perfrigeratur, ac congelatur; & si frigiditas, ac congelatio augescant, pœnitus congelascit, ac perfrigeratur homo, & moritur. In *libr.* autem *de Flatib. numer.* 19. causas syderationis vult flatus esse, qui fortasse a materia frigida proveniant, & inquit: Cum flatus frigidi multi penetrent, ac inflent carnes, partes corporis stupidæ fiunt: & si quidem plurimi flatus per universum corpus discurrant, totus homo syderatur; si per partem, pars illa percutitur, atque ubi abierint flatus, cessat & morbus; quandiu autem purmanserint, consistit & morbus, idque sic habere indicat perpetuus syderatorum hiatus. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Syderationis signa hæc scribuntur: Si quidem aortæ appellatæ, utrinque appendentes pulmonis partes, valde inflammatæ sunt, ut ad latus assideant, hac corporis parte resolvuntur, & livores foris circa costam habet: hos autem veteres ictos, sive syderatos vocabant. Si vero non valde inflammatæ sunt, ut non assideant, dolor quidem fit per totum, non tamen resolvuntur, neque livores habent. Quibus vero totus pulmo inflammatus fuerit una cum corde, ut ad latus allabatur, hi toti resolvuntur, & jacet æger frigidus, sensus exors, moriturque secunda, aut tertia die. Si vero etiam

sine

ſine corde contigerit, minus diu vivunt: quidam autem etiam ſervantur. Syderantur quoque homines ex vulnere; legitur enim in eodem *libr. de Coac. Præn. num.* 3. infra: Syderati dextra, aut ſiniſtra parte fiunt, qui ex vulnere impotentes fiunt corpore, ſi febris cum rigore non accedat. Syderati etiam fiunt ex capitis ulcere, quemadmodum proditum eſt in *libr. de Capit. Vuln. num.* 27. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 3. Syderationes leves diuturnas faciunt mentis emotiones taciturnæ, non quieſcentes. Et in *libr. 6. Aphor.* 57. Syderationes fiunt maxime a quadrageſimo anno uſque ad ſexageſimum annum. Et in *libr. 3. de Morbis num.* 3. ſcribuntur cauſæ, & ſigna ſyderationis his verbis: Qui icti, ac ſyderati eſſe dicuntur, cum cerebrum multa immunditia vitioſorum humorum repletum fuerit, anterior capitis pars primum dolorem ipſis exhibet, & ſuſpicere non poſſunt aliqui ambobus oculis, aliqui altero, & ſopor ipſos tenet, & deſipiunt, & tempora ſaliunt, & febris tenuis habet, & corporis impotentia. Sed in *lib. de Coac. Præn. num.* 3. Syderationis futuræ ſignum ſunt torpores, & ſenſus ſtupiditates præter morem fientes. Et ibidem ſupra: Syderationem parvam, ac modicam ſignificant vertigines ex hæmmorrhoide parum apparente obortæ. Syderati quoque fiunt etiam ab atra bile; quemadmodum legitur in *libr. 1. de Morbis num.* 3. Prognoſtica vero ſigna habentur in *libr. 2. Prædict. num.* 2. atque ea ſunt: Syderatio alicujus membri ſi in febribus acceſſerit, periturum hominem, ſciendum eſt. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 3. Syderationes derepente exſolutorio modo fientes, febre inſuper temporis progreſſu accedente, pernicioſæ ſunt. Et ibidem paullo ſupra: In ſyderatis ex ſpiritus ægra latione ſudor accedens, lethale: rurſus autem in his ipſis ſi febris accedat, ſolutio fit. Et ibidem *num.* 2. Syderatis leviter, tumores circa aurem mali. Et in *libr. 3. de Morb. num.* 3. Hic tertia, aut quinta die moritur, & ad ſeptem non devenit; ſi vero devenerit, a morbo liber evadit. Deinde curationem aggreditur, & inquit: Hunc ſi curare voles, capiti fomenta adhibeto, & ſectione facta, tranſpirationem efficito; ſi vero dolor tenuerit, etiam ſternutationes inducere oportet, & caput purgare levibus, & odoratis, infernam item alvum purgare: a vino autem pœnitus abſtineat, & ptiſanæ ſucco utatur. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 3. Syderatis ſi hæmorrhoides accedant, utile eſt; ſi vero frigiditates, & torpores, malum. Sed lege *Apoplexia*.

COMMENTARII XVII. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XVIII. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

TABES, five PHTHISIS.

Abes, quam phthifim etiam Græci appellant, proprie eft corporis totius, aut alicujus partis, five membri extenuatio. Tres autem funt illius, quæ totius eft corporis, fpecies, de quibus fcribuntur hæc in *libr. de Intern. Affectionib. numer.* 11. Tres funt tabis fpecies. Prima quidem fit a pituita. Cum enim caput pituita impletum ægrotarit, & calor acceſſerit, pituita in capite computrefcit, ut quæ moveri non poteft, ut decedat. Poftea cum craſſefactæ fuerint, & putrefactæ, ac fuperimpletæ venulæ, fluxio in pulmonem fit, & pulmo, ubi fufceperit, ftatim ægrotat, ut qui a pituita mordetur, quæ falfa eft, & putrida. Hæc igitur æger patitur. Febris debilis invadere incipit, & rigor, & dolet pectora, & dorfum; aliquando etiam tuffis premit acuta, & expuit falivam multam, & liquidam, ac falfam. In progreffu autem corpus attenuatur, cruribus exceptis; hæc enim intumefcunt, & pedes, & ungues contrahuntur. Ex humeris autem tenuis, ac debilis eft, & fauces velut lanugine implentur, & velut per arundinem fibilat, & fortiter fitit per totum morbum, & multa impotentia corpus habet. Hic cum fic habuerit, in anno corruptus male perit. Tabes quoque, ut legitur in *lib. de Loc. in Homin. numer.* 27. fit, cum in idem, velut in fuppurato, fluxio fit per guttur, & appendentes pulmonis partes, appellatas aortas, quæ pulmonem, & guttur continent, ac conjungunt. Fluit autem in pulmonem frequenter, & paullatim, & humiditatem in pulmone non multam facit. Reficcatum enim id, quod influit, & gutture compactum, utpote quod non eluitur, fed paullatim influit, ac detinetur, tuffim excitat, & in aortis id, quod influit, detentum, utpote cum angufta foramina aortæ habeant, anguftum fpiritui locum exhibet, & talem fpiritum habere facit, qui velut defectus femper refpirare concupifcit, & in pulmone, velut non vehementer humido exiftente, pruritus contingit. Cum vero multum de capite fluxerit, pruritus in pulmone non fit; multum enim eft, quod in ipfum influit: & fuppurati ex his tabidis, five phthificis Græce appellatis fiunt, ubi corpus humectius factum fuerit; & contra, ubi ficcius fuerit factum, ex fuppuratis tabidi. Sed in *libr. 2. de Morbis numer.* 46. de hac tabis fpecie leguntur caufæ, & figna indicantia, & prognoftica his verbis: Cum quis ex pulmonis affectu tabefcit, is falivam craſſam cum virore fubpallidam dulcem tuffiendo rejicit, & ftridor, ac dolor ad pectus, & ad dorfum fit, & in faucibus tenuis fibilus auditur, & fauces ficcæ funt, & oculorum cavitates rubicundæ, & vox gravis, & pedes intumefcunt, & ungues contrahuntur, & fupernæ partes attenuantur, ac imminuuntur, & falivam abominatur, ubi excreaturus ipfam in ore habet, & tuffit mane maxime, & circa mediam noctem, immo etiam aliis temporibus: & corripit magis hic morbus mulierculam juvenculam, quam vetulam. Huic fi jam pili de capite defluant, & nudum fit caput, vel ex morbo, & fi prunis ifpuenti faliva graveolens fit, intra breve tempus ipfum moriturum effe, pronuncia; id vero, quod occidet, alvi profluvium fore. Ubi enim jam pus circa cor putruerit, nidorofum odorem prunis injectum de fe præbet; & cerebrum concalefcens falfuginofum humorem effundit, qui alvum movet: hujus autem fignum eft, quod capilli ex capite defluunt. Hunc, ubi

ubi ita habuerit, ne curato. Si vero a principio morbus obtigerit, lenticulæ decoctum bibendum dato; deinde interposita una die, veratrum dato temperatum, ut ne alvum infernam moveat. Et cum noctu ad os salsuginosus humor ipsi influit, medicamenta frequentiora ipsi ad nares appone; si vero non fluit, appone quidem, sed rarius, & mense semel, ita ut insuper veratrum bibendum des, quantum duobus digitis comprehendi potest, in vino dulci temperato. Statim vero lenticulæ decoctum inter bibendum dato, & medicamenta quam paucissima bibat, si non febres acutiores ipsum corripiant. Radicem dracontii albam, & veratri delingat, sed non ex melle; sic enim minime alvum movebit. Si vero tormen in alvo inferna oboriatur, primum per clysterem illud infusum immittito, in quod coccus cnidius ammiscetur; quod si neque sic sedetur, lacte asinino cocto purgato, pharmacum autem nullum deorsum purgans dato. Si vero ante medicamentum, præpotato veratro bilem vomat, ab ipso lenticulæ decocto accepto vomat. Cibis autem utatur, si febres acutæ tenuerint, carnibus ovillis coctis, & volucrium, & cucurbita, & beta. Jusculum autem ne sorbeat; neque ad intinctus utatur. Piscibus utatur scorpiis, & cartilaginei generis. Calidum vero nihil edat; neque lavet, si febris multa teneat; neque oleribus acribus utatur, præterquam satureja, aut origano. Vinum bibat album. Si vero sine febre sit, calores autem alias, atque alias corripiant, pisces edat optimos, ac pinguissimos, & pinguia, & dulcia, & quam maxime salsa. Et deambulationibus utatur neque in vento, neque in sole, & a cibis vomat, ubi tempestivum visum fuerit, & calida lavet, capite excepto. Ex cibis frumentaceis præstat panis his, qui non mazam soliti edere sunt, mazam vero edere solitis utraque dato. Et in *libr. de Intern. Affectionib. numer.* 11. curationem non huic dissimilem scribit hoc modo: Primum quidem veratrum bibendum dare oportet, infra autem subpurgare epithymo, aut peplio, aut grano cnidio, aut tithymalide: hæc quater in anno dare oportet, sursum bis, deorsum bis. Dandum est & lac asininum coctum ad subpurgationem, aut bubulum, aut caprinum. Bibat etiam crudum lac bubulum, tertia aquæ mulsæ parte ammixta, per quinque & quadraginta dies, immixto etiam origano. Caput autem ipsius prius purgetur, pharmaco ad nares apposito; cibaria autem, & obsonia dentur neque pinguia, neque nidorosa, neque valde acria. Hæc autem morbum observando facere oportet, & deambulationibus ad cibos uti, observando, ne frigeat. Hyeme vero juxta ignem habitationem faciat. Bibat autem vinum nigrum, austerum, quam vetustissimum, ac jucundissimum, verum modicum. Et si tibi visum fuerit, ante pharmacum fomentum adhibeto, & sic pharmacum dato; si vero dare nolueris, facto fomento, vomitum ex cibis facere cogito, velut prius scriptum est. Huic si commodæ fuerint, deambulationibus utatur; si vero non conducant, corpore quam maxime quiescat. Hoc modo tractatus, facillime in morbo deget: est autem morbus lethalis, & pauci hunc effugiunt. Sed in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 47. scribitur alius morbus, appellatus tabes, ubi ait Hippocrates: Tussis vexat, & sputum multum, ac liquidum, & quandoque facile tussiendo rejicitur etiam pus veluti grando, quod dum digitis conteritur, durum, & male olens est. At vox pura est, & doloris exors, & febres non corripiunt, verum calor quandoque alias, atque alias, atque hic debilis. Huic veratrum bibendum est, & lenticulæ decoctum, & large cibus sumendus, ita ut abstineat ab acribus, & a carnis bubulis, ac porcinis, & ovillis. Exerceatur modice, & deambulet, & a cibis vomitu utatur: a venere abstineat. Hic morbus per annos septem, aut novem durat; quod si ab initio æger curatus fuerit, sanus evadit. Et in eodem *libr. de Intern. Affectionib.* supracitato *num.* 12. ait: Secunda tabes fit a labore; eadem autem æger patitur, quæ & prior; morbus autem hic magis priore quiescit, & æstate remittit. Salivam vero expuit crassam, & tussis premit maxime senes, & dolor fortior est in pectoribus, & velut lapis incumbere ipsis videtur. Dolet etiam dorsum, & color ipsius limpidus existit; & si quid laborarit, flatus, & anhelatio oboritur. Hic ex hoc morbo in tribus annis maxime moritur. Curare autem oportet iisdem, quibus etiam priorem. Hic morbus multis adhæret usque ad tres annos; sed moriuntur: estque morbus gravis. Et *numer.* 13. scribitur tertia tabes: Æger hæc patitur. Medulla ipsius spinalis sanguine plena fit. Tabescit autem similiter & a cavis venis. Hæ vero pituita hydropiformi, & bile replentur. Patitur autem eadem, ab utris tandem tabescat. Et homo statim niger fit, & subtumidus; & partes sub oculis pallidæ fiunt, & venæ in corpore pallidæ distentæ sunt, quædam vero valde rubicundæ, maxime autem manifestæ sunt, quæ sunt sub alis; & spuit pallida, quæ ubi ipsum invaserint, suffocant; & tussire volens, aliquando non potest, quandoque autem præ suffocatione, & tussiendi cupiditate bilem acervatim vomit, aliquando vero pituitam, sæpe vero etiam cibos, cum comederit; & ubi revomuit, levior sibi esse videtur, deinde modico tempore interposito, in iisdem doloribus jacet. Hic etiam acutius loquitur, quam cum sanus esset, & rigor, ac febris interquiescens, rursus sudorosa corripit. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 18. scribitur: Cum in medullam fluxio contigerit, tabes occulta, ac inconspicua oboritur. Et *num.* 29. signa explicat hæc: Lumbos dolet, & anteriores capitis partes vacuæ videntur ipsi esse. Sed in *libr.* 2. *de Morbis num.* 49. Dorsalis tabes a medulla fit. Corripit autem maxime

xime recentes ſponſos, & veneri deditos. Sunt autem ſine febre, & bene cibum capiunt, & conſumuntur; & ſi interroges ita affectum, dicet, ſibi ſuperne de capite in ſpinam velut formicas deſcendere videri; & ubi mingit, aut venter exonerat, prodit ipſi genitale ſemen multum, ac liquidum, & genitura in utero non manet, & in ſomnis ſemen profundit, ſive dormiat cum uxore, ſive non, & cum iter fecerit, aut cucurrerit tum alias, tum ad acclivem locum, anhelatio, ac debilitas ipſum corripit, & capitis gravitas, & aures ſonant. Hunc temporis progreſſu, ubi febres fortes ipſum corripuerint, perdunt febres lipyriæ. Cum ita habuerit, ſi ab initio curandum ſuſceperis, fomento per totum corpus adhibito, medicamentum ſurſum purgans bibendum ipſi dato, & poſtea caput purgato, deinde deorſum purgans exhibeto. Optandum autem fuerit, ut vere hanc curationem aggrediamur. Poſtea vero ſerum, aut lac aſininum bibendum dato. Cæterum bubulum lac per quadraginta dies bibendum præbeto, ad veſperam vero, quamdiu lac potat, alicam ſorbendam dato: a cibis autem etiam abſtineat. Poſtquam vero lac bibere ceſſarit, cibis mollibus ipſum reficito, ex modico initium ſumens, & quam maxime craſſum, ac pinguem facere ſtudeto: per annum ab ebrietatibus, & venere, & laboribus abſtineat, exceptis deambulationibus, in quibus vitet frigus, & ſolem; tepida autem lavet. At in eodem *lib. de Int. Affect.* ſupracitato *num.* 13. Hunc, ubi ſic habuerit, cibis, & ſorbitionibus, & potibus, ac pharmacis, & reliquis omnibus curato, velut priores. Morbus autem durat maxime annos novem. Poſtea durat, dum corrumpitur. Pauci vero ex ipſo effugiunt; gravis eſt enim morbus. Si vero voles, ſic ipſum curato. Primum fomentum adhibeto, & ubi fomentum adhibueris, poſtridie aquæ mulſæ dimidium congium ipſi bibendum dato, modico aceto affuſo, & hæc citra reſpirationem bibere jubeto: reliquam vero curationem ibi lege.

Tabes porro fit ex ſanguinis vomitu, ut inquit Hippocrates in *libr.* 7. *Aphoriſm.* 78. Ex ſuppreſſis menſibus, ut in *libr.* 2. *Prædictor. num.* 13. Et tabis periculum impendet diuturnas curanti hæmorrhoidas, niſi una quæpiam ſervetur, veluti in *libr. 6. Aphoriſm.* 12. Et ex fluxione retrorſum, ſicut in *libr. de Loc. in Homine numer.* 18. Et in tabem deſinunt inteſtinorum lævitates, cum ſpirandi difficultate, & lateris punctura, ut in *lib. de Coac. Prænotionib. numer.* 3. Et ad tabem tranſeunt ſuppurati, ut in *libr.* 5. *Aphoriſm.* 15. Et tabidam ſpeciem inducit morbus, ſi talis ex natura æger fuerit, quemadmodum ſcribit Hippocrates in *libr. 6. de Morb. Popularib. ſect.* 7. Et tabidi plerunque fiunt ex pulmonis tuberculis, ſi poſt eorum ruptionem quadraginta dies traſmiſerint, ut in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Sed fere omnes pulmonis affectus tabem minantur.

Tempus vero, in quo tabes contingat, eſt autumnus, ut legitur in *libr.* 3. *Aphor.* 22. Et tabes poſt æſtatem ſiccam, & borealem fit, ut in *libr. de Aer. Aq. & Locis num.* 28. Et tabes in ſiccitatibus plerunque fiunt, ut in *libr.* 3. *Aphoriſm.* 16. Et tabes quibuſdam ad hyemem fit, ſi æſtas ſicca, & aquilonaris fiat, autumnus autem pluvioſus, & auſtralis, ut ibidem *Aphoriſm.* 13. Et tabeſcentibus autumnus eſt malus. Malum item ver, cum fici folia cornicis pedibus ſimilia fuerint, ut in *lib. 6. de Morbis Popularib. ſect.* 7.

Quibus vero hominibus tabes fiat, legitur in *lib.* 3. *Aphor.* 29. hoc eſt: Tabes juvenibus fiunt. Et in *lib.* 5. *Aphor.* 9. Tabes accidit his maxime, qui ſunt in ætatibus ab anno decimo octavo uſque ad trigeſimum quintum. Et in *libr. de Aer. Aq. & Loc. num.* 7. Tabes mulieribus ad plagam meridionalem a partu frequentes fiunt. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 15. Ad tabem tranſeunt ſuppurati.

Qui vero liberentur, & qui non, explicat Hippocrates in *lib.* 2. *Prædict. numer.* 12. 13. & 14. his verbis: Oportet eum, qui probe liberari volet, facile ſputum per ſeſſim rejicere, & id eſſe album, & æquale, & ejuſdem coloris, & ab inflammatione alienum; quod vero a capite defluit, ad nares converti. Febrem autem non invadere, ut ne cœnis prohibeatur, neque ſitiat. Venter autem egerat quotidie, & id, quod egerit, ſit durum, & copia pro ratione ciborum ingeſtorum. Hominem vero quam minime tenuem eſſe oportet; pectus autem laudare convenit quadrangulum, & hirſutum, & os ipſius parvum ſit, & robuſte carnoſum. Quicunque enim hæc omnia habuerit, maxime ſuperſtes erit; qui vero nihil horum habet, interitui proximus eſt. Quicunque vero pectore ſuppurati fuerint, dum juvenes ſunt, ex humorum illapſu, aut fiſtula, aut alio quopiam hujuſcemodi, aut ex abſceſſus recurſu, hi non evadunt, niſi valde multa bona ſigna ipſis acceſſerint. Pereunt autem homines hi ad autumnum; ſed & ex aliis morbis longis plerique ad hoc tempus maxime moriuntur. Cæterum ex aliis minime ſuperſtites manent virgines, & mulieres, quibus ex ſuppreſſis menſibus tabes oborta eſt; ſi vero aliqua virgo, aut mulier evaſura eſt, & aliorum ſignorum bonorum multa accedere oportet, & menſes ſplendide, ac pure apparere, aut nulla ſpes eſt. Qui vero ex ſanguinis eruptione pectore ſuppurati fiunt, & viri, & mulieres, & virgines, non minus evadunt. Verum ſignis omnibus tum ſuppuratorum, tum tabeſcentium collectis, & ſuperſtitem futurum, & periturum, prædicere oportet: maxime vero evadunt ex ſanguinis eruptione hi, quibus dolores ſunt atrabiliarii & in dorſo, & in pectore; & qui poſt eruptionem minus dolent; nam & tuſſes non valde inſuper accedunt, & febres pleræque perſeverant, ſitim facile perferentes. Verum in *libr. de Coac. Prænot. num.* 3. Tabes periculoſiſſimæ ſunt a ruptione ve-

ne venarum craſſarum, & a defluxu de capite. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 2. Tabes neceſſitatem habet, ut interimat. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 11. His, qui tabe vexantur, ſi ſputum, quod extuſſierint, grave oleat carbonibus injectum, & capilli a capite defluant, lethale. Et *Aphor.* 15. Quibus tabidis capilli a capite defluunt, hi, alvi profluvio ſuperveniente, moriuntur. Et *Aphor.* 15. Qui ex pleuritide ſuppurati fiunt, ſi per ſputa expurgentur, in quadraginta diebus, ex quo ruptio facta fuerint, liberantur; ſi vero non, ad tabem tranſeunt. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 16. A puris ſputo tabes, & fluxus, malum; cum vero ſputum retinetur, moriuntur. Et *Aphor.* 78. A ſanguinis vomitu tabes, & puris purgatio ſupra. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 3. In tabidis præcordia in tumorem elevata, peſſima ſunt. Et ibidem ſupra: Quibus tabidis in mare expuentibus, pus ad fundum ſidit, brevi pereunt; ſit autem mare in æneo vaſe. Et paullo infra: In tabidis poſt alvum ſuppreſſam pruriginoſa corpora, mala ſunt.

At vero tabis ſigna ſunt horror, & ſpirandi difficultas in doloribus, ut legitur in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. in principio. Et *numer.* 2. Tabem præſignant frequentes ſubſoporatæ vocis interceptiones conſiſtentes. Et *num.* 3. Tabem habitus ſignificant puſtularum eruptiones, velut ferro lancinatæ.

Curatio vero ſit ea, quæ ſcribitur in *libr.* 6. *de Morb. Popul. ſect.* 7. Tabeſcentes ſtatim urere oportet, caput ſecare, & hujuſmodi. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 8. Tabeſcentes vitent ſuperiores purgationes. Et in *libr.* 5. *Aphoriſm.* 64. Tabeſcentibus lac convenit, qui non valde febricitant.

Tabes alicujus membri deſcripta eſt in pluribus Hippocratis *libris*, ut in *lib. de Coac. Præn. num.* 1. Tabes coxendicum leniter accedit, quibus ſæpe recidiva contingit. Et in *libr. de Intern. Affect. num.* 16. Tabes renalis ex nephritide.

TELUM.

Teli ſedes in oſſe ſcribitur in *lib. de Capit. Vuln. num.* 9. Sed *num.* 8. Teli ſedes in oſſe vocatur, cum manente oſſe in ſua ipſius natura, telum, quod in oſſe incubuit, manifeſtum fecerit, ubi incubuit. Et *num.* 14. Tela obliqua, rotunda oblonga, multum tenuia, acuta, levia, os ſauciantia. Et *num.* 15. Telorum ſedes in ſuturis cognitu difficiles ſunt. Et *n.* 5. Telorum ſedes ipſæ in ſe ipſis fientes in oſſe, & cum fiſſura, & contuſione, ac introceſſione. Tandem in *libr. de Medico n.* 12. ſcribitur: Telorum extractio, artis chirurgicæ pars præſtantiſſima eſt.

TEMPUS.

Tempus conſiderant medici aut pro eo, in quo occaſio eſt, aut pro anni partibus quatuor. Appellant & quandoque *tempus* aeris tempeſtatem, de quo ſæpe in libris *Epidemior.* Hippocrates loquitur. Sed hoc loco nobis de eo agendum eſt, cujus partes ſunt ver, æſtas, autumnus, & hyems; atque de aeris tempeſtate. In his quidem ambobus dicuntur tempora mutationes ſuſcipere: & hæ potiſſimum mutationes aut ſunt magnæ, aut parvæ; aut frequentes, aut raro fiunt; præterea aut magnæ & frequentes, aut parvæ & raro fientes; contra aut parvæ & frequentes, aut parvæ & raro contingentes. De quatuor autem anni temporibus ſatis propriis dictum eſt locis. At de temporum mutationibus in genere, & quæ magnæ dicantur, & quos in corpora noſtra producant effectus, nunc tractabimus. Inquit igitur Hippocrates in *lib. de Aer. Aq. & Loc. num.* 1. Quicunque artem medicam integre aſſequi velit, primum quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat; non enim ſimile quicquam in illis exiſtit, verum differunt invicem propter varias, quæ in eis fiunt, mutationes. Et idcirco in eodem *libr. n.* 56. & 57. ait: Ubi temporum mutationes contingunt frequentes, & plurimum inter ſe diverſæ, ibi & formas hominum, & mores, & naturas reperies plurimum differentes. Temporum itaque varietates potiſſimæ ſunt, quæ naturam ipſam permutant; deinde etiam regio, in qua quis nutritur; poſtremum autem aquæ. Et *num.* 53. ejuſdem *libr.* Reliquum in Europa hominum genus valde inter ſe diſſimile eſt, & diverſum, tum quod ad magnitudinem attinet, tum quod ad formam; atque id propter temporum mutationes contingit apud eos magnas, ac frequentes. Deinde declarat, quænam ſint magnæ temporum mutationes, & inquit: Sunt enim eis calores vehementes, & hyemes fortes, pluviæ multæ, rurſumque ſiccitas diutina, & venti plurimi, ex quibus multæ, & omnimodæ fiunt tranſmutationes. Neque a vero diſcrepat, circa generationem has ipſas mutationes ſentiri, inque ſeminis genitalis coactione aliam, neque ex eodem etiam eandem, æſtatis pariter ut hyemis, pluvioſo ut ſicco tempore, progigni: eaque cauſa eſt, cur putem, Europæos magis, quam Aſianos ſecundum corporum formas inter ſe diſcrepare, & magnitudines diverſiſſimas in ſingulis adeo urbibus provenire; plures enim corruptiones contingunt in ſeminis coactione, cum tempora frequenter variant, quam ſi eadem ſint, & ſimilia. Eadem autem motuum ratio in utriſque exiſtit. Serietas, integritas, & audacia a natura Europæis innaſcitur; frequentes enim mentis perculſiones feritatem inducunt, manſuetudinem contra, & benignitatem extirpant. Poſtea *n.* 55. exponit, quæ loca magnas temporum mutationes habeant, cum inquit: Europa ipſa adhuc habet gentes invicem differentes non magnitudine, & forma ſolum, ſed & magnanimitate, & fortitudine. Quæ vero in eis hanc diverſitatem faciant, in præcedentibus dixi, dicamque amplius magis manifeſte. Quicunque regionem montanam, aſperam, nudam, & non aquoſam incolunt, his mutationes temporum contingunt magnæ, & diverſæ, unde & hominum formas magnas progigni convenit, qui & ad laborem, & ad viriliter agendum a natu-

ra præstent, quibusque feritas, & immanitas non mediocriter a natura sint congenita; qui vero loca concava, pratensia, & æstuosa habitant, ventosque calidos plus sentiunt, quam frigidos, & aquis utuntur calidis, hi magni quidem esse non possunt, neque bene compositi, & longi, ac erecti, sed in amplitudinem a natura producti carnosi sunt, & capillis nigris, imo & ipsi toti nigri magis, quam albi, & qui minus de pituita habeant, quam de bile; virilitas autem, & tolerantia laboris non æque ipsis a natura inest, nisi consuetudo accedat. Et *num.* 34. inquit: Ubi tempora magnas mutationes faciunt, & frequentissimas, illic & regio agrestis, & maxime inæqualis existit, inveniasque & montes plurimos, & densos, itemque campos, & prata; ubi autem non valde variant tempora, illic æqualissima regio est, quod idem & de hominibus ipsius est intelligendum. Si quis enim recte consideret, videbit quorundam naturam montanis, sylvosis, ac asperis locis similem esse, aliorum vero aquosa, ac exilia loca referre; sicut quidam pratorum, ac paludum naturam præseferunt, atque alii sunt, quorum planitiebus, nudisque, ac siccis terris constitutio similis existit; tempora enim, quæ formarum naturam variant, sunt diversa. Cum igitur inter se fuerint maxime diversa, varias, & multiplices formas producunt tum in terris, tum in hominibus; cum vero similia, similes formas. Et subdit *num.* 39. Quod autem timidiores, effœminatiores, ac imbelles præ Europæis Asiani existant, moribusque mansuetiores, tempora ipsa anni in causa sunt, quæ non magnas permutationes faciunt neque caloris, neque frigoris, sed semper æqualia permanent; unde neque mentes stupore percelluntur, neque corpora fortem transmutationem incurrunt, a quibus verisimile est iram exasperari, cognitionemque, & calorem amplius excitari, quam si semper in eodem statu quis persistat; mutationes enim sunt, quæ hominis mentem semper excitant, neque quiescere sinunt. Verum tempora constantia, variaque sanitatis, atque morbi causæ existunt, ut legitur in *libr.* 3. *Aph.* 8. In temporibus constantibus, si tempestive tempestiva reddantur, morbi constantes, & judicatu facillimi fiunt; in inconstantibus autem, inconstantes, & qui difficulter judicantur. At vero si varia sint tempora, subdit Hippocrates in eodem *libr. Aphor.* 4. In temporibus, cum eadem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet. Sed in eodem *libr. Aphor.* 3. legitur: Ad tempora alia, morborum alii bene, aut male se habent. Et in *libr. de Sept. Part. num.* 10. Tempora eadem aliis vitæ, aliis mortis sunt causa. Et in *libr. de Hum. num.* 6. Tempora etiam recidivas faciunt. Sed in *libr.* 3. *Aph.* 1. Temporum mutationes maxime pariunt morbos. Sed quemadmodum constantia tempora judicationem reddunt faciliorem, sic, ut legitur in *libr. de Hum. num.* 7. temporum inæqualitas morborum judicationem efficit difficiliorem. Et propterea, veluti scriptum est in *libr.* 2. *Prad. num.* 43. temporum anni differentiæ in morbis considerandæ sunt. Et quanquam in omnibus temporibus omnes quidem morbi fiunt, quidam tamen magis in quibusdam ipsorum & fiunt, & exacerbantur, ut inquit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 19. Observare igitur oportet temporum mutationes, ac præsertim maximas, tum in regione dignoscenda, tum in formis hominum, atque moribus, tum in morbis, tum in medicinis exhibendis; scribit enim Hippocrates in *libr. de Aer. Aq. & Loc. num.* 30. Maxime observare oportet magnas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libenter exhibeamus, neque uramus, quæ circa ventrem, neque secemus, prius quam pretereant dies decem, aut plures, & non pauciores: periculosissima sunt etiam ambo solstitia, maxime vero æstivum; periculosum etiam æquinoctium utrunque, maxime vero autumnale.

TEMPORA.

Legitur in *lib. de Coac. Pran. n.* 3. Quibus tempora secantur, convulsio ex contrariis sectioni partibus oboritur. Et in *lib. Progn. num.* 2. Tempora collapsa, nulla manifesta causa præcedente, sed ex morbo talia, ægrum morti proximum esse, significant. Et in *lib. de Coac. Pr. num.* 2. Num & juxta tempora ossium diruptiones convulsoriæ sunt?

TENDO.

Tendinum distentio est perniciosa, scilicet in acutis morbis, ut legitur in *libr. de Coac. Pranot. num.* 2.

TENESMUS.

Tenesmus est voluntas egerendi inevitabilis, atque est affectio non lethalis, nisi quid ipsi accedat. Et subdit: Sed quandoque ad dysenteriam transit. Sic inquit Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. num.* 3. Quapropter legitur in *libr.* 7. *Aph.* 27. Tenesmus mulieri utero gerenti accedens abortire facit.

At de tenesmi causis, signis, ac curatione hæc scribit Hippocrates in *libr. de Affect. num.* 27. Tenesmus ubi apprehenderit, secedit sanguis, ac mucus, & dolor fit in ventre inferiore, maxime ubi ad secessum devenerit: huic conducit ventrem humectare, & pinguefacere, ac tepefacere, & quæ insunt subducere, & calida lavare, excepto capite. Solet autem hic morbus plures cibos expetere. Tormina enim, evacuato ventre, ac muco pertranseuntibus, & ad intestinum allabentibus, fiunt. Cum autem insunt cibi, minorem mordacitatem intestino inferunt: & fit quidem ex iisdem, a quibus & dysenteria, verum debilior, & non lethalis.

TENUES.

Tenues sunt, quibus venæ amplæ, & ventres, & ossa, ut proditum est in *libr.* 2. *de Morb. Pop. sect.* 1. Tenues vero has habent prænotiones, & sunt hæ: Quæ-

cunque

cunque præter naturam tenues existentes, uterum gestant, abortiunt, priusquam crassescunt, ut legitur in *libr.* 5. *Aphorism.* 44. Sed in *libr. de Coacis Prænotionib. numer.* 1. Qui in principio tenues, cum capitis pulsu, & urina tenui ad judicationem exacerbantur, his nihil mirum est, si & mentis emotio, insuperque vigiliæ accedant.

TERRA.

Terra frigida, & sicca est, multisque motionibus obnoxia, ut scribitur in *libr. de Carnib. numer.* 1. Sed in *libr. de Natur. Puer. numer.* 29. Terra semper plus, aut minus in se aquæ habet. Et ibidem: Terræ frigiditatem inducit spirituum per terram exhalatio. At in *libr.* 4. *de Morb. numer.* 5. Terræ innumeras inesse facultates. Et in *libr. de Aer. Aq. & Loc. numer.* 58. Ex terra nascentia terram resipiunt. Et in eodem *libr. de Nat. Puer. num.* 23. Terra vehementer tenera existens, fructus producere nequit. Verum in *libr. de Nat. Mul. num.* 98. legitur, terra ex asinorum pedibus derasa. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 12. Terra figulina tuberculis, quæ ventriculi tunicis innascuntur, imposita brevi resiccatur. Et in *lib.* 3. *de Morb. num.* 1. Terra figulina ad caput refrigerandum. Et in *libr.* 4. *de Morb. num.* 27. Terra eretria ad refrigerandum in pleuriticis. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 4. Terra siccitatibus squalida, volucrium genus abundat. Et ibidem *sect.* 5. Terram mutare in longis morbis commodum. At in *libr. de Natur. Puer. numer.* 28. legitur, cur terræ pars inferna hyeme calida, æstate vero frigida existat.

TERTIANA FEBRIS.

Scriptum est in *libr. de Affection. num.* 17. & 18. Morbi, qui in æstate fiunt, sic fieri solent. Cum corpus a sole fuerit calefactum, humectatur; humectatum autem, ægrotat aut totum, aut ea parte, in quam pituita, & bilis incubuerint. Si quidem igitur quis ipsos incipientes curet, neque longi fiunt, neque periculosi; si vero non curet, aut male curet, & longiores fiunt, & sæpe quoque occidunt. Sed & tertianæ, & quartanæ febres ex talibus fieri solent. Hæc morborum constitutio maxime quidem æstate fit, aliquibus vero etiam hyeme. Tertiana febris cum apprehenderit, si quidem videbitur tibi non purgatus esse, quarta die pharmacum dato; si vero pharmaco non videbitur opus habere, medicamenta in potu exhibeto, quibus febris aut transmutetur, aut deficiat: exhibeto autem velut scriptum est in medicamentis: & in apprehensione quidem sorbitione, & potu nutrito; interposito vero tempore, cibis deralvum secedentibus. Apprehendit autem plerunque non ita sæpe. Si vero non curetur, in quartanam transire solet, & diuturna fieri. At vero tertiana & cito judicatur, & non est lethalis, ut scribit Hippocrates in *libr.* 1. *de Morb. Popular. sect.* 3. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 59. Tertiana exquisita in septem circuitibus, quod tempus longissimum est, judicatur. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. Tertiana exquisita in quinque, aut septem circuitibus, aut ad summum in novem judicatur. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popul. sect.* 2. Quæcunque tertianæ naturam habent, his nox molesta ante exacerbationem; quæ vero sequitur, tolerabilior plerunque est. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. Si tertia die cohibiti in febre, quarta exacerbentur, malum est: num & tales exacerbationes phreniticæ sunt? Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 43. Febres, quæ non intermittunt, si tertia die fortiores fiant, magis periculosæ; quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse, significatur.

TETANUS.

Tetani autem tres sunt species, quas omnes latini vocant distentionem. Idque fit, cum cervix una cum reliquo corpore immobilis manet, & in neutram partem inflectitur, sed juxta in utranque partem recta intenditur. Verum in *libr. de Intern. Affect. numer.* 59. 60. & 61. appellat Hippocrates *tetanum* convulsionem, quæ dicta est & emprosthotonos, atque opisthotonos. De primo autem tetano hæc scribit: Si ob vulnus sive distentio fiat, æger hæc patitur. Maxillæ conglutinantur, & rigent, & os aperire non potest; & oculi lacrymantur, ac contrahuntur; & dorsum conglutinatum riget; & crura flectere nequit, neque manus, neque spinam; cum autem lethalis fuerit, potum, & cibos, quos accepit, aliquando per nares reddit. Sed tertia tetani species minus est lethalis, quam prima, & secunda; fit tamen ab iisdem: multi vero etiam ex casu in partes posteriores a morbo correpti sunt: patitur igitur æger hæc. Totum corpus convellitur; aliquando vero, quacunque corporis parte id contigerit, convellitur, & primum quidem obambulat, postea temporis progressu in lectum cadit, & rursus remittit dolor, & convulsio. At si surrexerit, & fortassis ad paucos dies obambularit, postea rursus in iisdem afflictionibus jacet; atque hæc patitur, ac transmutat per longum tempus; & si quid comedit, non secedit infra, nisi difficulter, atque hoc combustum: at in pectoribus hæret cibus, & suffocationem inducit: hunc si iisdem curaveris, quibus priores, celerrime sanum facies. Secunda vero tetani species, quæ opisthotonos appellatur, propriis lege locis, ut *num.* 60. In *libr.* autem *de Dieb. Judicat. numer.* 5. Tetani tres describuntur, ab his parum, vel fere, aut nihil differentes. Et in *libr.* 3. *de Morb. numer.* 13. eadem signa tetani leguntur; attamen hæc addita sunt: Facies rubicunda est, & valde dolet, & ubi moriturus est, & potum, & sorbitionem, & pituitam per nares revomit: hic tertia, aut quinta, aut septima, aut decimaquarta perit; ubi vero has effugerit, sanus evadit. Curationem vero deinde tractat hoc modo, ac primum in *libr. de Intern. Affect. numer.* 59. Hunc, cum sic habuerit, fovere oportet, & pinguiter unctum, ad ignem non ita pro-

prope calefacere, & tepefactoria illito corpori adhibere; & absinthium, aut lauri folia, aut hyoscyami semen, & thus terito, deinde vino albo diluta in ollam novam infundito; & oleum pari cum vino mensura affundito, & cum his calefactis large calidis corpus, ac caput illinito. Postea super pelliceum indumentum reclinatum, ita ut pars, ad quam fuit animalis caro, sursum vergat, mollibus, ac puris stragulis, ac vestimentis contegito, quo vehementer exsudare possit. Aquam vero mulsam tepidam, si quidem hanc bibere poterit, per os exhibeto; si vero non poterit, per nares infundito. Vinum autem album quam jucundissimum, ac plurimum bibendum dato. Hoc quotidie facere oportet, donec sanus fiat. Est autem morbus gravis, & statim curatione opus habet. Et in *libr. 3. de Morb, num.* 13. Huic catapotia ex pipere, & veratro devoranda dato, & jusculum volucrium pingue calidum. Inducendæ sunt etiam fortes, ac multæ sternutationes, & fomenta adhibenda. Cum autem fomentis non utitur, calefactoria humida, ac pinguia undequaque in vesicis, ac utriculis apponantur, maxime tamen ad partes dolentes, & calido oleo multo, ac sæpe illinatur. Et addit in *libr. de Int. Affect. num.* 61. Ad tertiam tetani speciem clysterem ex ptisana cocta tenui, ac melle adhibeto. In *libr. autem de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 55. de tetani curatione hæc scripta sunt: Tetanus lumborum in anteriorem, ac posteriorem partem distentio; & in atrabiliariis, ubi spirituum per venas interceptiones fuerint, venæ sectione solvuntur. Cum autem a tendinibus vehementer in anteriorem partem revelluntur, & circa collum, ac faciem sudores fiunt, dum præ dolore mordentur, ac resiccantur tendines usque ad sacri ossis finem exporrecti, qui crassiores spinam continent, qua parte maxima ligamenta exorta, deorsum ad pedes usque desinunt. Tali si non febris, & somnus accesserit, & frequentes urinæ concoctionem habentes prodierint, & sudores judicatorii, vinum creticum vinosum bibendum dato, & farinam coctam edendam. Et cerato ungito, ac illinito, & integito crura usque ad pedes, ubi calida aqua prius in scapha perfudisti, brachia quoque ad digitos usque integito; & lumbos, ac spinam e collo usque ad coxas, pinguedine incerata molli pelli illita circumdato, ita ut etiam anteriores partes complectantur; & interposito tempore, per utriculos calida aqua infusa foveto, & circumtento linteo ipsum reclinato. Alvum vero ne valde solvas, nisi glandula subditiria, si multum tempus fuerit, quo absque egestione permansit: & si quidem in melius res tibi processerit, satis est; sin minus, mei radicem in vino odorato tritam, & dancum bibenda dato mane, ubi jejunus est, ante calidæ perfusionem; & post hæc brevi farinam coctam, tepidam, plurimam edat, & vinum, ubi voluerit, bene temperatum insuper bibat: & si quidem in melius res tibi processerit, satis est; sin minus, prædicere oportet.

TESTIS.

Testes suas patiuntur ægritudines, atque communes; ac præterea futuri alicujus boni, malive sunt indices. Legitur enim in *libr. Progn. Comment.* 2. *part.* 10. Si genitale, testesque convelluntur, dolor, ac mors significatur. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Testes, & pudenda revulsa dolores fortes significant, & periculum lethale; Et ibidem *numer.* 4. Testes intumescunt, pectus dolent, in rigoribus exsudant, a veratro vomentes rubicunda, spumosa, pauca. Affectus autem testium sunt dolor, tumor, prurigo, inflammatio, varix, hydrops, & id generis. Testes autem affectos habentes, tussim siccam tussient; quemadmodum scribit Hippocrates in *lib. 4. de Morb. Pop. n.* 31. Et in *libr. 2. sect.* 5. Ad testem dolor fortis irruens, tussim siccam solvit. Et in *lib. de Judicat. num.* 11. Testium tumores febrem ardentem solvunt. Et in *lib. 2. de Morb. Popul. sect.* 1. Testium tumores tussim finiunt. Et ibidem *sect.* 2. Testis sinistri tumor ex febribus modicis. Et in *lib. de Aer. Aq. & Loc. num.* 7. In testibus hydropes pueris ad plagam meridionalem frequentes fiunt. Et in *libr. 1. de Morb. Pop. sect.* 1. Inflammatio in teste cum dolore. Et in *lib. 5. de Morb. Pop. num.* 4. recitat historiam de homine quodam, qui prurigine toto corpore vexabatur, maxime autem testibus, ac fronte. Balneæ calidæ a pruritu liberarunt, verum hydropicus factus mortuus est. Et in *libr. 6. de Morb. Pop. sect.* 2. scribuntur in teste varices. Et in *lib. 2. sect.* 5. Vocis gracilitatem solvit varix ad testes. Et in *libr. 4. de Morbis Pop. num.* 31. Tussient siccam tussim, qui testes affectos habent; & ex tussi vena secta ad testem solutio fit; & inflammati tussiunt; & in febribus ex inguinum tumoribus insuper tussiunt. Et in *libr. 6. de Morb. Popul. sect.* 4. Hircire incipiens, uter testis extra apparuerit, si quidem dexter, masculum; si vero sinister, fœmellam portendit.

THORAX.

Circa thoracem sensus maxime evidentes sunt, ut legitur in *libr. de Venis num.* 27. Et idcirco fortasse thorax, & ventriculus frigoris impatientes sunt, ut inquit Hippocrates in *lib. de Humid. Usu num.* 5. In thoracem vero fluxiones frequenter fiunt propter frigus; legitur enim in *lib. de Loc. in Homin. num.* 18. Postquam in thoracem præ frigore bilis fit. Magis autem in thoracem præ frigore fluit, propterea quod facilis est fluxio adguttur, utpote non contectum. Præ frigore vero a bile infestati, propterea lassitudine affliguntur, quia carnes cum bilem habuerint, non quiescunt, sed concutiuntur, & concussæ laborant, ac delassantur, utpote velut in itinere faciendo concussæ, & suppurati fiunt, cum in thoracem fluxerit, itemque tabidi. Et *num.* 24. ejusdem *lib.* At vero cum in thoracem fluxerit, & bilis fuerit, ex hoc manifestum fit: dolor lateris mollitudinem occupat, & claviculam ejusdem partis, & febris adest, & lingua superne pallida,

lida, ac viridis fit, & excreat compacta: hujus morbi periculum septima, aut nona die instat. Alia bilis: Cum ambo latera doluerit, reliqua autem similia velut in priore fuerint, hæc quidem peripneumonia est, illa vero pleuritis. Fiunt quoque convulsiones circa thoracem; etenim scriptum est in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Circa thoracem convulsiones sunt difficillimæ, & maxime periculosæ. Et ibidem quoque paullo infra scribitur de thoracis vulneribus his verbis: Quicunque in thoracem vulnerati externa vulneris parte sanati sunt, interna non, periclitantur ne suppurati fiant; quibus autem debilis intus inducta est cicatrix, facile refringitur. Sed lege *Pectus*.

THYMBRA.

Thymbra similia origano facit, ut legitur in *libr. 2. de Diæt. numer.* 26.

THYMUM.

Thymum calidum est, & per alvum secedit, & mingitur, ducit & pituitosa. Sic legitur in *libr. 2. de Diæt. num.* 26.

TIBIA.

Proditum est in *libr. de Ofs. Natur. num.* 1. Tibiæ duo sunt ossa, quæ superne, ac inferne cohærent; juxta medium vero distant. Parvum est, quod extrinsecus est juxta parvum digitum paullo tenuius. Plurimum autem hac parte distant, & minore momento juxta genu; & tendo ex ipso innascitur, qui circa poplitem foris est. Habent autem inferne communem appendicem, ad quam pes movetur; aliam vero superne habent appendicem, in qua femoris articulus movetur simpliciter, & expedite in longitudinem, specie nodosa patellam habens. Atque in *libr. de Loc. in Homin. num.* 13. de tibiæ descriptione loquitur Hippocrates. At vero de varice in tibia conspicuo agitur in *libr. de Ulcer. num.* 16. de pravis ulceribus in *libr. 2. Prad. num.* 22. deque ulcere circa tibiæ malleolos in *lib. 5. de Morb. Popul. num.* 29. legitur historia. Et tibiarum tumores ex defatigatione cum calore, habes in *libr. 2. de Morb. Popul. sect.* 2. Et: Qui in tibia ulcus habebat, & Attico usus est, huic pustulæ elevatæ, rubræ, magnæ; atque hoc pro tussi, quæ postea accessit; prius enim non tussis: sic in *libr. 4. de Morb. Popular. numer.* 27. Verum de tibiæ ossium luxatione, ac curatione lege in *libr. de Fract. numer.* 14. atque ibidem *num.* 15. de ossium, tibiæ extensione; itemque *num.* 14. de tibiæ ossibus duobus, deque tibiæ altero osse fracto *num.* 21. ejusdem *libr.* ubi legitur quoque, tibiæ os internum majorem molestiam in curando exhibere. Sed *num.* 18. Tibiæ os utrunque fractum. Et *num.* 11. Tibiæ ossa cur diuturniorem cæteris pedis ossibus curationem requirant. Et *num.* 21. Tibiæ ossa quadraginta diebus corroborantur.

TIMOR.

Timoris causas hoc nos tempore recensebimus, & quid ex ipso præsagiendum sit. Inquit igitur Hippocrates in *lib. de Morb. Sacr. num.* 16. Terrores, & timores nobis accedunt partim noctu, partim interdiu, & insomnia, & errores intempestivi, & curæ inanes a cerebro, cum sanum non fuerit, sed aut calidius quid ex natura fit, aut frigidius, aut humidius, aut siccius, aut aliud quid perpetiatur præter naturam, & consuetudinem. Et subdit: Si terrores, ac timores accedant, a cerebri transmutatione id contingit; transmutatur autem, dum calescit; calescit autem præ bile, ubi ad cerebrum impetum fecerit ex corpore per venas hæmatitidas, hoc est sanguinarias appellatas; & timor adest, donec rursus redierit in venas, ac corpus, deinde quiescit. Sed in *libr. de Virg. Morb. num.* 2. Cum sanguis in uterum virginis amplius influxerit, & exitum non habeat, præ multitudine resilit ad cor, & ad septum transversum: tunc præ acuta inflammatione insanit; præ putredine clamat; præ caliginositate timet, ac formidat; præ compressione circa cor strangulationes parat; præ sanguinis autem malitia animus mœrens, ac anxius malum attrahit. Sed & alium horribiliter compellat, & in puteos prosilire, ac incidere jubet, & strangulari, tanquam meliora fiant hæc, & omnem vitæ utilitatem excedentia. Hæ sunt quidem timoris causæ internæ; externæ vero sunt temporis mutationes, & segnities, ac otium; nam legitur in *libr. de Aer. Aq. & Loc. num.* 39. Quod timidiores, effœminatiores, ac imbelles præ Europæis Asiani existant, moribusque mansuetiores, tempora ipsa anni in causa sunt, quæ non magnas permutationes faciunt neque caloris, neque frigoris, sed semper æqualia permanent. Et *num.* 54. ejusdem *lib.* Magnanimos magis eos, qui Europam incolunt, Asianis judico. Siquidem similitudo, & æqualitas segnitiem parit; mutatio autem & animum, & corpus ad exercitationem excitat. Augetur itaque a desidia, & otio timiditas; ab exercitio vero, & laboribus crescit virilitas. Unde bellicosiores quoque Europæis extant, non ob hanc solum causam, sed & propter leges; non enim regibus obediunt, quemadmodum Asiani. Ubi enim sub regibus vivitur, ibi necesse est, homines timidissimos esse; servitute namque animi eorum pressi non libenter, neque volentes temere pro aliis se periculis exponunt.

Timor autem quandoque est causa defluxus humorum; scribit enim Hippocrates in *lib. de Morb. Sacr. num.* 11. Pueris defluit & ex ignoto timore: si quidem timuerint aut aliquo vociferante, aut inter plorandum spiritum cito revocare non potuerint, id quod pueris frequenter contingere solent; quicquid sane horum ipsorum acciderit, statim horret corpus, & æger mutus factus spiritum non trahit, sed spiritus quiescit, & cerebrum compingitur, & sanguis consistit, & sic secernitur, ac defluit pituita.

Quid vero præsagii exhibeat timor, legitur in *lib. 6. Aphor.* 23. Si timor, & tristitia multo tempore perseveret, atrabiliarium

hoc signum est. Et in *libr. 4. Aphorismo 67.* Timores aut convulsiones ex somnis in febribus, malum. Sed in *libr. de Coac. Præn. numer. 1.* in principio: Timor, & tristitia ex perfrigeratione præter rationem in convulsionem finiunt. Hanc præterea scribit historiam Hippocrates in *libr. 5. de Morb. Popul. num. 30.* Nicanoris affectio erat, cum ad convivium progrederetur, timor tibicinæ; cum sub initium vocis tibiæ in convivio tibia canere audivisset, præ timoribus turbationes; vix se sufferre posse dixit, cum nox esset; interdiu vero audiens, nihil commovebatur: talia comitabantur ipsum multo tempore. Curatio vero ad virginum morbos est sanguinis detractio, si nihil fuerit, quod impediat, ut in *libr. de Virg. Morb. numer. 3.* At vero in *libr. 6. Aphor. 11.* docet Hippocrates locum sanguinis extrahendi, & inquit: Melancholicis, & nephriticis, si hæmorrhoides supervenerint, bonum. Et in *libr. de Diæt. num. 33.* Confert his, fomentis uti, & a fomentis veratro expurgari. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer. 48.* Tristes, anxios, & ægrotos, ac se strangulare volentes, mandragoræ radice, mane in potu data minore pondere, quam quod insanire facit, curabis.

TINNITUS.

Tinnitus in acutis, & sonitus in auribus, lethale, ut proditum est in *libr. de Coac. Prænot. numer. 2.*

TORMINA.

Torminum porro causa scribitur in *libr. de Flatibus num. 4.* his verbis: Sunt aliquæ aliæ infirmitates, ut pote volvuli, agitationes intestinorum, tormina, atque oppilationes. Quod autem hæ ipsæ omnes a flatibus causam habeant, nemini puto non manifestum esse. Omnium enim causa horum est spiritus transitus; nam is cum contingit locos teneros, inconsuetos, ac prius intactos; quemadmodum spiculum infixum penetrans per carnem perrumpit, aliquando præcordia petens, aliquando ilia, imo quandoque utraque simul adfligens: quare solent quidam calida fomenta extra adhibentes dolorem mitigare; rarefacto enim corpore a calore, fomentum spiritus inde exhalat, ut quies inde aliqua, & mitigatio contingat dolorum. Et in *libr. de Affection. num. 27.* Tormina enim evacuato ventre a sanguine, ac muco pertranseuntibus, & ad intestinum allabentibus fiunt. Et in eodem *libr. num. 44.* Tormina, flatus, & ructus acidi ex cibariis interdum non fiunt, quod corpore commoda sibi trahente, reliquum debilius existit, quam ut tale quid facere possit. Sed in *libr. de Humorib. numer. 2.* Cum infra umbilicum fuerit id quod torquet, tardum, & molle est tormen; vice versa, contra. At in *libr. de Coac. Præn. num. 2.* Cum tormine oris ventriculi dolores, ventris animalcula erumpere, faciunt. Sed in *libr. 4. de Morb. numer. 26.* Tormen in alvo inducunt humores liquati, & ad alvum delati. Et in *libr. 5. Aphor. 41.* Tormen circa ventrem ex aqua mulsa, mulierem prægnantem arguit. Verum in *libr. 4. Aphorism. 11.* Quibus tormina adsunt &c. quæ neque medicamentis, neque aliter solvuntur, in siccum hydropem firmantur. Et in *libr. de Coac. Præn. num. 3.* Tormina circa intestinum tenue, in hydrope sicco sui significationem præmittente, mala sunt. Et in *lib. 6. de Morb. Popular. sect. 8.* unde hæc pauca ex *Tabula* habentur: Circa messem tormina circa umbilicum, & dolores quandoque a porro, sed ab allio his postea. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num. 63.* leguntur, tormina sine febre in hydrope. Et in *libr. 4. Aphorism. 20.* Tormina citra febrem, inferna purgatione opus esse, significant. Et in *libr. de Coac. Præn. numer. 3.* Tormina una cum animalculis, & doloribus in longis intestinorum lævitatibus. Tandem in *libr. 1. Præd. num. 22.* scriptum est: Ex torminoso subsidentia limosa, mala: num ex præcordiis dolet? Puto dexterum; & exolvitur. Num abscessus juxta aures talibus parum dolorosi? Alvus his erumpens, in omnibus perniciosa est.

TONSILLA.

Quid sint tonsillæ, quis earum usus, qui morbi, nunc agendum est. Proditum est in *libr. de Glandul. numer. 5.* Collum ab utraque sui parte hinc, & illinc glandulas habet, & vocantur hæ glandulæ tonsillæ, in hunc usum, atque utilitatem. Caput supra situm est, sursum cavum, ac rotundum existens, & humiditatem ex reliquo corpore complectens; & corpus simul vapores omnis generis sursum in caput dimittit, quos caput rursus retro dimittit. Non enim immorari, ac manere potest id quod influit, non habens ubi sedem firmet, nisi sane caput ægrotet; tunc enim non remittit, sed istic retinet. Postquam vero attractionem remiserit, in glandulas fluxio vergit; & nihil molestat, donec pauca, & moderata fluxio fuerit, & ipsæ glandulæ validæ, ac potentes extiterint. Si enim multa, & acris influxerit, manseritque acris, & glutinosa, inflammatur, ac intumescit, & collum distenditur, atque sic ad aurem progreditur: & si quidem in utranque partem processerit, utraque auris; sin ad alteram, altera tantum ægrotat. Si autem pituitosa, & multa, ac lenta fuerit fluxio, etiam sic inflammantur; & inflammatio, cum stabilis humor existat, strumas pessimum colli morbum generat: in alas autem etiam tunc quid confluit. Sed ubi copiosi fuerint, acres, & serosi humores, etiam sic in ipsis tubercula producuntur. Sed in *lib. 2. de Morb. num. 11.* sentit Hippocrates, ex pituita tonsillas ægrotari, & inquit: Tonsillæ, & partes sub lingua, & gingivæ, & lingua, & quæcunque ejusmodi hoc loco consistunt, hæ omnes partes ex pituita ægrotant; pituita autem de capite descendit; caput autem ex corpore trahit.

Trahit

Trahit autem, ubi fuerit calefactum. Percalefcit autem a cibis, & a fole, & frigore, & laboribus, ac febrili calore. Cum vero calefactum fuerit, tenuiffimum ex corpore ad fe ipfum trahit. Ubi vero traxerit, rurfus id ad corpus defcendit. At vero quæ figna indicantia, prognofticaque fint ad tonfillas facientia, hoc fcribuntur modo in *libr. de Dentit. num.* 3. Quibus cito in tonfillis ulcera ferpentia confidunt, febribus, ac tuffi permanentibus, periculum eft, rurfus generanda effe ulcera recurrentia. Ulcera tonfillarum in infantibus periculofa. Pueris memorabilis magnitudinis, fi ulcera in tonfillis fint, & deglutire poffint, falutis fignum eft. Cum vero majores prioribus deglutire in tonfillarum ulceribus non poffunt, his multam bilem revomi, aut per alvum prodire, periculofum eft. In ulceribus tonfillarum fi quid araneofum ineft, non bonum. In tonfillarum ulceribus poft prima tempora pituitam per os effluere, fi prius non fuit, commodum eft, & tamen reducenda eft; fi vero incipiat, & omnino remittat, gaudendum eft; fi autem non fic effluat, vereri oportet. Qui tonfillas deftillatione vexatas habent, his alvus amplius fubducta ficcas tuffes folvit; verum pueris fi quid concocti fuperne prodierit, amplius folvit. Ulcera multo tempore in tonfillis citra augmentum manentia, ante quintum, aut fextum diem periculofa non funt. Sugentes, qui multum lactis adfumunt, ut plurimum fomniculofi funt. Sugentes, qui non probe aluntur, macilenti fiunt, & ægre vires recolligunt. Ulcera in tonfillis æftate facta, pejora funt, quam aliis temporibus; citius enim proferpunt. Ulcera in tonfillis circa uvam proferpentia, in his, qui fervantur, vocem alterant. Ulcera proferpentia circa fauces, graviora, & magis acuta, ut plurimum fpirandi difficultatem inducunt. Et in *libr.* 2. *de Morb. num.* 30. Si tonfillæ fiant, intumefcunt fub maxillis ab utraque parte, & ad contactum foris durum eft tuberculum, & gurgulio totus inflammatus eft. Cum fic habuerit, immiffo digito tonfillas protrudito; ad gurgulionem autem florem æris ficcum illinito; & foliorum condimentariorum hortenfium decoctum, velut a fole calidum gargarizandum dato: foris qua parte tumor eft, hordeaceam farinam in vino, & oleo coctam, calidam, pro cataplafmate apponito; poftquam vero tubercula mollia effe tibi vifa fuerint intrinfecus ad contactum, fcalpello ipfa pertundito; quædam etiam fua fponte fedantur.

TORPOR.

Torporis autem caufa aliquando eft pituita, aliquando humorum plenitudo. Atque is torpor quandoque totum corpus, quandoque partem ipfius tenet. Quid autem torpor fit, declaratur in *libr. de Virg. Morb. num.* 2. hoc modo: Aliquo longo tempore defidente, fanguis ex coxis, ac femoribus depreffus, in tibias, ac pedes torporem inducit: a torpore autem pedes ad iter faciendum impotentes fiunt, donec fanguis ad feipfum revertatur. Quæ verba nos docent, torporem effe veluti quandam obftupefcentiam, quæ fit, cum fpiritus, & fanguis libere per meatus folitos percurrere non poffint; aut fi currant, funt frigidi veluti in fenibus. Quomodo autem, & quando fiat torpor, legitur in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 6. In venas fpiritus copiam inducimus. Hæ enim corporis noftri refpirationes funt, aerem in feipfas trahentes, & in reliquum corpus, ac venulas derivantes, refrigerantque, ac rurfus dimittunt; non enim poffibile eft fpiritum ftare, fed procedit furfum, ac deorfum. Si enim alicubi conftiterit, ac interceptus fuerit, impotens redditur illa pars, ubi conftiterit; cujus rei fignum hoc eft. Cum enim defidenti, aut decumbenti venulæ compreffæ fuerint, ut fpiritus a vena non difcurrat, ftatim torpor occupat. Quod vero pituita torporem efficiat, explicat Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. num.* 8. dum inquit: Impotentiæ ideo corpus occupant. Poftquam venæ pituitam in feipfas traxerint, neceffe eft, præ pituitæ frigiditate fanguinem magis nunc fifti, & perfrigeratum effe, quam priori tempore. Dum autem fanguis non movetur, fieri non poteft, ut non etiam corpus quiefcat, ac torpeat: & fi quidem fanguis, ac reliquum corpus fuperarint, ita ut calefcant, homo evadit; fi vero pituita prævaluerit, fanguis magis perfrigeratur, ac congelatur; & fi frigiditas, ac congelatio augefcant, pœnitus congelafcit, ac perfrigeratur homo, & moritur. Et in *libr.* 1. *de Morb. num.* 17. recitat torporem a plenitudine obortum, & inquit: Cum copiofior factus fuerit fanguis, plenitudo ipfa tranfmigrat, quocunque tandem contigerit, & dolorem inducit acutum, ut aliquibus videatur ruptio locum permutaffe; & fi contingerit, ut ad humerum transferatur, & gravitatem in manu inducit, & torporem, ac fegnitiem. Et in *lib.* 2. *de Morb. num.* 12. Cum repletum fuerit caput, & ab aliquo, veluti a cibis, fole, frigore, laboribus, ac febrili calore percalefactum, torpor caput tenet, & frequenter mingit, & alia patitur, quæ ex urinæ ftillicidio contingere folent. Dolores præterea torporem inducunt, ut fcriptum eft in *libr.* 2. *Prædictor. num.* 44. Et in *libr. de Virgin. Morb. num.* 3. Cum hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, poftea ex torpedine delirium apprehendit. Cæterum torpor quoque moderatus dolorem folvit, ut habetur in *libr. de Humid. Vfu num.* 10. Et in *libr. de Artic. num.* 22. Luxatio fit ob torporem. Sed in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. in principio: Torporem, & impotentiam inducit capitis dolor cum fedis, & pudendorum dolore. Prognoftica vero figna fcribuntur in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 3. Torpidæ, & præfertim in motibus cum impotentia fractæ, circa judicationem vexatæ, anxiofæ, multum exudant: alvi his humectæ, ma-

malum. Et *numer.* 2. In torpidis cum gravitate, & acutis capitis doloribus convulsiones fieri solent. Et *numer.* 1. Torpor, & egestiones alvi albæ in phrenitide, malum. Et supra: Torpor in utranque partem cito translabens, malum. Et *num.* 3. Torpores, & sensus stupiditates præter morem fientes, futuræ syderationis signum sunt. Et: In torpidis venæ sectio, mala. Et in *libr.* 1. *Prædict. num.* 4. Torpores ex rigore non valde apud seipsos sunt. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 1. circa principium: Rigores multi, torpidi, maligni sunt. Et: Quibus cum febre ardente tumores somnolenti, torpidi fiunt, his dolor in latus superveniens, levis syderationis, ac resolutionis modo, occidit. Et *num.* 2. Valde surdi, in accipiendo tremuli, linguam resoluti, torpidi, malum. Et: Ex surditate, ac torpore de naribus aliquid destillare, difficultatis aliquid habet: vomitus his conveniet, & alvi turbatio. Et *num.* 3. in principio: Quibus ex lumborum dolore, recursus ad caput, & manus torpidæ, & otis ventriculi dolores, & aurium sonitus, his sanguis large profluet; sed & alvi his deorsum erumpunt, & mens turbata est ut plurimum. Et: Dolor in pectus firmatus torpore, malus in febre est. Et in *libr.* 1. *Prorrhet. Comment.* 3. *part.* 10. Torpidi, comatosi, & convulsi perniciose habent. Et *partic.* 25. Quæ in acutis morbis vomendo trahuntur vitiosa, atque albæ dejectiones, difficiles; lentore carentia ex his percurrentia cum multo æstu in mentis eunt aberrationem: an ex his comatosi, torpidique postea fiunt?

Curationem vero scribit in *libr de Virg. Morb. num.* 2. atque ea est: A torpore autem pedes ad iter faciendum impotentes fiunt, donec sanguis ad seipsum revertatur; revertitur autem celerrime, cum steterit in aqua frigida, quæ ultra malleolos madefaciat. Et in *libr. de Salubr. Diæt. num.* 14. Torporem capitis solvit muci per nares, vel aures eruptio. Et in *libr.* 2. *de Morb. num.* 12. Priusquam erumpat aqua per nares, & aures, & teneat ipsum dolor, deraso capite, utrem coriaceum circum frontem deligare oportet, aqua plenum calidissima, quantum sustinere potest, atque hinc ipsum calefieri permittere, & ubi perfrigeratum fuerit, alium adhibere; si vero hinc debilitetur, desistere, ac tempore interposito, eadem repetere, donec remiserit dolor. Sed calidi immodicus usus mentis torporem, hoc est, imbecillitatem efficit, ut habetur in *lib.* 5. *Aphorism.* 16. Etenim, ut exponit Galenus, substantia cerebri dissolvitur. In *libr.* 4. *de Morb. Pop. num.* 22. legitur: Fullo collum, caput; septima, manus torpida; nona crus torpidum, tussis cessavit.

TREMOR.

Fit tremor ob frigoris præsentiam, per caloris absentiam, atque membri imbecillitatem; nam in *libr. de Flatib. num.* 11. Cum horroribus & tremores corporis accidunt secundum eundem plane modum, Sanguis enim præsentis horroris timore perculsus, concurrit, ac penetrat per omne corpus ad locos maxime calidos; hi enim sunt ejus saltus. Decedente itaque ab extremis corporis partibus sanguine, viscera contremiscunt, & carnes. Sunt autem quædam corporis partes sanguine plenæ, quædam vero exangues. Exangues itaque propter frigus non tremunt, sed parumper commoventur, ac palpitant, cum calor ex eis defecerit; sanguine abundantes propter sanguinis multitudinem & tremunt, & inflammationes suscitant; nequit enim fieri, ut sanguinis multitudo conquiescat.

Tremor autem quid boni, malive denotet, scriptum est in *libr. de Coac. Prænot. num.* 1. hoc est; Tremores parvi, & vomitus æruginosi, in perniciosis. Et: Tremores ab atra bile, malum. Et: Tremores ubicunque in febribus citra judicationem cessant, vesica dolorosa fit. Et: Tremores quibuscunque in febribus citra judicationem cessant, his temporis progressu abscessus dolorosus suppuratus in articulis fit. Et supra: Tremores in vehementer phreniticis lethales sunt. Et *num.* 3. Tremores, convulsorii fientes in sudoribus, reverti solent; judicatio & his fit, ubi superrigent, ardore autem circa ventrem provocati: somnus multus in his convulsorius, & ad frontem gravitates, & mictio difficilis. Et *numer.* 5. Tremores senioribus in febribus fiunt; atque sic comparentes, fortassis calculos per urinam ægris ejiciunt. Et *numer.* 2. Tremuli moriuntur, quibus vox cum febre deficit, & cum judicatione intercepta. Et supra: Manibus tremuli perniciose habent. Et *num.* 3. Tremulis, anxiosis, parvi juxta aurem timores convulsionem significant. Et in *libr.* 1. *Prædict. num.* 2. Tremores mente motis melancholico modo accedentes, malignum est. Et in eodem *libr. de Coacis Prænot. numer.* 1. Vocis interceptiones ex rigore, solvuntur tremore. Et: Qui ab atra bile mente moti tremuli fiunt, ac salivam fundunt, num sane phrenitici sunt? Et: Mentis perculsiones, voces clangorosæ, linguæ sane phreniticæ sunt. Et: Mentis perculsiones, voces clangorosæ, linguæ convulsiones tremulæ, & voces tremulæ fientes, mentem alienant. Et: Frequentes per eadem recidivæ, circa judicationem sanguinolentæ, nigrorum vomitum faciunt; fiunt autem & tremulæ. Et *numer.* 2. circa principium; Quibus capitis, ac colli dolor est, sed & totius corporis tremula quædam impotentia, sanguinis eruptio solvit. Valde surdi, in accipiendo tremuli, linguam resoluti, torpidi, malum. Et: Cum voce tremula, solutio alvi præter rationem, in his moram trahentibus diuturnis, pernicies est. Et *numer.* 1. Lethargici, tremuli ex manibus, somnolenti, discolores, tumidi, pulsibus tardi sunt &c. Et in *libr.* 1. *Prorrhetic. Comment.* 1. *part.* 9. Phrenitica vehementer trementia finiuntur. Et *particul.* 16.

Phreni-

Phrenitici modico utentes potu, strepitum tentantes, tremorem incurrunt. Et in *libr.* 1. *Prorrhetic. Commentar.* 2. *partic.* 7. Quibus lumborum dolor diu perseverans cum æstu fastidioso, si sudent, malum: an & his tremor fit, & vox, ut in rigore videtur? Et *partic.* 59. Quibus voces cum febre deficiunt post judicationem, hi cum tremore, & comate pereunt. Et in *libr.* 1. *Prorrhetic. Comment.* 2. *partic.* 4. Quibus manus tremulæ, capitisque, cervicisque dolores, subsurdique fiunt, & nigra densataque mejunt, his ventura expectare nigra, perniciosum. Et *part.* 70. Ex convulsione, tremore, fastidioque, & celeriter exigui post aures abscessus proritantur. At vero tremores in febribus ardentibus mentis perculsio solvit; ut docet Hippocrates in *libr.* 6. *Aphor.* 26.

TRISTITIA.

Parmanisco prius incidebant tristitiæ, & decedendi e vita cupiditas; quandoque vero rursus lætitia. Hæc in *libr.* 5. *de Morb. Popul. numer.* 31. Causam vero hujus sentit in *libr. de Morb. Sacr. numer.* 16. Ex cerebro esse, cum transmutatur. Transmutatur autem, dum calescit, aut frigesit; id quod a bile, vel a pituita contingit. Sed in *libr. de Virg. Morb. num.* 2. Præ sanguinis malitia animus moerens, ac anxius malum attrahit. Et propterea scriptum est in *libr. de Coac. Præn. num.* 3. Tristitiæ cum silentio, & hominum aversationes, leniter hydrope affectos occidunt. Curatio vero scribitur in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 48. his verbis: Tristes, anxios, & ægrotos, ac se strangulare volentes, mandragoræ radice, mane in potu data minore pondere, quam quod insanire facit, curabis.

TUBERCULUM.

Tubercula, veluti proditum est in *libr. de Affection. numer.* 34. quæ enascuntur, omnia a pituita, aut sanguine nascuntur, cum sane a vulnere, aut casu fuerint collecta. Verum alia sunt extra, alia intra extuberantia; & horum alia maligna, alia non. Unde legitur in *libr. de Morb. Popul. sect.* 1. Tubercula extra extuberantia, & acuta, & fastigiata, & æqualiter maturescentia, & non obdura, & deorsum vergentia, & non bifida, meliora; contraria vero, mala; & quanto plus contraria, pessima. Quapropter legitur in *libr.* 7. *Aphorism.* 8. Ex tuberculi intus ruptione exolutio, vomitus, & animi deliquium fit. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 3. Tubercula maligniora sunt, quæ derepente disparent. Interna dicuntur tubercula, quemadmodum ea, quæ in pulmone fiunt, & quæ in latere. Hæc autem, ut legitur in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 15. a pituita, & bile contingunt; fiunt etiam a laboribus, cum vena aliqua tracta rupta fuerit; non tamen poenitus rupta, sed ita, ut acutus tractus in ipsa factus sit. Si quidem igitur rupta fuerit, statim sanguis e vena effusus putrescit, & suppuratur; si vero acutus tractus in vena fiat, principio quidem dolorem exhibet, ac pulsat, progressu vero temporis distribuit vena sanguinem in carnem, atque hic in carne putrescens, pus fit: eodem modo & caro, si quidem magis doluerit, & sanguinis plus in seipsam trahit ex viciniffimis venis, & statim suppuratur; si vero minus doluerit, tardius & trahit, & suppuratur. In *libr.* autem *de Humidor. Usu num.* 11. curationem habemus hanc: Qui collectiones tuberculorum juxta venas habere solent, qualia sunt ulcuscula capitis manantia, circa thoracem, & alia dura, his frigida conducit. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 12. Tuberculis ventriculi tunicis innatis terra figulina imposita prodest. De tuberculis vero externis scriptum est in *libr.* 2. *Aphor.* 15. & verba sunt: Ubi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nam si biliosæ fuerint, corpus una ægrotat; si vero similes sanis, tutum est corpus nutrire. Hæc vero tubercula vere fiunt utplurimum, ut scribit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphor.* 20. Aut fiunt his, quibus febres longæ sunt, quemadmodum apparet in *libr.* 7. *Aphorism.* 63. Fiunt autem tubercula, aut dolores ad articulos ex febribus longis, atque hi pluribus utuntur cibis; ut legitur in *libr.* 4. *Aphor.* 45. Fiunt præterea in aliis locis, de quibus dicetur alias.

Curatio vero hæc legitur in *libr. de Affect. num.* 34. sic: Conducit, horum aliqua cataplasmatis integere, & per pharmaca in potu data diffundere; aliqua vero impositis cataplasmatis maturare. Et diffundunt quidem cataplasmata, quæ cum calida sint, humectant, & non in seipsa trahunt. Maturant autem, quæ calefacientia contrahunt. Cum vero aliquod sectum fuerit, aut sua sponte ruptum, pharmaco humorem repurgare convenit; ubi autem pus diffluere desiverit, velut ulcus sanare.

TUMOR.

Tumorum alii sunt aquosi, alii aliam humoris speciem referunt. Atque hi, aut duri, & crudi, aut molles, & laxi; atque hi alii magni, alii parvi; & alii tuberculosi, alii lati: & horum hi rubicundi, atque illi lividi; & quidam difficiles sunt, & dolorosi, quidam doloris exortes; atque hi diuturni, aut breves. Tumores aquosi circa pedes prægnantis scribuntur in *libr.* 7. *de Morb. Popularib. numer.* 6. Tumor autem in præcordiis, durus existens, & dolorosus, pessimus quidem est, si per totum fuerit præcordium; si vero fuerit in altera parte, minus periculosus est in sinistra; quemadmodum scribit Hippocrates in *libr. Prognost. numer.* 6. Sed in *libr.* 5. *Aphorism.* 67. Tumores laxi, boni; crudi, mali. Et in *libr. Prognost. num.* 6. Tumores in præcordio molles, ac doloris exortes, diuturniores judicationem faciunt, & minus periculosi sunt. Sed & hi sexaginta dies transgredientes, febre manente, suppurantur. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 6. Tumorem juxta au-

rem

rem faciunt, ad alvum biliosam, mollem, stercoracea egerentem, ardores comparentes. Tumor autem in vulneribus fortibus non apparens, magnum malum; ut legitur in *libr.* 5. *Aphorism.* 66. Tumor tuberculosus juxta hepar ad imum ventrem descendens, alvo multo tempore liquefacta, scribitur in *libr.* 7. *de Morbis Popular. numer.* 30. Tumor quidem rubicundus, capitis osse denudato, habetur in *libr. de Capit. Vulneribus numer.* 27. Tumores autem lividissimi a pedibus exorsi usque ad uteros, ignis sacri in uteris signa leguntur in *lib.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 58. Tumores autem diuturniores dolorosis sunt, qui molles, & doloris exortes sunt, & digito compressi cedunt; ut habetur in *libr. Prognost. numer.* 6.

Tumores præterea dant signa prognostica, quale est, quod reperitur in *libr.* 2. *de Morbis Popularib. section.* 5. & est: Tumor in cruribus hydropici cum tussi, malum. Et in eodem *libr.* 2. *de Morbis Popularib. sect.* 3. Tumores præter rationem allevantes, malum; veluti Andronici filio erysipelas recurrit; si non ad eundem locum rediens, bonum quid significet. Et in *libr. de Coacis Prænot. num.* 6. Tumores, alvo suppressa, & nulla alia re novata, cito rumpuntur, & malignius est. Et ibidem: Quicunque tumores alvo humecta elevantur cum doloribus, malum est. Et in *lib.* 5. *Aphorism.* 65. Quibus tumores in ulceribus apparent, non valde convelluntur, neque insaniunt. His autem derepente dissipatis, retrorsum quidem convulsiones, ac distentiones fiunt; antrorsum vero insaniæ, lateris dolores acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubicundi magis fuerint tumores. Et in *libr. Prognostic. numer.* 6. Tumores in ventre minus faciunt abscessus, quam hi, qui sunt in præcordiis. Minime vero hi, qui sub umbilico consistunt, ad suppurationem convertuntur. Et ibidem: Tumores quicunque dolorosi sunt, & duri, & magni, periculum mortis brevi affore, significant. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popularibus numer.* 26. Tumores in dextris elevati, si quidem, si quis plurimum, ac maxime premat, submurmurarint, non valde maligni putandi sunt. In *libr.* autem *de Vlcer. numer.* 15. legitur tumorum pertusio. Et in *libr. de Humid. Vsu numer.* 10. Tumoribus in articulis frigida prodest. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 25. Tumores in articulis, & dolores absque ulcere, & podagricas affectiones, & convulsiones: horum plurima, frigida multa affusa levat, & attenuat, & dolorem solvit.

TURGERE.

Concocta medicari, atque movere, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant; plurima vero non turgent. Sic ait Hippocrates in *libr.* 1. *Aphorism.* 22. Galenus autem in *Commentar.* quid *turgere* significet, explicat sic: Verbum *turgere* translatum est ab animalibus ad humores; nam sicuti illa stare loco non possunt quadam titillatione impulsa, eoque affectu concitata, sic & humores plerumque in motu vehementiore, atque transfluxu ab una parte ad aliam in morbi principio hominem infestant, moventes, fastidientes, titillantes, & quiescere non permittentes, cum & ipsi pariter moveantur, & transfluant, & tanto motu de loco ad locum ægrum molestent. Tales itaque humores evacuare convenit, hoc est, qui agitantur, & de loco ad locum moventur, ac transfluunt. Eos vero, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque alio auxilio movere oportet, neque medicari ante coctionem. Tunc enim & naturam ipsam habemus evacuationi adminiculantem; videtur siquidem & ipsa post coctiones, humores discernere, & superfluitates expellere, quo in tempore fiunt judicationes. Sed cum perfecte ipsa movet, medicamento opus non est; si vero mediocrius, atque imbecillius agat, id, quod deficit, oportet supplere medicando, ut ex utroque noxii humoris fiat evacuatio, natura quidem expellente, medicamento vero attrahente. Et propterea in *libr.* 4. *Aphorism.* 1. Utero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, & usque ad septimum. Ubi Galenus: *si materia turget*, inquit, hoc est, cogat accelerare. Et in eodem *libr. Aphorism.* 10. Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die; tardare enim in talibus malum est. Priusquam, in *Comm.* Galenus ait, robur corporis dissolvatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod membrum principale decumbant hi, qui per corpus vagantur humores, per medicamentum evacuationem esse faciendam. Et in *libr.* 2. *de Morb. Pop. section.* 6. Si superni loci turgeant, da elaterium, si non balbus fuerit.

TUSSIS.

Tussis autem alia humida est, alia arida. Et unaquæque gignitur, ut scriptum est in *libr. de Flatib. numer.* 16. cum spiritus ingrediens in fluxum, qui intus est, inciderit, & repellitur sursum pituita. Fauces enim petivit, ac eas exasperavit. In *libro* autem *de Locis in Homin. numer.* 51. Si per similia morbus fit, & per similia adhibita ex morbo sanatur; velut urinæ stillicidium idem facit, si non sit; & si sit, idem sedat: & tussis eodem modo, velut urinæ stillicidium, ab iisdem fit, & sedatur. Tussis autem ut fiat, coadjuvant anni tempora. Etenim legitur in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. Vere gravedines, raucedines, & tusses. Et in eodem *libr. Aphorism.* 5. Si tempestas fuerit aquilonaris, tusses fiunt, fauces, alvi duræ. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 28. Tusses post æstatem siccam, & borealem contingunt. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popularibus section.* 7. Tusses ex frequenti australium, & aquilonarium, ac nivosorum transmutatione. Et in *libr. Prognostic. Commentar.* 2. *partic.* 3. Quibus a jecore aqua inter cutem incepit, tussire quidem cupiditas est, sed nihil excreant commendatione dignum. Galenus autem in *Commentar.* ait: *Cupiditatem* dixit hoc loco propen-

propenſionem, quam quidam ad tuſſiendum habent, incitati vero ad accidens, ſtatim deſiſtunt tantummodo tentantes initium tuſſiendi. Etenim jecoris moles incidens præcordiis, facit anguſtiam in pulmone. In *libr.* autem 5. *Aphoriſm.* 24. Tuſſes movent frigida, velut nix, & glacies. Propterea quod, ut explicat Galenus in *Comment.* frigida thoracis partibus ſunt inimiciſſima. Et in *libr.* 3. *Aphoriſm.* 13. Tuſſes ad hyemem fiunt, ſi æſtas ſicca fiat, & aquilonaris, autumnus vero pluvioſus, & auſtralis. Et in eodem *libr. Aphoriſm.* 23. Tuſſes hyeme fiunt. Cæterum tuſſes aliæ laborioſæ contingunt, & aliæ non. Scribit enim Hippocrates in *libr.* 6. *de Morb. Popul. ſection.* vel *Comment.* 2. *partic.* 17. Si ſpiritus intus relinquitur, vel tuſſis ſicca, non ferina, in articulos decumbere expectandum eſt, dum venæ temporum non ſunt firmatæ, neque viriditas ſplendens. Ubi Galenus in *Comment.* hæc verba ſic explicat: Si ex morbo aliqui levati temporum venas non habeant firmas, hoc eſt, quæ plurimum dilatentur, neque color adſit naturalis, atque reſpiratio amplior, & tuſſis ſicca, his ad articulos expectandus eſt abſceſſus. *Tuſſis* vero *ſicca* appellari conſuevit, in qua nil expuitur; *tuſſis* autem *ferina*, hoc eſt, maligna. Et ſubdit *part.* 24. Tuſſes ſiccæ parum irritantes in febribus ardentibus, & ſi non pro ratione ſiticuloſæ, neque linguæ admodum torrefactæ non ferino, ſed ſpiritu. Id vero manifeſtum eſt; nam dum loquuntur, aut ore hiant, tunc tuſſiunt; cum vero non, minime. Hoc autem maxime fit in febribus laborioſis. Et Galenus in *Commentar.* inquit: De his ipſis etiam in Aphoriſmis per hunc modum ſcripſit: Quibuſcunque diu tuſſes ſiccæ in febribus ardentibus, non valde admodum ſiticuloſi ſunt. Quippe id *non valde admodum ſiticuloſi ſunt*, perinde eſt, atque hic, non pro ratione ſiticuloſi. In ardentibus ſiquidem febribus, qui ſunt abſque tuſſi ſicca, vehementer redduntur ſiticuloſi. Quod ſi ſicca tuſſis accedat, non poſſunt quidem penitus ſitis eſſe immunes, ſed vehemens illa ſitis retunditur. Et in *libr.* 6. *ſection.* 7. Tuſſes laborioſæ contingunt locos læſos, & maxime articulos. Sed in febribus laſſitudinem inducentibus, tuſſes ſiccæ ad articulos decumbunt cum febre, ſi intus relinquantur. Tuſſes porro fiunt parvis, ac recens natis puerulis, ut ſcriptum eſt in *libr.* 3. *Aphoriſm.* 24. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popularibus numer.* 31. Tuſſient tuſſim ſiccam, qui teſtes affectos habent: & ex tuſſi, vena ſecta ad teſtem, ſolutio fit: & inflammati tuſſiunt: & in febribus ex inguinum tumoribus inſuper tuſſiunt. Et in *libr. de Corde numer.* 3. Tuſſis potu acervatim irruente excitatur; propterea quod contra reſpirationem fertur. Tuſſis autem, & pruritus in pulmone in tabidis unde fiat, legitur in *libr. de Locis in Homin. numer.* 27.

A tuſſi vero has accipimus prænotiones, quæ leguntur in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 2. Quibus tuſſis, ac ſputa ſalſuginoſa ſupprimuntur, his corpus velut a puſtulis rubeſcit, verum ante obitum exaſperatur. Et in *libr. de Dentit. numer.* 3. Tuſſis in ſugendo infantibus inſtas, uvam majorem efficit. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 35. Tuſſis hydropicis accedens, malum. Et in *libr.* 7. *Aph.* 47. Tuſſis ſi vexet hydropicum, deſperatus eſt. Et in *lib.* 2. *Præd. num.* 11. Neque tuſſim, neque ſitim eſſe in hydrope oportet, neque linguam reſiccari. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 1. Qui tuſſiunt circa exacerbationes, & parum exſudant, maligne habent. Et in *libr.* 6. *Aph.* 46. Ex tuſſi, aut aſthmate gibboſi ante pubertatem moriuntur. Et in *lib. de Coac. Prænot. num.* 3. Cum tuſſi lateris dolorem inducentia ſputa ſubarida frequentia ex angina, perniciosa. Itemque ea, quæ inter potandum per tuſſim ſubmergunt. Et in *libr.* 6. *de Morb. Popul. ſection.* 7. Tuſſes duriſſimæ, ac violentiſſimæ quæ ad levem ſyderationem, ac reſolutionem perducunt. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 31. Quibus exiſtunt tuſſes hyeme, maxime auſtro ſpirante, craſſa, & multa excreantibus, febres accedunt, leniter autem quinta die ſedantur &c.

Curatio vero hæc eſt, quæ legitur in *libr.* 2. *ſect.* 5. Quibus tuſſis ſicca eſt, his non ſolvitur, niſi dolor fortis ad coxas, aut ad crura, aut ad teſtem irruat. Et in *libr.* 2. *ſect.* 1. Tuſſim finiunt teſtium tumores. Et in *libr. de Dentit. numer.* 3. Tuſſes ſiccas ſolvit alvus amplius ſubducta in his, qui tonſillas deſtillatione vexatas habent. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popul. numer.* 28. Ex tuſſientibus, qui manibus laborabant, velut ſervus ille, qui ſarmenta obtorquebat, & Amyntæ filius, ambo ſola dextra reſoluti ceſſaverunt, quandoquidem perpeſſi ſunt hoc tuſſientes.

TYPHUS.

Typhi morbi quinque deſcribuntur in *libr. de Intern. Affection.* Quorum primus, ut legitur *numer.* 42. corripit tempore æſtatis, cum canis ſydus oritur, bile per corpus commota. Secundus vero, ut legitur *num.* 43. omni tempore corripit: fit autem propter corporis humiditatem, cum cibos humidos, & potum multum carnes combibunt. Tertius vero fit, ut legitur *num.* 44. cum bilis putrefacta ammixta fuerit ſanguini per venas, & articulos, cum ſanguis ſteterit: conſiſtit maxime in articulis. Quartus fit, ut legitur *n.* 45. tempore pomorum, cum quis ſe fructibus mollis corticis, & foris non lignoſi, omnis generis repleverit. Quintus fit, ut legitur *n.* 46. ab humore in corpore putrefacto, & magis quam opportunum eſt, reſiccato. Curationes vero ſingulorum ſingulas ſupradictis numeris lege.

COMMENTARII XVIII. FINIS.

JOAN-

JOANNIS MARINELLI COMMENTARIUS XIX. IN LIBROS HIPPOCRATIS.

VARIX.

N insanientibus si varices, vel hæmorrhoides supervenerint, insaniæ fit solutio. Hæc in *libr. 6. Aphorism.* 21. Ubi Galenus in *Commentar.* exponit, quid varix sit, & inquit: Est varix, cum venæ latiores fiunt in coxis, ac cruribus, quod ex crasso, & melancholico contingit humore. Adeo pellente natura ad partes ignobiliores eos humores, qui insaniam efficiunt, præsertim cum melancholici fuerint, ac crassi, dictarum sequitur passionum generatio, & insaniæ solutio, illius quidem, quæ proprie melancholia dicitur, non qui fit ex bile furor. Et in eodem *libr. Aphor.* 34. Quicunque calvi fiunt, his magnæ varices non fiunt; quibus vero calvis varices magnæ superveniunt, hi rursus capillati fiunt. Et Galenus in *Comment.* ait: Quando humores vitiosi, qui capillorum radices corrumpunt, ad crura decumbunt, possunt varices facere, & capillos restituere. Cæterum hæ quidem varices, ut inquit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 5. calvorum, si non magni fuerint, furiosi sunt. At & varices gibbositatem solvunt; proditum namque est in *libr. de Articul. num.* 37. Quæ verticula infra septi transversi juncturam, ac connexionem fiunt gibba, eorum aliqua solvunt varices in cruribus orientes. Magis autem hæ varices, quæ in vena juxta poplitem fiunt, quibuscunque gibbositas contigerit, eam solvunt. Fiunt autem & in vena circa inguina. Sed & in pulmone, ut legitur in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 10. & verba sunt: Si vena omnino rupta non sit, verum acutus tractus in ipsa fiat; fit autem maxime veluti varix; qui etiam, ubi statim factus fuerit, dolorem quendam tenuem inducit, ac tussim aridam. Quare manifestum fit, non semper varices in coxis, vel tibiis fieri. Quod & confirmat illud, quod scriptum est in *libr.* 2. *de Morb. Popul. sect.* 5. hoc est: Vocis gracilitatem solvit ad testes varix. Attamen sentire videtur Hippocrates, varices proprias esse venarum, quæ sunt in coxis, ac tibiis, passiones. Etenim inquit in *libr. 6. de Morb. Popularib. sect.* vel *Comment.* 2. *part.* 14. Vel ea quoque, quæ infra jecur, vel supra distributa, & quando in testes, & varices. Et ibi Galenus in *Comment.* sic interpretatur: Quærere videtur Hippocrates, utrum ea, quæ ex supernis ad inferiora demittuntur, ut in testes, & varices, e directo demitti melius sit. Quapropter scribitur in *libr. de Ulcerib. num.* 16. Ubi varix inest in tibia, aut conspicuus, aut in carne, & tibia nigra est, & videtur opus habere sanguine ab ipsa defluente; talia nequaquam pertundere oportet. Plerunque enim magna ulcera ex fissuris fiunt propter varicis influxum. Verum varicem ipsum alias, atque alias compungere oportet, ubi opportunum esse visum fuerit.

VASORUM INANITIO.

Sic & vasorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, confert, & bene tolerant; sin minus, contra. Hæc in *libr.* 1. *Aphor.* 2. Et ibi Galenus in *Comment.* ea sic exponit: Adhuc magis peccant, cum vasorum inanitionem alii pro inedia accipiunt, alii pro venæ sectione; siquidem Hippocrates evacuationem soleat ab eventu nominare vasorum inanitionem. Quoniam in omnibus evacuationibus contingit vasa inaniri. Quapropter in *lib.* 1. *Prorrhetic. Comment.* 2. *part.* 5. legitur: Quæ præter vacuationis vasorum rationem contingunt impotentiæ, & infirmitates, non existente vasorum vacuatione, malæ. Galenus autem in *Comment.* hæc verba interpretatur sic: Invalidos languen-

guentesque in operationibus sicut plurimum vacuatos, in periculo esse existima, si nulla in ipsis facta fuerit insignis vacuatio; nam si virtus sine ulla manifesta vacuatione imbecilla fuerit, gravantem ostendit copiam, vel unius principiorum intemperiem. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acut. Comment.* 1. *partic.* 19. Qui in hujusmodi morbis, scilicet acutis, ptisana utetur, ne uno quidem die vasa, ut ita dicam, inaniri permittat, sed ab usu ejus nequaquam desistat, nisi vel propter medicamentum, vel clysterem desistere opus sit. Et *partic.* 21. Inter initia neque multam, neque crassam admodum dare oportet, sed quantum ob consuetudinem, & ne multa vasorum inanitio fiat, ingerere convenit. Atque hic advertendum est, ut exponit Galenus in *Comment.* quod a multa, & subita tum repletione, tum vacuatione semper abstinuit Hippocrates.

VENA.

Scribit Hippocrates in *libr. de Alim. num.* 7. Radicatio venarum hepar; radicatio arteriarum cor: ex his aberrant in omnia sanguis, & spiritus, & calor per hæc meat. Vis una, & non una, qua omnia hæc, & alia gubernantur, alia quidem ad vitam totius, & partis, alia ad sensum totius, ac partis. Ex his verbis facile percipimus, venarum radicem esse hepar, arteriarumque cor, deinde has, & illas esse veluti canales, per quos sanguis, & spiritus, & calor meat in omnes corporis particulas. Verum hæc ad vitam facit, illa ad sensum. Idem quoque confirmat Hippocrates in *libr. de Venis numer.* 7. & inquit: Arteriæ fons cognatus cor est. Et subdit: Vena tendit per septum transversum, hepar, splenem, renes ad coxendicem, circa suram ad summum pedem. Altera autem ex corde sub alas, claviculas, jugula, caput, nasum, frontem, juxta aures, humeros, dorsum, pectus, ventrem, per cubitum. Aliæ vero per alas ad cubitum, ad summam manum. Sed ad venas redeamus. Leguntur in *libr. 2. de Morb. Popul. section.* 4. atque in *libr. de Venis numer.* 14. hæc verba: Hepatitis, scilicet vena, in lumbis usque ad magnum verticulum, inferne etiam verticulis se ingerit; hinc sublevata per hepar, & per septum transversum ad cor; & quæ quidem recta est, ad claviculas: hinc aliæ quidem ad collum, aliæ ad scapulas, aliæ deorsum deflectentes, ad verticula, & costas declinant; & ex sinistris quidem una prope claviculas, ex dextris vero ad quendam ipsarum locum; alia vero utrinque deflexa; alia paullo inferius defflexa, ubi quidem illa deficit, costis se ingerit donec ad venam in ipsum cor accesserit, ad sinistras deflexa. Infra autem decurvata, ad vertebras descendit, donec perveniat, & inde incipit elevari, ingerens se costis reliquis omnibus, hinc atque hinc singulis ramulos præbens, cum sit una; a corde quidem ad locum quendam a sinistris magis procedens, deinde infra arteriam, donec consumpta fuerit, & venerit eo, unde hepatitis sublevata est. Priusquam autem eo venit, circa extremas duas costas divisa est, & partim ab hac, partim ab illa verticulorum parte progressa consumitur. Quæ vero recta a corde ad claviculam tendit, supra arteriam est; & ab hac, velut etiam juxta lumbos infra arteriam, ad hepar insilit, partim in portas, & pinnas, partim in reliquum deinceps procedit paullo infra septum transversum. Septum autem transversum adhæret hepati, neque facile est ipsum separare. Duplices porro venæ a claviculis, alteræ hinc, alteræ istinc, sub pectus ad pectinem procedunt; quo vero hinc, nondum scio. At septum transversum infra juxta verticulum, quod est infra costas, qua renes ex arteria, ea parte consurgunt. Verum arteriæ ex ipso rene oriuntur, hinc atque hinc ab arteria nervum habentes. Atque hac parte alicubi in recurrente a corde hepatitis desinit. Cæterum ab hepatitide per septum transversum maximæ duæ, altera istinc sublimes feruntur, multifidæque per septum sunt, & circa ipsum consistunt in superna parte, atque hæ magis sunt conspicuæ. At vero in *libr. de Locis in Homin. numer.* 8. Vena cava finitur quidem velut gula, consistit autem inter gulam, & guttur, sive arteriam, ferturque per septum transversum, & per cor, & inter septum, & finditur ad inguina, & ad femora intro, & disparationes in femoribus facit, & ad tibias intus fertur ad malleolos: hæ & infœcundum faciunt hominem, si fuerint sectæ, & in magnos digitos desinunt. Ex cava autem vena producitur quædam in sinistram manum, fertur autem subter splenem ad sinistri lateris mollitudinem, unde splen propagatur per omentum, & finem sortitur ad thoracem. Producitur autem juxta septum, & cum humerali committitur subter cubiti articulum, atque hæc splenis gratia secatur. Alia etiam ad dextram manum eodem modo a cava producitur. In *libr.* autem *de Corpor. Resect. numer.* 1. A corde ad hepar cartilaginosa multa arteria procedit, & cum ipsa vena magna appellata, per quam totum corpus nutritur. In *libr.* autem *de Venis numer.* 17. Venæ per corpus diffusæ, spiritum, & fluxum, ac motum exhibent, ab una multæ germinantes; atque hæc una unde oriatur, & ubi desinat, non scio. Circulo enim facto, principium non invenitur. Cæterum rami, ac germina ipsius unde pendeant, & qua parte corporis desinant, & quod una his consentit, & in quibus locis corporis extentæ sunt, ego declarabo. Circa caput juxta medium ex obliquo circumsita est vena lata, & tenuis, non multi sanguinis. In cerebrum enim juxta commissuras multæ tenues venulæ radices egerunt, & circum totum caput extentæ sunt usque ad frontem, ac tempora. Ipsa autem in rectum extenditur retro caput forinsecus juxta spinæ cutem, inde vero circa externam, ac internam venam ex his, quæ in jugulis sunt, dimittitur. Et subit *numer.* 18. Ultra aures autem sub-

subsissa a gena forinsecus tendit, crassa. Ab hac in linguam multæ, ac tenues procedunt, excepta ea, quæ sub linguam, & sub maxillares dentes fertur. Ipsa autem crassa per claviculam descendit sub scapulas; & hac parte ab ipsa germinat per nervum subter summam humeri partem, sive cuticulam, vena humeralis appellata. Ipsa autem sanguiflua est, & sanguine plena, & ægre curatur, si rumpatur, aut convellatur. Illa vero sub scapulas germina emittit sub mammas densarum, & tenuium, ac varie implicatarum inter se venularum, & per humeralem venam prætergrediens cartilaginem, ipsam subter subattingens ad brachium tendit, musculum in sinistra habens: dextra autem ipsa finditur circa humerum, & cubiti supernam partem; inde vero cubitum utrumque penetrans, postea manus juncturam, inde autem defluens per totam manum varie vagans, radices agit. Et sequitur *numer.* 19. Cæterum principalis vena juxta spinam sparsa, per dorsum, & jugulum, ac guttur in cor inseritur, & de seipsa venam magnam multorum osculorum in corde producit, inde vero in os procedens, fistulam facit, quæ sane arteria appellatur, per pulmonem transiens, pauci sanguinis, ac multi spiritus existens. Propter spaciositatem enim, ac raritatem visceris multis locis per pulmonem derivatur: cætera vero cartilaginosa facta est. Et subdit *numer.* 20. Inde porro hæc vena pulmonem occupat, & per extremitates duas magnas intro conversas, sub septum transversum extenta est ad spinam, alba, ac nervosa, venulas per reliquum condensatum corpus spargens; hinc autem per ventricula densis venulis in spinalem medullam inseritur, ac instar hederæ implicatur. Et *numer.* 21. Et aliæ quidem venæ in corpus distributæ ex omnibus partibus ad spinam tendentes, unaquæque, quod tenuissimum, ac sincerissimum est colligens, hic eructat; Hæc vero velut præses impositâ per demissas plicationes in idem cogit. Inde vero etiam in renes radices agit tenuibus, ac fibrosis venulis juxta spuriam costam, hinc autem tendens condensatur, & postea etiam nervosa fit ad princeps intestinum, ac podicem, comprimensque musculos adstrictorios, ipsi inseritur. In vesicam etiam, & testes, ac adstites radices agit, multiplicibus, implicatis, tenuibusque, ac solidis, & fibrosis venis. Inde vero crassissima, ac rectissima ipsius pars rursus conversa in canalem transit, hoc est pudendum; in reflexu autem in illâ ipsa adaptatur: & per pectinem supra subter cutem ventris, & ipsius venæ, procedunt venæ ad eas, quæ deorsum tendunt, quæ in seipsas mutuo derivantur. Penetrant autem & per pudendum venæ crassæ, & tenues, & densæ, & curvæ. Verum, ut finem imponam huic parti, quæ ab ipso Galeno fallax reperitur, tantummodo loca ipsarum citabo.

Vena igitur per dorsum, & jugulum juxta spinam sparsa, legitur in eodem *libr. de Venis numer.* 23. Venæ supra jejunum intestinum existentes, tenuissimum ex ventre, & intestinis trahunt, atque hoc calefactis jam cibis, ut legitur in *libr. de Carnib. num.* 13. At vero in *libr. de Natur. Puer. num.* 16. Venæ hominis omnes in manuum, ac pedum digitos desinunt. Et in *libr. de Venis numer.* 22. Venæ, pudendum transeuntes in viris, in mulieribus in uteros tendunt. Et in *libr. de Natur. Puer. numer.* 16. Venæ capitis crassissimæ existunt totius corporis. Ex in *libr. de Carn. num.* 6. Venæ cavæ duæ a corde. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 7. agitur de venis aurium. Et in *libr. de Natur. Puer. numer.* 16. Venæ, ac nervi tenuissimi, densissimi, ac plurimi in manibus, ac pedibus existunt. Et in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 10. Venæ jugulares post cibum, ac potum sanguineum statim attolluntur, ac facies rubet. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 6. Venæ temporales solæ pulsatiles, quod sanguine non rigentur, sed avertitur ex ipsis sanguis. Et in *libr. de Venis numer.* 20. Venæ in medullam spinalem tendentes. Et ibidem *num.* 21. Venæ omnes in corpus distributæ, ex omnibus partibus spinam petunt, ibique tenuissimum, ac sincerissimum sanguinem a se collectum eructant. Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 8. Venæ utriusque manus a vena cava producuntur. Et ibidem *numer.* 6. Venæ capitis, earumque per corpus distributio. Et in *libr. de Natur. Human. num.* 22. Venæ multæ, & omnigenæ ex ventriculo per corpus alimenti ferendi causa dispersæ. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 7. venæ humerales. Et in *libr. de Venis numer.* 26. de duabus venis inter duas latas extremitates. Et *numer.* 13. de venis ventris, per quas corpori alimentum venit. Et in *libr. de Capit. Vulnerib. numer.* 2. Venulæ in capitis osse tenuiores, caviores, ac sanguine plenæ. Et in *libr. de Intern. Affection. numer.* 6. de venulis per pulmonem tendentibus, sanguine, aut atra bile plenis. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popul. section.* 4. Venæ duplices a claviculis. Et in *libr. de Ven. numer.* 24. de venæ juxta inguina processu. Et in *libr. de Natur. Human. numer.* 20. Venarum crassissimarum quatuor in corpore paria; eorumque explicatio. Et in *libr. de Venis numer.* 27. Vena ex sinistris partibus in reliquis juxta eandem naturam, velut ea quæ in dextris, radices agit, præterquam quod hepati non inseritur. Et in *libr.* 2. *de Morb. Popul. section.* 6. Vena crassa est in utraque mamma; quapropter maximam habet prudentiæ partem.

Cæterum, & venæ suas patiuntur affectiones, quemadmodum est pulsatio, dolor, laxitas, & contractio, & amplitudo, extensio, ruptio, supervomitio, sauciatio, inflammatio, & id generis. Sed illud advertendum est, antiquos sæpe venam pro arteria scripsisse. Verum legitur in *libr.* 1. *de Morbis numer.* 3. Vena sanguiflua vulneratus, moritur. Et ibidem *numer.* 7. Vena sanguiflua dissecta, non coalescit. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popular. section.* 5. Cui vena in cubito pulsarit, insanus, & iracundus est; cui vero quieverit, stupidus est. Et in *libr. de Loc.*

de Loc. in Homin. num. 49. Vena perusta sanguinem non emittit. Et in *libr. de Internis Affect. numer.* 20. agitur de vena sinistra laborante. Et in *libr. de Genit. numer.* 3. Venæ secundum aures incisæ infœcundos reddunt, quod plurima genituræ pars a capite per illas venas descendens, cicatrice sectioni inducta, locum illum consolidat, atque obturat. Et in *libr. de Venis numer.* 25. Ex venæ juxta patellæ partem cavam dolore, biliosi, serosi, ac saniosi humoris collectio. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 49. de urendæ venæ ratione agitur. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularib. section.* 2. Venæ amplæ, & ventres, & ossa insunt his, qui tenues sunt; pingues vero his contraria habent; & in his, qui fame macerantur, mediocritates. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. Venæ sectio læserit dolores, juxta latus in febribus consistentes, citra notas, sive cibum aversetur æger, sive præcordium sublime habuerit; & in perfrigeratione non sine febre torpidos, sanguinis detractio lædit; & putantes se melius habere, hi moriuntur. Et in eodem *libr. de Coacis Prænotion. num.* 1. Venæ temporum in febribus pulsantes, facie sana &c. Et *numer.* 3. Quibus per venarum pulsationis vehementiam stercus derepente per alvum secedit, lethale est. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popular. numer.* 10. Venarum circa umbilicum pulsationes. Et in *libr. de Fract. numer.* 39. Venarum in interna brachii parte multæ, & periculosæ extensiones. Et in *libr. de Intern. Affect. numer.* 19. de venarum atroci morbo, nephritideve superveniente, ejusque causæ, notæ, ac curatio. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 1. Quibus febrientibus rubores sunt in facie, & dolor capitis fortis, & venarum pulsus, his plerunque sanguinis fluxio contingit. Et in *libr.* 2. *de Morb. numer.* 4. Venarum circa caput supervomitus quomodo contingat. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 19. Ex venarum intus sauciatorum secunda ruptione, sanguinis vomitus, & mors consequitur. Et *numer.* 10. Venarum in latere affectio. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 2. Venarum jugularium palpitatio fortis, perniciosa. Et in *libr.* 2. *Prædict. num.* 19. in venis crassis vulnera, magis lethalia. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Ac. numer.* 51. Circa venas inflammationem, ac multam firmitatem significat destillatio sanguinis repentina, æstivo, ac autumnali tempore, in morbis acutis. Tandem in *libr. de Humid. Usu numer.* 11. Juxta venas tuberculorum collectiones habentibus frigida convenit.

VENTI.

De ventis porro quam naturam, ac facultatem singuli habeant, sic legitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 4. Naturam habent omnes venti humectandi, ac frigefaciendi tum animalium corpora, tum nascentium ex terra ob hanc causam. Necesse est omnes ventos spirare a nive, a glacie, & gelu vehementi, & fluminibus, ac stagnis, terraque humecta, ac perfrigerata: & fortiores quidem ventos a majoribus, & fortioribus; debiliores vero a minoribus, & debilioribus. Quemadmodum enim animalibus spiritus inest, sic etiam aliis omnibus, aliis quidem minor, aliis vero juxta magnitudinem. Naturam igitur habent humectandi, ac frigefaciendi omnes venti; verum propter situm regionum, & locorum, per quæ venti ad singulas regiones accedunt, diversi inter se fiunt, frigidiores, calidiores, humidiores, ficciores, morbosiores, salubriores. Deinde austri, ac boreæ venti species explicat. At nos de his propriis tractavimus locis. Postea subdit *numer.* 6. Juxta singulas regiones venti hoc modo se habent. Venti ex mari in regiones illabentes, ficciores quodammodo sunt. Qui vero a nive, aut stagnis, aut fluminibus procedunt, omnes humectant, ac frigefaciunt tum plantas, tum animantia, & sanitatem corporibus exhibent, qui non frigiditate superexcellunt. Hi enim lædunt, propterea quod magnas mutationes calidi, ac frigidi in corporibus inducunt. Hæc autem perpetiuntur hi, qui in regionibus habitant palustribus, ac calidis prope flumina magna. Reliqui vero venti, qui a prædictis spirant, utiles sunt, tum aerem purum, ac sincerum exhibentes, tum animæ calori humiditatem præbentes. Quicunque vero venti ex terra accedunt, eos necesse est ficciores esse, tum a sole, tum a terra reficcatos. Cum autem non habeant venti, unde alimentum trahant, a viventibus humorem trahentes, & plantas, & animalia omnia lædunt: & quicunque venti, relictis montibus, ad urbes accedunt, non solum ficcant, sed etiam turbant spiritum, quem inspiramus, & corpora hominum morbosa faciunt. At vero de ventorum ratione in genere, qui commodi, & qui incommodi existant, quos morbos, quibus in regionibus, quibus ætatibus, ac temperamentis generent, lege in *libr. de Aere, Aquis, & Locis.* Itemque cur ventorum mutationes, maxime autem austrinæ, comitialis morbi sint causæ, lege in *lib. de Morb. Sacr. numer.* 15. Et ibi quoque reperies, quod venti, ex mari, ac aliis aquis proficiscentes, & aquilo ex omnibus rebus, atque adeo ex ipsis hominibus humiditatem, ac tenebrositatem excernant. Verum quot sunt locorum differentiæ, tot & ventorum. Sed mundus in quatuor dividitur partes, & ab his partibus venti exsuscitantur; quapropter quatuor erunt ventorum species, veluti orientalis ventus, occidentalis, meridionalis, & septentrionalis: & quicunque inter hos medii existunt, naturam sapiunt unius, aut amborum. Nec reprehensione dignus est Hippocrates, siquidem scribat in *libr. de Flatib. numer.* 5. Ventus ipsius aeris fluctus, & unda existit. Nam significat, ventum aerem movere instar fluctus, & undæ; vel etiam, si quis velit Hippocratem dixisse ventum esse aerem fluctuantem, non est inconveniens, propterea quod materia ipsius aeris propinqua est ventus. Nec dicendum est, quod

aer purus non corrumpatur, neque aliud vertatur in aerem elementum, siquidem omnia elementa secundum partes generentur, ac corrumpantur, & maxime aer, & aqua, quæ facile ab extremis alterantur, & quæ cum mediæ existant inter extrema, necessario de eorum participant qualitatibus.

VENTRES.

Ventres hyeme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi, quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Hæc scribit Hippocrates in *libr.* 1. *Aphorism.* 15. Quæ verba nobis significant, ventres non unum, nec duo, sed plures esse. Atque hi quidem sunt, qui alimentum continent, aut concoquunt, aut distribuunt: & quamquam per excellentiam ventres dicantur thorax, & ventriculus, sive stomachus, attamen & aliæ quoque cavitates, quæ ea munera obeunt, quæ diximus, ventres nuncupantur. Quod vero ita sit, argumento existat Aphorismus, qui scriptus est in *libr.* 6. *Aphor.* 20. cujus verba sunt: Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari. Et Galenus in *Commentar.* ait: Quidam sine articulo *cœlian*, id est *ventrem* apud græcos, scribunt, volentes omnem significari cavitatem; quibus adstipulatur, quod *præter naturam* adjicitur, per quam adjectionem talequiddam ostendit Hippocrates: si unquam sanguis a propria cavitate in aliam quancunque pervenerit, est omnino impossibile, ut sanguis permaneat. Hæc Galenus. Verum Hippocrates ipse in *libr. de Arte num.* 17. & 18. hæc verba scribit: Sunt morbi minus aperti, qui ad ossa, & qui ad ventriculum sunt conversi. Habet autem corpus non unum ventriculum, sed plures. Duo enim sunt, qui cibum suscipiunt, & demittunt, aliosque præter hos plures, quos norunt hi, quibus hæc res curæ fuit. Quæcunque enim membra carnem in orbem circumsitam habent, quam musculum appellant, ea omnia ventriculum, sinumve habent. Omne enim inconcretum, & quod non coaluit, sive pellicula, sive carne contegatur, cavum est. Impletur autem, dum sanum est, flatu; dum ægrotat, sanie. Habent itaque brachia talem carnem, habent & femora, habent tibiæ. Quin & in macilentis, & excarnibus ejusmodi caro inest, similiter ut in carnosis esse, demonstratum est. Nam & qui thorax appellatur, in quo hepar continetur, & capitis circulus, in quo cerebrum concluditur, ipsumque adeo dorsum, ad quod pulmo vergit, horum membrorum nullum est, quod non & ipsum vacuum sit, ac multis segmentis plenum, ac quasi discriminatum existat: quæ parum abest, ut vasa existant; quorum tamen aliqua habentem lædunt, aliqua vero etiam prosunt. Præter hæc autem & venæ multæ, & nervi non in carne sublimes, sed & ad ipsa ossa protenti, ligamentum sunt articulorum. Ipsi etiam articuli, in quibus ossium, quæ moventur, commissuræ involvuntur, & horum nullum est, quod non subspumosum sit, & circa se forulos habeat, quos sanies prodit; quæ, deductis ipsis, multa, & magno multorum mœrore egreditur. Sic scribit Hippocrates, cujus verba nostram corroborant sententiam. At vero in *libr.* 1. *Aphor.* 2. In perturbationis ventris, & vomitibus spontaneis si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leviter ferunt: *venter* hoc loco intelligitur inferior. In *lib.* autem 2. *Aphor.* 35. In quovis morbo partes ad umbilicum, & imum ventrem attinentes, crassitudinem habere, melius est; multum vero extenuari, ac contabescere, pravum. Ubi Galenus in *Commentar.* ait: Imum ventrem proprie nominat, & appellat partem ventris imam, quæ umbilicum, & pudenda interjacet. Ita ut in hæc tria totum abdomen dividatur, in hypochondrium, id est ilia, & ad umbilicum attinentia, ac ventrem imum. Et in *libr. de Victus Ration. in Morb. Acut. Commentar.* 1. *partic.* 32. Pulmonem exsiccat, atque fatigat, cum hypochondrium, tum ventrem imum, tum septum transversum. Et Galenus in *Comment.* inquit: A caliditate siccantur tum pulmo, tum septum transversum; siccanturque una, & calefiunt hæ, quæ tum in hypochondrio, tum in peritonæo existunt animalis partes. Omnes siquidem in respirationibus una cum thorace moventur. At in *libr.* 4. *Aphor.* 80. Si sanguinem mingant, aut grumos, vel stillicidium urinæ habeant, & dolor incidat in imum ventrem, & pectinem, & semen, circa vesicam labor est. Ubi Galenus in *Commentar.* hæc dicit: Hi, quos memorat casus, communes sunt omnibus, quæ urinæ serviunt instrumentis, vesicæ, renibus, urinariis meatibus. Melius est itaque hoc modo, quæ circa vesicam accipere, non tanquam sola vesica significetur, sed & partes, quæ illi annectuntur. In *libr.* autem 6. *Aphor.* 7. Dolores ventris sublimes, leviores; qui vero non sublimes, fortiores. Et Galenus in *Commentar.* sic exponit: *Sublimes* nunc audiendi sunt non secundum corporis longitudinem, sed profunditatem. Interstringuntur autem hi, in locis ad ventrem attinentibus, membrana interiore abdominis: adeo quod quicunque supra hanc fiunt, sublimes vocantur; qui vero infra hoc est, in ipsis intestinis, atque ventriculo, & in profundo, non sublimes dicuntur. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 38. Destillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies. Et Galenus in *Commentar.* ait: *Ventrem superiorem* nunc nominat, qui a thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atque ideo in ipsum a capite destillatio fertur per asperam arteriam. Legitur & quandoque venter pro utero, velut illud, quod legitur in *libr.* 5. *Aphorism.* 59. Si mulier in ventre non concipiat, velis autem scire, an conceptura sit, vestimentis circumtentam ex infernis suffito. Sed de ventris significatione satis.

De ventris autem inferioris natura sic scri-

ſcriptum eſt in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Fauces, ſtomachus, ſive gula, & venter, & inteſtina in podicem uſque cava facta ſunt; cum enim frigidum ſemper caleſcat, quantum ejus circumcirca glutinoſum erat, exaſſatum eſt, & membrana tunica facta eſt; quod vero intra frigidum erat, colliquatum eſt, & factum eſt liquidum; non enim erat in ipſo neque pingue, neque glutinoſum multum. In *libr.* autem *de Articul. num.* 44. Venter homini omnium animalium anguſtiſſimus.

Verum venter ſuas patitur affectiones, quemadmodum humiditatem, hydropem, ſive aquam, ſiccitatem, æſtum, duritiem, tumorem, inflammationem, turbationem, profluvium, ruborem, palpitationem, animalcula, compactionem, & id generis.

Ventris autem humiditatem, atque aquam memorat Hippocrates in *libr.* 7. *Aphorism.* 55. his verbis: Venter his aqua impletur, quibus hepar aqua repletum ad omentum eruperit. Et in eodem *libr. Aphor.* 54. Quibus inter ventrem, & ſeptum tranſverſum pituita concluſa eſt, & dolorem exhibet, non habens exitum ad neutrum ventrem, his per venas ad veſicam converſa pituita, morbi ſolutio fit. Et in *libr.* 2. *Aphorism* 20. Ventres quibus, dum juvenes ſunt, humidi ſunt, his ſeneſcentibus reſiccantur. Et in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 2. Ventres utplurimum humectat lumborum dolor præcordiorum dolori accedens, ſi non flatus eruperit, aut urinæ copia prodierit.

Ventris porro ſiccitatem, æſtum, atque ruborem memorat in *libr.* 4. *Aphorism.* 65. ſic: Circa ventrem æſtus vehemens, & cordis, ſive oris ventriculi, morſus in febribus, malum. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. Hi circa ventrem, & inguina rubeſiunt, velut ex plagis doloroſis, & moriuntur, qui circa articulos rubicundas in ſuperficie puſtulas habent, inſuperque rigent. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 36. Ventrem compactum vomitus ſolvit, & egerentem magis, quam oportet, ſiſtit; illum quidem humectans, hunc vero ſiccans. Et in *libr.* 1. *Prorrheticor. Commentar.* 1. *partic.* 2. Ventris valde rubens proluvies mala quidem in omnibus morbis, non minime vero in prædictis. De ventris vero duritie, tumore, ac inflatione ſcriptum eſt in *libr.* 6. *de Morbis Popular. ſection.* 3. Venter quibuſdam inflatur, ubi venere utuntur; quibuſdam autem in hoc ſtrepitus. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 15. Venter murmurans, inanibus ad egerendum ſurrectionibus, ſi augeatur dolor, difficile eſt. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer.* 57. legitur ventris tumor a cibo copioſiore. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 12. ob ventris duritiem febres ardentes in occidentalibus. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 1. Ventris præter rationem tumores in morbis longis, convulſorii. Et in *libr. Prognoſt. numer.* 10. Ventrem in omni morbo mollem eſſe oportet, & juſta mole præditum. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. Circa ventrem tumores conſimilia ſignificant his, qui ſunt in præcordiis; verum minus ſuppurantur. Et ibidem in fine: Circa ventrem durities cum dolore, in febrientibus cum horrore, ad ſuppurationem perveniunt. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 10. Ventres duri, ac calidi ex aquis lacuſtribus.

Ventris quidem doloris mentionem facit in *libr. de Coacis Prænotion. num.* 6. ſic: Ventris dolorem ſignificat eructatio ſubtracta intro revoluta in his, qui difficulter potum deglutiunt, ſpiritu tuſſiente. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 7. Dolores circa ventrem fientes, ſublimes quidem leves; non autem ſublimes fortiores. Et in *lib.* 7. *Aphorism.* 22. A ventris dolore diuturno ſuppuratio fit. Et in eodem *libr. Aphorism.* 26. In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popularib. numer.* 18. legitur ventris dolor a catapotio, conceptus gratia ſumpto. Et in *libr. de Steril. numer.* 27. ventris imi dolor a coitu, & ſanguis recens apparens. Et in *libr. de Affect. numer.* 15. ventris doloris ad alium locum tranſitus.

De ventris turbatione, palpitatione, animalculis hæc leguntur in *libr.* 2. *de Morb. Popularib. ſection.* 6. A ventris turbatione, aut tuſſi, ſi cancer fiat, os amareſcit. Et ibidem: In ventris turbatione fabas coctas dato, ſi non ſupernæ partes abunde fuerint bilioſæ. Et in *libr.* 1. *Aphorism.* 2. In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontaneis ſi talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leviter ferunt; ſin minus, contra. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popul. numer.* 9. recitat hiſtoriam Hippocrates de ventre inferiori a medicamento ulcerato. Et in *libr. de Vlcer. numer.* 4. ventris purgatio quibus ulceribus, aut vulneribur conveniat, docet. Et in *lib. de Articulis numer.* 51. inquit: Ventris moderata repletio, coſtarum fit directio. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. verſus finem: Juxta ventrem in febre palpitationes, mentis emotiones inducunt. Et in *libr. de Aere, Aquis, & Locis numer.* 3. Ventres frequenter exturbari, pituita a capite influente, par eſt, ſi hyems frigida ſit. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popularib. numer.* 25. præcipit, quando ventres in morbis ſubpurgandi, aut ſurſum. Sed in *libr. Prognoſt. numer.* 3. hæc de ventre lege: In ventrem decumbere, ſi quis non ſit adſuetus, dum ſanus fuit ita dormire, delirium ſignificat, aut dolorem locorum circa ventrem.

VENTRIS, ſive ALVI PROFLUVIUM.

Ventris profluvium, quod Græci diarrhœam appellant, fit, cum copioſe ſine exulceratione alvus fluit. Unde legitur in *libr. de Affection. numer.* 26. Profluvium ventris longum cum detinuerit, ſecedunt primum quidem liquida, quæ ſunt ingeſta, poſtea pituita: & probe quidem edit, verum a multo ſeceſſu debilis, ac tenuis fit. Et ſubdit: Morbus autem ab iiſdem fit, a quibus etiam inteſtinorum lævitas: hi morbi, dy-

bi, dysenteria inquam, & lienteria, ac diarrhœa, consimiles sunt: & oportet ipsos sic sanare, ut defluxum a capite, & superiore ventre intercipias, aut avertas; morbi enim natura hinc est. Causa, ut dictum est, pituita existit; etenim proditum est in *libr.* 7. *Aphor.* 30. Quibus in alvi profluviis excrementa spumosa sunt, his ex capite pituita defluit. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 32. Balbi a diarrhœa longa maxime capiuntur. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 25. Alvi profluvia pueris maxime fiunt, cum caninos dentes edunt, & iis præsertim, qui crassissimi sunt, & qui alvo sunt dura. Et in eodem *libr. Aphor.* 30. Alvi diuturna profluvia ætatem constantem agentibus accidunt. Prognostica quidem signa hæc leguntur. Scriptum est in *libr.* 6. *Aphorism.* 16. Pleuritide, aut peripneumonia laboranti alvi profluvium si successerit, malum. Et *Aphor.* 17. Lippientem alvi profluvio correptum esse, bonum. Et *Aphorism.* 15. Longo alvi profluvio laboranti ubi sua sponte vomitus successerit, morbum solvit. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 29. Si ei, qui phlegmate albo detinetur, profluvium ventris vehemens successerit, solvit morbum. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 6. In alvi profluvio egestio valde rubicunda mala est. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 14. A tabe habito profluvium alvi superveniens lethale. Et *Aphorism.* 12. Quibuscunque tabe laborantibus capilli a capite defluunt, hi, alvi profluvio supervenientę, moriuntur. Et in *lib. de Judication. numer.* 11. Qui ab alvi profluvio multo tempore detinentur una cum tussi, non liberantur, si non dolores vehementes in pedibus inciderint. Et subdit *numer.* 12. Solvit autem & febris, aut dysenteria.

VENTRICULUS.

Ventriculus, sive stomachus alimentum suscipit. Atque dum plenus est, omnium humorum corpori fons est; verum ubi vacuus est, corpore fruitur colliquescente. Quatuor autem sunt fontes alii, qui a ventriculo accipiunt per venas. Hæc in *libro* 4. *de Morbis numer.* 23. Sed quemadmodum arboribus terra, ita animalibus ventriculus, & nutrit, & calefacit, ac frigefacit; frigefacit, dum evacuatur; calefacit, dum impletur; quemadmodum terra stercorata hyeme calida est, ita etiam ventriculus. Et subdit: Quemadmodum hydria quod recens est transmittit, quod inveteratum retinet; sic & ventriculus transmittit alimentum, & fæcem retinet, velut vasculum. Sic inquit Hippocrates in *libr. de Humorib. numer.* 5. Cæterum ventriculus, sicut & alia membra variis detinetur passionibus, de quibus pauca dicemus. Legitur in *libr.* 4. *Aphor.* 65. In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus, vel dolor, malum. Et in *libr.* 6. *Aphor.* 18. Ventriculus discissus, lethale. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 54. Quibus inter ventriculum & septum transversum pituita reposita est, & dolorem affert, non habens exitum ad neutrum ventrem, his per venas ad vesicam pituita versa, solvitur morbus. Et in *libr. Prognost. Comment.* 3. *part.* 30. Si quis per febrem non exitiosam dixerit, caput dolere, aut etiam tenebricosum aliquid ob oculos obversari, si ventriculi dolor in eo extiterit, biliosa vomitio aderit. Et in *libr.* 1. *Prorrheticor. Commentar.* 2. *partic.* 51. Ex lumborum dolore ad os ventriculi recursiones febriles cum horrore, aquosa, tenuia, & multa revomentes, mente aberrantes, voce privatæ, nigra vomentes, moriuntur. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 3. circa principium: In ventriculi os dolente lumborum dolor, cum excreatione violenta, habet quid convulsorium. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 5. Ventriculo calido præditos, fortes potus, ac cibi perturbant. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Quibus cibi fastidia sunt, & oris ventriculi morsus, & multum salivæ, his vomitus fit. Et *numer.* 2. Oris ventriculi dolor, & pulsus præcordiorum, febre perfrigerata, malum, tum alias, tum si insuper exsudarint. Et ibidem: Oris ventriculi dolores cum tormine, ventris animalcula erumpere, faciunt. Et: Oris ventriculi dolor, seniorem frequenter impetens, mortem repentinam significat. Et versus finem: Quibus dolores præcordiorum, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, hi, sanguine per alvum egesto, servantur; non autem egesto, moriuntur. Et paullo supra: Quibus derepente, dum sine febre sunt, præcordii, & oris ventriculi dolor, & circa crura, ac infernas partes, & alvus in tumorem elevata est, solvit venæ sectio, & alvi fluxio: his febrire nocivum est; longæ enim, & vehementes febres fiunt, & tusses, & spiritus, & singultus: his autem ad solutionem tendentibus, dolor fortis coxarum, aut crurum, aut puris sputum, aut oculorum privatio succedit. Et *numer.* 3. in principio: In lumbis dolentibus oris ventriculi dolores insuper accedentes, signa sanguinis fluxionis sunt etiam prægressæ. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularib. section.* 2. Mulier cor, hoc est os ventriculi, dolebat, & nihil remittebat dolor: huic polentæ pollen in mali punici succum inspersus, & semel in die acceptus in cibo satis fuit, & non revomebat, velut Charioni contigit. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. Oris ventriculi dolor, & sudor aliquantulum vexat eos, quos ex lateris dolore cibi fastidia sequuntur. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 17. In oris ventriculi morsu sine febre existente, medicamento sursum purgare opus est.

VER.

Ver est anni tempus calidum, & humidum, ut inquit Hippocrates in *libr. de Natur. Human. numer.* 13. Tunc sanguis augescit; nam & frigora remittunt, & imbres superveniunt; sanguis autem juxta hæc augescit, ab imbribus videlicet, & calidorum dierum tepore. Et quidem ver omnium anni temporum saluberrimum, & minime letha-

lethale, ut habetur in *libr.* 3. *Aphorism.* 9. Conceptui aptum, quemadmodum legitur in *lib. de Superfœtation. numer.* 18. Tunc, vere scilicet, insaniæ, & atræ biles, & comitiales, & sanguinis fluxiones, & anginæ, & gravedines, & raucedines, & tusses, & lepræ, & impetigines, & vitiligines, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & morbus articularis. Sic scribitur in *libr.* 3. *Aphorism.* 20. Verum in *libr.* 6. *Aphorism.* 55. Podagrici morbi vere, & autumno moventur ut plurimum. Præterea hæc anni tempora, vere scilicet, & prima æstate, pueri, & qui eos sequuntur ætate, optime degunt, & valent maxime; ut inquit Hippocrates in *libr.* 3. *Aphorism.* 18. Et ventres hyeme, & vere natura calidissimi, & somni longissimi; ut scriptum est in *libr.* 1. *Aphorism.* 15. Et quoniam ver est tempus humidum, & calidum; idcirco, quando æstas fuerit veri similis, sudores in febribus expectare convenit, ut legitur in *libr.* 3. *Aphorism.* 6. Cum autem tempus sit omnium saluberrimum, vere venam secare, & medicamentum purgans exhibere oportet, quibuscunque venæ sectio, aut medicamentum conducit, ut habetur in *libr.* 6. *Aphorism.* 47. Quandoque ver per accidens australe fit, & pluviosum, aut siccum, & aquilonium, de quo lege in *lib.* 3. *Aphorism.* 11. & 12.

VERATRUM, sive HELLEBORUS.

Veratrum his dare convenit, quibus a capite fluxio fertur; quicunque vero ex abscessibus, aut venæ ruptura, aut propter intemperantiam, aut ob aliam quandam fortem caussam suppurati fiunt, talibus veratrum ne dato. Et hoc scriptum est in *libr. de Victus Ratione in Morbis Acutis numer.* 56. At in *libr.* 4. *Aphorism.* 13. Ad veratrum admittendi sunt, qui non facile sursum purgantur, pleniore alimento, & quiete corporibus ante humectatis. Et *Aphorism.* 16. ejusdem *libr.* Veratrum periculosum est sanas carnes habentibus; convulsionem enim inducit. Et in *libr. de Insomniis num.* 6. Veratri purgatio quibus, & quæ insomnia habentibus conveniat. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popularibus sect.* 5. Qui veratrum bibit, si citius purgare volueris, lavare oportet, aut comedere. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 15. Veratrum ubi volueris magis ducere, corpus moveto; ubi vero sistere, somnum facito, & ne moveto. Sed in *libr. de Coac. Prænotionib. numer.* 4. A veratro vomere rubicunda, spumosa, pauca, prodest. Facit tum duritias, & suppurationes magnas abducit. Et in *libr. de Veratri Usu numer.* 1. Ex veratro convulsio, lethalis. Verum in *libr.* 3. *de Diæta numer.* 18. legitur veratri purgatio in pleroticis. Et in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 36. scribitur, quibus conveniat veratri purgatio in vere post fomenta. Et in *libr. de Victus Ratione in Morbis Acutis numer.* 12. narratur veratri nigri facultas in pleuritide. Et in *libr.* 1. *de Diæta numer.* 33. Veratri purgatio a fomentis desipientibus, & stupidis confert. Et in *libr. de Veratri Usu numer.* 1. Veratri purgatio per superiora, quam inferiora, tutior.

VERTEBRA.

Quibus vertebra intro considet, & spiritus retrahitur, & vox strangulatoria est, his in fine, velut contrahente quodam, spiritus fit; ut scriptum est in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 2. Sed in *lib.* 3. *Aphorism.* 26. Vertebræ in occipitio introrsum luxationes pueris grandioribus fiunt.

VERTICULUM.

Verticula intrinsecus inter se æqualia sunt; ab externis autem cartilaginibus, ac nervis continentur. Coarticulatio vero ipsorum in posteriore medullæ spinalis parte est. A posteriore autem parte exortum acutum habent, qui appendicem habent cartilaginosam, unde nervorum propago prona fertur; quemadmodum etiam musculi a cervice usque ad lumbos adnascuntur, costarum, ac spinæ medium explentes. Hæc in *libr. de Ossium Natur. numer.* 3. Sed *numer.* 5. Verticula supra claviculam una cum magno septem sunt. Et in *libr. de Articul. numer.* 38. Verticula in latere obliqua. Et *num.* 43. Juxta verticulum gibbositates non facile pelluntur. Et *numer.* 37. Verticula spinæ in gibbum tracta. Et *numer.* 49. Verticulorum intro obliquatorum nullam haberi coactionem. Tandem *numer.* 50. Verticula in repandum emota, esse lethalia; quæ vero in gibbum, minime.

VERTIGO.

Vertigo a Græcis scotoma appellatur, a Barbaris vero scotomia dicitur. Est autem, ubi obtenebrationes, & hebetudines oculis obversantur, & omnia circumagi, & rotari videntur. Quæ vero sit caussa vertiginis, modusque, scriptum est in *libr. de Victus Ratione in Morbis Acutis Comm.* 4. *partic.* 27. his verbis: Cum dolores accesserint, bilis atræ, fluxionumque acrium destillationes fiunt. Dolent morsa interna, morsæque, atque admodum arefactæ venæ intenduntur, trahuntque inflammatæ quæ influunt. Quapropter corrupto sanguine, nequeuntibusque spiritibus naturales pertransire meatus, infrigidationes fiunt ob stationem, vertigines, aphoniæ, capitis gravitas, & convulsiones, si jam ad cor, vel hepar, vel in venam pervenerint. Et in *libr.* 2. *de Morbis num.* 4. Cum venæ superevomunt, dolor, & vertigo, & gravitas caput occupant; dolor quidem præ nimia sanguinis caliditate; vertigo vero, cum acervatus ad faciem processerit sanguis gravitas autem, quod copiosior sanguis fit in capite, & turbulentior, ac morbosior, quam intrinsecus. Et supra: Supervomere quidem videntur venæ, cum ad eas bilis, aut pituita ingressa fuerit; elevantur enim venæ, & pulsant, & dolor per totum caput dispergitur. Vertiginem quoque oculis adferunt austrinæ tempestates;

flates; ut legitur in *lib.* 3. *Aph.* 17. Fiunt & hyeme, ut in eodem *libr. numer.* 23. Fiunt senibus, ut in *libr.* 3. *Aphorism.* 31. Quid vero significent vertigines, scribit Hippocrates in *libr.* 4. *Aphor.* 17. Si quis febrem non habens, abstineat a cibo, hoc est non appetat cibum, & cordis morsum, & vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, purgatione indigere per superiora significat. Et in *libr. de Coacis Prænotionibus num.* 3. Vertigines ex hæmorrhoide parum apparente obortæ, parvam, ac modicam syderationem significant; solvit venæ sectio: & quicquid hoc modo apparuerit, mali aliquid significat. Et in eodem *libr. num.* 1. Vertigines in morbis longis apparentes, perniciosæ. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 9. Vertiginosos medicamentis purgare non oportet. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 3. Vertigines ab initio sanguinis narium fluxio solvit. Et in *libr. de Affectionib. numer.* 2. Si vero alias, atque alias dolor, & vertigo in caput inciderit; prodest capitis calefactio, ac lotio multa calida, & purgatio a pituita; victus autem sit sorbitio, & potus aqua. Prodest autem etiam, si sanguis e naribus fuerit detractus a vena in fronte. Si vero diuturnus, & fortis in capite fiat morbus, & purgato capite non decedat; hujus caput scarificare oportet, aut venas in circuitu inurere. In *lib.* autem 5. *de Morb. Popularib. num.* 12. historiam recitat Hippocrates de quodam, cui vertigo caliginosa offusa est. Hoc vero memoria mandandum est, quod scriptum est in *lib.* 2. *Prædict. num.* 38. hoc est: Quoscunque una cum doloribus capitis vertigines corripiunt, malum ægre exsolubile, ac furiosum existit. Senibus autem maxime hic morbus fit.

VESICA.

Legitur in *libr. de Corpor. Resect. numer.* 2. Vesica tota nervosa est, magnaque, ac late se extendens capacitas intra eam a natura disposita est. At de ejus generatione lege in *libr. de Natura Pueri num.* 3.

Varias ipsa sustinet affectiones, ac plura ex ea accepimus prognostica. Etenim inquit Hippocrates in *lib.* 4. *Aphor.* 79. Vesica calculo laborat, quibus in urina arenosa subsidunt. Et *Aphorism.* 77. Quibus in urina crassa, furfuracea quædam simul exeunt, his vesica scabie laborat. Et *Aphorism.* 75. ejusdem *libr.* Si sanguinem, aut pus mingat, renum, vel vesicæ ulcerationem significat. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 18. Si vesica discissa fuerit, lethale est. Et in *libr.* 1. *de Morb. numer.* 7. Vesica dissecta non coalescit. Et in eodem *libr. numer.* 3. Vesica vulneratus moritur. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 80. Si quis mingat sanguinem, & grumos, & stranguriam habeat, & dolor incidat ad imum ventrem, & pectinem, & semen, vesicam ægrotare significat. Et *Aphorism.* 81. Si sanguinem, aut pus minxerit, aut squamulas, & gravis odor adsit, vesicæ exulcerationem significat. Et in *lib.* 6. *Aphorism.* 6. Renum vitia, & quicunque sunt in vesica dolores, difficulter sanantur in senioribus. Et in eodem *lib. Aphor.* 18. Vesicam pertusam, perfectamque esse, lethale est. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 1. Vesica dolorosa fit, quibus in febribus tremores circa judicationem cessant. Et ibidem *numer.* 5. Vesica intercepta, tum alias, tum cum capitis dolore, habet quid convulsorium. Et ibidem *numer.* 3. Quibus circa vesicam tuberculum, quod mingendi difficultatem inducit, ad omnis generis figuras vexantur; hujus autem solutio fit, pure erumpente. Et in *libr. Prognosticor. numer.* 19. Si vesicæ dolor neque ab urina quicquam remiserit, neque vesica molliatur, & febris continua fuerit in primis circuitibus morbi, ægrum moriturum esse, timor est. Et supra: Vesicæ duræ, & dolentes, penitus quidem horrendæ, ac perniciosæ sunt, perniciosissimæ vero, quæ cum febre continua fiunt. Et infra; Vesicæ duræ dolore pueri septennes, donec ad quintum decimum annum pervenerint, corripiuntur. Sed in *libr.* 5. *Aphorism.* 22. Vesicæ confert calida. Et in *libr. de Insomniis num.* 13. Circa vesicam flatus medicamentis urinam cientibus expurgare, oportet. Et in *lib.* 1. *de Morb. Popularib. sect.* 2. *Constit.* 3. Per vesicam purgatio morbo regio in Thaso laborantibus profuit.

De vesica vero scabiosa hæc scribit Hippocrates in *libr.* 5. *de Morb. Popularibus numer.* 8. In Larissa Theophorbi filius vesicam scabiosam habebat, & viscosam urinam mingebat, & dolebat, dum inciperet mingere, & dum desineret, & confricabat pudendum. Hic cum bibisset pharmacum urinam ciens acre, in vesicam quidem nil processit, verum multum purulentum, & bilem evomuit, & deorsum alia hujusce modi egerebat, & ventrem dolebat, & intrinsecus ardebat, reliquum vero corpus frigidum erat, & totus resolutus est, & nihil assumere volebat. Venter a vi medicamenti exulceratus est, & mortuus est tertia post potionem die.

VICTUS RATIO.

Victus rationes quantum fieri potest sunt cognoscendæ; nam non nosse, multarum calamitatum res est, ut scribitur in *libr.* 6. *de Morb. Popularib. sect.* 8. Sed in *lib. de Victus Ratione in Morbis Acutis numer.* 63. Circa victus rationem, morborum intensiones, ac remissiones febrium observandæ. Et *numer.* 57. Quæcunque ex victus ratione contingunt, pleraque unusquisque, prout præter consuetudinem victu usus fuerit, maxime annotat. Et *numero* 14. Victus ratio in sanis primum exploranda. Verum in *libr. de Veteri Medicina numer.* 13. Victus ægrorum, & sanorum inventionis, & fermi temperaturæ modus, idem, ac unum quoddam inventum. Et *num.* 16. ejusdem *libr.* Victus modus ex solo corpo-

corporis sensu colligitur; unde fit, ut medici in eo inveniendo plurimum delinquant. Et *num.* 14. ejusdem *libr.* Victus rationem mansuetam, ac convenientem ægros magis lædere, quam ferinam sanos. Verum in *libr.* 1. *Aphor.* 4. Victus tenues, & exacti, & in longis semper affectionibus, & in acutis, ubi non expedit, periculosi sunt. Et *Aph.* 10. ejusdem *libr.* Victus tenuis adhibendus iis, quibus morbus consistit; quibus vero posterius debet consistere, iis & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud cibus subtrahendus; prius vero uberius victus adhibendus est, ut æger sufficiat. Et in *libr. Præcept. numer.* 11. Victus una eademque ratio non diu servanda; indulgentia ægrorum diuturnam erigit concupiscentiam. Et in *lib.* 1. *Aphor.* 9. Victus ratione an æger cum victu sufficiat perdurare, donec morbus consistat, conjectandum: & numquid ille prius deficiat, nec possit cum victu perdurare, vel morbus antea deficiat, atque hebetescat. Et *Aph.* 4. Victus ad extremam tenuitatem progressi, difficiles. Et in eodem *libr. Aphor.* 5. In victu tenui delinquentes ægrotantes magis læduntur; omne enim delictum, quod committi poterit, magis magnum committitur in tenui, quam in paullo pleniori victu; quapropter etiam in sanis periculosus est valde tenuis, & constitutus, & exactus victus, quoniam delicta gravius ferunt; ob hoc igitur tenuis, & exactus victus, periculosus est magis, quam paullo plenior. Et *Aphor.* 8. Victu tenuissimo utendum est, quando morbus in suo vigore constiterit. Et ibidem *Aphorism.* 7. Victu extreme tenuissimo utendum est, ubi morbus peracutus est; ubi vero non, sed pleniore victu uti licet &c. Et *Aphor.* 16. Victus humidi omnibus febricitantibus conferunt, maxime vero pueris, & aliis ita aliadsuetis. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 4. Victus frigidi, debiles; robusti vero, calidi. Sed in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer.* 15. Victus mutationes repentinæ noxas, ac ægritudines inducunt. Tandem in *libr. de Offim. Part. numer.* 3. Victus locorum, & vestitus transmutatio viris etiam perniciosa.

VIGILIA.

A vigiliis has accipe prænotiones, quæ leguntur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 37. Vigilia in exsatiatis cibo noxia est, non permittens cibum liquari, ac concoqui; jejunium autem attenuat quidem, verum minus lædit. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 18. Ex vigilia convulsio, aut delirium, malum. Et in *libr.* 2. *Aphorism.* 3. Vigilia si modum excesserit, malum. Et in *libr.* 3. *Aphorism.* 24. Vigiliæ parvis, ac recens natis puerulis fiunt. Et in eodem *libr.* 3. *Aphor.* 31. Vigiliæ senibus accedunt. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 19. Vigiliis infestati, derepente cum inquieta jactatione, sanguinem fundunt, tum alias, tum si quid antea profluxerit: num ubi inhorruerunt? Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 6. Vigilias facere poterit alvi egestio liquida, & acervatim fiens. Et *numer.* 1. Affectiones insuper rigentes, & quæ ad noctem magis aliquanto exacerbantur, cum vigiliis, ac delirio in somnis, aliquando urinas involuntarie emittentes, in convulsionem desinunt. Et: Lassati, caligantes, vigilantes, soporosi, exsudantes, recalescentes, male habent. Et: Qui in principio tenues cum capitis pulsu, & urina tenui, & ad judicationem exacerbantur, his, nihil miri est, si & mentis emotio, insuperque vigiliæ accedant. Et: Affectiones statim turbulentæ, vigilias inducentes, sanguinem de naribus stillantes, sexta die allevantes per noctem, verum postridie rursus affligentes, exsudantes in somnum delatæ, mentem emoventes, large sanguinem fundunt, & morbos solvunt. Et: Pueris febris acuta, & alvus suppressa, cum vigiliis, & calcitrare, & colorem mutare, & ruborem habere, convulsorium est. Et: Affectiones statim turbulentæ, vigilias inducentes, & nigra compacta egerentes, partim sanguinem fundunt. Et *numer.* 2. Capite gravati, juxta sincipit dolentes, vigiliis infestati, sanguinem effundunt tum alias, tum si quid ad collum se extendat. Et: Vomitus in capitis doloribus æruginosi cum surditate, vigilantibus cito insaniam excitant. Et: Soporosi in principio fientes, cum capitis, lumborum, colli, præcordii dolore, vigilantes, num phrenitici sunt? Et ibidem infra: Oculorum rectitudo in morbo acuto, & motus velox, & somnus turbulentus, & vigiliæ, & quandoque sanguinis e naribus stillationes, nihil boni. Et in *libr. Prorrhetic. Comment.* 1. *partic.* 4. Urinæ in turbulentis, vigilibusque decolores, nigræ, sublime petentes, atque in sudore, phreniticæ.

VINUM.

Vinum calidum est, & siccum; ut scribitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 22. At in *libro de Aere, Aquis, & Locis numer.* 24. Vinum aquosissimum lacte pueris salubrius; minus enim venas adurit, & resiccat. Et in *libr. de Affect. numer.* 2. Vinum in capitis doloribus propter partem illam calefactam, & humori attrahendo aptam non est exhibendum. Et *numer.* 52. ejusdem *libr.* Vinum & mel temperatissima ad hominis naturam sunt. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer.* 25. scribuntur de vini utilitate, ac detrimento notæ ante Hippocratem ignoratæ. Et in *libr.* 7. *Aphorism.* 48. Vini potus, & venæsectio, urinæ stillicidium, & difficultatem solvunt. Et in *libr.* 2. *Aphorism.* 21. Vini potus famem solvit. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer.* 25. Vini differentiæ, aquæ mulsæ, & aceti mulsi, quomodo constituendæ. Sed in *libr. de Affectionibus numer.* 50. Vinum dulce, & mellis speciem referens, ambo & reficiunt, & urinam cient, & pituitosa sunt. Et *numer.* 44. Vina dulcia,

cia, austera, & mellei coloris vetusta ventrem subducunt, maximeque urinam cient, ac nutriunt. Et in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 23. Vinum dulce pituitosis magis alvo secedit. Et in *libr. de Humidorum Usu numer.* 9. Vinum dulce ad diuturna vulnera commodum est assidue utenti; sed & ad medicamentorum potionem. Et in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer.* 25. Vinum dulce minus caput gravat, quam vinosum, & minus mentem ferit, & magis, quam alterum, per alvum, & intestinum subit; viscera vero magna facit splen, & hepar; quare neque his, qui amara bile abundant, commodum est. Et in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 22. Vina dulcia nigra humidiora sunt; calefaciunt autem, & inflant, & humiditatem inducunt. Et subdit: Vina tenuia dulcia magis urinam cient, & alvum movent, & humectant corpus, & sanguinem debilem faciunt, & adversarium corporis sanguinem in corpore augent.

At in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acut. numer.* 25. legitur vinum album vinosum. Et *numer.* 18. vini albi, & nigri permutatio. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 22. Vina alba, & austera calefaciunt, magisque urinam cient, quam alvum movent. Et in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 30. scribitur vinorum alborum ex uvis passis in febribus potio. At vero in *libr. de Veter. Medicin. numer.* 37. Vinum meracum, large haustum, hominem aliquo modo debiliorem reddit. Et in *libr. de Victus Ratione in Morbis Acutis numer.* 25. Vinum meracius partibus circa intestinum magis prodest. Et in *libr.* 4. *de Morbis Popularibus numer.* 7. Vinum multum meracum insaniæ causa &c. Et in *libr. de Affectionibus numer.* 52. Vini meraci in flatibus, æstu, repletione, aut torminibus vires. Sed in *libr. de Victus Ration. in Morbis Acutis numer.* 25. Vinum nigrum, & fulvum. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 22. Vina nigra, & austera ficciora sunt, & alvum non movent, neque urinam cient, neque salivam faciunt. Et ibidem; Vina nigra mollia humidiora sunt; calefaciunt autem, & inflant, humiditatem inducentia. Verum in *libr.* 2. *de Diæta numer.* 23. Vinum recens sub torculari expressum, & nondum excolatum, humectat, subducit, & inflat; quia etiam mustum idem facit. Et ibidem *numer.* 22. Vina nova alvum magis movent, quia propiora musto sunt, itemque alunt, & odorata magis, quam inodorata ejusdem ætatis. Et ibidem *num.* 23. Vina acida frigefaciunt, attenuant, & humectant.

ULCUS.

Ulcera qua ratione in capite, & reliquo corpore enascantur, scribitur in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 2. Sed in *libr. de Medico numer.* 9. enarrantur ulcerum viæ quatuor. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popularibus section.* 5. Ulcera exoriuntur, siquis, dum impurgatus est, laboraverit. Ulcera vero has patiuntur affectiones; inflammantur, callosa fiunt, suppurantur, intumescunt, & cicatrices in eis fiunt. De inflammatione ait Hippocrates in *libr. de Ulcerib. numer.* 6. Quodcunque ulcus ex inflammatione tumidum non sedatur, dum alia, quæ simul inflammari, ac tumescere cœperunt, sedantur, etiam hoc non coalescere periculum est. Et *numer.* 2. Ulcera inflammantur tunc, cum ad suppurationem tendunt. Et ibidem *numer.* 2. legitur, ulcerum inflammatio quomodo præcavenda sit. Et *numer.* 8. ejusdem *libr.* scribitur ulceris puri inflammati curatio. Ulceris autem callosi curatio narratur in *libr. de Locis in Homin. numer.* 47. Et in *libr. de Ulcerib. numer.* 2. Ulcera suppurantur alterato sanguine, ac calefacto, donec putrefactus talium ulcerum pus fiat. Et in eodem *libr. de Ulcerib. numer.* 6. Cui circa ulcus tumor obortus fuerit, ulcere non inflammato, huic postea temporis progressu tumor puris subsidentiam habet. Et in *libr.* 5. *Aphorism.* 65. Quibus in ulceribus tumores apparent, non valde convelluntur. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 28. Ulcerum cicatrices, quibus nihil aliud mali adfuerit, omnes & a temporibus, & ab arte opem ferre posse, putandum est, maxime recentissimas, & in juvenum corporibus. Et in *libr. de Ulcerib. num.* 5. scribuntur ulcerum cicatrices caviores.

At ab ulceribus has accipimus prænotiones, quæ leguntur in *libr. Prænotion. numer.* 4. Ulcus ante mortem, si periturus est homo, lividum, ac siccum erit, aut etiam pallidum, & siccum. Et ibidem: Ulcus si prius factum fuerit, sive in morbo accesserit, considerare oportet. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popularibus section.* 1. Ulcera fientia, ac judicantia febres, & tubercula; quibus hæc non fiunt, judicatio sublata est. Et in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 22. Ulcera si curentur imparibus diebus, magis inflammantur; venit enim humor ad omnes venas, cum turbatur, easque replet. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 45. Ulcera quæcunque annua fiunt, aut diutiore tempore durant, necesse est os abscedere, & cicatrices cavas fieri. Et in eodem *libr.* 6. *Aphorism.* 8. Ulcera hydropicis in corpore fientia, non facile sanantur. Et in *libr. de Judication. numero* 5. Ulcera si repurgentur pure albo, celerem curationem indicant; si vero in saniosos humores transmutentur, maligna fiunt: eodem modo & urinæ significant. Et in *lib. de Dentition. numer.* 3. Ulcera proserpentia circa fauces, graviora, & magis acuta, utplurimum spirandi difficultatem inducunt. Et in *libr. de Locis in Homine numer.* 44. Ulcuscula livida, in debilibus erumpentia, lethalia. Et ibidem: Ulcuscula livida, in debili enata, mortale. Et in *libr.* 2. *Prædictorum numer.* 17. legitur, ulcerum cognitio quomodo fieri debeat.

Curatio autem est hæc. Ulcerationibus voluntariis, aut involuntariis, qualia sunt des-

desquamata, calida convenit, quemadmodum proditum est in *libr. de Humid. Usu numer.* 11. Et in *libr. de Vlcer. numer.* 6. In omni ulcere, igne sacro accedente, corporis purgationem facere oportet, in utram partem ulceri contulerit, sive sursum, sive deorsum. Et *numer.* 4. Ulcera ubi deligare voles, non prius pharmaca imponere oportet, quam ubi valde siccum feceris ulcus. Et *numer.* 1. Ulcera universa nisi vino humectare non oportet, si non in articulo fuerit ulcus. Et in *libr. de Humid. Usu numer.* 9. Ad ulcera commodum est vinum album, & nigrum frigidum. Et ibidem *numer.* 7. Ulceribus piscatorum, & cuniculosis, & depascentibus proserpendo mare bonum est. Et in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 21. scribitur, quibus ulceribus febrem supervenire commodum sit. Et in *libr. de Vlcer. numer.* 6. ulcerum ex casu, aut alio quopiam modo dissecatorum curatio legitur. Et in *libr. de Loc. in Homin. num.* 47. enarratur curatio ulcerum, & quæcunque supra corpus eminent. Et in *lib. de Capit. Vuln. numer.* 19. leguntur, quæ post ulceris sectionem adhiberi conveniant. Et in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 19. Ulcerum curatio, secundum loca, facilis, aut difficilis. Et in *libr. de Vlceribus numer.* 2. ulcerum acuto specillo incisorum, eademque vulnerum curatio. Et in *libr. de Fracturis numer.* 27. scribitur ulcerum curatio simplex.

Verum de ulceribus capitis omnia symptomata inimica leguntur in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 22. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 22. Ulceribus capitis confert calida. Et in *libr. de Ætate numer.* 23. Ulcerum magnorum in capite, & reliquo corpore inflammatio, septennario sedatur. Et in *libr. de Capit. Vuln. numer.* 17. de ulceris in capite curatione legitur. Tandem in *libr.* 2. *de Morb. Popular. sect.* 5. Si ulcus in capite fuerit, internas venas secato, si non febricitet. Et in *libr. de Capit. Vuln. numer.* 19. Ulcera temporum non sunt secanda. At in *libr. de Dentit. numer.* 2. Ulcera in tonsillis citra febrem facta, securiora sunt. Et *numer.* 3. Ulcera in tonsillis multo tempore citra augmentum manentia, ante quintum, aut sextum diem periculosa non sunt. Et: Ulcera tonsillarum in infantibus periculosa. Et: Ulcera tonsillarum æstate facta peiora sunt, quam aliis temporibus. Et: Ulcera in tonsillis circa uvam proserpentia in his, qui servantur, vocem alterant: cætera vero ibi lege. Sed in *libr. de Vlcer. numer.* 7. In omni ulcere plerunque, quod ventrem habet in directum, ad visum conspicua sunt omnia, tumore non præsente. De ulceribus vero, quæ in utero fiunt, hæc enarrantur ab Hippocrate in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 34. Quibus ulcus factum fuerit in utero sive ex partu, sive tuberculo, sive ex alia quadam causa, his febres, & inguinum tumores succedere necesse est, & dolores in his locis. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mul. num.* 11. scribitur de ulcerum in uteris generatione. Et in *lib.* 2. *Præd. num.* 34. Ulcus si solum in sinistra uteri parte factum fuerit, & mulier in utero concipiat, sive dum adhuc habet ulcus, sive ubi jam sana est, masculum magis enixuram esse, spes est; si vero in dextra, fœminam. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mul. numer.* 65. Ulcerum in uteris curatio sollicite adhibenda. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 7. Ex ulceribus magnis in uteris steriles. Et in *libr. de Sterilibus numer.* 2. legitur ulcus in utero. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 127. ulcera in pudendis. Et in eodem *libr. numer.* 111. leguntur ad ulcera uteri collutiones. Et *numer.* 127. ad ulcera in utero resiccanda. Et *numer.* 61. ejusdem *libr.* ulcera in utero a partus purgamentis putrefactis. Et *numer.* 88. ulcerum uteri collutio.

UMBILICUS.

Scribit Hippocrates in *libr. de Octimestr. Part. numer.* 4. Umbilicus, per quem alimenti, ac spiritus ingressus pueris contingunt, solus ex omni corpore utero adhæret, & per hunc introitus, ac ingressus ingredientium particeps fit, reliquæ partes connivent, & non prius apertæ sunt, quam ubi in exitu fuerit puer ex ventre. Cum autem in exitu fuerit, reliquæ omnes aperiuntur, verum umbilicus attenuatur, & connivet, ac resiccatur. Quemadmodum autem in his, quæ ex terra nascuntur, fructus pleni, ac maturi secernuntur, ac decidunt, juxta discriminationem, qua parte inhærent; sic etiam pueris maturis, ac perfectis umbilicus quidem connivet, ac clauditur, reliqua vero aperiuntur, ut & ingredientia suscipiant, & exitus habeant secundum naturam, quibus necesse est viventes uti; singula enim superantur, juxta modum, quo agmina congregantur repentia: optima autem sunt, quæ maxime soli connutrita sunt. Et in *libr. de Natur. Puer. num.* 4. Juxta medium vero tenue quid eminebat, quod mihi umbilicus esse videbatur, & per illum sane spirationem extra, & intro primum facere apparebat: quin & pellicula genituram ambiens, ac complectens, tota ex illo tendebatur. Et in *libr. de Alim. num.* 7. Principium alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio: primum alimenti & humidi, & sicci, os, gula, venter; verum antiquius, & primordiale alimentum per abdomen, umbilicus. Et in *libr.* 1. *de Natura Pueri numer.* 43. Umbilicus postremus omnium membrorum in lucem prodit. Et in *lib.* 3. *Aphorism.* 24. Umbilici inflammationes parvis, ac recens natis puerulis accidunt. Et in *libr. de Coac. Præn. num.* 2. in fine: Supra umbilicum dolor, & lumborum dolor, si medicamentis non solvantur, in hydropem siccum desinunt. Et supra: Sub umbilico consistentes tumores minime suppurantur. Et infra: Quibus partium circa umbili-

cum dolores, hi, sanguine per alvum egesto, servantur; non autem egesto, moriuntur. Et in *libr. 4. Aphorism. 11.* Quibus circa umbilicum dolores, qui neque medicamentis, neque aliter solvuntur, in siccum hydropem firmantur. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer. 2.* versus finem: Circa umbilicum dolores palpitatorii habent quidem & aliquid mentis emotorium, verum circa judicationem pituita his acervatim copiosa cum dolore penetrat. Et in *libr. 2. Aphorism. 35.* Partes circa umbilicum, & pectinem in omni morbo crassitudinem habere, melius est. At vehemens tenuitas, & eliquatio, prava est. At in *libr. 7. de Morb. Popularib. numer. 56.* Dinii filio in Abderis, umbilicum mediocriter sauciato, fistula parva relicta est, & quandoque etiam lumbricus per seipsum satis crassus penetravit; & cum febriret, vomebat biliosa; quandoque vero & hæc ipsa per fistulam prodibant. Et in *libr. 5. de Morb. Popular. numer. 11.* In Larissa vir quidam sauciatus est cominus ex manu per hastam latam a tergo, & summum ejus penetravit infra umbilicum per multum spatium: reliqua vero ibi lege. Et in *libr. de Affectionibus numer. 16.* Quicunque dolores infra umbilicum fiunt, in his molli infuso per clysterem immisso subluito; si vero non sedentur, pharmacum deorsum purgans dato: cætera ibi vide.

UMBRA.

Umbra, & frigus moderate humectant; dant enim magis, quam accipiunt, ut patet in *libr. 2. de Diæt. numer. 36.*

UNCTIO.

Unctio calfacit, humectat, & mollit, ut scriptum est in *libr. 2. de Diæt. numer. 35.*

UNGUES.

Ungues ex illo glutinoso producti sunt: etenim ab ossibus, & articulis semper liquidissimum ipsorum discedens, glutinosum redditur, & a calido siccatum, ac arefactum, foras in ungues delegatur. Hæc in *libr. de Carnib. numer. 11.* At vero in *libr. de Natur. Pueri numer. 15.* Ungues in digitorum manuum, ac pedum extremitatibus enascuntur. Et in *libr. Prænot. numer. 8.* Si ungues, & digiti supra gravitatem lividi fiant, mortem e vestigio expecta. Et in *libr. de Humid. Usu numer. 8.* Unguibus leprosis acetum prodest. Et in *libr. de Superfœtat. numer. 2.* Cum puer non vitalis futurus nascitur, caro ipsius ungues supereminet, ungues vero tum in manibus, tum in pedibus deficiunt.

VOLUPTAS.

Voluptates ex nulla alia re, quam ex cerebro contingunt, ut in *libr. de Morb. Sacr. numer. 16.* scribitur. Et in *libr. de Humid. Usu numer. 4.* Voluptates, & illecebræ a calida; a frigida vero dolores, & aversationes. Et in *libr. de Virg. Morb. numer. 2.* Voluptas sine spectris in animi impotentia.

VOLVULUS.

Tres autem describuntur volvuli species in *libr. de Intern. Affection. numer. 47.* Harum prima fit hyeme, cum quis calido, & humido utatur victu, absque deambulationibus, sed repletus semper dormiat; deinde coactus longum iter faciat, frigore sæviente; deinde riguerit sub ossa, unde hæc patitur. Flatus in toto corpore, color plumbiformis, continuus rigor. Corpus a calida lotum desquamatur, ac præsertim scrotum: & corpus digitis compressum notas tenet; crura gravia; sitis urget noctu; cibi crudi secedunt. Curatio est, adhibito fomento, cneori potio, aut hippophaes, aut cnidii grani; postera die lactis asinini: & reliqua ibi lege.

Secunda volvuli species dicitur volvulus arcuatus. Hic, ut legitur *numer. 48.* maxime æstatis tempore in palustribus regionibus corripit; magis autem ab aquæ potu, vel ex volutatione ad solem capitis dolore affectos. Patitur similia prioribus, sed color est pallidus, velut malicorium; & oculi aliquando morbo arcuato implentur. Curatio est eadem, quæ superior; sed potio fit aqua a cicere albo cocta, & cum vino eadem permixta danda est.

Tertia volvuli species appellatur volvulus hæmatites. Incipit hic morbus fieri autumno; ex ore male olet, & a dentibus gingivæ abscedunt, & a naribus sanguis fluit. Aliquando ex cruribus ulcera fiunt. Color niger fit, & cutis tenuis; est autem ad deambulandum, ac laborandum promptus. Curatio fit veluti superior: Sed clysteres adhibeto. Hæc lege *numer. 49.*

In *libr.* autem *3. de Morbis numer. 15.* de volvulis, sive ileo hæc leguntur: Volvuli fiunt, cum supernus ventriculus calescit, infimus vero frigescit. Reficcatur enim simul intestinum, & præ inflammationis caliditate obturatur, ut neque flatus, neque cibi pertranseant, sed venter durus fit, & quandoque vomit primum pituitosa, deinde biliosa, postremum stercus: & æger sitim habeat, ac dolorem, maxime circa præcordia. Verum & totum ventrem dolet, & inflatus est, & anxius, & febres corripiunt, & fiunt maxime septima die. Hos sic curare oportet: supernum ventriculum quam citissime purgato, & sanguinem de capite, ac cubitis detrahito, ut superna alvus calescere desinat, & partes supra septum transversum frigefacito, excepto corde; infernas autem calefacito, homine in solio aquæ calidæ collocato, ac semper oleo illito: calefactoria quoque humida apponito: & glandulam de melle solum decem digitorum longitudinis facito, & ex summa anteriori parte fel taurinum oblinito, atque sic bis, ac ter subdito, quo omnia combusta stercora circa

rectum,

rectum, ac princeps intestinum contenta educas: & si quidem sic obedierit, postea clysterem adhibeto; sin minus, follem fabrilem indito, & in ventrem flatum immittito, a quo & ventrem, & intestini contractionem distendas. Deinde extracto folle, clysterem adhibeto non ex valde calefactoriis, sed ex his, quæ stercora dissolvunt, ac colliquant. Postea obturata per spongiam sede, in aqua calida desideat, continens clysteris infusum: & si susceperit, & rursus dimiserit, sanus evadit. Cæterum priore tempore mel optimum delingat, & vinum splendidum vernaculum bibat. Quod si, volvulo amoto, febris ipsum corripiat, desperatus est. Fortassis enim & inferna alvus soluta ipsum occiderit. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Volvulus in urinæ stillicidio accedens, septima die perimit, si non febre accedente urina acervatim prodeat. Et supra: Volvulosis vomitus, & surditas, malum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 10. Ex volvulo vomitus, aut singultus, aut convulsio, aut delirium, malum. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 22. Ex volvulis graveolentibus in febre acuta, præcordiis sublimibus diutius permanentibus, abscessus circa aures oborti occidunt. Fiunt quoque volvuli a flatibus, ut legitur in *libr. de Flatib. numer.* 14. & tempore autumnali, ut in *libr.* 3. *Aphorism.* 22. Sed in *libr.* 2. *de Morbis Popular. sect.* 6. hanc docet curationem: In volvulo molli frigidum vinum multum meracum pro ratione dato, donec somnus, aut crurum dolor fiat; solvit autem & febris, & dysenteria citra dolorem.

VOMITUS.

Vomitiones aliæ sunt spontaneæ, aliæ coactæ: & harum aliæ fiunt pituitæ, aut bilis, aut sanguinis, aut puris ex tuberculi ruptione, aut nigrorum: & harum aliæ utiles sunt, & aliæ malæ; de quibus nunc nobis agendum est. Scribit Hippocrates in *libr. Progn. Comment.* 2. *part.* 38. usque ad 33. Vomitio utilissima est, si pituita, ac bile permixta quam maxime est; si non multa, neque crassa est; sincerior enim deterior est. Mala quoque est, si porracea, aut livida, aut nigra fuerit. Et si idem homo omnes vomat colores, lethale est. Livida si grave olet, ocyssimam indicat abolitionem. Tandem omnis subputris, ac fœtidus odor in omni vomitione malus est. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 10. Vomitiones exiguæ biliosæ, malæ, tum alias, tum si insuper vigilaverint ægri: & in his nasus destillans, malum. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Quibus est vomitus sanguinis, febris multa, & dolor circa mammam, thoracem, & dorsum, brevi moriuntur; quibus autem non omnia hæc, neque valde, tardius; inflammati autem sunt diebus quatuordecim ad summum. Et *numer.* 2. Vomitus in capitis doloribus æruginosi, cum surditate, & vigiliis, cito insaniam affore denuntiant. Et *numer.* 3. Vomitus biliosus dysentericis in principio, malus. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 44. Vomitus atræ bilis in vulnere, lethalis. Et in *libr.* 1. *Prædict. numer.* 7. Vomitus cum varietate mali sunt, tum alias, tum si propius inter se prodeant. Et *numer.* 8. Vomitus meraci, anxiosi, mali. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 1. Vomitus æruginosus in perniciosis jam, malus. Et in *libr.* 7. *Aph.* 10. Vomitus ex volvulo, malum. Et *Aphor.* 3. Ex vomitu singultus, & oculi rubicundi, malum. Et in *libr. de Coacis Prænot. num.* 4. In vomitibus si quis siticulosus sit, & sitis exors fiat, malum est, anxiosis vigilantibus. Et supra: Ex vomitibus anxietates, clangores, oculi concretionem lanuginosam habentes, furiosa. Et infra: In vomitibus meracis singultus, malus; mala etiam convulsio. Et *numer.* 2. Vomentes nigra, perniciose habent.

Verum in *libr. de Locis in Hom. numer.* 47. hæc bona denuntiat: Vomitus conducit fluxioni a capite fluenti. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 19. Vomitus biliosus in muliere biliosa, cui menses minori, quam par est, copia fiunt, bonus. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 22. Vomitus ventrem compactum solvit, & egerentem magis, quam oportet, sistit; illum quidem humectans, hunc vero siccans. Et in *libr. de Coac. Præn. numer.* 3. in principio: Vomitus spumosorum a veratro multus, in lumborum dolore pertinaci, & ampliore alvi subductione, prodest. Et in *libr.* 1. *de Diæt. numer.* 31. Vomitus humidioribus naturis conducit, ut corpus depurgetur, si quid defectuosius labores transegerunt. Et in *libr.* 5. *de Morb. Popul. num.* 4. Vomitus alvi secessum sistit. Et in *libr.* 1. *Aph.* 2. In vomitibus, & perturbationibus alvi sponte factis, si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leviter ferunt; sin minus, contra. Et in *lib.* 6. *Aphor.* 15. Profluvio alvi multo laboranti si vomitus sua sponte successerit, solvit morbum. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 37. Quicunque evomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare; si vero cum febre, malum. Curare vero oportet adstringentibus, & refrigerantibus. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 32. Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentibus, solutio. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 25. Sanguis supra, qualiscunque fuerit, malum. Et in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 45. Vomitus in vinoso non est sedandus. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 4. Vomitibus utendum, si humidiores sint ter in mense; sin sicciores, bis a cibis omnis generis: a bubulis autem, & porcinis carnibus, aut aliis, quidquid tandem modum excesserit, repletus vomat; & a caseosis, & dulcibus, ac pinguibus eum, qui non est assuetus repleri, vomere conducit: & ab ebrietate, ac ciborum mutatione, & regionum alteratione vomendum est. Sed in *libr.* 3. *Aph.* 21. Vomitiones æstate fiunt. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 6. Graciles, & facile vomentes purgare superſum oportet, caventes hyemem. Et *Aphor.* 7. Vomentes difficulter, & mediocriter bene carnosos, per inferiora, caventes æstatem. Et in *libr.* 2. *de Diæt. numer.*

36. Vomitus attenuant propter cibi evacuationem, non tamen ficcant, fi quis poftridie recte curet, fed humectant propter repletionem, & colliquationem carnis præ labore; fi vero quis finat hæc poftridie confumi in alimentum caliditatis, & diætam fenfim adhibeat, ficcant. Et in *libr.* 3. *de Diæt. num.* 20. Vomitus in repletionibus etiam tertio repetendus. Et in *lib.* 2. *de Morb. Popularib. fection.* 5. Vomitus folutio; aquam calidam bibendam dato, & vomat.

Vomitus futuri figna fcribuntur in *libr. Prognoftic. numer.* 25. his verbis: Vomitus biliofus his aderit, qui in febre non lethali dixerint fibi caput dolere, aut etiam præ oculis obfcurum quiddam apparere, aut ofculi ventris morfus acceflerit. Et in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 1. Vomitus his fit, quibus oris ventriculi morfus, cibi faftidia funt, & multum falivæ. Et fupra: Vomitum nigrorum faciunt frequentes per eadem recidivæ circa judicationem fanguinolentæ. Et *numer.* 2. Vomituum nigrorum fignum eft lingua citra rationem tenera fiens, & cum cibi faftidio naufeabunda, cum frigido fudore, ex alvo liquida. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 18. Supra præcordia dolores, purgatione indigere per fuperiora, fignificant. Et *Aphor.* 17. Si quis febrem non habens cibum non appetat, & cordis morfum, & vertiginem patitur, & oris amaritudinem fentit, purgatione indigere per fuperiora fignificat. Et *Aphor.* 13. Ad helleboros qui non facile fupra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, ac quiete humectanda funt. Vomitorio autem fi opus habes, fit ex aqua, aceto, & fale; ut legitur in *libr.* 7. *de Morb. Popular. numer.* 53. Et in *libr.* 3. *de Morbis num.* 6. Vomitum plerunque ciet aqua. At in *libr. de Locis in Homin. numer.* 52. Vomitus per vomitum fedatur, fi vomenti multam aquam bibendam dederis. Tandem in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 14. Vomituris & fauces vino auftero colluantur, quo ofcula venarum conftringantur, & nihil retrahant, velut a vomitu fieri folet.

VOX.

Vox in morbis præfertim acutis plurima præfignificat. Etenim legitur in *lib.* 1. *Prædict. num.* 3. Vox clangorofa, ex vomitu naufeabundo oborta, infaniam portendit. Et in *lib. de Coacis Prænot. num.* 1. Vox acuta malum; præcordia his intro trahuntur. Et *numer.* 2. Vox acuta planctum referens, & oculorum obfcuratio, convulforium eft. Et in *libr. Prædiction. num.* 6. Vox acuta clangorofa, mala. Et in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 2. Quibus vox cum febre deficit, & cum judicatione intercepta, tremuli moriuntur. Et: Quibus vox ftrangulatoria, & fpiritus retrahitur, & vertebra intro confidet, his in fine, velut quodam contrahente, fpiritus fit. Et *numer.* 1. Vox clangorofa cum mentis perculfione mentem alienat. Et *numer.* 2. Cum voce tremula folutio alvi præter rationem, in his moram trahentibus diuturnis, pernicies eft. Et in *libr.* 5. *Aphorifm.* 5. Si voce privetur quis ebrius, convulfus moritur, fi non febris corripuerit, aut, ubi ad horam qua crapulæ folvuntur pervenit, loquatur. Et in *lib. de Coacis Prænot. numer.* 2. verfus finem: Voce intercepta, dolores ad præcordia in febre fine fudore foluti, malum. Et *num.* 3. Voce ftatim privantur, neque vident, neque audiunt, & plerunque moriuntur, quibus percuffis cerebrum concuffum fuerit, & doluerit. Et *numer.* 4. Voce intercepta, acute infania correpti, ita affecti moriuntur. Et *numer.* 2. Voces confractæ poft medicamenti fumptionem, num pravæ funt? plerique horum exfudant, & ventres humectos habent. Et *numer.* 1. Voces tremulæ fientes, mentem alienant. Et in *lib.* 6. *de Morbis Popul. fect.* 7. Vox qualis eft irafcentibus, fi talis fuerit non irato, ex natura fuerit: & oculi tales fuerint ex natura turbulenti, quales funt ubi irafcuntur hi, qui tales non funt. Et in *libr.* 2. *fect.* 6. Si vox in convulfione impari die folvitur, a magno morbo liberat. Et in *libr.* 3. *de Diæt. numer.* 23. Vocis exercitatio poft carnis a laboribus colliquationem, commoda eft; humiditatis enim evacuationem faciens, rarefacit carnem. Et in *libr.* 1. *Prædictor. numer.* 4. Num voce deftituti moriuntur palpitantes per totum?

URINA.

Ait Hippocrates in *libr. Prognoft. Comment.* 2. *part.* 26. ufque ad *partic.* 38. Urina optima eft, fi candidum fedimentum fuerit, læveque, & æquale per omne tempus, dum morbus judicetur; fecuritatem enim, ac morbum fore brevem fignificat. Si vero intermittit, atque interdum puram emittit urinam, interdum fubfidet candidum, ac læve, morbus diuturnior, ac minus fecurus eft. Et: Si urina fuerit fubrubra, ac fedimentum fubrubrum, & læve, diuturnior hic morbus quam prior, fed admodum falutaris eft. Et: Si in urina fedimentum fpeciem referat farinæ craffioris, malum eft; deterius vero fi fquamularum more confiftit; fi vero, tenue, & candidum admodum eft, vitiofum eft; furfureum vero deterius eft. Et: Nubecula, quæ invehitur in urina, fi candida eft, eft bona; fi nigra, vitiofa eft. Et: Dum urina tenuis fuerit, ac rufa, crudam effe fignificat ægrotationem. Et: Ubi morbus diutinus fuerit, urina vero talis excernitur, periculum eft, ne durare æger poffit quoad morbus concoquatur. Exitiofior vero urina eft, fi aquofa, fœtida, nigra, craffaque eft. Et: In mulieribus, & viris urina nigra, in pueris autem aquofa deterrima eft. Et: Qui tenuem crudamque diutius urinam mingunt, fi cætera ut in convalituris indicia fuerint, his abfceffum ad infernas præcordii fedes expectare oportet. Et: Si pingue defuper natans, araneorum fpeciem referat, damnandum eft; indicat enim confumptionem. Et: In urina confideranda nubecula eft, utrum furfum fuerit, an deorfum, & item

item colorem, quem obtinet. Si enim deorsum feratur cum colore, qui dictus est, bona comendandaque est; si sursum cum colore, qui dictus est, mala damnandaque est. Et: Ne te autem fallat, si ipsa vesica ægrotans aliquam talem reddiderit urinam; non enim totius corporis, sed ipsius per se vesicæ indicium est. Et in *libr. de Coac. Prænotion. num.* 3. Urina aquosa, alvos temporis progressu male afficiendos esse, significat. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 6. Urina multam subsidentiam habens a mentis emotione liberat, qualis erat Dexippi. Et in *libr. de Coac. Prænotion. numer.* 5. Urina tenuis & biliosa, & vix tenuem, ac exiguam subsidentiam habens, & quæ ad melius, ac deterius mutatur, diuturna est. Et: Urinæ suppressio, & gravitas in imo ventre, plerunque stillicidium urinæ significat futurum; sin minus, alium morbum, ex quo ægrotare solet. Et supra: Urina subrubra, & subsidentiam subrubram habens, ac lævem, si quidem ante septimum diem prodeat, septima die liberat &c. Et: Urina pinguedinem in subsidentia habens, febrem significat. Et *numer.* 3. Urina arenosa fit, & supprimitur, quibus infernæ partes affliguntur, pruritibus antea fortibus obortis; qui vero ex his perniciose habent, his mens obtorpescit. Et *numer.* 5. Urina, quæ ex indiscreta pinguedinem quandam habens exaquescit, celerem in febribus dimissionem significat. Et *numer.* 1. Urina cruenta exsolutis cum capitis dolore, ex rigore, mala est. Et *numer.* 3. Quibus urina clandestine allabitur ad pudendum, exsolvuntur desperati. Et *numer.* 2. Urina subrubicunda subsidentiam non habens, sed id, quod in medio innatat, cum surditate, mentem emovet. Et *numer.* 5. Urina in febre albam habens, & lævem subsidentiam firmatam, celerem dimissionem significat. Et: Urina cruenta in principio micta, febrem diuturnam significat; turbata cum sudore, recidivam. Et: Urina bonam habens subsidentiam, derepente non habens, dolorem, & mutationem significat. Et: Urina subsidentiam habens turbata desinens, rigorem circa judicationem significat. Et: Urina subrubram, & lævem subsidentiam habens in pleuriticis, securam judicationem significat. Et: Urina, in febre densitatem habens divulsam, recidivam, aut sudorem significat. Et supra: Urina valde alba, pessima est, in febre ardente, stupefactorio modo detentis. Et infra: Urina, sputo similes subsidentias, aut limosas habens, rigorem indicat. Et *numer.* 3. Urinæ parvas subsidentias habentes in hydropicis siccis, malæ sunt. Et *numer.* 1. versus finem: Urina concocta ad judicationem febres solvit. Et *numer.* 5. Urina alba velut jumentorum, capitis dolorem significat. Et *numer.* 3. Urina conturbata, & genituræ similis in his, qui alvum dolent ex nigrorum egestione suppressa, mala non est. Et *num.* 5. Urina valde tenuis, si densa fiat, sudorem futurum significat. Et: Urina aquosa, aut turbata friabili asperitate, alvum liquidam fore, significat. Et infra: Urinæ, quæ minguntur a non recordantibus, nec commonefactis, perniciosæ sunt: num his minguntur, velut si subsidentiam conturbasses? Et *num.* 3. Urinæ tenues cum aliquantula nubecula in medio consistente, rigorem significant. Et supra: Urinæ in peripneumonia, crassæ in principio, deinde attenuatæ, lethale. Et infra: Urinæ stillicidia in hydropicis siccis, mala. Et *num.* 2. Urinæ in abscessibus retro aures cito, & modice maturescentes, malæ sunt: & sic perfrigerari, malum est. Et *numer.* 3. Urinæ genituræ similes, febriles in dorsum distentiones solvunt. Et *numer.* 1. in principio: Urinæ interceptionem dolorosam significant ex dorso horrores frequentes. Et *numer.* 5. in fine: Urinæ tenues & crudæ præter morem in comitiali morbo laborantibus, sine repletione, morbi invasionem significant tum alias, tum si quis dolor, aut convulsio in summum humerum, aut collum, aut dorsum incidit. Et *numer.* 3. Quibuscunque ex urinæ stillicidio volvulus accedit, hi in septem diebus pereunt, si non, febre accedente, urina satis fluxerit. Et *num.* 1. Urinæ cum rigore suppressæ, malæ, & convulsoriæ tum alias, tum si quis antea gravi sopore pressus fuit. Et *numer.* 5. Urinæ interceptio in biliosis, brevi occidit. Et supra: Urinæ purulentæ cum spirandi difficultate aquam inter cutem significant. Et *num.* 3. Urinæ transitus vitri speciem referens, copiosus, & alvi fluxus, & somni in convulsione prosunt. Et *num.* 5. Urinæ decolores, nigra innatantia in medio habentes, phrenitidem cum vigiliis, & turbatione significant. Et: Urinæ pelliculosæ, & cum horrore subsidentes, convulsoriæ sunt. Et *numer.* 3. Urinæ stillicidium fortassis continget, quibus sanis hyeme circa lumbos frigiditas, & gravitas ex levi causa, & alvus suppressa, superno ventriculo probe officium suum præstante. Et *num.* 5. Urinarum crassarum mictionem renum dolor repentinus cum urinæ suppressione significat. Et: In urinis nigræ nubeculæ in febribus erroneis quartanam indicant. Et *num.* 3. Urinis multis derepente prodeuntibus, solvuntur linguæ syderationes, & dextrarum partium. Et in *libr.* 4. *Aphor.* 79. Quibus in urina, arenosa subsidunt, his vesica calculo laborat. Et *Aphor.* 76. Quibus in urina, crassa existente, carunculæ parvæ, aut velut pili simul exeunt, his de renibus excernuntur. Et *Aphor.* 71. Urina nubeculam rubram habet quarta die, quibus septima die morbi judicantur. Et in *libr.* 1. *Aphor.* 12. Urinæ indicant morbos aut ægre, aut facile judicandos, item breves, aut longos. Et in *libr.* 3. *Aphor* 31. Urinæ stillicidia senibus accidunt. Et ibidem: Urinæ difficultates senibus. Et in *libr.* 4. *Aphorism.* 69. Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febribus, ubi copia ex his successit tenuis, prodest; tales autem maxime prodeunt his, quibus ab initio, aut brevi subsidentiam habent. Et in *lib.* 5. *Aphor.* 58. Urinæ stilliciu-

ſicidium inteſtino recto, & utero inflammato accedit. Et in *libr.* 4. *Aphoriſm.* 72. Quibus urinæ pellucidæ albæ, malæ; maxime autem in phreniticis comparent. Et in *libr. de Judication. numer.* 7. Urina in febribus ſi mutationes habeat, diuturnitatem temporis ſignificat, & neceſſe eſt, ægrotum mutari & ad deteriora, & ad alteram partem. Et ibidem: Urina ſi quandoque pura micta fuerit, quandoque ſubſidentiam albam, ac lævem habens, diuturnæ tales ſunt, & minus ſecuræ, quam optima urina. Et: Urina ſi fulva, ac tenuis fuerit multo tempore, periculum eſt, ne homo ſufficere poſſit, donec concocta fuerit &c. Et *numer.* 10. Urinæ ſi ſint crudæ, & alia ſigna non ſecundum rationem eveniant, morbus in die judicatorio plerunque recidivat; quandoque vero etiam revertitur in die judicatorio, his talibus relictis. Et *num.* 7. Si urinæ ab initio ſimiles fuerint, ſed ex tenuibus craſſæ fiant, & penitus tenues, tales ægre judicant, ac inconſtantes ſunt. Et in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 10. Urina aquoſa, & copioſior, quam pro eo, quod bibi imperatum eſt, ſignificat, hominem non obedire, ſed copioſiore potu uti, aut non poſſe renutriri, quamdiu talem urinam faciunt. Et: Urina paullulum ſtridens, medicamentis hominem opus habere, ſignificat, aut morbum aliquem circa veſicam habere. Et in *libr.* 1. *Prædict. num.* 5. Si in urina quid innatarit, dolore circa femur diſſipato, mentis emotionem portendit: & qualia circa aurium ſonitus contingunt, talia exiſtunt. Et in *libr.* 2. *num.* 10. Urina craſſa, albam ſubſidentiam habens, aut circa articulos dolorem aliquem, aut tumorem ſignificat. Et in *libr.* 1. *numer.* 7. Ex urinis rubicundæ florulentiæ detentæ, itemque æruginoſæ, malæ ſunt; & parvas apparere, veluti ſtillas. Et *numer.* 23. Num urinæ aquoſæ, alba innatantia habentes, & quæ varie exalbidæ ſunt, ac fœtidæ, abſceſſus juxta aures faciunt? Et *numer.* 22. Urinæ cum rigore ſuppreſſæ, malæ tum alias, tum ſi ſopor antea apprehenderit: num juxta aures abſceſſus, parotides dictos, in his fore, ſpes eſt? Et *num.* 4. Urinæ non ſubſidentes, valde rubicundæ, innatantes, mentis emotionem portendunt. Et *num.* 7. Urinæ doloroſæ, malæ ſunt. Et ibidem *numer.* 6. Urinarum in morbis acutis ex perfrigeratione interceptiones, peſſimæ. Et in *libr. de Judicationib. num.* 5. Urinarum concoctiones, ſi in judicatorijs diebus concoctæ fuerint, morbum ſolvunt. Et *numer.* 6. Ex urinis, ſi quidem id, quod mictum eſt, purum fuerit, ſubſidentiam vero albam, ac lævem habuerit, diuturnior fit morbus, & minus, quam optima, ſecura eſt hæc urina. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 57. Quibus in urinaria fiſtula tuberculum naſcitur, his ſuppuratione facta, & eruptione, ſolutio fit. Et in *libr. de Coacis Prænotion. numer.* 1. Urinæ cruentæ in exſolutionibus ex rigore, cum capitis dolore, pravæ. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 33. Quibuſcunque diſparatæ urinæ ſunt, his vehemens in corpore turbatio. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. num.* 44. Quibus urinæ in principio nebuloſæ, aut etiam alia contulerint. Et in *libr.* 7. *de Morb. Popul. numer.* 54. Urinæ denſæ, ac conturbatæ, certum ſignum ſunt doloris capitis, & convulſionis, ac mortis. Et in *libr. de Vict. Rat. in Morb. Acut. numer.* 46. Urinæ craſſiores, ac pallidiores, meliores. Et *num.* 44. Quibus urinæ in principio tenues, tales ne purgato, ſed ſi viſum fuerit, infuſum per clyſterem adhibeto. Et in *libr. de Natur. Human. numer.* 26. Urinæ cruentæ venarum laborantium ſunt ſigna. Et in *libr.* 1. *de Morbis num.* 27. Urinam craſſam efficit bilis in veſicam confluens.

Urinæ vero ſtillicidia, & difficultates ſenibus accidunt; ut legitur in *libr.* 3. *Aphor.* 31. ac præſertim tempore autumnali; ut in eodem *libr. Aphor.* 22. At vero in ſiccitatibus plerunque fiunt; ut in eodem *libr. Aphor.* 16. Verum in *libr.* 4. *Aphor.* 80. Urinæ ſtillicidium habenti partes circa veſicam ſunt affectæ. Curationem vero docet Hippocrates in *libr.* 7. *Aphor.* 48. atque ea eſt: Urinæ ſtillicidium, & urinæ difficultatem vini potus, & venæ ſectio ſolvit; ſecare vero oportet internas. Et in *libr.* 2. *de Morbis Popular. ſect.* 6. Urinæ ſtillicidium ſolvit venæ ſectio. Et in *libr. de Affect. num.* 50. Quæ urinam cient, ſicca ſunt, ac frigida. Et in *libr.* 4. *de Morbis numer.* 30. urinam ciens potio legitur, frigefaciens, ſitim ſedans. Et in *libr.* 2. *de Diæt. num.* 27. Urinam cientes ſucci ſunt, crethmi, apii, alii cremor, cytiſi, fœniculi, porri, adianti, ſolani, qui & frigefacit, item ſcolopendrium, mintha, ſeſeli, caucalides, hypericum, urticæ. Et in *lib. de Affection. num.* 48. Urinam cient alia cocta, & aſſata; item apium. Et *num.* 50. Urinam cientia in ventre & cito calefiunt, & calefacta marceſcunt, ac liqueſcunt, & ob id citum ſeceſſum faciunt. Et in *libr.* 2. *Præd. numer.* 10. Urinam juxta potionis copiam mingere oportet, & ſemper æqualem, & quam maxime acervatim, & momento paullo craſſiorem, quam id, quod in potu acceptum fuit. Et in *libr. de Coacis Prænot. num.* 6. Urinam non facile prodeuntem faciunt bilioſis alvus turbata, parva, frequenter egerens diſtendentia, cum paucis mucoſis.

USTIO.

Tantam perceperunt utilitatem priſci medici ex uſtionis uſu, ut fere nulli curarentur morbi abſque igne: hoc potiſſimum in ferro, vel in ligno, vel levi ſtipula, vel fungis accenſo utebantur, ac partes læſas, vel eas, quæ læſionis cauſa exiſterent, urebant. Verum, cum aliæ ſint carnoſæ partes, aliæ nervoſæ, aliæ oſſeæ, legitur in *libr. de Intern. Affect. num.* 19. Urere oportet carnoſa quidem ferro, oſſea vero, & nervoſa fungis. Et in eodem *libr. num.* 56. Si quidem ab his utilitatem ſentit, bene eſt; ſin minus, ipſum urito multis, ac profundis cruſtis inuſtis, in oſſeis quidem partibus per fungos, in carnoſis autem

per

per ferramenta. Sed & partes fortiores, ac debiliores sunt respiciendæ; etenim in *libr.* 3. *de Morbis numer.* 26. dum de pleuritide, in qua nihil spuitur, agit Hippocrates, ait: Optandum esset ex sinistra; nam dextras urere, aut secare, lethalius est; quanto enim robustiores sunt dextræ partes, tanto etiam fortiores morbi in ipsis fiunt.

Instrumenta vero, cum quibus cauteria, & ustiones fiunt, sunt & ferramenta, & fungi, ut antea explicatum est, & linum crudum, ut in *libr. de Affect. num.* 30. atque aliis in locis, & buxei fusi in oleum fervens tincti, ut in *libr. de Int. Affect. num.* 31.

Quibus vero anni temporibus, ac constitutionibus fiat ustio, scriptum est in *libr. de Aer. Aquis, & Locis num.* 30. his verbis: Maxime observare oportet magnas temporum mutationes, ut neque medicinas in illis libentes exhibeamus, neque uramus, quæ circa ventrem, neque secemus, priusquam prætereant dies decem, aut plures, & non pauciores; periculosissima sunt etiam ambo solstitia, maxime vero æstivum; periculosum etiam æquinoctium utrunque, magis vero autumnale: oportet autem & astrorum exortus considerare, præcipue Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occasum.

Quibus vero morbis conferat ustio, & quomodo sit adhibenda, copiose in libris Hippocratis reperies. Sed hæc pauca de ipsius usu explicabimus. Venam perfluentem perure; nam postquam perusta est, extremitas venæ utraque recurrit, qua parte perusta est, & exarescit: si sanguis ex vena fluit, per transversum perurito. Et subdit: Doloris in capite gratia sanguinem de venis detrahito; si vero non sedetur, & diuturnus sit, perure venas, & sanus evadit. Hæc in *libr. de Locis in Homin. num.* 49. Si ob fluxionem oculi statim inflammati fuerint, nihil omnino illinc, sed aut fortissimo quam infime urito, aut alio quopiam alvum subducente medicamento attenuato. Sic in eodem *libr. num.* 21. Cæterum *num.* 23. Si in visum, in humorem purum cruentus aliquis humor ingrediatur, venas visum prementes exurere oportet, quæ videlicet semper pulsant, & inter aurem, ac tempora consistunt. Et in *libr.* 2. *de Morbis num.* 12. In morbis capitis diuturnis, capite purgato medicamento deorsum purgante exhibito, crustas octo capiti inurito; duas circa aures, duas in occipitio, hinc atque hinc ad cervicis nasum, duas in naso circa angulos oculorum: venæ autem circa aures urendæ sunt, donec pulsare desinant; ferramentis vero cuneoli forma paratis obliquas venas perurito. Et *num.* 32. Tuberculum ad palatum consistens inurito. Et *num.* 34. In naso polypum, fistula immissa, ferramentis tribus, aut quatuor urito, & post ustionem veratrum nigrum tritum injicito. Et in *lib. de Visu numer.* 3. Palpebræ si crassiores, quam pro natura fuerint, ex inferna parte carnem, quantum potes, quam expeditissime reseca, postea palpebram inurito, non candentibus ferramentis, vitando naturam pilorum. Et in *libr. de Articulis numer.* 35. Mutila fiet auris, & minor altera, si perusta fuerit; si vero non in ulteriorem partem peruratur, tumidam partem non valde parva sectione incidere oportet. Et in *libr.* 2. *de Morbis num.* 53. Si juniorem aliquem erysipelate in pulmone laborantem citius a morbo liberare voles, ubi ipsum purgaveris, pectus, & dorsum inurito. Et *numer.* 55. Si tuberculum in pulmone existens non erumpat; (multis enim progressu temporis abscedit ad latus, & extumescit) hunc, si hoc fiat, secato, aut urito. Et *numer.* 51. ejusdem *libr.* Pulmonis arteria vulnerata, si æger post primum sanguinem pus non spuat, & ipse seipsum optime corpore affectum esse putet, pectus, ac dorsum inurito, ex parte utrunque; & postquam ulcera sana fuerint, per annum abstineat ab ebrietate. Et in *libr.* 1. *de Morbis num.* 11. Cum pituita de capite copiosa, ac acervatim in superiorem ventrem fluxerit, putrescit, & in pus vertitur: hic si uratur, aut secetur, antequam diuturnum fiat pus, sanus plerunque evadit. Et subdit: Cum caput fluere inceperit, & reliquum corpus colliquari, non amplius æqualiter, ne usti quidem, superstites evadunt; superant enim supra pus influentia mala, ea quæ defluunt. Et in *libr. de Locis in Homin. num.* 26. Juxta carnem contusam pus congregatur, & congregatum fluctuat, si quis corpus concutiat, & strepitum facit: & hæc uruntur. Sed in *libr.* 3. *de Morbis num.* 26. Si vero non spuatur, sed sui significationem ad latera præbeat, secato, aut urito. Et *numer.* 27. Si locum ignoras, in terra eretria liquida, & valde trita, ac tepida linteum tenue tingito, eoque thoracem circumcirca integito: & qua parte primum resiccatum fuerit, secato, aut urito, quam proxime ad septum transversum, cavendo tamen, ne hoc ipsum lædas. Et subdit: Post sectionem, aut ustionem linamento ex lino crudo utere, & paullatim pus emitte. Et *numer.* 28. Cæterum ubi secare, vel urere voles, corpori in eadem figura, in qua inter secandum, aut urendum futurum est, notam imprimito, ut ne cutis te decipiat, si in figuræ transmutatione sursum, aut deorsum magis cedat. Et in *libr. de Internis Affection. numer.* 1. Si pulmonis arteria fuerit exulcerata, aut aliqua tenuis venula rupta, aut fistula, nec curatione sanus homo evadat, ipsum lacte crassefactum, & in pectore, & in dorso urito; si enim successerit ustio, fugæ morbi spes est. Et *num.* 7. Si inflammatio in pulmone fiat, si non in principio affueris morbo, lacte ipsum crassefactum, in pectore, ac dorso urito; ita enim maxime a morbo liberari poterit; si vero non fuerit morbo ustus, permanet, & non valde deficit, sed ad senectam usque adhæret. Et in *lib.* 2. *de Morb. n.* 58. Cum in latere tuberculum fit, secato, aut urito, & pus emittito. Et *num.* 60. Si pectus, aut dorsum fuerit ruptum, ante & retro urito ex partibus utroque loco, & sic sanus evadit:

dit: sed per annum a labore se contineat, & ab ustura pinguefaciendo corpori studeat. Et in *libr. de Internis Affection. numer.* 3. Si pectore suppuratus fiat, lacte bubulo crassefactum, in pectore, & dorso urito; si enim ustio successerit, proderis. Et *numer.* 9. Si pectus, & dorsum dirupta fuerint, statim lacte in potu dato, pectus, & dorsum inurito: & sic celerrime sanus erit. Et in *libr.* 5. *de Morbis Popularibus numer.* 13. Costis confractis, & pure facto, ustus est. Et in *libr. de Intern. Affectionib. numer.* 14. In medullæ spinalis tabe, cum crassissimus fuerit homo, in lumbos ipsius ab utraque ventriculorum parte crustas quatuor inurito, & in dorsum utrinque quindecim, & in cervicem duas inter tendines; si enim ustio successerit, sanum facies. Et *numer.* 19. in magno morbo venarum cavarum quomodo ustiones fieri debeant, lege. Et *numer.* 20. In alio morbo a sinistra vena per fungos crustas octo inurito. Et *numer.* 26. Si ab hepate fiat aqua intercus, postquam crassissimus homo factus fuerit, & hepar maximum, fungis urito; sic enim celerrime sanum feceris; inurere autem oportet crustas octo. Et *numer.* 31. In alio morbo hepatico urito per buxeos fusos, in oleum fervens tinctos, aut fungis crustas octo inurito. Et in *libr.* 7. *Aphor.* 44. Qui hepate suppurato uruntur, aut inciduntur &c. Et in *libr. de Locis in Homin. numer.* 33. Cum retro in carnem juxta vertebras fluxus illapsus hydropem fecerit, caro in collo inter venas crustis tribus uratur, & ubi usseris, constringatur, & cicatrices quam tenuissimæ inducantur. Et *numer.* 36. Cum splen præ febre magnus factus fuerit, nec medicamentis levetur, inurendæ sunt crustæ quam tenuissimæ, & quam maximæ in superficie, quo aquam continere possis circumcirca umbilicum, & una in umbilicum, & emittere singulis diebus. Et in *lib. de Affect. numer.* 21. Aliquibus splen magnus suppuratur, & usti sani fiunt. Et in *libr. de Internis Affection. numer.* 28. Si aqua intercus a splene fiat, nec a medicamentis sanetur, fungis urito, capita splenis intercipiens; aut ferramentis, cum multa cautione, ac observatione, ne ultra peruras. Et *numer.* 33. Si ab his non melius habeat, splenem fungis urito, decem magnis crustis inustis, cum maximus fuerit splen, & elevatus. Et *numer.* 35. hæc eadem repetit. Sed *numer.* 36. In principio decem crustas in splenem urito, & statim sanum facies. Et in *libr. de Natur. Mulier. numer.* 6. Si uteri adglutinati fuerint, sæpe suppurantur, si non usseris, aut secueris. Et in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 29. Si uteri contingunt coxam, suppurantur, nisi quid feces, aut uras. Et in *libr. de Affect. num.* 30. In coxendicum morbo si in unum aliquem locum incubuerit dolor, & constiterit, & medicamentis non fuerit exactus, urito quocunque loco fuerit dolor; urito autem lino crudo. Et in *libr. de Internis Affection. num.* 56. Urito multis, ac profundis crustis in osseis partibus per fungos, in carnosis per ferramenta. Et in *libr. de Artic. num.* 11. & 12. Brachio luxato quomodo fiat ustio, docet, & cum quibus ferramentis. Et in *libr.* 6. *Aphorism.* 60. Quibus a coxæ morbo longo vexatis coxa exilit, his crus eliquescit, & claudicat, nisi usti fuerint. Et in *libr. de Affect. numer.* 32. Si in digitis dolor podagricus relinquatur, venas paullulum supra articuli in digito nodum inurito; urito autem cum lino crudo. Et in *libr. de Hæmorrhoid. numer.* 2. quomodo ustio fiat in locis hæmorrhoidalibus, exquisite docet. Tandem in *lib. de Aer. Aq. & Locis numer.* 47. Multos reperies Nomadas exustos humeros, ac brachia habentes, manuumque juncturas, pectora, coxas, & lumbos ob humoris, & mollitiei naturæ detractionem; cum autem uruntur, humor ipse a juncturis exsolvitur, fiuntque corpora ipsorum validiora, melius nutriuntur, & magis redduntur articulorum usu potentia.

UTERUS.

Uterum, seu locum, in quo conceptio fit, sanum esse, oportet, & siccum, ac mollem; ut legitur in *libr.* 2. *Prædict. numer.* 33. Et si uterus affectus sit, omnium morborum causa existit; quemadmodum habetur in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 59. At vero ut cognoscas, utrum uterus sanus sit, nec ne, docet Hippocrates in *libr.* 6. *de Morbis Popular. sect.* 5. his verbis: Si mammarum papillæ, & rubor pallidus fuerit, morbosum uteri vas est. At uteri affectiones plurimæ sunt, quemadmodum inflammatio, inflatio, hydrops, e loco motio, tumor, ulcus, conclusio, & callositas, humiditas, strangulatio, dolores, durities, pituita, impletio, gracilitas, corruptio, & id generis.

At de inflammatione uterorum hanc accipe prænotionem, quæ legitur in *libr.* 5. *Aphor.* 58. & est hæc: Utero, & intestino recto inflammato, urinæ stillicidium accedit. Et in *lib.* 1. *de Morbis Mul. numer.* 82. leguntur signa, & curatio uteri puerperæ inflammati. Et in eodem *libr. numer.* 20. uteri ab ulceribus inflammati. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. numer.* 55. enarrantur signa uterorum inflammatorum. Et in *libr.* 1. *numer.* 78. legitur eorum curatio.

Et in *libr. de Steril. numer.* 24. scribuntur uterum inflantia. Et in *libr. de Natur. Muliebr. numer.* 60. scriptum est de uterorum inflatorum signis, & curatione. Sed in *libr.* 4. *de Morbis num.* 34. enarratur generatio hydropis in utero mulierum.

At vero de uteris e loco motis hæc narrantur ab Hippocrate. Scribuntur in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 80. uteri in lumbis incumbentes. Et in *libr. de Natur. Muliebri numer.* 34. uteri transmoti. Et ibidem *numer.* 58. uteri ad cor progressi. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 37. uteri leves, & quomodo cognoscantur. Et in *libr.* 2. *numer.* 83. uteri extra prominentes, & dependentes. Et *numer.* 40. uteri oris complicati signa, & curatio. Et *numer.* 77. uteri sursum progressi. Et in *libr.* 1. *numer.* 17. uteri ad vesicæ stoma-

ſtomachum. Et ibidem, uteri ad lumbos & coxas converſi. Et in *libr.* 2. *numer.* 34. uteri in inguina, & urinæ meatus incumbentes. Et in *libr.* 1. *numer.* 5. uteri ad ſtomachum allapſi. Et in *libr.* 2. *num.* 16. uteri ad cor progreſſi. Et *numer.* 35. uteri ad ſiniſtram partem, & coxam inclinati. Et *numer.* 43. uteri commoti aliquo allapſi. Et *numer.* 33. uteri ad ſedem converſi, & ſeceſſum ſecedere prohibentes. Et *numer.* 17. uteri ad præcordia allapſi ſtrangulantes. Et *numer.* 35. uteri circumverſi ad dextram partem, puerperii purgamentis non fientibus. Et *numer.* 23. de uterorum ad coxam incumbentium ſignis, & curatione. Et *numer.* 81. uteri tranſmoti prementes, & ſtrangulantes. Et *numer.* 22. uteri puerperæ ad coxam, aut lateris mollitudinem incumbentes. Et *numer.* 79. uteri ad ſeptum tranſverſum, & præcordia. Et in *libr. de Steril. num.* 3. uteri magis, quam convenit, hiantes. Et in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. numer.* 82. uteri ad hepar, & præcordia. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. numer.* 3. uterorum obtortorum cauſa. Et in *libr. de Natur. Mulier. numer.* 5. de uterorum omnino foras egreſſorum, & dependentium ſignis, cauſis, & curatione. Et ibidem *numer.* 6. de uterorum adglutinatorum ſignis, & curatione. Et ibidem *numer.* 41. de uterorum ad ventrem nutantium ſignis, & curatione. Et in *libr.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 16. uterorum ad caput converſorum ſigna, & curatio. Et *num.* 41. de uterorum commotorum, & in loco non manentium ſignis, & curatione. Et *num.* 36. uterorum tranſverſim ſitorum ſigna, & curatio. Et ibidem *num.* 38. uterorum penitus extra pudendum elapſorum ſigna, & curatio. Et *num.* 42. uterorum ad crura, & pedes converſorum ſigna, & curatio. Et *num.* 33. quibus in uteris loco motis pharmacum ſurſum, aut deorſum purgans, & quando exhibendum. Et *num.* 79. uteris tranſmotis medentia. Et *num.* 60. & 61. uteri aſcenſus, & deſcenſus cura. Tandem in *libr. de Superfœt. num.* 26. docet, quo pacto uteri frequenter prolapſi reponendi ſint.

At in *libr.* 6. *de Morb. Popul. ſect.* 1. Quibus ex abortu circa uterum, & tumoribus ad capitis gravitatem convertuntur, & juxta ſinciput maxime dolores, & quicunque alii ab uteris, his in octo, aut decem menſibus ad coxam morbus deſinit. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 56. legitur uteri tumorum in partu, aut ex partu curatio. Et ibidem *num.* 65. ex uteris ulceratis, & puerperii purgamentis impeditis mala. Et in *libr.* 2. *num.* 41. uteri ulcerati, & extreme foras progreſſi. Et in *libr.* 1. *num.* 89. Si uteri ulcerati fuerint, ſanguis, & pus, & ſeroſa ſanies fluit. Et in *libr. de Sterilit. num.* 22. Si ulcerati fuerint uteri, aut oſculum exaſperatum fuerit, aut ab aliquo ſubdititio commorſi fuerint, adipem in lana illinito, & roſaceum, & ceræ parum inungito. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. num.* 92. uteri in partu valde ulcerati. Et *numer.* 88. ſcribuntur ſigna uterorum exulceratorum: & item *num.* 90. ejuſdem *libr.* Sed uteri concluſi ſcribuntur in *libr.* 2. *de Morbis Mulier. num.* 49. Et de uterorum ore concluſo ſcribitur in *libr. de Natur. Muliebr. num.* 33. Et *num.* 66. ad uteros concluſos. Et in *libr. de Sterilibus num.* 26. ſcribuntur ſigna uterorum velut in callum induratorum. Et in *libr. de Natur. Muliebr. num.* 21. narratur de uterorum ore humidiore. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. num.* 26. uterorum humidiorum, & ſicciorum curatio. Sed in *libr.* 2. *numer.* 78. ſcribuntur uteri ſtrangulantes, & ſtrangulantium ſigna. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 35. Mulieri, quæ ab uteri ſtrangulationibus vexatur, aut difficulter parit, ſternutatio accedens, bonum. Et in *libr.* 1. *de Morb. Mulier. numer.* 81. ſcribitur dolor uterorum ex partu. Et in *lib.* 2. *n.* 88. ad uterorum dolorem remedia. Et ibidem, in uterorum dolore ſtrangulatio. Et *num.* 57. ad uterorum dolorem, infuſile. Et *num.* 48. uterorum durorum & ad pudenda exeuntium ſigna, & curatio. Et *num.* 84. uteri mollitoria. Et in *libr. de Natur. Muliebri num.* 31. de uteri indurati ore, & ſignis. Et in *libr. de Superfœt. num.* 13. Uteri a concluſione, & calloſitate indureſcunt. Et in *libr.* 1. *de Morbis Mulier. numer.* 83. uteri pituita impleti. Et in *lib.* 2. *de Morbis Mulier. num.* 4. uteri humore pleni oſculum tumidum quomodo curandum. Et in *libr. de Sterilib. numer.* 15. de uteri gracilitate, & oſculo ipſorum exaſperato, & concluſo. Et in *lib.* 2. *de Morb. Mulier. num.* 56. leguntur uterorum corruptorum, & vitiatorum ſigna.

UVA MORBUS.

Uva fit, cum pituita de capite ad gurgulionem deſcenderit, & gurgulio præceps dependet, ac fit rubicundus; temporis autem progreſſu nigreſcit; nigreſcit autem hoc modo. Gurgulio venoſus eſt, ac craſſus, & poſtquam inflammatus eſt, caleſcit, & præ caliditate ſanguinem ex vena attrahit, ac ab ipſo nigreſcit; quapropter, ſi non turgentem ſeces, ſtatim inflammatur; nam vena calefacit, & præ caliditate partes circa gurgulionem ſanguine replet, & brevi ſuffocantur. Hæc ſcribit Hippocrates in *libr.* 2. *de Morbis numer.* 10. At in eodem *libr. numer.* 29. ſubdit: Si uva morbus in faucibus fiat, ſumma gurgulionis pars aqua impletur, & rotunda fit, ac pellucida, & ſpirationem intercipit: & ſi maxillæ ab utraque parte inflammatæ fuerint, ſuffocatur; ſi vero ipſe morbus per ſe conſiſtat, maxillis non inflammatis, minus moritur. Cum ſic habuerit, gurgulionem digito apprehenſum ſurſum ad palatum apprimito, & ſummam ipſius partem præſecato; poſtea foliorum hortenſium condimentariorum decoctum gargariſandum dato, & farinam frigidam delingendam, aquamque inſuper bibendam; & ne lavet. In *libr.* autem *Progn. Comment.* 3. *partic.* 21. Gurgulio cum periculo ſecatur, & ſcarificatur, quoad rubidus, magnuſque fuerit; inflammatio enim fatigat, & ſanguinis fluor; ſed hunc oportet aliis medicamentis eniti extenuare per illud tempus. Ubi

vero

vero secretum fuerit omne id, quod uvam appellant, fiatque pars gurgulionis summa major, ac rotunda, superior vero tenuior, tunc admoliri manus tutum est; sed præstat, simul ac alvum subduxeris, uti chirurgia, si liceat per tempus, ne æger strangulctur. In *libr.* quidem *de Dentition. numer.* 3. Uvam majorem habere solent, quibus infantibus in sugendo tussis instat. Et ibidem *numer.* 3. Circa uvam proserpentia ulcera in tonsillis, his, qui servantur, vocem alterant.

VULNUS.

Si a vulneribus, quæ ex hasta, aut pugione, aut jaculo facta fuerint, circa pectus suppuratio contingat, quomodo ea fiat, lege in *lib. de Morbis num.* 18. Sed consideratio, ac curatio eadem est, quæ ex peripneumonia, ac pleuritide suppuratorum, ut comperies in *libr.* 3. *de Morbis num.* 28. Verum vulnera alia periculosa sunt, alia periculo vacant. Qui ex vulnere quovis impotentes fiunt corpore, febre quidem accedente citra rigorem, sanantur; non autem accedente, syderati fiunt dextra, aut sinistra parte. Sic proditum est in *libr. de Coac. Prænot. numer.* 3. Ex vulnere convulsio, lethalis; ut habemus in *libr.* 5. *Aphor.* 2. In vulnere, atræ bilis vomitus, lethalis; sicut in *libr. de Loc. in Homin. numer.* 44. legitur. Ex vulnere bilis vomitus accedens, malum; & maxime in capitis vulneribus; quemadmodum scriptum est in *lib. de Coacis Prænot. num.* 3. Vulnera sanguinem fundentia, exsudantia, maligna: sic affecti loquentes latenter moriuntur, ut in *libr. Prædict. numer.* 18. At vero in *libr. de Coacis Prænot. numer.* 3. vide, quænam vulnera lethalia potissimum sint, & quæ non. Et in *lib.* 2. *Prædict. numer.* 19. Vulnera magis lethalia sunt, quæ in venas crassas in collo, ac inguinibus infliguntur. Et *numer.* 20. Vulnera in locis vilibus, sæpe molesta. Et in *libr.* 5. *Aphor.* 66. Si in vulneribus fortibus, & pravis tumor non appareat, ingens malum. Et in *libr.* 6. *Aph.* 4. Vulnera circumglabra, prava sunt. Et in *libr.* 2. *Prædictor. numer.* 19. qua ratione ex vulneribus mors sequatur, manifestum fit. Curatio vero ea in genere est. Legitur in *libr.* 2. *de Morbis Popular. section.* 5. Vulnus si sanguinem fundat, ulcus ne madefacito, verum caput calida rigato. Sed, ut habetur in *lib.* 2. *Prædict. numer.* 20. quædam sunt vulnera, quorum curatio non est tentanda. Et in *lib. de Capitis Vulnerib. numer.* 15. Vulnerati de omnibus apparentibus interrogandi sunt. Et in *libr. de Affect. num.* 37. Vulnerati quomodo curandi. Et in *libr.* 6. *de Morbis Popular. section.* 5. In vulneribus sanguis concurrit; opitulandum igitur, ut vacuum expleatur.

VULPINÆ CARNES.

Vulpinæ carnes leporinis sunt humidiores, & urinam cient. Sic legitur in *libr.* 2. *de Diæt. numer.* 16.

COMMENTARII XIX. FINIS.

INDEX RERUM, *ET* VERBORUM MEMORABILIUM, *QUÆ* IN COMMENTARIIS JO. MARINELLI continentur.

Prior numerus Paginam, posterior Paginæ Columnam indicat.

A

Capilli

Con-

Cu-

Dor-

E

F

G

H

Humo-

M

Ma-

Pul-

T

V

Verti-

F I N I S.

VENETIIS MDCCXXXIX.
Excudebat JOANNES RADICIUS.